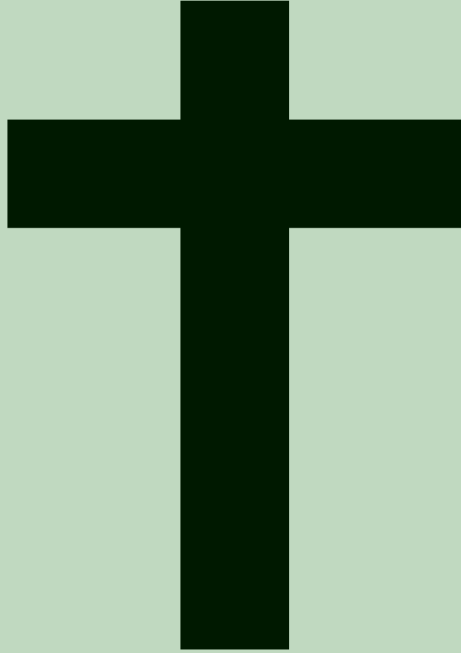

Ama Iaräs Na Ngät
Ama Rharesbane

The New Testament in the Ura Language of Papua New Guinea

Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane
The New Testament in the Ura Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Ura long Niugini

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ura

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-02-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 21 Feb 2024
2899d6f1-45c9-5492-bd93-58312ca32319

Contents

Ma Matyu	1
Ma Mak	61
Ma Luk	100
Ma Jon	162
Ama Ngangda Arha Lat	209
Ma Romgāna	269
Ma Koringāna 1	298
Ma Koringāna 2	327
Ma Galesiaqāna	346
Ma Efesuskāna	356
Ma Filipaiqāna	366
Ma Kolosiqāna	373
Ma Tesalonaikaqāna 1	380
Ma Tesalonaikaqāna 2	386
Ma Timoti 1	390
Ma Timoti 2	399
Ma Taitus	405
Ma Filemon	409
Ma Hibruqāna	411
Ma Jems	432
Ma Pita 1	439
Ma Pita 2	448
Ma Jon 1	454
Ma Jon 2	461
Ma Jon 3	463
Ma Jut	465
Ama Ñāmñām Sage Ma Jon	468
GLO	502

Ma Matyu

Ama Rhäväxksäs

Ma Matyu di ama Judaqa näkt aa lat mudu di qat dräm gät ta ama takes nage ama ruvek bä ba ama Romgäna. Näkt ma Jisas ka mes ka bä qa met daqule aa lat bä qa män i ak na qa nämäni ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama ngangda bä äkt i qa di qa lu iarhongäkt moe qärqärhong i aurha Engeska qa mualat nä irhong. Ma Mak kä nä ma Luk di in des ma Matyu i ma Livai vä ina abuqem.

Ma Matyu qa säm bä rhakt täkt aa abuk iva bä ba ama Judaqäna qärrahani i rhat dräm ama enge va Ma Mru Ngät Ama Rharesbane qärangätäni i ngät tamän sävät iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngät täranas nasot. Qaku qa rhäväxksäs sävät ama Judaqäna arha qärhong. Näkt ka märhamän ma ama rhäqäp nä imek sävät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses. Ma Matyu di qaku nani a qa iva qat tes ma Ngämuqa aa ngärhipki.

Qa säm ivakt iva ama Judaqäna rhi lu i ma Jisas di ma Kraiss kärakni i mudu rha säm iva qa rhän nämäni rha. Dä soknga ma Matyu qa säm ama qoengitnäk nasot a ne bä sävät ma Jisas iva qa rhuqunäga vät a rha i ma Jisas di sa qa män nämäni ma Devit aa enevaqi.

Rhakt täkt ama abuk kit täväxksäs sävät ma Jisas i qa di ma Kraiss dä ama vitnaqa na qa bä rhoqoräkt dä ama enge sävät ma Kraiss pä Ma Mru Ngät Ama Rharesbane di sa rhäkmamär na ngät pä ma Jisas aa iar. Ma ama rhäqäp nä imek di ma Matyu qa märhamän bät tom däkt ama qäväläm i rhäkmamär. Vä ma Matyu aa abuk di qat tamän sävät ama däpguamek na ngät ama vänbon dä ama däpguamek na ngät ama siqutsiqut näkt ama ngärhäqyet da unmem ama enge na ama siqut näkt sävät ama ngärhäqyet da udiom ama märän. Ma Matyu qosaqi qa säm sävät ama ngärhäqyet na ngät ama rhisu sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäp.

Ama Qäväläp Nasot A Ne

Rha Sa Ma Jisas Dä Aa Narhoer Ngät Aa Qoexo (1-2)

Ma Jisas Aa Siqutsiqut Dä Aa Baptaiss (3-4:11)

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat E Vät Ama Ngärhäkta Ma Galili (4:12-14:12)

Ma Jisas Kat Tet Nae Ma Galili (14:13-17:21)

Ma Jisas Aa Dängdängini Na Ngät Aa Lat E Ma Galili (17:22-18)

Ma Jisas Aa Lat E Ma Judia Dä E Ma Perea (19-20)

Ama Tadenas Iva Savuk Nani Ma Jisas Aa Tñäpki (21-27)

Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpki (28)

Ama Qoengitnäk Nasot A Ne Bä Sävät Ma Jisas

(1:1-17 / Luk 3:23-38)

¹ Ama abuk sä ma Jisas ma Kraiss aa mamäkkäna qärak i ma Devit aa emga näkt ma Abraham aa emga na qa.

² Ma Abraham di aa emga ma Aisak näkt ma Aisak di aa emga ma Jekop näkt ma Jekop di aa emga ma Juda qä na aa matpek dä aa läktpek. ³ Näkt ma Juda di aa imiom ma Peres kä nä ma Sera nävät ma Tamar. Näkt ma Peres di aa emga ma Hesron näkt ma Hesron di aa emga ma Ram.

⁴ Näkt ma Ram di aa emga ma Aminadap näkt ma Aminadap di aa emga ma Nason näkt ma Nason di aa emga ma Salmon.

⁵ Näkt ma Salmon di aa emga ma Boas nävät ma Rahap näkt ma Boas di aa emga ma Obet nävät ma Rut näkt ma Obet di aa emga ma Jesi. ⁶ Näkt ma Jesi di aa emga ma Devit kärak i ama vitnaqa na qa.

Näkt ma Devit di aa emga ma Solomon nävät ma Uraia aa egutki. ⁷ Näkt ma Solomon di aa emga ma Rehoboam näkt ma Rehoboam di aa emga ma Abiya näkt ma Abiya di aa emga ma Asap. ⁸ Näkt ma Asap di aa emga ma Jehosafat näkt ma Jehosafat di aa emga ma Joram näkt ma Joram di aa emga ma Usia.

⁹ Näkt ma Usia di aa emga ma Jotam näkt ma Jotam di aa emga ma Ahas näkt ma Ahas di aa emga ma Hesekia. ¹⁰ Näkt ma Hesekia di aa emga ma Manase näkt ma Manase di aa emga ma Amos näkt

ma Amos di aa emga ma Josaia. ¹¹ Näkt ma Josaia di aa emga ma Jekonia qä na aa matpek dä aa läktpek pät ama qäväläm gärqomni i sa ama ulaqimärharhärhäkt nae ma Babilon da rut na rha nae bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Babilon.

¹² Bä nasot toqoräkt i sa rha met sämät ma Babilon di ma Jekonia di aa emga ma Sealtiel näkt ma Sealtiel di aa emga ma Serubabel. ¹³ Näkt ma Serubabel di aa emga ma Abiut näkt ma Abiut di aa emga ma Eliakim näkt ma Eliakim di aa emga ma Asor. ¹⁴ Näkt ma Asor di aa emga ma Sadok näkt ma Sadok di aa emga ma Akim näkt ma Akim di aa emga ma Eliut.

¹⁵ Näkt ma Eliut di aa emga ma Eleasar näkt ma Eleasar di aa emga ma Matan näkt ma Matan di aa emga ma Jekop. ¹⁶ Näkt ma Jekop di aa emga ma Josep kärak i ma Maria arha egutka na qa qaräkt i sa qia sa ma Jisas kärak i rhat tes ka i ma Krai.

¹⁷ Bä äkt i ama qoengitnäk moe mänasäng inamäk nävät ma Abraham bä sävät ma Devit di ama ngärhäqyisem da levaet nä itnäk näkt nävät ma Devit bä sävät iomäkt ama qäväläm gärqomni i sa rha met sämät ma Babilon di ama ngärhäqyisem da levaet ama qoengitnäk näkt nävät iomäkt ama qäväläm gärqomni i sa rha met sämät ma Babilon bä sävät ma Krai* di ama ngärhäqyisem da levaet ama qoengitnäk.

Ma Maria Qia Sa Ma Jisas Ma Krai (1:18-25 / Luk 2:1-7)

¹⁸ Bä ama sameng sävät ma Maria i sa qia sa ma Jisas ma Krai di rhoqortäqyia, i nga rhoqoräkt i aa nanäk ma Maria di sa rha mumänaris pät a qi iva qia rhät ma Josep† bä qoki as kaku in mas gem ne dap sa at sarebäm nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. ¹⁹ Dä arha egutka ma Josep kärak i ama räkt ka ama ruqa na qa di qaku nani a qa iva qä sämäqlu na qi bä qa muräkt iva qä qutmäs a qi i qaku nani a qa iva qunäga sä qi ge ama ruvek.

²⁰ Sökt di nga rhoqoräkt i qat tu aa snäng sävät tärhong däkt di nak päs da ama ensel nage ma Engeska ma Ngämuqa gem ga da

ama masirhämgi arha ron bä qä qoar toqortäqyia, “Josep, ma Devit aa emga na nge, qale ngit len iva ngia rhät ma Maria iva gia egutki na qi inguna iaqäkt ama rhoemga qaräkt i sa at sarebäm na qa di qa nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. ²¹ Bä va qi sa ama rhoemga dä va ngia rhes aa ngärhipki i ma Jisas inguna qa diva qa rhumaiar aa ruvek nämät arha vuirhong.”

²² Rhangät täkt ama lat moe di sa ngä märanas ivakt iva rhäkmamär nä iangärhäkt ama enge qarängätni i sa ma Engeska ma Ngämuqa qa märhamän mät akni aa vämginaqa rhoqortäqyia,

²³ “As ngäni lu i ama säs ki ama evopki diva at sarebäm bä va qi sa ama rhoemga dä va rha rhes aa ngärhipki i ma Imanuel”

i iaqyäkt ama ngärhipki di at tarimini rhoqortäqyia, ma Ngämuqa di qale qa qä na ut.

²⁴ Bä nga rhoqoräkt i ma Josep ka rhäqäm nämät ama mänäpki dä sa qa mualat parhäm ama ensel nage ma Engeska aa enge bä ba qa i qa mät a qi iva aa egutki na qi ²⁵ sökt di qaku in mas kä na qi bä dängdäng doqoräkt i sa qia sa ama rhoemga. Dä qa mes aa ngärhipki i ma Jisas.

2

Ama Mädräm Da Ama Gamoe Rha Män

¹ Vät ama qäväläm gärqomni i ma Herot kat turäkt i ama vitnaqa na qa di nasot i ma Jisas aa nanäk kia säl a qa e mät ama värhäm ama gaini na äm ma Betlehem bät ama ngärhäktka ma Judia di nak ama mädräm da ama gamoe rha män näsäng ama qunäga aa qamäs bä sämät ma Jerusalem ² i rhi snanbät toqortäqyia, “Iaqäkt kärak i sa aa nanäk kia säl a qa i ama Judaqäna arha vitnaqa na qa di qa qoe nai? Inguna sa ut lu aa qaega rhoqoräkt i qa sek mes bä sa ut män ivakt iva urhi ansäs sagem ga.”

³ Bä nga rhoqoräkt i ama vitnaqa ma Herot ka nari rhoqoräkt dä qa qä na ama Jerusalemgäna moe di qänäskänes ta

* **1:17** ma Krai Na ama Judaqäna arha enge di rhakt täkt ama ngärhipki di rhoqortäqyia, “ma Mesaia.” † **1:18** sa rha mumänaris pät a qi iva qia rhät ma Josep Rhoqoräkt di rhoqor qre i sa in mät a ne da ama ruvek arhä saqong.

masirhat. ⁴ Bã äkt i qa västämne na ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna bã ba ama ruvek moe bã qa qyarmät na rha mamär sävät ma Kraiss iva aa nanäk ki säl a qa qoe.

⁵ Dã rha qoar na qa rhoqortäqyia, “E ma Betlehem bät ma Judia inguna sa akni ma Ngämuqa aa vämginaqa qa säm doqoräkt toqortäqyia,

⁶ “Bã ainge ma Betlehem bät ama ngärhäktka ma Juda di nak kaku ama gaini na nge mamär mänguräp ama tpäskinarha e vät ma Juda inguna näväm nge diva akni ama tpäskinaqa qa rhän gäarak iva qät lu vät gua ruvek ama Israelqäna mamär.’ ”

⁷ Nasot dã ma Herot ka rhäkne nani ama mädräm da ama gamoe ma ama up bã qa qyarmät na rha iva rhi qoar na qa i sa vuk sa ama qaega qäsniä. ⁸ Dã qa rhäk na rha sae ma Betlehem i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngän det bã ngäni ñäm mamär nani ama rhoemga bã nga rhoqoräkt i sa ngän män bät a qa dã va ngän dân sagem ngo sa ama enge ivakt iva qosaqi ngo di mamär vät a ngo iva ngua rhän bã ngu ansäs sagem ga.”

⁹ Nasot i sa rha nari ama vitnaqa aa enge dã rha met näva arha iska. Bã nak iaqäkt ama qaega qäarak i sa qre rha lu qa i qa sek mes bã qa met pa arhä qamäs bã dängdäng i qa mair daver ama ivärhäs äkt i ama rhoemga qa e. ¹⁰ Bã nga rhoqoräkt i rha lu ama qaega dã rhi qok masirhat bã arhä märmärgem di ama mor ngät mamär.

¹¹ Dã rha met säva ama vätka bã rha lu qa rhoemga i qale qa qä na aa nanäk ma Maria dã arpus na rha samäk bã rhi nänsäs sagem ga. Näkt nasot dã rha rharmät arhä qärhong na ama mämägän ama vit na ngät bã rha von ga rha ama vänbon na ama gol dã na ama frankinsens dã na ama mir. ¹² Sa evär däm da säva arhä ivärhäs maräkt näva akni ama iska inguna sa rha rha ama mugem da ama masirhämgi arha ron iva qale evär däm da sae sage ma Herot.

Rha Ang Masirhat Sävät Ama Ngärhäktka Ma Isip

¹³ Bã nga rhoqoräkt i sa ama mädräm da ama gamoe rha met nae di nak ama ensel nage ma Engeska vuk sä qa ge ma Josep da ama masirhämgi arha ron dã qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhäranas bã ngi rha ama rhoemga qä na aa nanäk bã ngäni ang sae ma Isip näkt pa qale ngän e bã dängdäng i ngu qoar na nge inguna sa qorhäs iva ma Herot kã ñäm nani qa rhoemga ivakt iva qä veng ga.”

¹⁴ Dã ma Josep ka märanas bã qa rha ama rhoemga qä na aa nanäk näp bängagi bã rha met sae ma Isip. ¹⁵ Bã qale rha äkt bã dängdäng i sa ma Herot ka ñäp. Rhängät täkt ama lat divakt iva rhäkmamär nä iangärhäkt ma Engeska aa enge qärangätni i sa qa märhamän bät a ngät nämät aa vämginaqa rhoqortäqyia, “Sa ngua mes ngua emga nae nävä ma Isip.”

Ma Herot Ka Veng Ama Rhoes

¹⁶ Bã nga rhoqoräkt i sa ma Herot ka lu i sa ama mädräm da ama gamoe rha iras täm ga dã nasot dã qär qur masirhat dã qa rhäk na ama ulaqimärharhärhäkt bã rha veng ama rhoes ama gamoe moe e mät ma Betlehem bã qosaqi vät ama ngärhäktka moe namet a äm gärrarhani i arhä quiaiom di ama udiom bã rhänavuk parhäm ama rhodäm gärangätni i sa qa rha ngät mamär nage ama mädräm da ama gamoe. ¹⁷ Di rhoqoräkt di sa rhäkmamär na ama enge qärangätni i sa ama vämginaqa ma Jeremaia qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

¹⁸ “Sa rha nari akni ama eguinga e ma Rama i na ama näknoqi dã ama muqaia masirhat. Ma Rasiel qit nok nani at toes dã sa qia mer tit sämbulap täm gi inguna ama rhoes di sa qäbäs na rha.”

Evär Däm Da Sae Ma Nasaret

¹⁹ Sökt di nga rhoqoräkt i sa ma Herot ka ñäp di nak puk sa akni ama ensel nage ma Engeska da ama masirhämgi arha ron ge ma Josep e vä ma Isip ²⁰ i qä qoar toqortäqyia, “Ngia rhäranas bã ngi rha ama

rhoemga qä na aa nanäk bä ngän det sävät ama ngärhäkka ma Israel inguna iarhakt kärarhae i sa rha sigut iva rhi veng ama rhoemga di sa rha ñäp.”

²¹ Bä nasot dä qa märanas i qät ta ama rhoemga qä na aa nanäk bä rha met sävät ama ngärhäkka ma Israel. ²² Sukt di nga rhoqoräkt i qa nari i ma Arkelaus di qat turäkt e ma Judia i sa qa rha aa mamäk ma Herot aa släqyäs dä ma Josep kät len gä namet sae. Dä qa rha ama mugem da ama masirhämgi arha ron iva qale qä namet e bä äkt i qa met sävät ama ngärhäkka ma Galili. ²³ Bä qa met bä qat tas e mät ama värhäm ama gaini na äm gärqom i rhat tes äm i ma Nasaret ivakt iva rhäkmmär na ama enge qärangätni i sa ama vämginarha rha märhamän bät a ngät toqortäqyia, “Va rhat tes ka i ama Nasaretka na qa.”

3

Ma Jon Ama Baptais Kät Täkmu Na Ama Iska

(3:1-12/Mak 1:1-8/Luk 3:1-18/Jon 1:19-28)

¹ Vät iangärhäkt ama qunäng dä ma Jon ama Baptais ka män bät ama qräk dä bäs ama ivärhäs e ma Judia i qä sameng doqortäqyia, ² “Ngäni näpgoer na nas inguna iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di sa nga e glaqot.”

³ Inguna ma Jon di iaqäkt kärak i sa ma Aisaia ma Ngämuqa aa vämginaqa qa märhamän sävät a qa rhoqoräkt i sa qa qoar toqortäqyia,

“Ama eguinga qät näs
pät ama ivärhäs ama qräk dä bäs toqortäqyia,
‘Ngäni rhäkmu na ama iska
nanokt ma Engeska
i ngäni slaräkt na ama is nanokt ka.’ ”

⁴ Bä ma Jon aa boi qärangätni i qat don mät ngät di na ama kamel aa qäseng näkt kät kop mäni nas na ama saunga na ama släktka aa ngädäga dä aa tmäs di ama mes dä ama mäsu näva urqi.

⁵ Vät iomäkt ama qäväläm di ama ruvek nae ma Jerusalem dä iarhakt moe nae ma Judia dä nävät ama ngärhäkka rhage rhage

na ama rigi ma Jordan moe di sa rhat dän sagem ga ⁶ bä rhi sameng irhäm mes sa arha vuirhong bä qä baptais pät a rha mäni ama rigi ma Jordan.

⁷ Sukt di nga rhoqoräkt i ma Jon ga lu ama rhäqäp na rha ama Farisiqäna dä ama Sadyusiqäna i rhat dän iva nani ama baptais dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingän gärrarhae i ama guläñgi na ama uiuvärhirhong na ngän gärqärhongni i irhong ngärhit kut na ama qänogi, sa auge qa qoar na ngän i mamär iva ngäni ingis ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi qärakti iva nasot dä qia rhän? ⁸ Mamär iva ngäni sa ama gavam nävät angäna lat i ngän näpgoer na nas. ⁹ Bä qale ngän du angän snäng iva ngäni qoaräs na ne i, ‘Ma Abraham di aut mamäk na qa’ inguna ngu qoar na ngän i nak kop mamär vät ma Ngämuqa iva qä näpgoer nä rhaerhangät ama dui bä va ngä rhän i ama rhoes bä bä ma Abraham. ¹⁰ Sa qäqi rhäkt di sa akni qa rhäkmu na nas sa ama apem iva qä nasäng i qät tap säng ama ngämung na qi. Dä ama ngämung moe qärangätni i sa qaku ngärhit sa anga mär ngät anga gavam diva rhit täpmät na ngät samäk bä rhit don na ngät sämät ama mudäbäs.

¹¹ “Sa ngu baptais pät a ngän na ama rigi inguna nävät angäna lat i ngän näpgoer na nas sukt di iaqäkt kärak iva dängdäng na qa nasot a ngo di aa qrot ngä vit pät gu qrot angät tpäs dä aa sandal di ngo di qaku ama märqa na ngo iva qäqi ngut ta ngät. Qa diva qä baptais pät a ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä na ama mudämgi. ¹² Sa qa rhäkmu na nas iva qä rharmeng da ama tmäs näva ama qlanäga dä va qä rharmeng da ama tmäs bä qa rhon sä ngät säva vät dap pa qä rhon na ama qlanäga sämät ama mudam gärangätni i sa qaku mamär vät aung iva qä naveng bät a ngät.”

Ma Jon Ga Baptais Pät Ma Jisas
(3:13-17/Mak 1:9-11/Luk 3:21-22)

¹³ Dä nasot dä ma Jisas ka män nae ma Galili bä sämäni ama rigi ma Jordan sage ma Jon ivakt iva ma Jon gä baptais pät a qa. ¹⁴ Bä ma Jon di vadi mai qaku qä narhares pät aa rhäng iva qa rhualat toqoräkt i qä

qoar toqortäqyia, “Ngut läk nani ama bap-
tais nagem nge sokt di nak ngiat dän nani
ama baptais nagem ngo.”

¹⁵ Sokt di ma Jisas ka muvät pät a qa
rhoqortäqyia, “Mamär iva rhäkt ðiva rho-
qoräkt inguna iangärhäkt ama lat di ama
märäm ivakt iva uni rhäkmamär na ama
räkt ngät ama lat moe.” Dä ma Jon ga
rhares iva qä baptais pät ma Jisas.

¹⁶ Bä nga nasot i ma Jisas ka rha ama
baptais dä vuk sä qa namäk masägos näva
ama rigi dä nak ama usäpki qia qang ba qa*
bä qa lu ma Ngämuqa aa Qloqaqa i arhar sä
qa i qa rhoqor ama simängaqa bä qa muqun
bät a qa. ¹⁷ Dä nak ama eguinga näda ama
usäpki arha ron ga qoar i, “Rhak täkt di
ngua emga qäarak i sa gua snäng bät a qa
qäarak i sa märäm gem ngo masirhat nävät
a qa.”

4

Ma Jisas Aa Siqutsiqut (4:1-11 / Mak 1:12-13 / Luk 4:1-13)

¹ Nasot dä ama Qloqaqa qa er nanokt ma
Jisas sävät ama ivärhäs ama qräk dä bäs
ivakt iva ma Sämga qä siqut na qa. ² Bä
vät ama ruiom ama udiom ama qunäng
dä ama ruiom ama udiom ama bängang
dä qa meranot bä nasot dä anoeng mä qa.
³ Dä ama ruqa qäarak i qat dräm gä siqut
na ama ruvek kã män bä qa qoar nä ma
Jisas toqortäqyia, “Ngakt bä ma Ngämuqa aa
emga na nge dä mamär iva ngi qoaräs nä
rhärhangät täkt ama dui iva ngä rhän i ama
bretkäna.”

⁴ Sokt di qa muvät toqortäqyia, “Ma
Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a
ngät di ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Ama ruvek ðiva rhat däqäm di qaku sokt
da ama bret
dap kinak pa rhat däqäm nävät ama enge
moe
qärangätni i ngät dän nämät ma
Ngämuqa aa vämgi.’ ”

⁵ Nasot dä ma Sämga qa artäm sä qa sae
sämät ama qumärqumär äm mamär ama

* **3:16** ba qa Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

värhäm ma Jerusalem näkt ka qoar nä ma
Jisas bä qa mair tävuk da ama ansäspämgi
ama mor qi at täväs mamär. ⁶ Näkt ma
Sämga qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngakt
bä ma Ngämuqa aa emga na nge dä ngi rhon
na nas mane inguna ma Ngämuqa aa enge
qärangätni i sa rha säm a ngät di ngät tamän
doqortäqyia,

“ ‘Va qa rhuräkt bä ba aa enselqäna
sävät a nge’

dä qosaqi

“ ‘Va rhi sek mä nge
na arhä rhäkt
i varis ngi nanguñ
gi nga qäraet mäni anga duiqa.’ ”

⁷ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia,
“Qosaqi rha säm ama enge qärangätni i ngät
tamän doqortäqyia, ‘Qale ngi siqut nä ma
Engeska gi Ngämuqa.’ ”

⁸ Nasot dä ma Sämga qa er nanokt ka säda
ama uiu qi mamär ama damgi at täväs bä
qa qur ma Jisas ta ama muräktpäm moe
vät ama ivätki ngä na angät murhämeska.
⁹ Näkt ma Sämga qa qoar nä ma Jisas to-
qortäqyia, “Va ngu von nge rha rhärhangät
täkt moe qrekt bä ngi an dä gi quum sä nas
bä ngi von dä gi qutdrir sagem ngo.”

¹⁰ Dä ma Jisas ka qoar na qa rho-
qortäqyia, “Sämga, ngia rhet! Inguna sa
rha säm ama enge qärangätni i ngät tamän
doqortäqyia,

“ ‘Mamär iva ngi nänsäs sage ma Engeska gi
Ngämuqa
bä va sokt ka qäarak iva qale nge va aa
rem.’ ”

¹¹ Dä ma Sämga qa met daqule qa dä nak
ama enselqäna rha män bä rhat tatnärhäm
ga.

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat Bä Bä Ma Ngämuqa (4:12-17 / Mak 1:14-15 / Luk 4:14-15)

¹² Bä nga rhoqoräkt i sa qa nari i sa rha
mu ma Jon ba ama tpäskiarharhäng dä qa

met sae ma Galili. ¹³ Näkt ka met nae ma Nasaret bä qa met bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Kaperneam bä qat tas e qarqomni i qale läm bät ama namuqa aa väm e va ma Sebulun dä ma Naptali in ngärhäqyiom. ¹⁴ Iangärhäkt ama lat divakt iva rhäkmamär na ama enge qarangättni i sa ama vämginaqa ma Aisaia qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

¹⁵ “Vät ama ngärhäqyiom i ma Sebulun dä ma Naptali di ama iska qat tet parhäm ama namuqa aa rhäkt tage na ama rigi ma Jordan. Bä e vät ama ngärhäktka ma Galili di ama Jentailqäna ¹⁶ qararhani i sa qale rha va ama bängangit angät tpäs di sa rha lu akni ama neraqa ama mor qa dä bä bä iarhakt kärarhae i qale rha vät ama ivärhäs kärqosni i ama tñäpki qia ong da di sa irige sa ama neraqa sävät a rha.”

¹⁷ Mänasäng na äkt dä ma Jisas ka nasäng iva qä sameng i qä qoar toqortäqyia, “Mamär iva ngäni näpgoer na nas inguna iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di sa nga e glaqot.”

Ma Jisas Ka Mes Ama Narhoer Ta Ama Mudäsaqongda
(4:18-22 / Mak 1:16-20 / Luk 5:1-11 / Jon 1:35-42)

¹⁸ Bä vät ama qäväläm qarqomni i ma Jisas kat tet pät ama namuqa ma Galili* aa rhäkt dä qa lu ama ruiom ama sägiom ma Saimon gäarak i rhat tes ka i ma Pita qä nä aa lätkka ma Andru i init don na ama väiuqi va ama namuqa inguna iom di ama väiumärhindäkt. ¹⁹ Dä qa qoar na iom doqortäqyia, “Ini ang bä init päs gua rhäng bä va ngu su en iva ini rhar sa ama ruvek i rhoqor ma i ini rhar sa ama rhinäm.” ²⁰ Dä in märanas masägos daqule in bäiu bä in met nasot ma Jisas.

* **4:18** ama namuqa ma Galili Rhak täkt ama namuqa di qaku na ama rigi ama valak mät ki dap ka di qa na ama rigi mamär. Aa uiuvät di ama ruqa ama rhäk täm ga da sägäk ama kilomitaqäna bä aa uiuvät mana namuk di ama ngärhäqyisem da dävaung ama kilomitaqäna.

²¹ Dä qa met na äkt bä qa lu aiomni ama sägiom ma Jems ma Sebedi aa emga qä na aa lätkka ma Jon i qali liom mät ama mlauski ge in mamäk ma Sebedi i ini masartäm mät ama lek pät in bäiu. Dä ma Jisas ka mes iom. ²² Dä in met daqule ama mlauski dä in mamäk masägos bä in met nasot a qa.

Ma Jisas Ka Sameng Bä Ba Ama Mor Ngät Ama Gulañ Na Ama Ruvek
(4:23-25 / Luk 6:17-19)

²³ Bä qa met e vät ma Galili moe bä qä su va arhä mämairväm dä qä sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ama Muräktpäm näkt kat tumäräspät nämät ama räm moe qarangättni i maos maos na ngät dä ama märän moe mänguräp ama ruvek. ²⁴ Bä äkt i aa ngärhipki qia met namet ama ngärhäktka ma Siria moe dä ama ruvek ta män sa ama rämgivärharha moe sagem ga. Sa rha män sä iarhakt kärarhae i arha räm maos maos dä ama ruan dä qararhani i ama iaus ngärhit täk pät a rha dä qararhani i sa guani na rha dä ama ngäñäpärharha bä qa mumäräs pät a rha.

²⁵ Dä ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek ta met nasot a qa nae ma Galili dä nämät ama värhap ama ngärhäqyisem na ap dä nae ma Jerusalem dä nae ma Judia dä nae nährage na ama rigi ma Jordan.

5

Ma Jisas Ka Sameng Mäni Ama Damgi

¹ Bä nga qa lu ama gulañ na ama ruvek dä qa met savono sämäni ama damgi bä nga rhoqoräkt i sa qa muqun dä aa mudäsaqongda rha män sagem ga.

Angättni Ama Lat Kärangättni I Sa Qale Ma Ngämuqa Aa Modämne Vät A Ngät
(5:2-12 / Luk 6:20-23)

² Dä qa nasäng iva qä su rha i qä qoar toqortäqyia,

³ “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i rhit läk pät ama qloqaqa aa qäge inguna rha diva bä ba rha nä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm.

4 “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i rhit nok. Rha diva ma Ngämuqa qä säm ama bulap sävät arha iar.

5 “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i ama bulap ta ama ruvek na rha. Rha diva bä ba rha na ama ivätki.

6 “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i anoeng mä rha dä aqäsäk ta nani ama räkt ngät ama lat. Rha diva qä rhäqäp ta bä va mamär na rha.

7 “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i rhir qur arhani rha ama lavuqi. Rha diva qar qur a rha rha ama lavuqi.

8 “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i ama qumärqumär arhä snängaqa. Rha diva rhi lu qa.

9 “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i rhat tu ama bulap mänguräp arhani. Rha diva qat tes ta i aa es na rha.

10 “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i ama ruvek ti sangäm na rha rhoqoräkt i rhat tualat na ama räkt ngät ama lat. Rha diva bä ba rha nä iaqäkt na rhävuk aa Muräkpäm.

11 “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e gem ngän gre i sa arhani rhat tamän mava na ngän dä rhi sangäm na ngän mavängam dä rhat tamän na ama vu ngät ama enge moe maos maos mavängam sävät a ngän inguna nävät a ngo. 12 Mamär iva märmär gem ngän bä ngäni qok inguna angän ditsek di ama mor ngät da ama usäpki arha ron inguna sa ama ruvek ta sangäm na ama vämginarha mavängam doqoräkt kärarhae i sa mudu rha män ba angän gamäs.

Ama Qyiräpki Dä Ama Neraqa (5:13-16 / Mak 9:50 / Luk 14:34-35)

13 “Aingän di ama qyiräpki na ngän bä ba ama ruvek nämäni ama ivätki sokt di ngakt bä sa rhäksot na ama qyiräpki at märmät dä ngu lu va saqi as arha anga märmät ngä rhän doqor mäniekt? Qi di sa qaku mamär vät guani na qi dap kinak pa rhit don na qi dalek bä va ama ruvek ti naengmät na qi va arhä qar angärha rem.

14 “Aingän di ama neraqa na ngän bä ba ama ruvek nämäni ama ivätki. Ama värhäm gärqomni i qale läm da ama dabäm angät

tpäs di qaku mamär iva aung gä nangaip äm. 15 Bä qosaqi qaku ama ruvek ti namudäm säda ama lirkhäga bä rha rhu qa va anga uratki arha rem dap kinak tat tu qa rhävuk bä äkt i qät bon da ama neraqa bä bä iarhakt moe qararhae i sa qale rha va vät. 16 Mamär iva ngän doqor ama lirkhäga rhoqoräkt bä va angän neraqa qä sen da arhani arhä saqong ivakt iva mamär vät a rha iva rhat lu angäna lat ama mär ngät bä va rhit bon da ama murhämeska sage angän mamäk da ama usäpki arha ron.

Ma Krai Ka Män Ivakt Iva Qä Rhäkmamär Na Ama Muräkt

17 “Qale ngän namu angän snäng i sa ngua män ivakt iva ngu rhäksot nä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ura ama vämginarha arha enge. Sa qaku ngua män ivakt iva ngu rhäksot na ngät dap kinak ngua män ivakt iva ngu rhäkmamär na ngät. 18 Inguna sa ngu qoar na ngän na ama engätki iva dängdäng dä qäbäs na ama usäpki dä ama ivätki dap pa qaku qäqi anga gaini mamär anga muqunänini diva rhäksot nä ini nämäni ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses. Diva rhoqoräkt bä dängdäng iva iarhongäkt moe qarqärhong i sa rha säm irhong di irhong ngä rhu irhong angät släqyige vät a nas. 19 Dä soknga aung gäarakni i qäqi qä nänbetäkmät na angätni anga gaini na ngät anga muräkt nävät iangärhäkt ama muräkt dä qä su arhani ama ruvek iva rhat tualat toqoräkt diva iaqäkt na rhävuk kat tu aa snäng i qa di ama gaini na qa mamär da aa Muräkpäm angärha ron. Sokt di aung gäarakni i qat tet parhäm ama muräkt dä qä su arhani iva rha rhualat toqoräkt dä va iaqäkt na rhävuk kat tu aa snäng i iaqäkt ama ruqa di ama mor qa na qa mamär da aa Muräkpäm angärha ron. 20 Inguna sa ngu qoar na ngän iva qaku ngän namon sädä iaqäkt na rhävuk aa Muräkpäm angärha ron grekt bä qaku angäna lat ama räkt ngät ngät tet e na ama Skraipkäna dä ama Farisiqäna arha lat.

Ama Uraqi

21 “Sa ngän nari i mudu arhani rhi qoar na angän mamäkkäna rhoqortäqyia, ‘Qale ngi veng dap aung gäarakni i qä veng diva qä

rha ama matnävämne.' ²² Sukt di ngu di ngu qoar na ngän i aung gäarakni i qär qur akni ama ruqa* diva qä rha ama matnävämne dä aung gäarakni i qat tuma akni ama ruqa diva qä rhäväkt sa aa lat da ama morta arhä saqong dä aung gäarakni i qat tamän doqortäqyia, 'Ainge di ama däädänga!' diva qa rhet sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs.

²³ "Bä äkt i ngakt bä ngit boda gi vänbon bät ama laiqa na ama vodämes näkt nga vuk pät a nge i nak sa qaku märmär ge akni nävät a nge ²⁴ dä va ngia rhet daqule gi vänbon äkt ge ama laiqa na ama vodämes dap ngia rhet bä ama narhoeräm diva ngia rhuräkt mänguräp mä en ngi na qa bä nasot näkt sa ngia rhän bä ngi vodä gi vänbon.

²⁵ "Mamär iva ngi lir ngia rhuräkt mänguräp mä en ngi nä qa ruqa as pa ama muräkt angät kamäs i varis kä navon däm nge sage ama matnävämnenäqa bä nasot dä va qa rhu nge va ama ulaqimärhaarhäkt aa rhäkt näkt pa qa rhu nge va ama tpäskiarharhäng. ²⁶ Ngu qoar na nge na ama engätki iva qaku mamär iva vuk sä nge bä dängdäng iva ngia rhuvät na ama däädängini nä ini ama brasini.

Ama Snängaqa ama Qrot Ka Sävat Ama Lat Na Ama Qavatka

²⁷ "Sa ngän nari i mudu arhani rhi qoar toqortäqyia, 'Qale ngi qavatnävlägut.' ²⁸ Sukt di ngu di ngu qoar na nge i aung anga ruqa qäarakni i sävetka qat lu ama evopki na ama snängaqa na ama qavatka di sa qa qavatnävlägut kä na qi mät aa snängaqa. ²⁹ Ngakt bä gi märmär qa gi saqongaqa qä rhartäm sä nge iva ngia rhualat na anga vuini dä va ngia rhar täm ga bä ngi rhon na qa nae. Inguna va ama märäm doqoräkt iva qäbäs na aomni ama qäväläm nävät gi släqyige dap pa qaku ama märäm doqoräkt iva gi släqyige moe di rhi rhon nä ige sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs. ³⁰ Dä ngakt bä gi märmär et ngia rhäqyet ngärhi rhartäm sä nge iva ngia rhualat na anga vuini dä ngi rhodäkt sä et bä ngi rhon na et nae. Inguna va ama märäm doqoräkt iva qäbäs

na aomni ama qäväläm nävät gi släqyige dap pa qaku ama märäm doqoräkt iva gi släqyige moe ige ngä rhet sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs.

Ama Bänbänmät Da Ama Ngärhaeurhini Angärha Ron

(5:31-32/Mat 19:1-12/Mak 10:1-12/Luk 16:18)

³¹ "Bä qosaqi sa arhani rhi qoar toqortäqyia, 'Aung gäarakni i qät kutmäs aa egutki di mamär iva qa von gi rha anga abuqit na ama bänmät.' ³² Sukt di ngu qoar na ngän i aung gäarakni i sa qa qutmäs aa egutki dap kaku qia mualat na anga lat na ama qavatka di qat tualat sä qi bä qi qavatnävlägut. Dä aung gäarakni i sa qa mät ama evopki qäarakni i sa arha egutka qa qutmäs a qi di qä qavatnävlägut.

Ama Musärhäm

³³ "Bä qosaqi sa ngän nari i sa mudu arhani rhi qoar na angän mamäkkäna rhoqortäqyia, 'Qale ngi namusärhämes näkt nasot dä ngit don na nas sävät ama musärhäm angärha rhäng dap kinak pa ngia rhualat bä bä ma Engeska na agi a lat kärangätäni i sa ngia musärhämes iva ngia rhualat na ngät.'

³⁴ Sukt di ngu qoar na ngän i nak sa qale ngi namusärhämes näma dä sage ama usäpki inguna sa qale ma Ngämuqa aa mämugunäs e ³⁵ ura sage ama ivätäki inguna mämae vät aa qäriglem e ura sage ma Jerusalem inguna iomäkt ama värhäm di ama engeska ama vitnaqa aa värhäm. ³⁶ Dä qale ngi namusärhämes nävät ngia väski inguna ainge di sa qaku mamär vät a nge iva ngia rhualat sä gi nga qäsega bä qa rhän i ama qulum ga ura ama ilän ga. ³⁷ Dap kinak mamär iva sukt ngi qoar i 'Iei' ura 'Qaku.' Dap ngakt bä ngiat tu savono di iangärhäkt ama lat di ngät dän nage ama vu qa ama ruqa ma Sämgä.

Qale Ngi Namuvät Pät Ama Vu Ngät Ama Lat Angät Tpäs

(5:38-42/Luk 6:29-30)

³⁸ "Bä sa ngän nari i rhi qoar i, 'Ngakt bä akni qä slava nä gi saqongaqa dä va ngi slava na aa saqongaqa. Dä ngakt bä akni

* 5:22 Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhängät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. 'mavängam'

qä slava nä gia qigi dä va ngi slava na aa qigi.’³⁹ Sukt di aingo di ngu qoar na ngän i qale ngi natmair särha aung gäarakni i ama vu qa. Dap kinak ngakt bä aung gä e säng gia qeng dage vät gi märmär dä qosaqi va ngi rhong na age sävät a qa.⁴⁰ Dä ngakt bä nani aung iva qa rhu nge va ama muräkt ivakt iva qä rha gi srapki dä mamär iva gia qlak na qa iva qä rha qi näkt kosaqi sävät gi boiqi ama uiu qi navono.⁴¹ Dä ngakt bä rhäktuk pät aung sä nge iva ngia rhet ngi na qa vät ama sägäk ama kilomita dä mamär iva ngia rhet ngi na qa vät ama udiom ama kilomitaion.⁴² Ngi von aung gäarakni i qä nän nge dap kale ngi nen aung gäarakni i nani a qa iva qä rha ani nagem nge näkt mamär dä va saqi qä evär däm ini.

Mamär Iva Angäna Snäng Bät Angäna Ikkäna

(5:43-48 / Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ “Sa ngän nari i rhi qoar i, ‘Mamär iva gia snäng bät gia ruavek maräkt dap ama märäm iva ama vu dä gia ron sävät gia ik.’⁴⁴ Sukt di ngo di ngu qoar na nge i, mamär iva gia snäng bät gia ikkäna dä va ngi nän sävät iarhakt kärarhae i rhi sangäm na nge mavängam⁴⁵ divakt iva rhoqoräkt di ngän diva angän mamäk aa es na ngän gäarak i sa qale qa da ama usäpki arha ron. Inguna sa qat tualat sa aa qunäga iva qä sen sävät ama vu rha ama ruvek ti na ama mär ta ama ruvek dä qät täk na ama suigi bä ba ama räkt ta ama ruvek ti na ama ruvek kärarhane i qaku ama räkt ta na rha.⁴⁶ Inguna ngakt bä aingän di sukt angäna snäng bät iarhakt kärarhae i arha snäng bät a ngän dä ngu lu angän ditsek di ngä qoe nai? Nga sa qaku qäqi ama ruvek kärarhane i rhit ta ama takes tat tualat toqoräkt?⁴⁷ Dä ngakt bä sukt ngi rhar sä gia ruavek dä ngu lu nga gia lat ama mär ngät ngät tet e na arhane arha lat ama mär ngät? Nga qaku qäqi ama Jentailqäna rhat tualat toqoräkt?⁴⁸ Dä soknga mamär iva sa mamär na ngän mamär di qoki rhoqor angän mam dak pono i sa mamär na qa mamär.

6

Ama Rhisu Sävät Ama Vänbon Bä Ba Ama Tläkta

¹ “Ngänit lu mamär i varis ngän dualat na angäna lat ama räkt ngät da arhane ama ruvek arhä saqong ivakt iva rhat lu ngän inguna rhoqoräkt dä va qaku angän anga rhitsek nage angän mamäk kärak i qale qa da ama usäpki arha ron.

² “Bä äkt i qre va ngit bon ama tläkta dä qale ngi naes ama biugal vä gi qamäs toqor ama ruvek tat tualat pa ama mämairväm dä mäni ama is kärarhane i rhat tualat sädä saqong. Tat tualat toqoräkt divakt iva arhane ama ruvek tit sek sä rha. Sa ngu qoar na ngän na ama engätki i sa rha rha arhä rhitsek.³ Dap kinak kre va ngit bon ama tläkta diva qale ngi naqyiradeng nä ngia rhäqyet ama sael et iva et ngät dräm agi a lat kärangätne i ngia rhäqyet ama märmär et et ngät tualat na ngät⁴ ivakt iva gi vänbon diva ngit bon däm ngät ma ama up. Dä gi mamäk kärakni i qat lu gia lat kärangätne i ngiat tualat na ngät ma ama up pa qä sek mä nge.

Ma Engeska Aa Nän
(6:5-15 / Luk 11:1-4)

⁵ “Bä qre va ngäni nän dä qale ngän namualat toqor ama ruvek kärarhane i rhat tualat sädä saqong. Inguna rha di sa nane a rha masirhat iva rhat mair bä rhi nän ba ama mämairväm dä mät ama ingnas parhäm ama is ivakt iva ama ruvek tat lu rha. Sa ngu qoar na ngän na ama engätki i sa rha rha arhä rhitsek.

⁶ “Sukt kre va ngi nän dä mamär iva ngia rhet sämät ama qäväläm bä gia vätka näkt ngi väs mät ama tmongi bä ngi nän sage gi mamäk kärak i sa qaku ama ruvek tit lu qa. Dä va gi mamäk kärak i qat lu nge äkt pa qä sek mä nge.

⁷ “Dä qre va ngi nän dä qale ngiat tamän masirhat pät ama engirhong ama mäñmäñini nä irhong doqor ama Jentailqäna inguna sa rhat tu arhä snäng iva ma Ngämuqa qä nari rha inguna nävät arha engirhong masirhat.⁸ Qale ngän dualat toqor ta inguna sa angän mamäk kat dräm i agirhong gärqärhongni i sa ngänit läk nane irhong bät ama qäväläm gärqomni i as kaku ngän nän ga rhäm irhong.⁹ Dä soknga mamär iva ngäni nän doqortäqyia,

“Aut mam dak pono da ama usäpki arha ron,

mamär iva urhit kutdrir sävät gi ngärhipki i ama qumärqumär qi mamär.

¹⁰ Mamär iva ar sä gi muräkt sarhe

bä va iarhongäkt moe irhong ngät tet parhäm gi snängaqa rhe vät ivät

i qoki va irhong doqor iarhongäkt da ama usäpki arha ron.

¹¹ Mamär iva ngi von ut ta ama tmäs

kärangätni i urhit läk nani a ngät pät tak täkt ama qunäga.

¹² Dap pa ngit kyiradeng na aurha vuirhong

doqor qre i sa ut kyiradeng na arhani sa arha vuirhong sävät a ut.

¹³ Näkt pa qale ngit kyiradeng na ut sämät ama siqutsiqut

dap pa ngiat tumaiar ut nämät ama vuqa*.

¹⁴ Inguna ngakt bä ngänit kyiradeng na arhani sa arha vuirhong di qosaqi angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron ba qät kyiradeng na ngän sa angäna vuirhong. ¹⁵ Dap kinak ngakt bä qaku ngän naqyiradeng na arhani sa arha vuirhong dä va qosaqi qaku angän mamäk kä naqyiradeng na ngän sa angäna vuirhong.

Ama Sameng Sävat Ama Meranotka

¹⁶ “Näkt kre va ngän deranot dä qale ngänät nañäm i rhoqor qre i airäs ngän iva ngän doqor ama ruvek kärarhani i rhat tualat sädä saqong gärrarhae i rhit kut-sasorhane na arhä saqongitnäk ivakt iva ama ruvek tat lu i rhat teranot. Sa ngu qoar na ngän na ama engätki i sa rha rha arhä rhitsek. ¹⁷ Dap kinak kre va ngiat teranot dä mamär iva ngit tor gi saqongait näkt ngit prit na ama oel vät ngia väski ¹⁸ divakt iva qaku mamär vät ama ruvek iva rhat lu nge i ngiat teranot dap kinak pa sokt gi mamäk kat lu gia lat toqoräkt. Dä gi mamäk kärak i sa qat lu gia lat kärangätni i ngiat tualat na ngät ma ama up diva qä sek mä nge.

* **6:13** ama vuqa Ura ‘ama vu qa ama ruqa ma Sämgä’ Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini angät käväläm di qosaqi rha säm a äm sae, ‘inguna sokt nge sa ama muräkt bä sa ama grot bä sa ama murhämeska ma ama soktäm. Ngätki rhoqoräkt.’

Ma Jisas Ka Su I Mamär Iva Ut Tuvärhane Na Ama Mämägän Dävuk Da Ama Usäpki Arha Ron

(6:19-21 / Luk 12:33-34)

(6:22-23 / Luk 11:34-36)

(6:24 / Luk 16:13)

¹⁹ “Qale ngän duvärhane na ama mämägän bä ba nas te vät ivät i äkt di mamär iva ama gärhañ ngät täs ngät dä ama urunga qä slava na ngät dä ama suarha rhi nändrukdäm bä rhi sua rhäm ngät. ²⁰ Dap kinak mamär iva ngän duvärhane na ama mämägän bä ba nas tävuk da ama usäpki arha ron i äkt di qaku mamär iva anga gärhañ ura anga urunga ngä naslava na ngät ura ama suarha rhi nändrukdäm bä rhi sua rhäm ngät. ²¹ Inguna äkt i sa qale gi mämägän e di qosaqi va qale gi snängaqa e.

²² “Ama saqong di ama lirhäga bä ba ama släqyige. Bä äkt i ngakt bä ama mär gi saqong dä va rhäqäp gi släqyige moe na ama neraqa. ²³ Sokt di ngakt bä ama vu gi saqong dä va rhäqäp gi släqyige moe na ama bängangit. Ngakt bä ama neraqa väm ngän di ama bängangit mät ka dä sirhäkt ama mor it mamär ama bängangit pä m ngän!

²⁴ “Qaku mamär vät aung iva qat tualat bä ba ama udiom ama moriom inguna ngakt dä va ama vu da aa ron sävät akni dä va aa snäng bät akni ura ngakt dä va qä vodäm mes sage akni dä va ama vu da aa ron sävät akni. Qaku mamär vät a ngän iva ngän dualat pä ma Ngämuqa aa rem dä qosaqi ngän dualat pa ama ligär angärha rem.

Qale Qänäskänes Ngän

(6:25-34 / Luk 12:22-31)

²⁵ “Dä soknga ngu qoar na ngän iva qale qänäskänes ngän sävät angäna iar iva ngän däs agiqa ura va ngäni näkt agiqa bä qale qänäskänes ngän sävät angän släqyige iva ngän don mät agiqa. Nga qaku ama iar ngä vit pa ama tmäs angät tpäs? Dä nga qaku ama släqyige ngä vit pa ama boi angät tpäs? ²⁶ Ngäni lu ama isäm mät ama leqäs.

Ngät di qaku ngärhit kutnanokt ura ngärhit sekdäm ura ngät turhämne na ama tmäs säva ama vät sokt di angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron gät bon ngät ta ama tmäs. Nga qaku ngän bit pä iangärhäkt angät tpäs?

²⁷ “Auge nävät a ngän di mamär vät a qa iva qa rhu anga sägäk anga aua sävät aa iar† toqoräkt i qänäskänes ka masirhat? ²⁸ Dä mäniekt bä qänäskänes ngän sävät ama boi? Ngän du angän snäng sävät ama ngualäñngualañ angärha iar vät ama etki. Qaku ngät tualat ura ngärhit kutäm bät ama boi iva ngät donmät ²⁹ sokt di ngu qoar na ngän i qäqi ama vitnaqa ma Solomon sa aa murhämeska moe di qaku ama mär qa masirhat toqor ama sägäk nävät iangärhäkt ama ngualäñngualañ aa murhämeska. ³⁰ Dap kre va ma Ngämuqa qat turha ama mran bät ama etki na angät murhämeska rhoqoräkt kärangätni i rhäqyerhäkt ngät däqäm bä duququ dä rhit päs ngät mät ama mudam dä mänia? Nga va nak kaku ma Ngämuqa qat turhäm ngän mamär masirhat pa angät tpäs? Ai, aingän di ama gaini na angän gatnanakt!

³¹ “Dä soknga qale qänäskänes ngän i ngäni snanbät toqortäqyia, ‘Va ut täs agirhong?’ ura ‘Va urhit näkt agirhong?’ ura ‘Va ut don mät na agirhong?’ ³² Inguna ama Jentailqäna di arhä snängaqa masirhat sävät tärhong däkt moe dap angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron di qat dräm i ngänit läk nani iarhongäkt moe. ³³ Sokt di ama narhoeräm diva ngäni rhares iva ma Ngämuqa qat turäkt täm ngän bä va qänäskänes ngän iva ngän dualat na ama räkt ngät ama lat da aa saqong dä va qosaqi qä von ngän dä iarhongäkt moe qärqärhong i ngänit läk nani irhong.

³⁴ “Dä soknga qale qänäskänes ngän sävät ama qunäga duququ inguna duququ dä va qänäskänes ngän sävät iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhän duququ. Qoki sa mamär na ama qunäng asägäk asägäk sa aa märänga maräkt.

7

Qale Ut Tatnävämne Na Arhani Sa Arha

Lat

(7:1-5 / Luk 6:37-38, 41-42)

¹ “Qale ngän datnävämne na arhani sa arha lat ivakt iva qaku ma Ngämuqa qä namatnävämne na ngän sa angäna lat. ² Inguna iangärhäkt ama matnävämne qarängät i sa ngän mualat sävät arhani na ngät diva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ngän na ngät. Bä iaqäkt ama siqutka na ama matnävämne qaräc i ngän du qa sävät arhani diva qosaqi ma Ngämuqa qa rhu qa sävät a ngän.

³ “Mäniekt bä ngi saengäkt sävät ama qlanängini mät gia ruaqa aa saqongaqa dap mavängam bät a nge sa ama ngämunget mät gi saqongaqa maräkt? ⁴ Ura mäniekt bä va ngi qoar nä gia ruaqa i, ‘Va ngu qumär sa ama qlanängini nämät gi saqongaqa’ dap kre i sa qale ama ngämunget mät gi saqongaqa maräkt? ⁵ Ainge qaräc i ngiat tualat sädä saqong, as pa ngi er ngi rha ama ngämunget nae nämät gi saqongaqa maräkt dä nasot dä va mamär vät a nge iva ngiat näñäm mamär ivakt iva ngi rha ama qlanängini nämät gia ruaqa aa saqongaqa.

⁶ “Qale ngän navon ama im dä iarhongäkt kärqärhong i ama qumärqumär mamär irhong dä qale ngän narhon nä angän pelqäna bä ba ama vlam i varis ngä nanaengmät na ngät pa angärha qar angärha rem näkt ti rhong sävät a ngän ivakt iva rhi sangäm na ngän.

Ngäni Nän Ma Ngämuqa Dä Va Qä Von Ngän

(7:7-11 / Luk 11:9-13)

⁷ “Ngi nän ma Ngämuqa dä va qä von nge dap pa ngit ñäm nani guani dä va ngia rhän bät ini dap pa ngit kut dä va ama tmongi qi rhar bä ba nge. ⁸ Inguna iarhakt moe qararhae i rhi nän nani guani diva rhi rha ini dap auge qaräc i qät ñäm nani guani diva qa rhän bät ini dap auge qaräc i qät kut mät ama tmongi diva qi rhar ba qa.

⁹ “Ura auge nävät a ngän di ngäkt bä ngia emga qä nän nani anga bret dä va qä von ga rha anga duiqa? ¹⁰ Ura ngäkt bä qä nän nani anga rhinänga di nak nga va ngi von ga rha anga uiuvärhaqa? ¹¹ Ngäkt bä aingän gärrarhae i ama vu rha ama ruvek na ngän

† 6:27 anga sägäk anga aua sävät aa iar Ura ‘ama qäväläm näva ama mita säva aa uiuvät’

di ngänät dräm iva ngänit bon angän oes ta ama mär ngät ama vänbon doqoräkt di ngäktki mamär iva angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron ba qä von da ama märirhong bä bä iarhakt kärarhae i rhi nän ga!

Mamär Iva Ut Tualat Säväät Arhani Ama Ruvek Toqor Ut I Sa Nani A Ut Iva Rhat Tualat Säväät A Ut Toqoräkt

(7:12 / Luk 6:31)

(7:13-14 / Luk 13:24)

¹² “Bä äkt i iangärhäkt ama lat kärangät i nani a ngän iva arhani ama ruvek tat tualat na ngät säväät a ngän di qosaqi mamär iva ngän dualat toqoräkt säväät a rha inguna ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ngä na aa vämginarha arha enge di ngärhi su ut toqoräkt.

¹³ “Mamär iva ngän don mät ama gaini na qi ama tmongi. Inguna ama tmongi di ama mor qi dä ama iska iva sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs di märmärsäs ge iarhakt ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhae i rhat tet näväm ga. ¹⁴ Inguna ama tmongi di ama gaini na qi dä ama iska iva säda ama iar angärha ron di ama qrot ge iarhakt ama ruvek ama marheka na rha qärrarhae i rhat dän bät a qi.

Ama Ngämuga Näkt Aa Gavam

(7:15-20 / Mat 12:33-37 / Luk 6:43-45)

¹⁵ “Ngänit lu nämät ama iraski na rha ama vämginarha qärrarhani i rhat dän sagem ngän di rhat nañäm doqor ama sipsipkäna dap kinak ama mäsmäs pä m ngät ama muräp na rha. ¹⁶ Diva qunäga vät a ngän sä rha nävät arhä gavam. Nga va ama ruvek tit ta anga wain angät gavam nävät ama ritgung? Ura nga va rhit ta anga gosaqi at gavam nävät ama gürhäk? ¹⁷ Bä äkt i ama mär ngät ama ngämung moe di ngärhit sa ama mär ngät ama gavam dap ama vu ngät ama ngämung di ngärhit sa ama vu ngät ama gavam. ¹⁸ Ama mär qa ama ngämuga di qaku mamär vät a qa iva qät sa anga vu ngät anga gavam dap kosaqi qaku mamär vät ama vu qa ama ngämuga iva qät sa anga mär ngät anga gavam. ¹⁹ Ama ngämung moe qärangätni i qaku ngärhit sa anga mär ngät anga gavam diva rhit täp mä ngät samäk bä rhit don na ngät sämät ama

mudäbäs. ²⁰ Bä äkt iva qunäga vät a ngän sä iarhakt ama iraski na rha ama vämginarha nävät arhä gavam.

Qaku Nguat Dräm A Ngän

(7:21-23 / Luk 13:26-27)

²¹ “Qaku ama ruvek moe qärrarhani i rhat tes ngo i ‘Gua Engeska, gua Engeska’ diva rha rhon sädä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpä m angärha ron dap sokt iaqäkt kärak i qat tualat parhäm gu mamäk aa snängaqa qärrak i qale qa da ama usäpki arha ron diva qa rhon sae. ²² Vät iaqäkt ama qunäga dä va ama rhäqäp na rha ama ruvek ti qoar na ngo i, ‘Gua Engeska, gua Engeska, nga qaku sa ut märhamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuga nävät gi ngärhipki? Dä nga qaku sa ut kutmäs ama iaus nävät gi ngärhipki dä ut mualat na ama qrot ngät ama lat masirhat nävät gi ngärhipki?’ ²³ Bä nasot dä va ngu qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Qaku nguut dräm a ngän. Ngän det nävät a ngo aingän gärrarhae i qaku ngän dualat parhäm ama muräkt.’

Ama Ruiom Ama Udiom In Däk Pät Ina Värhiom

(7:24-27 / Luk 6:47-49)

²⁴ “Bä äkt i aung gärrakni i qat nari rhangät täkt gua enge dä qat tualat parhäm ngät diva qa rhoqor ama ruqa sa ama mädräm ama mär ngät kärakni i sa qa rhäk pät aa vätka aa ribit saimäk i ama qrot it pät ama sinäpki arha rhäng. ²⁵ Bä nga ama soeng ngä säp dä ama qärhop ngä män dä ama laur ngärhi e dä ngä qut pät iaqäkt ama vätka sokt di qaku arpus na qa inguna iaqäkt ama ruqa di sa qa rhäk pät aa vätka mamär vät ama sinäpki arha rhäng.

²⁶ “Dap aung gärrakni i qat nari rhangät täkt gua enge näkt kaku qat tualat parhäm ngät diva qa rhoqor ama dä dän ga ama ruqa qärrakni i sa qa rhäk pät aa vätka vät ama qunga. ²⁷ Bä nga ama soeng ngä säp dä ama qärhop ngä män dä ama laur ngärhi e dä ngä qut pät iaqäkt ama vätka dä arpus nä qa mäk bä sa mava na qa mas.”

Ma Jisas Ka Su Na Ama Qrot

²⁸ Bä nga ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqut bä rhäksot dä ama gulañ na ama ruvek di qräk

mät ta nävät aa rhisu ²⁹ inguna sa qä su rha di qa rhoqor aung gäarakni i ama qrot nga e gem ga dap kaku qä su rhoqor arhä Skraipkäna.

8

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Bi-aspärhaqa

(8:2-4/Mak 1:40-45/Luk 5:12-16)

¹ Bä nga sa ar sä ma Jisas nämäni ama damgi dä ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek ta met nasot a qa. ² Dä nak akni ama biaspärhaqa qa män sage ma Jisas bä qa an da aa quum sä nas säng aa qar dap kät nok pät a qa i qä qoar toqortäqyia, “Gua morqa, ngakt bä nani a nge di märmärsäs gem nge iva ngia rhumäräs pät a ngo.”

³ Dä ma Jisas ka rhäk aa rhäqyet bä qa rhäk pät a qa i qä qoar toqortäqyia, “Ari, nani a ngo, rhäkt di sa märäs pät a nge bä ama qumärqumärqa na nge.” Dä sa märäs pät karak masägos nämät aa bias. ⁴ Dä ma Jisas ka muges ga rhoqortäqyia, “Qale ngi naqoar na aung sävät a nas dap kinak pa ngia rhet bä ngi qur ama pris täm mes näkt ngi voda ama vodämes toqor varhäm ma Moses aa rhäkne ivakt iva ama ruvek ti lu i sa märäs pät a nge.”

Ama Ulaqimärharhärhäkt Arhä Narhoerqa Aa Qatnanakt

(8:5-13/Luk 7:1-10/Jon 4:46-54)

⁵ Bä nga ma Jisas ka mon sae ma Kaperneam dä akni ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt ka män sagem ga bä qa nagukt pät a qa rhoqortäqyia, ⁶ “Gua morqa, gua latka di sa qat namas pät aa laiqa vä gua vätkä i ama ngäñäp pät a qa bä qat nari ama ruanini masirhat.”

⁷ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Va ngua rhän bä ngua rhumäräs pät a qa.”

⁸ Sokt di qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa qa muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Morqa, aingo di qaku ama märqa na ngo iva ngia rhon säp gua vätkä. Dap sokt ngi qoar iva märäs pät gua latka dä va märäs pät a qa. ⁹ Inguna qosaqi ngo di ama ruqa qarak i qale ngo va ama narhoerta arhä muräkt angärha rem dap ama ulaqimärharhärhäkt di qale rha vä gua rem.

Bä nga ngu qoar nä rhaerhak toqortäqyia, ‘Ngia rhet’ dä qat tet. Dap nga ngu qoar nä rhaerhak toqortäqyia, ‘Ngi ang’ dä qat tet inamuk. Dap nga ngu qoar nä gua latka rhoqortäqyia, ‘Ngia rhualat toqor taerhäkt’ dä qat tualat toqoräkt.”

¹⁰ Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qräk mät ka mamär dä qa qoar nä iarhakt kärerhae i rhat tet nasot a qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i qop as kaku ngua män bät anga qatnanakt ama mor ngät toqor täkt ge aung nävät ama Israelqäna. ¹¹ Ngu qoar na ngän i ama ruvek masirhat diva rha rhän näsäng gunäga aa qamäs dä namone i ama qunäga qat don e bä va rhi rha arhä släqyimek pa ama tmäski ge ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop pä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm. ¹² Dap pa iarhakt kärerhae i qinak mai iva mänaris na rha vä ama Muräktpäm diva rhi rhon na rha sainamäk säp bängangit angät tpäs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqaia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.”

¹³ Dä ma Jisas ka qoar nä qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa rhoqortäqyia, “Ngia rhet bä sa va rhäkmamär toqoräkt bä ba nge rhoqor varhäm gi qatnanakt.” Dä qoki vät iomäkt ama qäväläm dä sa märäs pät aa latka.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rhäqäp Na Rha Ama Ruvek

(8:14-17/Mak 1:29-34/Luk 4:38-41)

¹⁴ Bä nga ma Jisas ka met bä qa mon säp ma Pita aa vätkä dä qa lu ma Pita aa rhäväske i sa qiat namas mäni lai i aräm gi dä aqärnas päp gi. ¹⁵ Dä qa rhäk pät at tärhäqyet dä ama rämgi qia met nävät a qi. Näkt kia märanas bä qia nasäng i qit täkmü iva qi rhäk pät a qa na anga tmäs.

¹⁶ Bä nga bängängäs dä ama ruvek ta met sagem ga sa ama rhäqäp na rha qärerhani i ama iaus ngärhit täk pät a rha dä qa qutmäs ama iaus nämät ta na ama enge dä qa mumäräs pät iarhakt moe qärerhae i aräm da. ¹⁷ Rhangät täkt ama lat divakt iva rhäkmamär nä iangärhäkt ama enge qarängät i sa ama vämginaqa ma Aisaia qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

“Qa mät aut släqyige angät märän maos maos nävät a ut dä qa rha aurha räm nävät a ut.”

Ama Ruqa Diva Qä Väs Ma Jisas Aa Rhäng Doqor Mäniekt
(8:18-22 / Luk 9:57-62)

¹⁸ Bä nga ma Jisas ka lu ama mor qi ama gulänği na ama ruvek namet a nas dä qa qoar na aa mudäsaqongda iva rha rhet samit särhage na ama namuqa. ¹⁹ Dä ama Skraip ka män bä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, qoe nai i ngiat tet e di qoki va ngut päs gia rhäng.”

²⁰ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ama muräp di angärha lek dap ama isäm nämät ama leqäs di angärha vät dap sokt di ma Ruqa aa Emga di qaku aa anga ivärhäs ivakt iva qa rhas na aa uväske.”

²¹ Akni ama ruqa qärakni i qät päs ma Jisas aa rhäng di qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Gua morqa, as ngi rhares pät gua rhäng iva as narhoer dä va ngua rhet ngu sasärhä gu mam.”

²² Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ngi väs gua rhäng dap ngi qyiradeng na ama näpta iva rhi sasärha arhä näpta maräkt.”

Ma Jisas Ka Anmae Da Ama Lauräm
(8:23-27 / Mak 4:35-41 / Luk 8:22-25)

²³ Bä nga ma Jisas ka rhon na nas sämät ama mlauski dä aa mudäsaqongda rha met ti na qa. ²⁴ Dä mamär di nak sa ama lauräm ama qrot äm mamär ngä märanas pät ama namuqa aa rhäng dä soknga sa qorhäs iva ama mlauski qia rhon nage ama vaeng dap ma Jisas di qä mänatäm.

²⁵ Dä rha met bä rha rhäqäm a qa i rhi qoar toqortäqyia, “Engeska, ngia rhumaiar ut! Va u rhon bä va urhi näp!”

²⁶ Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit len? Aingän di ama gaini nä angän gatnanakt!” Dä qa märanas dä qa märhamän ma ama qrot särha ama laur dä ama vaeng bät ama namuqa iva mae vät a ngät dä mae vät ama lauräm dap mänadin bät ama qoeväs mamär.

²⁷ Dä ama gamoe di sa rhäqäptäqäp ta mamär dap ti snanbät toqortäqyia, “Agi a

ruqa rhak täkt kärak i qäqi ama laur dä ama vaeng ngät nari nämät ka?”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iaus Mät Iom Ama Ruiom

(8:28-34 / Mak 5:1-20 / Luk 8:26-39)

²⁸ Bä nga ma Jisas ka män särhage na ama namuqa bä sävät ama Gadaraqäna* arha ivärhäs dä vuk sa ama iaus mät iom ama ruiom nämät ama näpta arha lek bä in män sagem ga. Näkt tiom däkt di ama qrot iom ama ruiom mamär bä äkt i sa qaku mamär vät aung iva qat tet nävä iaqyäkt ama iska. ²⁹ Dä nak sa in muqäia i in goar i, “Ai, ainge ma Ngämuqa aa emga, nak nani a nge iva ngia mäšana na un? Sa nga ngia män de ivakt iva ngiat turuan bät a un as pa ama rhäkmamär ngät ama rhodäm angät kamäs?”

³⁰ Dap ama vlam ama rhäqäp na ngät di qale ngät i ngärhit nges e gläius maqälak na rha. ³¹ Dä ama iaus ngä nok pät ma Jisas i ngärhi qoar toqortäqyia, “Ngakt bä ngi kutmäs a ut dä mamär iva ngi rhäk na ut sämät ama vlam.” ³² Dä qa qoar na ngät toqortäqyia, “Ngän det.” Bä äkt i sa vuk sä ngät bä ngä met sämät ama vlam. Dä nak ama vlam moe ngä ang masirhat pät ama qäsäpki bä ngä mon ba ama rigi bä ngä näp dä m gi.

³³ Bä ama ruvek kärarhani i mai rhit lu vät iangärhäkt ama vlam di sa rha ang masirhat bä sämät ama värhäm bä rha sameng nä iarhongäkt moekt bä qoki sävät ama lat kärangätni i sa ngä märanas pät ama iaus mät iom ama ruiom. ³⁴ Dä nak sa ama ruvek moe nämät iomäkt ama värhäm da män ivakt iva rhi lu ma Jisas. Bä nga rha lu qa dä rhat naing bät a qa iva qa rhet nävä iosäkt arha ivärhäs.

9

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ngänäpärhaqa
(9:1-8 / Mak 2:1-12 / Luk 5:17-26)

¹ Dä ma Jisas ka veng sämät ama mlauski bä saqi qa mängaläkt särhage säva aa värhäm maräkt ma Kaperneam. ² Dä nak sa arhani ama ruvek ta met sa ama ngänäpärhaqa sagem ga i sa qat namas mät ama gasgaska. Bä nga ma Jisas ka lu arhä

* 8:28 ama Gadaraqäna Ura ‘ama Gerasaqäna’ ura ‘ama Gergesaqäna’

qatnanakt dä qa qoar nä qä ngäñäpärhaqa i, “Nguä emga, qale ngit len. Sa nguä qyiradeng nä gia vuirhong.”

³ Dä nak sa arhani ama Skraipkäna rha qoar na ne rhoqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qat tamän mava nä ma Ngämuqa.”

⁴ Dap ma Jisas sa qat dräm arhä snängaqa bä äkt i qa snanbät toqortäqyia, “Mäniekt bä ngän du angän snäng na ama vu qa ama snängaqa? ⁵ Inguna guaäm goe di märmärsäs mamär sä äm? Va ngu qoar toqortäqyia, ‘Sa nguä qyiradeng nä gia vuirhong’ ura va ngu qoar toqortäqyia, ‘Ngia rhair bä ngiat tet?’ ⁶ Bä nävät tom däkt diva mamär vät a ngän iva ngänät dräm i ma Ruqa aa Emga di ama rhares pät aa rhäng de vät ivät iva qät kyiradeng na ama vuirhong.” Dä qa qoar nä qä ngäñäpärhaqa rhoqortäqyia, “Ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bä ngia rhet säva vät.” ⁷ Dä qa märanas bä qa met säva vät. ⁸ Bä nga ama gulañ na ama ruvek ta lu rhoqoräkt dä rhit len dä rha voda ama murhämeska sage ma Ngämuqa qarakni i sa qa von da ama qrot toqoräkt bä ba ama ruvek.

*Ma Jisas Ka Mes Ma Matyu
(9:9-13 / Mak 2:13-17 / Luk 5:27-32)*

⁹ Bä nga ma Jisas ka met na äkt bä qat tet dä qa lu akni ama ruqa i qat muqun ba ama vätka qarakni i ama ruvek tit boda ama takes sae. Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit päs gua rhäng.” Dä ma Matyu qa märanas bä qa met nasot a qa.

¹⁰ Bä nga mamär i ma Jisas kat muqun gä nä ma Matyu bä in däs pä ma Matyu aa vätka dä nak sa ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes bä sävät ama vu rha ama ruvek ta män bä rha muqun ge ma Jisas kä na aa mudäsaqongda bä rhat täs. ¹¹ Bä nga ama Farisiqäna rha lu rhoqoräkt dä rha snanbät sä ma Jisas aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Mäniekt bä angäna morqa di qat täs kä na ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes dä ama vu rha ama ruvek?”

¹² Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qa qoar toqortäqyia, “Iarhakt kärarhae i ama märäs pät a rha di qaku rhit läk nani ama ruqa qarakni i qat dräm gat tumäräspät dap sokt kärarhani i ama rämgi vät a rha di

rhit läk nani ama ruqa rhoqoräkt. ¹³ Ngän det bä va qunäga vät a ngän sä rhangät täkt ma Ngämuqa aa enge angät tarimini qarängätni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Sa nani a ngo iva ngänit lavuqi na arhani dap kaku nani a ngo na anga vodämes.’ Inguna qaku nguä män ivakt iva nguä rhes iarhakt kärarhae i ama räktta na rha sagem ngo dap kinak nguä män ivakt iva nani ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong.”

*Ama Snanbät Sage Ma Jisas Sävat Ama Meranotka
(9:14-17 / Mak 2:18-22 / Luk 5:33-39)*

¹⁴ Nasot dä ma Jon aa mudäsaqongda rha män ge ma Jisas bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ut ut na ama Farisiqäna di ut teranot dap ainge gi mudäsaqongda di qaku?”

¹⁵ Dä ma Jisas ka movät pät a rha rhoqortäqyia, “Nga mamär iva ama gamoeqa qarakni iva rhit bodäm na qa aa ruvek tit nok na ama iräski rhoqoräkt i qale qa qä na rha? Dap ama qäväläm as pa äm ngä rhän iva ama gamoeqa qarak iva rhit bodäm na qa diva rhi rha qa daqule rha bä vät iomäkt ama qäväläm diva rhat teranot.

¹⁶ “Dä qaku aung gä namu anga iar ini anga baulini mät anga liqi mäni anga mru qi anga boiqi inguna ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va ama baulini ama iar ini ngärhi arot nämäni ama mru qi ama boiqi bä va ini ngärhi sämamor na ama liqi.

¹⁷ “Dä qosaqi qaku rhi narhor na anga iar qi anga wain sämät anga mru ngät anga ngädäng. Ngakt bä va rha rhualat toqoräkt dä va vukdur va ama ngädäng dä va räp sa ama wain bä va mava na ama ngädäng. Dap kinak tit tor na ama iar qi ama wain sämät ama iar ngät ama ngädäng dä soknga ama wain ngä na ama ngädäng moe diva sa mamär na ngät.”

*Ma Jisas Ka Märanas Na Ama Rhuimgi Dä Qa Mumäräs Pät Ama Evopki
(9:18-26 / Mak 5:21-43 / Luk 8:40-56)*

¹⁸ Bä nga ma Jisas kat tamän bät tärhong däkt sävät a rha dä nak sa ama tpäskinäqa qa män buk pa vät dä qa an da aa quum sä nas säng ma Jisas aa qar i qä qoar toqortäqyia, “Nguä imgi di sa qia ñäp täkt. Sokt di

mamär iva ngi ang bä ngi rhäk pät a qi bä va qiat däqäm.”

¹⁹ Dä ma Jisas ka märanas bä qa met nasot a qa qä na aa mudäsaqongda.

²⁰ Dä nak sa akti ama evopki qäarakni i vät ama ngärhäqyisem da udiom na ama qoeo dä qaku mae vät at biaska na ama equngi dap as kinak kat tet di qia män säng ma Jisas aa rhäng bä qia rhäk da aa boiqi arha väm ²¹ inguna qiat tu arhä snäng doqortäqyia, “Ngakt bä qäqi ngu rhäk pät aa boiqi dä sa va märäs pät a ngo.”

²² Dä ma Jisas ka rhong bät a nas dä qa lu qi bä qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Nguangi, qale ngit len. Gi qatnanakt di sa ngä mumäräs pät a nge.” Dä sa märäs pät kärakt ka evopki masägos.

²³ Bä nga ma Jisas ka män säp ka tpäskinaqa aa vätka dä qa nari arhani ama ruvek arhä mabu dä qa lu ama ruvek i rhit nok na ama iräski. ²⁴ Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngän det nae inguna nak kop kaku ama rhuimgi qia nöp dap ki mänatäm.” Dä rha rhama täm ga. ²⁵ Sukt di sa nga rha rhäk na ama gulañgi sä dalek dä qa met säva qa rhuimgi at käväläm bä qa sangar ama rhuimgi at tärhäqyet bä qia märanas.

²⁶ Dä vräs da ama sameng sävät tangät täkt ama lat särhage särhage vät ama ngärhätkka moe.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Säsur Iom Ama Ruiom

²⁷ Bä nga ma Jisas kat tet na äkt dä ama säsur iom ama ruiom in det nasot a qa i init nok masirhat toqortäqyia, “Ma Devit aa emga, mamär iva ngi lavuqi na un.”

²⁸ Bä nga qa mon säva vät dä ama säsur iom in män gem ga dä ma Jisas ka snanbät sä iom doqortäqyia, “Ngä inät nanakt i sa mamär vät a ngo iva ngua rhumäräs pät a en?”

Dä in muvät pät a qa i, “Iei Engeska.”

²⁹ Dä qa rhäk pät in saqong i qä qoar toqortäqyia, “Mamär iva sa rhäk mamär nä iangärhäkt ama lat parhäm in gatnanakt.”

³⁰ Dä mamär na in saqong. Dä ma Jisas ka mugem iom ma ama qrot toqortäqyia, “Mamär iva qale aung gä naräm sävät tangät täkt ama lat.” ³¹ Dap kinak in met

na äkt bä ini sameng sävät a qa vät ama ngärhätkka moe.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Qäarakni I Qaku Qat Tamän

³² Bä nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet na äkt dä nak sa arhani ama ruvek ta män sagem ga sa ama ruqa qäarakni i ama iauska qät täk pät a qa dä qaku qat tamän. ³³ Bä nga nasot i ma Jisas ka qutmäs iaqäkt ama iauska nämät ka ruqa qäarak i qaku qat tamän dä qäarak ka märhamän. Dä ama gulañ na ama ruvek di qräk mät ta i rhi qoar toqortäqyia, “Mänasäng inamäk bä sarhäkt di sa qaku aung ga lu ama lat toqor täkt e ma Israel.”

³⁴ Sukt di ama Farisiqäna rhi qoar i, “Qät kutmäs ama iaus nävät ama iaus angät narhoerqa aa qrot.”

Ama Tmäs Kärangätni Iva Rhi Dodäktgyäm Ngät Di Masirhat Na Ngät Dap Ama Latta Di Ama Marheka Na Rha

³⁵ Dä ma Jisas ka met mät ama värhap ama mor ap dä ama värhap ama gaini na ap moe i qä su va ama mämairväm dä qä sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ama Muräktpäm dä qat tumäräs pät ama ruvek nämät arhä räm moe maos maos dä nämät arhä släqyige angät märän moe. ³⁶ Bä nga qa lu ama gulañ na ama ruvek dä qa lavuqi na rha inguna sa ama inirqi na arhä snängaqa dä qaku mamär vät a rha iva rhat tatnärhäm ne i rha rhoqor ama sipsipkäna qärangätni i qaku angärha anga ruqa iva qät lu vät a ngät. ³⁷ Dä qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ama tmäs kärangätni iva rhi dodäktgyäm ngät di masirhat na ngät dap ama latta di ama marheka na rha. ³⁸ Dä soknga mamär iva ngäni nän ma ama qrot sage ma Engeska bä bä iangärhäkt ama lat toqoräkt iva qä rhäk na anga latta sävät iangärhäkt aa lat.”

10

Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda

(10:1-4 / Mak 3:13-19 / Luk 6:12-16)

¹ Mamär dä ma Jisas ka mes aa ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda sagem mes bä qa von da rha

ama qrot ivakt iva rhat turäkt ta ama iaus dä va rhit kutmäs a ngät bä va rhat tumäräs pät ama ruvek nämät ama räm maos maos moe dä nämät arhä släqyige angät märän moe. ² Ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama ngangda di arhä ngärhep tangät tärhäkt. Narhoer di ma Saimon gäarak i rhat tes ka i ma Pita qä nä aa lätkka ma Andru dä ma Jems ma Sebedi aa emga qä na aa lätkka ma Jon ³ dä ma Filip dä ma Bartolomyu dä ma Tomas dä ma Matyu qäarak i ama ruqa qäarak i qat dräm gät ta ama takes dä ma Jems ma Alfius aa emga dä ma Tadius ⁴ dä ma Saimon gäarak i qa nämäni ama Selotkäna näkt sävät ma Judas Iskariot käarak i qa vodä ma Jisas sämät aa ikkäna arhä rhäkt.

*Ma Jisas Qa Rhäk Na Ama Ngärhäqyisem
Da Udiom Na Rha Ama Ngangda
(10:5-15 / Mak 6:7-13 / Luk 9:1-6)*

⁵ Rhärhae rhäkt ama ngärhäqyisem da udiom na rha di ma Jisas ka rhäk na rha sa ama rhodröp toqortäqyia, “Qale ngän namet sä mänguröp ama Jentailqäna. Dä qale ngän namon sämät gaaäm nävät ama Samariaqäna arha värhap. ⁶ Dap kinak pa ngän det sage ama Israelqäna qäarahani i rha rhoqor ama sipsipkäna qärangätäni i sa musäng sä ngät. ⁷ Bä va nga rhoqoräkt i ngän det dä ngäni sameng i, ‘Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di sa nga e glaqot.’ ⁸ Va ngän dumäräs pät ama rämgivärharha dap pa ngän däranas na ama ñäpta dä va ngän dumäräs pät ama biaspärharha näkt pa ngänit kutmäs ama iaus. Sa qaku ngän bodäm bät ma Ngämuqa aa matnärhäm bä ba ngän bä äkt i mamär iva qale arhani rhi natbodäm bät angän matnärhäm bä ba rha. ⁹ Qale ngi nata anga gol ura anga silva ura anga ligärigleng mät gi rhae. ¹⁰ Dap kale ngi nata anga sägänaqa vät gia tmerhäs ura anga sravem anga unbem ura anga sandal anga unmem na ngät sae ura anga tлага.

“Mamär iva ama latka qä rha iarhongäkt kärqärhong i qät läk nani irhong nage ama ruvek kärerhahi i sa qa matnärhäm da. ¹¹ Bä äkt i nga rhoqoräkt iva ngia rhon sämät agi a värhäm anga mor äm ura agi a värhäm

anga gaini na äm diva ngi ñäm nani anga ruqa e mät äm gäarakni i ama räkt ka dä ma Ngämuqa aa saqong bä va qale nge gem ga bä dängdäng iva ngia rhet daqule iomäkt ama värhäm. ¹² Qre va ngiat don säva iaqäkt ama ruqa aa vätka dä mamär iva ngia rhes ama märmärgem sage ama ruvek kärerhahi i qale rha e väm ga. ¹³ Dap ngakt bä iarhakt ama ruvek di sa rha ar sä nge sagem mes dä mamär iva ngi nän iva qale ama bulap nage ma Ngämuqa gem da. Dap ngakt bä qaku rha ar sä nge dä va ngi rhäqäs tä gia enge na ama modämne. ¹⁴ Dap ngakt bä qaku ama ruvek ti nar sä nge ura qaku rhi nanari gia enge dä va ngia rhet daqule iaqäkt ama vätka ura iomäkt ama värhäm dä va ngi suqup gia qäriglem sa ama rhabuqi samäk* dä saqi ngi rhäqäs tä gia enge na ama modämne. ¹⁵ Ngu qoar na ngän na ama engätki i vät ama qunäga qäarakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämmne na ama ruvek pät ama ivätki diva qä lavuqi na ama Sodomgäna dä ama Gomoraqäna masirhat pit pa ama ruvek nae nävä iomäkt ama värhäm angät tpäs.

*Va Ama Märän Ngät Dän Sävat A Ngän
(10:16-25 / Mak 13:9-13 / Luk 21:12-19)*

¹⁶ “As ngäni lu i ngut täk na ngän iva ngän doqor ama sipsipkäna qärangätäni i ngät tet sä mänguröp ama mäsmäs pämm ngät ama muröp ama mor ngät. Mamär iva ama räpmät na ngän mamär dap kosaqi mamär iva qaku mamär vät aung iva qä narhäksärhäm ngän bät agung angäna lat angät tpäs. ¹⁷ Ngänit lu mamär nämät ama ruvek inguna rha diva rha rhet sä ngän säda ama muräkt angät saqong bä va rha rhäranäs ngän ba arhä mämairväm. ¹⁸ Näkt pa rhi artäm na ngän säda ama tpäskinarha rhi na ama vitnarha arhä saqong inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. Va rha rhualat toqoräkt ivakt iva ngäni sameng sävät a ngo ba rha rhi na ama Jentailqäna. ¹⁹ Qre va rhat tair na ngän ba anga muräkt dä va qale qänäskänes ngän iva ngän damän doqor mäniekt ura sävät agi anga engirhong gärqärhongni iva ngän

* **10:14** ngi suqup gia qäriglem sa ama rhabuqi samäk Rhangät täkt ama lat di ngärhi sameng i sa ma Ngämuqa qa rhong na rha mas.

damän bät irhong inguna va ama Qloqqa ama Qumarqumarqa qä von ngän dä iarhongäkt ama engirhong bät iomäkt ama qäväläm. ²⁰ Inguna va qaku ngän maräkt ngän natmärhamän dap kinak pa angän mamäk aa Qloqqa qat tamän mät ngän.

²¹ “Va ama gamoe diva rhi voda arha matpek dä arha läktpek ba ama ruvek ivakt iva rhi veng da. Dap arhani ama ngätmamäkkäna diva rhi von da arhä rhoes ba ama ruvek bä va rhi veng da dä qosaqi arhani ama rhoes diva uraqi da arha ron na arhä mamäkkäna bä va rhi vodäm da ba ama ruvek bä va rhi veng da. ²² Ama ruvek moe diva ama vu da arha ron na ngän mamär inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. Sökt di iaqäkt karak i qat mair ma ama qrot bä däng bät ama tpäsini diva qä rha ama mumaiar. ²³ Qre va rhi sangäm na ngän mavängam mät aomni ama värhäm dä va ngäni ang nae sämät aomni. Inguna sa ngu qoar na ngän na ama engätki iva ma Ruqa aa Emga va qa rhän dap as kaku ngän namet mät ama värhap moe e ma Israel.

²⁴ “Anga mudäsaqongga di qaku qa vit pa aa morqa aa uväs dap kosaqi anga latka di qaku qa vit pa aa morqa aa uväs. ²⁵ Sa mamär iva ama mudäsaqongga di qa rhoqor aa morqa dä va ama latka di qa rhoqor aa morqa. Ngäkt bä rhat tes ama sägärhae arha morqa i ma Belsebul dä nak pa rhi slava nä iarhakt kärarhae i rha nävät iaqäkt ama morqa aa qarhae na ama enge ama vu ngät masirhat.

Nak Pa Qale Ngänit Len
(10:26-33 / Luk 12:4-7)

²⁶ “Dä soknga qale ngänit len da inguna qaku guani qarqäni i sa väsdät särhäm ini diva qaku rhi namuqunäga sä ini dä qaku guani qarqäni i ama ngaip ini diva qaku rhi naräm nä ini. ²⁷ Agirhong gärqärhongni i sa ngua qoar na ngän nä irhong bä bängangit angät tpäs diva ngän damän bät irhong da eraqi dä agirhong gärqärhongni i sa ngua rhäkdasäkt nä irhong ba ngän diva ngäni näs nä irhong dävu nävät ama vät angärha rhäng. ²⁸ Dap kale ngänit len iarhakt kärarhae i rhi veng ama ruvek arhä släqyigleng dap kaku mamär vät a rha iva

rhi veng ama ruvek arhä mungäsäng. Dap kinak pa ngänit len iaqäkt karak i mamär vät a qa iva qä slava na ama mungäsäng ngä na ama släqyige moe mät ama mudäbäs ama sok tä bäs. ²⁹ Nga qaku rhi navodäm bät ama udom ama isämirhom na ama brasini? Sökt di qaku ani nävät irhom diva arpus nä ini sävät ivät sañis nä ini nämät angän mamäk aa snängaqa. ³⁰ Bä qäqi ama qäseng bät angän bäs di sa qat dräm ama rhodäm sä ngät. ³¹ Dä soknga va qale ngänit len. Aingän di ngän bit ge ma Ngämuqa va ama rhäqäp nä irhong ama isämirhong angät tpäs.

³² “Bä äkt i iaqäkt karak i qat tamän i qa nämäni ngo da ama ruvek arhä saqong diva qosaqi aingo ngua rhamän i qa nämäni ngo dä gu mam aa saqong gäarak i rhak pono da ama usäpki arha ron. ³³ Dap iaqäkt karak i qät täqyas na ngo da ama ruvek arhä saqong diva qosaqi aingo ngu rhäqyas na qa dä gu mam aa saqong gäarak i rhak pono da ama usäpki arha ron.

Ma Jisas Di Qaku Qa Män Sa Ama Bulap
Dap Kinak Ka Män Sa Ama Ulaqi Arha Singi
(10:34-39 / Luk 12:49-53)
(10:37-39 / Luk 14:25-33)

³⁴ “Qale ngän namu angän snäng i sa ngua män ivakt iva ngu voda ama bulap sävät ama ivätki. Qaku ngua män sa ama bulap dap kinak ngua män sa ama ulaqi arha singi. ³⁵ Inguna sa ngua män ivakt iva ama ruqa qa rhair sävät aa mamäk dä va ama ngärhuimgi sävät at nanäk dä va ama ngätklui sävät at täväski. ³⁶ Dä ama ruqa aa ikkäna diva aa qarhae maräkt.

³⁷ “Aung gäarakni i aa snäng bät aa mamäk ura aa nanäk masirhat pit pät ngua väs di qaku ama mär qa na qa iva gu mudäsaqongga na qa. Dap aung gäarakni i aa snäng bät aa emga ura aa imgi masirhat pit pät ngua väs di qaku ama mär qa na qa iva gu mudäsaqongga na qa. ³⁸ Bä aung gäarakni i qaku qät ta aa sämänanamuqa bä qät päs gua rhäng di qaku ama mär qa na qa iva gu mudäsaqongga na qa. ³⁹ Aung gäarakni i qä siqut iva qä sangar aa iar diva qa rhusäng sä ngät nasot dap iaqäkt karak i qa rhusäng sa aa iar bä ba ngo diva qä rha ngät nasot.

*Ama Rhitsek
(10:40-42 / Mak 9:41)*

⁴⁰“Auge qarak i qä rhar sä ngän di qosaqi qä rhar sä ngo dap auge qarak i qä rhar sä ngo di qosaqi qä rhar sä iaqäkt karak i sa qa rhäk na ngo. ⁴¹Aung gäarakni i qä rhar sa ama vämginaqa sagem mes inguna akni ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa diva qä rha ama vämginaqa aa rhitsek. Dä aung gäarakni i qä rhar sa ama räkt ka ama ruqa inguna akni ama räkt ka ama ruqa na qa diva qä rha ama räkt ka ama ruqa aa rhitsek. ⁴²Dap aung gäarakni i qäqi qät bon akni nävät tärhae rhäkt ama rhoes ta anga kap na anga rigi anga umälet na qi inguna sa qät päs gua rhäng di qoki va qä rha aa rhitsek.”

11

Ama Engevärharha Nage Ma Jon Ama Baptais

(11:1-19 / Luk 7:18-35)

¹ Sa nga ma Jisas ka von dä iangärhäkt ama rhodräp bä ba aa ngärhäqyisem da udiom aa mudäsaqongda bä rhäksot dä qa met na äkt ivakt iva qä su dä qä sameng mät ama värhap pät iosäkt ama ivärhäs.

² Bä nga ma Jon ama Baptais karak i sa qale qa va ama tpäskiarharhäng ga nari sävät ma Kraisa aa lat dä qa rhäk na arhani aa mudäsaqongda sagem ga ³bä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga qarak na nge iva qa rhän ura va qoki as ut nañäm nani akni?”

⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ngän det bä ngäni qoar nä ma Jon nä iarhongäkt kärqärhong i ngänät nari irhong dä ngänät lu irhong ⁵i ama säsurta di sa rhat nañäm dap ama vävarhämnda di sa rhat tet dap iarhakt kärarhae i ama bias pät a rha di sa märäs pät a rha dap ama dängbärharha di sa rhat nari dap ama näpta di sa rhat täranas bä ama iar ta. Dä ama sameng ama mär ngät di ngu sameng na ngät bä ba ama tläkta. ⁶Näkt ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i sa qaku rhit kut säda arha ron nävät a ngo dap kinak tat nanakt na ngo.”

⁷Bä nga ma Jon aa mudäsaqongda rhat tet na äkt dä ma Jisas ka nasäng i qat tamän särha ama gulañ na ama ruvek sävät ma

Jon doqortäqyia, “Sa ngän met sävät ama ivärhäs ama qräk dä bäs ivakt iva ngäni lu agiqa? Nguaräm ngän met sae ivakt iva ngäni lu ama eqokt ka ama ruqa qäarakni i qät lir qät kutsasorhane varhäm ama ruvek arhä snängaqa? ⁸Ngakt bä qaku rhoqoräkt dä ngu lu sa ngän met ivakt iva ngäni lu agi anga ruqa? Nak nga va ngäni lu ama ruqa qäarakni i qat don mät ama boi ama mär ngät? As ngäni lu i iarhakt kärarhae i rhat don mät ama mär ngät ama boi di sa qale rha va ama vitnarha arha vät. ⁹Ngakt bä qaku rhoqoräkt dä ngu lu sa ngän met ivakt iva ngäni lu agi anga ruqa? Nguaräm ba ngäni lu akni ma Ngämuqa aa vämginaqa? Ari, sokt di ngu qoar na ngän i iaqäkt di qa vit pät arhani ama vämginarha arhä väs. ¹⁰Rhak täkt ama ruqa di iaqäkt karak i sa rha säm sävät a qa vä ma Ngämuqa aa enge rhoqortäqyia,

“ ‘As ngäni lu i ngut täk nä gua engevärhaqa vä gi qamäs ivakt iva qä rhäkmu nä gia iska nanokt nge.’

¹¹ Ngu qoar na ngän na ama engätki i nä mänguräp ama ruvek kärarhani i sa arhä nanäkkina rha säl a rha di sa qaku aung ga män gäarakni i qa vit pä ma Jon ama Baptais aa uväs. Dap iaqäkt karak i ama gaini na qa mamär va ama Muräktpäma na rhävuk di ama moräs na qa masirhat daver ma Jon.

¹²“Nävät ama qäväläm gärqomni i ma Jon ama Baptais ka nasäng i qä sameng inamäk bä sarhäkt di sa ama Muräktpäma na rhävuk ngärhit ta ama märänga ama mor qa bä ama inirqi mät ta ama ruvek di sa rhi siqut iva rhi sangar a ngät na ama qrot ¹³inguna ama vämginarha dä ama muräkt moe di ngät tamän mudu inamäk bä dängdäng i ma Jon ga nasäng i qä sameng iva ama lat toqoräkt ngä rhän. ¹⁴Bä nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa aa enge ngät tamän sävät ma Elaija iva evär däm ga di ngät tamän sävät ma Jon. Rhoqoräkt di qrekt bä mamär vät a ngän iva ngänät nanakt toqoräkt. ¹⁵Iaqäkt karak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.

¹⁶“Ngu lu va ngua rhuqut ta agiqa sävät ama ruvek nävät tit täkt ama qoengait?”

Rha di rha rhoqor ama rhoes kärarhani i rhat muqun ba ama ivärhäs kärqosni i rhit boda ama tmäs e bä arhani rhit näs sävät arha ruavek toqortäqyia,

17 “ ‘Urhüt kut ama irin
dap ngän di qaku ngän dain
dä urhüt tong ama mabu na ama iräski
dap ngän di qaku ngänit nok.’

18 Inguna ma Jon ga män i qaku qat täs ama bret dä qaku qät näkt ama wain dap ti qoar i, ‘Qa di ama iauska qa e mät ka.’ 19 Dap ma Ruqa aa Emga qa män i qat täs dä qät näkt dap ti qoar i, ‘Ngäni lu qa! Ama qatmäska dä ama tnakta na qa bä aa ruavek di iarhakt kärarhae i rhit ta ama takes bä sävät ama vurha!’ Sökt di ama ruvek arha lat kärangätni i rhat tualat na ngät nävät ama mädräm ama mär ngät nage ma Ngämuqa di ngät ngärhi qoar i aa mädräm ama mär ngät di ama räkt ka.”

*Avuqi Na Ama Ruvek Näva Ama Värhap
Ama Mor Ap Kärarhani I Qaku Rha Näpgoer
Na Nas
(11:20-24/Luk 10:13-15)*

20 Bä nasot dä ma Jisas ka nasäng i qät täksärha ama ruvek nävä iaväkt ama värhap kärqapni i sa qa mualat na ama lat ama qrot ngät masirhat e inguna sa qaku rha näpgoer na nas. 21 “Aingän ama Korasingäna diva avuqi na ngän mamär! Bä aingän ama Betsaidaqäna diva qosaqi avuqi na ngän mamär! Inguna vadi mai iangärhäkt ama nañis ngät ama lat i sa ngua mualat na ngät gem ngän di nga vadi mai ngä märanas e mänguräp ama ruvek nae ma Tair bä nae ma Saidon di sa vadi mudu iarhakt ama ruvek ta näpgoer na nas nämät arha vuirhong i rhi is nas na ama ilän ngät ama boi na ama iräski nävät arha vuirhong näkt ti suqup ama ligätki vät a nas. 22 Sökt di ngu qoar na ngän i vät ama qunäga qärakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämmne na ama ruvek pät ama ivätki diva qä lavuqi na ama ruvek nae ma Tair dä nae ma Saidon masirhat pit pa angän bäs.

23 “Dä ainge ma Kaperneam, nga va ma Ngämuqa qä sek sä nge sa rhävuk säda ama usäpki arha ron? Nak pa qaku rhoqoräkt. Dap kinak nge diva ma Ngämuqa qä rhon na nge rhämäne sävät ama ñäpta

arhä ivärhäs. Inguna vadi mai ama qrot ngät ama lat kärangätni i sa ngua mualat na ngät e väm nge di nga vadi mai ngua mualat na ngät e väm ma Sodom di mamär iva as kale läm bä dängdäng däkt. 24 Sökt di ngu qoar na ngän i vät ama qunäga qärakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämmne na ama ruvek pät ama ivätki diva qä lavuqi nä ma Sodom masirhat pit pä ngia väs.”

*Ngäni Ang Sagem Ngo Dä Va Ngu Von
Ngän Da Ama Mämaevät*

25 Bä vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas ka qoar i, “Ngu nän sä nge mam, ainge qärak i ma Engeska na nge bä ba ama usäpki dä bä ba ama ivätki inguna sa ngia ngaip tärhong däkt nämät ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät dä ama mädräm da dap kinak sa ngia muqunäga sä irhong bä ba ama rhoes ama gaini na rha. 26 Ari mam, i qoki nguna rhoqoräkt di varhäm gi snängaqa na ama ñämsävätki.

27 “Sa gu mam ga von ngo rha ama qrot daver iarhongäkt moe. Bä qaku aung gat dräm i ama Ngärhoemga di auge dap sökt ama Ngätmamäk. Dä qaku aung gat dräm i ama Ngätmamäk di auge dap sökt ama Ngärhoemga bä qosaqi iarhakt kärarhae i sa ama Ngärhoemga qa muqunäga sä qa ba rha.

28 “Aingän moe qärarhae i ngän dualat masirhat dä ngänit ta bä amärän, mamär iva ngäni ang sagem ngo dä va ngu von ngän da ama mämaevät. 29 Mamär iva qale ngän bä gua rem bä ngäni su nagem ngo inguna aingo di ama bulapka na ngo dä ama sämagaininanas nga e gem ngo bä va ngän dän bät ama mämaevät bä ba angäna iar. 30 Inguna ama lat kärangätni iva ngu von ngän däm ngät iva ngän dualat na ngät diva qaku ama qrot ngät. Dä ama märän gärangätni iva ngu von ngän iva ngänit ta ngät diva qaku amärän bäm ngät.”

12

*Ma Jisas Di Ma Engeska Bä Ba Ama
Sabat*

(12:1-8/Mak 2:23-28/Luk 6:1-5)

1 Vät iomäkt ama qäväläm di vät akni ama Sabat dä ma Jisas kat tet da ama et

na ama wit. Dä aa mudäsaqongda di anoeng mä rha dä rha nasäng i rhi nänbän sa ama gavämirhong bä rhat täs irhong. ² Bä nga rhoqoräkt i ama Farisiqäna rha lu rhoqoräkt dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Ura, gi mudäsaqongda di rhi nänbetäkmät na ama Muräkt pät ama Sabat.”

³ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga sa qaku ngän mes sävät ama lat kärangätni i ma Devit ka mualat na ngät kä na aa ruavek toqoräkt i anoeng mä rha? ⁴ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i qa mon sävä ama ansäspämgi ama me qi bä qa mäsa ama bretkäna qärangätni i rhit bodäm ngät sage ma Ngämuqa qärangätni i ama Muräkt ngät tamän i qaku mamär iva qa qä nä qärrahani i rhi na qa rha äs ngät dap sokt ama priskäna di mamär iva rhat täs ngät. ⁵ Ura nga sa qaku ngän mes pa ama Muräkt i vät ama Sabatkäna dä ama priskäna va ama ansäspämgi ama mor qi rhat tualat mava na ama Sabat i nga rhat tualat na arha lat dä qaku rhit ta ama rhäksärhäm bät angät tpäs? ⁶ Sa ngu qoar na ngän i ani qärqäni i ini ngä vit pa ama ansäspämgi ama mor qi at täväs di qali lini rhe. ⁷ Bä nga vadi mai sa ngänät dräm dangät täkt ama enge angät tarimini qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Sa nani a ngo iva ngänit lavuqi na arhani dap kaku nani a ngo na anga vodämes’ di vadi mai qaku ngän narhäksärhä iarhakt kärarhae i sa qaku rhi namualat na anga vu ngät anga lat. ⁸ Inguna ma Ruqa aa Emga di ma Engeska bä ba ama Sabat.”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Aa Rhäqyet Ama Nöp Et

(12:9-14 / Mak 3:1-6 / Luk 6:6-11)

⁹ Dä ma Jisas ka met na äkt bä qa mon säva arhä mämairqi. ¹⁰ Dap akni ama ruqa qa e qäarakni i ama nöp aa rhäqyet. Dä arhani rha snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nga maräkt da ama Muräkt angät saqong iva ut tumäräs pät akni vät ama Sabat?” Rhi snanbät toqoräkt dinguna rhit näm nani guani iva rhi rhäksärhäm ga vät ini angät tpäs.

¹¹ Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Auge nävät a ngän gäarakni i aa anga sipsip kärakni i sa qa säp sämät ama uqupka vät

ama Sabat diva qaku qä nasangar a qa bä va qä sek mä qa nämät ka? ¹² Di nak ama ruqa di qa vit masirhat pa ama sipsip aa uväs! Bä äkt i sa maräkt da ama Muräkt angät saqong iva ut tualat mamär sa akni vät ama Sabat.” ¹³ Dä ma Jisas ka qoar nä qa ruqa i, “Ngia rhurän dä ngia rhäqyet.” Dä qa ruqa qa murän dä bet bä sa märäs pät a et i ama mär et toqor aetni.

¹⁴ Dä ma Farisiqäna rha met bä rhat tamän särhäm ne sä qa iva rhi veng ga rhoqor mäniekt.

Ma Ngämuqa Aa Latka Qäarakni I Sa Qa Armeng Däm Ga

¹⁵ Ma Jisas di sa qunäga vät a qa sä iangärhäkt ama lat bä äkt i qa met nävät iosäkt ama ivärhäs. Dä ama rhäqap na rha ama ruvek tat tet nasot a qa bä qa mumäräs pät arha rämgivärharha moe. ¹⁶ Näkt ka von da rha ama enge na ama mugem iva qale rhi namuqunäga sä qa ba ama ruvek. ¹⁷ Qa mualat toqoräkt divakt iva rhäkмамär varhäm ama vämginaqa ma Aisaia aa enge qärangätni i sa qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

¹⁸ “As ngäni lu gua latka qäarakni i sa ngua armeng däm ga

qäarak i sa gua snäng bät a qa masirhat bä märmar gem ngo masirhat nävät a qa.

Va ngua rhu gu Qloqaqa vät a qa bä va qä sameng na ama räkt ngät ama matnävämmne bä ba ama Jentailqäna.

¹⁹ Qa diva qaku qä na arhani rhi narhäktgyäm sä ne bä va qaku qä natnäs tävuk bä qosaqi va qaku aung gä natnari aa eguinga mäni ama is.

²⁰ Va qaku qä narhagär da anga egärhaet kärqetni ivakt pä bet dä va qaku qä naveng anga lirhäge qäarakni i sa qorhäs iva qä nöp.

²¹ Näkt pa ama Jentailqäna rhat nanakt na qa sä nas.”

Ama Märhamän Mava Säväät Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa

(12:22-32 / Mak 3:22-30 / Luk 11:14-23 / Luk 12:10)

²² Mamär dä arhani ama ruvek ta män sage ma Jisas sä akni ama ruqa qarakni i ama iauska qät täk pät a qa bä äkt i ama säsurqa na qa dä qaku qat tamän. Dä ma Jisas ka mumäräs pät a qa bä äkt i nasot dä qa ruqa qat tamän dä qat nañäm. ²³ Dä ama ruvek moe di qräk mät ta dä rhi snanbät i, “Nak nguaräm ma Devit aa emga rhak täkt iaqäkt karak i ma Krais?”

²⁴ Sukt di nga ama Farisiqäna rha nari rhoqoräkt dä rha qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qät kutmäs ama iaus di sukt nävät ama iaus angät narhoerqa ma Belsebul aa grot.”

²⁵ Ma Jisas kat dräm arhä snängaqa dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Anga muräktpäm moe qarangätni i sa matmät na ngät diva qäbäs na ngät bä ngakt bä anga ruvek e mät anga värhäm ura va anga vätka rhi arhäktgyäm sä ne dä va qaku qale iomäkt ama värhäm ura iaqäkt ama vätka mauuu. ²⁶ Bä ngakt bä ma Sämgä qät kutmäs ma Sämgä dä qa di qat tatmät na nas toqoräkt. Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va aa muräktpäm ngät mair ma ama qrot toqor mäniekt? ²⁷ Näkt ngakt bä ngut kutmäs ama iaus di na ama qrot nage ma Belsebul varhäm angäna enge dä ngu lu iarhakt kärarhae i rhat tet nasot a ngän di auge qät boda rha ama qrot bä rhit kutmäs ama iaus? Iarhakt di arha lat ngärhi sameng i angäna enge di qaku maräkt na ngät. ²⁸ Sukt di ngakt bä ngut kutmäs ama iaus nävät ma Ngämuqa aa Qloqaqa dä iangärhäkt gua lat di ngärhi sameng i ma Ngämuqa aa Muräktpäm di sa ngä män sagem ngän. ²⁹ Qaku mamär vät aung anga ruqa iva qä namon säva anga qrot ka anga ruqa aa vätka mavängam bä qä rha aa qärhong dap as kaku qa er qa qop pät a qa. Ngakt bä qä qop pät a qa dä mamär iva qa rhon bä qä rha aa qärhong. Dä nak as ngätki va mamär vät a qa iva qä rha aa qärhong moe.

³⁰ “Auge qarak i qaku qat tair gem ngo di qat tair sävät a ngo. Dap auge qarak i qaku qat tatnärhäm i qä ngingdämne na ama ruvek kä na ngo di qa di qat tusur täm da. ³¹ Dä soknga ngu qoar na ngän i ama vuirhong dä ama märhamän mava moe diva ma Ngämuqa qät kyiradeng na

ama ruvek sä irhong. Sukt di aung gäarakni i qat tamän mava nä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa diva qaku ma Ngämuqa qä naqyiradeng nä ianiäkt aa vuini. ³² Bä aung gäarakni i qat tamän mava nä ma Ruqa aa Emga diva ma Ngämuqa qä qyiradeng nä ianiäkt aa vuini. Dap aung gäarakni i qat tamän mava na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa diva qaku ma Ngämuqa qä naqyiradeng nä ianiäkt aa vuini näma dä vät tom däkt ama qäväläm ura as mirhup.

Ama Ngämuga Di Rhi Räm A Qa Nage Aa Gavam

(12:33-37 / Mat 7:15-20 / Luk 6:43-45)

³³ “Anga mär qa anga ngämuga di sukt kät sa ama mär ngät ama gavam dap anga vu qa anga ngämuga di sukt kät sa ama vu ngät ama gavam. Va ngäni lu ñismäne na ama ngämung di nävät angät gavam. ³⁴ Aingän gärarhae i ama guläñgi na ama uiuvärhirhong gärqärhongni i irhong ngärhit kut na ama qänogi, rhoqor mäniekt bä mamär vät a ngän iva ngän damän bät anga mär ngät anga enge qre i sa ama vu rha ama ruvek na ngän? Inguna sävetka aa vämgi di sa qiat tamän nävät agini qärqäni i rhäqäp aa snängaqa nä ini. ³⁵ Ama mär qa ama ruqa nävät iarhongäkt ama märirhong da aa ron di sa qat tualat na ama mär ngät ama lat dap ama vu qa ama ruqa nävät iarhongäkt ama vuirhong da aa ron di sa qat tualat na ama vu ngät ama lat. ³⁶ Ngu qoar na ngän i vät ama qunäga qarakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek pät ama ivätki diva rhit tävakt sa ama enge moe qarangätni i sa rha märhamän bät a ngät nak kop mavängam ³⁷ inguna nävät angäna enge diva isiska vät a ngän nämät ama rhäksärhäm dap kosaqi nävät angäna enge diva ngäni rha ama rhäksärhäm.”

Ama Muqunängi Qäraktni I Ma Ngämuqa Qa Mualat Na Qi Ge Ma Jona

(12:38-42 / Mat 16:1-4 / Mak 8:11-12 / Luk 11:29-32)

³⁸ Dä arhani ama Skraipkäna dä ama Farisiqäna rha muvät pät a qa i rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa nani a ut iva urhi lu anga muqunängi nävät a nge.”

³⁹ Sukt di ma Jisas ka muvät pät a rha i, “Aingän nävät tit täkt ama qoengait di

ama vu rha ama ruvek na ngän gärrarhani i sa qaku qale rha mamär i sägäni na rha rhi nä ma Ngämuqa rhoqor ama ruiom gärqiomni i sa in mätlägut näkt mamär dä akni qa qavatnävlägut. Bä ngänit ñäm nani anga muqunängi sokt diva qaku anga muqunängi qi namän bä ba ngän dap sokt ama muqunängi nävät ama vämginaqa ma Jona. ⁴⁰ Inguna qoki rhoqor ma Jona qarak i sa qale qa vät ama dävauq ama qunäng dä ama dävagukt ama bängang da ama mor qa ama rhinämga aa ron diva qosaqi ma Ruqa aa Emga rhoqoräkt iva qale qa vät ama dävauq ama qunäng dä ama dävagukt ama bängang da ama ivätki aa ron. ⁴¹ Ama ruvek nae näva ama värhäm ama mor äm ma Ninive va rha rhair ti nä rhit täkt ama qoengait pät ama qunäga qarakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävamne na ama ruvek pät ama ivätki bä va iarhakt ama ruvek ti rhäksärhäm ngän inguna mudu rha näpgoer na nas toqoräkt i ma Jona qa sameng bät a rha. Dap täkt di aingo qarak i qale ngo rhe di ngua e daver ma Jona.” ⁴² Ama vitnaqi e vät ama ivärhäs ma Seba diva qia rhäranas pät iaqäkt ama qunäga qarakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävamne na ama ruvek bä va qi rhäksärhä rhit täkt ama qoengait inguna qia met näva ama iska näda ama ivätki at tärhäkt ivakt iva qi nari ama ruqa sa ama mädräm ama mär ngät ma Solomon aa enge. As ngäni lu i aingo qarak i qale ngo rhe di ngua e daver ma Solomon.

*Evär Da Ama Iauska
(12:43-45 / Luk 11:24-26)*

⁴³ “Qre va vuk sa ama iauska nämät ama ruqa dä qat tet pät ama ivärhäs ama qräk dä bäs bä qät ñäm nani anga ivärhäs ivakt iva mae vät a qa e. Sokt di qaku qä namäqäne dä mamär. ⁴⁴ Dä nasot di qat tu aa snäng doqortäqyia, ‘Va evär däm ngo sävä gua vätka qarak i sa ngua män nävam ga.’ Bä nga rhoqoräkt i qat dän bä samuk dä qä lu qa vätka i ama dungdu ga näkt ama qumärqumär väm ga näkt sa mamär na qa moe. ⁴⁵ Dä qat tet bä qat dän sa ama ngärhäqyet da udiom

angätni ama iaus kärangätni i sa ngä met e na qa sa angärha lat ama vu ngät bä ngät don sävä qa vätka bä qale ngät e. Dä iaqäkt ama ruqa di sa mäqi mava na qa dap täkt di sa mava na qa masirhat mamär. Ama ruvek nävät tit täkt ama qoengait diva rha rhoqoräkt.”

*Ma Jisas Aa Nanäk Näkt Säväät Aa Läktpek
(12:46-50 / Mak 3:31-35 / Luk 8:19-21)*

⁴⁶ Bä nga as ma Jisas kat tamän särha ama ruvek dä nak sa aa nanäk ki na aa läktpek ta män bä rhat mair dalek bä rhit täkne iva rha rhamän särhäm ga. ⁴⁷*

⁴⁸ Sokt di qa muvät pät ama engevärhaqa rhoqortäqyia, “Agukt koe di gu nanäk bä guavek koe di gua läktpek?” ⁴⁹ Dä qa rhäk aa rhäqyet säväät aa mudäsaqongda i qä qoar toqortäqyia, “Erhärhae rhäkt, di gu nanäk ki nä gua läktpek! ⁵⁰ Inguna guavek koe qärrarhani i rhat tualat parhäm gu mam dak pono da ama usäpki arha ron aa snängaqa di iarhakt di gua lätkka dä gua lätkki dä gu nanäk na rha.”

13

*Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Ruqa Qarakni I Qät Don Na Ama Gavämirhong
(13:1-9 / Mak 4:1-9 / Luk 8:4-8)*

¹ Vät iaqäkt ama sägäk ama qunäga dä ma Jisas ka met daqule ama vätka bä qa met säväät ama namuqa aa rhäkt näkt kat muqun e. ² Dä västämne na ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek namet a qa bä äkt i qa veng sämät ama mlauski ama lil qi bä qa muqun. Dap ama ruvek moe di rhat mair vät ama qoan.

³ Dä qa qoar na rha na ama rhäqäp nä irhong na ama enge na ama siqut i qä qoar toqortäqyia, “Maos dä akni ama latka qarakni i qät don na ama gavämirhong ga met säva ama etki ivakt iva qä qutnanokt pät a qi. ⁴ Bä nga qät don na ama gavämirhong dä arhongni di irhong ngä säp sä varhäm ama iska dä ama isäm ngä män bä ngä mä s irhong. ⁵ Dap arhongni ngä säp säväät ama ivärhimek kärqämekni i ama dui väm imek äkt i qaku ama ivätki

* **12:47** Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge qärangätni i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Dä akni qa qoar nä ma Jisas i, “Gi nanäk ki nä gia läktpek tat mair dalek dap nani a rha iva rha rhamän särhäm nge.”’

masirhat bä ama gavämirhong ngä lir ngä ir inguna ama ingas ama ivätki. ⁶ Sokt di nga ama qunäga qa sek mes dä qek pät irhong bä nät däm irhong inguna qaku irhong angärha anga qridu anga uiu ngät. ⁷ Dap arhongni ama gavämirhong ngä säp sä mänguräp ama ritgung bä nga ama ritgung ngä ir dä ngä ong ama gavämirhong bä ngä slava nä irhong angärha irhirqi. ⁸ Dap arhongni ama gavämirhong ngä säp sävät ama mär qi ama ivätki bä irhong ngä ir bä irhong ngä sa i arhong ngä sa ama handret nä irhong ama gavämirhong dap arhong ngä sa ama dävaung na rha ama ruvek nä irhong dap arhong ngä sa ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem nä irhong.” ⁹ Dä qosaqi qa qoar toqortäqyia, “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

Ama Rharimini Qärqäni I Ma Jisas Kat Tamän Na Ama Enge Na Ama Siquit (13:10-17/Mak 4:10-12/Luk 8:9-10)

¹⁰ Dä ama mudäsaqongda rha met sagem ga bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngiat tamän särha ama ruvek na ama enge na ama siquit?”

¹¹ Dä qa muvät pät a rha i, “Aingän di sa ma Ngämuqa qa rhares ba ngän iva qunäga vät a ngän sävät ama Muräktpäp na rhävuk angät ngaivirhong dap ta di sa qaku qa rhares pät arha rhäng. ¹² Iomäkt di sa ama engätki na äm inguna aung gäarakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae bä va masirhat mamär na aa qärhong. Dap aung gäarakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha aa qäni ama gaini nä ini nagem ga. ¹³ Iomäkt di ama rharimini qärqäni i nguät tamän särhäm da na ama enge na ama siquit. Inguna rhat nañäm sokt di qaku rhi nalu bä rhat nari sokt di qaku qunäga vät a rha. ¹⁴ Ngätki i ma Aisaia aa enge nage ma Ngämuqa mudu di sa rhäkmamär na ngät sävät tärhäe rhäkt ama ruvek kärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“ “Aingän di nak pa ngänät nari sokt diva qaku qunäga vät a ngän bä nak pa ngänät nañäm sokt diva qaku ngän nalu guani.”

¹⁵ Inguna rhärhae rhäkt ama ruvek di sa arhä mädräm ngä män i sa qaku qunäga mät ngät bä sokt mamär vät a rha iva rhat nari ama gaini nämät arha sdäm dä sa rha väsdät mät arhä saqong. Nga vadi mai qaku rhoqoräkt diva mamär iva rhat nañäm na arhä saqong bä va rhat nari nämät arha sdäm bä va qunäga mät arhä mädräm dä va rhi rhong sävät a ngo dä va ngua rhumaiar ta.’

¹⁶ Sokt di sa ama modämne nga e gem ngän inguna aingän di sa ngänät nañäm na angän saqong dä ngänät nari nämät angäna sdäm. ¹⁷ Ngu qoar na ngän na ama engätki i ama rhäqäp na rha ma Ngämuqa aa vämginarha rhi na ama räkt ta ama ruvek mudu di sa nani a rha masirhat iva rhi lu rhärhong däkt kärqärhong i sa ngänät lu irhong sokt di qaku rha lu irhong. Bä qosaqi nani a rha iva rhi nari rhärhong däkt kärqärhong i sa ngänät nari irhong sokt di qaku rha nari irhong.

Ma Jisas Ka Rhäväksäs Sävat Ama Ruqa Qärakni I Qät Don Na Ama Gavämirhong (13:18-23/Mak 4:13-20/Luk 8:11-15)

¹⁸ “Mamär iva qunäga vät a ngän sa ama enge na ama siquitki sävät ama latka qärakni i qät don na ama gavämirhong. ¹⁹ Nga rhoqoräkt i sävetka qat nari ama enge sävät ama Muräktpäp näkt kaku qunäga vät a qa sä ngät di qa rhoqor ama gavämirhong gäqärhong i irhong ngä säp sä varhäm ama iska. Näkt sa ama vu qa ama ruqa ma Sämgä qat dän dä qä rharvät dä iarhongäkt näda aa ron gäqärhong i sa qa latka qa qutnanokt irhong. ²⁰ Iarhongäkt kärqärhong i irhong ngä säp pät ama ivärhimek kärqämekni i ama dui väm imek di ama siquitki sävät aung gäarakni i qat nari ama enge dä qät lir qät ta ngät na ama märmärgem. ²¹ Dap as kaku angät snagut ngä mon säda aa ron mamär dä soknga qat mair di nak kop sokt pät ama qäväläm ama qot äm. Bä nga ama märän ura ama siquitsiquit nage ama ruvek ngät dän bät a qa nävät ma Ngämuqa aa enge dä lärlir mämae da aa qatnanakt.

²² “Dap sävät ama gavämihong gärqärhong i sa irhong ngä säp sä mänguräp ama ritgung di ama siqutki nä irhong sävät aung gärakni i sa qa nari sokt di ama qänäskänes sävät ama ivätki at kärhong dä ama mämägän gärangätni i ngärhi irastäm sa ama ruvek di sa ngä män bit pa ama enge angät tpäs bä qaku anga gavam ngät dän nävät a ngät. ²³ Dä iarhongäkt kärqärhong i qa latka qa qutnanokt irhong bät ama mär qi ama ivätki di ama siqutki sävät aung gärakni i qat nari ama enge bä qunäga vät a qa sä ngät. Qa di ngätki i qät sa ama gavam. Bä nävät asägäni asägäni ama gavämini di arhani ama ruvek toqoräkt di rhit sa ama handret na ngät ama gavam dap arhani di rhit sa ama dävauung na rha ama ruvek na ngät dap arhani di rhit sa ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem na ngät ama gavam.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Mran Ama Vu Ngät

²⁴ Dä ma Jisas ka märhamän bät angätni ama enge na ama siqutki bä ba rha i qä qoar toqortäqyia, “Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäp di mamär vät a ngo iva ngua rhuqut täm ngät di sävät akni ama ruqa qärakni i qa qutnanokt ama mär irhong ama gavämihong bät aa etki. ²⁵ Bä nga aa latta di rhi mänatäm dä aa ik ka män bä qa qutnanokt ama mran ama vu ngät mänguräp ama wit näkt ka met.

²⁶ “Dä soknga nga rhoqoräkt i ama wit ngä ir bä ngä sa dä qosaqi vuk sa ama mran ama vu ngät. ²⁷ Dä iaqäkt ama morqa aa latta rha män gem ga bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, ‘Morqa, nga qaku ngia qutnanokt ama mär irhong ama gavämihong bät gia etki? Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu ama mran ama vu ngät ngä män na qoe?’

²⁸ “Dä qa qoar na rha i, ‘Sa aurha anga ik ka mualat toqoräkt.’ Bä äkt i ama latta rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, ‘Näkt nga nani a nge iva u rhet bä u rhar mät iangärhäkt ama mran ama vu ngät nae?’

²⁹ “Dä qa morqa qa qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Qaku inguna varis ngän namar mät anga wit sä ne na ama mran ama vu ngät. ³⁰ Mamär iva ama wit ngä na ama mran ama vu ngät ngärhi ir gem ne bä

dängdäng bät ama qäväläm iva ama latta rhit dodäkt sa ama tmäs. Bä vät iomäkt ama qäväläm diva ngu qoar nä iarhakt ama latta iva rhi er ti rha ama mran ama vu ngät näkt ti qop pät a ngät ma ama istakt näkt ti väs ngät. Näkt mamär dä va rhi rha ama wit bä va rha rhu ngät puk pä gua vätki qäraktni i qali qi e iva rhoqoräkt.’”

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Mastard Aa Gavämini Dä Ama Yis (13:31-33/Mak 4:30-32/Luk 13:18-21)

³¹ Dä ma Jisas ka märhamän bät angätni ama enge na ama siqutki bä ba rha i qä qoar toqortäqyia, “Ama Muräktpäp na rhävuk di ngät toqor ama mastard aa gavämini qärqäni i ama ruqa qa rha ini bä qa qutnanokt ini vät aa etki. ³² Ianiäkt ama gavämini di ama gaini nä ini mamär dap nga sa ini ngä ir dä sa ini ngä män i ama ngämuga. Iaqäkt ama ngämuga diva qä ir vit pa arhongni ama namuirhong moe angät tpäs pät ama et bä aa rhäqyitnäk diva ama mor itnäk bä äkt iva ama isäm nämät ama leqäs ngä rhän bä va ngärhit täk angärha vät pät aa qän.”

³³ Dä ma Jisas ka märhamän särhäm da na angätni ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Ama Muräktpäp na rhävuk di ngät toqor ama yis käraktni i ama ruqi qia rha qi bä qia mu qi va ama mor ngät ama plaua näkt kia näpgoer na ngät päp ne bä dängdäng i ama yis kia mon säva ama qopkopki moe.”

Ama Enge Nage Ma Ngämuqa Dä Ama Enge Na Ama Siqut

³⁴ Rhärhong däkt moe di sa ma Jisas ka märhamän bät irhong bä ba ama gulañ na ama enge na ama siqut. Qop sokt kat tamän särhäm da di na ama enge na ama siqut. ³⁵ Dä aa lat iangärhäkt di sa ngä rhäkmamär na ama enge qärangätni i sa akni ama vämginaqa mudu qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

“Va ngua rhamän särhäm da di na ama enge na ama siqut

bä va nguat tamän sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa ngaip irhong di nävät ama qäväläm gärqomni i qa säm ama ivätki.”

Ma Jisas Ka Rhäväkt Sa Ama Enge Na Ama Siquutki Säväät Ama Mran Ama Vu Ngät

³⁶ Dä nasot dä ma Jisas ka met daqule ama gulañ na ama ruvek bä qa met säva vät. Dä aa mudäsaqongda rha män sagem ga i rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Mamär iva ngit täväkt sa ama enge na ama siquutki säväät ama mran ama vu ngät pät ama etki bä ba ut.”

³⁷ Dä qa muovät toqortäqyia, “Iaqäkt ka ruqa qarak i qät kutnanokt ama mär irhong ama gavämirhong di aingo ma Ruqa aa Emga. ³⁸ Dä ama etki di ama ivätki dap ama gavämirhong ama mär irhong di ama rhoes näva ama Muräktpäam. Dap ama mran ama vu ngät di ama vu qa ama ruqa ma Sämgä aa es. ³⁹ Dä iaqäkt karak i qa qutnanokt ama mran ama vu ngät di aurha ik ma Sämgä dap ama qäväläm gärqomni i rhit dodäkt sa ama tmäs diva ama qäväläm gärqomni iva rhäksot na ama ivätki dap ama latta qärrarhani i rhit dodäkt sa ama tmäs e di ama enselqäna.

⁴⁰ “Di qoki rhoqor ama mran ama vu ngät di rhit ta ngät bä rhit päs ngät mät ama mudäbäs diva rhoqoräkt pät ama qäväläm gärqomni iva rhäksot na ama ivätki. ⁴¹ Va ma Ruqa aa Emga qä rhäk na aa enselqäna bä va rhi rha iarhongäkt kärqärhong i irhong ngät dän sa ama vuirhong moe ngä na ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vu ngät ama lat näva aa Muräktpäam. ⁴² Bä va rhi rhon sämät ama mudäbäs ama qrot äs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqaia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne. ⁴³ Dä nasot dä va ama räkt ta na rha ama ruvek tit sen i rha rhoqor ama qunäga va arhä mamäk aa Muräktpäam. Aung gäarakni i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.

Ama Enge Na Ama Siquutki Säväät Ama Mämägän Gärangätni I Rha Ngaip Ngät

⁴⁴ “Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäam di ngät toqor ama mämägän gärangätni i sa rha ngaip ngät pät ama etki qärangätni i akni ama ruqa qa män bät a ngät dä qa sasärhäm ngät. Näkt nasot dä qat tet nävät ama märmärgem bä qät boda aa qärhong moe näkt kät bodäm bät iaqyäkt ama etki.

Ama Enge Na Ama Siquutki Säväät Ama Pel Qäarakni I Ama Ligär Masirhat Pät A Qi

⁴⁵ “Bä qosaqi iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäam di ngät toqor ama ruqa qäarakni i qat dräm gät boda ama qärhong gäarakni i qät ñäm nani ama mär ngät ama pelqäna. ⁴⁶ Bä nga qa män bät akti ama pel qäarakni i ama ligär masirhat pät a qi dä qa met bä qa voda aa qärhong moe näkt ka vodäm bät a qi.

Ama Enge Na Ama Siquutki Säväät Ama Väiuqi

⁴⁷ “Qosaqi iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäam di ngät toqor ama väiuqi qäarakni i sa akni qa rhon na qi säva ama namuqa bä qia rha ama rhäqäp na ngät ama rhinäm maos maos. ⁴⁸ Bä nga rhäqäp ki mamär dä ama gamoe rha ar mä qi säväät ama qoan bä rha muqun bä rha mät ama mär ngät ama rhinäm bä rha mu ngät mät ama urat dap ta rhon na ama vu ngät nae. ⁴⁹ Vät ama qäväläm gärqomni iva rhäksot na ama ivätki diva rhoqoräkt. Va ama enselqäna rha rhän bä va rha rhatma ama vu rha ama ruvek nämäni ama räkt ta ama ruvek. ⁵⁰ Näkt pa rhi rhon na ama vu rha ama ruvek sämät ama qrot äs ama mudäbäs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqaia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.”

Ama Iaräs Na Ngät Ama Mämägän Dä Ama Mämägän Ama Mru Ngät

⁵¹ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga sa qunäga vät a ngän sä rhärhong däkt moe?” Dä rha muovät pät a qa i, “Iei.” ⁵² Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Iarhakt moe qärrarhae i sa rha män i ama mudäsaqongda na rha bä rhi su ama ruvek säväät iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäam di rha rhoqor ama morqa qäarakni i vukpuk sä qa näva aa vätka sa angätni nävät aa mämägän gärangätni i ama iar ngät dä angätni qärangätni i ama mru ngät.”

Ama Ruvek E Ma Nasaret Ta Mer Ma Jisas

(13:53-58 / Mak 6:1-6 / Luk 4:16-30)

⁵³ Sa nga ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama sicut bä rhäksot dä qa met na äkt. ⁵⁴ Bä nga qa män sämät aa värhäm dä qa su ama ruvek pa

arhä mämairqi. Dä qräk mät ta nävät aa rhisu bä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Nak tak täkt ama ruqa di sa qa rha rhangät täkt ama mädräm ama mär ngät dä rhangät täkt ama qrot ngät ama lat na qoe? ⁵⁵ Nga qaku iaqäkt kârak i qat dräm gät tük pät ama vät aa emga? Nga qaku rhat tes aa nanäk i ma Maria? Bä nga qaku aa läktpek ama gamoe i ma Jems kâ nä ma Josep dä ma Saimon näkt ma Judas? ⁵⁶ Nga qaku aa läktpek ama evop moe rhe gem ut? Bä nga rhoqoräkt dä rhak täkt ama ruqa qa rha rhärhong däkt moe na qoe?” ⁵⁷ Dä rha qut säda arha ron nävät a qa.

Sokt di ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ama vämginaqa di qaku ama ruvek tit kutdrir sagem ga dap sokt mät aa värhäm maräkt dä mänguräp aa qärhae maräkt.” ⁵⁸ Dä qaku qa mualat na anga qrot ngät anga lat masirhat e inguna qaku arha anga qatnanakt.

14

Ma Jon Ama Baptais Aa Tñäpki (14:1-12 / Mak 6:14-29 / Luk 9:7-9)

¹ Vät iomäkt ama qäväläm dä ama tpäskinaqa ma Herot ka nari ama sameng sävät ma Jisas ² dä qa qoar na aa latta rhoqortäqyia, “Rhak täkt di ma Jon ama Baptais. Sa qa märanas nämät ama tñäpki bä rhoqoräkt i rhangät täkt ama nañis ngät ama qrot ngät ama lat di ngät tualat gem ga.”

³ Ma Herot ka märhamän doqoräkt inguna sa qa voda rha ama muräkt ivakt iva rhi sangar ma Jon bä rhi qop pät a qa bä va rha rhu qa va ama tpäskiarharhäng inguna vät ma Filip ma Herot aa läktka aa egutki ma Herodias at täväs ⁴ inguna ma Jon sa qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qaku maräkt parhäm ama Muräkt iva ngia rhät ma Herodias.” ⁵ Bä nämä dä nani a qa iva qä vodäm ga sämät ama tñäpki sokt di qät len ama ruvek inguna rhat nanakt i ma Jon di ama vämginaqa na qa.

⁶ Sokt di nga vät ma Herot aa bängagi qäraktni i mudu rha säl a qa dä ma Herodias at tuimgi qia main dä ma Herotkâna arhä saqong bä märmär ge ma Herot nävät a qi. ⁷ Dä soknga qa mumänaris na ama

musärhäm iva qä von gi rha agini qärqäni iva qi nän ga rhäm ini. ⁸ Dä at nanäk kia rhäklänge mät ki bä qia qoar nä ma Herot toqortäqyia, “Ngi von ngo rhä ma Jon ama Baptais aa uväski va ama pletige ama mor ige.”

⁹ Dä ama vitnaqa di airäs ka sokt dinguna sa qa mumänaris ma ama qrot da aa ruvek arhä saqong dä qa qoar bä aa latta rha mualat toqoräkt. ¹⁰ Qa rhäkne bä rha rhodäkt mät ma Jon ba ama tpäskiarharhäng ¹¹ näkt ta män bä samuk sa aa uväski va ama pletige ama mor ige bä rha von ama rhuimgi rhäm gi bä qia rha qi ba at nanäk. ¹² Dä ma Jon aa mudäsaqongda rha män bä rha rha aa släqyige bä rha sasärhäm ige näkt ta met bä rha sameng bä ma Jisas.

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bä Ba Ama Ngärhäqyet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek

(14:13-21 / Mak 6:30-44 / Luk 9:10-17 / Jon 6:1-15)

¹³ Näkt nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt sävät ma Jon dä qa met na äkt mät ama mlauski bä sävät ama ivärhäs kärqosni i qaku anga ruvek e bä qale qa e i sokt ka. Sokt di nga ama ruvek ta nari rhoqoräkt dä rha met näva arha värhap bä rha met nasot a qa. ¹⁴ Bä nga ma Jisas ka män mit pät a qoan dä qa lu ama mor qi ama guläñgi na ama ruvek dä qa lavuqi na rha dä qa mumäräs pät arha rämgivärharha.

¹⁵ Bä nga bängangäs dä aa mudäsaqongda rha män gem ga bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Sa ama qunäga qat don dap tos täkt ama ivärhäs di qale läs gläius. Mamär iva ngi rhäk na ama gulañ ivakt iva rha rhet sämät ama värhäm bä va rhi vodäm bät anga tmäs bä ba nas.”

¹⁶ Sokt di ma Jisas ka qoar i, “Mamär iva qoki qale rha dap pa ngäni von da rha anga tmäs.”

¹⁷ Dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Qop sokt ama bretkäna ama ngärhäqyet näkt sävät ama rhinämiom ama udiom nga e gem ut.” ¹⁸ Dä ma Jisas ka qoar i, “Ngäni rha ngät sagem ngo.” ¹⁹ Dä qa qoar na ama gulañ na ama ruvek iva rha rhuqun bät ama mran. Näkt ka rha ama ngärhäqyet ama bretkäna dä ama udiom ama rhinämiom näkt ka ñäm dävit säva ama usäpki bä qa

mes ama mär sage ma Ngämuqa. Dä qa vonmät na ama bretkäna bä qa von aa mudäsaqongda bä rha are däm ngät bä ba ama ruvek.

²⁰ Bä rha moe rha mä s bä arhä sarem. Näkt ama mudäsaqongda rha rhäqäp ama urat ama ngärhäqyisem da unbem na ngät na ama mäsdävät.

²¹ Ama rhodäm sa ama gamoe iarhakt kärarhae i sa rha mä s di ama ngärhäqyet ama tausengäna na rha dap kosaqi ama evop ti na ama rhoes ta mä s.

Ma Jisas Kat Tet Pät Ama Qoeväs Angärha Rhäng
(14:22-33/Mak 6:45-52/Jon 6:16-21)

²² Dä nak kop äkt dä ma Jisas ka qoar na ama mudäsaqongda bä rha veng sämät ama mlauski iva rhi rhoer särhage na ama namuqa dap pa dängdäng na qa ivakt iva qä vräs na ama gulañ. ²³ Dä nasot dä dang däm ga bä sämäni ama damgi ivakt iva qä nän. Bä sa rhoqoräkt i bängangäs dä qop sokt ka qale qa äkt.

²⁴ Dap pät iomäkt ama qäväläm di sa ama mlauski di sa qia muk da ama namuqa aa ron i ama vaeng ngärhit don na qi ba ne inguna ama laurqi qi e nani a ne na rha. ²⁵ Bä nga sa qorhäs iva qunäga dä ma Jisas ka met sagem da i qat tet pät ama qoeväs angärha rhäng. ²⁶ Sokt di nga aa mudäsaqongda rha lu qa i qat tet pät ama qoeväs angärha rhäng dä rhit len masirhat mamär bä rhi qoar i, "Ama rhomga iaqäkt!" Bä rhat tuqaia i rhit len.

²⁷ Dä qa märhamän särhäm da masägos i qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Qale ngänit len! Nak kop mamär. I nak kop aingo."

²⁸ Dä ma Pita qa movät pät a qa rhoqortäqyia, "Engeska, ngakt bä ngätki i ainge dä ngi qoar na ngo iva ngua rhet pät ama qoeväs angärha rhäng sagem nge."

²⁹ Dä ma Jisas ka qoar na qa i, "Ngi ang!" Dä soknga ma Pita qa sär sä nas nämät ama mlauski bä qat tet pät ama qoeväs angärha rhäng sage ma Jisas.

³⁰ Sokt di nga qa lu ama laurqi dä qät len bä qä nasäng i qat don dä qa näs sävät ma Jisas i, "Engeska, ngia rhumaiar ngo."

³¹ Dä ma Jisas ka rhäk aa rhäqyet masägos bä qa sangar ma Pita i qä qoar na qa

rhoqortäqyia, "Ai, ainge di ama gaini nä gi qatnanakt. Mäniekt bä qaku sägäk nä gi snängaqa?"

³² Bä nga in beng sämät ama mlauski dä mae da ama laurqi. ³³ Dä iarhakt kärarhae i qale rha mät kä mlauski di rhi nän sagem ga i rhi qoar i, "Ngätki i nge di ma Ngämuqa aa emga na nge."

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rämgivärharha E Ma Genesaret
(14:34-36/Mak 6:53-56)

³⁴ Bä nga sa rha mängaläkt särhage dä mae vät a rha e vät ama ivärhäs ma Genesaret. ³⁵ Bä nga ama gamoe nävät iosäkt ama ivärhäs ta räm ma Jisas dä rha rhäkne nani ama rämgivärharha moe nävät iaqäkt ama ngärhätkä bä ama ruvek ta män sä rha sagem ga. ³⁶ Näkt tat naing bät a qa iva qät tares pät ama rämgivärharha arha rhäng iva nak kop pa sokt tit täk da aa boiqi arha väm. Bä iarhakt moe qararhae i sa rha rhäk da arha väm di sa märäs pät a rha.

15

Ama Ruvek Arhä Qärhong Dä Ma Ngämuqa Aa Muräkt
(15:1-9/Mak 7:1-13)

¹ Mamär dä ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna rha män nae ma Jerusalem bä sage ma Jisas bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, ² "Mäniekt bä gi mudäsaqongda di qaku rhat tet parhäm aurha morta arhä qärhong? Inguna qaku rhit tor arhä rhäkt narhoer näkt sa rhat täs."

³ Dä ma Jisas ka movät pät a rha i, "Mäniekt bä ngänin nänbetäkmät na ama muräkt nage ma Ngämuqa ivakt iva ngän det parhäm angäna morta arhä qärhong? ⁴ Inguna ma Ngämuqa qa muräkt toqortäqyia, 'Mamär iva ngit kutdrir sävät gi mamäk dä gi nanäk' dap 'Aung gäarakni i qat tamän mava na aa mamäk ura aa nanäk diva qoki rhi veng ga.' ⁵ Sokt di aingän di ngäni qoar i, 'Ngakt bä aung anga ruqa qä qoar na aa mamäk ura na aa nanäk i agi matnärhäm gärangättni i mai va ngu von en däm ngät di sa ngua von ma Ngämuqa ⁶ bä rhoqoräkt di sa mamär na qa i qaku qät kutdrir sage aa mamäk.' Bä äkt i rhoqoräkt di sa ngänit kyiradeng nä ma Ngämuqa

aa enge ivakt iva ngän det parhäm angän gärhong. ⁷ Aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, ma Aisaia di sa qa märhamän mamär bät ama enge nage ma Ngämuqa sävät a ngän doqoräkt i qa qoar toqortäqyia,

⁸ “Rhärhae rhäkt ama ruvek di rhit kutdrir sävät a ngo nämät arha väm dap arhä snängaqa di qa e gläius na ngo.

⁹ Dap ti nänäs sagem ngo mavängam i rhi su ama ruvek na arhä muräkt kārängätni i rhoqor qre ama muräkt nagem ngo.’ ”

Agirhong Gärqärhongni I Irhong Ngät Tualat Sä Sävetka Bä Va Qaku Ama Qumärqumär Qa

(15:10-20/Mak 7:14-23)

¹⁰ Dä ma Jisas ka mes ama ruvek sagem mes bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Mamär iva ngäni nari ngo bä va qunäga vät a ngän i ¹¹ qaku agini qärqäni i ini ngät don sämät ama ruqa aa vämgi di ini ngät tualat sä qa bä va qaku ama qumärqumär qa dä ma Ngämuqa aa saqong. Dap kinak agini qärqäni i vukpuk sä ini nämät aa vämgi di rhäni rhäkt di ini ngät tualat sä qa bä va qaku ama qumärqumär qa.”

¹² Dä ama mudäsaqongda rha män sagem ga bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Nga sa ngiat dräm i ama Farisiqäna di nga rha nari rhangät täkt gia enge dä sa rha qut säda arha ron nävät a ngät?”

¹³ Dä ma Jisas ka muvät i, “Ama namuirhong moe qärqärhongni i sa qaku gu mam dak pono da ama usäpki arha ron ga qutnanokt irhong diva rha rhar mät irhong nae. ¹⁴ Ngäni qyiradeng na rha. Rha di ama säsur ta ama ruvek kārarahani i rhi rhoer nanokt ama ruvek. Dä ngakt bä anga säsurta di rhi rhoer nanokt anga säsurta diva rha moe rha rhon sämät ama uqupka.”

¹⁵ Sokt di ma Pita qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Mamär iva ngit tävakt sa ama enge na ama siqutki bä ba ut.”

¹⁶ Dä ma Jisas ka qoar i, “Nga as kaku qunäga vät a nge? ¹⁷ Nga qaku ngiat dräm i agini qärqäni i ini ngät don sämät ama ruqa aa vämgi di ini ngät don sämät aa sarimgi näkt nasot dä vuk sä ini näva aa släqyige? ¹⁸ Sokt di agini qärqäni i vukpuk

sä ini nämät aa vämgi di ini ngät dän nämät aa snängaqa bä rhäni rhäkt di ini ngät tualat sä qa bä qaku ama qumärqumär qa. ¹⁹ Inguna namuk nämät ama ruqa aa snängaqa dä ama vu ngät ama mungäsnäng ngärhi rhartäm sä qa bä qä veng dä qä qavatnävätlägut dä qat tualat na ama lat na ama qavatka maos maos dä qä sua dä qä iras na ama enge sävät arhani dä qat tamän mava na ama ruvek. ²⁰ Iarhongäkt toqoräkt di irhong ngät täqäne sa ama ruqa bä qaku ama qumärqumär qa. Sokt di nga aung gat täs sokt di qaku qa er qa rhor aa rhäkt di iangärhäkt ama lat toqoräkt di qaku ngät tualat sä qa bä qaku ama qumärqumär qa.”

Ama Ruqi Nae Ma Kenan At Katnanakt
(15:21-28/Mak 7:24-30)

²¹ Dä ma Jisas ka met na äkt dä qa met bä sävät ama ngärhäktka namet ma Tair dä ma Saidon. ²² Dä nak sa ama evopki nävät ama Kenangäna qäraktni i qiat tas e vä iaqäkt ama ngärhäktka qia män sagem ga bä qit nok i qi qoar toqortäqyia, “Gua morqa ma Devit aa emga, mamär iva ngit lavuqi na ngo inguna ngua imgi di ama iauska qät täk pät a qi mamär.” ²³ Sokt di qaku qa muvät pät a qi na anga enge. Dä aa mudäsaqongda rha män sagem ga bä rhat naing bät a qa i rhi qoar toqortäqyia, “Mamär iva ngi rhäk na qi nae inguna qiat tet nasot a ut dä qiat tuqiaia.”

²⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngo sokt sage ama Israelqäna qārarahani i rha rhoqor ama sipsipkäna qārängätni i sa musäng sä ngät.”

²⁵ Sokt di qia män bä qia an da arha quum sä nas säng ma Jisas aa qar i qi qoar toqortäqyia, “Gua morqa, mamär iva ngia rhatnärhäm ngo.”

²⁶ Dä ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Qaku maräkt iva rhi rha ama rhoes arha tmäs bä rhi rhon na ngät bä ba ama im.”

²⁷ Dä qia muvät toqortäqyia, “Ngäktki na nge gua morqa, dap käqi ama im di mamär vät a ngät iva ngät täs ama nesdäm nasot angärha morta qārängätni i suksuk däm ngät säva ama lai angärha rem.”

²⁸ Dä ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Rhakti, gi qatnanakt di ama mor ngät! Qoki va rhäkмамär varhäm gi snängaqa.” Bä vät iomäkt ama qäväläm dä märäs pät at tuingi.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rhäqäp Na Rha Ama Ruvek

²⁹ Dä ma Jisas ka met na äkt bä qa met pät ama namuqa ma Galili aa qoan. Näkt dang däm ga sämäni ama dabäm bä qa muqun e. ³⁰ Dä ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek ta män sagem ga sa ama vävarhämda dä ama säsurta dä ama vaktpärharha dä iarhakt kärarhae i qaku rhat tamän näkt sävät arhani ama rhäqäp na rha ama rämgiärharha bä rha mu rha säng ma Jisas aa qar bä qa mumäräs pät a rha. ³¹ Dä ama gulañgi na ama ruvek di qräk mät ta rhoqoräkt i rha lu ama ruvek kärarhani i qaku rhat tamän i sa rhat tamän dä ama vaktpärharha i sa märäs pät a rha dä ama vävarhämda i sa rhat tet dä ama säsurta i sa rhat nañäm. Dä rhi nän sa ama Israelqäna arhä Ngämuqa.

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bä Ba Ama Levaet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek

(15:32-39 / Mak 8:1-10)

³² Nasot dä ma Jisas ka mes aa mudäsaqongda sagem mes bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di ngut lavuqi nä rhärhae rhäkt ama ruvek inguna sa qale rha gem ngo vät ama dävaung ama qunäng näkt kaku guarhong iva rha äs. Bä qaku nani a ngo iva ngu rhäk na rha nae rhoqor täkt i anoeng mä rha i varis deng bät a rha varhäm ama iska.”

³³ Dä ama mudäsaqongda rha snanbät sä qa i, “Nga vät ama ivärhäs gläius toqor täkt diva urhi rha anga bretkäna na qoe qarängätäni i mamär iva urhi von ama mor qi ama gulañgi na ama ruvek toqor täkt ivakt iva rha äs?”

³⁴ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ama mämänia ama bretkäna nga e gem ngän?” Dä rha qoar i, “Ama

ngärhäqyet da udiom ama bretkäna dä ama rhinämirhong ama marheka nä irhong.”

³⁵ Dä ma Jisas ka qoar na ama gulañgi na ama ruvek iva rha rhuqun bät ivät. ³⁶ Näkt ka rha qä bretkäna ama ngärhäqyet da udiom na ngät näkt sävät kä rhinämirhong näkt ka mes ama mär sage ma Ngämuqa näkt ka vonmät na ngät bä qa von aa mudäsaqongda bä rha are da ama ruvek.

³⁷ Ama ruvek moe rha mäs bä arhä sarem. Näkt ama mudäsaqongda rha matma ama mäsdävät bä rha rhäqäp ama urat ama ngärhäqyet da unbem na ngät.

³⁸ Iarhakt kärarhae i sa rha mäs di ama levaet ama tausengäna na rha ama gamoe näkt sävät ama evop ti na ama rhoes.

³⁹ Bä nga nasot i sa ma Jisas ka rhäk na ama gulañ na ama ruvek nae dä qa veng sämät ama lil qi ama mlauski bä qa met bä sävät ama ngärhäktka ma Magadan.

16

Ama Farisiqäna Dä Ama Sadyusiqäna Rhi Nän Nani Anga Muqunän

(16:1-4 / Mat 12:38-42 / Mak 8:11-12 / Luk 11:29-32)

¹ Dä ama Farisiqäna rhi na ama Sadyusiqäna rha män sage ma Jisas ivakt iva rhi siqut na qa i rha nän ga iva qä qur a rha rha anga muqunängi na rhävuk.

² Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qre va bängängäs dä ama qurät mät ama leqäs dä va ngäni qoar i duququ dä va ama qunänget.* ³ Dap pät duququs kre va ama qurät mät ama leqäs dä ama ununige vät ama qunäga aa uväs dä va ngäni qoar iva rhäqyerhäkt diva ama suigi qi säp. Sa ngänät dräm iva ngän datnävämne mamär na ama muqunän mät ama leqäs dap kaku mamär vät a ngän iva ngänät lu ñismäne sävät ama muqunän bät tangät täkt ama rhodäm. ⁴ Aingän nävät tit täkt ama qoengait di ama vu rha ama ruvek na ngän gärrarhani i sa qaku qale ngän mamär i sägäni na ngän ngän nä ma Ngämuqa rhoqor ama ruiom gärqiomni i sa in mätlägut näkt mamär dä

* **16:2** “Qre va bängängäs dä ama qurät mät ama leqäs dä va ngäni qoar i duququ dä va ama qunänget.” Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm bä sävät ama qängärini ma 3 moe di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm irhong sae.

akni qa qavatnävätlägut. Bä ngänit ñäm nani anga muqunängi sokt diva qaku anga muqunängi qi namän bä ba ngän dap sokt ama muqunängi nävät ma Jona.”

Bä äkt i qa märanas bä qa met.

Ama Farisiqäna Rhi Na Ama Sadyusiqäna Arha Yis

(16:5-12 / Mak 8:14-21 / Luk 12:1)

⁵ Näkt ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha mängäläkt särhage na ama namuqa bä nga sa rha män e dä qunäga vät a rha i sa qaku rha rha anga bret. ⁶ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngänit lu mamär nämät ama Farisiqäna dä ama Sadyusiqäna arha yis.”

⁷ Dä rha nasäng i rhat tamän bät a ne sävät aa enge i rhi qoar toqortäqyia, “Nguaräm ga märhamän doqoräkt dinguna sa qaku ut ta anga bret.”

⁸ Sokt di ma Jisas ka räm arha engirhong dä qa snanbät toqortäqyia, “Mäniekt bä ngän damän bät a ne sa ama bret i qaku agung gem ngän? Ai, nak angän gatanakt di sa ama gaini na ngät. ⁹ Nga as kaku qunäga vät a ngän? Nga qaku vuk pät a ngän i sa ngän däqäp ama urat ama mämänia na ama mäsdävät pät iomäkt ama qäväläm i sa ngua vonmät na ama bretkäna ama ngärhäqyet bä ba ama gamoe ama ngärhäqyet ama tausengäna na rha? ¹⁰ Bä nga qosaqi qaku vuk pät a ngän i sa ngän däqäp ama urat ama mämänia na ama mäsdävät nage qa ngärhäqyet da udiom na ngät ama bretkäna bä ba qa lev-aet ama tausengäna na ama ruvek? ¹¹ Ngu lu mäniekt bä qaku qunäga vät a ngän i sa qaku nguat tamän sävät ama bretkäna? Ngänit lu nämät ama Farisiqäna dä ama Sadyusiqäna arha yis.”

¹² Bä rhoqoräkt dä sa qunäga vät a rha i nak kaku ma Jisas kat tamän sävät ama yis käraktni i säva ama bret dap kat tamän sävät ama Farisiqäna rhi na ama Sadyusiqäna arhä rhisu.

Ma Pita Qa Sameng Mamär I Ma Jisas Di Ma Krai

(16:13-20 / Mak 8:27-30 / Luk 9:18-21)

¹³ Bä nga ma Jisas ka män sävät ama ngärhäktka glaqot na ama värhäm ama leläm ma Sisaria Filipai dä qa snanbät sa

aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Aingo ma Ruqa aa Emga di ama ruvek tat tu arhä snäng i auge na ngo?”

¹⁴ Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Arhani ama ruvek di rhi qoar i ma Jon ama Baptais dap arhani di rhi qoar i ma Elaija dap arhani di rhi qoar i ma Jeremaia ura akni nävät ma Ngämuqa aa vämginarha.”

¹⁵ Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Dap aingän di ngän du angän snäng i auge na ngo?”

¹⁶ Dä ma Saimon Pita qa muvät toqortäqyia, “Ainge di ma Krai ma Ngämuqa ama ngät däqäm ga aa emga na nge.”

¹⁷ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Saimon ma Jona aa emga, ama modämne di sa nga e gem nge inguna ama ruvek di qaku rha muqunäga sä rhangät täkt ama mädräm bä ba nge dap kinak gu mam dak pono da ama usäpki arha ron sa qa muqunäga sä ngät bä ba nge. ¹⁸ Dä ngu qoar na nge i ainge di ma Pita bä vät tak täkt ama duiqa aa rhäng diva ngua rhair na ama ruvek kärarhani i rhat nanakt na ngo bä va qaku mamär iva ama tñäpki at krot ngä namän näva arhä väs. ¹⁹ Va ngu von nge rha ama akiqina säva ama Muräktpäm na rhävuk dä agini qärqäni i ngit tares pät ini angärha rhäng de vät ivät diva ma Ngämuqa qät tares pät ini angärha rhäng dävuq da ama usäpki arha ron näkt agini qärqäni i qaku ngit tares pät ini angärha rhäng de vät ivät diva qaku ma Ngämuqa qä narhares pät ini angärha rhäng dävuq da ama usäpki arha ron.” ²⁰ Nasot dä ma Jisas ka muge ama mudäsaqongda ma ama qrot iva qale rhi naqoar na aung i qa di ma Krai.

Ma Jisas Ka Sameng Sävät Aa Tñäpki Dä Nasot Diva Qa Rhäranas

(16:21-23 / Mak 8:31-33 / Luk 9:21-22)

²¹ Mänasäng na äkt dä ma Jisas ka nasäng iva qat tamän mamär särha aa mudäsaqongda iva qa rhet sae ma Jerusalem bä va qä rha ama märän maos maos masirhat nage ama morta dä ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna. Bä va rhi veng ga näkt pät ama dävaung na qa ama qunäga dä va ma

Ngämuqa qa rhäranas na qa nämät ama tñäpki.

²² Dä ma Pita qa rhäqoar sä ma Jisas sä nas bä qa rhäkne vät a qa sä iaqäkt aa muqunäga i qä qoar toqortäqyia, “Engeska, mamär iva qale ma Ngämuqa qä narhares pät iangärhäkt ama lat angärha rhäng. Qoki va qaku ngä namän bät a nge.”

²³ Sökt di ma Jisas ka rhong bä qa rhäkne vät ma Pita na ama enge ama qrot ngät toqortäqyia, “Sämga, ngia rhet säng gua rhäng. Ainge di ngit päs nas mäni gua iska inguna sa rhak täkt gi snängaqa di qaku qa nage ma Ngämuqa dap ka nage ama ruvek.”

Mamär Iva Ngi Rha Gi Sämänanamuqa Bä Ngit Päs Ma Jisas Aa Rhäng
(16:24-28 / Mak 8:34-38 / Luk 9:23-27)

²⁴ Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Nga nani aung gäarakni iva qat tet nasot a ngo di mamär iva qä qyiradeng na nas dap kä rha aa sämänanamuqa bä qät päs gua rhäng.

²⁵ Inguna aung gäarakni i nani a qa iva qä sangar vät aa iar mamär diva qa rhusäng sä ngät nasot. Dap iaqäkt karak i qät kyiradeng na aa iar bä ba ngo diva qa rhumaiar ngät. ²⁶ Va mamär vät anga ruqa rhoqor mäniekt kre i mänamär sä qa nage ama ivätki at kärhong moe dap kábäs na aa iar? Bä qop ngu lu va agini qärqäni i mamär vät anga ruqa iva qä vodäm ini ivakt iva saqi qa rhän bät aa iar?

²⁷ “Inguna sa va ma Ruqa aa Emga qa rhän ba aa mam aa murhämeska qä na aa enselqäna näkt pa qa rhuvät pät ama ruvek asägäk asägäk parhäm aa lat. ²⁸ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i arhani nävät a ngän däkt i ngänät mair diva as kaku rhi nañäp dap as pa rhi lu ma Ruqa aa Emga i qat dän sa aa muräkt i ama vitnaqa na qa.”

17

Ma Jisas Aa Nämñämgi Qia Män Maos
(17:1-13 / Mak 9:2-13 / Luk 9:28-36)

¹ Nasot ama qunäng ama ngärhäqyet da sägäk dä ma Jisas ka rhäqoar sä ma Pita qä nä ma Jems näkt ma Jems aa lätkka ma Jon bä ma Jisas ka er nanokt ta bä dang däm da säda ama damgi ama uui qi bä sökt

ta sä nas. ² Bä nga sa äkt dä ma Jisas aa nämñämgi qia män maos da arhä saqong bä aa saqongait ngät nañäm doqor ama qunäga dap aa boi di ngärhit sen i ama qulum ngät mamär.

³ Dä nak sa väs dä ma Moses kä nä ma Elaija gem da bä rhat tamän särhä ma Jisas. ⁴ Dä Pita qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Engeska, ama mär toqoräkt i qali lut täkt. Ngakt bä nani a nge diva ngua rhair na anga däpguarhong anga värhiring anga me irhong de iva ani ba nge dap ani bä ma Moses dap ani bä ma Elaija.”

⁵ Bä nga as kat tamän dä nak sa ama eqoeqi qaraktni i ama qunäga mät ki qia ong da dä ama eguinga näva ama eqoeqi qat tamän doqortäqyia, “Rhak täkt di ngua emga qarak i sa gua snäng bät a qa masirhat karak i märmär gem ngo nävät a qa. Ngänät nari nämät ka.” ⁶ Bä nga ama mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä arpus na rha bä rha mas mäk pät ivät i rhit len masirhat mamär. ⁷ Dä ma Jisas ka män gem da bä qa rhäk pät a rha i qä qoar toqortäqyia, “Ngän dair näkt kale ngänit len.” ⁸ Bä nga rha näm bit dä qaku rha lu aung dap sökt ma Jisas.

⁹ Näkt nga rhoqoräkt i arhar sä rha vät ama damgi dä ma Jisas ka mugem da ma ama qrot toqortäqyia, “Qale ngän nasameng bä ba aung sävät iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngän lu ngät bä dängdäng i ma Ruqa aa Emga di sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki.”

¹⁰ Dä ama mudäsaqongda rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ama Skraipkäna rhi qoar i nak mamär iva ma Elaija qa er qa rhän?”

¹¹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nak koki ma Elaija diva qa er qa rhän bä va qa rhumamär nä iarhongäkt moe. ¹² Dap ngu qoar na ngän i sa ma Elaija qa män näkt kaku qunäga vät ama ruvek sä qa bä sa rha mualat sä qa qoki varhäm arhä snängaqa. Bä ngätki va qosaqi ma Ruqa aa Emga qä rha ama märänga nagem da.”

¹³ Dä qunäga vät ama mudäsaqongda i nak ma Jisas kat tamän särhäm da di sävät ma Jon ama Baptais.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iauska Mät Ka Ama Rhoemga

(17:14-21 / Mak 9:14-29 / Luk 9:37-43)

¹⁴ Bã nga sa evär dãm da sage ama gulãñgi dã akni ama ruqa qa män ge ma Jisas bã qa an da aa quum sä nas säng aa qar ¹⁵ näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Gua morqa, ngi lavuqi nä ngua emga inguna ama guani na qa bã avuqi na qa mamär bã ngäda arharpus na qa sämät ama mudam bã qop säva rigi. ¹⁶ Näkt ngua met sä qa sage gi mudäsaqongda dã qop kaku mamär vät a rha iva rha rhumäräs pät a qa.”

¹⁷ Dã ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ai, aingän di ama qoengait na ama ruvek kärarhae i qaku angän anga qatnanakt dã qosaqi ama vurha na ngän mamär. Ngu lu va qale ngo gem ngän bã dängdäng gäsnia? Dã qosaqi va ngut ta ama märänga sä ngän bã dängdäng gäsnia? Ngäni rha ama rhoemga namuk sagem ngo!” ¹⁸ Näkt ma Jisas ka rhäk na ama iauska na ama enge ama qrot ngät bã vuk sä qa nämät ka rhoemga bã qop märäs pät a qa masägos.

¹⁹ Nasot dã ama mudäsaqongda rha män ge ma Jisas toqoräkt i sokt ta dã rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bã qaku mamär vät a ut iva urhi qutmäs iäqäkt ama iauska?”

²⁰ Dã ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nguna qaku ama mor angän gatnanakt. Ngu qoar na ngän na ama engätki i qre va angän gatnanakt di ama mor ngät toqor ama mastard aa gavämini di mamär vät a nge iva ngi qoar nä rhärhakt täkt ama damgi i, ‘Ngia rhet narhe bã sarhe!’ Dã va qia rhet toqoräkt bã qop pa qaku a qrot guani gem nge.” ²¹ *

Saqi As Ma Jisas Ka Sameng Sävat Äa Tñäpki Näkt Nasot Diva Qa Rhäranas

(17:22-23 / Mak 9:30-32 / Luk 9:43-45)

²² Sa nga ama mudäsaqongda rha män sävat a ne e ma Galili dã ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama ruvek arhä rhäkt ²³ bã va rhi veng ga. Näkt pa vät

* **17:21** Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dã arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Dap ama iauska rhoqor tak täkt di mamär iva qa rhet di sokt nävät ama nän dã ama meranotka.’

ama dävauung na qa ama qunäga dã va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa nämät ama tñäpki.” Dã ama mudäsaqongda di airäs ta masirhat.

Ama Takes Bã Ba Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

²⁴ Näkt nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha män sae ma Kaperneam dã ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes ba ama ansäspämgi ama mor qi qarängätni i ama qunängiom ama udiom in ditsek angät ligärigleng di sa rha män sage ma Pita bã rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga gia morqa di qaku qät don na anga ligär bã ba ama ansäspämgi ama mor qi?”

²⁵ Dã ma Pita qa muvät pät a rha i, “Ari, nak koki qät don.”

Näkt nga ma Pita qa män ba vät dã ma Jisas ka er qa märhamän sävat a qa i qä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Saimon, ngiat tu gi snäng doqor mäniekt? Ama vitnarha nämäni ama ivätki di rhat dräm dit ta ama ligär ngä na ama takes di nage guavek koe? Nga rhit ta ngät nage arha ruvek maräkt ura nage ama nañista?”

²⁶ Bã nga ma Pita qa muvät i, “Nage ama nañista.”

Dã ma Jisas ka qoar i, “Rhoqoräkt di nak kop ama ruvek nae nävä qä vitnarha arha ivärhimek maräkt di isiska vät a rha sa ama takes. ²⁷ Sokt di varis ut naslava na rha dã soknga ngia rhet samana sävat a qoan bã va ngi ar sa anga rhinäm bã va nämät ama narhoerqa aa vämgi diva ngi rha ama ligäriqe qarqigeni i ama levaet na ngät ama qunäng angät titsek nä ige. Dã ngia rhet sä ige bã va ngi vodäm ige bã ba rha iva ama takes bã ba un.”

18

Auge Di Ama Vit Na Qa Mamär

(18:1-6 / Mak 9:33-37 / Luk 9:46-48 / Luk 22:24-27)

¹ Vät iomäkt ama qäväläm dã ma Jisas aa mudäsaqongda rha män sagem ga bã rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Auge di ama vit na qa mamär va ama Muräktpäm na

rhävuk?”² Dä ma Jisas ka rhäknan da ama rhoemga bä qa mair na qa da arhä saqong.

³ Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i ngakt bä qaku ngän nanäpgoer na nas bä ngän dän iva ngän doqor ama rhoes di qop pa qaku ngän namon säva ama Muräktpäm na rhävuk.⁴ Aung gäarakni i qät säm ama gaini na nas bä qa rhän iva qa rhoqor tak täkt ama rhoemga di iaqäkt di ama vit na qa mamär vä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm.

⁵ “Bä aung gäarakni i qä rhar sa anga rhoemga rhoqor tak täkt sagem mes nävät gu ngärhipki di sa qä rhar sä ngo.⁶ Sokt di aung gäarakni i qät täqäne sa akni nävät tärhae rhäkt ama rhoes ama gaini na rha qäarakni i qät nanakt na ngo bä sämät anga vuini di vadi mai mamär iva rhi er ti qop sa anga märän bäm ga anga duiqa vät aa qän näkt ti rhon na qa säva ama quluñini vä garäska bä va qä näkt märäktki.

Ama Rhonsävät Sävat Ama Ruvek Kärarhani I Rhi Rhoer Nanokt Arhani Bä Sämat Ama Vuirhong

(18:7-9/Mak 9:42-48/Luk 17:1-2)

⁷ “Avuqi na ama ruvek pät ama ivätki qärarhani i rhi rhartäm sa arhani ama ruvek bä sämät ama vuirhong. Qoki qale iangärhäkt ama lat toqoräkt sokt diva avuqi mamär ge auge qäarak i qät tualat toqoräkt.

⁸ “Ngakt bä ngia rhäqyet ura gia qäraet ngärhi rhartäm sä nge sämät anga vuini dä va ngi rhodäkt sä et bä ngi rhon na et nae. Inguna qoki ama mär toqoräkt iva ngia rhon säva ama iar ama sok täm ngät i suktäkt pät a nge. Dap ama vu rhoqoräkt iva ngiat tet nä gia qärisem moe ura qale gia rhäqyisem moe sokt diva rhi rhon na nge sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs.⁹ Dä qosaqi ngakt bä gi saqongaqa qä rhartäm sä nge bä sämät anga vuini dä va ngia rhar täm ga bä ngi rhon na qa nae. Inguna ama mär toqoräkt iva ngia rhon säva ama iar ama sok täm ngät sokt sa ama saqongaqa ama sägäk dap

ama vu rhoqoräkt i gi saqongaikom ama udiom sokt diva rhi rhon na nge sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs.

Ama Enge Na Ama Siquutki Sävat Ama Sipsip Kärakni I Musäng Sä Qa
(18:10-14/Luk 15:1-7)

¹⁰ “Ngänit lu i varis ngän naslava na aung nävät tärhae rhäkt ama rhoes inguna rhävuk da ama usäpki arha ron di arha enselqäna* di rhat mair vasägos dä gu mam aa saqong.¹¹ †¹² Ngu lu ngän du angän snäng doqor mäniekt? Ngakt bä akni anga ruqa di aa anga handret na anga sipsipkäna näkt musäng sa ama sägäk dä mänia? Nga qaku qä namet daqule angätäni ama 99 na ngät ama sipsipkäna va ama mran äkt da ama dabap dap pa qa rhet nasot iaqäkt kärak i sa musäng sä qa?¹³ Bä ngu qoar na ngän na ama engäktki i ngakt bä va qa rhän bät a qa diva märmar gem ga masirhat nävät a qa vä iangärhäkt ama 99 na ngät kärangät i sa qaku musäng sä ngät angät tpäs.¹⁴ Bä qosaqi rhoqoräkt di angän mam dak pono da ama usäpki arha ron di qaku nani a qa iva qäbäs na aung nävät tärhae rhäkt ama rhoes.

Ngakt Bä Akni Anga Qatnanaktpämga Qat Tualat Na Anga Vuini Sävat A Nge
(18:15-20/Luk 17:3-4)

¹⁵ “Ngakt bä akni anga qatnanaktpämga qat tualat na anga vuini sävat a nge dä ngia rhet sagem ga bä va ngia rhuqunäga vät a qa i ngi qur a qa rha aa lat ama vu ngät näkt kaku mänguräp dap sokt en. Näkt ngakt bä qä nari nämät nge dä va saqi as ina ruaikom na ne ngi na qa.¹⁶ Sokt di ngakt bä qaku qä nanari nämät nge dä va ngi rhäqoar sa aung ura guaikom bä va ngän det sagem ga ivakt iva gia enge moe di iarhakt di mamär iva rhi sämaengäktki na ngät.¹⁷ Näkt ngakt bä qaku qä nanari nämät ta dä va ngän duqunäga vät gi gulänği na ama qatnanaktpämga. Bä ngakt bä qaku qä nanari nämät ama qatnanaktpämga dä va ngän däqäne sä

* **18:10** arha enselqäna Rhangät täkt ama enge di rhoqor qre ma Jisas kä su uti i ama ruvek asägäk asägäk di akni ama ensel qät lu vät a qa. † **18:11** Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Inguna sa ma Ruqa aa Emga qa män ivakt iva qa rhumaiar nä iarhakt kärarhae i qäbäskäbäs na rha.’

qa rhoqor qre i anga Jentailqa ura anga ruqa qarakni i qat dräm gät ta ama takes.

¹⁸ “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i agini qärqäni i ngän dares pät ini angärha rhäng de vät ivät diva ma Ngämuqa qä rhares pät ini angärha rhäng dävuq da ama usäpki arha ron näkt agini qärqäni i qaku ngän dares pät ini angärha rhäng de vät ivät diva qaku ma Ngämuqa qä narhares pät ini angärha rhäng dävuq da ama usäpki arha ron. ¹⁹ Saqi as ngu qoar na ngän i ngakt bä ama udiom nävät a ngän di sa sägäni na iom bät ama ivätki sävät guani qärqäni i sa in nän nani ini dä va gu mam dak pono da ama usäpki arha ron ga rhualat toqoräkt. ²⁰ Inguna nga rhoqoräkt i västämne na anga udiom ura anga dävauq na rha nävät gu ngärhipki di sa qale ngo e gem da.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Latka Qarakni I Qaku Qa Qyiradeng Na Akni Sa Aa Lat Ama Vu Ngät Säväät A Qa

²¹ Nasot dä ma Pita qa män ge ma Jisas bä qä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngakt bä gua ruaqa qat tualat na ama vuirhong sävät a ngo vasägos dä va ngut kyiradeng na qa sa aa lat ma ama mämänia nä imek? Nga va ngut kyiradeng ba qa ma ama ngärhäqyet da unmem nä imek?”

²² Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngu qoar na nge iva qale ngit kyiradeng ba qa sokt pät ama ngärhäqyet da unmem nä imek dap kinak pa ngit kyiradeng ba qa vät ama dävauq na rha ama ruvek da ama ngärhäqyisem da qäraet da unmem nä imek.”

²³ “Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäpäm diva ngua rhuqut täm ngät sävät akni ama vitnaqa. Maos dä iaqäkt ama vitnaqa di nani a qa iva qa rhuräkt na aa latta arhä dinau. ²⁴ Bä nga qa nasäng iva qat turäkt dä rha män sa akni ama latka qarakni i aa dinau di ama ngärhäqyisem da udiom na ngät ama tausengäna na ama qunäng angät titsek. ²⁵ Dap ka latka di qaku aa anga ligär masirhat ivakt iva qa rhuvät na ama vitnaqa aa ligär. Dä soknga ama vitnaqa qa qoar iva rhi vodäm ga qä na aa egutki näkt in oes näkt sävät arhä qärhong iva nani anga ligär bä bä qa vitnaqa.

²⁶ “Bä äkt i qa latka qa an da aa quum sä nas säng ama vitnaqa aa qar bä qät nok pät a qa sä nas i, ‘Ai, ngi lavuqi na ngo dä va as pa ngua rhuvät nä gi ligär moe.’ ²⁷ Dä ama vitnaqa qa lavuqi na qa dä qa qoar na qa i sa isiska vät a qa i sa qaku mamär iva qä namuvät na ama ligär.

²⁸ “Sokt di mamär dä qa latka qa met bä qa män bät akni aa ruaqa ama latka qarak i sa mudu qa rha ama narhoerqa ama latka aa ligär qärangätäni i ama handret na ngät ama qunäng angät titsek näkt as kaku qa muvät na ngät. Bä nga qä narhoerqa qa män bät akni dä qa sangar a qa bä qät täkbrät pät aa qän dap kä qoar na qa i, ‘Qop ngi lir ngia rhuvät nä gi ligär!’

²⁹ “Dä sa arpus nä qarak mäk dap kät nok pät a qa i, ‘Ai, ngi lavuqi na ngo dä va as pa ngua rhuvät nä gi ligär.’ ³⁰ Qop kä narhoerqa di qa mer dap kinak ka mu qa va ama tpäskiarharhäng ivakt iva qale qa äkt bä dängdäng iva qa rhuvät na aa ligär.

³¹ “Nga arhani aa ruavek ama latta rha lu rhoqoräkt dä airäs ta masirhat dä rha met sage ama vitnaqa bä rha sameng ba qa nä iangärhäkt moe ama lat. ³² Dä qa vitnaqa qa rhäkne nani qa latka bä qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ainge di ama vu qa ama latka na nge. Sa ngua muisiska vät a nge nä iangärhäkt gi dinau moe inguna sa ngia nok pät a ngo. ³³ Näkt padi mai va qosaqi ngia rhualat sä gia ruaqa rhoqoräkt toqor ngo i sa ngua lavuqi na nge.’ ³⁴ Dä qa latka aa morqa di ama uraqa da aa ron dä qa mu qarak pa ama tpäskiarharhäng ivakt iva qale qa äkt bä dängdäng iva qa rhuvät na aa morqa aa ligär moe.” ³⁵ Näkt ma Jisas ka qoar i, “Gu mam dak pono da ama usäpki arha ron di qa diva qat tualat sä ngän doqoräkt kre i sa qaku ngit kyiradeng nä gia ruaqa namuk sa aa lat ama vu ngät.”

19

Ma Jisas Ka Su Säväät Ama Bäñbäñmät Da Ama Ngärhaegurhini Angärha Ron
(19:1-12/Mat 5:31-32/Mak 10:1-12/Luk 16:18)

¹ Sa nga ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqut bä rhäksot dä qa met daqule ma Galili bä qa mon säda

ama ngärhächtka ma Judia aa ron bä särhage na ama rigi ma Jordan. ² Dä ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek ta met nasot a qa bä qa mumäräs pät arha rämgiwärharha e.

³ Dä arhani ama Farisiqäna rha män gem ga bä rha siqut na qa i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga maräkt toqoräkt parhäm ma Ngämuqa aa Muräkt iva akni ama ruqa qä qutmäs aa egutki vät guani angät tpäs?”

⁴ Dä ma Jisas ka movät toqortäqyia, “Nga sa qaku ngän mes ma Ngämuqa aa enge qarängätñi i ngät tamän i mudu vät ama rharimini di sa qa säm ama ruvek i ama gamoe dä ama evop? ⁵ Bä qosäqi ma Ngämuqa qa qoar i, ‘Rhoqoräkt bä va ama gamoeqa qa rhet daqule aa mam dä aa nan bä va västämne na iom gä na aa egutki bä va ama sägäge ama släqyige na iom?’ ⁶ Bä äkt i sa qaku as ama udiom na iom dap kinak ama sägäk na iom. Dä soknga qale aung anga ruqa qä namat mät ianiäkt kärqäni i sa ma Ngämuqa qa västämne nä ini.”

⁷ Dä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä rhoqoräkt dä mäniäkt bä mudu ma Moses kät tares iva ama gamoeqa qä von aa egutki rha anga abuqit na ama bäñmät näkt kä rhäk na qi?”

⁸ Dä ma Jisas ka movät pät a rha rhoqortäqyia, “Mudu ma Moses ka rhares bä ba ngän iva matmät ama ngärhaegurhini inguna ama qrot angän bäs. Sokt di mudu mänasäng bät ama rharimini di qaku rhoqoräkt. ⁹ Näkt ngu qoar na ngän i aung gäarakni i qa qutmäs aa egutki dap sa qaku qia mualat na anga lat na ama qavatka bä qa mät aktñi di qä qavatnävätlägut.”

¹⁰ Dä ma Jisas aa mudäsaqongda rha qoar na qa i, “Di ngakt bä rhoqoräkt mänguräp ama gamoeqa qa na ama evopki di mamär iva qale ama ruvek tat tätlägut.”

¹¹ Sokt di ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhangät täkt gu rhisu di qaku mamär vät ama ruvek moe iva rhat tat maengäkt sä ngät dap ngät di sokt bä bä iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa von da rha ama qrot ivakt iva rhat tat maengäkt sä ngät. ¹² Inguna arhongni irhong nga e di qaku mamär vät anga ruqa iva qat tätlägut nävät irhong. Arhani di arhä nanäkkina tit

säl a rha i qaku mamär na arhä släqyigleng iva rhat tas ti na ama evop dap arhani di ama ruvek ta mualat na arhä släqyigleng doqoräkt dap arhani di qaku rhat tätlägut ivakt iva rhat tualat bä bä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäp. Aung gäarakni i mamär vät a qa diva mamär iva qät ta rhangät täkt gu rhisu.”

Ngäni Rhares Pät Ama Rhoes Arha Rhäng Iva Rhat Tet Sagem Ngo

(19:13-15/Mak 10:13-16/Luk 18:15-17)

¹³ Nasot dä arhani ama ruvek ta män sa ama rhoes sage ma Jisas ivakt iva qa rhu aa rhäkt pät a rha bä qä nän sävät a rha. Dap ama mudäsaqongda rha mair särha ama ruvek. ¹⁴ Sokt di ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Ngäni rhares pät ama rhoes ama gaini na rha arha rhäng iva rhat tet sagem ngo dap kale ngän dair särhäm da inguna ama Muräktpäp na rhävuk di ngät bä bä iarhakt kärarhae i rha rhoqor tärha rhäkt ama rhoes.” ¹⁵ Dä ma Jisas ka mu aa rhäkt pät ama rhoes näkt mamär dä qa met.

Ama Evänga Ama Qärhong Bät A Qa

(19:16-30/Mak 10:17-31/Luk 18:18-30)

¹⁶ Dä nak sa akni ama ruqa qa män ge ma Jisas bä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, ngu lu va ngua rhualat na agi a lat anga mär ngät ivakt iva dängdäng dä va bä ba ngo na ama iar ama sok täm ngät?”

¹⁷ Dä ma Jisas ka movät pät a qa rhoqortäqyia, “Mäniäkt bä ngi snanbät sä ngo nani anga lat kärängätñi i ama mär ngät? Sokt ama sägäk ka e qaräc i ama mär qa. Ngakt bä nani a nge na ama iar ama sok täm ngät diva ngiat tet parhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses.”

¹⁸ Dä qaräc ka snanbät i, “Agi muräkt iangärhächt?” Dä ma Jisas ka movät i qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Qale ngi veng dä qale ngi qavatnävätlägut dä qale ngi sua dä qale ngi iras na anga engirhong sävät arhani ¹⁹ dä ngit kutdrir sävät gi mam dä gi nan dä mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas.” ²⁰ Dä qa evänga qa movät i qä qoar toqortäqyia, “Rhangät täkt ama muräkt moekt di sa nguät tet parhäm ngät dap saqi as ngut läk nani agini?”

21 Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä nani a nge iva mamär na nge mamär dä ma Ngämuqa aa saqong diva ngia rhet bä ngi vodä gi qärhong moe bä ngi von ama tläkta dä va ngi rha ama mämägän dävuik. Näkt ngi ang bä ngit päs gua rhäng.” 22 Bä nga qarak ka nari rhoqoräkt dä qa met i airäs ka inguna qa di ama qärhong bät a qa masirhat.

23 Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ama qrot masirhat ge ama qärhongbärharha iva rha rhon säva ama Muräktpäm na rhävuk. 24 Saqi as ngu qoar na ngän i ama qrot masirhat ge ama kamel iva qa rhon mät anga liqini va anga släpki qaraktni i rhit kutäm na qi at täväs dap sa ama qrot masirhat mamär ge ama qärhongbärhaqa iva qa rhon sävä ma Ngämuqa aa Muräktpäm.”

25 Nga ma Jisas aa mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä qräk mät ta masirhat dä rhi snanbät toqortäqyia, “Ngakt bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va sirhäkt auge di mamär vät a qa iva qä rha ama mumaiar?”

26 Di nak ma Jisas ka näm sävät a rha näkt ka qoar toqortäqyia, “Rhangät täkt ama lat di qaku mamär vät ama ruvek na ngät dap ma Ngämuqa di mamär vät a qa na ama lat moe.”

27 Dä ma Pita qa muvät i qä qoar toqortäqyia, “As ngi lu i aiut di sa ut met daqule aut kärhong moe bä ut päs gia rhäng. Bä sirhäkt di nga mamär iva bä ba ut nä guani?”

28 Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva vät iangärhäkt ama rhodäm gärangät iva iarhongäkt moe di ama iaräs nä irhong gärangät iva ma Ruqa aa Emga qat muqun mät aa vitnaqa aa mämugunäs ama mär äs mamär dä va aingän gärrarhae i sa ngänit päs gua rhäng di qosaqi va ngän duqun mät ama vitnarha arhä mämugunimek ama ngärhäqyisem da unmem nä imek. Bä na äkt dä va ngän datnävämmne na ama enivirhong ama ngärhäqyisem da udom nä irhong nae ma Israel. 29 Bä iarhakt moe qärrarhae i sa rha met daqule arha vät ura arha matpek

ura arha läktpek ura arhä mamäkkäna ura arha nanäkkina ura arhä rhoes ura arha ivätki ivakt iva rhit päs gua rhäng diva rhi rha savit na ama handret nä imek näkt nasot diva bä ba rha na ama iar ama sok täm ngät. 30 Sökt di ama rhäqäp na rha qärrarhani i rhi rhoer täkt diva dängdäng na rha mamär dä ama rhäqäp na rha qärrarhani i dängdäng na rha rhäkt diva rhi rhoer mamär.”

20

Ama Latta Va Ama Etki Na Ama Wain

1 “Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di ngät toqor akni ama ruqa qarakni i maos dä qa rhäqasäp ivakt iva qa rhat mä guavek iva rhat tualat pät aa etki na ama wain. 2 Sa qa män bät arhani dä rha rhares ba ne qä na rha sa ama ligäriqe qärqigeni i ama qunäga ama sägäk aa rhitsek pät ama qunäga ama sägäk aa lat dä qa rhäk na rha säva aa etki na ama wain ivakt iva rhat tualat.

3 “Saqi as mamär vät ama ngärhäqyiet da levaet nä irhong dä qa män bät arhani ama ruvek kärarhani i rhat mair mavängam ba ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dit boda ama tmäs e 4 dä qa qoar na rha i, ‘Ngän di qosaqi ngän det sävät gua etki na ama wain ivakt iva ngän dualat bä va ngu sek mä ngän na ama rhitsek ama räkt ngät.’

5 “Bä äkt i iarhakt ta met näkt kosaqi qa mualat toqoräkt mäniqunäng näkt kosaqi vät ama däpguarhong säpbängang dä qa mualat toqoräkt. 6 Sa qorhäs iva ngärhäqyiet nä irhong säpbängang dä saqi qa met säva ama ivärhäs kärqosni i rhit boda ama tmäs e dä qoki as ka lu arhani ama ruvek kärarhani i rhat mair mavängam. Dä qa qoar na rha i, ‘Mäniekt bä ngänit tar sa ama qunäga i nak kop kale ngän mavängam de?’

7 “Dä rha qoar na qa i, ‘Qaku aung ga mät a ut iva ut tualat.’ Dä qa qoar na rha i, ‘Ngän det sävät gua etki na ama wain bä qosaqi ngän dualat.’

8 “Näkt sa nga bängängäs dä ama etki arha ik ka mes aa latka qarak i qät lu vät ama latta moe bä qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngia rhes ama latta moe bä ngi sek mä rha na arhä rhitsek mänasäng nävät iarhakt kärarhae i rha män nasot bä dängdäng nä qärrarhani i rha män narhoer.’ 9 Bä nga

iarhakt ta män gärarhae i sa rha nasäng na ama lat säpbängang bät ama ngärhäqyet nä irhong di sa asägäk asägäk ka rha ama ligäriqe.

¹⁰ “Bä nga iarhakt kärarhae i mai dä sa rha nasäng iva rhat tualat ta män dä rha mu arhä snäng iva rhi rha anga rhitsek masirhat. Sokt di qosaqi asägäk asägäk sa qa rha ama ligäriqe. ¹¹ Bä nga sa rha rha igleng dä rha märhamängus bä ba ama morqa ¹² i rhi qoar toqortäqyia, ‘Erhärhae rhäkt kärarhae i ngia mät a rha nasot di nak kop ta mualat pät ama sägäk ama aua dap aiut di ama qunäga qa mä s ut mä nasäng mai gre vät duququs sokt di qop ngia sek mä ut na ama rhitsek toqorne, rhi na ut!’

¹³ “Dä qa morqa qa muvät pät akni nävät a rha rhoqortäqyia, ‘Gua ruaqa, qaku ngu slava na nge. Nga mai qaku un dares ba ne sa ama ligäriqe rhoqoräkt pät ama qunäga aa lat?’ ¹⁴ Ngi rha gi rhitsek bä ngia rhet. Qoki nani a ngo iva ngu von dak täkt ama latka qarak i dängdäng na qa rha ama rhitsek toqor gi rhitsek. ¹⁵ Nga qaku mamär vät a ngo iva ngua rhet parhäm gu snängaqa sä gu qärhong? Ura nga ama vu dä gia ron nävät gua lat ama mär ngät?’

¹⁶ Dä ma Jisas ka qoar i, “Bä äkt iva iarhakt kärarhae i dängdäng na rha diva rhi rhoer mamär dap kärarhani i rhi rhoer diva dängdäng na rha mamär.”

Ama Däpquamek Na Äs Kärqosni I Ma Jisas Ka Märhamän Sävat Äa Tñäpki

(20:17-19 / Mak 10:32-34 / Luk 18:31-34)

¹⁷ Bä nga ma Jisas kat tet tävit iva sae ma Jerusalem dä qa rhäqoar sa ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha sä nas bä rhat tet dap kat tamän särhäm da rhoqortäqyia, ¹⁸ “As ngäni lu i sa ut tet tävit sae ma Jerusalem bä va ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna arhä rhäkt. Bä va rhi rhares pät aa rhäng sämät ama tñäpki. ¹⁹ Näkt pa rhi vodäm ga ba ama Jentailqäna ivakt iva rhat tuma qa dä rhat täränäs ka näkt ti edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa. Näkt pät ama dävaung na qa ama qunäga dä va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa nämät ama tñäpki.”

Ama Ngätnanäk Arha Nän (20:20-28 / Mak 10:35-45)

²⁰ Nasot dä ma Sebedi aa egutki qia män sage ma Jisas sa at tuimiom bä qia an da at kuum säng ma Jisas aa qar bä qi nän ga nani ani. ²¹ Dä ma Jisas ka snanbät sä qi i, “Nani a nge na agiqa?” Dä qi qoar na qa i, “Mamär iva ngi rhares iva mugas pä gi Muräktpäm dä va rhiom däkt ngua imiom in duqun di ak dä gi sael dap ak dä gi märmär.”

²² Dä ma Jisas ka muvät pät ma Jems kä nä ma Jon doqortäqyia, “Aien di qaku inät dräm agini ianiäkt kärqäni i ini nän däm ini. Nga mamär vät a en iva ini nakt nämät ama kap na ama märänga qarak iva ngu nakt nämät ka?”

Dä in goar na qa rhoqortäqyia, “Mamär vät a un.”

²³ Dä ma Jisas ka qoar na iom doqortäqyia, “Va ini nakt nämät ama kap kärak iva ngu nakt nämät ka sokt di iomäkt iva aung ga rhuqun dä gu märmär dä aung dä gu sael di qoki qaku mamär iva ngu namuräkt toqoräkt. Iamemäkt ama mämugunimem di qoki bä bä iaiomäkt kärqiom i sa gu mam ga rhäkmu nä imem bä ba iom.”

²⁴ Bä nga arhani ma Jisas aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem na rha rha nari rhoqoräkt dä rhir qur qärqiomni qa sägiom.

²⁵ Sokt di ma Jisas ka mes ama mudäsaqongda moe sagem mes näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ngänät dräm i ama Jentailqäna arha tpäskinarha di qoki rhat turäkt täm da masirhat bä arha moräsna rha di rhat sangar a rha na ama muräkt ama qrot ngät daver mä rha. ²⁶ Dap kinak mänguräp mä ngän diva qale rhoqoräkt. Dap aung gäarakni i nani a qa iva ama moräs na qa mänguräp mä ngän di qoki va qale qa i ama latka na qa va angäna rem ²⁷ bä aung gäarakni i nani a qa iva ama narhoer qa mänguräp mä ngän di qoki va qale qa i ama latka na qa va angäna rem. ²⁸ Iangärhäkt ama lat di qoki rhoqor ma Ruqa aa Emga qarak i sa qaku qa män ivakt iva ama ruvek tat tualat bä ba qa dap kinak ka män ivakt iva qat tualat ba ama ruvek bä va qä voda aa iar ivakt iva qä rhäksasot ama rhäqap na rha.”

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Säsurion
(20:29-34 / Mak 10:46-52 / Luk 18:35-43)*

²⁹ Näkt nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet nämät ama värhäm ama mor äm ma Jeriko dä ama mor qi ama guläñgi na ama ruvek ta met nasot a qa. ³⁰ Dä nak sa aiomni ama säsurion di inät muqun bät ama iska aa rhäkt bä nga in nari sävät ma Jisas i qat tet e na iom dä init näs toqortäqyia, “Auna morqa*,” ma Devit aa emga, ngi lavuqi na un!”

³¹ Dä ama guläñgi na ama ruvek ta näs täm iom i rhi qoar na iom iva mänadin däm iom sokt di qop init näs masirhat i, “Auna morqa, ma Devit aa emga, ngi lavuqi na un!”

³² Dä ma Jisas ka mair bä qa mes iom sagem mes dä qa snanbät sä iom i, “Nani a en iva ngua rhualat na agiqa bä ba en?”

³³ Dä in goar na qa i, “Morqa, vadi va unät nañäm.”

³⁴ Dä ma Jisas ka lavuqi na iom dä qa rhäk pät in saqong dä qärqiom in ñäm masägos bä in met nasot a qa.

21

*Ma Jisas Ka Mon Sae Ma Jerusalem
(21:1-11 / Mak 11:1-10 / Luk 19:28-44 /
Jon 12:12-19)*

¹ Bä sa nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet bä sa glaqot nä ma Jerusalem dä rha män bät ama värhäm ama lel äm ma Betfage mäni ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip. Dä ma Jisas ka rhäk na ama mudäsaqongiom ama udiom ² i qa rhodröp iom doqortäqyia, “In det säp iomäkt ama värhäm gärqomni i äm nga e va in gamäs dä qop äkt dä qoki va in dän bät ama donki qi na at toemga qärqiomni i sa rha qop sä iom dä ini rhäväkt sä iom bä ini ang sä iom sarhe sagem ngo. ³ Näkt ngakt bä aung gat tamän sävät a en doqor mäniekt dä va ini qoar i ma Engeska nani a qa na iom näkt pa saqi qä lir qä evär däm iom sagem nge.”

⁴ Rhangät täkt ama lat ngä märanas ivakt iva ngärhi rhäkmamär varhäm ama enge qärangätni i mudu ma Ngämuqa aa

vämginaqa qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

⁵ “Ngi qoar nä ma Saion at tuimgi i, ‘As ngi lu i gia vitnaqa qat dän sagem ngän! Sa qa säm ama gaini na nas bä qat muqun bät ama donki aa rhäng gäarakni i ama donki at toemga.’”

⁶ Dä ama mudäsaqongiom in met bä in mualat parhäm ma Jisas aa enge. ⁷ Bä in män sa ama donki qi na at toemga dä in mu in baulem ama uiu em bät ama donki qi na at toemga ina rhäng bä ma Jisas ka muqun bät ama rhoemga aa rhäng.

⁸ Ama rhäqöp na rha ama ruvek ti vreng arhä boi ama uiu ngät pät ama iska dap arhani di rhit dodäkt sa ama ngämung angät ngärhäqyitnäk bä rhi aneng itnäk pät ama iska. ⁹ Dä ama gulañ na ama ruvek kärarhani i rhi rhoer nanokt ma Jisas dä iarhakt kärarhae i dängdäng na rha di rha moe rhit näs toqortäqyia, “Hosana, ama ansäs sage ma Devit aa emga. Mamär iva ama modämne sävät tak täkt karak i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki. Ama ansäs sage ma Ngämuqa rhävuk da ama usäpki arha ron!”

¹⁰ Bä nga ma Jisas ka mon sae ma Jerusalem dä ama ruvek moe rha märanas masirhat i rhi snanbät i, “Auge rhak täkt?”

¹¹ Dä qa gulañ na ama ruvek kärarhani i rhat tet nasot ma Jisas di rha muvät i rhi qoar toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Jisas tak täkt karak i nae ma Nasaret e ma Galili.”

*Ma Jisas Ka Qumär Ama Ansäspämgi
Ama Mor Qi*

*(21:12-17 / Mak 11:15-19 / Luk 19:45-48 /
Jon 2:13-22)*

¹² Dä ma Jisas ka mon säva ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm bä qa qutmäs iarhakt kärarhae i rhit boda arhä qärhong bä sävät kärarhani i rhit bodäm bät arhongni e vä bäm. Bä qa näpgoer nä qärarhani i rhit kutsasorhane na ama ligär arhä lai dä qosaqi qa rhar

* **20:30** Auna morqa Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

da ama mämugunimek sä iarhakt kärarhae i rhit boda ama ituap. ¹³ Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa mudu rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Gua vätki diva rhat tes ki i ama vätki na ama nän’ sokt di sa ngän mualat sä qi ma ama suarha arhä qeqi.”

¹⁴ Dä ama säsurta rhi na ama vävarhämnda rha män sagem ga va ama ansäspämgi ama mor qi bä qa mumäräs pät a rha. ¹⁵ Sokt di nga ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna rha lu ma Jisas i qat tualat na ama mär ngät ama lat mamär dä qosaqi rha lu ama rhoes i rhit näs i, “Ama ansäs sage ma Devit aa emga” vuk pa ama ansäspämgi ama mor qi dä rhir qur ¹⁶ bä rha snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nak nga ngiat nari ama rhoes arha enge?”

Dä ma Jisas ka qoar na rha i, “Ari, nguat nari rha dä nga sa qaku ngän des ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Sa ngia mualat iva ama ansäs ngät dän sagem nge
nämät ama rhoes dä nämät ama qoko-
qirhong angärha väm?’”

¹⁷ Näkt ka met daqule rha bä vuk sä qa nae ma Jerusalem bä sae ma Betani bä qa mas e.

*Ma Jisas Ka Märhamän Na Ama Enge
Ama Qrot Ngät Sävat Ama Gosaqi
(21:18-22 / Mak 11:12-14 / 11:20-24)*

¹⁸ Näkt pät duququs i nga saqi as evär dä ma Jisas iva sae ma Jerusalem dä qa nari i anoeng mä qa. ¹⁹ Dä qa lu ama gosaqi mäni ama iska dä qa met sae dä qop kaku qa män bät guani vät at täqän dap sokt ama ngärhäqyitnäk. Dä soknga qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Mamär iva saqi as mirhup kaku ngi natsa anga gavam.” Dä qek dä qärakt masägos.

²⁰ Bä nga ama mudäsaqongda rha lu rhoqoräkt dä qräk mät ta i rhi qoar i, “Ngu lu rhoqor mäniekt bä qek da ama gosaqi masägos?” ²¹ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ngakt bä ngiat nanakt maengätki dap kaku gi nga snängaiom ama udiom diva mamär iva

ngiat tualat toqor ngo sa ama gosaqi bä va qosaqi mamär iva qäqi ngi qoar nä rhärhakt täkt ama damgi iva qia rhäranas bä säva ama garäska dä mamär iva qoki rhäkmamär toqoräkt.” ²² Näkt kre va ngäni nän ma Ngämuqa nani guani näkt sa ngänät nanakt diva qä von ngän däm ini.

*Rha Snanbät Sä Ma Jisas Närha Aa Qrot
(21:23-27 / Mak 11:27-33 / Luk 20:1-8)*

²³ Nasot dä ma Jisas ka mon säva ama ansäspämgi ama mor qi bä nga rhoqoräkt i qä su ama ruvek dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta rha män sagem ga bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngiat tualat toqor täkt di na ama qrot nage auge? Sa auge qa von nge rhä rhangät täkt ama qrot?”

²⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Va qosaqi ngu snanbät sä ngän na ama sägängät ama snanbät näkt ngakt bä ngäni qoar na ngo na ama muvätki diva sirhäkt ngu qoar na ngän i sa auge qa von ngo rha ama qrot iva nguat tualat nä rhärhong däkt. ²⁵ Ma Jon gä baptais pät ama ruvek di iangärhäkt di nga ngät na rhävuk ura ngät nage ama ruvek?”

Dä rhat tamän särhäm ne sä iangärhäkt aa snanbät dä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “Ngakt bä urhi qoar i, ‘ngät di ngät na rhävuk’ dä sirhäkt pa qä snanbät sä ut toqortäqyia, ‘Bä ngakt bä rhoqoräkt dä mäniekt bä qaku ngän mat maengäkt nämät ka?’ ²⁶ Dap ngakt bä urhi qoar i ‘ngät di ngät nage ama ruvek’ diva urhit len ama ruvek inguna rha di rhat lu ma Jon i akni ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa.” ²⁷ Bä äkt i sa rha muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qaku ut dräm.”

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä qosaqi ngo diva qaku ngu naqoar na ngän i nguat tualat nävät auge aa qrot.

*Ama Enge Na Ama Siquutki Sävat Ama
Ruqa Aa Imiom Ama Udiom*

²⁸ “Ngu lu ngän du angän snäng doqor mäniekt sävat tangät täkt? Maos dä qale akni ama ruqa qärakni i aa imiom ama udiom. Näkt ka met bä sage aa emga ama narhoer qa dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Nguä emga, rhäqyerhäkt diva ngia rhet bä ngia rhualat pät ama etki na ama wain.’”

²⁹ Dä qäarak ka qoar i, ‘Va qaku ngu namualat toqoräkt.’ Näkt saqi mamär dä qa näpgoer na aa snängaqa bä qa met kat tualat. ³⁰ Näkt ama ngätmamäk ka met sage akni aa emga bä qosaqi qa qoar na qa iva qa rhet sävät ama etki na ama wain ivakt iva qat tualat. Dä qäarak ka muvät i, ‘Gua morqa, sa nguat tet.’ Näkt mamär dä qop kaku qa met. ³¹ Ngu lu auge nävät a iom di qa met parhäm aa mamäk aa snängaqa?”

Dä rha muvät i, “Iaqäkt karak i ama narhoer qa.”

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqya, “Ngu qoar na ngän na ama engätki iva ama ruvek kârarhani i rhit ta ama takes näkt ama qavat ta ama evop diva rhi er ta rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäm as pa angän gamäs. ³² Inguna ma Jon ama Baptais di qa män bä qar qur a ngän da ama iska na ama räkt ngät ama lat näkt kop kaku ngän mat maengäkt. Dap kinak ama ruvek kârarhani i rhit ta ama takes ti na ama qavat ta ama evop ta mat maengäkt nämät ka. Bä nga qäqi ngänät lu rhoqoräkt di nak kaku ngän nanäpgoer na angän snängaqa bä ngän mat maengäkt sa aa enge.

Ama Enge Na Ama Siquitki Säväät Ama Latta Qärarhani I Rhit Lu Vät Ama Etki Na Ama Wain
(21:33-46 / Mak 12:1-12 / Luk 20:9-19)

³³ “As ngäni nari angätni ama enge na ama siquitki. Maos dä qale akni ama ivätki arha ik kârakni i qa qutnanokt ama qauligleng bät aa etki qärqiglengni i rhat tes igleng i ama wain. Näkt ka mualat na ama surqa namet igleng dä qosaqi qa nges ama uqupka ama mor qa nanokt ama qauligleng angät gavam iva rhit täkbrät ngät e. Näkt kosaqi qa rhäk pät ama näski ama uiu qi ivakt iva ama latta rhat narhäksärha ama etki näda at täväs. Qa mualat toqoräkt näkt ka von arhani ama latta rha aa lat iva rhat tualat na ngät bä ba qa iva nasot dä va rha rhatmät na ama qauligleng angät gavam iva angätni bä ba ama latta dap pa angätni bä ba qa. Näkt ka met sävät aosni ama ivärhäs.

³⁴ “Bä sa nga sräp ama etki dä qä ngärhik ka rhäk na arhani aa latta sage ama latta qärarhani i rhit lu vät ama etki ivakt iva rhi rha aa qäväläm na ama gavam. ³⁵ Sökt di

sa rha sangar ama latta qärarhani i sa rha män bä rha arhäktgyäm sa akni dap ta veng akni dap ta rhumät na akni na ama dui. ³⁶ Saqi as mamär dä qä ngärhik ka rhäk na arhani aa latta ama rhäqäp na rha samuk sävät ama etki dä qosaqi ama latta nävät ama etki rha mäqäne sä rha rhoqor iarhakt kârarhae narhoer.

³⁷ “Dä sa dängdäng dä qä ngärhik ka rhäk na aa emga sagem da i qat tu aa snäng i, ‘Iarhakt diva rhi qutdrir vät ngua emga.’

³⁸ Qinak nga iarhakt ta lu ama etki arha ik aa emga inavuk dä rha qoar na ne rhoqortäqya, ‘Rhak täkt di iaqäkt kârak iva qä rha ama etki nasot aa mamäk. Ngäni ang bä urhi veng ga dä va ba ut na ama etki.’

³⁹ Dä rha sangar a qa näkt ta rhon na qa sä dalek na ama etki bä rha veng ga.

⁴⁰ “Rhoqoräkt dä ngu lu va ama etki arha ik di qre va qa rhän dä va qa mäšana nä iarhakt ama latta qärarhae i mudu qa mat ma rha sävät aa etki?”

⁴¹ Dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta rha muvät pät ma Jisas toqortäqya, “Qoki va qä sangäm nä iarhakt ama latta ama vu rha mamär i qä veng da dap pa qa rhat mä guavek kârarhani iva nga sräp ama etki dä va rha diva rhit bon ga rha aa qäväläm na ama gavam.”

⁴² Näkt ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqya, “Nga sa qaku ngän mes ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqya,

“ ‘Ama duiqa qäarak i mudu iarhakt kârarhae i rhat dräm dit täk pät ama vät ta mer mä qa di nak kârak iaqäkt i rhäkt di ama qrot ama vätki nagem ga qäarak i qat sangar a qi moe.

Qoki ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt bä ut lu i iangärhäkt aa lat di ama mär ngät mamär da aut saqong’?

⁴³ Dä soknga nguat tamän särhäm ngän iva ma Ngämuqa qä rha aa Muräktpäm daqule ngän bä va qä von ama ruvek täm ngät kârarhani i rhat tualat parhäm aa snängaqa.

⁴⁴ Bä auge qäarak i arpus na qa vät tak täkt ama duiqa aa rhäng diva bäktgyäm sä qa

mä irhong mä irhong dap ngakt bä arpus nä rhak täkt ama duiqa vät aung aa rhäng diva värhot täm ga mamär.”*

⁴⁵ Bä nga ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna rha nari ma Jisas aa enge na ama siqut dä rha räm i sa qat tamän sävät a rha. ⁴⁶ Bä nämä dä sa nani a rha iva rhi sangar a qa sokt di rhit len ama gulañ na ama ruvek inguna rha di rhat lu ma Jisas i akni ma Ngämuqa aa vämgingaqa na qa.

22

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Tmäski Na Ama Rhitbodämnane (22:1-14/Luk 14:15-24)

¹ As ma Jisas kat tamän särha ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna na ama enge na ama siqut i qä qoar toqortäqyia, ² “Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di ngät toqor ama vitnaqa qarakni i qa rhäkmü na ama tmäski bä ba aa emga qarak iva rhit bodäm na qa. ³ Näkt ka rhäk na aa latta nani iarhakt kärerhae i sa qa ar sä rha säp iaqyäkt ama tmäski. Dä qop kaku rha män. ⁴ Dä saqi as ka rhäk na arhani aa latta sa ama enge sage iarhakt kärerhae i sa qa rhäkne nani a rha rhoqortäqyia, ‘Sa ngua rhäkmü nä gua tmäski. Sa ngua veng gu bulmakaoqäna ama gamoe näkt sävät ama enges ap ama bulmakao aa ebap bä sa maräkt nä iarhongäkt moe. Mamär iva ngäni ang säva ama tmäski.’

⁵ “Sokt di qop kärerhani qaku rha saengäkt sae dap koki varhäm da na nas. Akni qa met sävät aa lat dap ak ka met kät bon da aa qärhong nani ligär. ⁶ Dap arhani rha moe rha sangar qarak aa latta bä rha slava na rha bä rha veng da.

⁷ “Dä soknga qa vitnaqa di qär qur masirhat bä qa rhäk na aa ulaqimärharhärhäkt bä samuk sävät kärerhae bä rha veng da näkt ta väs iomäkt arha värhäm. ⁸ Nasot dä qa mes aa latta bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Sa ngua rhäkmü nä gua tmäski bä sa maräkt na qi sokt di iarhakt kärerhae i sa ngua ar sä

rha di qaku ama mär ta na rha iva rha rhän säp gua tmäski. ⁹ Bä äkt i rhäkt diva ngän det säda ama is angärha väm bä ngäni rhäknan dä guavek masirhat kärerhani i ngän dän bät a rha säp gua tmäski.’ ¹⁰ Dä qa latta rha met säda ama is angärha väm bä rha rhäknan da ama ruvek moe iarhakt kärerhae i rha män bät a rha qärerhani i ama mär ta dä qosaqi qärerhani i ama vu rha na rha bä sa rhäqäp iaqyäkt ama vätki qaraktni iva ama tmäski väm gi.

¹¹ “Sokt di nga qa vitnaqa qa mon ivakt iva qä lu qa ruvek dä qa lu akni ama ruqa qarak i sa qaku qa mon mät anga boi qarangättni i ama rhäkmämär ngät sävät iaqyäkt ama tmäski. ¹² Dä ama vitnaqa qa snanbät sä qa ruqa i, ‘Gua ruaqa, ngia mon doqor mäniekt sarhe dap kaku ngia mon mät ama boi ama rhäkmämär ngät?’ Dä qop mänadin dä qarak. ¹³ Dä ama vitnaqa qa qoar na aa latta rhoqortäqyia, ‘Ngäni qop mät aa rhäkt ngä na aa qar näkt ngäni rhon na qa sainamäk sä dalek säp bängangit angät tpäs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqäia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.’ ¹⁴ Inguna ma Ngämuqa di sa qä rhar sa ama rhäqäp na rha ama ruvek sagem mes sokt di qop ama marheka na rha di sa qä rharmeng däm da iva qale rha e gem ga.”

Ama Snanbät Säväät Iomäkt Iva Rhit Boda Ama Takes (22:15-22/Mak 12:13-17/Luk 20:19-26)

¹⁵ Nasot dä ama Farisiqäna rha met bä rhi qoar na ne iva rha rhäqäne sä ma Jisas toqor mäniekt iva qä rhärhärp särhäm mes na aa enge. ¹⁶ Näkt ta rhäk na arhä mudäsaqongda näkt sävät arhani ma Herot aa ruvek sage ma Jisas bä rhat tamän särhäm ga rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut dräm i ngiat tamän bät ama engätki bä ngi su na ama engätki sävät ma Ngämuqa aa snängaqa ba ama ruvek. Bä qaku qänäskänes nge sävät ama ruvek arhä snängaqa dap kosaqi ama ruvek arhä mämairimek di qaku imek ngä narut na nge. ¹⁷ Mamär iva ngi qoar na ut i ngiat tu gi snäng doqor mäniekt sä rhangät täkt. Nga

* **21:44** Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm ini sae.

maräkt parhäm ama Muräkt iva urhit bon ma Sisar ta ama takes ura qaku?”

¹⁸ Sukt di ma Jisas di qat dräm arhä snängaqa ama vu qa i nani a rha iva rhi siqut na qa bä äkt i qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, mäniekt bä ngäni siqut na ngo? ¹⁹ Ngäni qur a ngo rha anga ligäriqe qäriqigeni i sa ngänät dräm ngänit bon däm ige vät ama takes.” Dä rha met sagem ga sa ama qunäga ama sägäk aa rhitsek angät ligäriqe. ²⁰ Dä qa snanbät sä rha i, “Auge aa iauski rhakt täkt pä m ige? Dä auge aa sämsäm dangät täkt pä m ige?”

²¹ Dä rha muvät i, “Ma Sisar.”

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä soknga ngäni von ma Sisar tä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Sisar aa qärhong dap pa ngäni von ma Ngämuqa rhä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Ngämuqa aa qärhong.” ²² Bä nga rha nari rhoqor täkt dä qräk mät ta nävät a qa näkt ta met daqule qa bä rha met.

Ama Sadyusiqäna Arhä Snanbät Säväät Iomäkt Iva Ama Ruvek Ta Rhäranas Nämät Ama Tñäpki

(22:23-33 / Mak 12:18-27 / Luk 20:27-40)

²³ Mamär vät iaqäkt ama qunäga dä arhani ama Sadyusiqäna qärrarhani i qaku rhat nanakt i saqi as pa ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki rha män ge ma Jisas bä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia,

²⁴ “Qamorqa, ma Moses ka qoar i ngakt bä sa akni anga ruqa qa ñäp dap kaku aa anga es dä mamär iva aa läktka qa rhät iaqyäkt ama maqoski ivakt iva qä sa vät a qi bä ba aa matka.

²⁵ “Bä mänguräp mä ut di ama sägärhae ama ngärhäqyet da udiom na rha ama gamoe. Näkt ama narhoerqa qa mät ama evopki dä qa ñäp dap nguna sa qaku aa anga es dä aa egutki qia män i aa läktka ama udiom na qa aa egutki na qi.

²⁶ Dä qosaqi ama lat toqoräkt ngä märanas bät ama udiomnaqa näkt kosaqi vät ama dävaungnaqa bä äkt bä säväät ama ngärhäqyet da udiom na qa ama ruqa. ²⁷ Näkt nasot a rha dä sa qa evopki qia ñäp. ²⁸ Dä soknga va auge aa egutki na qi mirhup pä t ama qäväläm gärrqomni iva ama ruvek ta

rhäranas nämät ama tñäpki? Inguna rha moe di sa rha mät a qi.”

²⁹ Dä qinak ma Jisas ka muvät pä t a rha rhoqortäqyia, “Qaku maräkt na angän snängaqa inguna sa qaku ngänät dräm ma Ngämuqa aa enge näkt kosaqi qaku qunäga vät a ngän sa aa qrot. ³⁰ Inguna nasot ama qäväläm gärrqomni iva rha rhäranas nämät ama tñäpki diva qaku ama ruvek ti namätlägut bä qosaqi va qaku ama ruvek ti navon da arhani ama ruvek sämät ama ngärhaegurhini dap kinak ta diva rha rhoqor ama enselqäna na rhävuk da ama usäpki arha ron. ³¹ Dap säväät ama ruvek ama ñäp ta qärrarhani i rhat täranas nämät ama tñäpki di sa nga qaku ngän mes ma Ngämuqa aa enge bä ba ngän gärrangättni i ngät tamän doqortäqyia, ³² ‘Aingo di ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa?’ Ma Ngämuqa di qaku ama ñäpta arhä Ngämuqa dap kinak ka di ama ngät däqämda arhä Ngämuqa.”

³³ Bä nga ama guläñgi na ama ruvek ta nari rhoqoräkt dä qräk mät ta nävät aa rhisu.

Ama Muräkt Kärrangättni I Ama Moräs Na Ngät Mamär

(22:34-40 / Mak 12:28-34 / Luk 10:25-28 / Rom 13:8-10 / Gal 5:13-14)

³⁴ Sukt di nga ama Farisqäna rha nari i sa ma Jisas ka anmae vät ama Sadyusiqäna sa arha enge dä västämne na rha bä rha met sagem ga. ³⁵ Dä akni nävät a rha qarak i ama mädräm ga mamär sä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ka snanbät sä ma Jisas na ama snanbät ivakt iva qä siqut na qa rhoqortäqyia, ³⁶ “Qamorqa, ngu lu agi muräkt di ama moräs na ngät mamär nävät ma Ngämuqa aa Muräkt moe?”

³⁷ Dä ma Jisas ka muvät pä t a qa rhoqortäqyia, “Mamär iva gia snäng bät ma Engeska gi Ngämuqa nä gi snängaqa moe dä nä gi mungäsnäng moe näkt nä gi mädräm moe. ³⁸ Rhangät täkt di ama moräs na ngät mamär dä ama narhoer ngät ama muräkt. ³⁹ Dä ama unmem na ngät ama muräkt di ngät toqor ama narhoer ngät toqortäqyia, mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas. ⁴⁰ Bä rhangät täkt ama unmem na ngät ama muräkt di

ama rharebäm na ngät kärangätni i sa ama muräkt moe dä ama vämginarha arha enge moe di ngät mair vät angärha rhäng.”

Auge Aa Emga Ma Kraiss?

(22:41-46 / Mak 12:35-37 / Luk 20:41-44)

⁴¹ Bä nga as pästämne na ama Farisiqäna dä ma Jisas ka snanbät sä rha na ama snanbät toqortäqyia, ⁴² “Ngu lu ngän du angän snäng sävät ma Kraiss toqor mäniekt? Qa di auge aa emga na qa?”

Dä rha muvät pä t a qa rhoqortäqyia, “Ma Devit aa emga na qa.”

⁴³ Dä qa muvät i qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Va sirhäkt ngu lu mäniekt bä nga ama Qloqaqa qa märanas nä ma Devit dä ma Devit ka mes ma Kraiss i aa Engeska na qa i qä qoar toqortäqyia,

⁴⁴ “ ‘Ma Engeska ma Ngämuqa qa qoar nä gua Engeska i,
“Ngia rhuqun dä gu märmär
bä dängdäng iva ngun but sä gia ikkana
säp gia rem” ’?”

⁴⁵ Ngakt bä ma Devit kat tes ma Kraiss i ma Engeska dä sirhäkt ngu lu ma Kraiss di ma Devit aa emga na qa rhoqor mäniekt?”

⁴⁶ Näkt kaku mamär vät aung iva qa rhuvät pä t a qa na anga enge. Bä qosaqi mänasäng nävät iaqäkt ama qunäga inamäk dä qaku aung ga siqut iva qä snanbät sä ma Jisas na agung anga snanbät inguna rha moe di sa rhit len.

23

Ama Märän Sä vät Ama Skraipkäna Rhi Na Ama Farisiqäna

(23:1-36 / Mak 12:38-40 / Luk 11:37-52 / Luk 20:45-47)

¹ Dä ma Jisas ka qoar na ama gulañ na ama ruvek dä aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, ² “Ama Skraipkäna rhi na ama Farisiqäna di rhat muqun bä ma Moses aa mämgunäs i rhat mair nävät aa qrot ³ dä soknga mamär iva ngän dualat parhäm ama enge moe qarangätni i rhat tamän särhäm ngän na ngät. Sokt diva qale ngän

natmualat toqor ta inguna qaku rhat tualat parhäm qarangätni ama enge i rhat tamän bät a ngät.

⁴ “Rhat dräm dit kop sa ama talap ama märän bä bap da ama ruvek arha lang qarqapni i qaku märmärsäs iva rhit tal ap*. Dap ta maräkt di qaku nani a rha iva rhi natmualat nä guarhong ivakt iva rhat tatnärhäm da. ⁵ Qarangätni moe arha lat di rhat tualat na ngät ivakt iva ama ruvek tat lu rha. Rhat tualat na ama rhängäm itnäk kärqitnäkni i sa rhit kop itnäk sä ma Ngämuqa aa enge mäni arhä rhäkt dä mäni arhä väs kärqitnäk i ama ara itnäk masirhat dä ama ses da arhä boi ama uiu ngät angärha väm di rhit sämauiu na ngät. ⁶ Bä qosaqi nani a rha na ama mämgunimek ama vit nä imek pa ama tmäsimek bä va rhat tuqun bät ama lai vuk dä ngärhaväm ba ama mämairväm ⁷ näkt pa ama ruvek ti rhar sä rha na ama qutdrir vät ama ivärhimek kärqämekni i ama ruvek tit boda arha tmäs e dä nani a rha iva ama ruvek tat tes ta i, ‘Qamorqa.’

⁸ “Dap kinak aingän diva qale aung gä natmes aung nävät a ngän i, ‘Qamorqa’ inguna angäna morqa ama sägäk kärak i sa qa rhoqoräkt dap angäna matpek dä angäna läktpek na ne. ⁹ Dä qale ngän natmes aung narhe nävät ivät i, ‘Gu mam’ inguna sokt angän mamäk ama sägäk iaqäkt kärak i rhak pono da ama usäpki arha ron. ¹⁰ Bä va qale aung gä natmes aung nävät a ngän i, ‘Qamorqa sa ama rhodräp’ inguna sokt angän gamorqa ama sägäk sa ama rhodräp iaqäkt kärak i ma Kraiss. ¹¹ Auge nävät a ngän gä rakni i ama moräs na qa mamär mämguräp mä ngän di mamär iva ama latka na qa bä ba ngän moe. ¹² Aung gä rakni i qät sämamor na nas diva rhi säm ama gaini na qa dap iaqäkt kärak i qät säm ama gaini na nas diva rhi sämamor na qa.

¹³ “Va avuqi na ngän mamär, aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gä rarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngänit pä s mät ama tmongi säva ama Muräktpä m na rhävuk nämät ama ruvek.

* **23:4** qarqapni i qaku märmärsäs iva rhit tal ap Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama got äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

Aingän di qaku ngän namon bä qosaqi qaku ngänit tares pät iarhakt arha rhäng iva rha rhon gärrarhae i nani a rha iva rha rhon. ¹⁴ †

¹⁵ “Va avuqi na ngän mamär, aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna, aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngän det sa gläius dä garäs angärha ron bä vät ama ivätki ivakt iva ngän däqäne dä mamär na anga ruqa sämäni nas näkt nga sa ngän mäqäne dä mamär na qa dä va ngän dualat sä qa iva ama vuqa na qa masirhat pa angän bäs kärakni iva qa sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs toqor ngän.

¹⁶ “Va avuqi na ngän mamär, aingän ama säsur ta ama narhoerta. Aingän di sa ngäni qoar i qre va sävetka qat tusärhämes mäni ama ansäspämgi ama mor qi di nak kop kaku ama musärhäm iangärhäkt dap ngakt bä qat tusärhämes mäni ama gol vuk pa ama ansäspämgi ama mor qi di ama qrot ngät ama musärhäm iangärhäkt. ¹⁷ Ama säsur ta dä ama däädända na ngän! Inguna ngu lu agiqa qa vit? Nga ama gol ngä vit ura ama ansäspämgi ama mor qi qia vit käraktni i qiat tualat na ama gol iva ama qumärqumär ngät?

¹⁸ “Bä qosaqi ngäni qoar i qre va sävetka qat tusärhämes mäni ama laiqa na ama vodämes di nak kop kaku ama musärhäm iangärhäkt dap ngakt bä qat tusärhämes mäni ama vänbon bono vät ama laiqa na ama vodämes aa rhäng di ama qrot ngät ama musärhäm iangärhäkt. ¹⁹ Ama säsur ta ama gamoe na ngän! Inguna ngu lu agiqa qa vit? Nga ama vänbon ngä vit ura ama laiqa na ama vodämes ka vit käraktni i qat tualat na ama vänbon iva ama qumärqumär ngät? ²⁰ Bä äkt i qre va sävetka qat tusärhämes mäni ama laiqa na ama vodämes di qat tusärhämes mäni qa qä nä iarhongäkt moe vät aa rhäng. ²¹ Näkt kre va sävetka qat tusärhämes mäni ama ansäspämgi ama mor qi di qat tusärhämes mäni qi qi nä ma Ngämuqa

qärak i aa vätki iaqyäkt. ²² Dap kre va sävetka qat tusärhämes mäni ama usäpki di qat tusärhämes mäni ma Ngämuqa aa mämugunäs ngä nä qärak i qat muqun mät a äs.

²³ “Va avuqi na ngän mamär aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngänit bon ma Ngämuqa rha ama sägäk näda ama ngärhäqyisem nävät iarhongäkt moe qärqärhong i ngän du irhong bät ama tmäs toqor ama mint ngä na ama dil dä ama kumin dap kaku ngän däqäne dä mamär varhäm ama lat kärangättni i ama moräs na ngät. Iangärhäkt ama moräs na ngät ama lat di ama räkt ngät ama muräkt sävät ama ruvek dä ama lavuqi sävät ama ruvek näkt pa mamär iva qale ngän ma ama qrot mäni ama lat ama mär ngät. Mai mamär iva ngän däqäne dä mamär varhäm därhong däkt moe dap kale ngän detdäm särhä guarhong. ²⁴ Aingän di ama säsur ta ama narhoerta na ngän! Ngänit tor na ama rigi va ama bauläm iva ngit nakt i varis ngi nanakt sa anga igrongaqa dap ngit koanäkt ama kamel dap kaku ngiat dräm doqoräkt.

²⁵ “Va avuqi na ngän mamär aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngäni qumär vät ama kapkäna dä ama pletkäna angärha rhäng dap imuk da angäna ron di rhäqäp ngän na ama snängaqa nani ama qärhong masirhat iva bä ba nas dä ama mungäsnäng ba nas. ²⁶ Ainge ama Farisiqa qärak i ama säsur qa na nge! As ngia er ngi qumär imuk da ama kap kä na ama pletige ina ron ivakt iva sa ama qumärqumär ngät pono.

²⁷ “Va avuqi na ngän mamär aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna ngän di nak ngän doqor ama ñäpta arha lek kärangättni i sa rha vuvur da angärha väm na ama qulumgi bä qoki sa ama mär vono dap imuk di sa rhäqäp ngät na ama ñäpta

† **23:14** Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama got äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Va avuqi na ngän mamär, aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän damän maos dap kinak ngän dualat maos, inguna sa ngän däs pät ama evop ama maqosta sa arhä qärhong näva arha vät dä ngäni nän na ama uiu ngät ama nän iva säda ama ruvek arhä saqong. Bä nga rhoqoräkt dä va ma Ngämuqa qä rhäksärhäm ngän dä va qä sangäm na ngän masirhat pa arhani ama ruvek arhä väs.’

arha släväs dä iarhongäkt moe qärqärhong i ama siqirqa väm irhong. ²⁸ Di ngän doqoräkt ivono vät ngärharhäng di ama mär ngän da ama ruvek arhä saqong dap imuk da angäna ron di rhäqäp ngän nage ama irasirhong dä ama lat kärangätni i qaku varhäm ama Muräkt.

²⁹ “Va avuqi na ngän mamär aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngänit täkmu na ama lek iva nani ma Ngämuqa aa vämginarha näkt ngän du rha ama räktta arha an ³⁰ näkt ngäni qoar i vadi mudu qale ngän bät iangärhäkt imäk äkt ama rhodäm i angäna ikkäna di qaku ngän namatnärhäm da iva rhi veng ma Ngämuqa aa vämginarha. ³¹ Bä ngäni sameng mamär irhäm mes toqoräkt i nak iarhakt kärarhae i rha veng ama vämginarha di nak arhä rhoes na ngän. ³² Bä qoki mamär iva ngän dualat nasot angäna ikkäna i ngäni sot na ama lat kärangätni i sa rha nasäng na ngät. ³³ Aingän gärrarhae i ama gulänqi na ama uiuvärhahong gärrqärhongni i irhong ngärhit kut na ama qänogi, va ngäni ingis toqor mäniekt nä ma Ngämuqa aa matnävämne dä nasot dä va qä rhon na ngän sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs?

³⁴ “Dä soknga ngut täk nä ma Ngämuqa aa vämginarha sagem ngän näkt sävät ama mädräm da ama ruvek näkt ama ruvek kärarhani i rhat dräm di su ama ruvek tä ma Ngämuqa aa iska bä va ngäni veng arhani dap pa ngäni edämsäs pät arhani mäni ama sämänamuqa dap pa ngän dāranäs arhani va angän mämairväm dap pa ngäni sangäm na arhani mavängam nämät ama värhap i nämät aom bä sämät aom. ³⁵ Rhoqoräkt divakt iva ma Ngämuqa aa rhäksärhäm ngä rhän bät a ngän bät ama räkt ta ama ruvek moe arhä biaska aa uväs kärarhae i mudu sokot na rha mänasäng nävät ama räkt ka ma Abel bä sävät ma Sekaraia ma Berekia aa emga[‡] qaräkt i sa ngän beng ga mänguräp ama ansäspämgi ama mor qi qi na ama laiqa na ama vodämes. ³⁶ Ngu qoar na ngän na ama engäktki iva rhärhong däkt moe ngä rhäranas pät tit täkt ama qoengait na ama

ruvek.

Ma Jisas Airäs Ka Sä Ma Jerusalem (23:37-39 / Luk 13:34-35)

³⁷ “Ai, Jerusalem, Jerusalem, ama värhäm gärrqomni i ngiat dräm ngi veng ma Ngämuqa aa vämginarha dap ngit tumät nä ma Ngämuqa aa engevärharha na ama dui bä rhit nöp. Ama rhäqäp nä imek di sa nani a ngo iva ngu imum gia ruvek sävät a ne i ngo rhoqor ama duraktki qaräktni i qi imum at toes säva at kivaet angärha rem dä qaku inguna qaku nani a nge. ³⁸ As ngi lu i gia vätki di ama dungdu gi. ³⁹ Inguna sa ngu qoar na nge i saqi as pa qaku ngi nalu ngo bä dängdäng bät iomäkt ama qäväläm gärrqomni iva ngi qoar toqortäqyia, ‘Mamär iva ama modämne sävät tak täkt kärak i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki.’ ”

24

Ma Jisas Ka Märhamän Sävät Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi Iva Qäbäs Na Qi (24:1-2 / Mak 13:1-2 / Luk 21:5-6)

¹ Ma Jisas ka met daqule ama ansäspämgi ama mor qi bä nga qat tet dä aa mudäsaqongda rha män sagem ga ivakt iva rhir qur a qa rha ama ansäspämgi ama mor qi arha vät.

² Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nga ngänät lu rhangät täkt ama vät moe? Ngu qoar na ngän na ama engäktki i rhangät täkt ama dui moe diva qaku qale anga duiqa vono vät akni aa rhäng de dap kinak pa rha rhartäm sä ngät moe sa rhämono sävät ivät.”

Ama Muqunän Sävät Ama Dängdängini Na Ngät Ama Qunäng (24:3-14 / Mak 13:3-13 / Luk 21:7-19)

³ Bä nga ma Jisas kat muqun da ama Damgi na ama Olip at täväs dä aa mudäsaqongda rha män gem ga dä rha qoar na qa rhoqoräkt i sokt ka qä na rha rhoqortäqyia, “Ngi qoar na ut iva qäsniä dä va rhärhong däkt ngä rhäranas.” Dä rha snanbät sä qa i, “Va agi muqunängi qia

[‡] 23:35 ma Berekia aa emga Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama got äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

rhän iva qi sameng nä gia mänmänäs ngä nä rhangät täkt ama rhodäm angät tpäsini?”

⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Mamär iva ngänit lu mamär i varis aung gä nairas täm ngän. ⁵ Inguna ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rha rhän bä va rhat tualat nävät gu ngärhipki i rhi qoar i, ‘Aingo di ma Kraisi!’ Bä va rha rhäqäne sa anga rhäqäp na rha anga ruvek sagem mes.

⁶ “Bä nga ngäni nari i sa ama ulaqi qia märanas pät ama ivärhap ama rhäqäp na ap ura vät amekni anga ivärhimek dä mamär iva qale qänäskänes ngän inguna qoki va rhärhong däkt diva irhong ngä rhän dap as pa qaku ama tpäsini. ⁷ Dä ama ruvek näva amni ama ivärham diva rhat täranas na ama ulaqi sävät a ne dä ama muräktpäp diva ngät täranas sävät a ne dä va ama ruvek tit ñäp mät ama qärhuqi dä va ama qängän ngä rhän bät apni ama ivärhap. ⁸ Rhärhong däkt moekt di qoki irhong doqor ama evopki at ruanini qarqäni i ini ngät dän narhoer toqoräkt i sa qorhäs iva qi sa.

⁹ “Bä nga rhärhong däkt ngät täranas dä va angäna ikkäna rhit sangar ma ngän bä rhit sokot na ngän bä rhi veng ngän bä va ama ruvek pät ama ivätki moe diva ama vu da arha ron mamär sävät a ngän inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. ¹⁰ Bä va ama rhäqäp na rha ama ruvek diva bok da arhä qatnanakt bä va rhit bodäm ne bä ba arha ikkäna bä va ama vu da arha ron masirhat sävät a ne. ¹¹ Näkt pa vuk sa ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rhat tes nas i ma Ngämuqa aa vämginarha sokt di ama iraski na rha bä va rhi artäm sa anga rhäqäp na rha nämäni ma Ngämuqa aa iska. ¹² Dä ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rhäktäksot na arhä lavuqi sävät arhani inguna ama lat kärangätäni i qaku varhäm ama Muräkt diva ngät dän masirhat bä masirhat mamär. ¹³ Sokt di iaqäkt kärak i qat mair ma ama qrot bä dängdäng bät ama tpäsini diva qä rha ama mumaiar. ¹⁴ Näkt pa rhangät täkt ama sameng ama mär ngät sävät ama Muräktpäp na rhävuk diva rhi sameng na ngät pät ama ivätki moe ivakt iva ama ruvek ti nari ngät näkt nasot dä va ama tpäsini ngä rhän.

Ama Lat Ama Vu Ngät Mamär Qärangätäni Iva Ngät Täranas Pa Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

(24:15-22 / Mak 13:14-23)

¹⁵ “Mudu ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Daniel qat tamän sävät ianiäkt kärqäni i ama vu ini mamär dä ma Ngämuqa aa saqong i qali lini vät ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs kärqäni i ini ngärhi slava nä iarhongäkt moe. Näkt mamär iva auge qaräc i qat tes tangät täkt ama enge qä räm ama rharimini sä iangärhäkt ama lat. ¹⁶ Dä mamär iva iarhakt kärarhae i qale rha e ma Judia di rhi ang masirhat pävüt sävät ama dam. ¹⁷ Bä mamär iva aung gäcäc i qale qa vät ama vätkä aa rhäng di saqi as kale ar sä qa bä qä namon säva vät nani aa qarhong. ¹⁸ Bä aung gäcäc i qale qa vät aa etki di saqi as kale evär däm ga iva nani aa boiqi ama uiu qi. ¹⁹ Va ama qrot mamär vät iangärhäkt ama qunäng ba ama evop kärarhani i ama sarec däm da bä qosaqi bä iarhakt kärarhae i ama rhoes pät a rha. ²⁰ Mamär iva ngäni nän sage ma Ngämuqa iva ngäni ngang di qale mät soeng dä qale vät aung anga Sabat. ²¹ Inguna ama märänga vät iangärhäkt ama qunäng diva ama mor qa masirhat pä ama märän angät tpäs moe qarängätäni i mudu vät ama rharimini inamäk bä sarhäkt bä qop as nasot. ²² Dap mai ngakt bä qaku ma Ngämuqa qa sämaqot sävä iangärhäkt ama qunäng dä vadi mai qaku anga ruqa qaräcäc i iva ama iar qa. Dap nguna nävät iarhakt kärarhae i sa qa armeng däm da dä va qä sämaqot sävä iangärhäkt ama qunäng.

²³ “Bä nga vät iangärhäkt ama qunäng di ngakt bä aung gä qoar na ngän doqortäqyia, ‘Ngäni lu i ma Kraisi tak i!’ ura aung gä qoar toqortäqyia, ‘Iak muk i!’ dä qale ngän natnanakt nä iangärhäkt ama enge. ²⁴ Inguna ama iraski na rha ama engesta dä ama iraski na rha ama vämginarha diva rha rhäranas bä va rhat tualat na ama muqunän ama mor ngät dä ama lat kärangätäni i ngät dän masärmän i vadi vakt iva qäqi rhi irastäm sa ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da. ²⁵ Ngäni lu i sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt bä iomäkt ama qäväläm

angät kamäs. ²⁶ Bä äkt i nga rhi qoar na nge i, 'Ngäni lu i qa e vät ama ivärhäs ama qräk dä bäs' dä qale ngän namet sae. Bä qop nga rhi qoar i, 'Nak kale qa va ama ngaiväs pa vät' dä qale ngän dat maengäkt. ²⁷ Inguna ma Ruqa aa Emga aa mänmänäs diva äs toqor ama iauska qaräkn i qät ñäm mät ama leqäs moe inamäk näsäng gunäga aa qamäs bä samone i qat don e. ²⁸ Qoe nai äkt i qale ama säktämgi e diva västämne na ama isäm e qarängätni i ngät dräm ngät täs ama säktämgi.

*Ma Ruqa Aa Emga Aa Mänmänäs
(24:29-31 / Mak 13:24-27 / Luk 21:25-28)*

²⁹ "Näkt pa äkt nasot iaqäkt ama märänga vät iangärhäkt ama qunäng dä va bängangit mät ama qunäga aa saqong dä va ama equngi diva qaku qiat nañäm dä va ama qaeng diva ngärhi säp nämät ama leqäs dä va iarhongäkt kärqärhongni i qali lirhong mät ama leqäs kärqärhongni i irhong angät krot diva sarhäktsarhäkt pät irhong*.

³⁰ "Mamär dä va vuk sä ma Ruqa aa Emga aa mänmänäs angät muqunängi mät ama leqäs bä va ama ruvek moe nävät ivät diva rhit nok i rhat lu ma Ruqa aa Emga i qat dän bät ama eqoe angärha rhäng na rhävuk sa ama grot dä sa ama mor qa ama murhämeska. ³¹ Näkt pa qä rhäk na aa enselqäna na ama raunaqa aa eguinga ama mor qa dä va rhi västämne na ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da nävät ama ivätki qi na ama usäpki in däkt moe.

*Ama Rhisu Nävät Ama Rhaunga
(24:32-35 / Mak 13:28-31 / Luk 21:29-33)*

³² "Mamär iva ngäni räm ama rhisu nävät ama rhaun gärangätni i nga vuk pät angät ngärhäqyitnäk dä sa ngänät dräm i ama qunängit di it nga e glaqot. ³³ Di rhoqorne rhoqoräkt i ngakt bä va ngänät lu rhärhong däkt moekt i irhong ngät täranas dä va ngänät dräm i qa di sa qa e glaqot i sa qäqi qa e glaqot na ama tmongi. ³⁴ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva rhit täkt

ama qoengait diva qaku rhäksot nä it bä dängdäng i rhärhong däkt moe di sa irhong ngä märanas. ³⁵ Ama usäpki qi na ama ivätki diva qäbäs na em dap pa gua enge diva qaku qäbäs na ngät.

*Qaku Aung Gat Dräm Iaäkt Ama Qunäga
Bä Iomäkt Ama Qunäga Aa Qäväläm
(24:36-44 / Mak 13:32-37 / Luk 17:26-30,
34-36)*

³⁶ "Qaku aung anga ruqa qat dräm iaqäkt ama qunäga dä iaqäkt ama qunäga aa qäväläm. Bä qäqi ama enselqäna rhävuk ti na ama Ngärhoemga† di qaku rhat dräm dap sokt ama Ngätmamäk kat dräm. ³⁷ Vät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva ma Ruqa aa Emga qa rhän diva ama lat ngät täranas kärängätni i ngät toqor ama lat mudu vät ama rhodäm i ma Noa. ³⁸ Inguna vät iangärhäkt ama rhodäm i as kaku ama qarhop ngä män bit di ama ruvek tat täs dä rhit nakt dä rhat tätlägut dä rhit bodäm na ne bä dängdäng bät ama qunäga qaräk i ma Noa qa mon sämät ama mlauski ama mor qi. ³⁹ Qop mavängam bät a rha bä dängdäng i ama qarhop ngä met sä rha moe. Ma Ruqa aa Emga aa mänmänäs diva rhoqorne rhoqoräkt.

⁴⁰ "Vät iomäkt ama qäväläm dä va qale ama gamuiom ama udiom bät ama etki dä va ma Ruqa aa Emga qa rha akni dap pa qale akni mäk. ⁴¹ Va ama evovem ama unbem in dualat i ini qräskräs ama wit dä va ma Ruqa aa Emga qä rha akti dap pa qale akti mäk. ⁴² Dä soknga mamär iva ama qarhap ngän bä va ngänät nañäm inguna sa qaku ngänät dräm ama qunäga iva angäna Engeska qa rhän. ⁴³ Sokt di sa ngänät dräm daerhom däkt i ngakt bä ama vätka aa ik di vadi mai qat dräm na ama bängagi at käväläm gärqomni iva ama suaqa qa rhän dä vadi mai ama qarhap ka bä va qaku qä naqyiradeng na aa vätka iva ama suaqa qä drukdäm bäm ga. ⁴⁴ Bä äkt i aingän di mamär iva ngänit täkmü na nas mamär inguna ma Ruqa aa Emga va qa

* **24:29** iarhongäkt kärqärhongni i qali lirhong mät ama leqäs kärqärhongni i irhong angät krot diva sarhäktsarhäkt pät irhong Vät iangärhäkt ama rhodäm di ama ruvek tat tu arhä snäng i ama qaeng dä ama ivät mät ama leqäs di angätni ama qloqaqanangät ngät turäkt tam ngät. † **24:36** ti na ama Ngärhoemga Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

rhän bät ama qäväläm gärqomni i qaku ngän du angän snäng iva qa rhän bät a äm.

⁴⁵ “Rhoqoräkt dä ngu lu agi a latka iaqäkt kârak iva qale qa ma ama qrot mäni ama lat dä aa mädräm ama mär ngät kârakni i sa aa morqa qa mu qa ivakt iva qät lu vät ka morqa aa latta i qät boda rha arha tmäs pät ama rhäkmamär ap ama qunäng angät kävälâp nasot a ne? ⁴⁶ Va ama märmärgem ge iaqäkt ama latka qârak i nga evär da aa morqa dä va aa morqa qa rhän bät a qa i qat tualat toqoräkt. ⁴⁷ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva qa rhu qa ivakt iva qät lu vät aa qârhong moe va aa vätka. ⁴⁸ Dap ngakt bä va iaqäkt ama latka qat tamän särhäm mes doqortäqyia, ‘Gua morqa di qät tiläng bä qaku qät lir qat dän’ ⁴⁹ dä va qä nasäng i qä arhäktgyäm sa arhani ama latta dap kat täs dä qät nakt dä qät nakt kä na ama gamoe qârarhani i rhat dräm dit näkt ama reng ama qrot ngät bä guani na rha ⁵⁰ dä va aa morqa qa rhän bät ama qunäga rhoqoräkt i qaku qa latka qat tu aa snäng iva qa rhän bät a qa bä vät ama qunäga aa qäväläm gärqomni i qaku qat dräm na äm. ⁵¹ Dä va qa morqa qä sangäm na qa näkt pa qä qut na qa sävât ama ivärhäs ge ama latta qârarhani i rhat tualat sädä saqong. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqaia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.

25

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Säa Ta Ama Evop Ama Ngärhäqyisem Na Rha

¹ “Vät iomäkt ama qäväläm di iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm diva äm doqor taerhäkt. Maos pät ama qäväläm na ama rhitbodämna rha di ama säa ta ama evop ama ngärhäqyisem na rha di rha rha arhä lirhâng bä rha met ivakt iva rha rhair nani ama gamoeqa qârak iva rhit bodäm na qa. ² Ama ngärhäqyiet na rha di ama dädän da dap arhani ama ngärhäqyiet na rha di ama mädräm da. ³ Ama dädända rha rha arhä lirhâng dap kaku rha rha anga kain na ama oel irhäm ngät. ⁴ Dap ama mädräm da di rha rha ama kain na ama oel ngä na arhä lirhâng.

⁵ “Bä nga ama gamoeqa qârak iva rhit bodäm na qa di qaku qa lir qa män dä rha moe vurhäm da bä rha mänatäm. ⁶ Näkt mäni bängagi mamär dä ama eguinga qät näs toqortäqyia, ‘Qârak iva rhit bodäm na qa di sa rhakni! Ngäni ang ngän dair nani a qa.’

⁷ “Dä qa ngärhäqyisem na rha qa sästa rha märanas bä rha mudam sämät arhä lirhâng. ⁸ Dä ama dädända rhi qoar na ama mädräm da rhoqortäqyia, ‘Ut sa anga oel sämät aut lirhâng nagem ngän inguna sa qorhäs iva rhäksot nämät aut lirhâng.’

⁹ “Sokt di ama mädräm da rha muvât pät a rha rhoqortäqyia, ‘Qaku anga oel iva mamär vät a ut ut na ngän. Mamär iva ngän det sage iarhakt kârarhae i rhit boda ama oel bä ngäni vodäm bät agung bä ba nas.’

¹⁰ “Bä nga ama dädända rhat tet ivakt iva rhi vodäm bät anga oel dä ama gamoeqa qârak iva rhit bodäm na qa qa män bä ama ngärhäqyiet na rha iarhakt kârarhae i sa rha rhäkmu mamär ba nas di rhi na qa rha mon säva ama tmäski na ama rhitbodämna rha dä ama tmongi qia väs. ¹¹ Näkt nasot dä arhani qa ngärhäqyiet na rha ama sästa rha män bä rhit näs i, ‘Aurha morqa, aurha morqa, ngi rhar nanokt ut!’

¹² “Dap kinak ka muvât pät a rha rhoqortäqyia, ‘Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i qaku nguut dräm a ngän.’ ”

¹³ Dä ma Jisas ka qoar i, “Va ama qarhap ngän bä ngänät nañäm inguna qaku ngänät dräm ama qunäga ura ama qunäga aa qäväläm sä gu mänmänäs.

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Latta Ama Dävaung Na Rha (25:14-30/Luk 19:11-27)

¹⁴ “Vät iomäkt ama qäväläm di ama Muräktpäm na rhävuk diva äm doqor taerhäkt. Maos dä akni ama ruqa qa rhäkmu na nas iva qa rhet pät ama tmerhäs sa gläius dä qa mes aa latta bä qa mu aa qârhong ba arhä rhäkt. ¹⁵ Qa von akni rha ama rhae ama ngärhäqyiet na ngät na ama gol dap ka von akni rha ama rhaliom ama udiom na ama gol dap ka von akni rha ama sägäk ama rhaeqa na ama gol. Qoki qa von da maräkt parhäm arhä qrot dä arhä mädräm ama mär ngät.

16 “Dä iaqäkt ama latka qäarak i sa qa rha ama ngärhäqyet na ngät ama rhae na ama gol di qa märanas bä qa märmor ngät bä ngä sa angätni ama ngärhäqyet sae. 17 Dä qosaqi qäarak sa ama udiom di qa märmor iom bä in sa aiom sae. 18 Dap kinak kärak sa ama sägäk ama rhaeqa na ama gol di qa nges bä qa rut aa moräsnaqa aa gol va ama ivätki.

19 “Sa nasot ama uiu ngät ama rhodäm dä iarhakt ama latta arha moräsnaqa qa män bä qa qoar na rha iva qä lu arha lat angät gavämgi. 20 Dä ama latka qäarak i sa qa rha ama rhae ama ngärhäqyet na ngät na ama gol di qa män sa angätni ama ngärhäqyet sae bä qa von aa moräsnaqa dä qa qoaräs na qa rhoqortäqyia, ‘Gua morqa, mudu ngia von ngo rha ama ngärhäqyet na ngät ama rhae na ama gol näkt täkt di sa ngua mualat nani ama ngärhäqyet sae.’

21 “Dä aa moräsnaqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Gua latka ama mär qa qäarak i ama engätki na qa sä gua lat, ainge di sa ngia mualat mamär. Qoki sa ama engätki na nge sa ama marheka nä irhong dä soknga va ngua rhu nge iva ngit lu vät ama rhäqäp nä irhong. Ngia rhon sagem ngo vä gu märmärgem.’

22 “Näkt kosaqi ama latka qäarak i sa qa rha ama rhaliom ama udiom na ama gol qa män bä qä qoar toqortäqyia, ‘Gua morqa, mudu ngia von ngo rha ama udiom ama rhaliom na ama gol näkt täkt di sa ngua mualat nani ama udiom sae.’

23 “Dä aa moräsnaqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Gua latka ama mär qa qäarak i ama engätki na qa sä gua lat, ainge di sa ngia mualat mamär. Qoki sa ama engätki na nge sa ama marheka nä irhong dä soknga va ngua rhu nge iva ngit lu vät ama rhäqäp nä irhong. Ngia rhon sagem ngo vä gu märmärgem.’

24 “Dä qosaqi ama latka qäarak i sa qa rha ama sägäk ama rhaeqa na ama gol qa män bä qä qoar toqortäqyia, ‘Gua morqa, sa nguat dräm i nge di ama qrotka na nge i ngiat dräm ngit ta ama gavam dap kaku ngiat tualat nani a ngät dä ngit sek mät kärqäni i sa qaku ngia qutnanokt ini. 25 Dä soknga ngua len nge dä ngua met bä ngua

rut gi gol va ama ivätki. Ani nä rhangät täkt gi gol.’

26 “Dä aa moräsnaqa qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, ‘Ainge di ama vu qa dä ama rusus pät a qa ama latka na nge. Nga ngätki sa ngiat dräm i aingo di ngut ta ama gavam dap kaku nguat tualat nani a ngät dä ngut sek mät kärqäni i qaku ngua qutnanokt ini? 27 Bä nga rhoqoräkt dä vadi mai ngi von iarhakt pa ama vätki na ama ligär ivakt iva rhat tualat sä gu gol iva ngärhi sa sävät a nas savono bä nga evär däm ngo dä vadi va ngu rha ngät sa anga mänbitka.’

28 “Dä aa morqa qa qoar na arhani ama latta rhoqortäqyia, ‘Ngäni rha ama gol nagem ga bä ngäni von iaqäkt kärak i aa ngärhäqyisem aa rhae na ama gol 29 inguna aung gäarakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae bä va masirhat mamär na aa qärhong. Dap aung gäarakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha aa qäni ama gaini nä ini nagem ga.’ 30 Dä saqi as ka morqa qa märhamän i, ‘Rhäkt diva ngäni rhon nä iaqäkt ama latka qäarak i qaku mamär vät anga lat na qa sainamäk säp bängangit angät tpäs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqaia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.’

Ama Matnävämne Ama Dängdängini Na Ngät

31 “Qre va ma Ruqa aa Emga qa rhän sa aa murhämeska qä na aa enselqäna moe dä va qa rhuqun ba aa vitnaqa aa mämugunäs ama mär äs. 32 Näkt pa västämne na ama ruvek moe nävät ama ivärhimek pät ama ivätki da aa saqong. Dä va qa rhatmät na rha i arhani särhage dap arhani särhage iva qa rhoqor ama ruqa qäarakni i qat dräm gät lu vät ama sipsipkäna i qä rharmeng da ama sipsipkäna näva ama memeqäna.

33 “Näkt pa qa rhu ama räkt ta ama ruvek säda aa märmär dap pa qa rhu ama vu rha ama ruvek säda aa sael. 34 Nasot dä va ama vitnaqa qä qoar na ama ruvek da aa märmär toqortäqyia, ‘Ngäni ang, aingän gärarhae i sa gu mam ga modämne na ngän. Ngäni ang bä ngäni sangar ama Muräktpäm gärangätni i sa qa rhäkmu na ngät mudu vät ama rharimini rhoqoräkt i qa säm ama

ivätki. ³⁵ Inguna mudu di anoeng ma ngo dä ngia von ngo ngua mä s bä aqäsäk ngo dä ngia von ngo ngua nakt bä ama nañiska na ngo dä ngia ar sä ngo sagem mes ³⁶ bä ama vlavel a ngo dä ngia von ngo rha ama boi bä aräm ngo dä ngia igi na ngo näkt nga qale ngo va ama tpäskiarharhäng dä ngia met sagem ngo.'

³⁷ "Dä va ama räktta rha rhuvät pät a qa i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, 'Engeska, qäsnia dä ut lu nge i anoeng ma nge dä ut bon nge ngia mä s bä qop aqäsäk nge dä ut bon nge ngia nakt?' ³⁸ Bä qop käsnia dä ut lu nge i ama nañiska na nge dä urha ar sä nge ura ama vlavel a nge dä ut bon nge rha ama boi? ³⁹ Bä qop käsnia dä ut lu nge i aräm nge ura qale nge va ama tpäskiarharhäng dä urha igi na nge?"

⁴⁰ "Dä va ama vitnaqa qa rhuvät pät a rha rhoqortäqyia, 'Nguat tamän särhäm ngän na ama engäkki i qre i sa ngia mualat toqoräkt sa aung gä rakni i qaku ama ngärhep pät a qa nävät tärhae rhäkt gu qärhae di sa ngia mualat sä ngo rhoqoräkt.'

⁴¹ "Nasot dä va qä qoar na ama ruvek da aa sael toqortäqyia, 'Ngän det nävät gu saqong. Aingän di ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi sävät a ngän. Ngän det sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs kärqosni i sa ma Ngämuqa qa rhäkmua na äs nani ma Sämgä qä na aa enselqäna. ⁴² Inguna mudu di anoeng ma ngo dä qaku ngia von ngo ngua mä s bä aqäsäk ngo dä qaku ngia von ngo ngua nakt ⁴³ bä ama nañiska na ngo dä qaku ngia ar sä ngo sagem mes bä ama vlavel a ngo dä qaku ngia von ngo rha anga boi näkt aräm ngo bä qop kale ngo va ama tpäskiarharhäng dä qaku ngia igi na ngo.'

⁴⁴ "Dä qosaqi va rha rhuvät pät a qa i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, 'Engeska, qäsnia dä ut lu nge i anoeng ma nge ura aqäsäk nge ura ama nañiska na nge ura ama vlavel a nge ura aräm nge ura qale nge va ama tpäskiarharhäng dä qaku ut matnärhäm nge?"

⁴⁵ "Dä va qa rhuvät pät a rha i qä qoar na rha rhoqortäqyia, 'Nguat tamän särhäm ngän na ama engäkki i ngäkt bä qaku ngia mualat sa aung gä rakni i qaku ama ngärhep

pät a qa nävät tärhae rhäkt gu qärhae di sa qaku ngia mualat sä ngo rhoqoräkt.'

⁴⁶ "Dä va rhärhae rhäkt da aa sael ta rhet sämät ama ruanini qarqäni i qaku ini angärha anga tpäsini. Dap ama räkt ta ama ruvek diva rha rhet säva ama iar ama sok täm ngät."

26

Rha Märhamän Bät A Ne Iva Rhi Veng Ma Jisas

(26:1-5 / Mak 14:1-2 / Luk 22:1-2 / Jon 11:45-53)

¹ Sa nga ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge moe bä rhäksot dä qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, ² "Sa ngänät dräm iva nasot ama qunängiom ama udiom dä va ama tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova dä va rhi vodä ma Ruqa aa Emga bä ba aa ikkäna ivakt iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sämānanamuqa."

³ Dap pätämne na ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta va ama pris ama vit na qa aa vätki qaräkt i rhat tes ka i ma Kaiafas ⁴ bä rha märhamän bät a ne iva up na rha i rhi sangar ma Jisas bä va rhi veng ga.

⁵ Sökt di rha qoar na ne iva qaku rhi namualat toqoräkt sädamär na ama tmäski i varis ama ruvek ti namäranas na anga inirqi.

Ama Evopki Qia Rhor Na Ama Oel Vät Ma Jisas E Ma Betani

(26:6-13 / Mak 14:3-9 / Jon 12:1-8)

⁶ Nga qale ma Jisas e ma Betani vä ma Saimon aa vätkä qaräkt i mäqi ama bias pät a qa ⁷ bä vät ama qäväläm i qat täs nävät ama laiqa dä ama evopki qia män sa ama kainaqi qaräktni i sa rha mualat na qi na ama duiqa ama saksak pä m ga qaräktni i rhat tes ka i ama alabasta. Ia qyäkta ama kainaqi di rhäqäp ki na ama oel qaräktni i ama mär at tamaska dä ama ligär masirhat pät a qi bä qia rhor na qi dä ma Jisas aa uväs. ⁸ Bä nga ama mudäsaqongda rha lu rhoqoräkt dä uraqi da arha ron i rhi snanbät toqortäqyia, "Mäniekt bä qia rhar sa ama oel toqoräkt? ⁹ Inguna mai mamär iva rhi vodä ia qyäkta ama oel iva vät anga ligär masirhat näkt ti von ama tläktä."

¹⁰ Dap ma Jisas kat dräm doqoräkt dä soknga qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit bon gi rha ama märänga? Ngu snanbät toqoräkt dinguna sa qia mualat na ama lat ama mär ngät sä ngo. ¹¹ Iarhakt kärarhae i ama tläk ta diva vasägos dä qale rha gem ngän dap aingo diva qaku qale ngo gem ngän basägos. ¹² Qia rhor nä rhakt täkt ama oel vät gu släqyige vä gua tñäpki at kamäs ivakt iva qi rhäkmu na ngo iva nani iomäkt iva rhi sasärhäm ngo. ¹³ Dä nguät tamän särhäm ngän na ama engätki i qoe nai vät ama ivätki moe i rhangät täkt ama sameng ama mär ngät di rhi sameng na ngät e dä va ama sameng sävät tangät täkt arha lat diva qosaqi rhi sameng na ngät bä va ama ruvek ta tu arhä snäng sävät a qi.”

Ma Judas Va Qä Vodä Ma Jisas Ba Aa Ikkäna

(26:14-16 / Mak 14:10-11 / Luk 22:3-6)

¹⁴ Nasot dä akni nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda qarak i rhat tes ka i ma Judas Iskariot ka met sage ama priskäna ama moräs na rha ¹⁵ bä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Va ngakt bä ngu vodä ma Jisas bä ba ngän dä va ngäni von ngo rha agiqa?” Dä rha von ga rha ama ligärigleng ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem nä igleng na ama silva. ¹⁶ Bä mänasäng na äkt dä ma Judas kät ñäm nani anga qäväläm anga mär äm ivakt iva qä vodä ma Jisas bä ba rha.

Ma Jisas Ka Mäs Ma Pasova Angärha Tmäs Kä Na Aa Mudäsaqongda

(26:17-25 / Mak 14:12-21 / Luk 22:7-13 / Jon 13:21-30)

¹⁷ Nga vät ama narhoer qa ama qunäga vät ama tmäski at kunäng gärangätni i ama Judaqäna rhat tuqunän i mudu arha morta rhat täs ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis pä m ngät dä ama mudäsaqongda rha män sage ma Jisas i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Urhi lu i nani a nge na ut iva urhi rhäkmu qoe bä ba nge iva ngia äs ma Pasova angärha tmäs e?”

¹⁸ Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Va ngän def sage akni ama ruqa qarak i sa nguät dräm a qa va ama värhäm ama mor äm dä ngäni qoar na qa rhoqortäqyia,

‘Qamorqa qat tamän doqortäqyia, Gu qäväläm di sa äm ngä män. Ngu nä gu mudäsaqongda va u äs ma Pasova angärha tmäs pä gia vätka.’” ¹⁹ Dä ama mudäsaqongda rha mualat parhäm ma Jisas aa enge bä rha rhäkmu nä ma Pasova angärha tmäs.

²⁰ Sa nga rhoqoräkt i ama bängangäs dä ma Jisas ka muqun gä na aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha bä rhat täs pät ama laiqa aa rhäkt. ²¹ Bä nga rhoqoräkt i rhat täs dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguät tamän särhäm ngän na ama engätki i akni nävät a ngän diva qä vodäm ngo bä gua ikkäna.”

²² Dä airäs ta masirhat bä rha nasäng i rhi snanbät asägäk asägäk toqortäqyia, “Engeska, nga aingo?”

²³ Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Iaqäkt kärak iva ngu na qa uni rhäk ama bret sämät ama dis di qarak iva qä vodäm ngo. ²⁴ Ma Ruqa aa Emga diva qä ñäp toqor varhäm ama enge qärangätni i mudu sa rha säm a ngät sävät a qa sokt diva avuqi mamär ge iaqäkt kärak iva qä vodä ma Ruqa aa Emga ba aa ikkäna. Nak padi mai qaku aa nanäk ki nasäl a qa di vadi mai ama märäm ba qa.”

²⁵ Ma Judas kärak iva qä vodä ma Jisas ka snanbät sa ma Jisas i, “Qamorqa, nga aingo?”

Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Sa ngia qoar toqoräkt.”

Ma Jisas Ka Nasäng Nä Iomäkt Iva Rhat Täs Ma Engeska Aa Tmäski

(26:26-29 / Mak 14:22-26 / Luk 22:14-23 / 1 Ko 11:23-25)

²⁶ Bä nga rhat täs dä ma Jisas ka rha ama bret bä qa mes ama mär näkt ka vonamät na qa bä qa von aa mudäsaqongda dä qa qoar na rha i, “Ngän dät tangät täkt bä ngän däs. Rhangät täkt di gu släqyige.”

²⁷ Näkt ka rha ama kap na ama wain bä nga qa mes ama mär dä qa von da i qä qoar toqortäqyia, “Ngän moe ngäni nakt nämät ka ²⁸ inguna rhak täkt di gu biaska

qarakni i qä sämaengätki na* ama rharesbane mänguräp ma Ngämuqa qä na ama ruvek† di qarak i qrir na qa ba ama rhäqäp na ama ruvek ivakt iva ma Ngämuqa qä qyiradeng na arha vuirhong. ²⁹ Nguat tamän särhäm ngän iva saqi as kaku ngu nanakt nävät ama wain angät gavam bä dängdäng bät iaqäkt ama qunäga iva ngu näkt ama iaräs na qi ama wain ngu na ngän bä gu mam aa Muräktöpäm.”

Ma Jisas Ka Qoar I Ma Pita Diva Qä Rhäqyas Na Qa
(26:30-35 / Mak 14:26-31 / Luk 22:31-34 / Jon 13:36-38)

³⁰ Bä nga rha rhong ama mabuqi na ama ansäs bä rhäksot dä rha met na äkt bä säda ama Damgi na ama Olip at täväs.

³¹ Nasot dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Näp takt täkt ama bängagi diva ngän moe ngäni ang daqule ngo inguna nävät iomäkt kärqom iva äm ngä rhän bät a ngo inguna mudu di sa rha säm sävät ma Ngämuqa rhoqortäqyia,

“‘Va ngu veng ama ruqa qarakni i qät lu vät ama sipsipkäna
bä va vräs na ama guläñgi na ama sipsipkäna.’

³² Sokt di nga nasot i ma Ngämuqa qa rhäranas na ngo nämät ama tñäpki dä va ngu er va angän gamäs sae ma Galili.”

³³ Dä ma Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Näma dä äkt bä rhärha rhäkt moe rhi ang daqule nge nävät iomäkt kärqom iva äm ngä rhän bät a nge sokt di aingo diva qaku rhäm ngo.”

³⁴ Dä ma Jisas ka qoar na qa i, “Ngu qoar na nge na ama engätki iva näp takt täkt ama bängagi iva as kaku ama duraktka qä nanok dä va ngi rhäqyas na ngo madäpguamek.” ³⁵ Dä ma Pita qa qoar toqortäqyia, “Va qaku ngu narhäqyas na nge bä näma dä ngu ñäp ngu na nge.”

* **26:28** Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘ama iaräs na ngät’ † **26:28** gu biaska qarakni i qä sämaengätki na ama rharesbane mänguräp ma Ngämuqa qä na ama ruvek Mudu di rhit prit na ama släktka qarakni i ama vodämes na qa aa biaska vät ma Ngämuqa aa ruvek ivakt iva iaqäkt ama biaska qä sämaengätki na ama rharesbane mänguräp ma Ngämuqa qä na rha. ‡ **26:37** ma Sebedi aa imiom Rhiom dakt di ma Jems kä nä ma Jon.

Dä qosaqi arhani ama mudäsaqongda moe rha qoar toqoräkt.

Ma Jisas Ka Nän E Ma Getsemani
(26:36-46 / Mak 14:32-42 / Luk 22:39-46)

³⁶ Nasot dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha met sävät ama ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Getsemani dä qa qoar na rha i, “Ngän duqun dakt dap aingo diva ngua rhet tävit bä ngu nän.”

³⁷ Dä qa rhäqoar sä ma Pita näkt ma Sebedi aa imiom‡ bä rha met pävit näkt ka nasäng i qat nari i amärän bä iaräs ka. ³⁸ Dä qä qoaräs na rha rhoqortäqyia, “Ama iräski imuk dä gua ron di ama mor qi masirhat bä nguat nari iva ngu ñäp. Dap pa qale ngän dakt bä ngänät däqäm ngän na ngo.”

³⁹ Näkt ka met nae maqälak dä arpus na qa bä aa uväski sävät ivät näkt kä nän doqortäqyia, “Gu mam, ngakt bä märmärsäs dä va ngi rha rhak täkt ama kap na ama märänga nävät a ngo. Sokt diva qoki qaku varhäm gu snängaqa dap kinak pa varhäm gi snängaqa.”

⁴⁰ Nasot dä evär däm ga sage ama mudäsaqongda bä qa män bät a rha i rhi mänatäm dä qa snanbät sä ma Pita rhoqortäqyia, “Ai, nga qaku mamär vät a ngän iva ngänät däqäm ngän na ngo qäqi vät anga aua anga sägäk? ⁴¹ Mamär iva qarhap ngän dap pa ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qale ngän namon sämät ama siqutsiqut. Ama qloqaqa di ngäñngäñ ga dap eqokt ama släqyige.”

⁴² Saqi as ka met daqule rha iva maunmem bä qa nän doqortäqyia, “Gu mam, ngakt bä qaku mamär vät a nge iva ngi narha rhak täkt ama kap na ama märänga nävät a ngo di nak pa ngu näkt nämät ka. Mamär iva rhäkmamär toqoräkt parhäm gi snängaqa.”

⁴³ Näkt saqi evär däm ga dä qa män bät a rha i rhi mänatäm inguna amärän ba arhä mänap. ⁴⁴ Bä äkt i saqi ma Jisas ka met

daqule rha iva madäpguamek bä qä nän i qät täqäs mät aa enge.

⁴⁵ Nasot dä evär däm ga sage ama mudäsaqongda dä qa goar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni mänatäm dä mämae vät a ngän di sa mamär nasot. As ngäni lu i sa ama qäväläm ngä män iva rhi vodä ma Ruqa aa Emga säva ama vu rha ama ruvek arhä rhäkt. ⁴⁶ Ngän däranas bä ut tet. Ngäni lu qäarak iva qä vodäm ngo di sa rhak.”

Rha Sangar Ma Jisas

(26:47-56 / Mak 14:43-52 / Luk 22:47-53 / Jon 18:1-12)

⁴⁷ Bä as nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tamän dä väs dä ma Judas karak i qa nävät ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha qä na ama gulañgi ama mor qi na ama ruvek sa ama ulaqi arha sen ngä na ama edäm gärrarhani i sa ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta rha rhäk na rha. ⁴⁸ Iaqaäkt karak iva qä vodä ma Jisas di sa qa er qa rhodäm ba rha na aa muqunängi rhoqortäqyia, “Qäarak iva ngu vop pa aa sdäm di iaqaäkt. Ngäni sangar a qa.”

⁴⁹ Dä ma Judas ka rhäkdävär qa met maräkt bä sage ma Jisas dä qä goar toqortäqyia, “Bängagi qamorqa.” Näkt ka vop pä ma Jisas aa sdäm.

⁵⁰ Dä ma Jisas ka goar na qa rhoqortäqyia, “Gua ruaqa, ngi rhäksot nä gia lat.”

Dä ama gamoe rha ang sage ma Jisas bä rha qärhäktgyäm ga bä rha sangar a qa. ⁵¹ Dä nak sa akni nävät iarhakt kärarhae i sa qale rha rhi nä ma Jisas di qa rhäk aa rhäqyet dä qa mar ta aa ulaqi arha singi bä qa rhon na qi sävät ama pris ama vit na qa aa latka bä qa rhodäkt sa aa sdämgi.

⁵² Dä ma Jisas ka goar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhu gia singi nasot a nas inguna iarhakt moe qärrarhae i rhi e na ama ulaqi arha singi diva ama ulaqi arha singi qi veng da. ⁵³ Nga qaku ngän du angän snäng i mamär vät a ngo iva ngu nän gu mam iva qa rhatnärhäm ngo bä va qä lir qä rhäk na ama ngärhäqyisem da unbem na ngät ama mor ngät ama gulañ na ama enselqäna sagem ngo? ⁵⁴ Sökt di ngu lu i qre va rhoqoräkt diva rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa enge rhoqor mäniekt kärangät

i ngät tamän iva rhangät täkt ama lat diva qoki ngät dän?”

⁵⁵ Nasot dä ma Jisas ka goar na ama gulañ na ama ruvek toqortäqyia, “Nak nga ama suaqa na ngo bä äkt i sa ngän män sävät a ngo sa ama ulaqi arha sen dä ama edäm ivakt iva ngäni sangar a ngo? Vasägos dä sa nguat muqun ba ama ansäspängi ama mor qi i ngu su ama ruvek sökt di qop kaku ngän sangar a ngo. ⁵⁶ Sökt di rhangät täkt ama lat moe di sa ngä män ivakt iva qoki rhäkmamär nä ma Ngämuqa aa enge qärangät i aa vämginarha rha säm a ngät.”

Dä ama mudäsaqongda moe rha met daqule ma Jisas bä rha ang masirhat.

Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Kaiafas Kä Nä Ma Sanedrin Arhä Saqong

(26:57-68 / Mak 14:53-65 / Luk 22:54, 66-71 / Jon 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Nasot dä iarhakt kärarhae i sa rhat sangar ma Jisas di rha met sä qa sage ama pris ama vit na qa ma Kaiafas äkt i sa västämne na ama Skraipkäna dä ama ruvek arha morta e. ⁵⁸ Dä ma Pita di qät päsaistä ma Jisas bä savuk sä dalek na ama pris ama vit na qa aa vätki arha ivärhäm. Bä nga qa mon mät ama surqa aa tmongi dä qa muqun ge ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i mai rhit lu vät ma Jisas ivakt iva qä lu qärangätäni ama lat iva ngät dän.

⁵⁹ Näkt ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta dä ama Skraipkäna moe nävät ma Sanedrin di rhit näm nani anga sameng anga iraski na ngät säng ma Jisas aa rhäng ivakt iva rhi vodäm ga sämät ama tñäpki. ⁶⁰ Sökt di qaku rha män bät agung anga enge rhoqoräkt nämä dä ama rhäqäp na rha ama irasmätta sa ama sameng da män. Sökt di nasot a rha moe dä ama udiom in män ⁶¹ bä in goar i, “Rhärhak täkt ka goar i, ‘Nak mamär vät a ngo iva ngu rhar ma Ngämuqa aa ansäspängi ama mor qi bä saqi as pa ngu rhä qi da ama dävauung ama qunäng angärha ron.’ ”

⁶² Dä ama pris ama vit na qa qa mair näkt ka snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nga qaku gi nga muvätki iva ngia rhuvät? Ngä rhäväkt sä rhangät täkt ama ruiom in sameng sävät a nge.” ⁶³ Sökt di qop kale ma Jisas i mänaadin däm ga. Dä ama pris

ama vit na qa qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngu qoar na nge iva ngia rhamän dä ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga aa saqong i ma Kraisa ma Ngämuqa aa emga na nge ura qaku.”

⁶⁴ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Sa ngia märhamän doqoräkt. Dap ngu qoar na ngän i mänsäng narhäkt bä rhävit diva ngäni lu ma Ruqa aa Emga i qat muqun dä iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm aa märmär bä qat dän ba ama eqoe näda ama usäpki arha ron.”

⁶⁵ Dä ama pris ama vit na qa angyiret mät aa boi bä qa qoar i, “Sa qa märhamän mava nä ma Ngämuqa. Mäniekt bä saqi as pa nani a ut na agung anga enge säng aa rhäng? Sa ngän nari aa märhamän mava.

⁶⁶ Angän matnävämne di rhoqor mäniekt?”

Näkt ta muvät i, “Sa mamär iva rhi veng ga.” ⁶⁷ Nasot dä rha qot pät aa saqongait bä rhi arhäktgyäm sä qa na arhä rhäkt. Dä arhani rhi e va aa sdäm ⁶⁸ i rhi qoar toqortäqyia, “Ainge qarak i ngiat tes nas i ma Kraisa, ngi qoar na ut i auge qa an mä nge!”

Ma Pita Qa Rhäqyas Nä Ma Jisas

(26:69-75 / Mak 14:66-72 / Luk 22:55-62 / Jon 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ma Pita di sa qat muqun dalek pa ama vätka aa ivärhäm. Dä ama latki qia män sagem ga bä qia qoar i, “Qosaqi nge di ma qale nge ngi nä ma Jisas nae ma Galili.”

⁷⁰ Sökt di qa rhäqyas da arhä saqong moe i qä qoar toqortäqyia, “Qaku nguat dräm i agiqa iaqäkt kärak i ngiat tamän bät a qa.”

⁷¹ Bä nga qa met tämono sämät ama surqa aa tmongi dä akni ama latki qia lu qa dä qia qoar nä iarhakt kärarhae i qale rha glaqot i, “Rhak täkt ama ruqa di ma qale qa qä nä ma Jisas nae ma Nasaret.”

⁷² Dä saqi as ma Pita qa rhäqyas na ama enge na ama müsärhäm doqortäqyia, “Nguat tamän dä ma Ngämuqa aa saqong i sa qaku nguat dräm iaqäkt ama ruqa.”

⁷³ Näkt nga nasot ama qäväläm ama qot äm dä iarhakt kärarhae i rhat mair glaqot ta män sage ma Pita bä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngätki i qosaqi nge di ak na nge nävät a rha inguna urhit träm gia equinga.”

⁷⁴ Nasot dä ma Pita qa nasäng i qat tamän i näma dä ma Ngämuqa qä sangäm na qa qrekt bä qa iras dap kat tu sävät aa enge angärha rhäng i qat tu dä qat tamän doqortäqyia, “Aingo di qaku nguat dräm dak täkt ama ruqa.”

Dä vät iomäkt ama qäväläm maräkt dä ama duraktka qa nok. ⁷⁵ Dä vuk pät ma Pita na ama enge qarangät i sa ma Jisas ka märhamän särhäm ga na ngät toqortäqyia, “Va as kaku ama duraktka qa nanok dap pa ngi rhäqyas na ngo madäpguamek i qaku ngiat dräm a ngo.” Dä vuk sä qa sä dalek bä qat nok i airäs ka masirhat.

27

Rha Mu Ma Jisas Pa Ama Muräkt Dä Ma Pailat Aa Saqong

(27:1-2 / Mak 15:1 / Luk 23:1-2 / Jon 18:28-32)

¹ Qoki as toqoräkt i vät duququs dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta rha märhamän bät a ne sa ama iska qarakni iva ama Romgäna rhi veng ma Jisas nä varhäm ga. ² Dä rha qop mät aa rhäkt näkt ta met sä qa bä rha vodäm ga ba ama tpäsquinaqa ma Pailat.

Ma Judas Ka Veng Nas

(27:3-10 / Lat 1:18-19)

³ Nasot i nga ma Judas kärak i sa qa vodä ma Jisas ka lu i sa rha matnävämne nä ma Jisas bä rha muräkt iva rhi veng ga dä qa qutsasorhane na aa snängaqa dä evär däm ga sa qa ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem gä ligäriqleng na ama silva sage ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta ⁴ i qä qoar toqortäqyia, “Sa ngua mualat na ama vuini. Ngua voda akni ama ruqa qarakni i sa qaku qa mualat nä guani anga vuini bä ba ngän bä va rhi veng ga.”

Dä rha qoar i, “Qaku qänäskänes ut sä iangärhäkt. Sa gi qäni ianiäkt.” ⁵ Dä qa met daqule rha dä qa rhon na ama ligäriqleng na ama silva samäk pa ama ansäspämgi ama mor qi bä qa met ka veng nas i qa ar ma nas sa rhävuk sämäni ama ngämuga.

⁶ Bä nga ama priskäna ama moräs na rha rha män bät ama ligäriqleng na ama silva dä rha qoar i, “Sa qaku maräkt parhäm ama Muräkt iva u rhu igleng ge ama ansäspämgi

ama mor qi at ligär inguna rhangät täkt ama ligär di sa ngä män nävät akni aa biaska.” ⁷ Dä soknga rha märhamän bät a ne dä rha vodäm bät ama ruqa qarakni i qä dändän bät ama bänbänngi aa etki nä iangärhäkt ama ligär ivakt iva qia rhän i ama ivärhäs iva rhi sasärha ama nañista e. ⁸ Bä äkt i mänasäng na äkt bä dängdäng dakt di rhat tes iaqyakt ama etki i ma Etki na ama Biaska. ⁹ Rhoqoräkt di sa rhäkмамär na ama enge qarängät i sa ama vämginaqa ma Jeremaia qa märhamän bät a ngät i qä goar toqortäqyia,

“Dä sa rha rha qä ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem nä igleng ama ligärigleng na ama silva qarqigleng i sa arhani nävät ama Israelqäna rha mu igleng i ama saqong nä igleng bät karak

¹⁰ bä rha von däm igleng bät iaqäkt karak i qä dändän bät ama bänbänngi aa etki. Rha mualat toqoräkt di qoki varhäm ma Ngämuqa aa rhodröp bä ba ngo.”

Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Pailat Aa Saqong

(27:11-14 / Mak 15:2-5 / Luk 23:3-5 / Jon 18:33-38)

¹¹ Sa nga ma Jisas kat mair da ama tpäskinaqa aa saqong dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nga ainge di ama Ju-daqäna arha vitnaqa na nge?”

Dä ma Jisas ka goar i, “Sa ngia märhamän doqoräkt.” ¹² Sökt di nga ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta rha rhäksärhäm ga dä sa ma Jisas di qaku qa voda anga muvätki.

¹³ Dä ma Pailat ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga sa qaku ngiat nari i ama mämänia nä irhong iarhongäkt kärqärhong i rhi sameng säng gia rhäng sä irhong?”

¹⁴ Sökt di qaku ma Jisas ka muvät i qaku qa von da rha anga muvätki käqi vät anga sägängät nävät arhä rhäksärhäm. Dä soknga ama tpäskinaqa ma Pailat di qräk mät ka masirhat.

Ama Gulänngi Na Ama Ruvek Ta Armeng Dä Ma Barabas

(27:15-23 / Mak 15:6-15 / Luk 23:13-25 / Jon 18:39-40)

¹⁵ Vät ama qoeo nasot a ne vät ma Pasova angät kunäng dä ama tpäskinaqa qat dräm gat tuisiska vät ama sägäk ama ruqa näva ama tpäskiarharhäng gäarakni i nani ama gulänngi na ama ruvek na qa. ¹⁶ Bä rhoqoräkt di qale akni ama ruqa ama vu qa mamär va ama tpäskiarharhäng gäarak i rhat tes ka i ma Barabas. ¹⁷ Bä äkt i nga västämne na rha dä ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu nani a ngän na auge iva ngua rhuisiska vät a qa? Nga va ngua rhuisiska vät ma Barabas ura ma Jisas karak i rhat tes ka i ma Krai?” ¹⁸ Sa qa snanbät toqoräkt dinguna sa qat dräm i ama priskäna ama moräs na rha di sa rha vodä ma Jisas ba qa inguna nävät arhä snängaqa ama vu qa inguna ma Jisas di qa vit da ama ruvek arhä saqong.

¹⁹ Bä qosaqi nga rhoqoräkt i ma Pailat kat muqun ba aa mämugunäs na ama matnävämne dä aa egutki qia rhäk na ama enge sagem ga sävät ma Jisas toqortäqyia, “Qale ngi namualat nä guani sävät iaqäkt ama räkt ka ama ruqa inguna rhäqyerhäkt dä sa ngua rha ama märänga ama mor qa da ama masirhämgi arha ron inguna nävät a qa.”

²⁰ Sökt di ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta rha grotpät sa ama gulänngi iva rhi nän ma Pailat tä ma Barabas dap pa qä veng ma Jisas. ²¹ Saqi as ama tpäskinaqa qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu nani a ngän iva ngua rhuisiska vät auge nävät a iom?”

Dä rha goar i, “Barabas.”

²² Dä ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu va ngua mäšana nä ma Jisas karak i rhat tes ka i ma Krai?”

Dä rha moe rha goar i, “Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa!”

²³ Näkt ma Pailat ka snanbät i, “Va vät agiqa? Sa qa mualat na agi a lat anga vu ngät?”

Sökt di qop tit näs tävuk masirhat toqortäqyia, “Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa!”

Ma Pailat Ka Vodä Ma Jisas Iva Rhi Edämsäs Pät A Qa Mäni Ama Sämänanamuqa

(27:24-26 / Mak 15:15 / Luk 23:25 / Jon 19:1-16)

²⁴ Dä soknga nga rhoqoräkt i ma Pailat ka lu i qaku qat täqäne dä mamär dap kinak ama inirqi qi nasäng mänguräp ama ruvek dä qa rha ama rigi bä qa rhor aa rhäkt da ama gulänqi at saqong i qä qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa aa biaska di qaku qale qa vä ngua rhäkt. Sa angän gäni ianiäkt.”

²⁵ Näkt ama ruvek moe rha muvät toqortäqyia, “Va aa biaska diva qale qa vä u rhäkt dä va au rhoes arhä rhäkt!”

²⁶ Nasot dä ma Pailat ka muisiska vät ma Barabas. Dap ka rhäkne bä rha märanäs ma Jisas näkt ka vodäm ga ivakt iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa.

Rhat Tuma Mä Ma Jisas

(27:27-31 / Mak 15:16-21 / Jon 19:1-3)

²⁷ Nasot dä sa ama tpäsquinaqa aa ulaqimärharhärhäkt ta met sä ma Jisas na äkt bä savuk säva ama tpäsquinaqa aa vätki arha ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Pretorium. Näkt ta mes ama gulänqi na ama ulaqimärharhärhäkt moe sävät a ne.

²⁸ Näkt ta vlukt sa aa boi nävät a qa näkt ta rhon na ama qurät ki ama boiqi vät a qa.

²⁹ Bä rha ing ama guaqi na ama ngämuga aa rhäqyitnäk ama gärgär vät itnäk iva qi rhoqor ama vitnaqa aa qäbautki. Näkt ta mu iaqyäkt ama gärgär vät a qi ama guaqi mäni aa uväski. Näkt ta mu ama iroqi mät aa rhäqyet ama märmär et. Dä rha an da arhä quum sä nas säng aa qar bä rhat tuma qa i rhi qoar i, “Ama märmärgem sagem nge, ama Judaqäna arha vitnaqa!” ³⁰ Dä rhit kot pät a qa bä rhi nän aa uväski na ama iroqi.

³¹ Bä sa nga rha muma qa bä rhäksot dä rha vlukt sa iaqyäkt ama boiqi nävät a qa näkt ta monmät pät a qa na aa boi maräkt. Nasot toqoräkt i rha monmät pät a qa dä rha met sä qa na äkt ivakt iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa.

Rha Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni Ama Sämänanamuqa

(27:32-44 / Mak 15:21-32 / Luk 23:26-43 / Jon 19:16-27)

³² Bä nga ama ulaqimärharhärhäkt ti nä ma Jisas tat tet sä dalek dä rha män bät akni ama ruqa näva ama värhäm ama mor

äm ma Sairini qäarak i rhat tes ka i ma Saimon. Dä qa ulaqimärharhärhäkt ta qrotpät sä rhak täkt ama ruqa iva qät ta ma Jisas aa sämänanamuqa.

³³ Bä nga rhat tet bä sävät iosäkt ama ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Golgota kärqos i äs angät tarimini di ama ivärhäs na ama rhomga aa uväski ³⁴ dä arhani ama ruvek ta von ga rha ama wain gäraktni i sa rha modämne na qi na aktni ama rigi qäraktni i qiat dräm gi veng ama ruanirhong gäraktni i rhat tes ki i ama gal. Sökt di nga qa näkt maqälak dä qa nari i rhoqoräkt mät ki dä qa mer qä nanakt.

³⁵ Bä nga rha edämsäs pät a qa bä rhäksot dä ama ulaqimärharhärhäkt ta matmät na aa boi ba ne na ama serhäm gärangätni i serhäm da nani a ngät. ³⁶ Nasot dä rha muqun bä rhit lu vät a qa e. ³⁷ Bä rha mu ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät daver mä qa qärangätni i ngät tamän doqortäqyia “Rhak täkt di ma Jisas kärak i ama Judaqäna arha vitnaqa.” ³⁸ Dä qosaqi rha edämsäs pät aiomni ama ruiom ama sua iom gem ga i ak di rha mu qa dä ma Jisas aa märmär dap akni da aa sael.

³⁹ Bä ama ruvek kärarhani i rhat tet e na qa di rhat tuma qa dap ti em arhä väs ⁴⁰ dap tat tamän doqortäqyia, “Ainge qäarak iva ngi rhar ama ansäspängi ama mor qi näkt saqi as pa ngi rhä qi da ama qunäng ama dävauung angärha ron di ngia rhumaiar nas! Ngakt bä ngäktki i nge di ma Kraiss ama Judaqäna arha vitnaqa di ngi sär sä nas navuk nämäni ama sämänanamuqa.”

⁴¹ Dä qosaqi ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna näkt sävät ama morta di rhat tuma qa rhoqoräkt i rhat tamän doqortäqyia, ⁴² “Sa qat tumaiar arhani sökt di qaku mamär vät a qa iva qä namumaiar nas! Qa di ama Judaqäna arha vitnaqa dä soknga mamär iva qä sär sä nas nämäni ama sämänanamuqa dä va ut nanakt na qa. ⁴³ Sa qat nanakt nä ma Ngämuqa. Rhäkt di mamär iva ma Ngämuqa qa rhumaiar qa qre i nani a qa na qa. Inguna sa qa qoar i, ‘Aingo di ma Ngämuqa aa emga na ngo.’ ” ⁴⁴ Bä qosaqi ama suaiom gärqiom i sa rha edämsäs pät a iom mäni ama sämänanamuqa di ini slava nä ma Jisas

toqor qärrarhae ama ruvek na ama enge ama vu ngät.

Ma Jisas Aa Tñäpki

(27:45-56 / Mak 15:33-41 / Luk 23:44-49 / Jon 19:28-30)

⁴⁵ Bä sa nga rhoqoräkt i mäniqunäng mamär dä ama bängangit ngä män bät ama ivätki moe bä qale rhoqoräkt bä dängdäng bät ama dägguarhong säpbängang. ⁴⁶ Bä nga nani äkt i ama dägguarhong säpbängang dä ma Jisas ka nok masirhat toqortäqyia, “Eloi, Eloi*, lema sabaktani?” Iangärhäkt ama enge di angät tarimini rhoqortäqyia, “Gu Ngämuqa, gu Ngämuqa, mäniekt bä sa ngia qyiradeng na ngo?”

⁴⁷ Bä nga arhani nävät iarhakt kärarhae i rhat mair e glaqot ta nari rhoqoräkt dä rhi qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qat tes ma Elaija.” ⁴⁸ Dä akni nävät a rha qa ang masirhat äkt bä qa ok ama bauläm ba ama wain ama valak mät ki at täväs näkt ka mu äm da ama ngämunget angät tpäs näkt ka rhäk et sä äm bä ma Jisas ivakt iva qä näkt.

⁴⁹ Sökt di arhani di rha qoar toqortäqyia, “As kale qa äkt dap pa ut luvät ivar ma Elaija qa rhän ivakt iva qä rhumaiar qa.” ⁵⁰ Nasot dä saqi as ma Jisas ka nok masirhat näkt ka voda aa qloqaqa bä ma Ngämuqa.

⁵¹ Dä nak sa ama boiqi ama mor qi qärakt i qiat nar va ama ansäspämgi ama mor qi di qyiret mät ki nädä at täväs bä samäk bä ama qäväläm ama unbam. Bä vränbrän da ama ivätki dap läktgyäm sa ama dui. ⁵² Näkt ama ñäpta arha lek di ma Ngämuqa qa rhar mät ngät dä ama räkt ta ama ruvek arhä släqyigleng gärrarhani i sa rha ñäp di qa märanas nä igleng. ⁵³ Bä vuk sä rha nämät arha lek toqoräkt i ma Jisas ka märanas nämät ama tñäpki bä nasot dä rha met sämät ama qumärqumär äm mamär ama värhäm ama mor äm näkt päs däm da da ama rhäqäp na rha ama ruvek arhä saqong.

⁵⁴ Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kä nä iarhakt

kärarhae i rhit lu vät ma Jisas di rha lu ama qängängi bä sävät iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä män doqoräkt dä qräk mät ta masirhat mamär dap ti qoar toqortäqyia, “Qoki ngätki i rhak täkt di ma Ngämuqa aa emga!”

⁵⁵ Dap toqoräkt di qosaqi qale ama rhäqäp na rha ama evop e qärrarhani i sa mäqi rhat tet nasot ma Jisas inamuk nae ma Galili i rhat tatnärhäm ga bä rhat mair tämuk gläius i rhat lu rhoqoräkt. ⁵⁶ Mänguräp mä rha di qale ma Maria nae näva ama värhäm ama gaini na äm ma Makdala dä ma Jems kä nä ma Josep in nanäk ma Maria näkt ma Sebedi aa imiom ma Jems kä nä ma Jon in nanäk.

Ma Josep Ka Mas Nä Ma Jisas Aa Släqyige

Mät Ama Ñäpka Aa Liqi

(27:57-61 / Mak 15:42-47 / Luk 23:50-56 / Jon 19:38-42)

⁵⁷ Sa nga rhoqoräkt i ama bängängäs dä akni ama qärhongbärhaqa nämät ama värhäm ma Arimatea qärak i rhat tes ka i ma Josep ka män. Qa di qosaqi qät päs ma Jisas aa rhäng. ⁵⁸ Ma Josep di sa qa met sage ma Pailat bä qa nän ga rhä ma Jisas aa släqyige. Dä ma Pailat ka rhäkne iva aa ulaqimärharhärhäkt ti von dä ma Jisas aa släqyige ba qa. ⁵⁹ Dä ma Josep ka rha ma Jisas aa släqyige bä qa ong bät ige na ama uiu qi ama boiqi qärakti i ama ingas ki dä ama qumärqumär qi. ⁶⁰ Näkt ka mas nä ige mät ama ñäpka aa liqi ama iaräs na qi qärakti i sa qa rhap ma qi mäni ama qäsävit kärakti i qa maräkt aa liqi. Näkt ka egaeng ama dulige ama mor ige bä qa väsdät nä ige mät ka liqi näkt ka met na äkt.

⁶¹ Ma Maria nae ma Makdala qi na akti ama Maria di qale lem e i in muqun dage nä qa ñäpka aa liqi.

Qale Ama Ulaqimärharhärhäkt E Ge Ama Ñäpka Aa Liqi

⁶² Nga duququ vät ma Sabat dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna västämne na rha dä ma Pailat aa saqong ⁶³ bä rha qoar toqortäqyia, “Aurha morqa, vuk pät a ut i as nga rhoqoräkt

* **27:46** Eloi, Eloi Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di sa rha säm a ngät toqortäqyia, ‘Eli, Eli.’

i iaqäkt ama irasmätka qat däqäm di qa qoar i, ‘Nasot ama dävaung ama qunäng dä va ngua rhäranas.’ ⁶⁴ Dä soknga mamär iva ngi rhäkne iva gi ulaqimärharhärhäkt ti väs mät aa liqi mamär bä dängdäng bät ama dävaung na qa ama qunäga i varis aa mudäsaqongda rha rhet bä rhi sua rha aa släqyige iva nasot dä va rhi qoar na ama ruvek i, ‘Sa qa märanas nämät ama tñäpki.’ Rhoqoräkt diva ama dängdängini ama irasini ama vu ini masirhat pa ama narhoer ini angät tpäs.”

⁶⁵ Näkt ma Pailat ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni rha ama guläñgi na ama ulaqimärharhärhäkt bä ngän det näkt pa ngäni väs mät ka liqi mamär varhäm angän grot.” ⁶⁶ Dä soknga rha met bä rha väs mät ama liqi mamär na ama qrot ki ama ningnigi na arhä muqunän maräkt ivakt iva qaku mamär vät aung iva qä narut na ama dulige. Dap ta mu arhani ama ulaqimärharhärhäkt ivakt iva rhat nañäm säva arha rhäng.

28

Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpki
(28:1-10 / Mak 16:1-8 / Luk 24:1-12 / Jon 20:1-9)
(28:9-10 / Mak 16:9-11 / Jon 20:10-18)

¹ Bä nga nasot ama Sabat toqoräkt i qorhäs iva irige sa ama qunäga vät ama narhoer qa ama qunäga säng ama tadenas dä ma Maria nae ma Makdala qi na aktni ma Maria in met ivakt iva ini lu ama liqi qäräkt i sa rha mu ma Jisas aa släqyige e. ² Dä nak sa ama qängängi ama mor qi qia män dap ama ensel nage ma Ngämuqa di sa ar sä qa inavuk näda ama usäpki arha ron bä qa män näkt ka egaeng ama dulige nae näkt ka muqun bät ige angärha rhäng. ³ Aa ñämñämgi di ngi qoar qre bañämbañäm mät ama iauska dä aa boi di ama qulum ngät toqor ama qulum gi mamär ama eqoeqi. ⁴ Dä ama ulaqimärharhärhäkt di värvar vät a rha masirhat mät ama tlenga bä rha män i rhoqor qre i sa ama ñäpta na rha.

⁵ Dap ka ensel qa qoar na ama evovem doqortäqyia, “Qalé init len inguna nguät dräm i init ñäm nani ma Jisas kärak i sa rha

edämsäs päta qa. ⁶ Sa qaku a qa rhe inguna sa qa märanas i qoki varhäm aa enge mudu bä bä ngän. Iní ang ini lu nasot a qa i sa rha mas na aa släqyige rhe i. ⁷ Dä mamär iva nasot dä va ini lir in det bä ini qoar na aa mudäsaqongda i sa ma Jisas ka märanas nämät ama tñäpki bä as ngäni lu iva qat tet sae ma Galili va angän gamäs näkt pa ngäni lu qa e. Nak sa ngua qoar na en doqoräkt.”

⁸ Bä äkt i in lir in met na äkt nämät ama liqi sa ama tlenga dä ama mor ngät ama märmärgem bä ina ang ivakt iva ini qoar nä ma Jisas aa mudäsaqongda nä iangärhäkt ka ensel aa enge. ⁹ Dä nak sa ma Jisas ka män bät a em mäni ama iska bä qa qoar na em doqortäqyia, “Ama märmärgem sage ben!” Dä in met sagem ga bä in sangar aa qäriglem näkt ini nänäs sagem ga. ¹⁰ Nasot dä ma Jisas ka qoar na em doqortäqyia, “Qale init len dap in det bä ini qoar nä gua ruavek iva rha rhet sae ma Galili näkt pa rhi lu ngo e.”

Ama Ulaqimärharhärhäkt Arhä Sameng

¹¹ Vät iomäkt ama qäväläm i nga in det dä nak sa arhani ama ulaqimärharhärhäkt kärarhae i mäqi rhit lu vät ma Jisas aa liqi rha met sämät ama värhäm bä rha qoar na ama priskäna ama moräs na rha sä iarhongäkt moe qärqärhong i sa irhong ngä märanas. ¹² Bä sa nga ama priskäna ama moräs na rha sa västämne na rha rhi na ama morta dä rha märhamän bät a ne bä rhäksot dä rha von ga ulaqimärharhärhäkt ta ama ligär masirhat ¹³ dä rha qoar na rha rhoqortäqyia, “Va ngäni qoar nä guavek anga ruvek i, ‘Ma Jisas aa mudäsaqongda di sa rha män näp bängagi bä rha sua rha aa släqyige na äkt i nga rhoqoräkt i urhi mänatäm.’ ¹⁴ Dap ngäkt bä ama tpäskinaqa qä nari sävät tangät täkt ama lat dä va urhi von ga rha ama bulap sävät a ngän ivakt iva qaku ama märänga qa rhän bät a ngän.” ¹⁵ Bä äkt i rha rha ama ligär dä rha met parhäm ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta arha enge. Näkt sa vräs dä rhangät täkt ama sameng mänguräp ama Judaqäna nävät iomäkt ama qäväläm bä dängdäng däkt.

*Ma Jisas Aa Rhodröp Bä Ba Aa
Mudäsaqongda*

*(28:16-20/Mak 16:14-18/Luk 24:36-49/
Jon 20:19-23/Lat 1:6-8)*

¹⁶ Dä ama ngärhäqyisem da sägäk ama mudäsaqongda rha met sae ma Galili bä sämäni ama damgi qärakt i sa ma Jisas ka qoar na rha na qi. ¹⁷ Bä nga rha lu qa dä rhi nänsäs sagem ga dap arhani nävät a rha di qaku rhat dräm i mamär iva rhat nanakt toqor mäniekt.

¹⁸ Dä ma Jisas ka män sagem da bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ma Ngämuqa qa von ngo rha ama qrot moe na rhävuk näda ama usäpki arha ron dä qosaqi narhe nävät ivät. ¹⁹ Dä soknga mamär iva ngän det sage ama ruvek moe vät ama ivätki bä va ngänit säm a rha mä gu mudäsaqongda i ngäni baptais pät a rha na ama rigi nävät ama ngärhipki i ama Ngätmamäk dä ama Ngärhoemga dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. ²⁰ Näkt pa ngäni su rha iva rhat tet nasot ama muräkt moe qärangätni i sa ngua von ngän däm ngät. Näkt pa qale ngo gem ngän basägos bä dängdäng bät ama qäväläm gärqom iva rhäksot na ama ivätki.”

Ma Mak

Ama Rhäväksäs

Ma Mak kärakni i sägärhae na qa sävät ma Barnabas di qat tet kä nä ma Barnabas dä ma Pol sa ama sameng ama mär ngät. Aktni aa ngärhipki di ma Jon. Aa nan di rhat tes ki i ma Maria qärakni i arha vätka di qa e ma Jerusalem gäarakni i vasägos dä väspästämne na ama qatnanaktpämnda e väm ga. Ma Pita qa mes ma Mak i aa emga na qa.

Qa säm iva sage ama qatnanaktpämnda e ma Rom ura nguaräm bä ba ama Jentailqäna inguna qa rhäväksäs sävät arhongni ama Judaqäna arhä qärhong dä qa näpgoer na angätni ama Judaqäna arha enge ma ama Romgäna arha enge dap kat tamän iva ama qatnanaktpämnda mäni ma Jisas diva ama ruvek ti sangäm na rha mavängam bä qosaqi arhani diva rhi veng da inguna nävät ma Jisas.

Vä ma Mak aa abuk di qat tuqunäga vät a rha i ma Jisas di akni ma Ngämuqa aa latka va aa rem gäarakni i qat tet da ama märän masirhat angärha ron dä qat tualat na ama qrot masirhat. Näkt ma Jisas aa lat kärangätni i ama latka na qa di sa rhäksot na ngät toqoräkt i qa vodäm mes i ama vänbon na qa mäni ama sämänanamuqa.

Ma Mak di qaku qat dräm ga emästäm dap kat tamän mäqot sävät ma Jisas aa lat i qat tamän masirhat sävät iarhongäkt kärqärhong i ma Jisas ka mualat nä irhong dap kaku qat tamän masirhat sävät iarhongäkt kärqärhong i ma Jisas ka märhamän bät irhong. Ma ama rhäqäp nä imek di ma Mak ka märhamän bät tom däkt ama qäväläm i masägos. Mamär iva qunäga vät a ut i ma Mak aa abuk di ama sameng ama mär ngät angät tarebäm i qiat tamän sävät ma Jisas aa iar bä aa tñäpki bä sävät iomäkt i qa märanas nämät ama tñäpki.

Ama Qäväläp Nasot A Ne

* **1:1** ma Ngämuqa aa emga Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae. † **1:2** Ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Aisaia qa säm Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di sa rha säm a ngät toqortäqya, 'Ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm.'

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat (1:1-13)
 Ma Jisas Aa Lat E Vät Ama Ngärhäktka Ma Galili (1:14-6:29)
 Ma Jisas Kat Tet Nae Ma Galili (6:30-9:32)
 Aa Dängdängini Na Ngät Aa Lat E Ma Galili (9:33-50)
 Ma Jisas Aa Lat E Ma Judia Dä E Ma Perea (10)
 Ama Tadenas Iva Savuk Nani Ma Jisas Aa Tñäpki (11-15)
 Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpki (16)

Ma Jon Ama Baptais Kät Täckmu Na Ama Iska
 (1:1-8/Mat 3:1-12/Luk 3:1-18/Jon 1:19-28)

¹ Rhangät täkt ama enge di ama rharebäm sa ama sameng ama mär ngät sävät ma Jisas ma Kraais ma Ngämuqa aa emga*.

² Ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Aisaia qa säm† doqortäqya,

“As ngäni lu i ngut täk nä gua engevärhaqa vä gi qamäs
 ivakt iva qä rhäkmu nä gia iska”

³ bä va qa diva “ama eguinga na qa qärakni i qät näs pät ama ivärhäs ama qräk dä bäs toqortäqya,
 ‘Ngäni rhäkmu na ama iska nanokt ma Engeska
 dä ngäni slaräkt na ama is nanokt ka.’ ”

⁴ Bä sa vuk sä ma Jon ama Baptais pät ama ivärhäs ama qräk dä bäs bä qä baptais pät ama ruvek. Dä qä sameng ba ama ruvek i mamär iva rhi näpgoer na nas näkt ti rha ama baptais bä va ma Ngämuqa qä qyiradeng na arha vuirhong.

⁵ Dä ama rhäqäp na rha ama ruvek nävät ama ngärhäktka ma Judia näkt nämät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem dat dän sagem ga bä rhi sameng irhäm mes sa arha vuirhong bä qä baptais pät a rha mäni ama rigi ma Jordan.

⁶ Ma Jon aa murhämeska di qa rhoqor mudu ma Ngämuqa aa vämginarha arhä murhämeska i qa murhämes na ama boi i na ama qäseng nävät ama kamel näkt kät kop mäni nas na ama saunga na ama släktka aa ngädäga näkt aa tmäs di qat täs ama mes näkt kät nakt pa ama mäsu näva urqi.

⁷ Näkt kâ sameng i qat tamän doqortäqyia, “Qarak iva as dängdäng na qa nasot a ngo di aa qrot ngä vit pä gu qrot angät tpäs dä ama rhängämütnäm sa ama sandal nävät aa qariglem angät tpäs di qaku ama märqa na ngo iva ngun gär bä ngu rhäväkt sä itnäm. ⁸ Aingo di ngu baptais pät a ngän na ama rigi dap ka diva qä baptais pät a ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.”

*Ma Jon Ga Baptais Pät Ma Jisas
(1:9-11 / Mat 3:13-17 / Luk 3:21-22)*

⁹ Vät iangärhäkt ama qunäng imäk äkt dä ma Jisas ka män nämät ama värhäm ama gaini na äm ma Nasaret näva ama ngärhäktka ma Galili bä ma Jon gä baptais pät a qa mäni ama rigi ma Jordan. ¹⁰ Bä nga rhoqoräkt i vuk sä qa namäk näva rigi dä qa lu ama usäpki i qit gang masägos näkt arhar sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä qa muqun bät a qa i qa rhoqor ama simängaqa. ¹¹ Näkt akni ama eguinga qa märhamän näda ama usäpki arha ron doqortäqyia, “Ainge di ngua emga na nge qarak i sa gua snäng bät a nge dä qosaqi märmär gem ngo masirhat nävät a nge.”

*Ma Jisas Aa Siqutsiqut
(1:12-13 / Mat 4:1-11 / Luk 4:1-13)*

¹² Dä nak kop äkt dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas nä ma Jisas bä qa er nanokt ka bä qa met sävät ama ivärhäs ama qräk dä bäs. ¹³ Näkt kale qa vät iosäkt ama qräk dä bäs ama ivärhäs pät ama ruiom ama udiom na ama qunäng bä ma Sämgä qa siqut na qa iva qa rhualat na anga vuirhong dä qale qa ge ama släkt ama ur ngät dap ama enselqäna rhat tatnärhäm ga.

*Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat Bä Bä Ma Ngämuqa
(1:14-15 / Mat 4:12-17 / Luk 4:14-15)*

¹⁴ Näkt nasot toqoräkt i rha mu ma Jon ba ama tpäskiarharhäng dä ma Jisas ka män sae ma Galili bä qä sameng na ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa ¹⁵ i qat tamän doqortäqyia, “Ama rhodäm di sa rhäkmamär na ngät bä sa ma Ngämuqa aa Muräktpäm di sa nga e glaqot dap ngäni näpgoer na nas näkt ngänät nanakt na ama sameng ama mär ngät.”

Ma Jisas Ka Mes Ama Narhoer Ta Ama Mudäsaqongda

(1:16-20 / Mat 4:18-22 / Luk 5:1-11 / Jon 1:35-42)

¹⁶ Näkt nga ma Jisas kat tet pät ama namuqa aa rhäkt ma Galili dä qa lu ma Saimon gä na aa lätkka ma Andru i init don na ama väiuqi va ama namuqa inguna iom di ama väiumärhindäkt. ¹⁷ Dä ma Jisas ka qoar na iom doqortäqyia, “Ini ang bä init päs gua rhäng bä va ngu su en iva ini rhar sa ama ruvek i rhoqor ma i ini rhar sa ama rhinäm.” ¹⁸ Dä in märanas masägos daqule in bäiu bä in met nasot ma Jisas.

¹⁹ Qa met nae maqälak dä qa lu ma Jems ma Sebedi aa emga qä na aa lätkka ma Jon i qosaqi qali liom mät in mlauski bä ini masartäm mät ama lek pät in bäiu. ²⁰ Dä qop ka mes iom masägos bä in met daqule in mamäk ma Sebedi qä na ama latta mät ama mlauski bä in met nasot a qa.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Qärakni I Ama Iauska Qa E Mät Ka

(1:21-28 / Luk 4:31-37)

²¹ Bä sa rha met sämät ama värhäm ama mor äm ma Kaperneam bä nga vät ama Sabat dä ma Jisas ka mon säva ama mämairqi e bä qa nasäng iva qä su ama ruvek. ²² Bä qräk mät ta nävät aa rhisu inguna qä su rha di qa rhoqor aung gäarakni i ama qrot nga e gem ga dap kaku rhoqor ama Skraipkäna. ²³ Näkt pät iomäkt ama qäväläm di qale akni ama ruqa e gem da qärakni i ama iauska qa e mät ka. ²⁴ Bä qät näs toqortäqyia, “Jisas nae ma Nasaret, ngia män gem ut ivakt iva ngia mäšana? Nga ngia män iva nak ngia rhusar na ut? Nguat dräm i auge na nge. Ainge di ma Ngämuqa aa Qumärqumärqa mamär.”

²⁵ Dä ma Jisas ka näs täm ga rhoqortäqyia, “Mänadin däm nge näkt puk sä nge nämät

ka.”²⁶ Dä ama iauska qa rhästäs a qa masirhat dä qat tuqaiä bä vuk sä qa nämät ka.

²⁷ Bä ama ruvek di qräk mät ta bä nga rhoqoräkt dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Agi aa lat tangät täkt? Ama rhisu ama iaräs na ngät i ngät dän sa angät krot! Dä na aa qrot dä qäqi qät täk na ama iaus dä ngät nari nämät ka.”²⁸ Ama sameng ngä lir ngä met sävät a qa vät ama ivärhäs moe ma Galili.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rhäqäp Na Rha Ama Ruvek
(1:29-34/Mat 8:14-17/Luk 4:38-41)

²⁹ Nga vät ama qäväläm gärqomni i rha met daqule ama mämairqi di rhi nä ma Jems kä nä ma Jon bä sävä ma Saimon Gä nä ma Andru ina vät.³⁰ Dap ma Saimon aa rhäväske di aräm gi mäni lai dä aqärnas pämi gi dä rha qoar nä ma Jisas sävät a qi rhoqoräkt i qa män.³¹ Dä ma Jisas ka met bä qa sangar da at tärhäqyet bä qa mair na qi bä ama rämgi qia met nävät a qi dä qia nasäng i qit täkmu iva qi rhäk pät a rha na anga tmäs.

³² Näkt äkt säng ama bängagi arha ribit dä ama ruvek ta män sage ma Jisas sa ama ruvek ama rhäqäp na rha qärrahani i ama rämgi vät a rha bä sävät ama ruvek kärarhani i ama iaus ngärhit täk pät a rha.³³ Bä qorhäs iva ama ruvek moe nävä iomäkt ama värhäm da män bä västämne na rha da ama vätka aa väm sä ma Jisas.³⁴ Dä ma Jisas ka mumäräs pät ama rhäqäp na rha sa ama räm maos maos dä qa qutmäs ama rhäqäp ama iaus nämät ama rhäqäp na rha ama ruvek. Iangärhäkt ama iaus di ngät dräm a qa dä soknga qaku qa rhares pät angärha rhäng iva ngät tamän.

Ma Jisas Kat Tet Dä Qä Sameng E Ma Galili

³⁵ Qoki as pät duququs mamär toqoräkt i as kaku qunäga dä ma Jisas ka märanas bä vuk sä qa sä dalek bä qa met sävät aosni ama ivärhäs i qaku anga ruvek e bä qä nän.³⁶ Dä ma Saimon Gä na aa ruavek ta met ivakt iva rhit ñäm nani a qa.³⁷ Bä nga rha män bät a qa dä rha saengäkt ba qa rhoqortäqyia, “Ama ruvek moe di rhit ñäm nani a nge.”

³⁸ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Va u rhet sa ni as säva anga värhap glaqot ivakt iva qosaqi ngu sameng inguna rhom däkt di ama rharebäm sä gu mänmänäs.”³⁹ Näkt ma Jisas ka met bä qät kutmäs ama iaus nämät ama ruvek dä qä sameng ba ama mämairväm e ma Galili moe.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Biaspärhaqa
(1:40-45/Mat 8:2-4/Luk 5:12-16)

⁴⁰ Akni ama biaspärhaqa qa män sage ma Jisas bä qa an da aa quum sä nas säng aa qar dap kät nok pät a qa i qä qoar toqortäqyia, “Ngakt bä nani a nge di märmärsäs gem nge iva ngia rhumäräs pät a ngo.”

⁴¹ Dä ma Jisas ka lavuqi na qa masirhat dä qa rhäk aa rhäqyet bä qa rhäk pät a qa näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ari, nani a ngo. Rhäkt di sa märäs pät a nge bä ama qumärqumärqa na nge.”⁴² Vät iomäkt ama qäväläm maräkt dä ama bias ngä met nävät a qa bä sa märäs pät a qa.

⁴³ Dä ma Jisas ka rhäk na qa masägos sa ama mugem ama qrot ngät toqortäqyia,⁴⁴ “Qale ngi naqoar na aung sävät a nas dap kinak ngia rhet bä ngi qur ama pris täm mes näkt ngi voda ama vodämes kärangät i mudu ma Moses ka mu ngät nävät gi qumärqumär ivakt iva ama ruvek ti lu i sa märäs pät a nge.”

⁴⁵ Qinak kärak di qaku qa met toqoräkt dap kinak ka met bä qä nasäng i qä sameng sävät iangärhäkt ama mumaiar bä vräs da ama sameng. Nguna nävät iomäkt dä ma Jisas di qaku mamär iva qä namon sämät anga värhäm da ama ruvek arhä saqong dap sokt kale qa rhage va ama ivärhimek kärqämekni i qaku anga ruvek e sokt di qop ama ruvek nävät ama ivärhimek moe rhat dän sagem ga.

2

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ngäñäpärhaqa
(2:1-12/Mat 9:1-8/Luk 5:17-26)

¹ Nasot ama marheka na ama qunäng bät ama qäväläm gärqomni i ma Jisas ka mon sämät ama värhäm ma Kaperneam

bä ama ruvek ta nari sävät a qa i qa män säva vät ² dä ama rhäqäp na rha ama ruvek pästämne na rha vuk pa vät gem ga bä qaku anga släqyäs puk pa vät bä sä dalek sämät ama edäbäs.

Västämne na rha gem ga bä qä sameng bät a rha nä ma Ngämuqa aa enge. ³ Dä arhani ama gamoe rha män sa ama ruqa qäarakni i ama ngäñäp pät a qa ivakt iva rhi rha qa sage ma Jisas. Rha män sä qa i ama levaet na rha rhit ta qa. ⁴ Rha lu i qaku mamär iva rhi narha qa sage ma Jisas inguna qaku anga släqyäs dä soknga rha mualat na ama liqi va ama vätka aa rhäng daver ma Jisas. Bä nga rha sämamor na ama liqi bä rhäksot dä rha rhäk kärak mät aa gasgaska mät ki bä rha anbut sä qa samäk säva vät sage ma Jisas.

⁵ Bä nga ma Jisas ka lu qärangätäni arhä qatnanakt dä qa qoar nä qä ngäñäpärhaqa rhoqortäqyia, “Nguua emga, sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong.”

⁶ Dap arhani ama Skraipkäna di rhat muqun e bä nga rha nari rhoqoräkt dä rhat tu arhä snäng doqortäqyia, ⁷ “Mäniekt bä rhak täkt kat tamän doqor täkt? Rhak täkt ama ruqa di qat tamän mava nä ma Ngämuqa! Auge mamär vät a qa iva qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong i qop nguna sokt ma Ngämuqa?”

⁸ Vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas ka räm gärrarhae arhä mungäsäng dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngän du angän snäng bät tärhong däkt? ⁹ Guaäm goe di märmärsäs mamär iva ngu qoar na ama ngäñäpärhaqa na äm? Va ngu qoar toqortäqyia, ‘Sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong’ ura va ngu qoar toqortäqyia, ‘Ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bä ngiat tet?’ ¹⁰ Bä nävät tom däkt diva mamär vät a ngän iva ngänät dräm i ma Ruqa aa Emga di ama rhares pät aa rhäng de vät ivät iva qät kyiradeng na ama vuirhong.” Näkt ka qoar nä qä ngäñäpärhaqa rhoqortäqyia, ¹¹ “Ngu qoar na nge i ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bä ngia rhet säva vät.”

¹² Dä qop kärak ka mair näkt ka lir qa rha aa gasgaska näkt puk sä qa da arhä saqong moe. Rha moe di qräk mät ta rhoqoräkt bä rha voda ama murhämeska sage

ma Ngämuqa i rhat tamän doqortäqyia, “Sa mudu qaku ut lu guani rhoqor täkt!”

Ma Jisas Ka Mes Ma Livai

(2:13-17 / Mat 9:9-13 / Luk 5:27-32)

¹³ Saqi as ma Jisas ka met bä sävät ama namuqa aa rhäkt ma Galili dä ama guläñgi na ama ruvek ta män sagem ga bä qä nasäng i qä su rha. ¹⁴ Rhoqoräkt i qat tet dä qa lu ma Livai ma Alfius aa emga i qat muqun ba ama vätka qäarakni i ama ruvek tit boda ama takes sae. Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit päš gua rhäng.” Dä qa märanas bä qa met nasot ma Jisas.

¹⁵ Näkt pät ama qäväläm i ma Jisas kat täš pä ma Livai aa vätka di ma Jisas kä na ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes bä sävät arhani ama ruvek kärarhani i ama vu rha di rha moe rhat täš ti na qa qä na aa mudäsaqongda. Rhoqoräkt dinguna ama rhäqäp na rha ama ruvek ta met nasot a qa.

¹⁶ Bä nga ama Skraipkäna qärrarhani i rha nävät ama Farisiqäna rha lu qa rhoqoräkt i qat täš kä na ama ruvek kärarhae i rhit ta ama takes näkt sävät arhani ama vurha dä rha snanbät sa aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Mäniekt bä qat täš kä nä iarhakt ama ruvek kärarhae i rhit ta ama takes dä ama vurha?”

¹⁷ Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Iarhakt kärarhae i ama märsäs pät a rha di qaku rhit läk nani ama ruqa qäarakni i qat dräm gat tumäräspät dap sokt kärarhani i ama rämgi vät a rha di rhit läk nani ama ruqa rhoqoräkt. Qaku ngua män ivakt iva ngua rhes iarhakt kärarhae i ama räktta na rha sagem ngo dap kinak ngua män ivakt iva nani ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong.”

Ama Snanbät Sage Ma Jisas Sävät Ama Meranotka

(2:18-22 / Mat 9:14-17 / Luk 5:33-39)

¹⁸ Ma Jon aa mudäsaqongda näkt ama Farisiqäna di rhat teranot dä arhani ama ruvek ta met sage ma Jisas bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ma Jon aa mudäsaqongda rhi na ama Farisiqäna arhä mudäsaqongda di rhat teranot dap ainge gi mudäsaqongda di qaku?”

¹⁹ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nga mamär iva ama gamoeqa qäarakni iva rhit bodäm na qa aa ruavek tat teranot toqoräkt i qale qa qä na rha?” Dä ma Jisas ka muvät pät a nas toqortäqyia, “Qaku mamär iva rhat teranot toqoräkt i as kale qa gem da.”

²⁰ Dap ama qäväläm as pa äm ngä rhän iva ama gamoeqa qäarak iva rhit bodäm na qa diva rhi rha qa daqule rha bä vät iangärhäkt ama qunäng nasot a qa dä va rhat teranot.

²¹ Dä qaku aung gä naqutäm sa anga iar ini anga baulini mät anga liqi mäni anga mru qi anga boiqi. Ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va ama baulini ama iar ini ngärhi arot nämäni ama mru qi ama boiqi bä va ini ngärhi sämamor na ama liqi. ²² Näkt nasot dä qä qoar toqortäqyia, “Qosaqi qaku aung gä narhor na anga iar qi anga wain sämät anga mru ngät anga ngädäng gärangätni i rhit tor na ama wain sämät ngät. Ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va ama wain ama iar qi qi vukdor va ama ngädäng bä va ama wain gi na ama ngädäng diva mava na ngät. Qaku mamär iva aung gä namualat toqoräkt dap sokt mamär iva qät tor na ama iar qi ama wain sämät ama iar ngät ama ngädäng.*”

Ma Jisas Di Ma Engeska Bä Ba Ama Sabat

(2:23-28 / Mat 12:1-8 / Luk 6:1-5)

²³ Vät akni ama Sabat dä ma Jisas kat tet da ama et na ama wit dä qosaqi nga aa mudäsaqongda rhat tet dä rhi nasäng i rhi nänbän sa ama gavämihong. ²⁴ Dä ama Farisiqäna rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Ura, mäniekt bä rhi nänbetäkmät na ama Muräkt pät ama Sabat?”

²⁵ Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “As nga qaku ngän mes sävät agi a lat kärangätni i ma Devit ka mualat na ngät toqoräkt i qa qä na aa ruavek di anoeng mä rha dä rhit läk? ²⁶ Ngät tamän i nga vät ma Abiatar ama pris ama vit na qa aa qunäng dä ma Devit ka mon säva ama

ansäspängi ama me qi bä qa mäsa ama tmäs kärangätni i rhit bodäm ngät sage ma Ngämuqa. Näkt iangärhäkt ama tmäs di ama Muräkt ngät tamän i qaku mamär vät anga ruvek mavängam iva rhat täs nävät a ngät dap sokt ama priskäna. Näkt kosaqi qa von aa ruavek ta angätni.”

²⁷ Näkt sa ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ama Sabat diva qat tatnärha ama ruvek dap pa qaku ama Sabat kä natmuräkt ta ama ruvek. ²⁸ Bä mamär iva ngänät dräm i aingo ma Ruqa aa Emga di qäqi ma Engeska bä ba ama Sabat.”

3

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Aa Rhäqyet Ama Nöp Et

(3:1-6 / Mat 12:9-14 / Luk 6:6-11)

¹ Saqi ma Jisas ka mon säva ama mämairqi dap akni ama ruqa qäarakni i ama nöp aa rhäqyet di qale qa e. ² Dap arhani nävät ama Farisiqäna di rhat lu ma Jisas mamär ivar qa rhumäräs pät karak pät ama Sabat ivakt iva rhi rhäksärhäm ga.

³ Mamär dä ma Jisas ka qoar nä qäarak i ama nöp aa rhäqyet toqortäqyia, “Ngia rhair bä ngiat mair da ama ruvek moe arhä saqong.” ⁴ Näkt ma Jisas kä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Guani qoe di ama Muräkt ngärhit tares pät ini angärha rhäng bät ama Sabat? Nga maräkt iva ut tualat na ama lat ama mär ngät ura va ut tualat na ama vuirhong bä qosaqi nga maräkt iva ut tumaiar ama ruqa aa iar ura va urhi veng?” Rhoqoräkt dä qop kaku rha muvät pät a qa.

⁵ Dä ma Jisas ka näm namet a nas sävät a rha na ama uraqi inguna rhäqäp ka na ama märänga sä rha nävät arhä väs ama qrot ngät dä qa qoar nä qäarak ka ruqa rhoqortäqyia, “Ngia rhurän dä ngia rhäqyet.” Dä qa murän da aa rhäqyet bä sa märäs pät a et mamär.

⁶ Bä na äkt dä ama Farisiqäna rha met bä rha nasäng i rhat tamän särhäm ne rhi nä ma Herot aa ruvek kärarhani i rhat tair

* **2:22** Qaku mamär iva aung gä namualat toqoräkt dap sokt mamär iva qät tor na ama iar qi ama wain sämät ama iar ngät ama ngädäng. Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

va aa rhäng iva rhi veng ma Jisas toqor mäniekt.

Ama Gulañ Na Ama Ruvek Tat Tet Nasot Ma Jisas

⁷ Evär dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda sävät ama namuqa aa rhäkt dä ama guläñgi ama mor qi na ama ruvek nae ma Galili rhat tet nasot a rha. ⁸ Bä nga rha nari sävät kärqärhong moekt i qat tualat nä irhong dä ama rhäqäp na rha ama ruvek ta män sagem ga nae ma Judia näkt ma Jerusalem bä nävät ama ngärhäktka ma Idumea bä näva ama ivärhimek tage na ama rigi ma Jordan bä nae namet ama värham ma Tair dä ma Saidon. ⁹ Dä ma Jisas ka nän aa mudäsaqongda iva rhi rhäkmu na anga mlauski anga gaini na qi bä ba qa inguna ama mor qi ama guläñgi bä varis ngakt dä rhi narhäkbrät ka.

¹⁰ Sa qa nän aa mudäsaqongda rhoqoräkt inguna qa mumäräs pät ama rhäqäp na rha bä arhani sa ama räm di rhit tägär na ama ruvek nanokt nas ivakt iva rhit täk pät a qa. ¹¹ Bä nga ama iaus nämät ama ruvek di ngärhit näm sävät ma Jisas dä ngät täqäne sä iarhakt ama ruvek iva rhit lir ti nän da arhä quum sä nas säng aa qar dä rhit näs masirhat toqortäqya, “Ainge di ma Ngämuqa aa emga.” ¹² Sokt di ma Jisas ka von da rha ama enge na ama mugem ama qrot ngät iva qale rhi namuqunäga sä qa ba ama ruvek.

Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda

(3:13-19 / Mat 10:1-4 / Luk 6:12-16)

¹³ Ma Jisas ka met bä sämäni ama damgi näkt ka mes iarhakt kärarhae i nani a qa na rha sagem mes bä rha män sagem ga. ¹⁴ Näkt ka armeng da ama ngärhäqyisem da udiom na rha bä qa muqunän bät a rha iva ama ngangda na rha sä ma Ngämuqa aa lat*. Dä va qale rha gem ga bä va qät täk na rha ivakt iva rhi sameng ¹⁵ bä qosaqi va rhi rha ama rhares ivakt iva rhit kutmäs ama iaus nämät ama ruvek. ¹⁶ Sa qa armeng dä rhärha rhäkt ama ngärhäqyisem da udiom na rha i ma Saimon gäarak i qa mes ka i

ma Pita ¹⁷ näkt ma Jems kä na aa läktka ma Jon ma Sebedi aa imiom. Ma Jisas ka mes iom na ama ngärhipki i ma Boanerges i rhakt täkt ama ngärhipki di qi sameng sävät a iom i iom di rhoqor ama iauska qaräkni i vukpukdur väm ga ¹⁸ dä ma Andru dä ma Filip dä ma Bartolomyu dä ma Matyu dä ma Tomas dä ma Jems ma Alfius aa emga dä ma Tadius dä ma Saimon gäarak i rhat tes ka i ama Selot ¹⁹ näkt sävät ma Judas Iskariot käräk i qa vodä ma Jisas säva aa ikkäna arhä rhäkt.

²⁰ Ma Jisas ka mon säva akni ama vätka bä saqi as ama guläñgi na ama ruvek pätämne na rha e bä qa qä na aa mudäsaqongda di qaku anga släqyäs ba rha iva rha äs anga tmäs. ²¹ Dä aa qarhae rha nari sävät a qa rhoqoräkt dä soknga rha män ivakt iva rhi rhäqoar sä qa inguna ama ruvek ti qoar toqortäqya, “Sa inirqi na qa.”

Ama Märhamän Mava Sävät Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa

(3:22-30 / Mat 12:22-32 / Luk 11:14-23 / Luk 12:10)

²² Dap ama Skraipkäna qararhani i rha män nae ma Jerusalem di rhi qoar toqortäqya, “Ma Jisas di ma Belsebul qa e mät ka bä nävät iaqäkt käräk i ama iaus angät narhoerqa aa qrot di qät kutmäs ama iaus.”

²³ Dä soknga ma Jisas ka mes ta bä qat tamän särhäm da na ama enge na ama siqut toqortäqya, “Mamär vät ma Sämgä iva qä qutmäs a nas toqor mäniekt? ²⁴ Ngakt bä anga muräktpäm di sa ngä matmät na nas diva qaku angärha anga uiuit. ²⁵ Dä qosaqi ngakt bä nga anga sägärhae näva anga vätka di sa rha matmät na ne diva qaku mamär iva rhi natmair i ama sägärhae na rha. ²⁶ Bä ngakt bä ma Sämgä aa qarhae rhi arhäktgyäm sä ne bä rhat tatmät na nas diva qaku aa muräkt angärha anga qrot dap aa qrot di sa rhäktäksot na ngät.

²⁷ “Ngäni qoar i ngut kutmäs ama iaus nävät ma Sämgä aa qrot sokt di as ngäni lu rhärhom i qaku mamär vät aung iva qa rhon säva anga qrot ka anga ruqa aa vätka

* **3:14** bä qa muqunän bät a rha iva ama ngangda na rha sä ma Ngämuqa aa lat Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

bä qä rha aa qärhong dap koki ngakt bä nga qa er qä qop pät a qa. Dä nak as mamär vät a qa iva qä rha aa qärhong.

²⁸ “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ama ruvek arha vuirhong moe näkt sävät arha märhamän mava moe nä ma Ngämuqa diva qä qyiradeng ba rha.

²⁹ Dap aung gäarakni i qat tamän mava na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa diva qaku ma Ngämuqa qä naqyiradeng ba qa dap ianiäkt aa vuini diva ini ngät däqäm basägos.”

³⁰ Ma Jisas kat tamän doqoräkt sävät ama märhamän mava inguna qärrhani ama Skraipkäna di rhat tamän doqortäqyia, “Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qaku qat tualat gem ga dap kinak ama iauska qa e mät ka.”

Ma Jisas Aa Nanäk Näkt Sävät Aa Läktpek (3:31-35 / Mat 12:46-50 / Luk 8:19-21)

³¹ Ma Jisas aa nanäk näkt aa läktpek ta män bä rhat mair dalek dap ta rhäk na akni ivakt iva qa rhet nani a qa sagem da. ³² Dap ama guläñgi na ama ruvek di rhat muqun namet a qa bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Gi nanäk ki nä gia läktpek di iarha namäk dalek i nani a rha na nge iva ngia rhet sagem da.”

³³ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Agukt koe di gu nanäk bä guavek koe di gua läktpek?” ³⁴ Näkt ka näm sävät iarhakt kärarhae i rhat muqun namet a qa näkt ka qoar toqortäqyia, “Gu nanäk ki nä gua läktpek di rhärha rhäkt!” ³⁵ Auge qäarak i qat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa di iaqäkt di gua lätkka bä gua lätkki bä gu nanäk.”

4

Ama Enge Na Ama Siquitki Sävät Ama Ruqa Qäarakni I Qät Don Na Ama Gavämirhong (4:1-9 / Mat 13:1-9 / Luk 8:4-8)

¹ Saqi as ma Jisas kä nasäng i qä su ama ruvek pät ama namuqa aa rhäkt. Dä ama guläñgi na ama ruvek kärarhani i västämne na rha namet a qa di ama mor qi dä soknga qa veng sämät ama mlauski ama lil qi bä qat muqun mät ki va ama namuqa dap kale ama ruvek moe vät a qoan bät ama namuqa aa rhäkt. ² Bä qä su rha rha ama

rhäqäp nä irhong na ama enge na ama siqut. Rhoqoräkt i qä su dä qa märhamän doqortäqyia, ³ “As ngäni nari! Maos dä akni ama latka qäarakni i qät don na ama gavämirhong ga met säva ama etki ivakt iva qä qutnanokt pät a qi. ⁴ Bä nga qät don na ama gavämirhong bät ama etki dä arhongni ama gavämirhong ngä säp sä varhäm ama iska bä ama isäm ngä män bä ngä mä s irhong. ⁵ Dap arhongni ngä säp sävät ama ivärhimek ama dui väm imek äkt i qaku ama ivätki masirhat. Bä ama gavämirhong ngä lir ngä ir inguna ama ingas ama ivätki. ⁶ Sukt di nga ama qunäga qa sek mes dä qek pät irhong bä nät däm irhong inguna qaku irhong angärha anga qridu anga uiu ngät. ⁷ Dap arhongni ama gavämirhong ngä säp sä mänguräp ama ritgung bä nga ama ritgung ngä ir dä ngä ong ama gavämirhong bä ngä slava nä irhong angärha irhirqi bä qaku irhong ngä sa. ⁸ Dap arhongni ngä säp sävät ama mär qi ama ivätki bä irhong ngä ir bä irhong ngä sa i arhong ngä sa ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem nä irhong ama gavämirhong dap arhong ngä sa ama dävauung na rha ama ruvek nä irhong dap arhong ngä sa ama handret nä irhong ama gavämirhong.”

⁹ Dä qosaqi qa qoar toqortäqyia, “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

Ama Rharimini Qärqäni I Ma Jisas Kat Tamän Na Ama Enge Na Ama Siquit

(4:10-12 / Mat 13:10-17 / Luk 8:9-10)

(4:13-20 / Mat 13:18-23 / Luk 8:11-15)

¹⁰ Näkt nga mamär i sukt ka qale qa qä na aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha näkt sävät arhani namet a qa dä rhi snanbät sä qa iva qä rhäväkt sa aa enge na ama siqut.

¹¹ Dä qa märhamän särhäm da rhoqortäqyia, “Aingän di sa ma Ngämuqa qa rhares ba ngän iva qunäga vät a ngän sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm. Dap iarhakt kärarhae i qaku qale rha vä ma Ngämuqa aa Muräktpäm di rhat nari iarhongäkt moe na ama enge na ama siqut.” ¹² Rhoqoräkt diva rhäkmamär varhäm ma Aisaia aa enge qärangät i sa mudu qa säm a ngät toqortäqyia,

“ ‘Näma dä äkt bä rhat nañäm sokt diva qaku rhi nalu guani
 bä näma dä äkt bä rhat nari sokt diva qaku qunäga vät a rha.
 Bä nga nävät iangärhäkt arha lat dä va qaku rhi narhong sävät ma Ngämuqa ivakt iva qä qyiradeng na arha vuirhong!’ ”

¹³ Dä saqi as ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga sa qaku qunäga vät a ngän sä rhangät täkt ama enge na ama siqut? Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va qunäga vät a ngän sa angätäni ama enge na ama siqut moe rhoqor mäniekt?
¹⁴ Ama latka qärakni i qät don na ama gavämirhong di qä sameng nä ma Ngämuqa aa enge. ¹⁵ Ama gavämirhong gärqärhongni i irhong ngä säp parhäm ama iska di rhoqor arhani ama ruvek kärarhani i rha nari ma Ngämuqa aa enge dap sokt di vät iomäkt ama qäväläm dä ma Sämgä qat dän masägos bä qät ta ama enge näda arha rhon. ¹⁶ Dap arhani ama ruvek di rha rhoqor ama gavämirhong gärqärhong i sa ama latka qa rhon nä irhong bät ama dui vät imek ama ivärhimek di iarhakt kärarhae i rha nari ma Ngämuqa aa enge näkt ta lir ta sangar sävät a ngät na ama märmärgem. ¹⁷ Dap kaku ama enge angät snagut ngä mon säda arha ron mamär dä soknga rhat mair ma ama qrot nak kop pät ama qot äm ama qäväläm. Bä nga anga märänga qat dän bät a rha ura ama ruvek ti sangäm na rha inguna nävät ma Ngämuqa aa enge dä lärlir mämae da arhä qatnanakt.

¹⁸ “Dap arhani di rha rhoqor ama gavämirhong gärqärhong i qa latka qa rhon nä irhong sä mänguräp ama ritgung. Iarhakt ama ruvek di rha nari ma Ngämuqa aa enge ¹⁹ sokt di ama qänäskänes nämäni rhangät täkt ama iar dä ama snängaqa ama mor qa sävät ama mämägän narhe qärangätäni i ngärhi irastäm sa ama ruvek näkt ama snängaqa masirhat sävät arhongni ngät dän bä iarhongäkt ngä ir bä irhong ngä slava nä ma Ngämuqa aa enge angärha irhirqi bä qaku ngä sa anga gavam anga mär ngät pät iarhakt ama ruvek arha iar. ²⁰ Dap arhani ama ruvek di rha rhoqor ama gavämirhong gärqärhong i ama latka qa

rhon nä irhong bät ama ivätki ama mär qi. Iarhakt di qärarhae i sa rha nari ma Ngämuqa aa enge näkt ta rha ngät bä ba nas bä ngärhit sa ama gavam bät arha iar. Bä nävät ama sägäni sägäni ama gavämini di arhani di rhit sa ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem na ngät ama gavam dap arhani di rhit sa ama dävaung na rha ama ruvek na ngät dap arhani di rhit sa ama handret na ngät ama gavam.”

Ama Lirhäga Va Ama Laiqa Aa Rem (4:21-25 / Luk 8:16-18)

²¹ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga mamär iva aung ga rhon säva anga vätka sa anga lirhäga qärakni i qat dang bä qa rhu qa va anga uratki arha rem ura va anga laiqa aa rem?” Nasot dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Qaku, dap kat dräm gat täkt a qa rhävuk. ²² Inguna qaku guani qärqäni i ama ngaip ini diva qaku rhi namuqunäga sä ini dä qaku guani qärqäni i ini nga e väm diva qaku vuk sä ini säda eraqi.” ²³ Dä qosaqi qa qoar toqortäqyia, “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

²⁴ Ma Jisas kat tamän särhäm da i qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Mamär iva ngän du angän snäng mamär vät ianiäkt kärqäni i ngänät nari ini” näkt kosaqi qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Iaqäkt ama siqutka qärak i ngän du qa sävät arhani diva qosaqi ma Ngämuqa qa rhu qa sävät a ngän bä qop as pa qä von ngän masirhat. ²⁵ Inguna aung gäarakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae. Dap aung gäarakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha aa qäni ama gaini nä ini nagem ga.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Gavämini Qärqäni I Vur Mät Ini

²⁶ Dä ma Jisas kosaqi qä su rha i qä qoar toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ngäkt kre ama ruqa i qät don na ama gavämirhong bät ivät. ²⁷ Bä nga ama bängang dä ama qunäng doqoräkt i qä mänatäm ura qat täranas dap ama gavämirhong di vukpukge mät irhong bä irhong ngärhi rhir sokt di qop kaku qunäga vät a qa i rhoqor mäniekt sä irhong angärha irhirqi. ²⁸ Näkt koki sokt ama ivätki qia

marmor irhong bä irhong ngä sa ama gavam i mänsäng di vuk sa ama rharebäm sa ama ngärhäqyitnäk bä na äkt dä sa ama rharebäm sa ama tpäski näkt sa ama gavämirhong mät ama tpäski moe. ²⁹ Bä nga sräp ama gavam dä qa ruqa qa mu aa singi mäni ngät inguna ama qäväläm ngä män ivakt iva sa qät dodäktgyäm ngät.”

Ama Enge Na Ama Siquutki Sävat Ama Mastard Aa Gavämini

(4:30-32 / Mat 13:31-32 / Luk 13:18-19)

³⁰ Dä saqi as ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Ngu lu va ngua rhuqut tä ma Ngämuqa aa Muräktpä m sävät agiqa? Ura va agi enge na ama siqutki diva ngua rhamän na ngät ivakt iva ngärhi sameng sävät a ngät? ³¹ Ma Ngämuqa aa Muräktpä m di ngät toqor ama mastard aa gavämini qärqäni i ama gaini mamär qärqäni i akni ama ruqa qa qutnanokt ini va ama ivätki. ³² Sokt di sa nga qa qutnanokt ini dä ini ngä ir ma ama mor qa ama ngämuga bä qorhäs iva qä ir va ama lat angät namuirhong angät tpäs moe bä iaqäkt ama ngämuga di aa rhäkt ama mor ngät bä ama isäm di mamär iva ngärhit täk pät angärha vät pät aa qän.”

³³ Bä qosaqi angätni ama rhäqäp ama enge na ama siqut toqor tangät täkt di ma Jisas kat tamän särhäm da na ngät nä ma Ngämuqa aa enge. Qat tamän särhäm da na ngät as toqoräkt i mamär iva qunäga vät a rha. ³⁴ Ma Jisas di qop sokt kat tamän särhäm da na ama enge na ama siqut. Dap kinak nga rhoqoräkt i sokt ka qä na aa mudäsaqongda dä qät tävakt sa ama enge moe bä ba rha.

Ma Jisas Ka Anmae Da Ama Lauräm

(4:35-41 / Mat 8:23-27 / Luk 8:22-25)

³⁵ Vät iaqäkt ama qunäga rhoqoräkt i bängängäs dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ü rhet samit särhage na ama namuqa.” ³⁶ Dä sa rha met daqule ama ruvek bä rha mon sämät ama lil qi ama mlauski sage ma Jisas bä rha met. Dap kosaqi angätni ama lel ngät ama mlaus ngä väs aa rhäng doqoräkt. ³⁷ Bä nga rhat tet dä ama lauräm ama qrot äm mamär ngä män masägos bä ama vaeng ngä mon sämät

ama mlauski bä rhäqäptäqäp ki bä qorhäs iva qia rhon.

³⁸ Dap ma Jisas di qale qa da ama mlauski at es bä qä mänatäm i mae säng aa uväs. Dä aa mudäsaqongda rha rhäqäm a qa näkt ta snanbät sä qa i rhit näs toqortäqyia, “Qamorqa, nga qaku qänäskänes nge qrekt bä ut moe urhi nöp?”

³⁹ Dä ma Jisas ka märanas bä qa anmae da ama laurqi na ama enge ama qrot ngät näkt ka qoar na ama vaeng doqortäqyia, “Mänadin! Mae vät a ngän!” Dä soknga qäp da ama lauräm dap mä nadin bät ama qoeväs mamär.

⁴⁰ Näkt ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit len masirhat? Nga qoki as kaku angän anga qatnanakt?”

⁴¹ Dä rhäqäp ta mamär na ama tlenga dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Nak sa auge rhak täkt karak i qäqi ama laurqi dä ama vaeng ngät nari nämät ka?”

5

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iauska Mät Ka Ama Ruqa

(5:1-20 / Mat 8:28-34 / Luk 8:26-39)

¹ Rha män bä särhage na ama namuqa ma Galili bä sävät ama Gerasaqäna* arha ivärhäs. ² Bä nga ma Jisas puk sä qa nämät ama mlauski dä qoki äkt dä akni ama ruqa qärakni i ama iauska qa e mät ka qa män nämät ama nöpä arha lek ivakt iva qa rhän sage ma Jisas. ³ Rhak täkt ama ruqa di qale qa mät ama nöpä arha lek näkt kaku mamär vät aung iva saqi as kä naqop pät a qa na anga qoi bä qäqi qaku mamär vät aung iva qä naqop pät a qa na anga sengäna. ⁴ I sa nguna sai dä rhit kop mät aa rhäkt dä aa qar na ama sengäna sokt di qop kä nänbänmät na ama sengäna dä qat tar ta angätni i ama qrot ngät mamär säng aa qar angät tpäs. Bä qop kaku aung gärakni i aa anga qrot iva qä sämbulap täm ga. ⁵ Dä qop pät ama qunäng dä ama bängang dä qat tet mä nguräp ama nöpä arha lek bä vät ama dam dap kat tuqaia dä qä nädäktmät na nas na ama dui.

⁶ Bä nga qa lu ma Jisas inamuk dä qa ang masirhat sagem ga bä arpus na qa mäk

* 5:1 ama Gerasaqäna Ura ‘ama Gadaraqäna ura ‘ama Gergesaqäna’

säng ma Jisas aa qar. ⁷Näkt ka nästäm dövuk toqortäqyia, “Nani a nge iva ngia mäšana na ngo, ainge Jisas ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa emga? Ngut nok pät a nge iva ngia rhu sage ma Ngämuqa iva qale ngi nasangäm na ngo.” ⁸Qat tuqaiä rhoqoräkt di sa nguna ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Vuk sä nge nämät tak täkt ama ruqa ainge ama iauska!”

⁹Näkt ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Rhat tes nge rhoqor mäniekt?”

Dä qarak ka movät toqortäqyia, “Rhat tes ngo i ma Rhäqäp inguna ama rhäqäp na rha na ut.” ¹⁰Dap kop kät nok masirhat pät ma Jisas iva qale qä narhäk na ngät nävät iaqäkt ama ngärhäkta.

¹¹Dap ama vlam ama rhäqäp na ngät di qale ngät e vät ama qurängige bä ngät täs.

¹²Dä ama iaus ngä nok pät ma Jisas i ngärhi qoar toqortäqyia, “Mamär iva ngi rhäk na ut sä mänguräp ama vlam ivakt iva u rhon sämät ngät.” ¹³Dä ma Jisas ka rhares pät angärha rhäng bä vuk sä ngät bä ngä mon sämät ama vlam. Iangärhäkt ama vlam di ama udiom ama tauseniom na ngät di ngä ang masirhat manäp pät ama qäsäpki bä ngä mon ba ama rigi bä ngä ñäp däm gi.

¹⁴Bä ama ruvek kärarhani i mai rhit lu vät iangärhäkt ama vlam di sa rha ang masirhat bä rha sameng mät ama värhäm bä särhage särhage. Dä soknga ama ruvek ta met sae ivakt iva rhi lu iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä märanas. ¹⁵Bä nga rha män ge ma Jisas dä rha lu qa ruqa qarak i vuk sa ama iaus nämät ka i qat muqun i sa qa monmät näkt sa märäs pät a qa bä mamär na aa mädräm bä nga rha lu rhoqoräkt dä rhit len.

¹⁶Ama ruvek kärarhani i rha lu iangärhäkt ama lat di rha sameng ba ama ruvek sävät iangärhäkt ama lat kärangät i ma Jisas ka mualat na ngät pät karak i qre ama iaus kale ngät mät ka bä qosaqi rha sameng sävät ama vlam. ¹⁷Dä ama ruvek ta nasäng i rhat naing bät ma Jisas iva qa rhet nävä iosäkt arha ivärhäs.

¹⁸Bä nga ma Jisas kat don sämät ama mlauski dä qa ruqa qarak i ama iaus ngä met nämät ka qät naing bät ma Jisas iva qä na qa. ¹⁹Dap ma Jisas di qop kaku qa rhares pät aa rhäng dap kinak ka qoar

na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet sävät gia vät sage gi qarhae bä ngi sameng ba rha i ma Ngämuqa qa mualat pä gia iar toqor mäniekt dä va ngi sameng sävät ma Ngämuqa aa lavuqi sävät a nas.”

²⁰Dä soknga qarak ka ruqa qa met bä qä nasäng i qä sameng mät ama ivärhäs na ama ngärhäqyisem na ap ama värhap ama mor ap sävät ama lat kärangät i ma Jisas ka mualat na ngät sä qa bä ama ruvek moe di qräk mät ta.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Evopki Näkt Ma Jairus Aa Imgi

(5:21-43 / Mat 9:18-26 / Luk 8:40-56)

²¹Bä sa nga evär dä ma Jisas mät ama mlauski bä särhage na ama namuqa e ma Kaperneam dä ama guläñgi ama mor qi na ama ruvek pästämne na rha namet a qa vät ama namuqa aa rhäkt. ²²Dä akni ama tpäsinaqa näva ama mämairqi qarak i rhat tes ka i ma Jairus di qa män sae. Bä nga qa lu ma Jisas dä arpus na qa samäk säng aa qar ²³bä qat naing bät ma Jisas masirhat toqortäqyia, “Nguä imgi ama gaini na qi di qorhäs iva qi ñäp dap ngi ang bä ngia rhu ngia rhäkt pät a qi dä va märäs pät a qi bä va ama iar qi.” ²⁴Dä ma Jisas ka met kä na qa.

Dap ama guläñgi ama mor qi na ama ruvek di rha met nasot ma Jisas bä qale rha namet a qa bä rhit tares ka. ²⁵Näkt aktni ama evopki di qali qi e qaräkt i qaku mae da arha rämgi na ama equngi dap ama biaska di qop kat tet pät ama ngärhäqyisem da udiom na ama qoeo. ²⁶Bä sa ava gem gi mamär i sa ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rhat dräm dat tumäräspät ta lu vät a qi bä sa qia sot pät a nas ba rha sokt di qop kaku märäs pät a qi dap kinak mor mät arha rämgi.

²⁷Bä nga qia nari sävät ma Jisas dä qia met säng aa rhäng mänguräp ama guläñgi bä qia rhäk pät aa boiqi ²⁸inguna qiat tu arhä snäng doqortäqyia, “Ngäkt bä sokt ngu rhäk pät aa boi dä sa va märäs pät a ngo.”

²⁹Dä soknga mae da ama biaska masägos dap kia nari va arha iar i isiska vät a qi nämät iaqyäkt ama rämgi.

³⁰Bä nga qia rhäk pät ma Jisas aa boi dä qa nari i ama qrot ngä met nävät a qa

masägos dä qa rhong namet a nas sävät ama guläñgi dä qa snanbät toqortäqyia, “Auge qa rhäk pät gu boi?”

³¹ Dä ma Jisas aa mudäsaqongda rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngiat lu i ama rhäqäp na rha ama ruvek tit tares nge sokt di qop ngi snanbät i auge qa rhäk pät a nge?”

³² Sokt di qop ma Jisas di qät ñäm namet a nas ivakt iva qä lu i auge qa mualat toqoräkt.

³³ Dä sa qa ruqi qia räm i sa märäs pät a qi dä soknga qia män bä arpus na qi samäk säng aa qar bä värvar vät a qi mät ama tlenga dap kia sameng na ama engätki moe sävät a nas ba qa.

³⁴ Dä qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Ngua imgi, gi qatnanakt ngä mumäräs pät a nge. Ngia rhet sa ama isiska bä sak pät a nge nämät iaqäkt gi märänga.”

³⁵ Dap as toqoräkt i ma Jisas kat tamän dä arhani ama gamoe rha män nävät ma Jairus ama narhoerqa näva ama mämairqi aa vätka bä rha qoar nä ma Jairus toqortäqyia, “Ngia imgi di sa qia ñäp. Mäniekt bä va saqi as ngia rhuruan bät kamorqa?”

³⁶ Dap ma Jisas di qop ka qyiradeng na arha enge dap ka qoar na ama mämairqi at narhoerqa rhoqortäqyia, “Qale ngi natlen, dap sokt ngiat nanakt.”

³⁷ Näkt kaku qa rhares pät aung aa rhäng iva qa rhet nasot a qa sae dap sokt kä nä ma Pita näkt ma Jems kä nä ma Jon ma Jems aa lätkka. ³⁸ Bä nga rha män bät ka tpäskinaqa aa vät dä ma Jisas ka lu ama ruvek i rhat tuqai i rhit nok dä rhit sek arhä qän masirhat. ³⁹ Dä ma Jisas ka mon säva vät sagem da bä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit nok dä ngänit sek angän gän masirhat? Nak kop kaku ama rhuimgi qia ñäp dap ki mänatäm.”

⁴⁰ Dä rha rhama täm ga.

Sokt di nasot dä qa rhäk na rha sä dalek dap ka rhäqoar sa ama rhuimgi at mam dä at nan näkt aa mudäsaqongda qararhae i rhi na qa bä rha met sa äkt i ama rhuimgi qali qi e. ⁴¹ Näkt ka sangar at tärhäkt dä qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Talita kum.” Di ama rharimini rhoqortäqyia, “Qarhuimgi, ngu qoar na nge i ngia rhäranas.” ⁴² Dä qa rhuimgi qia märanas masägos bä qiat

tet pa vät. Bä nga rhoqoräkt dä qräk mät ta mamär nävät iangärhäkt ama lat. Iaқыäkt ama rhuimgi di ama ngärhäqyisem da udiom na at koeo. ⁴³ Dä qa voda rha ama enge ama qrot ngät iva qale rhi nasameng ba aung sävät iangärhäkt ama lat näkt ka qoar na rha iva rhi von gi rhä guani ivakt iva qia äs.

6

Ama Ruvek E Ma Nasaret Ta Mer Ma Jisas

(6:1-6 / Mat 13:53-58 / Luk 4:16-30)

¹ Ma Jisas ka met bä säva aa värhäm maräkt kä na aa mudäsaqongda. ² Bä nga vät ama Sabat dä qa nasäng i qä su va ama mämairqi bä ama rhäqäp na rha qararhani i rha nari qa di qräk mät ta rhoqoräkt.

Dä rhi snanbät toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di sa qa rha rhärhong däkt na qoe? Dä qosaqi qa rha rhangät täkt ama mädräm na qoe nai i qat tualat dä qäqi ama nañis ngät ama lat ngät dän? ³ Iaқыäkt di qaräkt i nak kop kät täk pät ama vät. Iaқыäkt di ma Maria at toemga bä ma Jems kä nä ma Josep dä ma Judas kä nä ma Saimon arha matka. Aa läktpek ama evop di nak kop tärho e gem ut.” Sa rhat tamän doqoräkt bä rha qut säda arha ron nävät a qa.

⁴ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa vämginaqa di qaku anga qutdrir sävät a qa sokt pä qarqom aa värhäm mamär bä mänguräp aa qarhae bä mäk pa aa vätka.” ⁵ Dä soknga qaku mamär vät a qa iva qä namualat na anga lat anga nañis ngät e dap sokt ka mu aa rhäkt pät ama marheka na rha ama rämgivärharha bä märäs pät a rha. ⁶ Bä qräk mät ma Jisas nävät a rha i sa nguna qaku arha anga qatnanakt.

Nasot dä ma Jisas kat tet mät ama värhap ama gaini na ap dap kä su ama ruvek.

Ma Jisas Qa Rhäk Na Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda

(6:7-13 / Mat 10:5-15 / Luk 9:1-6)

⁷ Dä qa mes aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha sagem mes näkt ka nasäng i qät täk na rha i udiom udiom näkt kosaqi qa voda rha ama qrot ivakt iva rhit kutmäs ama iaus. ⁸ Qa rhäk

na rha sä rhangät täkt ama rhodäm i qat tamän doqortäqyia, “Qale aung gä narha guani sävät kärqos angäna tmerhäs dap sokt anga tлага dä qale aung gä narha anga tmäs ura anga sägänaqa ura anga ligär mät angäna rhae. ⁹ Dap ngänät don mät anga sandal dap kale aung gä narha agukt anga srapki anga unbem na qi irhäm mes. ¹⁰ Bä nga qre vakt bä ngänät don säva agi a vätka dä qale ngän äkt pä iaqäkt ama vätka bä dängdäng i ngän det nävä iomäkt ama värhäm. ¹¹ Dap ngäkt bä anga ruvek näva agi a värhäm gärrarhani i ngän män sagem da di qaku rha ar sä ngän dä qaku rha nari nämät ngän dä va ngäni suqup angäna qar sa ama rhabuqi nävät ngät samäk* pät ama qäväläm gärrqom i ngän det. Rhoqoräkt diva ngäni sameng i iarhakt ama ruvek di qaku mär ge ma Ngämuqa nävät a rha.”

¹² Dä soknga rha met bä rhi sameng iva ama ruvek ti näpgoer na nas nämät arha vuirhong. ¹³ Näkt tit kutmäs ama rhäqäp ama iaus dä rhit prit na ama oel säda ama rhäqäp na rha ama rämgivärharha arhä väs bä rha mumäräs pät a rha.

*Ma Jon Ama Baptais Aa Tñäpki
(6:14-29 / Mat 14:1-12 / Luk 9:7-9)*

¹⁴ Ama vitnaqa ma Herot ka nari rhoqoräkt i ma Jisas aa ngärhipki di sa qia met mät a vät sä qarängät aa lat. Bä arhani rhi qoar toqortäqyia, “Ma Jisas di ma Jon ama Baptais kärakni i sa qa märanas nämät ama tñäpki bä rhoqoräkt i ama nañis ngät ama qrot ngät ama lat di ngät tualat gem ga.” ¹⁵ Dap kosaqi arhani rhi qoar toqortäqyia, “Iaqäkt di ma Elaija.” Dap arhani rhi qoar toqortäqyia, “Iaqäkt di ma Ngämuqa aa vämginäqa qäarak i qa rhoqor ma Ngämuqa aa vämginarha mudu.” ¹⁶ Bä nga ma Herot ka nari rhoqoräkt dä qa märhamän doqortäqyia, “Ma Jon, ama ruqa qäarak i ngua rhares bä rha rhodäkt mät ka di sa qa märanas nämät ama tñäpki!”

¹⁷ Qa märhamän doqoräkt inguna sa qa voda rha ama muräkt ivakt iva rhi sangar ma Jon bä rhi qop pät a qa bä rha rhu qa va ama tpäskiarharhäng. Sa qa mualat toqoräkt inguna vät aa lätkka ma Filip aa egutki ma

Herodias at täväs käräkt i sa ma Herot ka mät a qi. ¹⁸ Qa mualat toqoräkt inguna ma Jon di sa qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qaku varhäm ama Muräkt toqoräkt iva ngia rhät gia lätkka aa egutki.”

¹⁹ Dä qosaqi ma Herodias di rhäptäp da arha ron sävät ma Jon bä nani a qi iva qi rhäk nä guavek ivakt iva rhi veng ga sokt di qop kaku mamär vät a qi ²⁰ inguna ma Herot di qät len ma Jon bä qät lu vät a qa inguna qat dräm i ma Jon di ama räkt ka bä ama qumärqumär qa mamär dä ma Ngämuqa aa saqong. Bä nga ma Herot kat nari ma Jon aa enge dä qat tu aa snäng masirhat sävät a ngät sokt di qop märmär qat nari qa.

²¹ Bä nak as dängdäng dä ama släqyäs ngä män bä ma Herodias ivakt iva qi lu i rhi veng ma Jon. Bä nga vät ma Herot aa bängagi qäarak i mudu qa män dä qa mualat na ama tmäski bä ba aa latta ama narhoerta näkt ama narhoerta ama ulaqimärharhärhäkt näkt ama ruvek ama moräs na rha nae ma Galili. ²² Bä nga ma Herodias at tuimgi qia mon sagem da bä qiat tain dä märmär ge ma Herot kä na aa ruavek kärarhae i rha män säva aa tmäski nävät a qi. Dä ama vitnaqa ma Herot ka qoar nä qa rhuimgi rhoqortäqyia, “Ngi nän ngo rha agini qärqäni i nani a nge nä ini dä va ngu von nge rhäm ini.” ²³ Näkt ka mu i qä qoar toqortäqyia, “Agini qärqäni i ngi nän ngo rhäm ini diva ngu von nge bä nämä dä äkt bä ngi nän da anga qäväläm nävät kärqärhong i ngut lu vät irhong.”

²⁴ Dä vuk sä qi bä qia snanbät sa at nan doqortäqyia, “Va ngu nän da agiqa?”

Dä at nan gia muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Ma Jon ama Baptais aa uväski.”

²⁵ Dä qoki äkt dä qa rhuimgi qia lir qia mon sage ama vitnaqa ma Herot sa arha nän bä qia nän doqortäqyia, “Nani a ngo iva ngi von ngo rhäkt tä ma Jon ama Baptais aa uväski va anga pletige ama mor ige.”

²⁶ Bä ama vitnaqa ma Herot di airäs ka masirhat sokt dinguna nävät kärängät aa enge i qa mu bä nävät kärarhae aa ruavek i rha män säva aa tmäski dä qaku nani a qa iva qä nen na qi. ²⁷ Dä

* **6:11** ngäni suqup angäna qar sa ama rhabuqi nävät ngät samäk Rhangät täkt ama lat di ngärhi sameng i sa ma Ngämuqa qa rhong na rha mas.

qoki äkt dä qa rhäk na akni nävät aa ulaqimärharhärhäkt sa ama enge ama qrot ngät iva qa rhän sä ma Jon aa uväski. Dä qarak ka met bä qa rhodäkt mät ma Jon ba ama tpäskiarharhäng. ²⁸ Näkt ka män sa aa uväski bä samuk pa ama pletige ama mor ige. Näkt ka von ga rhuimgi bä qia von at nanäk.

²⁹ Bä nga ma Jon aa mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä rha män bä rha rha aa släqyige bä rha mas nä ige mät ama ñäpka aa liqi.

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäš Bä Ba Ama Ngärhäqyet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek
(6:30-44/Mat 14:13-21/Luk 9:10-17/Jon 6:1-15)

³⁰ Evär da ama ngangda nävät arha lat bä västämne na rha namet ma Jisas bä rhi sameng ba qa nä iarhongäkt moekt i rha mualat nä irhong dä rha su sävät irhong. ³¹ Bä sa nga rhoqoräkt i masirhat na ama ruvek i rhat tet tat dän nagem da bä qaku anga släqyäs bä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda ivakt iva rha äs dä soknga ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Sokt ngän ngäni ang bä u rhet sävät anga ivärhäs i qaku anga ruvek pät a äs bä va mae vät a ngän." ³² Dä soknga sokt ta rha met mät ama mlauski sävät aosni ama ngaip äs ama ivärhäs. ³³ Sokt di ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rha lu rha i rhat tet di rha räm a rha dä rha ang nasot a rha näkt arhani ama ruvek masirhat näva ama värhap ama mor ap ta mon mäni rha bä rha moe rha er ta män äkt i ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet sae.

³⁴ Bä nga ma Jisas ka män mit pät a qoan bä qa lu ama guläñgi ama mor qi dä qa lavuqi na rha inguna rha di rha rhoqor ama sipsipkäna qärangätäni i qaku angärha anga ruqa iva qät lu vät a ngät dä soknga qä nasäng i qä su rha rha ama rhäqäp nä irhong.

³⁵ Bä nga säpbängang mamär dä aa mudäsaqongda rha män gem ga dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, "Rhos täkt ama ivärhäs di sa qale läš gläius dap sa säpbängang." ³⁶ Bä nga rhoqor täkt dä mamär iva ngi rhäk na ama ruvek ivakt iva rha rhet sämät ama

värhap bä särhage na ap ivakt iva rhi vodäm bät guarhong iva rha äs."

³⁷ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Aingän ngäni von da rhä guarhong iva rha äs."

Dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, "Bä nga rhoqoräkt dä ama rhodäm sa ama ligär iva urhi vodäm na ngät di nak kop toqor ama udiom ama handretiom na ama qunäng angät titsek! Nga va u rhet bä urhi vodäm sokt nä rhangät täkt pät anga bretkäna bä va urhi von da?"

³⁸ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Ama mämänia ama bretkäna nga e gem ngän?" Näkt ka rhäk na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, "Ngän det bä ngäni ñäm."

Bä nga rha män bät ama rhodäm sa ama tmäs dä evär däm da bä rha qoar nä ma Jisas toqortäqyia, "Ama ngärhäqyet ama bretkäna näkt ama rhinämiom ama udiom."

³⁹ Dä ma Jisas ka qoar na rha iva rha rhatmät na ama ruvek näkt pa rha rhuqun ba ama mran angät tpäs pa ama guläñap i aomni ama guläñäm sai dä aomni sai. ⁴⁰ Dä soknga rha muqun ba ama guläñap kärqapni i apni di ama handret na ama ruvek pä bap dap apni di ama udiom ama ruiom da ama ngärhäqyisem na ama ruvek pä bap.

⁴¹ Näkt ka rha ama ngärhäqyet ama bretkäna näkt kä udiom gä rhinämiom näkt sa qa ñäm dävit säva ama usäpki näkt ka mes ama mär näkt ka vonmät na ama bretkäna näkt ka von aa mudäsaqongda ivakt iva rhi are däm ngät bä ba ama ruvek. Dä qosaqi qa matmät na ama rhinämiom bä ba rha moe.

⁴² Bä rha moe rha mäš bä arhä sarem. ⁴³ Näkt ama mudäsaqongda rha rhäqäp ama urat ama ngärhäqyisem dä unbem na ngät na ama mäsdävät nävät ama bret ngä na ama rhinäm.

⁴⁴ Ama rhodäm sa ama gamoe iarhakt kärarhae i rha mäš iangärhäkt ama tmäs di ama ngärhäqyet ama tausengäna na rha näkt sävät ama evop ti na ama rhoes.

Ma Jisas Kat Tet Pät Ama Qoeväs Angärha Rhäng
(6:45-52/Mat 14:22-33/Jon 6:16-21)

⁴⁵ Dä nak kop äkt dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda bä rha veng sämät ama mlauski iva rhi rhoer särhage sämät ama värhäm ama lel äm ma Betsaida dap pa dängdäng na qa ivakt iva qä vräs na ama guläñgi. ⁴⁶ Bä nga nasot i sa qa vräs na ama guläñgi dä dang däm ga bä sämäni ama damgi ivakt iva qä nän.

⁴⁷ Bä sa rhoqoräkt i bängängäs dä aa mudäsaqongda arhä mlauski di qali qi mänguräp ama namuqa mamär dap ka di sokt ka namit närhage vät ama namuqa aa rhäkt. ⁴⁸ Dä qa lu aa mudäsaqongda i rhi siqut na arhä mlauski iva qiat tet dä qaku inguna ama laurqi qi e nani a ne na rha. Bä nga sa qorhäs iva qunäga dä qa met bä sagem da i qat tet pät ama qoeväs angärha rhäng. Bä qorhäs iva qä rhäqär na rha.

⁴⁹ Sokt di nga rha lu qa i qat tet pät ama qoeväs angärha rhäng dä rhat tu arhä snäng i nguaräm anga rhomga na qa. Bä rhat tuqaia ⁵⁰ inguna rha moe rha lu qa bä rhit len masirhat. Dä qa märhamän särhäm da masägos i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Qale ngänit len! Nak kop mamär. I nak kop aingo.” ⁵¹ Näkt ka veng sämät ama mlauski sagem da dä mae da ama laurqi. Bä qräk mät ta mamär ⁵² inguna qosaqi qaku qunäga vät a rha i ma Jisas di auge iaqäkt nävät aa lat kärangätni i qa mualat na ngät sävät ama bretkäna bä ngä män masirhat inguna ama qrot arhä väs.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rämgivärharha E Ma Genesaret
(6:53-56 / Mat 14:34-36)

⁵³ Bä nga sa rha mängaläkt särhage dä mae vät a rha e vät ama ivärhäs ma Genesaret bä rha qop sa arhä mlauski e. ⁵⁴ Bä nga vät ama qäväläm gärqom i vuk sä rha nämät ama mlauski dä ama ruvek ta räm ma Jisas. ⁵⁵ Dä rha ang dä iaqäkt ama ngärhäkka aa ron moe bä rha rha ama rämgivärharha va ama gasgasimek bä sävät ama ivärhimek kärqämekni i rha nari i qale ma Jisas e. ⁵⁶ Bä qosaqi nga qoe nai i ma Jisas kat tet i rhoqoräkt i qat tet pa ama värhap ama lel ap ura va ama

värhap ama mor ap ura sävät ama värhap angät ngärhakt tage rhage dä ama ruvek tat tu arha rämgivärharha va ama ivärhimek kärqämekni i rhit boda ama tmäs e. Näkt tat naing bät a qa iva qät tares pät ama rämgivärharha arha rhäng iva näma dä äkt bä nak kop pa sokt tit täk da aa boiqi arha väm. Bä iarhakt moe qärrarhae i sa rha rhäk da arha väm di sa märäs pät a rha.

7

Ama Ruvek Arhä Qärhong Dä Ma Ngämuqa Aa Muräkt
(7:1-13 / Mat 15:1-9)

¹ Ama Farisiqäna näkt arhani ama Skraipkäna qärrarhani i sa rha män nae ma Jerusalem di västämne na rha namet ma Jisas näkt ² ta lu arhani ma Jisas aa mudäsaqongda i rhat täs ama tmäs na arhä rhäkt i qaku ama qumärqumär ngät i sa qaku rha rhor ngät.

³ Ama Farisiqäna näkt sävät ama Judaqäna moe di qaku mamär iva rhi namäs toqoräkt inguna narhoer diva rhi rhor arhä rhäkt parhäm arha morta arhä qärhong. ⁴ Bä qosaqi rhoqoräkt i rhat dän nävät ama ivärhäs kärqosni i rhit boda arhä qärhong e dä qaku rhat täs bä dängdäng i rhi rhor arhä rhäkt parhäm arhä qärhong. Dä qosaqi rhat tet parhäm ama rhäqäp nä irhong arha morta arhä qärhong doqor iomäkt iva rhit tor iarhongäkt kärqärhong i rhat täs dä rhit nakt nämät irhong bä sävät iarhongäkt kärqärhong i rhat tuqun bät irhong*.

⁵ Bä nga rhoqoräkt dä ama Farisiqäna näkt sävät ama Skraipkäna rhi snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Mäniekt bä qaku mamär iva gi mudäsaqongda rhat tet parhäm ama morta arhä qärhong dap kinak tat täs arha tmäs na arhä rhäkt i qaku ama qumärqumär ngät?”

⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Sa ma Aisaia qa märhamän mamär bät ama enge nage ma Ngämuqa sävät a ngän, aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, toqor mudu i qa säm doqortäqyia,

* **7:4** bä sävät iarhongäkt kärqärhong i rhat tuqun bät irhong Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

“Rhärhae rhäkt ama ruvek di rhit kutdrir sävät a ngo na arha väm dap arhä snängaqa di qa e gläius na ngo.

⁷Dap ti nänäs sagem ngo mavängam i rhi su ama ruvek na arhä muräkt i rhoqor qre ama muräkt nagem ngo.’

⁸Bä sa ngän gyiradeng nä ma Ngämuqa aa Muräkt dap ngän sangar sävät ama ruvek arhä qärhong.” ⁹Näkt kosaqi qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngän du angän snäng i ngän dualat mamär toqoräkt i ngän du ma Ngämuqa aa enge ama qrot ngät tage ivakt iva ngän det parhäm angäna morta arhä qärhong! ¹⁰Inguna ma Moses ka qoar toqortäqyia, ‘Mamär iva ngit kutdrir sävät gi mamäk dä gi nanäk’ näkt ‘Auge qaräk i qät tamän mava na aa mamäk bä qop aa nanäk diva qoki rhi veng ga.’ ¹¹Sokt di aingän di ngäni qoar i mamär toqoräkt krekt bä nga anga ruqa qä qoar na aa mamäk ura aa nanäk toqortäqyia, ‘Agi matnärhäm gärangätni i mai va ngu von en däm ngät di sa ngua von ma Ngämuqa’ ¹²bä rhoqoräkt di sa ngänit päs särha ama ruvek iva qaku sävetka qät lu vät aa mamäqiom mamär. ¹³Nguna rhoqoräkt bä ngänit kyiradeng nä ma Ngämuqa aa enge qarängät i sa ngä män nage angäna ikkäna ivakt iva ngän det parhäm angän gärhong. Bä ngän dualat na arhong ama rhäqäp nä irhong doqoräkt.”

Agirhong Gärqärhongni I Irhong Ngät Tualat Sä Sävetka Bä Va Qaku Ama Qumärqumär Qa

(7:14-23 / Mat 15:10-20)

¹⁴Dä saqi as ma Jisas ka mes ama ruvek sagem mes bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingän moe, di mamär iva ngäni nari ngo bä va qunäga vät a ngän i ¹⁵qaku guani vono vät ama ruqa aa släqyige di mamär iva ini ngä rhualat na ama ruqa bä qaku ama qumärqumär qa dä ma Ngämuqa aa saqong doqoräkt i ini ngät don säväm ga. Dap kinak ianiäkt kärqäni i vukpuk sä ini

näva ama ruqa aa iar di ianiäkt ngärhit säm a qa bä qaku ama qumärqumär qa.” ¹⁶†

¹⁷Bä sa nga nasot i qa met daqule ama guläñgi bä qa mon säva aa vät dä aa mudäsaqongda rha snanbät sä qa närhä iangärhäkt ama enge na ama siqutki. ¹⁸Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga as kaku qunäga vät a ngän i anga tmäs kärangätni i ngät don säda ama ruqa aa ron nä dalek di qaku mamär iva ngä namualat na qa bä va qaku ama qumärqumär qa dä ma Ngämuqa aa saqong? ¹⁹Inguna ama tmäs di qaku ngät don sämät aa snängaqa dap sokt sämät aa sarimgi näkt nasot dä vuk sä ngät näva aa släqyige.” Nga qa märhamän doqoräkt di ma Jisas ka qoar i ama tmäs moe di ama mär ngät.

²⁰Dä saqi as kat tamän doqortäqyia, “Agin i qarqäni i vukpuk sä ini näva ama ruqa aa iar di ianiäkt ngät tualat sä qa bä qaku ama qumärqumär qa.” ²¹Inguna namuk nämät ama ruqa aa snängaqa dä ama vu ngät ama mungäsäng ngärhi rhartäm sä qa bä qat tualat na ama lat na ama qavatka maos maos dä qä sua dä qä veng dä qä qavatnävätlägut ²²dä qä alek dä qä ngingbäm dä qä iras dä qat nañäm na ama qavatka dä aa snängaqa ama vu qa sävät arhani sa arhä qärhong dä qat tamän mava na ama ruvek dä qat tair na nas dä qat tualat na ama lat maos maos toqor ama dädänga. ²³Iangärhäkt moekt ama vu ngät ama lat di ngät dän näda ama ruqa aa ron bä qaku ama qumärqumär qa.

Ama Nañis Ki Ama Ruqi At Katnanakt

(7:24-30 / Mat 15:21-28)

²⁴Ma Jisas ka met na äkt bä qa met sävät ama ngärhäktka namet ma Tair näkt ma Saidon‡. Dä qa mon säva akni ama vätka näkt kaku nani a qa iva aung gä naräm na qa. Sokt di qop kaku mamär iva qä ngaip nas. ²⁵Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i ama nañiski qia nari sävät ma Jisas di sa qia män sa äkt i qale qa e bä arpus na qi samäk säng aa qar. Iaқыäkt ama ruqi

† 7:16 Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Iaqäkt käräk i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.’ ‡ 7:24 näkt ma Saidon Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini ini angät käväläm di qaku äm e väm ngät. ‘näkt ma Saidon’

di ama iauska qa e mät at tuimgi. ²⁶ Dä sa qia män bä qit nok pät ma Jisas iva qä qutmäs ama iauska nämät at tuimgi inguna iaqyächt ama ruqi di ama Jentailqi qärakt i qi nae näva ama ngärhäktka ma Fonisia qärak i qale qa va ama ngärhäktka ma Siria aa murächt. ²⁷ Dä ma Jisas kaku qa qur qi dap ka artäm sa at mädräm na aa enge i qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Ama narhoeräm di as mamär iva ama rhoes ta äs ama tmäs narhoer bä arhä sarem inguna qaku marächt iva rhi rha ama rhoes arha tmäs bä rhi rhon na ngät bä ba ama im.”

²⁸ Dä qia movät toqortäqyia, “Ngächtki na nge gua morqa, dap käqi ama im ba ama laiqa aa rem di ngät täs ama rhoes arha nesdäm.”

²⁹ Dä qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Nävät iaqyächt gi movätki dä mamär iva ngia rhet i sa ama iauska di qa met näp ngia imgi.”

³⁰ Dä sa qia met säva arha vät bä qia män bät at tuimgi i qiat namas pät at laiqa i sa ama iauska qa met nävät a qi.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Ama Däng Bät A Qa Qärakni I Qaku Qat Tamän

³¹ Bä nga nasot dä ma Jisas ka met nämät ama värhäm ma Tair bä qa met da ama värhäm ma Saidon angärha ron bä mämäne da ama ivärhäs na ama ngärhäqyisem na ap ama värhap ama mor ap angärha ron bä sämäni ama namuqa ma Galili. ³² Bä nga qa män äkt dä arhani ama ruvek ta män sa akni ama ruqa sagem ga qärakni i ama däng bät a qa dä qaku qat tamän bä rhit nok pät a qa iva qa rhu aa rhächt pät a qa.

³³ Mamär dä ma Jisas ka ar da aa rhächt näva ama gulänqi bä särhage bä sokt iom näkt ka rhäk aa rhächt mät aa sdäm näkt kosaqi qa qot pa aa rhächt näkt ka rhäk pät aa qoebänqa. ³⁴ Näkt ka näm dävit säva ama usäpki bä vät iomächt ama qäväläm dä rhäqäp ka na ama iräski dä qa näskänak pät a nas i qa qoar nä qärak toqortäqyia, “Efata!” Iomächt ama qäväläm angärha ribit di rhoqortäqyia, “Ngi rhar!” ³⁵ Bä nga rhoqorächt dä qa ruqa aa sdäm di qunäga mät ngät dä aa qoebänqa di qäva sä qa bä qa nasäng iva qat tamän mamär.

³⁶ Dä ma Jisas ka qoar na rha na ama enge ama qrot ngät iva qale rhi naqoar na

aung sävät iangärhäkt ama lat kärangät i ngä märanas. Sokt di qop nga rhoqorächt i qat tair särhäm da rhoqorächt di nak tat tamän masirhat sävät a ngät. ³⁷ Bä ama ruvek di qräk mät ta mamär nävät iangärhäkt aa lat bä rhat tamän doqortäqyia, “Iaqächt di qat tualat nä irhong moe mamär.” Bä qosaqi rhat tamän doqortäqyia, “Iaqächt di qäqi qat tumäräs pät ama dängbärharha bä rhat nari bä qäqi qat tumäräs pät iarhakt kärarhae i qaku rhat tamän.”

8

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bä Ba Ama Levaet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek

(8:1-10 / Mat 15:32-39)

¹ Vät iangärhäkt ama qunäng dä saqi as aktni ama mor qi ama gulänqi na ama ruvek ta män bä västämne na rha ge ma Jisas. Bä nga qaku anga tmäs iva rha äs dä ma Jisas ka mes aa mudäsaqongda sagem mes bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, ² “Aingo di ngut lavuqi nä rhärha rhächt ama ruvek inguna sa qale rha gem ngo vät ama dävauung ama qunäng näkt kaku guarhong iva rha äs. ³ Näkt ngakt bä nga ngu rhäk na rha rhoqor täkt i anoeng mä rha säva arha vät dä varis deng bät a rha varhäm ama iska inguna arhani di rha män näva ama is ama uiu ngät.”

⁴ Dä aa mudäsaqongda rha movät pät a qa rhoqortäqyia, “Sokt di urhi lu vät ama ivärhäs gläius toqor täkt di sirhächt mamär vät aung iva qä rha anga tmäs iva mamär vät a rha moe rhoqor mäniekt?”

⁵ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ama mämänia ama bretkäna nga e gem ngän?” Dä rha movät pät a qa rhoqortäqyia, “Ama ngärhäqyet da udiom.”

⁶ Dä qa qoar na ama gulänqi na ama ruvek iva rha rhuqun bät ivät. Bä sa nga qa rha qä ngärhäqyet da udiom na ama bretkäna näkt sa qa mes ama mär sage ma Ngämuqa näkt sa mamär dä qa vonmät na ngät näkt ka von aa mudäsaqongda iva rhi are da ama ruvek na ngät dä rha mualat toqorächt. ⁷ Rhoqorächt dä qosaqi ama marheka nä irhong ama rhinämirhong nga e gem da dä qosaqi qa nän da ama

modämne sävät irhong näkt kosaqi qa qoar na aa mudäsaqongda iva rhi are da ama ruvek.

⁸ Bä sa ama ruvek ta mä s bä arhä sarem. Bä nga mamär dä aa mudäsaqongda rha matma ama mäsdävät bä sämät ama urat ama ngärhäqyet da unbem. ⁹ Dä ama rhodäm sa ama ruvek di rhoqor qre ama levaet ama tausengäna.

Dä qa rhäk na ama ruvek ¹⁰ dap ka lir qa veng sämät ama lil qi ama mlauski qä na aa mudäsaqongda bä rha met sävät ama ngärhäktka ma Dalmanuta.

Ama Farisiqäna Rhi Nän Nani Anga Muqunängi

(8:11-12 / Mat 12:38-42 / Mat 16:1-4 / Luk 11:29-32)

¹¹ Mamär dä ama Farisiqäna rha män bä rhi nasäng i rhi snanbät sä ma Jisas ivakt iva rhi siqut na qa. Dä rhi nän ga nani anga muqunängi na rhävuk. ¹² Dä qa rha ama märänga sä rha dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä rhit täkt ama qoengait di it ngärhit ñäm nani anga muqunängi? Ngu qoar na ngän na ama engätki iva qaku anga muqunängi qi namän bä bä rhit täkt ama qoengait.” ¹³ Bä nga nasot dä qa met daqule rha bä qa mon saqi as sämät ama mlauski bä qa met mät ki qinak saqi särhage.

Ma Herot Kä Na Ama Farisiqäna Arha Yis

(8:14-21 / Mat 16:5-12 / Luk 12:1)

¹⁴ Ma Jisas aa mudäsaqongda di rät pät a rha iva rhi rha anga bretkäna dap sokt ama sägäk ama bret ka e mät ama mlauski. ¹⁵ Bä ma Jisas ka rhon sävät a rha rhoqortäqyia, “Va ngänit lu mamär. Ngänit lu nämät ama Farisiqäna näkt ma Herot arha yis.”

¹⁶ Dä rha nasäng i rhat tamän bät a ne sä iangärhäkt aa enge dä rha qoar na ne rhoqortäqyia, “Qat tamän doqoräkt dinguna qaku urha anga bretkäna.”

¹⁷ Ma Jisas ka räm arha engirhong dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nak mäniekt bä va ngän damän särhäm ne i qaku urha anga bretkäna? Nga as kaku qunäga vät a ngän ma anga gaini? Nga ama qrot angän bäs? ¹⁸ Nga aingän di angän saqong sokt di qop kaku mamär iva ngänät nañäm

dä angäna sdäm sokt di qop kaku mamär iva ngänät nari? Dä qosaqi nga qaku vuk pät a ngän? ¹⁹ Nga vät ama qäväläm gärqom i ngua vonmät na ama ngärhäqyet ama bretkäna ba ama ruvek kärarhae i ama rhodäm sä rha di rha met e na ama ngärhäqyet ama tausengäna dä ama mämänia ama urat kärangätni i rhäqäp ngät na ama mäsdävät toqoräkt i ngän matme sämät ngät?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Ama ngärhäqyisem da unbem.”

²⁰ “Bä nga qosaqi qaku vuk pät a ngän i nga rhoqoräkt i ngua vonmät na ama ngärhäqyet da udiom na ama bretkäna ba ama levaet ama tausengäna na ama ruvek dä ama mämänia ama urat kärangätni i sa ngän matme sämät ngät bä rhäqäp ngät na ama mäsdävät?”

Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ama ngärhäqyet da unbem.”

²¹ Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Qoki as nga qaku qunäga vät a ngän sävät a ngo?”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Säsurqa E Ma Betsaida

²² Sa rha män sae ma Betsaida dä arhani ama ruvek ta män sa ama säsurqa bä rhat naing bät ma Jisas iva qä rhäk pät a qa. ²³ Dä ma Jisas ka ar dä qä säsurqa aa rhäkt bä qa er nanokt ka bä vuk sä iom nävä iomäkt ama värhäm. Bä sa nga qa qot na aa rhäbañ sämät kä säsurqa aa saqong näkt ka mu aa rhäkt mät ngät dä sa qä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ngiat lu guani?” ²⁴ Dä sa qä säsurqa qa ñäm dävit näkt ka qoar toqortäqyia, “Nguat lu ama ruvek sokt di rha rhoqor ama ngämung i ngät tet.”

²⁵ Dä saqi as ma Jisas ka mu aa rhäkt mät ka ruqa aa saqong dä soknga aa saqong ngä ñäm bä aa saqong di märäs pät a ngät bä qät lu iarhongäkt moe mamär. ²⁶ Dä ma Jisas ka rhäk na qa säva aa vät i qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Qale ngi namon sämät ama värhäm.”

Ma Pita Qa Sameng Mamär I Ma Jisas Di Ma Krais

(8:27-30 / Mat 16:13-20 / Luk 9:18-21)

²⁷ Mamär dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha met säva ama värhap ama gaini na ap pät ama ivärhäs tage na

ama värhäm ama lel äm ma Sisaria Filipai. Bã nga varhäm arha iska dã qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu ngäda ama ruvek ti goar i aingo di auge na ngo?”

²⁸ Dã rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Arhani di rhi goar i ainge di ma Jon ama Baptais dap arhani di rhi goar i ainge di ma Elaija dap koki as arhani di rhi goar i ainge di akni nävät ma Ngämuqa aa vämginarha.”

²⁹ Dã ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Dap aingän di ngän du angän snäng i auge na ngo?”

Dã ma Pita qa muvät toqortäqyia, “Ainge di ma Kraiis.”

³⁰ Dã ma Jisas ka muges da ma ama qrot iva qale rhi nasameng bã ba aung sävät a qa.

Ma Jisas Ka Sameng Sävat Aa Tñäpki Dã Nasot Diva Qa Rhäranas

(8:31-33 / Mat 16:21-23 / Luk 9:21-22)

(8:34-38 / Mat 16:24-28 / Luk 9:23-27)

³¹ Dã ma Jisas ka nasäng i qä su aa mudäsaqongda i ma Ruqa aa Emga diva qä rha ama märän maos maos masirhat bã va ama morta rhi na ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna diva rha rher mä qa bã va rhi veng ga. Näkt pa nasot ama qunäng ama dävauung dã va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa. ³² Qa muqunäga mamär sävät iaqyäkt aa tñäpki dã ma Pita qa rhäqoar sä qa sä nas bã qa rhäkne vät a qa sä iaqäkt aa muqunäga.

³³ Sokt di nga vät ama qäväläm gärqomni i ma Jisas ka rhong bã qa ñäm sävät aa mudäsaqongda dã qa rhäkne vät ma Pita na ama enge ama qrot ngät toqortäqyia, “Sämga, ngia rhet säng gua rhäng. Ainge di ngit päs nas mäni gua iska inguna sa rhak täkt gi snängaqa di qaku qa nage ma Ngämuqa dap ka nage ama ruvek.”

³⁴ Dã qosaqi qa mes ama gulänngi sä ne na aa mudäsaqongda sagem mes näkt ka goar na rha rhoqortäqyia, “Nga nani aung gärakni iva qat tet nasot a ngo di mamär iva qä qyiradeng na nas dap pa qä rha aa sämänanamuqa bã qät päs gua rhäng.

³⁵ Inguna aung gärakni i nani a qa iva qä sangar vät aa iar mamär diva qa rhusäng sä ngät nasot. Dap iaqäkt kärak i qät kyiradeng na aa iar bã ba ngo dã bã bã ma Ngämuqa aa enge diva qa rhumaiar ngät.

³⁶ Va mamär vät ama ruqa na agiqa qre i mänämär sä qa nage ama ivätki at kärhong moe dap kábäs na aa iar? ³⁷ Inguna ngu lu agini qärqäni i mamär vät ama ruqa iva qä vodäm ini ivakt iva saqi qa rhän bät aa iar?

³⁸ “Bã nga mäni rhit täkt ama qoengait nä rhärha rhäkt ama ruvek di ngakt bã nga anga ruqa di aqlus pät a qa na ngo bã na gua enge di ma Ruqa aa Emga diva aqlus pät a qa na qa vät ama qäväläm gärqomni i qa rhän ba aa mamäk aa murhämeska qä na ama qumärqumär ta mamär ama en-selqäna.”

9

¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i arhani nävät a ngän däkt kärarhae i ngänät mair diva as kaku rhi nañäp dap as pa rhi lu ma Ngämuqa aa Muräktpäni i sa ngä män sa angät krot.”

Ma Jisas Aa Ñämñämgi Qia Män Maos
(9:2-13 / Mat 17:1-13 / Luk 9:28-36)

² Nasot ama qunäng ama ngärhäqyet da sägäk dã ma Jisas ka rhäqoar sä ma Pita qä nä ma Jems näkt ma Jon bã ma Jisas ka er nanokt ta bã dang däm da säda ama damgi ama uiu qi bã sokt ta sä nas. Bã nga sa äkt dã ma Jisas aa ñämñämgi qia män maos da arhä saqong. ³ Bã aa boi di ngä män i qaliqalae vät a ngät i ama qulum ngät mamär i nak sa qaku mamär vät anga ruqa nävät ivät iva qä rhor anga boi bã ngä nañäm doqor ngät. ⁴ Bã nasot dã väs dã ma Elaija qä nä ma Moses gem da bã rhat tamän särhä ma Jisas.

⁵ Dã ma Pita qa goar nä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, ama mär toqoräkt i qali lut täkt. Bã rhäkt diva u rhair na anga mämairväm anga dävagukt iva aktni bã ba nge dap aemni bã ma Moses kä nä ma Elaija.” ⁶ Ma Pita qat tamän doqoräkt inguna qa qä nä ma Jems dã ma Jon di rhäqap ta na ama tlenga bã qaku qat dräm iva qa rhamän doqor mäniekt.

⁷ Dã ama eqoeqi qia män bã qia ong ma Jisas kä nä ma Elaija näkt ma Moses näkt akni ama eguinga qa män näva ama eqoeqi i qä goar toqortäqyia, “Rhak täkt di ngua emga qarak i sa gua snäng bät a qa

masirhat. Ngänät nari nämät ka!”⁸ Dä qop äkt pät iomäkt ama qäväläm i nga rha ñäm namet a nas dä qaku rha lu aung dap sokt ma Jisas.

⁹ Näkt nga rhoqoräkt i arhar sä rha vät ama damgi dä ma Jisas ka von da rha ama enge na ama mugem ama qrot ngät iva qale rhi nasameng bä ba aung sävät iomäkt ama qäväläm gärqom i sa rha lu äm bä dängdäng i ma Ruqa aa Emga sa qa märanas nämät ama tñäpki.¹⁰ Dä soknga rha sangar sävät iangärhäkt ma Jisas aa enge gem mes bä rhat tamän särhäm ne i vadi va rhi räm i mäniekt bä ma Jisas ka qoar i ma Ruqa aa Emga diva qa rhäranas nämät ama tñäpki.

¹¹ Dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ama Skraipkäna rhi qoar i mamär iva ma Elaija qa er qa rhän näkt nasot dä sä ma Krais?”

¹² Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nak koki ma Elaija diva qa er qa rhän ivakt iva qa rhumamär nä iarhongäkt moe. Dap kosaqi mäniekt bä sa mudu ma Ngämuqa aa enge qarängät i sa rha säm a ngät di ngät tamän i ma Ruqa aa Emga diva qa rha ama märänga masirhat bä va rha rher mä qa?”¹³ Dap ngu qoar na ngän i sa ma Elaija qa män bä sa rha mualat sä qa varhäm arhä snängaqa i varhäm ama enge qarängät i mudu rha säm a ngät sävät a qa.”

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iauska Mät Ka Ama Rhoemga
(9:14-29 / Mat 17:14-21 / Luk 9:37-43)*

¹⁴ Bä nga sa evär däm da sage ma Jisas aa mudäsaqongda i mai rha met daqule rha dä rha lu ama guläñgi ama mor qi namet a rha dap ama Skraipkäna rhi nä ma Jisas aa mudäsaqongda di rhit beng bät a ne na ama enge.

¹⁵ Bä nga ama ruvek ta lu ma Jisas dä qräk mät ta mamär nävät a qa dä rha moe rha lir ta ang sagem ga ivakt iva rhi sameng na arhä märmärgem sävät a qa. Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia,

¹⁶ “Aingän ngän na ama Skraipkäna ngänit beng bät a ne na ama enge sävät agiqa?”

¹⁷ Dä akni ama ruqa näva ama guläñgi qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, ngua män sä ngua emga qaräk i ama iauska

qa e mät ka bä qa väsärha aa enge bä qaku qat tamän.¹⁸ Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i ama iauska qat tualat na qa na ama qrot dä qät don na qa sävät ivät bä vukpuk sa ama goaräm mät ka näkt kät nes aa qeng angärha rem na ne dap rändrän bät a qa. Dä ngua nän gi mudäsaqongda iva rhi qutmäs ama iauska nämät ka sokt di qaku mamär vät a rha.”

¹⁹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ai, aingän di ama qoengait na ama ruvek kärarhae i qaku angän anga qatnanakt. Ngu lu va qale ngo gem ngän bä dängdäng gäsnia? Dä qosaqi va ngut ta ama märänga sä ngän bä dängdäng gäsnia? Ngäni rha ama rhoemga sagem ngo.”

²⁰ Dä rha män sa ama rhoemga sagem ga. Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i ama iauska qa lu ma Jisas dä qa rhon nä qa rhoemga masägos na ama inirqi. Qa rhoemga di arpus na qa bä qät näpgoer na nas pät ivät dap pukpuk sa ama goaräm mät aa vämgi.

²¹ Dä ma Jisas ka snanbät sä qa rhoemga aa mam doqortäqyia, “Qäsnia dä rhak täkt ka nasäng bä qale qa rhoqor täkt?”

Dä aa mam ga muvät toqortäqyia, “Nak sa qa nasäng mudu i ama rhoemga na qa.²² Bä ama iauska di ngäda sai dä qät don na qa sämät ama mudam bä qop säva rigi ivakt iva qä veng ga. Dap ngakt bä nga mamär vät a nge iva ngia rhualat nä guani dä va ngi lavuqi na un dä ngia rhatnärhäm un.”

²³ Dä ma Jisas kä qoar nä qa rhoemga aa mam doqortäqyia, “Mäniekt bä ngi qoar na ngo i, ‘Nga mamär vät a nge?’ Diva ngu qoar na nge i iarhongäkt moe di mamär iva irhong ngä rhän bä sävetka qaräkni i qat nanakt.”

²⁴ Dä nak kop äkt dä qa rhoemga aa mam ga nok masirhat i qä qoar toqortäqyia, “Aingo di nguat nanakt. Ngia rhatnärhäm ngo sä gu qatnanakt iva ama qrot ngät.”

²⁵ Bä nga vät ama qäväläm gärqom i ma Jisas ka lu ama guläñgi na ama ruvek kärarhani i rhi ngang sagem ga qä nä qarqiom dä qa rhäk na ama iauska na ama enge ama qrot ngät toqortäqyia, “Ainge ama iauska qaräk i ama däng bät a nge dä qaku ngiat tamän di ngut kutmäs a nge.

Vuk sä nge nämät ka näkt saqi as kale ngi namon sämät ka nasot.”

²⁶ Dä soknga ama iauska qa muqaia näkt ka rhästäs ka rhoemga na ama inirqi bä vuk sä qa bä qa rhoemga di qa rhoqor aung gäarakni i sa qa ñäp bä ama rhäqäp na rha rhi qoar i, “Sa qa ñäp.” ²⁷ Sukt di qop ma Jisas ka sangar da aa rhäkt näkt ka mair na qa bä qa mair.

²⁸ Bä sa nga nasot i ma Jisas ka mon säva vät dä aa mudäsaqongda rhi snanbät sä qa rhoqoräkt i sukt ta rhoqortäqyia, “Mäniekt bä qaku mamär vät a ut iva urhi qutmäs iaqäkt ama iauska?”

²⁹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Rhangät täkt ama iaus toqor täkt diva sukt ngänit kutmäs a ngät na ama nän.”

Saqi As Ma Jisas Ka Sameng Sävat Aa Tñäpki Näkt Nasot Diva Qa Rhäranas
(9:30-32 / Mat 17:22-23 / Luk 9:43-45)

³⁰ Dä sa rha met nae nävät iosäkt ama ivärhäs bä rha met da ama ivärhäs angärha ron ma Galili. Rhoqoräkt di ma Jisas di qaku nani a qa iva aung gä naräm i qale rha äkt ³¹ inguna rhoqoräkt di qä su aa mudäsaqongda i qat tamän särhäm da rhoqortäqyia, “Ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama ruvek arhä rhäkt bä va rhi veng ga. Näkt pa nasot ama qunäng ama dävaung dä va qa rhäranas.” ³² Sukt di qop aa mudäsaqongda di qaku qunäga vät a rha sä iangärhäkt aa enge. Dä qosaqi qaku rha snanbät sä qa närhäm ngät inguna rhit len.

Auge Di Ama Vit Na Qa Mamär
(9:33-37 / Mat 18:1-6 / Luk 9:46-48 / Luk 22:24-27)
(9:37 / Mat 10:40-42)

³³ Bä sa nga rha män e ma Kaperneam bä nga vät ama qäväläm gärqom i qale ma Jisas kä na aa mudäsaqongda va ama vätka dä qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu mai ngänit beng bät a ne sa agiqa inamuk parhäm ama iska?” ³⁴ Qa snanbät sä rha dä qop mänadin däm da inguna mai di rhit beng bät a ne i auge nävät a rha di ama vit na qa mamär.

³⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka muqun dä qa mes aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha näkt ka

qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä nga aung nani a qa iva ama narhoerqa na qa di iaqäkt diva qä säm ama gaini na nas mamär näkt pa qale qa va ama ruvek moe arha rem.”

³⁶ Dä qa sangar da ama rhoemga aa rhäkt bä qa mair na qa da arhä saqong. Näkt nga qa qärhäkt dä qa rhoemga dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, ³⁷ “Aung gäarakni i qä rhar sa anga rhoemga rhoqor tak täkt sagem mes nävät gu ngärhipki di sa qä rhar sä ngo. Dap aung gäarakni i qä rhar sä ngo sagem mes di qaku sukt kä rhar sä ngo dap kosaqi qä rhar sä iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo sarhe.”

Aung Gäarakni I Qaku Qat Tair Särhäm Ut Di Qa E Vät Aut Käge
(9:38-41 / Luk 9:49-50)
(9:41 / Mat 10:40-42)

³⁸ Dä ma Jon gä qoar toqortäqyia, “Qamorqa, ut lu akni ama ruqa i qät kutmäs ama iaus nävät gi ngärhipki dä ut koar na qa iva qale qä natmualat toqoräkt inguna qaku qa nävät a ut.”

³⁹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Qale ngän dair särhäm ga inguna qaku aung gäarakni i qat tualat na anga nañis ngät anga lat nävät gu ngärhipki di mamär iva nasot dä qa rhamän bät anga enge anga vu ngät sävat a ngo.” ⁴⁰ Inguna aung gäarakni i qaku qat tair särhäm ut di qa e vät aut käge. ⁴¹ Bä nguut tamän särhäm ngän na ama engätki i aung gäarakni i qät bon aung nävät a ngän da anga ringini anga gaini inguna ngän nämäni ngo di ngätki i qoki va qä rha aa rhitsek.

Ama Rhonsävat Sävat Ama Ruvek Kärarhani I Rhi Rhoer Nanokt Arhani Bä Sävat Ama Vuirhong

(9:42-48 / Mat 18:7-9 / Luk 17:1-2)
(9:50 / Mat 5:13 / Luk 14:34-35)

⁴² “Auge qäarak i qat täqäne sa akni nävät tärhae rhäkt ama rhoes kärak i qat nanakt na ngo bä sämät anga vuini di vadi mai mamär iva rhi er ti qop sa anga märän bäm ga anga duiqa vät aa qän näkt ti rhon na qa säp garäska. ⁴³ Dä ngakt bä ngia rhäqyet ngärhi rhartäm sä nge bä sämät anga vuini dä va ngi rhodäkt sä et nae. Inguna ama mär toqoräkt iva ngia rhon säva ama iar ama sok tam ngät i ama suktäkt pät a nge.

Dap ama vu rhoqoräkt iva ngiat tet sä gia rhäqyisem moe bä sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs. ⁴⁴ * ⁴⁵ Dä ngakt bä gia qäraet ngärhi rhartäm sä nge sämät anga vuini dä va ngi rhodäkt sä et nae. Inguna qoki ama mär toqoräkt iva ngia rhon säva ama iar ama sok täm ngät i suktäkt pät a nge. Dap ama vu rhoqoräkt iva ngiat tet nä gia qaräisem moe sokt diva rhi rhon na nge sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs. ⁴⁶ + ⁴⁷ Dä qosaqi ngakt bä gi saqongaqa qä rhartäm sä nge bä sämät anga vuini dä va ngia rhar täm ga nae. Inguna ama mär toqoräkt iva ngia rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktöpäm sokt sa ama saqongaqa ama sägäk dap ama vu rhoqoräkt i gi saqongaom ama udiom sokt diva rhi rhon na nge sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs ⁴⁸ kärqosni i äkt di 'ama qlap pät ama ruvek asägäk asägäk di qaku ngärhit nöp dap ama mudäbäs di äs ngät dang basägos bä qaku anga tpäsini.'

⁴⁹ "Ama ruvek moe diva rhi rhon bät a rha na ama rhäptäpki rhoqor tit don na ama qyiräpki vät ama tmäs."

⁵⁰ "Ama qyiräpki di ama mär qi sokt di ngakt bä rhäksot na at märmät dä ngu lu va saqi as arha anga märmät ngä rhän doqor mäniekt? Mamär iva qale ama qyiräpki väm ngän bä va ama bulap mänguröp mä ngän."

10

Ama Bäñmät Da Ama Ngärhaegurhini Angärha Ron

(10:1-12 / Mat 5:31-32 / Mat 19:1-12 / Luk 16:18)

¹ Dä sa ma Jisas ka met nävät iosäkt ama ivärhäs bä qa mon säda ama ngärhäktka ma Judia aa ron bä särhage na ama rigi ma Jordan. Dä saqi as ama gulañ na ama ruvek ta män sagem ga. Dä qä su rha saqi rhoqor varhäm gärangättni aa lat.

* **9:44** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qaku ini e väm ngät. 'Vät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs di ama qlap di qaku ngärhit nöp dap ama mudäbäs di qaku rhäk täksot na äs.' † **9:46** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini ini angät käväläm di qaku äm e väm ngät. 'kärqosni i ama qlap di qaku ngärhit nöp dap ama mudäbäs di qaku rhäk täksot na äs.' * **10:7** bä va västämne na iom gä na aa egutki Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini ini angät käväläm di qosaqi rha säm a äm sae.

² Dä arhani ama Farisiqäna rha män bä rha siqut na qa i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Nga maräkt toqoräkt parhäm ma Ngämuqa aa Muräkt iva akni ama ruqa qä qutmäs aa egutki?" Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, ³ "Mudu ma Moses ka von ngän da ama muräkt toqor mäniekt?"

⁴ Dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, "Ma Moses di qa rhares iva ama ruqa qä säm ba ama abuqit na ama bäñmät sage aa egutki näkt kä rhäk na qi."

⁵ Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Ma Moses ka säm iangärhäkt ama muräkt dinguna nävät a ngän gärrarhae i ama qrot angän bäs. ⁶ Dap mudu vät ama rharimini di 'sa ma Ngämuqa qa säm ama ruvek i ama gamoe dä ama evop.' ⁷ 'Rhoqoräkt bä va ama gamoeqa qa rhet daqule aa mam dä aa nan bä va västämne na iom gä na aa egutki' ⁸ bä va sägäk na iom.' Bä äkt i saqi as kaku ama udiom na iom dap kinak sa in män i ama sägäge ama släqyige na iom. ⁹ Dä soknga qale aung anga ruqa qä namat mät ianiäkt kärqäni i sa ma Ngämuqa qa västämne nä ini."

¹⁰ Dä saqi as nga rhoqoräkt i qale ma Jisas kä na aa mudäsaqongda va vät dä aa mudäsaqongda rhi snanbät sä qa nähä iangärhäkt aa enge. ¹¹ Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Aung gäarakni i sa qa qutmäs aa egutki bä qa mät akttni di qä qavatnävtlägut sävät a qi. ¹² Dä qosaqi ngakt bä sa qia qutmäs arha egutka bä qia mät akni di qi qavatnävtlägut."

Ngäni Rhares Pät Ama Rhoes Arha Rhäng Iva Rhat Tet Sagem Ngo

(10:13-16 / Mat 19:13-15 / Luk 18:15-17)

¹³ Ama ruvek sa rhat dän sa arhä rhoes sage ma Jisas ivakt iva qat tu aa rhäkt pät a rha. Sokt di ama mudäsaqongda rha mair särhäm da.

14 Bã nga ma Jisas ka lu rhoqorãkt dã qaku mãr gem ga. Dã qa qoar na aa mudãsaqongda rhoqortãqyia, “Ngãni rhares pãt ama rhoes arha rhãng iva rhat tet sagem ngo dap kale ngãn dair sãrhãm da inguna ma Ngãmuqa aa Murãktpãm di ngãt bã bã iarhakt kãrarhae i rha rhoqor tãrha rhãkt ama rhoes. 15 Nguat tamãn sãrhãm ngãn na ama engãtki i auge qãrak i qaku qã narha ma Ngãmuqa aa Murãktpãm doqor anga rhoemga diva qaku qã namon sãvãm ngãt.” 16 Ma Jisas ka mãrhamãn doqorãkt nãkt sa qãt ta ama rhoes bã qat tu aa rhãkt pãt a rha dap kat dodãmne na rha.

*Ama Evãnga Ama Qãrhong Bãt A Qa
(10:17-31 / Mat 19:16-30 / Luk 18:18-30)*

17 Nga ma Jisas kã nasãng i qat tet parhãm aa iska dã akni ama ruqa qa ang masirhat sagem ga bã qa an dã aa quum sã nas gem ga dã qa snanbãt sã qa rhoqortãqyia, “Qamorqa ama mãr qa, ngu lu va ngua mãsana äkt iva dãngdãng dã bã ba ngo na ama iar ama sok tãm ngãt?” Dã ma Jisas ka muvãt pãt a qa rhoqortãqyia,

18 “Mãniekt bã ngiat tes ngo i ama mãr qa na ngo? Qaku aung di ama mãr qa dap sokt ma Ngãmuqa. 19 Sa ngiat drãm ama Murãkt nage mã Ngãmuqa qãrangãt i ngãt tamãn doqortãqyia, ‘Qale ngi veng dã qale ngi qavatnãvãtlãgut dã qale ngi sua dã qale ngi iras na anga engirhong sãda arhani arhã vãs dã va ngit kutdrir sãvãt gi mam dã gi nan.’ ”

20 Dã qãrak ka ruqa qa qoar nã ma Jisas toqortãqyia, “Qamorqa, rhãngãt tãkt ama murãkt moekt di sa nguãt tet parhãm ngãt mãnasãng mudu i ama rhoemga na ngo bã qoki as tãkt.”

21 Dã ma Jisas ka ñãm sãvãt kãrak dap kãt lavuqi na qa masirhat dã qa qoar na qa rhoqortãqyia, “As ama sãgãni nga e qãrqãni i mamãr iva ngia rhualat nã ini. Ngia rhet bã va ngi vodã gi qãrhong moe bã ngi von ama tlãkta dã va ngi rha ama mãmãgãn dãvuk. Nãkt pa ngi ang bã ngit pãs gua rhãng.”

22 Bã nga qa ruqa qa nari rhoqorãkt dã qa met i airãs ka inguna qa di ama qãrhong bãt a qa masirhat.

23 Dã ma Jisas ka ñãm namet a nas nãkt ka mãrhamãn sãrha aa mudãsaqongda rhoqortãqyia, “Ama qrot masirhat ge ama qãrhongbãrharha iva rha rhon sãp ma Ngãmuqa aa Murãktpãm.” 24 Dã ma Jisas aa mudãsaqongda di qrãk mãt ta nãvãt ma Jisas aa enge. Sokt di saqi as ma Jisas ka mãrhamãn doqortãqyia, “Arhoes, ama qrot ka ama iska mamãr ba anga ruqa iva qa rhon sãp ma Ngãmuqa aa Murãktpãm. 25 Ama qrot masirhat ge ama kamel iva qa rhon mãt anga liqini va anga slãpki qãraktni i rhit kutãm na qi at tãvãs dap sa ama qrot masirhat mamãr ge ama qãrhongbãrhaqa iva qa rhon sãvã ma Ngãmuqa aa Murãktpãm.”

26 Dã aa mudãsaqongda di nak sa qrãk mãt ta mamãr dã rhi qoar na qa rhoqortãqyia, “Di rhoqorãkt di qop pa sirhãkt ngu lu va auge diva qã rha ama mumaiar?”

27 Dã ma Jisas ka ñãm sãvãt a rha nãkt ka qoar toqortãqyia, “Agni qãrqãni i qaku mamãr vãt ama ruvek nã ini di mamãr vãt ma Ngãmuqa nã ini. Inguna ama lat moe di mamãr vãt ma Ngãmuqa nã ngãt.”

28 Dã ma Pita qa nasãng i qat tamãn sãrhã ma Jisas toqortãqyia, “As ngi lu i aiut di sa ut met daqule aut kãrhong moe bã ut pãs gia rhãng!”

29 Dã ma Jisas ka muvãt pãt aa mudãsaqongda rhoqortãqyia, “Nguãt tamãn sãrhãm ngãn na ama engãtki i iarhakt moe qãrarhae i sa rha met daqule arha vãt ura arha matpek ura arha lãktpek ura arha morta ura arhã rhoes ura arha ivãtki ivãkt iva rhit pãs gua rhãng bã rhi sameng na ama sameng ama mãr ngãt 30 diva rhi rha savit na ama handret nã imek tãkt mãni rhãni rhãkt ama rhodãmini qãrqãni i as tat dãqãm i ama vãt dã ama ngãrhamatpek dã ama ngãrhalãktpek dã ama ngãtnãnãkkina dã ama rhoes dã ama ivãrhãp ngã na ama mãrãnga ura ama rhãksãrhãm mavãngam nage ama ruvek. Dap pãt ama rhodãm nasot dã va rhi rha ama iar ama sok tãm ngãt. 31 Sokt di ama rhãqãp na rha qãrarhani i rhi rhoer tãkt diva dãngdãng na rha mamãr dã ama rhãqãp na rha qãrarhani i dãngdãng na rha mamãr tãkt diva rhi rhoer.”

*Ama Däpquamek Na Äs Kärqosni I Ma Jisas
Ka Märhamän Sävat Aa Tñäpki*

(10:32-34 / Mat 20:17-19 / Luk 18:31-34)

³² Ma Jisas kä rhoer nanokt aa mudäsaqongda rhi na ama ruvek näva ama iska sae ma Jerusalem dä aa mudäsaqongda di qräk mät ta rhoqoräkt dap ama ruvek kärarhani i rhit päs arha rhäng di qänäskänes ta nävät iangärhäkt aa enge. Dä saqi as ma Jisas ka rhäqoar sa ama ngärhäqyisem da udiom na rha sä nas bä qä sameng ba rha sävat iomäkt ama qäväläm gärqomni iva äm ngä rhän bät a qa i qa sameng doqortäqyia, ³³ “As ngäni lu i sa ut tet tävit sae ma Jerusalem bä va ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna arhä rhäkt. Bä va rhi rhares pät aa rhäng sämät ama tñäpki näkt pa rhi vodäm ga ba ama Jentailqäna ³⁴ qärrarhani iva rhat tuma qa näkt pa rhit kot pät a qa bä va rha rhäranäs ka näkt pa rhi veng ga. Näkt pa nasot ama dävaung ama qunäng dä qa rhäranas.”

Ma Jems Kä Nä Ma Jon Ina Nän Sage Ma Jisas

(10:35-45 / Mat 20:20-28)

³⁵ Nasot dä ma Jems kä nä ma Jon ma Sebedi aa imiom in män sage ma Jisas dä ini qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, nani a un iva ngia rhualat na agini qärqäni iva as uni nän nge rhäm ini.”

³⁶ Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Nani a en iva ngua rhualat na agiqa ba en?” ³⁷ Dä in muvät toqortäqyia, “Mamär iva ngi rhares iva mugas dä gi murhämeska aa ron dä va un duqun iva ak dä gi sael dap ak dä gi märmär.”

³⁸ Dä ma Jisas ka qoar na iom doqortäqyia, “Aien di qaku inät dräm agini ianiäkt kärqäni i ini nän däm ini. Nga mamär vät a en iva ini näkt nämät ama kap na ama märänga qarak iva ngu näkt nämät ka ura nga mamär vät a en iva ini rha ama baptais na ama tñäpki qarangät iva ngu rha ngät?”

³⁹ Dä in muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Mamär vät a un.”

Dä ma Jisas ka qoar na iom doqortäqyia, “Va ini näkt nämät ama kap karak iva ngu

näkt nämät ka bä va ini rha ama baptais na ama baptais kärangät iva ngut ta ngät ⁴⁰ dap iomäkt iva aung ga rhuqun dä gu märmär ura aung dä gu sael di qoki qaku mamär iva ngu namuräkt toqoräkt. Iamemäkt ama mämugunimem di qoki bä bä iaiomäkt kärqiom i sa ma Ngämuqa qa rhäkmu nä imem bä ba iom.”

⁴¹ Bä nga ma Jisas aa mudäsaqongda arhani ama ngärhäqyisem na rha rha nari rhoqoräkt dä rha nasäng i rhir qur ma Jems kä nä ma Jon. ⁴² Dä qa mes ta sagem mes näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ngänät dräm i iarhakt kärarhae i mädräm sä varhäm i ama tpäskinarha bä ba ama Jentailqäna di qoki rhat turäkt täm da masirhat bä arha moräsna rha di rhat sangar a rha na ama muräkt ama qrot ngät daver mä rha. ⁴³ Dap kinak mänguräp mä ngän diva qale rhoqoräkt. Dap aung gäarakni i nani a qa iva ama moräs na qa mänguräp mä ngän di qoki va qale qa va angäna rem ⁴⁴ bä aung gäarakni i nani a qa iva ama narhoer qa di qoki va qale qa va ama ruvek moe arha rem. ⁴⁵ I qäqi ma Ruqa aa Emga di qaku qa män ivakt iva ama ruvek tat tualat bä ba qa dap kinak ka män ivakt iva qat tualat ba ama ruvek bä va qä voda aa iar ivakt iva qä rhäksasot ama rhäqäp na rha.”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Säsurqa Ma Bartimeus

(10:46-52 / Mat 20:29-34 / Luk 18:35-43)

⁴⁶ Nasot dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha män sae sämät ama värhäm ama mor äm ma Jeriko. Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i ma Jisas kä na aa mudäsaqongda näkt ama gulängi ama mor qi na ama ruvek tat tet näv ä iomäkt ama mor äm ama värhäm dä akni ama säsurqa qarak i rhat tes ka i ma Bartimeus ma Timeus aa emga di qat muqun e vät ama iska aa rhäkt dap kä nän dä ligär toqor vasägos i qat tualat. ⁴⁷ Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i qa räm i ma Jisas nae ma Nasaret di iaqäkt karak i qat tet dä qa nasäng i qät näs tävuk toqortäqyia, “Jisas ma Devit aa emga, ngi lavuqi na ngo.” ⁴⁸ Dä ama rhäqäp na rha ama ruvek tit näs täm ga dä rhi qoar na qa iva mänadin däm ga sokt di nak kät näs masirhat toqortäqyia,

“Ma Devit aa emga na nge, ngi lavuqi na ngo.”

⁴⁹ Dä ma Jisas ka mair bä qa qoar na aa mudäsaqongda rhi na ama ruvek toqortäqyia, “Ngän des ka sagem ngo.”

Dä rha näs sage qä säsurqa rhoqortäqyia, “Mär gem nge! Ngia rhäranas! Ma Jisas kat tes nge!” ⁵⁰ Bä nga qarak ka nari rhoqoräkt dä qa rhon na aa boiqi ama uiu qi näda aa lang särhage dap ka märanas masägos bä qa met sage ma Jisas. Dä ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia,

⁵¹ “Nani a nge iva ngua rhualat na agiqa bä ba nge?”

Dä qä säsurqa qa muvät toqortäqyia, “Qamorqa, vadi va nguat nañäm.”

⁵² Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet, gi qatnanakt di sa ngä mumäräs pät a nge.”

Vät iomäkt ama qäväläm dä qop karak ka ñäm masägos bä qat tet nasot ma Jisas parhäm ama iska.

11

Ma Jisas Ka Mon Sae Ma Jerusalem

(11:1-10/Mat 21:1-11/Luk 19:28-44/Jon 12:12-19)

¹ Bä nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet bä sa glaqot na ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem dä rha män bät ama värham ama lel am ma Betfage dä ma Betani mäni ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip. Dä ma Jisas ka rhäk na aa mudäsaqongiom ama udiom ² i qä qoar na iom doqortäqyia, “In det säp iomäkt ama värhäm ama lel äm gärqomni i äm nga e vä in gamäs bä nak kop as pa rhoqoräkt i inät don sävä bäm dä va in dän bät ama donki ama rhoem ga qarakni i sa rha qop sä qa sae i as mudu qaku aung ga muqun bät aa rhäng. Dä ini rhäväkt sä qa näkt in dän sä qa sarhe. ³ Dap ngäkt bä aung gä snanbät sä en doqortäqyia, ‘Mäniekt bä in dualat toqoräkt?’ dä va ini qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ma Engeska nani a qa na qa näkt pa saqi qä lir qä evär däm ga.’”

⁴ Dä in met bä in män bät ama donki ama rhoem ga dalek mäni ama iska qarakni i sa rha qop sä qa bä nga rhoqoräkt i init täväkt sä qa ⁵ dä arhani ama ruvek i rhat mair e rha snanbät toqortäqyia, “Init täväkt sä

iaqäkt ama donki iva iva?” ⁶ Dä in muvät pät a rha rhoqor varhäm ma Jisas aa enge qarangätni i qa qoar na iom. Dä ama ruvek ta rhares pät ina rhäng bä in met sä qä donki. ⁷ Bä in män sä qä donki ge ma Jisas dä in don nä in baulem ama uiu em bät aa rhäng dä ma Jisas ka muqun bät aa rhäng. ⁸ Dä ama rhäqäp na rha ama ruvek ti vreng arhä boi ama uiu ngät pät ama iska dap arhani rha rhodäkt sa ama ngämung angät ngärhäqyitnäk sä itnäk angä rhäkt bä rhi aneng itnäk pät ama iska. ⁹ Näkt iarhakt kärkehae i rhi rhoer bä qararhani i dängdäng na rha di rhit näs toqortäqyia,

“Hosana!”

“Mamär iva ama modämne sävät tak täkt karak i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki!”

¹⁰ “Mamär iva ama modämne sävät aut mamäk ma Devit aa muräktpäm gärangätni i ngät dän!

Bä va ngi rha ama vitnaqa aa mämugunäs i mudu nasot aut mamäk ma Devit!”

“Hosana, ama ansäs sage ma Ngämuqa rhävuk da ama usäpki arha ron!”

¹¹ Ma Jisas ka mon sae ma Jerusalem bä qa met bä säva ama ansäspämgi ama mor qi bä qa lu iarhongäkt moe väm gi sokt di sa nguna rhoqoräkt di sa säpbängang mamär dä qop ka met nämät ama värhäm ama mor äm gä na aa mudäsaqongda bä sae ma Betani.

Ma Jisas Ka Märhamän Na Ama Enge

Ama Qrot Ngät Sävä Ama Gosaqi

(11:12-14/Mat 21:18-22)

¹² Vät ama qunäga duququ qarak i ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet nae ma Betani bä saqi sae ma Jerusalem dä ma Jisas di anoeng mä qa. ¹³ Rhoqoräkt dä sa qa ñäm dä qa lu ama gosaqi qaraktni i at tärhäkt di ama ngärhäqyitnäk nga e vät a ngät dä qa met iva qä ñäm sävät at täqän ivar arha anga gavam. Bä nga qa män bät kä gosaqi dä qa lu i qaku arha anga gavam dap sokt ama ngärhäqyäm i as nguna qaku ama gos angät käväläm iva ngärhit sa. ¹⁴ Nasot dä qa märhamän särhä qä gosaqi rhoqortäqyia, “Mamär iva saqi

as mirhup kaku aung gä namäs nävät ngia qän.” Dap aa mudäsaqongda di rha nari qa i qa märhamän doqoräkt.

Ma Jisas Ka Qumär Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

(11:15-19 / Mat 21:12-17 / Luk 19:45-48 / Jon 2:13-22)

¹⁵ Bā sa nga rha män e ma Jerusalem dā ma Jisas ka mon säva ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm bā qa nasäng i qät kutmäs iarhakt kārarahe i rhit boda arhä qārhong bā sävāt kārarahani i rhit bodäm bāt arhongni e vā bām. Bā qa näpgoer nā qārarahani i rhit kutsasorhane na ama ligär arhä lai dā qosaqi qa rhar da ama māmugunimek sä iarhakt kārarahe i rhit boda ama ituap arhä lai. ¹⁶ Näkt kaku qa rhares pät aung aa rhäng iva qät ta aa qārhong da ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm angärha ron. ¹⁷ Bā nga rhoqoräkt i qä su rha dā qa qoar toqortäqyia, “Nga sa qaku rha sām doqortäqyia, ‘Gua vätki diva rhat tes ki i ama vätki na ama nän ba ama ruvek moe nävät ama ivätki?’ Dap aingän di sa ngän mualat sä qi ma ‘ama suarha arhä qeqi.’”

¹⁸ Dā ama priskäna ama moräs na rha dā ama Skraipkäna rha nari rhoqoräkt dā rhi nasäng i rhit nām nani anga iska iva rhi veng ma Jisas inguna rhit len ga i sa nguna ama guläñgi moe na ama ruvek di qrak mät ta mamär nävät aa rhisu.

¹⁹ Bā sa nga rhoqoräkt i bängangäs dā ma Jisas kē na aa mudäsaqongda saqi as evär dām da* nämät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem ivakt iva rha rhas.

Ama Rhisu Nävät Ama Qek Däm Gi Ama Gosaqi

(11:20-24 / Mat 21:18-22)

²⁰ Bā nga vät duququs toqoräkt i ma Jisas kē na aa mudäsaqongda rhat tet dā rha lu qä gosaqi i qek däm gi bā samäk i at snagut.

²¹ Dā vuk pät ma Pita dā qa qoar nā ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, ngi lu! Qä gosaqi

qaraktni i sa ngia märhamän särhäm gi na ama enge ama qrot ngät di sa qek däm gi!”

²² Dā ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Mamär iva ngänät nanakt nā ma Ngämuqa.” ²³ “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ngakt bā aung ga rhamän särhä rhakt täkt ama damgi rhoqortäqyia, ‘Ngia rhāranas bā säva ama garäska’ dap kaku aa snängaiom ama udiom dap kat nanakt i iangärhäkt aa enge diva engätki na ngät diva qoki rhäkmamär toqoräkt.

²⁴ Bā nga rhoqoräkt dā ngu qoar na ngän i agini qärqäni i ngäni nän däm ini vät angäna nän dā ngänät nanakt i sa ngän da ini dā va ini ngä rhän ba ngän.

²⁵ “Dap nga ngänät mair dap ngäni nän näkt nga ama vu dā angäna ron na aung anga ruqa dā va ngäni qyiradeng bā ba qa ivakt iva angän mam na rhävuk pa qä qyiradeng na angäna vuirhong.” ²⁶ †

Rha Snanbät Sä Ma Jisas Närha Aa Qrot
(11:27-33 / Mat 21:23-27 / Luk 20:1-8)

²⁷ Dā saqi as ma Jisas kē na aa mudäsaqongda rha män e ma Jerusalem bā nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tet da ama ansäspämgi ama mor qi arha ron dā ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna näkt ama morta rha män sagem ga. ²⁸ Näkt ti snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngiat tualat toqor täkt di na ama qrot nage auge? Auge qa von nge rhä rhangät täkt ama qrot?”

²⁹ Dā ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Va ngu snanbät sä ngän na ama sägängät ama snanbät. Näkt ngakt bā ngän duvät pät a ngo dā va ngu qoar na ngän i sa auge qa von ngo rha ama qrot iva nguat tualat nā rhärhong dākt. ³⁰ Ma Jon gä baptais pät ama ruvek di iangärhäkt di nga ngät na rhävuk ura ngät nage ama ruvek? Ngäni qoar na ngo.”

³¹ Dā rhat tamän särhäm ne sä iangärhäkt aa snanbät dā rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “Ngakt bā urhi qoar i iangärhäkt ma Jon aa

* **11:19** da Ma Mak ka sām dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dā arhani ama ruvek di rha sām ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dākt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa rha sām a äm doqortäqyia, ‘ga.’ † **11:26** Ma Mak ka sām dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dā arhani ama ruvek di rha sām ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha sām ini sae. ‘Dap ngakt bā qaku ngän naqyiradeng na arhani sa arha vuirhong dā va qosaqi qaku angän mamäk tak pono qä naqyiradeng na ngän sa angäna vuirhong.’

baptais di ngät na rhävuk dä va qä snanbät sä ut toqortäqyia, ‘Bä nga rhoqoräkt dä mäniekt bä qaku ngän mat maengäkt nämät ka?’³² Dap ngakt bä urhi qoar toqortäqyia, ‘ngät di ngät nage ama ruvek’ dä mamär iva urhit len ama ruvek inguna sa rha moe rhat lu ma Jon di nak koki akni ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa.”

³³ Bä äkt i sa rha muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qaku ut dräm.”

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä qosaqi ngo diva qaku ngu naqoar na ngän i nguat tualat nävät auge aa qrot.”

12

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Latta Qärrahani I Rhit Lu Vät Ama Etki Na Ama Wain

(12:1-12 / Mat 21:33-46 / Luk 20:9-19)

¹ Dä ma Jisas ka nasäng i qat tamän särha ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna näkt ama morta na ama enge na ama siqut i qat tamän doqortäqyia, “Maos dä akni ama ruqa qa qutnanokt ama qauligleng bät aa etki qärqiglengni i rhat tes igleng i ama wain. Näkt ka mualat na ama surqa namet igleng dä qosaqi qa nges ama uqupka ama mor qa nanokt ama qauligleng angät gavam iva rhit täkbrät ngät e. Näkt kosaqi qa rhäk pät ama näski ama uiu qi ivakt iva ama latta rhat narhäksärha ama etki näda at täväs. Qa mualat toqoräkt näkt ka von arhani ama latta rha aa lat iva rhat tualat na ngät bä ba qa iva nasot dä va rha rhatmät ama qauligleng angät gavam iva angätäni bä ba ama latta dap angätäni va bä ba qa. Dap ka met säväät aosni ama ivärhäs.

² “Bä sa nga sräp ama etki dä qarak ka ruqa qa rhäk na akni ama latka sage qa latta ivakt iva qä rha aa nengäs na ama qauligleng angät gavam nagem da nävät aa etki. ³ Sukt di rha sangar a qa näkt ta arhäktgyäm sä qa näkt ta rhäk na qa dap kaku qa rha agung.

⁴ “Bä saqi as mamär dä qa ruqa qa rhäk na akni aa latka sagem da. Dä rha e da aa uväs bä rha von ga rha ama qluqi. ⁵ Sukt di saqi as ka rhäk na akni aa latka rhoqoräkt sae dä rha veng ga. Dä qosaqi qa rhäk na arhani ama rhäqäp na rha sae dä qa latta

vät aa etki di rha arhäktgyäm sa arhani dap arhani di sa rha veng da.

⁶ “Bä sa qa ruqa di sukt pät aa sägäk ama ruqa qa e iva as kä rhäk na qa. Iaqäkt ama sägäk di aa emga qarakni i aa snäng bät a qa mamär. Iaqäkt di ama dängdängini na qa qarakni i qa ruqa qa rhäk na qa. Bä nga qät täk na qa dä qat tamän doqortäqyia, ‘Iarhakt diva rhi qutdrir vät ngua emga!’ ⁷ Sukt di nak ka latta nävät karak aa etki rha qoar na ne rhoqortäqyia, ‘Rhak täkt di iaqäkt karak iva qä rha ama etki nasot aa mam. Ngäni ang bä urhi veng ga dä va ba ut na ama etki.’ ⁸ Dä rha sangar a qa bä rha veng ga näkt ta rhon na qa sä dalek na ama etki.

⁹ “Rhoqoräkt dä ngu lu va ama etki arha ik karakni i aa lat iangärhäkt na ama wain ga mäšana? Va qa rhän bä qä veng iarhakt ama latta dap pa qä von guavek tä iangärhäkt ama lat na ama wain. ¹⁰ Nga sa qaku ngän mes ma Ngämuqa aa enge qarangätäni i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Ama duiqa qarak i mudu iarhakt kärerhae i rhat dräm dit täk pät ama vät ta mer mä qa di nak karak iaqäkt i rhäkt di ama qrot ama vätki nagem ga qarak i qat sangar a qi moe.

¹¹ Qoki ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt bä ut lu i iangärhäkt aa lat di ama mär ngät mamär da aut saqong?’”

¹² Dä qä narhoerta di rhit ñäm nani anga iska ivakt iva rhi sangar ma Jisas inguna rha räm i sa qa märhamän na ama enge na ama siqutki di säväät a rha. Sa rha siqut iva rhi sangar a qa dä qaku inguna rhit len ama ruvek dä qop ta met daqule qa.

Ama Snanbät Säväät Iomäkt Iva Rhit Boda Ama Takes

(12:13-17 / Mat 22:15-22 / Luk 20:19-26)

¹³ Nasot dä rha rhäk na arhani ama Farisiqäna rhi na arhani ma Herot aa ruvek sage ma Jisas iva rhi irastäm sä qa i vadi va qa rhamän bät anga enge qarangätäni i qaku maräkt ivakt iva rhi sangar a qa nävät a ngät. ¹⁴ Dä sa rha män ge ma Jisas dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut dräm i ngiat tamän bät

ama engätki bä qaku qänäskänes nge sävät ama ruvek arhä mungäsnäng inguna ama ruvek arhä mämairimek di qaku imek ngä narut na nge. Dap kinak ngi su na ama engätki sävät ma Ngämuqa aa snängaqa ba ama ruvek. Nga maräkt parhäm ama Muräkt iva urhit bon ma Sisar ta ama takes ura qaku? Mamär iva urhit bon da ama takes ura qaku?”

¹⁵ Sukt di ma Jisas ka räm arha irasini dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngäni siqut na ngo? Ngäni rha anga qunäga ama sägäk aa rhitsek angät ligäriqe ba ngo ivakt iva ngu lu ige.”

¹⁶ Dä rha rha ama ligäriqe rhoqoräkt ba qa näkt ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Auge aa iauski rhakt täkt pä m ige? Dä auge aa sämsäm dangät täkt pä m ige?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Ma Sisar.”

¹⁷ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni von ma Sisar tä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Sisar aa qarhong dap pa ngäni von ma Ngämuqa rhä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Ngämuqa aa qarhong.” Bä nga ma Jisas ka qoar na rha rhoqoräkt dä qräk mät ta nävät a qa.

Ama Sadyusiqäna Arhä Snanbät Sä vät Iomäkt Iva Ama Ruvek Ta Rhäranas Nämät Ama Tñäpki

(12:18-27 / Mat 22:23-33 / Luk 20:27-40)

¹⁸ Nasot dä arhani ama Sadyusiqäna rha män ge ma Jisas sa arhä snanbät bä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, ¹⁹ “Qamorqa! Mudu ma Moses ka sä m ama muräkt bä ba ut i ngakt bä nga aung anga matka qä ñäp daqule aa egutki dap kaku ina anga es dä va aa läkta qa rhät iaqyäkt ama maqoski ivakt iva qä sa vät a qi bä ba aa matka. ²⁰ Maos dä qale ama sägärhae ama ngärhäqyet da udiom na rha ama gamoe. Dä ama narhoerqa qa mät ama evopki näkt ka ñäp dap kaku aa anga es. ²¹ Dä ama udiomnaqa qa mät ama narhoerqa aa egutki sukt di qosaqi qa ñäp daqule qi dap kaku qa sa vät a qi. Dä qosaqi qaräk ama dävaungnaqa di qosaqi rhoqoräkt. ²² Dä qosaqi sa arhani rhämäne arha läktpök ama levaet na rha di rha moe rha ñäp i rha qutsasorhane gem gi. Bä qoki rha moe ama ngärhäqyet da udiom na rha di qaku

aung ga sa vät a qi. Dap nga dängdäng dä qosaqi qa ruqi qia ñäp. ²³ Va auge aa egutki na qi mirhup pät ama qäväläm gärqomni iva ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki inguna rha moe ama ngärhäqyet da udiom na rha sa rha mät a qi?”

²⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qaku maräkt na angän snängaqa inguna sa qaku ngänät dräm ma Ngämuqa aa enge dap kosaqi qaku qunäga vät a ngän sa aa qrot. ²⁵ Inguna nasot ama qäväläm gärqomni iva rha rhäranas nämät ama tñäpki diva qaku ama ruvek ti namätlägut bä qosaqi va qaku ama ruvek ti navon da arhani ama ruvek sämät ama ngärhaegurhini dap kinak ta diva rha rhoqor ama enselqäna na rhävuk da ama usäpki arha ron. ²⁶ Dap sävät ama ruvek ama ñäp ta qararhani i rhat täranas nämät ama tñäpki di nga sa qaku ngän mes pä ma Moses aa abuk i qa sä m sävät ama ngämungäm ama iar ä m i ä m ngät dang. Bä sävät iangärhäkt ma Ngämuqa aa enge qarängät ni i qa qoar nä ma Moses toqortäqyia, ‘Aingo di ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa.’ ²⁷ Ma Ngämuqa di qaku ama ñäp ta arhä Ngämuqa dap kinak ka di ama ngät dägämda arhä Ngämuqa. Aingän angän mungäsnäng di qoki qaku maräkt na ngät.”

Ama Muräkt Kärängät ni I Ama Moräs Na Ngät Mamär

(12:28-34 / Mat 22:34-40 / Luk 10:25-28 / Rom 13:8-10 / Gal 5:13-14)

²⁸ Rhoqoräkt i ma Jisas kä na ama Sadyusiqäna rhit beng bät a ne na ama enge dä akni ama Skraip ka män bä qat nari rha. Bä nga qa nari rhoqoräkt i ma Jisas ka muvät pät ama Sadyusiqäna na ama mär qi ama muvätki dä soknga qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Agi muräkt di ama moräs na ngät mamär nävät ma Ngämuqa aa Muräkt moe?”

²⁹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ama muräkt kärängät ni i ama moräs na ngät mamär di rhoqortäqyia, ‘Ngäni nari Israelqäna, ma Engeska aut Ngämuqa di sukt ka ama sägäk. ³⁰ Mamär iva gia snäng bät ma Engeska gi Ngämuqa nä gi snängaqa moe bä nä gi mungäsnäng moe bä nä gi

mädräm moe bä nä gi qrot moe.’ ³¹ Näkt ama unmem na ngät ama muräkt di rhoqortäqyia, ‘Mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas.’ Dap kaku agung anga muräkt di ama moräs na ngät pä rhangät täkt ama unmem na ngät angät tpäs.”

³² Dä qarak ka Skraip ka muvät toqortäqyia, “Qamorqa, ngäkki na nge mamär. Ngäkki na nge rhoqoräkt i ngiat tamän i ma Ngämuqa di sokt ka ama sägäk dap saqi as kaku aung. ³³ Bä mamär iva gua snäng bät a qa nä gu snängaqa moe bä nä gu mädräm moe bä nä gu qrot moe bä qosaqi va gua snäng bät arhani i rhoqor qre i gua snäng bät a nas. Di iangärhäkt ama muräkt di ama moräs na ngät mamär daver ama vodämes moe sage ma Ngämuqa.”

³⁴ Bä nga ma Jisas ka lu i qarak ka muvät pät a qa na ama mädräm ama mär ngät dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ainge di qaku qale nge gläius nä ma Ngämuqa aa Muräktpä.” Bä sa nga nasot iangärhäkt ma Jisas aa enge dä qaku anga ruqa di nani a qa iva qä snanbät sä ma Jisas na anga snanbät inguna sa rhit len.

Auge Aa Emga Ma Kraiss?

(12:35-37 / Mat 22:41-46 / Luk 20:41-44)

³⁵ Nga vät ama qäväläm gärqomni i ma Jisas kä su ama guläñgi na ama ruvek pa ama ansäspämgi ama mor qi dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ama Skraipkäna rhí qoar i ma Kraiss di nak ma Devit aa emga na qa? ³⁶ Ngu snanbät toqor täkt inguna mudu ama Qloqqaqa qa märanas nä ma Devit bä qa qoar toqortäqyia,

“ ‘Ma Ngämuqa qa qoar nä gua Engeska rhoqortäqyia,
 “Ngia rhuqun dä gu märmär bä qale nge e
 bä dängdäng iva ngun but sä gia ikkäna säp gia rem.” ’

³⁷ Bä nga rhoqoräkt di nga ma Devit kat tes ka rhoqortäqyia, ‘Engeska’ dä ngu lu rhoqor mäniekt iva ma Kraiss diva qosaqi ma Devit aa emga na qa?”

Bä sa ama guläñgi na ama ruvek di märmär tat nari ma Jisas toqoräkt.

Ngänit Lu Mamär Nämät Ama Skraipkäna *(12:38-40 / Mat 23:1-36 / Luk 20:45-47)*

³⁸ Rhoqoräkt i ma Jisas kä su dä qä qoar toqortäqyia, “Ngänit lu nämät ama Skraipkäna. Iarhakt di nani a rha iva rhat pitmane sa ama boi ama uiu ngät pät a nas bä nani a rha masirhat iva ama ruvek ti rhar sä rha na ama qutdrir vät ama ivärhimek kärqämekni i ama ruvek tit boda arha tmäs e ³⁹ dä nani a rha iva rhat tuqun bät ama lai vuk dä ngärhaväm ba ama mämairväm dä nani a rha na ama mämugunimek ama vit nä imek pa ama tmäsimek. ⁴⁰ Dap kosaqi rhat täs pät ama evop ama maqosta sa arhä qärhong näva arha vät dä rhi nän na ama uiu ngät ama nän iva säda ama ruvek arhä saqong. Iarhakt kärarhae i rha rhoqor täkt diva ma Ngämuqa qä rhäksärhäm da dä va qä sangäm na rha masirhat.”

Ama Tlä Qi Ama Maqoski At Pänbon Sage *Ma Ngämuqa*

(12:41-44 / Luk 21:1-4)

⁴¹ Ma Jisas ka muqun dage na ama ivärhäs kärqosni i ama ruvek tit boda arhä vänbon sae dap kat lu ama guläñgi na ama ruvek i rhit boda arhä ligär sämät ama ansäspämgi ama mor qi at mämuäs na ama vänbon. Rhoqoräkt di ama rhäqäp na rha ama ruvek ama qärhong bät a rha rhit boda ama ligär masirhat. ⁴² Dap akti ama tlä qi ama maqoski di qia män bä qia voda ama brasirhom ama gaini nä irhom mamär.

⁴³ Dä ma Jisas ka mes aa mudäsaqongda sagem mes näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäkki i rhakt täkt ama tlä qi ama maqoski di sa qia voda ama ligär masirhat sämät ama mämuäs na ama vänbon ba arhani moe arhä väs. ⁴⁴ Iarhakt moe di rha von nävät arhä mämägän dap takt täkt di sa qia von nävät arha tläqa i qia von dä ianiäkt moe i mai va ama iar qi nävät ini.”

13

Ma Jisas Ka Märhamän Sävat Ama
Ansäspämgi Ama Mor Qi Iva Qäbäs Na Qi
(13:1-2 / Mat 24:1-2 / Luk 21:5-6)

¹ Bä sa nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tet näva ama ansäspämgi ama mor qi dä akni nävät aa mudäsaqongda qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, ngi lu ama mor ngät mamär ama vät dä ama enges ngät mamär ama dui qärangätni i sa rha andäm bäm ngät na ngät.”

² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nga sa ngiat lu iangärhäkt moekt ama mor ngät mamär ama vät? Rhangät täkt ama dui diva qaku qale akni anga duiqa vono vät akni aa rhäng dap pa rha rhartäm sä ngät moe sa rhämono sävät ivät.”

Ama Muqunän Sävät Ama Dängdängini Na Ngät Ama Qunäng

(13:3-13 / Mat 24:3-14 / Luk 21:7-19)

(13:9-13 / Mat 10:16-25 / Luk 21:12-19)

³ Dä sa nga rhoqoräkt i ma Jisas kat muqun da ama Damgi na ama Olip at täväs tage na ama ansäspämgi ama mor qi dä ma Pita qä nä ma Jems dä ma Jon näkt ma Andru rhi snanbät sä qa rhoqoräkt i sokt ka qä na rha rhoqortäqyia, ⁴“Ngi qoar na ut iva qäsniä dä va rhärhong däkt ngä rhäranas? Dä va agi muqunängi qia rhän iva qi sameng i qorhäs iva sa rhäkmamär nä rhärhong däkt?”

⁵ Dä ma Jisas ka nasäng i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngänit lu i varis aung gä nairas täm ngän. ⁶Ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rha rhän bä rhat tualat nävät gu ngärhipki i rhi qoar i, ‘Aingo di ma Kraisi!’ bä va rha rhäqäne sa anga rhäqäp na rha anga ruvek sagem mes.

⁷“Ngäkt bä nga ngäni nari i sa ama ulaqi qia märanas pät ama ivärhap ama rhäqäp na ap ura ngäni nari iva ama ulaqi qia rhäranas pät amekni anga ivärhimek dä va qale qänäskänes ngän. Qoki va rhärhong däkt diva irhong ngä rhän dap ama tpäsini di as ini nga e iva as ini ngä rhän. ⁸Dä ama ruvek näva amni ama ivärham diva rhat täranas na ama ulaqi sävät a ne dä ama muräktpäm diva ngät täranas sävät a ne. Dä va ama qängän bät ap ama ivärhap dä va ama ruvek tit ñäp mät ama qärhuqi. Rhärhong däkt di ama narhuirirhong sa ama märänga qarakni iva as kat täranas.

⁹“Sokt diva ngänit lu inguna angäna ikkäna diva rha rhet sä ngän säda ama

muräkt angät saqong bä va rha rhäranäs ngän ba ama mämairväm. Dä qosaqi nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo dä va ngän dair da ama tpäskinarha rhi na ama vitnarha arhä saqong bä va ama släqyäs ba ngän ivakt iva ngäni sameng sävät a ngo. ¹⁰Näkt pa ama narhoeräm di ama sameng ama mär ngät ngä rhet sage ama ruvek pät ama ivätki moe dä sa va nasot dä va ama tpäsini ngä rhän.

¹¹“Qre va rhi sangar a ngän bä rhat tair na ngän ba anga muräkt dä va qale qänäskänes ngän iva ngän damän doqor mäniect. Dap pa sokt ngän damän bät agi enge qärangätni iva ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä von ngän däm ngät inguna va qaku ngän maräkt ngän natmärhamän dap kinak pa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat tamän.

¹²“Va ama gamoe diva rhi voda arha matpek dä arha läktpek ba ama ruvek ivakt iva rhi veng da. Dap arhani ama ngätmamäkkäna diva rhi von da arhä rhoes ba ama ruvek bä va rhi veng da dä qosaqi arhani ama rhoes diva uraqi da arha ron na arha morta bä va rhi vodäm da ba ama ruvek bä va rhi veng da. ¹³Ama ruvek moe diva ama vu da arha ron na ngän mamär inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. Sokt di iaqäkt karak i qat mair ma ama qrot bä dängdäng bät ama tpäsini diva qä rha ama mumaiar.”

Ama Vu Ngät Ama Lat Mamär Qärangätni Iva Ngät Täranas Pa Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

(13:14-23 / Mat 24:15-22)

¹⁴“Dap mamär iva auge qarak i qat tes tangät täkt ama enge qä räm ama rharimini sä rhärhangät täkt ama lat toqoräkt i qat lu ianiäkt kärqäni ama vu ini mamär dä ma Ngämuqa aa saqong i qali lini vät ama ivärhäs kärqosni i qaku mamär iva qali lini e qärqäni i ini ngärhi slava nä iarhongäkt moe. Dä mamär iva iarhakt kärarhae i qale rha e ma Judia di rhi ang masirhat pävit sävät ama dam. ¹⁵Näkt mamär iva aung gäarakni i qale qa vät ama vätka aa rhäng di saqi as kale ar sä qa bä qä namon säva vät nani aa qärhong. ¹⁶Bä aung gäarakni i qale qa vät a etki di saqi as kale evär däm ga iva nani aa boiqi ama uui qi. ¹⁷Va ama

qrot mamär vät iangärhäkt ama qunäng ba ama evop kärarhani i ama sarem däm da bä qosaqi bä iarhakt kärarhae i ama rhoes pät a rha. ¹⁸ Bä mamär iva ngäni nän iva rhi ngang di qale mät soeng. ¹⁹ Inguna ama märänga vät iangärhäkt ama qunäng diva ama mor qa masirhat pa ama märän angät tpäs moe qärangätni i mudu mänsäng bät ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa säm iarhongäkt moe bä sarhäkt bä qop as nasot. ²⁰ Dap mai ngakt bä qaku ma Ngämuqa qa sämaqot säva ama qunäng dä vadi mai qaku anga ruqa qarakni iva ama iar qa. Dap nguna nävät iarhakt kärarhae i sa qa armeng däm da dä qa sämaqot na ama qunäng.

²¹ “Bä nga vät iangärhäkt ama qunäng di ngakt bä aung gä qoar na ngän doqortäqyia, ‘Ngäni lu i ma Kraiss tak il’ ura aung gä qoar toqortäqyia, ‘Ngäni lu i iak muk il’ dä qale ngän natnanakt nä iangärhäkt ama enge. ²² Inguna ama iraski na rha ama engesta dä ama iraski na rha ama vämginarha diva rha rhäranas bä va rhat täranas na ama muqunän dä ama nañis ngät ama lat i vadi vakt iva rhi irastäm sa ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da. ²³ Mamär iva ngänät nañäm särhäm mes. Sa ngua qoar na ngän nä iarhongäkt moekt pä iomäkt ama qäväläm angät kamäs.”

Ma Ruqa Aa Emga Aa Mänmänäs

(13:24-27 / Mat 24:29-31 / Luk 21:25-28)

²⁴ “Bä va vät iangärhäkt ama qunäng nasot iaqäkt ama märänga

“dä va bängangit mät ama qunäga aa saqong

dä va ama equngi diva qaku qiat nañäm’

²⁵ ‘dä va ama qaeng diva ngärhit säp nämät ama leqäs

dä va iarhongäkt kärqärhongni i qali lirhong mät ama leqäs kärqärhongni i irhong angät krot diva sarhäksarhäkt pät irhong.’ ”

²⁶ “Mamär dä va ama ruvek ti lu ma Ruqa aa Emga i qat dän ba ama eqoe sa aa qrot ama mor ngät näkt ama murhämeska.

²⁷ Näkt pa qa rhäk na ama enselqäna bä

va rhi västämne ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da nävät ama ivätki qi na ama usäpki in däkt moe.”

Ama Rhisu Nävät Ama Rhaunga

(13:28-31 / Mat 24:32-35 / Luk 21:29-33)

²⁸ “Mamär iva ngäni räm ama rhisu nävät ama rhaun gärangätni i nga vuk pät angät ngärhäqyitnäk dä sa ngänät dräm i ama qunängit nga e glaqot. ²⁹ Di rhoqorne rhoqoräkt i ngakt bä va ngänät lu rhärhong däkt i irhong ngät täranas dä va ngänät dräm i qa di sa qa e glaqot i sa qäqi qa e glaqot na ama tmongi. ³⁰ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva rhit täkt ama qoengait diva qaku rhäksot nä it bä dängdäng i rhärhong däkt di sa irhong ngä märanas. ³¹ Ama usäpki qi na ama ivätki diva qäbäs na em dap pa gua enge diva qaku qäbäs na ngät.”

Qaku Aung Gat Dräm Iaäkt Ama Qunäga Bä Iomäkt Ama Qunäga Aa Qäväläm

(13:32-37 / Mat 24:36-44 / Luk 17:26-30, 34-36)

³² “Qaku aung anga ruqa qat dräm iaqäkt ama qunäga ura iaqäkt ama qunäga aa qäväläm. Bä qäqi ama enselqäna rhävuk ti na ama Ngärhoemga di qaku rhat dräm dap sokt ama Ngätmamäk kat dräm. ³³ Bä va ama qarhap ngän bä ngänät nañäm inguna qaku ngänät dräm iva iomäkt ama qäväläm diva äm ngä rhän gäsna. ³⁴ Rhoqoräkt di rhoqor akni ama ruqa qarakni iva qa rhet pät ama tmerhäs sa gläius. Bä nga qa met daqule aa vätkä dä qa mu ama lat kärangätni i ñismäne da aa latta arha lang iva rhat tualat na ngät näkt ka muge akni ama latka mät ama edäbäs ivakt iva qat nañäm.” ³⁵ “Dä soknga mamär iva ama qarhap ngän bä va ngänät nañäm inguna sa qaku ngänät dräm i agi a qäväläm dä va ama ngärhik nävä iaqäkt ama vätkä diva evär däm ga. Nguaräm ba qa rhän säng ama bängagi arha ribit ura va mäni bängagi mamär ura va rhoqoräkt i ama duräkt ngärhit nok ura va rhoqoräkt i sa ama qunäga qa qot pät duququs. ³⁶ Qale ngäni mänatäm i varis kä namän masärmän bät a ngän. ³⁷ Rhangät täkt ama enge qärangätni i nguut tamän särhäm ngän na ngät di nguut

tamän särha ama ruvek moe rhoqortäqyia, 'Mamär iva ngänät nañäm!' ”

14

Rha Märhamän Bät A Ne Iva Rhi Veng Ma Jisas

(14:1-2 / Mat 26:1-5 / Luk 22:1-2 / Jon 11:45-53)

¹ Sa sokt pät ama qunängiom ama udiom iva äkt dä sa ama Judaqäna arha tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova dä ama tmäski na ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis päm ngät bä ama priskäna ama moräs na rha näkt sävät ama Skraipkäna di rhit ñäm nani guani anga iraski nä ini säng ma Jisas aa rhäng iva up na rha i rhi sangar a qa vät ini bä va rhi veng ga. ² Dä sa rhi qoar toqortäqyia, “Va qaku ut nasangar a qa rhoqoräkt i ama tmäski i varis anga ulaqi qi namäranas mänguräp ama ruvek.”

Ama Evopki Qia Rhor Na Ama Oel Vät Ma Jisas E Ma Betani

(14:3-9 / Mat 26:6-13 / Jon 12:1-8)

³ Dap toqoräkt i qale ma Jisas e ma Betani di qat täs nävät ama laiqa va akni ama ruqa ma Saimon aa vätka qäarak i mäqi ama bias pät a qa dap akti ama evopki qia män sa ama kainaqi qärakti i sa rha mualat na qi na ama duiqa ama saksak päm ga qäarakni i rhat tes ka i ama alabasta. Näkt täqäp ki na ama oel qärakti i ama mär at tamaska qärakti i ama ligär masirhat pät a qi. Iaқыäkt ama oel di sokt kiat dän näva ama ngämuga ma Nard aa snagut. Qa evopki qia män bä qia rhar mät iaқыäkt ama kainaqi näkt kia rhor na ama oel dä ma Jisas aa uväs. ⁴ Dap arhani nävät iarhakt kärarhae i qale rha e di ama uraqi da arha ron nä qa evopki dä rhat tamän särhäm ne rhoqortäqyia, “Mäniekt bä sa iaқыäkt kia rhar sa ama oel ama mär at tamaska rhoqoräkt? ⁵ Vadi mai rhi vodä iaқыäkt ama oel bä rha rhän bät anga dävauḡ anga handretkäna na anga qunäng angät titsek näkt ti von ama tläkta rhä iangärhäkt ama ligär.” Rhat tamän särhäm ne rhoqoräkt näkt tir qur qi masirhat na ama ingnania.

⁶ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni qyiradeng na qi. Mäniekt bä ngänit bon gi rha ama märänga? Nak

sa qia mualat na ama lat ama mär ngät sä ngo. ⁷ Qärarhani ama tläk ta diva vasägos dä va qale rha gem ngän bä mamär iva ngän datnärhäm da gre i nani a ngän. Dap aingo diva qaku qale ngo gem ngän basägos. ⁸ Sa iaқыäkt di sa qia mualat nä ianiäkt kärqäni i mamär vät a qi iva qia rhualat nä ini. Sa qia vrit nä rhakt täkt ama oel vät gu släqyige vä gua tñäpki at kamäs ivakt iva qi rhäkmu na ngo iva nani iomäkt iva rhi sasärhäm ngo. ⁹ Dä nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i qoe nai vät ama ivätki moe i ama sameng ama mär ngät di rhi sameng na ngät e dä va ama sameng sävät tangät täkt arha lat diva rhi sameng na ngät bä va ama ruvek ta tu arhä snäng sävät a qi.”

Ma Judas Va Qä Vodä Ma Jisas Ba Aa Ikkäna

(14:10-11 / Mat 26:14-16 / Luk 22:3-6)

¹⁰ Nasot dä akni nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda qäarak i rhat tes ka i ma Judas Iskariot ka met sage ama priskäna ama moräs na rha ivakt iva qä qoar na rha iva qä vodä ma Jisas bä ba rha. ¹¹ Bä nga ama priskäna ama moräs na rha rha nari rhoqoräkt dä mär gem da dä rha rhares iva rhi von ga rha anga ligär. Dä soknga rhoqoräkt dä ma Judas Iskariot kät ñäm nani anga qäväläm anga mär äm ivakt iva qä vodä ma Jisas bä ba rha.

Ma Jisas Ka Mäs Ma Pasova Angärha Tmäs Kä Na Aa Mudäsaqongda

(14:12-21 / Mat 26:17-25 / Luk 22:7-13 / Jon 13:21-30)

¹² Vät ama narhoer qa ama qunäga vät ama tmäski at kunäng gärangätni i ama Judaqäna rhat tuqunän i mudu arha morta di sa rhat täs ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis päm ngät dap toqoräkt i rhit boda ama vodämes na ama sipsipkäna ama ngärhoes bä ma Pasova dä ma Jisas aa mudäsaqongda rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Urhi lu nani a nge na ut iva u rhet sa qoe bä va urhi rhäkmu bä ba nge iva ngia äs ma Pasova angärha tmäs e?”

¹³ Dä qa rhäk na aa mudäsaqongiom ama udiom sa ama rhodräp toqortäqyia, “In det bä in don sämät ama värhäm ama mor äm dä akni ama ruqa va qa rhän bät a en gäarakni i qät ta ama kainaqi ama mor

qi na ama rigi. Iaqäkt ama ruqa diva in det nasot a qa. ¹⁴ Näkt pa ini qoar na ama ngärhik näva ama vätkä qärakni i iaqäkt ama ruqa qat don säväm ga rhoqortäqyia, ‘Qamorqa qä snanbät toqortäqyia, ngu lu ama qäväläm bä ba ama tmända äm ngä qoe nai qärqomni i sa ngua nän dä bäm iva ngu nä gu mudäsaqongda u äs ma Pasova angärha tmäs e?’ ¹⁵ Dä va qä qur a en da ama mor äm ama vätkä aa qäväläm dävonon ba aa vätkä qärqomni i sa rha rhäkmü na äm na ama laiqa vä bäm iva nani ama tmäs. Dä va ini rhäkmü na aurha tmäs äkt pä iomäkt ama qäväläm.”

¹⁶ Dä ma Jisas aa mudäsaqongiom in met bä in mon säva ama värhäm dä in män bät kärqärhongni i irhong doqor mai ma Jisas ka qoar na iom. Dä soknga in däkmü nä ma Pasova angärha tmäs.

¹⁷ Bä sa nga rhoqoräkt i bängängäs dä ma Jisas ka män gä na aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha. ¹⁸ Bä nga rhoqoräkt i rhat täs nävät ama laiqa dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i akni nävät a ngän diva qä vodäm ngo bä gua ikkäna. Iaqäkt di ngu na qa un däs.”

¹⁹ Ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä rha nasäng i airäs ta dä asägäk asägäk kä qoar na qa rhoqortäqyia, “Nga aingo?”

²⁰ Dä ma Jisas ka muvät pä a rha rhoqortäqyia, “Iaqäkt di akni nävät a ngän ama ngärhäqyisem da udiom na ngän gärakni iva qä na ngo uni rhäk ama bret sämät ama dis. ²¹ Ma Ruqa aa Emga diva qä nöp toqor varhäm ama enge qärängätni i mudu sa rha säm a ngät sävät a qa sokt diva avuqi mamär ge iaqäkt kärak iva qä vodä ma Ruqa aa Emga ba aa ikkäna. Nak padi mai qaku aa nanäk ki nasäl a qa di vadi mai ama märäm ba qa.”

Ma Jisas Ka Nasäng Nä Iomäkt Iva Rhat Täs Ma Engeska Aa Tmäski
(14:22-26 / Mat 26:26-29 / Luk 22:14-23 / 1 Ko 11:23-25)

* **14:24** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘ama iaräs na ngät’ † **14:30** maunmem Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

²² Nga rhoqoräkt i rhat täs dä sa ma Jisas ka rha ama bret näkt ka mes ama mär näkt ka vonamät na qa näkt ka von aa mudäsaqongda i qat tamän doqortäqyia, “Ngän dät tangät täkt i ngät di gu släqyige.”

²³ Näkt kosaqi qa rha ama kap na ama wain bä nga nasot i qa mes ama mär dä qa von da bä rha moe rha näkt nämät ka.

²⁴ Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhak täkt di gu biaska qärakni i qä sämaengätki na* ama rharesbane mänguröp ma Ngämuqa qä na ama ruvek di qärak i qrir na qa ba ama rhäqöp na rha ama ruvek. ²⁵ Dä nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva saqi as kaku ngu nanakt nävät ama wain angät gavam bä dängdäng bät iaqäkt ama qunäga iva ngu näkt ama iaräs na qi ama wain bä ma Ngämuqa aa Muräktpä.”

Ma Jisas Ka Qoar I Ma Pita Diva Qä Rhäqyas Na Qa
(14:26-31 / Mat 26:30-35 / Luk 22:31-34 / Jon 13:36-38)

²⁶ Bä nga rha rhong ama mabuqi na ama ansäs bä rhäksot dä rha met na äkt bä säda ama Damgi na ama Olip at täväs.

²⁷ Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Va ngän moe ngäni ang daqule ngo inguna mudu di sa rha säm sävät ma Ngämuqa rhoqortäqyia,

“ ‘Va ngu veng ama ruqa qärakni i qät lu vät ama sipsipkäna
bä va vräs na ama sipsipkäna.’

²⁸ Näkt pa nga nasot i ma Ngämuqa qa rhäranas na ngo nämät ama tñäpki dä va ngu er va angän gamäs sae ma Galili.”

²⁹ Dä ma Pita qa qoar nä qa rhoqortäqyia, “Näma dä äkt bä rhärha rhäkt moe rhi ang daqule nge sokt di aingo diva qaku rhäm ngo.”

³⁰ Dä ma Jisas ka muvät pä a qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm nge na ama engätki iva nöp takt täkt ama bängagi iva as kaku ama duräktka qä

nanok maunmem† dä va ngi rhäqyas na ngo madäpguamek.”

³¹ Ma Jisas ka muvät toqoräkt dä qop tuk pät ma Pita i qat tuvät toqortäqyia, “Va qaku ngu narhäqyas na nge bä nämä dä ngu ñäp ngu na nge.”

Dä qosaqi arhani ama mudäsaqongda moe rha qoar toqoräkt.

Ma Jisas Ka Nän E Ma Getsemani
(14:32-42 / Mat 26:36-46 / Luk 22:39-46)

³² Sa rha met säva ama ivärhäs kärqosni i rhat tes äs i ma Getsemani dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngän duqun däkt dap pa ngua rhet sa rhämuk bä va ngu nän.”

³³ Dä qa rhäqoar sä ma Pita qä nä ma Jems näkt ma Jon bä rhi na qa rha met maqälak nage arhani aa mudäsaqongda. Rhoqoräkt di sa qa nasäng i qät ta ama märänga ama mor qa bä airäs ka. ³⁴ Dä qa qoar nä ma Pita qä nä ma Jems dä ma Jon doqortäqyia, “Ama iräski imuk dä gua ron di ama mor qi masirhat bä nguat nari iva ngu ñäp. Dap pa qale ngän däkt bä ngänät däqäm.”

³⁵ Nasot dä qa met daqule rha maqälak na äkt bä arpus na qa samäk sävät ivät bä qä nän iva iomäkt ama qäväläm ngä rhet nävät a qa qrekt bä märmärsäs iva äm ngä rhet. ³⁶ Qa nän i qä qoar toqortäqyia, “Aba‡, mamga, iarhongäkt moe di märmärsäs sä irhong gem nge. Mamär iva ngi rha rhom däkt ama qäväläm na ama märänga nävät a ngo. Sokt diva qoki qaku varhäm gu snängaqa dap kinak pa varhäm gi snängaqa.”

³⁷ Nasot dä evär däm ga sage aa mudäsaqongda dä qa män bät a rha i rhi mänatäm. Dä qa snanbät sä ma Pita rhoqortäqyia, “Saimon, nga ngi mänatäm? Nga qaku mamär vät a ngän iva ngänät däqäm gäqi vät anga aua anga sägäk?” ³⁸ Mamär iva ngänät däqäm dap ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qale ngän namon sämät ama siqutsiqut. Ama qloqaqa di ngäñgäñ ga dap eqokt ama släqyige.”

³⁹ Dä saqi as ma Jisas ka met daqule rha bä qä nän doqor nas mai. ⁴⁰ Näkt saqi evär däm ga dä qa män bät a rha i rhi mänatäm

inguna amärän ba arhä mänap mamär. Bä nävät iomäkt dä qaku rhat dräm iva rhi qoar na qa na agiqa.

⁴¹ Dä saqi as nga evär däm ga sage ama mudäsaqongda iva madäpguamek dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Qoki as nga ngäni mänatäm dä mämae vät a ngän? Sa sokt äkt! Sa ama qäväläm ngä män iva rhi vodä ma Ruqa aa Emga säva ama vu rha ama ruvek arhä rhäkt. ⁴² Ngän dāranas bä ut tet. Ngäni lu i qärakni iva qä vodäm ngo di sa rhak.”

Rha Sangar Ma Jisas
(14:43-52 / Mat 26:47-56 / Luk 22:47-53 / Jon 18:1-12)

⁴³ Bä as nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tamän dä väs dä ma Judas kärak i qa nävät ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha qä na ama guläñgi na ama ruvek sa ama ulaqi arha sen ngä na ama edäm gärrarhani i sa ama priskäna ama moräs na rha näkt sävät ama Skraipkäna rhi na ama morta rha rhäk na rha. ⁴⁴ Sa qärak iva qä vodä ma Jisas di sa qa er qa rhodäm ba rha na aa muqunängi rhoqortäqyia, “Qärakni iva ngu vop pa aa sdäm di iaqäkt. Ngäni sangar a qa bä va ngänit lu vät a qa rhoqoräkt i ngän det sä qa.”

⁴⁵ Bä nga ma Judas ka män dä qa rhäkdävär qa met bä sage ma Jisas näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa!” Näkt ka vop pä ma Jisas aa sdäm. ⁴⁶ Ma Judas ka mualat toqoräkt dä ama gamoe rha qärhäkt dä ma Jisas bä rha sangar a qa.

⁴⁷ Dä akni ama ruqa qärakni i qat mair ge ma Jisas di qa mar ta aa ulaqi arha singi bä qa rhon na qi sävät ama pris ama vit na qa aa latka bä qa rhodäkt sa aa sdämgi.

⁴⁸ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Nak nga ama suaqa na ngo bä äkt i sa ngän män sävät a ngo sa ama ulaqi arha sen dä ama edäm ivakt iva ngäni sangar a ngo?” ⁴⁹ Vasägos dä qale ngo gem ngän bä ngu su ama ruvek pa ama ansäspämgi ama mor qi sokt di qop kaku ngän sangar a ngo. Sokt di qoki va rhäkmamär nä ma Ngämuqa aa enge nä rhangät täkt ama lat.”

‡ 14:36 Aba Aba na ama enge ama Aramaik di angät tarimini di mamga. Bä ama rhoes diva rhat tes arhä mamäk toqoräkt inguna rha di arha snäng bät a qa masirhat dap sa rhat dräm i qa di qosaqi aa snäng bät a rha mamär.

⁵⁰ Nga rhoqoräkt dä ama mudäsaqongda moe rha ang masirhat daqule ma Jisas.

Ama Evänga Qa Ang Masirhat

⁵¹ Dap akni ama evänga qäarakni i mai qat tet nasot ma Jisas di sa sokt ka ong bät a nas na ama boiqi ama ingas ki mamär. Bä iarhakt ama ruvek di sa rha siqut iva rhi sangar a qa ⁵² sokt di iaqäkt ama evänga qa ang masirhat sä vlevel daqule iaqyäkt aa boiqi.

Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Sanedrin Arhä Saqong

(14:53-65 / Mat 26:57-68 / Luk 22:54, 66-71 / Jon 18:12-14, 19-24)

⁵³ Qäarahani qä gamoe rha ang sä ma Jisas bä sage ama pris ama vit na qa näkt ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta näkt sävät ama Skraipkäna moe di västämne na rha. ⁵⁴ Ma Pita di sa qät päsaits tä ma Jisas bä savuk säva ama pris ama vit na qa aa vätki arha ivärhäm bä qat muqun ge ama ulaqimärharhärhäkt kärerhani i sa rhit lu vät ma Jisas bä qat narhäkt ama mudam.

⁵⁵ Ama priskäna ama moräs na rha dä ma Sanedrin moe di rhit ñäm nani anga ruvek kärerhani iva rhi sameng irhä ma Jisas ivakt iva ama morta rhi veng ga. Sokt di qaku rha män bät anga enge sävät a qa rhoqoräkt. ⁵⁶ Dä ama rhäqäp na rha di rhi sameng na ama irasirhong sävät a qa sokt di qop iarhongäkt arha engirhong di qaku irhong doqorne. ⁵⁷ Vät iomäkt ama qäväläm dä arhani rha mair bä rha voda rhangät täkt ama iraski na ngät ama enge sävät a qa i rhi qoar toqortäqyia, ⁵⁸ “Ut nari qa i qä qoar toqortäqyia, ‘Rhakt täkt ama ansäspängi ama mor qi qäarakni i ama ruvek ta rhä qi diva ngu rhar qi moe näkt nasot ama dävauung ama qunäng dä va saqi ngu rhäk agukt kärerakni i qaku anga ruqa qa rhäk pät a qi.’ ” ⁵⁹ Sokt di qop iangärhäkt arha enge asägäk asägäk di qosaqi qaku ngät toqorne.

⁶⁰ Dä ama pris ama vit na qa qa mair da arhä saqong näkt ka snanbät sä ma

Jisas toqortäqyia, “Nga qaku gi nga muvätki iva ngia rhuvät? Ngi rhäväkt sä rhangät täkt ama ruvek arhä sameng sävät a nge.”

⁶¹ Sokt di qop kale ma Jisas i mänadin däm ga dap kaku qa muvät. Dä saqi as ama pris ama vit na qa qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ainge di iaqäkt kärerak i au-rha ansäs sagem ga aa emga na nge? Nga ainge di ma Krais?”

⁶² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Aingo rhäkt. Bä va ngäni lu ma Ruqa aa Emga i qat muqun dä iaqäkt kärerak i ama qrot moe angät tarebäm aa märmär bä va qat dän ba ama eqoe näda ama usäpki arha ron.”

⁶³ Bä nga ama pris ama vit na qa qa nari rhoqoräkt dä qa angyiret mät aa boiS näkt ka snanbät toqortäqyia, “Saqi as pa nani a ut na agung anga enge säng aa rhäng doqor mäniekt? ⁶⁴ Nak sa ngän nari aa märhamän mava sävät ma Ngämuqa. Angän matnävämne di rhoqor mäniekt?” Dä rha moe asägäk asägäk di rha qoar i qa di mamär iva rhi veng ga.

⁶⁵ Nasot dä arhani rhi nasäng iva rhit kot pät a qa näkt ta qop mät aa saqong näkt ti arhäktgyäm sä qa na arhä rhäkt dap tat tamän sävät a qa rhoqortäqyia, “Ngiat tuqunäga sä ut!” Näkt ama ulaqimärharhärhäkt ta rha qa bä rhi arhäktgyäm sä qa.

Ma Pita Qa Rhäqyas Nä Ma Jisas

(14:66-72 / Mat 26:69-75 / Luk 22:55-62 / Jon 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Rhoqoräkt i qale ma Pita inamäk dalek dä akti ama latki nävät ama pris ama vit na qa aa latta qiat tet e. ⁶⁷ Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i qia lu ma Pita i qat narhäkt dä qia ñäm sävät a qa. Dä qi qoar na qa rhoqortäqyia, “Qosaqi nge di ma qale nge ngi nä ma Jisas nae ma Nasaret.”

⁶⁸ Dä ma Pita qa rhäqyas i qa qoar toqortäqyia, “Nak kaku ngu at dräm i agiqa iaqäkt kärerakni i ngiat tamän bät a qa.” Ma Pita qa muvät toqoräkt näkt puk sä qa

§ 14:63 qa angyiret mät aa boi Rhangät täkt ama lat di ngärhir qur iarhakt ama ruvek i qräk mät ka dä airäs ka da qaku mär gem ga mamär. * 14:68 dä ama duraktka qa nok Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di sa qaku rha säm a äm sae.

nävät iaqäkt ama vätka aa ivärhäm maqälak dä ama duraktka qa nok*.

⁶⁹ Näkt nga qa latki qia lu qa äkt dä saqi as kia qoar nä iarhakt kärarhae i rhat mair glaqot toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di akni iaqäkt nävät a rha.”

⁷⁰ Dä saqi as ma Pita qa rhäqyas.

Näkt nga nasot ama qäväläm ama qot äm dä iarhakt kärarhae i rhat mair glaqot ti qoar nä ma Pita rhoqortäqyia, “Ari, ainge di ak na nge nävät a rha inguna nge di ama Galiliqa na nge.”

⁷¹ Dä ma Pita qa nasäng i qat tamän i nämä dä äkt bä ma Ngämuqa qä sangäm na qa qrekt bä qa iras dap kat tu sävät aa enge angärha rhäng i qat tu dä qat tamän doqortäqyia, “Aingo di qaku nguat dräm dak täkt ama ruqa qärakni i ngän damän sävät a qa.”

⁷² Vät iomäkt ama qäväläm maräkt dä ama duraktka qa nok iva maunmem. Dä vuk pät ma Pita na ama enge qärangätini i sa ma Jisas ka märhamän särhäm ga na ngät i qa qoar toqortäqyia, “Va ngi rhäqyas na ngo madäpguamek näkt nasot dä va ama duraktka qä nok maunmem†.” Dä ma Pita qa mu aa snäng samäk sävät iangärhäkt ama enge dä däng na ama släpki vät aa qän bä qät nok.

15

Rha Mu Ma Jisas Pa Ama Muräkt Dä Ma Pailat Aa Saqong

(15:1 / Mat 27:1-2 / Luk 23:1-2 / Jon 18:28-32)

(15:2-5 / Mat 27:11-14 / Luk 23:3-5 / Jon 18:33-38)

(15:6-15 / Mat 27:15-23 / Luk 23:13-25 / Jon 18:39-40)

(15:15 / Mat 27:24-26 / Luk 23:25 / Jon 19:1-16)

¹ Qoki as toqoräkt i vät duququs mamär dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta näkt sävät ama Skraipkäna näkt ma Sanedrin moe rha män bät ama snängaqa iva rha rhualat sä ma Jisas toqoräkt. Dä rha qop mät aa rhäkt näkt ta met sä qa bä rha vodäm ga bä ma Pailat.

² Dä ma Pailat kä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ainge di ama Judaqäna arha vitnaqa na nge?”

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Sa ngia märhamän doqoräkt.”

³ Dä ama priskäna ama moräs na rha rhit täksärhäm ga na ama rhäqöp nä irhong.

⁴ Dä ma Pailat kä qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ngi lu i qoki as ama mämänia nä irhong iarhongäkt kärqärhongni i rhit täksärhäm nge nä irhong.” Dä saqi as ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga qaku mamär iva ngi namuvät?”

⁵ Sukt di qop kaku ma Jisas ka muvät saqi as na agung anga enge bä ma Pailat di qräk mät ka rhoqoräkt.

Ma Pailat Ka Rhäkne Iva Rhi Edämsäs Pät Ma Jisas

(Mak 15:6-15 / Mat 27:15-23 / Luk 23:13-25 / Jon 18:39-40)

⁶ Vät ama qoeo nasot a ne vät ma Pasova angät kunäng dä ama tpäskinaqa qat dräm gat tuisiska vät ama ruqa ama sägäk näva ama tpäskiarharhäng gäarakni i ama ruvek ti nän däm ga. ⁷ Rhoqoräkt di akni ama ruqa qärak i rhat tes ka i ma Barabas di qale qa va ama tpäskiarharhäng gä na aa ruavek kärarhani i sa qale rha da ama inirqi arha ron gäarakni i sa qia märanas sävät ama Romgäna bä ma Barabas di sa qa veng ama ruqa rhoqoräkt. ⁸ Dä ama guläñgi ama morqi na ama ruvek ta män sage ma Pailat bä rhi nän ga iva qa rhuisiska vät anga ruqa näva ama tpäskiarharhäng bä ba rha rhoqor vasägos i qat tualat.

⁹ Dä ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga nani a ngän iva ngua rhuisiska vät ama Judaqäna arha vitnaqa bä ba ngän?” ¹⁰ Ma Pailat ka snanbät sa ama guläñgi rhoqoräkt inguna sa qat dräm i ama priskäna ama moräs na rha di sa rha vodä ma Jisas ba qa inguna nävät arhä snängaqa ama vu qa inguna ma Jisas di qa vit da ama ruvek arhä saqong.

¹¹ Sukt di qop ama priskäna ama moräs na rha di rhat tuqärnas ta ama guläñgi iva

† **14:72** maunmem Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

sävät ma Pailat iva qinak ka rhuisiska vät ma Barabas.

¹² Dä ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu va ngua mäšana nä qa ruqa qarak i ngän des ka i ama Judaqäna arha vitnaqa?”

¹³ Dä saqi as ta näs toqortäqyia, “Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa!”

¹⁴ Dä ma Pailat ka snanbät toqortäqyia, “Va vät agiqa? Sa qa mualat na agi a lat anga vu ngät?” Sukt di qop tit näs tävuk masirhat toqortäqyia, “Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa!”

¹⁵ Dä ma Pailat ka muisiska vät ma Barabas sage ama guläñgi inguna nani a qa iva mär gem da. Näkt ka rhäkne bä rha märanäs ma Jisas näkt ka vodäm ga ivakt iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa.

Ama Ulaqimärharhärhäkt Tat Tumä Ma Jisas

(15:16-21 / Mat 27:27-31 / Jon 19:1-3)

¹⁶ Sa ama ulaqimärharhärhäkt ta met sä ma Jisas na äkt bä savuk säva ama tpäskinaqa aa vätki arha ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Pretoriam. Näkt ta mes ama ulaqimärharhärhäkt moe sävät a ne.

¹⁷ Näkt ta vlukt sa aa boi nävät a qa näkt ta rhon na ama päppl qi ama boiqi vät a qa näkt kosaqi rha ing ama guaqi na ama ngämuga aa rhäqyitnäk ama gärgär vät itnäk iva rhoqor ama vitnaqa aa qäbautki. Näkt ta mu iaqyäkt ama gärgär vät a qi ama guaqi mäni aa uväski. ¹⁸ Näkt ta nasäng i rhit näs sagem ga rhoqortäqyia, “Ainge ama Judaqäna arha vitnaqa, di mamär iva qale nge mauiu.” ¹⁹ Dap ama dämne i rhi nän aa uväski na ama iroqi dä rhit kot pät a qa. Dä qosaqi rhi nän da arhä quum sä nas gem ga iva rhit kutdrir sagem ga.

²⁰ Bä sa nga rha muma qa bä rhäksot dä rha vlukt sa ama boiqi ama uiu qi nävät a qa näkt ta monmät pät a qa na aa boi maräkt. Nasot toqoräkt i rha monmät pät a qa dä rha met sä qa sä dalek iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa.

Rha Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni Ama Sämänanamuqa

(15:21-32 / Mat 27:32-44 / Luk 23:26-43 / Jon 19:16-27)

²¹ Akni ama ruqa näva ama värhäm ama mor äm ma Sairini qarak i rhat tes ka i ma Saimon ma Aleksander qä nä ma Rufus in mam di qat tet e nä qä ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat tet sä ma Jisas. Iaäkt ma Saimon di qat dän nävät ama värhäm ama mor äm angä rhäkt. Ma Saimon gat tet na rha dä rha qrotpät sä qa iva qät ta ama sämänanamuqa. ²² Sa rhat tet bä rha män sä ma Jisas pät ama ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Golgota qärqos i äs angät tarimini di ama ivärhäs na ama rhomga aa uväski. ²³ Dä arhani ama ruvek ta von ga rha ama wain gäraktni i sa rha modämne na qi na aktni ama rigi qäraktni i qiat dräm gi veng ama ruanirhong gäraktni i rhat tes ki i ama mir sukt di qop kaku qä nanakt.

²⁴ Dä ama ulaqimärharhärhäkt ta edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa näkt ta matmät na aa boi ba ne na ama serhäm gärangätni i serhäm da nani a ngät. ²⁵ Rhoqoräkt di sa ama ngärhäqyet da levaet nä irhong bät duququs i sa rha edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa. ²⁶ Näkt ta säm ama enge qärangätni i sa rha sangar a qa vät angät tpäs kärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Ama Judaqäna arha vitnaqa.” ²⁷ Dä qosaqi rha edämsäs pät aiomni ama ruiom ama sua iom gem ga i akni di sa rha mu qa dä ma Jisas aa märmär dap akni da aa sael. ²⁸*

²⁹ Bä ama ruvek kärarhani i rhat tet e na qa di rhat tuma qa masirhat dap ti em arhä väs dap tat tamän doqortäqyia, “Ainge qarak iva ngi rhar ama ansäspängi ama mor qi näkt saqi as pa ngi rhä qi da ama qunäng ama dävauung angärha ron ³⁰ di ngi sär sä nas navuk nämäni ama sämänanamuqa bä ngia rhumaiar nas!”

³¹ Dä qosaqi ama priskäna ama moräs na rha näkt sävät ama Skraipkäna di rhat tuma qa ba ne i rhat tamän doqortäqyia, “Sa qat tumaiar arhani sukt di qaku mamär

* **15:28** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Dä sa rhäkmämär nä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Sa rha lu qa sämäni ama ruvek kärarhani i ama vu rha.”’

iva qä namumaiar nas! ³² Mamär iva ma Kraiss ama Judaqäna arha vitnaqa qä sär sä nas navuk nämäni ama sämänanamuqa ivakt iva urhi lu dä u rhat maengäkt.” Dä qosaqi iarhakt kärarhae i rha edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa di sa rha slava na qa na ama enge ama vu ngät masirhat.

Ma Jisas Aa Tñäpki

(15:33-41 / Mat 27:45-56 / Luk 23:44-49 / Jon 19:28-30)

³³ Bä sa nga rhoqoräkt i mäniqunäng mamär dä ama bängangit ngä män bät ama ivätki moe bä qale rhoqoräkt bä dängdäng bät ama dägguarhong säpbängang. ³⁴ Bä nga rhoqoräkt i dägguarhong säpbängang dä ma Jisas ka nok masirhat toqortäqyia, “Eloi, Eloi, lema sabaktani?” Iomäkt ama qäväläm di äm ngät tamän doqortäqyia, “Gu Ngämuqa, gu Ngämuqa, mäniekt bä sa ngia qyiradeng na ngo?”

³⁵ Bä nga arhani nävät iarhakt kärarhae i rhat mair e glaqot ta nari rhoqoräkt dä rhi qoar toqortäqyia, “Ngäni nari, qat tes ma Elaija.” ³⁶ Dä akni qa ang masirhat bä qa ok ama bauläm ba ama wain ama valak mät ki at täväs näkt ka mu äm da ama ngämunget angät tpäs näkt ka rhäqyet sä äm bä ma Jisas iva qä näkt näkt iaqäkt ama ruqa qa qoar toqortäqyia, “As kale qa äkt dap ut luvät ivar ma Elaija qa rhän ivakt iva qä rha qa naivuk äkt.” ³⁷ Vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas ka näs masirhat näkt sa qa ñäp.

³⁸ Dä ama boiqi ama mor qi qäraktni i qiat nar va ama ansäspämgi ama mor qi di qyiret mät ki nädä at täväs bä samäk bä ama qäväläm ama unbam.

³⁹ Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kat mair e i qat lu ma Jisas† dä qa nari vät ma Jisas aa qän dä qa lu iaqyäkt aa tñäpki dä qa qoar toqortäqyia, “Qoki ngätki i rhak täkt ama ruqa di ma Ngämuqa aa emga!”

⁴⁰ Dap toqoräkt di qosaqi arhani ama evop di as tat mair tämuk gläius bä rhat lu rhoqoräkt. Mänguräp mä rha di qale ma Maria nae näva ama värhäm ama gaini na äm ma Makdala näkt ma Jems kä na aa

matka ma Joses in nan ma Maria näkt ma Salome. ⁴¹ Iarhakt di rhi nä ma Jisas ta met namet ma Galili bä rhat tatnärhäm ga. Dä qosaqi arhani ama evop ama rhäqäp na rha qärarhani i sa rha met ti na qa bä sae ma Jerusalem di qosaqi qale rha e.

Ma Josep Ka Mas Nä Ma Jisas Aa Släqyige

Mät Ama Ñäpka Aa Liqi

(15:42-47 / Mat 27:57-61 / Luk 23:50-56 / Jon 19:38-42)

⁴² Rhoqoräkt di ama qunäga iva rhit täkmu nä iarhongäkt moe inguna nasot dä va ama Sabat bä sa nga rhoqoräkt di sa qorhäs iva ama bängängäs ⁴³ dä ma Josep nämät ama värhäm ma Arimatea qärakni i qa di ama moräsnaqa näp ma Sanedrin näkt kosaqi qa di qale qa nani ma Ngämuqa aa Muräktpäm ga met na ama qraräk bä sage ma Pailat bä qa nän ga rhä ma Jisas aa släqyige.

⁴⁴ Bä ma Pailat ka särmändäm doqoräkt i nak sa ma Jisas ka ñäp. Dä qa rhäkne nani qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa bä qa snanbät sä qa i sa nga ma Jisas ka ñäp. ⁴⁵ Bä nga qa räm nagem ga i sa ma Jisas ka ñäp dä qa rhares pät ma Jisas aa släqyige angärha rhäng bä ma Josep.

⁴⁶ Dä ma Josep ka vodäm bät ama uiu qi ama boiqi ama ingas ki näkt ka vlukt sä ma Jisas aa släqyige nämäni ama sämänanamuqa bä qa ong bät ige nä iaqyäkt ama boiqi näkt ka mu ige mät ama ñäpka aa liqi qäraktni i sa rha rhap ma qi mäni ama qäsävit. Näkt ka egaeng ama dulige bä qa väsdät nä ige mät ka liqi.

⁴⁷ Ma Maria nae ma Makdala qi nä ma Maria ma Joses aa nan di in lu äkt i sa rha mu ma Jisas aa släqyige e.

16

Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpki

(16:1-8 / Mat 28:1-10 / Luk 24:1-12 / Jon 20:1-9)

¹ Bä nga nasot ama Sabat dä ma Maria nae ma Makdala qi nä ma Maria ma Jems aa nan näkt ma Salome rha vodäm bät arhongni i ama mär irhong angät tamaska

† 15:39 Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘i qät näs’

ivakt iva rha rhu irhong bät ma Jisas aa släqyige. ² Dä sa nga vät ama narhoerqa ama qunäga säng ama tadenas toqoräkt i sa ama qunäga qa qot pät duququs mamär dä sa rha met sämät ama liqi qäarakni i sa rha mu ma Jisas aa släqyige e. ³ Bä sa nga rhoqoräkt i rhat tet dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Urhi lu va auge qä egaeng ama dulige näda ama liqi arha väm?” ⁴ Bä nga rhoqoräkt i sa rha män dä rha ñäm sae dä rha lu i qärqige qä dulige ama sru ige di sa aung ga egaeng ige nae.

⁵ Dä sa nga rhoqoräkt i rhat don sämät ka ñäpka aa liqi dä rha lu ama gamoeqa ama evänga qäarakni i qa murhämes na ama boiqi ama qulum gi dap kat muqun e da arhä märmär dä qräk mät ta.

⁶ Dä qa evänga qa qoar toqortäqyia, “Qale qräqräk mät ngän. Sa nguat dräm i ngänit ñäm nani ma Jisas nae ma Nasaret karak i sa rha edämsäs pät a qa. Iaäkt di sa qa märanas! Bä sa qaku a qa rhe. As ngäni lu nasot a qa i rha mas na aa släqyige rhe i. ⁷ Dap ngän det bä ngäni qoar na aa mudäsaqongda näkt ma Pita rhoqortäqyia, ‘Ma Jisas ka qoar iva ngän det sae ma Galili. Bä va ngän dän bät a qa e rhoqor mäqi qre qa qoar na ngän.’”

⁸ Nga qäarak ka qoar na rha rhoqoräkt dä rha ang masirhat navuk nämät ka liqi i qräk mät ta mamär dä rhit len bä värvar vät a rha. Bä nga rhoqoräkt i rhi ngang dä qaku rha sameng ba aung inguna rhit len.*

Väs Dä Ma Jisas Ge Ma Maria Nae Ma Makdala

(16:9-11 / Mat 28:9-10 / Jon 20:10-18)

⁹ [†Bä sa nga rhoqoräkt i ma Jisas ka märanas nämät ama tñäpki näva ama up mamär vät ama qunäga ama narhoer qa vät iosäkt ama tadenas dä qa er qa män ge ma Maria nae ma Makdala qäarakni i mudu qa qutmäs ama ngärhäqyiet da udiom ama iaus nämät ki. ¹⁰ Dä qia met bä qia sameng

ba aa ruavek kärarhani i sa mudu qale rha rhi na qa rhoqoräkt i rhit nok mät ama iräski. ¹¹ Bä nga rha nari i ma Jisas di ama iar qa bä qosaqi ma Maria nae ma Makdala di sa qia lu qa dä qaku rhat nanakt na arha enge.

Väs Dä Ma Jisas Bä Ama Rhisuiom In Lu Qa

(16:12-13 / Luk 24:13-35)

¹² Mamär dä ma Jisas ka män ge aa mudäsaqongiom ama udiom i qat nañäm maos toqoräkt i in det pät ama värhäm ama mor äm angä rhäkt. ¹³ Dä qosaqi in män sage arhani ama mudäsaqongda moe bä in sameng ba rha sokt di qosaqi qaku rhat nanakt na ina enge.

Ma Jisas Aa Rhodröp Bä Ba Aa Mudäsaqongda

(16:14-18 / Mat 28:16-20 / Luk 24:36-49 / Jon 20:19-23 / Lat 1:6-8)

(16:19-20 / Luk 24:50-53 / Lat 1:9-11)

¹⁴ Näkt sa nga nasot dä ma Jisas ka män ge aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da sägäk na rha rhoqoräkt i rhat täs näkt ka von da rha ama enge ama qrot ngät sävät iomäkt i qaku rhat nanakt dä sävät arhä väs kärangätni i ama qrot ngät dä iomäkt i qaku rhat nanakt nä iarhakt kärarhae i sa rha lu qa nasot iomäkt i qa märanas.

¹⁵ Näkt sa qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngän det pät ama ivätki moe bä va ngäni sameng na ama sameng ama mär ngät ba ama ruvek moe. ¹⁶ Bä nga iaäkt karak i qat nanakt bä qa rha ama baptais diva ama iar qa dap karakni i qaku qat nanakt di sa qa slava dä va ma Ngämuqa qä rhäksärhäm ga dä va qä sangäm na qa. ¹⁷ Näkt pa rhangät täkt ama muqunän diva nga e vät iarhakt kärarhae i rhat nanakt iva nävät gu qrot dä va rhit kutmäs ama iaus dä va rhat tamän na ama iaräs na ngät ama enge.

¹⁸ Bä nga rhit sangar ama uiuvärhirhong gärqärhongni i irhong ngärhi veng na arhä

* **16:8** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot dä arhani ama ruvek di rha mualat na ama abukkina qärangätni i qoki ngät tamän doqorne na aa abuk näkt taerhärhom dakt ama qängärirhom di irhom e väm ngät nasot ama ngärhäqyiet da däpgharhong nä ini ama qängärini. ‘Bä rha lir ta met bä rha sameng mamär bä ma Pita qä na aa ruavek. Dä nasot dä ma Jisas maräkt ka rhäk na rha sa ama qumärqumär ngät dä ama sok täm ngät ama sameng sävät ama mumaiar qärangätni i qaku anga tpäsini va angät kamäs bä sävät ama ivätki at tärhäkt moe.’ † **16:9** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap ama qängärirhong ma 16:9 bä sävät ma 16:20 di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm irhong sae.

rhäkt ura ngakt bä rhit näkt anga reng
ama qänong bäm ngät dä qaku mamär iva
iarhongäkt ngä naslava na rha. Dap pa
rhat tu arhä rhäkt pät ama rämgiwärharha
bä va märäsmäräs pät a rha.”

¹⁹ Sa nga nasot i ma Engeska ma Jisas
ka märhamän särha aa mudäsaqongda rho-
qoräkt dä ma Ngämuqa qa rha qa rhävit säva
ama usäpki bä qa muqun dä ma Ngämuqa
aa märmär. ²⁰ Nga ma Jisas ka met daqule
rha dä rha met pät ama ivätki moe bä rhi
sameng. Dä ma Ngämuqa qat tualat kä na
rha bä qät tarespäm na arha enge na ama
muqunän gärangätni i ngät dän.]

Ma Luk

Ama Rhäväksäs

Ma Luk di nguaräm ama Grikka na qa qarakni i aa lat di qat dräm gat tumäräspät. Ma Pol aa ruaqa na qa mamär dä va aa abuk sage ama Kolosiqäna di ma Pol qat tamän sävät a qa i, “ma Luk karakni i qat dräm gat tumäräspät karak i aurha snäng bät a qa.” Ma Luk di qä nä ma Pol vät aosni ma Pol aa tmerhäs. Qa di sa qa su masirhat bä äkt i ama mädrämga na qa mamär. Qat dräm mamär sävät ama Grikkäna arhä qärhong dä arha enge.

Qa säm bä rhakt täkt aa buk di sage ma Tiofilus karakni i aa ngärhipki at tarimini di akni qarakni i aa snäng bät ma Ngämuqa. Ma Tiofilus di nguaräm ama moräsnaqa na qa nae ma Rom. Ma Luk di nani a qa iva qa rhuqunäga vät ma Tiofilus sävät ma Jisas. Ma Luk di qosaqi qa säm ba ama abuk karakni i rhat tes ki i Ama Ngangda Arha Lat.

Ma Luk di qa säm bä rhakt täkt aa buk na ama Grikkäna arha enge diva qi sage ma Tiofilus maräkt bä sage ama Grikkäna qararhani iva rhat tes pä m gi sakt di ama rharimini i qa säm bäm gi divakt iva qä sämaqrot na ama qatnanaktpämda moe arhä qatnanakt bä va qosaqi qa rhuvät pät ama enge nage ama ruvek qararhani i qaku rhat nanakt. Va aa abuk di ma Luk kat tair särha ama enge maos maos sävät ma Jisas karingätni i ama iraski na ngät dap kär qur ama ruvek i ma Jisas kat tamän iva ama Jentailqäna diva qosaqi arha anga släqyäs pä ma Ngämuqa aa Muräktpä m bä rhoqoräkt dä ama sameng ama mär ngät di ngät bä ba ama ruvek moe vät ama ivätki.

Ma Luk di qa säm maräkt sävät ma Jisas aa iar mänasäng na äkt i rha säl a qa bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni i qa an dävit. Ma Luk aa abuk di qit täväksäs sävät ma Jisas i ama ruqa na qa. Dä soknga ma Luk ka säm ama qoengitnäk nasot a ne bä sävät ma Jisas iva qa rhuqunäga vät a rha i ma Jisas di sa qa män nävä ma Adam. Bä ma ama rhäqäp nä imek dä qa märhamän bät tom däkt ama qäväläm i ma Ruqa aa Emga. Ma Luk kat tamän

masirhat sävät ama nän dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama ansäs sage ma Ngämuqa näkt känäskänes ka sävät ama tlakta dä ama vurha. Ama enge na ama siqt pä rhakt täkt ama abuk di masirhat na ngät pa angätni ama abukkina angät tpäs.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-4)

Rha Sa Ma Jisas Dä Aa Narhoer Ngät Aa Qoeo (1:5-2)

Ma Jisas Aa Rhäkmunanaska Iva Nani Aa Lat Sage Ama Ruvek (3-4:13)

Ma Jisas Aa Lat E Vät Ama Ngärhäktka Ma Galili (4:14-9:9)

Ma Jisas Kat Tet Iva Sä vät Ama Ivärhimek Namet Ma Galili (9:10-50)

Ma Jisas Aa Lat E Ma Judia (9:51-13:21)

Ma Jisas Aa Lat Muk Ma Perea Bä Rhage Rhage (13:22-19:27)

Ma Jisas Aa Dängdängini Na Ngät Aa Qunäng (19:28-24)

Ama Enge Narhoer Bä Qamorqa Ma Tiofilus

¹ Ama rhäqäp na rha ama ruvek sa rha siqt i rha säm bä rha adämne na ama sek sävät ma Jisas aa lat karingätni i mudu ngä märanas mänguräp mä ut. ² Sa rha säm mamär varhäm ama enge qarangätni i ama latta sä ma Ngämuqa aa enge sa rha von ut täm ngät. Dä iarhakt qararhae i qale rha vät ama rharimini bä dängdäng däkt di rha lu iarhongäkt moe qarqärhong i irhong ngä mu angät släqyige vät a nas. ³ Dap aingo di ngua nän mamär bä ngua räm mamär nä ma Jisas aa lat moe dä soknga nani a ngo iva ngu säm anga enge maräkt ba nge, qamorqa ma Tiofilus. ⁴ Rhoqoräkt divakt iva ngiat dräm i iarhongäkt kärqärhong i sa rha su nge nä irhong sävät ma Jisas di ama engätki nä irhong.

Ama Sameng Sä vät Ma Jon Ama Baptais Iva Rhi Sa Qa

⁵ Vät iangärhäkt ama rhodäm i ma Herot di ama vitnaqa e vät ama ngärhäktka ma Judia dä qale ama pris karak i rhat tes ka i ma Sekaraia. Näkt ka nämäni ma Abiya aa priskäna. Dä aa egutki ma Elisabet di qosaqi qi nämäni ama enevaqi i ma Aron.

⁶Ma Sekaraia qä nä ma Elisabet di ama räkt iom dä ma Ngämuqa aa saqong dä inät dräm init päs ma Ngämuqa aa Muräkt dä aa enge angärha rhäng mamär. ⁷Qaku ina anga es inguna ma Elisabet di ama rhängaräs ki bä rhäkt di ama sru iom.

⁸Vät akni ama qunäga dä ma Sekaraia qat tualat sage ma Ngämuqa va ama ansäspämgi ama mor qi inguna rhoqoräkt di aa qärhae ama priskäna arhä qäväläm iva rhat tualat. ⁹Rhoqor varhäm arhä qärhong ama priskäna dä sa rha armeng däm ga iva qa rhon säva ama ansäspämgi ama mor qi ivakt iva qä väs ama insens. ¹⁰Bä nga ngät dang dap ama guläñgi na ama ruvek di qale rha inamäk dalek bä rhi nän sage ma Ngämuqa.

¹¹Ma Sekaraia qale qa vuk dä väs da ama ensel nage ma Ngämuqa bä qat mair säda aa märmär na ama vodämes na ama insens angät laiqa. ¹²Bä ma Sekaraia qa särmän sävät a qa bä rhäqäp ka na ama tlanga mamär. ¹³Sokt di ama ensel qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Sekaraia, qale ngit len! Sa ma Ngämuqa qa nari gia nän bä va gia egutki ma Elisabet diva qi sa ama rhoemga bä va ngia rhes ka i ma Jon. ¹⁴Bä va märmär gem nge bä va ngi qok masirhat bä anga rhäqäp na rha diva rhi qok ti na nge rhoqoräkt i qi sa qa ¹⁵inguna qa diva ama moräs na qa dä ma Ngämuqa aa saqong. Bä va qaku qä natnakt ama wain bä ama qrot ki ama rigi näkt ka diva rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa nak koki as toqoräkt i qaku rha sa qa.

¹⁶“Bä va qa evär da ama rhäqäp na rha ama Israelqäna sage ma Engeska arhä Ngämuqa. ¹⁷Bä va qa er qa rhet pä ma Engeska aa qamäs sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot toqor ma Elaija bä va qä evär da ama ngätmamäkkäna arhä mungäsnäng sävät arhä rhoes dä qosaqi ama tmervämäda diva rhat tet nasot ama mädräm ama mär ngät nage ama räktta. Iva qä rhäkmü vät ama ruvek iva rhit täkmü na nas nani ma Engeska.”

¹⁸Dä ma Sekaraia qä snanbät sa ama ensel toqortäqyia, “Va nguät dräm doqor mäniekt i ngäktki nä rhangät täkt ama enge? Inguna aingo di ama sruqa na ngo dä gua egutki di sa qia met e na at koeo.”

¹⁹Dä ama ensel qä qoar toqortäqyia, “Aingo di ma Gebriel. Bä aingo di qale ngo ge ma Ngämuqa rhävuk. Näkt sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngo sagem nge ivakt iva ngua rhamän särhäm nge i ngu qoar na nge nä rhangät täkt ama sameng ama mär ngät. ²⁰As ngi nari, va rhäksot nä gia enge bä va qaku ngi natmäramän bä dängdäng i gua enge ngä rhu angät släqyige vät a nas inguna qaku ngia mat maengäkt sä gua enge. Rhärhong däkt moe diva irhong ngä rhu angät släqyige vät a nas pät ama rhodäm gärangätni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngät.”

²¹Vät iomäkt ama qäväläm di qale ama ruvek dap tat tu arhä snäng i mäniekt bä qale qa mauiu va ama ansäspämgi ama mor qi. ²²Bä nak as nga vuk sä qa dä sa qaku mamär iva qat tamän sävät a rha. Dä rha räm nagem ga i rhoqoräkt di qa lu anga ñämñämgi va ama ansäspämgi ama mor qi inguna sokt kä siqutnät dap kaku qat tamän.

²³Bä nga rhäksot na ama qunäng gärangätni i rha mu ngät bä ba qa iva qat tualat pa ama ansäspämgi ama mor qi dä evär däm ga säva vät. ²⁴Näkt nga nasot dä aa egutki ma Elisabet at sarebäm näkt kali qi i qep särhäm gi va vät pät ama eqoan ama ngärhäqyet. ²⁵Dä qi qoar toqortäqyia, “Nak as ma Ngämuqa qa mualat toqor täkt ba ngo i qat tu aa snäng sä ngo dä qa rhäksot nä gu qluqi nävät a ngo näda ama ruvek arhä saqong.”

Ama Sameng Sävat Ma Jisas Iva Rhi Sa Qa

²⁶Sa nga ma Elisabet di at ngärhäqyet da sägäkt ama eqoan dä ma Ngämuqa qa rhäk na ama ensel ma Gebriel sämät ama värhäm ama gaini na äm bät ama ngärhäktka ma Galili qärqomni i rhat tes äm i ma Nasaret ²⁷bä sage ama säski qäraktni i mänaris na qi sävät akni ama gamoeqa qarak i rhat tes ka i ma Josep karak i ama enevaqi sä qa nävät ma Devit. Näkt iaqyäkt ama säski di rhat tes ki i ma Maria. ²⁸Bä ama ensel qa män gem gi dä qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Ama mär sagem nge inguna ma Ngämuqa qat tu aa snäng sävät a nge

masirhat. Bã ma Ngãmuqa di qale qa gem nge.”

²⁹ Ma Maria di rhãqãptãqãp ki masirhat nãvãt kãrak aa enge dã qiat tu at snãng i agi enge na ama arsãs tangãt tãkt. ³⁰ Dã ama ensel qã qoar na qi rhoqortãqyia, “Maria, qale ngit len. Ainge di ma Ngãmuqa qat tu aa snãng sãvãt a nge. ³¹ Nãkt as ngi nari, va gi nga sarebãm bã va ngi sa anga rhoemga bã va ngia rhes ka i ma Jisas. ³² Bã va qa diva ama morãs na qa mamãr bã va qa diva rhat tes ka i ma Morãsnaqa Na Rhãvuk aa emga. Bã ma Engeska ma Ngãmuqa diva qã von ga rha ama vitnaqa aa mãmugunãs nasot mudu aa mamãk ma Devit. ³³ Bã va qa diva ama vitnaqa na qa vasãgos bã ma Jekop aa enevaqi bã va aa murãkt diva qaku rhãksot na ngãt.”

³⁴ Dã ma Maria qia snanbãt sa ama ensel toqortãqyia, “Va sirhãkt toqor mãniekt inguna as kaku ngua mas ngu na anga gamoeqa?”

³⁵ Dã ama ensel qa muvãt pãt a qi rhoqortãqyia, “Ama Qloqaqa ama Qumãrqumãrqa va qã rhãn gem nge bã va ama qrot nage ma Morãsnaqa Na Rhãvuk pa ngãrhi ong nge dã soknga ama rhoemga qãrakni iva ngi sa qa diva rhi qoar i ama qumãrqumãr qa mamãr bã va rhat tes ka i ma Ngãmuqa aa emga. ³⁶ As ngi nari, nak ma Elisabet kãrakni i sãgãrhae na nge sãvãt a qi qãrakt i rhi qoar i ama rhãngarãs ki dã ama sruqi na qi sokt di at sarebãm na ama gamoeqa bã rhãkt di at ngãrhãqyet da sãgãkt na arha eqoan. ³⁷ Inguna qaku aqrot guani ge ma Ngãmuqa.”

³⁸ Dã ma Maria qia muvãt toqortãqyia, “Ari, aingo di ama latki qãrakni i qale ngo vã ma Ngãmuqa aa rem. Vadi va rhãkmamãr tã gia enge.” Dã ama ensel qa met daqule qi.

Ma Maria Qia Met Sage Ma Elisabet

³⁹ Nãkt nga nasot toqorãkt dã ma Maria qia rhãkmu na nas nãkt kia ang sãmãt ama vãrhãm bãt ama ivãrhãs ma Judia. Iomãkt ama vãrhãm di sa qale lãm mãni ama dabap ama lel ap. ⁴⁰ Bã qia mon sãp ma Sekaraia aa vãtka bã qia mes ama mãr sage ma Elisabet.

⁴¹ Bã nga ma Elisabet kia nari arha enge dã ama rhoemga da arha ron ga iaur bã ma Elisabet di rhãqãp ki na ama Qloqaqa ama Qumãrqumãrqa. ⁴² Dã qia mãrhamãn dãvuk toqortãqyia, “Ma Ngãmuqa aa mãrmãrgem ba nge nã mãngurãp ama evop moe bã qosaqi ba ama rhoemga qãrakni iva ngi sa qa. ⁴³ Nãkt mãniekt bã va ma Ngãmuqa qat tu aa snãng sãvãt a ngo bã gua Engeska aa nanãk kia rhãn gem ngo. ⁴⁴ Bã nga rhoqor tãkt i ngua nari gia enge dã ama rhoemga dã gua ron ga iaur nãvãt ama mãrmãrgem. ⁴⁵ Va ama mãrmãrgem sagem nge, qãrakt i qia mat maengãkt sa ama enge nage ma Ngãmuqa iva ngã rhu angãt slãqyige vãt a nas.”

Ma Maria At Mabuqi

⁴⁶ Dã ma Maria qia qoar toqortãqyia,

“Ngut sek sã ma Engeska ma Ngãmuqa mãt gu snãngaqa

⁴⁷ bã mãrmãr gem ngo masirhat nãvãt ma Ngãmuqa gu Mumaiar

⁴⁸ inguna qa mu aa snãng sãvãt a ngo aingo aa latki qãrakni i ama sãmagaininanas nga e gem ngo.

Bã va mãnasãng narhãkt bã rhãvit di ama qoengitnãk moe na ama ruvek diva rhi qoar i ma Ngãmuqa aa mãrmãrgem nga e vãt a ngo.

⁴⁹ Inguna iaqãkt kãrak i aa qrot ngã vit di sa qa mualat na ama enges ngãt ama lat ba ngo

bã aa ngãrhipki di ama qumãrqumãr qi mamãr.

⁵⁰ Bã aa lavuqi di qi sãvãt iarhãkt kãrarhae i rhit kutdrir sãvãt a qa nãvãt ama qoengitnãk nasot a ne.

⁵¹ Qa mualat na ama qrot ngãt ama lat na aa qrot

bã qa vrãsmãt na ama ruvek kãrarhani i rhãqãp ta mamãr na ama mairnãnas.

⁵² Qa anbut sa ama tpãskinarha nãmãt arhã mãmugunimek

dap ka sek sa ama ruvek kãrarhani i ama sãmagaininanas nga e gem da.

⁵³ Qa von iarhãkt kãrarhae i anoeng mã rha rha ama mãrinhong bã mamãr na rha dap ka rhãk na ama qãrhongbãrharha i rhi sãs.

54 Qa matnärha aa latta ama Israelqäna
qärrarhani i qale rha va aa rem
i qaku rät pät a qa iva qät lavuqi
55 nä ma Abraham gä na aa es nasot a ne
vasägos
parhäm aa enge na ama rharesbane
mudu qärangätni i ngät bä ba ut
mamäkkäna.”

56 Näkt ma Maria qali qi ge ma Elisabet
bä qorhäs na ama dävagukt ama eqoan näkt
evär däm gi säva arha vät.

Rha Sa Ma Jon

57 Rhäkt di ama qäväläm ngä män iva ma
Elisabet ki sa bä qia sa ama gamoeqa. 58 Bä
rhoqoräkt di iarhakt kärarhae na glaqot na
qi bä sävät at kärhae rha nari sävät a qi i ma
Ngämuqa qa lavuqi na qi masirhat dä rha
moe mår gem da rhi na qi.

59 Vät ama ngärhäqyet da dävaung na qa
ama qunäga dä rha män iva rhi däkt säng
ama rhoemga bä va rha rhes ka na aa
mamäk ma Sekaraia. 60 Sukt di aa nanäk
kia märhamän dä qi qoar toqortäqyia, “Nak
kaku, nak pa u rhes ka i ma Jon.”

61 Dä rhi qoar na qi rhoqortäqyia, “Qaku
aung mänguräp gi qärhae di rhat tes ka nä
iaqyäkt ama ngärhipki.” 62 Dä rha siqutmät
sage aa mamäk ivakt iva rhi räm bät a qa i
nani a qa iva qa rhes ama rhoemga rhoqor
mäniekt.

63 Dä qa siqutmät iva nani guani iva qä
säm bät ini angärha rhäng. Bä qräk mät
ta moe i sa qärak ka säm doqortäqyia, “Aa
ngärhipki diva ma Jon.” 64 Dä qoki äkt dä
sak pä ma Sekaraia aa vämgi bä mamär vät
a qa iva qat tamän bä qä nänsäs sage ma
Ngämuqa.

65 Dä ama ruvek nae na glaqot di qräk
mät ta masirhat bä rhit len. Bä ama ruvek
pät ama dabap ama lel ap e ma Judia di
rhat tamän bät tärhong däkt. 66 Bä iarhakt
moe qärrarhani i rha nari sävät tärhong däkt
di rhat tu arhä snäng masirhat sävät irhong
inguna ma Ngämuqa aa rhäqyet nga e vät
iaqäkt ama rhoemga dä rhi snanbät to-
qortäqyia, “Rhak täkt ama rhoemga diva
agiqa na qa mugas?”

Ma Sekaraia Aa Enge Nage Ma Ngämuqa

67 Näkt ma Jon aa mamäk ma Sekaraia
di rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama
Qumärqumärqa bä qat tamän na ama enge
nage ma Ngämuqa rhoqortäqyia,

68 “Ama ansäs sage ma Engeska ma
Ngämuqa bä ba ama Israelqäna
inguna qa män bä qa rhäksasot aa ru-
vek.

69 Bä qa mair na akni ama qrotka sa ama
mumaiar
nämäni ama enevaqi i ma Devit kärak i
ama latka vä ma Ngämuqa aa rem.

70 Iangärhäkt di rhoqor varhäm ma
Ngämuqa aa enge qärangätni i
mudu nämät aa vämginarha ama
qumärqumär ta mamär.

71 Bä ma Ngämuqa aa snängaqa diva qä
lavuqi na ut nämät aurha ikkäna
dä nämät iarhakt kärarhae i ama vu da
arha ron masirhat sävät a ut

72 bä rhoqoräkt ivakt iva qa rhualat na aa
lavuqi bä ba aut mamäkkäna
bä va saqi as kat dräm na aa rhares-
bane mänguräp mä qa qä na rha.

73 Iangärhäkt ama mumänaris kärangätni i
qa mu ngät ba aut mamäk ma Abra-
ham

74 iva qa rhumaiar na ut nämät aurha
ikkäna
dä rhoqoräkt i qali lut pä ma Ngämuqa
aa rem di qaku mamär iva urhit len

75 doqoräkt i ut tualat na ama qumärqumär
ngät ama lat dä ama räkt ngät ama
lat da aa saqong bät aut kunäng na
aurha iar moe.

76 “Bä ainge ngua emga diva rhat tes nge i
ma Ngämuqa aa vämginaqa nage ma
Moräsnaqa Na Rhävuk

inguna va ngia er ngia rhet pä ma
Engeska aa qamäs bä va ngi rhäkmu
na ama iska ba qa

77 ivakt iva ngi qoar nä ma Ngämuqa aa
ruvek iva rhi rha ama mumaiar
qärangätni i ngät dän doqoräkt i ma
Ngämuqa qät kyiradeng na arha
vuirhong.

78 Inguna nävät ma Ngämuqa aa lavuqi ama
mor qi
diva ama qunäga qa rhäranas bä qa
rhän sagem ut na rhävuk

79 ivakt iva qä voda ama neraqa sävät iarhakt kärarhae i qale rha vät bängangit angät tpäs
 dä qärrarhani i rhat däqäm dap arha iar di qaku ama iar ama engätki na ngät nage ma Ngämuqa
 dä va qa rhuräkt bä ba ut säva ama is na ama bulap.”

80 Bä ma Jon ga ir bä sa mor qa bä sa ama qrot ka da ama iar vät aa qloqaqa näkt kale qa vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs bä dängdäng bät iaqäkt ama qunäga qäarakni i vuk sä qa säda eraqi sage ama Israelqäna.

2

Ma Maria Qia Sa Ma Jisas Ma Krais (2:1-7 / Mat 1:18-25)

1 Vät iangärhäkt ama rhodäm dä ama muqunäga qa met nage ma Sisar ma Ogas-tas iva rhi säm ama ruvek moe arhä ngärhep nävät ama ivätki qäaraktni i ama narhoerta nae näva ama värhäm ama mor äm ma Rom dit lu vät a qi. 2 Rhangät täkt di ama narhoer ngät ama rhodäm sa ama ruvek toqoräkt i ma Kwirinius di ama tpäskinaqa va ama ngärhäktka ma Siria*.

3 Bä ama ruvek moe di vräsmät na rha i qoki ak dä ak sämät aa värhäm iva rhi rha ama rhodäm sä rha. 4 Dä soknga ma Josep di qosaqi qa met nae ma Galili nämät ama värhäm ma Nasaret pävit sämät ma Devit aa värhäm ama gaini na äm e ma Judia qärqom i rhat tes äm i ma Betlehem inguna qa di sägärhae na qa sävät ma Devit.

5 Ma Maria qäaraktni i mänaris na qi sävät ma Josep di qä na qi in met ivakt iva rhi rha ama rhodäm sä iom. Dap toqoräkt di qi vät a nas. 6 Bä nga qali liom e dä sa ama qäväläm ngä män iva qi sa. 7 Bä qia sa at toemga ama narhoer qa va ama bulmakaoqäna angärha vätki näkt kia ong ga na ama boi näkt kia mas na qa va ama bulmakaoqäna angärha tmäs näväm ga ama luska inguna qaku anga släqyäs nanokt iom ba ama tmända arha vätki.

* 2:2 ama ngärhäktka ma Siria Vät iangärhäkt ama rhodäm di ama ngärhäqyiom ma Judia dä ma Galili di ama qäväläm nävät ama ngärhäktka ma Siria qäaraktni i ama Romgäna rhat turäkt pämgä.

Ama Enselqäna Rha Män Ge Ama Gamoe Qärrarhani I Rhat Dräm Dit Lu Vät Ama Sip-sipkänä

8 Näkt näp bängagi dä qale ama gamoe qärrarhani i rhat dräm dat tas dap tit lu vät ama sipsipkänä vät angärha ivärhäs e glaqot. 9 Dä ama ensel nage ma Ngämuqa väs däm ga gem da bä ma Ngämuqa aa murhämeska qa sen namet a rha bä rhäqäp ta mamär na ama tlenga. 10 Sokt di ama ensel qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Qale ngänit len. As ngäni nari, nak ngua män sa ama sameng ama mär ngät na ama märmärgem bä ba ama ruvek moe. 11 Rhäqyerhäkt di sa rha sa qäarak iva qa rhumaiar na ngän bä ma Devit aa värhäm. Qa di ma Krais ma Engeska. 12 Va ngäni räm a qa nage rhakt täkt ama muqunängi i iaqäkt ama rhoemga di rha ong ga na ama boi näkt kat namas pa ama bulmakaoqäna angärha tmäs näväm ga ama luska.”

13 Näkt ama rhäqäp na rha mamär ama enselqäna väs däm da masägos sage qäarak kä ensel bä rhi nän sä ma Ngämuqa dap tat tamän doqortäqyia,

14 “Urhit boda ama murhämeska sage ma Ngämuqa rhävuk da ama usäpki arha ron
 dä ama bulap pät ivät ba ama ruvek kärarhani i aa snäng bät a rha.”

15 Bä nga ama enselqäna rha met daqule rha sa rhävuk säva usäp dä iarhakt kärarhae i rhit lu vät ama sipsipkänä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “U rhet sae ma Betlehem bä urhi lu iangärhäkt ama lat kärangätni i ngä märanas iangärhäkt kärangät i sa ma Engeska ma Ngämuqa qa qoar na ut sävät a ngät.” 16 Dä soknga rha ang bä sae dä rhit näm bä rha män bät ma Maria qi nä ma Josep dä ama qokokka qäaraktni i qat namas pa ama bulmakaoqäna angärha tmäs näväm ga ama luska.

17 Bä nga rha lu qa dä rha vräs ama enge qärangätni i ama ensel qa qoar na rha na ngät sävät ma Jisas. 18 Bä ama ruvek moe qärrarhani i rha nari di qräk mät ta nävät ama sameng nage qärrarhani i rhit lu vät ama sipsipkänä. 19 Dap ma

Maria di qia sangar sävät tärhong däkt ama engirhong mät at snängaqa bä qi manäkt irhong mamär.

²⁰ Dä qärrarhae i rhit lu vät ama sipsipkäna di evär däm da sage arhä sipsipkäna dap ti nänsäs sage ma Ngämuqa nävät iarhongäkt kärqärhong i rha nari dä rha lu irhong barhäm ama ensel aa enge bä ba rha.

²¹ Nasot ama ngärhäqyet da dävaung ama qunäng doqoräkt i rha däkt säng mä qa dä rha mes ka i ma Jisas. Rhakt täkt ama ngärhipki di ama ensel qa mes ka na qi rhoqoräkt i as kaku ma Maria at sarebäm nä ma Jisas.

Rha Män Sä Ma Jisas Sage Ama Pris Pa Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

²² Nga ama qäväläm ngä män iva rhi qumär nas dä ma Ngämuqa aa saqong sa arha vuirhong doqor varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä rha män sä ma Jisas sämät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem ivakt iva rhi vodäm ga bä ma Ngämuqa ²³ toqor varhäm gärangätni ama Muräkt nage ma Ngämuqa qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Ama narhoer ta ama gamoe moe qärrarhani i rhit sa rha diva rhi arñis na rha bä bä ma Ngämuqa” ²⁴ dä qosaqi va rhi voda ama vodämes toqor varhäm ama Muräkt nage ma Ngämuqa qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Mamär iva rhi väs anga unbam anga simängam ura anga unbam anga rhoebam anga ituam.”

²⁵ Dap nga rhoqoräkt di qale ama ruqa e ma Jerusalem gäarak i rhat tes ka i ma Simeon näkt ka di ama saengäkt ka dä ama räkt ka dä ma Ngämuqa aa saqong gäarak i iaqäkt di mudu qat nañäm nani ama ruqa qäarak iva qa rhumaiar na ama Israelqäna näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa e gem ga ma Simeon. ²⁶ Näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa muqunäga vät a qa iva as kaku qä nañäp dap as pa qä lu iaqäkt kärak i sa ma Engeska qa muqunän bät a qa ma Krais.

²⁷ Näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas na qa bä qa er nanokt ka säva ama ansäspämgi ama mor qi näkt nga ama ngätmamäqiom in mon sa ama qokokka ma Jisas ivakt iva rha rhualat sä qa rhoemga

rhoqoräkt parhäm ama Muräkt kärangätni i ngät tamän iva rha rhualat toqoräkt ²⁸ dä ma Simeon ga sek mä qa na aa rhäqyisem bä qa ansäs sage ma Ngämuqa näkt kä qoar na qa rhoqortäqyia,

²⁹ “Sokt nge Ngämuqa, rhoqor varhäm gia enge qärangätni i sa ngia märhamän särhäm ngo

di sa mamär iva rhäkt di ngi rhares pät gua rhäng aingo ama latka vä gia rem iva ngua rhet sa ama bulap

³⁰ inguna sa ngua lu iaqäkt kärak i sa ngia rhäk na qa sa ama mumaiar

³¹ iva bä ba ama ruvek moe.

³² Qa diva ama neraqa na qa iva qa rhuqunäga bä ba ama Jentailqäna dä va qa rhän sa ama murhämeska sage gia ruvek ama Israelqäna.”

³³ Ama qokokka aa mam dä aa nan di qräk mät iom masirhat nävät ama enge qärangätni i ma Simeon ga märhamän bät a ngät sävät a qa. ³⁴ Dä ma Simeon ga nän da ama modämne sävät a iom näkt kä qoar nä ma Maria ama rhoemga aa nanäk toqortäqyia, “As ngi nari, ma Ngämuqa aa muqunän nga e vät tak täkt ama rhoemga iva nävät a qa dä va anga rhäqäp na rha anga ruvek nae ma Israel diva arharpus na arhani dä va arhani rhat täranas. Näkt pa qa diva ama muqunän na qa qäarakni iva ama ruvek tat tamän na ama nängoer sävät a qa ³⁵ dap pa anga rhäqäp na rha arhä mungäsnäng diva vuk sä ngät säda eraqi. Näkt kosaqi nge diva ama ulaqi arha singi qi rheräkt gi snängaqa.”

³⁶ Qale ma Ngämuqa aa vämginaqi ma Ana ma Fanuel aa imgi qäarakni i qa nämäni ama enevaqi i ma Aser. Ama sru qi na qi qäarakni i mudu qia mät arha egutka bä qali liom gem ne vät ama ngärhäqyet da ama udiom na ama qoeo näkt sa qa ñäp ³⁷ näkt ama maqoski na qi bä dängdäng i at koeo di ama ruvek ama levaet na rha da ama levaet. Qaku qiat tet näva ama ansäspämgi ama mor qi dap kit boda ama ansäs pät kunäng näp bängang dä qiat teranot dä qi nän.

³⁸ Qia män sagem da vät iomäkt ama qäväläm bä qia voda at märmärgem sage

ma Ngämuqa näkt kia sameng sävät ama qokokka bä ba ama ruvek moe qärrarhani i qale rha nani ama muisiska bä ba ma Jerusalem.

Evär Däm Da Sae Ma Nasaret

³⁹ Bä sa nga ma Josep kä nä ma Maria in mualat nä iarhongäkt moe rhoqor varhäm ama Muräkt nage ma Ngämuqa bä rhäksot dä evär däm da säva arha värhäm ama gaini na äm ma Nasaret e ma Galili. ⁴⁰ Näkt ama qokokka di märmor qa bä ama qrot ka näkt täqäp ka na ama mädräm ama mär ngät näkt ma Ngämuqa aa nämsävätki di qia e vät a qa.

Ama Rhoemga Ma Jisas Di Qale Qa Va Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

⁴¹ Vät ama qoeo moe dä ma Jisas aa mamäkkäna rhat tet sae ma Jerusalem bä säva ama tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova. ⁴² Bä nga ma Jisas di ama ngärhäqyisem da udiom na aa qoeo dä rha met sae säva ama tmäski rhoqor varhäm ama Judaqäna arhä qärhong. ⁴³ Bä nga rhäksot na ama tmäski dä evär däm iom säva vät dap ama rhoemga ma Jisas di qale qa e ma Jerusalem. Näkt aa mamäqiom di qaku inät dräm doqor täkt. ⁴⁴ Dap in du in snäng i qa e ge ama gulañ na ama ruvek kärarhani i rha moe rhat tet bä rha met pät ama qunäga ama rhäk täm ga bä nak as nga nasot dä init ñäm nani a qa mänguräp aa ruvek dä aa qärhae. ⁴⁵ Bä qop nga qaku in män bät a qa dä evär däm iom sae ma Jerusalem bä init ñäm nani a qa.

⁴⁶ Bä nga vät ama dävaung na qa ama qunäga dä in män bät a qa va ama ansäspämgi ama mor qi i qat muqun mänguräp iarhakt kärarhae i rhat dräm dit boda ama rhisu i qat nari rha dä qä snanbät sä rha na ama snanbät. ⁴⁷ Näkt iarhakt moe ama ruvek kärarhani i rhat nari ma Jisas di qräk mät ta nävät aa mädräm dä aa muvät.

⁴⁸ Bä ma Jisas aa mamäkkäna di qräk mät ta nävät a qa rhoqoräkt i rha lu qa bä aa nanäk ki qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngu emga, mäniekt bä ngia mualat toqor täkt sä un? Ngi lu, gi mam gä na ngo di unit täksot mamär nani a nge.”

⁴⁹ Dä qa muvät pät a iom doqortäqyia, “Mäniekt bä va init ñäm nani a ngo? Nak

nga qaku inät dräm i nak pa qale ngo vä gu mam aa vätki?” ⁵⁰ Sökt di qaku qunäga vät a iom sa aa muvätki.

⁵¹ Näkt sa evär däm ga qä na iom sae ma Nasaret bä qät päs ina enge angärha rhäng dap aa nanäk di qia sangar sävät iarhongäkt ama engirhong moe mät at snängaqa.

⁵² Bä märmor ma Jisas sä ne na aa mädräm bä ma Ngämuqa qä na ma ruvek di sa märmar gem da nävät a qa.

3

Ma Jon Ama Baptais Kät Täkmü Na Ama Iska

(3:1-18/Mat 3:1-12/Mak 1:1-8/Jon 1:19-28)

¹ Vät ama quiaqa ama ngärhäqyisem da qäraet na qa qarakni i ma Taiberius di ama Sisar na qa dap toqoräkt di ma Pontius Pailat di ama tpäskinaqa e ma Judia dap ma Herot di ama tpäskinaqa e ma Galili dap aa läktka ma Filip di ama tpäskinaqa vät ama ivärhäs ma Ituria dä vät ama ivärhäs ma Trakonitis dap ma Lisantias di ama tpäskinaqa vät ama ivärhäs ma Abilene ² vät iangärhäkt ama rhodäm gärangätni i ma Anas kä nä ma Kaiafas in dualat i ama prisiom ama vit na iom dä ama enge nage ma Ngämuqa ngä män bä ma Jon ma Sekaraia aa emga vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs. ³ Bä qa met pät ama ivärhäs moe namet ama rigi ma Jordan bä qä sameng ba ama ruvek iva rhi näpgoer na nas näkt ti rha ama baptais bä va ma Ngämuqa qä qyiradeng na arha vuirhong. ⁴ Iangärhäkt ama lat di rhoqor varhäm ma Aisaia ma Ngämuqa aa vämginaqa aa enge qärangätni i qa säm a ngät toqortäqyia,

“Ama eguinga qät näs pät ama qräk dä bäs ama ivärhäs toqortäqyia,

‘Ngäni rhäkmü na ama iska nanokt ma Engeska

dä ngäni slaräkt na ama is nanokt ka.

⁵ Ama up moe diva ngäni rhäqäp ngät dä ama dam ngä na ama dabap ama lel ap moe diva ngän don ngät.

Ama is ama vaktmät na ngät diva ngäni slaräkt na ngät

bä ama is ama damadam bät a ngät diva maräkt na ngät.

⁶ Näkt ama ruvek moe diva rhi lu ama mumaiar nage ma Ngämuqa.’”

⁷ Ma Jon gat tamän särha ama gulañ na ama ruvek kärarhani i rhat dän sagem ga iva qä baptais pät a rha rhoqortäqyia, “Aingän gärrarhae i ama guläñgi na ama uiuvärhiring gärrärhong i irhong ngärhit kut na ama qänogi, auge sa qa qoar na ngän i mamär iva ngäni ingis ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi iva nasot dä qia rhän?”
⁸ Mamär iva ngäni sa ama gavam nävät angäna lat i ngän näpgoer na nas. Qale ngäni qoaräs na ne i, ‘Ma Abraham di aut mamäk na qa’ inguna ngu qoar na ngän i nak kop mamär vät ma Ngämuqa iva qä näpgoer nä rhaerhangät ama dui bä va ngä rhän i ama rhoes bä bä ma Abraham. ⁹ Sa qäqi rhäkt di sa akni qa rhäkmu na nas sa ama apem iva qä nasäng i qät tap säng ama ngämung na qi. Dä soknga ama ngämung moe qärangätni i sa qaku ngärhit sa anga mär ngät anga gavam diva rhit täpmät na ngät samäk dä rhit don na ngät sämät ama mudäbäs.”

¹⁰ Dä ama gulañ na ama ruvek ti snanbät toqortäqyia, “Dä va u rhualat toqor mäniekt?”

¹¹ Dä ma Jon ga muvät toqortäqyia, “Ama ruqa qärakni i aa sravem ama unbem di mamär iva qa rhat mät em bä qä von iaqäkt kärak i qaku aa anga agukt. Bä iaqäkt kärak i aa tmäs diva qosaqi qa rhualat toqoräkt.”

¹² Ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes di qosaqi rha män ivakt iva rhi rha ama baptais. Dä rhi snanbät toqortäqyia, “Qamorqa, dap aiut diva u rhualat toqor mäniekt?”

¹³ Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qale ngänit ta savit na ama rhodäm sa ama ligär nage ama ruvek.”

¹⁴ Dä arhani ama ulaqimärharhärhäkt ti snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Dap aiut diva u rhualat toqor mäniekt?”

Dä qa muvät toqortäqyia, “Qale ngänit säm ama tlenga säda ama ruvek arha ron iva nani ama ligär dä qale ngänit täksärha ama ruvek mavängam dap mamär iva qoki märmär gem ngän na angän ditsek.”

¹⁵ Ama ruvek di rhat namu nani ma Kraisd dap tat tu arhä snäng ivar ngätki i ma Jon di qa rhak täkt.

¹⁶ Dä ma Jon ga muvät pät a rha moe rhoqortäqyia, “Ngu baptais bät a ngän na ama rigi. Dap akni qa e qärakni iva as dängdäng na qa nasot a ngo dä aa qrot ngä vit pä gu qrot angät tpäs dä ama rhängämütnäm sa ama sandal nävät aa qäriglem angät tpäs di qaku ama märqa na ngo iva ngu rhäväkt sä itnäm. Qa diva qä baptais pät a ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä na ama mudämgi. ¹⁷ Sa qa rhäkmu na nas iva qä rharmeng da ama tmäs näva ama qlanäga dä va qa armeng da ama tmäs bä qa rhon sä ngät säva aa vätki qärakni i qali qi e nani ama lat toqoräkt dap pa qa rhon na ama qlanäga sämät ama mudam gärangätni i sa qaku mamär vät aung iva qä naveng bät a ngät.”

¹⁸ Ma Jon ga märanas na ama ruvek na ama enge masirhat i qä sameng na ama sameng ama mär ngät ba rha. ¹⁹ Mudu ma Jon di sa qa märhamän na ama enge ama qrot ngät särha ama tpäskinaqa ma Herot inguna vät aa lätkka aa egutki ma Herodias at täväs bä qosaqi inguna nävät angätni aa lat ama vu ngät moe. ²⁰ Bä rhäkt di ma Herot ka mualat na ama lat ama vu ngät savono sae i qa väsärhä ma Jon ba ama tpäskiarharhäng.

Ma Jon Ga Baptais Pät Ma Jisas

(3:21-22 / Mat 3:13-17 / Mak 1:9-11)

²¹ Bä nga rhoqoräkt i ma Jon gä baptais pät ama ruvek moe dä ma Jisas di qosaqi qa baptais pät a qa. Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas kä nän dä ama usäpki qia qang ²² bä ar sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa i qa rhoqor ama simängaqa bä qa muqun bät a qa. Näkt akni ama eguinga qa märhamän näda ama usäpki arha ron doqortäqyia, “Ainge di ngua emga na nge qärak i sa gua snäng bät a nge dä qosaqi märmär gem ngo masirhat nävät a nge.”

Ama Qoengitnäk Nasot A Ne Bä Säväät Ma Jisas

(3:23-38 / Mat 1:1-17)

²³ Bä rhoqoräkt i ma Jisas ka nasäng na aa lat di sa qa di qorhäs iva ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem na

aa qoeo. Qa di varhäm ama ruvek arhä mädräm di ma Josep aa emga. Näkt ma Josep di ma Heli aa emga ²⁴ näkt ma Heli di ma Matat aa emga näkt ma Matat di ma Livai aa emga näkt ma Livai di ma Melki aa emga näkt ma Melki di ma Janai aa emga näkt ma Janai di ma Josep aa emga. ²⁵ Näkt ma Josep di ma Matatias aa emga näkt ma Matatias di ma Amos aa emga näkt ma Amos di ma Nahum aa emga näkt ma Nahum di ma Esli aa emga näkt ma Esli di ma Nagai aa emga. ²⁶ Näkt ma Nagai di ma Mat aa emga näkt ma Mat di ma Matatias aa emga näkt ma Matatias di ma Semein aa emga näkt ma Semein di ma Josek aa emga näkt ma Josek di ma Joda aa emga.

²⁷ Näkt ma Joda di ma Joanan aa emga näkt ma Joanan di ma Resa aa emga näkt ma Resa di ma Serubabel aa emga näkt ma Serubabel di ma Sealtiel aa emga näkt ma Sealtiel di ma Neri aa emga. ²⁸ Näkt ma Neri di ma Melki aa emga näkt ma Melki di ma Adi aa emga näkt ma Adi di ma Kosam aa emga näkt ma Kosam di ma Elmadam aa emga näkt ma Elmadam di ma Er aa emga. ²⁹ Näkt ma Er di ma Josua aa emga näkt ma Josua di ma Elieser aa emga näkt ma Elieser di ma Jorim aa emga näkt ma Jorim di ma Matat aa emga näkt ma Matat di ma Livai aa emga.

³⁰ Näkt ma Livai di ma Simeon aa emga näkt ma Simeon di ma Juda aa emga näkt ma Juda di ma Josep aa emga näkt ma Josep di ma Jonam aa emga näkt ma Jonam di ma Eliakim aa emga. ³¹ Näkt ma Eliakim di ma Melea aa emga näkt ma Melea di ma Mena aa emga näkt ma Mena di ma Matata aa emga näkt ma Matata di ma Natan aa emga näkt ma Natan di ma Devit aa emga. ³² Näkt ma Devit di ma Jesi aa emga näkt ma Jesi di ma Obet aa emga näkt ma Obet di ma Boas aa emga näkt ma Boas di ma Salmon* aa emga näkt ma Salmon di ma Nason aa emga.

³³ Näkt ma Nason di ma Aminadap aa emga näkt ma Aminadap di ma Admin aa emga näkt ma Admin di ma Arni† aa emga näkt ma Arni di ma Hesron aa emga näkt ma Hesron di ma Peres aa emga näkt ma

Peres di ma Juda aa emga. ³⁴ Näkt ma Juda di ma Jekop aa emga näkt ma Jekop di ma Aisak aa emga näkt ma Aisak di ma Abraham aa emga näkt ma Abraham di ma Tera aa emga näkt ma Tera di ma Nahor aa emga. ³⁵ Näkt ma Nahor di ma Seruk aa emga näkt ma Seruk di ma Reu aa emga näkt ma Reu di ma Pelek aa emga näkt ma Pelek di ma Eber aa emga näkt ma Eber di ma Sela aa emga.

³⁶ Näkt ma Sela di ma Kainan aa emga näkt ma Kainan di ma Arpaksat aa emga näkt ma Arpaksat di ma Siem aa emga näkt ma Siem di ma Noa aa emga näkt ma Noa di ma Lamek aa emga. ³⁷ Näkt ma Lamek di ma Metusela aa emga näkt ma Metusela di ma Enok aa emga näkt ma Enok di ma Jaret aa emga näkt ma Jaret di ma Mahalalel aa emga näkt ma Mahalalel di ma Kenan aa emga. ³⁸ Näkt ma Kenan di ma Enos aa emga näkt ma Enos di ma Set aa emga näkt ma Set di ma Adam aa emga näkt ma Adam di ma Ngämuqa aa emga.

4

Ma Jisas Aa Siqutsiqut (4:1-13 / Mat 4:1-11 / Mak 1:12-13)

¹ Ma Jisas di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäqäp ka na nas näkt evär däm ga nämäni ama rigi ma Jordan bä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa er nanokt ka sävät ama qräk dä bäs ama ivärhäs ² bä qale qa vät ama ruiom ama udiom na ama qunäng näkt ma Sämgä qa siqut na qa iva qa rhualat na anga vuini. Qaku qa mä s guani vät iangärhäkt ama qunäng näkt nga nasot a ngät moe ama qunäng dä anoeng mä qa.

³ Dä ma Sämgä qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ngakt bä ma Ngämuqa aa emga na nge dä va ngi qoaräs nä rhak täkt ama duiqa iva qä rhän i ama bret.”

⁴ Dä ma Jisas ka movät pät a qa rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge qarängät ni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Ama ruvek diva rhat däqäm di qaku sokt da ama bret.’ ”

⁵ Dä ma Sämgä qa er nanokt ka bä sävät ama ivärhäs tävuk bä qa qur ma Jisas ta

* **3:32** Salmon Ura ‘ma Sala’ † **3:33** ma Arni Ura ‘ma Aram’ ura ‘ma Ram’

ama muräktpäm moe vät ama ivätki vät ama qäväläm ama qot äm nak kop. ⁶ Näkt ma Sämga qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Va ngu von nge rha ama ivärhap ap angät muräkt moe dä ap angät murhämeska moe inguna sa ma Ngämuqa qa von ngo rha ama rhares iva ngut lu vät a ap. Bä mamär iva ngu von aung dä bap kärakni i nani a ngo iva ngu von ga. ⁷ Bä nga va ngi von dä gi qutdrir sagem ngo dä va ainge sa ap moe.”

⁸ Dä ma Jisas ka movät toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Mamär iva ngi nänsäs sage ma Engeska gi Ngämuqa bä va sokt ka qärakni iva qale nge va aa rem.’ ”

⁹ Dä ma Sämga qa artäm sä ma Jisas sae sämät ma Jerusalem näkt ka qoar na qa bä qa mair tävuk da ama ansäspämgi ama mor qi at täväs mamär näkt kä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä ma Ngämuqa aa emga na nge dä va ngi rhon na nas mane narhäkt. ¹⁰ Inguna ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Ma Ngämuqa va qa rhuräkt bä ba aa en-selqäna sävät a nge
iva rhi lu vät a nge mamär.’

¹¹ bä

“ ‘Va rhi sek mä nge na arhä rhäkt
i varis ngi nanguñ gi nga qäraet mäni
anga duiqa.’ ”

¹² Dä ma Jisas ka movät toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän do-qortäqyia, ‘Qale ngi siqut nä ma Engeska gi Ngämuqa.’ ”

¹³ Bä nga ma Sämga qa rhäksot na aa siqutsiqut moe sävät ma Jisas dä qa met daqule qa iva qale qa nani anga släqyäs iva saqi as kä siqut na qa.

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat Bä Bä Ma Ngämuqa

(4:14-15/Mat 4:12-17/Mak 1:14-15)

¹⁴ Näkt sa evär dä ma Jisas sae ma Galili da ama qrot angärha ron i ama Qlo-qaqa ama Qumärqumärqa bä ama enge sävät ma Jisas di vräs däm ngät pät iaqäkt ama ngärhäktka moe. ¹⁵ Qä su va arhä

mämairväm bä ama ruvek moe di rhi nänsäs sagem ga.

Ama Ruvek E Ma Nasaret Ta Mer Ma Jisas

(4:16-30/Mat 13:53-58/Mak 6:1-6)

¹⁶ Dä qa met sae ma Nasaret äkt i mudu mor qa e bä nga vät ama Sabat dä qat tet bä säva ama mämairqi rhoqor vasägos i qat tualat. Näkt ka mair iva qat tes. ¹⁷ Dä rha von ga rha ama ilotka na ama abuqit sä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i aa vämginaqa ma Aisaia qa säm a ngät. Qa rhäväkt dä bit bä qa män bät iangärhäkt ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät kärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

¹⁸ “Ma Engeska aa Qloqaqa di qa rhäqöp ngo na nas
inguna sa ma Engeska qa muqunän
bät a ngo
iva ngu sameng na ama sameng ama
mär ngät bä ba ama tläkta.

Dä qa rhäk na ngo iva ngu sameng bät ama ruvek kärarhani i qale rha mät ama ispät diva isiska vät a rha
bä va iarhäkt kärarhae i ama säsur ta
diva qunäga mät arhä saqong
bä va qärarhani i qale rha da ama märänga
aa ron diva isiska vät a rha

¹⁹ dä va ngu sameng i sa rhäkt diva
ma Ngämuqa qä qur aa ruvek ta aa
modämne.”

²⁰ Nasot dä qa emanäng bät ama ilotka nä qa abuqit näkt ka evär dä bit bä ba ama latka näva ama mämairqi näkt ka muqun ivakt iva qä su. Dap ama ruvek moe va ama mämairqi di arhä saqong moe sävät a qa bä rhat lu qa.

²¹ Dä qa nasäng i qat tamän i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhäqyerhäkt di sa ngän nari i ma Ngämuqa aa enge sävät a ngo i mudu rha säm a ngät di ngä mu angät släqyige vät a nas.”

²² Rha moe ama ruvek di rhat tamän na ama märmärgem sävät a qa dä qräk mät ta nävät aa enge ama märän bäm ngät. Dä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “Nak kop ma Josep aa emga rhak täkt.”

²³ Dä ma Jisas ka movät pät a rha rho-qortäqyia, “Nguat dräm iva ngäni vuk sa

ama engini ama mär ngät ama mädräm bät ini sävät a ngo rhoqortäqyia, 'Ngakt bā nga ainge di ama ruqa qarakni i qat dräm gat tumäräspät dā mamär iva ngia rhumäräs pät a nas! Ngia rhualat te mät gia värhäm nä iarhongäkt kärqärhong i ut nari i sa ngia mualat nä irhong ba ama värhäm ama mor äm ma Kaperneam.' ”

²⁴ Dä saqi as ma Jisas kã qoar toqortäqyia, “Nguat tamän sãrhäm ngän na ama engätki i qaku aung nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di sa mär ge aa qärhae na qa. ²⁵ Bã nguat tamän sãrhäm ngän na ama engätki i vät ama rhodäm imäk äkt kärangätni i qale ma Elaija di masirhat na ama maqosta ama evop ama Israelqina dap toqoräkt di ama qunängit bã qaku anga suigi qia säp pät ama qoeo ama dävauung näkt ama ngärhäqyiet da sägäkt ama eqoan bã ama qärhuqi vät ama ivärhäs moe e ma Israel. ²⁶ Sökt di ma Elaija di qaku rha rhäk na qa sage agukt nävät iarhakt ama maqosta dap sökt sage akti ama ruqi qarakni i qaku qi nävät ama Judaqäna dap iaqyäkt di ama maqoski e mät ama värhäm ama gaini na äm ma Sarefat pät ama ngärhäktka rhage na ama värhäm ma Saidon. ²⁷ Vät ama rhodäm gärangätni i qale ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Elisa di ama rhäqäp na rha e ma Israel qärrarhani i ama bias pät a rha sökt di qaku aung nävät a rha di qa rha ama mumäräspät dap sökt ma Naman nae ma Siria qarakni i qosaqi qa di qaku qa nävät ama Judaqäna.”

²⁸ Bã nga ama ruvek moe va ama mämairqi rha nari rhoqoräkt dā uraqi da arha ron. ²⁹ Dä rha qutmäs a qa sä dalek na arha värhäm näkt ta met sä qa säda ama damgi at täväs iaqyäkt i rha rhäk arha värhäm mäni qi iva nguna rhi rhon na qa vät käsap. ³⁰ Sökt di qop ka met mänguräp ama gulänqi na ama ruvek bã qa met daqule rha.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Qarakni I Ama Iauska Qa E Mät Ka
(4:31-37/Mak 1:21-28)

³¹ Dä ma Jisas ka met mämane bã sae ma Kaperneam e ma Galili näkt pät ama Sabat dā qa nasäng iva qä su ama ruvek. ³² Bã ama ruvek di qräk mät ta nävät aa rhisu

inguna aa sameng di ngät dän sa angät krot. ³³ Vät akni ama qunäga vuk pa ama mämairqi di qale akni ama ruqa qa e qarakni i ama iauska qa e mät ka. Di qa näs tävuk toqortäqyia, ³⁴ “Ai, Jisas nae ma Nasaret, nani a nge iva ngia mäšana na ut? Nak nga ngia män iva ngi slava na ut bã qäbäs na ut? Nak kop nguat dräm a nge. Ainge di ma Ngämuqa aa Qumärqumärqa mamär.”

³⁵ Dä ma Jisas ka märhamän ma ama qrot i qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Mänadin däm nge! Vuk sä nge nämät ka!” Dä qarak ama iauska qa rhon nä qarak ka ruqa samäk da arhä saqong näkt puk sä qa nämät ka dap kaku qa sangäm na qa.

³⁶ Ama ruvek moe di qräk mät ta dā rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Nak sa agi rhisu rhangät täkt? Qät täk na ama iaus dā vukpuk sä ngät inguna qat sangar ama rhares dā ama qrot. Bã qat tamän dā vukpuk sä ngät!” ³⁷ Dä vräs da ama enge sävät ma Jisas sävät ama ngärhäktka rhage rhage.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rhäqäp Na Rha Ama Ruvek
(4:38-41/Mat 8:14-17/Mak 1:29-34)

³⁸ Ma Jisas ka märanas näva ama mämairqi bã qa met bã sävä ma Saimon aa vätkä. Dap toqoräkt di ma Saimon aa rhäväske di aräm gi i aqärnas päp gi masirhat dā rha nän ma Jisas iva qa rhumäräs pät a qi. ³⁹ Dä ma Jisas ka angär mane sävät a qi näkt ka märhamän na ama enge ama qrot ngät sävät ama rämgi bã qia met nävät a qi. Dä qop kia märanas äkt bã qia nasäng i qit täkmu iva qi rhäk pät a rha na anga tmäs.

⁴⁰ Bã sa nga bängängäs bängängäs dā ma ruvek ta rha qärrarhani ama ruvek moe sa ama räm maos maos bã sage ma Jisas bã nga qat tu aa rhäkt pät a rha asägäk asägäk dā märäsmäräs pät a rha. ⁴¹ Dä qosaqi ama rhäqäp na rha ama ruvek di vuk sa ama iaus nämät ta bã ama iaus ngät tuqäia rhoqortäqyia, “Ainge di ma Ngämuqa aa emga na nge.” Sökt di qaku ma Jisas ka rhares pät angärha rhäng iva ngät tamän inguna ngät dräm i qa di ma Kraiss.

Ma Jisas Kã Sameng Ba Ama Mämairväm
⁴² Bã nga qunäga dā ma Jisas ka met sävät ama ivärhäs kärqosni i qaku anga ruvek e.

Dap ama ruvek di rhit ñäm nani a qa bä nga rha män bät a qa äkt i qale qa e dä rhi siqut i rhit sangar särhäm ga iva qaku qä namet daqule rha. ⁴³ Sukt di qä qoar toqortäqyia, “Nak pa ngu sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa Muräktöpäm sämät apni ama värhap inguna ama rhari-mini i sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngo diva nguat tualat toqoräkt.” ⁴⁴ Dä qoki as kä sameng ba ama mämairväm e ma Judia*.

5

Ma Jisas Ka Mes Ama Narhoer Ta Ama Mudäsaqongda

(5:1-11 / Mat 4:18-22 / Mak 1:16-20 / Jon 1:35-42)

¹ Vät akni ama qunäga dä ma Jisas kat mair vät ama namuqa aa rhäkt ma Galili* qä na ama ruvek i rhi nging däm ga bä rhat nari ma Ngämuqa aa enge ² dä qa lu ama mlausem gärqemni i ama ruvek kärarhani i rhi rhar sa ama rhinäm di rha met nämät em bä rhit tor arhä väiu. ³ Dä qa veng sämät akti qärakt i ma Saimon aa mlauski näkt ka qoar na qa iva qä rhägär na qi maqälak nävät a qoan dä soknga qa muqun bä qä su ama ruvek nämät ki.

⁴ Bä nga qat tamän bä rhäksot dä qa qoar nä ma Saimon doqortäqyia, “Ngi rhägär na qi saqi as mono säda ama rigi arha ron mamär näkt ngänin but sa ama väiu samäk iva nani anga rhinäm.”

⁵ Dä ma Saimon ga muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, mai ama bängagi moe di urhi siqut dä qop kaku u rhar sä guani. Dap täkt di sa nguna ainge ngia märhamän dä va ngun but sa ama väiu.” ⁶ Bä nga rha mualat toqoräkt dä rha ar sa ama rhinäm masirhat bä sa arhä väiu di ngärhi nasäng iva bäñbänmät na ngät. ⁷ Dä soknga rha siqutmät na arhä rhäkt bä ba arha ruavek mät akti ama mlauski iva rha rhän iva rha rhatnärhäm da dä rha män bä rha rhäqöp ama mlausem bä rhäqöp em mamär bä ini nasäng i inät don.

⁸ Bä nga ma Saimon Pita qa lu rhoqor täkt dä qa an da aa qum sä nas säng ma

Jisas aa qar dä qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet nävät a ngo Engeska, ama vu qa ama ruqa na ngo!” ⁹ Inguna qa qä na aa ruavek di qräk mät ta nävät ama rhäqöp ama rhinäm gärangätni i sa rha ar sä ngät ¹⁰ dä qosaqi ma Sebedi aa imiom ma Jems kä nä ma Jon ma Saimon aa ruaiom di qräk mät iom.

Dä ma Jisas kä qoar nä ma Saimon doqortäqyia, “Qale ngit len, va mänasäng narhäkt bä rhävit diva ngi rhar sa ama ruvek i rhoqor ma i ngi rhar sa ama rhinäm.” ¹¹ Bä nga rha ardrän na arhä mlausem bä samit sävät a qoan dä rha met daqule iarhongäkt moe näkt ta väs ma Jisas aa rhäng.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Bi-aspärhaqa

(5:12-16 / Mat 8:2-4 / Mak 1:40-45)

¹² Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas di qale qa mät aomni ama värhäm nävät iaväkt ama värhap dä ama ruqa qä män sä nas kärakni i ama bias pät a qa moe. Bä nga qa lu ma Jisas dä arpus na qa samäk bä aa uväski mane sävät ivät näkt kä nagukt pät ma Jisas toqortäqyia, “Gua morqa, ngakt bä nani a nge di märmärsäs gem nge iva ngia rhumäräs pät a ngo.”

¹³ Dä ma Jisas ka rhäk aa rhäqyet bä qa rhäk pät ka ruqa. Näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ari, nani a ngo. Rhäkt di sa märäs pät a nge.” Dä qoki äkt dä rhäksot na ama bias. ¹⁴ Dä ma Jisas ka qoar na qa ma ama qrot toqortäqyia, “Qale ngi naqoar na aung sävät a nas dap kinak pa ngia rhet bä ngi qur ama pris täm mes näkt ngi voda ama vodämes kärangätni i mudu ma Moses ka mu ngät nävät gi qumärqumär ivakt iva ama ruvek ti lu i sa märäs pät a nge.”

¹⁵ Sukt di qop ama sameng sävät ma Jisas di vräs däm ngät masirhat bä ama gulañ na ama ruvek di rha män ivakt iva rhi nari qa dä qosaqi va qa rhumäräs pät a rha nämät arha räm. ¹⁶ Sukt di qat dräm uvup na qa bä sävät ama ivärhimek kärqämekni i qaku anga ruvek e bä qä nän.

* **4:44** e ma Judia Rhos täkt di ‘ama Judaqäna arha ivärhäs’ bä äkt i nguaräm gosaqi ngät tamän sävät ama ngärhäktka ma Galili. * **5:1** ama namuqa aa rhäkt ma Galili Rhak täkt ama namuqa di ama namuqa ma Galili sukt di rhäkt di ma Luk ka mes ka na akni ama ngärhipki maos i ma Genesaret.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ngäñäpärhaqa

(5:17-26 / Mat 9:1-8 / Mak 2:1-12)

¹⁷ Vät akni ama qunäga rhoqoräkt i qä su dä ama Farisiqäna näkt sävät ama ruvek kärarhani i rhi su sävät ama Muräkt di sa rha män näva ama värhap moe e ma Galili dä nae ma Judia näkt nae ma Jerusalem bä rhat muqun e.

Bä ma Ngämuqa qa von ga rha ama qrot iva qat tumäräspät nämät ama räm. ¹⁸ Arhani ama gamoe di rha män i rhit ta akni ama ngäñäpärhaqa mät ama gasgaska bä rhi siqut iva rhi rha qa säva ama vätka ivakt iva rha rhu qa ge ma Jisas. ¹⁹ Bä nga rha siqut nani anga iska iva rha rhon sä qa dä qaku inguna nage ama gulañ na ama ruvek dä dang däm da sä qa savono säva ama vätka aa rhäng bä rha rutnävämne va ama vätka aa rhäng näkt ta anbut sä qa mane mät aa gasgaska mät ama liqi bä sä mänguräp kä gulañ bä qoki sävät ma Jisas aa saqong.

²⁰ Bä nga ma Jisas ka lu arhä qatnanakt dä qä qoar toqortäqyia, “Gua ruaqa, sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong.”

²¹ Bä nga ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di rha nari rhoqoräkt dä rhat tu arhä snäng doqortäqyia, “Auge rhak täkt kärak i qat tamän mava nä ma Ngämuqa? Auge mamär vät a qa iva qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong i qop nguna sokt ma Ngämuqa?”

²² Bä nga ma Jisas ka räm i rhat tu arhä snäng doqoräkt dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngän du angän snäng bät tärhong däkt? ²³ Guaäm goe di märmärsäs mamär sä äm? Va ngu qoar toqortäqyia, ‘Sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong’ ura va ngu qoar toqortäqyia, ‘Ngia rhair bä ngiat tet?’ ²⁴ Bä nävät tom däkt diva mamär vät a ngän iva ngänät dräm i ma Ruqa aa Emga di ama rhares pät aa rhäng de vät ivät iva qät kyiradeng na ama vuirhong.” Näkt ka qoar nä qa ruqa qarak i ama ngäñäp pät a qa rhoqortäqyia, “Ngu qoar na nge i ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bä ngia rhet säva vät.”

²⁵ Dä qop äkt di qa märanas da arhä saqong näkt ka rha iaqäkt kärak i mai qat namas pä m ga bä qa met säva vät

dap kä nänäs sage ma Ngämuqa. ²⁶ Rha moe di qräk mät ta mamär näkt ta voda ama murhämeska sage ma Ngämuqa. Näkt täqäp ta na ama tlenga dä rhi qoar toqortäqyia, “Sa rhäqyerhäkt di sa ut lu ama lat kärangätni i ama nañis ngät masirhat.”

Ma Jisas Ka Mes Ma Livai

(5:27-32 / Mat 9:9-13 / Mak 2:13-17)

²⁷ Näkt nga nasot iangärhäkt ama lat dä vuk sä ma Jisas bä qa met bä qa lu ama ruqa qarakni i qät ta ama takes kärak i rhat tes ka i ma Livai i qat muqun ba ama vätka qarakni i ama ruvek tit boda ama takes sae. Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit päs gua rhäng.” ²⁸ Dä ma Livai qa märanas näkt ka met daqule iarhongäkt moekt bä qa met nasot a qa.

²⁹ Nasot dä ma Livai qa mualat na ama tmäski ama mor qi va aa vätka bä ama mor qi ama guläñgi na ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes bä sävät arhani di qale rha e gem iom bä rha moe rhat täs.

³⁰ Dap kinak ama Farisiqäna rhi na arhä Skraipkäna di rhat tamängus bä bä ma Jisas aa mudäsaqongda i rhi snanbät toqortäqyia, “Mäniekt bä ngän däs dä ngänit nakt ngän na ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes ti na arhani ama vu rha ama ruvek?”

³¹ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Iarhakt kärarhae i ama märs pät a rha di qaku rhit läk nani ama ruqa qarakni i qat dräm gat tumäräspät dap sokt kärarhani i ama rämgi vät a rha di rhit läk nani ama ruqa rhoqoräkt. ³² Qaku ngua män ivakt iva ngua rhes iarhakt kärarhae i ama räkta na rha sagem ngo dap kinak ngua män ivakt iva ngua rhes ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong iva rhi näpgoer na nas.”

Ama Snanbät Sage Ma Jisas Sä vät Ama Meranotka

(5:33-39 / Mat 9:14-17 / Mak 2:18-22)

³³ Dä rhi qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ma Jon ama Baptais aa mudäsaqongda di rhat dräm dat teranot dä rhi nän bä qosaqi ama Farisiqäna arhä mudäsaqongda dap ainge gi mudäsaqongda di qop tat täs dä rhit nakt.”

³⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nga mamär iva ngi qoar na ama

gamoeqa qarakni iva rhit bodäm na qa aa ruavek iva rhat teranot toqoräkt i as kale qa qä na rha? ³⁵ Dap ama qäväläm as pa äm ngä rhän iva ama gamoeqa qarak iva rhit bodäm na qa diva rhi rha qa daqule rha bä vät iangärhäkt ama qunäng nasot a qa dä va rhat teranot.”

³⁶ Dä qosaqi qa qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Qaku aung gat dräm gä nängyiret sa anga baulini nämäni anga iar qi anga boiqi bä qä naqutäm sä ini mät ama liqi mäni anga mru qi anga boiqi. Ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va qän gyiret mät ama boiqi ama iar qi dä ani diva qaku ama ñämñämgi rhoqorne qre i qale ama baulini ama iar ini mäni ama mru qi ama boiqi.

³⁷ “Dä qosaqi qaku aung gat dräm gät tor na anga iar qi anga wain sämät anga mru ngät anga ngädäng gärangättni i rhit tor na ama wain sämät ngät. Ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va ama iar qi ama wain gi vukdor va ama ngädäng dä räp sa ama wain bä va mava na ama ngädäng. ³⁸ Qaku mamär iva rhoqoräkt dap koki sokt tit tor na ama iar qi ama wain sämät ama iar ngät ama ngädäng.

³⁹ “Sävetka qarakni i qät näkt ama wain ama mru qi bä rhäksot dä qaku nani a qa na anga iaräs na qi anga wain inguna va qä qoar toqortäqyia, ‘Ama mru qi di ama mär mät ki mamär.’ ”

6

Ma Jisas Di Ma Engeska Bä Ba Ama Sabat

(6:1-5 / Mat 12:1-8 / Mak 2:23-28)

¹ Vät akni ama Sabat dä ma Jisas kat tet da ama et na ama wit dä aa mudäsaqongda rhi nasäng i rhi nänbän sa ama gavämirhong bä rhit tigus pa arhä rhäkt nä irhong sä irhong angät srot bä rhat täs irhong.

² Dä arhani ama Farisiqäna rhi snanbät toqortäqyia, “Mäniekt bä ngänin nänbetäkmät na ama muräkt pät ama Sabat?”

³ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “As nga qaku ngän mes sävät agi aa lat kärangättni i ma Devit ka mualat na ngät kä na aa ruavek toqoräkt i anoeng mä rha? ⁴ Nak pa qunäga vät a ngän i qa mon

säva ama ansäspämgi ama me qi bä qa rha ama tmäs kärangättni i rhit bodäm ngät sage ma Ngämuqa bä qa mäns ngät näkt kosaqi qa von aa ruavek ta ngät. Sokt di iangärhäkt ama tmäs di ama Muräkt ngät tamän i qaku mamär vät anga ruvek mavängam iva rhat täs nävät a ngät dap sokt ama priskäna.”

⁵ Nasot dä ma Jisas kä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ruqa aa Emga di ma Engeska bä ba ama Sabat.”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Aa Rhäqyet Ama Ñäp Et

(6:6-11 / Mat 12:9-14 / Mak 3:1-6)

⁶ Saqi vät akni ama Sabat dä ma Jisas ka met bä säva ama mämairqi bä qä su dap kale akni ama ruqa e qarakni i ama ñäp aa rhäqyet. ⁷ Dap ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di rhit ñäm mamär nani guani iva rhi rhäksärhä ma Jisas nä ini dä rhi sangar a qa bä qoki sa rhat lu qa mamär iva qa rhualat na anga mumäräspät pät ama Sabat.

⁸ Dap ma Jisas di qat dräm arhä mungäsnäng sokt di qa qoar nä qarak ka ruqa i aa rhäqyet ngä ñäp doqortäqyia, “Ngia rhäranas bä ngia rhair da ama ruvek moe arhä saqong.” Dä soknga qarak ka märanas bä qat mair da arhä saqong.

⁹ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Guani qoe di ama Muräkt ngärhit tares pät ini angärha rhäng bät ama Sabat? Va ut tualat na ama lat ama mär ngät ura va ut tualat na ama vuirhong? Dä qosaqi va ut tumaiar na ama ruqa aa iar ura va urhi slava na ngät bä qäbäs na ngät?”

¹⁰ Näkt soknga qa ñäm namet a nas sävät a rha moe näkt kä qoar nä qarak ka ruqa rhoqortäqyia, “Ngia rhurän dä ngia rhäqyet tämono.” Dä qa mualat toqoräkt bä märäs pät aa rhäqyet mamär.

¹¹ Dap kä Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di uraqi dä arha ron mamär dä soknga rhi veng ne iva sa rha mäšana nä ma Jisas.

Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda

(6:12-16 / Mat 10:1-4 / Mak 3:13-19)

¹² Maos pät akni ama qunäga imäk äkt dä ma Jisas ka met sämäni ama damgi

ivakt iva qä nän bä aa bängagi ama rhäk täm gi di qä nän sage ma Ngämuqa. ¹³ Bä nga vät duququs toqoräkt dä qa mes aa mudäsaqongda moe qärrarhani i qale rha gem ga mäni ama damgi sagem mes bä qa ar-meng da ama ngärhäqyisem da udiom na rha näkt ka mes ta iva ama ngangda na rha sä ma Ngämuqa aa lat i ¹⁴ ma Saimon gäarak i qa von ga rha ama ngärhipki ama iar qi i ma Pita näkt ma Andru qäarak i ain nanäk ama sägäkt näkt ma Jems näkt ma Jon näkt ma Filip näkt ma Bartolomyu ¹⁵ näkt ma Matyu näkt ma Tomas näkt ma Jems ma Alfius aa emga näkt ma Saimon gäarak i rhat tes ka i ama Selot ¹⁶ näkt ma Judas ma Jems aa emga näkt sävät ma Judas Iskariot karak iva sae dä va qä vodä ma Jisas säva aa ikkäna arhä rhäkt.

Ma Jisas Ka Sameng Bä Ba Ama Mor Ngät Ama Gulañ Na Ama Ruvek (6:17-19 / Mat 4:23-25)

¹⁷ Dä ar sä qa qä na rha bä rhat mair vät ama räkt äs ama ivärhäs. Bä iaqyäkt ama gulañgi ama mor qi na aa mudäsaqongda di qale rha e näkt sävät ama ruvek masirhat nae ma Judia moe bä nae ma Jerusalem bä arhani nävät a qoan glaqot na ama värham ma Tair dä ma Saidon. ¹⁸ Di iarhakt ta män ivakt iva rhi nari ma Jisas dä va qa rhumäräs pät a rha nämät arha räm. Bä qärrarhani ama ruvek i ama iaus ngärhit bon da rha ama märänga ama mor qa di märäs pät a rha. ¹⁹ Bä ama ruvek moe rhi siqut iva rhit täk pät a qa inguna ama mumäräspät angät krot di ngät dän nävät a qa bä nga rhit täk pät a qa dä märäsmäräs pät a rha moe.

Angätni Ama Lat Kärangätni I Sa Qale Ma Ngämuqa Aa Modämne Vät A Ngät (6:20-23 / Mat 5:2-12)

²⁰ Dä qa ñäm sävät aa mudäsaqongda dä qä qoar na rha rhoqortäqyia,

“Ma Ngämuqa di sa aa modämne nga e gem ngän gärrarhae i ngänit läk inguna va bä ba ngän nä ma Ngämuqa aa Muräktpäm.

²¹ “Ma Ngämuqa di sa aa modämne nga e gem ngän gärrarhae i anoeng mä ngän däkt inguna va ma Ngämuqa qä rhäqäp ngän bä va mamär na ngän.

“Ma Ngämuqa di sa aa modämne nga e gem ngän gärrarhae i airäs ngän däkt inguna va nasot dä va ngäni qok dä va ngänit tama.

²² “Ma Ngämuqa di sa aa modämne nga e gem ngän gre i ama vu da ama ruvek arha ron masirhat sävät a ngän dä rhat tetedäm särhäm ngän dä rhat tamän mava na ngän bä rhi slava na angän ngärhep inguna ngänit päs gua rhäng aingo ma Ruqa aa Emga. ²³ Mamär iva ngäni qok kre i rhat tualat toqoräkt sä ngän bä ngänit don na nas na ama märmärgem inguna angän ditsek di ama mor ngät da ama usäpki arha ron. Inguna sa mudu arhä mamäkkäna rha mualat toqoräkt sä ma Ngämuqa aa vämginarha.

Ma Jisas Kät Boda Ama Enge Ama Qrot Ngät Sävät Arhani

²⁴ “Dap pa avuqi na ngän gärrarhae i ama qärhong bät a ngän i sa nguna ngän da angän ditsek.

²⁵ “Dap ama iräski sagem ngän gärrarhae i angän sarem mamär täkt inguna as pa anoeng mä ngän.

“Dap kosaqi ama iräski sagem ngän gärrarhae i rhäqäp ngän na ama märmärgem bä ngänit tama rhäkt inguna va as nasot dä va airäs ngän bä va ngänit nok.

²⁶ “Dap kosaqi ama iräski sagem ngän gärrarhae i ama ruvek tit kutdrir sagem ngän dä arha enge di ama mär ngät sävät a ngän i sa nguna mudu arhä mamäkkäna rha mualat toqoräkt sa ama vämginarha ama iraski na rha.

Mamär Iva Angäna Snäng Bät Angäna Ikkäna

(6:27-28, 32-36 / Mat 5:43-48)

(6:29-30 / Mat 5:38-42)

(6:31 / Mat 7:12)

²⁷ “Dap nguat tamän särhäm ngän däkt kärarhae i ngänät nari ngo i mamär iva angän snäng bät angäna ikkäna dä va ngän dualat na ama lat ama mär ngät sävät iarhakt kärarhae i ama vu da arha ron masirhat sävät a ngän. ²⁸ Dä ngäni nän dä ma Ngämuqa aa bulap bä bä iarhakt kärarhae i rhit täkngong däm ngän dä va ngäni nän sävät kärarhani i rhi slava na ngän. ²⁹ Ngakt bä aung gä e säng gia qeng dage dä qosaqi ngi rhong na age sävät a

qa. Ngakt bä nga aung gä rha aung nävät a ngän aa boiqi ama uiu qi dä va qale ngi nanen däm gi dap kosaqi va ngi von ga rha aa srapi. ³⁰ Mamär iva ngänit bon iarhakt kârarhae i rhi nän ngän dap ngakt bä nga aung gä rha gi nga guani dä va qale ngän nanän däm ini nagem ga. ³¹ Iangärhäkt ama lat kârangät i nani a ngän iva arhani ama ruvek tat tualat na ngät sävät a ngän di qosaqi mamär iva ngän dualat toqoräkt sävät a rha.

³² “Ngakt bä nga sokt angäna snäng bät iarhakt kârarhae i arha snäng bät a ngän diva sirhäkt ama märini gem ngän doqor mäniekt? Nak kârarhani i ama vu rha di qäqi arha snäng bät kârarhani ama ruvek i arha snäng bät a rha. ³³ Ngakt bä nga sokt ngän dualat mamär sä qârarhani i rhat tualat mamär sä ngän di nga ama mär toqoräkt ura qaku? Nak kârarhani i ama vu rha di qäqi rhat tualat toqoräkt. ³⁴ Näkt ngakt bä nga sokt ngänit bon bä bä qârarhani i nani a ngän na ama muvätki nagem da di nga ama mär toqoräkt ura qaku? Nak ama vurha di qäqi rhit bon bä ba ama vurha näkt tat nanakt iva ama muvätki bä ba rha diva ama rhäk täm gi.

³⁵ “Dap mamär iva angäna snäng bät angäna ikkâna dä va ngän dualat na ama lat ama mär ngät sävät a rha dä ngänit boda nagem mes näkt kale ngän natmu angän snäng iva ngäni rha anga muvätki nagem da. Bä nga ngän dualat toqoräkt dä mamär iva angän ditsek diva ama mor ngät bä ama ruvek diva rhat lu ngän i ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa es na ngän inguna qät lavuqi nä iarhakt kârarhae i qaku rhat dräm dat tes ama mär näkt sävät ama vurha. ³⁶ Mamär iva ngänät dräm iva ngänit lavuqi rhoqor ma Ngämuqa i qat dräm gät lavuqi.

Qale Ut Tatnävämne Na Arhani Sa Arha Lat

(6:37-38, 41-42 / Mat 7:1-5)

³⁷ “Qale ngän datnävämne na arhani arha lat dä va qaku ma Ngämuqa qä namatnävämne na angäna lat. Qale ngänit täksärha arhani dä ngäni sangäm na rha dä va qaku ma Ngämuqa qä narhäksärhäm ngän dä qä nasangäm na ngän. Ngänit kyiradeng na arhani sa arha lat dä va ma Ngämuqa qät kyiradeng ba ngän. ³⁸ Ngänit

bon nagem mes toqor mäniekt diva qosaqi ma Ngämuqa qä von ngän doqoräkt. Ma Ngämuqa diva qä von da ama mär qa ama siqutka iaqäkt kârak i sa rhit tares sävät a ne mane näkt tit kutnesäs bä va qoki rhäqäp mamär bä vritprit dä va vritprit namet a ngän. Iaäkt ama siqutka qârak i ngän du qa sävät arhani diva qosaqi ma Ngämuqa qa rhu qa sävät a ngän.”

³⁹ Dä qosaqi ma Jisas ka qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Var mamär iva anga säsurqa qä rhoer nanokt anga säsurqa? Nga va qaku in moe in namon mät anga uqupka? ⁴⁰ Anga mudäsaqongga di qaku qa vit pa aa morqa aa uväs dap sävetka qârakni i qa rha ama rhisu mamär nage aa morqa diva qa rhän doqor qa.”

⁴¹ “Mäniekt bä ngi saengäkt sävät ama qlanängini mät gia ruaqa aa saqongaqa dap mavängam bät a nge sa ama ngämunget mät gi saqongaqa maräkt? ⁴² Ngu lu mäniekt bä mamär iva ngi qoar nä gia ruaqa rhoqortäqyia, ‘Gua ruaqa, va ngu qumär sa ama qlanängini nämät gi saqongaqa’ dap kre i nge di qaku mamär iva ngi lu ama ngämunget mät gi saqongaqa maräkt. Ainge qârak i ngiat tualat sädä saqong, as pa ngi er ngi rha ama ngämunget nae nämät gi saqongaqa maräkt dä nasot dä va mamär vät a nge iva ngiat nañäm mamär ivakt iva ngi rha ama qlanängini nämät gia ruaqa aa saqongaqa.”

Ama Ngämuqa Näkt Aa Gavam

(6:43-45 / Mat 7:15-20 / Mat 12:33-37)

⁴³ “Anga ngämuqa anga mär qa di qaku qät sa anga gavam anga vu ngät bä qosaqi anga ngämuqa anga vu qa di qaku qät sa anga gavam anga mär ngät. ⁴⁴ Va ngäni lu ñismäne na ama ngämung di nävät angät gavam. Inguna ama ruvek di qaku rhit ta ama gosaqi at gavam nävät ama ritgung. Bä qosaqi qaku rhi nänbän sa ama wain angät gavam nävät ama gürhäk. ⁴⁵ Ama mär qa ama ruqa nävät iarhongäkt ama märirhong da aa ron di sa qat tualat na ama mär ngät ama lat dap ama vu qa ama ruqa nävät iarhongäkt ama vuirhong da aa ron di sa qat tualat na ama vu ngät ama lat. Inguna sävetka aa vämgi di sa qiat tamän

nävät agini qärqäni i rhäqäp aa snängaqa nä ini.”

Ama Ruiom Ama Udiom In Däk Pät Ina Värhiom
(6:47-49 / Mat 7:24-27)

⁴⁶ “Mäniekt bä ngän des ngo rhoqortäqyia, ‘Gua Engeska, gua Engeska’ sokt di qaku ngän dualat parhäm gua enge? ⁴⁷ Ama ruqa qärakni i qat dän gem ngo bä qat nari gua enge näkt kat tualat parhäm ngät diva ngu qur a ngän i ⁴⁸ qa di qa rhoqor mäniekt. Qa di qa rhoqor ama ruqa qärakni i qät täk pät ama vätka i qa nges bä saimäk näkt ka mu ama vätka aa ribit i ama qrot it pät ama sinäpki arha rhäng. Näkt nga ama iqumga qa män bä ama qärhop ngä qut ka vätka dä qop kaku ngä rhästäs a qa inguna qa rhäk mämägän sä qa. ⁴⁹ Dap iaqäkt karak i qat nari gua enge näkt kaku qat tualat parhäm ngät di qa rhoqor ama ruqa qärakni i qa rhäk pät aa vätka vät ivät näkt kaku qa sämaqrot na aa ribit. Näkt pät ama qäväläm gärqomni i ama qärhop ngä qut iaqäkt ama vätka dä arpus na qa mäk bä sa mava na qa mas.”

7

Ama Ulaqimärharhärhäkt Arhä Narhoerqa Aa Qatnanakt
(7:1-10 / Mat 8:5-13 / Jon 4:46-54)

¹ Bä nga ma Jisas kä sameng bät ama ruvek kärerhani i rhat nari qa bä rhäksot dä qa met bä qa mon sae ma Kaperneam. ² Dap e di qale akni ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt karakni i aa latka di sa märmär gem ga na qa masirhat sokt di aräm ga bä qorhäs iva qä ñäp. ³ Dä qä narhoerqa qa nari sävät ma Jisas dä qa rhäk na ama Judaqäna arha morta ivakt iva rhi nän ga iva qa rhän bä qa rhumäräs pät aa latka.

⁴ Bä nga rha män ge ma Jisas dä rhat naing bät a qa masirhat toqortäqyia, “Qoki va ama mär masirhat kre i ngia rhualat toqor täkt bä ba qa ⁵ inguna qa di aa snäng bät aurha ruvek ama Judaqäna dä qa mair na ut mämairqi.” ⁶ Dä soknga ma Jisas ka met kä na rha.

Bä nga rhat tet bä sa glaqot nä qä narhoerqa aa vätka dä qa rhäk na aa ruavek ivakt iva rhi qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Gua

morqa, qale ngiat turuan bät a nas inguna aingo di qaku ama märqa na ngo iva ngia rhon säp gua vätka. ⁷ Bä ma ngo i qaku ngua met sagem nge dinguna ngu at lu nas i qaku ama märqa na ngo. Dap pa sokt ngia rhamän iva märäs pät gua latka dä va märäs pät a qa. ⁸ Inguna qosaqi ngo di ama ruqa qärakni i qale ngo va ama narhoerqa arhä muräkt angärha rem dap ama ulaqimärharhärhäkt di qale rha vä gua rem. Bä nga ngu qoar nä rhaerhak toqortäqyia, ‘Ngia rhet’ dä qat tet. Dap nga ngu qoar nä rhaerhak toqortäqyia, ‘Ngi ang’ dä qat tet inamuk. Dap nga ngu qoar nä gua latka rhoqortäqyia, ‘Ngia rhualat toqortäqyia e rhäkt’ dä qat tualat toqoräkt.”

⁹ Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qräk mät ka nävät karak dä qa rhong sävät ama gulañ na ama ruvek kärerhani i rhat tet nasot a qa dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän i qop as kaku ngua män bät anga qatnanakt anga mor ngät toqor täkt bä qäqi qaku gem ngän ama Israelqäna.”

¹⁰ Näkt sa evär dä qa ruvek kärerhae i mai gre qä narhoerqa qa rhäk na rha bä säva ama vätka dä rha män bät ka latka i sa märäs pät a qa.

Ma Jisas Ka Märanas Na Ama Maqoski At Toemga Nämät Ama Tñäpki

¹¹ Bä nga nasot dä ma Jisas ka met bä sämät ama värhäm gärqom i rhat tes äm i ma Nain näkt aa mudäsaqongda rhi na ama mor qi ama gulañgi na ama ruvek di rhi na qa. ¹² Bä nga qat tet bä sämät ama värhäm angärha tmongi dä vukpuk sa ama ruvek sa ama ñäp ka ama ruqa. Näkt ama ñäpka aa nanäk di ama maqoski na qi näkt at toemga iaqäkt di sokt ka ama sägäk. Näkt ama mor qi ama gulañgi na ama ruvek nämät iomäkt ama värhäm di rhi na qi.

¹³ Bä nga ma Engeska qa lu qi dä qa lavuqi na qi masirhat dä qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Qale ngit nok.”

¹⁴ Näkt ka met pävit bä qa rhäk pät ama ñäpka aa gasgaska dä iarhakt kärerhae i rhit ta iaqäkt ama gasgaska di rha mair bä mänadin bät a rha. Dä qä qoar toqortäqyia, “Qarhoemga, ngu qoar na nge rhoqortäqyia, ngia rhäranas.” ¹⁵ Näkt sa

qa ñäpka qa märanas bä qat muqun bä qä nasäng i qat tamän dä ma Jisas ka mu qa ge aa nanäk.

¹⁶ Qärrarhani moe di rhäqäp ta na ama tlenga dä rha an sä ma Ngämuqa. Dä rhi qoar toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa vämginaqa ama moräs na qa sa qa män mänguräp mä ut. Ma Ngämuqa sa qa män ivakt iva qa rhatnrha aa ruvek.”

¹⁷ Bä rhangät täkt ama sameng sävät ma Jisas di vräs däm ngät e ma Judia moe bä särhage särhage nä iaqäkt ama ngärhäkta.

Ama Engevärharha Nage Ma Jon Ama Baptais

(7:18-35 / Mat 11:1-19)

¹⁸ Ma Jon aa mudäsaqongda rha sameng ba qa sävät iangärhäkt ama lat moe qärangättni i sa ngä märanas. Dä qa mes ama udiom nävät a rha

¹⁹ näkt ka rhäk na iom sage ma Engeska ivakt iva ini snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga qarak na nge iva qa rhän ura va qoki as ut nañäm nani akni?”

²⁰ Bä nga qärqiom in met bä sage ma Jisas dä ini qoaräs na qa rhoqortäqyia, “Ma Jon ama Baptais ka rhäk na un sagem nge ivakt iva uni snanbät sä nge rhoqortäqyia, ‘Nga qarak na nge iva qa rhän ura va qoki as ut nañäm nani aung?’ ”

²¹ Dap pät iomäkt ama qäväläm di ma Jisas ka mumäräs pät ama rhäqäp na rha nämät ama räm maos maos dä qa qutmäs ama iaus nämät arhani dä qa mumäräs pät ama rhäqäp na rha ama säsurta bä rhat nañäm. ²² Dä sa qa muvät pät ma Jon aa mudäsaqongiom doqortäqyia, “In det bä ini qoaräs nä ma Jon sävät ama lat kärangättni i in lu ngät te dä agi enge qärangättni i in nari ngät. Rhoqoräkt i ama säsurta di sa rhat nañäm dap ama vävarhämnda di sa rhat tet dap iarhakt kärarhae i ama bias pät a rha di sa märäs pät a rha dap ama dängbärharha di sa rhat nari dap ama ñäpta di sa rhat täranas bä ama iar ta. Dä ama sameng ama mär ngät di ngu sameng na ngät bä ba ama tläkta. ²³ Näkt mamär iva märmär ge iaqäkt kärak i nga ama ruvek ti slava na qa inguna nävät a ngo dä qaku qa qut säda aa ron.”

²⁴ Nasot i ma Jon aa mudäsaqongiom in met dä ma Jisas ka nasäng i qat tamän sävät kä guläñgi sävät ma Jon dä qä qoar

toqortäqyia, “Ngän met sävät ama qräk dä bäs ama ivärhäs ivakt iva ngäni lu agiqa? Nguaräm ngän met sae ivakt iva ngäni lu ama eqokt ka ama ruqa qarakni i qät lir qät kutsasorhane varhäm ama ruvek arhä snängaqa? ²⁵ Ngakt bä qaku rhoqoräkt dä ngu lu sa ngän met ivakt iva ngäni lu agi anga ruqa? Nak nga va ngäni lu ama ruqa qarakni i qat don mät ama boi ama mär ngät? Qaku, inguna iarhakt kärarhae i rhat don mät ama boi ama mär ngät bä qale rha i amämägän sä rha di sa qale rha va ama vitnarha arha vät. ²⁶ Ngakt bä qaku rhoqoräkt dä ngu lu sa ngän met ivakt iva ngäni lu agi anga ruqa? Nguaräm ba ngäni lu akni ma Ngämuqa aa vämginaqa? Ari, sokt di ngu qoar na ngän i iaqäkt di qa vit pät arhani ama vämginarha arhä väs. ²⁷ Rhak täkt ama ruqa di iaqäkt kärak i sa rha säm sävät a qa vä ma Ngämuqa aa enge rhoqortäqyia,

“As ngäni lu i ngut täk nä gua engevärhaqa vä gi qamäs ivakt iva qä rhäkmü nä gia iska nanokt nge.”

²⁸ Ngu qoar na ngän na ama engätki i nävät ama ruvek moe di sa qaku aung gäarakni i qa vit pä ma Jon aa uväs dap iaqäkt kärak i ama gaini na qa mamär vä ma Ngämuqa aa Muräktpäp di ama moräs na qa masirhat daver ma Jon.

²⁹ Bä nga ama ruvek moe bä qäqi sävät kärarhani i rhit ta ama takes di nga rha nari ma Jisas aa enge dä rhat tamän i nak ma Ngämuqa aa lat di ama räkt ngät i sa nguna rha rha ama baptais nage ma Jon. ³⁰ Dap ama Farisiqäna rhi nä iarhakt kärarhae i ama mädräm da mamär sa ama Muräkt di rha mer ma Ngämuqa aa snängaqa bä ba rha inguna rha mer ti narha ama baptais nage ma Jon.

³¹ Dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Ngu lu va ngua rhuqut ta agiqa sävät ama ruvek nävät tit täkt ama qoengait? Ngu lu rha rhoqor agiqa? ³² Rha di rha rhoqor ama rhoes kärarhani i rhat muqun ba ama ivärhäs kärqosni i rhit boda ama tmäs e bä arhani rhit näs sävät arha ruavek toqortäqyia,

“ ‘Urhit kut ama irin dap ngän di qaku ngän dain
dä urhit tong ama mabu na ama iräski
dap ngän di qaku ngänit nok.’

³³ Nguat tamän doqor täkt inguna ma Jon ga män di qaku qat täs ama bret dä qaku qät näkt ama wain dap ngäni qoar toqortäqyia, ‘Qa di ama iauska qa e mät ka.’

³⁴ Dap ma Ruqa aa Emga qa män i qat täs dä qät näkt dä ngäni qoar i, ‘Ngäni lu qa. Ama qatmäska dä ama tnaktka na qa bä aa ruavek di iarhakt kärarhae i rhit ta ama takes bä sävät ama vurha!’ ³⁵ Sökt di ama ruvek arha lat kärangätni i rhat tualat na ngät nävät ama mädräm ama mär ngät nage ma Ngämuqa di ngät ngärhi qoar i aa mädräm ama mär ngät di ama räkt ka.”

Ma Jisas Ka Qyiradeng Na Ama Vu Qi Ama Evopki Sa Arhä Vuirhong

³⁶ Nasot toqoräkt dä akni nävät ama Farisiqäna di qa rhäknan dä ma Jisas iva qä na qa in däs ama tmäs dä soknga qa met bä säva aa vätka bä qale qa vät ama laiqa aa rhäkt ivakt iva qat täs.

³⁷ Dap akti ama vu qi ama evopki nämät iomäkt ama värhäm di nga qia nari sävät ma Jisas i qat täs nävät ama Farisiqa aa laiqa va aa vätka dä sa qia män sage ma Jisas sa ama kainaqi qäraktni i sa rha mualat na qi na ama duiqa ama saksak pä m ga. Iaқыäkt ama kainaqi di rhäqäp ki na ama oel qäraktni i ama mär at tamaska. ³⁸ Näkt nga qiat mair säng aa rhäng dä qia nasäng i qit nok bä qyiqyikt pät ma Jisas aa qäriglem na at koep. Dä qia angär bä qia suqup pät iglem na at käseng näkt kia qärhäktgyäm iglem* näkt kia vrit na ama oel ama mär at tamaska vät iglem.

³⁹ Bä nga qärak kä Farisiqa i mai qre qa rhäknan dä ma Jisas di nga qa lu rhoqoräkt dä qa mu aa snäng doqortäqyia, “Vadi mai iaqäkt ama ruqa di nak ma Ngämuqa aa vämginaqa di mai mamär iva qat dräm i agukt koe iaqyäkt käraktni i qit tāk pät a qa bä qi di qi rhoqor mäniekt nak nguna qi di ama vu qi ama ruqi.”

⁴⁰ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Saimon, ani rhärhäni va ngua rhamän särhäm nge nä ini.”

Dä ma Saimon ga qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, dä a nge ngi qoar na ngo.”

⁴¹ Dä ma Jisas kä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ama ruiom di sa in nän da ama ligär nage ama ruqa qärakni i aa lat diva qät boda ama ligär bä ama ruvek kärarhani i rhi nän ga iva nasot dä rhat dräm dat tuvät. Akni qa nän da ama ngärhäqyet ama handret na ama qunäng angät titsek dap akni sa ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ama qunäng angät titsek.

⁴² Näkt in moe di qaku ina anga ligär ivakt iva saqi sa in duvät dä soknga iaqäkt kärak i qät lu vät iangärhäkt ama lat di qa anmae vät a iom iva qaku in namuvät na ngät. Bä nga rhoqoräkt dä va auge nävät a iom diva aa snäng bät a qa masirhat?”

⁴³ Dä ma Saimon ga movät toqortäqyia, “Nguat tu gu snäng i iaqäkt kärak i qa nän da ama ligär masirhat näkt ta veng ngät nävät a qa.”

Dä ma Jisas kä qoar nä qa rhoqortäqyia, “Ngia matnävämne maräkt toqoräkt.”

⁴⁴ Näkt ka rhong sävät ka evopki dä qä qoar nä ma Saimon doqortäqyia, “Nga ngiat lu rhakt ama evopki? Ngua mon säp gia vätka näkt kaku ngia von ngo rha anga rigi iva rhi rhor gua qäriglem. Dap sa qyikt pät gua qäriglem nage at koep näkt kia suqup pät iglem na at käseng. ⁴⁵ Dä qaku ngia ar sä ngo i ngia qärhäktgyäm ngo† dap takt täkt ama ruqi di mänasäng mai qre ngua mon bä sarhe dä qaku mae vät a qi i qit kärhäkt dä gua qäriglem. ⁴⁶ Dä qaku ngia rhor na anga oel vät ngua väski dap ki di sa qia vrit na ama oel ama mär at tamaska sävät gua qäriglem. ⁴⁷ Da soknga va ngu qoar na nge i arha vuirhong di ngua qyiradeng nä irhong inguna at snäng bät a ngo masirhat. Dap iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qät kyiradeng ba qa maqälak di aa snäng bät a qa maqälak.”

* **7:38** kia qärhäktgyäm iglem Na ama Grikkäna arha enge di rhom däkt ama qängärini angät käväläm di rhoqortäqyia, ‘kia vop pät iglem.’ † **7:45** ngia qärhäktgyäm ngo Na ama Grikkäna arha enge di rhom däkt ama qängärini angät käväläm di rhoqortäqyia, ‘ngia vop pä gua sdäm.’

48 Dä ma Jisas ka märhamän särhä qarakt toqortäqyia, “Nguä qyiradeng nä gia vuirhong.”

49 Dä arhani ama ruvek pä iaqyäkt ama tmäski di rhi nasäng i rhat tamän sä mänguräp mä ne rhoqortäqyia, “Auge rhak täkt iva qäqi qät kyiradeng na ama ruvek sa arha vuirhong?”

50 Dä ma Jisas ka märhamän särhä qa ruqi rhoqortäqyia, “Gi qatnanakt di sa ngä mumaiar na nge. Ngia rhet sa ama isiska.”

8

Sävät Ama Evop Iarhakt Kärarhae I Rhi Nä Ma Jisas Tat Tet

1 Nasot dä ma Jisas ka met mät ama värhap ama mor ap dä ama lel ap bä qä sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa Muräktpä. Dä ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha di rhi na qa ² näkt sävät arhani ama evop kärarhani i qa qutmäs ama iaus nämät ta dä qa mumäräs pät a rha nämät ama räm. Aktni nävät a rha di ma Maria qarakt i rhat tes ki i ama ruqi nämät ama värhäm ma Makdala qarakt i sa qa qutmäs ama ngärhäqyiet da udiom na ama iaus bä vuk sä ngät nämät ki. ³ Bä qosaqi qale ma Joana ma Kusa aa egutki e näkt ma Kusa di ma Herot aa lat angät narhoerqa bä qosaqi ma Susana näkt sävät arhani ama rhäqäp na rha. Rhärha rhäkt ama evop di rhat tatnärhä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda na arhä ligär qarängättni i nga e gem da.

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Ruqa Qarakni I Qät Don Na Ama Gavämirhong (8:4-8 / Mat 13:1-9 / Mak 4:1-9)

4 Bä nga ama mor qi ama guläñgi na ama ruvek di väspästämne na rha sage ma Jisas dap kosaqi ama ruvek tat dän nämät ama värhap ama mor ap i aomni näkt saqi sa aomni dä ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia,

5 “Maos dä akni ama latka qarakni i qät don na ama gavämirhong ga met säva ama etki ivakt iva qä qutnanokt pät a qi. Bä nga qät don na ama gavämirhong bät ama etki dä arhongni ama gavämirhong ngä säp sä varhäm ama iska dä ama ruvek ta naengmät nä irhong dä ama isäm

nämät ama leqäs ngä mä s irhong. ⁶ Dap arhongni ngä säp sävät ama ivätki qarakttni i ama dui väm gi bä nga vur mät irhong dä nät däm irhong inguna qaku anga rigi masirhat pa ama ivätki. ⁷ Dap arhongni ama gavämirhong ngä säp sä mänguräp ama ritgung bä ngä moe ngä ir sä ne bä ama ritgung ngä ong ama gavämirhong bä ngä slava nä irhong angärha irhirqi. ⁸ Dap arhongni ngä säp sävät ama ivätki ama mär qi. Bä irhong ngä ir bä irhong ngä sa. Näkt asägäni asägäni ini ngä sa ama sägäk ama handret na ama gavämirhong.”

Bä nga qat tamän bä rhäksot dä qa märhamän dä vuk toqortäqyia, “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

Ama Rharimini Qärqäni I Ma Jisas Kat Tamän Na Ama Enge Na Ama Siqut

(8:9-10 / Mat 13:10-17 / Mak 4:10-12)

(8:11-15 / Mat 13:18-23 / Mak 4:13-20)

9 Bä nga aa mudäsaqongda rha snanbät sä qa iva qä qoar na rha na ama enge na ama siqutki at tarimini ¹⁰ dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ma Ngämuqa qät bon ngän da ama mädräm ivakt iva ngänät dräm sävät aa Muräktpä dap nguat tamän bät ama enge na ama siqut sage arhani ivakt iva ‘näma dä äkt bä rhat näñäm sokt diva qaku rhi nalu guani bä näma dä äkt bä rhat nari sokt diva qaku mamär iva qunäga vät a rha.’

11 “Ama enge na ama siqutki at tarimini di rhoqortäqyia, ama gavämirhong di ma Ngämuqa aa enge. ¹² Ama gavämirhong barhäm ama iska di ama siqutki sävät ama ruvek kärarhani i rhat nari näkt ma Sämgä qat dän bä qät ta ama enge näda arha ron ivakt iva qaku rhi natnanakt na ngät dä va qaku rhi narha ama mumaiar. ¹³ Dap iarhongäkt kärqärhong bät ama ivätki ama dui väm gi di ama siqutki sävät ama ruvek kärarhani i rhit ta ama enge na ama märmärgem doqoräkt i rhat nari ngät sokt di qaku angät snagut ngät don säda arha ron mamär. Bä rhat nanakt di nak kop sokt pät ama qäväläm ama qot äm näkt nga ama märänga nage ama siqutsiqut kat dän bät a rha dä mämae da arhä qatnanakt.

14 “Ama gavämirhong gärqärhongni i irhong ngä säp sä mänguräp ama ritgung di ama siqutki sävät ama ruvek kärarhani i rhat nari sokt di nga rhat tet parhäm arha tmerhäs dä ama qänäskänes dä ama märmärgem näkt ama mämägän nämäni ama ivätki di ngärhi slava na rha dä soknga qaku sräpsräp ta mäni arhä qatnanakt. 15 Dap ama gavämirhong bät ama ivätki ama mär qi di ama siqutki sävät ama ruvek kärarhani i sa ama räkt ka dä ama mär qa ama snängaqa di rhat nari ama enge näkt tit sangar säväm na ngät ma ama qrot. Dä qale rha ma ama qrot sa ama bulap bä äkt i rhit sa ama gavam bät kärangätni arha iar.”

Ama Lirhäga Va Ama Laiqa Aa Rem
(8:16-18 / Mak 4:21-25)

16 “Qaku aung Gä namudäm säda anga lirhäga näkt kä ngaip ka va anga uratki arha rem ura qa rhu qa va anga laiqa aa rem. Dap kinak kä rhäkt a qa rhävuk ivakt iva nga iarhakt kärarhae i rhat don säva vät diva rhat lu ama neraqa. 17 Inguna qaku guani qärqäni i ama ngaip ini diva qaku rhi namuqunäga sä ini dä qaku guani qärqäni i ini nga e väm diva qaku vuk sä ini säda eraqi. 18 Dä soknga mamär iva ngänät nari mamär ivakt iva qunäga vät a ngän sa ama enge inguna aung gäarakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae dap aung gäarakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha iarhongäkt nagem ga qärqärhong i qat tu aa snäng i irhong nga e gem ga.”

Ma Jisas Aa Nanäk Näkt Sävat Aa Läktpek
(8:19-21 / Mat 12:46-50 / Mak 3:31-35)

19 Dä ma Jisas aa nanäk näkt sävat aa läktpek di rha män ivakt iva rhi lu qa sokt di qaku mamär iva rhi namet sa glaqot na qa inguna nage ama gulänği na ama ruvek. 20 Dä akni qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Gi nanäk näkt sävat gia läktpek di iarha namäk tat mair dalek i nani a rha iva rhi lu nge.” 21 Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Gu nan bä gua läktpek di iarhakt kärarhae i rhat nari ma Ngämuqa aa enge näkt tat tet nasot a ngät.”

Ma Jisas Ka Anmae Da Ama Lauräm
(8:22-25 / Mat 8:23-27 / Mak 4:35-41)

22 Vät akni ama qunäga dä ma Jisas ka rhon na nas sämät ama mlauski qä na aa mudäsaqongda dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “U rhet samit särhage na ama namuqa.” Dä rha met mämono. 23 Bä nga rhi ngang bät kä namuqa rhoqoräkt dä ma Jisas di qa mänatäm.

Dä but sa ama lauräm ama qrot äm mäk masägos pät ama namuqa aa rhäng bä ama mlauski di rhäqäptäqäp ki na ama rigi bä qale rha da ama tñäpki arha ron. 24 Dä ama mudäsaqongda rha met bä rha rhäqäm a qa dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Üra, Qamorqa! Va u rhon bä va urhi ñäp!”

Dä qa märanas bä qa anmae da ama lauräm dä ama vaeng na ama enge ama qrot ngät dä soknga qäp dä qä lauräm dap mänadin bät ama qoeväs. 25 Dä ma Jisas ka snanbät sa aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Angän gatnanakt ngä qoe nai?”

Rhäqäptäqäp ta bä rhit len dä rhi snanbät sagem ne rhoqortäqyia, “Nak sa auge rhak täkt kärak i qät bon da ama rhäkne qäqi särha ama laur dä ama rigi dä ngät nari nämät ka?”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iaus Mät Ka Ama Ruqa
(8:26-39 / Mat 8:28-34 / Mak 5:1-20)

26 Dä rha met mät ama mlauski bä särhage na ama namuqa bä sävat ama Gerasaqäna* arha ivärhäs kärqosni i äs nga e rhämone nä na Galili. 27 Bä nga ma Jisas ka rhon na nas samit sävat a qoan dä akni ama ruqa qäarakni i ama iaus nga e mät ka qa met inamuk sagem ga. Iaäkt ama ruqa di qa nämät iomäkt ama värhäm ama mor äm näkt ka di mudu qaku qat dräm ga is nas bä ama vlavel a qa dä qaku qat tas pa anga vätka dap kat tas mät ama ñäpta arha lek.

28 Bä nga qa lu ma Jisas dä qa muqaia näkt arpus na qa mäk säng ma Jisas aa qar bä qät nästäm dövuk toqortäqyia, “Nani a nge iva ngia mäšana na ngo, ainge Jisas ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa emga? Ngut nok pät a nge iva qale ngi nasängäm na ngo.” 29 Qat tamän doqoräkt di sa nguna ma Jisas

* 8:26 ama Gerasaqäna Ura ‘ama Gadaräqäna ura ‘ama Gergesaqäna’

ka märhamän ma ama qrot iva vuk sa ama iauska nämät ka.

Ma ama rhäqäp nä imek dä ama iauska qä rhartäm sä qa bä nämä dä rhit kop mät aa qar dä aa rhäkt na ama sengäna bä qale qa va ama tpäskiarharhäng sokt di qä nänbänmät na ngät näkt ama iauska qä ngang sä qa bä sävät ama ivärhimek kärqämekni i qaku anga ruvek pät imek.

³⁰ Ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Gi ngärhipki agukt koe?”

Dä qa muvät toqortäqyia, “Ma Rhäqäp” inguna ama rhäqäp na ngät ama iaus sa ngä mon sämät ka. ³¹ Dä saqi as ngärhit nok pät ma Jisas iva qale qä naqutmäs a ngät bä va ngä namet sämät ama uqupka qarakni i qaku aa anga ribit†.

³² Dap ama vlam ama rhäqäp na ngät di qale ngät e bä ngät täs pät ama qurängige. Dä ama iaus ngä nok pät ma Jisas ivakt iva qä rhares pät angärha rhäng iva ngä rhon sämät ngät dä qa rhares pät angärha rhäng.

³³ Bä nga vuk sa ama iaus nämät ka ruqa dä ngä met bä ngä mon sämät ama vlam bä ama vlam moe ngä ang masirhat pät ama qäsäpki bä ngä mon ba ama rigi bä ngä ñäp däm gi.

³⁴ Bä nga ama ruvek kärarhani i mai rhit lu vät iangärhäkt ama vlam di sa rha lu ama lat kärangätni i ngä märanas toqoräkt dä rha ang masirhat bä rha sameng mät ama värhäm bä särhage särhage. ³⁵ Dä ama ruvek ta met ivakt iva rhi lu iangärhäkt ama lat kärangätni i sa ngä märanas. Bä nga rha män ge ma Jisas dä rha lu qa ruqa qarak i sa vuk sa ama iaus nämät ka i qat muqun säng ma Jisas aa qar i sa mamär na aa mädräm bä qa monmät bä nga rha lu rhoqoräkt dä rhit len.

³⁶ Ama ruvek kärarhani i rha lu iangärhäkt ama lat kärangät i ma Jisas ka mualat na ngät di sa rha qoar na ama ruvek i sa ma Jisas ka mumäräs pät ama iausmätka rhoqor mäniekt. ³⁷ Dä ama ruvek moe nävät ama Gerasaqäna arha ivärhäs taqe rhage rha qoar nä ma Jisas

iva qa rhet nagem da inguna rhäqäp ta masirhat na ama tlenga.

Dä qa rhon na nas sämät ama mlauski bä qa met. ³⁸ Bä ama ruqa qarakni i mai qre vuk sa ama iaus nämät ka di qät nok pät ma Jisas iva qä na qa dä ma Jisas ka evär däm ga näkt kä qoar na qa rhoqortäqyia, ³⁹ “Evär däm nge säva vät bä ngi sameng i sa ma Ngämuqa qa mualat pä gia iar toqoräkt.” Dä soknga qa met mät iomäkt ama mor äm ama värhäm bä qa sameng i ma Jisas ka mualat pa aa iar toqoräkt.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Evopki Näkt Ma Jairus Aa Imgi

(8:40-56 / Mat 9:18-26 / Mak 5:21-43)

⁴⁰ Bä sa nga evär dä ma Jisas särhage na ama namuqa dä ama gulängi na ama ruvek ta ar sä qa inguna rha moe di mai qale rha dap tat nañäm nani a qa. ⁴¹ Dä ama tpäskinaqa näva ama mämairqi qarak i rhat tes ka i ma Jairus ka män bä arpus na qa säng ma Jisas aa qar bä qat naing bät a qa ⁴² iva qä na qa säva aa vätka inguna aa imgi qit ñäp käraktni i qop sokt ki aa imgi ama sägäkt. Näkt at koeo di ama ngärhäqyisem da udiom na ngät.

Bä nga ma Jisas kat tet parhäm ama iska dap ama gulañ na ama ruvek di rha moe rhat tet bä rhit tares ka. ⁴³ Dap akti ama ruqi di qali qi e qarakni i qaku mae da arha rämgi na ama equngi dap at biaska qat tet pät ama ngärhäqyisem da udiom na ama qoeo. Sa qia sot pät a nas iva märäs pät a qi‡ sokt di qaku aung ga mäqäne dä mamär iva qa rhumäräs pät a qi.

⁴⁴ Qia män säng ma Jisas aa rhäng bä qia rhäk da aa boiqi arha väm dä qop káp da ama biaska masägos.

⁴⁵ Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Auge qa rhäk pät a ngo?”

Bä nga rha moe rha rhäqyas dä ma Pita qä qoar toqortäqyia, “Qamorqa, ama ruvek di masirhat na rha bä rhit tares nge.”

† **8:31** ama uqupka qarakni i qaku aa anga ribit Ama ruvek tat tu arhä snäng i ama iaus diva rhi väs särhäm ngät mäk da ama ivätki arha ron mamär bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni iva ma Ngämuqa qä sangäm na ngät. ‡ **8:43** Sa qia sot pät a nas iva märäs pät a qi Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

⁴⁶ Sukt di ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Aung i ak ka rhäk pät a ngo. Nguat nari i angätni gu qrot ngä met nävät a ngo.”

⁴⁷ Dä qa evopki qiat lu i qaku mamär iva qi namet dap kaku rhi naräm na qi dä soknga värvar vät a qi bä qia met bä arpus na qi säng ma Jisas aa qar. Näkt da ama ruvek arhä saqong moe dä qia qoar i mäniekt bä sa qia rhäk pät ma Jisas bä rhoqor mäniekt bä qia rha ama mumäräspät masägos.

⁴⁸ Dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, “Nguia imgi, gi qatnanakt ngä mumäräs pät a nge. Ngia rhet sa ama isiska.”

⁴⁹ Bä as nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tamän dä akni ama ruqa qa män näp ma Jairus ama narhoerqa näva ama mämairqi aa vätka. Bä qä qoar toqortäqyia, “Sa ngia imgi qia ñäp. Dap kale ngi namuruan bät kamorqa.”

⁵⁰ Bä nga ma Jisas ka nari rhoqor täkt dä qä qoar nä ma Jairus toqortäqyia, “Qale ngit len dap sukt ngiat nanakt dä va märäs pät a rha qi.”

⁵¹ Bä nga qa män bä ma Jairus aa vätka dä qaku qa rhares pät aung aa rhäng iva qä na qa in don sävät ama ñäpki at tut dap sukt ma Pita dä ma Jon näkt ma Jems näkt sävät ama rhuimgi at mamäk dä at nanäk. ⁵² Dap toqoräkt di ama ruvek di rhat tuqaiia dap tit nok pät a qi. Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Qale ngänit nok inguna nak kop kaku qia ñäp dap ki mänatäm.” ⁵³ Dä rha rhama täm ga inguna rhat dräm i sa qia ñäp.

⁵⁴ Sukt di qa sangar at tärhäqyet näkt kä qoar na qi rhoqortäqyia, “Nguia imgi, ngia rhäranas.” ⁵⁵ Dä saqi sa evär da at kloqaqa bä qia mair masägos. Dä ma Jisas ka qoar na rha iva rhi von gi rhä guani ivakt iva qia äs. ⁵⁶ At mamäqiom di qräk mät iom mamär sukt di ma Jisas ka qoar na rha ma ama qrot iva qaku rhi nasameng ba aung sävät aa lat iangärhäkt kärangätni i sa ngä märanas pät a qi.

* **9:5** ngäni suqup angäna qar sa ama rhabuqi samäk Rhangät täkt ama lat di ngärhi sameng i sa ma Ngämuqa qa rhong na rha mas. † **9:8** ma Elaija Ma Elaija di mudu akni ma Ngämuqa aa vämginaqa qaräki i ama ruvek tat tu arhä snäng iva evär däm ga ivakt iva qä rhäkmu na ama iska nani ma Kraiss.

9

Ma Jisas Qa Rhäk Na Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda (9:1-6 / Mat 10:5-15 / Mak 6:7-13)

¹ Mamär dä ma Jisas ka mes ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda sävät a ne dä qa von da rha ama qrot dä ama rhares ivakt iva rhit kutmäs ama iaus dä qosaqi iva rhat tumäräspät nämät ama räm ² dä qa rhäk na rha ivakt iva rhi sameng sävät ma Ngämuqa aa Muräktpä m dä va rhat tumäräs pät ama räm givärharha. ³ Qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Va qaku ngän nata guani sävät angäna tmerhäs. Qaku ngän nata anga tlang dä anga sägänaqa dä anga tmäs dä anga ligär dä va qaku aung gä nata anga unbem anga sravem. ⁴ Agi a vätka qaräki i ngän don säväm ga diva qale ngän e väm ga bä dängdäng i ngän det daqule iomäkt ama värhäm. ⁵ Dap ngakt bä qaku guavek anga ruvek ta ar sä ngän dä va ngäni suqup angäna qar sa ama rhabuqi samäk* toqoräkt i ngän det daqule iomäkt ama värhäm ivakt iva rhi lu i sa ma Ngämuqa di qaku märmär gem ga na rha.”

⁶ Dä soknga vräs na rha bä rha met sämät ama värhap asägom asägom bä rhi sameng na ama sameng ama mär ngät dä rhat tumäräspät ama ruvek äkt kärarhani i rhat dän e.

Ma Herot Di Qänäskänes Ka Masirhat Nävät Ma Jisas (9:7-9 / Mat 14:1-12 / Mak 6:14-29)

⁷ Bä ma Herot ama tpäskinaqa di qat nari sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong ngät täranas bä dä dän mä qa inguna arhani rhi qoar i ma Jon sa qa märanas nämät ama tñäpki ⁸ dap arhani rhi qoar i ma Elaija† sa väs däm ga dap koki as arhani di rhi qoar i akni iaqäkt kärak i mudu qa nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di sa qa märanas bä ama iar qa. ⁹ Dap ma Herot ka qoar toqortäqyia, “Sa ngua rhodäkt mät ma Jon. Dap auge rhak täkt kärak i nguat nari

rhärhong dakt sävät a qa?" Dä qa siqut ivakt iva as kä lu qa.

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmä's Bä Ba Ama Ngärhäqyet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek

(9:10-17 / Mat 14:13-21 / Mak 6:30-44 / Jon 6:1-15)

¹⁰ Bä sa nga evär dä qä ngangda dä rha sameng bä bä ma Jisas nä iarhongäkt moe qarqärhong i sa rha mualat nä irhong. Dä qa rhäqoar sä rha bä rhi na qa bä sokt ta rha met sä nas bä sa glaqot na ama värhäm ama lel äm gärqom i rhat tes äm i ma Betsaida, ¹¹ sokt di qoki as ama gulañ na ama ruvek di rha räm dä rha väs täm ga sae. Dä ma Jisas ka ar sä rha näkt ka märhamän sävät a rha sävät ma Ngämuqa aa Muräktpä'm näkt ka mumäräs pät iarhakt kärarhae i rhit läk nani ama mumäräspät.

¹² Bä nga säpbängang mamär dä qä ngärhäqyisem da udiom na rha rha män gem ga dä rhi qoaräs na qa rhoqortäqyia, "Mamär iva ngi rhäk na ama gulañ bä va rha rhet sämät ama värhap bä särhage na ap ivakt iva rhi ñäm nani anga tmäs dä anga vät iva rha rhas inguna rhas täkt ama ivärhäs di äs nga e gläius."

¹³ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Aingän, ngäni von da rhä guarhong ivakt iva rha äs."

Dä rha muvät i rhi qoar toqortäqyia, "Rhe gem ut di qop sokt ama ngärhäqyet na ngät ama bretkäna näkt ama udiom ama rhinämiom. Dap nga nani a nge iva urhi vodäm bät anga tmäs bä ba ama gulañ moe?" ¹⁴ Rha märhamän doqoräkt dinguna ama rhodäm sa ama gamoe e di ngäkt kre ama ngärhäqyet ama tausengäna na rha.

Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, "Ngäni qoaräs na rha iva rha rhuqun bät a ne va ama gulañap. Näkt ama gulañap asägom asägom diva ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ama ruvek pä bap." ¹⁵ Dä ama mudäsaqongda rha mualat toqoräkt bä rha moe rha muqun mäk. ¹⁶ Dä qa rha qä ngärhäqyet kä bretkäna näkt sävät kä rhinämiom bä qat nañäm dävit säva usäp näkt ka mes ama mär näkt ka vonmät na ngät. Näkt ka von

aa mudäsaqongda rhäm ngät ivakt iva rhi are däm ngät bä ba ama ruvek.

¹⁷ Bä rha moe rha mä's bä arhä sarem näkt ama mudäsaqongda rha rha ama urat ama ngärhäqyisem da unbem na ama mäsdävät.

Ma Pita Qa Sameng Mamär I Ma Jisas Di Ma Kraiss

(9:18-21 / Mat 16:13-20 / Mak 8:27-30)

¹⁸ Maos toqoräkt i ma Jisas di qä nän bät ama ivärhäs kärqosni i qaku anga ruvek e dap aa mudäsaqongda di qale rha e rhi na qa dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Ngu lu ama gulañ na ama ruvek di rhi qoaräs i ainge di auge na ngo?"

¹⁹ Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Arhani di rhi qoar i ma Jon ama Baptaiss dap arhani di rhi qoar i ma Elaija dap koki as arhani di rhi qoar i akni iaqäkt kärak i mudu qa nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di sa qa märanas bä ama iar qa."

²⁰ Dä qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Dap aingän di ngän du angän snäng i auge na ngo?"

Dä ma Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Ainge di ma Kraiss nage ma Ngämuqa."

Ma Jisas Ka Sameng Sävat Aa Tñäpki Dä Nasot Diva Qa Rhäranas

(9:21-22 / Mat 16:21-23 / Mak 8:31-33)

²¹ Dä ma Jisas ka mugem da ma ama grot iva qale rhi nasameng nä rhom dakt bä ba aung.

²² Dä qa qoar toqortäqyia, "Ma Ruqa aa Emga diva as kä na ama märänga masirhat nani a ne bä va ama morta dä ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna diva rha rher mä qa bä va rhi veng ga näkt pät ama dävauing na qa ama qunäga dä va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa nämät ama tñäpki."

Mamär Iva Ngä Rha Gi Sämananamuqa Bä Ngit Pä's Ma Jisas Aa Rhäng

(9:23-27 / Mat 16:24-28 / Mak 8:34-38)

²³ Dä qa qoaräs na rha moe rhoqortäqyia, "Nga nani aung gärakni iva qat tet nasot a ngo di mamär iva qä qyiradeng na nas dap kä rha aa sämananamuqa bä qät pä's gua rhäng bät ama qunäng nasot a ne.

²⁴ Inguna aung gärakni i nani a qa iva qä

sangar vät aa iar mamär diva qa rhusäng sä ngät nasot. Dap iaqäkt kârak i qät kyiradeng na aa iar bā ba ngo diva qa rhu-maiar ngät. ²⁵ Va mamär vät ama ruqa na agiqa qre i mänamär sä qa nage ama ivätki at kärhong ama mär irhong moe dap sa musäng sa aa iar ura kâbäs na ngät? ²⁶ Nga aung gârakni i aqlus pät a qa na ngo dä aqlus pät a qa nä gua enge diva ma Ruqa aa Emga diva aqlus pät a qa na qa vät iomäkt ama qäväläm gârqom i ngua rhän sä gu murhämeska dä ama murhämeska i gu mamäk kä na aa enselqäna ama qumärqumär ta mamär. ²⁷ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i arhani nävät a ngän däkt kärarhani i ngänät mair diva as kaku rhi nañäp dap as pa rhi lu ma Ngämuqa aa Muräktpäm.”

*Ma Jisas Aa Nämñämgi Qia Män Maos
(9:28-36 / Mat 17:1-13 / Mak 9:2-13)*

²⁸ Ngi qoar qre nasot ama ngärhäqyet da dävauung ama qunäng i ma Jisas ka märhamän bät iangärhäkt ama enge dä qä nä ma Pita dä ma Jon näkt ma Jems ta met säda ama damgi ivakt iva rhi nän. ²⁹ Bā nga rhoqoräkt i qä nän dä aa saqongait angät nämñämgi qia män maos bā aa boi di ngä män i qaliqalae vät a ngät i ama qulum ngät mamär. ³⁰ Dä nak sa vät iomäkt ama qäväläm dä ama ruiom ama udiom ma Moses kä nä ma Elaija ³¹ di vuk sä iom sa ama murhämeska na rhävuk bā rhat tamän särhäm ne rhi nä ma Jisas. Rha märhamän särhäm ne sävät aa tñäpki qärakti iva qia rhu at släqyige vät a nas e ma Jerusalem.

³² Dap ma Pita qä na aa ruaiom di arhä mänap bā nak as nga bänmät na ama mänäpki nävät arhä saqong dä rha lu ma Jisas aa murhämeska näkt sävät iaiomäkt kärqiom i init mair in na qa.

³³ Bā nga rhoqoräkt i in met daqule ma Jisas dä ma Pita qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, ama mär toqoräkt i qali lut täkt. Bā rhäkt diva u rhair na anga dävagukt anga mämairväm iva akti bā nge dap akti bā ma Moses dap akti bā ma Elaija.” Qa märhamän doqoräkt inguna qaku qat dräm iva qa rhamän bät agiqa.

³⁴ Bā nga qat tamän doqoräkt dä ama eqoeqi qia män bā qia ong da bā rhit len

masirhat toqoräkt i qi ngäng da. ³⁵ Dä ama eguinga qa män näva ama eqoeqi i qat tamän doqortäqyia, “Rhak täkt di ngua emga qäarakni i sa ngua muqunän bät a qa näkt pa ngänät nari nämät ka.”

³⁶ Bā nga ama eguinga qat tamän bā rhäksot dä rha lu i sokt ma Jisas kat mair e. Dä ama mudäsaqongda rha ngaip pämes nä iarhongäkt kärqärhong i sa rha lu irhong imäk äkt bā qaku rha qoaräs na aung nä irhong.

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iauska Mät Ka Ama Rhoemga
(9:37-43 / Mat 17:14-21 / Mak 9:14-29)*

³⁷ Näkt nga duququ rhoqoräkt i ar sä rha näda ama damgi dä ama guläñgi ama mor qi qia män bät ma Jisas. ³⁸ Dä akni ama ruqa näva ama guläñgi qa näs sävät ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, ngut nok pät a nge iva ngi lu ngua emga qäarakni i qop nguna sokt ka ngua emga ama sägäk dap saqi as kaku aung. ³⁹ Ngakt bā nga ama iauska qat tualat na qa ma ama qrot dä va qat tuqaia masärmän. Dä qät don na qa na ama inirqi bā vukpuk sa ama goaräm mät ka. Bā qaku ama iauska qat tet näväm ga dap sokt kä slava na qa. ⁴⁰ Ngua nok pät gi mudäsaqongda iva rhi qutmäs a qa nämät ka rhoqoräkt i qaku a nge dä rha siqut dä qaku.”

⁴¹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ai, aingän di ama qoengait na ama ruvek kärarhae i qaku angän anga qatnanakt dä qosaqi ama vurha na ngän mamär. Ngu lu va qale ngo gem ngän bā dängdäng gäsnia? Dä qosaqi va ngut ta ama märänga sä ngän bā dängdäng gäsnia?”

Dä ma Jisas ka qoar nä qa ruqa i, “Ngäni rha ama rhoemga namuk.” ⁴² Bā qosaqi nga rhoqoräkt i qa rhoemga qa met iva sage ma Jisas dä ama iauska qa rhon na qa samäk sävät ivät na ama inirqi. Dä ma Jisas ka rhäk na ama iauska nämät ka na ama enge ama qrot ngät bā qa mumäräs pät ka rhoemga näkt ka evär däm ga bā ba aa mamäk. ⁴³ Bā ama ruvek moe di qräk mät ta mamär nävät ma Ngämuqa aa qrot.

*Saqi As Ma Jisas Ka Sameng Sävät Aa Tñäpki
(9:43-45 / Mat 17:22-23 / Mak 9:30-32)*

Bä nga rhoqoräkt i qräqräk mät ama ruvek nävät iangärhäkt ama lat kärangät i ma Jisas ka mualat na ngät dä qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, ⁴⁴ “Ngäni nari mamär na agi enge qarängätäni iva as pa ngua rhamän särhäm ngän na ngät. Ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama ruvek arhä rhäkt.” ⁴⁵ Sökt di qaku qunäga vät a rha inguna ama rharimini di sa ama ngaip ini. Dap tit len bä qaku aung ga snanbät sä qa närhäm ini.

Auge Di Ama Vit Na Qa Mamär
(9:46-48 / Mat 18:1-6 / Mak 9:33-37 / Luk 22:24-27)

⁴⁶ Ama engirhong ngä män mänguräp ama mudäsaqongda bä rhi veng ne i auge nävät a rha di ama vit na qa mamär. ⁴⁷ Ma Jisas di qat dräm arhä mungäsäng dä qa sangar da ama rhoemga aa rhäkt bä qa mair na qa gem mes. ⁴⁸ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aung gäarakni i qä rhar sa anga rhoemga rhoqor tak täkt sagem mes nävät gu ngärhipki di qä rhar sä ngo. Dap aung gäarakni i qä rhar sä ngo sagem mes di qä rhar sä iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo sarhe. Inguna iaqäkt kärak i qät säm ama gaini na nas mamär mänguräp mä ngän di ama moräs na qa mamär.”

Aung Gäarakni I Qaku Qat Tair Särhäm Ut Di Qa E Vät Aut Käge
(9:49-50 / Mak 9:38-41)

⁴⁹ Dä ma Jon ga qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut lu ama ruqa qäarakni i qät kutmäsa ama iaus nävät gi ngärhipki dä ut siqut iva urhin mae vät a qa inguna qaku qa nämäni ut.”

⁵⁰ Dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Qale ngän nanmae vät a qa inguna auge qäarak i qaku a urha ik na qa di qa nävät a ut.”

Ama Samariaqäna Di Qaku Rha Ar Sä Ma Jisas

⁵¹ Bä sa nga qorhäs korhäs na ama rhodäm gärangätäni iva ma Jisas kä an dävit dä qa mu aa snäng na ama snängaqa ama sägäk iva qa rhet sae ma Jerusalem. ⁵² Dä

qa rhäk na aa engevärharha narhoer bä rha met sämät aomni ama Samariaqäna arha värhäm ivakt iva rhi rhäkmü nä iarhongäkt moe nani a qa ⁵³ sökt di ama ruvek nae di qaku rha ar sä qa i qoki nguna qat tet iva sae ma Jerusalem. ⁵⁴ Bä nga ama mudäsaqongioma ma Jems kä nä ma Jon in lu rhoqoräkt dä in snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Una Engeska, nga nani a nge na un iva uni nän da ama rhäptäpki na rhävuk iva qi veng da?”

⁵⁵ Dä ma Jisas ka rhong sävät a iom näkt ka mair särhäm iom sä iaqäkt in snängaqa[‡] ⁵⁶ näkt ta met sämät aomni ama värhäm.

Ama Ruqa Diva Qä Väs Ma Jisas Aa Rhäng Doqor Mäniekt
(9:57-62 / Mat 8:18-22)

⁵⁷ Bä nga rhat tet parhäm ama iska dä akni ama ruqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qoe nai i ngiat tet e di qoki va ngut päsa gia rhäng.”

⁵⁸ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ama muräp di angärha lek dap ama isäm nämät ama leqäs di angärha vät sökt di ma Ruqa aa Emga di qaku aa anga ivärhäs ivakt iva qa rhas na aa uväske.”

⁵⁹ Dä ma Jisas ka qoar na akni ama ruqa rhoqortäqyia, “Ngit päsa gua rhäng.” Dä qa ruqa qa muvät toqortäqyia, “Gua morqa, as ngi rhares päsa gua rhäng iva as narhoer dä va ngua rhet ngu sasärhä gu mam.”

⁶⁰ Dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Ngi qyiradeng na ama nänpta iva rhi sasärha arhä nänpta maräkt dap ngia rhet bä ngi sameng sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäp.”

⁶¹ Dap koki as akni di qä qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Gua Engeska, va ngu väs gia rhäng dap as narhoer dä ngi rhares päsa gua rhäng iva evär däm ngo bä ngua rhamän särha ngua es bä ngu sangar arhä rhäkt.”

⁶² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Iaqäkt kärak i qat tualat na ama iaräs na ngät ama lat ama mär ngät näkt nga qät nän da aa rhäng sävät ama mru ngät ama lat kärangätäni i mudu qat tualat na ngät di

[‡] 9:55 Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap tom dakt ama qäväläm nämäni ama qängärirhom ma 55 dä ma 56 di di qosaqi rha säm a äm sae. [†] i qa qoar toqortäqyia, “Qaku ngänät dräm i aingän nämäni agi a qloqaqa. ⁵⁶ Ma Ruqa aa Emga di qaku qa män ivakt iva qä slava na ama ruvek arha iar dap kinak ka män ivakt iva qa rhumaiar ta.”

qaku mamär vät a qa iva qat tualat mamär vä ma Ngämuqa aa Muräktpäpäm.”

10

Ma Jisas Kät Täk Na Ama Ruvek Ama Dävaung Na Rha Da Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Ama Latta Sa Ama Sameng Ama Mär Ngät

¹ Nasot iangärhäkt aa enge dä ma Engeska qa armeng da arhani ama latta qärrarhani i ama ruvek ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem da udiom* na rha näkt ka rhäk na rha i udiom udiom narhoer nanokt ka sävät ama ivärhimek dä ama värhap iaväkt iva as pa qat tet sämät ap kä na aa mudäsaqongda.

² Näkt kä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ama tmäs kärangätni iva rhi dodäktgyäm ngät di masirhat na ngät dap ama latta di ama marheka na rha. Dä soknga mamär iva ngäni nän ma ama qrot sage ma Engeska bä bä iangärhäkt ama lat toqoräkt iva qä rhäk na anga latta sävät iangärhäkt aa lat.” ³ Ngän det! As ngäni lu i ngut täk na ngän doqor ama sipsipkäna ama rhoes mänguräp ama mäsmäs päpäm ngät ama muräp ama mor ngät. ⁴ Qale ngän nata anga rhae iva nanokt anga ligär ura anga sägänaqa ura anga sandal anga unmem na ngät sae dä qale ngän natmes ama qunäga aa qäväläm sävät aung barhäm ama iska.” ⁵ “Bä nga ngän mon säva agi a vätka dä ngäni er ngäni qoar toqortäqyia, ‘Ama bulap bä rhak täkt ama vätka.’ ⁶ Näkt ngakt bä anga ruqa qa ni e qäarakni i qat sangar ama bulap diva iangärhäkt angäna enge na ama bulap diva qale ngät gem ga dap ngakt bä nga qaku diva qosaqi evär dä angän modämne sagem ngän. ⁷ Qale ngän bä iaqäkt ama vätka bä ngän däs dä ngänit nakt agirhong gärqärhongni i rhit bon ngän däm irhong inguna ama latka diva nak koki qät ta aa rhitsek. Qale ngän dune na ama vät.”

⁸ “Bä nga sa ngän mon sämät agi a värhäm bä sa rha ar sä ngän dä ngän däs agirhong gärqärhongni i rhit täkmu nä irhong bä ba ngän. ⁹ Ngän dumäräs päpäm ama

rämgivärharha qärrarhani i qale rha e näkt pa ngäni qoaräs na rha rhoqortäqyia, ‘Ma Ngämuqa aa Muräktpäpäm di sa nga e glaqot na ngän.’

¹⁰ “Dap krekt bä ngän don säva agi a värhäm bä nga sa qaku rha ar sä ngän dä ngän det sämäni ama iska dalek na äm näkt pa ngäni qoar toqortäqyia, ¹¹ ‘Ama rhabuqi qäarakni i däädäktgyäm gi va aurha qar angärha rem diva urhi suqup sä qi ivakt iva urhi qur a ngän i angäna lat di ama vu ngät. Sokt di mamär iva ngänät dräm doqortäqyia, ma Ngämuqa aa Muräktpäpäm di sa nga e glaqot.’ ¹² Ngu qoar na ngän iva sädä iaqäkt ama qunäga iva ma Ngämuqa qa rhatnävämmne na ama ruvek diva qä lavuqi nä ma Saidon masirhat pit pä iomäkt ama värhäm angät tpäs.”

Avuqi Na Ama Ruvek Näva Ama Värhap Ama Mor Ap Kärarhani I Qaku Rha Näpgoer Na Nas
(10:13-15 / Mat 11:20-24)

¹³ “Aingän ama Korasingäna diva avuqi na ngän mamär! Bä aingän ama Bet-saidaqäna diva qosaqi avuqi na ngän mamär! Inguna vadi mai iangärhäkt ama nañis ngät ama lat kärangätni i sa ngua mualat na ngät gem ngän di nga vadi mai ngä märanas e mänguräp ama ruvek nae ma Tair bä nae ma Saidon di sa vadi mudu iarhakt ama ruvek ta näpgoer na nas nämät arha vuirhong i rhat muqun i rhi is nas na ama iläñ ngät ama boi na ama iräski nävät arha vuirhong näkt ti suqup ama ligätki vät a nas. ¹⁴ Sokt di vät ama qunäga qäarakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämmne na ama ruvek päpäm ama ivätki diva qä lavuqi na ama ruvek nae ma Tair dä nae ma Saidon masirhat pit pa angän bäs. ¹⁵ Dä ainge ma Kaperneam, nga va ma Ngämuqa qä sek sä nge sa rhävuk säda ama usäpki arha ron? Nak pa qaku rhoqoräkt. Dap kinak nge diva ma Ngämuqa qä rhon na nge rhämäne sävät ama näpta arhä ivärhäs.”

¹⁶ “Iaqäkt kärak i qat nari nämät ngän di qat nari nämät ngo dap auge qäarak i qat ter mä ngän di qat ter mä ngo bä auge qäarak i

* **10:1** ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem da udiom Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap ta säm dom dakt ama qängärini angät käväläm doqortäqyia, ‘ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem.’

qat ter mä ngo di qat ter iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo sarhe.”

Evär Da Ama Ruvek Ama Dävaung Na Rha Da Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Ama Latta

¹⁷ Evär dä qärrahani ama ruvek ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem da udiom† na rha ama latta sa ama sameng na ama märmärgem dä rhi qoar toqortäqyia, “Aurha Engeska, nak ama iaus di qäqi ngät nari nämät ut toqoräkt i urhit kutmäs a ngät nävät gi ngärhipki.”

¹⁸ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Aingo di qaku ngua särmändäm i sa nguna ngua lu ma Sämgä i arpus na qa näda ama usäpki arha ron doqor ama iauska qäarakni i bañäm mät ka. ¹⁹ Sa ngua von ngän da ama rhares ivakt iva ngäni naengmät na ama uiuvärhirhong dä ama rhäm dä va ngänät dän näva ama qrot moe angät tpäs i ma Sämgä. Dä va qaku guani ngä nasangäm na ngän. ²⁰ Sökt di qale märmär gem ngän inguna ama iaus ngät nari nämät ngän dap mamär iva märmär gem ngän inguna sa ma Ngämuqa qa säm angän ngärhep tävuk.”

Ma Jisas Aa Märmärgem Nävät Aa Mamäk Aa Snängaqa

²¹ Vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas di rhäqäp ka na ama märmärgem nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qä qoar toqortäqyia, “Ngu nän sä nge mam, ainge qäarak i ma Engeska na nge bä ba ama usäpki dä bä ba ama ivätki inguna sa ngia ngaip tärhong däkt nämät ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät dä ama mädräm da dap kinak sa ngia muqunäga sä irhong bä ba ama rhoes ama gaini na rha. Ari mam, i qoki nguna rhoqoräkt di varhäm gi snängaqa na ama ñämsävätki.”

²² “Sa gu mam ga von ngo rha ama qrot daver iarhongäkt moe. Bä qaku aung gat dräm i ama Ngärhoemga di auge dap sökt ama Ngätmamäk dä qaku aung gat dräm i ama Ngätmamäk di auge dap sökt ama Ngärhoemga bä qosaqi iarhakt kärarhae i sa

ama Ngärhoemga qa muqunäga sä qa ba rha.”

²³ Nasot dä qa rhong sävät aa mudäsaqongda dä qa qoar na rha rhoqoräkt i sökt ta sä nas toqortäqyia, “Ama märmärgem bä bä iarhakt kärarhae i arhä saqong ngät lu iarhongäkt kärqärhong i sa ngänät lu irhong. ²⁴ Inguna ngu qoar na ngän i ama rhäqäp na rha ma Ngämuqa aa vämginarha dä ama vitnarha di sa nani a rha iva rhi lu rhärhong däkt kärqärhong i sa ngänät lu irhong sökt di qaku rha lu irhong. Bä qosaqi nani a rha iva rhi nari rhärhong däkt kärqärhong i sa ngänät nari irhong sökt di qaku rha nari irhong.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Mär Qa Ama Samariaqa

(10:25-28/Mat 22:34-40/Mak 12:28-34/Rom 13:8-10/Gal 5:13-14)

²⁵ Maos pät aomni ama qäväläm dä akni ama ruqa qa e qäarakni i sa qa su na ama Muräkt kärangätni i sa ma Ngämuqa qa von ma Moses täm ngät. Di qa mair ivakt iva qä siqut nä ma Jisas dä qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, ngu lu va ngua mäšana äkt iva dängdäng dä bä ba ngo na ama iar ama sok täm ngät?”

²⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ngu lu ama Muräkt di ngät tamän doqor mäniekt? Ngu lu ngiat tes ngät toqor mäniekt?”

²⁷ Dä qa muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Mamär iva gia snäng bät ma Engeska gi Ngämuqa nä gi snängaqa moe bä nä gi mungäsnäng moe bä nä gi qrot moe bä nä gi mädräm moe dä qosaqi va gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas.”

²⁸ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Sa ngia muvät maräkt. Ngia rhualat toqoräkt dä va ama iar nge.”

²⁹ Sökt di qoki as nani a qa iva rhuk pät a qa nävät a nas dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Näkt ngu lu auge nävät iarhakt diva gua snäng bät a qa?”

³⁰ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Akni ama ruqa qat tet mämane nae ma Jerusalem iva sae sämät ama

† 10:17 ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem da udiom Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap ta säm dom däkt ama qängärini angät käväläm doqortäqyia, ‘ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem.’

värhäm ama mor äm ma Jeriko bä qa rhon sä nas sämät ama suarha arhä rhäkt. Dä rha set da aa boi nävät a qa näkt ta arhäktgyäm sä qa näkt ta met daqule qa mäk i rät pät a qa.

³¹ “Dap akni ama pris nävät ama Judaqäna di mai sävät a qa i qat tet mämane nävä iaqäkt ama iska bä nga qa lu qarak ka ruqa dä qa ang dage bä qa met e na qa. ³² Dä akni ama Livaïqa qarakni i qosaqi qa nävät ama Judaqäna di nga qat tet bä sävät iosäkt ama ivärhäs dä qa lu qarak dä qosaqi qa ang dage na qa.

³³ “Dap ama Samariaqa qarakni i aiut ama Judaqäna di ut dräm ut tu ut snäng i ama ruqa ama vu qa na qa di qat tet parhäm aa tmerhäs bä nga qa män äkt i qale qarak ka ruqa e bä nga qa lu qa dä qa lavuqi na qa. ³⁴ Dä qa met bä sage qarak dä qa rhor na ama oel dä ama wain mät aa bias näkt ka ispät mät ngät. Nasot dä qa mu qarak pät aa donki aa rhäng. Näkt ka met sä qa ruqa bä säva ama vätki qarakni i ama ruvek tat dän bä rhat tas pä m gi näkt tit bodäm sasot a nas näväm gi bä qa lu vät a qa. ³⁵ Näkt duququ dä qa rha ama udiom ama qunängiom angät titsek angät ligäriglem bä qa vodäm iglem bä bä iaqäkt karak i qät lu vät ama vätki. Näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngit lu vät a qa iva nga evär däm ngo dä va ngu vodäm bät gi matnärhäm bä ba qa.’ ”

³⁶ Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Ngiat tu gi snäng i auge nävät iarhakt ama dävaung na rha di aa snäng bät ama vospospärhaqa maengätki?”

³⁷ Dä qä mädränga mamär sa ama Muräkt ka muvät toqortäqyia, “Iaqäkt karak i sa qa lavuqi na qa.”

Dä ma Jisas kä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet bä va ngiat tualat toqor iaqäkt ama ruqa.”

Ma Jisas Ka Met Sage Ma Marta Qi Nä Ma Maria Vä Ina Vätka

³⁸ Bä nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda di rhat tet parhäm arha iska dä qa män

ba aomni ama värhäm ama lel äm bä aktni ama ruqi qarakni i rhat tes ki i ma Marta di qia ar sä qa säva arha vätka. ³⁹ Näkt arha lätki di rhat tes ki i ma Maria. Näkt pät iomäkt ama qäväläm di qiat muqun säng ma Jisas aa qar bä qiat nari iarhongäkt moe qarqärhong i ma Jisas kat tamän bät irhong. ⁴⁰ Dap ma Marta di qänäskänes ki sa at täkmunanaska i vadi va estäm na qa. Qia met bä sage ma Jisas di qia snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska, nak kop nga ngiat lu ma Maria nae i qia ang daqule ngo sa ama lat bä sokt ngo nguat tualat na ngät? Mamär iva ngi qoar na qi iva qia rhatnärhäm ngo.”

⁴¹ Dä ma Engeska qa muvät toqortäqyia, “Marta, Marta, ainge di ngiat tu gi snäng masirhat bä rhäqäptäqäp nge sävät ama rhäqäp nä irhong ⁴² dap ngit läk nani ama sägäni. Ma Maria di sa qia armeng dä ianiäkt kärqäni i ama mär ini bä va qaku aung gä narha ini daqule qi.”

11

*Ma Engeska Aa Nän
(11:1-4 / Mat 6:5-15)
(11:9-13 / Mat 7:7-11)*

¹ Vät akni ama qunäga dä ma Jisas kä nän bät aosni ama ivärhäs. Bä nga qä nän bä rhäksot dä akni nävät aa mudäsaqongda qä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska, mamär iva ngi su ut iva urhi nän doqor ma Jon i qa su aa mudäsaqongda iva rhi nän.”

² Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nga ngäni nän dä mamär iva ngän damän doqortäqyia,

“Mam, mamär iva urhit kutdrir sävät gi ngärhipki i ama qumärqumär qi mamär

bä mamär iva ar sä gi muräkt sarhe.*

³ Mamär iva ngi von ut ta ama tmäs kärangätni i urhit läk nani a ngät pät ama qunäng nasot a ne.

⁴ Dap pa ngit kyiradeng na aurha vuirhong inguna qosaqi urhit kyiradeng na arhani sa arha vuirhong sävät a ut.

* **11:2** Mam, mamär iva urhit kutdrir sävät gi ngärhipki i ama qumärqumär qi mamär bä mamär iva ar sä gi muräkt sarhe. Ma Luk ka sä m dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama uiu äm dä arhani ama ruvek di rha sä m ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap ta mu ama qäväläm sae nämäni ma Matyu 6:9-13 ivakt iva rhärhong däkt ama qängärirhong diva irhong doqor nä iarhongäkt ama qängärirhong bät ma Matyu.

Näkt pa qale ngit kyiradeng na ut sämät ama siqutsiqut.”

⁵ Mamär dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä nga aung nävät a ngän di aa anga ruaqa näkt ngia rhet sagem ga mäni bängagi bä ngi qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Gua ruaqa, as ngi von ngo rha anga bretkäna anga dävauung ⁶ inguna akni gua ruaqa qäarakni i qat tet pät aa tmerhäs sa gläius di qa män gem ngo näkt kaku guani iva ngu von ga rhäm ini.’” ⁷ “Dä va iak puk pa aa vätka qa rhuvät toqortäqyia, ‘Qale ngiat tusar na ngo. Sa ngua väs mät ama tmongi bä ngua es di sa rha e mäni lai rhi na ngo. Bä qaku mamär iva ngua rhäranas bä ngu von nge rhä guani.’

⁸ “Dä ngu qoar na nge i näma dä äkt bä qaku qa märanas bä qä navon nge inguna äkt i gia ruaqa na qa sokt di nak kop nguna nävät iomäkt i qaku aqlus pät a nge iva ngiat naingbät i ngi nän diva gia ruaqa qa rhäranas bä va qä von nge masirhat parhäm gia tläqa.”

⁹ “Dä soknga va ngu qoar na ngän doqortäqyia, ngi nän ma Ngämuqa dä va qä von nge dap pa ngit ñäm nani guani dä va ngia rhän bät ini dap pa ngit kut dä va ama tmongi qi rhar bä ba nge. ¹⁰ Inguna iarhakt moe qärarhae i rhi nän nani guani diva rhi rha ini dap auge qäarak i qät ñäm diva qa rhänbät dap auge qäarak i qät kut mät ama tmongi diva qi rhar ba qa. ¹¹ Guavek koe nävät a ngän ama ngätmamäkkäna di nga ngia emga qä nän nani anga† rhinämgä di nak pa ngi von ga rha anga uiuvärhaqa dap kaku anga rhinämgä? ¹² Ura ngakt bä nga qä nän da anga luaqa di nak nga va ngi von ga rha anga rhämga? ¹³ Ngakt bä aingän gärarhae i ama vu rha ama ruvek na ngän di ngänät dräm iva ngänit bon angän oes ta ama mär ngät ama vänbon doqoräkt di ngätki mamär iva angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron ba qä von da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä bä iarhakt kärarhae i rhi nän ga!”

Ma Jisas Kä Na Ama Iaus Angät Narhoerqa Ma Belsebul

(11:14-23 / Mat 12:22-32 / Mak 3:22-30 / Luk 12:10)

¹⁴ Ma Jisas kät kutmäs ama iauska qäarakni i qaku qat tamän. Bä nga ama iauska qa met dä ama ruqa qäarakni i mudu qaku qat tamän di qa märhamän. Bä ama gulängi na ama ruvek di qräk mät ta rhoqoräkt. ¹⁵ Dap arhani nävät a rha di rhi qoar toqortäqyia, “Qät kutmäs ama iaus inguna ama iaus angät narhoerqa ma Belsebul‡ qät bon ga rha ama qrot bä qat tualat toqoräkt.”

¹⁶ Dap arhani di rha siqut na qa i rha snanbät sä qa ma ama qrot iva qa rhualat na anga muqunängi na rhävuk.

¹⁷ Sokt di ma Jisas ka räm arhä mungäsnäng i rhat tu arhä snäng i qat tualat nä ma Sämga aa qrot dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Anga muräktpä m moe qärangätni i sa ngä matmät na nas diva qaku angärha anga uiuit bä qosaqi anga sägärhae näva anga vätka qärarhani i sa rha matmät na ne diva qaku sägäni na rha saqi as. ¹⁸ Bä ngakt bä nga ma Sämga di qat tatmät na nas di ngu lu va aa muräktpä ngät mair ma ama qrot toqor mäniekt? Nguat tamän doqor täkt dinguna ngäni qoar i ngut kutmäs ama iaus nä ma Belsebul aa qrot. ¹⁹ Näkt ngakt bä nga ngut kutmäs ama iaus na ama qrot nage ma Belsebul värhäm angäna enge dä ngu lu iarhakt kärarhae i rhat tet nasot a ngän di auge qät bon da rha ama qrot bä rhit kutmäs ama iaus? Iarhakt kärarhae i rhat tet nasot a ngän di sa arha lat ngärhi sameng i angäna enge di qaku maräkt na ngät. ²⁰ Sokt di ngakt bä nga ngut kutmäs ama iaus nä ma Ngämuqa aa qrot di iangärhäkt gua lat di ngärhi sameng i ma Ngämuqa aa Muräktpä di sa ngä män sagem ngän.”

²¹ “Nga ama qrot ka ama ruqa di qa rhäkmu na nas mamär na ama ulaqi at kärhong näkt kät lu vät aa vätka dä mamär

† 11:11 Ma Luk ka sä m dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sä m ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha sä m a ngät sae. ‘bret di nak pa ngi von ga rha ama duiqa ura ngakt bä qä nän nani anga’ ‡ 11:15 ma Belsebul Rhakt täkt ma Sämga aa ngärhipki di qoki qi rhoqor ama Filistiaqäna arhä ngämuqa ma Baalsebup.

iva mänarhäk pät aa qärhong. ²² Dap ngakt bä anga qrot ka mamär anga ruqa qa rhän bä qä siqut na qa dä va ama qrot ka mamär ama ruqa qa rhän näva aa uväs bä va qä rha iarhongäkt ama ulaqi at kärhong gärqärhong i mai di qat tu aa snäng i mamär na qa nävät irhong bä va qa rhatmät na aa qärhong moe bä ba aa ruavek.” ²³ “Auge qäarak i qaku qat tair gem ngo di qat tair sävät a ngo. Dap auge qäarak i qaku qat tatnärhäm i qä ngingdämne na ama ruvek kä na ngo di qa di qat tusur täm da.”

*Evär Da Ama Iauska
(11:24-26 / Mat 12:43-45)*

²⁴ “Qre va vuk sa ama iauska nämät ama ruqa dä qat tet pät ama ivärhäs ama qräk dä bäs bä qät ñäm nani anga ivärhäs ivakt iva mae vät a qa e sokt di ngakt bä qaku qä namäqäne dä mamär dä qat tu aa snäng doqortäqyia, ‘Va evär däm ngo sävä gua vätka qäarak i sa ngua män näväm ga.’ ²⁵ Bä nga rhoqoräkt i qat dän bä samuk dä qä lu qa vätka i ama qumärqumär väm ga näkt sa mamär na qa moe. ²⁶ Dä qat tet bä qat dän sa ama ngärhäqyet da udiom angätäni ama iaus kärangätäni i sa ngä met e na qa sa angärha lat ama vu ngät bä ngät don sävä qa vätka bä qale ngät e. Dä iaqäkt ama ruqa di sa mäqi mava na qa dap täkt di sa mava na qa masirhat mamär.”

Ama Modämne Ama Engätki Na Ngät

²⁷ Bä nga ma Jisas kat tamän bät tärhong däkt dä ama ruqi nä mänguräp ama gulañ gia näs tävuk toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge ama ngätänäk käraktni i qia sa nge bä qia sek mä nge.”

²⁸ Dä qa movät toqortäqyia, “Nak ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i rhat nari ma Ngämuqa aa enge näkt tat tet nasot a ngät.”

*Ama Muqunängi Qäaraktni I Ma Ngämuqa
Qa Mualat Na Qi Ge Ma Jona
(11:29-32 / Mat 12:38-42 / Mat 16:1-4 /
Mak 8:11-12)*

²⁹ Bä nga märmor ama gulañ dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Irhäkt ama qoengait di ama vu it ama qoengait. It ngärhit ñäm nani anga muqunängi sokt diva qaku anga muqunängi qi namän bä ba it dap sokt ama muqunängi nävät ma Jona. ³⁰ Mudu ma

Jona di sa qa män i ama muqunängi na qa bä ba ama Niniveqäna bä rhoqoräkt diva ma Ruqa aa Emga di ama muqunängi na qa bä bä rhit täkt ama qoengait. ³¹ Ama ruqi qäaraktni i ama vit na qi e vät ama ivärhäs ma Seba diva qia rhäranas pät iaqäkt ama qunäga qäaraktni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämmne na ama ruvek bä va qi rhäksärha ama ruvek näp tit täkt ama qoengait inguna qia met näva ama iska näda ama ivätki at tärhäkt ivakt iva qi nari ama ruqa sa ama mädräm ama mär ngät ma Solomon aa enge. As ngäni lu i aingo qäarak i qale ngo rhe di ngua e daver ma Solomon. ³² Ama ruvek näe näva ama värhäm ama mor äm ma Ninive va rha rhair ti nä rhit täkt ama qoengait pät ama qunäga qäaraktni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämmne na ama ruvek pät ama ivätki bä va iarhakt ama ruvek ti rhäksärhäm ngän inguna mudu rha näpgoer na nas toqoräkt i ma Jona qa sameng bät a rha. Dap täkt di aingo qäarak i qale ngo rhe di ngua e daver ma Jona.”

*Ma Ngämuqa Aa Enge Di Ama Neraqa Bä
Ba Ama Släqyige
(11:34-36 / Mat 6:22-23)*

³³ “Qaku aung gä namudäm säda anga lirkhäga näkt kä ngaip ka ura qa rhu qa va anga uratki arha rem. Dap kinak kä rhäkt a qa rhävuk ivakt iva nga iarhakt kärarhae i rhat don säva vät diva rhat lu ama neraqa. ³⁴ Gi saqong di ama lirkhäga bä bä gi släqyige. Qre va ama mär gi saqong dä va rhäqäp gi släqyige moe na ama neraqa. Dap ngakt bä gi saqong di mava na ngät dä va rhäqäp gi släqyige na ama bängangit. ³⁵ Ngit lu mamär i vadi va ama neraqa qä sen bäm nge dap kale bängangit. ³⁶ Bä va ngakt bä nga gi släqyige moe di rhäqäp ige na ama neraqa dap kaku anga bängangit nani e diva qunäga masirhat mät gi släqyige i rhoqor qre i ama neraqa näda ama lirkhäga qä sen nävät a nge.”

*Ama Märän Gärangätäni I Ngät Sävät
Ama Farisiqäna Dä Ama Mädrämna Sa Ama
Muräkt*

(Luk 11:37-54 / Mat 23:1-36 / Mak 12:38-40 / Luk 20:45-47)

³⁷ Bä nga ma Jisas kat tamän bä rhäksot dä ama Farisiqa qa rhäknan däm ga iva qä na qa in däs dä soknga qa mon bä qa

muqun bät ama laiqa aa rhäkt. ³⁸ Dap ama Farisiqa di qa särmän sävät ma Jisas inguna qat dräm i ma Jisas di qaku qa er qa rhor aa rhäkt näkt sa qat täs aa tmäs.

³⁹ Dä ma Engeska qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Aingän ama Farisiqäna di sa ngäni qumär vät ama kapkäna dä ama pletkäna angärha rhäng dap imuk da angäna ron di rhäqäp ngän na ama snängaqa nani guarhong masirhat iva bä ba nas dä ama mungäsäng ama vu ngät. ⁴⁰ Ama dädän da ama ruvek na ngän! Nga nak kaku ma Ngämuqa qarak i sa qa säm ama släqyige di qosaqi qa säm sädä ige angärha ron? ⁴¹ Dap mamär iva ngäni von nävät iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong mät angäna kapkäna dä angän pletkäna bä ba ama tläkta dä va ama qumärqumärta na ngän dä ma Ngämuqa aa saqong.”

⁴² “Avuqi na ngän mamär ama Farisiqäna! Inguna sa ngänit bon ma Ngämuqa rha ama sägäni näda ama ngärhäqyisem nävät iarhongäkt moe qarqärhong i ngän du irhong bät ama tmäs toqor ama mint ngä na ama ru dä ama tmäsirhong maos maos nävät a lat dap kaku ngän dualat parhäm ama räkt ngät ama muräkt sävät ama ruvek dä qaku angäna snäng bät ma Ngämuqa. Mai mamär iva ngän däqäne dä mamär varhäm dārhong däkt moe dap kale ngän detdäm särhä guarhong.”

⁴³ “Avuqi na ngän mamär ama Farisiqäna! Rhoqoräkt dinguna sa nani a ngän iva ngän duqun bät ama lai vuk dä ngärhaväm ba ama mämairväm dä nani a ngän masirhat iva ama ruvek ti rhar sä ngän na ama qutdrir vät ama ivärhimek kärqämekni i ama ruvek tit boda arha tmäs e.” ⁴⁴ “Avuqi na ngän mamär! Inguna sa ngän män i ngän doqor ama rhobek arha an gārängätni i qaku rha muqunän sagem ngät bä äkt i ama ruvek tat tet pono va angärha rhäng inguna qaku rhat dräm i ama an iangärhäkt.”

⁴⁵ Dä akni ama mädrämga mamär sa ama Muräkt ka muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, nga ngiat tamän bät iarhongäkt ama engirhong dä qosaqi ut nari i ngi slava na ut nä gia enge.”

⁴⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Dä aingän ama Farisiqäna di qosaqi avuqi na ngän mamär inguna ngän du ama talap ama märän bä bap pät ama ruvek arha rhäng bä rhi siqut iva rhit ta dä qaku. Dap kinak ngän di qaku nani a ngän iva ngän natmualat nä guarhong iva ngän datnärhäm da.” ⁴⁷ “Avuqi na ngän mamär! Inguna ngänit täkmü na ama näpta arha lek iva nani ma Ngämuqa aa vämginarha qararhani i sa mudu angän mamäkkäna rha veng da. ⁴⁸ Angäna lat di ngärhi sameng mamär i sa ngän dares pät angän mamäkkäna arha rhäng i iarhakt ta mualat toqoräkt. Sa rha veng ma Ngämuqa aa vämginarha dap aingän di ngän däkmü na arha lek.

⁴⁹ “Inguna nävät iangärhäkt angäna lat dä sa rha säm ba ama abuk ma Ngämuqa Aa Mädräm ama Mär Ngät toqortäqyia, ‘Va ngu rhäk nä gua vämginarha dä ama ngangda sagem da dä arhani nävät a rha diva rhi veng da dap arhani diva rhi sangäm na rha mavängam.’ ⁵⁰ Bä äkt iva rhit täkt ama qoengait pa it ngärhi rha ama rhäksärhäm bät ma Ngämuqa aa vämginarha arhä biaska aa uväs kärakni i qrir na qa mänasäng mudu vät ama rharimini qarqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ama ivätki ⁵¹ mänasäng nävät ma Abel aa biaska bä sävät ma Sekaraia aa biaska qarak i sa rha veng ga mänguräp ama laiqa na ama vodämes kä na ama ansäspängi ama mor qi. Ari, sa ngu qoar na ngän na ama engäktki i rhit täkt ama qoengait diva ngäni rha ama rhäksärhäm bät iangärhäkt ama lat angät tpäs.”

⁵² “Avuqi na ngän mamär ama mädrämga mamär sa ama Muräkt inguna ngänit päs mät ama iska sävät ama mädräm sa ama engäktki sävät ma Ngämuqa. Qaku ngän det parhäm ngät dap kosaqi sa ngänit päs särhä iarhakt kärarhae i rhat tet parhäm ngät.”

⁵³ Bä sa nga ma Jisas ka met nae dä ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di sa rha nasäng i rhi siqut na qa iva qat tamän sävät ama rhäqäp nä irhong ⁵⁴ i qale rha nani a qa iva qa rhamän bät agung anga enge qarängätni iva rhi rhäksärhäm ga vät angät tpäs.

12

Mamär Iva Ngänit Lu Nämät Ama Farisiqäna Rhi Na Ama Sadyusiqäna Arha Yis

(12:1 / Mat 16:5-12 / Mak 8:14-21)

¹ Bä nga rhoqoräkt i ama guläñgi na ama rhäqäp na ngät ama tausengäna na ama ruvek pästämne na rha bä dät mamär bä rhi naengmät na ne. Dä ma Jisas ka nasäng i qat tamän sävät aa mudäsaqongda narhoer toqortäqyia, “Ngänit lu nämät ama Farisiqäna arha yis käraktni i iomäkt i rhat tualat sädä saqong. ² Qaku guani qärqäni i sa rha väsrhäm ini diva qaku rhi namuqunäga sä ini dä qaku guani qärqäni i ama ngaip ini diva qaku rhi naräm nä ini. ³ Agi enge iangärhäkt kärangättni i sa ngia märhamän bät a ngät pä bängangit angät tpäs diva rhi nari ngät da eraqi bä agi enge iangärhäkt kärangättni i sa ngia rhäkdasäkt na ngät mät ama sdämgi da ama vät angärha ron mamär diva rhi sameng na ngät nävät ama vät angärha rhäng.”

Nak Pa Qale Ngänit Len

(12:4-7 / Mat 10:26-33)

⁴ “Gua ruavek, nguat tamän särhäm ngän i qale ngänit len iarhakt kärarhae i rhi veng ama släqyige näkt nasot dä qaku mamär vät a rha iva rhi namualat nä guani saqi as. ⁵ Dap pa ngu qur a ngän da iaqäkt kärak i mamär iva ngänit len ga. Mamär iva ngänit len iaqäkt kärak i nasot i sa qa veng ama släqyige di aa qrot ngä vit iva qä rhon na ngän sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs. Ngäktki, nguat tamän särhäm ngän iva nak pa ngänit len ga.

⁶ “Nga qaku rhi navodäm bät ama ngärhäqyet ama isämirhong na ama brasirhom? Sökt di qaku guani nävät irhong di rät pät ma Ngämuqa nä ini. ⁷ Bä ngäktki mamär i qäqi ama qäseng bät angän bäs di sa ma Ngämuqa qat dräm ama rhodäm sä ngät. Qale ngänit len. Aingän di ngän bit ge ma Ngämuqa va ama rhäqäp nä irhong ama isämirhong angät tpäs.”

Mamär Iva Ngän Damän I Ngän Nämäni Ma Krai

(12:10 / Mat 12:22-32 / Mak 3:22-30 / Luk 11:14-23)

⁸ “Dä nguat tamän särhäm ngän i iaqäkt kärak i qat tamän i qa nämäni ngo da ama ruvek arhä saqong diva qosaqi aingo ma Ruqa aa Emga ngua rhamän i qa nämäni ngo dä ma Ngämuqa aa enselqäna arhä saqong. ⁹ Dap kärakni i qät täqyas na ngo da ama ruvek arhä saqong diva ngu rhäqyas na qa dä ma Ngämuqa aa enselqäna arhä saqong. ¹⁰ Bä aung gäarakni i qat tamän mava nä ma Ruqa aa Emga diva ma Ngämuqa qä qyiradeng nä ianiäkt aa vuini. Dap aung gäarakni i qat tamän mava na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa diva qaku ma Ngämuqa qa naqyiradeng nä ianiäkt aa vuini.”

¹¹ “Qre va rhat tair na ngän da ama narhoerta näva ama mämairväm dä ama tpäskinarha näkt ama narhoerta arhä saqong dä va qale qänäskänes ngän iva ngän dair särhäm mes toqor mäniekt ura va ngän damän doqor mäniekt ¹² inguna ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa va qä su ngän da ama enge iva ngän damän doqoräkt pät iomäkt ama qäväläm.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Dädän Ga Ama Qärhongbärhaqa

¹³ Akni nä mänguräp ama guläñgi qa goar nä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, mamär iva ngi goar nä gua matka iva qa rhatmät ama gunän nage aun mamäk bä ba un.”

¹⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Rhakni, auge qa armeng däm ngo iva ama matnävämnaqa na ngo ura ama ruqa iva qa rhatmät bä ba en?”

¹⁵ Dä qä goar na rha rhoqortäqyia, “Ngänit lu! Ngänit lu vät a nas mamär nämät ama snängaqa maos maos na ama alek inguna ama ruqa aa iar di qaku ama rhäk täm ngät nävät aa gunän.”

¹⁶ Dä qa goar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Ama etki na ama tmäs pät akni ama qärhongbärhaqa aa ivärhäm di ngä sa masirhat. ¹⁷ Dä qat tu aa snäng doqortäqyia, ‘Va ngu lu ngua mäšana i sa nguna qaku anga släqyäs iva nanokt ama tmäs iva ngua rhu ngät mamär vät a ne?’

¹⁸ “Dä soknga qä goar toqortäqyia, ‘Rhäkt diva ngua rhualat toqortäqyia. Va ngun brut da ama tmäs angärha vät

samäk näkt pa ngu rhäk pät anga mor ngät mamär anga vät iva äkt näkt ngua rhuvärhane nä gua tmäs ngä nä gu gunän bäm ngät. ¹⁹ Bä va ngua rhamän sävät a nas toqortäqyia, “Nak masirhat nä gu gunänirhong gärqärhongni i sa ngua muvärhane nä irhongsäda ama rhäqöp ama qoeo angärha ron. Bä va märmärsäs gem ngo i nguät täs dä ngut nakt bä va märmär gem ngo.”

²⁰ “Sokt di ma Ngämuqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ainge di ama dädänga na nge. Va näp takt täkt ama bängagi dä va ngu rhäqäs ta ama iar näväm nge. Dä va auge qä rha iarhongäkt kärqärhong i mudu ngia rhäkmü nä irhong iva bä ba nas?’

²¹ “Rhangät täkt ama lat diva ngä rhän bät iaqäkt kärak i qat tuvärhane na aa gunän bä ba nas dap ka di qaku ama qarhong bät a qa sage ma Ngämuqa.”

*Qale Qänäskänes Ngän
(12:22-31 / Mat 6:25-34)
(12:33-34 / Mat 6:19-21)*

²² Dä ma Jisas kä qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Bä äkt iva ngu qoar na ngän i qale qänäskänes ngän sävät angäna iar iva ngän dä agirhong ura va sävät angän släqyige iva ngän don mät agirhong. ²³ Ama iar di ngä vit pa ama tmäs angät tpäs dä ama släqyige di ige ngä vit pa ama boi angät tpäs. ²⁴ As ngäni lu ama ngotkiqäna. Ngät di qaku ngät dräm ngärhit kutnanokt dä ngärhit sekdäm dä qaku angät anga vät nanokt ama tmäs sokt di ma Ngämuqa qät bon ngät ta ama tmäs. Dap aingän di ama vit na ngän masirhat pa ama isäm angät tpäs. ²⁵ Auge nävät a ngän di mamär vät a qa iva qa rhu anga sägäk anga aua sävät aa iar* toqoräkt i qänäskänes ka masirhat? ²⁶ Di ngakt bä nga qaku mamär vät a ngän iva ngän dualat nä rhäni rhäkt ama gaini mamär dä mäniekt bä va qänäskänes ngän nani iarhongäkt moe?”

²⁷ “As ngäni lu ama ngualäñgualäñ angärha iar. Qaku ngät dräm ngät tualat ura ngärhit kutäm bät ama boi iva ngät donmät sokt di ngu qoar na ngän i qäqi ama vitnaqa ma Solomon sa aa murhämeska

moe di qaku ama mär qa masirhat toqor ama sägäk nävät iangärhäkt ama ngualäñgualäñ aa murhämeska. ²⁸ Dap kre va ma Ngämuqa qat turha ama mran na angät murhämeska rhoqoräkt kärangätni i rhäqyerhäkt ngät däqäm bät ama etki dap kaku duququ inguna rhit päs ngät mät ama mudam dä mänia? Nak nga qaku ma Ngämuqa qat turhäm ngän mamär masirhat pa angät tpäs? Ai, aingän di ama gaini nä angän gatnanakt!

²⁹ “Bä va qale ngän du angän snäng masirhat nani ama tmäs iva ngän dä ura ama rigi iva ngänit nakt. Nak kop kale qänäskänes ngän masirhat nani iarhongäkt. ³⁰ Inguna iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt nä ma Ngämuqa di arhä snängaqa masirhat sävät tärhong däkt dap angän mamäk di sa qat dräm i ngänit läk nani irhong. ³¹ Dap kinak pa ngäni rhaes pä ma Ngämuqa iva qat turäkt täm ngän dä qosaqi va qä von ngän dä iarhongäkt moekt.”

³² “Aingän ama guläñäm na ama sip-sipkäna di qale ngänit len inguna angän mamäk di mär gem ga iva qä von ngän da ama Muräktpä. ³³ Mamär iva ngäni voda angän gärhong näkt ngäni von ama tläkta rha ama ligär. Bä nga rhoqoräkt dä ngänit täkmü ba nas na ama rhae iva nanokt anga ligär qarangätni i qaku mamär iva mava na ngät toqor ama mämägän dävu ge ma Ngämuqa dä qaku mamär iva rhäksot na ngät bä va qaku mamär iva anga suaqa qä naing glaqot na ngät bä qaku anga gärhoñ ngä naslava na ngät. ³⁴ Inguna äkt i sa qale angän mämägän e di qosaqi va qale gi snängaqa e.”

Va Ama Qarhap Ngän Dap Ngänät Nañäm

³⁵ “Mamär iva ngän durhämes näkt ama qarhap ngän mamär nani agini qarqäni iva ini ngä rhän näkt mamär iva angän lirkhäng ngät dang basägos ³⁶ iva ngän doqor ama gamoe qararhani i qale rha nani arha morqa qarakni iva evär däm ga näva ama tmäski na ama rhitbodämna. Bä nga rhoqoräkt dä va ama qarhap ta iva nga i qat dän bä qät kut dä mamär iva rhi lir

* 12:25 anga sägäk anga aua sävät aa iar Ura ‘ama qäväläm näva ama mita säva aa uiuvät’

ti rhar mät ama tmongi bä ba qa. ³⁷ Va ama märmärgem ge iarhakt kärarhae ama morqa aa latta qärrarhae i qale rha va aa rem gärrarhae i nga arha morqa qa rhän bät a rha i qoki as tat nañäm nani a qa. Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva qa rhon mät ama boi qärangätni i rhit täkmu na ama tmäs sä ngät näkt pa qä ar sä rha sävät ama laiqa aa rhäkt näkt pa qa rhän bä qä rhatmät na ama tmäs bä ba rha. ³⁸ Va ama mär masirhat sage iarhakt ama morqa aa latta rhoqoräkt i nga arha morqa qa rhän bät a rha i qoki as kale rha rhoqoräkt i nämä dä äkt bä qa rhän mäni ama mor qi ama bängagi ura näva ama umeqa. ³⁹ Dap ngänät dräm daerhom i ngakt bä ama vätka aa ik di sa vadi mai qat dräm iva vät agi a qäväläm dä va ama suaqa qa rhän dä sa vadi mai qaku qä naqyiradeng na aa vätka iva qä drukdäm bäm ga. ⁴⁰ Aingän di mamär iva ngänit täkmu na nas mamär inguna ma Ruqa aa Emga va qa rhän bät ama qäväläm gärqomni i qaku ngän du angän snäng iva qa rhän bät a äm.”

⁴¹ Dä ma Pita qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska, nga sokt ngiat tamän särhäm ut nä rhangät täkt ama enge na ama siqutki ura ngiat tamän särha ama ruvek moe?”

⁴² Dä ma Engeska qa muvät toqortäqyia, “Rhoqoräkt dä ngu lu agi a latka iaqäkt kärak iva qale qa ma ama qrot mäni ama lat dä aa mädräm ama mär ngät iaqäkt kärak iva aa morqa qa rhu qa ivakt iva qät lu vät aa latta i qät boda rha arha tmäs pät ama qunäga aa qävälap maräkt? ⁴³ Va ama märmärgem ge iaqäkt ama latka qäarak i nga evär da aa morqa dä va qa rhän bät a qa i qat tualat toqoräkt. ⁴⁴ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva qa rhu qa ivakt iva qät lu vät aa qärhong moe va aa vätka.

⁴⁵ “Dap ngakt bä iaqäkt ama latka qa rhamän särhäm mes doqortäqyia, ‘Gua morqa di qät tiläng bä sa qaku qa lir qa män’ dä qä nasäng i qä arhäktgyäm sa ama latta ama evop dä ama gamoe dap kat täs dä qät nakt bä guani na qa ⁴⁶ dä va aa morqa qa rhän bät ama qunäga rhoqoräkt i qaku qa latka qat tu aa snäng iva qa rhän bät a qa bä vät ama qunäga aa qäväläm gärqomni i qaku qat dräm na äm. Dä va qa

morqa qä sangäm na qa näkt pa qä qut na qa sävät ama ivärhäs ge iarhakt ama ruvek kärarhae i qaku rhat tualat na aa lat mamär.

⁴⁷ “Näkt iaqäkt ama latka qäarak i qat dräm mamär na aa morqa aa snängaqa näkt kaku qa rhäkmu na nas bä qaku qa mualat parhäm aa morqa aa snängaqa diva rhi arhäktgyäm sä qa masirhat. ⁴⁸ Dap ama latka qäarakni i qaku qat dräm aa morqa aa snängaqa näkt kat tualat na ama lat kärangätni i mamär iva qä rha ama rhäksärhäm bät angät tpäs diva rhi arhäktgyäm sä qa maqälak. Iaqäkt kärak i sa rha von ga masirhat diva rhi nän nagem ga masirhat dap pa rhi nän masirhat mamär nage iaqäkt kärak i sa rha von ga masirhat mamär.

Qaku Ama Bulap Dap Ama Matmät (12:49-53 / Mat 10:34-39)

⁴⁹ “Nguä män ivakt iva nguä rhu ama mudämgi vät ama ivätki bä nani a ngo i sa vadi va qi nasäng i qiat dang! ⁵⁰ Sokt di as pa nguä rhon säda ama qäväläm angärha ron iva ngu rha ama baptais na ama tñäpki bä rhom däkt diva qale läm doqoräkt pät gu snängaqa bä dängdäng i äm ngä rhu angät släqyige vät a nas. ⁵¹ Mäniekt? Nga ngän du angän snäng i sa nguä män ivakt iva ngu voda ama bulap sävät ama ivätki? Nak kaku rhoqoräkt! Ngu qoar na ngän i nak sa nguä män sa ama matmät. ⁵² Mänasäng narhäkt bä rhävit diva anga ngärhäqyet na rha anga sägärhae diva matmät ta sävät a ne bä va anga dävauing na rha sävät ama udiom dä anga udiom sävät ama dävauing na rha. ⁵³ Bä va matmät na ama ruvek iva anga ngätmamäk sävät ama ngärhoemga dä va anga ngärhoemga sävät ama ngätmamäk dä va anga ngätnanäk sävät ama ngärhuimgi dä va anga ngärhuimgi sävät ama ngätnanäk dä va anga ngätäväske sävät ama ngätkluqi dä va anga ngätkluqi sävät ama ngätäväske.”

Ama Matnämänine Sa Ama Rhodäm

⁵⁴ Dä ma Jisas ka qoar na ama guläñgi na ama ruvek toqortäqyia, “Qre va ngäni lu i ama eqoeqi qiat tärans na rhämone i ama qunäga qat don e dä ngänit lir ngänät dräm ngäni qoar toqortäqyia, ‘Va ama suigi qi säp’ dä qoki ama suigi qi säp. ⁵⁵ Dap ngakt bä ama laurqi qiat dän na rhänamuk

näva ama qräk dä bäs ama ivärhäs dä ngäni qoar toqortäqyia, ‘Va aqärnas mät ama qunäga’ dä qoki aqärnas mät ka. ⁵⁶ Aingän gärrarhani i ngän dualat sädä saqong, sa ngänät dräm iva ngän datnävämne mamär na ama muqunän sa ama rhodäm bät ama ivätki dä ama leqäs. Dap mäniekt bä qaku ngänät lu ñismäne sävät iarhongäkt pät tangät täkt ama rhodäm?”

Mamär Iva Ngäni Lir Ngän Duräkt Mänguräp Mes

⁵⁷ “Mäniekt bä aingän maräkt di qaku mamär vät a ngän iva ngäni lu mamär nä iangärhäkt ama lat kärangät i ama räkt ngät? ⁵⁸ Ngakt bä nga aung ga mu ama enge iva rha rhair na ngän ba ama muräkt dä mamär iva ngäni lir ngän det sagem ga bä va ngän duräkt mänguräp mes ngän na qa as pa ama muräkt angät kamäs. Inguna ngakt bä rha rhair na ngän ba ama muräkt dä varis ama matnävämnaqa qä namu ngän ba ama ulaqimärhaarhäkt aa rhäkt bä va qa rhu ngän ba ama tpäskiarharhäng. ⁵⁹ Dä ngu qoar na ngän i qaku mamär iva vuk sä ngän bä dängdäng i ngän duvät na ama däändängini nä ini ama brasini.”

13

Mamär Iva Ngi Näpgoer Na Nas Dap Pa Qaku Diva Qäbäs Na Nge

¹ Arhani ama ruvek di qale rha e vät iomäkt ama qäväläm bä rha qoaräs nä ma Jisas sävät ama Galiliqäna qärrarhani i ma Pailat ka modämne na arhä biaska ngä na arhä vodämes angät biaska rhoqoräkt i qa veng da.

² Dä ma Jisas ka movät toqortäqyia, “Nga ngän du angän snäng i iarhakt ama Galiliqäna di ama vu rha mamär bä äkt i avuqi na rha masirhat dap arhani ama Galiliqäna moe di qaku? ³ Ngu qoar na ngän i qaku! Dap aingän di ngakt bä qaku ngän nanäpgoer na nas di qosaqi va qäbäs na ngän. ⁴ Ura sävät iarhakt kä ngärhäqyisem da qäraet da dävaung na rha qärrarhae i sa arpus na ama näski sävät arha rhäng e vät ama ivärhäs ma Siloam bä rha ñäp di nga ngän du angän snäng i arhani nae ma Jerusalem moe di rha e vät arha qar sa arha vuirhong? ⁵ Ngu qoar na ngän

i qaku! Dap aingän di ngakt bä qaku ngän nanäpgoer na nas di qosaqi va qäbäs na ngän.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Gosaqi Qäraktni I Qaku Qit Sa

⁶ Dä qa qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Ama ruqa qa qutnanokt ama gosaqi vät aa etki na ama wain näkt ka met kät ñäm nani anga gavam sävät at täqän bä qop kaku qa lu agung. ⁷ Dä qa qoar na ama ruqa qäraktni i qät lu vät ama etki rhoqortäqyia, ‘Sa ama dävaung ama qoeo nä rhak täkt i ngut täqäsdämne sarhe bä ngut ñäm sävät ama gosaqi iva nani anga gavam dä qop kaku agung dä ngi rhäp mä qi samäk! Mäniekt bä qit päs nas pät tos täkt ama ivärhäs?’ ”

⁸ “Dä qärak ka movät toqortäqyia, ‘Morqa, as kali qi vät aung anga quiaqa anga sägäk dap pa ngu nges namet a qi näkt ngu rhon na anga ivätki anga mär qi anga qärhopka väm gi. ⁹ Ngakt bä nga qi sa arha anga gavam bät tak navuk diva mamär! Dap nga qaku dä va rhi rhäp mä qi samäk.’ ”

Ama Vakt Pät A Qi Ama Ruqi Qia Rha Ama Mumäräspät Pät Ama Sabat

¹⁰ Vät akni ama Sabat dä ma Jisas kä su va aktni ama mämairqi ¹¹ dap aktni ama ruqi di sävät a qi e qäraktni i ama iauska qa vakt pät a qi vät ama ngärhäqyisem da qäraet da dävaung na ama qoeo. Sukt kiat nagär bä qaku mamär vät a qi iva qi namurän da arha rhängait. ¹² Bä nga ma Jisas ka lu qi dä qa mes ki bä qia met sagem ga dä qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, rhäkt di sa isiska vät a nge nämät iaqäkt gi märänga.” ¹³ Dä qa mu aa rhäkt pät a qi bä qia murän däm mes masägos dä qia ansäs sage ma Ngämuqa.

¹⁴ Dä ama narhoerqa näva ama mämairqi di uraqi da aa ron inguna ma Jisas ka mumäräs pät a qi vät ama Sabat dä qä qoar na ama ruvek toqortäqyia, “Ama ngärhäqyet da sägäk di ama lat angät kunäng. Bä va ngänät dän bät iangärhäkt ama qunäng bä ngänit ta ama mumäräspät dap kaku vät ama Sabat.”

¹⁵ Dä ma Engeska qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Aingän gärarhani i ngän dualat sädä saqong, ngäda qaku aung nävät a ngän sa qa von da anga rigi vät ama Sabat bä ba aa bulmakao ura ama donki vät ama qäväläm gärqomni i aqäsä qa?” ¹⁶ Dä nga qaku mamär iva rhi namuisiska vät takt täkt ama ruqi ma Abraham aa imgi nämät arha ispätka vät ama Sabat käraktni i sa ma Sämgä qa is pät a qi vät ama ngärhäqyisem da qäraet da dävauung na ama qoeo?” ¹⁷ Bä nga qa märhamän doqoräkt dä aa ikkäna moe di aqlus pät a rha dap ama ruvek di nak mär gem da nävät iarhongäkt ama märirhong mamär qarqärhongni i sa qa mualat nä irhong.

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Mastard Aa Gävämini Dä Ama Yis
(13:18-21 / Mat 13:31-33 / Mak 4:30-32)

¹⁸ Dä ma Jisas kä snanbät toqortäqyia, “Ngu lu ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ngät toqor mäniekt? Ngu lu va ngua rhuqut täm ngät säväät agiqa?” ¹⁹ Ngät di ngät toqor ama mastard aa gavämini ama gaini mamär qarqäni i ama ruqa qa rha ini bä qa qutnanokt ini vät aa etki. Näkt ini ngä ir ma ama ngämuqa näkt ama isäm nämät ama leqäs ngä rhäk angärha vät pät aa rhäkt.”

²⁰ Dä saqi as ka snanbät toqortäqyia, “Ngu lu va ngua rhuqut tä ma Ngämuqa aa Muräktpäm säväät agiqa?” ²¹ Ngät di ngät toqor ama yis käraktni i ama ruqi qia rha qi bä qia mu qi va ama mor ngät ama plaua näkt kia näpgoer na ngät päm ne bä dängdäng i ama yis kia mon säva ama qopkopki moe.”

Ama Gaini Na Qi Ama Tmongi
(13:24 / Mat 7:13-14)
(13:26-27 / Mat 7:21-23)

²² Dä ma Jisas ka met mät ama värhap ama mor ap dä ama lel ap bä qä su dap kat tet parhäm aa iska iva sae ma Jerusalem. ²³ Dä akni ama ruqa qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska, nga va ma Ngämuqa sokt ka rhumaiar anga marheka na rha anga ruvek?”

Dä ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, ²⁴ “Ngän däqäne dä mamär i ngän don mät ama gaini na qi ama tmongi. Ngu goar na ngän doqoräkt inguna ama rhäqäp na

rha diva rhi siqut iva rha rhon sokt diva qaku rhi namäqäne dä mamär. ²⁵ Ngäkt bä nga ama ngärhik nävä iaqäkt ama vätka qa rhäranas äkt bä qä väs mät ama tmongi dä va ngän dair inamäk dalek bä va ngänit kut dap pa ngänät naingbät toqortäqyia, ‘Aurha morqa, ngi rhar nanokt ut.’ ”

“Sokt diva qa rhuvät pät a rha rhoqortäqyia, ‘Qaku nguut dräm a ngän bä qaku nguut dräm i sa ngän män na qoe.’ ”

²⁶ “Dä va ngäni goar na qa rhoqortäqyia, ‘Ut mä s dä ut nakt ut na nge dä sa ngia mualat na ama rhisu varhäm aurha is mänguräp mä ut.’ ”

²⁷ “Sokt diva qa rhuvät toqortäqyia, ‘Qaku nguut dräm a ngän bä qaku nguut dräm i ngän män na qoe. Ngän det nävät a ngo aingän gärarhae i ngän dualat na ama vu ngät ama lat!’ ”

²⁸ “Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqaia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne rhoqoräkt i rhi lu ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop näkt säväät ma Ngämuqa aa vämginarha moe vä ma Ngämuqa aa Muräktpäm dap aingän di sa rha rhon na ngän sä dalek. ²⁹ Ama ruvek diva rha rhän nävät ama ivätki at tärhäkt moe bä va rhi rha arhä släqyimek pa ama tmäski vä ma Ngämuqa aa Muräktpäm. ³⁰ Bä nak pa iarhakt kärarhae i rhi rhoer diva dängdäng na rha mamär dap kärarhani i dängdäng na rha mamär diva rhi rhoer.”

Ma Jisas Airäs Ka Sä Ma Jerusalem
(13:34-35 / Mat 23:37-39)

³¹ Vät iomäkt ama qäväläm dä arhani ama Farisiqäna rha män ge ma Jisas dä rha goar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhäranas narhäkt bä ngia rhet säväät gaaäs anga ivärhäs. Ma Herot nani a qa iva qä veng nge.”

³² Dä qa muvät toqortäqyia, “Ngän det bä ngäni goar nä iaqäkt ama muräpka ama iras mät ka rhoqortäqyia, ‘Aingo diva ngut kutmä s ama iaus dä nguut tumäräs pät ama ruvek täkt bä duququ bä vanaia bä va ngua rhäqäne dä mamär nä gua lat.’ ³³ Näma dä äkt bä rhoqor mäniekt sokt di qoki as pa nguut tualat täkt bä duququ bä vanaia inguna qaku maräkt toqoräkt iva

ma Ngämuqa aa vämginaqa qä ñäp sañis nä ma Jerusalem.”

³⁴ “Ai, Jerusalem, Jerusalem, ama värhäm gärqomni i ngiat dräm ngi veng ma Ngämuqa aa vämginarha dap ngit tumät nä ma Ngämuqa aa engevärharha na ama dui bä rhit ñäp. Ama rhäqäp nä imek di sa nani a ngo iva ngu imum gia ruvek sävät a ne i ngo rhoqor ama duraktki qäarakni i qi imum at toes säva at kivaet angärha rem dä qaku inguna qaku nani a nge. ³⁵ As ngi lu i gia vätki di sa rha qyiradeng na qi. Näkt ngu qoar na nge i saqi as pa qaku ngi nalu ngo bä dängdäng bät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva ngi qoar toqortäqyia, ‘Mamär iva ama modämne sävät tak täkt karak i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki.’”

14

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Vät Ama Sabat

¹ Vät akni ama Sabat dä ma Jisas ka met säva ama moräs na qa ama Farisiqa aa vätkä ivakt iva qa äs nae dä sa arhä saqong mamär vät a qa. ² Dap akni ama ruqa di sävät a qa e glaqot nä ma Jisas karakni i ama rämgi na ama rip kia män bät a qa bä rip da aa qar ngä na aa rhäkt. ³ Dä ma Jisas ka snanbät sa ama Farisiqäna rhi na ama mädrämnda mamär sa ama muräkt toqortäqyia, “Nga maräkt toqoräkt iva aung gat tumäräspät pät ama Sabat ura qaku?” ⁴ Dä qop mänadin däm da.

Dä soknga qa sangar qa ruqa bä qa mumäräs pät a qa näkt ka rhäk na qa bä qa met.

⁵ Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Auge nävät a ngän gäarak i aa anga emga ura anga bulmakao di arpus na qa sämät anga qotnaqoanga vät ama Sabat dä nga va qaku ngi nalir ngi nardrän na qa nae?” ⁶ Dä qop kaku mamär vät a rha iva rha rhamän bät guani.

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Tmäski Na Ama Rhitbodämnanne

⁷ Bä nga ma Jisas ka lu i iarhakt kärerhae i rha män säva ama tmäski di sa rha rha ama moräs nä imek ama mämugunimek dä ngärhaväm bät ama laiqa aa rhäkt dä qa

qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia,

⁸ “Qre va akni ama ruqa qä ar sä ngän säva ama tmäski na ama rhitbodämnanha dä qale ngänit ta ama moräs nä imek ama mämugunimek dä ngärhaväm inguna sai dä as akni qa e i qa di ama moräs na qa daver mä ngän gäarakni i sa qa ar sä qa. ⁹ Inguna ngakt bä nga qa rhän dä iaqäkt karak i mai qre qa ar sä ngän moe diva qa rhet bä sagem ngän dä va qä qoar na ngän doqortäqyia, ‘Ngän det nae nanokt taerhak.’ Dä va aqlus pät a ngän inguna va ngäni rha ama mämugunimek ama gaini nä imek dä ngärhes.

¹⁰ “Dap kre va rhi ar sä ngän dä mamär iva ngäni rha ama gaini nä imek ama mämugunimek dä ngärhes iva ngakt bä qarak i qä ar sä ngän ga rhän dä va qä qoar na ngän doqortäqyia, ‘Gua ruavek, ngäni rut pit säp iamek puk ama mämugunimek ama moräs nä imek dä ngärhaväm.’ Rhoqoräkt dä va qä sämamor na ngän mänguräp angäna ruavek moe va ama tmäski. ¹¹ Inguna aung gäarakni i qät sämamor na nas diva rhi säm ama gaini na qa dap iaqäkt karak i qät säm ama gaini na nas diva rhi sämamor na qa.”

¹² Dä ma Jisas ka qoar nä qarak i sa qa ar sä qa rhoqortäqyia, “Qre va ngit boda ama tmäs mäniquäng ura näp bängang dä qale ngi nar sä gia ruavek ura gia matpek ura gia läktpek ura gi qärhae bä sävät iarhakt kärerhae i rhat tas glaqot na nge qärerhani i ama qärhong bät a rha inguna nasot dä varis ti nar sä nge i qosaqi rha rhuvät pät a nas na nge. ¹³ Dap kinak kre va ngia rhualat nä gia tmäski dä ngi ar sa ama tläkta dä ama vaktpärharha dä ama vävarhämnda dä ama säsurta ¹⁴ dä va ngi rha ama modämne inguna qaku mamär iva rhi namuvät pät a nas na nge. Va ngi rha ama modämne qre va ma Ngämuqa qa rhuvät pät a nge vät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva ama räkt ta ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki.”

Ama Tmäski Ama Mor Qi

(14:15-24 / Mat 22:1-14)

¹⁵ Bä nga akni ama ruqa nävät iarhakt kärerhae i rhi nä ma Jisas kale rha bät

ama laiqa aa rhäkt di qa nari rhoqoräkt dä qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ama märmärgem sage qarak iva qa äs pä iaqyäkt ama tmäski mirhup pä ma Ngämuqa aa Muräktpä.”

¹⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Akni ama ruqa di qät täkmu na aa tmäski dä qa rhäkne sävät ama rhäqäp na rha ama ruvek iva rha rhän. ¹⁷ Bä sa nga qa rhäkmu dä mamär dä qa rhäk na aa latka iva qä qoaräs nä iarhakt kärarhae i sa qa rhäkne nani a rha rhoqortäqyia, ‘Ngäni ang i sä iarhongäkt moe di sa ngua rhäkmu nä irhong.’ ”

¹⁸ “Di nak ta moe rha nasäng i rhi qoaräs i qaku isiska vät a rha. Akni ama narhoerqa di qa qoar toqortäqyia, ‘Nak kop as ngua vodäm bät ama ivärhäm bä va ngua rhet sae ivakt iva ngu lu äm. Bä mamär iva ngi rhares pät gua rhäng.’ ”

¹⁹ “Dä akni qä qoar toqortäqyia, ‘Nak kop as ngua vodäm bät ama bulmakaoqäna ama ngärhäqyisem bä va as nguat tet toqor täkt iva ngu siqut na ngät pät a lat. Bä mamär iva ngi rhares pät gua rhäng.’ ”

²⁰ “Dä qosaqi akni qä qoar toqortäqyia, ‘Nak kop as ta vodäm na ngo rhoqor täkt bä qaku mamär iva ngu namet.’ ”

²¹ “Dä evär da ama latka bä qa sameng nä iarhongäkt bä ba aa morqa. Dä soknga aa morqa di qar qur masirhat dä qa rhäk na aa latka rhoqortäqyia, ‘Ngi lir ngia rhet parhäm ama is ama mor ngät bä varhäm ama is ama gaini na ngät mät ama värhäm bä ngi rhäqoar sa ama tläkta dä ama vaktpärharha dä ama säsurta dä ama vävarhämda.’ ”

²² “Dä ama latka qa muvät toqortäqyia, ‘Morqa, sa gi rhäkne di sa ngä met sokt di qop as masirhat na ama släqyimek iva nani guavek.’ ”

²³ “Dä ama morqa qa qoar na aa latka rhoqortäqyia, ‘Ngia rhet bä sämäni ama is ama mor ngät bä varhäm ama isitnäk gläius tage rhage bä ngi rhäqoar sa ama ruvek iva rhi rhäqäp gua vätka. ²⁴ Ngu qoar na ngän iva qaku aung nävät iarhakt kärarhae i sa mai ngua rhäkne nani a rha narhoer qä namäs näp gua tmäski.’ ”

Arhongni Qärqärhongni I Mamär Iva Sävetka Qat Tualat Nä Irhong Ivakt Iva Ma Jisas Aa Mudäsaqongga Na Qa (14:25-33 / Mat 10:37-39)

²⁵ Ama gulañ na ama ruvek di rhi nä ma Jisas tat tet. Qa rhong bät a nas sävät a rha dä qä qoar toqortäqyia,

²⁶ “Ngakt bä aung anga ruqa qat tet sagem ngo sokt di qaku qa rhäkmu na nas iva qä naqyiradeng na aa mam dä aa nan bä aa egutki dä aa es dä aa matpek dä aa läktpek bä qosaqi aa iar di qaku mamär vät a qa iva qa rhän i gu mudäsaqongga na qa.

²⁷ “Bä auge qarak i qaku qät ta aa sämänanamuqa maräkt näkt kät päs gua rhäng di qaku mamär vät a qa iva qä namän i gu mudäsaqongga na qa.”

²⁸ “Ngakt bä nga aung nävät a ngän di nani a qa iva qä rhäk pät anga vätka dä mänia, nga qaku mamär iva as ka rhuqun narhoer bä qä siqut iva qä rhodäm nä iangärhäkt ama ligär qarängät iva qä rhar sä ngät pät ama vätka bä qoki va qä rhäksot na qa? ²⁹ Inguna ngakt bä nga qa rhu ama vätka aa ribit näkt kaku mamär iva qä narhäksot na qa dä ama ruvek kärarhani i rhat lu iaqäkt ama vätka diva rhi nasäng iva rhat tuma qa ³⁰ bä va rhat tamän doqortäqyia, ‘Rhak täkt ama ruqa qa nasäng iva qat tair na ama vätka näkt kaku qa mäqäne dä mamär i qä rhäksot na qa.’

³¹ “Ura ngakt bä nga anga vitnaqa di sa qorhäs iva qa rhet sämät ama ulaqi iva sävät akni ama vitnaqa dä mänia? Nga va qaku qa rhuqun narhoer bä qa rhu aa snäng ivar mamär vät a qa qä na aa ngärhäqyisem ama tausengäna na ama ulaqimärharhärhäkt iva rha rhän näp akni aa uväs kärakni i aa ruqa ama rhäk täm ga ama tausengäna? ³² Ngakt bä qat tu aa snäng i qaku mamär vät a qa dä va qä rhäk na anga engevärharha sage akni ama vitnaqa sa anga enge na ama bulap toqoräkt i as kale qa gläius. ³³ Dä qosaqi rhoqorne sävät iaqäkt kärak i qaku qä navoda aa qarhong moe diva qaku mamär iva qa rhän i gu mudäsaqongga na qa.”

Ama Qyiräpki Qäraktni i Sa Rhäksot Na At Märmät Di Ama Mänmäñini Na Qi (14:34-35 / Mat 5:13 / Mak 9:50)

³⁴ “Ama qyiräpki di ama mär qi sokt di ngakt bä sa rhäksot na at märmät dä ngu lu va saqi as arha anga märmät ngä rhän doqor mäniekt? ³⁵ Qi di qaku ama mär qi iva sävät ama ivätki ura va sävät ama anga na ama bulmakaogäna angärha snok dap ki diva rhi rhon na qi. Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

15

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Sipsip Kärakni I Musäng Sä Qa (15:1-7 / Mat 18:10-14)

¹ Maos dä väspästämne na ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes dä arhani ama vu rha ama ruvek bä rhat nari ma Jisas. ² Dap ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di rhat tamängus toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qä rhar sa ama vu rha ama ruvek bä qat täs kä na rha.”

³ Dä ma Jisas kä qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia,

⁴ “Ngakt bä nga ak nävät a ngän di aa anga handret na anga sipsipkäna näkt musäng sa ama sägäk dä mänia? Nga qaku qä namet daqule angätäni ama 99 na ama sipsipkäna va ama mran ba ama maläs dap pa qa rhet nasot iaqäkt kärak i sa musäng sä qa bä dängdäng i qa rhän bät a qa? ⁵ Näkt ngakt bä qa rhän bät a qa dä va qa rhu qa da aa lang bä qa rhet sä qa sa ama märmärgem. ⁶ Bä nga va qa rhän ba vät dä qa rhes aa ruavek ti na arhani qararhani i rhat tas glaqot na qa bä va västämne na rha näkt pa qä qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Mär gem ut inguna sa ngua män bät gu sipsip kärak i mäqi musäng sä qa!’

⁷ “Bä va ngu qoar na ngän i rhoqor tangät täkt ama enge na ama siqutki diva ama mor ngät ama märmärgem dävuuk da ama usäpki arha ron nävät ama vuqa ama sägäk kärakni i qa näpgoer na nas näva ama 99 na rha ama märta arhä väs kärarhani i sa mudu rha näpgoer na nas.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Ligäriqe Qärqigeni I Musäng Sä Ige

⁸ “Ura qosaqi ngakt bä nga anga ruqi di arha anga ngärhäqyisem ama qunäng angät titsek angät ligäriqleng näkt kia musäng sa

age, dä mänia? Nga qaku qi namudäm säda anga lirlhäga aa väm näkt ki naedäm ba arha vätka dap ki natñäm mamär bä dängdäng i qia rhän bät ige? ⁹ Bä nga qia rhän bät ige dä va qia rhes arha ruavek ama evop dä iarhakt kärarhae i rhat tas glaqot na qi sävät a ne näkt pa qi qoar na rha toqortäqyia, ‘Mär gem ut inguna sa ngua män bät gu ligäriqe qärqige i mäqi musäng sä ige.’

¹⁰ “Bä va ngu qoar na ngän i nak kop toqorne rhoqoräkt i ama märmärgem masirhat nage ma Ngämuqa aa enselqäna nävät ama vuqa ama sägäk kärakni i sa qa näpgoer na nas.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Rhoemga Qärakni I Evär Däm Ga Nämät Aa Lat Ama Vu Ngät

¹¹ Dä qosaqi ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Akni ama ruqa di aa imiom ama udiom.

¹² Ama ngärhaläktka qä qoar na aa mamäk toqortäqyia, ‘Mamga, ngi von ngo rhä gu gunän gärangätäni iva ngu rha ngät nasot a nge.’ Dä soknga qa matmät aa gunän bä ba iom.”

¹³ “Nak kop kaku qale qale dä ama ngärhaläktka qa västämne na aa mämägän näkt ka met sämät aomni ama värhäm gläius bä qa rhar sa aa mämägän säda ama iar ama vu ngät angärha ron. ¹⁴ Bä nga nasot i sa qa rhar sä iangärhäkt aa mämägän dä ama mor qa ama tläqa qa män na ama qärhuqi mät iaqäkt ama ngärhäktka moe bä qaräki di qä nasäng iva qat don säda ama tläqa aa ron.

¹⁵ “Dä soknga qa met bä qa nokpät sä nas ge ama ruqa qaräki i qat muqun bät iaqäkt ama ngärhäktka dä qa ruqa qa rhäk na qa iva qät lu vät aa vlam. ¹⁶ Nani a qa masirhat iva qä äs anga vlam angät tkutäm sokt di qaku aung ga von ga rhä guani.”

¹⁷ “Bä nak as nga qa rhäksärhäm mes dä qä qoar toqortäqyia, ‘Gu mam aa latta ama rhäqäp na rha qararhani i qat dräm gät sek mä rha di rhat täs ama tmäs masirhat bä rhat täs nävät angärha rhäng dap aingo rhe i qorhäs iva ngu näp! ¹⁸ Va ngua rhäranas bä va ngua rhet sage gu mam dä va ngu qoaräs na qa rhoqortäqyia, ‘Mamga, sa ngua slava sage ma Ngämuqa dä sagem nge. ¹⁹ Sa qaku

ama märqa na ngo iva ngiat tes ngo i ngia emga dap ngiat tualat sä ngo rhoqor gia latta qärrahani i ngiat dräm ngit sek mä rha.”

²⁰ “Dä soknga qa märanas bä qa met sage aa mam. Bä as nga qale qa gläius dap kinak sa aa mamäk ka lu qa dä rhäqäp ka na ama lavuqi sävät a qa dä qa ang sage aa emga bä qa qärhägtgyäm ga näkt ka vop pa aa sdäm.”

²¹ “Dä ama ngärhoemga qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Mam, sa ngua slava sage ma Ngämuqa dä sagem nge. Sa qaku ama märqa na ngo iva ngiat tes ngo i ngia emga*.’ ”

²² “Dap kinak ama ngätmamäk kä qoar na aa latta rhoqortäqyia, ‘Ngäni lir ngäni rha anga uiu qi anga mär qi anga boiqi bä ngän donmät pät a qa. Dä ngän du anga ring mäni aa rhäktka dä ngän du anga sandal vät aa qäriglem. ²³ Ngäni rha ama bulmakao aa ebäm gärrqomni i ngän märmor äm bä ama enges äm näkt ngäni veng äm. Aut, u rhualat na ama tmäski bä urhi qok. ²⁴ Inguna rhak täkt ngua emga di sa qa näp näkt saqi sa ama iar qa. Mudu musäng sä qa näkt saqi sa qa män.’ Dä soknga rha nasäng na arhä märmärgem.”

²⁵ “Dap toqoräkt di qale ama ngärhamatka vät a lat. Näkt nga qat tet bä sa glaqot na ama vätka dä qa nari ama mabuirhong dä ama main. ²⁶ Dä qa mes akni ama latka bä qa snanbät sä qa i mäniekt toqoräkt.

²⁷ “Dä qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, ‘Sa gia läktka qa män bä gi mam ga veng ama enges äm ama bulmakao aa ebäm inguna gia läktka evär däm ga bä märäs pät a qa bä mamär na qa.’ ” ²⁸ “Dä ama ngärhamatka di uraqi da aa ron dä qa mer qä namon säva vät.

“Dä aa mamäk puk sä qa bä qat naing bät a qa iva qa rhon säva vät. ²⁹ Dä qa muvät pät aa mamäk toqortäqyia, ‘Ngi lu! Vät tangät namäk ama qoeo moe di sa nguat tualat masirhat mamär bä ba nge dä qaku ngia von ngo nak kop ta anga rhoemga anga meme iva mär gem ngo ngu nä gua ruavek. ³⁰ Dap nga rhaerhak ngia emga

qärak i sa qa rhar sa aa qärhong gä na ama qavat ta ama evop di nga qa män ba vät dä sa ngia veng ama enges äm ama bulmakao aa ebäm bä ba qa!’ ”

³¹ “Dä ama ngätmamäk kä qoaräs na qa rhoqortäqyia, ‘Ngua emga, ainge di vasägos dä sa qale nge gem ngo bä iarhongäkt kärqärhong moe i gu qärhong di gi qärhong iarhongäkt. ³² Dap mamär iva urhi qok bä märmär gem ut inguna rhaerhak gia läktka di sa qa näp näkt saqi sa ama iar qa. Sa mudu musäng sä qa näkt saqi sa evär däm ga.’ ”

16

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävat Ama Rämpät Na Qa Ama Latta Arhä Narhoerqa (16:13/Mat 6:24)

¹ Ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Akni ama qärhongbärhaqa di maos dä ama enge ngä män bät a qa sävät aa lat angät narhoerqa i qät tar sä qä qärhongbärhaqa aa qärhong. ² Dä soknga qa rhäkne nani a qa bä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, ‘Agin rhäni rhäkt i ngua nari sävät a nge sä ini? Ngi säm anga enge sävät gia lat angät gavämgi inguna va qaku ama lat angät narhoerqa na nge saqi as.’ ”

³ “Dä ama lat angät narhoerqa qa mu aa snäng doqortäqyia, ‘Va ngua mäšana rhäkt? Gua morqa di qät täksot na ama lat nävät a ngo. Qaku gu nga qrot iva nguat tualat na ama qrot ngät ama lat dä aqlus pät a ngo ngut nokpät. ⁴ Rhäkt di nguat dräm iva ngua rhualat toqoräkt. Va ngua rhualat na anga märini iva ngakt bä nga rhi rhäksot na ngo nävät gua lat te dä va nasot dä mamär iva ama ruvek ti rhar sä ngo säva arha vät.’ ”

⁵ “Dä qa mes ama ruvek kärarhani i mudu aa morqa qa von da rha arhongni aa qärhong iva nasot dä va rha rhuvät. Dä qa snanbät sa ama narhoerqa ama ruqa rhoqortäqyia, ‘Sa ngia rha ama mämänia nä irhong nage gua morqa?’ ”

⁶ “Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Ama dävauing ama tausengäna da ama ngärhäqyet da

* **15:21** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi sa rha säm a ngät sae. ‘Mamär iva ngiat tualat sä ngo i rhoqor qre i akni gia latka na ngo.’

udiom ama handretkāna na ama litaqāna na ama oel nāvāt ama olip angāt gavam.’ ”

“Dä ama lat angāt narhoerqa qā qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngi rha gia abuqit sä gi dinau bä ngi lir ngia rhuqun näkt ngi rhar ama dāvaung ama tausengāna da ama ngärhäqyet da udiom ama handretkāna na ama litaqāna na ama oel dap ngi sām ama sägāk ama tausen da ama ngärhäqyet da dāvaung ama handretkāna da ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ama litaqāna.’ ”

⁷ “Bä äkt dä qa snanbät sa ama udiom na qa rhoqortäqyia, ‘Dap ainge di sa ngia rha ama māmānia nä irhong nage gua morqa?’ ”

“Dä qa muvāt toqortäqyia, ‘Ama ngärhäqyisem da levaet ama tausengāna na ama urat na ama tmäs.’ ”

“Dä ama lat angāt narhoerqa qā qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngi rha gia abuqit sä gi dinau bä ngi rhar ama ngärhäqyisem da levaet ama tausengāna na ama urat dap ngi sām ama ngärhäqyet da udiom ama tausengāna na ama urat na ama tmäs.’ ”

⁸ “Mamär dä aa morqa qa rām i ama latta arhä narhoerqa ama räpmät na qa sa qa slava na qa. Nāma dä qat dräm doqoräkt sokt di qa an sä qa nāvāt aa mädrām ama mär ngät inguna qa muräkt mamär narhoer. Inguna ama ruvek nāmāni rhaktni ama ivätki di rhat tualat na ama mädrām ama mär ngät masirhat sa arha ruvek bä rha män näva ama ruvek arhä vās kärarhani i rha näda ama neraqa aa ron sa arhä mädrām ama mär ngät.

⁹ “Ngu qoar na ngän i mamär iva ngän dualat na ama ivätki at māmägän iva ngänit sām angän anga ruavek sävāt a nas iva ngakt bä nga rhäksot na ngät dä va rhi ar sä ngän säva ama māmugunäs ama sok tä bäs. ¹⁰ Auge qarak i mamär vāt a qa iva qa rhualat mamär na ama gaini di qosaqi mamär vāt a qa iva qa rhualat mamär na ama moräm dap auge qarak i qaku ama saengäktka na qa sa ama gaini diva qaku ama saengäktka na qa sa ama moräm. ¹¹ Dä ngakt bä nga qaku ama engätkinarha na ngän sa angāna lat sa ama ivätki at māmägän dä ngu lu va auge qat nanakt na ngän sa ama engätki na ngät

ama māmägän na rhävuk? ¹² Bä ngakt bä nga qaku ama engätkinarha na ngän sa akni aa qärhong dä ngu lu va auge qā von ngän da anga qärhong iva ngän sä irhong?”

¹³ “Qaku mamär vāt ama latka iva qat tualat bä ba ama udiom ama moriom inguna qa diva ama vu dä aa ron sävāt akni dap pa aa snäng bät akni ura va qā vodäm mes sage akni dä va ama vu dä aa ron sävāt akni. Qaku mamär vāt a ngän iva ngän dualat pä ma Ngämuqa aa rem dä qosaqi pa ama ligär angärha rem.”

Ama Rhisu Sävāt Ma Ngämuqa Aa Muräkt Dä Aa Muräktpäm

¹⁴ Ama Farisiqāna qärrarhani i arhä snäng bät ama ligär di nga rha nari rhärhong däkt dä rhat tumä ma Jisas.

¹⁵ Dä qā qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingän di qärrarhani na ngän i ngän dualat masirhat iva ama ruvek tat lu i ama räkt ta na ngän sokt di ma Ngämuqa qat dräm angän snängaqa. Agini qärqāni i ama vit nä ini ge ama ruvek di ama vu ini mamär dä ma Ngämuqa aa saqong.”

¹⁶ “Ama Muräkt nage ma Ngämuqa dä ama enge nage aa vämginarha di sa rhi sameng na ngät bä dängdäng i ma Jon ama Baptais ka män. Bä nāvāt iangärhäkt ama rhodäm dä ama sameng ama mär ngät sävāt ma Ngämuqa aa Muräktpäm di rhi sameng na ngät bä ama ruvek moe di rhäktuk pät a rha i rhit kyir mä ne ivakt iva rha rhon säva ama Muräktpäm. ¹⁷ Märmärsäs iva qäbäs na ama usäpki dä ama ivätki dap kaku mamär iva qäbäs na anga gaini mamär anga muqunänini nāmāni ma Ngämuqa aa Muräkt.”

Ama Bänmät Da Ama Ngärhaegurhini Angärha Ron

(16:18 / Mat 5:31-32 / Mat 19:1-12 / Mak 10:1-12)

¹⁸ “Aung gäarakni i qa qutmäs aa egutki bä qa mät aktni di qā qavatnävätlägut bä aung gäarakni i qa mät ama evopki qäarakni i qia qutmäs arha egutka di qi qavatnävätlägut.”

Ama Ruqa Ama Qärhong Bät A Qa Qä Nä Ma Lasarus

¹⁹ “Maos dä qale akni ama qärhongbärhaqa. Näkt iaqäkt ama qärhongbärhaqa di qat don mät ama qärhongbärharha arhä boi

näkt kale qa i amämägän sä qa vasägos. ²⁰ Mät aa tmongi di qale akni ama tläqa qarakni i rhat tes ka i ma Lasarus i rhäqäp na ama bias pät a qa ²¹ näkt pasägos dä nani a qa masirhat iva qat täs ama tmäs kärangätni i arharpus nä ngät nävät ama qärhongbärhaqa aa laiqa. Dä ama im ngät dän bä ngärhi qik mät aa bias.”

²² “Näkt ama qäväläm ngä män bä ama tläqa qa ñäp dä ama enselqäna rha rha qa sädä ma Abraham aa sdäm.

“Ama qärhongbärhaqa di qosaqi qa ñäp bä rha sasärhäm ga. ²³ Bä qale qa vät ama ñäpta arhä ivärhäs dä qa ñäm bävit dä qa lu ma Abraham gläius i qale ma Lasarus da aa sdäm. ²⁴ Dä qa näs sävät a qa rhoqortäqyia, ‘Abraham gu mam, ngi lavuqi na ngo dä ngi rhäk nä ma Lasarus ivakt iva qä rhäk ama gaini vuk da aa rhäktka aa uväs pa ama rigi näkt ka rhu vät gu qoebännga ivakt iva bok däm ga inguna qale ngo rhe mät ama ruanini ama mor ini mamär mät tos ama mudäbäs.’”

²⁵ “Dä qinak ma Abraham ga muvät toqortäqyia, ‘Ngu emga, ngiat dräm i mudu vät gi qunäng nä gia iar dä ngit ta ama märirhong dap ma Lasarus di avuqi sä qa dap täkt di mänämär sä qa rhe dap ainge di qale nge mät ama ruanini ama mor ini mamär. ²⁶ Dä aomni di sa rha mu ama ar a qa ama uqupka mänguräp mä ut ut na nge iva nga iarhakt kärarhae i nani a rha iva rha rhet narhe sagem nge di qaku mamär vät a rha bä qaku mamär iva aung gä namängaläkt nagem ngän bä sagem ut.’”

²⁷ “Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Dä ngu nän nge manga iva ngi rhäk nä ma Lasarus säp gu mam aa vätka ²⁸ inguna gua läktpek ama ngärhäqyet na rha ama gamoe rha e i vadi va qa rhugem da ivakt iva qosaqi qale rhi namet sävät tos täkt ama ivärhäs na ama ruanini ama mor ini.’”

²⁹ “Dä ma Abraham ga muvät toqortäqyia, ‘Qale ma Moses aa enge ngä nä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge gem da bä mamär iva rhat nari ngät.’

³⁰ “Dä qä qoar toqortäqyia, ‘Qaku Abraham gu mam, dap ngakt bä nga va aung ga rhäranas nämät ama tñäpki bä sagem da dä va rhi näpgoer na nas.’

³¹ “Dä qä qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngakt bä qaku rhat nanakt nä ma Moses kä nä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge dä va qaku rhat nanakt nämä dä äkt bä va aung ga rhäranas nämät ama tñäpki.’”

17

Ama Rhonsävät Sävat Ama Ruvek Kärarhani I Rhi Rhoer Nanokt Arhani Bä Sämat Ama Vuirhong

(17:1-2 / Mak 9:42-48 / Mat 18:7-9)

(17:3-4 / Mat 18:15-20)

¹ Ma Jisas kä qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Tarhongäkt kärqärhong i irhong ngärhi rhartäm sa ama ruvek bä sämät ama vuirhong diva qoki va irhong ngät dän sokt diva avuqi mamär ge iaqäkt kärak i qat taranas nä irhong. ² Vadi mai mamär iva rhi er ti qop sa anga märän bäm ga anga duiqa vät aa qän näkt ti rhon na qa säp garäska qre va qa rhäqäne sa akni nävät tärhae rhäkt ama rhoes ama gaini na rha bä sämät anga vuini. ³ Bä va ngänit lu vät a nas mamär.”

“Ngakt bä akni nävät a ngän di aa anga ruaqa qä slava na qa dä va qa rhamän särhäm ga ma ama qrot iva qale qat tualat toqoräkt dap ngakt bä aa ruaqa qä näpgoer na nas dä va qä qyiradeng ba qa. ⁴ Ngakt bä qa slava na nge ma ngärhäqyet da unmem da ama qunäga aa ron näkt ka män gem nge ma ngärhäqyet da unmem bä qä qoar na nge rhoqortäqyia, ‘Sa ngua näpgoer na nas’ dä va ngi qyiradeng ba qa.”

Mamär Iva Ngi Sämamor Na Aut Katnanakt

⁵ Dä ama ngangda rhi qoaräs nä ma Engeska rhoqortäqyia, “Mamär iva ngi sämamor na aut katnanakt.”

⁶ Dä qa muvät toqortäqyia, “Ngakt bä nga angän gatnanakt di ama gaini na ngät toqor ama mastard aa gavämini diva mamär vät a ngän iva ngän damän sävät tak täkt ama ngämuga rhoqortäqyia, ‘Ngia rhar täm mes bä ngi qutnanokt sä nas pa ama garäska’ dä mamär iva qä nari nämät ngän.”

Ama Latta Di Nak Kop Ama Latta Na Rha

⁷ “Qre va ak nävät a ngän di aa anga latka qarakni i qät täp ama ivätki ura qät lu vät ama sipsipkäna näkt nga qa män i evär

däm ga nävät ama lat dä var qä qoar na aa latka rhoqortäqyia, ‘Ngi ang, ngi lir namuk bä ngia rhuqun bä ngia äs?’⁸ Nguaräm gaku dap kinak pa qä qoar na aa latka rhoqortäqyia, ‘Ngi rhäkmu nä gua tmäs näkt ngi rhäkmu na nas näkt kale nge dävarhäm na ngo dap pa ngua äs dä ngu nakt iva nga nasot dä va sa ngia äs dä ngi nakt?’⁹ Var qa rhes ama mär sage aa latka inguna qa mualat nä qärqäni i qa qoar na aa latka iva qa rhualat nä ini?¹⁰ Di nak kop toqorne na ngän gua latta i nga sa ngän mualat na ama lat kärangätni i sa rha qoar na ngän iva ngän dualat na ngät di nak kop mamär iva ngäni qoar toqortäqyia, ‘Aiut di nak kop ama latta na ut kärarhani i sokt ut tualat!’ ”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ngärhäqyisem Na Rha Ama Gamoe Sa Ama Bias

¹¹ Näkt sa nga varhäm ma Jisas aa iska iva sae ma Jerusalem dä qa met parhäm ama nägoeqa mänguröp ama ngärhäqyiom ma Samaria dä ma Galili. ¹² Bä nga qat tet iva sämät aomni ama värhäm dä ama ngärhäqyisem na rha ama gamoe rha män bät a qa qärrarhani i ama bias pät a rha. As tat mair gläius ¹³ bä rha näs masirhat tävuk toqortäqyia, “Jisas aurha morqa, mamär iva ngi lavuqi na ut!”

¹⁴ Bä nga qa lu rha dä qä qoar toqortäqyia, “Ngän det bä ngäni qur ama priskäna rhäm mes.”

Bä nga rhat tet parhäm ama iska dä märäs pät a rha. ¹⁵ Ama sägäk nävät a rha di nga qa lu i sa märäs pät a qa dä evär däm ga dap kä nänsäs tävuk sage ma Ngämuqa. ¹⁶ Bä arpus na qa säng ma Jisas aa qar bä qat tes ama mär sagem ga. Näkt ka di ama Samariaqa.

¹⁷ Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Gusna i märäs pät ama ngärhäqyisem na rha? Dap arhani ama ngärhäqyiet da lev-aet na rha rha qoe? ¹⁸ Qop nga va qaku aung evär däm ga bä qä navoda ama ansäs sage ma Ngämuqa dap pa sokt tak täkt ama nañiska?” ¹⁹ Dä qä qoar na qa rhoqortäqyia,

“Ngia rhäranas bä ngia rhet. Sa gi qat-nanakt ngä mumäräs pät a nge.”

Ma Ngämuqa Aa Muräktpäm Angät Mänmänäs

(17:26-30, 34-36 / Mat 24:36-44 / Mak 13:32-37)

²⁰ Maos dä ama Farisiqäna rhi snanbät sä ma Jisas iva qäsniä ma Ngämuqa aa Muräktpäm ngä rhän. Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa Muräktpäm diva qaku ngä namän sa anga muqunän iva ngäni lu nämät angän saqong ²¹ bä va qaku ama ruvek ti naqoar toqortäqyia, ‘Erhangät i’ ura ‘Iangät muk i’ inguna ma Ngämuqa aa Muräktpäm di sa nga e gem ngän.”

²² Dä soknga qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ama qäväläm iva äm ngä rhän gärqomni i aingän diva nani a ngän masirhat iva saqi as ngäni lu anga qunäga nävät ma Ruqa aa Emga aa qunäng sokt diva qaku ngän nalu qa. ²³ Ama ruvek pa rhi qoaräs na ngän doqortäqyia, ‘Iak muk i!’ ura ‘Erhak i!’ dä qale ngän namäranas bä ngän nangang nasot a rha. ²⁴ Inguna ma Ruqa aa Emga vät iaqäkt aa qunäga qarak iva saqi as ka rhän* diva qa rhoqor ama iauska qarakni i bañäm mät ka vät ama usäpki bä erait närhage bä särhage. ²⁵ Sokt diva as narhoer dä va qa rhon säda ama märänga aa ron masirhat näkt pa rhit täkt ama qoengait na ama ruvek diva rhi rhon sasot a nas täm ga. ²⁶ Vät ama qäväläm gärqomni iva ma Ruqa aa Emga qa rhän diva ama lat ngät täranas kärangätni i ngät toqor ama lat mudu vät ama rhodäm i ma Noa. ²⁷ Ama ruvek di sa rhat täs dä rhit nakt dä rhat tätlägut dä rhit bodäm na ne bä dängdäng bät ama qunäga qarakni i ma Noa qa mon sämät ama mlauski ama mor qi dä ama iqum ngä män bä ngä rhäksot na rha moe.

²⁸ “Qosaqi rhoqorne na ama rhodäm ge ma Lot. Ama ruvek di sa rhat täs dä rhit nakt dä rhit boda arhä gunän dä rhit bodäm bät ama gunän dä rhit kutnanokt dä rhit täk pät ama vät. ²⁹ Dap kinak pät

* **17:24** vät iaqäkt aa qunäga qarak iva saqi as ka rhän Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a ngät sae.

iaqäkt ama qunäga qarak i ma Lot ka met nae ma Sodom dä ma Ngämuqa qa rhäk na ama rhäptäpki dä ama qabus täm ga ama duiqa qarakni i qat dang bä qa veng da moe. ³⁰ Diva rhoqorne vät iaqäkt ama qunäga qarakni iva vuk sä ma Ruqa aa Emga säda eraqi.

³¹ “Va vät iaqäkt ama qunäga di mamär iva aung gäarakni i qale qa vät ama vätka aa rhäng di saqi as kale ar sä qa bä qä namon säva vät nani aa qärhong gärqärhongni i qali lirkhong ba vät. Bä qosaqi aung gäarakni i qale qa vät a etki di saqi as kale evär däm ga nani guani. ³² Nak pa qunäga vät a ngän sävät ma Lot aa egutki!

³³ “Aung gäarakni i qä siqut iva qa rhu-maiar na aa iar diva qa rhusäng sä ngät nasot dap iaqäkt karak i qa rhusäng sa aa iar diva qa rhumaiar ngät. ³⁴ Ngu qoar na ngän i nävä iaqyäkt ama bängagi diva qale ama ruiom bät ama laiqa ama sägäk näkt pa ma Ruqa aa Emga qä rha ak dap pät ak mäk. ³⁵ Ama unbem ama evovem diva in moe in dualat i ini qräskräas ama wit dä va ma Ruqa aa Emga qä rha akti dap pa qale akti mäk.” ³⁶ †

³⁷ Dä ama mudäsaqongda rhi snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Aurha Engeska, va qoe nai rhoqoräkt?”

Dä qa muvät toqortäqyia, “Äkt i ama säktämgi qali qi e diva västämne na ama isäm e qärangätni i ngät dräm ngät täs ama säktämgi.”

18

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Maqoski Qi Na Ama Ruqa Qarakni IQat Dräm Gat Tatnävämne

¹ Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda na ama enge na ama siqutki ivakt iva qä qur a rha iva qale mämae vät a rha nävät ama nän dap pa vasägos dä va rhi nän.

² Dä qä qoar toqortäqyia, “Mät aomni ama värhäm di qale akni ama matnävämneqa näkt ka di qaku qat dräm gät kutdrir sage ma Ngämuqa dä qaku qat dräm gat tu aa snäng masirhat sävät ama

ruvek. ³ Näkt akti ama maqoski di qali qi mät iomäkt ama värhäm näkt pasägos dä qiat dän sagem ga bä qit nok pät a qa rhoqortäqyia, ‘Ngia rhatnärhäm ngo dä ngia rhair vä gua rhäng sävät gua ik inguna aingo di ama mär gua lat.’ ”

⁴ “Dä as kät kutsäs pät a nas i qat ter bä äkt bä nak as nasot dä qa märhamän särhäm mes toqortäqyia, ‘Nak ngätki i qaku ngut kutdrir sage ma Ngämuqa dä qaku nguat tu gu snäng masirhat sävät ama ruvek ⁵ sokt di nävät tärhakt ama maqoski qarakt i qiat tusar na ngo dä va ngua rhet parhäm ama räkt ngät ama lat bä ba qi i varis ki namusar na ngo masirhat na at mänmänäs pasägos.’ ”

⁶ Dä ma Engeska qä qoar toqortäqyia, “Ngäni nari ama enge qärangätni i ama vu qa ama matnävämneqa qa märhamän bät a ngät. ⁷ Mänia, nak nga qaku ma Ngämuqa qä namualat parhäm ama räkt ngät ama muräkt sävät aa ruvek kärarhani i mudu qa armeng däm da bä ba nas? Nga va qaku qa rhualat toqoräkt kre i rhi nagukt pät a qa vät ama qunäng dä ama bängang moe? Nga va vasägos dä qät kyiradeng na rha? ⁸ Nguat tamän särhäm ngän i nak kop pa qä lir qa rhualat toqoräkt. Dap ngakt bä va ma Ruqa aa Emga qa rhän divar qa rhän bät anga qatnanakt te vät ivät ura qaku?”

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Farisiqa Qä Na Ama Ruqa Qarakni IQat Dräm Gat Ta Ama Takes

⁹ Ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqutki bä iarhakt kärarhae i rhat nanakt i sa rha di ama räkt ta dap tat don arhani. Di qä qoar toqortäqyia,

¹⁰ “Ama ruiom in met pävit säva ama ansäspämgi ama mor qi ivakt iva ini nän. Akni di ama Farisiqa dap akni di ama ruqa qarakni i qät ta ama takes. ¹¹ Ama Farisiqa qa mair sä nas bä qä nän do-qortäqyia, ‘Gu Ngämuqa, nguat tes ama mär sagem nge inguna aingo di qaku ngo rhoqor arhani ama ruvek toqor ama suarha bä iarhakt kärarhae i rhat dräm dat tatmät dä iarhakt kärarhae i rhi qavatnävätlägut

† 17:36 Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Ama udiom ama ruiom diva qali liom moe va ama etki näkt pa akni diva rhi rha qa dap pa qale akni mä.’

bä qäqi rhoqor taerhak ama ruqa qarakni i qät ta ama takes. ¹² Nguat teranot maunmem mäni ama tadenas dä ngut boda ama sägäni nämäni ama ngärhäqyisem nä irhong nävät iarhongäkt moe qärqärhong i ngut ta irhong.’ ”

¹³ “Dap ama ruqa qarakni i qät ta ama takes di qat mair gläius tämuk. Qop kaku mamär iva qä nañäm dävit säva usäp dap kä nän aa brärhäm dä qä qoar toqortäqyia, ‘Ngämuqa, mamär iva ngi lavuqi na ngo ama vuqa.’ ”

¹⁴ “Ngu qoar na ngän i rhak täkt ama ruqa di evär däm ga säva vät i sa ama räkt ka ama ruqa na qa dä ma Ngämuqa aa saqong dap kaku rha ama Farisiqa. Inguna aung gäarakni i qät sämamor na nas diva rhi säm ama gaini na qa dap iaqäkt karak i qät säm ama gaini na nas diva rhi sämamor na qa.”

Ngäni Rhares Pät Ama Rhoes Arha Rhäng Iva Rhat Tet Sagem Ngo

(18:15-17 / Mat 19:13-15 / Mak 10:13-16)

¹⁵ Ama ruvek di qosaqi rhat dän gäqi sa arhä rhoes ama gaini na rha mamär sage ma Jisas ivakt iva qat tu aa rhäkt pät a rha. Bä nga ama mudäsaqongda rha lu rhoqoräkt dä rhat tair särhäm da. ¹⁶ Di nak ma Jisas ka mes ama rhoes sagem mes i qä qoar toqortäqyia, “Ngäni rhares pät ama rhoes arha rhäng iva rhat tet sagem ngo dap kale ngän dair särhäm da inguna ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ngät bä bä iarhakt kärarhae i rha rhoqor tärha rhäkt ama rhoes. ¹⁷ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i aung gäarakni i qaku qä narha ma Ngämuqa aa Muräktpäm doqor anga rhoemga diva qaku qä namon säväm ngät.”

Ama Narhoerqa Ama Qärhong Bät A Qa

(18:18-30 / Mat 19:16-30 / Mak 10:17-31)

¹⁸ Akni ama narhoerqa qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa ama mär qa, ngu lu va ngua mäšana äkt iva dängdäng dä bä ba ngo na ama iar ama sok täm ngät?”

¹⁹ Dä ma Jisas kä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngiat tes ngo i ama mär qa na ngo? Qaku aung di ama mär qa dap sokt ma Ngämuqa. ²⁰ Sa ngiat dräm ama Muräkt nage ma Ngämuqa qärangätni

i ngät tamän doqortäqyia, ‘Qale ngi qavätnävätlägut dä qale ngi veng dä qale ngi sua dä qale ngi iras na anga engirhong säda arhani arhä väs dä mamär iva ngit kutdrir sävät gi mam dä gi nan.’ ”

²¹ Dä qä narhoerqa qä qoar toqortäqyia, “Qamorqa, rhängät täkt ama muräkt moekt di sa nguut tet parhäm ngät mänasäng mudu i ama rhoemga na ngo bä qoki as täkt.”

²² Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “As ama sägäni nga e qärqäni i mamär iva ngia rhualat nä ini. Va ngi vodä gi qärhong moe bä ngi von ama tläkta dä va ngi rha ama mämägän dävk. Näkt pa ngi ang bä ngit päs gua rhäng.” ²³ Bä nga qarak ka nari rhoqoräkt dä qa nari i airäs ka masirhat inguna qa di ama qärhong bät a qa masirhat.

²⁴ Ma Jisas kat lu qa bä airäs ka nävät a qa dä qä qoar toqortäqyia, “Ama qrot masirhat ge ama qärhongbärharha iva rha rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäm.

²⁵ Inguna ama qrot masirhat ge ama kamel iva qa rhon mät anga liqini va anga släpki qarakni i rhit kutäm na qi at täväs dap sa ama qrot masirhat mamär ge ama qärhongbärhaqa iva qa rhon sävä ma Ngämuqa aa Muräktpäm.”

²⁶ Qärarhani i rha nari rhoqor täkt di rha snanbät toqortäqyia, “Di rhoqoräkt di qop pa sirhäkt ngu lu va auge diva qä rha ama mumaiar?”

²⁷ Dinak ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Agini qärqäni i qaku mamär vät ama ruvek nä ini di mamär vät ma Ngämuqa nä ini.”

²⁸ Dä ma Pita qä qoar na qa rhoqortäqyia, “As ngi lu i aiut di sa ut met daqule aurha vät bä ut päs gia rhäng.”

²⁹ Dä ma Jisas kä qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i iarhakt moe qärarhae i sa rha met daqule arha vät ura arha egutpek ura arha läktpek ura arha matpek ura arhä rhoes inguna arhä snäng bät ma Ngämuqa aa Muräktpäm ³⁰ di nak pa rhi rha ama modämne masirhat savono pät tangät täkt ama rhodäm dap pät ama rhodäm nasot dä va rhi rha ama iar ama sok täm ngät.”

Ama Däpquamek Na Äs Kärqosni I Ma Jisas Ka Märhamän Sävat Aa Tñäpki

(18:31-34 / Mat 20:17-19 / Mak 10:32-34)

³¹ Ma Jisas ka rhäqoar sa aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha bä sokt ta sä nas näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ut tet tävit iva sae ma Jerusalem näkt iarhongäkt moe qärqärhong i mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm irhong sävat ma Ruqa aa Emga diva irhong ngä rhu angät släqyige vät a nas. ³² Va rhi vodäm ga bä ba ama Jentailqäna. Va rhat tuma qa bä va rhi slava na qa na ama enge ama vu ngät mamär bä va rhit kot pät a qa ³³ bä va rha rhäranäs ka näkt pa rhi veng ga. Näkt pa vät ama dävaung na qa ama qunäga dä saqi sa qa rhäranas.”

³⁴ Ama mudäsaqongda di qaku qunäga vät a rha sä guani narhäkt. Inguna ama enge angät tarimini di ama ngaip ini bä qaku rhat dräm i ma Jisas kat tamän sävat agini rhoqoräkt.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Säsur Qa Ama Tläqa

(18:35-43 / Mat 20:29-34 / Mak 10:46-52)

³⁵ Ma Jisas di sa nga qorhäs na qa iva qa rhän e ma Jeriko dap akni ama ruqa ama säsur qa di qat muqun bät ama iska aa rhäkt bä qä nän nani guarhong nage ama ruvek. ³⁶ Bä nga qa nari ama gulañ i ngät tet e na qa dä qä snanbät i mäniekt toqoräkt. ³⁷ Dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Ma Jisas nae ma Nasaret di rhakni i qat tet te.” ³⁸ Dä qa näs tävuk toqortäqyia, “Jisas ma Devit aa emga, mamär iva ngi lavuqi na ngo!” ³⁹ Dä iarhakt kärarhae i mai rhi rhoer na ama iska rha näs täm ga dap ti qoar na qa iva mänadin däm ga dä qop kät näs masirhat toqortäqyia, “Devit aa emga, ngi lavuqi na ngo!”

⁴⁰ Dä ma Jisas ka mair bä qa rhäkne ivakt iva rha rhän sä qä säsurqa sagem ga. Bä nga qarak kat tet bä sa glaqot dä ma Jisas kä snanbät sä qa rhoqortäqyia, ⁴¹ “Nani a nge iva ngua rhualat na agiqa bä ba nge?”

Dä qarak ka muvät toqortäqyia, “Gua Engeska, vadi va nguät nañäm.”

⁴² Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Rhäkt di qunäga mät gi saqong. Gi qatnanakt di sa ngä mumäräs pät a nge.”

⁴³ Dä vät iomäkt ama qäväläm dä qop kärak ka ñäm masägos bä qat tet nasot ma Jisas dap kä nänsäs sage ma Ngämuqa. Bä nga ama ruvek moe rha lu rhoqoräkt dä rhi nänsäs sage ma Ngämuqa.

19

Ma Jisas Kä Nä Ma Sakias Ama Ruqa Qarakni I Qat Dräm Gät Ta Ama Takes

¹ Ma Jisas kat tet mät ma Jeriko ² dap akni ama ruqa qarakni i rhat tes ka i ma Sakias kärakni i ama narhoerqa bä ba ama ruvekkärarhani i rhit ta ama takes näkt ama qärhong bät a qa di qale qa e. ³ Di nani a qa iva qä lu i ma Jisas di auge iaqäkt sokt di qaku mamär vät a qa i nage ama gulañ inguna ama qot ka. ⁴ Dä soknga qa ang masirhat narhoer va arhä qamäs bä qa veng bät ama ngämuga ivakt iva qä lu qa inguna ma Jisas diva qa rhet parhäm iaqäkt ama iska.

⁵ Bä nga ma Jisas ka män bät iosäkt ama ivärhäs dä qa ñäm savuk dä qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Sakias, ngi lir ngi srätdäm inguna va rhäqyerhäkt diva qale ngo vä gia vätka.” ⁶ Dä soknga qa lir qa srätdäm bä qa ar sä ma Jisas na ama märmärgem.

⁷ Ama ruvek moe rha lu rhoqoräkt dä rhi nasäng i rhat tamängus toqortäqyia, “Iaqäkt di qa män i ama tmänga na qa säva ama vuqa aa vätka.”

⁸ Dä ma Sakias ka mair dä qä qoar nä ma Engeska rhoqortäqyia, “Gua Engeska, ngi lu! Qoki va rhäkt diva ngu voda ama qäväläm nävät gu qärhong bä ba ama tläkta näkt ngakt bä nga mudu ngua iras ba nas sa aung aa anga guani di rhäkt diva ngua rhuvät pät a qa malevaet nä imek savono nä ianiäkt kärqäni i sa mudu ngua iras ba nas sä ini.”

⁹ Dä ma Jisas kä qoar na qa rhoqortäqyia, “Rhäqyerhäkt di sa ma Ngämuqa qat tuma-iar na ama ruvek nävä rhak täkt ama vätka inguna rhak täkt ama ruqa di qosaqi qa nävät ma Abraham aa enevaqi. ¹⁰ Inguna ma Ruqa aa Emga qa män ivakt iva qät ñäm bä qat tumaiar nä iarhakt kärarhae i musäng sä rha.”

*Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama
Latta Ama Ngärhäqyet Na Rha
(19:11-27 / Mat 25:14-30)*

¹¹ Bä nga rhat nari rhärhong däkt dä saqi as ma Jisas kat tamän särhäm da na ama enge na ama siqutki inguna qale qa glaqot nä ma Jerusalem bä ama ruvek tat tu arhä snäng iva ma Ngämuqa aa Muräktpä m diva ngärhi lir ngä rhän masärmän bät iomäkt ama qäväläm da ama ruvek arhä saqong moe.

¹² Dä qä qoar toqortäqyia, “Akni ama moräs na qa ama ruqa qa met säväät aosni ama ivärhäs gläius ivakt iva rha rhair na qa iva qa rhän i ama vitnaqa näkt pa saqi evär däm ga. ¹³ Dä qa mes aa latta ama ngärhäqyisem na rha näkt ka von da asägäk asägäk ta ama ligäri ge na ama gol. Näkt ama ligäri ge asägä ge asägä ge di ige ngä met e na ama dävagukt ama eqoan angät titsek. Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Va ngäni märmor iaglengäkt ama ligäri gleng bä dängdäng i ngua rhän.’ ”

¹⁴ “Sokt di aa ruvek moe di ama vu da arha ron na qa mamär dä rha rhäk na ama engevärharha nasot a qa ivakt iva rhi qoar nä iarhakt kärarhae iva rha rhair na qa rhoqortäqyia, ‘Ut mer tak täkt ama ruqa qä namän iva ama vitnaqa ba ut.’ ”

¹⁵ “Sokt di nak ta mair na qa iva ama vitnaqa näkt evär däm ga säva aa vät. Dä qa rhäkne nani ama latta qärrarhani i mäqi qa von da rha ama ligär ivakt iva qä lu i rha mualat toqor mäniekt nä iangärhäkt ama ligär.”

¹⁶ “Ama narhoerqa ama ruqa qa män dä qä qoar toqortäqyia, ‘Gua morqa, gi ligär di angät mänbitka di na ama ngärhäqyisem sae.’ ”

¹⁷ “Dä aa morqa qä qoar toqortäqyia, ‘Mamär mas sagem nge, gua latka ama mär qa. Va rhäkt di ngu von nge rha ama ngärhäqyisem na ap ama värhap ama mor ap iva ngit lu vät ap inguna sa ngia mualat mamär sa ama marheka nä irhong.’ ”

¹⁸ “Ama udiomnaqa qa män dä qä qoar toqortäqyia, ‘Gua morqa, gi ligär di angät mänbitka di na ama ngärhäqyet sae.’ ”

¹⁹ “Dä aa morqa qa muvät toqortäqyia, ‘Va ngit lu vät ama ngärhäqyet na ap ama värhap ama mor ap.’ ”

²⁰ “Dä saqi as akni ama latka qa män dä qä qoar toqortäqyia, ‘Gua morqa, gi ligär tangät. Ngua ong bät a ngät pa ama bauläm näkt ngua ngaip ngät. ²¹ Ngua mualat toqoräkt dinguna ngut len nge inguna ama vu qa ama ruqa na nge sä gia latta. Ngit ta agini qärqäni i qaku nge gi qäni näkt ngit sek mät ianiäkt kärqäni i sa qaku ngia qutnanokt ini.’ ”

²² “Dä aa morqa qa muvät toqortäqyia, ‘Va ngua rhu nge va ama muräkt pä t gia enge angät tpäs. Ainge di ama latka ama vu qa na nge. Sa ngia qoar i gua lat di ama vu ngät sä gua latta i ngut ta agini qärqäni i qaku ngo gu qäni dä ngut sek mät ianiäkt kärqäni i sa qaku ngua qutnanokt ini. ²³ Ngakt bä ngiat tu gi snäng i ngätki rhoqoräkt säväät a ngo dä mäniekt bä qaku ngia mu gu ligär iva ngärhi sa säväät a nas iva nga evär däm ngo dä va ngu rha ngät sa anga mänbitka?’ ”

²⁴ “Dä qä qoar nä iarhakt kärarhae i rhat mair e glaqot toqortäqyia, ‘Ngäni rha aa ligär nagem ga bä ngäni vodäm ngät bä bä iaqäkt kärak i sa ama ngärhäqyisem ama ligär.’ ”

²⁵ “Dä rhi qoar toqortäqyia, ‘Aurha morqa, nak sa qa di aa ngärhäqyisem ama ligär nga e gem ga!’ ”

²⁶ “Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Ngu qoar na ngän i aung gä rakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae. Dap aung gä rakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha aa qäni ama gaini nä ini nagem ga. ²⁷ Dap gua ikkäna qärrarhani i qaku nani a rha iva ngua rhän i ama vitnaqa na ngo bä ba rha di ngäni rha rha sarhäkt bä va ngäni veng da dä gu saqong.’ ”

*Ma Jisas Ka Mon Sae Ma Jerusalem
(19:28-44 / Mat 21:1-11 / Mak 11:1-10 /
Jon 12:12-19)*

²⁸ Nasot i ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä qa er va arhä qamäs pävit sae ma Jerusalem. ²⁹ Bä nga qat tet bä sa glaqot na ama värham ama lel am ma Betfage dä ma Betani mäni ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip dä qa rhäk na ama udiom nävät aa mudäsaqongda ³⁰ näkt kä qoar na iom doqortäqyia, “In det säp

iomäkt ama värhäm gärqomni i äm nga e vä in gamäs bä nga va inät don sävä bäm dä va ini lu ama donki ama rhoem ga qarakni i sa rha qop sä qa sae qarakni i as mudu qaku aung ga muqun bät aa rhäng. Dä ini rhäväkt sä qa näkt pa in det sä qa sarhe. ³¹ Ngakt bä nga aung gä snanbät sä en doqortäqyia, 'Mäniekt bä init täväkt sä qa?' dä va ini qoar na qa rhoqortäqyia, 'Ma Engeska nani a qa na qa.'

³² Qärqiomni i ma Jisas ka rhäk na iom sae di in män bät iarhongäkt moe i sa qa qoaräs na iom sävät irhong. ³³ Bä nga init täväkt sä qä donki ama rhoem ga dä iarhakt kärarhae i rhit lu vät a qa di rhi snanbät sä iom doqortäqyia, "Mäniekt bä init täväkt sä qa?"

³⁴ Dä in muvät toqortäqyia, "Ma Engeska nani a qa na qa."

³⁵ Bä in män sä qä donki ge ma Jisas bä in don nä in baulem ama uiu em bät aa rhäng näkt in mu ma Jisas pono vät aa rhäng. ³⁶ Bä nga ma Jisas kat tet pät ama donki aa rhäng dä ama ruvek ti vreng arhä boi ama uiu ngät pät ama iska. ³⁷ Bä nga qat tet bä sa glaqot na ama ivärhäs i ama iska qat tet tämane näda ama Damgi na ama Olip at täväs dä ama guläñgi moe na ama mudäsaqongda rhi nasäng i rhi nänäs na ama märmärgem masirhat sage ma Ngämuqa nävät ama lat ama nañis ngät moe i vasägos dä sa rhat lu ma Jisas i qat tualat na ngät dä rhit näs toqortäqyia,

³⁸ "Mamär iva ama modämne sävät ama vitnaqa qarakni i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki."

"Mamär iva ama bulap da ama usäpki arha ron dä ama ansäs sage ma Ngämuqa rhävuk!"

³⁹ Arhani ama Farisiqäna mänguräp ama guläñgi rhi qoar nä ma Jisas toqortäqyia, "Qamorqa, ngi näs tä gi mudäsaqongda iva mänadin däm da!"

⁴⁰ Dä qa muvät toqortäqyia, "Ngu qoar na ngän i ngakt bä nga mänadin däm da dä va ama dui ngärhit nästäm."

Ma Jisas Kät Nok Sä Ma Jerusalem

⁴¹ Bä nga qat tet bä sa glaqot nä ma Jerusalem bä qa lu äm dä qa nok sä äm.

⁴² Dä qa qoar toqortäqyia, "Vät tak täkt ama

qunäga di nani a ngo masirhat i vadi va ngi lu mamär na agiqa iaqäkt iva qä von nge rha ama bulap sokt di rhäkt di qaku mamär vät a nge iva ngi nalu rhoqoräkt. ⁴³ Va ama qäväläm ngä rhän bät a nge iva gia ikkäna rhi ing däm nge na ama surqa bä va rhi slava na nge närhage närhage. ⁴⁴ Va rhi slava na nge Jerusalem samäk sävät ivät ngi nä ngia es muk dä gi surqa aa ron maräkt. Bä va qaku rhi namet daqule anga duiqa vono vät akni aa rhäng inguna sa qaku ngia lu mamär i sa ma Ngämuqa qat dän sagem nge."

Ma Jisas Ka Qumär Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

(19:45-48 / Mat 21:12-17 / Mak 11:15-19 / Jon 2:13-22)

⁴⁵ Dä qa mon säva ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm bä qa nasäng i qät kutmäs iarhakt kärarhae i rhit boda arhä qärhong e vä bäm. ⁴⁶ Qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Ma Ngämuqa aa enge qärangätäni i sa mudu rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, 'Gua vätki diva ama vätki na ama nän sokt di sa ngän mualat sä qi ma ama suarha arhä qeqi.'"

⁴⁷ Vät ama qunäng moe dä ma Jisas kä su va ama ansäspämgi ama mor qi. Dap ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna näkt sävät ama morta mänguräp ama ruvek di rhi siqut i rhit näm nani anga iska iva rhi veng ga. ⁴⁸ Sokt di qaku mamär vät a rha iva rhi namän bät aung anga iska iva rha rhualat toqoräkt inguna ama ruvek moe di rhi nging däm ga bä rhat tu arha sdäm mamär sävät aa enge.

20

Rha Snanbät Sä Ma Jisas Närha Aa Qrot

(20:1-8 / Mat 21:23-27 / Mak 11:27-33)

¹ Vät akni ama qunäga rhoqoräkt i qä su ama ruvek pa ama ansäspämgi ama mor qi bä qä sameng na ama sameng ama mär ngät dä ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna näkt ama morta rha män gem ga. ² Dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngi qoar na ut i ngiat tualat toqor täkt di na ama qrot nage auge. Auge qa von nge rhä rhangät täkt ama qrot?"

³ Dä qa muvät toqortäqyia, “Dä qosaqi va ngu snanbät sä ngän na ama snanbät. Ngäni qoar na ngo. ⁴ Ma Jon Gä baptais pät ama ruvek di iangärhäkt di nga ngät na rhävuk ura ngät nage ama ruvek?”

⁵ Dä rhat tamän särhäm ne sä iangärhäkt aa snanbät dä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “Ngakt bä urhi qoar i iangärhäkt ma Jon aa baptais di ngät na rhävuk dä va qä snanbät sä ut toqortäqyia, ‘Bä nga rhoqoräkt dä mäniekt bä qaku ngän mat maengäkt nämät ka?’ ⁶ Dap ngakt bä urhi qoar toqortäqyia, ‘ngät di ngät nage ama ruvek’ diva ama ruvek moe rhi rhumät nä ut na ama dui inguna rhat nanakt ma ama qrot i ma Jon di akni ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa.”

⁷ Bä äkt i sa rha muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qaku ut dräm i ngät na qoe.”

⁸ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä qosaqi ngo diva qaku ngu naqoar na ngän i nguät tualat nävät auge aa qrot.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Latta Qärrahani I Rhit Lu Vät Ama Etki Na Ama Wain
(20:9-19 / Mat 21:33-46 / Mak 12:1-12)

⁹ Dä qa nasäng i qat tamän särha ama ruvek na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Maos dä akni ama ruqa qa qutnanokt ama qauligleng bät aa etki qärqiglengni i rhat tes igleng i ama wain. Qa mualat toqoräkt näkt ka von arhani ama latta rha aa lat iva rhat tualat na ngät bä ba qa dap ka met säväät aosni ama ivärhäs bä va qaku qä nalir qä namän. ¹⁰ Bä sa nga sräp ama etki dä qarak ka ruqa qa rhäk na akni ama latka sage qa latta ivakt iva rhi von ga rha anga gavam nävät ama etki na ama qauligleng. Sokt di ama latta rha arhäktgyäm sä qa näkt ta rhäk na qa dap kaku qa rha agung. ¹¹ Dä qa etki arha ik ka rhäk na akni ama latka sagem da dä qosaqi rha arhäktgyäm sä qa bä rha von ga rha ama qluqi näkt ta rhäk na qa dap kaku qa rha agung. ¹² Dä qoki as ka rhäk na ama dävauang na qa dä rha muvospos pät a qa näkt ta rhon na qa särhage na ama etki.”

¹³ “Nasot dä ama etki arha ik kä qoar toqortäqyia, ‘Ngu lu va ngua mäšana? Rhäkt diva ngu rhäk nä ngua emga qarakni i sa

gua snäng bät a qa mamär dä nguaräm ba rhi qutdrir vät a qa.’ ”

¹⁴ “Bä nga ama latta rha lu qa dä rha märhamän särhäm ne i rhi qoar toqortäqyia, ‘Rhak täkt di iaqäkt karak iva qä rha ama etki nasot aa mam. Urhi veng ga ivakt iva urhi rha ama etki bä ba nas.’ ¹⁵ Dä rha rhon na qa sä dalek na ama etki näkt ta veng ga.”

“Ngu lu va ama etki arha ik ka mäšana na rha? ¹⁶ Va qa rhän bä va qä veng iarhakt ama latta dap pa qä von guavek tä iangärhäkt ama lat na ama wain.”

Bä nga ama ruvek ta nari rhoqor täkt dä rhi qoar toqortäqyia, “Nak padi va qale qä namualat toqoräkt.”

¹⁷ Ma Jisas ka näm maräkt säväät a rha dä qa snanbät toqortäqyia, “Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu ama rharimini rhoqor mäniekt sä rhangät täkt ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät toqortäqyia,

“ ‘Ama duiqa qarak i mudu iarhakt kärerhae i rhat dräm dit täk pät ama vät ta mer mä qa di nak karak iaqäkt i rhäkt di ama qrot ama vätki nagem ga qarak i qat sangar a qi moe?’

¹⁸ Bä iarhakt moe qärerhae i arharpus na rha vät tak täkt ama duiqa aa rhäng diva bäktgyäm sä rha mä irhong mä irhong dap ngakt bä arharpus nä rhak täkt ama duiqa vät aung aa rhäng diva värhot täm ga mamär.”

Ama Snanbät Säväät Iomäkt Iva Rhit Boda Ama Takes
(20:19-26 / Mat 22:15-22 / Mak 12:13-17)

¹⁹ Ama Skraipkäna näkt säväät ama priskäna ama moräs na rha qärerhani i rhat nari qa di rhit näm nani anga iska ivakt iva rhi lir ti sangar a qa äkt inguna rhat dräm i sa qa märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqutki di säväät a rha. Sokt di qaku rha sangar a qa inguna rhit len ama ruvek.

²⁰ Bä äkt i qoki sa arhä saqong bät ma Jisas mamär dä rha rhäk na arhani ama qasesta sagem ga bä rha irastäm na nas i ama engätki na rha ama ruvek. Nani a rha iva rhi sangar ma Jisas pät agung aa enge angät tpäs ivakt iva rhi vodäm ga säva ama tpäsinaqa aa rhäkt iva qa rhu qa

va aa muräkt. ²¹ Dä soknga qärrarhani rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut dräm i ngiat tamän bä ngi su na ama engätki dä ngiat tualat sa ama ruvek moe rhoqorne dap ngi su na ama engätki sävät ma Ngämuqa aa snängaqa. ²² Nga maräkt parhäm ama Muräkt iva urhit bon da ama takes sage ma Sisar ura qaku?”

²³ Qa räm arha irasini dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, ²⁴ “Ngäni qur a ngo rha anga qunäga ama sägäk aa rhitsek angät ligäriige. Auge aa iauski rhakt täkt pä m ige? Dä auge aa sämsäm dangät täkt pä m ige?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Ma Sisar.”

²⁵ Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä soknga ngäni von ma Sisar tä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Sisar aa qärhong dap pa ngäni von ma Ngämuqa rhä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Ngämuqa aa qärhong.”

²⁶ Qop kaku mamär vät a rha iva rhi sangar a qa vät guani angät tpäs kärqäni i qa märhamän bät ini ge ama ruvek. Dap kinak kräk mät ta nävät aa muvätki dä soknga mänadin däm da.

Ama Sadyusiqäna Arhä Snanbät Sä vät Iomäkt Iva Ama Ruvek Ta Rhäranas Nämät Ama Tñäpki

(20:27-40 / Mat 22:23-33 / Mak 12:18-27)

²⁷ Arhani nävät ama Sadyusiqäna iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt i saqi as pa ama ruvek ta rhäranas näva ama tñäpki di rha män ge ma Jisas sa ama snanbät. ²⁸ Bä rhi qoar toqortäqyia, “Qamorqa! Mudu ma Moses ka sä m ama muräkt bä ba ut i ngakt bä nga aung anga matka qä ñäp daqule aa egutki dap kaku ina anga es dä va aa läkka qa rhät iaqyäkt ama maqoski ivakt iva qä sa vät a qi bä ba aa matka.

²⁹ “Maos dä qale ama sägärhae ama ngärhäqyet da udiom na rha ama gamoe. Ama narhoerqa qa mät ama evopki näkt ka ñäp dap kaku ina anga es. ³⁰ Dä ama udiomnaqa qa mät a qi näkt ka ñäp ³¹ dä qosaqi ama dävauingnaqa bä qoki rha moe ama ngärhäqyet da udiom na rha rha mät a qi näkt ta ñäp daqule qi dap kaku aung ga sa vät a qi. ³² Dängdäng dä qa evopki qia

ñäp. ³³ Dä soknga va auge aa egutki na qi mirhup pä t ama qäväläm gärqomni iva ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki inguna rha moe ama ngärhäqyet da udiom na rha sa rha mät a qi?”

³⁴ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ama ruvek ama gamoe dä ama evop nävät tärhong däkt ama rhodämirhong di rhat tätlägut. ³⁵ Dap ama ruvek kärarhani i ama räkt ta dä ma Ngämuqa aa saqong di nga nasot i sa rha rhäranas nämät ama tñäpki diva qaku rhi natmätlägut bä qosaqi va qaku ama ruvek ti navon da arhani ama ruvek sämät ama ngärhaegurhini. ³⁶ Bä va saqi as kaku rhi natñäp inguna sa rha män i rha rhoqor ama enselqäna. Näkt kosaqi rha di ma Ngämuqa aa es inguna sa rha märanas nämät ama tñäpki.

³⁷ “Dap sävät ama ruvek ama ñäp ta qärrarhani i rhat täranas nämät ama tñäpki di qäqi ma Moses ka qur a ut mamär vät ama enge sävät ama ngämungäm gärqomni i vur ama rhäptäpki vät a ä m i ama ñäpta diva saqi as ta rhäranas mugas. Qa qur a ut toqoräkt i qat tes ma Ngämuqa i ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa. ³⁸ Ma Ngämuqa di qaku ama ñäpta arhä Ngämuqa dap ka di ama ngätdäqäm da arhä Ngämuqa inguna varhäm aa mädräm di ama ruvek moe di nak ama ngätdäqäm da.”

³⁹ Arhani ama Skraipkäna di rhi qoar toqortäqyia, “Qamorqa, sa ngia voda ama mär qi ama muvätki.” ⁴⁰ Näkt sa qaku nani aung iva saqi as kä snanbät sä qa na agung anga snanbät inguna rha moe di sa rhit len.

Auge Aa Emga Ma Krai s?

(20:41-44 / Mat 22:41-46 / Mak 12:35-37)

⁴¹ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Mäniect bä rhi qoar i ma Krai s di nak ma Devit aa emga na qa? ⁴² Inguna ma Devit di sa qa märhamän mamär va ama Abuk na ama Mabu rhoqortäqyia,

“Ma Ngämuqa qa qoar nä gua Engeska rhoqortäqyia,

“Ngia rhuqun dä gu märmär* bä qale nge e

* **20:42** Ngia rhuqun dä gu märmär Rhos täkt ama mä mugunäs di ama vit na äs masirhat ge ma Ngämuqa da ama usäpki arha ron. Ama märmäret di ama ivärhäs kärqosni i na ama qutdrir dä na ama qrot.

⁴³ bä dängdäng iva ngua rhän näp gia ikkāna arhä vās
bä rha rhän i ama laiqa na rha nanokt gia qäriglem.” ’

⁴⁴ Ngu lu va sirhäkt ma Devit aa emga na qa rhoqor mäniekt inguna ma Devit ka mes ka rhoqortäqyia, ‘Gua Engeska?’”

*Ngänit Lu Mamär Nämät Ama Skraipkāna
(20:45-47 / Mat 23:1-36 / Mak 12:38-40 /
Luk 11:37-54)*

⁴⁵ Bä nga rhoqoräkt i ama ruvek tat nari qa dä qä qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, ⁴⁶ “Ngänit lu nämät ama Skraipkāna. Nani a rha iva rhat pitmane sa ama boi ama uiu ngät pät a nas bä nani a rha masirhat iva ama ruvek ti rhar sä rha na ama qutdrir vät ama ivärhimek kärqämekni i ama ruvek tit boda arha tmäs e dä nani a rha iva rhat tuqun bät ama lai vuk dä ngärhaväm ba ama mämairväm dä nani a rha na ama mämugunimek ama vit nä imek pa ama tmäsimek. ⁴⁷ Dap kosaqi rhat täs pät ama evop ama maqosta sa arhä qärhong näva arha vät dä rhi nän na ama uiu ngät ama nän iva säda ama ruvek arhä saqong. Iarhakt kärarhae i rha rhoqor täkt diva ma Ngämuqa qä rhäksärhäm da dä va qä sangäm na rha masirhat.”

21

*Ama Tlä Qi Ama Maqoski At Pänbon Sage
Ma Ngämuqa
(21:1-4 / Mak 12:41-44)*

¹ Bä nga ma Jisas ka ñäm bävit dä qa lu ama qärhongbärharha i rhat tu arhä vänbon ba ama ansäspämgi ama mor qi at mämuäs. ² Dä qosaqi qa lu ama tlä qi ama maqoski i qia mu ama brasirhom ama gaini nä irhom mamär. ³ Dä qä qoar toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i rhaerhaktni ama maqoski di sa qia mu ama vänbon masirhat pa arhani arhä vänbon angät tpäs. ⁴ Erhärha rhäkt ama ruvek moe di sa rha voda arhä vänbon nävät arhä mämägän dap taerhaktni di qia von nävät arha tläqa rhä qärqäni i mai va mamär vät a qi nävät ini.”

*Ma Jisas Ka Märhamän Sävat Ama
Ansäspämgi Ama Mor Qi Iva Qäbäs Na Qi
(21:5-6 / Mat 24:1-2 / Mak 13:1-2)
(21:7-19 / Mat 24:3-14 / Mak 13:3-13)*

⁵ Arhani ama mudäsaqongda di rhat tamän sävat ama ansäspämgi ama mor qi at murhämeska qäraktni i ama ruvek ta rhäk pät a qi na ama mär ngät ama dui dä ama vänbon iva sage ma Ngämuqa. Sokt di ma Jisas kä qoar toqortäqyia, ⁶ “Bä sävat tärhong däkt kärqärhongni i sa ngiat lu irhong däkt di ama qäväläm nga e iva äm ngä rhän iva qaku qale anga duiqa vono vät akni aa rhäng dap pa rha rhartäm sä ngät moe sa rhämono sävat ivät.”

⁷ Dä rhi snanbät toqortäqyia, “Qamorqa, urhi lu va qäsniä dä rhärhong däkt ngä rhäranas? Dä va agi muqunangi qia rhän iva qi sameng i qorhäs iva rhärhong däkt ngät täranas?”

⁸ Dä qa movät toqortäqyia, “Ngänit lu mamär i varis aung gä nairas tam ngän. Inguna ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rha rhän bä va rhat tualat nävät gu ngärhipki i rhi qoar i, ‘Aingo di ma Kraisl!’ dä qosaqi ‘Ama qäväläm na aa mänmänäs sa äm nga e glaqot.’ Mamär iva qale ngän det nasot a rha. ⁹ Ngakt bä nga sa ama ulaqi qia märanas pät ama ivärhap ama rhäqäp na ap ura ngäni nari iva ama inirqi qiat täranas pät amekni anga ivärhimek mänguräp ama ruvek dä va qale ngänit len. Inguna qoki va rhärhong däkt diva irhong ngä rhän narhoer dap as pa ama tpäsini diva qaku ini ngä namän äkt.”

*Ma Jisas Ka Qoar Iva Ama Ulaqi Qiat Dän
Bä Va Rhi Sangäm Na Ngän Mävängam
(21:12-19 / Mat 10:16-25 / Mak 13:9-13)*

¹⁰ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä ama ruvek näva amni ama ivärham diva rhat täranas na ama ulaqi sävat a ne dä ama muräktpäm diva ngät täranas sävat a ne. ¹¹ Dä va ama qängän ama mor ngät dä va ama ruvek tit näp mät ama qärhuqi vät apni ama ivärhap dä va ama räm maos maos ngät dän. Dä va ama ruvek tit len masirhat nävät ama rhäqäp nä irhong iva irhong ngät täranas. Dä va ama muqunän ama enges ngät pa ngät dän bät ama usäpki.”

¹² “Dap as nga narhoer vä rhärhong däkt angät kamäs dä va rhi sangar a ngän bä rhi sangäm na ngän mavängam. Va rhat tair na ngän ba ama mämairväm dä va rhat tu ngän ba ama tpäskiarharhäng dä va rhat tair na ngän da ama vitnarha rhi na ama tpäskinarha arhä saqong inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. ¹³ Rhom däkt diva ama släqyäs bä ba ngän ivakt iva ngäni sameng sävät a ngo.

¹⁴ “Sokt di as narhoer dä va ngän du angän snäng mamär iva qale qänäskänes ngän iva ngän dair särhäm mes toqor mäniekt. ¹⁵ Inguna va ngu von ngän da ama enge dä ama mädräm ama mär ngät bä nga rhoqoräkt dä va qaku mamär vät angäna ikkäna iva rha rhän näva angän bäs sa angäna enge ura va rhi nänairas na ngät. ¹⁶ Bä qäqi va angän mamäkkäna dä angäna matpek dä angäna läktpek dä angän gärhae dä angäna ruavek diva rhi sangar a ngän bä va rhat tu ngän ba ama muräkt dä va rhi veng guavek nävät a ngän. ¹⁷ Ama ruvek moe va ama vu da arha ron mamär sävät a ngän inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. ¹⁸ Sokt diva qaku qäbäs na anga sägäk anga qäsega nävät angän bäs. ¹⁹ Nga ngänät mair ma ama qrot diva bä ba ngän na ama iar ama sok täm ngät.”

Ma Jisas Ka Märhamän Sävat Ma Jerusalem Iva Qäbäs Na Qi

²⁰ “Ngakt bä nga ngäni lu ama rhäqäp na rha ama ulaqimärharhärhäkt i rhi nging dä ma Jerusalem dä mamär iva ngänät dräm i sa qorhäs iva qäbäs na qi. ²¹ Bä nga rhoqoräkt dä mamär iva iarhakt kärarhae i qale rha e ma Judia di rhi ang masirhat pävit sävät ama dam dap kosaqi va iarhakt kärarhae i qale rha e ma Jerusalem di vuk sä rha nae dap pa iarhakt kärarhae i qale rha dalek nä ma Jerusalem di qale rhi namon sae. ²² Inguna rhom däkt ama qäväläm ba äm ngä rhän iva ma Ngämuqa qä sangäm nä ma Jerusalem diva varhäm ma Ngämuqa aa enge qarängättni i ngät tamän doqoräkt. ²³ Va ama qrot mamär vät iangärhäkt ama qunäng ba ama evop kärarhani i ama sarem däm da bä qosaqi bä iarhakt kärarhae i ama rhoes pät a rha. Inguna ama märänga ama mor qa va qa rhän bät ama Judaqäna

arha ivärhäs moe bä va ma Ngämuqa aa uraqi diva arpus na qi sävät iarhakt ama ruvek. ²⁴ Arhani diva rhi rhodäkt mät ta na ulaqi arha sen. Dap arhani diva rhi sangar a rha säva ama tpäskiarharhäng ba apni ama ivärhap moe. Ama Jentailqäna va rhi naengmät nä ma Jerusalem näkt pa qale läm ba arhä muräkt bä dängdäng i ma Ngämuqa sa qa mu sa äkt iva qale läkt na arhä muräkt.”

*Ma Ruqa Aa Emga Aa Mänmänäs
(21:25-28 / Mat 24:29-31 / Mak 13:24-27)*

²⁵ “Va ama muqunän ngä rhän mät ama qunäga dä ama equngi näkt ama qaeng. Dap pa vät ama ivätki moe diva inirqi na ama ruvek dä va rhäqäp ta na ama tlenga nävät ama dädrin nage ama vaeng gärangättni i ngät täranas pä garäska. ²⁶ Bä va ama ruvek diva räträt pät a rha mät ama tlenga dä iomäkt ama qäväläm angärha ron i qale rha nani agini qarqäni va ini ngä rhän bät ama ivätki inguna va iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong mät ama leqäs kärqärhong i irhong angät krot diva sarhäktsarhäkt pät irhong. ²⁷ Mamär dä va rhi lu ma Ruqa aa Emga i qat dän ba ama eqoeqi sa ama qrot dä ama mor qa ama murhämeska. ²⁸ Bä nga rhärhong däkt irhong ngärhi nasäng iva irhong ngät täranas dä ngän dair bä va ngäni sek angän bäs inguna sa qorhäs iva rhi rhäqäs täm ngän.”

*Ama Rhisu Nävät Ama Rhaunga
(21:29-33 / Mat 24:32-35 / Mak 13:28-31)*

²⁹ Dä ma Jisas kä qoar na rha nä rhangät täkt ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Ngäni lu ama rhaunga näkt sävät angät ama ngämung moe. ³⁰ Ngakt bä vukpuk sa angärha vol bä ngäni lu rhoqoräkt dä sa ngänät dräm i ama qunängit nga e glaqot. ³¹ Di rhoqorne rhoqoräkt i ngakt bä va ngänät lu rhärhong däkt i irhong ngät täranas dä va ngänät dräm i ma Ngämuqa aa Muräktpäm di sa nga e glaqot.” ³² “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva rhit täkt ama qoengait diva qaku rhäksot nä it bä dängdäng i rhärhong däkt di sa irhong ngä märanas. ³³ Ama usäpki qi na ama ivätki diva qäbäs na em dap pa gua enge diva qaku qäbäs na ngät.”

Mamär Iva Ama Qarhap Ngän

³⁴ “Ngänit lu mamär i varis bok da angän snängaqa nage ama tmäski dä ama tnaktki dä ama qänäskänes masirhat sävät kärqärhongni nämäni rhangättni ama iar i varis iaqäkt ama qunäga qä särmän na ngän masägos toqor ama seoqa qarakni i qä särvät särha ama qaiuqa. ³⁵ Bä va iaqäkt ama qunäga qarakni iva evär däm ngo vät a qa diva qa rhän bät ama ruvek moe qararhani i rhat däqäm bät ama ivätki moe. ³⁶ Mamär iva ama qarhap ngän basägos dap pa ngäni nän iva ngän däqäne dä mamär i ngäni ingis nämät tärhong däkt kärqärhongni i sa qorhäs iva irhong ngä rhäranas dä qosaqi va ngäni nän iva mamär vät a ngän iva ngänät mair mamär dä ma Ruqa aa Emga aa saqong.”

³⁷ Vät ama qunäng nasot a ne dä ma Jisas kä su va ama ansäspämgi ama mor qi näkt ama säpbängang moe dä qat tet bä ama bängagi moe qiat tet pät a qa da ama Damgi na ama Olip at täväs. ³⁸ Näkt ama ruvek tat dän bät ama duququs moe mamär ivakt iva rhat nari qa va ama ansäspämgi ama mor qi.

22

Rha Märhamän Bät A Ne Iva Rhi Veng Ma Jisas

(22:1-2 / Mat 26:1-5 / Mak 14:1-2 / Jon 11:45-53)

¹ Sa ama tmäski na ama bretkäna qarangättni i qaku anga yis pä m ngät käraktni i rhat tes ki i ma Pasova di sa qia e glaqot ² dä ama priskäna ama moräs na rha näkt sävät ama Skraipkäna di rhit näm nani anga iska iva rhi sokot nä ma Jisas ma ama up inguna rhit len ama ruvek.

Ma Judas Va Qä Vodä Ma Jisas Ba Aa Ikkäna

(22:3-6 / Mat 26:14-16 / Mak 14:10-11)

³ Bä nasot dä ma Sämgä qa mon sämät ma Judas Iskariot käraktni i qa nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda. ⁴ Bä qa met bä sage ama priskäna ama moräs na rha dä ama narhoerta bä ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämgi ama mor qi bä rha märhamän särhäm ne rhi na qa iva qä vodä

ma Jisas bä ba rha rhoqor mäniekt. ⁵ Dä mär gem da dä rha rhares iva rhi von ga rha anga ligär. ⁶ Bä äkt i qa rhares näkt sa qät näm nani anga qäväläm gärqomni i qaku anga guläñgi na anga ruvek ge ma Jisas dap pa qä vodäm ga bä ba rha.

Ma Jisas Ka Mäs Ma Pasova Angärha Tmäs Kä Na Aa Mudäsaqongda

(22:7-13 / Mat 26:17-25 / Mak 14:12-21 / Jon 13:21-30)

⁷ Sa ama qunäga qa män iva ama Judaqäna rha rhuqunän na ama tmäski na ama bretkäna qarangättni i qaku anga yis pä m ngät toqoräkt i rhit boda ama vodämes na ama sipsipkäna ama ngärhoes bä bä ma Pasova. ⁸ Bä äkt i ma Jisas ka rhäk nä ma Pita qä nä ma Jon i qä qoar na iom doqortäqyia, “In det bä ini rhäkmu na ama tmäs sävät ma Pasova bä ba ut iva u äs ngät.”

⁹ Dä in snanbät toqortäqyia, “Nani a nge na un iva uni rhäkmu nä ngät koe?”

¹⁰ Dä qa muvät pät a iom doqortäqyia, “Nga va inät don sae ma Jerusalem dä va in dän bät ama ruqa i qät ta ama kainaqi na ama rigi. Va in det nasot a qa bä sävä iaqäkt ama vätka qarakni iva qa rhon säväm ga. ¹¹ Dä va ini qoar na ama ngärhik nävä iaqäkt ama vätka rhoqortäqyia, ‘Qamorqa qä snanbät toqortäqyia, ngu lu ama qäväläm bä ba ama tmända äm ngä qoe nai iva ngu nä gu mudäsaqongda u äs ma Pasova angärha tmäs e?’ ¹² Dä va qä qur a en da ama mor äm ama vätka aa qäväläm dävonno gärqomni i sa rha rhäkmu na äm. Dä ini rhäkmu na ama tmäski e.”

¹³ In met bä in lu iarhongäkt moe i qoki rhoqor varhäm ma Jisas aa enge. Dä soknga in däkmu nä ma Pasova angärha tmäs.

Ma Jisas Ka Nasäng Nä Iomäkt Iva Rhat Täs Ma Engeska Aa Tmäski

(22:14-23 / Mat 26:26-29 / Mak 14:22-26 / 1 Ko 11:23-25)

¹⁴ Bä nga rhäkmamär na ama qäväläm iva rhat täs dä ma Jisas kä na aa ngangda rha met bä qale rha vät ama laiqa aa rhäkt. ¹⁵ Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Nani a ngo masirhat iva ngua äs takt täkt ama

tmäski ma Pasova ngu na ngän narhoer näkt sa nasot dä va ngu rha ama märänga.

¹⁶ Va ngu qoar na ngän i saqi as kaku ngu namäs näp takt täkt ama tmäski bä dängdäng iva qia rhu at släqyige vät a nas pä ma Ngämuqa aa Muräktpäp.

¹⁷ Nasot dä ma Jisas ka rha ama kap na ama wain näkt ka mes ama mär sage ma Ngämuqa dä qa qoar toqortäqyia, “Ngäni rha rhärhak bä ngänin bänmät na ama wain bä ba ne. ¹⁸ Inguna nguat tamän särhäm ngän iva saqi as kaku ngu nanakt nävät ama wain angät gavam bä dängdäng bät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva ma Ngämuqa aa Muräktpäp ngät dän.”

¹⁹ Näkt ka rha ama bret bä nga nasot i qa mes ama mär dä qa vonamät na qa näkt ka von da näkt kä qoar toqortäqyia, “Rhangät täkt di gu släqyige qärqigeni i ngut bodäm ige iva bä ba ngän. Mamär iva ngän dualat toqor täkt ivakt iva ngän du angän snäng sävät a ngo.”*

²⁰ Näkt nga rha mäsbä rhäksot dä qosaqi qa rha ama kap na ama wain dä qa qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama kap kärke i rhit prit na qa iva bä ba ngän di sa qat tuqunän bät ama rharesbane qärangätni i sa gu bisaska qa sämaengätki na ngät. ²¹ Dap sa iaqäkt kärke iva qä vodäm ngo di sa qale qa rhe gem ngo vät ama laiqa aa rhäkt. ²² Ma Ruqa aa Emga diva qä näp toqor varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa sokt diva avuqi mamär ge iaqäkt kärke iva qä vodäm ga.”

²³ Dä rhi nasäng i rhi snanbät sä mänguräp mä ne i auge iaqäkt iva qa rhualat toqoräkt.

Auge Di Ama Vit Na Qa Mamär

(18:1-6 / Mak 9:33-37 / Luk 9:46-48 / Luk 22:24-27)

²⁴ Dä qosaqi ama engirhong ngä märanas mänguräp mä rha i auge nävät a rha di ama vit na qa mamär.

²⁵ Dä ma Jisas kä qoaräs na rha rhoqortäqyia, “Ama Jentailqäna arha vitnarha di qoki rhat turäkt täm da masirhat bä arha moräsna rha qärarhani i rhat sangar a rha

na ama muräkt ama qrot ngät daver mä rha di rhat tes nas i ama ruvek kärke rhani i rhat dräm dat tatnä rha ama ruvek. ²⁶ Dap aingän diva qale ngän natmualat toqoräkt. Dap kinak iaqäkt kärke i ama moräs na qa mamär mänguräp mä ngän di vadi va qa rhoqor ama rhoemga dap kärke iva ama narhoerqa na qa diva qa rhoqor ama latka qärke i qale qa va akni aa rem. ²⁷ Ngu lu auge di ama moräs na qa mamär nävät taerhiom? Nga qärke i qat muqun bät ama laiqa aa rhäkt ura ama latka qärke i qät boda ama tmäs sävät ama laiqa? Ia qäkt kärke i ama moräs na qa mamär di qärke i qat muqun bät ama laiqa aa rhäkt. Sokt di aingo i ngua e mänguräp mä ngän di ngo rhoqor ama latka qärke i qale qa va akni aa rem.

²⁸ “Aingän di qärke na ngän i ngänät mair irhäm ngo da ama siqutsiqut angärharon. ²⁹ Ngut bon ngän dä ama Muräktpäp gosaqi rhoqor gu mamäk i sa qa von ngo rha ama Muräktpäp ³⁰ ivakt iva ngän däs dä ngäni nakt päp gu laiqa vä gu Muräktpäp bä va ngän duqun mät ama vitnarha arhä mä mugunimek bä va ngän duräkt ba ama ngärhäqyisem da udom na ama enivirhong nae ma Israel.

Ma Jisas Ka Qoar I Ma Pita Diva Qä Rhäqyas Na Qa

(22:31-34 / Mat 26:30-35 / Mak 14:26-31 / Jon 13:36-38)

³¹ “Saimon, Saimon, ma Sämgä sa qa nän da ama rhares iva qä siqut nä gi qatnanakt iva bok däm ngät. ³² Sokt di sa ngua nän sävät a nge iva qale bok dä gi qatnanakt. Näkt nga rhoqoräkt iva evär däm nge sagem ngo dä va ngi sämaqrot nä gia ruavek ama mudäsaqongda.”

³³ Di nak ka muvät päp a qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska, ngua rhäkmu na nas iva ngu na nge säva ama tpäskiarharhäng bä sämät ama tñäpki.”

³⁴ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Pita, ngu at tamän särhäm nge iva as kaku ama duraktka qä nanok mamär vät tak täkt

* **22:19** qärqigeni i ngut bodäm ige iva bä ba ngän. Mamär iva ngän dualat toqor täkt ivakt iva ngän du angän snäng sävät a ngo. Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm bä sävät ama qängärini ma 20 moe di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm irhong sae.

ama qunäga dap as pa narhoer dä va ngi rhäqyas na ngo madäpguamek.”

Ama Enge Sävat Ma Jisas Di Mamär Iva Ngä Rhu Angät Släqyige Vät A Nas

³⁵ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga rhoqoräkt i ngua rhäk na ngän iva ngäni sameng sävat ma Ngämuqa aa Muräktpäm näkt pa qaku ngän nata anga rhae iva nanokt anga ligär ura anga sägän ura anga sandal. Dä mänia, nga ngänit läk nani guani?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Qaku.”

³⁶ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Dap täkt di ngakt bä gi nga rhaeqa iva nanokt anga ligär dä va ngi rha qa dä qosaqi ngi rha ama sägänaqa dap ngakt bä nga qaku gi nga ulaqi arha singi dä ngi vodä gi nga boiqi anga uiu qi nani anga ligär bä va ngi vodäm bät anga singi. ³⁷ Inguna ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Sa rha lu qa sämäni ama ruvek kärarhani i ama vu rha’ bä va ngu qoar na ngän i rhangät täkt ama enge diva ngä rhu angät släqyige vät a ngo. Bä ngätki, agi a enge qärangätni i sa rha säm a ngät iva sävat a ngo diva ngä rhu angät släqyige vät a nas.”

³⁸ Dä ama mudäsaqongda rhi qoar toqortäqyia, “Aurha Engeska, as ngi lu ama ulaqi arha senem ama unbem dä erhem i.”

Dä qa muvät toqortäqyia, “Sa qule läkt.”

Ma Jisas Ka Nän Da Ama Damgi Na Ama Olip

(22:39-46 / Mat 26:36-46 / Mak 14:32-42)

³⁹ Ma Jisas ka met säda ama Damgi na ama Olip at täväs toqor vasägos dä aa mudäsaqongda rha met nasot a qa. ⁴⁰ Bä nga rha män e vät iosäkt ama ivärhäs dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Mamär iva ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qale ngän namon sämät ama siqutsiqut.”

⁴¹ Dä qa met sa rhämuk sa gläius maqälak na rha dä qa an da aa quum sä nas näkt kä nän doqortäqyia, ⁴² “Mam, ngakt bä nga nani a nge dä va ngi rha rhak täkt ama kap na ama märänga nävät a ngo. Sökt di

qoki qaku varhäm gu snängaqa dap kinak pa varhäm gi snängaqa.”

⁴³ Ama ensel na rhävuk päs däm ga gem ga bä qa sämaqrot na qa. ⁴⁴ Qa nari ama märänga ama mor qa dä qä nän mä ama qrot bä aa rega di qa rhoqor ama mädäqap na ama biaska i arharpus na ap sävat ivät.†

⁴⁵ Bä nga qa märanas nasot aa nän dä evär däm ga samuk sage aa mudäsaqongda bä qa män bät a rha i rhi mänatäm i eqokt ta nage ama märänga ama mor qa. ⁴⁶ Dä qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngäni mänatäm? Mamär iva ngän dāranas bä ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qale ngän namon sämät ama siqutsiqut.”

Rha Sangar Ma Jisas

(22:47-53 / Mat 26:47-56 / Mak 14:43-52 / Jon 18:1-12)

⁴⁷ Bä as nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tamän dä ama gulängi na ama ruvek ta män bä akni ama ruqa qarakni i qa nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha qarak i rhat tes ka i ma Judas kä rhoer nanokt ta. Bä qa met sävat ma Jisas ivakt iva qä vop pa aa sdäm.

⁴⁸ Di nak ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Judas, nga va ngi vodä ma Ruqa aa Emga rhoqoräkt i ngi vop pa aa sdäm?”

⁴⁹ Bä nga ma Jisas aa mudäsaqongda rha lu iangärhäkt ama lat kärangätni iva ngä rhāranas dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Aurha Engeska, nga va urhi rhap pät a rha na aurha ulaqi arha sen?” ⁵⁰ Dä akni nävät a rha qa rhäp akni ama pris ama vit na qa aa latka i qa rhodäkt sa aa sdämgi ama märmär qi.

⁵¹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Qule läkt! Saqi as kale guaäm ngä namāranas toqor täkt.” Näkt ka rhäk pät kärak aa sdämgi bä qa mumäräs pät a qa.

⁵² Dä ma Jisas kä qoar na ama priskäna ama moräs na rha dä ama narhoerta bä ba ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämgi ama mor qi näkt sävat ama morta iarhakt kärarhae i sa rha moe rha män nani a qa rhoqortäqyia, “Nak nga ama suaqa na ngo bä äkt i sa ngän män sävat a ngo sa ama ulaqi arha sen dä ama edäm?”

† 22:44 Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap ama qängärirhom ma 33 dä ma 34 di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm irhom sae.

⁵³ Vasägos dä qale ngo ngu na ngän ba ama ansäspämgi ama mor qi sokt di qaku ngän sangar a ngo. Dap tom däkt di angän gäväläm gärqomni i sa rhäkmmamär na äm iva ama bängagi qiat turäkt.”

Ma Pita Qa Rhäqyas Nä Ma Jisas
(22:55-62 / Mat 26:69-75 / Mak 14:66-72 / Jon 18:15-18, 25-27)

⁵⁴ Rha sangar ma Jisas näkt ta ang sä qa säva ama pris ama vit na qa aa vätki dap ma Pita di qät päsaus täm ga. ⁵⁵ Näkt nga rhoqoräkt i rha ek ta ama mudäbäs mät ama släqyäs pä qa vätki arha ivärhäm dä sa rha muqun bä ma Pita di qa muqun gem da. ⁵⁶ Dä ama latki qia lu qa da ama rhäptäpka nämät ama mudam i qät muqun e. Dä qit täkmareo vät kärak näkt ki qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di ma qale qa ge ma Jisas.”

⁵⁷ Sokt di ma Pita qa rhäqyas i qä qoar toqortäqyia, “Rhaktni, qaku nguät dräm iaqäkt.”

⁵⁸ Näkt kale maqälak dä akni qa lu qa dä qä qoar toqortäqyia, “Ainge, di qosaqi ak na nge nävät a rha.”

Dä ma Pita qa movät toqortäqyia, “Rhakni, qaku rhäm ngo.”

⁵⁹ Mamär nasot i rhoqor qre i ama aua dä saqi as akni qa märhamän maräkt sävät ma Pita rhoqortäqyia, “Nak ngätki mamär! Rhak täkt ama ruqa di ma qale qa qä nä ma Jisas inguna qosaqi qa di ama Galiliqa.”

⁶⁰ Dä ma Pita qa movät toqortäqyia, “Rhakni, sa qaku nguät dräm i ngiat tamän bät agiqa iaqäkt.” Näkt pät iomäkt ama qäväläm maräkt i qat tamän dä ama durak-tka qa nok.

⁶¹ Dä ma Engeska qa rhong bät a nas bä qa ñäm maräkt sävät ma Pita. Dä vuk pät ma Pita na ama enge qarängättni i sa ma Engeska qa märhamän särhäm ga na ngät toqortäqyia, “Va as kaku ama duraktkä qä nanok mamär dap pa ngi rhäqyas na ngo madäpquamek i qaku ngiat dräm a ngo.” ⁶² Dä vuk sä qa sä dalek bä qät nok i airäs ka masirhat.

Ama Ulaqimärharhärhäkt Tat Tumä Ma Jisas

⁶³ Ama ruvek kärarhani i rhat sangar ma Jisas di rhat tuma qa dä rhi arhäktgyäm sä

qa. ⁶⁴ Bä qosaqi rha qop mät aa saqong näkt ti qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngi qoar na ut i auge qa an mä nge!” ⁶⁵ Näkt ta slava nä ma Jisas na angättni ama rhäqap na ngät ama enge ama vu ngät.

Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Pailat Kä Nä Ma Herot In Saqong
(22:66-71 / Mat 26:57-68 / Mak 14:53-65 / Jon 18:12-14, 19-24)

⁶⁶ Bä nga qunäga dä ama gulänngi na ama narhoerta bä ba ama ruvek i ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna di sa västämne na rha näkt ta rha ma Jisas iva qa rhair da arhä saqong. ⁶⁷ Dä rhi qoar toqortäqyia, “Ngakt bä ma Krais na nge dä va ngi qoar na ut i ngätki rhoqoräkt.”

Dä ma Jisas ka movät toqortäqyia, “Ngakt bä ngu qoar na ngän doqoräkt dä va qaku ngän namat maengäkt nämät ngo. ⁶⁸ Dap ngakt bä ngu snanbät sä ngän sävät a nas dä va qaku mamär iva ngän namuvät. ⁶⁹ Dap pa mänasäng narhäkt bä rhävit di ma Ruqa aa Emga diva qat muqun dä ma Ngämuqa aa märmär iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm.”

⁷⁰ Dä soknga rha moe rha snanbät toqortäqyia, “Bä nak nga ma Ngämuqa aa emga na nge?”

Dä qa movät toqortäqyia, “Sa ngän damän doqoräkt.”

⁷¹ Dä rhi qoar toqortäqyia, “Saqi as pa nani a ut na agung anga enge säng aa rhäng doqor mäniekt? Nak sa ut nari mamär na ama enge nämät aa vämgi maräkt.”

23

Rha Mair Nä Ma Jisas Dä Ma Pailat Aa Saqong

(23:1-2 / Mat 27:1-2 / Mak 15:1 / Jon 18:28-32)

(23:3-5 / Mat 27:11-14 / Mak 15:2-5 / Jon 18:33-38)

¹ Dä soknga iaqyäkt ama gulänngi na ama narhoerta di rha moe rha märanas bä rha artäm sä qa sage ma Pailat. ² Dä rhi nasäng iva rhit täksärhäm ga bä rhi qoar toqortäqyia, “Sa ut lu i rhak täkt ama ruqa di sa qä rhartäm sa aurha ruvek sämät ama vuirhong. Dä qat tair särha ama ruvek iva qale rhit boda ama takes bä bä ma Sisar dä

qat tes nas i qa di ma Kraisdä ama vitnaqa na qa.”

³ Dä ma Pailat ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ainge di ama Judaqäna arha vitnaqa na nge?”

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Sa ngia märhamän doqoräkt.”

⁴ Dä ma Pailat ka märhamän särha ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama gulänngi nä qa ruvek toqortäqyia, “Qop kaku ngua män bät guani vät tärhak ama ruqa.”

⁵ Sukt di rha vono bä rha märhamän ma ama qrot toqortäqyia, “Nak kat tuinirqi na ama ruvek na aa rhisu e ma Judia moe. Qa nasäng nae ma Galili näkt ka met nae bä inamuk bä äkt bä sarhe.”

Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Herot Aa Saqong

⁶ Bä nga ma Pailat ka nari rhoqor täkt dä qä snanbät ivar iaqäkt ama ruqa di ama Galiliqa. ⁷ Bä nga ma Pailat ka räm doqoräkt i ma Jisas di qale qa vä ma Herot Antipas aa rem dä qa rhäk na qa sage ma Herot inguna vät iangärhäkt ama qunäng di sävät ma Herot e ma Jerusalem.

⁸ Bä nga ma Herot ka lu ma Jisas dä mär gem ga masirhat inguna mudu qat namu mauiu iva qä lu qa. Bä nga qa nari sävät ma Jisas dä nani a qa iva qä lu qa i qa rhualat na anga nañis ngät ama lat toqor ma.

⁹ Dä ma Herot ka snanbät sä qa na ama rhäqäp ama snanbät sukt di qop ma Jisas kaku qa muvät pät a qa na anga qäväläm. ¹⁰ Dä ama priskäna ama moräs na rha näkt sävät ama Skraipkäna di rhat mair e bä rhit kutmät na qa na ama enge ama qrot ngät.

¹¹ Bä ma Herot kä na aa ulaqimärharhärhäkt di rhi slava na qa mamär dä rhat tuma qa näkt mamär dä rha monmät pät a qa na ama mär qi mamär ama boiqi ama uiu qi näkt saqi sa rha rhäk na qa sage ma Pailat. ¹² Vät iaqäkt ama qunäga dä ma Herot kä nä ma Pailat di ina ruaiom na ne mamär dap as mudu di ina iqiom na ne.

Ma Pailat Ka Rhäkne Iva Rhi Edämsäs Pät Ma Jisas

(23:13-25 / Mat 27:15-23 / Mak 15:6-15 / Jon 18:39-40)

(23:25 / Mat 27:24-26 / Mak 15:15 / Jon 19:1-16)

¹³ Ma Pailat ka mes ama priskäna ama moräs na rha dä ama tpäskinarha näkt ama ruvek ¹⁴ bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ngän män sä rhak ama ruqa gem ngo näkt ngäni qoar i qat tuinirqi na ama ruvek. Sukt di nga ngua snanbät sä qa da angän saqong dä qaku ngua män bät guani qärqäni i ini ngärhi sameng i ngätki na angäna rhäksärhäm sävät a qa. ¹⁵ Bä qosaqi ma Herot di qaku qa män bät guani vät a qa dä soknga qa evär däm ga sagem ut. Bä ngänät lu mamär i qaku qa mualat nä guani qärqäni iva ini ngärhi rha qa sämät ama tñäpki. ¹⁶ Bä va ma ngo i ngu vodäm ga bä va rhi vuspus ka näkt ngu rhäväkt sä qa.” ¹⁷*

¹⁸ Di nak kä gulänngi moe qia nästäm dövuk toqortäqyia, “Sa ngän det sä iaqäkt ama ruqa nae sämät ama tñäpki. Dap pa ngi rhäväkt sä ma Barabas sagem ut!”

¹⁹ Ma Barabas di sa rha mu qa va ama tpäskiarharhäng nävät ama inirqi qärakti i sa qia märanas e ma Jerusalem näkt kosaqi nguna qa veng ama ruqa rhoqoräkt.

²⁰ Ma Pailat ka siqut ka mon bät ama ruvek arhä rhut i nani a qa iva qä rhäväkt sä ma Jisas. ²¹ Sukt di qop tit nästäm doqortäqyia, “Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa! Ngi edämsäs pät a qa!”

²² Näkt sa nga rhoqoräkt iva madäpguamek dä qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Va vät agiqa? Sa qa mualat na agi a lat anga vu ngät? Qop kaku ngua män bät guani säng aa rhäng iva qa rhet sämät ama tñäpki vät ini angät tpäs. Bä ma ngo iva ngu vodäm ga ivakt iva rhi vuspus ka näkt pa ngu rhäväkt sä qa.”

²³ Sukt di qop tit näs tävuk masirhat iva qoki qä edämsäs pät a qa bä dängdäng i arha enge ngä mäqäne dä mamär nä ma Pailat. ²⁴ Dä ma Pailat ka mu aa snäng

* **23:17** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Inguna arhä muräkt di ngät tamän iva qa rhuissiska vät anga ruqa sagem da vät iangärhäkt ama tmäski at kunäng.’

iva qa rhet parhäm arhä snängaqa iva rhi edämsäs pät ma Jisas. ²⁵ Dä qa rhäväkt sä ma Barabas kärakni i sa mudu rha rhon na qa säva ama tpäskiarharhäng inguna nävät ama inirqi qaraktni i sa qia märanas bä qa veng ama ruqa e ma Jerusalem. Iaqaät ama ruqa di qarak i sa rha nän däm ga dap ka vodä ma Jisas parhäm arhä snängaqa sämät ama tñäpki.

Rha Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni Ama Sämānanamuqa

(23:26-43 / Mat 27:32-44 / Mak 15:21-32 / Jon 19:16-27)

²⁶ Bä nga rhoqoräkt i rhat tet sä qa dä rha sangar ma Saimon gäarakni i qa näva ama värhäm ama mor äm ma Sairini qarak i mai qat tet parhäm aa iska iva sae ma Jerusalem. Rha sangar a qa bä rha mu ama sämānanamuqa da aa lang näkt pa qät ta qa nasot ma Jisas.

²⁷ Ama ruvek masirhat tat tet nasot a qa rhi na ama evop i rhit nok mät arha iräski sä qa. ²⁸ Dä ma Jisas ka rhong bät a nas dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Evop nae ma Jerusalem, gale ngänit nok sä ngo dap kinak pa ngänit nok sä nas dä sa angän oes. ²⁹ Inguna ama qäväläm nga e iva äm ngä rhän iva ngäni qoar toqortäqyia, ‘Ama märmärgem sage ama evop ama rhängaräs ta qärrahani i qaku rhit sa ama rhoes bä sävät iarhakt kärarhae i qaku rhit bon ama rhoes ti mem!’ ³⁰ Vät iomäkt ama qäväläm dä va rha rhamän sävät ama dam doqortäqyia, ‘Arpus na ngän bät urha rhäng’ dap pa rhi qoar na ama dabap toqortäqyia, ‘Ngäni ngaip ut!’ ³¹ Ngakt bä rhat tualat nä rhärhong däkt sävät ama ngämuga qarakni i ama iar qa di nak pa rha rhualat nä irhong masirhat mamär sävät kärak ama ngämuga i ama qek däm ga.”

³² Ama udiom ama ruiom ama vu iom di qosaqi rha met sä iom iväkt iva rhi veng iom in nä ma Jisas. ³³ Bä nga rhat tet bä sävät iosäkt ama ivärhäs kärqosni i rhat tes äs i ama rhomga aa uväski dä rha edämsäs pät a qa e näkt sävät kärqiom ga vuiom i ak

sädä ma Jisas aa märmär dap akni säda aa sael.

³⁴ Dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Mam, ngi qyiradeng ba rha inguna qaku qunäga vät a rha sä iangärhäkt ama lat kärangät i rhat tualat na ngät.”† Dä ama ulaqimärharhärhäkt ta matmät na aa boi ba ne na ama serhäm gärangättni i serhäm da nani a ngät.

³⁵ Ama ruvek di rhat mair bä rhat lu rhoqoräkt bä ama Judaqäna arhä narhoerta di rhat tuma qa. Dä rhi qoar toqortäqyia, “Qa mumaiar na arhani dap padi va qa rhumaiar nas kre i ngätki i qa di ma Kraiss nage ma Ngämuqa qarakni i ma Ngämuqa qa armeng däm ga.”

³⁶ Bä qosaqi ama ulaqimärharhärhäkt ta met pävit bä sagem ga dä rha muma qa i rha von ga rha arhä wain ama valak mät ki ³⁷ näkt ti qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä ama Judaqäna arha vitnaqa na nge dä sa ngia rhumaiar nas.”

³⁸ Bä qosaqi rha mu ama enge qärangättni i sa rha säm a ngät daver mä qa qärangättni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhak täkt di ama Judaqäna arha vitnaqa.”

³⁹ Akni nävät kärqiomni ama vuiom i inät nar di qa slava nä ma Jisas na ama enge ama vu ngät i qa märhamän särhäm ga rhoqortäqyia, “Nak nga qaku ma Kraiss na nge? Dä ngia rhumaiar nas dä ngia rhumaiar un!”

⁴⁰ Di nak akni ama vuqa qa rhäkne vät kärak na ama enge ama qrot ngät toqortäqyia, “Nak nga qaku ngit kutdrir sävät ma Ngämuqa rhoqor täkt i ut moe ut ta ama rhäksärhäm bä rha sangäm na ut? ⁴¹ Aiun di mamär na un däkt inguna unit ta ama ruanini vät auna lat ama vu ngät. Dap taerhak täkt ama ruqa di qaku qa mualat na anga lat anga vu ngät.” ⁴² Dä qä qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Jisas, ngakt bä nga ngi nasäng iva ngiat turäkt pä gi muräktpäm dä mamär iva ngia rhu gi snäng sävät a ngo.”

⁴³ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm nge

† 23:34 Dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Mam, ngi qyiradeng ba rha inguna qaku qunäga vät a rha sä iangärhäkt ama lat kärangät i rhat tualat na ngät.” Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama got äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

na ama engäkki i rhäqyerhäkt diva qale nge ngi na ngo va ama ivärhäs na ama märmärgem.”

Ma Jisas Aa Tñäpki

(23:44-49 / Mat 27:45-56 / Mak 15:33-41 / Jon 19:28-30)

⁴⁴ Bä nga nani äkt i mäniquäng dä ama bängangit ngä män bät ama ivätki moe bä qale rhoqoräkt bä dängdäng bät ama däpguarhong säpbängang ⁴⁵ inguna qaku ama qunäga qat nañäm. Dä ama boiqi ama mor qi qäraktni i qiat nar va ama ansäspängi ama mor qi di qyiret mät ki näda at täväs bä samäk bä ama qäväläm ama unbam. ⁴⁶ Dä ma Jisas ka näs masirhat toqortäqyia, “Mam, nguat tu gu qloqaqa vä ngia rhäkt.” Bä nga qa märhamän doqor täkt näkt sa qa ñäp.

⁴⁷ Bä nga ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt ka lu iangärhäkt ama lat moekt dä qa ansäs sage ma Ngämuqa rhoqortäqyia, “Ngäkki mamär i rhak täkt di ama räkt ka ama ruqa dä ma Ngämuqa aa saqong.”

⁴⁸ Bä nga ama ruvek moe iarhakt kärarhae i västämne na rha ivakt iva rhi lu di nga rha lu iangärhäkt ama lat sävät ma Jisas dä vräs na rha säva arha vät dap ti nän arhä brärhap mät ama iräski. ⁴⁹ Dap iarhakt moe qararhae i rhat dräm ma Jisas näkt sävät ama evop kärarhani i sa rha väs aa rhäng nae ma Galili di as tat mair tämuk gläius bä rhat lu rhangät täkt ama lat.

Ma Josep Ka Mas Nä Ma Jisas Aa Släqyige Mät Ama Ñäpka Aa Liqi

(23:50-56 / Mat 27:57-61 / Mak 15:42-47 / Jon 19:38-42)

⁵⁰ Qale akni ama ruqa e qäraktni i rhat tes ka i ma Josep kärak i qa nämät ama värhäm ma Arimatea näkt ka nämäni ama guläñgi na ama narhoerta mamär ma Sanedrin. Qa di ama mär qa ama ruqa dä ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong ⁵¹ bä qaku qät tares pät iaqäkt ama snängaqa bä iangärhäkt ama lat kärangättni i sa rha mualat na ngät sä ma Jisas. Näkt kosaqi qale qa nani ma Ngämuqa aa Muräktpäm iva ngä rhän.

⁵² Qa met bä sage ma Pailat dä qa nän ga rhä ma Jisas aa släqyige. ⁵³ Nasot dä

qa rha ama släqyige samäk nämäni ama sämänanamuqa näkt ka ong bät ige na ama uiu qi ama boiqi ama ingas ki. Näkt ka mu ige mät ama ñäpka aa liqi qäraktni i sa rha rhap ma qi mäni ama qäsävit kärakt i as kaku rha mu anga ñäpka aa släqyige mät ki. ⁵⁴ Rhoqoräkt di vät ama qunäga na ama rhäkmunanaska bä sa qorhäs iva ama Sabat kä nasäng.

⁵⁵ Ama evop kärarhani i rhi nä ma Jisas ta met nae ma Galili di rha met nasot ma Josep bä rha lu ama ñäpka aa liqi näkt ta lu i qa mas na ama släqyige rhoqoräkt. ⁵⁶ Dä soknga evär däm da bä säva arha vät dä rha rhäkmu na arhong gärgärhongni i ama mär irhong angät tamaska iva sävät ama släqyige. Näkt mae vät a rha vät ama Sabat toqor varhäm ama Muräkt i ngät tamän.

24

Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpki

(24:1-12 / Mat 28:1-10 / Mak 16:1-8 / Jon 20:1-9)

¹ Näkt duququ vät ama narhoerqa ama qunäga säng ama tadenas toqoräkt i qorhäs iva irige sa ama qunäga dä ama evop ta rha iarhongäkt kärqärhong i sa rha rhäkmu nä irhong i ama mär irhong angät tamaska näkt ta met sä irhong iva sämät ama liqi qäraktni i sa rha mas nä ma Jisas mät ki. ² Dä rha män bät ama dulige qarqigeni i sa aung ga egaeng ige nämät ka liqi qarqige i manaia dä sa rha väsdät nä ige mät ki ³ näkt nga rhoqoräkt i rha mon savuk sämät ka liqi dä qaku rha män bät ma Engeska ma Jisas aa släqyige.

⁴ Bä nga rhoqoräkt i rhat tu arhä snäng masirhat sävät tom däkt ama qäväläm dä väs da ama ruiom masägos bä inät mair e gem da näkt ain boi di qaliqalae vät a ngät bä ngi qoar qre bañämbañäm mät ama iauska. ⁵ Dä qa evop ta an da arhä väs samäk sävät ivät mät ama tlenga dä nak kä gamuiom ini qoar na rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit ñäm nani ama ngät däqämga mänguräp ama ñäpta? ⁶ Qa di qaku a qa rhe. Nak sa qa märanas! Nga qunäga vät a ngän sa aa enge iangärhäkt kärangät i qa märhamän särhäm ngän na ngät toqoräkt i as kale qa gem ngän e ma

Galili?” Qat tamän doqortäqyia,⁷ “Ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga säva ama vu rha ama ruvek arhä rhäkt bä va rhi edämsäs pät a qa näkt pa nasot ama dävauung na qa ama qunäga dä va saqi qa rhäranas nämät ama tñäpki.”⁸ Dä soknga vuk pät a rha na aa enge.

⁹ Bä nga evär däm da nämät ama liqi dä rha sameng sävät tärhong däkt moekt bä ba ama ngärhäqyisem da sägäk na rha ma Jisas aa mudäsaqongda näkt sävät arhani ama ruvek moe.¹⁰ Iarhakt moekt ama evop kärarhae i rha sameng nä rhom däkt bä ba ama ngangda rhi na arhani ama ruvek di ma Maria näva ama värhäm ama gaini na äm ma Makdala näkt ma Joana näkt ma Maria ma Jems aa nanäk näkt sävät arhani kärarhani i rhi na rha.¹¹ Sökt di qop kaku rhat nanakt na ama evop inguna ama evop arha enge bä ba rha di gem da di ngäkt kre i ama enge mavängam.

¹² Sökt di qoki as ma Pita di qa märanas bä qa ang masirhat sämät ama tñäpka aa liqi bä qa angär sämät ka liqi dä qa lu ama boiqi i qali qi rhämuk sä nas dä saqi evär däm ga dap kat tu aa snäng sävät iangärhäkt ama lat kärangätni i sa ngä märanas toqoräkt.

*Ama Tmerhäs Sae Ma Emeus
(24:13-35 / Mak 16:12-13)*

¹³ Dap toqoräkt pät iaqäkt ama qunäga di aiomni ama rhisuiom nävät a rha di in det sämät aomni ama värhäm gärqomni i rhat tes äm i ma Emeus näkt iomäkt ama värhäm di ngäkt kre ama ngärhäqyisem na ama kilomitaqäna nae ma Jerusalem sae sämät äm.¹⁴ In det dä in damän särhäm ne sävät iarhongäkt moekt kärqärhong i sa irhong ngä märanas e ma Jerusalem.¹⁵ Bä nga rhoqoräkt i in damän särhäm ne dap ini veng ne sä iarhongäkt dä ma Jisas maräkt ka met pävit bä qat tet kä na iom¹⁶ sökt di sa rha väs na ama bängagi mät ain saqong bä qaku in dräm a qa.

¹⁷ Dä qa snanbät sä iom doqortäqyia, “In det dap ini veng ne sa agiqa?”

Dä in mair dap mänadin däm iom dap inät nañäm na ama iräski.¹⁸ Dä akni nävät a iom gäarakni i rhat tes ka i ma Kliopas kä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nak kop nga ainge di sökt nge ama nañiska na nge sae ma Jerusalem bä äkt i qaku ngiat dräm

nä iarhongäkt kärqärhong i sa irhong ngä märanas bät tangät täkt ama qunäng?”

¹⁹ Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Agirhong iarhongäkt?”

Dä in muvät toqortäqyia, “Sävät ma Jisas nae ma Nasaret. Qa di ma Ngämuqa aa vämginaqa näkt täqäp ka na ama qrot säda aa enge angärha ron bä säda aa lat angärha ron dä ma Ngämuqa aa saqong dä säda ama ruvek moe arhä saqong.²⁰ Ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama narhoerta rha vodäm ga ivakt iva rhi sangäm na qa sämät ama tñäpki bä rha edämsäs pät a qa²¹ sökt di ut tu ut snäng i qa di nak kärak iaqäkt iva qä rhäksasot ma Israel. Sökt di nga rhoqoräkt i iarhongäkt ngä märanas bä sarhäkt di sa ama dävauung na qa ama qunäga rhak täkt.

²² “Näkt aomni sae sävät tangät täkt angärha rhäng gärqomni i qräk mät ut nävät a äm di nga aurha evop ta rhäqasäp mai vät duququs iva sämät ama liqi²³ bä nga qaku rha män bät aa släqyige dä rha män bä rha goar na ut i sa rha lu ama tñämñämgi sävät ama enseliom bä ama enseliom in goar i ama ngät däqäm ga.²⁴ Dä soknga arhani aurha ruavek ta met bä sämät ka liqi dä rha lu iarhongäkt moekt i rhoqor varhäm ama evop arha enge qarangätni i sa rha märhamän bät a ngät sökt di qaku rha lu ma Jisas aa släqyige e.”

²⁵ Dä qa goar na iom doqortäqyia, “Nak ama däädända na ngän dä qaku ngänit lir ngänät nanakt na ama enge nage ma Ngämuqa aa vämginarha.²⁶ Gusna i ma Krais diva as ka er qä rha rhärhong däkt angät märänga näkt sa nasot dä va qa rhon säda ama usäpki arha ron bä qä rha ama murhämeska nage ma Ngämuqa?”²⁷ Dä ma Jisas kät täväktsäs bä ba iom na ama enge sävät a nas kärangätni i mudu ma Moses bä sävät ma Ngämuqa aa vämginarha moe rha säm a ngät.

²⁸ Bä nga rhat tet bä sa glaqot nä iomäkt ama värhäm gärqomni i rhat tet iva sae dä ma Jisas di qop kat tet iva qa rhet nä iomäkt ama värhäm.²⁹ Dä soknga init sangar na qa i ini qoaräs na qa rhoqortäqyia, “Qale nge gem un i sa qaku anga mor qa anga qunäga

dap sa qorhäs iva bängagi.” Dä qa met iva qale qa gem iom.

³⁰ Bä nga qa muqun bät ama laiqa aa rhäkt kä na iom dä qa rha ama bret bä qa mes pät ama modämne näkt ka von mät ka näkt ka von iom. ³¹ Dä qunäga mät in saqong bä in räm a qa dä soknga qäbäs na qa nädä in saqong. ³² Dä ini snanbät sagem ne rhoqortäqyia, “Nga rhäqyerhäkt di nak kaku ngiat nari ama märmärgem dä gia ron barhäm ama iska rhoqoräkt i qät täväktsäs bä ba un nä ma Ngämuqa aa enge?”

³³ Dä qop in märanas äkt bä evär däm iom sae ma Jerusalem. Bä in män bät ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da sägäk na rha näkt sävät arhani qärrarhani i mäqi rhit päs ma Jisas aa rhäng gärrarhae i västämne na rha ³⁴ dap tat tamän doqortäqyia, “Ngäktki mamär, ma Engeska sa qa märanas bä qa män ge ma Saimon.” ³⁵ Dä in märhamän särhäm da mamär sävät ama lat iangärhäkt kärangät i sa ngä märanas toqoräkt i rhat tet parhäm ama iska. Bä sävät ma Jisas i in dräm a qa di rhoqoräkt i qa von mät ama bret.

*Väs Dä Ma Jisas Ge Aa Mudäsaqongda
(24:36-49 / Mat 28:16-20 / Mak 16:14-18 /
Jon 20:19-23 / Lat 1:6-8)*

³⁶ Bä as nga in damän särhäm da rhoqor täkt dap kinak päs dä ma Engeska bä qa mair gem da dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ama bulap sagem ngän.”

³⁷ Dä rhäqäp ta na ama tlenga inguna rhat tu arhä snäng i rhat lu ama rhomga.

³⁸ Di nak kä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit len dä mäniekt bä qaku ngänät nanakt? ³⁹ Ngäni lu ngua rhäqyiglem dä gua qäriglem i nak koki ngäktki i ma Jisas na ngo. Ngäni rhäk pät a ngo ivakt iva ngäni räm inguna ama qloqaqa di qaku aa anga släqyige dä anga släp toqor ngo i aingo di gu släqyige dä ama släp nga e väm ngo.”

⁴⁰ Qa qoar na rha rhoqor täkt näkt ka qur a rha rha aa rhäqyiglem dä aa qäriglem.

⁴¹ Dä qoki as kaku rhat nanakt mamär inguna rhäqäp ta na ama märmärgem dä rhat tu arhä snäng masirhat dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga qaku guani rhe iva ngua äs?” ⁴² Dä rha von ga rha ama qäväläm nämäni ama rhinämga ama mang

ga ⁴³ bä qa rha läm bä qa mä s äm da arhä saqong.

⁴⁴ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Qre rhoqoräkt i as kale ngo gem ngän dä ngua märhamän särhäm ngän nä rhangät täkt ama enge i iarhongäkt moe qärqärhong i sa rha säm irhong sävät a ngo v ä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bä nage ma Ngämuqa aa vämginarha bä sävät ama Abuk na ama Mabu diva irhong ngä rhu angät släqyige vät a nas.”

⁴⁵ Dä soknga qa muqunäga mät arhä mädräm ivakt iva qunäga vät a rha sä ma Ngämuqa aa enge. ⁴⁶ Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, ‘Ma Kraiss diva rhi veng ga näkt pa qa rhäranas nämät ama tñäpki vät ama dävaung na qa ama qunäga ⁴⁷ näkt pa rhi sameng nävät aa ngärhipki iva ama ruvek diva rhi näpgoer na nas dä va ma Ngämuqa qä qyiradeng na arha vuirhong. Va rhi sameng bät ama ruvek pät ama ivätki moe mänasäng nae ma Jerusalem.’

⁴⁸ Bä va aingän diva ngäni sameng sävät tangät täkt ama lat kärangätäni i sa ngän lu ngät. ⁴⁹ Va ngu rhäk na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä ba ngän gäarakni i sa mudu ma Ngämuqa qa märhamän na ama enge na ama mumänaris ba ngän sokt diva qale ngän de ma Jerusalem bä dängdäng iva ngäni rha ama qrot na rhävuk.”

*Ma Jisas Ka An Dävit Säva Usäp
(24:50-53 / Mak 16:19-20 / Lat 1:9-11)*

⁵⁰ Bä nga qa artäm sä rha nae bä sae ma Betani dä qa sek aa rhäkt bä qa modämne na rha. ⁵¹ Bä nga qat dodämne na rha dä qat tet daqule rha bä qa an dävit sa rhävono. ⁵² Dä soknga rha ansäs sagem ga näkt evär däm da sae ma Jerusalem sa ama märmärgem ama mor ngät. ⁵³ Näkt pasägos dä qale rha va ama ansäspämgi ama mor qi bä rhi nänsäs sage ma Ngämuqa.

Ma Jon

Ama Rhäväksäs

Ma Jems kä nä ma Jon di ma Sebedi qä nä ma Salome in uimiom. Iom di ama väiumärhindäkt kärqiomni i in dualat in nä ma Pita qä nä ma Andru. Ma Jon di sägäni na qa mamär qä nä ma Jisas bä va aa abuk di qat tamän sävät a nas toqortäqyia, “qäarakni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär.” Ma Jon di ak na qa nämäni ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama ngangda dä qa di ak na qa nämäni ama dävauung na rha qärarhani i rhi nä ma Jisas toqoräkt i ma Jisas ka märanas nä ma Jairus aa imgi dä qosaqi rhoqoräkt i ma Jisas aa ñämñämgi qia män maos näkt kä nä ma Jisas pä iosäkt ama ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Getsemani. Ma Jon di qosaqi qa säm ba ama abukkina Ma Jon 1 dä Ma Jon 2 näkt Ma Jon 3 bä sävät Ama Ñämñäm Sage Ma Jon.

Ma Jon ga säm iva sage ama Jentailqäna qärarhani i rhat nanakt nä ma Jisas bä nak ka säm di sage ama ruvek moe vät ama ivätki.

Ma Jon maräkt ka goar i mäniekt bä qa säm bä rhakt täkt aa abuk toqoräkt i qa säm doqortäqyia, “Dap tangät täkt di sa ngua säm a ngät ivakt iva ngänät nanakt i ma Jisas di ma Kraiss ma Ngämuqa aa emga na qa bä va bä ba ngän na ama iar ama sok tam ngät nävät aa ngärhipki.”

Iaқыäkt ama abuk kit täväksäs sävät ma Jisas i qa di ma Ngämuqa aa Emga na rhävuk. Ma Jon ga säm ma ama ngärhäqyet da unmem nä imek kärqämekni i ma Jisas ka märhamän maräkt sävät a nas i aingo rhoqor vät aomni ama qäväläm gärqomni i qa goar i aingo di ama bret na ama iar. Ama nañis ngät ama lat pä ma Jon aa abuk di ma Jon gat tes ngät i ama muqunän bä qa säm sävät ama ngärhäqyet da unmem ama moräs na ngät ama muqunän gärangätni i sa ma Jisas ka mualat na ngät toqor vät aomni ama qäväläm gärqomni i qa rhong na ama rigi ma ama wain. Iangärhäkt ama muqunän di ngärhir qur ama ruvek i qa di auge na qa. Ma Jon ga märhamän

masirhat sävät ma Jisas i ma Ngämuqa na qa dä va qale qa ma ama soktam. Näkt kosaqi qa märhamän masirhat sävät ama Ngätmamäk kä na ama Ngärhoemga näkt ama Qloqaga ama Qumärqumärqa i qale rha rhoqor mäniekt gem ne. Sokt ma Jon gat tamän sävät ama tmäski e ma Kana dä sävät ma Jisas kä na ama evopki nae ma Samaria dä sävät ma Lasarus toqoräkt i ma Jisas ka märanas na qa.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-18)

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat (1:19-51)

Ma Jisas Aa Lat Ge Ama Ruvek (2-11)

Ama Tadenas Iva Savuk Nani Ma Jisas Aa Tñäpki (12-19)

Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpki (20:1-29)

Ama Rharimini Sävat Ama Sameng Ama Mär Ngät Nage Ma Jon (20:30-31)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge (21)

Ama Enge Ngä Mu Ama Släqyige Vät A Nas

¹ Mudu vät ama rharimini i as kaku ama ivätki qi na ama usäpki di sa qale ama Enge. Bä iangärhäkt ama Enge di sa qale ngät ngä nä ma Ngämuqa. Bä iangärhäkt ama Enge di ma Ngämuqa. ² Näkt iangärhäkt ama Enge di sa qale ngät ngä nä ma Ngämuqa vät ama rharimini.

³ Iarhongäkt moe di irhong ngä män nävät a qa. Dap kaku guani ngä män näva aung anga iska. ⁴ Näkt ka di ama rharebäm na qa sa ama iar. Bä iangärhäkt ama iar di ama neraqa na ngät ba ama ruvek moe. ⁵ Näkt kosaqi iaqäkt ama neraqa di qat nañäm ba ama bängagi. Dap sokt di iaqyäkt ama bängagi di qaku mamär vät a qi iva qia rhän näva ama neraqa aa uväs.

⁶ Maos dä akni ama ruqa qa män gäarakni i ma Ngämuqa qa rhäk na qa qäarak i rhat tes ka i ma Jon. ⁷ Qa män iväkt iva qä sämaengätki sävät iaqäkt ama neraqa iva nävät ma Jon dä va ama ruvek ta rhat maengäkt. ⁸ Iaқыäkt ma Jon di qaku ama neraqa na qa. Dap ka män iväkt iva qä sameng sävät ama neraqa.

⁹ Dap ama engätki na qa ama neraqa qäarakni i qät boda ama neraqa ba ama ruvek moe diva qat dän sämäni ama

ivätki. ¹⁰ Iaqäkt ama neraqa di sa qale qa mäni ama ivätki. Bä ngäktki i sa qa säm iarhongäkt moe nävät ama ivätki sokt di qaku ama ruvek nämäni qi rha lu mamär na qa. ¹¹ Qosaqi qa män sage aa ruvek sokt di iarhakt aa ruvek di qaku rha ar sä qa. ¹² Sokt di sage iarhakt kärarhae i sa rha ar sä qa sagem mes bä rhat nanakt na qa di sa qa voda rha ama rhares iva rha rhän i ma Ngämuqa aa es na rha. ¹³ Bä iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa aa es na rha di sa qaku rha män nävät arhä mamäkkäna arhä biaska ura varhäm ama ruvek arhä snängaqa. Bä qosaqi qaku rha män nävät ama ngärhaegurhini dap ta män doqoräkt i ma Ngämuqa aa es na rha dinguna rha män nävä ma Ngämuqa.

¹⁴ Näkt iaqäkt ama Enge di sa qa mu ama släqyige vät a nas bä qa män i ama ruqa bä iaqäkt ama ruqa di sa qale qa mänguräp mä ut bä ut lu aa murhämeska. Sa ut lu aa murhämeska i ma Ngämuqa aut mamäk aa emga ama sägäk na qa qarakni i rhäqäp ka na ama ñämsävätki ama mor qi dä na ama engäktki.

¹⁵ Ma Jon ga sameng sävät a qa i qät näs masirhat i qat tamän doqortäqyia, “Rhak täkt di iaqäkt kärak i mäqi nguät tamän sävät a qa rhoqortäqyia, ‘Qarak iva as ka rhän nasot a ngo di ama moräs na qa vät ngua väs inguna mudu sa qa er qa män näkt sä ngo.’ ”

¹⁶ Bä nävät aa ñämsävätki ama mor qi dä sa ut moe ut ta iangärhäkt ama modämne qarängättni i ngät dân nasot a ne. ¹⁷ Ma Ngämuqa qa von ma Moses ta ama Muräkt. Dap ama ñämsävätki dä ama engäktki di in män nage ma Jisas ma Krai. ¹⁸ As kaku aung sa qa lu ma Ngämuqa dap sokt ma Ngämuqa aa emga ama sägäk kärakni i qa di ma Ngämuqa qarak i sa qale qa da aa mamäk aa sdäm di qa qur a ut täm ga.

Ma Jon Ama Baptais Ka Qoar I Qa Di Qaku Ma Krai Na Qa

(1:19-28 / Mat 3:1-12 / Mak 1:1-8 / Luk 3:1-18)

* **1:19** ama Livaigäna Ama Livaigäna di ama priskäna na rha qararhani i rhat dräm dat tualat na ama ansäs i ama ruvek qararhani i rhit tong ura rhit kut kärqarhongni i irhong ngärhi rhoer nanokt ama mabu ura sai dä rhat tualat i ama ulaqimärharhärhäkt na rha bä ba ama ansäspängi ama mor qi. † **1:27** di qaku ama märqa na ngo iva ngu rhäväkt sä itnä[†]. **28** Rhangät täkt moe ama lat di ma ama rhäqäp nä imek di sokt ama latta ura ama latta va arhani arha rem dat tualat na ngät.

¹⁹ Rhangät täkt di ma Jon aa enge sävät a nas toqoräkt i ama Judaqäna näva ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem da rhäk na ama priskäna rhi na ama Livaigäna* ivakt iva rhi snanbät sä qa i qa di auge. ²⁰ Sokt di qa muqunäga sävät a nas i qa sameng sävät a nas mamär i qä qoar toqortäqyia, “Aingo di qaku ma Krai.” ²¹ Dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Bä nga rhoqoräkt dä sa auge na nge? Nga ainge di ma Elaija?” Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qaku ma Elaija na ngo.” Dä qosaqi rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ainge di iaqäkt kärak ma Ngämuqa aa vämginaqa?” Dä qa muvät toqortäqyia, “Qaku.”

²² Dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Dap auge na nge? Ngi von ut ta anga muvätki iva evär däm ut sä qi bä iarhakt kärarhae i sa rha rhäk na ut. Dä ngia rhamän doqor mäniekt sävät a nas?”

²³ Dä ma Jon ga muvät parhäm ma Aisaia ma Ngämuqa aa vämginaqa aa enge qarängättni i ngät tamän doqortäqyia, “Aingo di iaqäkt kärak i aa eguinga qät näs pät ama qräk dä bäs ama ivärhäs toqortäqyia, ‘Ngäni slaräkt na ama iska nanokt ma Engeska.’ ”

²⁴ Dä arhani ama Farisiqäna qararhani i sa rha rhäk na rha ²⁵ di rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Dap mäniekt bä ngi baptais pät ama ruvek toqoräkt i nge di qaku ma Krai na nge ura ma Elaija ura iaqäkt kärak ma Ngämuqa aa vämginaqa?”

²⁶ Dä ma Jon ga muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Aingo di ngu baptais pät ama ruvek na ama rigi. Dap mänguräp mä ngän di akni qa e qarakni i qaku ngänät dräm a qa. ²⁷ Iaqäkt di qarak iva as dängdäng na qa nasot a ngo dä ama rhängämitnäm sa ama sandal nävät aa qariglem angät tpäs di qaku ama märqa na ngo iva ngu rhäväkt sä itnä[†].” ²⁸ Rhangät täkt moe ama lat di ngä märanas pa ama värhäm ama lel äm ma

Betani rhage na ama rigi ma Jordan äkt i ma Jon gä baptais pät ama ruvek e.

Ma Jisas Ma Ngämuqa Aa Sipsip Ama Rhoem Ga

²⁹ Näkt nga duququ vät akni ama qunäga dä ma Jon ga lu ma Jisas i qat tet inamuk dä qa qoar toqortäqyia, “As ngäni lu ma Ngämuqa aa sipsip ama rhoem ga qarakni i qät ta ama ruvek nävät ama ivätki arha vuirhong nae. ³⁰ Rhak täkt di iaqäkt karak i mäqi nguat tamän sävät a qa rhoqortäqyia, ‘Ama ruqa qarakni iva as ka rhän nasot a ngo di ama moräs na qa vät ngua väs inguna mudu sa qa er qa män näkt sä ngo.’ ³¹ Näkt ngo di sa qaku nguat dräm a qa dap ama rharimini i ngua män bä ngu baptais pät ama ruvek na ama rigi divakt iva qunäga vät ama Israelqäna sä qa.”

³² Dä ma Jon gä sameng sävät a nas toqortäqyia, “Ngu lu ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa i qa rhoqor ama simängaqa i ar sä qa na rhävuk nädä ama usäpki arha ron bä qa muqun bä qale qa vät a qa. ³³ Dap padi mai qaku ngu naräm a qa sokt di iaqäkt karak i qa rhäk na ngo ivakt iva ngu baptais pät ama ruvek na ama rigi di sa qa qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Ama ruqa qarakni iva ngi lu ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa i ar sä qa bä qale qa gem ga di iaqäkt karak iva qä baptais pät ama ruvek na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.’ ³⁴ Sa ngua lu rhoqoräkt bä äkt i ngu qoar i rhak täkt di ma Ngämuqa aa emga.”

Ma Jisas Ka Mes Ama Narhoer Ta Ama Mudäsaqongda

(1:35-42/Mat 4:18-22/Mak 1:16-20/Luk 5:1-11)

³⁵ Duququ vät akni ama qunäga dä saqi as kale ma Jon i qat mair äkt kä na aiomni nävät aa mudäsaqongda. ³⁶ Bä nga rhoqoräkt i qa lu ma Jisas i qat tet e na rha dä qa qoar na iom doqortäqyia, “As ini lu ma Ngämuqa aa sipsip ama rhoem ga.” ³⁷ Bä rhoqoräkt i aa mudäsaqongioma in nari i qa märhamän doqoräkt dä in met nasot ma Jisas.

³⁸ Dä ma Jisas ka näm da aa rhäng dä qa lu iom nasot a nas dä qa snanbät sä iom doqortäqyia, “Nani a en na aqiqa?”

Dä in muvät pät a qa i ini snanbät toqortäqyia, “Rabai, qale nge qoe nai?” Ama rharimini sa ama rabai di qamorqa.

³⁹ Dä sa ma Jisas ka muvät pät a iom doqortäqyia, “Ini ang bä ini lu.” Dä soknga in met bä in lu äkt i qat tas e bä qali liom gem ga bä dängdäng i rhäksot nä iaqäkt ama qunäga inguna rhoqoräkt di sa säpbängang mamär.

⁴⁰ Ma Andru ma Saimon Pita aa lätkka di akni nävät iomäkt i in nari ma Jon aa sameng dä in met nasot ma Jisas. ⁴¹ Ama narhoeräm gärqomni i ma Andru qa mualat na äm di qa näm nani aa lätkka ma Saimon bä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Sa ut män bät ma Mesaia.” Ama rharimini sä ma Mesaia di ma Krai.

⁴² Bä nga nasot toqoräkt dä qa met sä qa sage ma Jisas. Dä sa ma Jisas ka näm sävät a qa dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ainge di ma Saimon, ma Jon aa emga. Rhäkt diva rhat tes nge i ma Sefas.” Ma Sefas di rhoqorne nä ma Pita i ama rharimini di ama duiqa.

Ma Jisas Ka Mes Ma Filip Kä Nä Ma Nataniel

⁴³ Duququ vät akni ama qunäga dä ma Jisas ka mu aa snäng iva qa rhet säva ama ngärhätkka ma Galili. Näkt nga rhoqoräkt dä qa män bät ma Filip dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit päs gua rhäng.” ⁴⁴ Näkt iaqäkt ma Filip di qa näva ama värhäm ama lel äm ma Betsaida rhoqor ma Andru qä nä ma Pita.

⁴⁵ Ma Filip ka män bät ma Nataniel dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Sa ut män bät iaqäkt karak i mudu ma Moses ka säm sävät a qa vä ma Ngämuqa aa Muräkt bä qosaqi ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm sävät a qa. Iaäkt di ma Jisas näva ama värhäm ama gaini na äm ma Nasaret karakni i ma Josep aa emga.”

⁴⁶ Bä nga ma Nataniel qa nari rhoqoräkt dä qa snanbät toqortäqyia, “Nga mamär iva guani anga mär ini ngä rhän na äkt ma Nasaret?”

Dä ma Filip ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Qoki as ngi ang bä ngi lu.”

⁴⁷ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka lu ma Nataniel i qat tet inamuk dä qat tamän sävät a qa i qä qoar toqortäqyia, “Iaqäkt di

ama engäktki na qa ama Israelqa qarakni i qaku anga irasini gem ga.”

⁴⁸ Bä nga ma Nataniel qa nari rhoqoräkt dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Mäniekt bä ngiat dräm a ngo?”

Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak as toqoräkt i qaku ma Filip ka mes nge sagem ngo dä sa ngua lu nge rhoqoräkt i as ngiat muqun ba ama gosaqi arha rem.”

⁴⁹ Nga ma Nataniel qa nari rhoqoräkt dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, ainge di ma Ngämuqa aa emga bä ainge di ama Israelqana arha vitnaqa.”

⁵⁰ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nga rhäkt di ngiat nanakt inguna ngua qoar na nge i sa ngua lu nge va ama gosaqi arha rem? Nak as pa ngi lu ama morirhong masirhat kärqärhongni i qaku rhoqorne nä rhäni rhäkt kärqäni i ini ngä märanas.” ⁵¹ Dä qosaqi qa qoar toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki iva as ngäni lu i rhi rhar mäni ama usäpki bä va ngäni lu ma Ngämuqa aa enselqana i dängdang däm da rhävit dä arhar sä rha inavuk sage ma Ruqa aa Emga.”

2

Ma Jisas Ka Rhong Na Ama Rigi Bä Qia Män I Ama Wain E Ma Kana

¹ Dä äkt pät ama dävauung na qa ama qunäga dä rha mualat na ama tmäski na ama rhitbodämnane mät ama värhäm ama lel äm ma Kana mät ama ngärhäkka ma Galili. Näkt toqoräkt di qale ma Jisas aa nanäk e. ² Bä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda di qosaqi rha rhäkne nani a rha sävä iaqyäkt ama tmäski na ama rhitbodämnane.

³ Näkt nga rhoqoräkt pa ama tmäski dä rhäksot na ama wain dä ma Jisas aa nanäk kia qoar na qa rhoqortäqyia, “Sa rhäksot na ama wain.”

⁴ Di nak ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, mäniekt bä ngiat tes pät a ngo sä rhäni rhäkt? As nguna gu qäväläm di as kaku äm ngä män.”

⁵ Dä ma Jisas aa nanäk kia qoar nä iarhakt kärarhae i rhit lu vät ama lat pa ama tmäski rhoqortäqyia, “Ngän dualat na agini

qärqäni i qä qoaräs na ngän iva ngän dualat nä ini.”

⁶ Dap äkt glaqot di qale ama kain ama ngärhäqyet da sägäkt kärangättni i sa rha mualat na ngät na ama dui. Iangärhäkt ama kain di ama Judaqana rhit tor nas nämät ngät parhäm arha morta arhä qärhong. Näkt asägäkt asägäkt nävät a ngät di mamär iva rhit täqäp ki na ama ruvek ama dävauung na rha da ama ngärhäqyisem bä sävät ama ruvek ama ngärhäqyet na rha da ama ngärhäqyisem na ama litaqana na ama rigi.

⁷ Dä ma Jisas ka qoar na ama latta rhoqortäqyia, “Ngäni rhäqäp ama kain na anga reng.” Dä rha rhäqäp ngät bä savono.

⁸ Näkt ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhäkt di ngäni ok na ama kap nämät agukt bä va ngäni von ama latka qarakni i qät lu vät ama tmäski.”

Dä rha mualat toqoräkt parhäm ma Jisas aa enge ⁹ bä nga rhoqoräkt dä ama latka qarak i qät lu vät ama tmäski qa nakt närhä iaqyäkt ama rigi qarakttni i sa ma Jisas ka rhong na qi bä qia män i ama wain na qi dap toqoräkt di qaku qat dräm i iaqyäkt ama wain di sa qia män na goe. Dap sakt iarhakt kärarhae ama latta i rha ok iaqyäkt ama rigi di rhat dräm. Bä rhoqoräkt i sa qa nakt närhä ama wain dä qa mes iaqyäkt kärak i rhit bodäm na qa särhage sagem mes ¹⁰ näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ama ruvek moe di rhit bon da ama mär qi mamär ama wain narhoer dä äkt nasot dä sa ama wain gärakttni i qaku ama mär qi mamär toqoräkt i ama ruvek di sa rha nakt masirhat. Dap ainge di nak sa ngia mu ama mär qi mamär ama wain bä va dängdäng na qi.”

¹¹ Rhakt täkt di ama narhuir qi ama nañis ki ama muqunängi qarakttni i ma Jisas ka mualat na qi e ma Kana va ama ngärhäkka ma Galili. Näkt iangärhäkt aa lat ngä muqunäga sa aa murhämeska. Bä qararhani aa mudäsaqongda di rhat nanakt na qa. ¹² Bä nga nasot dä ma Jisas kä na aa nanäk dä aa läktpek näkt sävät aa mudäsaqongda rha met mämane bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Kaperneam. Bä nga sa äkt dä qale rha e vät ama marheka na ngät ama qunäng.

Ma Jisas Ka Qumär Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

(2:13-22 / Mat 21:12-17 / Mak 11:15-19 / Luk 19:45-48)

¹³ Bã nga rhoqoräkt i qorhäs mamär na ama qäväläm iva ama Judaqäna rha rhualat na ama tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova dä ma Jisas ka met bã sae ma Jerusalem. ¹⁴ Näkt toqoräkt i ma Jisas ka mon säva ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm dä qa lu arhani ama ruvek kärarhani i rhit boda ama bulmakaoqäna ngä na ama sipsipkäna näkt sävät ama ituap. Näkt kosaqi arhani di rhat muqun ge ama lai bã rhit kutsasorhane na ama ligär. ¹⁵ Bã nga ma Jisas ka lu rhoqoräkt dä qa mualat na ama vugurqa na ama qoi bã qa qutmäs a rha moe rhi na arhä sipsipkäna ngä na ama bulmakaoqäna nae näva ama ansäspämgi ama mor qi. Näkt kosaqi qa vrit nä iarhakt kärarhae i rhit kutsasorhane na ama ligär arhä ligäriqleng näkt ka näpgoer na arhä lai.

¹⁶ Näkt ka qoar nä iarhakt kärarhae i rhit boda ama ituap toqortäqyia, “Ngäni rha iarhongäkt narhäkt bã sä dalek! Mäniekt bã ngänit dong nä gu mam aa vätki bã qia män i ama vätki qärakti iva ama ruvek tit boda ama qärhong nani ama ligär väm gi.”

¹⁷ Bã nga aa mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä vuk pät a rha nä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu sa rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia, “Gu snängaqa ama qrot ka sävät gia vätki bã äkt iva sokot na ngo.”

¹⁸ Bã nga rhoqoräkt dä ama Judaqäna rha snanbät sä qa na ama qrot toqortäqyia, “Agi nañis ki ama muqunängi va ngi qur a ut tam gi iva qi sameng i sa ngia rha ama rhares nage ma Ngämuqa iva ngiat tualat nä rhärhong däkt moekt?”

¹⁹ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ngänin brut dä rhakt täkt ama ansäspämgi ama mor qi näkt pa saqi ngua rhair na qi da ama qunäng ama dävauang angärha ron.”

²⁰ Näkt nga ama Judaqäna rha nari rhoqoräkt dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak ta rhäk pät takt täkt ama ansäspämgi ama mor qi vät ama ruiom ama udiom näkt ama ngärhäqyet da sägäk ama qoeo.

Dap nga ngätki i ngiat tu gi snäng i mamär iva ngia rhair na qi da ama qunäng ama dävauang angärha ron?”

²¹ Sokt di iaqyäkt ama vätki qärakti i qat tamän sävät a qi di nak kaku ama ansäspämgi ama mor qi dap aa släqyige. ²² Bã nga nasot toqoräkt i ma Jisas ka märanas nämät ama tñäpki dä vuk pät aa mudäsaqongda nä iangärhäkt aa enge. Näkt na äkt dä rhat nanakt nä iangärhäkt ama enge qärangätni i sa mudu rha säm a ngät bã sävät ama enge qärangätni i ma Jisas ka märhamän bät a ngät.

Ma Jisas Di Qat Dräm Ama Ruvek Moe Arha Iar Mamär.

²³ Bã nga rhoqoräkt i qale ma Jisas e ma Jerusalem ba ama tmäski ma Pasova dä ama rhäqäp na rha ama ruvek ta lu iangärhäkt ama nañis ngät ama muqunän gärangätni i ma Jisas kat tualat na ngät bã rhat nanakt na qa. ²⁴ Sokt di ma Jisas kaku qat nanakt na rha inguna qat dräm ama ruvek moe arha iar mamär. ²⁵ Näkt kaku qät läk nani anga ruvek arhä sameng sävät ama ruvek arha lat inguna sa qat dräm ama ruvek mamär.

3

Mamär Iva U Rhän I Ama Iaräs Na Ut

¹ Dä qale akni ama ruqa e qärakni i qa nävät ama Farisiqäna qärak i rhat tes ka i ma Nikodemus kärak i qa nävät ama Judaqäna arhä narhoerta ama vit na rha. ² Bã nga näp bängagi dä qa män ge ma Jisas bã qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut dräm i nge di akni qärak i qä su ama ruvek kärak i qa män nage ma Ngämuqa. Ut dräm doqoräkt inguna qaku mamär vät aung anga ruqa iva qa rhualat na anga nañis ngät anga muqunän doqor nge i ngiat tualat na ngät kre i sa qaku ma Ngämuqa gem ga.”

³ Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm nge na ama engätki mamär i qaku mamär vät anga ruqa iva qä lu ma Ngämuqa aa Muräktöpäm gre i saqi as kaku qa män i ama iaräs na qa rhoqor ama rhoemga qärakni i qa män näva ama ngätanäk.”

⁴ Bä nga ma Nikodemus ka nari rhoqoräkt dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nak nga mamär iva saqi as anga ruqa di anga ngätnanäk ki sa qa rhoqoräkt i sa mor qa? Ngätki mamär i qaku mamär vät a qa iva qa rhon säda aa nanäk arha ron maunmen bä saqi as pa qi sa qa.”

⁵ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm nge na ama engätki mamär i iaqäkt karak i qaku qa män i ama iaräs na qa nävät ama rigi dä nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qaku mamär vät a qa iva qä namon sävä ma Ngämuqa aa Muräktpäm. ⁶ Ama släqyige di sa ige ngärhit sa ama släqyige dap ma Ngämuqa aa Qloqaqa di sa qät sa ama qloqaqa. ⁷ Bä mamär iva qale ngit särmän sävät gua enge, ‘Mamär iva anga ruqa diva rhi sa qa iva ama iaräs na qa nage ma Ngämuqa.’ ⁸ Inguna ama iarhakt ama ruvek moe qärrarhae i sa rha män näva ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di rha rhoqor ama laurqi qärrakni i qi e varhäm at snängaqa maräkt bä ngiat nari vät at täqän sokt di qaku ngiat dräm i qiat dän na qoe ura qiat tet sa qoe. Di rhoqorne na ama ruvek kärarhani i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa sa rha.”

⁹ Bä nga ma Nikodemus ka nari rhoqoräkt dä qa snanbät toqortäqyia, “Ngu lu va rhärhong däkt moe di mamär iva irhong ngä rhän doqor mäniekt?”

¹⁰ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak ainge di ngiat dräm ngi su ama Israelqäna näkt mäniekt bä qaku ngiat dräm därhong däkt? ¹¹ Nguat tamän särhäm nge na ama engätki mamär i ut tamän sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ut dräm irhong bä qosaqi urhi sameng sävät kärqärhongni i sa ut lu irhong sokt di ngän ama ruvek di qaku ngänät nanakt na ut sameng. ¹² Sa ngua märhamän särhäm ngän sävät ama ivätki at kärhong näkt kaku ngänät nanakt dap sa ngu lu va ngänät nanakt toqor mäniekt kre i nguat tamän sävät ama usäpki at kärhong?”

¹³ “Näkt kaku aung anga ruqa qärrakni i sa qa met säda ama usäpki arha ron dap sokt ma Ruqa aa Emga ama sägäk karakni

i sa qa män näda ama usäpki arha ron. ¹⁴ Rhoqorne nä ma Moses karakni i qa sek sa ama uiuvärhaqa* vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs di qosaqi ma Ruqa aa Emga diva rhi sek sä qa rhoqoräkt ¹⁵ ivakt iva iarhakt ama ruvek moe qärrarhae i rhat nanakt na qa diva rha sa ama iar ama sok tam ngät.

Inguna Ma Ngämuqa Sa Aa Snäng Bät Ama Ruvek Nävät Ama Ivätki

¹⁶ “Inguna ma Ngämuqa sa aa snäng bät ama ruvek nävät ama ivätki bä äkt i sa qa von da aa emga qärrakni i ama sägäk ivakt iva aung qärrakni i qat nanakt na qa diva qaku qä nañap dap pa qa sa ama iar ama sok tam ngät. ¹⁷ Inguna ma Ngämuqa di sa qaku qa rhäk na aa emga sämäni ama ivätki ivakt iva qa rhatnävämmne na ama ruvek dap ka rhäk na qa ivakt iva qa rhumaiar na rha. ¹⁸ Näkt iaqäkt karak i qat nanakt na qa di qaku qä narha ama rhäksärhäm nage ma Ngämuqa dap iaqäkt karak i qaku qat nanakt di sa qa rha ama rhäksärhäm inguna sa qaku qat nanakt nä ma Ngämuqa aa emga ama sägäk.

¹⁹ “Bä rhom däkt di ama rharimini sa ama matnävämmne i ama neraqa qa män sämäni ama ivätki sokt di ama ruvek di arhä snäng bät ama bängagi dap kaku rha ama neraqa inguna rhat tualat na ama vuirhong. ²⁰ Näkt iarhakt ama ruvek moe qärrarhae i rhat tualat na ama vuirhong di qaku nani a rha na ama neraqa inguna rhit len i varis kunäga sa arha vuirhong. ²¹ Sokt di iaqäkt karak i qat tualat parhäm ama engätki di sa qat dän sage ama neraqa ivakt iva ama ruvek moe di mamär iva rhi lu i iangärhäkt aa lat di ngät nage ma Ngämuqa.”

Ma Jon Ama Baptais Ka Sameng Säväät Ma Krais

²² Bä nga nasot tärhong däkt dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha met bä säväät ama ngärhäktka ma Judia bä qale qa e qä na rha dap kä baptais pät ama ruvek.

²³ Näkt toqoräkt di qosaqi ma Jon di qä baptais pät ama ruvek pät ama ivärhäm ma Ainon glaqot na ama värhäm ama gaini na äm ma Salim inguna äkt di masirhat

* 3:14 Nam 21:9

na ama reng e. Bä ama ruvek di rhat dän basägos ivakt iva qä baptais pät a rha. ²⁴ Rhoqoräkt di as kaku rha mu ma Jon ba ama tpäskiarharhäng.

²⁵ Näkt maos dä ama enge ngä märanas mänguräp ma Jon aa mudäsaqongda rhi na akni nävät ama Judaqäna sävät iomäkt i ama ruvek ti qumär nas parhäm arha morta arhä qärhong. ²⁶ Dä rha män ge ma Jon bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, iaqäkt ama ruqa qäarak i sa qale qa qä na nge rhage na ama rigi ma Jordan bä qäarak i ngi sameng sävät a qa di nak sa qä baptais pät ama ruvek bä ama ruvek moe di rhat tet sagem ga.”

²⁷ Dä ma Jon ga muvät toqortäqyia, “Ama ruqa di sokt mamär iva qä rha ianiäkt kärqäni i sa ma Ngämuqa qa von ga rhäm ini näda ama usäpki arha ron. ²⁸ Näkt aingän maräkt di mamär iva ngäni sameng i sa ngua qoar toqortäqyia, ‘Aingo di qaku ma Kraiss na ngo dap aingo di sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngo narhoer nanokt ka.’

²⁹ “Ma Kraiss di qa rhoqor ama gamoeqa qäarakni iva rhit bodäm na qa bä qa va rhät ama evopki. Dap aingo di ngo rhoqor iaqäkt ama gamoeqa aa ruaqa qäarak i qät lu vät a qa qäarak i sa qale qa dap kat nari ma nas bä rhäqäp ka na ama märmärgem doqoräkt i qat nari iaqäkt ama gamoeqa aa eguinga. Iangärhäkt ama märmärgem di nga e gem ngo bä sa rhäqäp ngo na ngät mamär. ³⁰ Bä ma Jisas di mamär iva qa rhän i ama moräs na qa dap aingo di mamär iva ngua rhän i ama gaini na ngo.”

³¹ Iaäkt kärak iva qa rhän na rhävuk di qa enges tävuk daver ama ruvek moe dap iaqäkt kärak i qa narhe nävät ivät di qa nämäni ama ivätki dä qat tamän doqor ama ruqa nävät ivät. Näkt iaqäkt kärak iva qa rhän na rhävuk näda ama usäpki arha ron di sa qa enges tävuk mamär daver ama ruvek moe. ³² Bä qa di qä sameng sävät iarhongäkt kärqärhong i sa qa lu irhong dä sävät iarhongäkt kärqärhong i sa qa nari irhong sokt di qaku aung gat nanakt na aa sameng. ³³ Bä aung anga ruqa qäarakni i sa qat tat maengäkt sa aa sameng di sa qä sämaengäktki i ma Ngämuqa di qat tamän bät ama engäktki. ³⁴ Inguna iaqäkt kärak

i ma Ngämuqa sa qa rhäk na qa di qat tamän bät ma Ngämuqa aa enge inguna ma Ngämuqa qät täqäp ka masirhat na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

³⁵ Ama Ngätmamäk di aa snäng bät ama Ngärhoemga dä sa qa mu iarhongäkt moe va aa rhäkt. ³⁶ Näkt iaqäkt kärak i qat nanakt na ama Ngärhoemga di sa qa sa ama iar ama sok täm ngät. Dap iaqäkt kärak i qaku qat nanakt na ama Ngärhoemga diva qaku qä nalu ama iar inguna ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi di sa qali qi vät a qa.

4

Ma Jisas Kä Na Ama Evopki Nae Ma Samaria

¹ Rhoqoräkt di ma Jisas ka räm i ama Farisiqäna sa rha nari sävät ama ruvek masirhat i rhat dän sagem ga bä qä baptais pät a rha bä rhit päs aa rhäng dap ma Jon di qaku masirhat na anga ruvek tat dän sagem ga. ² Sokt di sa qaku ngäktki i ma Jisas kä baptais pät ama ruvek dap kärarhani aa mudäsaqongda rhi baptais pät a rha.

³ Bä nga ma Jisas ka räm doqoräkt dä qa met nae ma Judia bä saqi as sae ma Galili. ⁴ Näkt pa qoki qa rhet mät ama ngärhäktka ma Samaria. ⁵ Bä nga nasot dä qa män e mät ama värhäm gärqomni i rhat tes äm i ma Sikar e ma Samaria glaqot na ama ivärhäm gärqomni i sa mudu ma Jekop ka von aa emga ma Josep tä bäm. ⁶ Näkt äkt pät iomäkt ama ivärhäm di qale ma Jekop aa qotnaqoanga e. Bä ma Jisas di arusus pät aa släqyige inguna sa qa met näva ama iska ama uiu qa dä qa muqun bät iaqäkt ama qotnaqoanga aa rhäkt. Rhoqoräkt di sa mäniqunäng mamär. ⁷ Näkt toqoräkt i qale qa äkt dä akti na ruqi nae ma Samaria qia män e ivakt iva qi ok anga rigi.

Bä nga ma Jisas ka lu qi dä qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Nga mamär iva ngi von ngo ngu nakt?” ⁸ Rhoqoräkt di sa aa mudäsaqongda rha met sämät ama värhäm ma Sikar ivakt iva rhi vodäm bät anga tmäs.

⁹ Dä iaqyäkt ama ruqi nae ma Samaria qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Ainge di nge nävät ama Judaqäna dap aingo di ama ruqi nävät ama Samariaqäna. Mäniekt bä va

ngi nän ngo va ngi nakt?” Qia qoar na qa rhoqoräkt dinguna ama Judaqäna di qaku sägäni na rha rhi na ama Samariaqäna.

¹⁰ Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qa muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Ngakt bä vadi mai qunäga vät a nge sä ma Ngämuqa aa vänbon bä qosaqi iaqäkt kâarak i qä nän nge iva qä nakt dä vadi mai ngi nän ga dä sa va qä von nge rha ama rigi na ama iar.”

¹¹ Dä qa ruqi qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, nge di qaku gi nga guani iva ngi ok nä ini inguna ma uqupka di ama dur da aa ron. Dap ngu lu va ngi rha iaqyäkt ama rigi na ama iar na qoe? ¹² Nak nga nge di ama moräs na nge masirhat tävuk daver aut mamäk ma Jekop kâarakni i sa qa von ut tärhak täkt ama uqupka rhak täkt kâarakni i qa qä na aa es dä aa sipsipkäna rhit nakt nämät ka?”

¹³ Dä ma Jisas ka muvät pät a qi i qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Iarhakt moe ama ruvek kâararhae i rhit näkt takt täkt ama rigi diva saqi as aqäsäk ta ¹⁴ dap aung gâarakni i qät näkt ama rigi nagem ngo diva saqi as kaku aqäsä qa. Inguna ama rigi qâaraktni iva ngu von ga rhäm gi diva qia rhän i ama rigi qâaraktni i qiat dräm git don na nas tävit imuk da aa ron bä va qi von ga rha ama iar ama sok täm ngät.”

¹⁵ Dä qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, rhäkt di mamär iva ngi von ngo rhä iaqyäkt ama rigi iva saqi as kaku ngu natmet sarhäkt ivakt iva ngu naqäk anga rigi.”

¹⁶ Dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, “Ngia rhet bä ngia rhes gia egutka dä saqi evär däm nge.”

¹⁷ Dä nak kia muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Qaku gu nga egutka.”

Nävät at muvätki dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, “Qoki ngätki na nge rhoqoräkt i ngi qoar i qaku gi nga egutka. ¹⁸ Ama engätki di rhoqortäqyia, mäqi gia egutpek ama ngärhäqyet na rha näkt tak täkt kâarak i sa qale qa gem nge rhäkt di qaku gia egutka na qa. Ngätki nä gia enge rhoqoräkt.”

¹⁹ Dä qâaraktni ka ruqi qia qoar toqortäqyia, “Qamorqa, rhäkt di sa ngua lu mamär i nge di nak akni na nge nävät ma Ngämuqa aa

vämginarha. ²⁰ Aiut ut mamäkkäna di rhi nänäs dä rhakt täkt ama damgi dap ngän ama Judaqäna di ngäni qoar i ama ivärhäm gârqomni iva ama ruvek moe rhi nänäs e di ma Jerusalem.”

²¹ Dä ma Jisas ka muvät maräkt pät a qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, mamär iva ngiat nanakt na ngo inguna sa qorhäs na ut sävät ama qäväläm iva äm ngä rhän gârqomni iva qaku ngi nänäs sage ama Ngätmamäk dä rhakt täkt ama damgi ura e ma Jerusalem. ²² Sokt di ngän ama Samariaqäna di ngäni nänäs sage ianiäkt kâraqäni i qaku ngänät dräm ini dap aiut di urhi nänäs sage qâraqäni i ut dräm ini inguna ama mumaiar di ngät nävät ama Judaqäna. ²³ Nak as pa ama qäväläm ngä rhän bä rhäkt di sa äm ngä män iva ama engätki na rha ama ansäspämda diva rhi nänäs sage ama Ngätmamäk nävät ama qloqaqa bä nävät ama engätki inguna iarhakt ama ansäspämda rhoqoräkt di ama Ngätmamäk kät näm nani a rha. ²⁴ Ma Ngämuqa di ama qloqaqa bä iarhakt kâararhae i aa ansäspämda na rha di mamär iva rhi nänäs sagem ga nävät ama qloqaqa bä nävät ama engätki.”

²⁵ Bä nga iaqyäkt ama ruqi qia nari rhoqoräkt dä qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Nguat dräm i iaqäkt ma Mesaiä qâarak i rhat tes ka i ma Kraisi diva qa rhän. Näkt toqoräkt iva qa rhän dä va qä rhäväksäs ba ut sävät iarhongäkt moekt.”

²⁶ Dä ma Jisas ka qoar na qi mamär toqortäqyia, “Aingo rhäkt kâarak i nguat tamän särhäm nge di iaqäkt.”

Sa Evär Dä Ma Jisas Aa Mudäsaqongda Sagem Ga

²⁷ Vät iomäkt ama qäväläm dä evär dä ma Jisas aa mudäsaqongda bä rha män bät a qa i qat tamän särhäm ne qä na ama evopki dä qräk mät ta nävät a iom. Sokt di qaku aung nävät a rha qa snanbät sä qi rhoqortäqyia, “Ngu lu nani a nge na agiqa?” ura sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngiat tamän särhäm ne ngi na qi?”

²⁸ Nasot toqoräkt dä iaqyäkt ama ruqi qia märanas daqule at kainaqi qâaraktni i qiat dräm gi qäk ama reng sämät ki bä evär däm gi sävät arha värhäm bä qia qoar na ama

ruvek toqortäqyia, ²⁹ “As ngäni ang ivakt iva ngäni lu akni ama ruqa qarakni i qa qoar na ngo sävät iarhongäkt moekt kärqärhong i sa mäqi ngua mualat nä irhong. Nguaräm ma Kraisa na qa.” ³⁰ Bä nga rhoqoräkt dä vuk sä rha näva arha värhäm bä rha met iva sagem ga.

³¹ Dap toqoräkt i sa iaqyäkt ama ruqi qia met dä ma Jisas aa mudäsaqongda rhit tögär sä qa i rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, rhäkt di ngia äs guani.”

³² Sokt di ma Jisas ka muvät i qa qoar toqortäqyia, “Aingo di gua tmäs iva nguät täs ngät kärangätni i qaku ngänät dräm guani sävät a ngät.”

³³ Bä nga ma Jisas aa mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä rha qoar na ne rhoqortäqyia, “Sa nguaräm aung ga ang sa anga tmäs bä ba qa.”

³⁴ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Gua tmäs di iomäkt iva nguät tualat parhäm iaqäkt aa snängaqa qarak i sa qa rhäk na ngo bä va ngu sot nä iangärhäkt aa lat. ³⁵ Dä ngänät dräm ngäni qoar toqortäqyia, ‘As anga levaet anga eqoan sae dä sa va sräp ama tmäs iva rhit ta ngät.’ Ngu qoar na ngän i mamär iva ngäni ñäm sävät ama et na ama tmäs! Ama tmäs di sa sräp ngät mamär ivakt iva ama ruvek ti ta ngät.”

³⁶ “Bä sa rhäkt di iaqäkt kärak i qat dräm gät ta ama tmäs di sa qät ta aa rhitsek i iangärhäkt ama tmäs di nä iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat nanakt bä rhit ta ama iar ama sok täm ngät. Qat tualat toqoräkt ivakt iva iaqäkt kärak i qät kutnanokt ama tmäs dä iaqäkt kärak i qät ta ama tmäs diva märmär gem iom moe. ³⁷ Inguna rhangät täkt di ngä sämaengätki na ama enge qarangätni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Akni ama ruqa qät kutnanokt ama tmäs dap pa akni qät ta ngät.’ ³⁸ Ngua rhäk na ngän ivakt iva ngänit ta ama tmäs kärangätni i mäqi qaku ngän mualat nani a ngät. Sa arhani rha mualat toqoräkt dap täkt di ngän dualat ngän na rha i ngänit ta iangärhäkt ama tmäs kärangätni i sa sräp ngät.”

Ama Rhäqäp Na Rha Ama Samariaqäna Sa Rhat Nanakt Nä Ma Jisas

³⁹ Näkt toqoräkt dä ama rhäqäp na rha ama Samariaqäna di rhat nanakt na qa inguna nävät ka ruqi at sameng gärangät i qia qoar toqortäqyia, “Qa qoar na ngo sävät iarhongäkt moe qarqärhong i sa mäqi ngua mualat nä irhong.” ⁴⁰ Bä nga rhoqoräkt dä ama Samariaqäna rha met bä sagem ga dä rha qoar na qa iva qale qa qä na rha. Dä sa qale qa gem da vät ama qunängiom ama udiom.

⁴¹ Bä ama rhäqäp na rha ama ruvek di rhat nanakt inguna nävät aa enge. ⁴² Dä sa rha qoar nä qa ruqi rhoqortäqyia, “Ut di ut nanakt dinguna qaku sokt nävät agini qarqäni i sa ngia qoar na ut nä ini sävät a qa dap ut nanakt inguna rhäkt di sa ut nari bä ba nas bä ut dräm i rhak täkt ama ruqa di qoki ngätki i qa di ma Mumaiar bä ba ama ruvek nävät ama ivätki.”

⁴³ Näkt nasot ama qunängiom ama udiom dä ma Jisas ka märanas bä qa met sae ma Galili. ⁴⁴ Bä rhoqoräkt dä sa qa qoar mamär i akni nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di qaku anga qutdrir sävät a qa mät aa värhäm maräkt. ⁴⁵ Näkt nga rhoqoräkt i qa män e ma Galili dä ama Galiliqäna rha ar sä qa sagem mes inguna sa rha lu iarhongäkt moekt kärqärhong i qa mualat nä irhong ba ama tmäski ma Pasova e ma Jerusalem inguna rhoqoräkt di sa qale rha e.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Narhoerqa Aa Emga

(4:46-54 / Mat 8:5-13 / Luk 7:1-10)

⁴⁶ Bä nga rhoqoräkt i qale qa e ma Galili dä saqi as ka met bä sae ma Kana äkt i sa mudu qa rhong na ama rigi bä qia män i ama wain. Näkt e ma Kaperneam di qale akni ama narhoerqa ama moräs na qa qarakni i aa emga di qat namas mät ama rämgi. ⁴⁷ Näkt nga rhoqoräkt i iaqäkt ama narhoerqa qa nari sävät ma Jisas i sa qa män e ma Galili nae ma Judia dä qa met bä sagem ga bä qa qoar na qa iva qä na qa ivakt iva qa rhumäräs pät aa emga inguna sa qorhäs iva qä ñäp.

⁴⁸ Bä nga rhoqoräkt dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Aingän ama ruvek di qaku mamär iva ngänät nanakt kre i qaku ngän lu anga muqunän näkt ama lat kärangätni i ngät dän masärmän.”

49 Dä qä narhoerqa qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Morqa, mamär iva ngia rhet sae rhoqor täkt i varis ngua emga qä nañäp.”

50 Bä nga rhoqoräkt dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Rhäkt di mamär iva evär däm nge. Sa ngia emga diva qat däqäm.” Dä sa qä narhoerqa qa märanas bä qa met inguna qa mat maengäkt sä ma Jisas aa enge.

51 Näkt nga rhoqoräkt i as kat tet parhäm aa iska säva vät dä aa latta rha män bät a qa bä rha sameng ba qa sävät aa emga i qat däqäm. 52 Bä nga qa nari rhoqoräkt dä qa snanbät sä rha närha ama qäväläm doqoräkt i märäs pät aa emga dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Mäqirhe vät ama sägäni säpbängang dä rhäksot na ama qärnaqi nävät a qa.”

53 Bä nga rhoqoräkt dä qunäga vät iaqäkt ama rhoemga aa mamäk i iomäkt ama qäväläm di ama qäväläm maräkt kärqomni i sa ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia emga diva qat däqäm.” Bä nävät tangät täkt dä qa qä na aa ruvek moe va aa vätka di rhat nanakt nä ma Jisas.

54 Rhangät täkt di qosaqi ama nañis ngät ama muqunän ama unmem na ngät kärangätni i ma Jisas ka mualat na ngät toqoräkt i qa met nae ma Judia bä sae ma Galili.

5

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rämgivärhaqa Vät Ama Sabat

1 Bä nasot iangärhäkt dä aktni ama Judaqäna arha tmäski qia män e ma Jerusalem dä ma Jisas ka met bä sae. 2 Dap e ma Jerusalem di ama qärhopka qa e qäarakni i na ama Judaqäna arha enge di rhat tes ka i ma Betesda. Näkt iaqäkt ama qärhopka di qa e glaqot na ama värhäm ama mor äm angärha surqa aa tmongi qäaraktni i rhat tes ki i ama sipsipkäna angärha tmongi. Näkt namet iaqäkt ama qärhopka di ama ngärhäqyet na ap ama suqulap

kärqapni i qaku rha adäm namet ap kärqap i ap ngät mair sa ama ungi.

3-4 Näkt e di qale ama ruvek masirhat kärarhani i ama rämgi vät a rha rhi na ama säsurta rhi na ama vaktpärharha näkt sävät ama ngäñäpärharha. Rha moe rhat namas pä iaqyäkt ama ungi.*

5 Akni nävät iarhakt ama ruvek di sa ama rämgi qia rha qa vät ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem da qäraet da dävaung na ngät ama qoeo. 6 Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka lu qa i qat namas äkt dä qa räm i sa qale qa mät iaqyäkt ama rämgi vät ama uiu ngät ama rhodäm dä sa qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga nani a nge iva märäs pät a nge?”

7 Dä ama rämgivärhaqa qa muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qaku anga ruqa iva qa rhatnärhäm ngo säva ama qärhopka rhoqoräkt i ama rigi sarhäktsarhäkt pät a qi. Bä nga rhoqoräkt i ngu siqut iva ngua rhon sae di nak ngäda akni qa er vät na ngo i qa mon samäk.”

8 Dä sa ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bä ngiat tet.” 9 Dä qoki äkt di iaqäkt ama ruqa di märäs pät a qa dä sa qa rha aa gasgaska bä qat tet. Näkt tak täkt ama qunäga di ama Sabat.

10 Bä äkt i nga rhoqoräkt dä soknga ama Judaqäna rha qoar nä iaqäkt ama ruqa qäarak i sa ma Jisas ka mumäräs pät a qa rhoqortäqyia, “Rhäkt di ama Sabat bä varhäm ama Muräkt diva qaku ngi nata gi rhatdingit.”

11 Sokt di qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ama ruqa qäarakni i qa mumäräs pät a ngo di sa qa qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Ngi rha gi rhatdingit bä ngiat tet.’”

12 Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu agi a ruqa rhak täkt kärak i qa qoar na nge iva ngi rha gi rhatdingit bä ngiat tet?” 13 Sokt di iaqäkt ama ruqa qäarak i sa märäs pät a qa di qaku qat dräm i auge iaqäkt inguna

* 5:3-4 Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Dap kale rha dä värhäm na ama rigi va ama qärhopka iva sarhäktsarhäkt pät a qi. 4 Inguna ama ensel nage ma Engeska qat dän bät ap ama qävälap säva ama qärhopka bä qat tu sarhäktsarhäkt pät ama rigi. Bä iaqäkt kärak i qa er qa mon säva ama rigi nasot toqoräkt i sarhäktsarhäkt pät a qi diva märäs pät a qa nämät agi rämgi qäaraktni i qit ta qa.’

ma Jisas di sa qäbäs na qa mänguräp ama guläñgi na ama ruvek nä iarhakt kärarhae i qale rha e.

¹⁴ Näkt nga nasot tangät täkt dä ma Jisas ka män bät iaqäkt ama ruqa va ama ansäspämgi ama mor qi dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “As ngi lu i rhäkt di sa märäs pät a nge. Sa qale ngiat tualat na ama vuirhong i varis nga äkt dä va guani anga mor ini masirhat ini ngä namän bät a nge qärqäni i qaku rhoqorne nä qäraktni gia rämgi qäraktni i mäqi qia män bät a nge.”

¹⁵ Dä qa ruqa qa met bä qa qoar na ama Judaqäna arhä narhoerta sävät ma Jisas i qa mumäräs pät a qa. ¹⁶ Bä nävät tom däkt dä iarhakt ama narhoerta rhi sangäm nä ma Jisas nävät aa lat inguna qat tualat pät ama Sabat.

¹⁷ Sokt di ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Gu mamäk di vasägos dä sa qat tualat nä qärangättni aa lat bä sarhäkt sävät tak täkt ama qunäga bä ngo di qosaqi nguut tualat.”

Ma Jisas Kä Nä Ma Ngämuqa Di Iom Dorgorne

¹⁸ Bä äkt i nävät tom däkt dä ama Judaqäna rhi siqut ma ama qrot iva rhi veng ga inguna qaku sokt nävät iomäkt i qaku qat tet parhäm ama Muräkt sävät ama Sabat dap nguna qosaqi qat tes ma Ngämuqa i qa maräkt aa mamäk bä qä qoaräs i qa qä nä ma Ngämuqa di iom dorgorne.

Ama Rhares Kärangättni Iva Ama Ngärhoemga Qat Tualat Na Ngät

¹⁹ Dä sa ma Jisas ka movät pät a rha nä rhakt täkt ama movätki i qä qoar toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ma Ngämuqa aa emga di qaku mamär iva sokt ka qä namualat nä guani dap mamär iva sokt kat tualat nä ianiäkt kärqäni i qat lu aa mamäk i qat tualat nä ini. Inguna agini qärqäni i ama Ngätmamäk kat tualat nä ini di qosaqi ama Ngärhoemga diva qat tualat nä ini. ²⁰ Ama Ngätmamäk di qar qur ama Ngärhoemga rhä iarhongäkt moe qarqärhong i qat tualat nä irhong inguna ama Ngätmamäk di aa snäng bät ama Ngärhoemga. Nak as pa qräk mät ngän mamär nävät ama mor ngät masirhat

ama lat iva as ama Ngätmamäk kär qur ama Ngärhoemga rhäm ngät. ²¹ Inguna ama Ngätmamäk di qat täranas na ama näpta näkt kät bon da rha ama iar dä qosaqi ama Ngärhoemga di qät bon da ama iar bä iarhakt kärarhae i nani a qa iva qä von da rhäm ngät.

²² “Näkt kosaqi ama Ngätmamäk di qaku qä namatnävämne na anga ruqa dap sa qa von da ama matnävämne moe ba ama Ngärhoemga ²³ ivakt iva ama ruvek moe diva rhit kutdrir sage ama Ngärhoemga rhoqoräkt i rhit kutdrir sage ama Ngätmamäk. Näkt nga auge qaräkt i qaku qät kutdrir sage ama Ngärhoemga di qaku qät kutdrir sage ama Ngätmamäk iaqäkt käräkt i sa qa rhäk na qa.

²⁴ “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i nga aung gäarakni i qat nari gua enge bä qosaqi qat nanakt nä iaqäkt käräkt i sa qa rhäk na ngo di sa qa rha ama iar ama sok täm ngät dap pa qaku rhi namatnävämne na qa inguna sa qa met daqale ama tñäpki bä särhage säva ama iar.

²⁵ “Näkt kosaqi nguut tamän särhäm ngän na ama engätki i ama qäväläm nga e iva as äm ngä rhän bä sa rhäkt di äm ngä män iva ama näpta diva rhi nari ma Ngämuqa aa emga aa eguinga bä va iarhakt kärarhae i rha nari qa diva ama iar ta. ²⁶ Bä äkt i sa ama Ngätmamäk ka von da ama iar säva ama Ngärhoemga qoki rhoqor qa i ama iar nga e väm ga. ²⁷ Näkt kosaqi qa von ga rha ama rhares iva qa rhatnävämne na ama ruvek inguna qa di ma Ruqa aa Emga.

²⁸ “Bä va qale ngänit särmän sävät täni rhäkt inguna ama qäväläm nga e qarqomni iva äm ngä rhän iva iarhakt moekt kärarhae i rha e mät arha uqup kärangättni i mudu rha sasärhäm da mät ngät diva rhi nari aa eguinga ²⁹ dä va vuk sä rha. Näkt iarhakt kärarhae i sa rha mualat na ama märirhong diva rha rhäranas bä va ama iar ta dap kärarhani i sa rha mualat na ama vuirhong diva rha rhäranas bä va rha rhatnävämne na rha.

Iarhongäkt Kärqärhong I Irhong Ngärhi Samaengätki Nä Ma Jisas Aa Sameng Sävät A Nas

³⁰ “Qaku mamär vät a ngo iva sokt ngu ngu namualat nä guani dap nguut

tatnävämne na ama ruvek di sokt parhäm iarhongäkt kärqärhong i sa ngua nari irhong. Bä äkt iva gu matnävämne diva ama räkt ngät inguna qaku nguat tualat sagem mes dap kinak nguat tualat sage iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo.”

³¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä ngu sameng sävät a nas dä iangärhäkt gu sameng diva qaku ngä nalu i ama engätki na ngät. ³² Dap gu mamäk ka e näkt kã sameng sävät a ngo bä nguat dräm i aa sameng sävät a ngo di ama engätki na ngät. ³³ Sa ngän däkne sävät ma Jon dä qa sameng ba ngän na ama engätki sävät a ngo. ³⁴ Sokt di qaku ngut läk nani anga ruqa aa sameng sävät a ngo dap ngut puk pät a ngän nä rhärhong däkt ivakt iva ngäni rha ama mumaiar. ³⁵ Bä ma Jon di ama lirhäga qarakni i qat dang bä qät bon da ama neraqa näkt ngän di nani a ngän bät ama qäväläm ama qot äm iva märmär gem ngän dä iaqäkt aa neraqa.

³⁶ “Dap aingo di ngo sa angätni ama sameng gärangätni i ama vit na ngät masirhat pä ma Jon aa sameng angät tpäs. Iangärhäkt ama sameng di ngät sävät ama lat kärangätni i sa ama Ngätmamäk ka von ngo rhäm ngät iva ngu sot na ngät. Dä iangärhäkt ama lat di rhangät täkt maräkt kärangät i nguat tualat na ngät bä ngät di ngärhi sameng i sa ama Ngätmamäk ka rhäk na ngo.

³⁷ “Bä ama Ngätmamäk kärakni i qa rhäk na ngo di sa qa maräkt ka sameng sävät a ngo. Sokt di as mudu qaku ngän nari aa eguinga dä qaku ngän lu qa ³⁸ bä qosaqi qaku qale aa enge väm ngän inguna qaku ngänät nanakt nä iaqäkt kärak i sa qa rhäk na qa.

³⁹ “Ngänät dräm ngänit ñäm dä ma Ngämuqa aa enge angärha ron inguna ngän du angän snäng iva nävät a ngät dä va ngäni rha ama iar ama sok täm ngät dap iangärhäkt ma Ngämuqa aa enge di nak ngärhi sameng sävät a ngo ⁴⁰ sokt di ngän der ngän namet sagem ngo ivakt iva ngäni rha ama iar.”

⁴¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di qaku ngut läk nani ama ruvek arha ansäs ⁴² dap ngän di nguat dräm angäna iar. Bä qosaqi nguat dräm i

qaku angän snäng bät ma Ngämuqa. ⁴³ Bä ngo di sa ngua män nävät gu mam aa ngärhipki sokt di qaku ngän nar sä ngo. Dap kre va akni anga ruqa qa rhän bä sagem ngän nävät aa ngärhipki maräkt diva ngäni ar sä qa. ⁴⁴ Ngu lu va ngänät nanakt toqor mäniekt kre i nani a ngän na angäna ansäs nagem ngän gane dap kaku angän anga qänäskänes iva ngäni rha iangärhäkt ama ansäs kärangät i ngät dän nage ma Ngämuqa ama sägäk?

⁴⁵ “Sokt di qale ngän namu angän snäng iva ngu rhäksärhäm ngän da ama Ngätmamäk aa saqong. Dap iaqäkt kärak iva qä rhäksärhäm ngän di ma Moses inguna qa di sa ngänät nanakt na qa. ⁴⁶ Ngakt bä sa ngänät nanakt nä ma Moses dä mamär iva ngänät nanakt na ngo inguna qa di sa qa säm sävät a ngo. ⁴⁷ Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va ngänät nanakt na agirhong gärqärhongni i nguat tamän bät irhong doqor mäniekt kre i qaku ngänät nanakt nä iarhongäkt kärqärhong i qa säm irhong?”

6

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bä Ba Ama Ngärhäqyet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek

(6:1-15/Mat 14:13-21/Mak 6:30-44/Luk 9:10-17)

¹ Näkt nasot tangät täkt dä ma Jisas ka met bä särhage na ama namuqa ma Galili iaqäkt kärak i qosaqi rhat tes ka i ama namuqa ma Taiberias. ² Näkt nga rhoqoräkt di ama guläñgi ama mor qi na ama ruvek di rhit päas aa rhäng inguna sa rha lu i qa mualat na ama muqunän ama nañis ngät pät ama rämgivärharha. ³ Dä dang dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda bä säda ama dabäm dä rha muqun. ⁴ Näkt toqoräkt di sa qorhäs na ama Judaqäna arha tmäski ma Pasova.

⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka ñäm dävit bä qa lu ama mor qi ama guläñgi na ama ruvek i rhat tet iva sagem ga dä qa qoar nä ma Filip toqortäqyia, “Ngu lu va urhi vodäm bät anga bretkäna na qoe bä bä rhärha rhäkt ama ruvek iva rha äs ngät?” ⁶ Bä ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqoräkt di nak kop pakt iva qä siqut na qa inguna

sa ma Jisas ka er qat dräm iva qa rhualat toqoräkt.

⁷ Dä ma Filip ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ama tbodäm bät ama udiom ama handretiom na ama qunäng angät titsek di qaku mamär iva rhi navodäm na ngät bä mamär vät anga bretkäna bä bä rhärha rhäkt ama ruvek moekt iva qäqi rha äs ama gaini nävät a ngät.”

⁸ Dä akni nävät aa mudäsaqongda qäarakni i rhat tes ka i ma Andru qäarak i ma Saimon Pita aa lätkka qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, ⁹ “Akni ama rhoemga qa e qäarakni i qät ta ama ngärhäqyet ama gaini na ngät ama bretkäna qärangätni i sa rha mualat na ngät nävät ama barli* näkt sävät ama udiom ama rhinämiom sokt di rhangät täkt ama tmäs di ama gaini na ngät mamär i qaku mamär iva bä ba ama ruvek ama rhäqäp na rha rhoqor täkt.”

¹⁰ Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngäni qoar na ama ruvek iva rha rhuqun.” Rhoqoräkt di vät iosäkt ama ivärhäs di masirhat na ama mran bä iarhakt ama ruvek ta muqun i ama rhodäm sa ama gamoe di qorhäs iva ama ngärhäqyet ama tausengäna. ¹¹ Dä sa ma Jisas ka rha iangärhäkt ama bretkäna bä qa mes ama mär näkt ka matmät na ngät bä qa ruvek kärarhae i rhat muqun näkt kosaqi qa mualat toqoräkt sa ama rhinämiom bä rha rha bä mamär vät a rha.

¹² Näkt sa rhoqoräkt i iarhakt moekt ta mäsbä mamär vät a rha dä qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngän datma ama tmäsirhong gärqärhongni i sa rha mäsbä nävät irhong iva qale guani ngän narhar sä nas.” ¹³ Bä äkt i sa rha matma ama tmäsirhong nävät kärangät ka ngärhäqyet ama bretkäna na ama barli nasot kärarhani ama ruvek i sa rha mäsbä rha rhäqäp ama ngärhäqyisem da unbem ama urat na ngät.

¹⁴ Bä nasot toqoräkt i ama ruvek ta lu iaqyäkt ama muqunängi ama nañis ki qäarakni i sa ma Jisas ka mualat na qi dä rhi nasäng iva rhat tamän doqortäqyia, “Bä ngätki mamär i rhak täkt di iaqäkt kärak ma Ngämuqa aa vämginaqa iva qa rhän sämäni ama ivätki.” ¹⁵ Näkt nga rhoqoräkt i

ma Jisas ka räm iva rha rhän inguna nani a rha iva rha rhualat na ama ulaqi ivakt iva rha rhair na qa iva ama vitnaqa na qa dä saqi as sokt ka qa met na äkt bä säda ama damgi.

Ma Jisas Kat Tet Pät Ama Qoeväs Angärha Rhäng

(6:16-21 / Mat 14:22-33 / Mak 6:45-52)

¹⁶ Bä nga rhoqoräkt i säpbängang mamär dä ma Jisas aa mudäsaqongda rha met bä samana säva ama namuqa aa rhäkt ¹⁷ bä rha veng sämät ama mlauski bä rha nasäng iva rhat tet särhage na ama namuqa sämät ama värhäm ma Kaperneam. Bä nga rhoqoräkt di sa rät pä bäs dap ma Jisas di as kaku qa män sagem da. ¹⁸ Näkt nga rhoqoräkt i sävät a rha i rhi ngang mät arhä mlauski dä ama laurqi ama qrot ki qia nasäng gi e bä ama vaeng ngä män.

¹⁹ Bä nga nasot ama ngärhäqyet ura ama ngärhäqyet da sägäk na ama kilomitaqäna i sa rha met pät a ngät dä nak as ta lu ma Jisas i namuk i qat tet pät ama qoeväs angärha rhäng iva sagem da. Bä nga rha lu qa rhoqoräkt dä rhit len masirhat. ²⁰ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nak kop aingo dap kale ngänit len.” ²¹ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä nak as ta rhäknan däm ga sagem mes bä qoki vät iomäkt ama qäväläm dä arhä mlauski qia män dage äkt i mai iva rhat tet sae.

Aingo Di Ama Bret Na Ama Iar

²² Näkt nga duququ vät akni ama qunäga dä ama gulängi na ama ruvek kärarhani i qale rha rhage na ama namuqa äkt i ma Jisas aa mudäsaqongda rha met nae di qunäga vät a rha i sokt ama sägäkt ama mlauski di qali qi e di sa qia met nae. Bä rhoqoräkt di sa qaku ma Jisas ka muqun mät ki qä na aa mudäsaqongda dap sokt ta rha met mät ki. ²³ Näkt nasot iangärhäkt dä angätni ama mlaus näva ama värhäm ama mor äm ma Taiberias ngä män bä ngä mair glaqot nä iosäkt ama ivärhäs kärqos i ama ruvek ta mäsbä bretkäna e nasot i sa ma Engeska qa mes ama mär sävät a ngät. ²⁴ Bä nga rhoqoräkt i iaqyäkt ama gulängi na ama ruvek ta lu i qaku ma Jisas bä qosaqi

* 6:9 Ama barli di ngät toqor ama egat i rhat dräm dat täs angät garang.

qaku qärrarhani aa mudäsaqongda äkt dä sa rha muqun mäti iangärhäkt ama mlaus bä rha met sae ma Kaperneam ivakt i va rhi ñäm nani ma Jisas. ²⁵ Bä nga rhoqoräkt i sa rha män bät a qa rhage vät ama namuqa aa rhäkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, qäsniä ngia män sarhäkt?”

²⁶ Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ngänit ñäm nani a ngo di qaku nävät ama muqunän ama nañis ngät kärangätni i sa ngän lu ngät dap nguna nävät iomäkt i ngän mäsa ama bretkäna bä angän sarem. ²⁷ Bä mamär i va qale ngän natmualat nani ama tmäs kärangätni i mavamava na ngät dap mamär i va ngän dualat nani ama tmäs kärangätni i ngät säva ama iar ama sok täm ngät iangärhäkt kärangät i ma Ruqa aa Emga va qä von ngän dä m ngät. Inguna qa di sa ma Ngämuqa qa von ga rha ama rhaes i va qat tualat nä iarhongäkt.”

²⁸ Bä nga rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu va u rhualat toqor mäniekt ivakt i va ut tualat na ama lat kärangätni i sa ma Ngämuqa nani a qa na ngät?”

²⁹ Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Iangärhäkt ma Ngämuqa aa lat kärangät i nani a qa na ngät di rhoqortäqyia, va ngänät nanakt nä iaqäkt karak i sa qa rhäk na qa.”

³⁰ Bä äkt i rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu va agi anga muqunängi anga nañis ki qarakti i va ngia rhualat na qi ivakt i va urhi lu qi dä va ut nanakt na nge? Ngu lu va ngia rhualat toqor mäniekt? ³¹ Aut mamäkkäna di sa mudu rha mäsa ama tmäs kärangätni i rhat tes ngät i ama mana vät ama ivärhäs ama qräk dä bäs di varhäm ama enge qarangätni i sa rha säm a ngät toqortäqyia, ‘Qa von da rha ama bretkäna qarangätni i ngät näda ama usäpki arha ron i va rhat täs ngät.’ ”

³² Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i qaku ma Moses iaqäkt karak i qa von da rhä iangärhäkt ama bretkäna qarangätni i ngät näda ama usäpki arha ron

dap ngät di nage gu mam gäarak i qät bon ngän da ama engätki na ngät ama bret kärangätni i ngät näda ama usäpki arha ron. ³³ Inguna ma Ngämuqa aa bret di iaqäkt karak i qat dän näda ama usäpki arha ron bä sarhe bä qät bon da ama iar bä ba ama ruvek nävät ama ivätki.”

³⁴ Dä soknga rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Morqa, mänaäng narhäkt bä rhävit dä ngit bon ut tä iaqäkt ama bret.”

³⁵ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di ama bret na ama iar. Näkt aung gäarakni i qa rhän sagem ngo diva qaku mamär i va saqi as anoeng mä qa bä qosaqi iaqäkt karak i qat nanakt na ngo diva qaku mamär i va saqi as aqäsä qa. ³⁶ Sökt di sa ngua qoar na ngän i sa ngän lu ngo sökt di sa qaku ngänät nanakt. ³⁷ Iarhakt kärarhae moe ama ruvek i ama Ngätmamäk kät bon ngo rhäm da diva rha rhän sagem ngo bä iarhakt kärarhae i va rha rhän sagem ngo diva qaku ngu naqutmäs a rha.

³⁸ “Inguna sa ngua män na rhävuk näda ama usäpki arha ron bä sarhe di qaku va nguat tualat parhäm aingo gu snängaqa maräkt dap pa nguat tualat parhäm iaqäkt karak i sa qa rhäk na ngo aa snängaqa. ³⁹ Näkt iaqäkt karak i qa rhäk na ngo di varhäm aa snängaqa di qaku nani a qa i va ngu namusäng sa aung nävät iarhakt moe qararhae i sa qa von ngo rhäm da dap pa ngua rhäranas na rha vät ama dängdängini na qa ama qunäga. ⁴⁰ Inguna varhäm gu mam aa snängaqa di iarhakt kärarhae i sa rha lu mamär na ama Ngärhoemga bä rhat nanakt na qa diva rha sa ama iar ama sok täm ngät bä va ngua rhäranas na rha vät ama dängdängini na qa ama qunäga.”

⁴¹ Dä ama Judaqäna rha nasäng i rhat tamängus nävät aa enge inguna qa qoar toqortäqyia, “Aingo di iaqäkt ama bret karak i sa qa män na rhävuk näda ama usäpki arha ron bä sarhe.” ⁴² Dä sa rhi qoaräs na ne rhoqortäqyia, “Nga qaku rhak täkt di nak kop ma Jisas ma Josep aa emga qaräk i ut dräm aa mamäqiom? Ngu lu mäniekt bä mamär i va qä qoar toqortäqyia, ‘Sa ngua män näda ama usäpki arha ron bä sarhe?’ ”

† 6:31 ama Abuk na ama Mabu 78:24

⁴³ Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Qale ngän damängus. ⁴⁴ Inguna qaku mamär vät anga ruqa iva qa rhän sagem ngo bä va ngua rhäranas na qa vät ama dängdängini na qa ama qunäga qre i qaku ama Ngätmamäk kâarakni i sa qa rhäk na ngo qä rha qa sagem ngo. ⁴⁵ Bä varhäm ama enge qärangätni i sa mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm a ngät kârangät i ngät tamän doqortäqyia, ‘Tarhakt moe diva ma Ngämuqa qä su rha‡.’ Ama ruvek moe qärrarhani i rhat nari nämät ma Ngämuqa bä rhat tet parhäm aa enge diva rha rhän sagem ngo.

⁴⁶ “Qaku aung anga ruqa di sa qa lu ama Ngätmamäk dap sokt iaqäkt kâarak i qa nage ma Ngämuqa di sa sokt ka qa lu qa. ⁴⁷ Dä sa nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i iaqäkt kâarak i qat nanakt na ngo diva qä rha ama iar ama sok täm ngät.

⁴⁸ “Nak aingo di ama bret na ama iar. ⁴⁹ Bä mudu angän mamäkkäna di rhat täs ama mana vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs sokt di rha ñäp. ⁵⁰ Dap tak täkt ama bret kâarak i nguat tamän sävät a qa qâarak i qat dän näda ama usäpki arha ron bä sarhe di mamär iva aung anga ruqa qa äs nävät a qa dä va qaku qä nañäp. ⁵¹ Aingo di iaqäkt ama bret ama ngätdäqäm ga qâarak i qa män näda ama usäpki arha ron bä sarhe. Näkt iaqäkt kâarak i qat täs nävät iaqäkt ama bret diva qat däqäm basägos. Inguna rhak täkt ama bret kâarak iva ngu vodäm ga nani ama ruvek nämäni rhakt täkt ama ivätki arha iar di gu släqyige na qa.”

⁵² Bä nga ama Judaqäna rha nari rhoqoräkt dä rhi nasäng i rhit beng bät a ne nävät ma Jisas aa enge i rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “Ngu lu mäniekt iva rhak täkt ama ruqa di mamär iva qä von ut ta aa släqyige iva u äs ige?”

⁵³ Dä soknga ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ngakt bä qaku ngän namäs nävät ma Ruqa aa Emga aa släqyige bä qosaqi qaku ngän nanakt nävät aa biaska dä va qaku ngän narha iangärhäkt ama iar. ⁵⁴ Dap iaqäkt kâarak i qat täs nävät gu släqyige dä qät nakt nävät gu biaska diva

qat sangar ama iar ama sok täm ngät bä va ngua rhäranas na qa vät ama dängdängini na qa ama qunäga. ⁵⁵ Inguna gu släqyige di ama engätki na ngät ama tmäs bä qosaqi gu biaska di ama engätki na qi ama rigi. ⁵⁶ Bä äkt i iaqäkt kâarak i qat täs nävät gu släqyige dä qät nakt nävät gu biaska di iaqäkt di sa qale qa mäni ngo bä ngo di sa qale ngo mäni qa.

⁵⁷ “Ama Ngätmamäk ama ngätdäqäm ga di sa qa rhäk na ngo bä nguat däqäm inguna nävät a qa di rhoqorne i iaqäkt kâarak i qat täs nävät a ngo diva qat däqäm inguna nävät a ngo. ⁵⁸ Bä rhak täkt ama bret di iaqäkt kâarak i qa män näda ama usäpki arha ron bä sarhe. Rhak täkt ama bret di qaku qa rhoqorne nä iangärhäkt ama bretkäna qärangät i angän mamäkkäna rha mäns ngät dä sa rha ñäp. Iaqäkt kâarak i qat täs nävät tak täkt ama bret diva qat däqäm mas.”

⁵⁹ Rhangät täkt ama enge di ma Jisas ka märhamän bät a ngät toqoräkt i qä su ama ruvek pa ama mämairqi e ma Kaperneam.

Ama Enge Na Ama Iar Ama Sok Täm Ngät

⁶⁰ Bä nga rhoqoräkt i ama ruvek kâararhani i rhat tet nasot ma Jisas ta nari iangärhäkt aa enge dä ama rhäqäp na rha nävät a rha rha qoar toqortäqyia, “Nak tangät täkt di ama qrot ngät ama rhisu. Ngu lu mamär vät auge iva qä rha ngät?”

⁶¹ Sokt di ma Jisas di sa qat dräm i sa rhat tamängus pät iangärhäkt aa enge bä äkt i qa qoar toqortäqyia, “Nga rhangät täkt ama enge ngärhi slava na ngän? ⁶² Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu vä ngän du angän snäng mäniekt kre i ngäni lu ma Ruqa aa Emga i dängdäng däm ga rhävit sa äkt i mäqi qale qa e? ⁶³ Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qät boda ama iar dap ama släqyige di qaku ige ngärhit boda guani. Bä iangärhäkt ama enge qärangät i sa ngua märhamän särhäm ngän na ngät di ama qloqaqa na ngät bä ngät di ama ngätdäqäm ngät. ⁶⁴ Sokt di as arhani rha e nävät a ngän gärrarhani i qaku rhat nanakt.” Ma Jisas ka märhamän doqoräkt dinguna sa qat dräm mäq pät ama rharimini i qa nasäng na aa lat nä iarhakt kâararhae iva qaku rhat nanakt bä qosaqi

auge iaqäkt kârak iva qä vodä ma Jisas säva aa ikkâna arhä rhäkt.

⁶⁵ Näkt kosaqi ma Jisas kä qoar na rha rhoqortäqyia, “Bä nga rhoqoräkt dä sa ngua qoar na ngän i qaku mamär iva anga ruqa qä namet sagem ngo qre i sa qaku ama Ngätmamäk ka von ga rha ama rhares.”

⁶⁶ Bä nga iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat tet nasot a qa rha nari rhoqoräkt dä ama rhäqäp na rha nävät a rha evär däm da bä saqi as kaku rhat tet nasot a qa. ⁶⁷ Dä soknga ma Jisas ka snanbät sä qararhani ama ngärhäqyisem da udiom na rha aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Nga nani a ngän iva qosaqi ngän det daqule ngo rhoqor iarhakt?” ⁶⁸ Dä ma Saimon Pita qa movät pät a qa rhoqortäqyia, “Urha Engeska, ngu lu va auge qârak iva u rhet sagem ga? Inguna nge di ama enge na ama iar ama sok täm ngät nga e gem nge. ⁶⁹ Bä qosaqi ut nanakt bä ut dräm i nge di ma Ngämuqa aa Qumärqumärqa mamär.”

⁷⁰ Dä sa ma Jisas ka movät toqortäqyia, “Nak ngän ama ngärhäqyisem da udiom na ngän di sa ngua armeng däm ngän. Sokt di akni nävät a ngän di ama iauska qa e mät ka.” ⁷¹ Ma Jisas ka märhamän doqoräkt di sävät ma Judas ma Saimon Iskariot aa emga iaqäkt kârak i qa nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha aa mudäsaqongda qârak iva nasot dä va qä von däm ga säva aa ikkâna arhä rhäkt.

7

Ma Jisas Ka Met Säva Ama Tmäski Va Ama Mämairväm Ama Me Ngät

¹ Näkt nga nasot tangät täkt dä ma Jisas kat tet tage rhage bä qä su ama ruvek muk pät ama ngärhäktka ma Galili. Ama rharimini rhoqoräkt di sa qale qa sañis na ama ngärhäktka ma Judia inguna ama Judaqäna nae di sa qale rha nani a qa iva rhi veng ga. ² Sokt di rhoqoräkt i qorhäs na ama qäväläm gärqomni iva ama Judaqäna rhat tuqunän na ama tmäski va ama mämairväm ama me ngät ³ dä sa ma Jisas aa läktpek ta qoar na qa rhoqortäqyia, “Qoki va ngia rhet narhäkt bä sae ma Judia iväkt iva iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat tet nasot a nge diva rhi lu qarängätni ama lat i ngiat tualat

na ngät. ⁴ Inguna qaku anga ruqa qârakni i nani a qa iva ama ruvek tat dräm aa lat di qat dräm gä ngaip sä iangärhäkt aa lat. Dap nguna ngiat dräm ngiat tualat nä rhärhong däkt dä mamär iva sa ngi qur a nas bä ba ama ruvek moe.” ⁵ Ama rharimini i aa läktpek ta märhamän särhäm ga rhoqoräkt dinguna qäqi rha di qaku rhat nanakt na qa.

⁶ Bä nga rhoqoräkt dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Gu qäväläm di as kaku rhäkmamär na äm dap aingän di ama qävälap moe di märmärsäs gem ngän sa ap. ⁷ Ama ruvek nävät ama ivätki di qaku mamär iva ama vu da arha ron na ngän dap ama vu da arha ron na ngo dinguna ngu sameng sävät a rha i rhat tualat na ama vuirhong. ⁸ Rhäkt diva ngän det sae ma Jerusalem säva iaqyäkt ama tmäski. Dap ngo di as kaku ngu namet sae inguna gu qäväläm di as kaku rhäkmamär na äm.” ⁹ Bä nga nasot tangät täkt aa enge dä qale qa e ma Galili.

¹⁰ Näkt nasot toqoräkt i sa aa läktpek ta met säva ama tmäski dä nak as ka met nasot a rha sae. Sokt di qaku qat tet da ama ruvek arhä saqong dap kä ngaip nas.

¹¹ Bä nga rhoqoräkt iva ama tmäski dä ama Judaqäna arhä narhoerta rhit ñäm nani a qa dap ti snanbät toqortäqyia, “Ngu lu iaqäkt ama ruqa qa qoe nai?” ¹² Dap toqoräkt pa ama tmäski mänguräp ama gulañ na ama ruvek di vräs da ama enge bä rhit täkdasäkt na ne sä ma Jisas i arhani rhi qoar toqortäqyia, “Qa di ama mär qa ama ruqa.” Dap arhani rhi qoar toqortäqyia, “Qaku, nak kat dräm ga iras ta ama ruvek.” ¹³ Sokt di qaku aung nävät a rha qa märhamän masirhat toqoräkt mänguräp ama ruvek moekt inguna rhit len iarhakt ama Judaqäna.

Ma Jisas Ka Su Ama Ruvek Pa Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

¹⁴ Näkt nga rhoqoräkt i sa mäni iaqyäkt ama tmäski mamär dä nak as ma Jisas ka met bä säva ama ansäspämgi ama mor qi bä qä nasäng i qä su ama ruvek.

¹⁵ Bä ama Judaqäna di qräk mät ta nävät aa rhisu dä rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu rhak täkt ama ruqa qârakni i qaku qa rha

ama rhisu ama mor ngät di sa mäniekt bä aa mädräm ama mor ngät?”

¹⁶ Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhangät täkt gu rhisu di qoki qaku ngät nagem ngo. Dap ngät dän nage iaqäkt kârak i sa qa rhäk na ngo. ¹⁷ Ngakt bä nga aung gârakni i nani a qa iva qa rhualat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa di mamär vät iaqäkt iva qä lu mamär i nga rhangät täkt gu rhisu di ngät dän nage ma Ngämuqa ura qoki ngät nagem ngo. ¹⁸ Inguna iaqäkt kârak i qat tamän nävät aa qrot maräkt di qat tualat toqoräkt ivakt iva ama ruvek tit kutdrir sagem ga. Dap iaqäkt kârak i qat tualat nani ama qutdrir iva sage iaqäkt kârak i qa rhäk na qa di sa qat tamän na ama engätki bä qaku anga irasini sävät a qa. ¹⁹ Sa ma Moses ka von ngän dä ma Ngämuqa aa Muräkt sokt di qaku aung nävät angän di qat tet parhäm ngät. Ngu lu mäniekt bä ngäni siqut iva ngäni veng ngo?”

²⁰ Bä nga rhoqoräkt dä ama guläñgi na ama ruvek ta muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ainge di ama iauska qa e mät nge. Ngu lu auge qä siqut iva qä veng nge?”

²¹ Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ngua mualat na ama sägängät ama lat ama nañis ngät dä ngän moe di qräk mät ngän nävät a ngät. ²² Näkt nguna nävät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses i qa qoar na ngän iva ngäni nädäkt angän släqyigleng bä äkt i rhoqor täkt iva vät ama Sabat dä ngänät dräm ngäni nädäkt ama rhoemga aa släqyige. Sokt di nak iangärhäkt ama Muräkt di qaku ngät nage ma Moses dap ngät nage angän mamäkkäna. ²³ Ngakt bä nga rhoqoräkt i vät ama Sabat di qoki mamär iva rhi däkt ama rhoemga aa släqyige varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä ngu lu mäniekt bä ngänir qur ngo inguna sa ngua mumäräs pät ama ruqa aa släqyige moe vät ama Sabat? ²⁴ Qale ngän datnävämne varhäm ianiäkt kärqäni i ama räkt ini gem ngän dap kinak mamär iva ngän datnävämne na ama räkt ngät ama matnävämne.”

Nak Nga Ma Jisas Di Ma Krais?

²⁵ Rhoqoräkt di arhani ama ruvek nae ma Jerusalem di rhi nasäng i rhi snanbät toqortäqyia, “Nga rhak täkt di ama ruqa qârak i rhi siqut iva rhi veng ga? ²⁶ Sokt di ngäni lu qa i nak kop ama qraräqa na qa i qat tamän mänguräp ama ruvek dap ama narhoerta di qaku rhat tamän bät anga enge sävät a qa. Nga sa ama narhoerta rhat nanakt i qa di ma Krais? ²⁷ Sokt di ut dräm äkt i rhak täkt ama ruqa qa män nae dap toqoräkt iva ma Krais ka rhän dä qaku aung gä naräm i qa män na äkt.”

²⁸ Dä ma Jisas ka märhamän masirhat toqoräkt i qoki as kä su ama ruvek pa ama ansäspämgi ama mor qi i qä qoar toqortäqyia, “Qoki ngätki rhoqoräkt i ngänät dräm a ngo bä qosaqi ngänät dräm äkt i ngo nae. Sokt di qaku ngua män sarhe varhäm gu snängaqa dap iaqäkt kârak i sa qa rhäk na ngo di ama engätki na qa. Näkt ngän di qaku ngänät dräm a qa ²⁹ dap ngo di nguut dräm a qa inguna ngo di ngo nagem ga bä qa di sa qa rhäk na ngo.”

³⁰ Bä nga ama ruvek ta nari rhoqoräkt dä nani a rha iva rhi sangar a qa sokt di qaku aung nävät a rha qa rhäk pät a qa inguna aa qäväläm di sa as kaku rhäkmamär na äm. ³¹ Sokt di ama rhäqäp na rha nävät iaqyäkt ama guläñgi na ama ruvek di qoki as ta nanakt na qa. Bä nga rhoqoräkt dä rhi qoar toqortäqyia, “Qre va ma Krais ka rhän dä nga va qa rhualat na anga rhäqäp anga muqunän anga nañis ngät kärangätni i ngä vit masirhat pät tak täkt ama ruqa aa lat toqoräkt angät tpäs?”

Rha Rhäk Na Ama Ulaqimärharhärhäkt Nava Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi Ivakt Iva Rhi Sangar Ma Jisas

³² Bä nga rhoqoräkt i ama Farisiqäna rha nari iaqyäkt ama guläñgi na ama ruvek i rhat tamän särhäm ne nä iarhongäkt ama engirhong sävät a qa dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna rha rhäk na ama ruvek kärarhani i rhüt lu vät ama ansäspämgi ama mor qi ivakt iva rhi sangar a qa. ³³ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo diva qale ngo ngu na ngän bät ama qot äm ama qäväläm nak kop näkt saqi ngua rhet sage iaqäkt kârak i qa rhäk na ngo sarhe. ³⁴ Näkt toqoräkt iva

ngua rhet dä va ngänit ñäm nani a ngo sokt diva qaku ngän namän bät a ngo bä qosaqi äkt iva qale ngo e di qaku mamär vät a ngän iva ngän namet sae.”

³⁵ Dä rha qoar na ne rhoqortäqyia, “Ngu lu rhak täkt ama ruqa di qat tu aa snäng iva qa rhet sa qoe nai ivakt iva qaku ut namän bät a qa? Nga va qa rhet sa gläius sa äkt i qale ut kärhae mänguröp ama Jentailqäna bä va qä su rha? ³⁶ Ngakt bä nga rhoqoräkt dä ngu lu ama rharimini mäniekt bä qa qoar toqortäqyia, ‘Va ngänit ñäm nani a ngo sokt diva qaku ngän namän bät a ngo’ bä qosaqi qa qoar toqortäqyia, ‘Äkt i qale ngo e di qaku mamär vät a ngän iva ngän namet sae?’”

Ama Reng Na Ama Rigi Ama Ngätdäqäm Gi

³⁷ Näkt nga rhoqoräkt pät ama dängdängini na qa ama qunäga qarakni i ama moräs na qa ama qunäga vät iaqyäkt ama tmäski dä ma Jisas ka mair bä qa näs i qa qoar toqortäqyia, “Ngakt bä aung gäarakni i aqäsä qa di mamär iva qä ang sagem ngo bä qä nakt. ³⁸ Bä auge qarak i qat nanakt na ngo di ma Ngämuqa aa enge ngärhi qoar iva ama reng na ama rigi ama ngätdäqäm gi va qiat dän bä qi ngang näväm ga.” ³⁹ Qa märhamän doqoräkt di qa muqunäga sävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qarakni i iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa diva nasot dä va rhi rha qa. Näkt as mudu inamäk bä sävät iomäkt ama qäväläm di as kaku ma Ngämuqa qa von da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa inguna ma Jisas di as kaku rha sek sa aa ngärhipki.

Matmät Ama Ruvek Inguna Nävät Ma Jisas

⁴⁰ Bä nga rhoqoräkt i arhani ama ruvek nävät iaqyäkt ama guläñgi ta nari iangärhäkt aa enge dä rha qoar toqortäqyia, “Qoki ngätki mamär i rhak täkt ama ruqa di iaqäkt karak i ma Ngämuqa aa vämginaqa.”

⁴¹ Bä qosaqi arhani di rha qoar toqortäqyia, “Qa di nak ma Krais.” Dap koki as arhani di rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu mäniekt bä va ma Krais di nak kop pa qa rhän nae

ma Galili? ⁴² Nga qaku ngätki rhoqoräkt i ma Ngämuqa aa enge ngät tamän i ma Krais diva akni nävät ma Devit aa enevaqi näkt pa qa rhän nämät ama värhäm ama gaini na äm ma Betlehem äkt i mudu ma Devit nae?” ⁴³ Näkt nga rhoqoräkt dä matmät ama ruvek inguna nävät ma Jisas. ⁴⁴ Bä arhani ama ruvek di nani a rha iva rhi sangar a qa sokt di qaku aung nävät a rha qa rhäk pät a qa.

⁴⁵ Näkt nga nasot dä nak as ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspängi ama mor qi evär däm da bä sage ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna dä iarhakt ama narhoerta rha snanbät sä iarhakt toqortäqyia, “Mäniekt bä qaku ngän män sä qa sarhe?”

⁴⁶ Dä iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt ta muvät toqortäqyia, “As mudu qaku aung i qat tamän doqor tak täkt ama ruqa.”

⁴⁷ Bä nga rhoqoräkt dä ama Farisiqäna rha snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga rhoqoräkt di ngäni qoar i qosaqi qa iras täm ngän? ⁴⁸ As ngäni lu i ama tpäskinarha dä ama Farisiqäna di qaku rhat nanakt na qa. ⁴⁹ Sokt di iaqyäkt ama guläñgi na ama ruvek di sa rhat nanakt iarhakt kärarhae i qaku rhat dräm mamär nä ma Ngämuqa aa Muräkt. Rha di sa qale rha vä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm.”

⁵⁰ Dä akni nävät ama Farisiqäna ma Nikodemus iaqäkt karak i sa mäqi qa met sage ma Jisas ka snanbät sa arhani nävät iarhakt ama narhoerta rhoqortäqyia, ⁵¹ “Nga varhäm aut muräkt di mamär iva urhi rhäksärha anga ruqa narhoer näkt nasot dä urhit träm i qat tualat toqor mäniekt?”

⁵² Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak nga ainge di qosaqi nge nae ma Galili? As ngi lu ma Ngämuqa aa enge mamär dä va ngi lu i ngät tamän i qaku ma Ngämuqa anga vämginaqa qä namän nae ma Galili.”

Ama Ruqi Qarakni I Qia Qavatnävlägut

⁵³ [*Bä nasot toqoräkt dä rha moe rha met säva arha vät

* **7:53** Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap ama qängärirhong ma 7:53 bä sävät ma 8:11 di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm irhong sae.

8

¹ dap ma Jisas di qa met säda ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip. ² Näkt duququ vät duququs mamär dä saqi as ka män bä säva ama ansäspämgi ama mor qi bä ama rhäqäp na rha ama ruvek tat dän bä sagem ga dä qa muqun bä qä nasäng i qä su rha.

³ Bä nga rhoqoräkt i qä su rha dä ama Skraipkäna rhi na ama Farisiqäna rha män gem ga sa ama ruqi qäarakni i rha sangar a qi rhoqoräkt i qi qavatnävätlägut bä rha mair na qi dä qa guläñgi at saqong nä qa ruvek ⁴ näkt ta qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, rhakt täkt ama ruqi di ut sangar a qi inguna qia qavatnävätlägut. ⁵ Varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt di ma Moses kat tamän ma ama qrot särhäm ut iva urhi rhumät na ama ruqi rhoqor takt täkt na ama dui bä va qi ñäp. Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu ainge di ngiat tamän mäniekt?”

⁶ Nävät tangät täkt arhä snanbät di rhi siqut nä ma Jisas i rhit ñäm nani anga rharimini ivakt iva rhi rhäksärhäm ga. Sökt di ma Jisas ka angär bä qä nasäng i qät säm bät ivät na aa rhäktka.

⁷ Bä nga rhoqoräkt i qoki rhat naingbät mät ka i rhi snanbät sä qa rhoqoräkt dä qa sek aa uväs bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä auge nävät a ngän di qaku aa anga vuini di mamär iva qä er qä rhu qi na anga duiqa.” ⁸ Bä nasot toqoräkt dä saqi qa angär bä qät säm bät ivät. ⁹ Näkt nga nävät iangärhäkt aa enge dä arhani qäarakni i rha nari qa di rhi nasäng i asägäk asägäk tat tet i mänasäng nävät ama srurha mamär näkt sä rha moekt bä äkt bä sökt nävät ma Jisas kä nä qa ruqi qäarakni i qoki as kiat mair.

¹⁰ Dä ma Jisas ka mair bä qa snanbät sä qi rhoqortäqyia, “Rhakti, qäarakni rha qoe? Nga qaku aung iva qä rhäksärhäm nge?”

¹¹ Dä sa qäarakni ka ruqi qia qoar toqortäqyia, “Morqa, qop kaku aung.”

Dä ma Jisas ka qoar na qi mamär toqortäqyia, “Bä nga rhoqoräkt dä qosaqi aingo di qaku ngu narhäksärhäm nge. Dap täkt di ngia rhet sökt di saqi as pa qale ngi narhäkt päta anga vuini.”]

Aingo Di Ama Neraqa Bä Ba Ama Ruvek Pät Ama Ivätki

¹² Dä saqi as ma Jisas ka märhamän särha ama ruvek i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di ama neraqa bä ba ama ruvek päta ama ivätki. Näkt iaqäkt karak i qät päta gua rhäng di qaku mamär iva qä natmet päta bängangit angät tpäs dap pa qa sa ama neraqa na ama iar.”

¹³ Dä soknga ama Farisiqäna rha märhamän ma ama qrot särhäm ga rhoqortäqyia, “Iangärhäkt gi sameng di qaku ama engätki na ngät inguna rhäkt di qoki nge maräkt ngia män bä ngi sameng sävät a nas.”

¹⁴ Dä ma Jisas ka muvät päta a rha i qä qoar toqortäqyia, “Näma dä ngo maräkt ngu sameng sävät a nas sökt di iangärhäkt gi sameng di ama engätki na ngät inguna nguat dräm äkt i sa ngua män nae bä qosaqi nguat dräm äkt iva ngua rhet sae. Dap ngän di qaku ngänät dräm i ngua män na qoe nai bä qosaqi qaku ngänät dräm äkt iva ngua rhet sae. ¹⁵ Näkt aingän di ngän datnävämmne na ama ruvek arha lat parhäm ama ruvek arhä snängaqa dap ngo di qaku ngu namatnävämmne na aung anga ruqa aa lat. ¹⁶ Sökt di ngakt bä nga nguat tatnävämmne na ama ruvek arha lat dä qarängätni gu matnävämmne di ama räkt ngät inguna qaku sökt ngo nguat tatnävämmne dap ngu na ama Ngätmamäk karakni i sa qa rhäk na ngo un datnävämmne. ¹⁷ Näkt käqi varhäm angän Muräkt maräkt di sa rha säm i ngakt bä ama udiom ama ruiom ini sameng sävät ani di iomäkt in sameng di ngärhi qoar i ianiäkt di ama engätki nä ini. ¹⁸ Dap aingo di ama sägäk na ngo qäarakni i qä sameng sävät a nas. Näkt kosaqi akni qäarakni i qä sameng sävät a ngo di ama Ngätmamäk karakni i sa qa rhäk na ngo.”

¹⁹ Bä nga rhoqoräkt dä rhi nasäng i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu iaqäkt gi mam ga qoe?”

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Aingän di qaku ngänät dräm a ngo bä qosaqi gu mamäk. Inguna vadi mai ngänät dräm a ngo dä qosaqi vadi mai ngänät dräm gu mamäk.”

²⁰ Rhangät täkt ama enge qarängät i qa märhamän bät a ngät di rhoqoräkt i qä su

ama ruvek pa ama ansäspämgi ama mor qi glaqot na ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dat tu ama vänbon na ama ligär e. Sokt di qaku aung ga sangar a qa inguna as toqoräkt di aa qäväläm di as kaku rhäkmmamär na äm.

²¹ Näkt saqi as ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo diva ngua rhet daqule ngän bä va ngänit ñäm nani a ngo sokt diva ngäni ñäp mät angäna vuirhong. Inguna äkt iva ngua rhet sae di qaku mamär vät a ngän iva ngän namet sae.”

²² Bä äkt i ama Judaqäna rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Nga va qä veng näs inguna sa qa qoar i äkt iva ngua rhet sae di qaku mamär vät a ngän iva ngän namet sae?”

²³ Dä ma Jisas di qop kat tamän i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingän di ngän narhe dap aingo di ngo na rhävuk. Bä aingän di ngän nämäni rhakt täkt ama ivätki dap aingo di qaku ngo nämäni rhakt täkt ama ivätki. ²⁴ Bä äkt i sa ngua qoar na ngän iva ngäni ñäp mät angäna vuirhong inguna ngakt bä qaku ngänät nanakt i ngo di iaqäkt kärak i ngu sameng i aingo di iaqäkt di qoki va ngäni ñäp mät angäna vuirhong.”

²⁵ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu auge na nge?”

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nak kop toqor varhäm gärangätni gua enge moe inamäk kärangät i sa ngu sameng sävät a nas.” ²⁶ “Nak as masirhat nä gua enge sävät a ngän sä iarhongäkt kärqärhong iva ngua rhatnävämmne na ngän bät irhong angät tpäs. Sokt di iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo di qat dräm ama engätki bä sokt agirhong gärqärhongni i sa ngua nari irhong nämät ka di nguat tamän särha ama ruvek nävät ama ivätki nä irhong.”

²⁷ Sokt di rhoqoräkt di qaku rhat dräm i nak ma Jisas kat tamän särhäm da sävät ama Ngätmamäk.

²⁸ Bä nga rhoqoräkt dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä sa ngän sek sä ma Ruqa aa Emga dä va ngäni räm i aingo di iaqäkt kärak i ngu sameng i aingo di iaqäkt bä ngo di qaku sokt ngo ngu namualat nä guani dap sokt nguat tamän bät

iarhongäkt kärqärhong i ama Ngätmamäk sa qa su ngo rhäm irhong. ²⁹ Näkt iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo sarhe di qaku qa met daqule ngo dap kale qa gem ngo inguna vasägos dä nguat tualat nä qärangätni ama lat i märmär gem ga nävät a ngät.”

³⁰ Bä nga rhoqoräkt i as kat tamän bät iangärhäkt ama enge dä sa ama rhäqäp na rha ama ruvek tat nanakt na qa.

Ama Engätki Va Qia Rhuisiska Vät A Ngän

³¹ Dä soknga ma Jisas ka qoar nä iarhakt ama Judaqäna qärrarhani i rhat nanakt na qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä ngän det parhäm gu rhisu di aingän di nak gu mudäsaqongda mamär. ³² Bä va ngänät dräm ama engätki bä va iaqyäkt ama engätki qia rhuisiska vät a ngän.”

³³ Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak aiut di ma Abraham aa qärhae na ut bä as mudu qaku qali lut i ama latta mavängam ba aung aa rem. Ngu lu mäniekt bä va ngi qoar iva ngia rhuisiska vät a ut?”

³⁴ Dä sa ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i iarhakt moe qärrarhae i rhat tualat na ama vuirhong di iarhakt di qale rha va ama vuirhong angärha rem. ³⁵ Näkt ama latka mavängam gäarakni i qale qa va akni aa rem di qaku qa nämäni ama enevaqi ma ama soktäm dap ama ruqa aa emga di sa qale qa ma ama soktäm mäni iaqyäkt ama enevaqi. ³⁶ Bä äkt i ngakt bä ma Ruqa aa Emga sa qa muisiska vät a nge diva isiska vät a nge mamär. ³⁷ Bä nguat dräm i ngän di ma Abraham aa qärhae. Sokt di nani a ngän masirhat iva ngäni veng ngo inguna qaku ngänät nanakt nä qärangätni gua enge. ³⁸ Näkt aingo di nguat tamän särhäm ngän nä iarhongäkt kärqärhong i sa ngua lu irhong doqoräkt i qale ngo ge gu mam dap ngän di ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i sa ngän nari irhong nämät angän mamäk.”

Ma Sämqä Aa Es Na Ngän

³⁹ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha muvät toqortäqyia, “Ma Abraham di aut mamäk.”

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä ma Abraham aa es na ngän

mamär dä vadi mai mamär iva ngän dualat na ama lat kärangätni i sa ma Abraham ga mualat na ngät. ⁴⁰ Aingo di sa ngua sameng ba ngän na ama engäktki qäaraktni i ngua nari qi nage ma Ngämuqa dap täkt di nani a ngän iva ngäni veng ngo. Ma Abraham di mudu qaku qa mualat na agung anga lat toqoräkt. ⁴¹ Dap ngän di ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i qoki angän mamäk kat tualat nä irhong.”

Bä nga rhoqoräkt dä rha muvät pät a qa i rha märhamän särhäm ga na ama qrot toqortäqyia, “Aiut di qaku ama rhoes na ut kärarhani i sa rha män nävät ama qavatka. Sokt aut mamäk ama sägäk bä iaqäkt di ma Ngämuqa.”

⁴² Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä ma Ngämuqa di nak angän mamäk na qa di mamär iva angäna snäng bät a ngo inguna ngua män nage ma Ngämuqa bä rhäkt di sa qale ngo rhe. Bä qosaqi qaku ngua män barhäm gu snängaqa dap ka maräkt ka rhäk na ngo. ⁴³ Mäniekt bä qaku qunäga vät a ngän sä rhangät täkt gua enge? Ama rharimini qärqäni i qaku qunäga vät a ngän sä gua enge dinguna qaku nani a ngän iva ngän namat maengäkt sä ngät. ⁴⁴ Aingän di angän mamäk ma Sämgä bä nani a ngän iva ngän dualat parhäm aa snängaqa. Näkt ka di sa qat dräm gä veng ama ruvek mänasäng nävät ama rharimini. Bä qa di qaku qat dräm gat tualat parhäm ama engäktki inguna qaku ama engäktki qia e gem ga. Bä nga rhoqoräkt iva qä iras dä qat dräm gat tualat parhäm aa snängaqa maräkt inguna qa di ama irasmätka bä ama irasirhong angät mamäk.

⁴⁵ “Bä äkt i qaku ngänät nanakt na ngo inguna nguat tamän bät ama engäktki. ⁴⁶ Nga mamär iva aung nävät a ngän gä qoaräs na ngo sävät anga vuini qärqäni i sa ngua mualat nä ini? Ngakt bä nga nguat tamän bät ama engäktki dä mäniekt bä qaku ngänät nanakt na ngo? ⁴⁷ Iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa aa es na rha di rhat nari ma Ngämuqa aa enge. Bä ama rharimini qärqäni i qaku ngänät dräm ngänät nari ngät dinguna qaku ma Ngämuqa aa es na ngän.”

As Toqoräkt I Qaku Rha Sa Ma Abraham Dä Sa Qale Ngo

⁴⁸ Dä ama Judaqäna rha muvät pät a qa i rhi snanbät toqortäqyia, “Nga ngäktki na ut toqoräkt i urhi qoar i nge di ama Samari-aqa na nge dä ama iauska qa e mät nge?”

⁴⁹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Aingo di qaku ama iauska qa e mät ngo dap ngut kutdrir sage gu mamäk sokt di aingän di qaku ngänit kutdrir sagem ngo. ⁵⁰ Bä aingo di qaku ngut näm nani ama murhämeska bä ba nas dap akni qa e qäarakni i qät näm nani ama murhämeska bä ba ngo bä qa diva qat tatnävämne na ama ruvek. ⁵¹ Näkt nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i ngakt bä iaqäkt kärak i qat tet parhäm gua enge di qa di qaku mamär iva qä näñäp.”

⁵² Dä soknga ama Judaqäna rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Nak täkt di ut dräm i nge di ama iauska qa e mät nge inguna ma Abraham gä nä qärarhani ma Ngämuqa aa vämginarha di sa rha näp. Dap nge di ngi qoar i iaqäkt kärak i qat tet parhäm gia enge di qaku mamär iva qä näñäp. ⁵³ Nak nga nge di ama moräs na nge masirhat pät aut mamäk ma Abraham aa uväs? Ma Abraham di sa qa näp bä qosaqi sävät kärarhani ma Ngämuqa aa vämginarha. Ngu lu ngiat tu gi snäng i nge di auge na nge?”

⁵⁴ Dä sa ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ngakt bä ngut sek sä gu ngärhipki dä iaqäkt gu murhämeska di qaku mamär vät guani na qa. Dap sokt gu mamäk kärakni i ngäni qoar i angän Ngämuqa na qa di iaqäkt kärak i qät sek sä gu ngärhipki. ⁵⁵ Bä näma dä qaku ngänät dräm a qa sokt di aingo di nguat dräm a qa. Ngakt bä nga vadi mai ngua qoar i qaku nguat dräm a qa dä va ama irasmätka na ngo rhoqor ngän sokt di nak nguat dräm a qa bä nguat tet parhäm aa enge. ⁵⁶ Bä angän mamäk ma Abraham di qä qok masirhat nävät iomäkt iva qä lu gu mänmänäs. Bä qa lu äs dä märmär gem ga.”

⁵⁷ Dä soknga ama Judaqäna rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Nga sa ngia lu ma Abraham doqoräkt i gi qoeo di as kaku ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ngät?”

⁵⁸ Dä sa ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na

ama engätki i as toqoräkt i qaku rha sa ma Abraham dä sa ngo di sa qale ngo.”⁵⁹ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha mat ma ama dui ivakt iva rhi rhumät na qa sokt di ma Jisas ka ngaip nas bä up na qa i qa lir qa met näva ama ansäspämgi ama mor qi.

9

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Ama Säsur Qa

¹ Näkt nga rhoqoräkt i ma Jisas ka met näva ama ansäspämgi ama mor qi bä qat tet parhäm aa iska dä qa lu ama ruqa qarakni i qa säsur mänasäng doqoräkt i rha sa qa. ² Dä aa mudäsaqongda rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, ngu lu auge qa mualat na ama vuini bä äkt i rha sa rhak täkt ama ruqa i ama säsur qa? Nga rhak täkt ama ruqa ura aa mamäqiom?”

³ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Qaku rhak täkt ama ruqa bä qosaqi qaku qarqiomni aa mamäqiom da mualat na anga vuini dap ka män i ama säsurqa na qa divakt iva ama ruvek diva rhi lu ma Ngämuqa aa lat pät kärangätni aa iar. ⁴ Bä nga rhoqor täkt i as ge qunäga dä mamär iva ut tualat nä iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo aa lat inguna qorhäs iva bängagi iva qaku aung gä namualat. ⁵ Näkt as toqor täkt i qale ngo mäni ama ivätki di ama neraqa na ngo bä ba ama ruvek nävät ama ivätki.”

⁶ Bä nga nasot iangärhäkt aa enge dä qa qot pät ivät näkt ka näpgoer na ama ivätki qi na aa rhäbänngi näkt ka mat a qi bä qa mu qi vät ka ruqa aa mänap angärha rhäng. ⁷ Näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet bä ngi rhor nas mat ama egoga qarakni i rhat tes ka i ma Siloam.” Näkt iaqyäkt ama ngärhipki i Siloam di na ama Judaqäna arha enge di rhoqortäqyia, qa rhäk na qa. Bä äkt i iaqäkt ama ruqa qa met bä qa rhor nas näkt sa qa män säva vät i qat nañäm.

⁸ Dä qararhani ama ruvek i rhat dräm dat tas glaqot na qa bä sävät kärarhani i mudu rhat lu qa i qä nän nani anga ligär di rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Nguaräm dak täkt ama ruqa di nak kop iaqäkt kärak i qat dräm gat muqun bä qä nän nani anga ligär.”

⁹ Dä arhani rha qoar i nak kop iaqäkt. Dap

arhani di rha qoar toqortäqyia, “Qaku, nak kop kat nañäm doqor qa.” Sokt di qa ruqa maräkt di qop kat tamän doqortäqyia, “Nak kop aingo rhäkt.”

¹⁰ Bä äkt i rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa mamär toqortäqyia, “Dä ngu lu mäniekt bä äkt i ngiat nañäm?”

¹¹ Dä sa qa muvät toqortäqyia, “Ama ruqa qarakni i rhat tes ka i ma Jisas ka näpgoer na ama ivätki qi na aa rhäbänngi näkt ka mu qi vät gu mänap angärha rhäng. Näkt ka qoar na ngo iva ngua rhet sämät ama egoga ma Siloam bä va ngu rhor nas. Bä nga nasot toqoräkt i sa ngua met bä sae bä ngua rhor nas dä nguat nañäm.”

¹² Näkt nga rha nari rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu iaqäkt ama ruqa qa qoe nai?”

Dä sa qa qoar toqortäqyia, “Qaku nguat dräm.”

Ama Farisiqäna Rha Rübät Mamär Sa Ama Säsur Qa I Märs Pät A Qa Rhoqor Mäniekt

¹³ Näkt nga nasot dä rha met sa ama ruqa qarakni i mudu ama säsur qa bä sage ama Farisiqäna. ¹⁴ Iaäkt ama qunäga qarakni i ma Jisas ka näpgoer na ama ivätki qi na aa rhäbänngi bä qa mu qi vät ama säsurqa aa mänap angärha rhäng bä sa qat nañäm di ama Sabat. ¹⁵ Bä nga rhoqoräkt dä qosaqi ama Farisiqäna rhi snanbät sä qa i mäniekt bä qat nañäm. Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qa mu ama ivätki i qa näpgoer na qi qi na aa rhäbänngi vät gu mänap angärha rhäng näkt ngua rhor nas bä rhäkt di nguat nañäm.”

¹⁶ Dä arhani ama Farisiqäna rha qoar toqortäqyia, “Iaqäkt ama ruqa di qaku qa nage ma Ngämuqa inguna qaku qat tet parhäm ama Sabat aa muräkt.”

Dap arhani nävät a rha di rha snanbät toqortäqyia, “Ngu lu nga mamär iva anga ruqa qarakni i qat tualat na ama vuirhong di qa rhualat na anga muqunän anga nañis ngät toqor tangät täkt?”

Bä nga nävät tom däkt dä matmät arhä snängaqa bä ama udiom na rha. ¹⁷ Bä äkt i saqi rha rhong sävät kärak ka ruqa i mudu ama säsur qa bä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu ainge qarak i sa iaqäkt ka

ruqa qa mumäräs pät gi saqong diva ngia rhamän doqor mäniekt sävät a qa?”

Dä qa movät toqortäqyia, “Qa di akni ma Ngämuqa aa vämginaqa.”

¹⁸ Sökt di ama Judaqäna di qoki as kaku rhat nanakt i iaqäkt ama ruqa di mudu ama säsur qa näkt nasot dä sa märäs pät aa saqong bä qat nañäm bä dängdäng i sa rha rhäkne nani aa mamäqiom. ¹⁹ Bä sa nga rhoqoräkt i aa mamäqiom in män dä rha snanbät sä iom doqortäqyia, “Nga rhak täkt di in oemga iaqäkt kärak i ini qoar i sa in sa qa i ama säsurqa na qa? Ngu lu mäniekt bä rhäkt di qat nañäm?”

²⁰ Dä sa aa mamäqiom in movät toqortäqyia, “Unät dräm i qa di un oemga bä qosaqi unät dräm i aa nanäk kia sa qa i ama säsur qa. ²¹ Sökt di qaku unät dräm i mäniekt bä sa rhäkt di qat nañäm bä qosaqi qaku unät dräm i auge iaqäkt kärak i qa mumäräs pät aa saqong bä qat nañäm. Ngäni snanbät sä qa inguna qa di sa ama mor qa bä va qa rhamän bä ba nas.”

²² Näkt ama rharimini qärqäni i aa mamäqiom in märhamän doqoräkt dinguna init len ama Judaqäna i sa nguna ama Judaqäna rha rhares ba ne iva iaqäkt kärak i qä qoaräs mamär i ma Jisas di ma Kraisa na qa diva rhi qutmäs a qa näva arhä mämairqi. ²³ Bä äkt i rhoqor täkt dä sa aa mamäqiom in goaräs na rha rhoqortäqyia, “Sa qa di ama mor qa dap ngäni snanbät sä qa.”

²⁴ Bä äkt i saqi as ama Judaqäna rha mes kärak ka ruqa i mudu ama säsur qa bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Ut dräm i iaqäkt ama ruqa qarak i qa mumäräs pät gi saqong di qat dräm gat tualat na ama vuirhong. Dap täkt di mamär iva ngi vodä gia ansäs sage ma Ngämuqa.”

²⁵ Dä sa qa movät toqortäqyia, “Qaku nguat dräm i iaqäkt ama ruqa di qat dräm gat tualat na ama vuirhong ura qaku. Dap sökt kärqäni i nguat dräm ini di mudu ama säsurqa na ngo dap täkt di sa nguat nañäm.”

²⁶ Dä soknga rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu qa mäšana na nge? Ngu lu qa mumäräs pät gi saqong doqor mäniekt?”

²⁷ Dä qa movät pät a rha rhoqortäqyia, “Sa mai ngua qoar na ngän sökt di qop kaku ngän nari. Ngu lu mäniekt bä nani a ngän iva saqi ngäni nari nasot a nas? Nga nani a ngän iva qosaqi aa mudäsaqongda na ngän?”

²⁸ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rhat tuma qa i rhi qoar toqortäqyia, “Nge di iaqäkt ama ruqa aa mudäsaqongga na nge dap aiut di ma Moses aa mudäsaqongda na ut! ²⁹ Inguna sa ut dräm i ma Ngämuqa qa märhamän särhä ma Moses dap iaqäkt ama ruqa di qoki sa qaku ut dräm äkt i qa män nae.”

³⁰ Dä qarak ka ruqa qa movät pät a rha i qä qoar toqortäqyia, “Nak täkt di qarak mät ngo inguna sa ngäni qoar i qaku ngänät dräm äkt i qa män nae sökt di nak ka mumäräs pät gu saqong! ³¹ Näkt ut dräm i ma Ngämuqa di qaku qat nari nämät ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong. Dap sökt kat nari nämät ama ruvek kärarhani i rhat nanakt na qa bä rhat tet parhäm aa snängaqa. ³² Näkt kosaqi mudu as kaku aung ga nari sävät anga ruqa qarakni i aa nanäk kia sa qa i ama säsur qa näkt nasot dä akni ama ruqa qa mumäräs pät aa saqong. ³³ Ngakt bä iaqäkt ama ruqa di qaku qa nage ma Ngämuqa di vadi mai qaku qä namualat nä guani.”

³⁴ Dä rha movät pät a qa i rhi qoar toqortäqyia, “Nge di sa rhäqäp gia iar mamär na ama vuirhong doqoräkt i gi nanäk kia sa nge. Ngu lu mäniekt bä nani a nge iva ngi su ut? Qaku mamär vät a nge iva ngi nasu ut.” Näkt nga nasot iangärhäkt arha enge dä rha qutmäs a qa näva arhä mämairqi.

Ama Säsur Qa Ama Ruqa Aa Qatnanakt

³⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka nari i sa rha qutmäs iaqäkt ama ruqa näkt toqoräkt i qa män bät a qa dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Nga ngiat nanakt nä ma Ruqa aa Emga?”

³⁶ Dä qa ruqa qa snanbät toqortäqyia, “Qamorqa, ngu lu auge iaqäkt? Ngi qoar na ngo ivakt iva nguat nanakt na qa.”

³⁷ Dä sa ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Rhäkt di nak sa ngia lu qa bä qa di rhak täkt kärak i ngi na qa in damän särhäm ne.”

³⁸ Dä qa ruqa qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Gua Engeska, sa rhäkt di nguat nanakt.” Näkt nga rhoqoräkt dä sa qa ansäs sage ma Jisas.

³⁹ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Nguä män sämäni ama ivätki ivakt iva ngua rhatnävämmne na ama ruvek iva ama ruvek kärarhani i qaku rhat nañäm diva rhat nañäm dap iarhakt kärarhae i rhat nañäm diva qaku rhat nañäm.”

⁴⁰ Näkt arhani ama Farisiqäna qärrarhani i qale rha rhi nä ma Jisas ta nari qa i qa märhamän doqoräkt dä sa rha snanbät toqortäqyia, “Ngu lu mänia? Nga aiut di qosaqi ama säsurta na ut?”

⁴¹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Nak ngakt bä nga ama säsurta na ngän dä vadi mai qaku ngän nata ama rhäksärhäm inguna nävät angäna vuirhong dap nguna rhäkt di ngäni qoar i ngänät nañäm di as pa qale ngän ba angäna vuirhong angät täksärhäm angärha rem.”

10

Ma Jisas Di Qa Rhoqor Ama Ruqa Qäarakni I Qät Lu Vät Ama Sipsipkäna Mamär

¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ama ruqa qäarakni i qaku qat don sämät ama sipsipkäna angärha surqa mät ama tmongi dap kät beng mavängam bät a qa bä savuk di iaqäkt di ama suaqa bä qa di qosaqi ama ruqa qäarakni i qä rhar ta ama ruvek arhä qärhong. ² Dap ama ruqa qäarakni i qat don mät ama tmongi bä savuk di iaqäkt di ama ruqa qäarakni i qät lu vät iangärhäkt ama sipsipkäna. ³ Näkt ama ruqa qäarakni i qät lu vät ama tmongi di qät tar nanokt ka savuk bä ama sipsipkäna ngät nari nämät iaqäkt karak i qät lu vät a ngät. Näkt kat tes iangärhäkt aa sipsipkäna na angät ngärhep asägäk asägäk bä qä rhoer nanokt ngät navuk bä sä dalek.

⁴ “Bä nga rhoqoräkt i sa vuk sä qa sä iangärhäkt aa sipsipkäna moekt dä sa qä rhoer nanokt ngät dap dängdäng na ngät nasot a qa inguna ngät dräm aa eguinga. ⁵ Sokt di iangärhäkt aa sipsipkäna di qaku mamär mas iva ngä namet nasot anga ruqa anga nañis ka i ngakt bä nga rhoqoräkt

dä va ngärhi ang daqule qa inguna sirhäkt kaku ngä naräm anga nañiska aa eguinga.”

⁶ Ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqutki sokt di qaku qunäga vät a rha sä iangärhäkt aa enge.

⁷ Dä soknga saqi as ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ngo di ama tmongi na ngo bä ba ama sipsipkäna. ⁸ Näkt sa iarhakt kärarhae moekt ama ruvek i mudu rha er ta män näkt sä ngo di ama suarha na rha bä rha di ama ruvek kärarhani i rhi rhar ta arhani arhä qärhong sokt di ama sipsipkäna di qaku ngät nari nämät ta. ⁹ Aingo di ama tmongi näkt karakni i qat don mät iaqyäkt ama tmongi diva ama iar va aa uväs. Bä va qa di qat don savuk dä saqi vukpuk sä qa bä va qat dän bät ama mämägän.

¹⁰ “Näkt ama suaqa di qat dän divakt iva sokt kä sua bä qä veng näkt kosaqi qä slava mamär nä iarhongäkt moe. Dap aingo di sa ngua män ivakt iva ba ngät na ama iar qärangätni i rhäqäp ngät na ama mämägän. ¹¹ Näkt kosaqi aingo di ama ruqa qäarakni i qät lu vät ama sipsipkäna mamär i sa qat dräm gät boda aa iar ba ngät. ¹² Dap ama ruqa qäarakni i rhit sek mä qa vät ama lat i qät lu vät ama sipsipkäna di iaqäkt di qaku ama ngärhik bä ba ama sipsipkäna. Bä äkt i nga rhoqoräkt i qä lu ama mäsmäs pämgä ama muräpka i qä ngang inamuk dä va qä ngang masirhat daqule ama sipsipkäna. Bä sa va iaqäkt ama muräpka qä nesmät na angätni nävät ama guläñgi nä iangärhäkt ama sipsipkäna dap pa vräs na ngät i ngärhi ang mavängam. ¹³ Bä iaqäkt ama ruqa diva qä ang masirhat daqule ama sipsipkäna inguna qa di sokt tit sek mä qa vät ama lat i qät lu vät ama sipsipkäna bä äkt i qaku qänäskänes ka iva qät lu vät a ngät mamär.

¹⁴ “Aingo di iaqäkt ama ruqa qäarakni i qät lu vät ama sipsipkäna mamär bä ngo di nguat dräm gu sipsipkäna bä iangärhäkt ama sipsipkäna di ngät dräm a ngo ¹⁵ nak kop toqorne rhoqoräkt i ama Ngätmamäk di qat dräm a ngo dä qosaqi ngo di nguat dräm ama Ngätmamäk. Bä ngut bodä gua iar bä ba ama sipsipkäna. ¹⁶ Näkt kosaqi angätni gu sipsipkäna nga e qärangätni i qaku ngät nämäni rhakt täkt ama guläñgi

na ama sipsipkāna diva qoki as pa ngu rha ngät sagem mes. Bā va ngät di qosaqi ngät nari nāmät ngo bā sa va ama sägäkt ama gulāñgi na ama sipsipkāna dā va ama sägāk ama ruqa qārakni iva qät lu vät a qi.

¹⁷ “Näkt ama rharimini qārquāni i gu mamāk aa snāng bāt a ngo dinguna ngut bodā gua iar ivakt iva saqi as ngu rhāqās tām ngät. ¹⁸ Näkt pa qaku aung gā narhāksot nā gua iar dap pa ngu vodām ngät parhām gu snāngaqa. Inguna sa gu mamāk ka rhares pät gua rhāng iva ngu vodā gua iar dā saqi ngu rhāqās tām ngät. Gu mam ga muräkt bā ba ngo rhoqoräkt.”

¹⁹ Bā nga nāvät tangät täkt ma Jisas aa enge dā saqi as matmät ama Judaqāna. ²⁰ Bā ama rhāqāp na rha nāvät a rha di rhi qoar toqortäqyia, “Iaqäkt di ama iauska qa e mät ka bā guani na qa mamär. Ngu lu mäniect bā va ut nari nāmät ka?”

²¹ Dap arhani di rhi qoar toqortäqyia, “Nga mamär iva anga iauska qa rhumäräs pät ama ruvek ama säsur ta arhā saqong? Nak tangät täkt ama enge di qaku ngät nāmät ama ruqa qārakni i ama iauska qät tāk pät a qa.”

Aingo Ngu Na Ama Ngätmamäk Di Sägäk Na Un

²² Näkt nga nasot iangärhäkt dā ama tmäski ama mor qi qia män e ma Jerusalem gāraktni iva rha rhu arhā snāng sävät ama ansäspämgi ama mor qi qāraktni i mudu saqi as ta vodām gi sage ma Ngämuqa. Bā rhoqoräkt di ama soeng angät kunäng ²³ bā ma Jisas di qale qa va ama ansäspämgi ama mor qi bā qat tet mängurāp ama suqulap sa ama ungi qārquāni i rhat tes ap i ma Solomon Aa Suqulap. ²⁴ Bā rhoqoräkt dā sa västämne na ama Judaqāna namet a qa bā rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngu lu va qäsnia dā va ngi qoar na ut mamär sävät a nas? Ngakt bā ma Kraiss na nge dā ngi qoaräs na ut mamär.”

²⁵ Dā ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Sa ngua qoaräs na ngän sokt di qaku ngänät nanakt. Iangärhäkt gua lat kārängät i nguat tualat na ngät di ngät nāvät gu mamāk aa ngärhipki bā ngät di ngärhi sameng sävät a ngo ²⁶ sokt di qaku ngänät nanakt inguna ngän di qaku ngän

nāmāni gu gulāñgi nā gu sipsipkāna. ²⁷ Gu sipsipkāna di ngät nari gua eguinga dā ngärhit päs gua rhāng bā nguat dräm a ngät. ²⁸ Näkt ngut bon ngät ta ama iar ama sok tām ngät bā sa va qaku mamär iva qābäs na ngät dā va qaku mamär iva aung gā nar tām ngät nagem ngo. ²⁹ Bā gu mamāk kārakni i qa von ngo rhām ngät di ama moräs na qa masirhat pa ama ruvek moe arhā vās bā äkt i qaku mamär iva aung gā nar tām ngät nagem ga. ³⁰ Bā ngo ngu na ama Ngätmamäk di sägäk na un.”

³¹ Näkt nga ama Judaqāna rha nari rhoqoräkt dā saqi as ta mat ma ama dui ivakt iva rhi rhumät na qa. ³² Sokt di ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ngua qur a ngän da ama rhāqāp na ngät ama mär ngät ama lat nage ama Ngätmamäk. Ngu lu agi a lat nāvät iangärhäkt diva ngäni rhumät na ngo vät angät tpäs?”

³³ Dā sa ama Judaqāna rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Aiut diva qaku ut narhumät na nge vät agung angät tpäs nāvät iangärhäkt gia lat ama mär ngät dap pät iomäkt i qaku ngit kutdrir sävät ma Ngämuqa inguna nge di nak kop ama ruqa mavāngam näkt mamär dā ngiat tes nas i nge di ma Ngämuqa na nge.”

³⁴ Dā ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ngänät dräm i sa rha säm ama enge vā ma Ngämuqa aa Muräkt kārängättni i ngärhi qoar toqortäqyia, ‘Sa ngua qoar i aingän asägäk asägäk di ama ngämuqa na ngän.’ ³⁵ Ngakt bā ma Ngämuqa qa mes iarhakt ama ruvek i ama ngämuqa na rha iarhakt kārarhae i sa qa von da aa enge ba rha näkt kaku mamär vät anga ruqa iva qā nanbetäk mät na aa enge ³⁶ dā ngu lu mäniect bā ngäni qoar nā iaqäkt kārak i sa ama Ngätmamäk ka arñis na qa bā ba nas bā qa rhäk na qa sämäni rhakt täkt ama ivätki i qaku qät kutdrir sage ma Ngämuqa rhoqoräkt i qā qoar toqortäqyia, ‘Aingo di ma Ngämuqa aa emga na ngo?’ ³⁷ Ngakt bā qaku nguat tualat nā iarhongäkt kārquārhong i gu mamāk kat tualat nā irhong dā mamär iva qale ngänät nanakt na ngo. ³⁸ Dap ngakt bā nguat tualat nā iarhongäkt sokt di ngän di qaku ngän dat maengäkt sä gua enge dā mamär

iva ngänät nanakt nä gua lat ivakt iva qunäga vät a ngän i ama Ngätmamäk di qa e gem ngo bä ngo di sa ngua e ge ama Ngätmamäk.”

³⁹ Bä nga ama Judaqäna rha nari rhoqoräkt dä saqi as ta siqut iva rhi sangar a qa sokt di qa met nämät arhä rhäkt. ⁴⁰ Näkt nga nasot toqoräkt dä evär dä ma Jisas särhage na ama rigi ma Jordan bä sävät ama ivärhäs kärqosni i mäqi ma Jon gä baptais pät ama ruvek bä qale qa e. ⁴¹ Bä ama rhäqäp na rha ama ruvek ta män sagem ga näkt ti qoar na ne rhoqortäqyia, “Nak ngätki i ma Jon di qaku qa mualat na anga muqunängi anga nañis ki sokt di nak aa enge moe qarängätni i qa märhamän bät a ngät sävät tak täkt ama ruqa di ama engätki na ngät.” ⁴² Dä sa ama rhäqäp na rha ama ruvek nävät iosäkt ama ivärhäs tat nanakt nä ma Jisas.

11

Ma Lasarus Aa Tñäpki

¹ Näkt nga rhoqoräkt di akni ama ruqa qarakni i rhat tes ka i ma Lasarus nämät ama värhäm ma Betani qarqomni i ma Maria qi na arha matki ma Marta ina värhäm di aräm ga. ² Bä iaqyäkt ma Maria qarakni i qale arha matka ma Lasarus mät ama rämgi di nak kop iaqyäkt kärakt i sa qia vrit na ama oel ama mär at tamaska vät ma Engeska aa qariglem dä qia suqup pät iglem na at käseng. ³ Bä nga rhoqoräkt dä iaemäkt ki na arha matki in däk na ama enge sage ma Jisas toqortäqyia, “Engeska, ama ruqa qarakni i gia snäng bät a qa di aräm ga.”

⁴ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka nari iangärhäkt ina enge dä qa qoar toqortäqyia, “Rhäkt täkt ama rämgi di qaku mamär iva iaqäkt kä nañäp mät ki. Dap iaqyäkt ama rämgi diva nani ma Ngämuqa aa murhämeska ivakt iva nävät a qi diva rhi sek sä ma Ngämuqa aa emga.”

⁵ Ma Jisas di aa snäng bät ma Marta qi na arha lätki dä ma Lasarus. ⁶ Bä nga qa nari i ma Lasarus di aräm ga dä as kale qa äkt pät aiomni ama qunängiom. ⁷ Näkt nga nasot iangärhäkt dä qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Saqi as evär däm ut sae ma Judia.”

⁸ Sokt di nga rha nari rhoqoräkt dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, nak kop kre rhäkt di nani ama Judaqäna iva rhi rhumät na nge na ama dui dap nga nani a nge iva evär däm nge sae?”

⁹ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ngänät dräm i mänasäng bät duququs bä dängdäng säpbängang di ama qunäga qät bon da ama neraqa. Ama ruqa qarakni i qat tet pät kunäng di qaku qat dräm arharpus na qa inguna qat nañäm da ama neraqa ba ama ivätki. ¹⁰ Dap nga qat tet näp bängagi diva arpus na qa inguna qaku anga neraqa gem ga.” ¹¹ Näkt nga nasot tangät täkt aa enge dä saqi as ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aurha ruaqa ma Lasarus di sa qa mänatäm sokt diva ngua rhet sae ivakt iva ngu rhäqäm a qa.”

¹² Dä soknga aa mudäsaqongda rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngäkt bä qa mänatäm diva märäs pät a qa.” ¹³ Näkt toqoräkt di ma Jisas di sa qat tamän sävät ma Lasarus aa tñäpki sokt di aa mudäsaqongda di rhat tu arhä snäng i qat tamän sävät ama mänäpki mamär.

¹⁴ Dä ma Jisas ka qoar na rha mamär toqortäqyia, “Ma Lasarus di sa qa ñäp ¹⁵ sokt di märmar gem ngo i qaku qale ngo e divakt iva sä ngän iva ngänät nanakt. Dap täkt di u rhet sagem ga.”

¹⁶ Dä ma Tomas kärakni i rhat tes ka i ma Didimus i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di ama mäsaqaqa di qa qoar nä iarhakt moe ama mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Rhäkt di qosaqi ut moe u rhet ivakt iva urhi ñäp ut na qa.”

Aingo Di Iaäkt Kärak I Qat Tärana Na Ama Ruvek Nämät Ama Tñäpki Bä Qosaqi Ngo Di Ama Iar

¹⁷ Näkt nga rhoqoräkt i sa ma Jisas ka män e dä qa lu i sa qale ma Lasarus aa släqyige mät ama liqi qarakni i sa rha rhamä qi mäni ama qäsäpki. Aa släqyige di sa qale ige äkt pät ama levaet ama qunäng. ¹⁸ Näkt ma Betani di ngäkt kre ama dävauang ama kilomitaqäna nae ma Jerusalem sae sämät äm ¹⁹ bä äkt i sa ama rhäqäp na ama ruvek ta män sage ma Marta qi nä ma Maria ivakt iva rhit säm ama märmärgem

sävät in snängaqa nasot in gamoeqa ma Lasarus.

²⁰ Bã sa nga rhoqorãkt i ma Marta qia nari sävät ma Jisas i as kat tet inamuk iva sagem da dã sa qia met ivakt iva qi rhãknais nani a qa dap ma Maria di qali qi va vät.

²¹ Bã nga rhoqorãkt i ma Marta qia män bãt ma Jisas dã qia qoar na qa rhoqortãqyia, “Engeska, nga vadi mai qale nge rhe dã sa vadi mai qaku mamär iva gua lätkka qã nañãp. ²² Nãma dã sa qa ñãp sokt di nguat drãm iva ma Ngãmuqa qã von nge rha agini qãrqãni i ngi nãn ga rhãm ini.”

²³ Dã ma Jisas ka qoar na qi rhoqortãqyia, “Gia lätkka di saqi as pa qa rhãranas nãmät ama tñãpki.”

²⁴ Bã nga ma Marta qia nari rhoqorãkt dã qia qoar na qa rhoqortãqyia, “Nguat drãm iva saqi as pa qa rhãranas nãmät ama tñãpki vät ama qãvälãm gãrqomni iva ama ruvek moe rha rhãranas pät ama dãngdãngini na qa ama qunãga.”

²⁵ Dã ma Jisas ka qoar na qi rhoqortãqyia, “Aingo di iaqãkt kãrak i qat tãranas na ama ruvek nãmät ama tñãpki bã qosaqi ngo di ama iar*. Näkt aung gãrakni i qat nanakt na ngo i nãma dã sa qa ñãp sokt diva ama iar qa ²⁶ bã qosaqi iarhakt moe qãrarhae i rhat dãqãm näkt tat nanakt na ngo di qaku mamär iva rhi nañãp. Nga ngiat nanakt toqor täkt?”

²⁷ Dã sa qia qoar nã qa rhoqortãqyia, “Ari Engeska, nguat nanakt i nge di ma Ngãmuqa aa emga ma Kraiss iaqãkt kãrak i sa mudu rha sãm iva as mirhup nasot dã va qa rhãn sãmãni ama ivãtki.”

Ma Jisas Kät Nok

²⁸ Näkt nga nasot i sa qia qoar nã ma Jisas toqorãkt dã saqi evär dãm gi bã qia siqutmät ba arha lätkki ma Maria iva qia rhet sãrhage sagem gi. Näkt kia qoar na qi rhoqortãqyia, “Sa Qamorqa di rhakni dap kät tãkne nani a nge.” ²⁹ Bã äkt i nga ma Maria qia nari rhoqorãkt dã sa qia lir qia mãranas bã qia met sagem ga. ³⁰ Rhoqorãkt di ma Jisas di as kaku qa män mät iomãkt ama vãrhãm dap kale qa as pät ama ivãrhãs

äkt kãrqosni i sa ma Marta qia män bãt a qa e. ³¹ Näkt nga rhoqorãkt i ama ruvek kãrarhani i sa qale rha rhi nã ma Maria va vät i rhit sãm ama mãrmãrgem sävät at snängaqa di rha lu rhoqorãkt i qia lir qia mãranas bã vuk sä qi sä dalek dã sa rha met nasot a qi i rha mu arhã snäng iva qia rhet sävät ama ivãrhãs kãrqosni i rha mu ma Lasarus aa slãqyige e ivakt iva qi igi sävät ige.

³² Bã nga rhoqorãkt i ma Maria qia män äkt pät iosãkt ama ivãrhãs kãrqosni i qale ma Jisas e dã sa qia lu qa dã arpus na qi samãk sãng aa qar bã qia qoar na qa rhoqortãqyia, “Engeska, nga vadi mai qale nge rhe dã sa vadi mai qaku mamär iva gua matka qã nañãp.”

³³ Näkt nga rhoqorãkt i ma Jisas ka lu qi i qi na ama ruvek kãrarhani i sa rha män di na qi i rhit nok dã sa airãs ka masirhat bã qät lavuqi na rha mamär. ³⁴ Bã äkt i ma Jisas ka snanbät toqortãqyia, “Ngu lu ngãn mu aa slãqyige qoe nai?”

Dã rha muvät pät a qa rhoqortãqyia, “Engeska, ngi ang bã ngi lu.”

³⁵ Dã vrakt sä ma Jisas bã qät nok. ³⁶ Dã sa ama ruvek ti qoar na ne rhoqortãqyia, “As ngãni lu i aa snäng bãt a qa mamär!”

³⁷ Dap arhani nãvät a rha di rhi qoar toqortãqyia, “Rhak täkt kãrak i sa qa mumãrãs pät ama säsurqa aa saqong di vadi mai mamär iva qa rhumaiar tak täkt ama ruqa bã va qaku qã nañãp.”

Ma Jisas Ka Mãranas Nã Ma Lasarus Nãmät Ama Tñãpki

³⁸ Bã ma Jisas di saqi as airãs ka masirhat toqorãkt i qa män bãt iosãkt ama ivãrhãs kãrqosni i qale ma Lasarus aa slãqyige e. Sa rha mu ige mät ama liqi näkt ta vãs na ama duiqi da arha vãm. ³⁹ Dã ma Jisas ka qoar toqortãqyia, “Ngãni rhãgär na ama duiqi nae.” Dã sa ma Marta qãrakni i arha lätkka di iaqãkt ama ñãpka di qia qoar nã ma Jisas toqortãqyia, “Engeska, sokt di rhoqor täkt di sa imuk di ama rhamaska ama vu qa inguna sa qale aa slãqyige äkt pät ama levaet ama qunãng.”

* **11:25** bã qosaqi ngo di ama iar Ma Jon ga sãm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qãvälãm ama qot ãm dã arhani ama ruvek di rha sãm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qãngãrini angãt kãvälãm di arhani nãvät a rha di sa qaku rha sãm a ãm sae.

⁴⁰ Dä ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Nga sa qaku ngua qoar na ngän i ngakt bä ngänät nanakt diva ngäni lu ma Ngämuqa aa murhämeska?”

⁴¹ Bä äkt i sa rha rhägär na ama duiqi nae. Dä sa ma Jisas ka ñäm dävit säva usäp näkt ka qoar toqortäqyia, “Mam, nguat tes ama mär sagem nge inguna sa ngia nari ngo. ⁴² Sa nguat dräm i vasägos dä ngiat nari ngo sokt di ngua märhamän doqoräkt iva ba ama ruvek kärarhani i qale rha rhäkt ivakt iva rhat nanakt i sa ngia rhäk na ngo sarhe.”

⁴³ Näkt nga nasot i ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä sa qa näs masirhat toqortäqyia, “Lasarus, puk sä nge!” ⁴⁴ Dä sa vuk sä qa ñäpka sä dalek i aa rhäkt ngä na aa qar di sa rha is pät a ngät na ama baulitnäk ama ingas itnäk näkt kosaqi rha is pät aa uväski na ama bauläm.

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni rhäväkt sa ama tñäpki at boi nävät a qa näkt kale qa äkt iva qat tet.”

Rha Märhamän Bät A Ne Iva Rhi Veng Ma Jisas

(11:45-53 / Mat 26:1-5 / Mak 14:1-2 / Luk 22:1-2)

⁴⁵ Dä soknga ama rhäqäp na ama ruvek kärarhani i sa rha män sage ma Maria ivakt iva rhit säm ama märmärgem sävät at snängaqa di rha lu iarhongäkt kärqärhong i sa ma Jisas ka mualat nä irhong dä rhat nanakt na qa. ⁴⁶ Dap arhani nävät a rha di rha met bä sage ama Farisiqäna bä rha qoar na rha sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Jisas ka mualat nä irhong. ⁴⁷ Bä nga rhoqoräkt dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna rha mu ama mämugunäs bä ba ama guläñgi na ama narhoerta mamär ma Sanedrin. Näkt ta snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Ngu lu va u rhualat toqor mäniekt? Inguna rhak täkt ama ruqa di qat tualat na ama rhäqäp na ngät ama muqunän ama nañis ngät. ⁴⁸ Ngakt bä urha qlak na qa rhoqoräkt dä va ama ruvek moe diva rhat nanakt na qa. Näkt na äkt dä va ama Romgäna va rha rhän bä rhi slava mamär na aurha ivärhäm ama qumärqumär äm ngä na aurha ruvek.”

⁴⁹ Dä akni nävät a rha qaräki i rhat tes ka i ma Kaiafas iaqäkt kärak i ama pris ama

vit na qa vät iaqäkt ama quiaqa qa qoar toqortäqyia, “Aingän di qaku ngänät dräm guani mamär! ⁵⁰ Näkt kosaqi qaku qunäga vät a ngän i nak ama märäm masirhat kre i ama sägäk ama ruqa qä ñäp bä ba ama ruvek i varis kre va dä qararhani aurha ruvek moe diva qäbäs na rha.” ⁵¹ Bä rhangät täkt di qaku qa maräkt aa enge sokt dinguna ma Kaiafas di ama pris ama vit na qa vät iaqäkt ama quiaqa dä sa qä sameng sävät agini qarqäni iva ini ngä rhän nasot i ma Jisas diva qä ñäp bä ba ama Judaqäna. ⁵² Bä iangärhäkt aa enge di qaku sokt toqoräkt iva ma Jisas kä ñäp bä bä iarhakt ama Judaqäna dap kosaqi va qä ñäp bä bä iarhakt ma Ngämuqa aa es kärarhae i sa qale rha sañis na ne ivakt iva qä västämne na rha bä va sägäk na rha moe. ⁵³ Bä äkt i nga mänasäng nävät iaqäkt ama qunäga dä rhat tamän särhäm ne iva rhi veng ga.

⁵⁴ Dä soknga na äkt dä saqi as kaku ma Jisas kat tet mät saqong mänguräp ama Judaqäna. Dap kinak ka met na äkt bä sämät ama värhäm gärqomni i rhat tes äm i ma Efraim bät ama ngärhäktka glaqot na ama qräk dä bäs ama ivärhäs bä qale qa e qä na aa mudäsaqongda.

⁵⁵ Rhoqoräkt di qorhäs mamär na ama qäväläm gärqomni iva ama Judaqäna arha tmäski ma Pasova bä ama rhäqäp na rha rha met nävät iaqäkt ama ngärhäktka bä sae ma Jerusalem ivakt iva rhi qumär nas narhoer iva äkt dä sa va ma Pasova. ⁵⁶ Bä nga rhoqoräkt i rhat mair va ama ansäspängi ama mor qi dä rhat nañäm nani ma Jisas dap ti snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Ngu lu ngän du angän snäng doqor mäniekt? Nga va qoki sa qaku qä namän säva ama tmäski?”

⁵⁷ Sokt di ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna rha von da arha enge ama qrot ngät i ngakt bä aung gat dräm äkt i qale ma Jisas e dä mamär iva qä qoaräs irhäm ga ivakt iva rhi sangar a qa.

12

Ma Maria Qia Rhor Na Ama Oel Vät Ma Jisas E Ma Betani

(12:1-8 / Mat 26:6-13 / Mak 14:3-9)

¹ Näkt as pät ama ngärhäqyet da sägäk ama qunäng iva äkt dä sa ma Pasova dä

sa ma Jisas ka män e ma Betani äkt i ma Lasarus kärakni i ma Jisas ka märanas na qa nämät ama tñäpki qale qa e. ² Bä nga rhoqoräkt i sa ma Jisas ka män e dä rha mualat na ama tmäs bä ba qa. Ma Marta qiat tatmät na ama tmäs dap ma Lasarus di qale qa qä nä iarhakt kärarhae i rhat täs ti nä ma Jisas nävät ama laiqa.

³ Dä sa ma Maria gia rha ama oel qäraktni i mamär iva qorhäs sämät ama kapiom ama udiom gäaraktni i rhat tes ki i ama nard. Iaқыäkt ama oel di at tamaska ama mär qa masirhat bä ama ligär masirhat pät a qi. Näkt kia rhor na qi vät ma Jisas aa qar näkt kia suqup pät aa qar na at käseng. Bä iaқыäkt ama vätka di rhäqäp ka na ama mär qa ama rhamaska.

⁴ Sökt di akni nävät ma Jisas aa mudäsaqongda qärakni i rhat tes ka i ma Judas Iskariot iaқыäkt kärak iva nasot dä va qä vodäm ga bä ba aa ikkäna qa qoar toqortäqya, ⁵ “Ngu lu mäniekt bä qaku rha vodä rhakt täkt ama oel bä rha von ama tläkta rha ama ligär? Nak at saqong di rhoqorne na ama dävaung ama handretkäna na ama qunäng angät titsek.” ⁶ Sa qa märhamän doqoräkt di qaku vadi vakt inguna qät lavuqi na ama tläkta dap nguna qa di ama suaqa. Qa di qat dräm gat lu vät ama rhaeqa na ama ligär dä qat dräm gat tat nae nävät ama ligär qärangättni i rhit näs ngät sae bä mamärmamär vät a qa.

⁷ Dä soknga ma Jisas ka muvät pät a qa maräkt toqortäqya, “Ngi qyiradeng na qi inguna sa qiat tu qi nani ama qäväläm gärqomni iva rhi sasärhäm ngo. ⁸ Inguna qärarhani ama tläkta diva vasägos dä qale rha gem ngän dap aingo diva qaku qale ngo gem ngän basägos.”

Ama Priskäna Ama Moräs Na Rha Rha Muräkt Iva Rhi Veng Ma Lasarus

⁹ Dap toqoräkt dä sa ama guläñgi ama mor qi na ama Judaqäna rha räm nä ma Jisas i qale qa e dä rha män i qaku va sökt ti lu ma Jisas dap pakt iva qosaqi rhi lu ma Lasarus iaқыäkt kärak i sa ma Jisas ka märanas na qa nämät ama tñäpki. ¹⁰ Sökt di ama priskäna ama moräs na rha rhat tamän särhäm ne iva qosaqi rhi veng ma Lasarus ¹¹ inguna nävät a qa bä ama

rhäqäp na rha ama Judaqäna rhat tet sage ma Jisas bä rhat nanakt na qa.

Ma Jisas Ka Mon Sae Ma Jerusalem (12:12-19 / Mat 21:1-11 / Mak 11:1-10 / Luk 19:28-44)

¹² Näkt duququ vät akni ama qunäga dä iaқыäkt ama guläñgi ama enges ki mamär na ama ruvek kärarhani i sa rha män säva ama tmäski rha nari sävät ma Jisas i qa e varhäm aa iska sae ma Jerusalem. ¹³ Bä äkt i sa rha rha ama ngämung gärangättni i rhat tes ngät i ama pam angä rhäqyitnäk bä rha met ivakt iva rhi rhäkna is nani a qa dap tit näs toqortäqya,

“Hosana!

Mamär iva ama modämne sävät tak täkt kärak i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki! Ama modämne sage ama Israelqäna arha vitnaqa!”

¹⁴ Dä sa ma Jisas ka män bät ama donki ama rhoem ga bä sa qa muqun bät aa rhäng doqor varhäm ama enge qärangättni i sa rha säm a ngät i ngät tamän doqortäqya,

¹⁵ “Va qale ngit len ma Saion at tuimgi. As ngi lu gia vitnaqa iak navuk i qat dän i qat muqun bät ama donki at toemga aa rhäng.”

¹⁶ Näkt nga rhoqoräkt narhoer dä as kaku qunäga vät aa mudäsaqongda sä rhangät täkt. Sökt di nga nasot i sa rha sek sä ma Jisas aa ngärhipki dä nak as ta lu mamär nä rhangät täkt kärangät i sa rha säm a ngät sävät a qa bä qosaqi iarhongäkt kärqärhong i sa rha mualat nä irhong sävät a qa.

¹⁷ Dap toqoräkt dä ama guläñgi na ama ruvek kärarhani i sa qale rha rhi na qa rhoqoräkt i qa mes ma Lasarus nämät ama liqi näkt ka märanas na qa nämät ama tñäpki di qoki as tit präs dä ama enge sävät iarhongäkt. ¹⁸ Bä ama ruvek ama rhäqäp na rha di rha met sae ivakt iva rhi lu qa inguna rha nari i sa qa mualat nä iaқыäkt ama muqunängi ama nañis ki. ¹⁹ Bä nga rhoqoräkt dä ama Farisiqäna rha qoar na ne rhoqortäqya, “As ngäni lu i aiut di qaku

ut täqäne dä mamär nä guani. As ngäni lu i sa ama ruvek moe di sa rha met nasot a qa!”

Ma Jisas Ka Märhamän Säväät Aa Tñäpki

²⁰ Sa rhoqoräkt di arhani ama Jentailqäna di rha e mänguräp iarhakt kärarhae i sa rha met ivakt iva rhi ansäs pa ama tmäski ma Pasova. ²¹ Dä rha met sage ma Filip iaqäkt kärak i qa näva ama värhäm ama lel äm ma Betsaida e ma Galili sa ama nän i rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Morqa, nani a ut iva urhi lu ma Jisas.” ²² Dä sa ma Filip ka met bä qa qoar nä ma Andru bä in met na äkt bä in goar nä ma Jisas.

²³ Dä ma Jisas ka muvät pät a iom doqortäqyia, “Sa ama qäväläm ngä män iva ma Ruqa aa Emga diva rhi sek sa aa ngärhipki. ²⁴ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ngakt bä nga qaku anga wit aa gavämini ngä säp säväät ivät bä ini ngärhi ñäp diva qale ianiäkt ama gavämini i ama sägäni nä ini. Dap ngakt bä ini ngärhi ñäp dä va ini ngärhi sa ama rhäqäp nä irhong ama gavämirhong. ²⁵ Aung gäarakni i aa snäng bät aa iar diva qa rhusäng sä ngät nasot dap iaqäkt kärak i qaku aa snäng bät aa iar mäni rhakt täkt ama ivätki diva qä sangar a ngät bä va ngä rhän i ama iar ama sok täm ngät. ²⁶ Näkt iaqäkt kärak i qat tualat ba ngo di mamär iva qät päs gua rhäng bä äkt i qoe nai i qale ngo e di äkt di qosaqi gua latka diva qale qa e. Bä auge qäarak i qat tualat bä ba ngo diva gu mamäk kät kutdrir säväät a qa.

Va Rhi Sek Ma Ruqa Aa Emga Rhävit Nävät Ivät

²⁷ “Rhäkt di vät gu snängaqa di qänäskänes ngo dä sa va ngu qoar toqor mäniekt? ‘Mam, sa ngia rhumaiar ngo nämät tom däkt ama qäväläm?’ Sökt di sirhäkt kaku inguna ama rharimini qärqäni i sa ngua män di varhäm dom däkt. ²⁸ Mam, mamär iva ngi sek sä gi ngärhipki!”

Bä nga nasot iangärhäkt aa enge dä ama eguinga qa män näda ama usäpki arha ron i qat tamän doqortäqyia, “Sa ngua sek sä qi näkt saqi as pa ngu sek sä qi.” ²⁹ Dä ama guläñgi na ama ruvek kärarhani i qale rha e bä rha nari rhoqoräkt di rha qoar i

iaqäkt ama eguinga di ama iauska qäarakni i vukpukdur väm ga dap arhani di rha qoar i sa ama ensel qa märhamän särhäm ga.

³⁰ Dä sa ma Jisas ka muvät i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhak täkt ama eguinga di qaku ba ngo dap iaqäkt diva bä ba ngän. ³¹ Sa rhäkt di ama qäväläm gärqomni iva ama matnävämne ngä rhän bät takt täkt ama ivätki bä rhäkt di ama narhoerqa nämäni rhakt täkt ama ivätki diva rhi qutmäs a qa nae. ³² Dap ngo di ngakt bä rhi sek mä ngo rhävit nävät ivät dä va ngu artäm sa ama ruvek moe sagem mes.” ³³ Sa qa märhamän doqoräkt ivakt iva qä qur a rha iva qä ñäp toqoräkt.

³⁴ Bä qä guläñgi na ama ruvek ta muvät toqortäqyia, “Sa ut nari i ama Muräkt di ngärhi qoar i ma Kraisi diva qale qa mas dap mäniekt bä ngi qoar toqortäqyia, ‘Ma Ruqa aa Emga diva qoki rhi sek mä qa rhävit?’ Ngu lu auge rhak täkt kärak i qa di ma Ruqa aa Emga?”

³⁵ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ama neraqa diva as kale qa gem ngän bät ama qäväläm ama uiu äm maqälak nak kop. Dap mamär iva ngän det da ama neraqa rhoqoräkt i as kale ama neraqa gem ngän inguna nasot dä va bängangit pät a ngän. Ama ruqa qäarakni i qat tet pät bängangit angät tpäs di qaku qat dräm i qat tet koe nai. ³⁶ Mamär iva ngänät nanakt na ama neraqa rhoqoräkt i as kale qa gem ngän ivakt iva ngän dän i ama neraqa aa es na ngän.”

Qoki As Ama Judaqäna Di Qaku Rhat Nanakt

Bä nga rhoqoräkt i sa ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt bä rhäksot dä qa met bä qa ngaip nas nämät ta. ³⁷ Näkt nasot toqoräkt i sa ma Jisas ka mualat nä iangärhäkt ama muqunän ama nañis ngät mänguräp mä rha dä qoki as ta di qaku rhat nanakt na qa. ³⁸ Bä iangärhäkt divakt iva rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Aisaia aa enge qärangättni i ngät tamän doqortäqyia*,

“Engeska, sa ngu lu auge qat nanakt na aut sameng

* 12:38 Ais 53:1

bä qosaqi auge qarak i sa qa lu mamär nä ma Engeska aa qrot?”

³⁹ Bä ama rharimini qarqäni i sa qaku rhat nanakt dinguna qosaqi angätni ma Aisaia aa enge ngät tamän doqortäqyia†,

⁴⁰ “Sa qa väsdät mät arhä saqong dä qa mualat sä rha iva ama qrot arhä väs ivakt iva qaku mamär iva rhat nañäm na arhä saqong dä va qaku mamär iva qunäga vät a rha mät arhä mädräm bä qop pa qaku mamär vät a rha iva rhi rhong sävät a ngo ivakt iva ngua rhumäräs pät a rha.”

⁴¹ Ma Aisaia qa märhamän doqoräkt inguna sa qa lu ma Jisas aa murhämeska bä qa sameng sävät a qa. ⁴² Dap toqoräkt di qoki ama rhäqöp na rha nä mänguröp ama narhoerta di rhat nanakt na qa. Sökt dinguna nävät ama Farisiqäna dä qaku rhi nasameng irha arhä qatnanakt inguna rhit len i varis ti naqutmäs a rha näva ama mämairqi ⁴³ inguna nani a rha na ama ansäs masirhat nage ama ruvek dap kaku nani a rha na ama ansäs nage ma Ngämuqa.

Ma Jisas Ka Män Ivakt Iva Qa Rhumaiar Ama Ruvek Pät Ama Ivätki

⁴⁴ Dä ma Jisas ka märhamän masirhat toqortäqyia, “Auge qarak i qat nanakt na ngo di qaku sökt kat nanakt na ngo dap kosaqi qat nanakt nä iaqäkt karak i qa rhäk na ngo. ⁴⁵ Bä iaqäkt karak i sa qa lu ngo di qosaqi sa qa lu iaqäkt karak i qa rhäk na ngo. ⁴⁶ Sa ngua män sämäni ama ivätki i ama neraqa na ngo ivakt iva aung gäarakni i qat nanakt na ngo diva qaku qale qa vät bängangit angät tpäs.

⁴⁷ “Dap auge qarak i qat nari gua enge sökt di qaku qat tet parhäm ngät diva qaku ngo ngu namatnävämne na qa. Inguna sa qaku ngua män ivakt iva ngua rhatnävämne na ama ruvek dap ngua män divakt iva ngua rhumaiar ta. ⁴⁸ Sa akni di qa e qarakni iva qat tatnävämne nä iaqäkt karak i qät kyiradeng na ngo dä qaku qat tat maengäkt sä gua enge. Bä iangärhäkt

ama enge qarängätni i sa ngua märhamän bät a ngät diva ngä rhatnävämne na qa vät ama dängdängini na qa ama qunäga. ⁴⁹ Inguna sa qaku ngua märhamän nävät gu mädräm maräkt dap ama Ngätmamäk karakni i qa rhäk na ngo sa qa qoar na ngo nä qarängätni ama enge iva ngua rhamän bät a ngät bä va ngua rhamän bät a ngät toqoräkt. ⁵⁰ Bä nguat dräm i iangärhäkt aa rhäkne di ngärhit bon da ama iar ama sok tam ngät. Bä äkt i sa agini qarqäni i nguat tamän bät ini di ianiäkt di qarqäni ianiäkt i sa ama Ngätmamäk ka qoar na ngo iva ngua rhamän bät ini.”

13

Ma Jisas Ka Rhor Aa Mudäsaqongda Arha Qar

¹ Näkt toqoräkt di sa qorhäs mamär na ama qäväläm gärqomni iva ama tmäski ma Pasova bä ma Jisas di qat dräm i sa ama qäväläm ngä män iva qa rhet daqule rhakt täkt ama ivätki bä sage ama Ngätmamäk. Sa nguna aa snäng bät aa ruvek pät ama ivätki qararhani i sa qa ernanas tam da dä aa snäng bät a rha mamär.

² Bä nga rhoqoräkt i rhat täs säpbängang dä nak sa ma Sämgä qa mu ama snängaqa dä ma Judas Iskariot ma Saimon aa emga aa ron iva qä vodä ma Jisas bä ba aa ikkana.

³ Ma Jisas di qat dräm i sa ama Ngätmamäk ka mu iarhongäkt moe va aa rhäkt bä qosaqi qat dräm i qa di sa qa män nage ma Ngämuqa dä va qa diva evär däm ga sage ma Ngämuqa ⁴ Bä äkt i nga rhoqoräkt dä qa märanas nagem da qararhani i rhat täs bä qa mu aa boiqi ama uiu qi rhämone näkt ka qop mäni nas na ama boiqi qarakti i rhat dräm di suqup pät a nas na qi. ⁵ Näkt nasot toqoräkt dä sa qa rhor na ama rigi sämät ama luska bä qa nasäng i qät tor aa mudäsaqongda arha qar näkt kã suqup pät a ngät nä iaqyäkt ama boiqi qarakt i sa qa qop ki mäni nas.

⁶ Sa qät tor arha qar bä sävät ma Saimon Pita iaqäkt karak i qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Engeska, nga ngiat tu gi snäng iva ngi rhor gua qar?”

⁷ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “As kaku qunäga vät a nge rhäkt

† 12:39 Ais 6:10

sa agini qärqäni i nguät tualat nä ini dap pa nasot dä va qunäga vät a nge.”

⁸ Dä sa ma Pita qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qale, qaku mamär iva ngi narhor gua qar.”

Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä nga qaku ngu narhor gia qar dä va qaku rhäm nge nämäni ngo.”

⁹ Dä ma Saimon Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Qaku sokt gua qar dap kosaqi ngua rhäkt ngä nä ngua väski!”

¹⁰ Dä sa ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ama ruqa qäarakni i sa qa rhor nas mamär di qaku qät läk iva qä lir qä rhor nas inguna aa släqyige moe di ama qumärqumär ige dap sokt kät läk iva qä rhor aa qar.* Bä ngän di ama qumärqumärta na ngän sokt di qaku ngän moe.” ¹¹ Sa qa märhamän doqoräkt dinguna qat dräm i iaqäkt karak iva qä vodäm ga bä ba aa ikkana bä äkt i qa qoar i qaku rha moe di ama qumärqumär ta.

¹² Näkt nga rhoqoräkt i qa rhor arha qar bä rhäksot dä saqi qa mon mät aa boiqi ama uuu qi näkt evär däm ga sa äkt i mai qat muqun e.

Näkt ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga qunäga vät a ngän sa ama rharimini qärqäni i sa ngua mualat sä ngän di rhoqoräkt?” ¹³ Bä ngän des ngo i Qamorqa dä Engeska di ngätki rhoqoräkt i ngän damän doqoräkt inguna aingo di ngo rhoqoräkt. ¹⁴ Bä äkt i nga rhoqoräkt i angäna Engeska dä angän gamorqa na ngo dä sa ngua rhor angäna qar bä va ngän di mamär iva qosaqi ngänit tor angäna qar qane. ¹⁵ Sa ngua mualat sä ngän doqoräkt di sa ngur qur a ngän iva ngän dualat toqoräkt. Bä mamär iva qosaqi ngän dualat toqor ngo. ¹⁶ Näkt nguät tamän särhäm ngän na ama engätki i sa qaku anga latka qa vit pa aa morqa aa uväs bä qosaqi anga ngangga di qaku qa vit pa iaqäkt karak aa uväs i sa qa rhäk na qa. ¹⁷ Ngakt bä qunäga vät a ngän sä rhangät täkt dä sa va ama modämne sävät a ngän gre i ngän dualat na ngät.

* **13:10** sokt kät läk iva qä rhor aa qar. Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

¹⁸ “Sa nguät tamän doqoräkt di qaku sävät a ngän moe inguna nguät dräm iarhakt kärerhae i sa ngua armeng däm da. Dap toqoräkt i ngua qoar i akni diva qä vodäm ngo bä bä gua ikkana diva rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Iaqäkt karak i qat täs gu bret di sa qa rhong mes na ngo.’ ¹⁹ Bä va narhäkt diva nguät tamän särhäm ngän narhoer na agi a lat kärangätni iva ngä rhän ivakt iva qre i sa ngä män dä va ngänät nanakt i aingo di iaqäkt. ²⁰ Bä nguät tamän särhäm ngän na ama engätki mamär i auge qäarak i qä rhar sa akni qäarak i sa ngua rhäk na qa di qä rhar sä ngo bä qosaqi iaqäkt karak i qä rhar sä ngo di qä rhar sä iaqäkt karak i sa qa rhäk na ngo sarhe.”

Akni Nävät A Ngän Diva Qä Vodäm Ngo Bä Gua Ikkäna
(13:21-30 / Mat 26:17-25 / Mak 14:12-21 / Luk 22:7-13)

²¹ Näkt nga nasot i ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä sa rhäqäp ka na ama qänäskänes bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Nak nguät tamän särhäm ngän na ama engätki i akni nävät a ngän diva qä vodäm ngo bä gua ikkana.” ²² Bä nga rhoqoräkt dä sa aa mudäsaqongda rhi nasäng i rhit näm sävät a ne i qaku rhat dräm i qat tamän sävät auge mamär nävät a rha.

²³ Näkt akni nävät ama mudäsaqongda qäarakni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär di sa qat muqun glaqot na qa. ²⁴ Bä äkt i sa ma Saimon Pita qa siqutmät sävät iaqäkt ama mudäsaqongga bä qa qoar na qa iva qä snanbät sä ma Jisas i rhoqoräkt di qat tamän sävät auge. ²⁵ Dä sa qä mudäsaqongga qa angär sävät ma Jisas näkt ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngu lu auge iaqäkt?”

²⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Iaqäkt di qäarak iva ngu rha ama bretige bä ngu rhäk ige sämät ama dis näkt pa ngu von ga.”

Bä nga rhoqoräkt i sa qa rhäk ama bretige dä qa von ma Judas Iskariot ma

Saimon aa emga. ²⁷ Bä nga rhoqoräkt i sa ma Judas ka rha ama bretige dä ma Sämga qa mon sämät ka.

Näkt ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ianiäkt kärqäni iva ngia rhualat nä ini di ngi lir ngia rhualat nä ini.” ²⁸ Sökt di qaku aung bät ama laiqa aa rhäkt di qunäga vät a qa i mäniekt bä ma Jisas ka qoar na qa rhoqoräkt. ²⁹ Bä arhani di rha mu arhä snäng i ma Jisas kat tamän särhä ma Judas iva qä vodäm bät guarhong gärqärhongni i rhit läk nani irhong ba ama tmäski ura va sa qa von da rhä guani bä ba ama tläkta inguna qa di qat dräm gät lu vät ama ligär.

³⁰ Näkt nga rhoqoräkt i sa ma Judas ka rha ama bretige dä qop puk sä qa masägos sä dalek. Sa rhoqoräkt di sa bängagi.

Ngut Bon Ngän Da Ama Iaräs Na Ngät Ama Muräkt

³¹ Bä nga rhoqoräkt i sa ma Judas ka met dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Sa rhäkt di ma Ngämuqa qät sek sä ma Ruqa aa Emga aa ngärhipki. Bä nävät a qa di rhit sek sä ma Ngämuqa aa ngärhipki. ³² Näkt ngakt bä nävät ma Ruqa aa Emga aa lat di rhit sek sä ma Ngämuqa aa ngärhipki dä va qosaqi ma Ngämuqa maräkt kät sek sä iaqäkt bä va qa rhualat toqoräkt masägos.”

³³ Dä saqi as ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguä es, pa qaku qale ngo mauiu ngu na ngän. Bä va ngänit näm nani a ngo sökt di nguat tamän särhä ngän däkt di qoki rhoqor ama Judaqäna qärrahani i sa ngua qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Äkt iva ngua rhet sae di qaku mamär iva ngän namet sae.’ ³⁴ Näkt ama iaräs na ngät ama muräkt iva ngu von ngän däm ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Angäna snäng bät a ne. Sa mamär iva angäna snäng bät a ne rhoqor ngo i sa gua snäng bät a ngän.’ ³⁵ Ngakt bä angäna snäng bät a ne diva rhoqoräkt dä va ama ruvek tat dräm i ngän di gu mudäsaqongda na ngän.”

Ma Jisas Ka Qoar I Ma Pita Diva Qä Rhäqyas Na Qa

(13:36-38 / Mat 26:30-35 / Mak 14:26-31 / Luk 22:31-34)

³⁶ Dä ma Saimon Pita qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngu lu va ngia rhet sa qoe?”

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Äkt iva ngua rhet sae di qaku mamär iva rhäkt di ngi namet nasot a ngo sae dap pa nasot dä va dängdäng na nge sae.”

³⁷ Dä ma Pita qa snanbät toqortäqyia, “Engeska, ngu lu mäniekt bä qaku mamär iva ngu namet nasot a nge rhäkt? Aingo diva ngu näm iva ngua rhatnärhäm nge.”

³⁸ Bä äkt i ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nga ngätki iva ngi näm toqoräkt? Nak nguat tamän särhä nge na ama engätki i as toqoräkt i qaku ama duräktka qa nok dä va ngi rhäqyas na ngo madäpquamek!”

14

Aingo Di Ama Iska Bä Ama Engätki Bä Ama Iar

¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa varis äkt bä qänäskänes ngän inguna ngänät nanakt nä ma Ngämuqa dä qosaqi ngänät nanakt na ngo. ² Sa vä gu mam aa vätka di ama rhäqäp na ap ama qävälap kärqapni iva qale ngän bä bap. Näkt nga vadi mai sa qaku rhoqoräkt di sa vadi mai ngua qoar na ngän. Bä ngo di nguat tet sae ivakt iva ngu rhäkmu na ap bä ba ngän. ³ Näkt ngakt bä ngua rhet bä ngu rhäkmu na ama qävälap bä ba ngän dä sa va evär däm ngo bä va ngu rha ngän sagem mes ivakt iva qale ngän ngän na ngo äkt i qale ngo e. ⁴ Aingän di sa ngänät dräm ama iska sävä iosäkt ama ivärhäs kärqos i nguat tet sae.”

⁵ Dä sa ma Tomas ka snanbät toqortäqyia, “Engeska, sa qaku ut dräm i ngiat tet sa qoe nai bä äkt i ngu lu va urhi räm ama iska sae rhoqor mäniekt?”

⁶ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Aingo di ama iska bä ama engätki bä ama iar. Sa qaku aung gä namet sage ama Ngätmamäk näva aung anga iska dap sökt nävät a ngo. ⁷ Vadi mai sa ngänät dräm a ngo mamär di qosaqi vadi mai ngänät dräm gu mamäk. Bä va narhäkt bä rhävit dä sa ngänät dräm a qa bä sa ngän lu qa.”

⁸ Dä ma Filip ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngi qur a ut ta ama Ngätmamäk. Ngakt bä nga rhoqoräkt diva mamär na ut.”

⁹ Dä ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Filip, nak sa qale ngo mänguräp

mä ngän bät ama qäväläm ama uiu äm näkt nga as kaku ngiat dräm a ngo? Sa iaqäkt kârak i qa lu ngo di sa qa lu ama Ngätmamäk. Ngu lu mäniekt bä ngi qoar toqortäqyia, ‘Ngi qur a ut ta ama Ngätmamäk?’¹⁰ Nga qaku ngiat nanakt i ngo di ngua e va ama Ngätmamäk dä ama Ngätmamäk di qa e väm ngo? Ama enge kârangätni i nguât tamän bät a ngät bä ba ngän di qaku sokt ngät nagem ngo. Dap kinak iaqäkt ama Ngätmamäk kârak i qale qa väm ngo di sa qat tualat na aa lat.

¹¹ “Bä mamär iva ngänät nanakt na ngo rhoqoräkt i nguât tamän i aingo di ngua e va ama Ngätmamäk dap ka di qa e väm ngo ura ngakt bä qaku dä mamär iva ngänät nanakt na ngo nävât ama lat kârangätni i nguât tualat na ngät. ¹² Näkt nguât tamän sârhäm ngän na ama engätki i iaqäkt kârak i qat nanakt na ngo diva qat tualat nä iarhongäkt kârqârhong i sa nguât tualat nä irhong. Bä va qa di qat tualat na ama moräsni rhong bät târhong däkt angät tpäs inguna nguât tet sage ama Ngätmamäk. ¹³ Bä va ngua rhualat na agini qârqäni i ngäni nän ngo rhäm ini nävât gu ngärhipki ivakt iva ama Ngätmamäk kâ rha ama murhämeska nävât ama Ngärhoemga. ¹⁴ Näkt ngakt bä ngäni nän ngo* nani guani nävât gu ngärhipki dä sa va ngua rhualat nä ini.”

Ma Jisas Ka Qoar Iva Qä Rhäk Na Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa

¹⁵ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Ngakt bä angäna snäng bät a ngo dä va ngän det parhäm gu muräkt. ¹⁶ Bä va ngu nän ama Ngätmamäk dä va qä von ngän da akni ama ruqa qârakni iva qat tatnârhäm ngän bä va qale qa mas kâ na ngän. ¹⁷ Iaäkt ama ruqa di ama Qloqaqa na ama engätki. Bä ama ruvek nävât ama ivätki diva qaku mamär vät a rha iva rhi narha qa inguna qaku rhat lu qa bä qosaqi qaku rhat dräm a qa. Dap ngän di sa ngänät dräm a qa inguna sa qale qa qä na ngän bä va qale qa väm ngän.

* **14:14** ngo Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävât a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

¹⁸ “Näkt pa qaku ngu namet daqule ngän i ngän doqor ama säbotta dap saqi as pa evär däm ngo sagem ngän. ¹⁹ Bä vät ama qäväläm ama qot äm dä va ama ruvek nävât ama ivätki di saqi as pa qaku rhi nalu ngo dap ngän diva ngäni lu ngo. Näkt nguna äkt i sa nguât däqäm dä va ngän di qosaqi va ngänät däqäm. ²⁰ Näkt pät iomäkt ama qäväläm dä va qunäga vät a ngän mamär i ngo di ngua e vä gu mamäk dap ngän di ngän nae väm ngo bä ngo di ngua e väm ngän. ²¹ Aung gârakni i qat sangar sävât gu muräkt bä qat tet parhäm ngät di iaqäkt di qârak i aa snäng bät a ngo. Näkt iaqäkt kârak i aa snäng bät a ngo diva gu mamäk aa snäng bät a qa bä qosaqi ngo diva gua snäng bät a qa bä va ngu qur a qa rhäm mes.”

²² Dä ma Judas kârakni i qaku ma Judas Iskariot na qa qa qoar toqortäqyia, “Engeska, ngu lu mäniekt bä va ngi qur a ut täm mes dap kaku rha ama ruvek nävât ama ivätki?”

²³ Dä ma Jisas ka muvât pät a qa i qä qoar toqortäqyia, “Bä aung gârakni i aa snäng bät a ngo diva qat tet parhäm gu rhisu. Bä va gu mamäk diva aa snäng bät a qa dä va un dän sagem ga bä va qali lun e väm ga. ²⁴ Dap iaqäkt kârak i qaku aa snäng bät a ngo diva qaku qat tet parhäm gu rhisu. Näkt tangät täkt ama enge qârangätni i sa ngänät nari ngät nämät ngo di qaku gua enge dap kinak ama Ngätmamäk kârakni i sa qa rhäk na ngo aa enge iangärhäkt.

²⁵ “Bä rhangät täkt ama enge moe di sa ngua märhamän bät a ngät as toqoräkt i qale ngo ngu na ngän. ²⁶ Sokt di ama ruqa qârakni iva qat tatnârhäm ngän di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qârak i ama Ngätmamäk pa qä rhäk na qa nävât gu ngärhipki diva qä su ngän dä iarhongäkt moe dä va qät puk pät a ngän nä iarhongäkt moekt kârqârhong i sa ngua qoar na ngän nä irhong.

²⁷ “Ama bulap di nguât tet daqule ngät gem ngän bä iangärhäkt gu bulap di ngut bon ngän däm ngät. Näkt sa qaku nguât dräm ngut bon ngän däm ngät toqor ama

ruvek nāvāt ama ivätki qārarhani i rhat drām dit bon. Dap kale qānāskānes ngān dā qale ngānit len.

²⁸ “Sa ngān nari ngo i ngua qoar toqortāqyia, ‘Nguat tet daqule ngān näkt saqi va evār dām ngo sagem ngān.’ Näkt ngakt bā sa angāna snāng bāt a ngo dā vadi mai mārmar gem ngān iva nguāt tet sage ama Ngātmamāk inguna qa di ama morās na qa masirhat pā ngua vās.

²⁹ “Sa ngua mārhamān sārham ngān narhoer nā rhangāt tākt iva ngā rhān ivakt iva ngakt bā sa ngāt dān dā va ngānāt nanakt. ³⁰ Näkt sa qaku ngu natmārhamān sārham ne ngu na ngān mauiu inguna ama tpāskinaqa nāmāni rhakt tākt ama ivätki di sa iak kat dān. Bā qa di nak kaku aa anga qrot iva qa rhualat nā guani qārquāni iva qa rhāqāne dā mamār na ngo nā ini. ³¹ Sōkt di nguāt tualat marākt parhām iarhongākt kārquārhong i sa ma Ngāmuqa qa qoar na ngo iva ngua rhualat nā irhong ivakt iva ama ruvek nāvāt ama ivätki di mamār vāt a rha iva qunāga vāt a rha i gua snāng bāt a qa.

“Ngān dāranas bā u rhet narhākt.”

15

Aingo Di Ama Qaulige Na Ama Wain Ama Engäkki Nā Ige

¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortāqyia, “Aingo di ama qaulige na ama wain ama engäkki nā ige dap gu mamāk di iaqākt kārak i qāt lu vāt ama qauligleng nāvāt ama etki. ² Sa qāt dodākt sa ama ngārhäqyitnāk moe nae nāmāni ngo qārquātnākni i qaku itnāk ngārhit sa anga gavam dap sa qā qumār vāt ama ngārhäqyitnāk moe qārquātnākni i itnāk ngārhit sa ama gavam ivakt iva itnāk ngārhit sa masirhat. ³ Bā aingān di sa ama qumārquārta na ngān inguna nāvāt gua enge qārangāttni i sa ngua mārhamān sārham ngān na ngāt.

⁴ “Näkt kale ngān basāgos māni ngo dā sa va qale ngo vasāgos māni ngān. Inguna qaku anga ngārhäqyit ngā nasa anga gavam gop äkt mavāngam gre i qali lit māt slāqyās dap koki mamār iva qali lit pasāgos māni ama qaulige. Bā äkt i qaku mamār vāt a ngān iva ngāni sa anga gavam gre i

qaku qale ngān basāgos māni ngo. ⁵ Aingo di ama qaulige na ngo dap aingān di ama ngārhäqyitnāk na ngān. Näkt ngakt bā qale anga ruqa vasāgos māni ngo bā ngo di qale ngo māni qa dā sa va qāt sa ama gavam masirhat inguna ngakt bā qaku qale ngān māni ngo diva qaku mamār iva ngā nāmualat nā guani. ⁶ Ngakt bā aung anga ruqa di qaku qale qa vasāgos māni ngo di qa rhoqor ama ngārhäqyit kārquātni i sa rha rhon na it bā qek dā bit näkt sa iatnāqākt ama ngārhäqyitnāk toqorākt di rhat tat mā itnāk bā rhit don nā itnāk sāmāt ama mudam bā itnāk ngāt dang.

⁷ “Dap ngakt bā qale ngān basāgos māni ngo dā gua enge di qale ngāt gem ngān basāgos dā mamār iva ngāni nān da agini qārquāni i nani a ngān nā ini dā sa va ma Ngāmuqa qarhualat nā ini. ⁸ Va ngānit bon gu mamāk ta ama murhāmeska gre i ngānit sa ama gavam masirhat bā rhoqor tākt di ngānir qur ama ruvek i ngān di gu mudāsaqongda na ngān. ⁹ Qoki rhoqor ama Ngātmamāk i aa snāng bāt a ngo dā qosaqi ngo di gua snāng bāt a ngān. Sa rhākt diva qale ngān basāgos māni gu lavuqi. ¹⁰ Näkt ngakt bā ngān det parhām gua enge diva qale ngān basāgos māni gu lavuqi nak kop toqor ngo i nguāt tet parhām gu mamāk aa enge dā sa qale ngo vasāgos māni aa lavuqi. ¹¹ Bā sa ngua qoar na ngān nā rhārhong dākt divakt iva gu mārmar gem diva qale ngāt gem ngān bā va ngān di mārmar gem ngān masirhat.

¹² “Näkt ngu qoar na ngān iva angāna snāng bāt a ne i qoki rhoqor ngo i gua snāng bāt a ngān. ¹³ Ama ruqa aa lavuqi di ama enges ki masirhat mamār qrekt i qāt boda aa iar iva bā ba aa ruavek. ¹⁴ Bā aingān di gua ruavek na ngān gre i ngān det parhām gua enge.

¹⁵ “Näkt sa va qaku ngu natmes ngān i ama latta na ngān gārharhani i qale rha vā gua rem inguna ama latka rhoqorākt di qaku qat drām aa morqa aa qārhong. Dap sa ngua mes ngān i gua ruavek na ngān inguna iarhongākt moekt nage gu mamāk kārquārhong i ngua rām irhong di sa ngua muqunāga vāt a ngān sā irhong. ¹⁶ Bā qaku ngān narmeng dām ngo dap aingo ngua armeng dām ngān näkt ngua muqunān bāt

a ngän ivakt iva ngän det bä ngänit sa ama gavam bä va iangärhäkt ama gavam diva qale ngät mas. Bä nga rhoqoräkt dä ama Ngätmamäk pa qä von ngän da agini qärqäni i ngäni nän däm ini nävät gu ngärhipki. ¹⁷ Näkt tangät tük gua enge bä ba ngän divakt iva angäna snäng bät a ne.”

Ama Ruvek Nävät Ama Ivätki Di Ama Vu Da Arha Ron Mamär Sävat Ama Mudäsaqongda

¹⁸ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä ama ruvek nävät ama ivätki di ama vu da arha ron sävat a ngän dä mamär iva qunäga vät a ngän i aingo di ama vu da arha ron sävat a ngo narhoer. ¹⁹ Ngakt bä ngän di nak nämäni ama ivätki mamär dä ama ruvek nävät ama ivätki diva arhä snäng bät a ngän. Sokt di sa ngua armeng däm ngän nämäni ama ivätki bä rhäkt di qaku ngän nämäni qi bä nävät tom däkt dä ama vu da arha ron mamär sävat a ngän. ²⁰ Mamär iva ngän du angän snäng sävat gua enge qärangätni i sa ngua qoar na ngän doqortäqyia, ‘Qaku anga latka di qa vit pa aa morqa aa uväs.’ Ngakt bä rha sangäm na ngo dä va qosaqi rhi sangäm na ngän. Dap ngakt bä rhat tet parhäm gua enge dä va qosaqi rhat tet parhäm angäna enge.

²¹ “Bä va rhat tualat sä ngän doqoräkt dinguna nävät gu ngärhipki inguna qaku rhat dräm iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo. ²² Ngakt bä vadi mai qaku ngua män bä ngua märhamän särhäm da dä vadi mai qaku ma Ngämuqa qä narhäksärhäm da sa arha vuirhong. Dap täkt di sa qale rha va arha vuirhong angät täksärhäm angärha rem.

²³ “Bä auge qäarak i ama vu da aa ron sävat a ngo di qa di qosaqi ama vu da aa ron sävat gu mamäk. ²⁴ Näkt ngakt bä vadi mai qaku ngua mualat mänguräp mä rha nä iangärhäkt ama lat kärangät i qaku mamär vät aung iva qä namualat nä ngät dä vadi mai qaku ma Ngämuqa qä narhäksärhäm da sa arha vuirhong. Dap täkt di sa rha lu iangärhäkt ama lat dä sa ama vu da arha ron sävat a ngo bä qosaqi sävat gu mam. ²⁵ Sokt di qoki rha mualat toqoräkt ivakt iva sa rhäkmamär ta ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät

pa arhä muräkt kärangätni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Sa ama vu da arha ron sävat a ngo mavängam dap kaku vät guani angät tpäs.’

²⁶ “Bä nga rhoqoräkt i ama ruqa qäarakni i qat tatnärhäm ngän ba qa rhän iaqäkt kärak iva ngu rhäk na qa sagem ngän nage ama Ngätmamäk kärak i ama Qloqaqa na ama engätki qäarak i qat dän nage ama Ngätmamäk dä sa va qä sameng sävat a ngo. ²⁷ Bä ngän diva qosaqi ngäni sameng sävat a ngo inguna sa qale ngän ngän na ngo nävät ama rharimini.”

16

¹ “Näkt tärhong däkt moekt kärqärhong i sa ngua qoar na ngän nä irhong divakt iva qale arharpus na ngän. ² Va rhi qutmäs a ngän näva ama mämairväm näkt ama qäväläm diva qäqi äm ngä rhän gärqomni iva aung gäarakni i qä veng ngän diva qat tu aa snäng i qat tualat na ama märini bä bä ma Ngämuqa. ³ Bä va rhat tualat nä rhärhong däkt inguna sa qaku rhat dräm ama Ngätmamäk bä qosaqi qaku rhat dräm a ngo. ⁴ Näkt sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt divakt iva ngakt bä iomäkt ama qäväläm ngä rhän bät a ngän dä va vuk pät a ngän nä gua enge.

Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa Aa Lat

“Dap kaku ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt pät ama rharimini inguna qale ngo gem ngän. ⁵ Sokt di rhäkt diva nguat tet sage iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo sokt di qop kaku aung nävät a ngän gä snanbät sä ngo rhoqortäqyia, ‘Ngu lu va ngia rhet sa qoe?’ ⁶ Dap täqäp ngän na ama iräski inguna sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt. ⁷ Sokt di nguat tamän särhäm ngän na ama engätki rhoqortäqyia, va ama märini ngä rhän bä ba ngän gre iva ngua rhet daqule ngän. Inguna ngakt bä qaku ngu namet daqule ngän dä ama ruqa qäarakni i qat tatnärhäm ngän diva qaku qä namän sagem ngän.

⁸ “Näkt toqoräkt iva qa rhän dä va qär qur ama ruvek nävät ama ivätki i agi arha lat di ama vu ngät dä agi arha lat di ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong bä sävat ma Ngämuqa aa matnävämmne qärangätni iva

ngä rhän. ⁹ Dä va qär qur ama ruvek sävät arha vuirhong inguna ama ruvek di qaku rhat nanakt na ngo. ¹⁰ Dä va qosaqi iaqäkt ama ruqa qärak i qat tatnärhäm ngän ba qär qur ama ruvek sävät ama räkt ngät ama lat inguna va ngua rhet sage ama Ngätmamäk bä saqi as pa qaku ngän nalu ngo. ¹¹ “Näkt pa qär qur ama ruvek sävät ama matnävämne inguna ama tpäskinaqa nämäni rhakt täkt ama ivätki di sa qale qa da ama matnävämne angärha ron.

¹² “Näkt as masirhat mamär nä gua enge bä ba ngän sokt di sa sirhäkt kaku ngän nasangar mamär sävät iangärhäkt ama enge moekt. ¹³ Sokt di nga rhoqoräkt i va iaqäkt ama Qloqaqa na ama engätki qa rhän dä va qär qur a ngän da ama engätki moe. Qaku qä natmärhamän nävät aa mädräm maräkt dap pa sokt kat tamän bät iarhongäkt kärqärhong i qat nari irhong. Dä va qär qoar na ngän nä qärqärhongni i va as irhong ngä rhän. ¹⁴ Bä va qä von ngo rha ama murhämeska inguna va qät ta qärqärhongni i irhong nagem ngo bä va qat tuqunäga sä irhong bä ba ngän. ¹⁵ Bä iarhongäkt moe qärqärhong i ama Ngätmamäk aa qärhong di ngo gu qärhong. Bä äkt i sa ngua qoar i va ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qät ta agini qärqäni i ini nagem ngo bä va qat tuqunäga sä ini bä ba ngän.

Ama Mudäsaqongda Arha Iräski Diva Qi Rhong Na Nas Ma Ama Märmärgem

¹⁶ “Näkt nasot ama qäväläm ama qot äm diva as kaku ngän nalu ngo näkt pät ama qäväläm ama qot äm nasot dä saqi va ngäni lu ngo.”

¹⁷ Dä soknga arhani nävät ma Jisas aa mudäsaqongda rha qoar na ne rhoqortäqyia, “Ngu lu ama rharimini rhoqor mäniekt sa aa enge qärqäni i sa qä qoar toqortäqyia, ‘Bä nasot ama qäväläm ama qot äm diva as kaku ngän nalu ngo näkt pät ama qäväläm ama qot äm nasot dä saqi va ngäni lu ngo’ dä qosaqi qä qoar toqortäqyia, ‘Inguna va ngua rhet sage ama Ngätmamäk?’” ¹⁸ Bä qoki mai na rha i rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Ngu lu ama rharimini rhoqor mäniekt bä äkt i qä qoar toqortäqyia, ‘ama qäväläm ama qot äm?’

Sa qaku qunäga vät a ut sä iangärhäkt aa enge.”

¹⁹ Bä nga ma Jisas kat dräm i nani a rha i va rhi snanbät sä qa närha aa enge dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga ngäni snanbät sä ne närha ama rharimini mäniekt kärqäni i ngua qoar toqortäqyia, ‘Nasot ama qot äm ama qäväläm dä as kaku ngän nalu ngo näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä saqi va ngäni lu ngo?’” ²⁰ Sa nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i va ngän di ngänit nok dä airäs ngän dap ama ruvek nävät ama ivätki di sa va märmär gem da masirhat. Bä ngän diva airäs ngän sokt diva iaqyäkt angäna iräski diva qi rhong na nas ma ama märmärgem.

²¹ “Ama evopki di nga rhoqoräkt i qit sa ama qokokka dä qi nari ama ruanini inguna sa at käväläm ngä män i va qi sa sokt di nga rhoqoräkt i sa qia sa at kokokka dä sa rät pät a qi na ama ruanini inguna nävät at märmärgem i sa at kokokka qa män sämäni ama ivätki. ²² Bä äkt i aingän di rhäkt di airäs ngän masirhat sokt di saqi as pa ngu lu ngän dä va mär gem ngän masirhat bä va qaku aung gä nasot nä iangärhäkt angän märmärgem. ²³ Näkt pät iomäkt ama qäväläm diva qaku ngän nasnanbät sä ngo na anga snanbät. Sa nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i va ama Ngätmamäk pa qä von ngän da agini qärqäni i ngäni nän ga rhäm ini nävät gu ngärhipki. ²⁴ Qoki as inamäk bä sarhäkt di as kaku ngän nän dä guani nävät gu ngärhipki. Ngäni nän ma Ngämuqa dä va qä von ngän ivakt i va märmär gem ngän masirhat.

Sa Ngua Män Näva Ama Ivätki At Tävä

²⁵ “Bä inamäk dä sa nguat tamän särhäm ngän na ama enge qärangättni i qaku qunäga vät a ngän sä ngät sokt di as ama qäväläm i va äm ngä rhän gärqomni i va qaku ngu natmärhamän doqoräkt dap pa nguat tamän särhäm ngän mamär sävät ama Ngätmamäk. ²⁶ Näkt pät iomäkt ama qäväläm dä va ngäni nän nävät gu ngärhipki. Sa qaku nguat tamän i va ngu nän ama Ngätmamäk bä ba ngän. ²⁷ Dap kinak mamär i va ngäni nän doqoräkt inguna ama Ngätmamäk di aa snäng bät a ngän inguna sa angäna snäng bät a ngo dä ngänät nanakt

i sa ngua män nagem ga. ²⁸ Sa ngua män nage ama Ngätmamäk bä sämäni ama ivätki näkt saqi rhäkt diva ngua rhet nämäni ama ivätki bä va evär däm ngo sage ama Ngätmamäk.”

²⁹ Dä sa ma Jisas aa mudäsaqongda rha qoar toqortäqyia, “I, sa rhäkt di ngiat tamän mamär dä qaku ngiat tamän na ama enge qärangätäni i qaku qunäga vät a ut sä ngät. ³⁰ Bä rhäkt di sa ut lu i ngiat dräm iarhongäkt moe bä nge di qäqi qaku ngit läk iva aung gä snanbät sä nge na anga snanbät inguna ama ruvek moe di sa ngiat dräm arhä snängaqa mamär. Bä nävät tom däkt dä ut nanakt i sa ngia män nage ma Ngämuqa.”

³¹ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga rhäkt di sa ngänät nanakt? ³² As ngäni lu i as ama qäväläm ba äm ngä rhän bä sa rhäkt di sa äm ngä män iva vräsmät na ngän bä säva angäna värhap ak dä ak na ngän. Bä va ngän det daqule ngo i sokt ngo maräkt. Sokt di qaku sokt ngo qale ngo inguna ama Ngätmamäk di sa qale qa qä na ngo. ³³ Näkt sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt divakt iva nävät a ngo diva qale ama bulap gem ngän. Inguna mäni rhakt täkt ama ivätki diva ngänit ta ama märänga. Sokt di mamär iva märmärgem ngän. Sa ngua män näva ama ivätki at täväs.”

17

Ma Jisas Kä Nän Säväät A Nas

¹ Näkt sa nasot tangät täkt aa enge dä ma Jisas ka näm dävit säda ama usäpki arha ron bä qä nän doqortäqyia, “Mam, ama qäväläm di sa äm ngä män. Sa ngi sek sä ngia emga aa ngärhipki ivakt iva ngia emga qä sek sä gi ngärhipki. ² Inguna sa ngia von ga rha ama qrot daver ama ruvek moe ivakt iva qä von dä ama iar ama sok täm ngät bä bä iarhakt kärarhae i sa ngia von ga rhäm da. ³ Bä rhangät täkt di ama iar ama sok täm ngät iva rhat dräm i ainge di sokt nge ama engätki na qa ma Ngämuqa näkt säväät ma Jisas ma Krai iaqäkt kärak i sa ngia rhäk na qa. ⁴ Sa ngua von nge rha ama murhämeska rhe mäni ama ivätki i ngua sot na ama lat kärangätäni i sa ngia von ngo rhäm ngät iva

ngua rhualat na ngät. ⁵ Näkt sa rhäkt mam, diva ngi sek sä ngo sa äkt i qale nge e sädä gia sdäm. Näkt sa rhäkt mam, diva ngi von ngo rha ama murhämeska qärakni i mudu nguat sangar a qa ngu na nge rhoqoräkt i as kaku ama ivätki qia män.

Ma Jisas Kä Nän Säväät Aa Mudäsaqongda

⁶ “Sa ngua muqunäga sä nge bä bä iarhakt kärarhae i sa ngia von ngo rhäm da nämäni ama ivätki. Bä rha di sa gia ruvek bä sa ngia von ngo rhäm da bä sa rha met parhäm gia enge. ⁷ Bä rhäkt di rhat dräm i iarhongäkt moe qärqärhong i sa ngia von ngo rhäm irhong di irhong nagem nge. ⁸ Inguna ngua von da rha ama enge qärangätäni i sa ngia von ngo rhäm ngät dä rhat nanakt na ngät. Bä rhat dräm ama engätki i sa ngua män nagem nge dä rhat nanakt i sa ngia rhäk na ngo. ⁹ Bä ngu nän di säväät a rha. Dap kaku ngu nän säväät ama ruvek mavängam nävät ama ivätki dap kinak ngu nän säväät iarhakt kärarhae i sa ngia von ngo rhäm da inguna rha di gia ruvek na rha. ¹⁰ Näkt gu qärhong moe di gi qärhong bä qosaqi gi qärhong moe di gu qärhong. Bä nävät iarhongäkt dä sa ama murhämeska qa män sagem ngo.

¹¹ “Bä rhäkt di qaku qale ngo mäni ama ivätki inguna nguat dän sagem nge. Dap ta diva as kale rha mäni ama ivätki. Gu mamäk ama qumärqumär qa mamär, sa mamär iva ngit lu vät a rha mamär na ama qrot nävät gi ngärhipki qärakni i sa ngia von ngo rhäm gi iväkt iva sägäk na rha rhoqor un i sägäk na un. ¹² Sa rhoqoräkt i qale ngo ngu na rha dä ngut lu vät a rha bä ama iar va arhä väs nävät iaqyäkt ama ngärhipki qärakt i sa ngia von ngo rhäm gi. Sa ngut lu vät a rha bä sa qaku aung nävät a rha di musäng sä qa dap sokt iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva rhi sangäm na qa ivakt iva rhäkmamär varhäm gia enge qärangätäni i sa rha säm a ngät.

¹³ “Bä rhäkt di nguat dän sagem nge sokt di nguat tamän bät tärhärhong däkt as toqoräkt i qale ngo mäni ama ivätki ivakt iva rhäqäp ta mamär na ama märmärgem doqor ngo. ¹⁴ Näkt sa ngua von da rhä gia enge dä ama ruvek nävät ama ivätki di sa

ama vu da arha ron na rha inguna qaku rha nämäni ama ivätki rhoqor ngo.

¹⁵ “Bä rhangät täkt gua nän di qaku va ngi narhat ta nämäni ama ivätki dap pakt iva ngit lu vät a rha mamär nämät ma Sämga. ¹⁶ Bä sa rha di qaku rha nämäni ama ivätki i nak kop toqor ngo i qaku ngo nämäni qi. ¹⁷ Sa ngia arñis na rha na ama engätki. Gia enge di ama engätki na ngät. ¹⁸ Bä sa ngua rhäk na rha sämäni ama ivätki i rhoqor nge i sa ngia rhäk na ngo sämäni ama ivätki. ¹⁹ Näkt ngua arñis na nas iva bä ba rha. Rhoqoräkt divakt iva qosaqi rhi arñis na nas nä gia engätki.”

Ma Jisas Kä Nän Säväät Ama Qatnanak-tpämäda Moe

²⁰ “Bä rhangät täkt gua nän di qaku sokt säväät a rha. Dap ngu nän di qosaqi säväät iarhakt kärarhae iva rhat nanakt na ngo näväät arhä sameng ²¹ ivakt iva rha moe diva sägäk na rha i nak kop toqor nge mam i sa ngia e väm ngo dä ngua e väm nge. Bä rha di qosaqi mamär iva qale rha väm un ivakt iva ama ruvek näväät ama ivätki diva rhat nanakt i sa ngia rhäkt na ngo.

²² “Sa ngua von da rha ama murhämeska qarakni i sa ngia von ngo rhäm ga ivakt iva sägäk na rha rhoqor un i sägäk na un. ²³ Bä äkt i qosaqi aingo di sa ngua e väm da dä ainge di sa ngia e väm ngo ivakt iva rha rhän i sägäk na rha mamär. Bä näväät tom däkt dä va ama ruvek näväät ama ivätki rhi räm i sa ngia rhäk na ngo bä gia snäng bät a rha di qoki rhoqor nge i sa gia snäng bät a ngo.

²⁴ “Mam, sa nani a ngo nä iarhakt kärarhae i sa ngia von ngo rhäm da iva qale rha rhi na ngo äkt i qale ngo e ivakt iva rhi lu gu murhämeska qarakni i sa ngia von ngo rhäm ga inguna sa gia snäng bät a ngo as toqoräkt i qaku ama ivätki qia män.” ²⁵ “Gu mamäk ama räkt ka, nämä dä qaku ama ruvek näväät ama ivätki rhat dräm a nge sokt di nguat dräm a nge bä rhärha rhäkt ama gamoe di rhat dräm i sa ngia rhäk na ngo. ²⁶ Bä sa ngua muqunäga sä nge bä ba rha bä va qoki as nguat tuqunäga sä nge ivakt iva gi lavuqi qarakni i säväät a ngo diva qali qi e väm da bä aingo diva qale ngo e väm da.”

18

Rha Sangar Ma Jisas

(18:1-12 / Mat 26:47-56 / Mak 14:43-52 / Luk 22:47-53)

¹ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas kä nän bä rhäksot dä sa qä na aa mudäsaqongda rha met na äkt bä rha mängaläkt ama uväs kärqosni i rhat tes äs i ma Kidron. Näkt nga rhage nä iosäkt ama uväs di ama ivärhäs kärqosni i qale ama erhäs na ama ngämung na ama olip e dä sa qä na aa mudäsaqongda rha mon sae. ² Dä ma Judas kärakni iva qä vodä ma Jisas säva aa ikkäna arhä rhäkt di qosaqi qat dräm iosäkt ama erhäs inguna ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhät dräm bäspästämne na rha e.

³ Bä äkt i sa ma Judas ka er nanokt ama gulänngi na ama ulaqimärharhärhäkt näkt säväät arhani ama narhoerta näväät ama priskäna ama moräs na rha näkt ama Farisiqäna bä sa äkt säväät iosäkt ama erhäs. Näkt iaqyäkt ama gulänngi di rhit ta ama lirhäng dä ama ngämungiseng gärqisengni i rhat dräm dat tudäm sädä iseng angät tpäs näkt ama ulaqi at kärhong. ⁴ Bä ma Jisas di sa qat dräm iarhongäkt moe qärqärhong iva irhong ngä rhän bät a qa bä äkt i vuk sä qa nävä iosäkt ama erhäs bä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu ngänit ñäm nani auge?”

⁵ Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ma Jisas nae ma Nasaret.”

Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Nak kop aingo rhäkt.” Näkt toqoräkt di ma Judas kärakni iva qä vodäm ga säva arhä rhäkt di qa e qä na rha. ⁶ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nak kop aingo rhäkt” dä sa rha moda arha rhäng bä arpus na rha säväät ivät.

⁷ Dä saqi as ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu ngänit ñäm nani auge?”

Dä rha qoar toqortäqyia, “Ma Jisas nae ma Nasaret.”

⁸ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Sa ngua qoar na ngän i nak kop aingo rhäkt. Ngakt bä ngänit ñäm nani a ngo dä sa angäna qlak nä rhärha e ama gamoe iva rha rhet.” ⁹ Bä rhangät täkt ngä märanas divakt iva rhäkmamär varhäm ama enge qärangättni i sa qa märhamän bät a ngät

toqortäqyia, “Sa qaku ngua musäng sa aung nävät iarhakt kärarhae i ngia von ngo rhäm da.”

¹⁰ Bä nga rhoqoräkt dä ma Saimon Pita qarakni i qät ta ama ulaqi arha singi di qa mar täm gi bä qa rhodäkt sa ama pris ama vit na qa aa latka aa sdämgi ama märmär qi. Iaäkt ama latka di aa ngärhipki ma Malkus. ¹¹ Dä soknga ma Jisas ka märhamän särhä ma Pita ma ama qrot toqortäqyia, “Ngia rhu gia singi nasot a nas! Nga va qaku ngu nanakt nämät ama kap na ama märänga qarakni i sa ama Ngätmamäk ka von ngo rhäm ga iva ngu nakt nämät ka?”

Rha Met Sä Ma Jisas Sage Ma Anas Kä Nä Ma Kaiafas

(18:12-14 / Mat 26:57-68 / Mak 14:53-65 / Luk 22:54, 66-71)

¹² Bä äkt i sa ama gulänngi na ama ulaqimärharhärhäkt ti na arhä narhoerta näkt sävät ama Judaqäna arhä narhoerta rha sangar ma Jisas. Dä rha qop mät aa rhäkt ¹³ näkt ta er ta met sä qa sage ma Anas kärakni i ma Kaiafas ama pris ama vit na qa vät iaqäkt ama quiaqa aa rhäväska. ¹⁴ Näkt iaqäkt ma Kaiafas di qarak i sa qa qoar na ama Judaqäna i sa ama märäm masirhat iva ama sägäk ama ruqa qä nöp bä ba ama ruvek.

Ma Pita Qa Rhäqyas Nä Ma Jisas

(18:15-18 / Mat 26:69-75 / Mak 14:66-72 / Luk 22:55-62)

¹⁵ Bä nga rhoqoräkt i rhat tet sä ma Jisas dä ma Saimon Pita qä na akni nävät ama mudäsaqongda in det nasot a rha. Sokt di iaqäkt ama mudäsaqongga di ama pris ama vit na qa qat dräm a qa bä nga rhoqoräkt dä qä na rha sä ma Jisas savuk säva ama pris ama vit na qa aa vätka aa ivärhäm ¹⁶ dap ma Pita di qale qa inamäk dalek glaqot na ama tmongi. Bä äkt i qä mudäsaqongga qarakni i ama pris ama vit na qa qat dräm a qa evär däm ga navuk bä qa märhamän särha ama latki qarakni i qit lu vät ama tmongi bä sa qa mon sä ma Pita savuk. ¹⁷ Dä sa qa latki nämät ama tmongi qia snanbät sä ma Pita rhoqortäqyia, “Nga sa qaku ak na nge nävät ma Jisas aa mudäsaqongda?”

Dä qa muvät toqortäqyia, “Qaku rhäm ngo.”

¹⁸ Näkt nga rhoqoräkt i qale rha vuk dä ama latta rhi na ama narhoerta di sa rha ek ta ama mudäbäs bä rhat mair namet a äs i rhat narhäkt inguna ama iski. Bä ma Pita di qosaqi qat mair qä na rha i qat narhäkt.

Ama Pris Ama Vit Na Qa Ka Snanbät Sä Ma Jisas

(18:19-24 / Mat 26:57-68 / Mak 14:53-65 / Luk 22:54, 66-71)

¹⁹ Dap toqoräkt dä ama pris ama vit na qa kä snanbät sä ma Jisas närha aa mudäsaqongda dä närha aa rhisu. ²⁰ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Sa ngua märhamän mamär särha ama ruvek nävät ama ivätki dap kaku ngua ngaip sa anga enge. Sa nguat dräm ngu su ama ruvek pa ama mämairväm bä qop pa ama ansäspämgi ama mor qi äkt i väspästämne ama Judaqäna moe e. ²¹ Ngu lu mäniekt bä ngi snanbät sä ngo? Sa ngi snanbät sä iarhakt kärarhae i rha nari ngo inguna sa rhät dräm doqoräkt i nguat tamän.”

²² Bä nga ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä akni nävät ama narhoerta na glaqot na qa qa e va aa sdäm. Näkt ka snanbät sä qa ma ama qrot toqortäqyia, “Nga va ngiat tuvät pät ama pris ama vit na qa rhoqoräkt?”

²³ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ngakt bä ngua märhamän bät anga enge qarängätni i qaku ama räkt ngät dä ngäni qoar mamär i qaku ama räkt ngät. Dap ngakt bä sa ngua märhamän bät ama enge qarängätni i ama räkt ngät dä ngu lu mäniekt bä ngia e vä gua sdäm?” ²⁴ Bä na äkt dä ma Anas ka rhäk na qa i qoki as ta qop mät aa rhäkt sage ma Kaiafas ama pris ama vit na qa.

Saqi As Ma Pita Qa Rhäqyas Nä Ma Jisas

(18:25-27 / Mat 26:69-75 / Mak 14:66-72 / Luk 22:55-62)

²⁵ Dap toqoräkt dä ma Saimon Pita di as kat mair bä qat narhäkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga qosaqi qaku ak na nge nävät ma Jisas aa mudäsaqongda?”

Dä qa rhäqyas i qa qoar toqortäqyia, “Qaku rhäm ngo.”

26 Dä akni nävät ama pris ama vit na qa aa latta qarakni i aa aka di sa ma Pita qa rhodäkt sa aa sdämgi qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ngätki na ngo i sa ngua lu nge ngi na qa mäk pa ama erhäs na ama olip?”

27 Dä saqi as ma Pita qa rhäqyas näkt pät iomäkt ama qäväläm maräkt dä ama duraktka qa nok.

Rha Mair Nä Ma Jisas Dä Ma Pailat Aa Saqong

(18:28-32 / Mat 27:1-2 / Mak 15:1 / Luk 23:1-2)

(18:33-38 / Mat 27:11-14 / Mak 15:2-5 / Luk 23:3-5)

(18:39-40 / Mat 27:15-23 / Mak 15:6-15 / Luk 23:13-25)

28 Näkt na äkt dä ama Judaqäna rha met sä ma Jisas nage ma Kaiafas bä säva ama Romgäna arha tpäskinaqa aa vätki ama mor qi. Näkt toqoräkt i sa rha män e di as pät duququs mamär dä qaku rha mon sävä iaqyäkt ama vätki inguna nani a rha iva ama qumärqumär ta rhoqor varhäm arhä qärhong ivakt iva rhoqoräkt dä mamär iva rha äs ama tmäski ma Pasova.

29 Bä äkt i sa vuk sä ma Pailat sagem da bä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu ngän däksärhä rhak täkt ama ruqa na agini?”

30 Dä rha muvät pät a qa i rhi qoar toqortäqyia, “Ngakt bä vadi mai qaku qa mualat nä guani dä vadi mai qaku ut namän sä qa sagem nge.”

31 Dä sa ma Pailat ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Qoki ngän, ngän det sä qa bä ngän datnävämne na qa varhäm angän muräkt.”

Sokt di qä Judaqäna rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Aut Muräkt di qaku ngärhit tares pät urha rhäng iva urhi veng aung.”

32 Rhangät täkt di ngä märanas ivakt iva rhäkmamär varhäm ama enge qarangätni i sa ma Jisas ka märhamän bät a ngät sävät aa tñäpki iva qä näp di rhoqoräkt.

Gu Muräktpäm Di Qaku Ngät Nämäni Rhakt Täkt Ama Ivätki

33 Bä nga ma Pailat ka nari rhoqoräkt dä saqi evär däm ga savuk säva aa vätki ama mor qi näkt ka rhäkne nani ma Jisas bä qa

snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ainge di ama Judaqäna arha vitnaqa na nge?”

34 Dä ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ainge maräkt gi snanbät iangärhäkt ura arhani rha qoar na nge sävät a ngo?”

35 Dä ma Pailat ka muvät toqortäqyia, “Nak nga ama Judaqa na ngo? Qoki gia ruvek ti nä gi priskäna ama moräs na rha di iarhakt kärarhae i rha män sä nge sagem ngo. Ngu lu ngia mune vät a nas na agini?”

36 Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Gu muräktpäm di qaku ngät nämäni rhakt täkt ama ivätki. Ngakt bä vadi mai ngät nämäni ama ivätki dä sa vadi mai gua latta vä gua rem di e vät ngua väs ivakt iva qaku ama Judaqäna rhi nasangar a ngo. Dap täkt di gu muräktpäm di qaku ngät narhe.”

37 Dä soknga ma Pailat ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Bä äkt i nge di ama vitnaqa. Nga ngätki rhoqoräkt?”

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Qoki nge ngi qoar i aingo di ama vitnaqa. Ama rharimini qärqäni i sa ngua män sämäni ama ivätki divakt iva ngu sameng sävät ama engätki. Näkt iarhakt ama ruvek moe qärarhae i rha nävät ama engätki at käge di rhat nari nämät ngo.”

38 Dä ma Pailat ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu ama engätki di agiqa?”

Näkt nga nasot i qa snanbät toqoräkt dä saqi as puk sä qa sä dalek sage ama Judaqäna bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Qaku ngua män bät guani qärqäni iva ngu rhäksärhäm ga nä ini. 39 Sokt di varhäm angän gärhong diva ngua rhuisiska vät akni anga ruqa näva ama tpäskiarharhäng bä ba ngän bät ma Pasova angät kunäng. Nga nani a ngän iva ngua rhuisiska vät ‘ama Judaqäna arha vitnaqa’ bä ba ngän?”

40 Dä sa rha muvät pät a qa i rhit näs toqortäqyia, “Qaku, qaku rhä iaqäkt ama ruqa! Ngi von ut tä ma Barabas!” Rhoqoräkt di ma Barabas di sa qale qa va ama tpäskiarharhäng inguna ak na qa nävät iarhakt kärarhae i sa rha märanas na ama inirqi.

19

Rha Muräkt Iva Rhi Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni Ama Sämānanamuqa

(19:1-16 / Mat 27:24-26 / Mak 15:15 / Luk 23:25)

(19:1-3 / Mat 27:27-31 / Mak 15:16-21)

¹ Rhoqoräkt dä sa ma Pailat ka vodä ma Jisas bä ba ama ulaqimärharhärhäkt bä sa rhat täränäs ka. ² Näkt ama ulaqimärharhärhäkt ta mualat na ama guaqi na ama ngämuga aa rhäqyitnäk ama gärgär vät itnäk iva rhoqor ama vitnaqa aa qäbautki bä rha mu qi dä aa uväs. Näkt kosaqi rha monmät pät a qa na ama pärpel qi ama boiqi ³ näkt sa rhit täqäs mät ama enge nasot arha rhäng gane qarängätni i rhat tamän särhäm ga na ngät toqortäqyia, “Ama märmärgem sage ama Judaqäna arha vitnaqa!” Näkt ti e va aa sdäm.

⁴ Dä saqi as puk sä ma Pailat sä dalek bä qa goar na ama Judaqäna rhoqortäqyia, “As ngäni lu i sa rhäkt di ngut täk na qa sagem ngän divakt iva ngänät dräm i sa qaku ngua män bät guani iva ngu rhäksärhäm ga vät ini.”

⁵ Bä nga rhoqoräkt i vuk sä ma Jisas navuk sa ama guaqi na ama gärgär da aa uväs näkt ama boiqi qarakti i sa rha monmät pät a qa na qi dä sa ma Pailat ka goar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni lu qaräk ka ruqa.”

⁶ Bä nga rhoqoräkt i ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama narhoerta rha lu qa dä sa rha näs i rhi goar toqortäqyia, “Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämānanamuqa! Ngi edämsäs pät a qa!”

Sokt di ma Pailat ka muvät toqortäqyia, “Ngän det sä qa bä ngäni edämsäs pät a qa. Inguna ngo di sa qaku ngua män bät guani qarqäni iva ngu rhäksärhäm ga vät ini.”

⁷ Dä ama Judaqäna rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Aiut di aut muräkt näkt parhäm iangärhäkt ama muräkt di qoki mamär iva qä nöp inguna qä goar i qa di ma Ngämuqa aa emga.”

⁸ Bä nga ma Pailat ka nari rhoqoräkt dä nak sa qät len masirhat. ⁹ Dä saqi evär däm ga savuk säva ama vätki ama mor qi. Näkt ka snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Ngu lu ngia män na qoe nai?” Sokt di ma Jisas di qaku qa muvät pät a qa.

¹⁰ Bä äkt i ma Pailat ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga va qaku ngi namärhamän särhäm ngo? Nga qaku ngiat dräm i aingo di gu qrot iva ngua rhuisiska vät a nge bä qosaqi gu qrot iva ngua rhuräkt iva rhi edämsäs pät a nge mäni ama sämānanamuqa?”

¹¹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nga vadi mai qaku rhi navon nge rha ama rhares na rhävuk dä vadi mai sa qaku mamär vät gi qrot nä guani. Bä äkt i iaqäkt käräk i sa qa von nge rhäm ngo di aa vuini ama mor ini mamär.”

¹² Mänasäng na äkt dä ma Pailat kä siqut iva qa rhuisiska vät ma Jisas sokt di qop ama Judaqäna di rhit näs i rhi goar toqortäqyia, “Ngakt bä gia qlak nä rhak täkt ama ruqa bä qa rhet dä sa qaku ma Sisar aa ruaqa na nge inguna iaqäkt käräk i qä goaräs i qa di ama vitnaqa di iaqäkt di qaku qät kutdrir vät ma Sisar.”

¹³ Bä nga ma Pailat ka nari rhoqoräkt dä vuk sä qa sä ma Jisas sä dalek näkt ka muqun mät ama matnävämnaqa aa mämugunäs pät ama ivärhäm gärqomni i rhat tes äm i ama ivärhäm i sa rha mas na ama duligleng ama rhäqöp nä igleng i na ama Judaqäna arha enge di rhat tes äm i ma Gabata. ¹⁴ Näkt toqoräkt di sa mäniqunäng bät iaqäkt ama qunäga na ama rhäkmu irhä ma Pasova angät tadenas. Dä ma Pailat ka goar na ama Judaqäna rhoqortäqyia, “Angäna vitnaqa rhak i.”

¹⁵ Sokt di rhit näs toqortäqyia, “Ngia rhet sä qa na äkt bä va ngi rhäksot na qa! Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämānanamuqa!”

Dä ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nak nga mamär iva ngu edämsäs pät angäna vitnaqa?”

Dä ama priskäna ama moräs na rha rha muvät toqortäqyia, “Qaku aurha anga vitnaqa aung dap sokt ma Sisar.” ¹⁶ Bä nga rhoqoräkt dä sa ma Pailat ka vodä ma Jisas ivakt iva rhi edämsäs pät a qa.

Rha Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni Ama Sämānanamuqa

(19:16-27 / Mat 27:32-44 / Mak 15:21-32 / Luk 23:26-43)

Dä sa ama ulaqimärharhärhäkt ta rha ma Jisas ¹⁷ näkt kat tet i sokt ka qät ta aa sämānanamuqa bä säva ama ivärhäs sä dalek

na ama värhäm ama mor äm gärqosni i rhat tes äs i ama rhomga aa uväski. Iosäkt ama ivärhäs di na ama Judaqäna arha enge di rhat tes äs i ma Golgota. ¹⁸ Bä rha edämsäs pät a qa äkt mäni ama sämānanamuqa qä na aiomni ama udiom i ma Jisas sä mänguräp mä iom i ak särhage dä akni särhage.

¹⁹ Näkt sa ma Pailat ka säm ama enge bä rha dächtgyäm ngät mäni ama sämānanamuqa. Iangärhäkt ama enge di ngät tamän doqortäqyia, “Ma Jisas nae ma Nasaret, ama Judaqäna arha vitnaqa.”

²⁰ Ama rhäqäp na rha ama Judaqäna di rha mes iangärhäkt ama enge inguna ama ivärhäs iosäkt kärqos i sa rha edämsäs pät ma Jisas e di glaqot na ama värhäm ama mor äm. Näkt ama enge qarängättni i sa rha säm a ngät di na ama Judaqäna arha enge näkt sävät ama enge i ama Romgäna rhi na ama Grikkäna. ²¹ Bä nga rhoqoräkt dä ama Judaqäna arhä priskäna ama moräs na rha rha qoar nä ma Pailat toqortäqyia, “Qale ngi nasäm doqortäqyia, ‘Ama Judaqäna arha vitnaqa’ dap kinak ngi säm doqortäqyia, ‘Rhak täkt ama ruqa di qa qoar i qa di ama Judaqäna arha vitnaqa.’”

²² Dä ma Pailat ka muvät toqortäqyia, “Ianiäkt kärqäni i sa ngua säm ini diva qali lini rhoqoräkt.”

²³ Näkt nga rhoqoräkt i ama ulaqimärharhärhäkt ta edämsäs pät ma Jisas dä sa rha rha aa boi bä rha matmät na ngät sävät ama levaet nä imek ama ningimek i asägäk asägäk nävät a rha sa aa nengäs. Dä nani a rha iva rha rhualat toqoräkt sa aa boiqi ama uiu qi sokt di iaqyäkt di ama sägäkt na qi navuk bä samäk. ²⁴ Bä äkt i rha qoar na ne rhoqortäqyia, “Qale ut nangyiret mät ki. Dap kinak pa u rhualat na anga serhäm ivakt iva urhi lu iva auge qä rha qi.” Rhangät täkt di ngä märanas ivakt iva rhäkmmär varhäm ma Ngämuqa aa enge qarängättni i ngät tamän doqortäqyia,

“Rha matmät nä gu boi bä ba ne
dä serhäm da nani gu boiqi.”

Bä qoki rhäkmmär i ama ulaqimärharhärhäkt ta mualat toqoräkt.

²⁵ Dap toqoräkt di ma Jisas aa nanäk ki na arha matki näkt sävät ma Maria qaräktni i

ma Klopas aa egutki näkt sävät ma Maria nae näva ama värhäm ama gaini na äm ma Makdala di rhat mair e glaqot nä ma Jisas aa sämānanamuqa. ²⁶ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka lu aa nanäk näkt aa mudäsaqongga qaräktni i aa snäng bät a qa i qat mair glaqot na qi dä sa qa märhamän särha aa nanäk toqortäqyia, “Rhaktni, as ngi lu i ngia emga rhaki.” ²⁷ Dap ka qoar nä qä mudäsaqongga rhoqortäqyia, “As ngi lu i gi nanäk takt i.” Bä sa na äkt dä iaqäkt aa mudäsaqongga qä na qi säva aa vät bä qät lu vät a qi.

Ma Jisas Aa Tñäpki

(19:28-30/Mat 27:45-56/Mak 15:33-41/Luk 23:44-49)

²⁸ Näkt nga nasot iangärhäkt dä ma Jisas kat dräm i ama lat moe di sa rhäksot na ngät iva sa rhäkmmär varhäm ma Ngämuqa aa enge bä äkt i sa qa qoar toqortäqyia, “Aqäsäk ngo.” ²⁹ Rhoqoräkt di qale ama kainaqi na ama wain ama valak mät ki e bä äkt i rha ok ama bauläm mät ki näkt ta srät na äm da ama ngämungäm ama hisop angät ngärhäktka aa uväs näkt ta sek mä qa sä äm sämät ma Jisas aa vämgi. ³⁰ Bä nga nasot toqoräkt i sa ma Jisas ka nakt ama wain ama valak mät ki dä qa qoar toqortäqyia, “Sa rhäksot.” Nasot iangärhäkt aa enge dä qaar da aa uväs näkt ka voda aa qloqqa ba bä ma Ngämuqa.

Rha Qut Mäni Ma Jisas Aa Brät

³¹ Näkt toqoräkt di ama qunäga na ama rhäkmu iva duququ vät akni ama qunäga diva ama moräs na qa ama qunäga bä ba ama Judaqäna. Bä äkt i ama Judaqäna rha nän ma Pailat iva rhin betäk pät ama gamoe qararhani i sa rha edämsäs pät a rha arha qar näkt pa rhin but sa arhä släqyigleng samäk inguna qaku nani a rha iva qale arhä släqyigleng mäni ama sämānanamu rhoqoräkt pät ama Sabat. ³² Bä äkt i nga rhoqoräkt dä ama ulaqimärharhärhäkt ta män bä rha anbetäk pät ama narhoer qa ama ruqa aa qar qaräktni i rha edämsäs pät a qa qä nä ma Jisas näkt nasot dä qosaqi sa akni aa qar. ³³ Dap nga rhoqoräkt iva sä ma Jisas di nak sa rha lu i sa qa ñäp dä qaku rha anbetäk säva aa qar.

³⁴ Dap kinak akni nāvāt ama ulaqimārharhāt. Dap toqoräkt di ama Sabat bā äkt i nga ka qut mäni ma Jisas aa brät na ama qepka bā qärir na ama biaska masägos kä na ama rigi. ³⁵ Näkt iaqäkt kärak i qa lu rhoqoräkt di sa qa sameng sävāt iangärhäkt ama lat bā iangärhäkt aa sameng di ama engätki na ngät. Bā qa di qat dräm i qat tamän bät ama engätki bā qä sameng iväkt iva ngän di mamär iva qosaqi ngänät nanakt.

³⁶ Rhangät täkt di ngä märanas iväkt iva rhäkмамär varhäm ma Ngämuqa aa enge qarangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Qaku anga sägäkt nāvāt aa släp diva vetäk mäni qi” ³⁷ dä qosaqi va rhäkмамär varhäm angätni ma Ngämuqa aa enge qarangätni i ngärhi qoar toqortäqyia, “Va rhat nañäm sävāt iaqäkt kärak i sa rha qut mä qa.”

Rha Mas Ma Jisas Aa Släqyige Mät Ama Nöpka Aa Liqi
(19:38-42 / Mat 27:57-61 / Mak 15:42-47 / Luk 23:50-56)

³⁸ Nasot iangärhäkt dä ma Josep nämät ama värhäm ma Arimatea qa nän ma Pailat tä ma Jisas aa släqyige. Ma Josep di ma Jisas aa mudäsaqongga na qa sokt di qä ngaip nas inguna qät len ama Judaqäna arhä narhoerta. Dä ma Pailat ka rhares pät aa rhäng bā äkt i qa män bā qa rha ma Jisas aa släqyige nae.

³⁹ Näkt ma Nikodemus kärakni i sa mäqi qa met sage ma Jisas näp bängagi di qosaqi qä nä ma Josep toqoräkt. Ma Nikodemus di qät ta arhom gärqärhomni iva irhom sävāt ma Jisas aa släqyige qärqärhom i rhat tes irhom i ama mir näkt ama alos i sa rha modämne nä irhom angät märänga di qorhäs na ama ruqa ama rhäk tam ga da ama ngärhäqyisem da levaet ama kilogramgäna. ⁴⁰ Dä soknga in da ma Jisas aa släqyige bā sa in mu ama mir ngä na ama alos pät ige näkt ina ong bät ige na ama baulitnäk ama ingas itnäk. In däkmamu nä ma Jisas aa släqyige rhoqoräkt di varhäm ama Judaqäna arhä qärhong.

⁴¹ Näkt glaqot na ama ivärhäs iosäkt kärqos i sa rha edämsäs pät ma Jisas mäni ama sämänanamuqa e di ama etki qia e näkt pät iaqyäkt ama etki di qale ama iaräs na qi ama ñäpka aa liqi. Iaqyäkt ama liqi di as kaku rha mu anga ñäpka aa släqyige mät ki.

Dap toqoräkt di ama Sabat bā äkt i nga rhoqoräkt dä rha mu ma Jisas aa släqyige mät iaqyäkt ama liqi inguna sa qia e glaqot.

20

Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpki
(20:1-9 / Mat 28:1-10 / Mak 16:1-8 / Luk 24:1-12)

¹ Vät ama narhoer qa ama qunäga säng ama tadenas toqoräkt i as kaku irige sa ama qunäga dä ma Maria nae ma Makdala qia met sämät ama liqi qäraktni i sa rha mas nä ma Jisas mät ki dä qia lu i sa rha rut na ama dulige näda ama liqi arha väm. ² Bā äkt i sa evär däm gi i qi ngang masirhat bā sage ma Saimon Pita qä na akni ama mudäsaqongga qärakni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär bā qia qoar na iom doqortäqyia, “Sa rha rha aurha Engeska aa släqyige nämät ama liqi bā qaku ut dräm i sa rha mu ige qoe nai!”

³ Bā nga rhoqoräkt dä sa ma Pita qä na ak kä mudäsaqongga in märanas bā in nasäng i in det iva sa äkt sämät ama liqi. ⁴ In moe di ini ngang ini ngang sokt di sa ak kä mudäsaqongga qa ang daqule ma Pita bā qa er qa män e. ⁵ Dä sa qa angär bā qa ñäm bävit sävāt ka baulitnäk ama ingas itnäk kärqitnäkni i qali litnäk mät ka liqi sokt di qaku qa mon sae.

⁶ Bā nga rhoqoräkt i dängdäng nä ma Saimon Pita nasot a qa bā qa män e dä maräkt na qa bā qa mon sämät ka liqi. Dä sa qa lu ama baulitnäk ama ingas itnäk i qali litnäk i itnäk ngät namas e ⁷ näkt sävāt ama baulit kärqitni i sa rha is pät ma Jisas aa uväski na it. Irhäkt ama baulit di it ngä vaktmät na nas bā ba nas näkt kali lit sä nas dap ama ingas itnäk ama baulitnäk sä nas. ⁸ Bā nga rhoqoräkt dä nak as kä mudäsaqongga qärakni i sa mai qa er qa män e qosaqi qa mon sämät ka liqi. Qa lu rhoqoräkt dä qa mat maengäkt. ⁹ Sokt di qoki as kaku qunäga vät a rha sä ma Ngämuqa aa enge i ma Jisas diva qa rhäranas nämät ama tñäpki.

Väs Dä Ma Jisas Ge Ma Maria Nae Ma Makdala
(20:10-18 / Mat 28:9-10 / Mak 16:9-11)

¹⁰ Nasot dä sa evär dä qä mudäsaqongiom sävä ina vät ¹¹ dap ma Maria di qiat mair dalek na ama liqi bä qit nok. Bä nga rhoqoräkt i qit nok dä qia angär ivakt iva qi ñäm sämät ama liqi ¹² dä qia lu ama ense-liom gärqiomni i ama qulum in boi i sa inät muqun äkt nasot ma Jisas aa släqyige i ak kat muqun äkt i aa uväski nae dä akni qat muqun äkt i aa qar nae. ¹³ Dä in snanbät sä qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, mäniekt bä ngit nok?”

Dä qia qoar na iom doqortäqyia, “Sa rha rha gua Engeska aa släqyige bä qaku nguut dräm i sa rha mu ige qoe nai.”

¹⁴ Bä nasot i sa qia märhamän doqoräkt dä qia rhong bät a nas bä qia lu ma Jisas i qat mair e sokt di qaku qia räm i ma Jisas na qa. ¹⁵ Dä qa snanbät sä qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, mäniekt bä ngit nok? Ngu lu auge iaqäkt karak i ngit ñäm nani a qa?”

Sokt di qiat tu at snäng i qa di ama latka na qa nävät iaqyäkt ama etki bä äkt i qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Morqa, ngakt bä sa ngia rha aa släqyige dä va ngi qoar na ngo i sa ngia mu ige qoe nai dä va ngu rha ige nae.”

¹⁶ Dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, “Maria.”

Dä qia ñäm sävät a qa dä qia näs i qia märhamän na ama Judaqäna arha enge rhoqortäqyia, “Rabonai!” i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di qamorqa.

¹⁷ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Qale ngi nasangar a ngo inguna as kaku evär däm ngo sage ama Ngätmamäk. Dap kinak ngia rhet bä sage gua ruavek bä va ngi qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Aingo diva evär däm ngo sage gu mamäk dä angän mamäk i sage gu Ngämuqa dä angän Ngämuqa.’”

¹⁸ Dä ma Maria nae ma Makdala qia met bä sage ama mudäsaqongda sä rhangät täkt ama sameng doqortäqyia, “Sa ngua lu ma Engeska!” Näkt kia sameng ba rha na ama engirhong gärqärhongni i qa märhamän särhäm gi nä irhong.

*Väs Dä Ma Jisas Ge Aa Mudäsaqongda
(20:19-23/Mat 28:16-20/Mak 16:14-18/
Luk 24:36-49/Lat 1:6-8)*

¹⁹ Näkt toqoräkt i bängangäs pät ama narhoer qa ama qunäga säng ama tade-nas dä ama mudäsaqongda di sa qale rha moe va vät. Dap ta väs mät ama tmon mamär särhäm mes inguna rhit len ama Judaqäna. Dä sa ma Jisas ka män bä qat mair mänguräp mä rha näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Qale ama bulap gem ngän.” ²⁰ Näkt ngä nasot i qa märhamän särhäm da rhoqoräkt dä sa qa qur a rha rha aa rhäqyiglem dä mäni aa brät. Bä nga rhoqoräkt i ama mudäsaqongda rha lu ma Engeska dä rhäqäp ta mamär na ama märmärgem.

²¹ Dä saqi as ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Qale ama bulap gem ngän. Rhoqor ama Ngätmamäk i sa qa rhäk na ngo dä qosaqi aingo di ngut täk na ngän.” ²² Näkt nasot iangärhäkt aa enge dä qa es da aa qänäqqa vät a rha näkt ka qoar toqortäqyia, “Ngäni rha ama Qloqqa ama Qumärqumärqa. ²³ Ngakt bä ngäni qyiradeng na aung aa anga vuirhong diva ma Ngämuqa qä qyiradeng nä irhong dap ngakt bä qaku ngän naqyiradeng na aung aa anga vuirhong diva qaku ma Ngämuqa qä naqyiradeng nä irhong.”

Ma Jisas Kä Nä Ma Tomas

²⁴ Sokt di ma Tomas karakni i rhat tes ka i ma Didimus i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di ama mäsaqqa qarak i qa nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda di qaku qale qa qä na rha rhoqoräkt i ma Jisas sa qa män gem da. ²⁵ Bä äkt i arhani ama mudäsaqongda di sa rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Sa ut lu ma Engeska!”

Di nak ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä qaku ngu nalu ama nilqäna angät bungbung ba aa rhäqyiglem dä qaku ngu narhäk ngua rhäktka mät ngät dä qaku ngu narhäk ngua rhäkt mäni aa brät diva qaku ngu namat maengäkt.”

²⁶ Näkt nasot ama ngärhäqyet da dävauung na ama qunäng dä saqi as kale ma Jisas aa mudäsaqongda va vät bä rhoqoräkt di qale ma Tomas kä na rha. Rhoqoräkt di saqi rha väs mät ama tmon mamär särhäm mes sokt di ma Jisas ka män bä qat mair mänguräp mä rha näkt ka qoar toqortäqyia,

“Qale ama bulap gem ngän.” ²⁷ Dä qa qoar nä ma Tomas toqortäqyia, “Ngi rhäk ngia rhäkka rhe dä ngi lu gua rhäqyiglem. Ngi rhäk gia rhäkt inamuk bä ngi rhäk mäni gu brät. Qale gi snängaiom ama udiom dap sa ngiat nanakt.”

²⁸ Dä ma Tomas ka muvät i qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska dä gu Ngämuqa!”

²⁹ Dä ma Jisas ka märhamän särhäm ga rhoqortäqyia, “Sa ngiat nanakt na ngo inguna äkt i sa ngia lu ngo. Ama modämne sävät iarhakt kärarhae i sa qaku rha lu ngo sokt di rhat nanakt.”

Ama Rharimini Qärqäni I Ma Jon Ga Säm Bä Rhakt Täkt Ama Abuk

³⁰ Näkt ma Jisas di qa mualat na angätmi ama rhäqäp ama muqunän ama nañis ngät da aa mudäsaqongda arhä saqong gärangätmi i sa qaku ngua säm a ngät pä rhakt täkt ama abuk. ³¹ Dap tangät täkt di sa ngua säm a ngät ivakt iva ngänät nanakt i ma Jisas di ma Kraisi ma Ngämuqa aa emga na qa bä va bä ba ngän na ama iar ama soktäm ngät nävät aa ngärhipki.

21

Väs Dä Ma Jisas Ge Ama Ngärhäqyet Da Udiom Aa Mudäsaqongda

¹ Nasot iangärhäkt dä saqi as päs dä ma Jisas bä aa mudäsaqongda rha lu qa vät ama namuqa aa rhäkt ma Taiberias kärakni i qosaqi i rhat tes ka i ama namuqa ma Galili. Näkt aa mänmänäs gem da di rhoqortäqyia. ² Ma Saimon Pita qä nä ma Tomas kärakni i rhat tes ka i ma Didimus i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di ama mäsaqaga näkt ma Nataniel nae ma Kana e ma Galili näkt ma Sebedi aa imiom näkt sävät aiomni ama mudäsaqongiomi di västämne na rha e. ³ Dä ma Saimon Pita qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo diva ngua rhet ngu rhon na ama väiu.”

Dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Va u rhet ut na nge.” Bä äkt i rha met bä rha muqun mät ama mlauski sokt di nävä iaqyäkt ama bängagi di qaku rha ar sä guani.

⁴ Bä nga rhoqoräkt i qunäga qunäga di sa qale ma Jisas i qat mair vät a qoan sokt di aa mudäsaqongda di qaku rha räm i ma

Jisas na qa. ⁵ Dä ma Jisas ka näs sävät a rha rhoqortäqyia, “Gua ruavek, nga qaku angän anga rhinäm?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Qaku.”

⁶ Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni rhon na angän väiuqi särhage na ama mlauski säda märmar dä va ngäni ar sa agung.”

Bä nga nasot i rha mualat toqoräkt dä sa qaku mamär vät a rha iva rhi ardrän na ama väiuqi savono sämät ama mlauski inguna nage ama rhinäm gärangätmi i masirhat na ngät.

⁷ Bä nga rha lu rhoqoräkt dä ama mudäsaqongga qärakni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär qa qoar nä ma Pita rhoqortäqyia, “Nak iak mit äkt di ma Engeska.” Bä nga rhoqoräkt i ma Saimon Pita qa nari qa i qä märhamän doqoräkt dä sa qa qop mäni nas na aa boiqi ama uui qi inguna rhoqoräkt di sa qa set däm gi nävät aa nas bä qa rhon na nas säp koep.

⁸ Dap arhani ama mudäsaqongda di rha väs aa rhäng mät ama mlauski i rhi rhardrän nä qä väiuqi qärakni i rhäqäp ki na ama rhinäm inguna rhoqoräkt di qaku gläius samit sävät a qoan. Sa na äkt i qale rha e bä samit sävät a qoan di qorhäs na ama levaet na ama ruvek da ama ngärhäqyisem da sägäk na ama mitaqäna.

⁹ Näkt nga rhoqoräkt i sa rha män mit pät a qoan dä rha lu ama rhinäm i qale ngät mät ama mudäbäs kärqosni i äs angärha ilännga qat dang näkt ama bretkäna. ¹⁰ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni rha agung anga rhinäm nävät kärangätmi i sa ngäna ar sä ngät.” ¹¹ Dä ma Saimon Pita qa veng sämät ama mlauski bä qa ardrän na ama väiuqi samit sävät a qoan. Ia qyäkt ama väiuqi di rhäqäp ki na ama rhinäm ama mor ngät i ama rhodäm sä ngät di ama ngärhäqyet da udiom na ama ruvek da ama ngärhäqyisem da dävauung. Rhoqoräkt di nak täqäp ama väiuqi mamär sokt di qaku bänmät na qi.

¹² Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni ang iva ngän däs.” Rhoqoräkt di qaku aung nävät ama mudäsaqongda qa mu aa snäng iva qä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Auge na nge?”

inguna sa rhat dräm i qa di ma Engeska.
¹³ Dä sa ma Jisas ka met sae dä qa rha ama bretkäna bä qa von da näkt kosaqi qa mualat toqoräkt sa ama rhinäm. ¹⁴ Rhos täkt di ma Jisas aa dāpguamek na äs ama mänmänäs sage aa mudäsaqongda nasot toqoräkt i qa märanas nämät ama tñäpki.

Ma Jisas Kä Nä Ma Pita

¹⁵ Näkt nga rhoqoräkt i rha mä s bä rhäksot dä ma Jisas ka snanbät sä ma Saimon Pita rhoqortäqyia, “Saimon ma Jon aa emga, nga ngätki i gia snäng bät a ngo masirhat mamär vät tärhärha rhäkt arhä väs?”

Dä ma Saimon ga muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Iei Engeska, sa ngiat dräm i sa gua snäng bät a nge.”

Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit bon gu sipsipkäna ama rhoes iva ngät täs.”

¹⁶ Dä saqi as ka snanbät sä qa bä maunmem doqortäqyia, “Saimon ma Jon aa emga, nga ngätki i gia snäng bät a ngo?”

Dä sa qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Iei Engeska, sa ngiat dräm i gua snäng bät a nge.”

Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit lu vät gu sipsipkäna.”

¹⁷ Näkt kosaqi ma Jisas ka snanbät sä ma Saimon iva madäpguamek toqortäqyia, “Saimon ma Jon aa emga, nga gia snäng bät a ngo?”

Bä nga rhoqoräkt dä ma Pita di qänäskänes ka masirhat inguna ma Jisas sa qa snanbät sä qa iva madäpguamek toqortäqyia, “Nga gia snäng bät a ngo?” Dä qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Engeska, sa ngiat dräm iarhongäkt moe dä ngiat dräm i gua snäng bät a nge.”

Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit bon gu sipsipkäna iva ngät täs. ¹⁸ Nguat tamän särhäm nge na ama engätki i sa rhoqoräkt i ama rhoemga na nge di ngiat donmät pät a nas dä ngiat tet parhäm gi snängaqa. Dap kre va ama sruqa na nge dä va ngi is ngia rhäqyisem bä va akni qat donmät pät a nge nakt kä rhoer nanokt nge sa äkt i qaku nani a nge iva ngi namet sae.”

¹⁹ Ma Jisas ka märhamän doqoräkt di na ama muqunäga sävät ma Pita aa tñäpki

qäraktni iva qä ñäp ivakt iva qä von ma Ngämuqa rha ama murhämeska na qi. Näkt nasot iangärhäkt aa enge dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit päs gua rhäng!”

Ma Jisas Kä Na Ama Mudäsaqongga Qärakni I Aa Snäng Bät A Qa Mamär

²⁰ Dä ma Pita qa rhong bät a nas dä qa lu ama mudäsaqongga qärakni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär i sa qat tet nasot a iom. Iaqäkt ama mudäsaqongga di iaqäkt kärak i sa qa an aa rhäng dä ma Jisas toqoräkt i rhat täs ma Pasova bä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngu lu va auge qä vodäm nge sävä gia ikkäna arhä rhäkt?” ²¹ Näkt nga rhoqoräkt i ma Pita qa lu qa dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Engeska, dap taerhak ama ruqa diva rhoqor mäniekt na qa?”

²² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ngakt bä nani a ngo iva qat däqäm bä dängdäng i evär däm ngo dä mäniekt bä qänäskänes nge sä qa? Mamär iva ngit päs gua rhäng.” ²³ Bä nga nävät tangät täkt aa enge dä vräs da ama enge ge ama qatnanaktpämda iva rhak täkt ama mudäsaqongga diva qaku qä nañäp. Sokt di ma Jisas di qaku qa qoar iva qaku qä nañäp dap kinak ka qoar toqortäqyia, “Ngakt bä nani a ngo iva qat däqäm bä dängdäng i evär däm ngo dä mäniekt bä qänäskänes nge sä qa?”

²⁴ Rhak täkt di ama mudäsaqongga qärakni i qä sameng sävät tärhong däkt bä qa di sa qa säm irhong. Näkt sa ut dräm i aa sameng di ama engätki na ngät.

²⁵ Näkt ma Jisas di qosaqi qa mualat na angättni ama lat masirhat. Ngakt bä vadi mai rhi säm a ngät moe dä nguut tu gu snäng i mamär iva qaku anga släqyimek pät ama ivätki moe nanokt ama abukkina qarangättni iva rhi säm iangärhäkt ama lat moe väm ngät.

Ama Ngangda Arha Lat

Ama Rhäväksäs

Ma Luk ka sām dakt täkt ama abuk. Bā qi di qosaqi qa sām bām gi sage ma Tiofilus.

Rhakt täkt ama unbem na qi ama abuk di ma Luk ka sām bām gi ivakt iva qā sameng sävät iarhongäkt kārquārhong i irhong ngā māranas nasot iomäkt ama qävälām gārquom i sa rhäksot nä ma Jisas aa lat dā aa rhisu. Bā Ama Ngangda Arha Lat di qi nasäng bāt ama qävälām gārquomni i ma Jisas kār qur a nas ta ama ruvek masirhat nasot iomäkt ama qävälām gārquom i qa māranas nāmāt ama tñäpki. Bā rhoqoräkt di sa ma Jisas ka qoar iva rhi rha ama qrot toqoräkt i sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qā rhäk pāt a rha bā va rhi sameng sävät a qa e ma Jerusalem bā säva ama ngärhäqyiom ma Judia dā ma Samaria bā sävät ama ivätki at tärhäkt moe. Bā rhäkt di ut lu ama sameng ama mär ngät i ngät dän bā sävät ama ivätki di rhoqoräkt.

Rhoqor ama narhoer qi ama abuk kāraktni i ma Luk ka sām bām gi di qosaqi va Ama Ngangda Arha Lat di sa qa sām maräkt sävät iarhongäkt kārquārhong i qat dräm mamär sävät irhong dā qosaqi qa slamär qa sameng sävät irhong. Ma ama rhäqāp nä imek di sa ma Luk ka sām masirhat nä ma Pita qā nä ma Pol bā sävät arhani arha enge. Iangärhäkt ama enge di angätni ngärhi sameng sävät ma Jisas dā angätni di ngät tamän sävät ani qarqāni iva ama ruvek tat tu arhä snäng sävät ini dā angätni di ngät tair sārha ama sameng ama mär ngät dā angätni di ngärhi su ama ruvek. Rhakt täkt ama abuk di qi rhoer nanokt ut iva urhit ta ama matnärhäm sävät ama qatnanaktpämda arha iar da ama märän maos maos angärha ron dā rhoqoräkt i ama ruvek ti sangäm na ut mavängam. Dā qosaqi qiat tamän sävät ama qatnanaktpämda arha lat kārangätni i ngät dän näva arhä ikkāna arha lat ama vu ngät sävät a rha angät tpäs bā ama rhodäm sa rha di qop ngärhi rhir vasāgos.

Ama Qävälāp Nasot A Ne

Ma Pita Näkt Ama Qatnanaktpämda E Vät
Ma Judia Näkt Namet Ma Judia (1-12)
Ma Pol Näkt Ama Qatnanaktpämda Nae
Ma Antiok Bā Sae Ma Rom (13-28)

Ma Ngämuqa Aa Mumänaris Na Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa.

¹ Tiofilus, pä gua abuk ama narhuir qi di sa ngua sām sävät iarhongäkt kārquārhong i mäqi ma Jisas ka nasäng iva qat tualat nä irhong dā qā nasäng iva qā su sävät irhong ² bā dängdäng sävät iaqäkt ama qunäga qarakni i sa ma Ngämuqa qa rha qa rhävit sa rhävono. Rhoqoräkt di nasot dā qa voda ama rhodrāp nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bā ba ama ngangda sä ma Ngämuqa aa lat kārarhani i sa qa armeng däm da.

³ Vät ama ruiom ama udiom na ama qunäng nasot aa märānga ama mor qa dā qar qur a nas gem da dā qat tualat na ama rhäqāp nä irhong gārquārhongni iva irhong ngärhi sameng i ngätki i ama ngät dāqām ga. Bā qat tamän sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm.

⁴ Bā nga rhoqoräkt i qale qa gem da dā qa von da rhä rhangät täkt ama enge na ama muqunäga rhoqortäqyia, “Qale ngän namet nae nāmāt ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem dap pa qale ngän nani ama vänbon gārangätni i mudu ama Ngätmamäk ka mumänaris na ngät kārangät i ngänät nari ngo i sa nguat tamän sävät a ngät. ⁵ Iangärhäkt dinguna ma Jon sa qā baptais pāt ama ruvek na ama rigi dap pa nasot ama marheka na ama qunäng dā va ngu baptais pāt a ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.”

Ma Jisas Ka An Dävit Säva Usäp

(1:6-8/Mat 28:16-20/Mak 16:14-18/Luk 24:36-49/Jon 20:19-23)

(1:9-11/Mak 16:19-20/Luk 24:50-53)

⁶ Bā äkt i nga rhoqoräkt i sa västämne na rha rhi nä ma Jisas dā rhi snanbät sä qa i rhi qoar toqortäqyia, “Engeska, nga rhoqor täkt diva saqi as ngia rhumämär na ama Israelqāna arhä muräktpäm?”

⁷ Dā qa muvät pāt a rha rhoqortäqyia, “Qoki qaku ngän angän gāni ianiäkt iva ngäni räm ama qunäng bā ama rhodäm gārangätni i sa ma Ngämuqa qa mu ngät

parhäm aa snängaqa maräkt. ⁸ Dap pa ngäni rha ama qrot toqoräkt i sa ama Qloqqa ama Qumärqumärqa qä rhäk pät a ngän bä va ngäni sameng sävät a ngo e ma Jerusalem bä säva ama ngärhäqyiom ma Judia dä ma Samaria bä sävät ama ivätki at tärhäkt moe.” ⁹ Bä nga qat tamän doqoräkt bä rhäksot dä släqyäs pa aa qar bä qa an dävit da arhä saqong bä ama eqoeqi qia ong ga da arhä saqong.

¹⁰ Bä qoki as tat nañäm säva usäp toqoräkt i qat tet pävit dä väs da ama ruiom masägos kärqiomni i in boi ama qulum ngät bä inät mair gem da. ¹¹ Dä ini qoar na rha rhoqortäqyia, “Aruvek näva ama ngärhäkta ma Galili, mäniekt bä ngänät mair täkt bä ngänät nañäm säva usäp? Rhak täkt ama ruqa ma Jisas kärak i sa ma Ngämuqa qa rha qa rhävit säda ama usäpki arha ron nagem ngän di qoki va evär däm ga rhoqor nas toqoräkt i ngän lu qa i qa an dävit säda ama usäpki arha ron.”

*Ma Matias Pa Qä Rha Ma Judas Aa Släqyäs Nasot A Qa
(1:18-19/Mat 27:3-10)*

¹² Nasot dä evär däm da bä sae ma Jerusalem näda ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip at täväs. Rha met sämät ama värhäm ama mor äm di ngi qoar qre i ama tmerhäs da ama kilomita näkt ama qäväläm angärha ron.

¹³ Bä nga rha män e ma Jerusalem dä dang däm da da ama vätkä aa ron sämät aomni ama qäväläm inavuk kärqomni i rhat tas e. Iarhakt kärarhae i qale rha e di ma Pita qä nä ma Jon dä ma Jems näkt ma Andru dä ma Filip näkt ma Tomas dä ma Bartolomyu näkt ma Matyu dä ma Jems ma Alfius aa emga näkt ma Saimon gäarakni i qa nämäni ama Selotkäna näkt ma Judas ma Jems aa emga.

¹⁴ Vasägos dä väspästämne na rha sa ama snängaqa ama sägäk ivakt iva rhi nän. Rhoqoräkt di rhi na ama evop näkt sävät ma Maria ma Jisas aa nanäk näkt sävät aa läktpek. ¹⁵ Dä vät iangärhäkt ama qunäng dä ma Pita qa mair mänguräp ama qatnanak-tpämda i ama guläñgi na rha di ngäkt kre ama ruvek ama ngärhäqyet da sägäk na rha moe. Näkt kä qoar toqortäqyia,

¹⁶ “Gua ruavek, ma Ngämuqa aa enge qarängätni i mudu sa rha säm a ngät di qoki va rhäkmamär na ngät parhäm ngät kärangät i nak sa mudu ma Devit ka märhamän bät a ngät nävät ama Qloqqa ama Qumärqumärqa sävät ma Judas i qa diva ama iska na qa bä bä iarhakt kärarhae iva rhi sangar ma Jisas. ¹⁷ Qa di ak na qa nämäni ut inguna qä na ut ut met sa ama sameng mät a vät. ¹⁸ Ma Judas di qa vodäm bät ama ivärhäm na ama ligär qarängätni i sa rha sek mä qa na ngät pät aa lat ama vu ngät angät tpäs. Qa veng nas pät iomäkt ama ivärhäm i qa säp na rhävuk nämät a leqäs i aa uväski qia er nanokt ka bä samäk dä vukdur va aa sarimgi bä vuk sa aa qusem sä dalek. ¹⁹ Ama ruvek moe e ma Jerusalem da nari rhoqor täkt sävät ma Judas bä äkt i rha mes iomäkt ama ivärhäm na arha enge i Akeldama di ama rharimini di rhoqortäqyia, ma Etki na ama Biaska.”

²⁰ Ma Pita qä qoar toqortäqyia, “Inguna ma Ngämuqa aa enge qarängätni i sa rha säm a ngät pa ama Abuk na ama Mabu di ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Mamär iva ama dungdung aa vätkä
bä va qale aung gat tas päp ga.’

Dä qosaqi ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Mamär iva aung gä rha iosäkt aa släqyäs
bä va qale ama nengäs da aa lang.’

²¹ Bä qoki rhoqor täkt di mamär iva urhi ar-
meng da aung anga gamoeqa nävät iarhakt
kärarhae i ma ut moe ut tet dä iangärhäkt
ama rhodäm moe angärha ron gärangätni i
ma Engeska ma Jisas sa qale qa qä na ut
²² mänasäng na äkt i ma Jon ga baptais pät
a qa bä dängdäng bät iomäkt ama qäväläm
gärqomni i ma Jisas ka an dävit ivakt iva
aung nävät tärhä rhäkt diva qoki qä na ut
ut tet sa ama sameng sävät ma Jisas i qa
märanas nämät ama tñäpki.”

²³ Bä äkt i rha mu ama gamuiom ama
udiom i ma Josep na qa ma Barsabas
kärakni i qosaqi rhat tes ka i ma Jastus
näkt sävät ma Matias. ²⁴ Näkt ta nän do-
qortäqyia, “Engeska, sa ngiat dräm mamär
na ama ruvek moe arhä mungäsäng.

Mamär iva ngi qur a ut i auge nävät tiom dächt di sa ngia armeng däm ga ²⁵ ivakt iva qä rha nasot sä rhangät täkt ama lat iva ama ngangga na qa iva qä rha ma Judas aa släqyäs kärqosni i ma Judas sa qa met nämät äs ivakt iva qa rhet sa äkt i qoki mänaris iva qa rhet sae.” ²⁶ Dä rha mualat parhäm arha morta arhä qärhong na ama armengdäm bä sa rha mon sä ma Matias sae sämäni ama ngärhäqyisem da sägäk na rha ama ngangda.

2

Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa Qa Män Bät Ma Pentikos Angät Kunäga

¹ Bä nga sädamär na ama qunäga qärakni i rhat tes ka i ma Pentikos dä sa ama qatnanaktpämda di västämne na rha vät ama ivärhäs ama sägos. ² Dä rha särmändäm masägos i rhat nari i arus i ngäkt kre ama laurqi ama qrot ki i qi e na rhävono inavuk bä qia rhäqäp ama vätki moe iaqyäkt kärakt i qale rha e i rhat muqun bäm gi. ³ Bä rha lu iangärhäkt kärangät i ngät toqor ama qoebañ na ama rhäptäpki qärangätni i vräsmät na ngät bä ngä muqun bät a rha moe ak dä ak na rha. ⁴ Rha moe di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäqäp ta na nas bä rhi nasäng i rhat tamän na arhani ama ruvek arha enge nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

⁵ Näkt toqoräkt di sa qale arhani ama Judaqäna e ma Jerusalem gärrarhani i ama engäktki na rha sage ma Ngämuqa qärrarhae i rha nävät ama ivärhimek moe. ⁶ Bä nga rhoqoräkt i rha nari i arus dä ama guläñgi na ama ruvek di väspästämne na rha bä rhit särmändäm bä adädän da masirhat inguna ak dä ak na rha di sävetka qat nari aa enge maräkt i qä qatnanaktpämda rhat tamän na ngät.

⁷ Bä qräk mät ta mamär dä rhi qoar toqortäqyia, “Rhärha rhäkt ama gamoe qärrarhani i rhat tamän doqoräkt di nak ama Galiliqäna. ⁸ Bä rhoqor täkt dä mäniekt bä ak dä ak nävät a ut di sa ut nari i rhat tamän na aurha enge maräkt? ⁹ Bä ut nari i rhat tamän na ama enge bä ba ama ruvek näva ama ngärhakt ma Partia näkt ma Midia näkt ma Elam näkt ma Mesopotemia näkt ma

Judia näkt ma Kapadosia näkt ma Pontus näkt ma Esia ¹⁰ näkt näva ama ngärhakt ma Frigia näkt ma Pamfilia näkt ma Isip näkt nävät ama qäväläp pa ama ngärhäktka ma Libia glaqot na ama värhäm ama mor äm ma Sairini dä arhani ama tmända näva ama värhäm ama mor äm mamär ma Rom. ¹¹ Iarhakt ama tmända di ama Judaqäna bä sävät ama ruvek kärarhani i sa rha näpgoer na nas sämäni ama Judaqäna. Dä qosaqi ut nari ama enge bä ba ama ruvek näva ama urqa ma Krit näkt näva ama ngärhäktka ma Arebia bä ut nari rha i rhi sameng na aurha enge maräkt sävät ma Ngämuqa aa lat ama qrot ngät.”

¹² Bä rha moe di qräk mät ta bä adädän da masirhat dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Ama rharimini mäniekt sä rhangät täkt ama lat?”

¹³ Dap arhani ama ruvek di nak tat tuma rha i rhi qoar toqortäqyia, “Iarhakt di sa rha nakt ama wain masirhat.”

Ma Pita Qa Sameng Bät Ama Guläñgi Na Ama Ruvek

¹⁴ Sökt di ma Pita qa mair ge ama ngangda bä qa sek aa eguinga bä qä sameng ba ama guläñgi nä qa ruvek toqortäqyia, “Aruvek nae ma Judia bä aingän moe qärrarhae i rhat tas e ma Jerusalem, dächt diva ngua rhuqunäga vät a ngän sävät tangät täkt ama lat kärangät i sa ngä märanas. Ngänät nari mamär na ama enge qärangätni iva nguat tamän bät a ngät. ¹⁵ Qale ngän du angän snäng i rhaerhärhae ama gamoe di sa rha nakt ama wain bä guani na rha i nak kop as nguna rhäkt di ama ngärhäqyet da levaet nä irhong bät duququs. ¹⁶ Dap tangät täkt ama lat kärangätni i sa ngä märanas di qärangät i ma Ngämuqa sa qa märhamän sävät a ngät nämät aa vämginaqa ma Joel toqortäqyia,

¹⁷ “Ma Ngämuqa qa qoaräs toqortäqyia, ‘Va vät ama dängdängini na ngät ama rhodäm dä va ngu rhor nä gu Qloqaqa sävät ama ruvek moe.

Bä va angän oes ama gamoe dä angän oes ama evop diva rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nagem ngo.

Dä va angäna evända ama gamoe diva rhit lu ama ñämñäm.

Dä va angän sru rha ama gamoe diva rhit lu ama masirhäm.

¹⁸ Bä qäqi va ngu rhor nä gu Qloqäqa vät iangärhäkt ama rhodäm sävät gua latta moe ama gamoe dä ama evop bä va rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nagem ngo.

¹⁹ Bä va ngua rhualat na ama lat kärangät i ngät dän masärmän mät ama leqäs dä ama muqunän mana vät ama ivätki. Ama biaska dä ama rhäptäpki dä ama rhämän bäm gi ama but-butki diva ngät täranas.

²⁰ Bä nga narhoer vä iaqäkt ama moräs na qa mas ama qunäga aa qamäs kärak iva ma Engeska qat tatnävämne na ama ruvek dä va bängangit pät ama qunäga aa saqong dap pa ama equngi diva qurät ki rhoqor ama biaska.

²¹ Näkt toqoräkt di guavek koe qärrahani i rhit näs sage ma Engeska diva maiar na rha.’ ”

²² Näkt sa ma Pita qä qoaräs na rha rhoqortäqyia, “Aruvek nae ma Israel, as ngäni nari rhaerhangät ama enge. Ma Jisas nae ma Nasaret di ama ruqa qäarakni i sa ma Ngämuqa qa qur a ut täm ga mamär i qa di sa qa män nagem ga nage aa lat ama nañis ngät dä ama lat kärangätni i ngät dän masärmän dä ama muqunän. Rhangät täkt di sa ma Ngämuqa qa mualat na ngät nä ma Jisas mänguräp mä ngän bä rhoqoräkt di sa ngänät dräm a ngät. ²³ Rhak täkt ama ruqa di sa rha vodäm ga bä ba ngän näkt aingän bä sävät ama ruvek ama vu rha masirhat sa arhä matnärhäm di sa ngän moe ngän beng ga i ngäna edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa. Rhangät täkt moe ama lat di varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa bä qa di sa qat dräm doqoräkt narhoer va angät kamäs. ²⁴ Sokt di ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki bä qa muisiska vät a qa nämät ama ruanini qärqäni i ama tñäpki inguna qaku mamär vät ama tñäpki iva qi nasangar säva aa rhäng. ²⁵ Inguna

mu du ma Devit ka märhamän sävät ma Jisas toqortäqyia,

“ ‘Nguat lu ma Engeska i qa e vä gu qamäs pasägos.

Bä qaku mamär vät ama ruvek iva rhi namäqäne dä mamär na ngo inguna qa e gem ngo.

²⁶ Bä nga rhoqor täkt dä märmär gem ngo bä ngu qok dä nguat tamän bät ama enge na ama märmärgem bä qosaqi va mämae vät gu släqyige mamär va aa luvät

²⁷ inguna nge diva qaku ngi namet daqule ngo va ama ñäpta arha ivärhäs bä qosaqi va qaku ngi naqyiradeng nä gi Qumärqumärqa aa släqyige bä va säkt täm ige.

²⁸ Dä sa ngia muqunäga vät a ngo sa ama is säva ama iar ama sok täm ngät bä va ngi rhäqäp ngo na ama märmärgem masirhat nä gi qäranas.’ ”

²⁹ Dä ma Pita qä qoar toqortäqyia, “Gua ruavek, mamär vät a ngo iva ngu qoar na ngän mamär na ama engätki i ama ngätmamäk ma Devit di sa qa ñäp bä rha mu aa släqyige mät ama liqi bä iaqyäkt aa liqi di qop as kia e gem ut bä dängdäng däkt. ³⁰ Sokt di qa di akni na qa qäarakni i ma Ngämuqa aa vämginaqa bä qat dräm i ma Ngämuqa sa qa musärhämes iva qa rhu ma Devit anga aka nämäni aa enevaqi mugas nasot kärak iva qä rha ma Devit aa vitnaqa aa mämugunäs nasot a qa.

³¹ “Bä nga rhoqoräkt dä ma Devit di qat dräm i rhangät täkt ama lat diva ngä rhäranas narhoer bä äkt i qa märhamän sävät ma Krais aa tñäpki iva nasot diva qa rhäranas nämät ama tñäpki dä va qaku ma Ngämuqa qä namet daqule qa va ama ñäpta arha ivärhäs bä qop pa qaku qä naqyiradeng na qa bä va säkt ta aa släqyige. ³² Rhak täkt ma Jisas di iaqäkt kärak i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki bä aiut moe rhäkt di sa ut lu mamär nä iaqyäkt ama engätki i qa märanas bä ama iar qa.

³³ “Bä ma Jisas di qa märanas näkt ka an dävit sa rhävuk säda ama usäpki arha ron bä qa e dä ma Ngämuqa aa märmär bä sa

qa rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa nage ama Ngätmamäk kärakni i mudu qa mumänaris iva qä von ma Jisas täm ga. Bä rhäkt di sa ma Jisas ka von dä iaqäkt ama Qloqaqa bä ba ut bä qat täranas nä rhangät täkt ama lat kärangät i ngänät lu ngät bä ama enge qärangät i ngänät nari ngät.

³⁴ “Näma dä ma Devit di qaku qa an dävit sa rhävuk sokt di qa qoar toqortäqyia,

“Ma Ngämuqa qä qoar nä gua Engeska rhoqortäqyia,

“Ngia rhuqun dä gu märmär bä qale nge e

³⁵ bä dängdäng iva ngua rhän näp gia ikkäna arhä väs bä va rha rhän i ama laiqa na rha nanokt gia qäriglem.”

³⁶ Dä soknga mamär iva ama Israelqäna moe diva qunäga vät a rha rhoqortäqyia, ma Jisas kärakni i sa ngäna edämsäs pät a qa di qa di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva aurha Engeska bä ma Kraiss na qa.”

³⁷ Bä nga ama ruvek ta nari rhoqor täkt dä ama enge ngä qut da arha ron dä rhi snanbät sä ma Pita qä na arhani ama ngangda rhoqortäqyia, “Aurha ruavek, ngu lu mamär iva ut mäšana?”

³⁸ Dä ma Pita qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ngän moe asägäk asägäk diva ngi näpgoer na nas nämät angäna vuirhong näkt pa ngäni rha ama baptais nävät ma Jisas ma Kraiss aa ngärhipki dä va ma Ngämuqa va qä qyiradeng na angäna vuirhong näkt pa ngäni rha ama vänbon na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. ³⁹ Rhangät täkt ama mumänaris di ngät bä ba ngän dä bä ba angän oes dä bä bä iarhakt kärarhae i qale rha gläius dä bä bä qararhani moe iva ma Engeska aut Ngämuqa qä rhar sä rha sagem mes.”

⁴⁰ Ma Pita qät don sävät ama ruvek mauiu dä qat naing bät a rha i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngän dumaiar nas nämät tit täkt ama qoengait ama vu it.”

⁴¹ Bä iarhakt kärarhae i rha mat maengäkt sä ma Pita aa sameng di rha baptais pät a rha bä rhoqoräkt di ngäkt kre ama dävaung ama tausengäna na ama ruvek ta män sae sämäni ama qatnanaktpämda.

Ama Qatnanaktpämda Di Väspästämne Na Rha Vasägos

⁴² Bä rha vodäm mes säda ama ngangda arhä rhisu angärha ron bä vasägos dä väspästämne na ama qatnanaktpämda moe bä rhat täs dä rhi nän. ⁴³ Ma Ngämuqa di qat tualat na ama lat masirhat kärangätäni i ngät dän masärmän bä sävät ama muqunän nävät ama ngangda arha lat bä ama ruvek moe e ma Jerusalem di qräkräk mät ta masirhat toqoräkt. ⁴⁴ Bä iarhakt moe ama qatnanaktpämda di vasägos dä väspästämne na rha sa ama snängaqa ama sägäk dä rhit bon na ne rha arhä qärhong moe. ⁴⁵ Dä rhit boda arhä qärhong dä arhä gunän nani ama ligär bä rhat tatmät na ngät ba ne varhäm sävetka aa tläqa. ⁴⁶ Dä vät ama qunäng moe dä rhit täqäs däm ne i väspästämne na rha va ama ansäspämgi ama mor qi dä väspästämne na rha va ama vät asägäk asägäk bä rhit bonmät na ama bret näkt tat täs sa ama märmärgem dä sa ama snängaqa ama räkt ka. ⁴⁷ Bä ama ruvek di rhi nänsäs sage ma Ngämuqa dä ama ruvek moe di märmär gem da nävät ama qatnanaktpämda. Näkt pät ama qunäng moe asägäk asägäk di iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa qat tumaiar ta di qat tu rha sae sävät ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda.

3

Ma Pita Qa Mumäräs Pät Ama Vävarhämga

¹ Vät akni ama qunäga dä ma Pita qä nä ma Jon in det pävit säva ama ansäspämgi ama mor qi inguna rhoqoräkt di ama qäväläm na ama nän bät ama dägvarhong säpbängang. ² Dap toqoräkt di ama ruvek tit ta akni ama ruqa qarakni i mudu rha sa qa i ama väva rhäm ga bä sämät ama ansäspämgi ama mor qi arha edäbäs kärqosni i rhat tes äs i ma Mär Qi ama Nämñämgi. Rhat tu qa e vät ama qunäng moe ivakt iva qä nän da ama ligär nage iarhakt kärarhae i rhat don iva säva ama ansäspämgi ama mor qi.

³ Bä nga qa lu ma Pita qä nä ma Jon i qorhäs iva in don säva ama ansäspämgi ama mor qi dä qa nän sävät a iom nani

anga ligär. ⁴Dä ma Pita qä nä ma Jon in ñäm maräkt sävät a qa näkt ma Pita qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngi ñäm sävät a un.”

⁵Bä äkt i qä vävarhämga qa ñäm sävät kärqiom masirhat i qat tu aa snäng iva qä rha guani nagem iom. ⁶Dap kinak ma Pita qa qoar toqortäqyia, “Qaku gu nga ligär dap pa ngu von nge rha agini qärqäni i ini nga e gem ngo. Di nävät ma Jisas ma Krai nae ma Nasaret aa ngärhipki di ngiat tet.”

⁷Näkt ka sangar aa märmäret näkt ka mair na qa namäk dä qop äkt dä ma Ngämuqa qa sämaqrot nä qa ruqa aa qar. ⁸Dä qop ka rhon na nas namäk bä qa mair näkt kä nasäng i qat tet. Dä qa met kä na iom säva ama ansäspämgi ama mor qi bä qat tet dap kät don na nas dap kä nänsäs sage ma Ngämuqa. ⁹Bä nga ama ruvek moe rha lu qa i qat tet dap kä nänsäs sage ma Ngämuqa ¹⁰dä rha räm a qa i nak kop ama sägäk na qa ama ruqa iaqäkt kärak i vasägos dä qat muqun dap kä nän ama ruvek ta ama ligär mät ama ansäspämgi ama mor qi arha edäbäs kärqosni i rhat tes äs i ma Mär Qi ama Nämñämgi. Rha lu rhoqoräkt dä qräk mät ta masirhat dä rhat tu arhä snäng masirhat sävät ama lat kärangätni i sa ngä märanas pät a qa.

Ma Pita Qa Sameng Ba Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

¹¹Bä rhoqoräkt i qat nangärhäkt dä ma Pita qä nä ma Jon dä ama ruvek moe di qräk mät ta masirhat dä rha ang masirhat sagem da vät ama ansäspämgi arha ivärhäm at käväläm gärqomni i rhat tes äm i ma Solomon Aa Suqulap. ¹²Bä nga ma Pita qa lu ama ruvek toqoräkt dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aruvek nae ma Israel, mäniekt bä qräk mät ngän nävät tangät täkt ama lat? Mäniekt bä ngänät lu ut masirhat? Varis ngän du angän snäng i aiut nävät aut krot maräkt ura nävät aurha iar ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong bä mä rhak täkt ama ruqa bä va qat tet. ¹³Iaqäkt ma Ngämuqa qarak i ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa bä qosaqi qarak i aurha morta arhä Ngämuqa na qa di sa qa vuk sa ama murhämeska vät aa latka ma Jisas. Qa di sa aingän ngän bodäm ga iva rhi veng ga bä

ngän goer qa ge ma Pailat dap sokt di ma Pailat sa qa muräkt iva qä rhäväkt sä qa.

¹⁴“Sa ngän goer iaqäkt kärak i ama Qumärqumärqa Mamär dä ama Räkka na qa dap kinak ngän nän ma Pailat iva qä rhäväkt sa akni ama ruqa qarakni i qat dräm gä veng. ¹⁵Bä ngän beng ama iar angät tarebäm gäarakni i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki bä sa ut lu iangärhäkt ama lat toqoräkt. ¹⁶Rhak täkt ama ruqa qarak i ngänät lu qa bä ngänät dräm a qa qarak i sa märäs pät a qa bä ama qrot pät a qa di nak märäs pät a qa nävät ama qatnanakt mäni ma Jisas aa ngärhipki. Bä sa ngänät dräm doqoräkt dingtona iangärhäkt ama lat di sa ngä märanas mänguräp mä ngän moe.

¹⁷“Gua ruavek, rhäkt di sa nguat dräm i sa ngän mualat nä iangärhäkt ama lat ama vu ngät sä ma Jisas di rhoqoräkt di qaku qunäga vät a ngän mamär sä iangärhäkt bä qosaqi angän narhoerta. ¹⁸Sokt di iangärhäkt ama lat di sa ngä märanas ivakt iva ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu qa märhamän bät a ngät mät aa vämginarha moe diva rhäkmamär na ngät. Iangärhäkt ama enge di ngät tamän i ma Krai diva qa rhon säda ama märänga ama mor qa aa ron. ¹⁹Bä äkt iva ngäni näpgoer na nas näkt pa ngäni rhong sävät ma Ngämuqa ivakt iva qä qyiradeng na angäna vuirhong dä ama qäväläm na ama mämaevät ama mär äm diva äm ngä rhän nage ma Engeska. ²⁰Dä va qä rhäk nä ma Krai bä ba ngän gäarakni i ma Jisas kärak i mudu ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa bä ba ngän. ²¹Mamär iva qale ma Jisas tävono da ama usäpki arha ron bä dängdäng iva iangärhäkt ama lat moekt kärangät i mudu ma Ngämuqa qa märhamän bät a ngät nämät aa vämginarha diva qa rhumamär na ngät.

²²“Rhoqor ma Moses i qa qoar toqortäqyia, ‘Va ma Engeska ma Ngämuqa va qä vuk sa akni aa vämginaqa bä ba ngän nä mänguräp angäna ruvek kärakni iva qa rhoqor ngo bä va ngänit päs iangärhäkt aa enge angärha rhäng moekt kärangät i qat tamän bät a ngät ba ngän. ²³Bä aung gäarakni i qaku qat nari nämät ka diva qäbäs na qa nä mänguräp ma Ngämuqa aa ruvek.’

24 “Bä ngäkki i iarhakt moe ma Ngämuqa aa vämginarha qärrarhae i mänasäng nävät ma Samuel bä inamak di rha märhamän sävät tangät täkt ama rhodäm. 25 Aingän di bä ba ngän nä ma Ngämuqa aa vämginarha arhä mumänaris näkt ama rharesbane angät modämne di ngät bä ba ngän gängätni i sa mudu ma Ngämuqa qa mualat na ngät kä nä ma Abraham gängät i ngät tamän doqortäqyia, ‘Va nävät gia enevaqi diva ngua rhodämne na ama ruvek moe vät ama ivätki.’ 26 Nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa märanas na aa latka dä qa er qa rhäk na qa sagem ngän ivakt iva qa rhodämne na ngän i qä näpgoer na ngän asägäk asägäk nämät sävetka aa lat ama vu ngät.”

4

Ma Pita Qä Nä Ma Jon In Mair Da Ama Narhoerta Arhä Saqong

1 Bä as nga rhoqoräkt i ma Pita qä nä ma Jon in damän särha ama ruvek dä ama Judaqäna arhä priskäna näkt ama narhoerqa ba ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspängi ama mor qi näkt sävät ama Sadyusiqäna rha män gem iom. 2 Nak arusus pät a rha masirhat inguna ama ngangda di rhi su ama ruvek dä rhi sameng i ma Jisas ka mu ama iska ivakt iva ama ruvek pa rhit näp näkt pa nasot dä va rha rhäranas. 3 Bä äkt i rha sangar ma Pita qä nä ma Jon näkt ta mu iom ba ama tpäskiarharhäng iva sa duququ dä va rha rhuqun sä iom i sa nguna bängängäs. 4 Dap ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rha nari ama ngangda arha enge di rhat nanakt na ngät bä ama rhodäm sa ama gamoe di ngä män bät ama ngärhäqyet ama tausengäna.

5 Qale bä nga duququ dä ama narhoerta dä ama morta bä ba ama Judaqäna näkt sävät ama Skraipkäna di sa västämne na rha e ma Jerusalem. 6 Dap mänguräp mä rha di qale ma Anas ama pris ama vit na qa näkt sävät ma Kaiafas kä nä ma Jon gä nä ma Aleksander näkt sävät arhani ama gamoe moe nämäni ama pris ama vit na qa aa qärhae. 7 Bä nga rhoqoräkt i sa rha mair nä ma Pita qä nä ma Jon da arhä saqong dä rhi nasäng i rhi snanbät sä iom

doqortäqyia, “Auge qa von en da ama qrot bä nävät auge aa ngärhipki dä in mualat nä iangärhäkt ama lat?”

8 Dä ma Pita di rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Aingän ama narhoerta ba ama ruvek bä sävät a ngän ama morta, 9 ngakt bä nga rhäkt di ngän mair na un ba ama muräkt nävät ama lat ama mär ngät kärangätni i ngä märanas pät tärhak ama vävarhämga dä ngäni snanbät sä un i qa rha ama mumäräspät toqor mäniekt 10 diva un duqunäga vät a ngän aingän ama ruvek moe nae ma Israel toqortäqyia, erhak täkt ama ruqa qarak i sa märäs pät a qa bä qat mair da angän saqong di nak ka rha ama mumäräspät nävät ma Jisas nae ma Nasaret ma Kraias aa ngärhipki iaqäkt kärak i sa ngäna edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa bä qarak i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki. 11 Iaäkt di ama duiqa qarak i mudu aingän gärrarhae i ngänät dräm ngänit täk pät ama vät ngän mer mä qa di nak kärak iaqäkt i rhäkt di ama qrot ama vätki nagem ga qarak i qat sangar a qi moe. 12 Qaku ngi namän bät ama mumaiar ge aung saqi as inguna qaku agukt anga ngärhipki rhe vät ivät kärakni iva urhit ta ama mumaiar nävät a qi.”

13 Bä nga rha lu rhoqoräkt i ma Pita qä nä ma Jon di ama qaräräk iom sa ama enge sokt di ama ruiom nämät a vät kärqiomni i sa qaku in su sävät ma Ngämuqa aa Muräkt pa anga rhisu dä qräk mät ta dä qunäga vät a rha i nak tiom däkt di sa mudu di qali liom ge ma Jisas. 14 Dap kaku arha anga enge sävät a iom inguna rhat lu qa ruqa qarak i sa qa rha ama mumäräspät i qat mair e gem iom.

15 Bä äkt i rha rhäk na iom iva as puk sä iom nädä ma Sanedrin arhä saqong dä rhi nasäng i rhat tamän särhäm ne sävät a iom. 16 Dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Va ut mäšana nä rhiom däkt ama ruiom inguna ama ruvek kärarhani i rhat tas e ma Jerusalem di rhat dräm i in mualat na ama enges ki ama muqunängi bä qaku mamär vät a ut iva ut narhäqyas na qi? 17 Dap nga nani a ut iva qale vräspräs da ama enge imono ge ama ruvek dä sa u rhugem iom iva qale in natmärhamän sävät guavek nä

ma Jisas aa ngärhipki.” ¹⁸ Bä äkt i rha mes iom saqi as savuk dä rha mugem iom iva sa qale in damän bä va qale ini su ama ruvek sävät iaqäkt ma Jisas.

¹⁹ Sökt di ma Pita qä nä ma Jon in muvät i ini qoar toqortäqya, “Mamär iva ngän datnävämne mamär ivar ama mär dä ma Ngämuqa aa saqong iva un det nasot angäna enge ura va unät nari nämät ma Ngämuqa. ²⁰ Inguna qaku mamär vät a un iva mänadin däm un bä va qaku un natmärhamän bät agirhong gärqärhongni i sa un lu irhong bä un nari irhong.”

²¹ Näkt nasot angätäni arha enge na ama mugem bä ba iom dä rha rhäväkt sä iom. Inguna qaku mamär vät a rha iva rha rhän bät anga iska ivakt iva rhi sangäm na iom dinguna nävät ama ruvek moe qärrarhani i rhi nänsäs sage ma Ngämuqa nävät kärangätäni ama lat i sa ngä märanas. ²² Rhi nän sä ma Ngämuqa di nak nguna qarak ka ruqa i qa rha ama mumäräspät di aa qoeo ngä met e na ama ruiom ama udiom.

Ama Qatnanaktpämda Rhi Nän Iva Ama Qraräkta Na Rha Sa Arhä Sameng

²³ Bä nga nasot i rha rhäväkt sä iom dä ma Pita qä nä ma Jon in met bä sage ina ruavek dä in sameng bä ba rha nä iarhongäkt moe qärqärhong i ama priskäna ama moräs na rha dä ama morta rha märhamän särhäm iom nä irhong.

²⁴ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha moe västämne na rha sa ama nän sage ma Ngämuqa. Bä rhi nän doqortäqya, “Sökt nge ma Engeska ma Ngämuqa, sa ngia säm ama usäpki bä ama ivätki bä ama garäska näkt sävät iarhongäkt moe qärqärhong i qali lirhong e väm ngät. ²⁵ Aut mamäk ma Devit kärakni i gia latka na qa di mudu ngia märhamän nä gi Qloqaqa ama Qumärqumärqa mät aa vämgi rhoqortäqya,

“Mäniäkt bä ama Jentailqäna di sa rha mair na nas

dap ama ruvek di sa rha rhäkmu na arhä snängaqa ama suk pa aa qamäs iva sävät ma Engeska ma Ngämuqa?

²⁶ Ama vitnarha nävät ivät di sa rha märanas sa arhä qrot

dä ama tpäskinarha di sa västämne na rha
iva sävät ma Engeska dä sävät aa Muqunänbärhaqa ma Kraiss.’

²⁷ Bä qoki rhäkmmär i ma Herot näkt ma Pontius Pailat pästämne na iom in na ama Jentailqäna näkt sävät ama ruvek nae ma Israel näp tom däkt ama mor äm ama värhäm. Sa västämne na rha ivakt iva rha rhäranas sävät gi qumärqumär qa mamär ama latka ma Jisas kärakni i mudu ngia muqunän bät a qa. ²⁸ Bä rhäkmmär i rha mualat na agirhong gärqärhongni i mudu ainge ma Ngämuqa gi snängaqa bä gi qrot ngä rhares iva irhong ngä rhäranas.

²⁹ “Engeska, rhäkt di mamär iva ngiat lu arhä mugem dap pa ngi von ut gia latta rha ama qrot ivakt iva ama qraräkta na ut iva urhi sameng nä gia enge. ³⁰ Dap mamär iva ngit täk ngia rhäqyet iva et ngät tumäräspät dä va et ngät tualat na ama muqunän ama nañis ngät dä ama lat kärangätäni i ngät dän masärmän nävät gia latka ama qumärqumär qa mamär ma Jisas aa ngärhipki.”

³¹ Bä nga rhi nän bä rhäksot dä vrän bät iosäkt ama ivärhäs kärqos i västämne na rha e. Bä rhäqäp ta moe na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä ama qraräkta na rha i qoki as ti sameng nä ma Ngämuqa aa enge.

Ama Qatnanaktpämda Rhit Bon A Ne Rha Arhä Qärhong

³² Ama qatnanaktpämda di sa ama sägäk na rha vät arhä snängaqa. Bä qaku aung gä naqoaräs i aa qärhong di qoki qa aa qärhong maräkt dap tat tatmät na arhä qärhong bä ba ne. ³³ Ama ngangda di rhi sameng nävät ama mor ngät ama qrot sävät ma Engeska ma Jisas kärakni i qa näp bä ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki näkt ama rhäk täm gi ama nämsävätki di qia e vät a rha moe. ³⁴ Bä qaku anga ruvek kärarhani i rhit läk e mänguräp mä rha inguna mät amekni di iarhakt kärarhae i arha ivärhap bä arha vät di rhit bodäm ngät näkt tit ta iangärhäkt ama ligär ³⁵ bä rhat tu ngät mäk säng ama ngangda arha qar dä rhat tatmät na ngät bä ba auge qarak i qät läk.

³⁶ Qale akni ama ruqa e qarakni i rhat tes ka i ma Josep karak i qa nava ama urqa ma Saiprus näkt ka nämäni ama enevaqi i ma Livai. Qa di qosaqi ama ngangda rhat tes ka i ma Barnabas. Iaqqäkt ama ngärhipki at tarimini i ama ruqa qarakni i qat dräm gät täsläp pät ama ruvek. ³⁷ Iaqqäkt di qa voda aa etki näkt ka rha iangärhäkt ama ligär bä qa mu ngät mäk säng ama ngangda arha qar.

5

Ma Ananias Kä Nä Ma Safaira

¹ Dap toqoräkt di akni ama ruqa qarakni i rhat tes ka i ma Ananias kä na aa egutki ma Safaira di qosaqi in boda aina ivärhäm. ² Näkt iangärhäkt ama ligär di ma Ananias ka mu aomni ama qäväläm säng aa rhäng bä aa egutki di qiat dräm doqoräkt dap ka män sa aomni ama qäväläm bä qa mu äm säng ama ngangda arha qar.

³ Sökt di ma Pita qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ananias, mäniekt bä ma Sämgä qa rhäqäp gi snängaqa bä rhoqoräkt di sa ngia iras ta ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä ngia mu aomni ama qäväläm bä ba nas nävät ama ligär moe qarangätni i sa ngia rha ngät pät ama ivärhäm? ⁴ Gusna iomäkt ama ivärhäm di qoki nge gia ivärhäm doqoräkt i as kaku ngia vodä bäm? Bä gusna rhoqoräkt i ngia vodä bäm di iangärhäkt ama ligär moe diva nge ngia rhet parhäm gi snängaqa sä ngät? Näkt mäniekt bä ngia mualat toqoräkt? Sa qaku ngia iras ta ama ruvek dap kinak sa ngia iras tä ma Ngämuqa.”

⁵ Bä nga ma Ananias ka nari rhoqor täkt dä arpus na qa samäk bä qa ñäp bä ama tlenga ama mor qa qa rhäqäp iarhakt moe qärrarhae i rha nari sävät iangärhäkt ama lat karingät i sa ngä märanas. ⁶ Bä äkt i ama evända rha män bä samuk bä rha ong bät aa släqyige näkt puk sä rha sä ige bä rha sasärhäm ige.

⁷ Nasot ama auaqäna ama dävauung dä aa egutki qia mon sae dap kaku qiat dräm nä iangärhäkt ama lat karingät i sa ngä märanas. ⁸ Dä ma Pita qa snanbät sä qi rhoqortäqyia, “Ngi qoar na ngo, nga rhangät täkt ama ligär angät saqong di rhangät täkt

karingät i ngi nä ma Ananias in da ngät pät ama ivärhäm?”

Dä qia muvät toqortäqyia, “Ari, ama ligär angät saqong iangärhäkt.”

⁹ Dä ma Pita qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngi nä gia egutka in dares ba ne iva ini iras tä ma Ngämuqa aa Qloqaqa? As ngi lu! Iarhakt kärarhae i sa rha sasärhä gia egutka di sa rha män bä iarha namäk mät ama tmongi näkt kosaqi va rhi rha nge sä dalek.” ¹⁰ Dä qop pät iomäkt ama qäväläm dä arpus na qi mäk säng aa qar bä qia ñäp.

Bä nga ama evända ama gamoe rha mon savuk bä rha män bät a qi i sa qia ñäp dä rha rha qi sä dalek näkt ta met sä qi bä rha sasärhäm gi vät arha egutka aa rhäkt. ¹¹ Ama qatnanaktpämda moe bä sävät arhani qärrarhani i rha nari sävät iangärhäkt ama lat karingät i sa ngä märanas di rhäqäp ta na ama tlenga ama mor qa.

Ma Ngämuqa Qa Mualat Masirhat Na Ama Muqunän Dä Ama Lat Karingätni I Ngät Dän Masärmän Nävät Ma Pita

¹² Ma Ngämuqa sa qat tualat na ama muqunän ama nañis ngät masirhat dä ama lat masirhat karingätni i ngät dän masärmän nävät ama ngangda arha lat mänguräp ama ruvek. Bä iarhakt moe di vasägos dä väspästämne na rha sa ama snängaqa ama sägäk pät ama ansäspämgi arha ivärhäm at käväläm gärqomni i rhat tes äm i ma Solomon Aa Suqulap. ¹³ Dap ama ruvek kärarhani i qaku ama qatnanaktpämda na rha di rhit bon da ama märmärgem ama mor ngät sage ama qatnanaktpämda dä rhit kutdrir masirhat sävät a rha sökt di qaku aung nävät a rha di nani a qa iva däktgyäm ga mäni rha inguna rhit len.

¹⁴ Dap masirhat bä masirhat na ama gamoe dä evop kärarhani i rhat nanakt nä ma Engeska di rhat dän sae sävät ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda. ¹⁵ Bä nävät iarhongäkt moe qärqärhong i irhong ngä märanas dä masirhat ama ruvek ta män sa ama rämgivärharha sävät ama isitnäk angä rhäkt mät ama värhäm ama mor äm bä rha mas na rha vät arhä lai dä ama rhat-dingitnäk ivakt iva qäqi ma Pita aa iauski qit täk pät guavek nävät a rha rhoqoräkt i

qat tet e na rha. ¹⁶ Qosaqi ama rhäqäp na rha ama ruvek ta män nämät ama värhap e namet ma Jerusalem sa arha rämgi värharha dä iarhakt kärarhae i ama iaus ngärhi slava na rha bä qop märäs pät a rha moe.

Rha Sangar Ama Ngangda Näkt Kosaqi Rha Muisiska Vät a Rha

¹⁷ Dä ama pris ama vit na qa qa mair qä na ama ruvek moe qärrarhani i rha e gem ga qärrarhani i ama Sadyusiqäna di sa rhäqäp ta na ama snängaqa ama vu qa sävät ama ngangda. ¹⁸ Dä rha sangar a rha bä rha mu rha va ama tpäskiarharhäng. ¹⁹ Sokt di nga nävä iaqyäkt ama bängagi dä ama ensel nage ma Engeska qa män bä qa rhar mät ama tmon ba ama tpäskiarharhäng näkt ka er nanokt ta sä dalek. ²⁰ Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngän det bä ngän dair va ama ansäspämgi ama mor qi bä va ngäni sameng ba ama ruvek nä iarhongäkt moe sävät tangät täkt ama iar ama iaräs na ngät.” ²¹ Bä nga nasot i rha nari rhoqoräkt dä rha mon säva ama ansäspämgi ama mor qi rhoqoräkt i qunäga qunäga bä rhi nasäng i rhi su ama ruvek.

Bä nga qä pris ama vit na qa qä na aa näsängarharhängda rha män dä rha mes ama mämugunäs na ama morta moe bä ba ama Israelqäna ma Sanedrin näkt ta rhäk na ama enge säva ama tpäskiarharhäng iva rha rhän sa ama ngangda. ²² Sokt di nga rhoqoräkt i rha män mäk pa ama tpäskiarharhäng dä qaku rha män bät ama ngangda. Dä soknga evär däm da bä rha muqunäga ²³ i rhi qoar toqortäqyia, “Ut män bät ama tpäskiarharhäng i sa rha väs mamär väm gi dä ama ulaqimärharhärhäkt di rhat mair mät ama tmon dap nga ut tar ama tmon dä qaku ut män bät aung buk pa vät.” ²⁴ Ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama narhoerqa ba ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämgi ama mor qi di nga rha nari rhoqoräkt dä adädän da masirhat dap tat tu arhä snäng masirhat i agi a lat diva ngä rhäranas nasot.

²⁵ Näkt mamär dä akni ama ruqa qa män bä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “As ngäni lu! Iarhakt ama gamoe qärrarhae i sa ngän mu rha va ama tpäskiarharhäng di rhäkt di rhat mair va ama ansäspämgi ama mor qi

bä rhi su ama ruvek.” ²⁶ Dä qä narhoerqa bä ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämgi ama mor qi qä na arhani aa narhoerta rha met nani a rha. Sokt di qaku rha met sa anga ulaqi inguna rhit len ama ruvek i varis ti narhumät na rha na ama dui.

²⁷ Bä nga rha män bät ama ngangda dä rha met sä rha bä rha mair na rha dä ma Sanedrin arhä saqong ivakt iva ama pris ama vit na qa qä snanbät sä rha. ²⁸ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ut bon ngän da ama qrot ngät ama mugem iva qale ngäni su sävät ma Jisas. Sokt di qop ngän bräs da angän disu e vä ma Jerusalem moe bä nani a ngän masirhat iva aiut diva ngi qoar qre i ama rharimini na ut sä ma Jisas aa tñäpki.”

²⁹ Sokt di ma Pita qä nä qärrarhani ama ngangda rha muvät i rhi qoar toqortäqyia, “Qoki va ut nari nämät ma Ngämuqa dap pa qaku rha ama ruvek. ³⁰ Ma Jisas kärakni i sa ngän beng ga qarak i ngäna edämsäs pät a qa sämäni ama ngämuga di aurha morta arhä Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki. ³¹ Näkt ma Ngämuqa qa sek sä ma Jisas säda aa märmär i aut narhoerqa na qa dä aut Mumaiar bä nävät tom däkt dä märmärsäs ge ama Israelqäna iva rhit näpgoer na nas näkt pa ma Ngämuqa qät kyiradeng na arha vuirhong. ³² Bä sa ut lu rhangät täkt ama lat bä qosaqi ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat lu ngät iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa vodäm ga bä bä iarhakt kärarhae i rhat nari nämät ka.”

³³ Bä nga rha nari ma Pitaqäna arha enge dä uraqi da arha ron masirhat bä nani a rha iva rhi veng da. ³⁴ Sokt di ama Farisiqa qarakni i rhat tes ka i ma Gamaliel qa mair mänguräp ama narhoerta vä ma Sanedrin bä qa qoar iva as pa rhi rhäk nä ma Pitaqäna sä dalek iva as kale rha maqälak. Ma Gamaliel di qat dräm gä su sävät ama Muräkt dä ama ruvek moe di rhat dräm dit kutdrir vät a qa.

³⁵ Dä qä qoar na ama narhoerta rhoqortäqyia, “Aruvek nae ma Israel, mamär iva ngän du angän snäng mamär sa agi angäna lat kärangätäni iva ngän dualat na ngät sävät iarhakt ama gamoe. ³⁶ Mäqi imäk di ma Teudas ka märanas bä qa qoaräs

i qa di ama moräs na qa bä ama ruvek kärarhani i ama rhodäm sä rha di qorhäs na ama levaet ama handret ta mon sämäni qa. Mamär dä rha veng ga bä vräs nä iarhakt kärarhae i sa rha mon sämäni qa bä qop iangärhäkt aa lat di ama suk pa angät kamäs.

³⁷ “Näkt nga nasot a qa dä ma Judas ama Galiliqa qa märanas pät ama qunäng iangärhäkt kärangät i ama Romgäna rhit ta ama rhodäm sa ama ruvek bä qa iras ta arhani ama ruvek bä rha mon sämäni qa. Dä qosaqi qa di ama Romgäna rha veng ga bä ama ruvek moe qärrarhani i rhit päs aa rhäng di sa vräsmät na rha. ³⁸ Bä äkt i nguat tuqunäga vät a ngän iva qale ngän namualat nä guani sävät iarhakt ama gamoe. Dap pa ngäni qyiradeng na rha iva rha rhet inguna ngakt bä nak kop arha lat iangärhäkt di ngät dän nävät ama ruqa aa snängaqa diva ama suk pa angät tpäs. ³⁹ Dap ngakt bä arha lat di ngät dän nage ma Ngämuqa diva qaku mamär vät a ngän iva ngänin mae vät iarhakt ama gamoe. Ngänit lu i varis ngän natmäranas sävät ma Ngämuqa!”

Dä ma Gamaliel aa enge ngä qut-sasorhane na arhä snängaqa. ⁴⁰ Dä rha mes ama ngangda savuk bä rha märanäs ta. Näkt ta von da rha ama mugem iva qale rhi nasameng sävät ma Jisas näkt ta rhäk na rha.

⁴¹ Bä äkt i vuk sa ama ngangda navuk nädä ma Sanedrin arhä saqong dä märmär gem da masirhat inguna rha di märmärsäs mamär gem da iva rhit ta ama märänga sä ma Jisas aa ngärhipki. ⁴² Näkt pät ama qunäng nasot a ne dä qaku mämae vät a rha sa ama rhisu dap ti sameng sävät ma Jisas i qa di ma Krais. Rhat tualat toqoräkt di va ama ansäspängi ama mor qi dä qosaqi säva ama vät asägäk asägäk.

6

Rha Armeng Da Ama Ngärhäqyet Da Udiom Ama Latta

¹ Vät iangärhäkt ama qunäng doqoräkt i ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda di ngärhi rhir dä ama Judaqäna qärrarhani i rhat tamän na ama Grikkäna arha enge di rha märhamängus pät ama Judaqäna

qärrarhani i rhat tamän na ama Judaqäna arha enge. Sa rhat tamängus inguna qaku rhat tu arhä snäng masirhat sävät ama Judaqäna qärrarhani i rhat tamän na ama Grikkäna arha enge arhä maqosta ama evop kre va rhi are da ama tmäs pät ama qunäng nasot a ne.

² Bä äkt i iarhakt ama ngärhäqyisem da udiom na rha rha västämne na ama qatnanaktpämda moe sävät a ne näkt ti qoar na rha rhoqortäqyia, “Qaku märmärsäs gem ut iva u rhu sämät ama lat sä ma Ngämuqa aa enge ivakt iva nak kop pa urhi are da ama tmäs. ³ Dä soknga gua ruavek, ngäni armeng da anga ngärhäqyet da udiom na rha ama gamoe nä mänguräp mä ngän gärrarhani i ama mär arhä qärhong gärrarhae i rhäqäp ta na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama mädräm masirhat bä va urhi von da rhä iangärhäkt ama lat ⁴ dap aiut diva urhit bodäm mes sävät ama nän dä ama lat i urhi sameng nä ma Ngämuqa aa enge.”

⁵ Dä mär ge ama ruvek moe nävät iaqäkt ama snängaqa. Dä rha armeng da ama ruqa qärakni i rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama qatnanakt ma Stiven näkt sävät ma Filip dä ma Prokorus dä ma Nikanor dä ma Timon dä ma Parmenas näkt ma Nikolas kärakni i qa näva ama värhäm ama mor äm ma Antiok. Qa di sa qa näpgoer na nas sämäni ama Judaqäna arhä qatnanakt. ⁶ Bä rha met sä iarhakt kärarhae i sa rha armeng däm da bä sage ama ngangda bä ama ngangda rha nän näkt ta mu arhä rhäkt pät a rha. ⁷ Bä ma Ngämuqa aa enge di vräspräs däm ngät. Bä ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda e ma Jerusalem di ngä sek masirhat bä ama rhodäm ama mor ngät sa ama priskäna rha väs arhä qatnanakt angärha rhäng sämäni ma Jisas.

Rha Sangar Ma Stiven

⁸ Nak toqoräkt di ma Stiven di ama ruqa qärakni i rhäqäp ka nä ma Ngämuqa aa nämsävätki dä aa qrot bä qat tualat na ama enges ngät ama lat kärangätäni i ngät dän masärmän ngä na ama muqunän ama nañis ngät mänguräp ama ruvek. ⁹ Dap kinak ama nängoer ngä märanas nage ama ruvek kärarhani i sa rhat dräm bäspästämne

na rha va ama mämairqi qäaraktni i rhat tes ki i ama mämairqi ba ama latta qäarahani i sa rhäkt di isiska vät a rha. Rha di ama Judaqäna näva ama ngärhäkka ma Sairini dä näva ama värhäm ama mor äm ma Aleksandria bä sävät ama Judaqäna näva ama ngärhäqyiom ma Silisia dä ma Esia. Di rhärha rhäkt ama ruvek di rha nasäng i rhit beng bät a ne rhi nä ma Stiven ¹⁰sokt di rha siqut iva rha rhän näva aa uväs sa aa mädräm bä sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qäarakni i qat tamän nävät a qa dä qaku. ¹¹Dä up na rha i rha mon mät arhani ama gamoe i rha qoar na rha iva rhat tamän doqortäqyia, “Ut nari ma Stiven i qat tamän mava nä ma Moses dä qosaqi ma Ngämuqa.”

¹²Dä rha märanas na ama ruvek dä ama morta näkt sävät ama Skraipkäna arhä sarem. Näkt ta sangar ma Stiven bä rha mair na qa dä ma Sanedrin arhä saqong.

¹³Rha mät ama gamoe qäarahani i sa rha mon mät ta ivakt iva rha rhamän bät ama irasirhong. Dä rhi sameng doqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di vasägos dä qat tamän mava nä rhos täkt ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs dä qosaqi qat tamän mava na ama Muräkt. ¹⁴Inguna sa ut nari i qä qoar i iaqäkt ma Jisas nae ma Nasaret diva qä slava nä rhos täkt ama ivärhäs mas näkt pa qä qutsasorhane na ama qärhong gärgärhongni i sa ma Moses ka rhäkne iva ut tet parhäm irhong.” ¹⁵Ama ruvek moe qäarahani i rhat muqun bä ma Sanedrin di rhat lu ma Stiven masirhat dä rha lu i aa saqongait di ngäkt kre ama ensel aa saqongait.

7

Ma Stiven Aa Sameng Sage Ma Sanedrin

¹Dä ama pris ama vit na qa qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga rhangät täkt ama sameng sävät a nge di ama engäktki na ngät?”

²Dä ma Stiven ga muvät toqortäqyia “Gua matpek dä gu mamäkkäna na ngän, as ngäni nari ngo! Aut Ngämuqa qäarakni i aa murhämeska di qa vit di qa män ge aut mamäk ma Abraham doqoräkt i as kale qa va ama ngärhäkka ma Mesopotemia dap as kaku qa met sämät ama värhäm ama mor

äm ma Haran. ³Dä ma Ngämuqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngia rhet daqule gia ivärhäm bä daqule gi qärhae bä va ngia rhet sävät iosäkt ama ivärhäs kärqos iva ngu qur a nge rhä bäs.’ ⁴Dä qa met daqule ama Kaldiaqäna arha ivätki bä qa muqun e ma Haran.

“Näkt nga nasot aa mamäk aa tñäpki dä ma Ngämuqa qa rhäk na qa sävät tom däkt ama ivärhäm gärgomni i sa qale ngän bät a äm däkt. ⁵Näkt kaku qa von ga rha anga ivärhäm iva mänaris na qa vät a äm ura guani anga ivärhini anga gaini qoki sa qaku mas. Sokt di ma Ngämuqa qa mumänaris pät ma Abraham gä na aa vlekpek nasot iva rhi rha iomäkt ama ivärhäm. Qa mumänaris pät a qa mudu imäk äkt toqoräkt i as kaku aa anga emga. ⁶Ma Ngämuqa qa märhamän särhäm ga rhoqortäqyia, ‘Ngia es nasot a nge mugas diva ama nañista na rha vät ama ivärhäs kärqosni i qaku rha arha ivärhäs. Bä va ama latta na rha va ama ruvek moe arha rem dä va ama ruvek ti slava na rha vät ama qoeo ama levaet ama handret na ngät.’ ⁷Dä ma Ngämuqa qä qoar toqortäqyia, ‘Sokt diva ngu sangäm nä iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat tualat sä ngia es iva rhat tualat pa arha rem. Bä nga nasot dä ngia es diva rha rhet nävät iosäkt ama ivärhäs bä va rhi nän da arhä qum sä nas sagem ngo vät tos täkt ama ivärhäs.’

⁸“Dä qa von ma Abraham da ama rharesbane iva rhi nädäkt säng ama gamoe. Bä ma Abraham di ma Aisak aa mamäk näkt pät ama ngärhäqyet da dävauung na qa ama qunäga nasot ma Aisak aa mänmänäs dä sa ma Abraham ga däkt ka. Näkt iaqäkt ma Aisak di ma Jekop aa mamäk näkt ma Jekop aa es ama ngärhäqyisem da udiom na rha di rha män i ama ngätmamäkkäna na rha bä ba ama enep ama ngärhäqyisem da unbem.

⁹“Näkt iarhakt ama ngätmamäkkäna di ama vu arhä sarem sävät ma Josep dä rha vodäm ga nani ama ligär iva ama latka na qa va akni ama ruqa aa rem e ma Isip. Sokt di ma Ngämuqa di qale qa gem ga ¹⁰bä qat tumaiar qa nämät ama märänga bä qa märanas nä ma Farao aa snängaqa bä mär gem ga nä ma Josep dä qa mu ma Josep iva

ama narhoerqa na qa va aa qärhae va vät maräkt dä e ma Isip moe.

11 “Nasot dä ama qärhuqi qia män e ma Isip moe dä va ama ngärhäktka ma Kenan bä qia män sa ama märänga ama mor qa sävät aut mamäkkäna bä qaku mamär iva rhi namän bät anga tmäs. 12 Bä nga ma Jekop ka nari sävät ama tmäs e ma Isip dä qa rhäk na aut mamäkkäna bä arhä mänmänäs sae ma Isip di ama narhoer äs iosäkt. 13 Näkt pät arha unmem na äs arhä mänmänäs dä ma Josep ka qoaräs na aa matpek mamär sävät a nas bä rha räm a qa bä ma Farao di qa räm mamär sävät ma Josep aa qärhae.

14 “Nasot toqoräkt dä ma Josep ka rhäkne nani aa mam ma Jekop näkt aa qärhae moe. Iarhakt ama ruvek di ama ruvek ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem da qäraet na rha moe. 15 Dä ma Jekop ka met mämäne sae ma Isip bä nasot dä qä na aut mamäkkäna rha ñäp e. 16 Dä evär da arha vlekpek nasot a rha sa ama släqyigleng bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Sekem bä rha mu igleng mät ama lek kärangätni i sa ma Abraham ga vodäm bät a ngät. Qa vodäm bät a ngät e ma Sekem nage ma Hamor aa es ama gamoe na ama ligär.

17 “Bä sa nga qorhäskorhäs na ama qäväläm iomäkt iva ma Ngämuqa aa rharesbane qä nä ma Abraham ngä rhu angät släqyige vät a nas dä ama rhodäm sa aurha ruvek e ma Isip di ngä veng masirhat. 18 Dä akni ama vitnaqa di qa män i ama narhoerqa na qa bä ma Isip näkt ka di qaku qat dräm guani sävät ma Josep. 19 Bä qat tualat na ama lat ama vu ngät mamär i qa iras ta aurha ruvek dä qät bon aurha ikkäna rha ama märänga i qät täk pa arha rhäng iva rhat tu arhä rhoes dalek ivakt iva rhi ñäp.

20 “Vät iangärhäkt ama rhodäm di ma Moses di aa nanäk kia sa qa bä qa di ama mär aa saqongait dä ma Ngämuqa aa saqong. Näkt kale qa va aa mamäk aa vätka vät ama dävagukt ama eqoan. 21 Bä nga rha mu qa dalek dä ma Farao aa imgi qia rha qa bä qia märmor qa ma at toemga na qa. 22 Ma Moses di sa qa rha ama rhisu bä ama mädrämga na qa mamär sa ama Isipkäna

arhä qärhong näkt ama qrotka na qa sa aa enge dä aa lat.

23 “Bä nga ma Moses di aa qoeo ama ruiom ama udiom na ngät dä qa mu aa snäng iva qa rhet kä igi na aa qärhae ama Israelqäna. 24 Qa met bä sae dä qa lu akni nävät a rha ama Israelqäna qärakni i ama Isipka di qaku qat tualat sä qa mamär dä ma Moses ka ang bä sae dä qa mair va ama Israelqa aa rhäng bä qa e sädaver mä qa bä ma Moses ka veng ama Isipka. 25 Ma Moses di qat tu aa snäng iva aa ruvek diva rhi lu mamär i nak ma Ngämuqa qat tualat ge ma Moses iva qa rhuisiska vät a rha sokt di qop kaku rhat lu mamär toqoräkt.

26 “Qale bä duququ dä ma Moses ka män bät ama Israeliom gäriomni i ini arhäktgyäm sä ne. Dä soknga nani a qa iva qä slamär mänguräp mä iom i qa qoar toqortäqyia, ‘Aruiom, nak kop ama sägiom na en näkt mäniekt bä nani a en iva ini sangäm na ne?’

27 “Di nak ama ruqa qärakni i mai qä sangäm na akni di qa rhägär nä ma Moses sa rhämone dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Auge qa mu nge iva ama narhoerqa na nge bä ba ut dä va ama matnävämmenaqa na nge bä ba ut? 28 Nga nani a nge iva ngi veng ngo rhoqor ama Isipka qärakni i mäqirhe ngia veng ga?’ 29 Bä nga ma Moses ka nari rhoqor täkt dä qa ang masirhat säva ama ngärhäktka ma Midian bä sae dä qa muqun i ama nañiska na qa e näkt pur vät a qa bä aa imiom ama udiom.

30 “Sa nga nasot ama ruiom ama udiom na ama qoeo dä ama ensel qa män ge ma Moses i ama ensel di qale qa mät ama rhäptäpki qärakni i qia ong ama qot äm ama ngämungäm äm angät ngärhakt e glaqot na ama damgi qäraktni i rhat tes ki i ma Sainai i qia e vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs. 31 Bä nga qa lu rhoqoräkt dä qräk mät ka mamär nävät iangärhäkt ama lat kärangätni i qat lu ngät. Bä nga qat tet mämono ivakt iva qä lu mamär dä qa nari ma Engeska ma Ngämuqa aa eguinga i qat tamän doqortäqyia, 32 ‘Aingo di gi mamäkkäna arhä Ngämuqa na ngo. Ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa na ngo.’ Dä soknga ma Moses kä

nasäng i värvar vät a qa mät ama tlenga dap kaku nani a qa iva qä nañäm samuk.

³³ “Dä ma Engeska ma Ngämuqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngi vlukt sä gi sandal nae nävät gia qariglem inguna iosäkt ama ivärhäs kärqos i ngiat mair e di ama qumärqumär äs mamär. ³⁴ Sa ngua lu mamär na ama vu ngät ama lat sä gua ruvek e ma Isip. Sa ngua nari arhä nänagukt dä ar sä ngo rhänavuk sarhe ivakt iva ngu rhäväkt sä rha. Rhäkt di ngi ang bä va ngu rhäk na nge bä va evär däm nge sae ma Isip.’

³⁵ “Rhak täkt ama sägäk na qa ma Moses kärakni i mudu qre rha angoer qa na ama enge i rhi qoar toqortäqyia, ‘Auge qa mu nge iva ama narhoerqa na nge bä ba ut dä va ama matnävämnenaqa na nge bä ba ut?’ Ma Ngämuqa maräkt ka rhäk na qa ivakt iva ama Israelqäna arhä narhoerqa na qa dä va qä rhäksasot a rha. Bä ma Ngämuqa qa märhamän mät ama ensel qäarakni i qa män gem ga mät ama rhäptäpki vät ama ngämungäm gärqomni i äm angät ngärhakt ngät dang.

³⁶ “Bä ma Moses ka er nanokt ta nae ma Isip dä qa mualat na ama lat kärangätni i ngät dän masärmän dä ama muqunän ama nañis ngät e ma Isip dä mäni ama namuqa ma Qurätka bä rhoqoräkt i qale rha vät ama ruiom ama udiom na ama qoeo vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs. ³⁷ Rhak täkt ma Moses di iaqäkt kärak i qa qoar na ama Israelqäna rhoqortäqyia, ‘Ma Ngämuqa va qa rhäk na aa vämginaqa iva qa rhoqor ngo bä ba ngän näkt pa qa diva qa nävät angäna ruvek maräkt.’ ³⁸ Iaäkt ma Moses di qäarak i qale qa mänguräp ama etañ na ama ruvek ama Israelqäna vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs bä qosaqi qale qa qä na ama ensel bä ama ensel qa märhamän sävät a qa da ama damgi ma Sainai. Bä qosaqi qa märhamän särha aurha ikkäna näkt ka rha ama enge qärangätni i ama ngätdäqäm ngät bä qa von ut täm ngät. ³⁹ Sökt di aurha ikkäna di rha mer tat nari nämät ma Moses dap kinak ta angoer qa dap evär da arhä snängaqa sae ma Isip.

⁴⁰ “Dap ta qoar nä ma Aron doqortäqyia, ‘Ngia rhualat na agukt anga iauski iva aut ngämuqa na qi qäarakni iva qi rhoer nanokt

ut. Inguna rhaerhak tärhäkt ma Moses kärak i qa er nanokt ut nae ma Isip di qaku ut dräm i mänia na qa!’ ⁴¹ Rhoqoräkt di ama qäväläm gärqomni i rha mualat na ama bulmakao aa ebäm angät iauski ivakt iva rhi nän da arhä quum sä nas sävät a qi. Rha män sa arhä vodämes sage iaqyäkt ama iauski dä märmär gem da masirhat bä rhi qok nävät täni rhäkt kärqäni i sa rha mualat nä ini.

⁴² “Dap ma Ngämuqa qa rhong na rha dap ka qyiradeng na rha iva rhi nän da arhä quum sä nas sage ama sämsäm nämät ama leqäs. Di qoki rhäktäkmamär ta ama enge näva ama abuk kärangätni i sa mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Aingän aruvek nae ma Israel, nak nga ngänät dän sa angän bodämes dä angän bänbon bä ba ngo vät ama ruiom ama udiom na ama qoeo vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs?

⁴³ Dä sa ngänit ta angäna ansäspämgi ama me qi sa ama iauski ama iraski na qi ma Molek dä qosaqi angän iauski ama iraski na qi ma Refan aa qaega.

Langärhäkt ama iaus di sa ngän mualat na ngät ivakt iva ngäni nän da angän guum sä nas sävät a ngät.

Bä nävät tom däkt dä va ngu rhäk na ngän nävät angäna ivätki bä särhage nä ma Babilon.’ ”

⁴⁴ Dä ma Stiven gä qoar na rha rhoqortäqyia, “Mudu ge aurha ikkäna vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs di qale ama ansäspämgi ama me qi nä ma Ngämuqa aa muqunäga qäarakni i sa rha mualat na qi varhäm ma Ngämuqa aa enge qäarakni i qa muqunäga bät ma Moses iva rha rhualat na qi iva qi rhoqor ama iauski qäarakni i sa ma Ngämuqa qa qur a qa rhäm gi. ⁴⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Josua qat turäkt bä ba aut mamäkkäna di rha rha ama ansäspämgi ama me qi bä rha mon sä qi sävät ama ivätki nasot ama ruvek kärarhani i ma Ngämuqa qa qutmäs a rha nae nävät a qi nanokt ta. Bä qoki qale iaqyäkt ama

ansäspämgi ama me qi e vät ama ivätki bä dängdäng bät ama rhodäm gärangätni i ma Devit di ama vitnaqa na qa bä ba ama Israelqäna. ⁴⁶ Ma Devit di ma Ngämuqa mär gem ga na qa dä qa nän ma Ngämuqa ivar mamär iva qä ñäm nani anga ivärhäs kärqosni iva qale ma Jekop aa Ngämuqa aa qäranas e vät a äs. ⁴⁷ Sukt di qaku ma Devit dap kinak ma Solomon di iaqäkt kärak i qa rhäk pät ama vätki bä ba ma Ngämuqa.

⁴⁸ “Sukt di nak ma Moräsnaqa Na Rhävuk di qaku qale qa va ama vät kärangätni i ama ruvek tit ták pät a ngät. Rhom dakt di äm doqor varhäm ma Ngämuqa aa vämginaqa qarakni i qa qoar toqortäqyia,

⁴⁹ “ ‘Aingo, di nguat turäkt pät ama usäpki moe
bä nguat turäkt pa ama ivätki moe.
Ma Engeska qä snanbät toqortäqyia, “Ngu
lu sirhäkt pa ngäni rhäk pät agi a
vätka bä ba ngo
bä va gua ivärhäs na ama mämaevät
diva qoe nai?

⁵⁰ Gusna ngua säm dährong dakt moe?” ’ ’

⁵¹ Dä ma Stiven gä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingän di ama qrot angän bäs i qaku ngänät nari ma Ngämuqa aa enge dä angän snängaqa di qaku qät päs ma Ngämuqa aa enge angärha rhäng. Nak kop ngän di ngän doqor angän mamäkkäna i ngän mer ngänät nari nämät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. ⁵² Ma Ngämuqa aa vämginarha moe di sa angän mamäkkäna rhat dräm di sangäm na rha mavängam. Bä qäqi rha veng iarhakt kärarhae i rha sameng sävät ma Räkka ama Sägäk aa mänmäs. Näkt täkt di ngän di ngän doqor ta i sa ngän mäqäne sä qa bä ngän beng ga. ⁵³ Bä aingän di sa ngän da ma Ngämuqa aa Muräkt kärangätni i qa rhäk na ama enselqäna ivakt iva rha rhamän bät a ngät bä ba ngän sukt di qop kaku ngänit päs angärha rhäng.”

Rha Rhumät Nä Ma Stiven Na Ama Dui Bä Qa Nöp

⁵⁴ Bä nga ama Judaqäna arhä narhoerta rha nari rhoqoräkt dä rhäp dä arha ron dap tat nañäm na ama uraqi sävät a qa. ⁵⁵ Dap ma Stiven di rhäqäp ka na ama Qloqaqa

ama Qumärqumärqa bä qa ñäm dävit säda ama usäpki arha ron dä qa lu ma Ngämuqa aa murhämeska näkt ma Jisas i qat mair vät ma Ngämuqa aa märmar. ⁵⁶ Dä qa qoar toqortäqyia, “As ngäni lu i nguat lu ama usäpki i qia qang bä ma Ruqa aa Emga di qat mair vät ma Ngämuqa aa märmar.”

⁵⁷ Nävät iangärhäkt aa enge dä rha väs na arhä rhäkt mät arha sdäm dap tit nästäm masirhat näkt ta ang mämono sävät a qa.

⁵⁸ Dä rha ardrän na qa bä sä dalek na ama värhäm ama mor äm bä rha nasäng i rhit tumät na qa na ama dui. Bä qosaqi iarhakt kärarhae i sa rha rhäksärhäm ga bä rhit tumät na qa di sa rha mu arhä boi ama uiu ngät säng ama sräp ka ama ruqa aa qar qarakni i rhat tes ka i ma Sol.

⁵⁹ Bä nga rhit tumät na qa rhoqoräkt dä qa nän doqortäqyia, “Engeska ma Jisas, ngi rha gu qloqaqa.” ⁶⁰ Näkt arpus na qa mäk bä qa an da aa quum sä nas näkt ka näs tävuk toqortäqyia, “Engeska, ngi qyiradeng nä rhäni rhäkt arha vuini.” Bä nga qat tamän doqoräkt bä rhäksot dä qa nöp.

8

Ma Solqäna Rha Sangäm Na Ama Qatnanaktpämda Bä Vräs Na Rha

¹ Ma Sol di qale qa e rhoqoräkt bä qa di nak kop mamär gem ga iva ama ruvek ti veng ma Stiven. Bä vät iaqäkt ama qunäga dä arhani ama ruvek ti nasäng iva rhi sangäm na ama qatnanaktpämda mavängam masirhat e ma Jerusalem bä iarhakt moekt di vräsmät na rha sämät ma Judia dä ma Samaria dap kaku rha ama ngangda. ² Ma Stiven di ama räkt ta ama ruvek ta sasärhäm ga dap tit nok dap airäs ta mamär nasot a qa. ³ Dap kinak ma Sol di qa nasäng iva qä sangäm na ama qatnanaktpämda. Qat tet säva ama vät moe i näva ak bä säva ak bä qä rhardrän na ama ruvek i gamoe dä evop bä qat tu rha va ama tpäskiarharhäng.

Ma Filip Ka Sameng Sävat Ma Jisas E Ma Samaria

⁴ Bä iarhakt kärarhae i vräsmät na rha di sa rha met dä rha sameng na ama enge vät iameqäkt moe ama ivärhimek kärqämek i rhat tet pät imek. ⁵ Ma Filip di qa met

mämame sämat ama värhäm ama mor äm e ma Samaria bä qa sameng sävät ma Kraise. ⁶ Bä nga ama gulañ na ama ruvek ta nari ma Filip dä rha lu ama muqunän ama nañis ngät kärangätni i qa mualat na ngät dä nak as ta mu arha sdäm masirhat sävät ama enge qarangätni i qat tamän bät a ngät. ⁷ Ma Filip ka mumäräs pät ama rhäqäp na rha ama ngäñäpärharha dä ama vävarhäm da bä qät kutmäsa ama iaus nämät ama rhäqäp na rha ama ruvek bä ama iaus ngärhit nok masirhat. ⁸ Bä ama märmärgem ama mor ngät ngä män mät iomäkt ama värhäm ama mor äm.

Ma Saimon Ama Rhaqyaovämga Di Qat Nanakt

⁹ Dap toqoräkt di qale akni ama ruqa e mät iomäkt ama värhäm gäarakni i rhat tes ka i ma Saimon gäarak i qat dräm gat tualat i ama rhaqyaovämga. Bä ama ruvek moe nae ma Samaria di qräqräk mät ta nävät aa lat. Bä qä nän sä nas i nak ka di ak na qa i rhak puk. ¹⁰ Bä ama ruvek moe qararhani i ama moräs na rha bä nak kop sävät ama ruvek mavängam di rhat nari nämät ka masirhat dä rhi saengäkt i rhit näs toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di iaqäkt ama ngämuqa na qa qaräc i rhat tes ka i Ama Qrot Ama Mor Ngät.”

¹¹ Bä qä rhartäm sa arhä snängaqa masirhat inguna vasägos dä sa qräqräk mät ta nävät ama lat kärangätni i sa qat tualat na ngät. ¹² Sokt di nak as nga rhoqoräkt i ma Filip ka sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäc dä sävät ma Jisas ma Kraise aa ngärhipki dä rhat nanakt bä rha moe evop dä gamoe rha rha ama baptais. ¹³ Bä qäqi ma Saimon di qat nanakt bä nasot dä qa rha ama baptais. Bä qat tet nasot ma Filip i qoe nai äkt i ma Filip kat tet e bä qräqräk mät ka mamär nävät ama muqunän ama enges ngät dä ama enges ngät ama lat ama nañis ngät kärangätni i ma Filip kat tualat na ngät.

¹⁴ Bä nga ama ngangda e ma Jerusalem da nari i ama Samariaqäna di rhat nanakt nä ma Ngämuqa aa enge dä rha rhäk nä ma Pita qä nä ma Jon sagem da. ¹⁵ Bä nga in män dä in nän bät a rha ivakt iva rhi rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa ¹⁶ i

as nguna qaku rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dap sokt ta rha ama baptais nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki. ¹⁷ Dä ma Pita qä nä ma Jon in mu in däkt da arhä väs dap ini nän bät a rha bä rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

¹⁸ Bä nga ma Saimon ga lu rhoqoräkt i ama ruvek ta rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhoqoräkt i ma Pita qä nä ma Jon in du in däkt pät a rha dä nani a qa iva qa von iom da anga ligär ¹⁹ dä qa qoar toqortäqyia, “Ini von ngo rhä iangärhäkt ama qrot iva qosaqi nga guavek koe qararhani i ngua rhu ngua rhäkt pät a rha diva rhi rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.”

²⁰ Dä ma Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Mamär iva qäbäs na nge ngi nä gi ligär inguna äkt i ngiat tu gi snäng i mamär iva ngi vodäm bät ma Ngämuqa aa vänbon. ²¹ Ainge di qaku mamär vät a nge iva ngiat tualat gem ut sä rhangät täkt ama lat dä qaku ngi narha guani nävät a ngät inguna qaku maräkt nä gi snängaqa sävät ma Ngämuqa. ²² Mamär iva ngi näpgoer na nas nämät tangät täkt ama lat ama vu ngät näkt pa ngi nän sage ma Engeska. Di nguaräm ba qä qyiradeng nä iaqäkt ama snängaqa qaräc i iak muk päc nge. ²³ Inguna nguat lu i rhäqäp nge na ama vu qa ama snängaqa masirhat dä ama lat ama vu ngät ngä qop pät a nge mamär.”

²⁴ Dä ma Saimon ga muvät toqortäqyia, “Ai, nak pa ini nän sage ma Engeska ivakt iva qale anga märänga qä namän bät a ngo iaqäkt käräc i sa in damän bät a qa.”

²⁵ Bä nga in sameng dä in damän bät ama engätki sävät ma Engeska bä rhäksot dä evär däm iom sae ma Jerusalem i in det dap ini sameng mät ama rhäqäp na ap ama värhap e ma Samaria.

Ma Filip Ka Baptais Pät Ama Narhoerqa Nae Ma Itiopia

²⁶ Näkt pät akni ama qunäga dä ama ensel nage ma Engeska qa märhamän särhä ma Filip toqortäqyia, “Ngia rhäranas bä ngia rhet sämäni ama iska vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs käräcni i qat tet mämame nae ma Jerusalem bä sämat ama värhäm ama mor äm ma Gasa.” ²⁷ Dä qa nasäng na aa

tmerhäs bä nga varhäm aa iska dä qa män
bät ama ruqa qarakni i mudu rha mat pä
ma nae ma Etiopia näkt ka di ama moräs na
qa ama narhoerqa na qa. Qa di qat dräm
gät lu vät ama Etiopiaqäna arha vitnaqi
ma Kandasi at ligär moe. Näkt iaqäkt ama
ruqa di sa qa met sae ma Jerusalem ivakt
iva qa ansäs sage ma Ngämuqa ²⁸ näkt nga
rhoqoräkt i evär däm ga säva aa vät dä qa
muqun mät aa karis*. Qat muqun mät ki
dap kat tes ma Ngämuqa aa enge näp ma
Ngämuqa aa vämgingaqa ma Aisaia aa abuk.

²⁹ Dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa
qa goar nä ma Filip toqortäqyia, “Ngia rhet
sage iaqyäkt ama karis bä va qale nge
glaqot na qi.” ³⁰ Dä ma Filip ka ang bävit
bä sage ama karis dä qa nari qa ruqa i qat
tes ma Ngämuqa aa enge näp ma Aisaia aa
abuk. Dä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia,
“Nga qunäga vät a nge sä iangärhäkt ama
enge qarängät i ngiat tes ngät?”

³¹ Dä qä narhoerqa qa muvät to-
qortäqyia, “Ngu lu va qunäga vät a ngo
rhoqor mäniect kre i qaku aung iva qä
rhäväkt sä ngät bä ba ngo?” Dä soknga
qa rhäknan dä ma Filip bä qa veng bä qa
muqun gem ga.

³² Iangärhäkt ma Ngämuqa aa enge
qarängätni i sa iaqäkt ama narhoerqa qat
tes ngät di ngät tamän doqortäqyia,

“Qa di sa rha met sä qa i qa rhoqor ama
sipsip karakni iva rhi veng ga
bä rhoqor ama sipsip ama rhoem ga
qarakni i qale qa dap mänadin däm ga
ge ama ruqa qarakni iva qä säm sa aa
qäseng nävät a qa
bä qoki sa qaku vuk sä guani
nämät aa vämgi.

³³ Sa rha sämäqlu na qa dä qaku rha mualat
parhäm ama räkt ngät ama muräkt
sävät a qa.

Dä qaku mamär vät aung iva qä
sameng sävät aa vlekpek

inguna aa iar di sa rha mät a ngät
nämäni ama ivätki.”

³⁴ Dä ama narhoerqa qä snanbät sä ma
Filip toqortäqyia, “Mamär iva ngi goar na
ngo i ngu lu ma Aisaia qat tamän sävät
auge? Nga qat tamän sävät a nas ura qat
tamän sävät aung?” ³⁵ Dä ma Filip kä
nasäng i qät täväkt sä iomäkt ama qäväläm
näp ma Aisaia aa abuk bä qa sameng bä ba
qa na ama sameng ama mär ngät sävät ma
Jisas.

³⁶ Bä nga rhi ngang barhäm ama iska bä
saimäk dä rha män bät ama rigi qarakni
i qiat tet dä qä narhoerqa qä goar to-
qortäqyia, “As ngi lu i ama rigi rhakt i. Dap
mäniect bä qaku mamär iva ngu rha ama
baptais?” ³⁷ + ³⁸ Dä qa märhamän särha ama
ruqa qarakni i qat turäkt ta ama karis bä
qa anmae vät a qi. Dä ma Filip kä na ama
narhoerqa in moe in met samana sämäni
ama rigi bä ma Filip ka baptais pät a qa.

³⁹ Bä nga in met namäk näp koep dä ma
Engeska ma Ngämuqa aa Qloqaqa qa rha
ma Filip masägos nae bä qäbäs na qa bä
ama narhoerqa qaku qa lu qa saqi as. Dä
qa märanas bä qat tet saqi sa varhäm aa iska
dap märmär gem ga masirhat.

⁴⁰ Bä nga na äkt dä väs däm ma Filip pa
ama värhäm ama mor äm ma Asdot bä qat
tet dap kä sameng na ama sameng ama
mär ngät mät ama värhap ama mor ap moe
bä dängdäng i qa män mät ama värhäm ama
lel äm ma Sisaria.

9

Ma Sol Qa Män I Ama Qatnanaktpämga (9:3-19/Lat 22:6-16/Lat 26:12-18)

¹ Dap toqoräkt di ma Sol di qat tamän
na ama ulaqi dä ama qänagoeqi iva rhi
veng ama ruvek kärarhani i rhit pä
ma Engeska aa rhäng. Qa met bä sage ama pris
ama vit na qa ² bä qa nän ga nani anga
abuqitnäk sa ama rhares iva qa rhet pät
itnäk angärha rhäng sage ama narhoerta
näva ama mämairväm e mät ama värhäm

* **8:28** Ama karis di ama rhingangmätki qarakni i ama ruvek tat muqun mät ki bä ama hoskäna ngärhi rhartäm na qi sä rha. † **8:37** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm ini sae. ‘Ma Filip ka goar toqortäqyia, “Ngakt bä ngiat nanakt nävät gi snängaqa moe di mamär vät a nge.” Dä ama narhoerqa qa muvät toqortäqyia, “Nguat nanakt i ma Jisas ma Kraisi di ma Ngämuqa aa emga.”’

ama mor äm ma Damaskus iva ngakt bä qa rhän bät guavek e ama evop dä gamoe qärrarhani i rha nämäni ama gulän̄gi na ama ruvek kārakni i rhat tes ki i ma Iska i ma Jisas dä va qä sangar a rha bä qa rhu rha va ama tpäskiarharhäng e ma Jerusalem. ³ Bä sa nga qat tet parhäm aa iska bä sa glaqot nä ma Damaskus dä bañäm masägos mät ama neraqa na rhävono bä ama neraqa qa ing däm ga. ⁴ Bä arpus nä ma Sol samäk sävät ivät dä qa nari ama eguinga i qat tamän särhäm ga rhoqortäqyia, “Sol, Sol, mäniekt bä ngi sangäm na ngo mavängam?”

⁵ Dä ma Sol qa snanbät toqortäqyia, “Engeska, auge na nge?”

Dä ama eguinga qa movät toqortäqyia, “Aingo ma Jisas, aingo rhäkt kārak i ngi sangäm na ngo. ⁶ Rhäkt di ngia rhäranas bä va ngia rhet sämät ama värhäm ama mor äm. Nga va ngia rhet bä sae bä va nga rhi qoar na nge rhoqor mäniekt dä va qoki ngia rhualat toqoräkt!”

⁷ Ama gamoe qärrarhani i mai rhi nä ma Sol tat tet di rhat mair dap kaku aung ga märhamän. Rhat nari ama eguinga sokt di qop kaku rha lu aung. ⁸ Ma Sol qa märanas namäk nävät ivät bä nga qa ñäm dä qaku mamär iva qä nalu guani inguna qa säsur. Bä äkt i rha sangar da aa rhäkt bä rha er nanokt ka sae ma Damaskus. ⁹ Qale qa rhoqoräkt i qa säsur vät ama dävauung ama qunäng dä qaku qa mä s dä qaku qa nakt.

¹⁰ Dap akni ama qatnanaktpämga di qale qa e ma Damaskus kārakni i rhat tes ka i ma Ananaias. Ma Engeska qa mes ka mät ama ñämñämgi rhoqortäqyia, “Ananaias.” Dä ma Ananaias ka movät toqortäqyia, “Mänia, Engeska?”

¹¹ Dä ma Engeska qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet parhäm ama iska qārakni i rhat tes ka i ma Räkt ka ama Iska bä sävä ma Judas aa vätka. Dä va ngi snanbät nani ama ruqa näva ama värhäm ama mor äm ma Tarsus kārakni i rhat tes ka i ma Sol inguna rhäkt di qä nän. ¹² Bä dä ma Sol aa nän angärha ron dä qa lu ama ñämñämgi sävät ama ruqa qārakni i rhat tes ka i ma Ananaias iva qa rhän bä qa rhu aa rhäkt pät a qa ivakt iva saqi sa qat nañäm.”

¹³ Dä ma Ananaias ka movät toqortäqyia, “Engeska, sa ngua nari ama enge masirhat

sävät iaqäkt ama ruqa bä sävät aa lat ama vu ngät kārangätni i sa qa mualat na ngät sävät gia ruvek ama qatnanaktpämga e ma Jerusalem. ¹⁴ Näkt ka män de di sa ama rhares nage ama priskäna ama moräs na rha ivakt iva qät sangarmät nä iarhakt kārarhae i rhat nanakt na nge.”

¹⁵ Sokt di ma Engeska qä qoar nä ma Ananaias toqortäqyia, “Ngia rhet sagem ga! Iaäkt ama ruqa di sa ngua armeng däm ga iva ngu rhäk na qa ivakt iva qat tet sä gu ngärhipki sage ama Jentailqäna bä sage arha vitnarha bä sage ama ruvek nae ma Israel. ¹⁶ Bä va ngu qur a qa rhä iaqäkt ama mor qa ama märänga rhoqoräkt iva qat nari qa sä gu ngärhipki.”

¹⁷ Dä ma Ananaias ka met bä säp ma Judas aa vätka dä qa mon säväm ga. Qa mu aa rhäkt pät ma Sol dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Sol, gua ruaqa na nge, ma Engeska ma Jisas kārakni i qa qur a nas nge mäni ama iska rhoqoräkt i ngiat tet iva sarhe di qa rhäk na ngo sagem nge ivakt iva saqi sa qunäga mät gi saqong näkt pa rhäqäp nge na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.”

¹⁸ Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä arpus nä guatnäm iatnäm gärqitnäm i ngäkt kre ama dädalitnäm nämät ma Sol aa saqong bä saqi sa qat nañäm näkt ka märanas bä qa rha ama baptais ¹⁹ näkt nga nasot i qa mä s ama tmäs dä saqi sa qrot pät a qa.

Ma Sol Qa Sameng Ba Ama Mämairväm E Ma Damaskus Dä E Ma Jerusalem

Ma Sol di qale qa ge ama mudäsaqongda vät ama marheka na ngät ama qunäng e ma Damaskus. ²⁰ Näkt ka märanas masägos bä qä nasäng i qä sameng ba ama mämairväm sävät ma Jisas i qa di ma Ngämuqa aa emga. ²¹ Ama ruvek moe qärrarhani i rhat nari qa di qräk mät ta nävät a qa dä rhi qoar toqortäqyia, “As ngäni lu i iaqäkt ama ruqa di qārak iaqäkt i sa qä slava na ama ruvek kārarhani i rhi nän sä ma Jisas aa ngärhipki dap nguaräm sa qa män de iva nani a rha ivakt iva qä sangar a rha bä qa rhair na rha da ama priskäna ama moräs na rha arhä saqong.”

²² Sokt di qop ma Sol di qät ta ama qrot masirhat dä qär qur a rha i ma Jisas di ma Kraiss bä ama Judaqäna qärrarhani i rhat tas e ma Damaskus di adädän da masirhat nävät tom dakt.

Ma Sol Di Qa Ang Masirhat Nae Ma Damaskus

²³ Näkt sa nga nasot ama rhäqäp ama qunäng dä ama Judaqäna rha muräkt iva rhi veng ma Sol ²⁴ sokt di qa räm nä iangärhäkt arhä muräkt. Rha di rhat nañäm mamär sämät ama mor äm ama värhäm äm angärha tmon gunäng näp bängang nani a qa ivakt iva rhi veng ga. ²⁵ Sokt di aa ruavek kärerhani i rhit päs aa rhäng di rha rha qa näp bängang bä rha mu qa mät ama uratki ama mor qi näkt ta sangar ama rhängämga va at täväs näkt ta anbut sa ama uratki sä qa mät ama liqi rhävuk mäni ama lurhaqi.

Ma Sol E Ma Jerusalem

²⁶ Bä nga qa män e ma Jerusalem dä qa siqut iva qa rhon sämäni ama qatnanaktpämda dä qaku inguna rha moe rhit len ga bä qaku rhat nanakt i qa di nak ama qatnanaktpämga na qa. ²⁷ Sokt di ma Barnabas ka met sä qa bä sage ama ngangda bä qa muqunäga sä qa bä ba rha. Qa qoar na rha mamär i sa ma Sol qa lu ma Engeska bä ma Engeska qa märhamän sävät ma Sol varhäm aa iska iva sae ma Damaskus näkt kosaqi qa qoar na rha sävät ma Sol i ama qraräqa na qa dap kä sameng nävät ma Jisas aa ngärhipki.

²⁸ Bä qale ma Sol qä na rha näkt isiska nanokt ka iva qat tet mät ama värhäm ma Jerusalem dä ama qraräqa na qa i qä sameng nävät ma Engeska aa ngärhipki.

²⁹ Dä qat tamän särha ama Judaqäna qärrarhani i rhat dräm dat tamän na ama Grikkäna arha enge dä qä na rha rhit beng bät a ne. Sokt di iarhakt di rhi siqut iva rha rhän bät anga iska iva rhi veng ga. ³⁰ Bä nga aa ruavek ama qatnanaktpämda rha räm doqoräkt dä rha met sä qa mämane sae ma Sisaria bä rha rhäk na qa sae ma Tarsus.

³¹ Dä nak as ama qatnanaktpämda moe e ma Judia bä ma Galili näkt ma Samaria di rhit ta ama bulap. Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qät sämaqrot na rha dä qät

täsläp pät a rha bä ama rhäqäp na ama ruvekt tat dän sämäni rha bä rha moe di qale rha na ama qutdrir sage ma Engeska.

Ma Pita Qa Mumäräs Pät Ma Ainiäs

³² Maos toqoräkt i ma Pita qat tet pät ama ngärhäktka moe dä qa met ivakt iva qä ñändäm närha ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Lida. ³³ Qa met bä sae dä qa män bät ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Ainiäs. Qa di ama ngäñäpärhaqa qärak i sokt tit ta qa mäni lai qärak i sa qale qa vät ama ngärhäqyet da dävaung na ama qoeo. ³⁴ Dä ma Pita qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ainiäs, ma Jisas ma Kraiss sa qa mumäräs pät a nge. Ngia rhäranas bä ngia rhet sä gi gasgaska.” Dä qop ma Ainiäs ka märanas masägos.

³⁵ Ama ruvekt moe qärrarhani i rhat tas e ma Lida näkt pät ama ivärhäm ma Saron di nga rha lu ma Ainiäs toqoräkt dä rhat nanakt nä ma Engeska.

Ma Ngämuqa Qa Märanas Nä Ma Dorkas Nämät Ama Tñäpki Nävät Ma Pita

³⁶ Dap e mät ama värhäm ama mor äm ma Jopa di qale akti ama mudäsaqonggi e qärakni i rhat tes ki i ma Tabita i na ama Grikkäna arha enge di ma Dorkas. Qi di vasägos dä qiat tualat na ama märirhong näkt kiat tatnärha ama tläktä. ³⁷ Bä sädamär nä ma Dorkas i aräm gi bä qia ñäp näkt ta rhor at släqyige näkt ta mu ige mät ama qäväläm ba ama vätka inavuk. ³⁸ Ama värhäm ma Lida di äm nga e glaqot nä ma Jopa bä nga ama mudäsaqongda rha nari sävät ma Pita e ma Lida dä rha rhäk na ama ruiom nani a qa dä in nok pät a qa rhoqortäqyia, “Ai, ngi ang ngi lir ngi na un.”

³⁹ Dä soknga ma Pita qa met kä na iom bä nga rha män e ma Jopa dä rha artäm sä qa bä sainavuk sämät ama vätka aa qäväläm gärqomni i qali qi e. Bä ama maqosta moe di rhat mair namet a qa dap tit nok dap tir qur a qa rha ama srap näkt sävät angätni ama boi qärangätni i sa ma Dorkas kia mualat na ngät as toqoräkt i qiat däqäm.

⁴⁰ Dä ma Pita qa rhäk na rha moe nämät iomäkt ama vätka aa qäväläm näkt ka an da aa quum sä nas bä qä nän. Qa rhong sävät ka ñäp ki qa ruqi näkt kä qoar toqortäqyia, “Tabita, ngia rhäranas.” Dä bañäm bät at

täväs bä qia lu ma Pita dä qia märanas bä qia muqun. ⁴¹ Dä qa sangar at tärhäqyet näkt ka mair na qi.

Näkt ka mes ama qatnanaktpämda dä ama maqosta ivakt iva rhi lu qi i saqi sa qiat däqäm. ⁴² Bä ama ruvek moe e ma Jopa di rha nari ama enge sävät a qi bä ama rhäqäp na rha di rhat nanakt nä ma Engeska. ⁴³ Ma Pita di äkt näkt as kale qa e ma Jopa vät ama rhäqäp ama qunäng ge akni ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Saimon gäarak i qat dräm gät täkmu na ama släqyirhong angät ngädäng.

10

Ma Kornilius Ka Rhäkne Nani Ma Pita

¹ Dap toqoräkt di qale akni ama ruqa e ma Sisaria qärakni i rhat tes ka i ma Kornilius. Qa di ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat tes ta i ma Gulänği na ama Ulaqimärharhärhäkt nae ma Itali. ² Qa qä na aa es moe di rhat dräm di nän da arhä quum sä nas sage ma Ngämuqa dä rhat dräm dit kutdirir sagem ga mamär. Ma Kornilius di qat dräm gät bon nävät ama märmärgem bä iarhakt kärarhae i rhit läk näkt kat dräm gä nän sage ma Ngämuqa vasägos.

³ Maos pät akni ama qunäga nani äkt pät ama däpguarhong säpbängang dä qa lu ama nänmängi. Qa lu mamär na ama ensel nage ma Ngämuqa i qa män gem ga dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Kornilius.” ⁴ Dä ma Kornilius kat lu qärak masirhat mät aa tlena aa rhäkt dä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Engeska, mänia?”

Dä qa ensel qa movät toqortäqyia, “Gia nän bä qarängätni gi vänbon bä ba ama tläkta di sa ma Ngämuqa qat dräm a ngät. ⁵ Ngi rhäk na anga gamoe sae ma Jopa ivakt iva rha rhän sä ma Saimon gäarak i rhat tes ka i ma Pita. ⁶ Rhäkt di qale qa ge ma Saimon gäarakni i qat dräm gät täkmu na ama släqyirhong angät ngädäng näkt ka di aa vätka qa e vät a qoan.”

⁷ Bä nga ama ensel qärak i mai qa märhamän särhä ma Kornilius di qa met dä ma Kornilius ka mes aiomni aa larhiom ama udiom näkt sävät akni ama qatnanaktpämda ama ulaqimärhaarhäkt

nämäni iarhakt kärarhae i vasägos dä rhit lu vät a qa. ⁸ Bä ma Kornilius ka qoar na rha nä iarhongäkt moekt i sa irhong ngä märanas gem ga näkt ka rhäk na rha sae ma Jopa.

Ma Pita Aa Nänmängi

⁹ Näkt nga mäniqunäng bät ama udiom na qa ama qunäga rhoqoräkt i rhat tet parhäm arha iska bä sa glaqot na ama mor äm ama värhäm di ma Pita di qa veng sävät ama vätka aa rhäng ivakt iva qä nän. ¹⁰ Ma Pita di äkt näkt ka nari i anoeng mä qa bä vadi va qa äs guani näkt nga rhit täkmu na ama tmäs dap ma Pita di qat lu ama nänmängi. ¹¹ Qat lu i bän mäni ama usäpki näkt kat lu guani ani i ngäkt kre ama boiqi ama ara qi näkt bätbut sä qi sävät ivät näkt ngi qoar qre guavek tat sangar a qi nage at tärhäkt ama levaet tage dä rhage dap ti nänbut sä qi. ¹² Näkt kale ama släqyirhong nä rhäqäsäk maos maos e väm gi qarqärhongni i irhong angärha qar ama levaet näkt kosaqi sävät arhongni qarqärhongni i irhong ngät dräm ngärhit trut pät ivät toqor ama uiuvärhirhong näkt sävät ama isäm nämät ama leqäs. ¹³ Dä ama eguinga qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Pita, ngia rhair bä ngi veng anga släktka bä ngia äs ka.”

¹⁴ Dä ma Pita qa movät toqortäqyia, “Engeska, qoki va sirhäkt kaku inguna as mudu qaku ngua mäsa guani qarqäni i qaku ama qumärqumär ini varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses.”

¹⁵ Dä saqi as ama eguinga qa märhamän särhäm ga bä maunmem doqortäqyia, “Qale ngiat tes guani i qaku ama qumärqumär ini qarqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ini i ama qumärqumär ini.”

¹⁶ Da ama nänmängi arha ron di ma Ngämuqa aa enge sage ma Pita di ngä män madäpquamek dä ma Pita qa mer madäpquamek dä saqi sa rha rha ama boiqi masägos tävit säda ama usäpki arha ron.

¹⁷ Bä nga rhoqoräkt i ma Pita di qat tu aa snäng nani ama nänmängi at tarimini dä ama gamoe qararhani i sa ma Kornilius ka rhäk na rha di rha räm na ama ivärhäs sä ma Saimon aa vätka dä rha mair mät ama mor qi ama tmongi dä ma Saimon aa

equp angärha väm. ¹⁸ Dä rha näs tävuk i rhi snanbät ivar ma Saimon gäarakni i rhat tes ka i ma Pita di qa ni i?

¹⁹ Bä as ma Pita di qat tu aa snäng bät ama ñämñämgi dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Pita, ama gamoe ama dävauung na rha di rhit ñäm nani a nge. ²⁰ Ngia rhäranas bä ar sä nge sävät ivät. Qale ngi namer mä rha dap ngi na rha ngän det inguna sa ngua rhäk na rha nani a nge.”

²¹ Dä ar sä ma Pita sävät ivät dä qä snanbät sä qä gamoe rhoqortäqyia, “Ngänit ñäm nani a ngo di aingo rhäkt. Mäniekt bä ngän män?”

²² Dä rha muvät toqortäqyia, “Ut män nage ma Kornilius kärakni i ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt. Qa di ama räkt ka ama ruqa dä ma Ngämuqa aa saqong dä qat dräm gät kutdrir sagem ga. Dä ama ruvek moe ama Judaqäna di rhat dräm dat tamän i ama ruqa ama mär qa na qa. Näkt ka di sa ama ensel ama qumärqumär qa qa rhodröp ka iva qä rhäkne nani a nge iva ngia rhet sagem ga va aa vätka ivakt iva qä nari agi gi nga enge.” ²³ Dä ma Pita qa ar sä rha iva qale rha gem ga bä va rha rhas pä ma Saimon aa vätka nävä iaqyäkt ama bängagi.

Ma Pita Qa Met Bä Sävä Ma Kornilius Aa Vätka

Bä nga duququ dä ma Pita qa nä qä gamoe rha met näkt sävät arhani ama gamoe ama qatnanaktpämäda nae ma Jopa. ²⁴ Bä äkt i vanaiä dä rha män e ma Sisaria. Ma Kornilius di sa qat dräm iva rha rhän dä sa qa rhäkne nani aa qärhae bä sävät aa ruavek mamär.

²⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Pita qa mon säp ma Kornilius aa vätka dä ma Kornilius ka rhäknais nani a qa bä qa an da aa quum sä nas säng ma Pita aa qar i qa von da aa qutdrir sävät a qa. ²⁶ Sökt di ma Pita qa sangar a qa namäk näkt kã qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhair, aingo di nak kop ama ruqa na ngo.”

²⁷ Bä nga in damän särhäm ne rhoqoräkt dä in mon säva ama qäväläm buk pa vät bä ma Pita qa lu ama ruvek ama rhäqöp na rha qararhani i sa västämne na rha e. ²⁸ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Qunäga vät

a ngän i qaku maräkt parhäm aut Muräkt iva anga Judaqa däktgyäm ga sämäni anga Jentailqa ura qäqi va qa rhet sagem ga bä qali liom moe. Sökt di sa ma Ngämuqa qa qur a ngo iva qale ngu names anga ruqa i ama vu qa ura i qaku ama qumärqumär qa da aa saqong. ²⁹ Bä äkt i nga ngän däkne nani a ngo dä qaku ngua mer dap ngua män. Dä var ngu snanbät sä ngän i ngän däkne nani a ngo iva iva?”

³⁰ Dä ma Kornilius ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Vät ama levaet na qa ama qunäga narhäkt di vät ama dämpguarhong säpbängang dä ngu nän bä gua vätka dä ama ruqa väs däm ga masägos näkt ka mon mät ama boi qarängättni i qaligalae vät a ngät. Qa mair vät gu saqong ³¹ dä qa qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Kornilius, sa ma Ngämuqa qa nari gia nän dä qa lu qarängättni gi vänbon bä ba ama tläktä. ³² Va ngi rhäkne sae ma Jopa nani ma Saimon gäarakni i rhat tes ka i ma Pita. Qa di qat tas pä ma Saimon aa vätka glaqot na ama garäska näkt ma Saimon di qat dräm gät täkmü na ama släqyirhong angät ngädäng.’

³³ “Dä soknga ngua lir ngua rhäkne nani a nge dä mär gem nge masirhat bä ngia män. Bä aiut moe rhärhäkt di qali lut täqyerhäkt te vät ma Ngämuqa aa qaranas ivakt iva urhi nari iarhongäkt moe qarqärhong i sa ma Engeska qa rhäk na nge iva ngia rhamän särhäm ut nä irhong.”

Ama Jentailqäna Rhat Nari Ama Sameng Ama Mär Ngät

³⁴ Dä ma Pita qä nasäng i qat tamän doqortäqyia, “Rhäkt di nak as ngua lu mamär i ngätki i nak ma Ngämuqa di sa qaku qat tatmät ³⁵ dap nani a qa na ama ruvek nävät ama ivätki moe qararhani i rhit kutdrir sagem ga dä rhat tualat na ama märirhong. ³⁶ Sa ngänät dräm na ama enge iangärhäkt kärangät i sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngät bä ba ama Israelqäna. Iangärhäkt ama sameng ama mär ngät di ngät tamän i mamär iva ama bulap ngä rhän mänguröp mä ut ut nä ma Ngämuqa nävät ma Jisas ma Krais kärakni i qa di sökt ka ma Engeska mamär bä ba ama ruvek moe.

³⁷ “Bä sa ngänät dräm na ama lat kärangättni i sa ngä märanas e ma Judia

moe q̄arangät i mänaſäng nae ma Galili nasot ama baptais iangärhäkt k̄arangät i ma Jon ga sameng sävät a ngät. ³⁸ Iangärhäkt ama lat di rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa muqunän bät ma Jisas na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama qrot bä qat tet tage rhage dä qat tualat na ama lat ama mär ngät näkt kat tumäräs pät ama ruvek moe q̄ararhani i qale rha vä ma Sämgä aa muräkt angärha rem inguna ma Ngämuqa qale qa gem ga. ³⁹ Aiut di sa ut lu iarhongäkt moe q̄ärqärhong i ma Jisas ka mualat nä irhong bä rhäkt di urhi sameng sävät irhong bät ama Judaqäna arha ivärhäs dä e ma Jerusalem.

“Ama Judaqäna rha veng ga i rha ar mä qa sämäni ama ngämuga ⁴⁰ sokt di ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki vät ama dävaung na qa ama qunäga bä qa muqunäga nävät a qa. ⁴¹ Qa di qaku qa muqunäga nävät a qa bä ba ama ruvek moe dap sokt ka mualat toqoräkt bä bä ut aiut k̄ararhae i sa ut mäſ dä ut näkt ut na qa nasot toqoräkt i qa märanas nämät ama tñäpki. Aiut di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ut iväkt iva nasot dä va urhi sameng nä iarhongäkt k̄ärqärhong i sa ut lu irhong.

⁴² “Dä qosaqi qa qoar na ut iva urhi sameng bä ba ama ruvek dä va ut tamän i ngäktki i nak ka di ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva qa rhatnävämne na ama ñäpta bä qosaqi sävät ama ngät däqäm da. ⁴³ Ma Ngämuqa aa vämginarha moe di sa rha märhamän bät ama engäktki sävät a qa i auge q̄arak i qat nanakt na qa diva ma Ngämuqa qa qyiradeng na aa vuirhong nävät ma Jisas aa ngärhipki.”

Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa Ar Sä Qa Sävät Ama Jentailqäna

⁴⁴ Bä nga rhoqoräkt i ma Pita qat tamän bät tangät täkt ama enge dä ama ruvek moe q̄ararhani i rhat nari aa sameng di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk pät a rha. ⁴⁵ Bä qä qatnanaktpäm da q̄ararhani i sa rha däkt säng mä rha q̄ararhae i sa rha män di nä ma Pita di qräk mät ta inguna ma Ngämuqa qät tor na aa vänbon na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qäqi bä ba ama Jentailqäna. ⁴⁶ Inguna rha nari i rhat

tamän na angätni ama enge dä rhi nän sä ma Ngämuqa.

Dä ma Pita qä qoar toqortäqyia, ⁴⁷ “Rhärhae rhäkt di qaku mamär iva aung gä namair särhäm da iva qale rhi narha ama baptais na ama rigi i sa nguna rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhoqor ut.” ⁴⁸ Dä ma Pita qa qoar na rha iva rhi rha ama baptais na ama rigi nävät ma Jisas ma Kraisa aa ngärhipki. Dä rha nän ma Pita iva as kale qa gem da vät anga marheka na ngät anga qunäng.

11

Ma Pita Qat Tuqunäga Sa Aa Lat Bä Ba Ama Qatnanaktpäm da E Ma Jerusalem

¹ Ama ngangda näkt sävät ama qatnanaktpäm da moe e ma Judia di rha nari ama enge sävät ama Jentailqäna i sa qäqi rha rha ma Ngämuqa aa enge. ² Bä nga rhoqoräkt i ma Pita qa met pävit bä sae ma Jerusalem dä ama Judaqäna ama qatnanaktpäm da rhat don ga ³ i rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia mon säva ama ruvek arha vät k̄ararhani i qaku rha däkt ta bä ngia mäſ ngi na rha.”

⁴ Bä äkt i ma Pita qä nasäng i qät täväktsäs mamär bä ba rha sävät iangärhäkt ama lat k̄arangät i sa ngä märanas ⁵ i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Qale ngo va ama värhäm ma Joppa bä ngu nän dä ngua lu ama ñämñämgi. Ngua lu guani ani i ngäkt kre ama boiqi ama ara qi näkt bätbut sä qi nävä usäp näkt ngi qoar qre guavek tat sangar a qi nage at tärhäkt ama levaet näkt ti nänbut sä qi bä sa äkt i qale ngo e. ⁶ Ngua ñäm säväm gi dä ngua lu ama släqyirhong nävät ivät k̄ärqärhongni i irhong ngät dräm ngät tet nä irhong angärha qar ama levaet näkt sävät ama släkt ama ur ngät dä ama släqyirhong gärqärhongni i irhong ngät dräm ngärhit trut pät ivät toqor ama uiuvärhirhong näkt sävät ama isäm nämät ama leqäs. ⁷ Dä ngua nari ama eguinga i qat tamän särhäm ngo rhoqortäqyia, ‘Pita, ngia rhair bä ngi veng anga släktka bä va ngia äs ka.’

⁸ “Dä ngua muvät toqortäqyia, ‘Engeska, qoki va sirhäkt kaku inguna as mudu qaku ngua mäſ guani rhoqoräkt k̄ärqäni i qaku

ama qumärqumär ini varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses.’

⁹ “Dä saqi as ama eguinga qa märhamän sävät a ngo bä maunmem na rhävono rhoqortäqyia, ‘Qale ngiat tes guani i qaku ama qumärqumär ini qärqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ini i ama mär ini.’ ¹⁰ Da ama ñämñämgi arha ron di ma Ngämuqa aa enge sagem ngo di ngä män madäpguamek dä ngua mer madäpguamek dä saqi sa rha rha iarhongäkt moe masägos tävit säda ama usäpki arha ron.

¹¹ “Rhoqoräkt di ama gamoe ama dävaung na rha rha män bä rhat mair dalek nä iaqäkt ama vätkä qäarak i qale ngo e väm ga qäarahani i sa rha rhäk na rha sagem ngo nae ma Sisaria. ¹² Dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märhamän särhäm ngo iva qale maesäs pätk a ngo dap mamär iva ngu na rha. Dä ngua met ngu na ama ngärhäqyet da sägäk na rha ama qatnanaktpämda nae ma Jopa bä ut moe ut met bä sae ma Sisaria dä ut mon sävä ma Kornilius aa vätkä. ¹³ Dä qa goar na ut sävät ama ensel qäarakni i qa lu i väs däm ga va aa vätkä bä iaqäkt ama ensel qa goar toqortäqyia, ‘Ngi rhäkne sae ma Jopa nani ma Saimon gäarakni i qosaqi rhat tes ka i ma Pita. ¹⁴ Va ma Saimon ga rhän sa ama enge bä ba nge qärangätni iva ngi nä gi qärhae moe diva ngäni rha ama mumaiar nävät a ngät.’

¹⁵ “Bä nga ngu nasäng iva nguat tamän dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk pätk a rha rhoqor mäqi qre i qa rhäk pätk a ut pätk ma Pentikos angät kunäga. ¹⁶ Dä vuk pätk a ngo i mudu ma Engeska qa goar toqortäqyia, ‘Ma Jon di qä baptais pätk ama ruvek na ama rigi dap aingän diva ngäni rha ama baptais na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.’ ¹⁷ Bä ngäkt bä ma Ngämuqa qa von da rhä iangärhäkt ama sägängät ama vänbon gärangät i sa mäqi qa von ut aiut kärarhae i ut nanäkt nä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss dä nga va mamär iva ngua rhair särhäm ma Ngämuqa sä iangärhäkt aa vänbon?”

¹⁸ Bä nga rha nari ma Pita i qa märhamän doqoräkt dä rhäksot na arha enge sävät a qa dap kinak ta an sä ma Ngämuqa i rhi

goar toqortäqyia, “Ari, bä äkt i sa qäqi ma Ngämuqa qa rhares pätk ama Jentailqäna arha rhäng iva nga rhi näpgoer na nas dä va bä ba rha na ama iar ama sok täm ngät.”

Ama Qatnanaktpämda E Ma Antiok

¹⁹ Bä nga ama qatnanaktpämda qäarahani i vräsmät na rha inguna rha nasäng iva rhi sangäm na rha mavängam doqoräkt i rha veng ma Stiven dä rha met bä qoki as däng na rha e vät ama ngärhäktka ma Fonisia dä säva ama urqa ma Saiprus näkt säva ama värhäm ama mor äm ma Antiok i rhat tet dä rhi sameng na ama enge sokt sage ama Judaqäna.

²⁰ Bä arhani nävät a rha ama qatnanaktpämda ama gamoe nae ma Saiprus dä näva ama värhäm ma Sairini di qosaqi rha met bä sae ma Antiok bä qosaqi rhi nasäng i rhat tamän särha ama Jentailqäna i rhi sameng bät a rha na ama sameng ama mär ngät sävät ma Engeska ma Jisas. ²¹ Bä ma Engeska aa qrot di nga e gem da bä ama ruvek kärarhani i ama rhodäm sä rha di masirhat di rhat nanäkt dä rha näpgoer na nas sage ma Engeska ma Jisas. ²² Bä ama sameng sävät tangät täkt ama lat di ngä met bä ama qatnanaktpämda e ma Jerusalem da nari sävät a ngät dä rha rhäk nä ma Barnabas sae ma Antiok.

²³ Bä nga sa qa män e bä qa lu i sa ma Ngämuqa qa ñäm sävät a rha maengätki dä mär gem ga dä qä nasäng i qä sämaqrot na rha iva rhat mair ma ama qrot dä va engätki nä qäarakni arhä snängaqa sage ma Engeska ma Jisas ²⁴ inguna ma Barnabas di ama mär qa ama ruqa bä qa di rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama qatnanäkt. Bä äkt i ma Ngämuqa di qat tu ama rhäqäp na rha ama ruvek sae sävät ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda.

²⁵ Dä soknga ma Barnabas ka met sae ma Tarsus iväkt iva qä ñäm nani ma Sol ²⁶ bä nga qa män bät a qa dä qa met sä qa sae ma Antiok. Bä vät ama quiaqa ama rhäk täm ga dä ma Barnabas kä nä ma Sol di vasägos dä väspästämne na iom in na ama qatnanaktpämda bä ini su ama rhäqäp na rha ama ruvek. Bä ama ruvek kärarhani i rhit pätk ma Jisas aa rhäng e ma Antiok di imäk äkt narhoer di ama ruvek tat tes ta i

ama ruvek kärarhani i rhit päs ma Kraiss aa rhäng.

²⁷ Bä nga rhoqoräkt di arhani ma Ngämuqa aa vämginarha rha met inavuk nae ma Jerusalem bä sae ma Antiok. ²⁸ Akni nävät a rha qärakni i rhat tes ka i ma Agabus di qa mair näkt nävät ama Qloqaqa dä qat tamän na ama enge sävät ama qärhuqi iva qia rhet pät ama ivätki moe. Dä rhangät täkt ama lat di sa ngä män doqoräkt i ma Klodius di ma Sissar na qa bä ba ama Romgäna. ²⁹ Dä ama qatnanaktpämda ak dä ak na rha di rhat tu arhä snäng iva rha rhat nävät a nas bä rhi von ama qatnanaktpämda qärarhani i qale rha e ma Judia. Bä nani a rha iva rha rhatnärhäm da iva mamär vät ak dä ak na rha. ³⁰ Bä äkt i rha rhäk nä ma Barnabas kä nä ma Sol sa arhä vänbon bä ba ama qatnanaktpämda arha morta e ma Judia.

12

Ma Herot Ka Veng Ma Jems Dä Qa Mu Ma Pita Va Ama Tpäskiarharhäng

¹ Näkt pät iangärhäkt ama rhodäm dä ama vitnaqa ma Herot Agripa qa sangar arhani ama qatnanaktpämda i nani a qa iva qä sangäm na rha. ² Qa rhäkne iva rhi veng ma Jems ma Jon aa matka na ama ulaqi arha singi. ³ Bä nga qa lu i nävät ma Jems aa tñäpki dä märmar ge ama Judaqäna dä qosaqi nani a qa iva rhi sangar ma Pita. Bä qoki rhangät täkt ama lat ngä märanas pa akti ama tmäski qärakni i rhat tes ki i ama tmäski na ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis pä m ngät. ⁴ Nasot toqoräkt i rha sangar ma Pita dä ma Herot ka mu qa va ama tpäskiarharhäng. Dä qa von däm ga bä ba ama levaet ama gulañ na ama ulaqimärharhärhäkt ivakt iva rhit lu vät a qa. Bä qat tu aa snäng iva qä vuk sä qa ivakt iva qa rhuräkt pät a qa da ama ruvek arhä saqong nasot ama tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova.

⁵ Bä ma Pita di qale qa va ama tpäskiarharhäng dap ama qatnanaktpämda di rhi nän ma ama qrot sage ma Ngämuqa sävät a qa.

Ama Ensel Qa Rhäväkt Sä Ma Pita Näva Ama Tpäskiarharhäng

⁶ Näva ama bängagi iaqyäkt iva duququ dä va ma Herot kä rha qa säva ama muräkt di ma Pita qä mänatäm mänguräp ama udiom ama ulaqimärhindäkt dap sa rha qop mät aa rhäkt na ama udiom ama seniom. Dap aiomni ama udiom ama ulaqimärhindäkt di inät mair bä init lu vät ama tpäskiarharhäng arha tmongi. ⁷ Ama ensel nage ma Engeska ma Ngämuqa väs däm ga masägos bä erait nage ama neraqa vuk pa ama tpäskiarharhäng. Qa rhäk mäni ma Pita aa brät näkt ka rhäqäm a qa bä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngi lir ngia rhäranas.” Dä bän sa ama seniom nasäng ma Pita aa rhäkt angät tpäs.

⁸ Dä ama ensel qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngi rhon mät gi boi näkt ngi qop sä gi sandal vät gia qar.” Dä ma Pita qa mualat toqoräkt. Dä ama ensel qä qoar na qa i, “Ngi rhon nä gi boiqi ama uiu qi vät a nas näkt pa ngit päs gua rhäng.” ⁹ Dä ma Pita qa väs aa rhäng navuk näva ama tpäskiarharhäng. Sökt di qaku qat dräm i nak iangärhäkt ama lat kärangät i ama ensel qat tualat na ngät di ngätki rhoqoräkt dap kat tu aa snäng i qat lu ama nänämngi. ¹⁰ In met e na ama narhoerqa ama ulaqimärhaarhäkt bä qosaqi ama udiom na qa bä in män ge ama tmongi qärakni i sa rha mualat na qi na ama ain i vukpuk sä rha mät ki sämät ama värhäm. Me mät ama tmongi bä ba nas nanokt iom bä vuk sä iom mät ki. Bä nga in met näva aitni ama isit dä sa qäbäs na ama ensel masägos.

¹¹ Dä nak as ma Pita qa räm i ngätki dä qa qoar toqortäqyia, “Rhäkt di nguat dräm dap kaku ama udiom nä gu snängaqa i nak ma Engeska ma Ngämuqa qa rhäk na aa ensel ivakt iva qa rhatnärhäm ngo nämät ma Herot aa rhäkt dä nämät iarhongäkt kärqärhong i sa ama Judaqäna rhat tu arhä snäng iva rha rhualat nä irhong sävät a ngo.” ¹² Bä nga nasot i qunäga vät a qa sä rhangät täkt ama lat dä qa met säp ma Maria arha vätka qärakni i ma Jon gärakni i qosaqi rhat tes ka i ma Mak aa nanäk. Rhoqoräkt dap ama ruvek ama rhäqäp na rha di sa västämne na rha e bä rhi nän.

¹³ Ma Pita qa qut mät ama tmongi dalek

dä ama latki ama rhuimgi qaraktni i rhat tes ki i ma Roda qia met ivakt iva qi lu i auge iaqäkt kät kut. ¹⁴ Bä nga qia räm bät ma Pita aa qän dä rhäqäp ki na ama märmärgem masirhat dä evär däm gi dap kaku qia rhar mät ama tmongi dap ki qoar toqortäqyia, “Ma Pita qa e mät ama tmongi.”

¹⁵ Dä rhi qoar na qi rhoqortäqyia, “Nak guani na nge.” Sokt di qoki as ki qoar i nak ngätki. Dä qosaqi rhi qoar toqortäqyia, “Varis aa ensel iaqäkt.” ¹⁶ Dap ma Pita di qoki as kät kut mät ama tmongi bä nga rha rhar mät ama tmongi bä rha lu qa dä qräk mät ta masirhat.

¹⁷ Dä ma Pita qa siqutmät na aa rhäkt bä ba rha iva mänadin däm da dap ka rhäväksäs bä ba rha i sa ma Engeska i qa artäm sa qa näva ama tpäskiarharhäng di rhoqoräkt. Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni qoar nä ma Jems kä na arhani ama qatnanaktpämda sävät tangät täkt ama lat kärangättni i ngä märanas.” Näkt ka met daqule rha bä sävät aosni ama ivärhäs.

¹⁸ Duququ vät duququs dä adädän ama ulaqimärharhärhäkt masirhat nävät iangärhäkt ama lat kärangät i mai ngä märanas pät ma Pita. ¹⁹ Nasot toqoräkt dä ma Herot ka rhäkne bä rha ñäm nani ma Pita dä qaku rha män bät a qa. Dä ma Herot kät träbät sä iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt i ma Pita di qa ang nae rhoqor mäniekt? Dä qa rhäk na rha iva rhi veng ama ulaqimärharhärhäkt. Nasot dä ma Herot ka met nae ma Judia bä sae ma Sisaria bä qale qa e maqälak.

Ma Herot Aa Tñäpki

²⁰ Qaku ama mär mänguräp ma Herot kä na ama ruvek nae ma Tair dä nae ma Saidon dä soknga västämne na rha rhi nä ma Herot. Sa rha rha ma Blastus aa matnärhäm gäarakni i ama latka ama mär qa na qa bä bä ma Herot bä rhi nä ma Blastus di rha nän ma Herot iva ama bulap ngä rhän mänguräp mä rha. Rhoqoräkt dinguna rhat dräm dit ta ama tmäs nävät ma Herot aa ivärhäm.

²¹ Vät iaqäkt ama qunäga qarak i sa ma Herot ka muqunän bät a qa dä qa mon mät ama vitnaqa aa boi näkt ka muqun mät aa mämugunäs na ama muräkt bä qät boda ama enge bä ba ama ruvek nae

ma Tair dä nae ma Saidon. ²² Dä rhit nästäm i rhi qoar toqortäqyia, “Qaku ama ruqa qat tamän dap akni ama ngämuqa qat tamän doqoräkt.” ²³ Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä ama ensel nage ma ma Ngämuqa qa sangäm na qa inguna qaku ma Herot ka von da ama qutdrir sage ma Ngämuqa bä ama sirairhong ngät täs näda aa släqyige angärha ron bä dängdäng i qa ñäp.

²⁴ Sokt di qop ma Ngämuqa aa enge di ngät tualat masirhat bä vräs däm ngät. ²⁵ Bä nga ma Barnabas kä nä ma Sol di in däksot na aina lat kärangättni i qre va in dualat na ngät dä evär däm iom nae ma Jerusalem bä sae ma Antiok dä in män sä ma Jon gäarakni i qosaqi rhat tes ka i ma Mak.

13

Rha Rhäk Nä Ma Barnabas Kä Nä Ma Sol Sa Ama Lat

¹ Näkt mänguräp ama qatnanaktpämde e ma Antiok di qale arhani ma Ngämuqa aa vämginarha e dä arhani qäarakni i rhat dräm di su ama ruvek. Iarhakt di ma Barnabas dä ma Simeon gäarakni i qosaqi rhat tes ka i ma Niger dä ma Lusius kärakni i qa näva ama värhäm ma Sairini dä ma Sol näkt sävät ma Manain gäarakni i sa mudu inamäk di ama tpäskinaqa ma Herot aa ruaqa na qa. ² Bä nga rhoqoräkt i rhit bon da arha ansäs sage ma Engeska dä rhat teranot dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä qoar toqortäqyia, “Ngän datmät sä ma Barnabas kä nä ma Sol bä ba ngo ivakt iva in dualat na ama lat kärangättni i sa ngua mes iom iva in dualat na ngät.” ³ Bä nga nasot i rha meranot dä rha nän dä rha mu arhä rhäkt da in bäs näkt ta rhäk na iom sä ma Ngämuqa aa lat.

Ma Barnabas Kä Nä Ma Sol Ini Sameng Bät Ama Ruvek Pät Ama Urqa Ma Saiprus

⁴ Dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk nä ma Barnabas kä nä ma Sol sä ma Ngämuqa aa lat bä qa artäm sä iom sämät ama värhäm ama mor äm ma Selusia bä in met mät ama mlauski nae bä säva ama urqa ma Saiprus. ⁵ Bä nga in män mät ama värhäm ama mor äm ma Salamis dä in sameng nä ma Ngämuqa aa enge va ama Judaqäna arhä mämairväm. Bä nga

rhoqoräkt dä ma Jon Mak di qosaqi qat tatnärhäm iom.

⁶Rha met pät ama urqa moe bä dängdäng i rha män e mät ama värhäm ama mor äm ma Pafos. Dä rha män bät ama Judaqa e qarakni i ama vangbärhaqa dä ama iraski na qa ama vämginaqa qarak i rhat tes ka i ma Barjisas. ⁷Qa di qät lu vät ama tpäskinaqa ma Sergius Paulus. Iaqaät ama tpäskinaqa di ama mädrämga masirhat dä qa rhäkne nani ma Barnabas kä nä ma Sol inguna nani a qa iva qä nari ma Ngämuqa aa enge. ⁸Dap ma Barjisas di qosaqi rhat tes ka i ma Elimas bä rhat tes ka rhoqoräkt inguna qa di ama rhaqyaovämga bä qat tair särhä ma Barnabas kä nä ma Sol. Bä qä siqut iva qä näpgoer nä ma Sergius Paulus aa snängaqa i varis kä natnanakt nä ma Jisas.

⁹Sokt di ma Sol qarakni i rhäkt di rhat tes ka i ma Pol di rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qa ñäm maräkt sävät ma Elimas dä qä qoar toqortäqya, ¹⁰“Ainge di ma Sämgä aa emga na nge bä ainge di ngiat dräm ngiat tair särhä iangärhäkt moe ama räkt ngät ama lat. Bä qosaqi rhäqäp nge na ama irasirhong maos maos. Nga qaku mamär iva mae vät a nge rhoqoräkt i ngit näpgoer na ama enge ama engäktki na ngät sävät ma Ngämuqa? ¹¹Rhäkt di ma Ngämuqa aa qrot diva ngärhi siqut na nge. Bä va ngi säsur bä va qaku ngi nalu ama qunäga aa saqong bä va as kale nge rhoqoräkt pät anga qäväläm.”

Dä qop pät iomäkt ama qäväläm dä ama busbuski dä ama bängangit ngä ong aa saqong bä qät surtagavät i qät täk mes nani aung ivakt iva qä er nanokt ka i qä sangar da aa rhäkt. ¹²Bä nga qarak kä tpäskinaqa qa lu iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä märanas toqoräkt dä qat nanakt inguna qräk mät ka nävät ama rhisu sävät ma Engeska ma Jisas.

Ma Pol Qä Sameng Bät Ama Ruvek E Ma Antiok E Va Ama Ngärhäktka Ma Pisidia

¹³Nae ma Pafos dä ma Pol qä na aa ruavek da ama lat angärha ron da met mät ama mlauski sämät ama värhäm ama mor äm ma Perga e vät ama ngärhäktka

ma Pamfilia. Na äkt dä ma Jon Mak ka met daqule rha bä sa evär däm ga sae ma Jerusalem. ¹⁴Nae ma Perga dä rha met bä rha rhäqär bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Antiok* e vät ama ngärhäktka ma Pisidia. Bä vät ama Sabat dä rha mon säva ama mämairqi bä rha muqun.

¹⁵Nasot i akni ama ruqa qa mes ma Ngämuqa aa enge näva ama abukkina sä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä näva ama abukkina qärangätäni i sa aa vämginarha rha säm a ngät dä ama narhoerta näva ama mämairqi rha rhäk na ama enge sage ma Solqäna rhoqortäqya, “Aurha ruavek, ngakt bä angäna anga enge na ama sämaqrot bä ba ama ruvek di nani a ut masirhat iva ngän damän bät a ngät.”

¹⁶Dä ma Pol qa mair dä qa siqutmät na aa rhäkt sävät ama ruvek iva mänadin däm da näkt kä qoar na rha rhoqortäqya, “Aruvek nae ma Israel bä sävät ama Jentailqäna moe rhäkt kärarhani i ngänit kutdrir sage ma Ngämuqa, di as ngäni nari ngo! ¹⁷Ama ruvek ama Israelqäna di sa arhä Ngämuqa qa ernanas ta aut mamäkkäna mudu näkt ka rhäkmämägän sa ama ruvek toqoräkt i qale rha e ma Isip näkt nasot dä qa er nanokt ta nämät iomäkt ama ivärhäm nä iangärhäkt aa qrot ama mor ngät. ¹⁸Rha vit pa aa uväs sokt di qät lu vät a rha vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs i ngi qoar qre vät ama ruiom ama udiom na ama qoeo. ¹⁹Ma Ngämuqa qa rhäksot na ama ngärhäqyet da unbem na ama enep na ama gulañ sa ama sägärhae nävät ama ngärhäktka ma Kenan näkt ka von da arha ivätki bä ba ama Israelqäna ivakt iva ama ngärhikkäna na rha e vät a qi. ²⁰Iangärhäkt moekt ama lat kärangät i ngä män di ngi qoar qre vät ama levaet ama handret da ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ngät ama qoeo.

“Näkt nasot toqoräkt dä ma Ngämuqa qa märanas na ama matnävämnenarha ivakt iva rhi rhoer nanokt ama ruvek bä dängdäng bät ama rhodäm i sa ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Samuel qa män. ²¹Bä vät ma Samuel aa rhodäm dä ama Israelqäna rha nän ma Ngämuqa iva qa rhäranas na

* **13:14** Antiok Ama unbam na äm ama värham ma Antiok di am nga e. Aomni di äm nga e va ama ngärhäktka ma Siria bä rhom däkt ma Antiok di äm nga e va ama ngärhäktka ma Pisidia.

anga vitnaqa bä ba rha dä qa muqunän bät ma Sol ma Kis aa emga nämäni ma Benjamin aa enevaqi bä qale rha va aa muräkt angärha rem bät ama ruiom ama udiom na ngät ama qoeo. ²² Nasot toqoräkt i ma Ngämuqa qa rut nä ma Sol nae dä qa muqunän bät ma Devit bä arha vitnaqa na qa. Näkt kosaqi qa muqunäga sävät ma Devit bä qa qoar toqortäqyia, 'Ngu lu ma Jesi aa emga ma Devit kärakni i qat dräm gät päs gu snängaqa aa rhäng bä va qa rhualat nä iarhongäkt moe qärqärhong i nani a ngo na qa iva qa rhualat nä irhong.'

²³ "Nävät tak täkt ama ruqa aa enevaqi nasot dä ma Ngämuqa qa rhäk nä ma Mumaiar ma Jisas sage ama Israelqäna i rhoqor varhäm aa enge na ama mumänaris. ²⁴ As pät ma Jisas aa mänmänäs angät kamäs dä ma Jon ama Baptais kä sameng bät ama Israelqäna iva rhi näpgoer na nas nämät arha vuirhong näkt pa rhi rha ama baptais. ²⁵ Bä nga rhoqoräkt i sa ma Jon gät täksot na aa lat dä qä qoar toqortäqyia, 'Ngän du angän snäng i auge na ngo? Aingo di qaku iaqäkt na ngo qarak iva qa rhän sagem ngän. Qaku. Dap ka diva as dängdäng na qa nasot a ngo i qarakni i aa sandal di qaku ama märqa na ngo iva ngu rhäväkt sa angät tängämütnäm nävät aa qar angät tpäs.'

²⁶ "Gua ruavek, aingän ma Abraham aa es na ngän näkt sävät a ngän ama Jentailqäna qararhani i ngänät dräm ngänit kutdrir sävät ma Ngämuqa, rhangät täkt ama enge sävät ama mumaiar di nak sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngät sagem ut moe. ²⁷ Ama ruvek kärarhani i rhat dräm dat tas e ma Jerusalem näkt sävät arhä narherta di nävät iangärhäkt arha lat kärangät i sa rha vodäm ma Jisas sämät ama tñäpki di rhäkämär varhäm ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge qarangätni i vasägos dä rhat tes ngät pät ama Sabat moe. Rhoqoräkt dinguna sa qaku qunäga vät a rha sä ma Jisas bä qosaqi qaku qunäga vät a rha sä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge.

²⁸ "Qaku rha män bät guani säng ma Jisas aa rhäng gärgäni iva rhi vodäm ga sämät ama tñäpki vät ini angät tpäs sokt di qop ta nän ma Pailat iva ma Jisas ka rhet

sämät ama tñäpki. ²⁹ Bä nga rha mualat bä rhäksot nä iangärhäkt moe ama lat sävät a qa varhäm ma Ngämuqa aa enge qarangätni i mudu rha säm a ngät dä sa rha rha qa samäk nämäni ama sämänanamuqa bä rha mas na qa mät ama tñäpka aa liqi. ³⁰ Sokt di ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki ³¹ bä vät ama rhäqäp ama qunäng dä väs däm ga ge ama ruvek kärarhani i mäqi sa rha met ti na qa nae ma Galili bä sae ma Jerusalem iarhakt kärarhae i rhäkt di rhi sameng mamär sävät a qa bä ba aurha ruvek.

³² "Bä rhakt di uni sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ngän sävät ma Ngämuqa aa enge na ama mumänaris bä ba aut mamäkkäna ³³ qarangätni i sa ngä mu angät släqyige bä ba ut arhä rhoes ut na ngän ama Jentailqäna rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qa märanas nä ma Jisas. Iangärhäkt ama lat di varhäm ma Ngämuqa aa enge qarangätni i mudu rha säm a ngät pa ama unbem na qi ama mabuqi va ama Abuk na ama Mabu äkt i ma Ngämuqa qat tamän e rhoqortäqyia,

" 'Ainge di ngua emga na nge. Rhäqyerhäkt di aingo di gi mamäk na ngo.'

³⁴ Bä qosaqi nani a un iva uni sameng bä ba ngän i nga ma Ngämuqa qa märanas nä ma Jisas nämät ama tñäpki iva qoki sa qaku saqi as kä nañäp di nak parhäm ma Ngämuqa aa enge qarangätni i mudu rha säm a ngät i ngät tamän doqortäqyia,

" 'Va ngu von ngän da ama modämne ama qumärqumär ngät dä ama engätki na ngät kärangätni i sa mudu ngua mumänaris bä bä ma Devit.'

³⁵ Bä äkt i qosaqi ma Devit kat tamän sävät ma Kraiis pät akti ama mabuqi rhoqortäqyia,

" 'Va qaku ngi naqyiradeng nä gi Qumärqumärqa aa släqyige bä va säkt täm ige.'

³⁶ Bä nga nasot i ma Devit di qa mualat nä ma Ngämuqa aa lat parhäm ma Ngämuqa

aa snängaqa imäk äkt pät iangärhäkt ama rhodäm näkt nga qa ñäp dä rha sasärhäm ga ge aa mamäkkäna dä säkt ta aa släqyige.

³⁷ Dap ma Krai kārakni i sa ma Ngämuqa qa mārānas na qa nāmāt ama tñäpki di qaku säkt ta aa släqyige.

³⁸ “Bä nga rhoqoräkt dä nani a ngo iva qunäga vät a ngän, gua ruavek, i nävāt ma Jisas di urhi sameng bä ba ngän na ama mär ngät ama enge i ma Ngämuqa di qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong.

³⁹ Bä nävāt ma Jisas di iarhakt kārārae i rhat nanakt na qa diva isiska vät a rha nāmāt iarhongäkt moe qärqärhong i qaku mamär iva isiska vät a rha nāmāt irhong barhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses. ⁴⁰ Bä va ngänit lu vät a nas mamär i varis agini qärqäni i mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha märhamän bät ini di varis ini ngä namän bät a ngän doqoräkt i rha sām i sa ma Ngämuqa qa märhamän doqortäqyia,

⁴¹ “ ‘As ngäni lu i aingän gārārae i ngän damän mava na ngo diva qräk mät ngän masirhat dä va qäbäs na ngän

inguna nguat tualat na angätni ama lat pät angän dodäm bä iangärhäkt ama lat diva qaku ngänät nanakt na ngät nämä dä äkt bä aung gat tamän särhäm ngän sävāt a ngät.’ ”

⁴² Bä nga ma Pol qä nä ma Barnabas in det näva ama mämairqi dä ama ruvek ta naing bät iom iva saqi as pa in dän bät iak navuk ama Sabat bä va in damän särhäm da masirhat sävāt ma Ngämuqa aa enge qärangätni i rhäqyerhäkt dä sa in damän bät a ngät. ⁴³ Bä nga nasot i vräs na ama ruvek moe näva ama mämairqi dä ama rhäqäp na rha ama Judaqäna näkt sävāt arhani ama Jentailqäna qärārae i sa rha näpgoer na nas mamär sāmāni ama Judaqäna arhä qatnanakt di rha moe rha met nasot ma Pol qä nä ma Barnabas. Bä in damän särhäm da dä init täktäm bät a rha iva as ti rhät arhä qatnanakt mäni ma Ngämuqa inguna nävāt aa nāmsävätki bä ba rha.

⁴⁴ Bä sa nga vät iaqäkt ama Sabat in-avuk dä qorhäs iva ama ruvek moe nāmāt

iomäkt ama värhäm ama mor äm bästämne na rha ivakt iva rhi nari ama enge sävāt ma Engeska ma Jisas. ⁴⁵ Bä nga ama Judaqäna arhä narhoerta rha lu qä gulañ na ama ruvek toqoräkt dä rhäqäp ta na ama snängaqa ama vu qa dap tat tamän mava na ama enge qärangätni i ma Pol qat tamän bät a ngät.

⁴⁶ Dä ma Pol qä nä ma Barnabas di ama qraräk iom dä in muvāt pät a rha rhoqortäqyia, “Nak mamär iva uni sameng nä ma Ngämuqa aa enge narhoer bä ba ngän. Sökt dinguna sa ngän mer tangät täkt aurha enge dä rhoqoräkt dä sa ngän däsärhäm mes dä as ngäni lu iva un det sage ama Jentailqäna bä va uni sameng bät a rha. ⁴⁷ Un dualat toqoräkt di varhäm ma Engeska ma Ngämuqa aa rhäkne bä ba un i qat tamän doqortäqyia,

“ ‘Sa ngua armeng däm nge iva ama neraqa na nge bä ba ama Jentailqäna bä va ngia rhet sa ama sameng ama mär ngät sävāt ama mumaiar säda ama ivätki at tärhäkt moe.’ ”

⁴⁸ Bä nga ama Jentailqäna rha nari rhoqor täkt dä mär gem da dä rhi qoar i ama enge sävāt ma Jisas di ama mär ngät näkt iarhakt moe qärārae i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a rha iva rha säva ama iar ama sok täm ngät di rhat nanakt.

⁴⁹ Bä ama enge sävāt ma Jisas di vräs däm ngät pät iaqäkt moe ama ngärhäkta.

⁵⁰ Dap ama Judaqäna arhä narhoerta di sa rhat tuinirqi mänguräp arhani ama evop kārārae i ama moräs na rha qärārae i rhat nanakt toqor ama Judaqäna rhi na arhani ama narhoerta ama gamoe nävä iomäkt ama värhäm ama mor äm bä iarhakt ama ruvek di rhi nasäng iva rhi sangäm nä ma Pol qä nä ma Barnabas mavängam bä rha qutmäa a iom nävāt arhä ngärhäkta.

⁵¹ Dä soknga ma Pol qä nä ma Barnabas in suqup ina qar sa ama rhabuqi samäk nävāt ina qar angärha rem. In mualat toqoräkt di ama muqunäni na qi i sa ma Ngämuqa qär qur iarhakt ama ruvek nae ma Antiok näkt in met bä sāmāt ama värhäm ama mor äm ma Aikoniam. ⁵² Sökt di ama qatnanaktpämda e ma Antiok di

rhäqäp ta na ama märmärgem masirhat dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

14

Ma Pol Qä Nä Ma Barnabas Ini Sameng Bät Ama Ruvek E Ma Aikoniam

¹ Bä nga ma Pol qä nä ma Barnabas in män e ma Aikoniam dä in mualat toqorne e ma Antiok i in mon bä säva ama Judaqäna arhä mämairqi. Bä nga sae dä ini sameng nä ma Ngämuqa aa enge bä iangärhäkt ama enge di ngärhit kut bä ama mor ngät ama rhodäm sa ama Judaqäna dä ama Jentailqäna di rhat nanakt nä ma Jisas. ² Dap ama Judaqäna qärrarhani i qaku rhat nanakt di rha muinirqi mänguräp ama Jentailqäna bä ama vu da arha ron sävät ama qatnanaktpämda.

³ Dä soknga in sangar na nas e mauiu. Bä qaku init len dap ini sameng nä ma Ngämuqa aa enge sävät aa ñämsävätki bä ma Ngämuqa qat tualat na ama muqunän ama nañis ngät ngä na ama lat kārangätni i ngät dän masärmän gem iom.

⁴ Dä ama ruvek mät iomäkt ama värhäm ama mor äm di mat mät ta bä arhani di daktgyäm da mäni ama Judaqäna dap arhani di daktgyäm da ge ama ngangiom. ⁵ Dä ama Judaqäna rhi na ama Jentailqäna näkt sävät arhä narhoerta di rha siqut iva rhi sangäm nä ma Pol qä nä ma Barnabas iva rhi rhumät na iom na ama dui bä va ini ñäp ⁶ sokt di in nari sävät iaqäkt arhä snängaqa qarakni i sa rha muräkt täm ga dä soknga ina ang bä säva ama värham ama gaini na am ma Listra näkt ma Derbe bä särhagesärhage na am bät ama ngärhäkta ma Likonia ⁷ bä qoki as ini sameng na ama sameng ama mär ngät.

Ma Pol Qä Nä Ma Barnabas In Dualat E Ma Listra Dä Ma Derbe

⁸ E ma Listra di akni ama ruqa qa e qarakni i qat muqun i aa qar ngä ñäp. Mudu aa nanäk kia sa qa i sa ama vakt pät aa qar bä qaku qat tet. ⁹ Qat nari ma Pol toqoräkt i qat tamän. Dä ma Pol qa ñäm maräkt sävät a qa dä qa lu i qat nanakt bä mamär iva qä rha ama mumäräspät ¹⁰ dä qa näs sävät a qa rhoqortäqyia, “Ngia rhair vit!” Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä qarak ka märanas masägos bä qä nasäng i qat tet.

¹¹ Ba nga ama ruvek ta lu iangärhäkt ama lat kārangät i sa ma Pol qa mualat na ngät dä rhit nästäm dävk na ama Likoniaqäna arha enge i rhi qoar toqortäqyia, “Rhiom dakt di iom doqor ma Ngämuqa näkt sa ar sä iom sagem ut bä in mu ama släqyige vät a nas!” ¹² Dä rha mes ma Barnabas i ma Sus dap ta mes ma Pol i ma Hermes inguna ma Sus di arhä ngämuqa ama tpäski na qa dä ma Hermes di arhä ngämuqa qarakni i ama engemätka.

¹³ Bä ama pris kārakni i qat dräm gat tualat pa arhä ngämuqa ma Sus aa ansäspängi ama mor qi qarakni i qia e dalek nä iomäkt ama värhäm di qa män sa ama bulmakaoqäna dä ama ngualäñgualañ sämät ama värhäm angärha tmongi. Qa mäqäne rhoqoräkt dinguna nani a qa qä na ama gulañ na ama ruvek iva rhi väs ama vodämes sage ma Pol qä nä ma Barnabas.

¹⁴ Näkt nga qä ngangiom ma Barnabas kä nä ma Pol in nari sävät iangärhäkt arhä snängaqa rhoqoräkt dä in gyiret mät in boi ivakt iva ini qur a rha i arhä snängaqa di qaku maräkt toqoräkt näkt ina ang masirhat bä samuk sä mänguräp kä gulañgi dap init näs tävk toqortäqyia, ¹⁵ “Aruvek, mäniekt bä ngän dualat toqor täkt? Nak kop aiun di ama ruiom na un doqor ngän. Unät dän sa ama sameng ama mär ngät bä uni qoar na ngän iva ngän det daqule iangärhäkt angäna lat kārangätni iva ama suk pa angät kamäs bä va ngäni rhong sage ma Ngämuqa ama ngät däqäm ga. Qa di sa qa säm ama ivätki dä ama usäpki dä ama garäska bä sä ne nä iarhongäkt moe väm ngät. ¹⁶ Mudu di ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek kārarhani i qaku rha nämäni qa bä rhat tet parhäm arhä snängaqa maräkt. ¹⁷ Ngätki i qa qyiradeng nä iarhakt ama ruvek sokt di qoki as kär qur a ngän däm mes na aa lat. Qär qur a ngän da aa lavuqi rhoqoräkt i qat tualat na ama mär ngät ama lat i qät boda ama suigi nämät ama leqäs dä ama tmäsnirhong ngärhit sa varhäm angät todäm dä qät täkmämägän sä ngän na ama tmäs dä qät täqäp ngän na ama märmärgem.”

¹⁸ Nämä dä ma Pol qä nä ma Barnabas in märhamän bät tangät täkt ama enge sokt di

aqrot gem iom iva inin mae vät a rha iva qale rhi naväs ama vodämes sagem iom.

Rha Rhumät Nä Ma Pol Na Ama Dui E Ma Listra

¹⁹ Nasot dä arhani ama Judaqäna rha män nae ma Antiok dä ma Aikoniam bä rha artäm sa ama ruvek arhä snängaqa sävät a nas nävät ma Pol qä nä ma Barnabas. Näkt ti na ama ruvek ta rhumät nä ma Pol na ama dui näkt ta ardrän na qa bä sä dalek na ama värhäm i rhat tu arhä snäng i sa qa ñäp. ²⁰ Nasot dä ama qatnanaktpämda rha ing däm ga dä qaräc ka märanas bä qa mon savuk sämät ama värhäm. Näkt kale qa bä duququ dä qä nä ma Barnabas in märanas bä in met sae ma Derbe.

²¹ Bä nga in sameng na ama sameng ama mär ngät mät ma Derbe dä sa ina artäm sa ama rhäqäp na rha arhä snängaqa sämäni ma Jisas bä rhat nanakt na qa. Nasot dä saqi sa evär däm iom bä sae ma Listra bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Aikoniam bä sämät ma Antiok pa ama ngärhäktka ma Pisidia ²² bä init sämaqrot na ama qatnanaktpämda dä init täktäm bät a rha iva rhat mair maengäktki mäni arhä qatnanakt i ini qoar na rha rhoqortäqya, “Nak koki va u rhet da ama märänga aa ron masirhat ivakt iva u rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktäm.” ²³ Ma Pol qä nä ma Barnabas ina armeng da ama morta bä ba ama gulañ na ama qatnanaktpämda asägäkt asägäkt ivakt iva rhit lu vät a rha näkt ini nän dap in deranot dap init bon däm da sage ma Jisas i qop nguna sokt ka qaräcni i sa rha at arhä qatnanakt mäni qa.

Evär Dä Ma Pol Qä Nä Ma Barnabas Sae Ma Antiok E Va Ama Ngärhäktka ma Siria

²⁴ Bä nga nasot i in met da ama ngärhäktka aa ron ma Pisidia bä rhäksot dä in män ba ama ngärhäktka ma Pamfilia ²⁵ bä nga e ma Pamfilia dä in sameng na ama sameng ama mär ngät mät ama värhäm ama mor äm ma Perga näkt nae dä in met mämane bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Atalia. ²⁶ Nae ma Atalia dä evär däm iom sae ma Antiok e ma Siria mät ama mlauski. Mäqi rhoqoräkt i in dāranas nae ma Antiok dä ama qatnanaktpämda rha vodäm iom säp ma Ngämuqa aa ñämsävätki

sä ma Ngämuqa aa lat bä dängdäng i sa in däksot na ngät täkt.

²⁷ Bä nga in män e ma Antiok dä in mes ama qatnanaktpämda sävät a ne bä in muqunäga vät a rha sävät iarhongäkt moe qarqärhong i sa ma Ngämuqa qa mualat nä irhong bät a iom bä sävät ama Jentailqäna i sa ma Ngämuqa qa mu ama iska bä ba rha iva rhat nanakt toqoräkt. ²⁸ Bä qali liom e mauiu in na ama qatnanaktpämda.

15

Ama Mämuqunäs E Ma Jerusalem

¹ Arhani ama gamoe di ar sä rha nae ma Judia bä sae ma Antiok bä rhi su ama qatnanaktpämda rhoqortäqya, “Ngäkt bä qaku rha däkt säng mä nge varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses diva qaku ma Ngämuqa qä namumaiar nge.”

² Bä iangärhäkt ama rhisu ngä märanas na ama qrot ngät mamär ama enge bä qä gamoe rha veng bät a ne sä ngät ti nä ma Pol qä nä ma Barnabas dä soknga ama qatnanaktpämda rha armeng dä ma Pol qä nä ma Barnabas näkt sävät arhani nämäni ama qatnanaktpämda iva rha rhet sae ma Jerusalem sage ama ngangda rhi na ama morta ivakt iva rha rhamän bät a ne sävät iangärhäkt ama enge qarängät i sa ngä märanas.

³ Dä soknga ama qatnanaktpämda nae ma Antiok ta rhäk nä ma Pol qä nä ma Barnabas sae ma Jerusalem. Bä nga rhat tet mät ama ngärhäqyiom ma Fonisia dä ma Samaria dä rhi sameng bä ba ama qatnanaktpämda e sävät ama Jentailqäna i sa rha näpgoer na nas bä rhat nanakt nä ma Ngämuqa. Bä iarhakt moe ama qatnanaktpämda di mär gem da masirhat nävät tangät täkt ama enge qarängätni i sa rhat nari ngät. ⁴ Bä nga ma Polqäna rha män e ma Jerusalem dä ama qatnanaktpämda rhi na ama ngangda näkt ama morta nae rha ar sä rha. Dä ma Pol qä nä ma Barnabas in muqunäga vät a rha sävät iarhongäkt moe qarqärhong i sa ma Ngämuqa qa mualat nä irhong bät a iom mänguräp ama Jentailqäna. ⁵ Di nak arhani ama qatnanaktpämda qararhani i rha nämäni ama Farisiqäna di rha mair dä rhi qoar toqortäqya, “Ama Jentailqäna

di nak pa as ti däktsäng mä rha näkt tit päs ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses angärha rhäng.”

⁶ Dä ama ngangda dä ama morta di västämne na rha bä rhat tamän särhäm ne sävät iangärhäkt ama enge sävät ama Jentailqäna. ⁷ Rha märhamän särhäm ne mauiu näkt mamär dä ma Pita qa mair dä qa qoar na ama mämugunäs toqortäqyia, “Gua ruavek, sa ngänät dräm i mudu imäk äkt di ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngo nä mänguräp mä ngän ivakt iva ama Jentailqäna rhi nari ma Ngämuqa aa enge nämät gua vämgi bä va rhat nanakt nä ma Jisas. ⁸ Ma Ngämuqa qarakni i qat dräm ama ruvek arhä snängaqa di qa qur a ut i qosaqi sa qa ar sa ama Jentailqäna. Qa qur a ut di nä iomäkt i qa von da rha ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa rhoqorne na ut i qosaqi qa von ut täm ga. ⁹ Qa mualat sä ut toqorne na ama Jentailqäna i qä qumär arhä mungäsnäng nävät arhä qatnanakt mäni ma Jisas.

¹⁰ “Bä rhäkt di nak nga nani a ngän iva ngäni lu ivar ma Ngämuqa qar qur toqoräkt i ngän du ama märänga da ama Jentailqäna ama qatnanaktpämda arha lang? Ngu snanbät toqor täkt di sa nguna ut dräm i aiut ut na aurha morta di sa qaku mamär vät ut iva urhit ta ama märänga rhoqoräkt. ¹¹ Nak kaku maräkt toqoräkt! Dap ut nanakt i nak kop sokt nävät ma Engeska ma Jisas aa nämäsävätki dä va qa rhumaiar ut. Di nak kop toqorne na rha i qosaqi va qa rhumaiar ta.”

¹² Iarhakt moe ama ruvek pät iosäkt ama mämugunäs di mänadin däm da rhoqoräkt i ma Barnabas kä nä ma Pol in damän särhäm da sävät ama muqunän ama naïs ngät ngä na ama lat kärangätni i ngät dän masärmän gärangät i sa ma Ngämuqa qa mualat na ngät nävät a iom mänguräp ama Jentailqäna.

¹³ Bä nga in damän bä rhäksot dä ma Jems ka märhamän doqortäqyia, “Gua ruavek, as ngäni nari ngo. ¹⁴ Sa ma Saimon ga rhodäm ba ut sävät ma Ngämuqa i qa er qa män sage ama Jentailqäna rhoqoräkt ivakt iva qä rha arhani nävät a rha bä ba nas. ¹⁵ Bä rhoqoräkt dä ama enge qarangätni i sa mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha

säm a ngät di ngä mu angät släqyige vät a nas. Iangärhäkt ama enge di ngät tamän doqortäqyia,

¹⁶ “Va nasot dä va evär däm ngo bä saqi as ngua rhäranas nä ma Devit aa muräktpäm gärangätni i mudu arpus na ngät.

Näma dä mava na ngät sokt diva saqi as ngu slamär na ngät bä va ngua rhumamär na ngät.

¹⁷⁻¹⁸ Nasot dä va arhani ama ruvek bä sävät ama Jentailqäna moe qararhani i rhat tes nas nä gu ngärhipki

diva rhit näm mamär nani a ngo. Ma Ngämuqa qarakni i qat tualat nä rhärhong däkt di sa mudu inamäk di qat tamän sävät tärhong däkt bä ba ama ruvek.’ ”

¹⁹ Dä ma Jems ka qoar toqortäqyia, “Dä soknga aingo gu snängaqa di ama Jentailqäna qararhani i rhit näpgoer na nas sage ma Ngämuqa diva qale urhit bon da rha ama märänga. ²⁰ Dap kinak pa urhi säm sävät a rha bä urhi qoar na rha iva qale rhi namäs guani qarqäni i sa rha vodäm ini sage arhä ngämuqa ama iras mät ka. Dä qosaqi va qale rhi namualat na anga vuini na ama qavatka dä va qale rhi namäs anga släkt nävät ama släktka qarakni i sa rha rhäkrät pät aa qän bä qa näp näkt pa qosaqi qale rhi namäs anga släkt nävät ama släktka qarakni i as kaku rha er ta andräp päp ga sa aa biaska.

²¹ “Inguna mudu imäk äkt di rhi sameng bä ba ama ruvek sävät ma Moses aa enge va ama värhap moe bä sa rhat tes ngät pa ama mämairväm bät ama Sabat moe.”

Ama Abuqit Sage Ama Jentailqäna Ama Qatnanakt Päm Da Nage Ama Mämugunäs E Ma Jerusalem

²² Dä ama ngangda näkt ama morta näkt sävät ama qatnanaktpämda rha moe rha mu arhä snäng iva rhi armeng dä guavek arha anga gamoe iva rhi rhäk na rha sae ma Antiok ti nä ma Pol qä nä ma Barnabas. Dä rha armeng da ama udiom ama qatnanaktpämda arhä narhuiriom gärqiomni i

ma Judas k arakni i rhat tes ka i ma Barsabas n akt ma Sailas.

²³ Rha rh ak n a ma Polq ana sa ama abuqit k arqitni i sa rha s am ama enge v a bit s av at ama Jentailq ana ama qatnanaktp amda q arang atni i ng at tam an doqort aqyia, “Aiut ang ana ruavek ama ngangda d a ama morta di urhit t ak na aut m arm argem sagem ng an ama Jentailq ana ama qatnanaktp amda e ma Antiok d a v at ama ng arh aqyiom ma Siria d a ma Silisia. ²⁴ Ut nari s av at arhani q ararhani i sa rha met sagem ng an dap kaku rha rha anga rhares nagem ut b a rha slava na ng an b a rha muinirqi na ang an m adr am na arha enge. ²⁵ D a soknga ut te di ut moe di sa ut tares ba ne b a urha armeng da arhani ama gamoe b a ut t ak na rha sagem ng an di rhi na aurha ruaiom mam ar ma Barnabas k a n a ma Pol. ²⁶ Rhiom d akt di qaku init len dap in bon da aina iar b a in det d a ini sameng n a ma Engeska ma Jisas ma Kraisa aa ng arhipki. ²⁷ B a ma ut i urhit t ak n a ma Judas k a n a ma Sailas ivakt iva ini rharesp am n a rhang at t akt ama enge v at tit t akt ama abuqit k arqitni i sa ut s am a ng at p a bit.

²⁸ “Ama Qloq aqa ama Qum arqum arqa qa matn arh am ut b a ut moe di aut sn angaqa ama s ag ak i vadi va qale ut navon ng an da anga m ar anga dap sokt pa ng an det nasot taerhang at ama mur akt ama m ar an b am ng at k arang atni i ng at tam an iva ²⁹ qale ng an nam as guani ani i sa aung ga vod am ng at na ama vod ames sage aa ng amuqa ama iras m at ka d a va qale ng an nam as anga sl akt n av at ama sl aktka qäarakni i askaku rha er ta andr ap p am ga sa aa biaska d a va qale ng an nam as anga sl akt n av at ama sl aktka qäarakni i rha rh akbr at p at aa q an b a qa n ap d a va qale ng an dualat na anga vuini na ama qavatka. Va ng ani slam ar ba nas kre i ng an det parh am dang at t akt ama mur akt.

“Mam ar iva ama mod amne s av at a ng an.”

³⁰ Q a gamoe di sa rha rh ak na rha d a rha met m amane b a sae ma Antiok d a rha v ast amne na ama ruvek b a rha von da ama abuqit b a ba rha. ³¹ B a ama ruvek ta mes pa ama abuqit d a m ar gem da n av at ama

enge na ama s amaqrot. ³² B a ma Ng amuqa aa v amginaiom ma Judas k a n a ma Sailas di in m arham an b at ina enge masirhat i in d asl ap p at a rha d a in s amaqrot na ama qatnanaktp amda e ma Antiok.

³³ Qale ma Judas k a n a ma Sailas p at ama marheka na ama tadinimek. B a nasot d a ama qatnanaktp amda nae ma Antiok ta rh ak na iom sa ama mod amne na ama bulap s av at ina iska sage ina ruvek e ma Jerusalem. ³⁴ * ³⁵ Dap ma Pol q a n a ma Barnabas di qali liom e b a in na arhani ama rh aq ap na rha rhi sameng na ama enge s av at ma Engeska.

Vr as M at Ma Pol Q a N a Ma Barnabas N av at Ama M ar anga

³⁶ Qale b a maos d a ma Pol qa qoar n a ma Barnabas toqort aqyia, “Rh akt di ev ar d am un b a va uni n  amd am n arha auna ruavek ama qatnanaktp amda m at iav akt ama v arhap k arqapni i sa un sameng na ama enge s av at ma Engeska e d a va uni lun arh am da sa arh a qatnanakt.” ³⁷ Ma Barnabas di nani a qa iva q a n a ma Jon g arakni i qosaqi rhat tes ka i ma Mak iva rha moe rha rhet ³⁸ sokt di ma Pol di qat tu aa sn ang i qaku mar akt toqor akt iva q a na rha inguna m aqi qa ang daqule rha s a ma Ng amuqa aa lat e ma Pamflia b a qaku rha moe rha mualat b a d angd ang i sa rh aksot na ng at.

³⁹ D a ama m ar anga ama mor qa qa m an m angur ap m a iom b a b a n  m at iom na  akt. D a ma Barnabas ka rha ma Mak b a in met m at ama mlauski sae ma Saiprus ⁴⁰ dap nga ma Pol di qa mat s a ma Sailas pa aa rh ang n akt ama qatnanaktp amda rha vod am iom s ap ma Engeska aa n ams av atki arha rem. ⁴¹ D a qa met e v at ama ng arh aqyiom ma Siria d a ma Silisia b a q at s amaqrot na ama qatnanaktp amda arh a qatnanakt.

16

Ma Timoti Qa Mon S am ani Ma Pol Q a N a Ma Sailas

¹ Ma Pol di qa met sae ma Derbe n akt nasot d a qa met sae ma Listra n akt akni

* **15:34** Ma Luk ka s am dakt t akt aa abuk n akt nasot ama q av al am ama qot  m d a arhani ama ruvek di rha s am ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerh ani rh akt ama q ang arini di qaku rha s am ini sae. ‘Sokt di ma Sailas di qa mu aa sn ang iva as kale qa e.’

ama mudäsaqongga qäarakni i rhat tes ka i ma Timoti di qat dräm gat tas e. Aa nanäk di ama Judaqi näkt ama qatnanakt pä m gi dap aa mamäk di qa nävät ama Grikkäna. ² Ama qatnanaktpämda e ma Listra dä e ma Aikoniam di rhat dräm di nän sä qa nävät aa lat ama mär ngät. ³ Dä ma Pol nani a qa iva qä rha qa iva rha moe rhat tet sä ma Ngämuqa aa lat dä soknga qa däktsäng mä qa. Qa mualat toqoräkt inguna nävät ama rhäqäp na rha ama Judaqäna qärarhani i qale rha e ma Listra bä rha moe rhat dräm i aa mamäk di ama Griikka.

⁴ Bä nga rhat tet mät ama värhap i nämät aom bä sämät aom dä rhit bon ama Jentailqäna ama qatnanaktpämda rha ama snängaqa qäarakni i ama ngangda rhi na ama morta nae ma Jerusalem sa rha muräkt täm ga iva rhit päs aa rhäng. ⁵ Nävät tangät täkt arha enge qärangätni i rhat tamän bät a ngät dä rha sämaqrot na ama rhäqäp na rha ama qatnanaktpämda arhä qatnanakt dä ama rhäqäp na rha ama ruvek pät ama qunäng moe nasot a ne di rhit näpgoer na nas bä rhat nanakt nä ma Jisas.

Ma Pol Qa Lu Ama Nämñämgi Säväät Ama Ruqa Näva Ama Ngärhäktka Ma Masedonia

⁶ Dä ma Polqäna di rha met pät ama ngärhäqyiom ma Frigia dä ma Galesia sokt di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa mair särhäm da iva qale rhi nasameng nä ma Ngämuqa aa enge e vät ama ngärhäktka ma Esia. ⁷ Bä nga rhat tet bä rha män e mät ama nägoeqa mänguräp ama ngärhäktka ma Misia dä ma Bitinia dä rha siqut iva rha rhon säva ama ngärhäktka ma Bitinia sokt di ma Jisas aa Qloqaqa qaku qa rhares pät arha rhäng. ⁸ Dä soknga rha met e vät ama ngärhäktka ma Misia bä rha met mämane bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Troas.

⁹ Bä nga näp bängagi rhoqoräkt dä ma Pol qat lu ama nämñämgi säväät ama ruqa nae ma Masedonia i qat mair dap kä nagukt pät a qa rhoqortäqyia, “Vadi va ngia rhet inamuk sarhe ma Masedonia bä ngia rhatnärhäm ut.” ¹⁰ Bä nga nasot toqoräkt i ma Pol qa lu ama nämñämgi dä ut täkmu na nas näkt ut märanas masägos iva u rhet sae ma Masedonia inguna ut tu ut snäng i ma Ngämuqa nani a qa na ut iva urhi sameng

na ama sameng ama mär ngät bä ba ama ruvek e.

Ma Lidia Qia Näpgoer Na Nas E Ma Filipai

¹¹ Nae ma Troas dä ut ta ama mlauski ama mor qi bä u rhang maräkt säva ama urqa ma Samotres. Qale bä duququ dä ut met nae bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Neapolis.

¹² Nae dä ut met bä sae ma Filipai qärqomni i ama moräs na äm ama värhäm ama mor äm mät ama ngärhäktka ma Masedonia. Iomäkt ama värhäm di ama Romgäna rha rha läm bä ba nas ivakt iva ama ruvek nae rhat tet parhäm ama Romgäna arhä muräkt. Bä qali lut e vät ama marheka na ama qunäng. ¹³ Vät ama Sabat dä vuk sä ut sä dalek na ama värhäm bä ut met mät äm angärha tmongi bä sämäni ama rigi i urhit nän nani ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm di nän e. Bä nga ut män e dä ut lu arhani ama evop i sa västämne nä rha e dä ut muqun bä urhi nasäng i ut tamän särhäm da. ¹⁴ Aktni nävät a rha qärarhani i rhat nari ut di rhat tes ki i ma Lidia. Di qi nämät ama värhäm ama mor äm ma Taiataira i qiat dräm git boda ama boi ama pärpäl ngät kärangätni i ama qärhongbärharha rhat dräm dit bodäm bät a ngät näkt ki di qiat dräm gi nänäs sage ma Ngämuqa. Ma Engeska qa muqunäga mät at snängaqa bä nani a qi iva qiat tualat parhäm iangärhäkt ama sameng gärangätni i ma Pol qat tamän bät a ngät. ¹⁵ Bä nasot i qia rha ama baptais ki na at kärhae iarhakt kärarhae i rhat tas gem gi va arha vätka dä qia ar sä ut säva arha vätka i qi qoar toqortäqyia, “Ngakt bä ngän du angän snäng i aingo di nguat nanakt nä ma Engeska maengätki dä ngäni ang bä qale ngän bä gua vätka.” Dä ngän bät a ut.

Rha Rhon Nä Ma Pol Qä Nä Ma Sailas Säva Ama Tpäsikarharhäng

¹⁶ Maos toqoräkt i ut tet säväät kärqos kä ivärhäs i ut dräm urhi nän e dä ama latki ama rhuimgi qäarakni i qali qi va arhani ama ruvek arha rem gia män bät a ut i ama iauska qa e mät ki bä nävät a qa di mamär iva qiat tuqunäga sa agirhong gärqärhongni iva as irhong ngät dän. Bä qiat dräm giat dän bät ama ligär masirhat bä

ba arha moräsna rha rhoqoräkt i qiat tualat i qiat tuqunäga rhoqoräkt. ¹⁷ Rhakt täkt ama rhuimgi di qiat tet nasot ma Pol qä na ut moe dap kit näs toqortäqyia, “Rhärha rhäkt di ma Ngämuqa ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa latta va aa rem. Rhi sameng bä ba ngän sävät ama iska iva ngäni rha ama mumaiar.”

¹⁸ Qiat tualat sä ut toqor täkt pät ama rhäqäp ama qunäng. Bä sa maos dä ma Pol di qaku märmär gem ga dä qa rhong bät a nas näkt kä qoar nä qä iauska rhoqortäqyia, “Nävät ma Jisas ma Kraiss aa ngärhipki dä nguät tamän särhäm nge, ngia rhet nämät ki!” Dä qoki äkt dä ama iauska qa met nämät ki.

¹⁹ Bä nga qa latki arha moräsna rha lu rhoqoräkt i ama iauska qa met näp kärakt bä va saqi as kaku rhi narha anga ligär dä rha sangar ma Pol qä nä ma Sailas bä rha ardrän na iom säva ama ivärhäs pä iomäkt ama värhäm gärqosni i ama morta rhat dräm bäspästämne na rha e bä sage ama narhoerta. ²⁰ Rha mu iom da ama matnävämnenarha arhä saqong näkt ti qoar toqortäqyia, “Rhiom däkt ama gamuiom di ama Judaiom gärqiomni i in duinirqi na ama ruvek te mät aurha värhäm ²¹ bä inät mair täkt di nävät ama qärhong gärqärhongni i aiut ama Romgäna di ut muräkt ngät tair särhäm irhong.”

²² Dä ama gulängi na ama ruvek ta mon sämäni qa rhuimgi arha moräsna rha bä rhi nasäng i rhat tair sävät iom. Dä ama matnävämnenarha rha rhäkne iva ama ulaqimärharhärhäkt tin gyiret mät in boi nävät a iom näkt ti arhäktgyäm sä iom na ama edäm. ²³ Nasot i ma Pol qä nä ma Sailas in da ama vospos dä ama matnävämnenarha rha rhon na iom säva ama tpäskiarharhäng näkt ta von ama ruqa qärakni i qat dräm gät lu vät ama tpäskiarharhäng da ama mugem iva qät lu vät a iom mamär. ²⁴ Nävät arhä mugem ama qrot ngät dä qa mu iom mät ama tpäskiarharhäng at käväläm ivuk da arha ron mamär näkt ka väsdät särha ina qar mänguräp ama palang gärangätni i rha andräp ma ama lek mät ngät.

Ama Ruqa Qärakni I Qät Lu Vät Ama Tpäskiarharhäng E Ma Filipai Di Qa Män I

Ama Qatnanaktpämga

²⁵ Nani äkt i mäni bängagi mamär dä ma Pol qä nä ma Sailas di ini nän dä init tong na ama mabu sage ma Ngämuqa dap arhani ama ruvek puk pa ama tpäskiarharhäng di rhat nari iom doqoräkt. ²⁶ Dä ama qängängi ama mor qi qia män masärmän bä qia rhästäs iomäkt ama tpäskiarharhäng arha ivärhäm moe. Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä ama tmon moe näva ama tpäskiarharhäng di ngä rhar dä vlukt sa ama sengäna nävät iarhakt moe qärrarhae i qale rha vuk pa ama tpäskiarharhäng.

²⁷ Dä ama ruqa qärakni i qät lu vät ama tpäskiarharhäng di qa märanas bä nga qa lu rhoqoräkt i ama tpäskiarharhäng arha tmon di ngä moe ngä rhar dä soknga qa mar ta ulaqi arha singi ivakt iva qä veng nas na qi inguna qat tu aa snäng i qärrarhani moe näva ama tpäskiarharhäng di sa rha ang masirhat nae. ²⁸ Di nak ma Pol qa näs toqortäqyia, “Qale ngi naveng nas. Nak kop ut moe di ut te.”

²⁹ Dä qärak ka näs iva aung ga rhän sa anga neraqa iva qunäga vuk pa vät näkt ka lir qa ang bävit bä savuk dap pärvar vät a qa dä arpus na qa mäk säng ma Pol qä nä ma Sailas ina qar. ³⁰ Nasot dä vuk sä qa sä iom sä dalek näkt kä snanbät sä iom doqortäqyia, “Aruiom, ngu lu va ngua rhualat toqor mäniekt ivakt iva ngu rha ama mumaiar?”

³¹ Dä in muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ngiat nanakt nä ma Jisas ma Engeska diva ngi rha ama mumaiar bä qosaqi gi qärhae qärrarhani i rhat tas gem nge vä gia vätkä.”

³² Dä in sameng na ama enge sävät ma Engeska bä bä qärak kä na aa qärhae qärrarhani i rhat tas gem ga va aa vätkä. ³³ Näkt pät iomäkt ama bängagi at käväläm dä iaqäkt kärak i qät lu vät ama tpäskiarharhäng di qa met sä iom bä qa rhor mät ama vospos pät a iom näkt koki äkt dä qa qä na aa qärhae di rha rha ama baptais. ³⁴ Näkt ka met sä iom bä säva aa vätkä bä qa von iom da ama tmäs. Qa qä na aa qärhae di märmär gem da masirhat inguna rha moe di sa rhat nanakt nä ma Ngämuqa.

³⁵ Bä sa nga duququ vät duququs toqoräkt dä ama matnävämnenarha rha rhäk na ama ulaqimärharhärhäkt sa ama

enge bä rha qoar nä qarak i qät lu vät ama tpäskiarharhäng doqortäqyia, “Ngi rhäväkt sä ma Pol qä nä ma Sailas.” ³⁶ Dä qa qoar nä ma Pol toqortäqyia, “Ama matnävämnenarha rha rhäkne iva ngu rhäväkt sä en. Bä sa rhäkt di mamär iva in det. In det sa ama bulap.”

³⁷ Sökt di ma Pol qä qoar na ama ulaqimärharhärhäkt toqortäqyia, “Nak aiun di ama Romiom na un mamär sökt di rha arhäktgyäm sä un da ama ruvek arhä saqong dap kaku sävät guani angärha rhäng näkt ta rhon na un säva ama tpäskiarharhäng. Näkt täkt di nani a rha iva rhit täväkt sä un ma ama up. Sökt di sirhäkt kaku un namet. Dap koki va rha maräkt ama matnävämnenarha rha rhet bä sarhe dä rha rhair vät a un näva ama tpäskiarharhäng.”

³⁸ Dä ama ulaqimärharhärhäkt ta sameng bä ba ama matnävämnenarha sävät ma Pol aa enge bä nga rha nari i ma Pol qä nä ma Sailas di ama Romiom mamär na iom dä rhit len bät in bäs. ³⁹ Dä soknga qä matnävämnenarha rha met bä sagem iom dä rhit nok pät a iom iva ini qyiradeng na arha lat ama vu ngät sävät a iom dap ta mair vät a iom näva ama tpäskiarharhäng näkt ta nän iom nävät ama lavuqi iva in det näva arha värhäm. ⁴⁰ Bä nga vuk sä iom näva ama tpäskiarharhäng näkt nasot dä in met säp ma Lidia arha vätkä dä in män ge ama qatnanaktpämda e dä in sämaqrot na arhä qatnanakt. Nasot dä in met nae.

17

Ma Pol Qä Nä Ma Sailas E Mät Ama Värhäm Ama Mor Äm Ma Tesalonaika

¹ Bä nga ma Pol qä nä ma Sailas di sa in det bä in met da ama värhäm ama mor äm angärha ron ma Amfipolis näkt ama värhäm ama lel äm ma Apolonia angärha ron dä in män e ma Tesalonaika. E ma Tesalonaika di akti ama Judaqäna arhä mämairqi qia e. ² Ma Pol di vasägos dä qat tet säva ama mämairväm bä nga rhoqoräkt i in män e ma Tesalonaika dä qa met säva ama mämairqi sage ama ruvek pät ama Sabat ama dävauung na ngät nasot a ne bä rhat tamän särhäm ne sävät ma Ngämuqa aa enge qarängätni i sa mudu rha säm a ngät.

³ Bä qät täväktsäs mamär dä qat tarespäm bä ba rha i ma Krai di nak pa qa rhon säda ama märänga aa ron bä va qä ñäp näkt mamär dä va qa rhäranas nämät ama tñäpki. Bä qä qoar toqortäqyia, “Iaqäkt ma Jisas kärak i ngu sameng na qa ba ngän di ma Krai.” ⁴ Dä arhani ama Judaqäna di rha nari ma Pol aa sameng dä rhat nanakt dä däktgyäm da ge ma Pol qä nä ma Sailas bä qosaqi sävät ama rhäqäp na rha mamär ama Jentailqäna qararhani i rhat dräm di nänsäs sage ma Ngämuqa näkt sävät ama rhäqäp na rha ama evop ama moräs na rha.

⁵ Dap ama Judaqäna arhä narhoerta di ama vu arhä snängaqa sävät ma Polqäna dä soknga rha met bä säva ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dit boda arhä qarhong e bä rha qoar na arhani ama vu rha ama ruvek bä rha västämne na rha bä säva ama guläñgi näkt ta nasäng na ama tgulingi va ama värhäm. Näkt ta met bä sävä ma Jeson aa vätkä i rhit ñäm nani ma Pol qä nä ma Sailas i mai va rha rhu iom da ama guläñgi at saqong. ⁶ Sökt di nga qaku rha män bät a iom dä soknga rha ardrän nä ma Jeson gä na arhani ama qatnanaktpämda sage ama narhoerta nämät ama värhäm dap tit näs toqortäqyia, “Rhiom däkt ama gamuiom di iaikomäkt kärqiom i sa in mu ama inirqi mät ama värhap moe näkt täkt di sa in män de. ⁷ Bä ma Jeson ga ar sä iom säva aa vätkä. Dap ta moe di rhi nänbetäkmät nä ma Sisar aa muräkt nage arha enge i rhi qoar i qoki as akni qa e qaräkni i ama vitnaqa na qa qaräk i rhat tes ka i ma Jisas.”

⁸ Bä nga qä värhäm angät narhoerta dä ama guläñgi rha nari rhoqor täkt dä ama inirqi qia män mänguräp mä rha. ⁹ Dä ama värhäm angät narhoerta rha qoar nä ma Jeson gä na ama qatnanaktpämda bä rha von da ama ligär masirhat näkt ta qyiradeng na rha iva isiska vät a rha.

Ama Beriaqäna Rhat Nanakt Nä Ma Pol Aa Sameng

¹⁰ Qale ama qatnanaktpämda bä nga bängagi dä rha rhäk nä ma Pol qä nä ma Sailas nae ma Tesalonaika bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Beria. Bä nga in män e dä in mon säva ama Judaqäna arhä mämairqi. ¹¹ Näkt iarhakt ama Judaqäna e

ma Beria di ama qunäga vät a rha mamär dap kaku rhoqor iarhakt e ma Tesalonaika inguna rhat nari ma Pol aa sameng dä rhat tu arhä snäng masirhat sävät ma Ngämuqa aa enge. Dap tat tes ngät pät ama qunäng moe ivakt iva rhi lu ivar ngäkki nä ma Pol aa enge rhoqoräkt i qä sameng. ¹² Bä nga rhoqoräkt dä ama rhäqäp na rha ama Judaqäna di rhat nanakt nä ma Jisas bä qosaqi sävät ama rhäqäp na rha ama moräs na rha ama Jentailqäna ama evop dä ama gamoe.

¹³ Bä nga ama Judaqäna e ma Tesalonaika di nga rha räm doqoräkt i ma Pol di qä sameng nä ma Ngämuqa aa enge e ma Beria dä qosaqi rha met sae bä rhat tusar na ama ruvek i rhat tärana na arhä sarem sävät a qa.

¹⁴ Dä ama qatnanaktpämda rha lir ta rhäk nä ma Pol sävät a qoan dap ma Timoti qä nä ma Sailas di qali liom e ma Beria.

¹⁵ Dä ama gamoe qärrarhani i rha mair vät ma Pol di rhi na qa mät ama mlauski nae ma Beria bä sämät ama värhäm ama moräm ma Atens. Dä rha met daqule qa e näkt ka rhäk na rha sa ama enge iva sävät ma Sailas kä nä ma Timoti iva ini lir in dän sagem ga.

Ma Pol Qä Sameng Sävät Ma Ngämuqa Bä Ba Ama Ruvek E Ma Atens

¹⁶ Bä nga rhoqoräkt i ma Pol qale qa nani ma Sailas kä nä ma Timoti e ma Atens dä qat nari i airäs ka masirhat inguna qat lu ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät di rhäqäp iomäkt ama värhäm ama moräm na ngät. ¹⁷ Dä soknga rhat tamän särhäm ne va ama mämairqi qä na ama Judaqäna dä ama Grikkäna qärrarhani i rhi nänsäs sage ma Ngämuqa. Bä qosaqi vät ama qunäng nasot a ne vät ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dit boda arhä qärhong e di rhat tamän särhäm ne qä na ama ruvek kre i qat dän bät a rha e. ¹⁸ Bä qosaqi arhani ama Epikuriangäna dä ama Stoikkäna arhä mädrämda mamär di rhi nä ma Pol tat tamän särhäm ne.

Dä arhani nävät a rha rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu rhak takt ama dädänga di nani a qa iva qat tamän bät agiqa?”

Dä arhani rhi qoar toqortäqyia, “Qa di ngäkt kre qat mair bä ba anga nänsis ka

anga ngämuqa bä qä sameng sävät a qa.” Rhat tamän doqoräkt dinguna ma Pol qä sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Jisas dä sävät ama näpta i rhat tärana nämät ama tñäpki.

¹⁹ Dä rha met sä qa bä rha mu qa va ama värhäm angät guläñgi na ama narhoerta arhä mämugunäs kärqosni i rhat tes äs i ma Areopagus bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Nani a ut iva qunäga vät a ut mamär sävät tangät täkt ama rhisu qarangätni i ngiat tamän bät a ngät ²⁰ inguna ut nari ama mädräm ama nänsis ngät kärangätni i sa ngia män sä ngät bä nani a ut iva urhi räm angät tarimini.”

²¹ Rhat tamän doqoräkt dinguna ama Atenskäna moe bä sävät ama nänsis qärrarhani i rhat tas e di rhit tar sa arha iar i rhat tänam mavängam dap sokt tat nari ne dä rhat tamän särhäm ne sävät kä mädräm ama iaräs na ngät kärangätni i ngät dän e.

Ma Pol Qat Tamän Särha Ama Areopaguskäna

²² Mamär dä ma Pol qa mair mänguräp ama Areopaguskäna dä qä qoar toqortäqyia, “Aruvek nae ma Atens, nguat lu i nak ngänit kutdrir masirhat sage asägäk asägäk angän ngämuqa. ²³ Bä nga nguat pitmane bä ngut täkmareo vät iangärhäkt kärangät i sa ngän mualat na ngät ivakt iva ngäni nänsäs sagem ngät dä qosaqi ngua män bät ama enge mäni ama laiqa na ama vodämes i ama enge ngät tamän doqortäqyia, ‘Sage ama ngämuqa qarakni i qaku ut dräm a qa.’ Bä iaqäkt ama ngämuqa qarak i qaku ngänät dräm a qa sokt di ngäni nänsäs sagem ga di qarak iaqäkt iva ngu sameng bä ba ngän sävät a qa. ²⁴ Ia qäkt ma Ngämuqa qarak i qa säm ama ivätki bä sä ne nä iangärhäkt moe vät a qi di ma Engeska bä ba ama usäpki dä bä ba ama ivätki näkt kaku qale qa va ama mämairväm gärangätni i ama ruvek tit täk pät a ngät.

²⁵ Bä qa di qaku qät läk nani ama ruvek arhä matnärhäm bä ba nas inguna qa maräkt kat dräm gät bon ama ruvek moe rha ama iar dä ama qänäqqa bä qät bon ama ruvek tä iarhongäkt moe. ²⁶ Nävät ama ruqa ama sägäk dä qa säm ama gulañ ama mor ngät na ama sägärhae moe iva

rhat dāqām bāt ama ivätki näkt ka mu rha vät ama ivärhimek maos maos pät ama ivätki arha rhäng moe. Bā qa rhäkmu na ama ivärhimek iva mänamär sa ama ruvek e vät imek bā qa rhäkmu na ama rhodäm iva ama ruvek tat dāqām da angärha ron bā dängdäng i rhit ñäp.

²⁷ “Ma Ngämuqa qa mualat nä iarhongäkt moe rhoqor täkt ivakt iva ama ruvek ti ñäm nani a qa bā mamär iva rhit ñäm nani a qa iva rha rhän bāt a qa sokt di nak kop kaku qale qa gläius na ut asägäk asägäk ²⁸ inguna

“ ‘Ut dāqām bā sarhäktsarhäkt pät a ut bā ut män doqor täkt di qop sokt nävät ma Ngämuqa.’

Iangärhäkt di ngät toqor varhäm arhani angäna ruvek maräkt kārārhani i rhat dräm dit sām ama mär ngät ama enge di sa rha sām doqortäqyia,

“ ‘Inguna ut di qosaqi ma Ngämuqa aa es na ut.’

²⁹ Qale ut tu ut snäng i ma Ngämuqa di ama iauski na qa qärakni i ama ruqa sa qa sām a qi nävät aa mädräm bā aa lat na ama gol ura na ama silva ura na ama duiqa inguna aiut di ma Ngämuqa aa es na ut. ³⁰ As nga mudu di sa ma Ngämuqa di qaku qat tu aa snäng masirhat sävät ama ruvek arhä snängaqa qärakni i qaku ama räkt ka rhoqoräkt dap sa nga rhäkt di qä qoar na ama ruvek moe iva rhi näpgoer na nas ³¹ i sa nguna qa muqunän bāt ama qunäga qärakni iva qa rhatnävämmne na ama ruvek moe arhä qärhong na aa muräkt ama räkt ngät. Sa qa muqunän bāt akni ama ruqa qärakni iva qa rhualat na ama muräkt bā sa ma Ngämuqa qa sām maengätki na aa enge bā ba ama ruvek na qa i qa märanas na qa nämät ama tñäpki.”

³² Bā nga ama ruvek ta nari i ma Ngämuqa qa märanas na ama ruqa nämät ama tñäpki dā arhani nävät a rha di rhat tumä ma Pol dap arhani di rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Qop as nani a ut iva ngi sameng bā ba ut masirhat sävät tangät täkt ama lat kārängätni i ngiat tamän bāt a ngät.”

³³ Nasot dā ma Pol qa met daqule iosäkt

ama Areopaguskäna arhä mämugunäs. ³⁴ Dap ama marheka na rha ama gamoe di däktyäm da mäni ma Pol bā rha män i ama qatnanaktpämda na rha. Ma Dionisius kārakni i qa nämäni ama Areopaguskäna di ak na qa näkt kosaqi sävät ama evopki qärakni i rhat tes ki i ma Damaris näkt kop as sävät arhani sae.

18

Ma Pol E Ma Korin

¹ Nasot iangärhäkt ama lat dā ma Pol qa märanas nae ma Atens bā qa met bā sāmät ama värhäm ama mor äm ma Korin. ² Sae ma Korin dā qa män bāt ama Judaqa qärakni i qa nae ma Pontus kārak i rhat tes ka i ma Akwila qä na aa egutki ma Prisila. Nak kop as in män doqoräkt nae ma Itali inguna ama Romgäna arha tpäskinaqa ma Klodius ka rhäkne iva ama Judaqäna diva rha rhet nae ma Rom. Dā ma Pol qa met ivakt iva qä lu iom ³ bā nga sae dā qale qa gem iom bā rha moe rhit täk pät ama mämairväm ama me ngät inguna ma Pol aa lat di qoki ngät toqorne nä ma Akwila qä nä ma Prisila ina lat.

⁴ Vät ama Sabat moe dā qä na ama Judaqäna dā ama Jentailqäna rhat tamän särhäm ne va ama mämairqi bā qä siqut iva qä artäm sa arhä snängaqa iva rhat nanakt nä ma Jisas. ⁵ Bā nga rhoqoräkt i ma Sailas kē nä ma Timoti di in män nae ma Masedonia dā ma Pol di qa vodäm mes mamär i qä sameng dā qät täväktsäs mamär bā ba ama Judaqäna sävät ma Jisas i qa di ma Krais. ⁶ Bā nga rhoqoräkt i ama Judaqäna rha mer aa enge dā rhat tamän mava na qa dā qa värvär aa boi iva qä qur a rha i qaku mär ge ma Ngämuqa na rha näkt ka qoar na rha i isiska vät a qa i qä qoar toqortäqyia, “Angän biaska di qa e va angän däkt. Sa qaku gu nga guani sävät a ngän. Bā mänasäng narhäkt bā rhävit dā va nguat tet sage ama Jentailqäna.”

⁷ Dā ma Pol di vuk sä qa näva ama mämairqi bā qa met särhage sävä ma Titius Jastus aa vätka qärakni i qa di qat dräm gä nänäs sage ma Ngämuqa. ⁸ Ma Krispus di ama mämairqi at narhoerqa bā qä na aa qärhae moe qärārhani i rhat tas gem ga va aa vätka di rhat nanakt nä ma Engeska.

Bä qosaqi sävät ama rhäqäp na rha ama Koringäna qärrarhani i rha nari ma Pol i qä sameng dä rhat nanakt näkt ta rha ama baptais.

⁹ Näva aktni ama bängagi dä ma En-geska qa märhamän särhä ma Pol va ama nämñämgi rhoqortäqyia, “Qale ngit len dä qale mänadin mät nge dap a nge ngiat tualat i ngi sameng ¹⁰ inguna aingo di qale ngo gem nge bä va qaku aunggä namäranas sävät a nge bä qä sangäm na nge. Rhoqoräkt dinguna ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rha nämäni ngo di rha e mät tom däkt ama värhäm.” ¹¹ Dä soknga ma Pol qale qa e vät ama quiaqa dä ama ngärhäqyet da sägäkt ama eqoan bä qä su rha sävät ma Ngämuqa aa enge.

¹² Ma Galio di rhoqoräkt di ama tpäskinäqa e va ama ngärhäktka ma Akaia. Dä ama Judaqäna västämne na rha bä rha märanas sävät ma Pol näkt ta sangar a qa bä rha mu qa va ama muräkt ¹³ näkt ti qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qä rhartäm sa ama ruvek näva ama is iva rhi nänsäs sage ma Ngämuqa. Iangärhäkt ama is di qaku varhäm ama Muräkt.”

¹⁴ Ma Pol qa qang iva qa rhamän di nak sa ma Galio qa märhamän i qä qoar na ama Judaqäna rhoqortäqyia, “Vadi mai aingän ama Judaqäna di ngän du rhak täkt ama ruqa va ama muräkt di vät anga lat ama vu ngät angät tpäs bä qop kä slava mamär i qä nänbetäkmät na ama Romgäna arhä muräkt di maräkt gem ngo iva ngu nari ngän. ¹⁵ Dap nga va ngän du qa va ama muräkt iva ngän datnavit sä qa di sa aa rhisu dä sa ama ngärhep dä va sa aingän maräkt angän Muräkt di qoki ngän maräkt ngän duräkt na ngät. Aingo diva qaku ngu natmatnävämne nä guarhong doqoräkt.” ¹⁶ Dä qa qoar na ama ulaqimärharhärhäkt bä rha qutmäs a rha näva ama muräkt. ¹⁷ Dä qä Judaqäna moe rha rhong sävät ama narhoerqa näva ama mämairqi ma Sostenes bä rha arhäktgyäm sä qa e dalek na ama muräkt. Sokt di ma Galio di qaku qa mualat nä guani sävät a rha sä iangärhäkt arha lat.

Evär Dä Ma Pol Sae Ma Antiok E Vä Ma Siria

¹⁸ Ma Pol di as kale qa e ma Korin bät ama rhäqäp ama qunängge ama qatnanaktpämnda. Nasot dä qa met daqule rha bä qa muqun mät ama mlauski iva sae ma Siria qä nä ma Prisila dä ma Akwila. Dap narhoer toqoräkt i as kaku qa rhon na nas sämät ama mlauski dä rha säm ga e mät ama värhäm bät a qoan e ma Senkria. Sa rha säm ga rhoqoräkt dinguna nävät aa mumänaris kärangättni i sa qa mäqäne dä mamär na ngät sage ma Ngämuqa.

¹⁹ Bä nga rha män mät ama värhäm ama mor äm ma Efesus dä ma Pol qa met daqule ma Prisila qi nä ma Akwila. Dap sokt ka qa met bä säva ama mämairqi bä qä na ama Judaqäna rhat tamän särhäm ne. ²⁰ Bä nga ama Judaqäna rha nän ga iva as kale qa mauiu maqälak gem da dä qa qoaräs iva qaku. ²¹ Dap nga rhoqoräkt i qat tet daqule rha dä qa qoar na rha na ama enge na ama mumänaris toqortäqyia, “Ngakt bä varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa diva saqi as evär däm ngo sagem ngän.” Dä qa muqun mät ama mlauski bä qa met nae ma Efesus.

²² Bä nga qa män e ma Sisaria dä qa met pävit sae ma Jerusalem bä qa mes ama mär sage ama qatnanaktpämnda e näkt mamär dä qa met sae ma Antiok. ²³ Bä qale qa e vät ama qäväläm ama uiu äm maqälak. Nasot dä qa met nae bä qat tet mät ama värhap i nämät aom bä sämät aom bät ama ngärhäqyiom ma Galesia dä ma Frigia bä qät sämaqrot na ama mudäsaqongda moe.

Ma Apolos Di Ama Qraräqa Na Qa I Qat Tamän E Ma Efesus

²⁴ Dap toqoräkt di akti ama Judaqa qärakni i rhat tes ka i ma Apolos di qa män sae ma Efesus näkt ka di qa näva ama värhäm ama mor äm ma Aleksandria. Qa di ama mädrämga mamär ama engemätka bä qa di ama mädrämga mamär sä ma Ngämuqa aa enge. ²⁵ Qa di sa qa su masirhat sävät ma Iska i ma Engeska bä qat tamän nävät ama qrot bä aa rhisu bä ba ama ruvek sävät ma Jisas di ama räkt ngät sokt di nak kop sokt kat dräm ama baptais kärangättni i ma Jon aa baptais.

²⁶ Bä ma Apolos di ama qraräqa na qa sa ama enge bä qä nasäng i qat tamän bät a ngät pa ama mämairqi. Bä nga ma Prisila qi

nä ma Akwila in nari qa dä ina ar sä qa sävä ina vätkä bä in duqunäga vät a qa masirhat sävät ama iska i ma Ngämuqa.

²⁷ Bä nga rhoqoräkt i ma Apolos nani a qa iva qa rhet sae ma Akaia dä ama qatnanaktpämda rha sämaqrot na qa näkt ta säm ba ama abuqit sage ama mudäsaqongda nae ma Akaia iva rhi ar sä qa rhoqoräkt iva qa rhän e. Ama ruvek kärarhani i rhat nanakt nävät ama nämsävätki i ma Ngämuqa di sa rha rha ama matnärhäm masirhat nage ma Apolos toqoräkt i qa män e ²⁸ inguna qat dän näva ama Judaqäna arhä väs da ama ruvek arhä saqong doqoräkt i rhit beng bät a ne qä na rha i qät sämaengäktki na aa enge di nä ma Ngämuqa aa enge qarängätni i mudu rha säm a ngät i ma Jisas di ma Krai.

19

Ma Pol E Ma Efesus

¹ Bä nga rhoqoräkt i ma Apolos di qale qa e ma Korin dä ma Pol di qa met mät ama värhap da ama dam bä ar sä qa sae ma Efesus. Sae dä qa män bät arhani ama qatnanaktpämda ² dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Vät ama qäväläm gärqomni i sa ngän män i ama qatnanaktpämda na ngän di nga ngän da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa?”

Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Qaku, dä qäqi nguna qaku ut dräm na anga Qloqaqa anga Qumärqumärqa.”

³ Dä soknga qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Dä agi baptais iangärhäkt kärängät i sa ngän da ngät?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Ma Jon aa baptais.”

⁴ Dä ma Pol qä qoar toqortäqyia, “Ma Jon aa baptais di qä baptais pät ama ruvek kärarhani i sa rha näpgoer na nas nämät arha vuirhong. Qä qoar na ama ruvek iva rhat nanakt na ama ruqa qarakni iva qa rhän nasot a qa. Ma Jon gat tamän di sä iaqäkt ma Jisas.” ⁵ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä sa rha rha ama baptais nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki. ⁶ Bä nga ma Pol qa mu aa rhäkt pät a rha dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk pät a rha bä rhat tamän na ama enge maos maos dä rhat tamän bät ama enge qarängätni i ngät

dän maräkt nage ma Ngämuqa. ⁷ Iarhakt ama gamoe di ngäkt kre ama ngärhäqyisem da udiom na rha moe.

⁸ Nasot dä ma Pol di qat don säva ama mämairqi bä ama qraräqa na qa i qä sameng bät ama eqoan ama dävagukt e bä qä rhartäm sä rha masirhat iva qunäga vät a rha sä ma Ngämuqa aa Muräktpäm. ⁹ Bä nga rhoqoräkt i arhani ama ruvek di ama grot arhä väs bä qaku rhat nanakt bä rhat tamän mava nä ma Iska i ma Jisas e mänguröp ama ruvek dä ma Pol qa met daqule rha. Dap ka rhäqoar sa ama qatnanaktpämda bä qä na rha rhat tamän särhäm ne vät ama qunäng moe va ama vätki at käväläm gärqomni i ma Tiranus kat dräm gä su ama ruvek pä bäm. ¹⁰ Ma Pol qat tualat toqoräkt pät ama udiom ama quaiiom bä dängdäng i qorhäs iva ama Judaqäna dä ama Jentailqäna moe qararhani i rhat tas pät ama ngärhäktka moe ma Esia di sa rhat nari ama enge sävät ma Engeska.

Ma Skeva Aa Es Ama Gamoe

¹¹ Bä ma Ngämuqa di sa qat tualat na ama lat ama nañis ngät mamär nävät ma Pol qarängätni i ma qaku ama ruvek tit lu ngät ¹² bä mamär iva ama baulirhong dä ama boi di nga däktgyäm ngät sämäni ma Pol aa släqyige näkt nga rhit ta ngät bä rhat tu ngät pät ama rämgivärharha dä rhäktäksot na arha räm bä vukpuk sa ama iaus bä ngät tet näväm da.

¹³ Bä arhani ama Judaqäna qararhani i rhat dräm dit kutmäs ama iaus di rhat tet bä rhi siqut iva rhat tualat toqoräkt nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki sävät iarhakt kärarhae i ama iaus nga e mät ta i rhat tamän doqortäqyia, “Ngut täk na nge iva ngia rhet nävät ma Jisas aa ngärhipki qarakni i sa ma Pol qä sameng sävät a qa.”

¹⁴ Akni ama Judaqäna arhä pris ama vit na qa ma Skeva di aa es ama gamoe ama ngärhäqyet da udiom na rha di rhat tualat toqoräkt. ¹⁵ Näkt pät akni ama qunäga dä ama iauska qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nguat dräm ma Jisas bä ma Pol di nguat dräm a qa dap aingän di guavek koe na ngän?” ¹⁶ Dä ama ruqa qarakni i qale iaqäkt ama iauska e mät ka qa rhon na nas sävät a rha bä qa män näva arhä väs moe. Qa arhäktgyäm sä rha mavuqi bä rha ang

masirhat näva vät sä dalek sä vlavel dap biasbias pät a rha.

¹⁷ Bä nga rhoqoräkt i sa vräs da ama enge sävät ma Skeva aa es ama gamoe bä sävät ama Judaqäna dä ama Jentailqäna moe qärrarhani i rhat tas e ma Efesus di rhäqäp ta moe na ama tlenga bä ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki di rhit kutdrir masirhat sävät a qi. ¹⁸ Bä ama rhäqäp na rha ama iaräs na rha ama qatnanaktpämda di rha män sage ama qatnanaktpämda bä rhi sameng irhäm mes sa ama vu ngät ama lat kārängätni i rhat tualat na ngät. ¹⁹ Bä ama rhäqäp na rha qärrarhani i rha sumät na ama rhaqyao di rha män sa arha abukkina sävät ama rhaqyao bä rha västämne na ngät näkt ta väs ngät da ama ruvek arhä saqong. Bä nga rha rhodäm dä iangärhäkt ama abukkina angärha ron nani ama ligär angät saqong dä ama rhodäm sä ngät di ama ruiom ama udiom da ngärhäqyisem na ama tausengäna na ama qunäng angät titsek. ²⁰ Bä nak nävät tangät täkt ama lat kārängätni i ngät tāranas dä ma Ngämuqa aa enge sävät ma Engeska di vräspräs däm ngät sa gläius bä ama rhäqäp na rha ama ruvek masirhat di rhat nari ngät bä rhat nanakt.

Ama Inirqi Qia Märanas E Ma Efesus

²¹ Nasot tangät täkt moe ama lat kārängätni i sa ngä märanas dä ma Pol qa mu aa snäng iva qa rhet mät ama ngärhäqyiom ma Masedonia dä ma Akaia bä va sae ma Jerusalem. Dä qä qoar toqortäqyia, “Va qale ngo e ma Jerusalem bä rhäksot näkt nasot dä mamär iva qosaqi ngua rhet sae ma Rom.” ²² Dä qa rhäk na ama udiom ama ruiom gārqiomni i inät dräm in datnärhäm ga sa ama lat i ma Timoti qä nä ma Erastus bä in met sae ma Masedonia dap ka di sa qale qa mät ama ngärhäktka ma Esia mauiu maqälak.

²³ Bä nani äkt pät iomäkt ama qäväläm gārqomni i ma Pol di qale qa e dä ama inirqi ama mor qi qia märanas sävät ma Iska i ma Jisas. ²⁴ Akni ama ruqa qarakni i qat dräm gat tualat na ama rhäqäp nä irhong na ama silva qarak i rhat tes ka i ma Demitrius di qat dräm gat tualat na ama gairhong mamär ama värhirhong gārqārhongni i irhong ngät nañäm doqor

ama ngämuqi ma Artemis arha vätki. Bä aa latta di rhit ta ama ligärige ama mor ige vät iangärhäkt ama lat.

²⁵ Di qa mes aa latta sävät a ne näkt sävät arhani ama latta qärrarhani i qosaqi rhat dräm dat tualat nä irhong doqorne na rha bä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aruvek, ngänät dräm ngänät dän bät ama ligärige ama mor ige nävät tangät täkt ama lat. ²⁶ Näkt ngänät lu dä ngänät nari sävät ama lat kārängätni i iaqäkt ama ruqa ma Pol qat tualat na ngät i qä rhartäm sa ama ruvek masirhat narhäkt ma Efesus bä qäqi nämät tak täkt ama ngärhäktka ama rhäk täm ga ma Esia i qä qoar i ama ngämuqa aa iaus iangärhäkt kārängät i ama ruvek tat tualat na ngät na arhä rhäkt di nak kaku ama ngämuqa iaqäkt. ²⁷ Bä ama märänga rhak täkt diva qaku sokt mava na aurha lat angät ngärhipki dap käqi ama ngämuqi ma Artemis arha vätki diva ama mäñmäñini na qi. Bä va qi maräkt ama ngämuqi di mudu qre rhit kutdrir sagem gi vät iaqäkt ama ngärhäktka ma Esia bä sävät ama ruvek pät ama ivätki moe näkt pa rhäkt diva rhäktgyäm nävät a qi bä va ama mäñmäñini na qi da ama ruvek arhä saqong.”

²⁸ Bä nga rha nari rhoqor täkt dä rhäqäp ta na ama uraqi bä rhi nasäng i rhit nästäm doqortäqyia, “Ama Efesuskäna arhä ngämuqi ma Artemis di ama moräs na qi masirhat!” ²⁹ Qaku qale qale dä ama ruvek nämät ama värhäm moe rha märanas bä rha moe di rhit nästäm. Bä ama ruvek ta sangar ma Pol aa ruaiom ma Gaius kä nä ma Aristarkas iaiomäkt di iom nae ma Masedonia i ma rha moe rhat tet. Rha ang masirhat sa ama snängaqa ama sägäk i rha rhardrän na iom säva ama mämugunäs angärha vätki.

³⁰ Ma Pol di nani a qa iva qa rhair dä iaqyäkt ama guläñgi at saqong sokt di ama qatnanaktpämda rha sangar na qa. ³¹ Bä qosaqi arhani ma Pol aa ruavek kārarhani i ama narhoerta na rha nävä iaqäkt ama ngärhäktka ma Esia di rha rhäk na ama enge sagem ga i rhi nagukt pät a qa iva qale qä namet säva ama mämugunäs angärha vätki.

³² Ama ruvek kārarhani i sa västämne na rha vä qa vätki di inirqi na rha bä arhani

rhit näs dä rhat tamän bät ani ama engini maos dä arhani rhit näs dä rhat tamän bät ani ama engini maos. Bä ama rhäqäp na rha ama ruvek di qäqi qaku rhat dräm ama rharimini qärqäni i mäniekt bä rha mon säva ama mämugunäs angärha vätki.

³³ Dä ama Judaqäna rha rhägär nä ma Aleksander bä savuk sädä ngärhaväm dä arhani ama ruvek näva ama gulänqi rhit näs dä rhit dodräp ka iva qat tamän. Bä äkt i qa siqutmät na aa rhäkt iva mänadin da ama ruvek dap pa qa rhamän bä ba rha ³⁴ sokt di nga rhoqoräkt i rha räm i qa di ama Judaqa na qa dä ama ruvek moe rhit nästäm bät ama auaiom ama udiom dap tat tamän bät ama engini ama sägäni rhoqortäqyia, “Ama Efesuskäna arhä ngämuqi ma Artemis di ama moräs na qi masirhat!”

³⁵ Dä ama moräs na qa ama ruqa näva ama värhäm ga qoar na ama ruvek bä mänadin däm da näkt kä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aruvek nae ma Efesus, ama ruvek moe di rhat dräm i ama värhäm ma Efesus di äm ngärhit lu vät ama moräs na qi ma Artemis arha vätki bä sä ne na ama qumärqumär qa ama duiqa qarakni i mudu arpus na qa nämät ama leqäs. ³⁶ Bä nga rhoqor täkt dä mamär iva qaku aung gä narhäqyas nä iangärhäkt ama lat bä äkt i mamär iva ngän di qale ngän natmu ama inirqi mavängam. Bä va qale ngän natmualat nä guani rhoqoräkt i as kaku ngän mu angän snäng mamär narhoer ³⁷ inguna ngän män sä rhiom ama ruiom de sokt di qaku in sua rhä guani näva ama ansäspäm dä qaku in märhamän mava na aut ngämuqi.

³⁸ “Dap ngakt bä ma Demetrius kä na aa ruavek kärarhani i rha moe rhat tualat na ama iaus di arha anga snängaqa anga vu qa sävät aung di ama ivärhimek nga e iva rhat turäkt dä ama tpäskinarha rha e. Mamär iva rhat tet bä sae dä rhat turäkt pät a ne e. ³⁹ Ngakt bä qop as guarhong nga ni e qärqärhongni i nani a ngän iva ngäni vuk sä irhong di mamär iva ngän duräkt pät irhong ba ama muräkt angärha ivärhäs maräkt äkt i väspästämne na ut e. ⁴⁰ Inguna varis ama Romgäna arhä narhoerta rha rhu ut pa ama muräkt nävät ama inirqi rhakt täkt käraktni i sa qia märanas

täqyerhäkt dä va qaku mamär vät a ut iva urhi rhäväksäs mamär sävät a qi.”

⁴¹ Qa märhamän doqoräkt bä rhäksot dä qa vräs na ama gulänqi na ama ruvek.

20

Ma Pol Qat Tet Mät Ama Ngärhäqyiom Ma Masedonia Dä Ma Grik

¹ Nasot i rhäksot na ama inirqi dä ma Pol qa rhäkne nani ama qatnanaktpäm da bä qa sämaqrot na rha. Nasot dä qa mes ama mär sagem da näkt ka märanas ivakt iva qa rhet sae ma Masedonia. ² Bä qat tet mät ma Masedonia dap kat tamän bät ama enge masirhat i qät sämaqrot na ama ruvek arhä qatnanakt bä dängdäng i qa män e ma Grik. ³ Dä qale qa e vät ama dävagukt ama eqoan.

Mai iva qa rhet mät ama mlauski ama mor qi iva sae ma Siria näkt ka nari sävät ama Judaqäna i rhit täkmu na nas iva rhi veng ga. Dä soknga qa mu aa snäng iva evär däm ga e mät ma Masedonia. ⁴ Qä na arhani rha met i ma Sopater ma Pirus aa emga nae ma Beria dä ma Aristarkas kä nä ma Sekundus nae ma Tesalonaika dä ma Gaius nae ma Derbe dä qosaqi ma Timoti dä ma Tikikus dä ma Trofimius näva ama ngärhäktka ma Esia. ⁵ Di iarhakt ama gamoe rha er ta met bä qale rha nani a ut e ma Troas. ⁶ Näkt nasot ama tmäski na ama bretkäna qarängätni i qaku anga yis pä m ngät dä ut met mät ama mlauski nae ma Filipai. Näkt nga nasot ama ngärhäqyet ama qunäng dä ut män bät a rha e ma Troas bä qali lut pät ama tadenas e.

Ma Pol Qa Märanas Na Ama Evänga Nämät ama Tnäpki E Ma Troas.

⁷ Bä nga vät ama narhoer qa ama qunäga säng ama tadenas dä västämne na ut ivakt iva u äs i u rhuqunän bät ma Engeska aa tmäski dä ma Pol qä nasäng i qat tamän särha ama ruvek. Qat tamän särhäm da bä dängdäng mäni bängagi inguna va duququ dä qat tet. ⁸ Vono mät iomäkt ama vätkä aa qäväläm gärqomni i västämne na ut e di masirhat na ama lirhäng qarängätni i ngät dang nävät a ut. ⁹ Dap ama evänga qarakni i rhat tes ka i ma Yutikus di qat muqun mät ama vidua bä ama mänäpki qi nasäng i qiat don sämät ka rhoqoräkt i ma Pol di qoki as

kat tamän bä qat tamän. Bä nga rhoqoräkt i suk mät ka dä arpus na qa samana sävät ivät nämät iomäkt ama vätka aa qäväläm ama dāpguap na äm bono bä rha rha qa i sa qa ñäp.

¹⁰ Dä ma Pol ar sä qa bä samana dä qa mas pät ka evänga aa rhäng näkt ka rhon na aa rhäkt mäni qa. Näkt kä qoar toqortäqyia, “Qale qänäskänes ngän. Rhak täkt di qat däqäm.” ¹¹ Dä saqi sa evär dä ma Pol savono sämät kä qäväläm bä qa vonmät na ama bret bä ba ama ruvek bä rha moe rha mäs. Nasot i ma Pol qat tamän särhäm da bä dängdäng i qunäga qunäga dä qa met nagem da. ¹² Dä ama ruvek ta rha qa evänga qarakni i qat däqäm säva aa vät dap arhä sarem ngä muqun.

¹³ Dä urha er ut met bä sämät ama mlauski ama mor qi bä ut met pä garäska sämät ama värhäm ama lel äm ma Asos iva sae dä ma Pol qä rhon na nas sagem ut. Ma Pol qa muräkt ba ut toqoräkt inguna qa diva qa rhet sae ma Asos na aa qar. ¹⁴ Bä nga qa män bät a ut e ma Asos dä qa veng sagem ut bä ut met bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Mitilini. ¹⁵ Näkt nga duququ dä ut met mät ama mlauski nae ma Mitilini bä sa glaqot na ama urqa ma Kios. Näkt duququ dä ut met bä säva ama urqa ma Samos näkt pät ama qunäga inavuk dä ut män mät ama värhäm ama mor äm ma Miletus. ¹⁶ Dä ma Pol qa mu aa snäng iva qaku ut namair e ma Efesus i varis kali lut mauiu e mät ama ngärhäkta ma Esia inguna qa di värvär qa iva sae ma Jerusalem i vadi va qä rhäkmamär särhä ma Pentikos angät kunäga.

Ma Pol Qat Tamän Särha Ama Narhoerta Nae Ma Efesus

¹⁷ Ma Pol qa rhäkne nae ma Miletus bä sae ma Efesus nani ama qatnanaktpämda arhä narhoerta. ¹⁸ Bä nga rha män dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Vät iangärhäkt ama rhodäm moe qarängätni i ngo di qale ngo gem ngän di ngänät dräm gua iar moe mänasäng nävät iaqäkt ama narhoer qa ama qunäga qarakni i ngua män säva ama ngärhäkta ma Esia. ¹⁹ Nguat tualat sage

ma Engeska mänguräp mä ngän sa ama sämagaininanas da ama märän angärha ron doqoräkt i ama siqutsiqut ngät dän bät a ngo nage ama Judaqäna arhä narhoerta i nani a rha iva rhi sangäm na ngo. ²⁰ Dä ngänät dräm i qaku mänadin mät ngo dap ngu sameng na agini qarqäni i mamär iva ini ngä rhatnärhäm ngän bä ngu su ngän mänguräp ama ruvek bä qosaqi gem ngän ba angäna vät asägäk asägäk. ²¹ Dä ngua märhamän ma ama qrot bä ba ama Judaqäna dä ama Jentailqäna i nak pa rhi näpgoer na nas bä va rhat nanakt na aurha Engeska* ma Jisas.

²² “Ngut päs ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa snängaqa aa rhäng bä va rhäkt diva ngua rhet sae ma Jerusalem dap kaku nguat dräm iva agiqa qa rhän bät a ngo e. ²³ Sokt di nguat dräm i ama värhap moe qarqapni i nguat tet mät ap di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat dräm gät don sävät a ngo sävät ama ruvek iva rhi väsärhäm ngo va ama tpäskiarharhäng dä va rhi sangäm na ngo mät anga märänga anga mor qa. ²⁴ Sokt di qaku nguat tu gu snäng i gua iar di ama märän bäm ngät gem ngo dap sokt nani a ngo masirhat iva ngu rhäksot nä gu ngagi dä ngu rhäksot na ama lat kärängätni i sa ma Engeska ma Jisas ka von ngo rhäm ngät. Iangärhäkt ama lat diva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki.

²⁵ “Bä rhäkt di nguat dräm iva qaku aung nävät a ngän gä nalu ngo saqi as, aingän gärrarhae na ngän i ngua met mänguräp mä ngän bä ngua sameng sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm. ²⁶ Bä ma ngo i nguat tamän särhäm ngän däqyerhäkt i aingo di isiska vät a ngo na aingän moe angän biaska. ²⁷ Inguna qaku ngua len iva ngu sameng ba ngän sävät ma Ngämuqa aa snängaqa moe. ²⁸ Ngänit lu vät a nas mamär dä qosaqi va ngänit lu vät iarhakt moe ama qatnanaktpämda qararhani i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa mu rha va angän luvät. Ngänit lu vät ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa qararhani i qa vodäm bät

* **20:21** aurha Engeska Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

a rha na aa emga maräkt aa biaska.

²⁹ “Nguat dräm iva ngua rhet näkt nasot a ngo rhoqoräkt dä va ama ruvek kärarhani i rha rhoqor ama mäsmäs pä m ngät ama muräp diva rha rhän sä mä nguräp mä ngän bä va rhi slava na ngän aingän ma Ngämuqa aa ruvek. ³⁰ Bä qäqi anga gamoe nävät a ngän maräkt diva rha rhäranas bä va rhi irastäm sä ngän i rhat tu vät ngärhäktsäspät na ama engätki bä va rhi artäm sa anga qatnanaktpämda bä va rhit pä s arha rhäng nämäni ma Jisas. ³¹ Bä äkt iva ama qarhap ngän mamär! Sa ngänät dräm i vät ama dävaung ama qoeo di qaku mämae vät a ngo qunäng näp bängang sa ama rhonsävät dä ngut nok mä gu qoep bä ba ngän asägäk asägäk.

³² “Bä sa rhäkt di ngut bodäm ngän bä ma Ngämuqa dä bä ba aa enge na ama nämäsävätki qarängät ni i mamär vät a ngät iva ngärhi sämaqrot na angän gatnanakt bä va ngärhi von ngän da ama modämne nasot näkt sävät iarhakt kärarhae i sa qa arñis na rha i ama qumärqumär ta mamär. ³³ Qaku ngua alek aung aa anga ligär ura aa anga boi. ³⁴ Bä ngän maräkt di ngänät dräm i nguat tualat nä rhangät täkt ngua rhäkt ivakt iva amämägän sä ngo dä qosaqi va nguat tatnärhä gua ruavek parhäm arha tläqa. ³⁵ Nävät iarhongäkt moe qarqärhong i ngua mualat nä irhong di sa ngua qur a ngän i nävät gua lat ama qrot ngät toqoräkt di mamär iva ut tatnärha ama ruvek kärarhani i qaku arha anga qrot bä va qale räträt pä t a ut na ama enge qarängät ni i ma Engeska ma Jisas maräkt kat tamän bät a ngät toqortäqyia, ‘Va märmär ge ama ruqa qre i rhi von ga rha ani sokt diva märmär gem ga masirhat kre i qä von da ani nagem mes.’”

³⁶ Bä nga qat tamän doqor täkt bä rhäksot dä qa an da aa quum sä nas kä nä iarhakt moe bä rha nän sage ma Ngämuqa. ³⁷ Rha nän bä rhäksot dä airäs ta inguna va qat tet bä rhit nok dä rhit kärhäktgyäm ga mauiu. ³⁸ Agini qarqäni i ini ngä von da rha ama iräski masirhat di aa engini qarqäni i mai dä qä qoar na rha iva saqi as kre va dä qaku rhi nalu aa saqong.

Näkt ta mair vät a qa sämät ama mlauski ama mor qi.

21

Ma Pol Qat Tet Sae Ma Jerusalem

¹ Dä nak as me sä ut nagem da dä ut met sävät a qoan bä ut muqun mät ama mlauski ama mor qi bä u rhang maräkt bä säva ama urqa ma Kos. Näkt duququ dä ut met bä säva ama urqa ma Rodes näkt nae dä ut met bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Patara. ² Sae ma Patara dä ut män bät ama mlauski ama mor qi i qiat tet nae iva säva ama ngärhäkta ma Fonisia dä ut beng sämät ki bä ut met.

³ Bä sa nga urhi ngang bä garäska bä sa äkt i ut lu ama urqa ma Saiprus dä ut met e na qa bä u rhang dävit dap kale qa rhämono sädä sael bä ut met bä säva ama ngärhäkta ma Siria. Bä ut mair e mät ama värhäm ama mor äm ma Tair ivakt iva rhi nämän na ama gunän nämät aut mlauski sae. ⁴ Dä ut sär sä nas bä ut met bä ut män bät arhani ama qatnanaktpämda e bä qali lut gem da vät ama ngärhäqyet da udiom ama qunäng. Ama Qloqqa ama Qumärqumärqa qa vuk sa ama snängaqa bä ba rha bä rhi nänmae vät ma Pol iva qale qä namet sae ma Jerusalem. ⁵ Näkt kinak nga rhäksot na ama tadenas puk dä ut met daqule rha bä urhi ngang barhäm aurha tmerhäs iva sae ma Jerusalem. Dä ama qatnanaktpämda moe rhi na arha egutpek dä arhä rhoes ta mair vät a ut nämät ama värhäm bä sa äkt sävät a qoan dä urha an da aut kuum sä nas bä urhi nän. ⁶ Näkt nasot i ut mes ama mär sagem ne inguna va u rhet daqule rha dä ut ton na nas sämät ama mlauski ama mor qi dap evär däm da säva arha vät.

⁷ Bä saqi as urhi ngang barhäm aurha tmerhäs pä garäska nae ma Tair bä ut mair e mät ama värhäm ama mor äm ma Tolemes. Sae ma Tolemes dä ut mes aut märmärgem bä ba ama qatnanaktpämda näkt kalı lut gem da vät ama qunäga ama sägäk. ⁸ Näkt duququ dä ut märanas nae bä u rhang bä garäska aa rhäng bä ut män e mät ama värhäm ama lel äm ma Sisaria bä qali lut pä ma Filip aa vätka qaräknı i ak na qa i qat dräm gä sameng na ama sameng ama mär ngät. Qa di ak na qa nämäni ama ngärhäqyet da udiom na rha qararhani i sa

rha armeng däm da. ⁹ Ma Filip di aa es ama evop ama levaet na rha ama sästa näkt ta di ma Ngämuqa aa vämginarha.

¹⁰ Bä ngä qali lut e vät ama rhäqäp ama qunäng näkt nasot dä akni ma Ngämuqa aa vämginaqa i rhat tes ka i ma Agabus di ar sä qa inavuk nae ma Judia bä sae.

¹¹ Bä qa män bä sagem ut näkt ka rha ma Pol aa aasit bä qa qop pät a nas i qa qop mät aa rhäkt dä aa qar na it näkt kä qoar toqortäqyia, “Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa qoar toqortäqyia, ‘Ama Judaqäna nae ma Jerusalem diva rha rhualat toqor täkt i rhi qop pät ama ngärhik kärakni i aa aasit tit täkt näkt ti vodäm ga bä ba ama Jentailqäna.’ ” ¹² Bä nga ut nari rhoqor täkt dä ut na ama ruvek na äkt ut naing bät ma Pol ma ama qrot iva qale qä namet tävit sae ma Jerusalem.

¹³ Dä ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit nok dä ngänit säm ama iräski säp gu snängaqa? Inguna aingo di sa ngua rhäkmu na nas iva qaku sokt ti naqop pät a ngo dap pa qäqi ngu ñäp e ma Jerusalem sä ma Jisas aa ngärhipki.”

¹⁴ Bä nga ut lu i qaku mamär vät a ut iva ut nanmae vät a qa dä mae vät a ut dap urhi qoar toqortäqyia, “Iarhongäkt moekt diva irhong ngä rhäranas parhäm ma Engeska aa snängaqa.”

¹⁵ Nasot tom däkt ama qäväläm dä ut täkmu na nas bä ut met pävit sae ma Jerusalem. ¹⁶ Dä arhani ama qatnanaktpämda nae ma Sisaria rha mair vät a ut bä rha mu ut pä ma Nason aa vät iva qali lut e. Qa di qa nae ma Saiprus näkt ka di akni na qa i imäqia na qa i qät päs ma Jisas aa rhang.

Västämne Nä Ma Pol Qä Nä Ma Jems E Ma Jerusalem

¹⁷ Bä nga ut män e ma Jerusalem dä ama qatnanaktpämda rha ar sä ut nävät ama märmärgem. ¹⁸ Näkt duququ dä ma Pol qä na ut moe ut met sage ma Jems näkt ama qatnanaktpämda arhä narhoerta moe nae ma Jerusalem gärrarhani i qale rha e

rhi nä ma Jems. ¹⁹ Dä ma Pol qa mes aa märmärgem bä ba rha näkt ka rhäväktsäs sävät iangärhäkt moe ama lat kärangätni i sa ma Ngämuqa qa mualat na ngät mänguräp ama Jentailqäna dä ma Pol aa lat angärha ron. ²⁰ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha an sä ma Ngämuqa.

Dä rhi qoar nä ma Pol toqortäqyia, “Aurha ruaqa na nge, as ngi nari, ama rhäqäp ama tausengäna na ama Judaqäna di ama qatnanaktpämda näkt ta moe di ama qrot arhä snängaqa mäni ama Muräkt nage ma Ngämuqa qärangätni i mudu ma Moses ka vodäm ngät bä ba aurha ikkäna. ²¹ Dap sa rha rha ama enge sävät a nge i nak ainge di ngi su ama Judaqäna qärrarhani i rhat tas mänguräp ama Jentailqäna iva qale rhat tet parhäm ama Muräkt kärangätni i ma Moses. Dä ngi qoar na rha iva qale rhi nändäkt arhä rhoes ama gamoe dä va qale rhat tet nasot aut kärhong.

²² “Dä ngu lu va ut mäšana? Inguna va rhi nari i nak sa ngia män sarhe ma Jerusalem. ²³ Bä nga rhoqoräkt dä nani a ut masirhat iva ngia rhet parhäm aurha enge. Ama levaet na rha ama gamoe rhärha e gem ut di sa rha mu sage ma Ngämuqa bä rhat tet nasot aa rhäkne. ²⁴ Näkt täkt diva ngi na rha bä ngia rhon säda arhä venas na ama qumärqumär angärha ron näkt pa ngi vodäm sädaver mä rha ivakt iva rhi säm da sa arhä qäseng. Dä soknga va ama ruvek moe diva rhat dräm i qaku ngätki nä guaäm sävät a nge nävät iangärhäkt ama enge qärangät i rhat nari ngät sävät a nge inguna qoki nge di qale nge mäni ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bä ngit päs angärha rhäng.

²⁵ “Dap nga sävät ama Jentailqäna ama qatnanakt pämda di sa ut säm aut snängaqa va ama abuqit bä ba rha iva qale rhi natmäs ama tmäs kärangätni i ama vodämes na ngät sage ama ngämuqa ama iras mät ka bä qosaqi va qale rhi natmäs ama släktka aa biaska bä qosaqi va qale rhi natmäs ama släktka qärakni i sa rha rhäkbrät pät aa qän* ”

* **21:25** bä qosaqi va qale rhi natmäs ama släktka qärakni i sa rha rhäkbrät pät aa qän Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

bä qa ñäp dä va qale rhat tualat na ama vuini na ama qavatka.”

²⁶ Qale bä duququ dä ma Pol qä nä qä gamoe bä qa mon säda ama venas na ama qumärqumär angärha ron. Dä qa met bä säva ama ansäspämgi ama mor qi bä qa muqunäga vät ama pris sävät ama qunäga qarakni iva rhäksot nä iangärhäkt ama venas na ama qumärqumär dä va qä vodäm sädaver mä rha moe.

Rha Sangar Ma Pol Va Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

²⁷ Bä sa nga qorhäs iva rhäksot nä qä tadenas puk dä arhani ama Judaqäna nävät ama ngärhäktka ma Esia rha lu ma Pol va ama ansäspämgi ama mor qi. Dä rha muinirqi mänguräp ama guläñgi na ama ruvek moe iva rhi sangar a qa ²⁸ dap tit näs toqortäqyia, “Aruvek nae ma Israel, ngäni ang bä ut moe urhi sangar tak täkt ama ruqa. Qarak tak täkt ama ruqa i qat tet tä äkt moe dä qä su ama ruvek moe na ama enge bä qä slava na aurha ruvek dä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä sävät tos täkt ama ivärhäs. Dä qäqi qa rha arhani ama Jentailqäna säva ama ansäspämgi ama mor qi bä rha slava nä rhas ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs.” ²⁹ Rhat tamän doqoräkt dinguna mai rhat lu ma Trofimüs ama Efesuska qarakni i qa qä nä ma Pol in det mät ama värhäm ma Jerusalem dä rhit päspät i ma Pol sa qa mon sä ma Trofimüs säva ama ansäspämgi ama mor qi.

³⁰ Dä ama värhäm ama mor äm moe ma Jerusalem äm ngä märanas bä ama ruvek di rha män na rhänamuk na rhänamuk i rhi ngang masirhat. Bä rha sangar ma Pol näkt ta ardrän na qa näva ama ansäspämgi ama mor qi näkt ta lir ta väs mät arha tmon. ³¹ Bä nga rhoqoräkt i rhi siqut iva rhi veng ma Pol dä nak sa ama enge ngä rhäk pät ama Romgäna arha ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär i ama inirqi ama mor qi di qia e mät ama värhäm ma Jerusalem moe. ³² Dä qop ka lir qa rhäqoar sa arhani ama narhoerta bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt bä sävät iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt bä rha ang masirhat bä sage qä guläñgi na ama ruvek.

Bä nga qa ruvek ta lu qä narhoerqa qä na aa ulaqimärharhärhäkt dä mae vät a rha nävät ma Pol aa rhäng bä qaku rhi arhäktgyäm sä qa. ³³ Dä qä narhoerqa mamär qa met bä savuk dä qa sangar a qa näkt ka voda ama enge bä ba aa ulaqimärharhärhäkt iva rhi qop mät aa rhäkt na ama seniom ama udiom. Näkt mamär dä qa snanbät toqortäqyia, “Auge rhak täkt dä qa rhäk pät agini?” ³⁴ Dä arhani ama ruvek nävät kä guläñgi rha nästäm i rhat tuvät na ani dap arhani rhat tuvät na ani dä qaku mamär vät kä narhoerqa iva qä rha anga räkt ngät anga enge inguna nage ama inirqi dä soknga qa voda ama enge iva ama ulaqimärharhärhäkt ti rha ma Pol ivakt iva rha rhu qa va arha vätki qarakni i rhat dräm dat tas e väm gi. ³⁵ Bä nga ma Pol qät ben da ama letaqäna angärha väm savono säva iaqyäkt ama vätki dä qä guläñgi di qia märanas masirhat bä rhi siqut iva rhi qärhähp ka dä soknga ama ulaqimärharhärhäkt ta sek mä qa bä rha rha qa. ³⁶ Bä qä guläñgi iaqyäkt karakni i qiat tet nasot a rha di qop tit nästäm doqortäqyia, “Nak urhi veng ga!”

Ma Pol Aa Vämgi Särhäm Mes

³⁷ Bä sa nga qorhäs iva ama ulaqimärharhärhäkt ta rhon sä ma Pol savuk dä qa snanbät sä qä narhoerqa mamär toqortäqyia, “Var mamär iva ngua rhamän särhäm nge?”

Dä qä narhoerqa qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak nga ngiat dräm ama Grikkäna arha enge? ³⁸ Nak kop nga qarak na nge ama Isipka i mäqi dä ngia nasäng na ama ulaqi sävät ama Romgäna? Nak karak na nge i sa ngia artäm sa ama lev-aet ama tausengäna na rha ama gamoe qärarhani i rha nämäni ama guläñgi na ama umangbämda bä sävät ama qräk dä bäs ama ivärhäs?”

³⁹ Dä ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Aingo di nak ama Judaqa näva ama värhäm ama mor äm ma Tarsus pät ama ngärhäktka ma Silisia qärqomni i ama ruvek moe di sa rhat dräm ma äm. Var ngi qyiradeng na ngo iva ngua rhamän särha ama ruvek?”

⁴⁰ Bä nga qa rha ama rhares nage qä narhoerqa dä ma Pol qa siqutmät na aa

rhäkt iva mänadin dä qä guläñgi näkt ka met bä qa mair mäni ama letaqäna. Bä nga rhoqoräkt i mänadin däm da moe dä qat tamän särhäm da na ama Judaqäna arha enge rhoqortäqyia,

22

¹ “Gua ruavek, aingän ngän nä gua morta, as ngäni nari, va ngu rhäväktsäs mamär bä ba ngän i nak kaku ngua slava nä guani.” ² Bä nga rha nari i qat tamän särhäm da na ama Judaqäna arha enge dä soknga mänadin däm da mamär. Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia,

³ “Aingo di ama Judaqa na ngo. Rha sa ngo e ma Tarsus päat ama ngärhäkka ma Silisia näkt mor ngo di rhe mät tom däkt ama värhäm ma Jerusalem. Ma Gamaliel di mudu gua morqa i qale ngo va aa rem sa ama rhisu bä qa su ngo mamär sävät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bä ba aut mamäkkäna. Bä aingo di ama qrot gu snängaqa mäni ma Ngämuqa rhoqor ngän moe rhäkt.

⁴ “Dap mudu di nguat dräm ngu sangäm na ama ruvek mavängam bä dängdäng i rhit ñäp kärarhani i rha nämäni ma Iska i ma Jisas. Ngut sangar ma rha i evop dä gamoe bä ngut päas mät arhä rhäkt na ama sengäna näkt ngut don ma rha säva ama tpäskiarharhäng ⁵ bä qosaqi ama pris ama vit na qa qä na ama Judaqäna arhä narhoerta diva rhi qoaräs na ngän i ngätki na ngo. Bä qäqi ngua rha ama abuqitnäk kärqitnäkni i sa rha säm bäm itnäk bä ba ama Judaqäna e ma Damaskus. Dä soknga ngu nasäng iva nguat tet sae sä iatnäqäkt ama abuqitnäk ivakt iva ngu sangar mät na ama qatnanaktpämda qararhani i qale rha e bä va ngua rhet sä rha sarhe ma Jerusalem säva ama tpäskiarharhäng bä va rhi sangäm na rha.

⁶ “Näkt nga nguat tet bä sa glaqot nä ma Damaskus toqoräkt di sa qorhäs na ama mäniqunäng dä ama neraqa qaräknä i erait mät ka masirhat kä sen masägos namet a ngo. Qa män na rhävuk näda ama usäpki arha ron. ⁷ Bä arpus na ngo samäk sävät ivät näkt ngua nari ama eguinga i qat tamän särhäm ngo rhoqortäqyia, ‘Sol, Sol, mäniäkt bä ngi sangäm na ngo mavängam?’

⁸ “Dä ngua snanbät toqortäqyia, ‘Engeska, auge na nge?’

“Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Aingo ma Jisas nae ma Nasaret kärak na ngo rhäkt i ngi sangäm na ngo.’ ⁹ Gua ruavek kärarhani i ngu na rha di rha lu ama neraqa sokt di qaku qunäga vät a rha sä iaqäkt aa eguinga qaräknä i qat tamän särhäm ngo.

¹⁰ “Dä ngua snanbät sä qa rhoqortäqyia, ‘Engeska, va ngu lu ngua mäšana?’

“Dä ma Engeska qa muvät toqortäqyia, ‘Ngia rhäranas näkt ngia rhet bä sae ma Damaskus dä ama ruqa va qä qoar na nge sävät ama lat kärangätni i mudu ngua muqunän bät a nge iva ngiat tualat na ngät.’ ¹¹ Dä gua ruavek ta er nanokt ngo i rhit sangar dä ngua rhäkt inguna ngua säsur nage ama neraqa ama qrot ka bä ut met bä sae ma Damaskus.

¹² “Dä ama ruqa qaräknä i rhat tes ka i ma Ananias di qat tas e qaräkt i qa vodäm mes mamär sage ma Ngämuqa bä vasägos dä qat tet nasot ma Ngämuqa aa Muräkt. Näkt ka di ama Judaqäna moe nae ma Damaskus di rhit kutdrir sävät a qa. ¹³ Di qa män gem ngo bä qa mair dä gua sdäm näkt kä qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Sol, gua ruaqa na nge, rhäkt diva qunäga mät gi saqong.’

“Dä qoki vät iomäkt ama qäväläm dä qunäga mät gu saqong bä nguat nañäm. ¹⁴ Dä ma Ananias kä qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Aut mamäkkäna arhä Ngämuqa sa qa muqunän bät a nge iva ngiat dräm aa snängaqa dä va ngi lu iaqäkt kärak i ama Räkka na qa näkt pa ngiat nari ama enge qarangätni i vukpuk sä ngät nämät aa vämgä. ¹⁵ Bä va ainge diva ngi sameng na ama engätki sävät a qa bä ba ama ruvek moe sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ngia lu irhong bä ngia nari irhong. ¹⁶ Näkt täkt diva qaku ngi naqutsäs päat a nas. Ngia rhäranas bä ngi rha ama baptais dä va ngi qumär nas sä gia vuirhong doqoräkt i ngi nagukt nä ma Engeska aa ngärhipki sä nas.’

¹⁷ “Bä nga rhoqoräkt i evär däm ngo bä sae ma Jerusalem säva ama ansäspämgi ama mor qi bä ngu nän dä ngua lu ama ñämñämgi ¹⁸ bä ma Engeska qat tamän i qä qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Ngi lir! Ngia rhet nae ma Jerusalem däkt inguna

ama ruvek diva qaku rhi natnanakt nä gi sameng sävät a ngo.'

19 "Dä ngua muvät pät a qa rhoqortäqyia, 'Engeska, tärhae rhäkt ama ruvek di rhat dräm na ngo i nguät dräm nguät tune na ama mämairväm i ngut sangarmät na ama ruvek kärarhani i rhat nanakt na nge bä ngu arhäktgyäm sä rha dä ngut päsärhäm da va ama tpäskiarharhäng. 20 Bä nga rhoqoräkt i rhi veng ma Stiven gäarakni i qat dräm gä sameng sävät a nge di aingo di nguät mair e bä ngut tares pät iangärhäkt ama lat angärha rhäng dä ngut lu vät iarhakt arhä boi qärrarhae i rhi veng ga.'

21 "Dä ma Engeska qa qoar na ngo rhoqortäqyia, 'Ngia rhet. Va ngu rhäk na nge sa gläius sage ama Jentailqäna.'

Ma Pol Qä Na Ama Romgäna Arha Ulaqimärharhärhäkt Arhä Narhoerqa

22 Qä guläñgi na ama ruvek di rhat nari manas pät ma Pol i qat tamän bä dängdäng i qa qoar i sa ma Ngämuqa qa rhäk na qa sage ma Jentailqäna. Dä qa ruvek ta sek sa arhä qän i rhit nästäm doqortäqyia, "Urhi veng ga! Saqi as kale qä natdäqäm!" 23 Bä nga rhoqoräkt i rhit nästäm dap tit don na arhä boi ama uiu ngät navono nävät a nas dap tit don na ama rhabuqi mät a leqäs.

24 Dä ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär qa rhäkne iva rha rhon sä ma Pol säva arha vätki bä va rha rhäranäs ka dä va rhi qyarmät na qa mamär ivakt iva qä narhoerqa qä räm i nävät agiqa iaqäkt bä ama ruvek tit nästäm bät a qa rhoqoräkt.

25 Bä rhoqoräkt i rhit kop pät ma Pol ivakt iva rha rhäranäs ka dä qä qoar na akni ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärakni i qat mair e rhoqortäqyia, "Nga maräkt gem ngän doqoräkt iva ngän däranäs anga ruqa qäarakni i ak na qa nämäni ama Romgäna dap kaku ngätki sävät a qa sä guani?"

26 Bä nga qäarak ka nari rhoqor täkt dä qa met bä sage aa narhoerqa mamär bä qa märhamän bät ka enge nage ma Pol i qa qoar toqortäqyia, "Qale ngiat tualat toqoräkt! Rhak täkt ama ruqa di qa nämäni ama Romgäna."

27 Dä qä narhoerqa mamär qa met bä sage ma Pol dä qa snanbät toqortäqyia, "Ngi qoar na ngo, nga ainge di nge nämäni ama Romgäna?"

Dä ma Pol qa muvät i, "Ari, nak ngätki rhoqoräkt."

28 Dä qä qoar nä ma Pol toqortäqyia, "Aingo di ngua voda ama ligär masirhat sä nas ivakt iva ak na ngo nämäni ama Romgäna."

Dä ma Pol qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Nak gu mamäqiom di iom nämäni ama Romgäna bä äkt i ngua män i akni na ngo di nävät a iom."

29 Dä qä ulaqimärharhärhäkt kärarhani i mai qre rha rhäkmu na nas iva rhi qyarmät na qa di rha len dä rha lir ta met nävät a qa bä sa rhänamuk. Bä qosaqi qä narhoerqa mamär di qa len inguna nak as ka räm i ma Pol di qa nämäni ama Romgäna sokt di qa rhäkne iva rhi qop mät ma Pol aa rhäkt na ama seniom.

Ma Pol Qa Mair Da Ama Guläñgi Na Ama Judaqäna Arhä Narhoerta Arhä Saqong

30 Sokt di qä narhoerqa di nani a qa iva qä räm mamär i ama Judaqäna di nani a rha iva rhi rhäksärhä ma Pol vät agiqa dä soknga qale bä duququ dä qa rhäväkt sä ma Pol dap ka voda ama enge nani ama priskäna ama moräs na rha näkt ma Sanedrin bä västämne na rha. Näkt ka män sä ma Pol bä qa mair na qa da arhä saqong.

23

1 Ma Pol qa näm maräkt sävät ma Sanedrin dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, "Gua ruavek, nguät nari i sävät tak täkt ama qunäga di sa ngua mäqäne dä mamär nä ma Ngämuqa aa lat."

2 Ama vit na qa ama pris ma Ananias ka voda ama enge bä rha arhäktgyäm sä ma Pol aa vängi nävät iangärhäkt ama enge qärangättni i sa qa rhon na ngät. 3 Dä ma Pol qa qoar nä ma Ananias toqortäqyia, "Ainge diva ma Ngämuqa qä sangäm na nge inguna ngiat tamän bät ma Ngämuqa aa enge näkt kaku ngiat tualat parhäm ngät. Ainge di rhoqor ama näpka aa liqi qäaraktni i sa rha vurvur da arha väm na ama qulumgi bä qoki sa ama mär vono. Bä ngiat muqun äkt ivakt iva ngiat turäkt pät a ngo varhäm

ma Ngämuqa aa Muräkt sokt di nak kop ainge di ngi anbetäk mäni ngät inguna ngia qoar na rha bä rha arhäktgyäm sä ngo.”

⁴ Iarhakt kärarhae i rhat mair e glaqot nä ma Pol di rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Qale ngit täkne vät ma Ngämuqa aa pris ama vit na qa!”

⁵ Dä ma Pol qa movät toqortäqyia, “Gua ruavek, mai qaku nguat dräm i ama vit na qa ama pris iaqäkt inguna ma Ngämuqa aa enge qarängätni i sa mudu rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Qale ngiat tamän mava na ama tpäskinaqa qaräkni i qä rhoer nanokt gia ruvek.’”

⁶ Bä nga ma Pol qa räm i iarhakt ma Sanedrin di västämne na ama Farisiqäna dä qosaqi arhani ama Sadyusiqäna dä qa näs sävät a rha rhoqortäqyia, “Gua ruavek, aingo di ama Farisiqa na ngo bä gu mamäkkäna di ama Farisiqäna. Nguat mair va ama muräkt dinguna nguat nanakt i ma Ngämuqa va qa rhäranas na ama ñäpta mugas kre dängdäng.”

⁷ Bä nga ma Pol qa märhamän bät iangärhäkt ama enge bä rhäksot dä ama märänga qa män mänguräp mä rha i rha märhamän bät ama enge sävät a ne i ama Farisiqäna sävät ama Sadyusiqäna. ⁸ Rhoqoräkt dinguna ama Sadyusiqäna di qaku rhat nanakt iva ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki bä qaku rhat nanakt i ama enselqäna bä anga iaus nga e dap ama Farisiqäna di rhat nanakt i iarhongäkt moekt di ngätki nä irhong. ⁹ Bä ama tgulimgi ama mor qi qia märanas bä arhani ama Skraipkäna qararhani i qosaqi rha nämäni ama Farisiqäna di rha mair bä rhi nasäng i rhit nästäm ma ama qrot. Dä rhi qoar toqortäqyia, “Qop kaku ut män bät anga vuini vät tärhak ama ruqa. Nguaräm ngätki i anga qloqaqa ura anga ensel qa märhamän särhäm ga.”

¹⁰ Bä nga ama märänga mänguräp mä rha di sa qa märanas masirhat dä ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär di qa len sä ma Pol i varis ti naveng ga mänguräp mes. Dä qa voda ama enge bä ba ama ulaqimärharhärhäkt iva rha rhet samana bä va rhi rha ma Pol nage ama guläñgi na arhä qrot näkt pa rha rhet sä

qa bä säva ama ulaqimärharhärhäkt arha vätki.

¹¹ Näkt nga duququ näp bängagi dä ma Engeska qa mair glaqot nä ma Pol dä qä qoar toqortäqyia, “Qale qänäskänes nge. Sa ngia sameng na ama engätki sävät a ngo rhe ma Jerusalem dä va qosaqi ngi sameng na ama engätki sävät a ngo e ma Rom.”

Ama Judaqäna Rha Märhamän Särhäm Ne Iva Rhi Veng Ma Pol

¹² Näkt kale bä duququ vät duququs dä västämne na ama Judaqäna bä rha muräkt pät ama snängaqa i rha musärhämes iva qaku rhi namäs dä rhi nanakt bä dängdäng iva rhi veng ma Pol. ¹³ Ama rhodäm sä rha dä iaqyäkt ama guläñgi arha ron di ngä met e na ama ruiom ama udiom. ¹⁴ Rha met bä sage ama moräs na rha ama priskäna rhi na ama morta dä rhi qoar na rha rhoqortäqyia, “Ut musärhämes ma ama qrot iva qaku ut namäs dä ut nanakt bä dängdäng iva urhi veng ma Pol. ¹⁵ Bä rhäkt di nani a ut iva aingän ngän nä ma Sanedrin ba ngäni nän gä narhoerqa mamär bä ba ama ulaqimärharhärhäkt iva vuk sä qa sä ma Pol iva mairaska iva ngäni räm mamär sä qa närha aa märänga. Dap pa aiut diva urhi rhäkmu na nas saivuk sämäni iska nani a qa iva nga i qat tet iva sarhe dä va urhi veng ga.”

¹⁶ Näkt kinak nga ma Pol aa qarhamäsaqa qa nari sävät arhä snängaqa dä qa met bä qa qoar nä ma Pol va ama ulaqimärharhärhäkt arha vätki. ¹⁷ Dä ma Pol qa mes akni ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt bä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet sä rhaerhak täkt ama rhoemga sage angän narhoerqa mamär ivakt iva ama rhoemga qa rhamän särhäm ga na ama engini.”

¹⁸ Dä soknga qa met sä qa sage qä narhoerqa mamär. Dä qä ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa kä qoar na aa narhoerqa mamär toqortäqyia, “Ma Pol qaräkni i sa rha mu qa va ama tpäskiarharhäng di qa rhäkne nani a ngo näkt ka qoar na ngo iva ngua rhet sä rhak täkt ama rhoemga sagem nge ivakt iva qä qoar na nge na ama engini.”

¹⁹ Dä ama narhoerqa mamär qa sangar dä qa rhoemga aa rhäkt bä qa ar da aa rhäkt sa rhämuk näkt kä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu agi engini ianiäkt kärqäni i nani a nge iva ngi qoar na ngo nä ini?”

²⁰ Dä qa rhoemga qä qoar toqortäqyia, “Ama Judaqäna sa rha rhares ba ne iva rhi nän nge iva ngia rhet sä ma Pol ivakt iva qa rhair dä ma Sanedrin arhä saqong duququ iva mairaska i nani a rha iva rhi qyarmät na qa ivakt iva rhi räm ama engätki säng aa rhäng. ²¹ Sökt di qale ngi nanari nämät ta inguna ama gamoe va rha rhair mäni is nani a qa qärrahani i ama rhodäm sä rha di ngä met e na ama ruiom ama udiom. Iarhakt di sa rha musärhames iva qaku rhi namäs dä qaku rhi nanakt bä dängdäng iva rhi veng ga. Bä rhäkt di sa rha rhäkmu na nas näkt sa sökt kale rha nani gi nga snängaqa varhäm arha nän.”

²² Dä qä narhoerqa mamär qa muges ga i qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Qale ngi naqoar na aung i sa ngia muqunäga vät a ngo nä rhangät täkt ama enge.” Näkt ka rhäk na qa bä qa met.

Rha Rhäk Nä Ma Pol Sage Ama Tpäsquinaqa Ma Feliks

²³ Dä qä narhoerqa mamär qa rhäkne nani aiomni aa narhuirom gärqiomni i asägäk asägäk nävät a iom di qä rhoer nanokt ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt näkt ka voda rha ama enge bä ba iom doqortäqyia, “Ini rhäkmu na anga udiom anga handrediom na anga ulaqimärharhärhäkt näkt anga ruvek ama dävauung na rha da ama ngärhäqyisem na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat dräm dat tuqun bät ama hoskäna angärha rhäng näkt kosaqi sävät anga udiom anga handrediom na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i ama qep mät arhä rhäkt. Bä va ngän det sae ma Sisaria mamär vät ama ngärhäqyet da levaet nä irhong näp bängang. ²⁴ Dä qosaqi va ngäni rhäkmu na anga hoskäna bä bä ma Pol näkt pa ngänit lu vät a qa mamär bä dängdäng i qa rhän ge ama tpäsquinaqa ma Feliks.”

²⁵ Näkt ka säm ama enge va ama abuqit bä bä ma Feliks kärangätni i ngät tamän

doqortäqyia, ²⁶ “Aingo ma Klodius Lisias di ngut täk nä gu märmärgem sagem nge, qamoräs na qa ama tpäsquinaqa ma Feliks.

²⁷ “Erhak täkt ama ruqa ma Pol di ama Judaqäna rha sangar a qa bä qorhäs iva rhi veng ga sökt di nak ngua rha ama muqunäga sävät a qa i qa di ama ruqa nämäni ama Romgäna dä ngu nä gua ulaqimärharhärhäkt ut män bä ut mumaiar qa.

²⁸ “Dä nani a ngo iva ngu räm ama engätki i mäniekt bä rhit täksärhäm ga i qa slava dä ngua mair na qa da arhä Sanedrin arhä saqong. ²⁹ Bä nga sa äkt dä ngua räm i nak tat täranas sävät a qa i rhat tu arhä snäng i sa qa slava na ama Judaqäna arhä Muräkt dap parhäm ama Romgäna arhä muräkt di qaku gaaäm gärqomni i qa slava na äm bä mai mamär iva urhi väsärhäm ga bä qop urhi veng ga vät a äm angät tpäs.

³⁰ “Näkt nga ngua rha ama muqunäga säng arhani ama Judaqäna arha rhäng gärarhani i rhit täkmü na nas iva rhi veng ga dä ngua lir ngua rhäk na qa sagem nge. Näkt kosaqi ngua von da rha ama enge sävät iarhakt kärarhae i rhat täranas sävät a qa iva rhi qoar na nge i mäniekt bä rhat täranas sävät a qa.”

³¹ Dä soknga qä ulaqimärharhärhäkt ta met parhäm arhä narhoerqa aa rhäkne bä rha rha ma Pol bä rhi na qa rha met näp bängagi bä dängdäng i sa rha män sä qa va ama värhäm ama mor äm ma Antipatris. ³² Näkt kale bä duququ dä ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat tet na arha qar di rha qyiradeng na ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhi ngang bät ama hoskäna angärha rhäng iva rha rhet sä ma Pol dap evär däm da bä säva arha vätki e ma Jerusalem. ³³ Bä nga qärrahani i rhat tet sä ma Pol bä rha män e ma Sisaria dä rha voda ama abuqit bä ba ama tpäsquinaqa näkt ta vodä ma Pol säva aa rhäkt.

³⁴ Dä ama tpäsquinaqa qa mes pä qa abuqit dä qa snanbät i ma Pol i qa näva agi a ngärhätkta. Bä nga qa räm i nak ka di nae ma Silisia ³⁵ dä qa qoar toqortäqyia, “Qale bä iarhakt kärarhae i rhat täranas sävät a nge rha rhän de dä va ngu nari arha enge bä qosaqi gi muvätki sävät a ngät.” Nasot dä

ma Feliks ka voda ama enge iva rha rhu ma Pol vä ma Herot aa vätki näkt pa rhit lu vät a qa mamär i varis kä nang masirhat nae.

24

Ma Pol Qa Mair Dä Ma Feliks Aa Saqong E Ma Sisaria

¹ Näkt nga nasot ama ngärhäqyet ama qunäng dä ama vit na qa ama pris ma Ananias ka met mämane bä sae ma Sisaria qä na arhani ama Judaqäna arha morta näkt sävät arha vämginaqa qäarakni i rhat tes ka i ma Tertulus bä rha märhamän bät arha enge sävät ma Pol da ama tpäskinaqa ma Feliks aa saqong. ² Bä nga rha mes ma Pol bä savuk säva ama muräkt dä ma Tertulus kä nasäng i qat tamän bät ama Judaqäna arha enge sävät ma Pol va ama muräkt i qä qoar toqortäqyia,

“Qamoräsnaqa ma Feliks, vät tak täkt ama ngärhäktka rhage rhage di sa ngiat tualat nävät ama mädräm ama mär ngät bä ngä met sä ut sa ama bulap da ama rhodäm angärha ron mauiu. Bä ama rhäqäp ama qutsasorhane qärangätäni i ama mär ngät di sa ngä märanas bä bä ut. ³ Dä ut tes ama märmärgem masirhat sagem nge inguna nävät iangärhäkt gia lat moekt toqoräkt. ⁴ Qaku nani a ngo iva ngu natkut sä nge dap täkt di ngut säm ama gaini na nas säp gia rem näkt ngu nän nge iva ngi nari i u rhamän bät aurha enge maqälak sävät ma Pol.

⁵ “Ut dräm säng dak täkt ama ruqa aa rhäng i nak kat dräm gä slava mamär bä qat täranas na ama inirqi mänguräp ama Judaqäna vät ama ivätki moe. Bä qa di akni na qa ama narhoerqa bä ba ama guläñgi na ama Nasaretkäna* ⁶⁻⁷ bä qäqi qa siqut iva qat tualat mava va ama ansäspämgi ama mor qi dä soknga ut sangar a qa.† ⁸ Ngakt bä nga qoki nge maräkt ngi qyarmät na qa mamär dä mamär iva ngia rhän bät ama

engäktki sävät tangät täkt ama enge sävät a qa.”

⁹ Dä qä Judaqäna arha morta rha mon sa arha engirhong sae sävät ama enge i ma Tertulus bä rhäktuk pät a rha i rhi qoar i ngäktki sävät ma Pol.

¹⁰ Bä nga rhoqoräkt i ama tpäskinaqa qa siqutmät bä bä ma Pol iva qa rhamän dä qat tuvät toqortäqyia,

“Nguat dräm i ainge di ama matnävämnenäqa na nge da ama rhäqäp ama qoeo angärha ron bä rhak täkt ama ngärhäktka bä äkt i rhäkt di mär gem ngo iva ngua rhair särhäm mes nä gu nga enge dä gi saqong.

¹¹ “Nak kop märmärsäs iva ngi räm ama engäktki di rhoqortäqyia, nak kre rhämäne dä ngua met sae ma Jerusalem säva ama ansäspämgi ama mor qi ivakt iva ngu ansäs sage ma Ngämuqa bä nak kop as täqyerhäkt di as kaku ut met e na anga ngärhäqyisem da udiom na anga qunäng. ¹² Erhärha rhäkt kärarhae i rhat tamän bät ama enge sävät a ngo di qaku rha män bät a ngo ngu na aung i un däranas sävät a ne ura ngu nasäng na anga inirqi mänguräp ama ruvek pa ama ansäspämgi ama mor qi ura va ama mämairväm ura rhage rhage mät ama värhäm. ¹³ Bä äkt i rhäkt di qaku mamär vät a rha iva rhi namän bät anga engäktki nävät arha enge sävät a ngo.

¹⁴ “Dap pa ngua rhamän mamär sävät a nas täkt. Aingo di nguat dräm ngu nänsäs sage aut mamäkkäna arhä Ngämuqa dä qosaqi nguat dräm ngut päs ma Iska i ma Jisas aa rhäng. Dä rhaerhärhani ama Judaqäna di rhi qoar i iarhakt ama ruvek di arha ansäs di qaku ama räkt ngät. Sökt di nguat nanakt nä iarhongäkt moe qärqärhong i sa mudu rha säm irhong bä ma Ngämuqa aa Muräkt bä qosaqi ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge qärangätäni i mudu rha säm a ngät. ¹⁵ Näkt aingo ngu na rhaerhärhae ama gamoe maräkt di ut moe

* **24:5** ama guläñgi na ama Nasaretkäna Rhat tes ama qatnanaktpämäda i ama Nasaretkäna inguna iaqäkt kärak i qa nasäng na rha di ma Jisas nae ma Nasaret. † **24:6-7** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni ama qängärini angät käväläm nämäni ma 6 dä ama qängärini moe ma 7 näkt ama qängärini angät käväläm nämäni ma 8 di qosaqi rha säm irhong sae. ‘Dä nani a ut iva u rhatnävämne na qa varhäm aut Muräkt 7 sökt di ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär ma Lisias di qa män bä qa rha ma Pol näva au rhäkt na aa qrot ama mor ngät. 8 Dä qa rhäkne iva anga ruvek kärarhani i nani a rha iva rha rhair sävät ma Pol di mamär iva rha rhair sävät a qa dä gi saqong.’

ut katnanakt ama sägängät iva mugas i dängdäng dä ma Ngämuqa va qa rhäranas na ama ñäpta moe qärrahani i ama vu rha dä ama räkt ta. ¹⁶ Bä äkt i vasägos dä rhäktuk pät a ngo iva nguat mair na ama isiska säda ma Ngämuqa aa saqong dä säda ama ruvek arhä saqong.

¹⁷ “Bä rhäkt di sa ngua män sae ma Jerusalem nasot ama qoeo ama marheka na ngät i qaku nguat dän e. Bä ngua män sa angätni ama ligär bä ba ama tläkta mänguräp gua ruvek ama Judaqäna. Dä qosaqi ngua män ivakt iva ngu von da angätni ama vodämes pa ama ansäspämgi ama mor qi. ¹⁸ Bä rha män bät a ngo rhoqoräkt i nguat tualat toqoräkt pa ama ansäspämgi i sa ngua qumär nas parhäm ama Muräkt. Dä qaku rha män gem ngo ngu na anga guläñgi bä qop kaku rha män bät anga inirqi e.

¹⁹ “Dap arhani ama Judaqäna näva ama ngärhäktka ma Esia di sävät a rha e rhoqoräkt di nak kärarhani iarhakt i mai va rha rhair te dä gi saqong bä va rhi qut mä ngo na arha anga enge i vadi mai äkt kre va arha anga enge sävät a ngo. ²⁰ Dap ngakt bä va ngi snanbät sä rhärha rhäkt ama gamoe diva rhi qoar i sa qaku rha män bät anga vu ngät anga lat kärangätni i ngua mualat nä ngät toqoräkt i rha mair na ngo dä ma Sanedrin arhä saqong e ma Jerusalem. ²¹ Sokt di ngua mualat na ama sägom di rhoqoräkt i nguat mair da arhä saqong bä ngua nästäm doqortäqyia, ‘Nguat mair va ama muräkt dinguna nguat nanakt i ma Ngämuqa va qa rhäranas na ama ruvek nämät ama tñäpki.’ ”

Qoki As Tat Sangar Ma Pol

²² Sokt di ma Feliks dinguna äkt i qat dräm mamär sävät ma Iska i ma Jisas dä qa rut na ama muräkt dap kä qoar toqortäqyia, “Qale bä sa nga ama narhoerqa mamär bä ba ama ulaqimärharhärhäkt ma Lisias ka rhän dä sa ngu vodä gu nga snängaqa säva angän muräkt.” ²³ Nasot dä qa voda ama enge ba ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt iva rhit lu vät ma Pol mamär sokt diva rhat tuisiska vät a qa maqälak näkt tit kyiradeng na aa

ruavek iva rhit ñändäm närhäm ga dä va rhat tatnärhäm ga sa aa tläqa.

²⁴ Nasot angätni ama qunäng dä ma Feliks kä na aa egutki ma Drusila in män. Qi di ama Judaqi. Bä qa rhäkne nani ma Pol bä ma Feliks ka nari qa i qat tamän sävät ama qatnanakt mäni ma Jisas ma Kraiss. ²⁵ Näkt nga ma Pol qät täväktsäs sävät ama ruqa iva aa iar diva ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong dä qosaqi va ama ruqa diva qät päsärha ama släqyige ige angät snängaqa näkt kosaqi qa rhäväktsäs sävät ma Ngämuqa aa matnävämne iva as mugas ngä rhän dä ma Feliks ka len dä qa qoar toqortäqyia, “Sa qule läkt! Rhäkt diva ngia rhet. Ngakt bä nga isiska vät a ngo qäsnia dä saqi as pa ngu rhäkne nani a nge.” ²⁶ Ngäktki i ma Feliks di qät len nävät ama enge iangärhäkt kärangät i ma Pol qat tamän bät a ngät sokt di nak kop pät iomäkt ama qäväläm di nani a qa iva ma Pol qä ngaip i qä von ga rha anga ligär ivakt iva qä rhäväkt sä qa. Bä äkt i vasägos dä qät täkne nani ma Pol bä qä na qa in damän särhäm ne.

²⁷ Näkt nga nasot ama quiaiom ama udiom dä ma Porsius Festus ka qutsasot ma Feliks bä ama tpäskinaqa na qa. Näkt toqoräkt i qorhäs iva init kutsasorhane dä ma Feliks ka qyiradeng nä ma Pol va ama ulaqimärharhärhäkt arhä luvät inguna nani a qa iva märmär ge ama Judaqäna nävät a qa ma Feliks.

25

Ma Pol Qa Nän Iva Qa Rhair Dä Ma Sisar Aa Saqong

¹ Ma Festus ka män säva ama ngärhäktka ma Judia näkt nga nasot ama dävauung ama qunäng dä qa met nämät ama värhäm ma Sisaria vävit bä sae ma Jerusalem ² bä sae dä ama moräs na rha ama priskäna rhi na ama Judaqäna arhä narhoerta rha mair da aa saqong bä rha voda arha enge bä ba qa sävät ma Pol. Bä rhi nän ga ma ama qrot iva qa nari nämät ta ³ bä va qä rhäk nä ma Pol nae ma Sisaria bä sae ma Jerusalem. Rhat tualat toqoräkt dap nävät ama ngaip ka ama snängaqa i nak nani a rha iva rhi veng ma Pol mäni is. ⁴ Dä ma Festus ka

muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ma Pol di rha väsärhäm ga e ma Sisaria bä va aingo di qorhäs iva evär däm ngo sae. ⁵ Dä mamär iva ngäni rhäk na angän anga narhoerta iva ngu na rha rhämane sae ma Sisaria ivakt iva nga qrekt bä ngäkki sävät a qa sä guani dä mamär iva rhi rhaespät mät ka e.”

⁶ Bä nga nasot ama ngärhäqyiet da dävauung ura ama ngärhäqyisem ama qunäng i ma Festus kale qa gem da e ma Jerusalem dä qa met mämane bä sae ma Sisaria. Näkt nga duququ dä qa mu ama muräkt näkt ka rhäkne nani ma Pol bä qa mair da aa saqong. ⁷ Bä nga ma Pol qa män dä ama Judaqäna qärrarhani i ar sä rha nae ma Jerusalem da ing namet a qa bä rhi nasäng i rhi sameng irhäm ga i qa mualat na ama rhäqäp ama lat ama vu ngät mamär sokt di iangärhäkt arhä rhäksärhäm di qaku ngäkki nä guani sävät a qa. ⁸ Dä ma Pol qa mair särhäm mes i qä qoar toqortäqyia, “Qaku ngua anbetäk mäni ama Judaqäna arhä Muräkt nä guani dä qaku ngua slava na ama ansäpämgi ama mor qi nä guani dä qaku ngua slava nä ma Sisar nä guani.”

⁹ Sokt di ma Festus di nani a qa iva qä slamär na ama Judaqäna arhä sarem dä soknga qa snanbät sä ma Pol toqortäqyia, “Nga nani a nge iva ngia rhet tävit sae ma Jerusalem säva ama muräkt bä va ngia rhair e dä gu saqong ivakt iva ngu nari rhärhangät täkt arha enge sävät a nge?”

¹⁰ Dä ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Qaku, nak sa nguat mair vä ma Sisar aa mämugunäs na ama muräkt täkt bä mamär iva ngi nari rhangät täkt ama muräkt sävät a ngo rhe. Bä nak kop ainge di sa ngiat dräm i qaku ngua slava na ama Judaqäna nä guani.” ¹¹ Dap ngakt bä sa ngua mualat nä guani qärqäni i mamär iva ngu ñäp pät ini angät tpäs di qaku ngut len ama tñäpki. Dap ngakt bä ama enge sävät a ngo qärangätäni i rhaerhärhae ama Judaqäna rha män sä ngät di qaku ngäkki na ngät sävät a ngo di qaku maräkt ge aung iva qä vodäm ngo bä ba rha. Bä rhäkt di ngu nän iva ma Sisar qä nari rhangät täkt ama muräkt.

¹² Bä ma Festus kä na aa narhoerta qärrarhani i rha nari ama muräkt ta märhamän särhäm ne sä ma Pol aa nän bä rhäksot dä ma Festus ka muqunäga i qä

qoar toqortäqyia, “Sa ngia nän iva ma Sisar qä nari gi muräkt bä äkt iva ngu rhäk na nge sage ma Sisar.”

Ma Pol Qa Mair Dä Ma Agripa Qä Nä Ma Bernaisi In Saqong

¹³ Nasot ama marheka na ngät ama qunäng dä ama vitnaqa ma Agripa qä na aa lätki ma Bernaisi in män e ma Sisaria ivakt iva ini von da ain gutdrir sage ama tpäskinaqa ma Festus. ¹⁴ Bä nga vät ama rhäqäp ama qunäng i qali liom e ma Sisaria dä ma Festus ka rhäväksäs bä ma Agripa sävät ama muräkt sä ma Pol.

Ma Festus ka qoar toqortäqyia, “Akni ama ruqa rhak kärakni i as ma Feliks ka sangar särhäm ga bä qaku qa rhäväkt sä qa. ¹⁵ Nga ngua met bä sae ma Jerusalem dä ama moräs na rha ama priskäna rhi na ama Judaqäna arhä narhoerta rha märhamän bät ama enge sävät ma Pol bä rha nän ngo iva ngua rhuräkt pät a qa iva urhi sangäm na qa bä va qä ñäp. ¹⁶ Dä ngua qoar na rha i qaku maräkt parhäm ama Romgäna arhä qärhong doqoräkt inguna ama Romgäna arhä qärhong di as pa rha rhair nä sävetka va ama muräkt ge ama ruvek kärarhani i rhit täksärhäm ga dä va rhi von ga rha ama släqyäs ivakt iva qä rhäkne vät iangärhäkt arha enge särhäm mes.

¹⁷ “Näkt nga ngua män ngu na rha rhe ma Sisaria dä qaku maesäs pät a ngo sa ama muräkt dap ngua mu ngät duququ näkt ngua rhäkne nani ma Pol iva qa rhon säväm ngät. ¹⁸ Bä nga qä Judaqäna rha mair ivakt iva rhit boda arha enge iva sävät a qa dä qop kaku rha rhäksärhäm ga na anga lat ama vu ngät masirhat kärangätäni i mai nguat tu gu snäng iva rhi rhäksärhäm ga na ngät. ¹⁹ Sokt di nak kaku. Dap kinak tat tamän bät akni ama snängaqa sävät ama märänga qärakni i qa märanas mänguräp mä rha rhi nä ma Pol sävät arhä qatnanakt näkt kosaqi sävät ama ñäp ka ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Jisas kärak i ma Pol qa qoar i qat däqäm.

²⁰ “Dä ngua lu i qaku märmärsäs gem ngo iva ngua rhän bät ama engäkki sävät iarhongäkt toqoräkt dä soknga ngua snanbät sä ma Pol ivar nani a qa iva qa rhet sae ma Jerusalem bä va qa rhair e va ama

muräkt sä iangärhäkt arha enge. ²¹ Sökt di nga rhoqoräkt i ma Pol qa nän da ama muräkt iva qale ngät mäk iva nani ma Sisar iva qa qä nari ngät dä ngua rhäkne iva rhi väsrhäm ga bä dängdäng iva ngu rhäk na qa sage ma Sisar.”

²² Dä ma Agripa qä qoar nä ma Festus toqortäqyia, “Nani a ngo iva aingo maräkt ngu nari iaqäkt ama ruqa.”

Dä ma Festus ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Duququ dä va ngi nari qa.”

²³ Qale bä duququ dä ama ruvek tit boda arhä qutdrir ama mor ngät sage ma Agripa qä nä ma Bernaisi rhoqoräkt i init don säva ama vätki at käväläm ama mor äm gärqomni i ma väspästämne na ama ruvek e vä bäm in na ama ulaqimärharhärhäkt arhä narh-orta mamär näkt sävät ama märän bäm da ama gamoe näva ama värhäm. Dä ma Festus ka rhäkne dä ama ulaqimärharhärhäkt ta män sä ma Pol savuk säp ka vätki at käväläm.

²⁴ Dä ma Festus kä qoar toqortäqyia, “Sagem nge ama vitnaqa ma Agripa bä sävät a ngän moe qärrarhani na ngän i qale ngän däkt gem ut, ngän moe ngäni lu rhak täkt ama ruqa qäarakni i ama Judaqäna moe rha män gem ngo sävät a qa e ma Jerusalem dä qosaqi rha met bä rha män gem ngo rhe ma Sisaria. Rha män sa arha enge sävät a qa näkt tit nästäm i rhi qoar i vadi mai va qä nöp. ²⁵ Sökt di ngua lu i qaku qa mualat na anga vuini qärqäni i mamär iva rhi veng ga vät ini angät tpäs. Näkt nguna qa voda aa nän iva ma Sisar qä nari aa muräkt dä ngua mu gu snäng iva ngu rhäk na qa sae ma Rom.

²⁶ “Sökt di as kaku nguat dräm iva ngu säm doqor mäniekt sage qa moräsnaqa nae ma Rom. Bä ma ngo i ngua rhäkne bä rha mon sä qa sarhe säda angän saqong moe dap pa qosaqi qa rhair dä gi saqong maräkt, ainge ama vitnaqa ma Agripa, ivakt iva nga urhi näm mamär dä rhangät täkt ama muräkt angärha ron dä nak as kre i ngu rha anga muvätki dä va ngu säm anga engini sage ma Sisar. ²⁷ Inguna nguat tu gu snäng i qaku maräkt gem ngo rhoqoräkt iva ngu rhäk na anga ruqa sage ma Sisar qäarakni i ut päsrhäm ga dap kaku sa anga enge anga räkt ngät irhäm ga.”

26

Ma Pol Qa Sameng Sävat A Nas Bä Bä Ma Agripa

¹ Dä ma Agripa qä qoar nä ma Pol toqortäqyia, “Isiska vät a nge iva ngia rhamän sävät a nas.”

Dä ma Pol qa siqutmät na aa rhäkt näkt ka nasäng i qat tamän bät ama enge sävät a nas toqortäqyia,

² “Qavitnaqa ma Agripa, ainge di nguat nari gem mes i märmär gem ngo masirhat iva ngua rhair dä gi saqong ivakt iva ngu rhäkne särhäm mes nä gu nga enge sävät ama Judaqäna arhä rhäksärhäm sävät a ngo. ³ Bä märmär gem ngo masirhat dinguna ainge di ama mädrämga na nge masirhat sävät ama Judaqäna arhä qärhong bä qosaqi iarhongäkt kärqärhong i qaku sägäni na rha sä irhong. Bä äkt i rhäkt di ngut nok pät a nge iva ngi sangar ama bulap bä ngi nari ngo.

⁴ “Ama Judaqäna moe di rhat dräm gua iar mänasäng i ama rhoemga na ngo naimäk äkt pä gu ngärhäktka maräkt bä qosaqi e ma Jerusalem. ⁵ Bä nak tat dräm a ngo mauiu näkt ngakt bä nga nani a rha di mamär iva rhi sameng mamär sävät a ngo i nak aingo di qale ngo i ama Farisiqa na ngo qäarakni i nguat tet mamär varhäm aut katnanakt ama Judaqäna säda aut kärhong angärha ron. ⁶ Näkt ta mu ngo va ama muräkt täkt dinguna äkt i nguat nanakt na ama enge qärangätni i sa mudu ma Ngämuqa qa mu sage aut mamäkkäna na ngät.

⁷ “Qärangät ka enge na ama mumänaris iangärhäkt i ama ruvek pät ama ngärhäqyisem da udom na ama enivirhong nae ma Israel di rhat nanakt iva rhi lu i ama enge ngä rhu angät släqyige vät a nas. Rhat nanakt dap ti saengäkt sa ama ansäs sage ma Ngämuqa qunäng nöp bängang. Qamoräsnaqa ama vitnaqa ma Agripa, ama Judaqäna di rhat tair na ngo va ama muräkt di nak kop nävät tangät täkt gu qatnanakt. ⁸ Mäniekt bä arhani nävät a ngän di ngän du angän snäng i qaku mamär vät ma Ngämuqa iva qa rhäranas na ama ruvek nämät ama tñäpki?”

⁹“Dap ngäktki i mäqi ngo maräkt di nguät tu gu snäng ma ama qrot i mamär iva nguät tusar nä iarhakt kärarhae i rhat nanakt nä ma Jisas ama Nasaretka aa ngärhipki. ¹⁰ Bä qoki rhäkмамär i ngua mualat toqoräkt e ma Jerusalem. Sa nguät tualat pa ama priskäna ama moräs na rha arhä qrot angärha rem i nguät tu ama rhäqäp na rha ama qatnanaktpämda va ama tpäskiarharhäng dä ak na ngo rhäkt i sa mudu nguät dräm ngut tares pät ama ruvek arha rhäng iarhakt kärarhae i rhi veng da. ¹¹ Bä ama rhäqäp nä imek dä nguät tet bä nguät don säva ama mämairväm i näva äkt bä säva äkt bä nguät sangäm na rha dä nguät siqut i nguät täqäne sä rha iva rhat tamän mava nä ma Ngämuqa. Bä nak koki rhäkмамär i ngur qur masirhat bä qäqi nguät tet nasot a rha bä säva apni ama nañis ap ama värhap bä nguät sangäm na ama qatnanaktpämda mavängam e.

Ma Pol Qa Sameng I Qa Qutsasorhane Rhoqor Mäniekt

(26:12-18 / Lat 9:3-19 / Lat 22:6-16)

¹²“Maos pät aosni ama tmerhäs toqoräkt di nguät tet sä iangärhäkt ama lat pa ama qrot angärha rem nage ama moräs na rha ama priskäna iva sae ma Damaskus. ¹³ Gua vitnaqa na nge, rhoqoräkt di qorhäs na ama mäniqunäng dap nguät ngang barhäm ama iska dä ngua lu ama neraqa na rhävuk näda ama usäpki arha ron gäarakni i qä sen namet a ngo nguät nä gua ruavek näkt erait mät ka di masirhat i nak ka män näva ama qunäga aa uväs sa aa neraqa. ¹⁴ Dä arpus na ut moe samäk sävät ivät dä ngua nari ama eguinga i qat tamän särhäm ngo na ama Judaqäna arha enge rhoqortäqyia, ‘Sol, Sol, mäniekt bä ngi sangäm na ngo mavängam? Qoki nge ngit bon nas ta ama märänga ama mor qa rhoqoräkt i ngiat täranas sävät a ngo.’

¹⁵ “Dä ngua snanbät toqortäqyia, ‘Engeska, auge na nge?’

“Dä ma Engeska qa muvät toqortäqyia, ‘Aingo ma Jisas, kärak na ngo rhäkt i ngi sangäm na ngo. ¹⁶ Rhäkt di ngia rhäranas bä ngia rhair nä gia qärisem. Ngua män gem nge ivakt iva ngua rhuqunän bät a nge iva ngiat tualat pä gua rem näkt pa ngi sameng

mamär sävät agirhong gärqärhongni i sa ngia lu irhong nagem ngo rhäkt bä va as pa sävät guarhong iva ngur qur a nge rhäm irhong.

¹⁷ “ ‘Dä va nguät tumaiar na nge nämät gia ruvek maräkt dä nämät ama Jentailqäna. Ngut täk na nge sagem da ¹⁸ ivakt iva nguät rhar mät arhä saqong näkt pa nguät evär däm da näva ama bängangit bä säda ama qunäga aa ron dä va nguät evär däm da nämät ama qrot i ma Sämgä bä sage ma Ngämuqa ivakt iva nga rhat nanakt na ngo dä va nguät qyiradeng na arha vuirhong näkt pa ngua rhu rha mänguräp iarhakt kärarhae i sa ngua arñis na rha sage mes.’

¹⁹ “Sagem nge ama vitnaqa ma Agripa, bä äkt i ngua met parhäm ama enge mamär qärangätni i sa ngua rha ngät näva ama nämnängi na rhävuk. ²⁰ Sa ngua met parhäm ngät i narhoer dä ngua met sage ama ruvek e ma Damaskus näkt sage ama ruvek e ma Jerusalem bä e ma Judia moe näkt kosaqi sage ama Jentailqäna. Nguät tet dä nguät sameng bä bä iarhakt ama ruvek i mamär iva rhi näpgoer na nas näkt pa rhit dong sage ma Ngämuqa näkt pa rhat tualat na ama lat kärangätni i ngärhi sämaengäktki i sa rha näpgoer na nas.

²¹ “Bä nga rhoqoräkt dä ama Judaqäna rha sangar a ngo va ama ansäspängi ama mor qi bä rhi siqut iva rhi veng ngo di vät tangät täkt gua lat angät tpäs. ²² Sökt dinguna vasägos dä qale ngo vä ma Ngämuqa aa luvät bä sarhäkt sävät tak täkt ama qunäga bä äkt i nguät mair täkt bä nguät sameng na ama engäktki bä ba ama moräsna rha dä ama ruvek mavängam doqorne. Qaku ngua mu guani savono sävät ma Moses kä nä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge angärha rhäng dap ut moe ut tamän bät ama enge ama sägängät sävät ama lat iva as ngät dän ²³ doqor sävät ma Kraisa iva qa rhon säda ama märänga aa ron näkt nguna ama narhoerqa na qa iva qa rhäranas nämät ama tñäpki diva qä sameng sävät ama neraqa bä ba aa ruvek maräkt dä bä ba ama Jentailqäna.”

²⁴ Bä nga rhoqoräkt i ma Pol qät täkne särhäm mes nä iangärhäkt ama enge dä ma Festus ka näs täm ga masirhat i qä qoar

toqortäqyia, “Pol, sa guani na nge mamär! Gi rhisu qärangät ama mor ngät i ngit ta ngät di iangärhäkt ngät tu ama inirqi nä gi mädräm.”

²⁵ Sokt di ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Qamoräsnaqa ma Festus, nak kaku guani na ngo. Agirhong gärqärhongni i nguat tamän bät irhong di ama engätki nä irhong dä ama räkt irhong. ²⁶ Ainge ama vitnaqa di qunäga vät a nge sä rhärhong däkt bä äkt i mamär vät a ngo iva nguat tamän na ama isiska sävät a nge. Bä rhäkt di nguat dräm i ainge ama vitnaqa di sa ngiat dräm nä rhärhong däkt moe inguna sa irhong ngä märanas da ama ruvek arhä saqong.

²⁷ “Gua vitnaqa ma Agripa, nguat dräm i ngiat nanakt na ama enge qärangätni i mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm a ngät.”

²⁸ Dä ma Agripa qa muvät pät ma Pol toqortäqyia, “Ngiat tu gi snäng iva dä rhom däkt ama qäväläm ama qot äm angärha ron diva ngia rhäqäne dä mamär na ngo iva ngut päs ma Kraisa aa rhäng?”

²⁹ Dä ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Näma dä ama qot äm ama qäväläm ura ama uiu äm ama qäväläm sokt di ngu nän sage ma Ngämuqa iva ainge bä sävät tärha rhäkt moe qärrarhae i rhat nari ngo rhäqyerhäkt diva ngän dän doqor ngo dap kaku nani a ngo iva rhit kop mät angän däkt na ama sengäna rhoqor ngo rhäkt.”

³⁰ Dä ma Agripa qa märanas kä na ama tpäskinaqa dä ma Bernaisi näkt sävät iarhakt moe qärrarhae i mai rhat muqun gem ga. ³¹ Bä vuk sä rha näp ka vätki at käväläm dap tat tamän sä mänguräp mä ne rhoqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qaku qat tualat nä guani qärqäni i mamär iva rhi väsärhäm ga ura rhi veng ga vät ini angät tpäs.”

³² Dä ma Agripa qä qoar nä ma Festus toqortäqyia, “Vadi mai qaku ma Pol qä nanän da ama muräkt iva ma Sisar qä nari ngät dä mai mamär iva ngia rhuisiska vät a qa rhäkt.”

27

Ma Pol Qa Met Mät Ama Mlauski Ama Mor Qi Iva Sae Ma Rom

¹ Bä nga rhoqoräkt i ma Festus ka muräkt iva u rhet pä garäska säva ama ngärhätkka ma Itali dä ma Pol qä na arhani qärrarhani i rha näva ama tpäskiarharhäkt di rha vodäm da säva ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt aa rhäkt. Qa di rhat tes ka i ma Julius näkt ka nämäni arhani ma Sisar aa ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat tes ta i ama Ogastaskäna.

² Dä ut ton na nas sämät ama mlauski ama mor qi qäraktni i qia män näva ama värhäm ama mor äm ma Adramitium gäaraktni i rhit täkmu na qi iva qia rhet sävät ama ivärhimek pät garäska aa väm bät ama ngärhätkka ma Esia dä ut märanas bä urhi ngang bät garäska aa rhäng. Dap toqoräkt di ma Aristarkas di qä na ut. Qa di ama Masedoniaqa qäaraktni i qä näva ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika.

³ Näkt nga duququ dä ut män e ma Saidon dä ma Julius ka rhäväkt sä ma Pol ivakt iva qa rhet sage aa ruvek ivakt iva rha rhatnärhäm ga varhäm aa tläqa. Ma Julius ka lavuqi na qa bä qa mualat toqoräkt. ⁴ Näkt nae dä saqi ut met pät garäska aa rhäng bä ut met säng ama urqa ma Saiprus aa rhäng i urhi ngang bät iagekt di ama mär ige inguna vä rhage di ama laurqi ama mor qi sävät a ut. ⁵ Mamär dä urha ang mananamuk dä garäska aa ron bä urha ang bät ama garäska aa rhäkt pät ama ngärhäqyiom ma Silisia dä ma Pamfilia bä ut mair e va ama värhäm ama mor äm ma Maira va ama ngärhätkka ma Lisia. ⁶ Sae dä qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa qa män bät akti ama mlauski ama mor qi nae ma Aleksandria näkt kiät tet iva sae ma Itali dä saqi qa mu ut mät ki.

⁷ Urhi ngang maqälak maqälak da ama rhäqäp ama qunäng angärha ron nage ama laurqi bä ut na ama qrot äm ama qäväläm nani a ne rhoqoräkt i urhi ngang bät ama garäska aa rhäkt glaqot na ama värhäm ama mor äm ma Nidus. Bä ama laurqi ama qrot ki qia mäqäne dä mamär na ut bä qaku mamär iva ut namet toqoräkt dä soknga urha ang bä ut met säng ama urqa ma Krit aa rhäng dage da ama urqa aa väm ma Salmone nämät ama laurqi at krot. ⁸ Bä ut na ama qrot nani a ne dap urhi ngang bät ama garäska aa rhäkt bä ut män bät ama

ivärhäs kärqosni i rhat tes äs i ma Narimngi ama Mär Qi glaqot na ama värhäm ama gaini na äm ma Lasea.

⁹ Ut tar sa ama rhäqäp ama qunäng bät garäska aa rhäng nage ama laur ama mor ngät bä aurha tmerhäs di sa ama tñäpki qiat mair vät a äs inguna ani di sa ut met e na ama qunäga qärakni i ama Judaqäna rhat dräm dat teranot pät a qa i äkt di ama garäska qat dräm gat täranas masirhat. Dä soknga ma Pol qa nasäng i qat tugem i qä qoar toqortäqyia, ¹⁰ “Aruvek, nguat lu i rhos täkt aurha tmerhäs diva anga märänga ama mor qa qa rhän bät a ut dä äs angärha ron bä mänaris iva qäbäs na ama mlauski dä ama gunän dä qosaqi aiut diva qäbäs na ut.” ¹¹ Sökt di qä narhoerqa bä ba ama ulaqimärharhärhäkt di qaku qa nari nämät ma Pol dap kinak ka met sage ama ruqa qärak i qat turäkt ta ama mlauski qä na ama ngärhik nämät ama mlauski dä in goar na qa iva qop pa rhat tet.

¹² Inguna ani di ma Narimngi ama Mär qi di qaku ama mär äs ama ivärhäs iva qale rha e dä iangärhäkt ama soeng angät kunäng angärha ron. Bä äkt i ama rhäqäp na rha nävät a rha rha mu arhä snäng i qop pa rhat tet parhäm arha iska i nani a rha iva rha rhän e ma Finiks bä va qale rha e dä ama soeng angät kunäng angärha ron. Ma Finiks di ama narimngi e ma Krit näkt iaqyäkt ama narimngi di qiat narhong sävät iglem moe i säda ama laurqi at känak sävät sael dä qosaqi säda ama laurqi at känak sävät a märmär.

Ama Laurqi Ama Mor Qi Vä Garäska Bä Qia Märanas Na Ama Vaeng Ama Mor Ngät

¹³ Bä nga ama mär ige ama laurige ngärhi nasäng i ige ngärhi e maqälak dä rha mu arhä snäng i rhäkt di märmärsäs iva rhat tet bä sae ma Finiks dä soknga rha märanas bä rha ang bät ama garäska aa rhäkt glaqot na ama urqa ma Krit. ¹⁴ Nak kop kaku qale qale dä ama lauräm ama grot äm mamär äm ngä män inamuk nävät ama urqa sa äm angät krot. ¹⁵ Bä ama lauräm ngä rha qä mlauski bä urhi siqut iva urhi ngang maräkt näva aurha iska dä qaku dap ama

lauräm ngä rhong bäm gi dä soknga ut kyiradeng na ama mlauski bä ama laurqi qi nän mä qi mämono.

¹⁶ Bä nga urhi ngang nävät ama laurqi at krot säng ama urqa ama gaini na qa ma Kauda aa rhäng dä ut tualat ma ama grot i urhit lu varhäm sa ama mlausini* bä urhit sek sä ini bä urhit kop sä ini mamär. ¹⁷ Bä nak as nga qä gamoe rha mäqäne dä mamär nä qärqäni savono dä rha qop pät ama mlauski ama mor qi na ama aropkäna ma ama grot i rha ing ngät mäni qi ivakt iva rhi sämaqrot na qi. Dä rhit len i varis ama mlauski qi naqut ama qunga inguna qaku ama dur e vät ama narimngi e ma Sirtis. Dä soknga rha anbut sa ama boiqi qärakni i ama laurqi qi nän mä qi sa ama mlauski ivakt iva qi ngang maqälak näkt ta qyiradeng na ama laurqi bä qit ta qi.

¹⁸ Bä nga duququ dä qoki as ama lauräm ama grot äm ngärhit don na ut masirhat dä soknga rha nasäng i rhit don na ama gunän nämät ama mlauski ¹⁹ näkt nga vät ama dävauung na qa ama qunäga dä qosaqi rha rhon na angätni ama mlauski maräkt at gunän säp garäska. ²⁰ Bä nga ama lauräm di qoki as äm ngärhit don na ut dä ama qunäga dä ama qaeng di qaku urhit lu angät saqong bät ama rhäqäp ama qunäng dä bok da aut katnanakt dap ut tu ut snäng iva qaku maiar na ut.

²¹ Bä ama gamoe di rha met da ama rhäqäp ama qunäng angärha ron i qaku rhat täs anga tmäs bä nasot dä ma Pol qa mair mänguräp mä rha näkt kä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aruvek, vadi mai sa ngäni nari nämät ngo dä qale ngän namet nae ma Krit dä vadi mai mämarhäk pät angän gärhong dä va ama märäs pät a ngän. ²² Dap täkt di ngut täsläp pät a ngän iva qale ngänit len inguna va qaku qäbäs na anga sägäk nävät a ngän sökt ama mlauski diva qäbäs na qi.

²³ “Nguat tamän doqoräkt dinguna ma Ngämuqa qärakni i qale ngo va aa rem bä qosaqi ngu nänäs sagem ga di mai akni aa ensel qa mair vät ngua ut näp bängang ²⁴ bä qä qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Pol,

* **27:16** mlausini Ianiäkt ama mlausini di ini ngät dräm ngät tatnärha ama ruvek kre va ama mlauski ama mor qi qia rhon.

qale ngit len. Nak pa nguna ngia rhair va ama muräkt dä ma Sisar aa saqong. Bä äkt i nävät ma Ngämuqa aa lavuqi dä va qa rhumaiar nge ngi nä iarhakt moekt mät ama mlauski.’²⁵ Bä va rhäkt diva märmär gem ngän inguna aingo di nguät nanakt nä ma Ngämuqa i aa enge qarängätni i sa qa qoar na ngo na ngät diva ngä rhu angät släqyige vät a nas.²⁶ Sökt di aut mlauski diva ama laurqi qi es däm gi bä sävät a qoan ba anga urqa.”

Sa Qorhäs Iva Ma Polqäna Rha Rhän Mit Pät A Qoan

²⁷ Vät ama ngärhäqyisem da levaet na qi ama bängagi dä qoki as ama lauräm ngärhi ses da ama mlauski bä urhi ngang bät ama garäska ma Adriatik aa rhäng bä nga nani äkt mäni bängagi dä ama ruvek kärarhani i rhat dräm dit lu vät ama mlauski di rha räm i ngäkt kre ama mlauski di qi ngang iva sävät a qoan.²⁸ Dä soknga rha mon ama siqutka mane va ama garäska ivakt iva rhi räm i sa var ta e glaqot na ama qunga dä rha lu i nävät ama qunga inamäk sävät ama garäska aa rhäng di ama ruiom ama udiom na ama mitaqäna. Qale rha maqälak dä saqi as ta rha ama siqutka dä sa rha lu i ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem na ama mitaqäna.²⁹ Dä rha len i varis ama vaeng ngä narhon na aut mlauski samit sämäni ama sinap dä soknga rha rhon na ama agaqäna ama levaet na ngät nämät ama mlauski säva ama garäska dap urhi nän doqoräkt iva lir qunäga.

³⁰ Mamär dä ama ruvek kärarhani i rhit lu vät ama mlauski di nani a rha iva rha rhumaiar nas i rhi ang masirhat nämät ama mlauski bä äkt i rhi nänbut sä qä mlausini samäk säp garäska iva mairas i rhi nänbut sa anga agaqäna samäk nävät ama mlauski at tärhäkt.³¹ Dä ma Pol qa qoar na qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa qä na ama ulaqimärharhärhäkt toqortäqyia, “Ngäkt bä nga iarhakt di rhi ang masirhat nämät ama mlauski rhäkt diva aingän diva qaku maiar na ngän.”³² Bä äkt i ama ulaqimärharhärhäkt ta rhodäkt pa ama aropkäna sä qä mlausini bä arpus nä ini säp garäska.

³³ Bä sa nga qorhäs iva qunäga dä ma Pol qa qrotpät sä rha moe iva rha äs. Qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Nävät angäna tlenga dä ngän meranot da ama ngärhäqyisem da levaet na ama qunäng angärha ron bä qoki sa qaku ngän mä s guani.³⁴ Rhäkt di ngut sämaqrot na ngän iva ngän däs anga tmäs i nak pa ngänät däqäm. Ngän moe rhäkt diva qaku aung gä narha anga ruanini.”

³⁵ Qat tamän doqoräkt bä rhäksot dä qa rha ama bret bä qa mes ama mär sage ma Ngämuqa da arhä saqong. Nasot dä qa von mäni qä bret bä qä nasäng i qat täs.³⁶ Rha moe di sa rha rha ama sämaqrot bä rha mä s angätni ama tmäs.³⁷ Ama handrediom ama udiom dä ama ruvek ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem da qäraet da sägäk na rha na ut moe mät ama mlauski.³⁸ Bä nga rha moe rha mä s bä arhä sarem mamär dä rha rhon na ama wit nämät ama mlauski säp garäska ivakt iva sak pä m gi.

Sa Mava Na Ama Mlauski

³⁹ Näkt nga qunäga dä iarhakt kärarhae i rhit lu vät ama mlauski rha lu ama ivätki vät a qoan sökt di qaku rha räm iosäkt ama ivärhäs. Bä nga rha lu ama garäska aa narimngi näkt mit pät a qoan di sökt ama qunga dä rha mu arhä snäng iva rhi siqut ti ing ba ama mlauski bä qi qut ama qunga mit pät a qoan.⁴⁰ Bä nga rhoqoräkt dä rha rhodäkt sa ama aropkäna sa ama agaqäna bä ngä mon mäk säp garäska dä qosaqi rha rhäväkt sa ama aropkäna sa ama palangiglem näda ama mlauski arha rhes kärqiglemni i iglem ngät dräm ngärhit dong bäm gi. Mamär dä rha sek sa ama boiqi vät ama mlauski arha mas ivakt iva ama laurqi qi e väm gi bä va qi rut na ama mlauski samit sävät a qoan.⁴¹ Sökt di nak kä mlauski qia qut mana vät ama qunga. Bä nga arha vämgi qia qut mana rhoqoräkt dä rhän särhäm gi bä qaku mamär iva qi narut. Dap ama vaeng ama mor ngät ngän betäkmät na arha ribit mä irhong mä irhong.

⁴² Dä ama ulaqimärharhärhäkt di rha qoar na ne na ama snängaqa iva rhi veng ama ruvek näva ama tpäskiarharhäng mät kä mlauski i varis ti narhortäm bä samit sä rhäqäsäk dä rhi nang masirhat.⁴³ Dap kä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa di

nani a qa iva qa rhumaiar ma Pol dä qa anmae vät a rha sä iaqäkt arhä snängaqa. Dap ka voda ama enge bä bä iarhakt kärarhae i rhat dräm iva rhit tortäm iva rhi er ti rhon na nas bä va rhi rhortäm samit sävät a qoan. ⁴⁴ Dap kärarhani moe i vät a rha diva rhi rhortäm sä nas pät anga qävälap nävät ama mlauski bä qosaqi va anga palangigleng angärha rhäng. Bä nga ut mualat toqoräkt dä ut moe di maiar na ut sa mämit sä rhäqäsäk.

28

Ma Polqäna E Va Ama Urqa Ma Malta

¹ Bä nga ut moe ut män mit pät a qoan i mamär na ut moe dä nak as ut räm i rhat tes iaqäkt ama urqa i ma Malta. ² Ama ruvek nävä iaqäkt ama urqa di ama mär ta i ama lavuqivämda. Di rha ek ta ama mudäbäs näkt ta ar sä ut moe sae inguna rhoqoräkt di ama suigi bä ama umälet.

³ Dä ma Pol di qa angsäspät na ama ngämung säva ama angi näkt nga qat tu ngät mäk mät ama mudam dä ama uiuvärhaqa väs däm ga näp ka angi i qa len ama qärnaqi bä qa qut ma Pol aa rhäqyet näkt kat nanes mäni et. ⁴ Bä nga qa ruvek näva ama urqa rha lu qä uiuvärhaqa i qat nar nämäni qarak aa rhäqyet dä rhi qoar na ne rhoqortäqya, “Rhak täkt ama ruqa di nak nguaräm ama väveng bäm ga ama ruqa. Nämä dä qa mäqäne dä mamär i qa mumaiar nas näp garäska sokt di ama ngämuqi ma Jastis diva qaku qi naqyiradeng na qa iva qat däqäm.”

⁵ Sokt di nga ma Pol qa värvär aa rhäqyet sä qä uiuvärhaqa sämät kä mudam dä qop kaku anga rämgi qia män bät a qa nämät ama uiuvärhaqa aa qeng. ⁶ Qa ruvek di mai rhat luvät na qa iva rip däm ga ura va arpus na qa samäk i qä näp sokt di qop tat luvät nä qarak pät ama uiu äm ama qäväläm bä qop kale dä qaku guani maos ngä märanas pät ma Pol dä soknga rha qutsasorhane na arhä snängaqa dä rhi qoar i qa di akni iaqäkt ama ngämuqa.

⁷ Dap ma Publius ama moräsnaqa nävä iaqäkt ama urqa di qale aa ivärhap e glaqot. Di qa ar sä ut bä säva aa vät bä qali lut e vät ama dävaung ama qunäng näkt ka slamär na ut mamär i qät lu vät a ut. ⁸ Dap aa mamäk di rhoqoräkt di ama rämgi ama

mor qi na ama uvupki dä ama ingdäktka bä aräm ga sämäni lai. Ma Pol qa mon ivakt iva qä lu qa näkt nga nasot i qa nän bät a qa dä qa mu aa rhäkt pät a qa bä qa mumäräs pät a qa.

⁹ Bä nga i rhangät täkt ama lat ngä märanas dä ama rämgivärharha moe nävä iaqäkt ama urqa rha män bä ma Pol qa nän bät a rha bä märäs pät a rha. ¹⁰ Rha slamär na ut masirhat i rhit bon ut ta ama vänbon masirhat näkt nga rhoqoräkt i ut täkmü na nas iva ut tet dä rha von ut ta ama gunän masirhat iva ngärhit lu vät a ut sa aurha iska vät garäska aa rhäng.

Ma Pol Aa Mänmänäs E Ma Rom

¹¹ Nasot ama dävagukt ama eqoan gärangätäni i qali lut e ma Malta dä ut märanas bä urha ang bä garäska mät ama mlauski ama mor qi qarakäni i mäqi qia män bä qia mair e ma Malta da ama soeng angät kunäng angärha ron. Iaqqäkt ama mlauski di qi nae ma Aleksandria näkt sa rha emär vät arha vämgi ma ama udiom ama iausiom i ma Kastor qä nä ma Polaks ama ngämuqa ma Sus aa imiom. ¹² Bä ut mon sämät ama värhäm ama mor äm ma Sirakyus bä qali lut e vät ama dävaung ama qunäng. ¹³ Näkt nae dä u rhang bä garäska bä ut män e mät ama värhäm ama mor äm ma Regium. Näkt duququ dä ama mär qi ama laurqi qia män näkt kale bä vanaia dä ut mair e mät ama värhäm ama mor äm ma Puteoli. ¹⁴ Ut män bät arhani ama qatnanaktpämda e dä rha rhäqoar sä ut bä qali lut gem da vät ama sägos ama tadenas. Bä nae dä ut met bä sae ma Rom.

¹⁵ Bä nga ama qatnanaktpämda nae ma Rom di sa rha narä sävät a ut i ut dän dä rha märanas na gläius bä arhani rha män bät a ut e mät ama värhäm ma Maket i ma Apius dä arhani rha män bät a ut e mät ama värhäm ama Dävaung ama Situaqäna. Bä nga ma Pol qa lu rha dä qa mes ama mär sage ma Ngämuqa inguna arhä qäranas äs ngä sämaqrot na qa.

¹⁶ Bä nga ut män e ma Rom dä ma Pol di rha qyiradeng na qa iva sokt ka qale qa sä nas kä na ama ulaqimärhaarhäkt iva qät lu vät a qa.

Ma Pol E Ma Rom

¹⁷ Nasot ama dävauŋg ama qunäng dä qa mes ama Judaqäna arhä narhoerta sävät a ne. Bä sa nga västämne na rha dä ma Pol qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Gua ru-avek, ngätki i qaku ngua mualat nä guani iva ini ngärhi slava na aurha ruvek bä qosaqi aut kärhong gärqärhongni i ama venane sä irhong nage aut mamäkkäna sokt di rha sangar a ngo e ma Jerusalem bä rha vodäm ngo bä ba ama Romgäna. ¹⁸ Bä nga rha rämbät sä ngo mamär dä nani a rha iva rhi rhäväkt sä ngo inguna qaku rha män bät guani qärqäni i mamär iva rhi veng ngo vät ini angät tpäs. ¹⁹ Sokt di ama Judaqäna di qaku nani a rha iva ama ulaqimärharhärhäkt ti narhäväkt sä ngo dä ngua lu i qaku gu nga iska dä ngua nän da ama muräkt iva ma Sisar qä nari ngät.

“Sokt di nak kop kaku ngua män sä guani qärqäni iva ngu rhäksärhä gua ruvek pät ini angät tpäs. ²⁰ Bä äkt i ngua rhäkne nani a ngän iva ngu lu ngän dä ngua rhamän särhäm ngän doqor täkt. Dap nani a ngo iva ngänät dräm i sa rha qop pät a ngo nä rhak täkt ama sen dinguna nävät ama qatnanakt kärangätni i aiut ama Israelqäna di ut nanakt iva ma Krai ka rhumaiar ut.”

²¹ Dä rha muvät pät ma Pol toqortäqyia, “Qop kaku ut ta anga abuqitnäk nae ma Judia qärqitnäkni i rha säm bäm itnäk sävät a nge. Bä qosaqi ama qatnanaktpäm da qärarhani i sa rha män nae ma Judia di qaku aung ga voda anga enge ura qa märhamän bät anga engini sävät a nge sa anga vuini. ²² Sokt di nani a ut iva urhi nari nämät nge i gi qatnanakt di ngät tet toqor mäniekt inguna ut dräm i ama ruvek moe di rhat tamänsäs sävät ama ruvek kärarhani i rhat nanakt nä ma Jisas.”

²³ Rha qop ma akni ama qunäga iva västämne na rha rhi nä ma Pol bä ama rhäqäp na rha masirhat ta män säp iosäkt ama ivärhäs kärqosni i ma Pol qat tas e. Bä ma Pol qat tamän särhäm da mänaäng bät duququs bä dängdäng i bängagi i qät täväktsäs dä qat tuqunäga vät a rha sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm. Dä qä siqut i qä rhartäm sa arhä qatnanakt sämäni ma

Jisas nä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge ngä na ama Muräkt nage ma Moses.

²⁴ Bä arhani nävät a rha di rhat nanakt i ama enge iangärhäkt kärangät i ma Pol qat tamän bät a ngät di ama engätki na ngät dap arhani di qaku rhat nanakt.

²⁵ Bä qaku sägäk na arhä snängaqa dä rhi nasäng iva vräspräs na rha rhoqoräkt i ma Pol qa voda aa dängdängini na ngät ama enge i qä qoar toqortäqyia, “Ama Qlo-qaqa ama Qumärqumärqa qa märhamän bät ama engätki bä ba angän mamäkkäna rhoqoräkt i qa märhamän mät ma Aisaia ma Ngämuqa aa vämginaqa rhoqortäqyia,

²⁶ “Ngia rhet bä sage rhärhae rhäkt ama ruvek dä ngi qoar na rha rhoqortäqyia,

“Aingän di nak pa ngänät nari sokt diva qaku qunäga vät a ngän

bä nak pa ngänät nañäm sokt diva qaku ngän nalu guani.”

²⁷ Inguna rhärhae rhäkt ama ruvek di sa arhä mädräm ngä män i sa qaku qunäga mät ngät

bä sokt mamär vät a rha iva rhat nari ama gaini nämät arha sdäm

dä sa rha väsdät mät arhä saqong.

Nga vadi mai qaku rhoqoräkt di mamär iva rhat nañäm na arhä saqong

bä va rhat nari nämät arha sdäm

bä va qunäga mät arhä mädräm

dä va rhi rhong sävät a ngo dä va ngua rhumaiar ta.’ ”

²⁸ Bä ma Pol qa rhäksot na aa enge rhoqortäqyia, “Nani a ngo iva ngänät dräm i ama enge sävät ma Ngämuqa aa mumaiar di sa qa rhäk na ngät sage ama Jentailqäna bä rha diva rha rhat maengäkt sä ngät.” ²⁹*

³⁰ Qale ma Pol vät ama rhäk täm iom ama quiaiom bät iaqäkt aa vätkä dap kät boda ama ligär vät a qa bä nga ama ruvek tat dän iva sagem ga dä qä rhar sä rha sagem mes. ³¹ Qaku guani ngärhit päsrhäm ga dap ama qraräqa na qa bä qä sameng sävät

* **28:29** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Bä nga nasot i qa märhamän dä ama Judaqäna rha met dap tit beng bät a ne masirhat.’

ma Ngämuqa aa Muräktpäm dä qä su sävät
ma Engeska ma Jisas ma Krai.

Ma Romgäna

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama Jentailqäna ama qatnanakt pä m da e ma Rom. Rhoqoräkt di rhoqor qre i masirhat na ama Judaqäna ama qatnanakt pä m da i qosaqi qale rha e mä nguräp mä rha.

Ma Pol qa säm ivakt iva qä rhäkmu na ama iska nanokt nas iva sae ma Rom dä ma Spen. Dä qosaqi qa säm ivakt iva rhi nari nä mät ama ngangga maräkt aa sameng sävät ama mumaiar qarängät ni i as kaku rha nari ngät mamär. Qosaqi nani a qa iva qät täväsäs mamär sävät ama Jentailqäna rhi na ama Judaqäna sädä ma Ngämuqa aa snängaqa aa ron na aa lat na ama rhäqästäm.

Ma Romgäna di qi sameng mamär na ama sameng ama mär ngät bä qit täväsäs i ma Ngämuqa aa snängaqa na ama mumaiar di qa bä ba ama ruvek moe vät ama ivät ki i ama Jentailqäna rhi na ama Judaqäna. Ama mor qa ama snängaqa di rhoqortäqyia, sävetka di qat dän i ama rätkka na qa di nävät ma Ngämuqa. Rhäkt di ut lu ama ruvek moe di ama vürha na rha dap pa rhi rha ama mumaiar nävät ama qatnanakt bä rhoqoräkt diva rha rhän i ama qumärqumärta na rha mamär. Näkt mamär iva qale rha ma ama qrot sa ama qatnanakt toqoräkt nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. Ma Romgäna di qir qur ut tä ma Pol aa qänäskänes masirhat sävät ama Judaqäna dä väm gi di sa qa säm ama rhäqäp na ngät ama enge nävä Ma Mru Ngät Ama Rharesbane.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-15)

Sävät Ama Räkt Ngät Ama Iar Nage Ma Ngämuqa (1:16-17)

Ama Ruvek Moe Di Qaku Ama Räkt Ta (1:18-3:20)

Ma Ngämuqa Qat Tualat Sä Ut Iva Ama Räkta Na Ut Dä Aa Saqong (3:21-5)

Ma Ngämuqa Qat Tualat Sä Ut Iva Ut Tualat Na Ama Räkt Ngät Ama Lat (6-8)

Ma Ngämuqa Aa Lat Sä vät Ama Mumaiar Di Ama Räkt Ngät (9-11)

Mamär Iva Ut Tualat Na Ama Räkt Ngät Ama Lat (12-15:13)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (15:14-33)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge Na Ama Märmärgem (16)

Ma Pol Qa Sä m Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpä m da E Ma Rom

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ama latka vä ma Jisas ma Krai aa rem bä ngo di ama ngangga qaräkn i sa ma Ngämuqa qa armeng däm ga dä qa mes ka ivakt iva qä sameng na aa sameng ama mär ngät. ² Ama sameng ama mär ngät di sa mudu ma Ngämuqa qa mumänaris pä t a ngät bä aa vämginarha rha märhamän bät a ngät dä sa rha sä m a ngät pa ama qumärqumär ngät ma Ngämuqa aa enge. ³ Iangärhäkt ama sameng ama mär ngät di sävät aa emga qaräkn i qa män nävät ma Devit aa enevaqi i ama ruqa na qa ⁴ bä nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot di sa ma Ngämuqa qa qur a ut i qa di aa emga na qa ma Engeska ma Jisas ma Krai toqoräkt i sa qa märanas na qa nä mät ama tñäpki.

⁵ Nävät a qa dä ma Ngämuqa qa von ngo rha ama nän sävät ki dä ama lat i ama ngangga iva ngu rhoer nanokt ama Jentailqäna ivakt iva rhat nanakt nä ma Jisas ma Krai dä va rhat tet parhäm iangärhäkt arhä qatnanakt bä nävät tangät täkt dä va qä rha ama qutdrir. ⁶ Bä rhangät täkt di qosaqi bä ba ngän gärrarhani i qale ngän e mät ama värhäm ama mor ä m ma Rom aingän gärrarhae i ma Ngämuqa sa qa mes ngän iva ngän bä ma Jisas ma Krai.

⁷ Bä rhäkt di sa ngut sä m sävät a ngän moe e ma Rom aingän gärrarhae i ma Ngämuqa aa snäng bät a ngän dä sa qa mes ngän ivakt iva aa ruvek na ngän.

Mamär iva ma Ngämuqa aut mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Krai ini von ngän da ama bulap dä ama nän sävät ki.

Ma Pol Di Nani A Qa Iva Qa Rhet Sae Ma Rom

⁸ Narhoer di nävät ma Jisas ma Krai dä nguat tes ama mär sage ma Ngämuqa

nävät a ngän moe inguna ama ruvek nävät ama ivätki moe di sa rhat nari sävät angän gatnanakt. ⁹ Ma Ngämuqa qarakni i nguat tualat bä ba qa nävät gu snängaqa moe i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät sävät aa emga di sa qat dräm i vasägos dä nguat tamän sävät a ngän ¹⁰ bät ama qävälap moe qärcapni i ngu nän.

Ngu nän iva nävät ma Ngämuqa aa Muräkt ama mär ngät dä va as pa ngua rhet ngu lu ngän bät ama rhodäm gärangätni i sa qa muqunän bät a ngät. ¹¹ Inguna nani a ngo masirhat iva ngu lu ngän ivakt iva ngua rhatnärhäm ngän ivakt iva ngäni rha ama modämne nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä va ngärhi sämaqrot na ngän. ¹² Ama rharimini di rhoqortäqyia, va ut moe i aingän dä aingo diva u rhatnärhäm ne moe sä ne i ngua rhatnärhäm ngän nä gu qatnanakt dä va ngän datnärhäm ngo na angän gatnanakt.

¹³ Gua ruavek, mamär iva ngänät dräm sävät tangät täkt. Ma ama rhäqäp nä imek dä nguat turäkt ba nas iva ngua rhet ngu lu ngän sokt di ngäda ani ngä mäqäne sä ngo bä qaku ngua met. Qosaqi nani a ngo iva ngua rhäqäne dä mamär nä guavek nä mänguräp mä ngän iva rhat nanakt nä ma Jisas toqor arhani qärrarhani i sa ngua mualat sä rha nävät arhani ama Jentailqäna moe. ¹⁴ Inguna aingo di gua lat diva ngua rhatnärha ama ruvek kärarhani i rhat tamän na ama Grikkäna arha enge bä sävät ama ruvek kärarhani i qaku rhat tamän na ngät i näma dä sa rha su ura qinak kaku rha su. ¹⁵ Bä äkt i aingo di qosaqi nani a ngo iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ngän gärrarhani i qale ngän e ma Rom.

Ama Räkka Ama Ruqa Dä Ma Ngämuqa Aa Saqong Diva Qat Däqäm Di Nävät Aa Qatnanakt

¹⁶ Aingo di nguat nanakt mamär na ama sameng ama mär ngät sävät ma Jisas inguna ngät di ma Ngämuqa aa qrot iva ngä rhumaiar nä iarhakt kärarhae i rhat nanakt i narhoer di ngä met sage ama Judaqäna näkt nasot dä qosaqi ngä met sage ama Jentailqäna. ¹⁷ Inguna ama sameng sävät ma Jisas ma Krai di ngärhi sameng mamär

i ma Ngämuqa di qat tualat toqor mäniekt sa ama ruvek bä rhat dän i ama räkta na rha da aa saqong doqoräkt i rhat nanakt nä ma Krai. Iangärhäkt di rhoqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Qarakni i sa qa män i ama räkka ama ruqa na qa dä ma Ngämuqa aa saqong diva qat däqäm di nävät aa qatnanakt.”

Ma Ngämuqa Aa Uraqi Sävät Ama Ruvek Arha Lat Ama Vu Ngät

¹⁸ Näda ama usäpki arha ron dä ma Ngämuqa qär qur a ut i sa qa rhäkmu na nas na aa uraqi iva qä rhäksärha ama Jentailqäna bä va qä sangäm na rha iarhakt kärarhae i qaku rhit kutdrir sagem ga dä qosaqi qärrarhani i rhat tualat na ama lat ama vu ngät. Iarhakt ama ruvek di qärrarhae i arha lat di ngät tair särha ama engätki ivakt iva qale qunäga vät ama ruvek sä qi. ¹⁹ Ma Ngämuqa aa uraqi di qia e vät a rha inguna agini qärcäni i ama ruvek diva rhat dräm ini sävät ma Ngämuqa di sa qunäga vät a rha sä ini. Qoki ma Ngämuqa qa muqunäga sä ini bä ba rha. ²⁰ Mänasäng naimäk äkt i ma Ngämuqa qa säm ama ivätki moe bä sarhäkt dä sa ama ruvek tit lu mamär nä ma Ngämuqa aa qrot ama sok tam ngät ngä nä iarhongäkt kärqärhong i irhong ngärhi sameng sävät aa iar bä sa qunäga vät a rha sä qa nävät iarhongäkt kärqärhong i sa qa säm irhong. Bä äkt i rha di qaku mamär vät a rha iva rhi namu gaaäm särhäm mes. ²¹ Inguna sa rhat dräm ma Ngämuqa sokt di qaku rhit kutdrir sävät a qa inguna qa di ma Ngämuqa bä qop pa rhat tes ama mär sagem ga. Dap kinak arhä mungäsäng di qaku ngät tualat mamär dä arhä mädräm di ngät dän i ama dungdung ngät bä qosaqi bängangit mät ngät. ²² Rhi qoar i rha di ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät sokt di sa rha män i nak ama dädända na rha ²³ bä qaku mamär iva rhi nan da arhä quum sä nas bä qosaqi qaku rhi naqutdrir sage ma Ngämuqa qarakni i ama ngät däqäm ga vasägos di nak kaku dap kinak tat tualat toqoräkt sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät iva ngät nañäm doqor ama ruqa qarakni iva qä ñäp

ura rhoqor ama isäm ura rhoqor ama lau-
virhong maos maos.

²⁴ Bä nävät iomäkt i ama ruvek di ama dädän da dä sa ma Ngämuqa qa qyiradeng na rha sämät ama vuirhong gärqärhongni i nani arhä snängaqa nä irhong bä rhat tualat na ama lat kärangätni i ama qluqi vät angät tpäs sävät a ne. ²⁵ Rhit kutsasorhane na ama engätki sävät ma Ngämuqa bä va nani ama iraski. Rhi nän da arhä qum sä nas bä rhit kutdrir dä rhat tualat bä bä ianiäkt kärqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ini dap kinak kaku sage iaqäkt kärak i qa säm iarhongäkt moe qäarak i mamär iva rhi nänsäs sagem ga vasägos. Ngätki rhoqoräkt.

²⁶ Bä äkt i nävät tangät täkt arha lat dä ma Ngämuqa qa qyiradeng na rha säda ama snängaqa aa ron na ama qavatka qäarakni i qaku maräkt. Bä qäqi ama evop di rhat tualat na ama lat kärangätni i mai va qaku rhi natmualat na ngät i rhi qavat sä ne. ²⁷ Bä rhoqorne rhoqoräkt i qosaqi ama gamoe di qaku nani a rha iva rhat tas ti na ama evop dap nani a rha masirhat iva rhat tas ti na arhani ama gamoe. Ama gamoe di rhat tualat na ama lat ama vu ngät mamär sävät a ne bä nävät iangärhäkt arha lat dä ma Ngämuqa qä sangäm na rha.

²⁸ Qaku nani a rha iva rhat sangar sävät ama engätki na ngät ama mädräm sävät ma Ngämuqa bä äkt i qa qyiradeng na rha sämät ama mädräm gärangätni i qaku ama räkt ngät ivakt iva rhat tualat nä iarhongäkt kärqärhong i mai va qaku rhi natmualat nä irhong. ²⁹ Bä rha di rhäqäp ta na ama lat maos maos moe qärangätni i ama vu ngät ama lat dä ama alek näkt ti slava na ne na ama lat ama vu ngät. Dä vasägos dä arhä snängaqa ama vu qa sävät arhani arhä qärhong bä rhi veng ne dä rhat sangar ama snängaqa iva rhi arhäktgyäm sä ne dä rhi iras täm ne dä nani a rha iva rhi slava na arhani ama ruvek. Rhat tamän bä ngärharhäng na ne ³⁰ näkt iarhakt di qosaqi rhat tamän mava na ne dä ama vu da arha ron sävät ma Ngämuqa dä rhat tamän na ama mume sävät a ne dä rhat nañäm mane na arhani ama ruvek dä rhat tair na nas dä rha di rhat tu arhä snäng sävät ama is masirhat ivakt iva rhat tualat na ama vu

ngät ama lat bä qaku rhat tet nasot arhä mamäkkäna arha enge.

³¹ Bä rha di rhat tualat na ama lat toqor ama dädända arha lat dä qaku rhat tualat parhäm arha enge na ama mumänaris dä qaku rhat tualat na ama mär ngät ama lat sävät arhani ura rhit lavuqi na rha. ³² Sa rhat dräm i ma Ngämuqa aa Muräkt di ngät tamän i ama ruvek kärarhani i rhat tualat nä iarhongäkt di mamär iva rha rhet sämät ama tñäpki. Sokt di qaku sokt tat tualat nä iarhongäkt dap käqi sägäni na rha rhi na ama ruvek kärarhani i rhat tualat nä irhong.

2

Ma Ngämuqa Aa Räkt Ngät Aa Matnävämne

¹ Aruvek, aingän gärarhae i ngän datnävämne na arhani sa arha lat ama vu ngät diva ngäni rha ama rhäksärhäm bä va qaku mamär iva ngän namu guaäm särhäm mes inguna qosaqi ngänät dräm ngän dualat na ama lat toqoräkt. ² Ut dräm i ma Ngämuqa aa matnävämne di ama räkt ngät toqoräkt i qat tatnävämne na ama ruvek kärarhani i rhat tualat nä iarhongäkt toqoräkt. ³ Ari, qoki ngätki i qaku mamär vät a ngän iva ngän naingis ma Ngämuqa aa matnävämne qrekt i ngänät dräm ngän datnävämne na arhani ama ruvek dap kosaqi ngänät dräm ngän dualat na ama lat toqoräkt. ⁴ Ura nguaräm ngän dusaksak nä ma Ngämuqa aa lat ama mär ngät inguna qaku qä sangäm na ngän goki äkt i ngän dualat nä iarhongäkt dap kat tudävarhäm na ngän? Nak mamär iva ngänät dräm mamär i ma Ngämuqa di ama mär aa lat inguna nani a qa iva ngäni lu mamär dä sa va ngäni näpgoer na nas.

⁵ Sokt di aingän di ama qrot angän snängaqa bä äkt i qaku qunäga vät a ngän sä ma Ngämuqa aa lat. Bä nga ngän dualat toqoräkt dä nak sa ma Ngämuqa va qä rhäksärhäm ngän masirhat päť ama qunäga qäarakni iva aa uraqi dä aa räkt ngät aa matnävämne ngä rhän. ⁶ Inguna ma Ngämuqa va qä von da aa muvätki bä ba ama ruvek moe asägäk asägäk parhäm ama lat kärangätni i sa rha mualat na ngät. ⁷ Ma Ngämuqa va qä von da ama iar ama sok

täm ngät ba ama ruvek kärarhani i vasägos dä qale rha sa ama bulap bä rhat tualat na ama lat ama mär ngät ivakt iva ma Ngämuqa qä von da rha ama murhämeska dä va qä sek sä rha. ⁸ Arhani ama ruvek di sokt nani a rha iva rhat tet parhäm arhä snängaqa dä rhat tet parhäm ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dap kaku nani a rha na ama lat ama räkt ngät. Bä va iarhakt ama ruvek diva ma Ngämuqa qä rhor na aa uraqi vät a rha. ⁹ Bä va rhoqoräkt dä va ama ruvek moe qärrarhani i rhat tualat na ama vuirhong diva avuqi na rha mät ama märänga dä ama ruanini. Bä va iaqäkt ama märänga dä ama ruanini diva irhom ngä rhän bät ama Judaqäna narhoer näkt nasot dä sa ama Jentailqäna. ¹⁰ Dap ma Ngämuqa va qä von da ama murhämeska dä ama qutdrir näkt ama bulap sage iarhakt moe qärrarhae i rhat tualat nä qarqärhongni i ama mär irhong. Va qa rhualat toqoräkt narhoer sa ama Judaqäna näkt nasot dä sa ama Jentailqäna. ¹¹ Inguna ma Ngämuqa di qat tatnävämne na ama ruvek moe rhoqorne varhäm ama sägängät ama matnävämne.

Ma Ngämuqa Aa Matnävämne Näkt Aa Muräkt

¹² Ama Jentailqäna di qaku ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses nga e gem da. Sokt di nga rhat tualat na ama vuirhong dä sa qäbäs na rha bä qale rha sañis nä iangärhäkt ama Muräkt. Dap ama Judaqäna di ama Muräkt nga e gem da bä nga rhat tualat na ama vuirhong dä va ma Ngämuqa qa rhatnävämne na rha nä iangärhäkt ama Muräkt ¹³ inguna qaku nävät iomäkt i ama ruvek di sokt tat nari ama Muräkt di rhat dân i ama räkta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong dap kinak pa rha rhän i ama räkta na rha qre i rhit päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng.

¹⁴ Ama Muräkt nage ma Moses di sa qaku rha von ama Jentailqäna rhäm ngät sokt di ngakt bä varhäm arhä snängaqa maräkt dä rhat dräm dat tualat na ama lat kärangätni i ama mär ngät da ama Muräkt angät saqong bä rhoqoräkt di rhir qur ama ruvek i sa rhat dräm i agi a lat di maräkt na ngät bä qop agi a lat di qaku maräkt na ngät. Näma dä äkt bä qaku rhäm da nävät ma Ngämuqa

aa Muräkt nage ma Moses. ¹⁵ Bä arha lat di ngärhi sameng ba ama ruvek i iangärhäkt kärangät i ama mär ngät da ama Muräkt angät saqong di rhoqor qre i sa rha säm a ngät mät arhä snängaqa. Dä arhä snängaqa qat tamän särhäm da i arha lat di ama vu ngät ura ama räkt ngät. ¹⁶ Bä äkt i varhäm ama sameng ama mär ngät kärangätni i ngu sameng na ngät di vät iaqäkt ama qunäga diva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek nävät ma Jisas ma Krai sa arha lat kärangätni i sa rha mualat na ngät i ama ngaip ngät.

¹⁷ Dap aingän diva ngän doqor mäniekt, aingän gärrarhae i ngän des nas i ama Judaqäna? Aingän di sa ngänät sangar ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bä ngänit sek na nas i ma Ngämuqa aa ruvek na ngän ¹⁸ bä ngänät dräm ama lat kärangätni i nani ma Ngämuqa iva ngän dualat na ngät nävät ama Muräkt kärangätni i sa ngä su ngän sävät ama lat kärangätni i ama räkt ngät. ¹⁹ Näkt aingän di ngän du angän snäng i ngäni rhoer nanokt ama säsurta mamär bä qosaqi aingän di ama neraqa bä bä iarhakt kärarhae i qale rha vä bängangit angät tpäs. ²⁰ Dä aingän di qosaqi ngän du angän snäng i ngänit dodräp ama dädända näkt aingän di ama ruvek kärarhani iva rhi su ama rhoes inguna ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses kärangätni i ama mädräm ama mär ngät dä ama engäkki at tarebäm di nga e gem ngän.

²¹ Ngakt bä ngäkki nä iarhongäkt moekt dä aingän gärrarhae i sa ngäni su arhani ama ruvek di ngu lu mäniekt bä qaku ngäni su nas? Dä aingän gärrarhae i ngäni sameng doqortäqyia, “Qale ngäni sua” di nga ngäni sua? ²² Dä aingän gärrarhae i ngän damän doqortäqyia, “Qale ngäni qavatnävätlägut” di nga ngäni qavatnävätlägut? Näkt aingän gärrarhae i ngän dair särha ama iaus kärangätni i ama ruvek sa rha mualat na ngät di nga ngäni sua nävät ama mämuimek pa ama ansäspäm gärrangätni i iangärhäkt ama iaus nga e väm ngät? ²³ Ngänit sek na nas i ma Ngämuqa aa Muräkt nga e gem ngän sokt di ngänit bon ma Ngämuqa rha ama qluqi i ngäni nänbetäkmät na ngät. ²⁴ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän

doqortäqyia, “Inguna nävät a ngän ama Judaqäna dä ama Jentailqäna di rhat tamän mava nä ma Ngämuqa aa ngärhipki.”

²⁵ Ngakt bä ngänit päs ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses angärha rhäng di iangärhäkt ama lat kärangätni i sa rha däktsäng mä ngän diva ngät tatnärhäm ngän dap ngakt bä qaku ngänit päs angärha rhäng di aingän di ngän doqor ama ruvek kärarhani i qaku rha däktsäng mä rha.

²⁶ Ngakt bä ama Jentailqa qarakni i qaku rha däktsäng mä qa di qät päs ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses angärha rhäng diva qa rhoqor qarakni i rha däktsäng mä qa dä ma Ngämuqa aa saqong. ²⁷ Bä aingän ama Judaqäna qärrarhani i ngäni nänbetäkmät na ama Muräkt diva ama Jentailqäna qärrarhani i sa qaku rha däktsäng mä rha bä rhit päs ama Muräkt angärha rhäng diva rha rhatnävämne na ngän näma dä äkt bä sa ngän da ama Muräkt kärangätni i rha säm a ngät bä sa rha däktsäng mä ngän.

²⁸ Bä ama ruqa di qaku qä namän i ama Judaqa na qa sokt nävät iomäkt i rha däkt aa släqyige inguna iomäkt di nak kop ama släqyige angät käni. ²⁹ Ama engätki na qa ama Judaqa di iaqäkt kärak i qa rhoqoräkt namuk näda aa ron. Ama ruqa rhoqoräkt di rhoqor qre i sa ma Ngämuqa aa Qloqaqa qa däktsäng mä qa vät aa mungäsnäng dap ka di qaku rhoqoräkt inguna nävät ama Muräkt kärangätni i rha säm a ngät. Qa di qaku aa ansäs ngät dän nage ama ruvek dap kinak ngät dän nage ma Ngämuqa.

3

Ma Ngämuqa Aa Lat Di Ama Räkt Ngät

¹ Nga guaäm nga ni e qärqomni i äm ngät tatnärha ama Judaqäna qärqom i qaku äm ngät tatnärha ama Jentailqäna? Ura nga guani anga mär ini nga ni e dä iomäkt angärha ron i rhi däkt säng ama ruqa? ² Ari, nak ama rhäqäp nä irhong dä iomäkt angärha ron. Narhoer di sa ma Ngämuqa qa von ama Judaqäna rha aa enge ivakt iva rhat sangar a ngät. ³ Ngu lu va rhoqor mäniekt kre i arhani nävät a rha di qaku rhat tet parhäm iangärhäkt aa enge? Nga va nävät iangärhäkt arha lat dä va qaku ma Ngämuqa qä namet parhäm aa enge? ⁴ Va

qoki qaku mamär iva rhoqoräkt. Näma dä ama ruvek moe di ama irasmätta sokt di ma Ngämuqa di qat tamän bät ama engätki na ngät ama enge qärangätni i rhoqor aa enge qärangät i ngät tamän doqortäqyia,

“Va qoki ngi qur ama ruvek i ama engätki nä gia enge rhoqoräkt i ngiat tamän bät a ngät

dä va ngia rhäqäne dä mamär i ngia rhän näp iarhakt kärarhae arhä väs i rhi siqut na nge.”

⁵ Nguaräm aung nävät a ngän gäarakni i qaku qat tu aa snäng mamär diva qä snanbät toqortäqyia, “Aurha lat ama vu ngät di ngärhi sameng i ma Ngämuqa aa lat di ama räkt ngät. Bä rhoqoräkt dä ngu lu mäniekt bä va qä sangäm na ut pät angät tpäs?” ⁶ Ari, qoki mamär iva qä sangäm na ut kre i ut tualat toqoräkt. Ngakt bä qaku di ngu lu va ma Ngämuqa qa rhatnävämne na arhani ama ruvek pät ama ivätki rhoqor mäniekt? ⁷ Sokt di varis aung nävät a ngän diva qä snanbät toqortäqyia, “Gua enge ama iraski na ngät di ngärhit puk sä ma Ngämuqa aa enge i ama engätki na ngät dä ngärhit sämamor na aa murhämeska. Ngakt bä rhoqoräkt dä ngu lu mäniekt bä va qä sangäm na ngo i ama vuqa na ngo vät angät tpäs?” ⁸ Bä nguaräm iaqäkt ama ruqa diva as kat tamän doqortäqyia, “Nguaräm mamär iva ut tualat na ama vuirhong masirhat ivakt iva ama mär irhong ngät dän.” Iangärhäkt ama enge di ngät toqor arhani ama ruvek nävät a ngän arha enge ama iraski na ngät kärangätni i rhi qoar i aingo di nguat tamän bät a ngät. Iarhakt ama ruvek arhä rhäksärhäm nage ma Ngämuqa di ama räkt ngät.

Qaku Aung Anga Ruqa Di Ama Räkka Na Qa Mamär

⁹ Mänia? Nga aiut ama Judaqäna di ama räkta na ut dap kaku rha ama Jentailqäna? Qaku! Qoki sa qaku! Nak sa ngua muqunäga mamär narhoer i ama Judaqäna dä ama Jentailqäna di rha moe di qale rha da ama vuirhong angärha ron. ¹⁰ Rhangät

täkt di ngät toqor ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän i,

“Qaku aung anga ruqa qa e qärakni i ama räktka na qa mamär. Qoki sa qaku aung mas anga sägäk!

¹¹ Qaku aung gäarakni i qunäga vät a qa dä qaku aung gäarakni i qät ñäm nani ma Ngämuqa.

¹² Rha moe di sa rha rhong nä ma Ngämuqa bä rha moe di ama vurha na rha. Dä qaku aung gäarakni i qat tualat na ama lat kärangätni i ama mär ngät. Qoki sa qaku aung mas!

¹³ Arha väm di ngät toqor ama ñäpta arha uqup kärangätni i ngät naqang.

Bä arhä qoebañ di ngärhit bon da ama engirhong ama iraski nä irhong

ngä na ama enge qärangätni i ngärhi sangäm na ama ruvek toqor ama uiuvärhirhong angät känogi nämät arha väm

¹⁴ bä rhäqäp mät arha väm na ama märhamän mava qärangätni i ngärhi slava na ama ruvek.

¹⁵ Rhit täkdävär ti ngang iva rhi sangäm na ama ruvek dä rhi veng da.

¹⁶ Näkt koe nai i rhat tet e di rhi slava na ama ruvek arha iar dä rhit bon da rha ama märän.

¹⁷ Bä qaku rhat dräm iva qale rha da ama bulap angärha ron doqor mäniekt

¹⁸ dä sa vasägos dä qaku rhat dräm dit len ma Ngämuqa.”

¹⁹ Rhäkt di qunäga vät a ut i sa iarhongäkt moe vä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses di irhong bä bä iarhakt kärarhae i sa qale rha vä iangärhäkt ama Muräkt angärha rem ivakt iva ngärhi väs mät ama ruvek arha väm moe dap pa ama ruvek nävät ama ivätki moe diva qale rha vä ma Ngämuqa aa matnävämmne. ²⁰ Iangärhäkt ama Muräkt angärha lat diva ngät tuqunäga vät ama ruqa qrekt bä qat tualat na ama vuirhong dap kaku aung di ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät iomäkt i qat tet nasot ama Muräkt.

Ma Ngämuqa Aa Iar Ama Räkt Ngät Di Ngät Dän Sävä A Ut Nävät Aut Katnanakt

²¹ Dap täkt di sa ma Ngämuqa aa iska qa män säda eraqi qärakni iva ama ruvek ta rhän i ama räktta na rha da aa saqong nä varhäm ga bä iaqäkt ama iska di qaku anga guani sävät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses. Sokt di ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ngä nä ma Ngämuqa aa vämginarha sa rha märhamän mamär sävät iaqäkt ma Ngämuqa aa iska. ²² Ma Ngämuqa qat tes ama ruvek i ama räktta na rha di nävät arhä qatnanakt sämäni ma Jisas ma Krai inguna dä ma Ngämuqa aa saqong di ama Judaqäna dä ama Jentailqäna di rha rhoqorne. ²³ Ama ruvek moe di sa rha mualat na ama vuirhong bä sa qale rha gläius nä ma Ngämuqa aa murhämeska. ²⁴ Sokt di nävät ama vänbon gop äkt mavängam nä ma Ngämuqa aa ñämsävätki dä sa rha män i ama räktta na rha nävät ma Jisas ma Krai kärakni i sa qa rhäksasot a rha. ²⁵ Ma Jisas di sa ma Ngämuqa qa vodäm ga iva ama vodämes na qa ivakt iva nävät aa biaska dä va ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong nävät arhä qatnanakt sämäni qa. Ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt ivakt iva qar qur ama ruvek i aa matnävämmne di ama räkt ngät inguna varis ama ruvek ti goar i qa di qaku ama räkt ka na qa rhoqoräkt i qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong dap kaku qä sangäm na rha. ²⁶ Bä qosaqi nävät iangärhäkt ama lat di rhäkt di ma Ngämuqa qar qur ama ruvek i qa di ama matnävämmneqa ama räkt ka bä qosaqi mamär vät a qa iva qat tes iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat nanakt nä ma Jisas i ama räktta na rha.

²⁷ Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va auge qä nän sä nas? Qaku mamär vät aung iva qä nän sä nas inguna nävät iomäkt i qät päs ma Ngämuqa aa Muräkt ura nävät iomäkt i qat tualat na ama lat kärangätni i ama Muräkt ngät tamän iva qat tualat na ngät. Qop sokt nävät iomäkt i ut nanakt nä ma Jisas aa lat dä ma Ngämuqa qä rhar sä ut ²⁸ inguna ut dräm i ama ruqa di ama räkt ka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong di sokt nävät aa qatnanakt dap kaku nävät iomäkt i qät päs ama Muräkt angärha rhäng. ²⁹ Ura nga ma Ngämuqa di sokt ama Judaqäna arhä Ngämuqa? Nga qa di qosaqi qaku ama

Jentailqäna arhä Ngämuqa? Ari, qosaqi qa di ama Jentailqäna arhä Ngämuqa. ³⁰ Ma Ngämuqa di sokt ka ama sägäk. Näkt pa qa rhes ama Judaqäna dä ama Jentailqäna i ama räktta na rha di nävät arhä qatnanakt. ³¹ Nga rhoqoräkt dinak urhi qyiradeng nä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dap sokt ut sangar ama qatnanakt? Qaku rhoqoräkt dap kinak urhi sämaengätki na ngät.

4

Ma Ngämuqa Qa Mes Ma Abraham I Ama Räkka Na Qa Inguna Nävät Aa Qatnanakt

¹ Bä rhäkt diva ngua rhamän sävät aurha ikkäna arhä mamäk ma Abraham. Ngu lu agini qarqäni i sa qa lu mamär nä ini vät aa iar nävät aa lat mänguräp mä qa qä nä ma Ngämuqa? ² Ngäkt bä ma Abraham di ama räkka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät aa lat dä sa vadi mai mamär vät a qa iva qat tair na nas nävät iomäkt. Sokt diva qaku mamär vät a qa iva qä natmair na nas dä ma Ngämuqa aa saqong ³ inguna sa ut dräm i ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Ma Abraham gat nanakt nä ma Ngämuqa bä ma Ngämuqa qa mes ka i ama räkka na qa inguna nävät aa qatnanakt.”

⁴ Sa ut dräm i ama ruqa qaräknä i qat tualat di rhit sek mä qa bä iangärhäkt aa rhitsek di qaku rhat lu ngät i ama vänbon mavängam dap iangärhäkt aa rhitsek di ngät dän inguna nävät aa lat. ⁵ Dap ma Ngämuqa qaräknä i mamär vät a qa iva qa rhualat sa ama vu qa ama ruqa bä va ama räkka na qa diva qa rhes aung anga ruqa qaräknä i qaku qat tualat i ama räkka na qa da aa saqong inguna nävät aa qatnanakt. ⁶ Bä rhom däkt di ama rharimini sä ma Devit aa enge qarängätni i qa märhamän bät a ngät sävät ama ruqa qaräknä i märmarm gem ga inguna ma Ngämuqa qa mes ka i ama räkka na qa dap kaku nävät aa lat i qa märhamän doqortäqyia,

⁷ “Ama märmarm gem ge iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa qyiradeng na arha vuirhong

bä qararhani i qa rhäksot na arha vuirhong.

⁸ Ama märmarm gem ge qaräknä i aa vuirhong di ma Ngämuqa sa qa qyiradeng nä irhong.”

⁹ Nga rhangät täkt ama märmarm gem qarängätni i ma Devit ka märhamän sävät a ngät di sokt ngät bä bä iarhakt kärarhae i rha däksäng mä rha? Qaku. Ngät di qosaqi bä bä qararhani i qaku rha däksäng mä rha inguna ut dräm i ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i ma Abraham di sa qat nanakt nä ma Ngämuqa bä nävät tom däkt dä sa ma Ngämuqa qa mes ka i ama räkka na qa da aa saqong. ¹⁰ Rhangät täkt di ngä märanas käsnia? Nga narhoer toqoräkt i as kaku rha däksäng mä qa ura qinak nasot ama qäväläm qarqomni i sa rha däksäng mä qa? Nak narhoer dap kaku nasot.

¹¹ Ma Abraham di sa rha däksäng mä qa näkt iangärhäkt ama lat di ama muqunän na ngät ivakt iva ngärhi sämaengätki i qa di ama räkka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät aa qatnanakt mudu vät ama qäväläm qarqomni i as kaku rha däkt säng mä qa. Rha mualat sä qa rhoqoräkt divakt iva qa rhän i ama ruvek kärarhani i sa qaku rha däksäng mä rha arhä mamäk ivakt iva qosaqi rha diva ma Ngämuqa qa rhes ta i ama räkka na rha nävät arhä qatnanakt. ¹² Bä sa rha däksäng mä qa divakt iva qosaqi qa rhän i ama ruvek kärarhani i rha däksäng mä rha arhä mamäk. Arhä mamäk na qa dinguna qaku sokt nävät iomäkt i sa rha däksäng mä rha dap kosaqi nguna qale rha dä iangärhäkt ama sägängät ama iar angärha ron na ama qatnanakt qarängätni i qale ma Abraham da angärha ron as toqoräkt i qaku rha däksäng mä qa.

Ama Mumänaris Di Bä Bä Iarhakt Kärarhae i Rhat Nanakt

¹³ Ma Ngämuqa qa mumänaris pätk ma Abraham gä na aa es nasot iva rha sa ama ivätki moe. Ma Ngämuqa qa mualat nä iangärhäkt ama mumänaris di qaku nävät iomäkt i ma Abraham gät pätk ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng dap nguna nävät iomäkt i qat nanakt dä ma Ngämuqa qa mes ka i ama räkka na qa da

aa saqong. ¹⁴ Bä äkt i ama qatnanakt diva ama mäñmäñini na ngät dä qosaqi va ma Ngämuqa aa mumänaris diva qaku angärha anga gavämgi qrekt bä ianiäkt kärqäni i sa qa mumänaris pät ini diva qä von ama ruvek kärarhani i rhit päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng.

¹⁵ Ma Ngämuqa aa muräkt di ngät dän sä ma Ngämuqa aa uraqi. Sökt di qoe nai i qaku anga Muräkt e di qaku mamär vät ama ruvek iva rhi nanbetäkmät na ngät.

¹⁶ Dä soknga mamär iva ut nanakt bä nävät iomäkt dä va iangärhäkt ama mumänaris di nak pa ngä rhän gärangätäni i ma Ngämuqa aa vänbon gop äkt mavängam bä bä ma Abraham aa es moe nasot. Rhoqoräkt di qaku sökt bä bä iarhakt kärarhae i rhit päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng dap kosaqi bä bä qararhani i rhat nanakt toqor ma Abraham. Qa di iarhakt moe ama ruvek arhä mamäk ¹⁷ toqor ma Ngämuqa aa enge i ngät tamän doqortäqyia, “Ngua mualat sä nge diva ama ngätmamäk na nge bä ba ama rhäqäp na rha ama ruvek nävät ama ivärhimek masirhat pät ama ivätki.” Bä iangärhäkt ama mumänaris di ama mär ngät inguna nävät ma Ngämuqa qaräktäni i ma Abraham gat nanakt na qa qaräktäni i qat täranas na ama ruvek nämät ama tñäpki bä rhat däqäm gäarak i aa enge ngät täranas nä iarhongäkt kärqärhong i mudu qaku qali lirhong.

¹⁸ Ma Abraham di qat nanakt ma ama qrot nä iangärhäkt ama mumänaris iva qa rhän i ama ngätmamäk bä ba ama ruvek nävät ama ivärhimek masirhat pät ama ivätki i rhoqor varhäm ma Ngämuqa aa enge bä ba qa qarangätäni i ngät tamän doqortäqyia, “Ngia es mugas diva ama rhäqäp na rha mamär.” ¹⁹ Qa di sa qorhäs mamär iva ama ruvek ama ngärhäqyet na rha na aa qoeo. Näma dä sa qat tu aa snäng i qa di ama sruqa na qa mamär bä aa släqyige di qaku ige angärha anga qrot bä qosaqi aa egutki ma Sara di qaku mamär vät a qi iva qi sa sökt di qaku bok da aa qatnanakt. ²⁰ Ma Abraham aa qatnanakt di qaku ngä met daqule qa dä qaku aa snängaiom aa

udiom sävät ma Ngämuqa aa mumänaris. Iangärhäkt aa qatnanakt ngä rhäqäp ka na ama qrot bä qa von da ama ansäs sage ma Ngämuqa.

²¹ Bä qa di qat nanakt masirhat iva ma Ngämuqa qa rhäqäne dä mamär iva qa rhualat parhäm aa mumänaris bä ba qa. ²² Bä äkt i ama rharimini qarqäni i ma Ngämuqa qa mes ka i ama räktka na qa da aa saqong dinguna nävät aa qatnanakt. ²³ Ama enge qarangätäni i ngät tamän doqortäqyia, “bä nävät aa qatnanakt dä ma Ngämuqa qa mes ka i ama räktka na qa” di qaku rha säm a ngät iva sökt bä ba qa. ²⁴ Iangärhäkt ama enge di qosaqi rha säm a ngät bä ba ut aiut kärarhae iva ma Ngämuqa qa rhes ut i ama räktka na ut aiut kärarhae i ut nanakt nä iaqäkt käräkt i qa märanas nä ma Jisas nämät ama tñäpki. ²⁵ Rha vodäm ma Jisas iva qä ñäp inguna nävät aurha vuirhong. Näkt ka märanas bä ama iar qa ivakt iva qa rhu ut i ama räktka na ut dä ma Ngämuqa aa saqong.

5

Ma Ngämuqa Qa Mu Ut I Sägäni Na Ut Ut Na Qa Nävät Ama Qatnanakt

¹ Rhäkt di sa ma Ngämuqa qa mu ut i ama räktka na ut da aa saqong di nävät aut katnanakt bä sa ama bulap nga e gem ut ut na qa nävät aurha Engeska ma Jisas ma Krai ² inguna nävät a qa di sa mamär iva u rhon sädä ma Ngämuqa aa ñämsävätki arha ron nävät aut katnanakt* käräktäni i rhäkt di sa qali lut da arha ron bä märmar gem ut inguna sa ut nanakt iva bä ba ut nä ma Ngämuqa aa murhämeska. ³ Näkt kosaqi märmar gem ut nävät aut märän inguna ut dräm i iangärhäkt ama märän di ngärhit sämaqrot na ut. ⁴ Dä iangärhäkt ama märän angät sämaqrot di ngät tualat sä ut ivakt iva aurha iar diva märmar ge ma Ngämuqa nävät a ngät inguna sa ut män näva ama märän angät tpäs bä iangärhäkt ama lat diva ngärhit sämaqrot na aut katnanakt iva ma Ngämuqa qat tualat na ama mär ngät ama lat bä ba ut.

* **5:2** nävät aut katnanakt Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

⁵ Rhangät täkt aut katnanakt toqoräkt di ama qrot ngät mamär inguna ma Ngämuqa sa qa rhor na aa lavuqi sämät aut snängaqa nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qaräc i ma Ngämuqa aa vänbon bä ba ut.

⁶ Rhoqoräkt dinguna rhoqoräkt i qaku aurha anga qrot iva u rhatnärhäm mes dä sa ma Kraiss ka ñäp sädaver ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa vät ama qäväläm gärcqomni i sa qa armeng dä bäm. ⁷ Ama qrot äm masirhat bä ba aung iva qä ñäp sädaver anga räkt ka anga ruqa. Nguaräm aung anga ruqa di mamär iva nani a qa iva qä ñäp sädaver anga mär qa anga ruqa.

⁸ Sökt di ma Ngämuqa qa qur a ut i aa snäng bät a ut masirhat toqoräkt i sa ama vurha na ut dä sa ma Kraiss ka ñäp sädaver mä ut. ⁹ Bä nävät aa biaska dä sa ut täkt di sa ma Ngämuqa qa mu ut i ama räktta na ut dä aa saqong. Bä nga rhoqoräkt dä sa ut dräm iva qaku ut nanari ma Ngämuqa aa uraqi ¹⁰ inguna ngäkt bä nga ut di ma Ngämuqa aa ikkäna na ut di nävät aa emga aa tñäpki dä sa qa mu ut i sägäni na ut ut na qa bä rhäkt di nak ut lu mamär i nävät ma Kraiss aa iar diva urhi rha ama iar ama sok täm ngät. ¹¹ Sökt di qaku sökt toqoräkt dap kosaqi märmär gem ut nävät ma Ngämuqa qaräkni i rhäkt di sa qa mu ut iva sägäni na ut ut na qa nävät ma Jissas ma Kraiss aa lat.

Ama Tñäpki Qiat Dän Nävät ma Adam Dä Ama Iar Ngät Dän Nävät Ma Kraiss

¹² Ama vuirhong ngä män sämäni ama ivätki di nävät ama ruqa ama sägäk näkt iarhongäkt ama vuirhong ngä män sa ama tñäpki. Bä nävät iomäkt dä ama tñäpki qia män bät ama ruvek moe inguna sa ama ruvek moe rha mualat na ama vuirhong. ¹³ As toqoräkt i qaku ama Judaqäna rha rha ama Muräkt dä sa ama vuirhong di qali lirhong mäni ama ivätki. Sökt di qoe nai i qaku qale ma Ngämuqa aa Muräkt e dä sa qaku ma Ngämuqa qät täksärha ama ruvek päc arha vuirhong angät tpäs. ¹⁴ Sökt di nävät ama rhodäm i ma Adam bä inamäk bä sävät ama rhodäm i ma Moses di sa ama tñäpki qia ong ama ruvek moe. Bä qäqi qia ong iarhakt kärarhae i qaku rha mualat na ama vuirhong doqor ma Adam aa vuini.

Ma Adam di mudu ama iauski na qa bä bä iaqäkt kärak iva as pa qa rhän.

¹⁵ Sökt di ma Ngämuqa aa vänbon mavängam di qaku ngät toqor ma Adam aa vuini inguna ngäkt bä nga nävät iaqäkt ama sägäk ama ruqa aa vuini dä ama rhäqäp na rha ama ruvek ta ñäp di nak ut lu mamär i nävät iaqäkt ama sägäk ama ruqa ma Jissas ma Kraiss dä ma Ngämuqa in ñämsävätki dä ama vänbon mavängam di sa ngä met bä ba ama rhäqäp na rha mamär ama ruvek. ¹⁶ Näkt ianiäkt kärqäni i sa ini ngä märanas nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki di qaku ini rhoqor qarqäni i sa ini ngä märanas nävät ma Adam aa vuini inguna nasot ma Adam aa vuini ama sägäni dä sa ama rhäksärhäm ngä män bä ba ama ruvek. Sökt di nasot ama rhäqäp nä irhong ama vuirhong dä nävät ma Ngämuqa aa vänbon mavängam dä ama rhäqäp na rha ama ruvek di sa rha män i ama räktka na rha da aa saqong. ¹⁷ Bä qosaqi ngäkt bä nga nävät iaqäkt ama sägäk ama ruqa ma Adam aa vuini dä sa ama tñäpki qia män doqor ama vitnaqa bä qiat turäkt bä ba ama ruvek di nak ut lu mamär i nävät ama ñämsävätki ama mor qi dä nävät ama vänbon mavängam i sa rhäkt di ama räktta na rha diva ama ruvek tat turäkt i ama vitnarha na rha da ama iar ama sok täm ngät angärha ron nävät ama sägäk ama ruqa ma Jissas ma Kraiss. ¹⁸ Bä äkt i rhoqor ama vuini ama sägäni ini ngä män sa ama rhäksärhäm sävät ama ruvek moe di qosaqi rhoqorne di sa ama sägängät ama lat ama räkt ngät ngä män sa ama räkt ngät ama iar dä ama iar ama sok täm ngät bä ba ama ruvek moe.

¹⁹ Näkt nguna rhoqor ama ruqa aa vuini ama sägäni ngä mualat sa ama rhäqäp na rha ama ruvek ma ama vurha na rha di rhoqorne i nävät iomäkt i sa ma Kraiss ka met nasot ma Ngämuqa aa snängaqa di ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rha rhän i ama räktta na rha.

²⁰ Ma Ngämuqa qa von da ama Muräkt iväkt iva ama ruvek tit lu mamär na ama vuirhong. Sökt di qoe nai i ama vuirhong ngä män e masirhat di qosaqi äkt di sa ma Ngämuqa aa ñämsävätki qia män masirhat mamär ²¹ iväkt iva rhoqor ama vuirhong ngärhi rhoer nanökt ama ruvek moe sämät

ama tñäpki di rhoqorne i ma Ngämuqa aa ñämsävätki diva qi rhoer nanokt ama ruvek sāmāni ama lat ama räkt ngät bä va rhi rha ama iar ama sok tām ngät nävät ma Jisas ma Kraiss aurha Engeska.

6

Bä Ba Ama Vuirhong Di Sa Ut Ñäp Dap Bä Bä Ma Ngämuqa Di Ut Däqām

¹ Dä ngu lu va u rhamän doqor mäniekt? Nga va qoki ut tualat na ama vuirhong ivakt iva ma Ngämuqa aa ñämsävätki qiat dän masirhat? ² Va qaku ut natmualat toqoräkt inguna sa ut ñäp bä ba ama vuirhong bä qaku irhong angärha anga qrot pät aurha iar. Ngu lu va saqi as kali lut ut nä iarhongäkt iva nani agiqa? ³ Inguna sa qunäga vät a ngän mamär sä iomäkt i aiut kärarhae i sa ut ta ama baptais iva urhi sameng ba ama ruvek i sägäni na ut ut nä ma Kraiss dä qosaqi rhoqoräkt di rhoqor qre i sa ut ñäp toqor qa. ⁴ Nävät aut baptais dä sa rha sasärhäm ut ut nä ma Jisas bä sa ut ñäp ut na qa. Rhoqoräkt divakt iva ut toqor qa i ama Ngätmamäk ka märanas na qa nämät ama tñäpki nävät aa murhämeska bä qosaqi va aiut di mamär vät a ut iva qali lut da ama iaräs na ngät ama iar angärha ron.

⁵ Inguna ngakt bä sa ut män i sägäk na ut ut na qa inguna sa ut ñäp toqor qa di rhoqorne iva qoki sägäk na ut ut na qa iva ma Ngämuqa qa rhäranas na ut bä va ama iar ut toqor qa. ⁶ Näkt sa qunäga vät a ut i aurha iar ama mru ngät di sa rha edämsäs pät a ngät ngä nä ma Kraiss mäni ama sāmānanamuqa ivakt iva aurha iar ama mru ngät diva rhäksot na ngät. Bä qosaqi rhoqoräkt divakt iva sa qaku ama latta na ut pa ama vuirhong angärha rem. ⁷ Inguna rhoqoräkt i aung anga ruqa qa ñäp dä sa isiska vät a qa nämät ama vuirhong angät krot. ⁸ Näkt ngakt bä sa ut ñäp ut nä ma Kraiss dä ut nanakt iva qosaqi ut däqām ut na qa. ⁹ Bä qunäga vät a ut i ma Kraiss di sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki bä qaku mamär vät a qa iva saqi as kä nañäp inguna ama tñäpki di saqi as kaku arha anga qrot iva qia rhän näva aa uväs. ¹⁰ Rhoqoräkt dinguna iaqyäkt aa

tñäpki di sa qa ñäp bä ba ama vuirhong. Qa ñäp masägos bä ba ama vuirhong iva bä ba ama rhodäm moe nasot näkt ama iar iangärhäkt kärangät i qale qa da angärha ron däkt di ngät bä bä ma Ngämuqa. ¹¹ Dä soknga mamär iva ngän du angän snäng sävät a nas i aingän di qosaqi ngän ñäp bä ba ama vuirhong dap kale ngän da ama iar angärha ron gärangätni i ngät bä bä ma Ngämuqa nävät ma Jisas ma Kraiss.

¹² Qale angäna qlak na ama vuirhong iva irhong ngät turäkt bä ba angän släqyigleng gärgyiglengni iva nasot dä va igleng ngärhit ñäp iva ngänit päs igleng angät snängaqa aa rhäng. ¹³ Dap kale ngän narhäqär nä guani nämäni angän släqyige bä ba ama vuini ivakt iva ini ngät tualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät. Dap kinak mamär iva ngäni rhäqär na angän släqyige moe sage ma Ngämuqa ivakt iva ige ngät tualat na ama räkt ngät ama lat toqor ama ruvek kärarhani i sa qa män sä rha nämät ama tñäpki bä säva ama iar. ¹⁴ Mamär iva qale ama vuini ngät turäkt bä ba ngän inguna qaku qale ngän ba ama Muräkt angärha rem dap kale ngän bä ma Ngämuqa aa ñämsävätki arha rem.

Ama Latta Va Ama Räkt Ngät Ama Lat Angärha Rem

¹⁵ Ngäkt bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va ut mäšana? Nga va ut tualat na ama vuirhong inguna qaku qali lut pa ama Muräkt angärha rem dap kali lut pä ma Ngämuqa aa ñämsävätki arha rem? Nak kaku rhoqoräkt! Sa qaku mas. ¹⁶ Nga sa qaku qunäga vät a ngän i ngakt bä ani ngät turäkt bä ba ngän diva ngän dän i ama latta va ianiäkt angärha rem. Bä nga rhoqoräkt i ngänit päs ama vuirhong angärha rhäng di sa ngän män i ama latta vä irhong angärha rem dä irhong ngärhi rhoer nanokt ngän sāmät ama tñäpki. Dap toqoräkt i ngänit päs ma Ngämuqa aa rhäng diva qa er nanokt ngän sāmāni ama räkt ngät ama lat. ¹⁷ Sokt di mamär sage ma Ngämuqa inguna mudu vät angätni ama rhodäm di sa qale ngän i ama latta va ama vuirhong angärha rem sokt di rhäkt di sa ngän det mamär värhäm ama engätki da ama rhisu angärha ron gärangätni i sa rha von ngän däm ngät.

¹⁸ Aingän di sa ma Ngämuqa qa muisiska vät a ngän nämät ama vuirhong bä sa ngän män i ama latta da ama räkt ngät ama lat angärha ron.

¹⁹ Nguat tamän doqor ama ruvek tat dräm dat tamän inguna ama qrot gem ngän iva qunäga vät ngän. Qoki rhoqor ngän i mudu sa ngän däqär na nas moe säda ama snängaqa ama vu qa aa ron dä säva ama lat angärha rem gärangätni i ngärhi nänbetäkmät na ama Muräkt kärangätni i sa ngärhi rhoer nanokt ngän sämäni ama vuirhong masirhat mamär di rhäkt di mamär iva ngäni rhäqär na nas moe iva ama latta na ngän ba ama räkt ngät ama lat angärha rem ivakt iva iangärhäkt ama lat ngärhi rhoer nanokt ngän säva ama iar qärangätni i sokt bä ba ma Ngämuqa.

²⁰ Rhoqoräkt i sa qale ngän i ama latta va ama vuirhong angärha rem di sa isiska vät a ngän iva ngän dualat na ama vuirhong.

²¹ Sokt di ngu lu mamär vät a ngän na agini ama mär ini nävät iarhongäkt ama vuirhong gärqärhong i sa rhäkt di aqlus pä a ngän bät irhong angät tpäs? Inguna iarhongäkt angät gavämgi di ama tñäpki.

²² Dap täkt di sa rha muisiska vät a ngän nämät ama vuirhong bä sa ngän män i ama latta vä ma Ngämuqa aa rem. Bä rhom däkt angät gavämgi di ama iar ama qumärqumär ngät bä nävät a ngät dä bä ba ngän na ama iar ama sok täm ngät. ²³ Inguna ama vuirhong angät titsek di ama tñäpki. Dap ma Ngämuqa aa vänbon gärangätni i qät bon däm ngät kop äkt di ama iar ama sok täm ngät kärangätni i sa ngät nävät aurha Engeska ma Jisas ma Krai.

7

Sa Isiska Vät A Ut Nämät Ama Muräkt

¹ Gua ruavek, sa qunäga vät ngän sa ama enge qärangätni iva ngua rhamän bät a ngät inguna ngän moe di sa ngänät dräm ma Ngämuqa aa Muräkt. Ama ruqa di sokt kale qa va ama Muräkt angärha rem doqoräkt i as kat däqäm. ² Ama siqutki di sävät ama evopki qäraktni i sa qia mätlägut i ama Muräkt ngä qop sä iom gi na arha egutka mäni ne bä qali liom moe qi na qa rhoqoräkt i as kat däqäm. Sokt di ngakt bä qä

ñäp dä sa na äkt dä sa isiska vät a qi nämät iangärhäkt ama Muräkt kärangätni i ngä qop sä iom mäni ne. ³ Bä äkt i ngakt bä qali qi ge akni anga ruqa rhoqoräkt i as arha egutka di qat däqäm dä sa va rha rhes ki i ama evopki qäraktni i qia qavatnävlägut. Dap ngakt bä sa arha egutka di qa ñäp dä sa varhäm ama Muräkt di sa isiska vät a qi bä sa rhoqoräkt iva qia rhät akni anga ruqa di qaku qia qavatnävlägut.

⁴ Gua ruavek, di qosaqi rhoqorne rhoqoräkt gem ngän. Qosaqi aingän di sa ngän ñäp bä ba ama Muräkt inguna nävät ma Krai aa tñäpki. Bä rhäkt di ngän nämäni iaqäkt karak i sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki ivakt iva ut tualat na ama märirhong bä ba ma Ngämuqa.

⁵ Inguna rhoqoräkt i as ut tet parhäm ama släqyige angät känäskänes dä sa ama Muräkt ngä märanas na aut snängaqa ama vu qa iva ut tualat na ama vuirhong bä rhoqoräkt di sa urhit sa ama gavam bä ba ama tñäpki. ⁶ Sokt di rhäkt di isiska vät a ut nämät ama Muräkt inguna sa ut ñäp bä ba iarhongäkt kärqärhong i mudu ama latta na ut pä irhong angärha rem. Qaku ut tualat parhäm ama mru qa ama iska varhäm ama Muräkt kärangätni i rha säm a ngät. Dap kinak ut tualat parhäm ama iaräs na ngät ama iar nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

Ama Muräkt Ngä Na Ama Vuini

⁷ Ngu lu va u rhamän doqor mäniekt? Nga ama Muräkt di ama vuini? Nak kaku rhoqoräkt! Dap iangärhäkt ama Muräkt ngä muqunäga vät a ngo i nak ama vuini di ini rhoqoräkt. Sa vadi mai qaku mamär iva qunäga vät a ngo sä ianiäkt ama vuini i ngua alek kre i qaku ama Muräkt ngä märhamän i, “Qale ngäni alek arhani arhä qärhong.” ⁸ Nävät ama Muräkt dä sa mär bä ba ama vuini bä ini ngä märanas na ama snängaqa väm ngo iva ngu alek ama rhäqäp nä irhong. Nga vadi mai qaku anga Muräkt dä sa vadi mai qaku anga vuini. Ngakt bä qaku anga Muräkt di ama vuini di sa ini ngä ñäp.

⁹ Aingo di sa nguat däqäm mudu rhoqoräkt i as kaku qunäga vät a ngo sa ama Muräkt. Sokt di nasot toqoräkt i sa qunäga

vät a ngo sa ama Muräkt dä sa ama vuini ngä män bä ini ngät däqäm bä rhoqoräkt dä sa ngua ñäp. ¹⁰ Ngua lu i iangärhäkt ama Muräkt kärangätni i mai va ngä rhän sa ama iar di nak sa ngä män sa ama tñäpki säp gua iar. ¹¹ Nävät iomäkt i qunäga vät a ngo sa ama Muräkt dä sa mär bä ba ama vuini bä ini ngärhi irastäm sä ngo. Bä nävät ama Muräkt dä sa ama vuini ngä veng ngo. ¹² Sökt di iangärhäkt ama Muräkt di ama qumärqumär ngät mamär. Bä ama muräkt asägängät asägängät di ama qumärqumär ngät dä ama räkt ngät dä ama mär ngät.

¹³ Sökt di ngu lu mäniäkt? Nga ianiäkt kärqäni i ama mär ini ngä män sa ama tñäpki säp gua iar? Nak kaku rhoqoräkt! Nak ama vuini ngä mualat toqoräkt i ini ngä mualat nävät ani qärqäni i ama mär ini. Rhoqoräkt divakt iva ama vuini diva qunäga sä ini iva ini rhoqoräkt. Bä qosaqi ama Muräkt di ngä qur a ut i ama vuini di nak ama lat ama vu ngät mamär di rhoqoräkt. ¹⁴ Sa ut dräm i ama Muräkt di ama qloqaqa aa qäni. Sökt di aingo di ama ruqa na ama släqyige qärakni i ama latka va ama vuini angärha rem. ¹⁵ Qaku qunäga vät a ngo sa ama lat kärangätni i nguut tualat nä ngät. Inguna qaku nguut tualat nä iarhongäkt kärqärhong i nani a ngo iva nguut tualat nä irhong dap kinak nguut tualat nä qärqärhongni i qoki sa qaku nani a ngo nä irhong. ¹⁶ Bä rhoqoräkt i nguut tualat nä qärqärhongni i qaku nani a ngo iva nguut tualat nä irhong dä sa iangärhäkt gua lat ngärhi sameng i ngut tares pät ama Muräkt angärha rhäng i ama mär ngät. ¹⁷ Bä rhoqoräkt dä sa qaku aingo maräkt i nguut tualat nä rhäni rhäkt dap kinak ama vuini qärqäni i qali lini vä gua iar di ini ngät tualat nä ianiäkt.

¹⁸ Sa nguut dräm i qaku qale anga märini vä gu släqyige. Inguna nani a ngo iva nguut tualat na ama lat ama räkt ngät sökt di qaku mamär vät a ngo iva nguut tualat nä ngät. ¹⁹ Qaku nguut tualat na ama lat kärangätni i nani a ngo iva nguut tualat na ngät. Dap kinak nguut dräm nguut tualat na ama lat ama vu ngät kärangätni i qaku nani a ngo iva nguut tualat na ngät. ²⁰ Ngäkt bä nguut tualat na ama lat

kärangätni i qaku nani a ngo iva nguut tualat na ngät dä sa rhoqoräkt di qaku aingo qärak i nguut tualat toqoräkt dap kinak ama vuini qärqäni i qali lini väm ngo di ini ngät tualat toqoräkt.

²¹ Sa ngua lu mamär i nga rhoqoräkt i nani a ngo iva nguut tualat na ama räkt ngät ama lat dä ani nga e väm ngo qärqäni i sa ini ngät tair särhäm ngo nävät a ngät. ²² Imuk dä gua ron di mär gem ngo masirhat nävät ma Ngämuqa aa Muräkt. ²³ Sökt di nguut lu angätni kärangätni i ngät tualat pä gu släqyige bä ngärhi arhäktgyäm sä ne ngä nä gu snängaqa qärakni i nani a qa iva qat tualat na ama räkt ngät ama lat. Bä iangärhäkt kärangät i ngät tualat pä gu släqyige di ngärhit kop pät a ngo bä ama latka na ngo va ama vuini angärha rem. ²⁴ Ai, ama vu qa ama ruqa na ngo mas! Ngu lu va auge qa rhuisiska vät a ngo nämät täge rhäkt ama släqyige qärqigeni i ige ngärhit ta ngo sämät ama tñäpki? ²⁵ Nguut tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss diva qa rhuisiska vät a ngo nämät täge rhäkt ama släqyige qärqigeni i ige ngärhit ta ngo sämät ama tñäpki.

Bä nga rhoqoräkt dä sa aingo vät gu snängaqa di ngut päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng sökt di vasägos dä gu släqyige di ige ngärhit päs ama vuini angät muräkt angärha rhäng.

8

Ama Iar Nävät Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa

¹ Rhäkt di iarhakt kärarhae i sägäni na rha rhi nä ma Jisas ma Kraiss di nak pa qaku ma Ngämuqa qä narhäksärhäm dä bä qä nasängäm na rha ² inguna ama Qloqaqa na ama iar aa qrot kärangätni i sa ngä män nävät iomäkt i sägäni na ut ut nä ma Jisas ma Kraiss di sa ngä muisiska vät a ut nämät ama vuini dä ama tñäpki in grot. ³ Inguna agini qärqäni i qaku mamär vät ama Muräkt iva ngä rhualat nä ini inguna nävät ama ruvek arhä släqyige qärqigeni i qaku ama qrot ige di nak sa ma Ngämuqa qa mualat nä ini. Qa matnävämne na ama vuini va ama ruvek

arhä släqyigleng doqoräkt i sa qa rhäk na aa emga maräkt kārakni i aa släqyige di ige rhoqor ama ruvek arhä släqyigleng gārarahani i rhat tualat na ama vuirhong ivakt iva ama vodāmes na qa. Bā rhoqoräkt di sa ma Ngämuqa qa sot na ama vuini angät krot. ⁴ Ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt ivakt iva ama lat kārängätni i ama räkt ngät parhäm ama Muräkt diva ngä rhän bät aurrha iar aiut kārarahae i rhäkt di sa qaku urhit päs ama mru ngät ama iar angārha rhäng dap kinak ut tet nasot ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

⁵ Inguna iarhakt kārarahae i rhat tet parhäm arhä släqyige angät snängaqa di rhat tu arhä mädräm mäni ama släqyige angät känäskānes. Dap iarhakt kārarahae i rhat tet nasot ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di iarhakt di sa rhat tu arhä mädräm mäni ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qārhong. ⁶ Inguna iarhakt kārarahae i rhat tu arhä mädräm mäni ama släqyige angät känäskānes diva rha rhän bät ama tñäpki. Dap iarhakt kārarahae i rhat tu arhä mädräm mäni ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qārhong diva rha rhän bät ama iar dä ama bulap. ⁷ Bā äkt i nga rhoqoräkt i ama ruqa qat tu aa mädräm mäni ama släqyige angät känäskānes di qat dän i ma Ngämuqa aa ik na qa inguna qaku ngät tet parhäm ma Ngämuqa aa Muräkt. Bā ama mädräm gārängätni i ngät tet parhäm ama släqyige angät känäskānes di nak kaku mamär vät a ngät iva ngät tet parhäm ama Muräkt. ⁸ Iarhakt kārarahae i rhit päs arhä släqyige angät snängaqa aa rhäng di qaku mamär vät a rha iva rhi nasäm ama märmärgem sage ma Ngämuqa.

⁹ Sökt di qaku ngänit päs ama släqyige angät snängaqa aa rhäng dap kinak sa ngänit päs ma Ngämuqa aa Qloqaqa aa rhäng i grekt bā ngätki i qale qa väm ngän. Iaqaäkt kārak i qaku ama Qloqaqa nage ma Kraiss ka e väm ga di qaku qale qa mäni ma Kraiss. ¹⁰ Sökt di ngäkt bā qale ma Kraiss pä m ngän dä sa nāma dä äkt bā sa angän släqyige di sa ige ngä ñäp inguna

nävät ama vuirhong sökt di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di ama iar bā ba ngän inguna sa ngän män i ama räktta na ngän dä ma Ngämuqa aa saqong. ¹¹ Ngäkt bā ma Ngämuqa qārakni i sa qa mārānas nā ma Jissas nāmät ama tñäpki aa Qloqaqa di sa qale qa väm ngän dä sa va iaqaäkt kārak i qa mārānas nā ma Kraiss nāmät ama tñäpki diva qosaqi qä von da ama iar säva angän släqyigleng gārqi glengni i igleng ngä ñäp. Bā va qa rhualat toqoräkt nävät aa Qloqaqa aa qrot kārakni i qa e väm ngän.

Iarhongäkt Kärqārhong I Sa Ma Ngämuqa Qa Rhäkmu Nä Irhong Diva Irhong Bā Ba Ut Ut Nä Ma Kraiss

¹² Gua ruavek, aiut di ama latta na ut pa ani angārha rem sökt di ianiäkt di qaku ama släqyige nā ini iva ut tet parhäm ige angät snängaqa ¹³ inguna ngäkt bā ngän det parhäm angän släqyigleng angät snängaqa dä sa va ngäni ñäp. Sökt di ngäkt bā va ngäni sot na ama släqyige angārha lat nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot diva ama iar ngän. ¹⁴ Inguna iarhakt möe qārarahae i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qä rhoer nanokt ta di iarhakt di ma Ngämuqa aa es na rha ¹⁵ inguna ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qārakni i sa ma Ngämuqa qa von ngän däm ga di qaku qat tualat sä ngän iva ama latta na ngän ba arhani arha rem ivakt iva ngänit len. Dap kinak kat tualat sä ngän bā ngänät dän i ma Ngämuqa aa es na ngän. Bā nga rhoqoräkt dä mamär iva urhi nagukt sage ma Ngämuqa i, “Aba*, mamga.” ¹⁶ Ma Ngämuqa aa Qloqaqa di sägäni na qa qä na aut kloqaqa iva ini sameng mamär i aiut di ma Ngämuqa aa es na ut. ¹⁷ Bā nga rhoqoräkt i aa es na ut dä sa va bā ba ut na ama modämne qārängätni i qa rhäkmu na ngät bā ba aa es. Dä qosaqi va bā ba ut ut nā ma Kraiss nā iarhongäkt kärqārhong i sa ma Ngämuqa qa rhäkmu nä irhong bā ba qa. Sökt di mamär iva urhit ta ma Kraiss aa märän ivakt iva bā ba ut na aa murhämeska.

Ama Murhämeska Mirhup Nasot

* **8:15** Aba na ama enge ama Aramaik di angät tarimini di mamga. Bā ama rhoes diva rhat tes arhä mamäk toqoräkt inguna rha di arha snäng bät a qa masirhat dap sa rhat dräm i qa di qosaqi aa snäng bät a rha mamär.

18 Bä vät gu snängaqa di nguat tu gu snäng i iaqäkt ama murhämeska qarakni iva qa rhän bät a ut as mirhup di ama vit na qa masirhat pät aut märän angät tpäs pät tangät täkt ama rhodäm. 19 Ngätki i iarhongäkt moe qärqärhong i sa ma Ngämuqa qa säm irhong di qali lirhong mauiu sa ama qänäskänes i irhong ngät nañäm nani ama qäväläm gärqomni iva qa rhu aa es säda eraqi. 20 Inguna iarhongäkt di sa mava nä irhong bä rhoqoräkt di qaku varhäm irhong maräkt angät snängaqa dap toqoräkt dinguna ma Ngämuqa di nani a qa iva rhoqoräkt. Dap kali lirhong ma ama qrot sa ama snängaqa iva 21 vät aung anga qunäga dä va isiska vät irhong nämät ama ispät bä va säkt täm irhong näkt pa irhong ngärhi sen na ama murhämeska rhoqor ma Ngämuqa aa es. 22 Ut dräm i inamäk bä sarhäkt di iarhongäkt moe qärqärhong i sa ma Ngämuqa qa säm irhong di irhong ngärhit nok sa ama ruanini qärqäni i ini rhoqor ama evop arhä ruanini rhoqoräkt i rhit sa.

23 Sökt di qaku sökt iarhongäkt dap kosaqi aiut kärarhae i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qa e väm ut i ama muqunängi na qa di qosaqi qali lut sa ama ruanini imuk pämes. Dap kali lut sa ama snängaqa dävarhäm nä ma Ngämuqa iva qä qur a ut i aa es na ut maengätki bä va qa rhuisiska vät aut släqyiglang nämät ama ivätki at märän. 24 Bä nävät aut katnanakt toqoräkt di sa ma Ngämuqa qa mumaiar ut. Sökt di ngakt bä sa ut sangar ianiäkt kärqäni i ut nanakt iva urhi rha ini nasot di sa qaku urhit läk iva qali lut nani ini. Inguna ngu lu auge qat nanakt iva bä ba qa nä guani rhoqoräkt i nak kop kat lu ini? 25 Sökt di ngakt bä ut nanakt iva bä ba ut na ani qärqäni i as kaku ut lu ini dä sa qali lut ma ama qrot nani ini sa ama bulap.

26 Bä qosaqi ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat dän ivakt iva qat tatnärhäm ut inguna qaku urha anga qrot bä qaku ut dräm iva urhi nän di nani agini sökt di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä nän bä ba ut na ama näknok sage ma Ngämuqa qärangätni i ama dursäväm na ngät mamär. 27 Näkt ma Ngämuqa qarakni i

qat lu ama ruvek arhä snängaqa qat dräm i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat tu aa snäng doqoräkt inguna ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä nän sage ma Ngämuqa sädaver mä ut aiut kärarhae i aa ruvek na rha varhäm aa snängaqa. 28 Bä ut dräm i ma Ngämuqa di qat tualat sä iarhongäkt moe iva irhong ngät tualat ivakt iva mamär sä iarhakt kärarhae i arhä snäng bät a qa qärarhae i sa qa mes ta varhäm aa snängaqa. 29 Inguna iarhakt kärarhae i sa mudu ma Ngämuqa qat dräm iva mugas diva rhat nanakt na qa di sa qa muqunän bät a rha iva rha rhän doqor aa emga ivakt iva ama rhäqäp na rha ama rhoes diva arha matka na qa. 30 Bä ma Ngämuqa qa mes iarhakt kärarhae i qa muqunän bät a rha bä qa mualat sä qärarhae i qa mes ta bä rha män i ama räktta na rha da aa saqong näkt iarhakt kärarhae i qa mualat sä rha rhoqoräkt di rha moe rhi na qa sa aa murhämeska.

Ma Ngämuqa Aa Lavuqi Ama Sok Täme Gi

31 Bä nävät tangät täkt ama lat kärangätni i sa ma Ngämuqa qa mualat na ngät dä ngu lu va urha rhamän doqor mäniekt? Ngakt bä ma Ngämuqa di qat mair gem ut dä ngu lu va auge qa rhäqäne dä mamär i qa rhair särhäm ut? 32 Ma Ngämuqa di qaku qa nen da aa emga dap ka vodäm ga ivakt iva qä nöp sädaver mä ut moe. Näkt ngakt bä qa mualat toqoräkt dä nga va qosaqi qaku qä navon ut kop äkt tä iarhongäkt moe? 33 Qaku aung iva qä rhäksärha ama ruvek kärarhani i ma Ngämuqa sa qa armeng däm da vät arha lat angät tpäs inguna qoki qa qa mes ta i ama räkt ta ama ruvek. 34 Bä qosaqi qaku mamär vät aung iva qä narhäksärhäm ut pät aurha lat angät tpäs inguna ma Jisas ma Kraiss di qa nöp näkt ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki näkt sa qale qa rhage dä ma Ngämuqa aa märmar näkt ka di nak iaqäkt kärak i qä nän bä ba ut sagem ma Ngämuqa. 35 Nga mamär iva guani ngärhi arñis na ut nämäni ma Kraiss aa lavuqi? Qaku! Qaku mamär vät ama märän maos maos ura ama ruvek toqoräkt i rhi sangäm na ut inguna nävät ma Jisas ma Kraiss. Bä qosaqi arhongni rhoqor ama qärhuqi bä

ama tläqa bä ama märän gärangättni i ngät dän iva sa urhit len nävät a ngät bä sävät ama tñäpki diva qaku mamär vät a ngät iva ngärhi arñis na ut nämäni ma Kraiis aa lavuqi. ³⁶ Iarhongäkt di rhoqor varhäm ama Abuk na ama Mabu qarakttni i qiat tamän doqortäqyia,

“Inguna nävät a nge dä sa vasägos dä ama ruvek ti siqut iva rhi veng ut.

Bä ut di ut toqor ama sipsipkäna qarangättni iva rhi veng ngät.”

³⁷ Di ngätki i vät iarhongäkt moekt di ut täqäne dä mamär inguna nävät iaqäkt kärak i aa snäng bät a ut. ³⁸ Inguna sa nguat dräm mamär i qaku mamär iva ama tñäpki ura ama iar ura ama enselqäna ura iarhongäkt kärqärhong i irhong ngät turäkt ura iarhongäkt täkt ura iarhongäkt mugas ura iarhongäkt kärqärhong i irhong angät krot ³⁹ ura ama qrot ngät ama iaus kärangättni i qale ngät daver mä ut mät ama leqäs ura iangärhäkt kärangät i qale ngät inamäk säng ama ivätki arha rhäng ura guarhong gärqärhongni i irhong nämäni iarhongäkt moe i sa ma Ngämuqa qa säm irhong diva qaku mamär vät iarhongäkt iva irhong ngärhi arñis na ut nämäni ma Ngämuqa aa lavuqi nävät ma Jisas ma Kraiis aurha Engeska.

9

Ma Ngämuqa Qä Rharmeng Da Ama Ruvek Parhäm Aa Snängaqa Maräkt

¹ Nguat tamän na ama engätki dap kaku ngu iras inguna ngo nämäni ma Kraiis. Gu mädräm ngärhit tarespäm na ama enge qarangättni i nguat tamän bät a ngät nävät ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa aa ernanokt ² i aingo di ama iräski ama mor qi dä ama ruanini qarqäni i qaku rhäktäksot nä ini nga e mät gu snängaqa. ³ Rhoqoräkt dinguna aingo di nani a ngo iva vadi mai aingo di sa ma Ngämuqa qa qutmäs a ngo na aa enge bä rhi rhodäkt sä ngo nae nämäni ma Kraiis ivakt iva ngua rhatnärhä gua ruavek ama Israelqäna iva rhat nanakt iarhakt kärarhae i gu qarhae maräkt. ⁴ Ama Israelqäna di ma Ngämuqa aa ruvek kärarhani

i qa armeng däm da bä rha män i aa es na rha bä aa murhämeska di qosaqi qa e vät a rha. Qa mualat na aa rharesbane qä na rha näkt ka von da rha aa Muräkt. Näkt ama engätki na ngät ama ansäs sage ma Ngämuqa di nga e gem da bä rha di bä ba rha nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa aa mumänaris nä irhong. ⁵ Bä qosaqi ama Israelqäna di ma Abraham gä nä ma Aisak näkt ma Jekop di ama ngätmamäkkäna na rha bä ba rha näkt ma Kraiis sa qa män i ama ruqa na qa nämäni rha. Qa di ma Ngämuqa na qa qaräkt i qat turäkt daver iarhongäkt moe bä qa di ama modämne nga e gem ga vasägos. Ngätki rhoqoräkt.

⁶ Sökt di rhoqoräkt i arhani ama Judaqäna di qaku rhat nanakt di qaku iomäkt ngärhi sameng i ma Ngämuqa aa enge di ama suk pa angät kamäs inguna qaku ama ruvek moe qararhani i rha nämäni ama Israelqäna di ma Ngämuqa aa ruvek na rha maengätki. ⁷ Dä qaku ama ruvek moe qararhani i sa rha män nävä ma Abraham di ma Ngämuqa aa ruvek na rha maengätki inguna ma Ngämuqa di sa qa qoar nä ma Abraham doqortäqyia, “Iarhakt kärarhani iva rhi qoar i ngia es na rha diva rha rhän nämäni ma Aisak aa enevaqi.” ⁸ Ama rharimini sä rhom däkt di rhoqortäqyia, qaku ama ruvek moe qararhani i sa rha sa rha mäni ma Abraham aa enevaqi di ma Ngämuqa aa es na rha dap sökt aa es di nä iarhakt kärarhae i aa mumänaris nga e vät a rha. ⁹ Inguna ama mumänaris ngät tamän doqortäqyia, “Vät ama rhodäm ama sägängät toqor täkt pät tak pit ama quiaqa diva evär däm ngo bä va ma Sara diva qi sa anga rhoemga.”

¹⁰ Näkt kaku sökt toqoräkt dap kosaqi rhoqoräkt i sa ma Rebeka di qia sa at tuimiom di in män nävät ama ruqa aut mamäkkäna arha ik ma Aisak ¹¹⁻¹² bä nga as toqoräkt i qaku in nanäk kia sa iom bä as kaku in mualat na anga mär ngät ura anga vu ngät anga lat dä sa ma Ngämuqa qa qoar nä ma Rebeka rhoqortäqyia, “Ama ngärhamatka diva qat tualat bä ba ama ngärhaläktka.” Rhoqoräkt divakt iva ma Ngämuqa qa armeng da aung nävät a iom

barhäm aa iska i qä rharmeng da aa ruvek parhäm aa snängaqa dap kaku varhäm sävetka aa lat. ¹³ Iarhongäkt di varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Gua snäng bät ma Jekop dap ngua mer ma Iso.”

¹⁴ Ngu lu va rhoqor täkt dä u rhamän doqor mäniekt? Nga ma Ngämuqa di qaku qat tualat maräkt toqoräkt i sokt kä rharmeng da arhani nävät ama ruvek bä ba nas? Nak kaku rhoqoräkt! ¹⁵ Inguna qa märhamän särhä ma Moses toqortäqyia, “Va ngut lavuqi na aung gäarakni iva nani a ngo na qa dä va ngu ñäm sävät aung gäarakni iva nani a ngo na qa.” ¹⁶ Bä äkt i ma Ngämuqa aa armengdäm di qoki qa aa qäni qäarak i qät lavuqi na ama ruvek dap kaku nävät ama ruvek arhä snängaqa ura arha lat. ¹⁷ Bä qosaqi ut lu rhoqoräkt dinguna ma Ngämuqa qa märhamän särhä ma Farao na aa enge rhoqortäqyia, “Ama rharimini qärqäni i ngua märanas na nge divakt iva ngu qur a nge rhä gu qrot bä va gu ngärhipki diva rhi sameng na qi vät ama ivätki moe.” ¹⁸ Bä äkt i sa ma Ngämuqa qät lavuqi nä iarhakt kärerhae i nani a qa iva qat tualat sä rha rhoqoräkt dap kä sämaqrot nä iarhakt kärerhae arhä snängaqa qärerhae i nani a qa iva rha rhän doqoräkt.

¹⁹ Nguaräm ba aung nävät a ngän gä snanbät sä ngo rhoqortäqyia, “Ngu lu mäniekt bä ma Ngämuqa qät täksärhäm ut toqoräkt i qat lu aurha lat kärerangätni i qaku ama räkt ngät inguna auge di mamär vät a qa iva qat tualat dap kaku qat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa?” ²⁰ Dä va ngua rhuvät pät a nge i, “Agi a ruqa na nge bä äkt i mamär iva ngia rhuvät pät ma Ngämuqa rhoqoräkt?” Nga mamär iva ianiäkt kärqäni i sa akni qa däñdän bät ini ngä rhamän särhä iaqäkt ama ruqa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä sa ngia mualat na ngo rhoqor täkt?” ²¹ Ama ruqa qäarakni i qä däñdän bät ama bänbänfi di aa qrot i mamär vät a qa iva qä däñdän bät arhongni qärqärhongni ivakt iva rhat tualat na ama lat ama vit na ngät nä irhong bä qosaqi sävät arhongni qärqärhongni i qaku mamär vät ama lat ama vit na ngät nävät ama sägäkt ama bänbänfi.

²² Nguaräm nani ma Ngämuqa iva qä vuk sa aa uraqi dä aa qrot sävät iarhongäkt kärqärhong i sa qa mualat nä irhong ivakt iva qä slava nä irhong dä va qäbäs nä irhong sokt di qat tudävarhäm nä irhong mauiu ²³ ivakt iva ama ruvek ti lu aa murhämeska aa mämägän doqoräkt i qät lavuqi nä iarhongäkt kärqärhong i sa qa mualat nä irhong ivakt iva irhong ngärhi rha aa lavuqi iarhongäkt kärqärhong i mudu sa qa rhäkmü nä irhong nani aa murhämeska. ²⁴ Iarhongäkt kärqärhong i ma Ngämuqa qät lavuqi nä irhong di aiut kärerhae i sa qa mes ut di qaku sokt nämäni ama Judaqäna dap kosaqi nämäni ama Jentailqäna. ²⁵ Iangärhäkt ama lat di ngät parhäm ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Hosea aa enge qärangätni i qa säm a ngät kärerangät i ngät tamän doqortäqyia,

“Iarhakt kärerhae i mudu qaku gua ruvek na rha diva ngua rhes ta i, ‘Gua ruvek’

bä sävät kärerhani i mudu qaku gua snäng bät a rha diva ngu qoar i, ‘Gua snäng bät a rha.’ ”

²⁶ “Bä vät ama ivärhäs kärqosni i mudu ma Ngämuqa qa qoar na rha vät a äs i qaku aa ruvek na rha

diva vät iosäkt ama ivärhäs diva rha rhes ta i, ‘Ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga aa es na rha.’ ”

²⁷ Näkt ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Aisaia qa märhamän sävät ama Israelqäna rhoqortäqyia, “Näma dä ama rhodäm sa ama Israelqäna di masirhat toqor ama garäska aa qungi sokt di nak kop ama marheka na rha nävät a rha diva ma Ngämuqa qa rhumaiar na rha ²⁸ inguna ma Ngämuqa va qä sangäm na ama ruvek masirhat pät ama ivätki moe dap pa qaku qä naqutsäs pät a nas.”

²⁹ Bä rhoqoräkt diva varhäm ma Aisaia aa enge qärerangätni i ngä märhamän doqortäqyia,

“Nga vadi mai qaku ma Engeska na ama qrot moe qa lavuqi na arhani nävät aut mamäkkäna dä qä narhares iva aurha anga es nasot

dä sa vadi mai ut toqor ma Sodom
bä va u rhän doqor ma Gomora.”

Ama Israelqäna Di Qaku Rhat Nanakt

³⁰ Ngu lu ama rharimini di rhoqor mäniekt sä iarhongäkt gua engirhong? Ama Jentailqäna qärrarhani i sa qaku rhi siqut iva rha rhän i ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong di sa rha män doqoräkt di nävät arhä qat nanakt. ³¹ Sukt di ama Israelqäna di sa rhi siqut iva rha rhän i ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong inguna nävät iomäkt iva rhat tet parhäm gärangätni ama Muräkt i rhat tu arhä snäng iva ngärhi rhoer nanokt ta iva ama räktta na rha sukt di qaku mamär vät a rha iva rha rhäqäne dä mamär. ³² Mäniekt bä rhoqoräkt? Rhoqoräkt dinguna sukt tat tualat parhäm iangärhäkt ama Muräkt dap kaku rhat nanakt nä ma Ngämuqa. Sa rha säp pät ama duiqa aa rhäng gärakni i vläktpläkt sa ama ruvek pät aa rhäng. ³³ Rhangät täkt di ngät toqor ma Ngämuqa aa enge qärangätni i rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

“As ngäni lu i nguut tu ama duiqa e ma Saion gärakni iva vläktpläkt sa ama ruvek pät aa rhäng. Iaqaäkt ama duiqa diva ama ruvek tit säp pät aa rhäng.

Näkt auge qärak i qat nanakt na qa diva qaku qä namusangärhäkt sä iaqaäkt ama ruqa.”

10

¹ Gua ruavek, nani a ngo masirhat bä ngu nän sage ma Ngämuqa sävät a rha iva ama Judaqäna rhi rha ama mumaiar. ² Nguat dräm i nani a rha masirhat iva rhit päs ma Ngämuqa aa rhäng sukt di qaku qunäga vät a rha ³ iva ma Ngämuqa qa rhes ta i ama räktta na rha rhoqor mäniekt. Dä soknga rhi siqut iva rha rhän i ama räktka na rha nävät iomäkt i rhat tet parhäm ama Muräkt dap kaku varhäm ma Ngämuqa aa iska qärakni iva rha rhän i ama räkt ta näväm ga. ⁴ Sukt di sa ma Kraiss ka mualat sa ama Muräkt iva qaku angärha anga qrot bä bä ama ruvek moe iarhakt kärarhae i ama räktta na rha nävät arhä qatnanakt.

Ama Enge Na Ama Mumaiar Bä Ba Ama Ruvek Moe

⁵ Ma Moses ka säm sävät ama Muräkt i ngakt bä ama ruqa qat tet parhäm ama Muräkt ivakt iva qa rhän i ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong diva mamär iva qat tet parhäm angärha enge moe.

⁶ Sukt di ma Ngämuqa aa enge ngät tamän sävät ama ruqa qärakni i qat dän i ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong di nävät ama qatnanakt toqortäqyia, “Qale ngiat tamän mät gi snängaqa i, ‘Ngu lu va auge qa an dävit säda ama usäpki arha ron ivakt iva qä rha ma Kraiss inavuk sarhe?’ ” ⁷ ura “ ‘Ngu lu va ar sa auge rhämäne sämät ama uqupka qärakni i qaku aa anga ribit ivakt iva qä rha ma Kraiss inamäk nämät ama tñäpki?’ ”

⁸ Sukt di ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Ama enge di nga e glaqot na nge. Nga e mät gia vämggi bä nga e mät gi snängaqa.” Iangärhäkt ama enge di aut sameng iva ama ruvek tat nanakt nä ma Kraiss. ⁹ Bä ama rharimini sä iangärhäkt di ngakt bä ngia rhamän mamär nämät gia vämggi i ma Jissas di ma Engeska bä ngiat nanakt nämät gi snängaqa i sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki diva ma Ngämuqa qa rhumaiar nge. ¹⁰ Di ngäktki rhoqoräkt inguna nämät ama ruqa aa snängaqa dä sa qat nanakt bä va qa rhän i ama räktka na qa dä nämät aa vämggi dä sa ama ruqa qä qoar i ma Jissas di ma Engeska dä va qä rha ama mumaiar.

¹¹ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Auge qärak i qat nanakt nä ma Kraiss diva qaku ma Kraiss kä namusangärhäkt sä qa.” ¹² Qaku anga nañisäm nga e mänguräp ama Judaqäna rhi na ama Jentailqäna inguna ama sägäk ma Engeska di ma Engeska bä ba ama ruvek moe bä qat dodämne na ama ruvek moe masirhat iarhakt kärarhae i rhi nän ga nani aa matnärhäm ¹³ inguna “iarhakt moe qärarhae i rhi nagukt sage ma Ngämuqa diva qa rhumaiar ta.”

¹⁴ Sukt di nguaräm arhani nävät a ngän diva rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu va sirhäkt ti nagukt sagem ga iaqaäkt kärak i sa mudu qaku rhat nanakt na qa rhoqor mäniekt? Bä ngu lu va sirhäkt tat nanakt

na qa iaqäkt kâarak i sa mudu qaku rha nari sävât a qa rhoqor mäniekt? Dä ngu lu va rhi nari sävât a qa rhoqor mäniekt toqoräkt i sa qaku aung ga sameng ba rha sävât a qa? ¹⁵ Näkt ngu lu va iarhakt kârarhae iva rhi sameng diva rhi sameng bät a rha rhoqor mäniekt kre i sa qaku arhani di sa rha rhäk na rha?” Di ngäkki rhoqoräkt parhäm ma Ngämuqa aa enge qârangättni i ngät tamän doqortäqyia, “Iarhakt kârarhae arha mänmânäs i rhi sameng na ama sameng ama mär ngät di ama mär äs masirhat!” ¹⁶ Sökt diva ngua rhuvät pät arhä snanbät toqortäqyia, sa qaku rha moe rha väs ama sameng ama mär ngät angärha rhäng. Iomäkt di äm doqor varhäm ma Aisaia aa enge qârangättni i ngä märhamän doqortäqyia, “Engeska ma Ngämuqa, ngu lu sa auge qat nanakt na ama enge qârangättni i qa nari ngät nämät ut?”

¹⁷ Bâ äkt i ama qatnanakt ngät dän doqoräkt i ama ruvek tat nari ma Ngämuqa aa enge. Näkt ama ruvek tat nari iangärhäkt ama enge rhoqoräkt i arhani rhi sameng na ngät sävât ma Kraiss. ¹⁸ Sökt diva ngu snanbät toqortäqyia, ngu lu ama Israelqäna di qoki sa nga qaku rha nari? Ari, sa rha nari inguna ama Abuk na ama Mabu qiat tamän doqortäqyia,

“Arha eguin sa ngä met pät ama ivätki moe bäs arha eguin di ngä met säda ama ivätki at tärhäkt moe.”

¹⁹ Dap täkt diva ngu snanbät toqortäqyia, ngu lu nga qaku qunäga vät ama Israelqäna? Ari, sa qunäga vät a rha inguna narhoer di sa ma Moses ka märhamän doqortäqyia,

“Va ngua rhualat sä ngän iva ama vu angän snängaqa sävât iarhakt ama ruvek kârarhae i qaku arha anga ivätki dä va ngua rhualat sä ngän iva ama vu da angäna ron sävât arhani ama ruvek kârarhae i ama dädän da na rha.”

²⁰ Bäs ma Aisaia qa märhamän na ama qraräk toqortäqyia,

“Aingo di ama ruvek iarhakt kârarhae i

qaku rhit ñäm nani a ngo di sa rha män bät a ngo

bäs aingo di sa ngua qur ama ruvek täm mes iarhakt kârarhae i qaku rhi snanbät nani a ngo.”

²¹ Dap ka märhamän sävât ama Israelqäna rhoqortäqyia,

“Vät ama qunäng moe di sa nguät nais ngua rhäqyisem nani ama ruvek kârarhani i qaku rhit päs gua enge angärha rhäng dä rha vit pät ngua väs.”

11

Ma Ngämuqa Di Qaku Qa Rhong Na Aa Rhängait Sävât Ama Judaqäna Moe

¹ Däs va ngu snanbät toqortäqyia, nga sa ma Ngämuqa di sa qaku nani a qa na aa ruvek? Nak kaku rhoqoräkt! Inguna aingo di akni na ngo nävât ama Israelqäna bäs ngo di ama rhodäm sä ngo sämäni ma Abraham näkt ngo nämäni ama enevaqi ma Benjamin. ² Ma Ngämuqa di sa qaku qa rhong na aa rhängait sävât aa ruvek kârarhani i sa mudu qa armeng däm da. Nga sa qaku ngänät dräm ma Ngämuqa aa enge sävât ma Elaija qäarakni i sa qa märhamängus pät ama Israelqäna sage ma Ngämuqa? ³ Aa enge di rhoqortäqyia, “Engeska, sa rha veng gia vänginarha dä rha slava nä gi lai na ama vodämes bäs qop sökt nävât a ngo i qale ngo bäs qosaqi nani a rha iva rhi veng ngo.”

⁴ Sökt di ngu lu ma Ngämuqa aa muvätki bäs ba qa di rhoqor mäniekt? Qi di rhoqortäqyia, “Ama ngärhäqyet da udiom ama tausengäna na ama ruvek di as gua ruvek maräkt kârarhani i sa qaku rha an da arhä quum sä nas sage ama iraski na qa ama ngämuqa qäarakni i rhat tes ka i ma Bal.”

⁵ Näkt kosaqi vät tangät täkt ama rhodäm di ama gaini na qi ama gulängi na ama Judaqäna rha e qärarhani i sa rha män i ama qatnanaktpäm da qärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da nävât aa ñämsävätki.

⁶ Ma Ngämuqa qa armeng däm da di nävât aa ñämsävätki dap kaku nävât arha lat ama mär ngät inguna ngäkt bäs sa qa armeng däm da nävât arha lat ama mär ngät dä

rhoqoräkt diva qaku aa ñämsävätki iaqyäkt kärkekt i qiat tualat.

⁷ Dä ama rharimini sä rhom däkt di rhoqor mäniekt? Sökt di qaku ama rhäqäp na rha ama Israelqäna rha mäqäne dä mamär i rha rha ianiäkt kärqäni i rhit ñäm ma ama qrot nani ini. Ama ruvek kärarhani i sa qa armeng däm da di sökt ta qärrarhani i rha rha ini dap iarhakt kärarhae i qaku rha mäqäne dä mamär di sa ma Ngämuqa qa sämaqrot na arhä snängaqa. ⁸ Iomäkt di äm doqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangättni i ngät tamän doqortäqyia,

“Ma Ngämuqa qa mualat sä rha ivakt iva qaku rhi natmuarhäsnäng mamär. Bä inamäk bä sävät tak täkt ama qunäga di sa ma Ngämuqa qa von da rha ama saqong gärangättni iva qaku rhat nañäm mamär dä qa von da rha ama sdäm gärangättni iva qaku rhat nari mamär.”

⁹ Näkt ma Devit ka märhamän doqortäqyia,

“Mamär iva arhä tmäsimek ngärhi sangar a rha rhoqor ama baurqa bä va imek ngärhi sokot na rha dä va imek toqor ama duiqa iva vläktpläkt sä rha vät aa rhäng bä nävät imek dä va ma Ngämuqa qä sangäm na rha.

¹⁰ Mamär iva arhä saqong di bängangit mät ngät ivakt iva qaku rhat lu dä mamär iva rhi vakt pät arha rhängitnäk pa ama märän angärha rem basägos.”

Arhani ama Jentailqäna Diva Rhi Däktgyäm Da Mamär Mäni Ama Ngämuga Ama Olip

¹¹ Bä äkt iva ngu snanbät toqortäqyia, ngu lu i nga rhoqoräkt i ama Judaqäna di dän ba arha qar dä sa nga arpus na rha ivakt iva sa mava na rha mas? Nak kaku rhoqoräkt! Dap nguna nävät arha vuini dä sa ama mumaiar ngä män sage ama Jentailqäna ivakt iva ama Judaqäna diva arhä snängaqa ama vu qa nävät iangärhäkt ama lat. ¹² Ama Judaqäna arha vuini ngä män sa ama mämägän na ama modämne bä ba ama

ruvek mäni ama ivätki bä nga rhoqoräkt i mava na rha di iangärhäkt ama lat ngä män sa ama mämägän na ama modämne sage ama Jentailqäna. Nak as pa masirhat mamär na ama mämägän na ama modämne grekt i ama Judaqäna moe qärrarhani i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a rha di rhat nanakt.

¹³ Nguat tamän särhäm ngän däkt ama Jentailqäna i vät tangät täkt ama rhodäm gärangättni i ama ngangga na ngo bä ba ama Jentailqäna diva nguat tualat nä gua lat ma ama qrot sa ama märmärgem ¹⁴ ivakt iva nguaräm bä va nävät gua lat dä va guavek nävät gu qarhae ama Judaqäna diva arhä snängaqa ama vu qa sävät ama Jentailqäna bä rhoqoräkt dä va guavek nävät a rha diva rhi rha ama mumaiar. ¹⁵ Ngäkt bä nga ma Ngämuqa qa rhong na aa rhängait sävät ama Judaqäna dä sa arhani ama ruvek pät ama ivätki di sa rha män i sägäni na rha rhi nä ma Ngämuqa dä ngu lu va rhoqor mäniekt kre i saqi qä rhong sävät a rha iva aa ruvek na rha? Rhoqoräkt diva rhoqor qre i ama ñäpta diva saqi as ama iar ta. ¹⁶ Ngäkt bä ama narhoer äm ama qäväläm nävät ama bret kärakni i sa rha von ma Ngämuqa rhä bäm di ama qumärqumär äm mamär dä sa va iaqäkt ama bret moe diva qosaqi rhoqoräkt. Näkt kosaqi ngäkt bä anga ngämuga aa snagut di ama qumärqumär ngät mamär di qosaqi va aa ngärhäqyitnäk diva itnäk toqoräkt.

¹⁷ Sökt di ngäkt bä atnäknäni ama ngärhäqyitnäk nävät ama ngämuga ama olip di sa ma Ngämuqa qa anbetäk sä itnäk nae dap ka däktgyäm mamär mäni qa na ngän ama Jentailqäna di ngän doqor ama ur qa ama ngämuga ama olip aa ngärhäqyit bä rhäkt di sa iangärhäkt ama qrot dä ama iar na ama mämägän di ngät dän bä ba ngän nage ama ngämuga ama olip aa snagut ¹⁸ dä sa va qale ngän dair na nas pät iatnäqäkt angät tpäs. Mamär iva ngänät dräm i qaku ngän gärrarhani i rhat tatnärrha ama snagut dap kinak ama snagut di ngät tatnärrhäm ngän.

¹⁹ Nguaräm iva aung nävät a ngän gä qoar toqortäqyia, “Ma Ngämuqa qa anbetäk sa atnäknäni ama ngärhäqyitnäk nae divakt

iva rhi daktgyäm ngo mamär nasot a rha.”
²⁰ Ngäkki rhoqoräkt. Sa ma Ngämuqa qa anbetäk sä rha nae dinguna qaku rhat nanakt sokt di ngän di sa qale ngän e nasot a rha inguna ngänät nanakt. Sokt di qale ama snängaqa na ama mairnanas kale qa väm ngän inguna nävät iomäkt dap kinak mamär iva ngänit len ²¹ inguna ngakt bä ma Ngämuqa di sa mudu qaku qa lavuqi na ama ngämuga aa ngärhäqyitnäk mamär iva qali litnäk äkt mäni qa dä varis kä namualat toqoräkt sä ngän.

²² Mamär iva ngäni lu ma Ngämuqa aa lat na ama lavuqi dä aa lat ama qrot ngät. Qa di sa qa mualat na ama lat ama qrot ngät sävät ama ruvek kärarhani i sa arpus na rha sokt di sa qät lavuqi na ngän grekt iva qale ngän mamär da aa lavuqi arha ron. Ngakt bä qaku diva qosaqi ngän diva qä rhodäkt sä ngän nae.

²³ Näkt käqi rha di ngakt bä rhi qut-sasorhane nämät iomäkt i sa qaku rhat nanakt bä rhat nanakt diva saqi ma Ngämuqa qä daktgyäm da mamär mäni iaqäkt ama ngämuga inguna sa aa qrot iva qa rhualat toqoräkt. ²⁴ Inguna ngakt bä sa ma Ngämuqa qa rhodäkt sä ngän nae nävät ama ur qa ama ngämuga ama olip bä na ama lat kärangätni i qaku ut dräm ut tualat toqoräkt di sa qa daktgyäm ngän mäni ama ngämuqa ama olip mamär dä sa qa rhäkmu na nas mamär iva saqi as kä daktgyä iatnäqäkt ama ngärhäqyitnäk mamär mäni arha ngämuqa ama olip maräkt.

Ama Israelqäna Diva Ma Ngämuqa Qa Rhumaiar Ta

²⁵ Gua ruavek, kale ngän dair na nas dap nani a ngo masirhat iva qunäga vät a ngän mamär sävät ama Israelqäna. Arhani nävät a rha di ama qrot arhä väs bä va qale rha rhoqoräkt bä dängdäng i ama rhodäm gärangätni i sa ama Jentailqäna moe qararhani i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a rha di sa rha mon sämäni aa ruvek. ²⁶ Dä nasot dä va ama Israelqäna moe rhi rha ama mumaiar toqor varhäm ama enge qarangätni i rha säm a ngät toqortäqyia,

* **11:31** sa va rhäkt diva Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

“Ama ruqa iva qa rhuisiska vät ama ruvek diva qa rhän nae ma Saion näkt pa qä rhäksot nä ma Jekop aa qarhae arha vuirhong.”

²⁷ “Bä va rhangät täkt ama lat di gu rhares-bane ngu na rha rhoqoräkt i ngu sot na arha vuirhong nae nävät a rha.”

²⁸ Rhoqoräkt i ut tu ut snäng sävät ama sameng ama mär ngät dä qunäga vät a ut i sa rha män i ma Ngämuqa aa ikkäna na rha ivakt iva mamär vät a ngän ama Jentailqäna iva ngäni nari dä ngänit päs ama sameng ama mär ngät angärha rhäng. Dap nävät iomäkt i qa armeng däm da dä sa ma Ngämuqa aa snäng bät a rha inguna nävät arhä mamäkkäna mudu. ²⁹ Ma Ngämuqa aa snäng bät a rha inguna qaku qät kutasorhane na aa snängaqa sävät aa vänbon dä aa armengdäm.

³⁰ Nak kop toqor ngän i mudu vät angätni ama rhodäm di qaku ngän det parhäm ma Ngämuqa aa enge dap täkt di sa qa von ngän da aa lavuqi inguna nävät iomäkt i qaku ama Judaqäna rha tet parhäm ma Ngämuqa aa enge ³¹ di rhäkt di sa ama Israelqäna di qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa enge divakt iva nävät ama lavuqi qarakti i sa ma Ngämuqa qa qur a ngän däm gi dä sa va rhäkt diva* qosaqi rhi rha iaqyäkt ama lavuqi. ³² Ma Ngämuqa sa qa qyiradeng na ama ruvek moe iva qaku rhat tet parhäm aa enge ivakt iva nasot diva mamär vät a qa iva qät lavuqi na rha moe.

³³ Ngäkki mamär i ma Ngämuqa aa mädräm ama mär ngät dä aa mungäsnäng angät mämägän di dursäväm na ngät. Aiut di qaku mamär iva qunäga vät a ut sa aa matnävämmne ura va ut dräm mamär na aa is. ³⁴ Iomäkt di äm doqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qarangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Auge sa qunäga vät a qa sä ma Engeska ma Ngämuqa aa snängaqa ura sa auge di sa qät dodräp ma Ngämuqa iva qat tualat toqoräkt?”

35 “Ura ngu lu auge qa von ga rha anga vānbon gārāngātni i mamār iva ma Ngāmuqa qa rhuvāt pāt a qa vāt a ngāt?”

36 Inguna iarhongäkt moe di irhong nagem ga bā irhong di qali lirhong ba aa rhäkt bā irhong diva irhong bā ba qa. Mamār iva ama murhämeska sagem ga vasāgos. Ngätki rhoqoräkt.

12

Mamār Iva Urhit Bon Da Aurha Iar I Ama Vodāmes Sage Ma Ngāmuqa Vasāgos

1 Gua ruavek, dā soknga ngu nān ngān ma ama qrot nāvāt ma Ngāmuqa aa lavuqi iva ngānit bon da angāna iar i ama vodāmes pasāgos iva ngān dualat na ama lat ama qumārququmār ngāt mamār dā ama lat kārāngātni iva mārmar gem ga nāvāt a ngāt. Iangārhäkt di angāna ansās ama engätki na ngāt sage ma Ngāmuqa. 2 Saqi as pa kale ngānit pās ama ruvek nāmāni rhakt täkt ama ivätki arha lat angārha rhāng. Dap kinak pa mamār iva iangārhäkt ama mumamār vāt angān mādrām ngārhi qutsasorhane na ngān. Bā va rhoqoräkt dā sa mamār iva qunāga vāt a ngān sā ma Ngāmuqa i agi a lat di ama räkt ngāt bā ama mār ngāt bā agi a lat diva mārmar gem ga nāvāt a ngāt.

Ama Vānbon Gārāngātni I Ma Ngāmuqa Qāt Bon Ut Tām Ngāt Nāvāt Aa Nāmsāvātki

3 Ma Ngāmuqa di sa qāt nām sāvāt a ngo mamār bā nguāt tamān sārham ngān moe iva qale ngān du angān snāng i aingān di ama morās na rha na ngān bā sa qale ngān dāvuk. Dap kinak mamār iva ngān du angān snāng mamār bā va ngān moe asägāk asägāk diva ngiat tatnāvāmne na nas parhām ama qatnanakt angāt siqutka qarākni i sa ma Ngāmuqa qa von ngān dām ga. 4 Rhoqor ama ruqa i aa släqyige ama sägäge nā ige sokt di iagekt ama släqyige di ama rhäqāp nā ige angāt kāvālap bā iaväkt ama qāvālap di qaku ap ngāt tualat na ama sägāngāt ama lat. Aiut di ut toqoräkt. 5 Bā aiut di ngätki i ama rhäqāp na ut sokt di ut moe di ama sägäge ama släqyige na ut māni

ma Kraiss bā qosaqi ut moe asägāk asägāk di ut nāmāni ne.

6 Näkt na ama vānbon gārāngātni i qaku ngāt toqorne qarāngāt i sa ma Ngāmuqa qa von ut tām ngāt nāvāt aa nāmsāvātki dā sa mamār iva ut tualat parhām iangārhäkt ama vānbon. Ngakt bā aung di aa vānbon gārāngātni iva qat tamān bāt ama enge qarāngātni i ngāt dān nage ma Ngāmuqa di mamār iva qat tamān sokt pāt iarhongäkt kārquarhong i qat nanakt i sa ma Ngāmuqa qa von ga rhām irhong. 7 Ngakt bā aung di aa vānbon gārāngātni iva qat tualat bā ba arhani ama ruvek ivakt iva qat tatnārham da dā mamār iva qat tualat toqoräkt. Bā qosaqi iaqäkt kārak i qā su nā ma Ngāmuqa aa enge di mamār iva qā su ama ruvek mamār. 8 Bā iaqäkt kārak i qāt sāmaqrot na ama ruvek di mamār iva qat tualat toqoräkt bā qarākni i qāt bon nagem mes iva qat tatnārham di mamār iva qat tualat toqoräkt masirhat bā iaqäkt kārak i qat turäkt bā ba ama ruvek di mamār iva qat turäkt bā ba rha mamār. Bā qosaqi iaqäkt kārak i qat tualat nāvāt ama lavuqi di mamār iva qat tualat toqoräkt na ama mārmar gem.

Ama Lat Kārāngātni I Ngārhi Sameng I Ama Qatnanaktpāmda Na Ut Maengätki

9 Mamār iva ngānāt sangar ama lavuqi ama engätki na qi. Mamār iva qaku nani a ngān mamār na ama vu ngāt ama lat dap kinak pa ngān dualat na ama lat ama mār ngāt. 10 Angāna snāng bāt a ne rhoqor ama sägārhae qararhani i rhat drām arhā snāng bāt a ne. Mamār iva ama narhoer ta na ngān iva ngāni von da ama qutdrir sāvāt a ne. 11 Qale arusus pāt a ngān dap kinak mamār iva qānāskānes ngān iva ngān dualat mamār bā bā ma Engeska. 12 Mārmar gem ngān doqoräkt i ngānāt nanakt ma ama qrot nā ma Ngāmuqa iva nasot dā va qa rhualat na ama mārirhong bā ba ngān. Ngakt ba ama mārān ngāt dān bāt a ngān dā va qale ngān mamār sa ama bulap. Näkt kale māmae vāt a ngān sa ama nān dap kinak pa ngāni nān basāgos. 13 Ngakt bā ma Ngāmuqa aa es di rhit lāk nani guarhong dā sa va ngāni von da nagem mes nāvāt angān gārhong. Näkt ngānit täkmu na nas

iva ngän datnärhä iarhakt kärarhae i ama tmända qararhani i qaku arha anga vät.

¹⁴ Ngäni nän dä ma Ngämuqa aa modämne sävät iarhakt kärarhae i rhi sangäm na ngän mavängam. Ngän dualat toqoräkt dap pa qale ngän nanän ga iva qä slava na rha.

¹⁵ Märmär gem ngän ngän na ama ruvek toqoräkt i märmär gem da dä va airäs ngän ngän na ama ruvek toqoräkt i airäs ta.

¹⁶ Mamär iva qale ngän moe mamär gem ne. Qale ngäni sämamor na nas dap kinak mamär iva but sä ngän mäk sage ama ruvek kärarhani i qaku ama moräs na rha bä qale ngän ngän na rha. Dap pa qale ngän dair na nas i ngän du angän snäng i aingän di ama mädrämda mamär. ¹⁷ Qale ngän namualat na anga vu ngät anga lat sävät guavek kärarhani i sa rha mualat na anga lat anga vu ngät sävät a ngän dap kinak pa ngän dualat na ama lat kärangätni iva qunäga vät ama ruvek moe sä ngät i ama räkt ngät. ¹⁸ Ngakt bä mamär vät a ngän iva qale ngän mamär ngän na arhani ama ruvek diva qale ngän moe sa ama bulap.

¹⁹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, mamär iva qale ngän namuvät na anga vu ngät anga lat sävät iarhakt kärarhae i sa rha mualat na ama vu ngät ama lat sävät a ngän. Dap kinak pa ngäni qyiradeng na arha lat äkt iva bä bä ma Ngämuqa aa uraqi inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Ama muvätki di aingo gu qäni
ianiäkt kärqäni iva ngua rhuvät pät a
rha.”

²⁰ Dap kinak ama lat kärangät iva ngän dualat na ngät di ma Ngämuqa aa enge ngät tamän doqortäqyia,

“Ngakt bä angäna ikkäna di anoeng mä rha
dä va ngäni von da rha äs

dap ngakt bä aqäsäk ta
dä va ngäni von da rhi nakt

inguna ngakt bä va ngän dualat sä rha
rhoqoräkt
diva iangärhäkt angäna lat ngärhi
sämäqlu na rha.”

²¹ Qale angätni ama vu ngät ama lat ngät dän näva angän bäs dap kinak mamär iva ngän dän näva ama vu ngät ama lat angät tpäs na ama mär ngät ama lat.

13

*Ama Sämagaininanas Säva Ama Narhoerta
Sa Ama Muräkt Arha Rem*

¹ Mamär iva ama ruvek moe asägäk asägäk di rhi säm ama gaini na nas säva ama narhoerta aa rem iarhakt kärarhae i rhat turäkt inguna ama narhoerta moe sa ama muräkt di sa ma Ngämuqa qa von da rha ama rhares iva rhat turäkt bä iarhakt kärarhae i rhat turäkt di sa ma Ngämuqa qa märanas na rha. ² Bä äkt i aung gäarakni i qat tair särha ama narhoerta rhoqoräkt di nak sa qat tair särha ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuga qa armeng däm da. Bä nga rhoqoräkt diva iaqäkt ama ruqa qä rha ama rhäksärhäm ³ inguna ama narhoerta qararhani i rhat turäkt di qaku rhat tualat sä iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama mär ngät ama lat iva rhit len dap ta tualat sä qararhani i rhat tualat na ama vu ngät ama lat iva rhit len. Ngakt bä nani a ngän iva isiska vät a ngän nämät ama tlenga sävät iaqäkt kärak i qat turäkt dä sa va ngän dualat na ama mär ngät ama lat. Rhoqoräkt diva qä qoar i aingän di sa ngänit säm ama gaini na nas mamär säva aa rem. ⁴ Mamär iva ngän dualat toqoräkt inguna qa di ma Ngämuqa aa latka na qa iva qat turäkt bä ba ngän iva nani ama märini.

Sokt di mamär iva ngänit len gre i ngän mualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät inguna qat mair bä bä ma Ngämuqa iva qä sangäm nä iarhakt kärarhae i rhat tualat toqoräkt. ⁵ Bä äkt i ngän di mamär iva qale ngän manao va ama narhoerta arha rem ivakt iva qaku sokt ngän naingis ma Ngämuqa aa uraqi dap kosaqi rhoqoräkt divakt iva isiska vät a ngän bät angän snängaqa sävät angäna lat.

⁶ Bä äkt i nävät täni rhäkt ama rharimini dä qosaqi ngänät dräm ngänit bon da ama takes inguna ama narhoerta qararhae i rhit ta ama takes di rhat tualat bä bä ma Ngämuqa rhoqoräkt i rhat tualat toqoräkt. ⁷ Mamär iva ngänit bon ama narhoerta moe rhä iarhongäkt kärqärhong i mai va

bä ba rha nä irhong i ama takes sage iarhakt kärarhae i rhit ta ama takes dä qosaqi ama ligär vät ama gunänirhong bä iarhakt kärarhae i rhit ta ama ligär. Näkt pa ngänit kutdrir sage iarhakt kärarhae i mai va ngänit kutdrir sagem da.

Angäna Snäng Bät A Ne Ivakt Iva Rhäkmamär Varhäm Ma Ngämuqa Aa Muräkt (13:8-10 / Mat 22:34-40 / Mak 12:28-34 / Luk 10:25-28 / Gal 5:13-14)

⁸ Rhoqoräkt i ngäni rha guani nage arhani ama ruvek di vasägos di mamär iva ngänit lir ngän duvät nä ini varhäm ama rhodäm gärangätni i sa ngän mu ngät ba ne. Sokt di angän lavuqi di mamär iva ngänit bodäm gi masirhat mamär vasägos inguna iarhakt kärarhae i arhä snäng bät a ne di rhit täkmamär toqoräkt parhäm ma Ngämuqa aa Muräkt. ⁹ Ma Ngämuqa aa Muräkt di ngät tamän doqortäqyia, “Qale ngi qavatnävtlägut dä qale ngi veng dä qale ngi sua dä qale ngi alek arhani arhä qärhong” näkt sävät angätni ama muräkt di iangärhäkt ama muräkt moekt di västämne na ngät säda ama enge angärha ron gärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas.” ¹⁰ Ama lavuqi di sokt kiat täranas na ama räkt ngät ama lat sävät arhani ama ruvek. Bä äkt i ama lavuqi di qit täkmamär ta ama Muräkt.

¹¹ Mamär iva ngän dualat toqoräkt inguna sa ngänät dräm i ama rhodäm gärangätni i sa ut däqäm bät a ngät di rhoqoräkt. Mamär iva ngän däranas nämät ama mänäpki inguna ama mumaiar di sa rhäkt di nga e glaqot na ut mamär dap kaku rhoqor mudu rhoqoräkt i as ut nasäng i ut nanakt. ¹² Ama bängagi di sa qorhäs iva rhäksot na qi dap ama qunäga di sa qorhäs iva qa rhän. Bä äkt i mamär iva urhi rhon na ama bängagi arha lat nae näkt pa u rhon mät ama ulaqi at boi ivakt iva ut tair särhä ma Sämgä dä qosaqi va ut tualat na ama lat kärangätni i ama mär ngät pät kunäng. ¹³ Mamär iva ut tet mamär toqor qre i ut tet pät kunäng. Qale ut tet da ama iar angärha ron gärangätni iva inirqi na ut dä guani na ut mät ama reng ama qrot ngät. Dä qale ut tualat na ama qavatka dä ama lat

kärangätni i ngät täranas na ama vuirhong doqoräkt. Dä qale ut täranas na ama lat kärangätni iva urhi arhäktgyäm sä ne dä qale aurha anga snängaqa anga vu qa sävät arhani ama ruvek. ¹⁴ Dap kinak pa u rhu vät a nas nä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss i qa rhoqor ama ulaqi at boi näkt koki sa qale ut naqyiradeng na aut släqyigleng iva igleng ngät täqäne sä ut iva ut tet parhäm igleng angät snängaqa.

14

Qale Ngän Datnävämne Na Angäna Ruvek Kane

¹ Mamär iva ngäni rhar sa ama ruqa sagem mes kärakni i qaku ama qrot pät aa qatnanakt dap pa qale ngän dair mät ne ngän na qa sa anga snängaqa qarakni i qät bon ngän däm ga. ² Akni ama ruqa aa qatnanakt di ngärhit tares pät aa rhäng iva qat täs ama tmäs maos dap akni ama ruqa qarakni i aa qatnanakt di qaku ama qrot ngät di sokt kat täs ama vlol. ³ Ama ruqa qarakni i qat täs ama tmäs moe di qale qat nääm mane na ama ruqa qarakni i qaku qat täs ama tmäs moe. Bä qosaqi ama ruqa qarakni i qaku qat täs ama tmäs moe di qale qä namatnävämne nä iaqäkt kärak i qat täs ngät moe inguna qa di sa ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng i qa nagem ga. ⁴ Ngu lu guavek koe na ngän iva ngän datnävämne na akni aa latka? Qoki va sirhäkt aa narhoerqa qat turäkt iva qat mair ura va qa arpus na qa. Näkt pa qa latka diva qat mair inguna ma Engeska di mamär vät a qa iva qa rhualat sä qa iva qat mair.

⁵ Akni ama ruqa di qat tu aa snäng i akni ama qunäga di ama vit na qa masirhat pät angätni ama qunäng angät tpäs. Dap kinak pa akni ama ruqa diva qat tu aa snäng i ama qunäng moe di ngät toqorne. Va qoki sirhäkt ak dä ak nävät a iom diva iangärhäkt aa mungäsnäng ngät turäkt tä qa maräkt aa snängaqa dap pa qaku mamär iva ngät turäkt ta ak aa snängaqa. ⁶ Bä iaqäkt kärak i qat tu aa snäng i ama sägäk ama qunäga di ama vit na qa di qat tualat toqoräkt iva sage ma Engeska. Qarakni i qat täs ama släkt di qat täs ngät iva sage ma Engeska inguna qat tes ama mär sage

ma Ngämuqa. Bä qosaqi qarakni i qaku qat täs arhongni ama tmäsirhong di qat tualat toqoräkt iva sage ma Engeska bä qat tes ama mär sage ma Ngämuqa.

⁷ Qaku aung nävät a ut di qa maräkt kat turäkt di sokt bä ba nas toqoräkt i qat däqäm bä qosaqi qaku aung nävät a ut di qa maräkt kat turäkt di sokt bä ba nas toqoräkt i qä ñäp. ⁸ Näkt ngakt bä qali lut i ut däqäm di ut däqäm iva bä bä ma Engeska bä qosaqi ngakt bä va urhi ñäp di urhi ñäp iva bä bä ma Engeska. Bä äkt i ngakt bä sa ut ñäp ura qali lut i ut däqäm di ut bä bä ma Engeska. ⁹ Inguna nävät täni rhäkt ama rharimini dä sa ma Krai ka ñäp näkt kosaqi qa märanas nämät ama tñäpki bä ama ngät däqäm ga ivakt iva ma Engeska na qa bä ba ama ruvek moe iarhakt kärerhae i ama ñäp ta dä qosaqi qararhani i rhat däqäm.

¹⁰ Bä aingän di sa ngu lu mäniekt bä ngän datnävämne na angäna ruavek? Dä ngu lu mäniekt bä ngänät nañäm mane na angäna ruavek? Varis ut tualat toqoräkt inguna va ut moe di urhair dä ma Ngämuqa aa mämugunäs na ama matnävämne angät saqong. ¹¹ Rhangät täkt di ngät toqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qarangätni i sa rha säm a ngät kërangät i ngät tamän doqortäqyia,

“Sa ngua mu nävät gua iar maräkt i ngätki va ama ruvek moe di rhi nän da arhä quum sä nas dä gu saqong dä ama ruvek moe diva rha rhamän mamär i aingo di ma Ngämuqa.”

¹² Bä rhoqoräkt diva ut moe asägäk asägäk diva sävetka qä sameng irha aa lat näkt mäniekt bä sävetka qa mualat toqoräkt.

Qale Ngi Naslava Na Akni Aa Qatnanakt

¹³ Bä nga rhoqoräkt dä mae vät a ut nävät iomäkt i ut tatnävämne na ne. Dap kinak mamär iva ngän du angän snäng mamär iva sa qale ngän dualat nä guani iva ini ngärhi slava na angäna ruavek arhä qatnanakt. ¹⁴ Bä ngo di sa nguat nanakt maengätki i ama tmäs moe maos maos di mamär vät a ut iva ut täs ngät ut kärerhani i rha nämäni ma Engeska ma Jisas. Sokt di ngakt bä aung anga ruqa di qä qoar i agung

anga tmäs di ama vu ngät iva qat täs ngät di qaku mamär iva qat täs ngät.

¹⁵ Inguna ngakt bä angäna anga ruavek di qaku märmär gem da inguna nävät iangärhäkt ama tmäs kërangät i ngän däs ngät dä sa iangärhäkt ama lat kërangät i ngän dualat na ngät di qaku ngän dualat na ngät nävät ama lavuqi. Qale iangärhäkt ama tmäs kërangät i ngän däs ngät ngä naslava na angäna ruavek arhä qatnanakt iarhakt kärerhae i sa ma Krai ka ñäp sädaver mä rha. ¹⁶ Bä qosaqi va qale ngän dualat na angätni ama lat kërangätni i ngän du angän snäng i ama mär ngät i ngakt dä va arhani ama ruvek ti qoar i sa ngän mualat na ama vu ngät ama lat.

¹⁷ Ma Ngämuqa aa Muräktpäp di qaku nani iarhongäkt kërqärhong i mamär vät a ngän iva ngän däs irhong ura va ngäni näkt mä irhong dap kinak ngät di nani ama lat ama räkt ngät dä ama bulap dä ama märmärgem nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot. ¹⁸ Auge qaräc i qat tualat nä ma Krai aa lat näp tak täkt ama iska diva ma Ngämuqa nani a qa na aa lat dä va märmär ge ama ruvek nävät a qa. ¹⁹ Bä rhoqoräkt dä sa mamär iva vasägos dä rhäktuk päp a ut iva ut tualat nä iarhongäkt kërqärhong i irhong ngärhit bon da ama bulap dä irhong ngärhi sämaqrot na ama ruvek kane.

²⁰ Qale ngän naslava nä ma Ngämuqa aa lat inguna nävät ama tmäs. Ama tmäs moe di ama qumärqumär ngät sokt di qaku maräkt iva ama ruqa qa äs ani qarqäni i mamär iva ini ngä rhäqäne sa akni ama ruqa iva qä säp sämät ama vuini. ²¹ Ama mär masirhat toqoräkt i qaku ngän namäs ama släkt dä qaku ngän nanäkt ama wain dä qaku ngän namualat nä guani rhoqoräkt iva ini ngä rhäqäne sa angäna ruaqa iva qat tualat na ama vuini. ²² Bä nga vät kërangätni angän gatnanakt di ngakt bä ngänät nanakt toqor mäniekt sävät tärhong däkt dä mamär iva sokt aingän asägäk asägäk ngän nä ma Ngämuqa ngänät dräm. Ama märmärgem ge ama ruqa qaräcni i qaku guani qarqäni iva qät täksärhäm mes päp ini angät tpäs ianiäkt kërqäni i qat tu aa snäng i mamär iva qat tualat nä ini. ²³ Sokt di ngakt bä ngän däs angätni anga tmäs

kärangätni i qaku ngänät dräm mamär i sa mär ge ma Ngämuqa nävät a ngät ura qaku di sa qale ngän da ama rhäksärhäm angärha ron inguna qaku mamär vät a ngän iva ngän däs mamär nävät ama qatnanakt. Rhoqoräkt dinguna ama lat moe kärangätni i qaku ngät dän nävät ama qatnanakt di ama vuini.*

15

Ma Krai Aa Lat Di Ama Siqutki Na Ngät Bä Ba Ut

¹ Aiut kärarhae i ama qrot ut mäni ama qatnanakt di mamär iva ut dräm ba ut ut nä iarhakt kärarhae i qaku ama qrot ta. Mamär iva qale sokt ut tualat nä qärqärhongni iva sokt ut di märmar gem ut nävät irhong. ² Mamär iva ut moe asägäk asägäk ut tualat nä qärqärhongni iva märmar ge arhani ama qatnanaktpämda dä va mamär na rha nävät irhong. Rhoqoräkt diva urhi sämaqrot na rha. ³ Iomäkt dinguna qäqi ma Krai di qaku qa mualat na aa lat ivakt iva sokt ka diva märmar gem ga nävät a ngät. Dap ma Ngämuqa aa enge qärangätni i rha säm a ngät di ngät tamän sävät a qa rhoqortäqyia, “Ama ruvek arha enge na ama mume qärangätni i rha märhamän bät a ngät sävät a nge di qosaqi ngä män sävät a ngo.” ⁴ Nak sa iangärhäkt moekt ama enge di mudu rha säm a ngät ivakt iva ngärhit todräp ut dä va ngärhi sämaqrot na aut katnanakt iva ma Ngämuqa qa rhualat nä iarhongäkt kärqärhong i sa qa mumänaris pät irhong bä ba ut toqoräkt i qali lut ma ama qrot. ⁵ Mamär iva ma Ngämuqa qarakni i qat dräm gat tualat sa ama ruvek ivakt iva qale rha mauiu ma ama qrot dä qät täsläp pät a rha di qa rhualat sä ngän iva qale ngän gem ne moe da ama bulap angärha ron doqoräkt i ngän dualat toqor ma Jisas ma Krai ⁶ ivakt iva na ama sägäk ama snängaqa dä na ama sägäkt ama vängi dä sa mamär iva ngänit bon da ama murhämeska sage ma Ngämuqa ma Engeska ma Jisas ma Krai aa mamäk.

* **14:23** Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap arhani nävät a rha di sa rha säm ama qängärirhong ma 16:25-27 sarhäkt. * **15:12** ma Jesi Ma Jesi di ama vitnaqa ma Devit aa mamäk.

Ama Sameng Ama Mär Ngät Di Bä Bä Ama Judaqäna Dä Qosaqi Bä Ba Ama Jentailqäna

⁷ Bä äkt iva ngäni rhar sä ne sagem mes toqor ma Krai i sa qa ar sä ngän sagem mes ivakt iva nävät iangärhäkt ama lat dä va ngäni von da ama murhämeska sage ma Ngämuqa. ⁸ Inguna ngu qoar na ngän i ma Krai di sa qa män i ama latka va ama Judaqäna arha rem ivakt iva nävät iomäkt i sa qa män di qa qur ama ruvek i ma Ngämuqa di vasägos dä qat tamän na ama engätki dä qosaqi ma Krai kä sämaengätki nä ma Ngämuqa aa mumänaris bä ba ama ngätmamäkkäna bä ba ama Judaqäna mudu. ⁹ Ma Krai di qosaqi qa män doqoräkt ivakt iva ama Jentailqäna di mamär iva rhi nänsäs sage mä Ngämuqa nävät aa lavuqi rhoqor varhäm aa enge qärangätni i rha säm a ngät i ngät tamän doqortäqyia,

“Bä äkt iva ngua an sä nge mänguräp ama Jentailqäna
dä va ngu rhong na ama mabu na ama ansäs sage gi ngärhipki.”

¹⁰ Dä qosaqi ngät tamän doqortäqyia,

“Aingän ama Jentailqäna, diva märmar gem ngän ngän nä qärarhani aa ruvek.”

¹¹ Näkt kosaqi ngät tamän doqortäqyia,

“Mamär iva ngäni nän sä ma Engeska aingän moe ama Jentailqäna
dä aingän moe ama ruvek diva ngänit tong na ama mabu na ama ansäs sagem ga.”

¹² Qosaqi ma Aisaia qa märhamän doqortäqyia,

“Akni va qa rhän nämäni ma Jesi* aa enevaqi
bä qa di iaqäkt kärak iva qa rhäranas iva qat turäkt bä ba ama Jentailqäna

bä va qale rha sa ama qatnanakt nani a qa.”

¹³ Mamär iva ma Ngämuqa qarakni i qat tatnärhäm ut iva ut nanakt na qa sä iarhongäkt moe qä rhäqäp ngän na ama märmärgem moe ngä na ama bulap toqoräkt i ngänät nanakt na qa ivakt iva rhäqäp ngän mamär nä iangärhäkt ama qatnanakt nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot.

Ma Pol Ma Krajs Aa Latka Bä Ba Ama Jentailqäna

¹⁴ Gua ruavek, aingo maräkt di nguät nanakt mamär i aingän di sa rhäqäp ngän na ama lat ama mär ngät bä sa rhäqäp ngän na ama mädräm moe bä mamär vät a ngän iva ngäni su ne. ¹⁵ Sukt di rhakt täkt ama abuk käraktni i sa ngua säm bäm gi di sa ngua muqunäga mamär mät apni ama qävälap ivakt iva ngu vuk pät a ngän na ap saqi as inguna nävät ama nämsävätki qäraktni i ma Ngämuqa qa von ngo rhäm gi. ¹⁶ Sa qa von ngo rhä iaqyäkt ama nämsävätki divakt iva ma Jisas ma Krajs aa latka na ngo bä ba ama Jentailqäna sa ama pris aa lat iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa. Rhoqoräkt divakt iva ama Jentailqäna di mamär iva rha rhän i ama vodämes kärangätni i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa arñis na ngät iva bä bä ma Ngämuqa.

¹⁷ Nävät iomäkt i sägäni na ngo ngu nä ma Jisas ma Krajs dä mamär vät a ngo iva märmär gem ngo masirhat sävät gua lat kärangätni i nguät tualat na ngät bä bä ma Ngämuqa. ¹⁸ Sukt diva sukt nguät tamän bät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Krajs ka mualat sä ngo bä ngua mualat nä irhong ivakt iva ngu artäm sa ama Jentailqäna iva rhat tet nasot ma Ngämuqa aa snängaqa. Iarhongäkt di sa irhong ngä märanas nävät gua enge dä nävät gua lat ¹⁹ dä nävät ama muqunän angät krot dä nävät ama lat kärangätni i ngät dän masärmän nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot. Sa nae ma Jerusalem bä varhäm ama iska moe bä sae ma Ilirikum di sa ngua mäqäne dä mamär i ngua sameng na ama sameng

ama mär ngät sävät ma Krajs. ²⁰ Qoki vasägos di nani a ngo iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät äkt i qaku ama ruvek tat dräm ma Krajs e. Rhoqoräkt divakt iva qaku ngu natäk pät ama vätka rhävit pät akni ama ruqa aa vätka aa ribit angärha rhäng. ²¹ Rhangät täkt di ngät toqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqya,

“Iarhakt kärarhae i qaku rha qoar na rha sävät a qa diva rhi lu qa dä iarhakt kärarhae i sa qaku rha nari sävät a qa diva qunäga vät a rha.”

Ma Pol Qa Muräkt Iva Qa Rhet Sae Ma Rom

²² Bä äkt inguna nävät iomäkt i sa nguät dräm ngu sameng äkt i qaku ama ruvek tat dräm ma Krajs e di sa qaku nguät täqäne dä mamär i nguät dän sagem ngän. ²³ Dap täkt di nävät iomäkt i sa ngua sot nä gua lat pät tak täkt ama ngärhäktka dä qosaqi nävät iomäkt i sa nani a ngo vät ama rhäqäp ama qoeo iva ngua rhän sagem ngän iva ngu lu ngän ²⁴ dä sa nguät nanakt iva ngua rhualat toqoräkt parhäm gua iska sae ma Spen. Bä va nani a ngo iva ngän datnärhäm ngo iva ngua rhet sae ma Spen nasot toqoräkt i sa mär gem ngo i qale ngo ngu na ngän bät ama qot äm ama qäväläm.

²⁵ Dap täkt di ngua e varhäm gua iska sae ma Jerusalem sa ama matnärhäm na ama vänbon bä bä ma Ngämuqa aa ruvek ²⁶ inguna ama ruvek näva ama ngärhäqyiom ma Masedonia näkt ma Akaia di märmär gem da iva rhi von da rha ama matnärhäm na arhä vänbon bä ba ama tläkta qärarhani i rha nävät ma Ngämuqa aa ruvek e ma Jerusalem. ²⁷ Bä rha di märmär gem da iva rha rhualat toqoräkt inguna qoki rhäkmamär i arha lat iangärhäkt kärangätni iva rha rhualat na ngät. Rhoqoräkt dinguna ngakt bä ama Jentailqäna di sa rha rha ama modämne na ama qloqaqa rhi na ama Judaqäna di qosaqi mamär iva ama Jentailqäna rhit bon ama Judaqäna nagem mes nävät arhä mämägän. ²⁸ Näkt nga nasot i sa ngua sot nä rhangät täkt gua lat bä sa mamär sä rha nävät iangärhäkt ama matnärhäm na ama vänbon bä ba rha dä sa va ngua rhet sae

ma Spen näkt pa varhäm gua iska sae dä va ngua rhet sagem ngän. ²⁹ Dä nguät dräm i rhoqoräkt iva ngua rhet sagem ngän dä va ngua rhän gem ngän sa ama rhäqäp ngät na ne ama modämne nage† ma Kraiss.

³⁰ Gua ruavek, ngu nän ngän nävät au-rha Engeska ma Jisas ma Kraiss dä nävät ama Qloqaqa aa lavuqi iva ngän dair irhäm ngo sä gu qänäskänes iva ngäni nän sage ma Ngämuqa sävät a ngo. ³¹ Mamär iva ngäni nän ivakt iva märäs pät a ngo nämät ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt e ma Jerusalem dä qosaqi ivakt iva gu matnärhäm na ama vänbon bä bä ma Jerusalemgäna di mamär iva märmär ge ma Ngämuqa aa ruvek nävät a ngät. ³² Dä qosaqi va ngäni nän ivakt iva nävät ma Ngämuqa aa snängaqa di sa mamär iva ngua rhän sagem ngän sa ama märmärgem bä va rhoqoräkt dä sa va qale ngo ngu na ngän da ama mämaevät ama mär ngät angärharon. ³³ Mamär iva ma Ngämuqa qarakti i qät bon ut ta ama bulap diva qale qa gem ngän moe. Ngätki rhoqoräkt.

16

Ma Pol Qät Täk Na Aa Enge Na Ama Märmärgem

¹ Nguät tuqunäga vät a ngän sävät au-rha ruaqi ma Fibi qarakti i ama latki na qi bä ba ama qatnanaktpämda nae nämät ama värhäm e mät ama narimgi ma Senkria ² ivakt iva mamär iva ngäni ar sä qi mamär toqor ama qatnanaktpämda rhat dräm dat tualat näkt pa ngän datnärhäm gi na agirhong gärqärhongni i qit läk nani irhong nagem ngän inguna qi di sa qia matnärha ama rhäqäp na rha ama ruvek bä qosaqi sävät a ngo.

³ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem bä bä ma Prisila qi nä ma Akwila qarqiomni i ut moe ut tualat na ama lat bä bä ma Jisas ma Kraiss. ⁴ Bä iom di sa in däkmu na nas iva ini nöp ivakt iva in dumaiar ngo. Qaku sokt ngo i nguät tes ama mär sagem iom dap kosaqi ama qatnanaktpämda ama Jentailqäna mät arha

värhap di rhat tes ama mär sagem iom. ⁵ Näkt kosaqi va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem bä ba ama qatnanaktpämda qararhani i väspästämne na rha va ina vät.

Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem bä bä iaqäkt kärak i gua snäng bät a qa ma Epainetus kärak i qa er qa vodäm mes bä bä ma Kraiss e ma Esia.

⁶ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Maria qarakti i sa qia mualat masirhat bä ba ngän.

⁷ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Andronikus kä nä ma Junia qarqiomni i gua ruaikom ama Judaiom näkt mudu qale ngo ngu na iom ba ama tpäskiarharhäng. Iaiomäkt di ama ngangda rhat dräm a iom mamär bä qosaqi iom di ina er inät nanakt nä ma Kraiss näkt sä ngo.

⁸ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Ampliatus iaqäkt kärak i gua snäng bät a qa mäni ma Engeska.

⁹ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Urbanus iaqäkt kärak i gua ruaqa na qa qarakti i un moe un dualat bä bä ma Kraiss dä sage gua ruaqa qarakti i gua snäng bät a qa ma Stakis.

¹⁰ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Apeles iaqäkt kärak i sa sräp ka mäni ma Kraiss.

Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage iarhakt kärarhae i rha nämäni ma Aristobulus aa qarhae.

¹¹ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage gua ruaqa ama Judaqa ma Herodion.

Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage qararhani i rha nämäni ma Engeska qararhae i rha nämäni ma Narsisus aa qarhae.

¹² Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Engeska aa larhem ma Trifina qi nä ma Trifosa.

Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage qarakti i urha snäng bät a qi ma Persis kärakt i sa qia mualat masirhat bä bä ma Engeska.

† 15:29 nage Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. 'qärangätni i ngät dän nävät ama sameng ama mär ngät sävät'

¹³ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Rufus kâarakni i ama vit na qa ama latka na qa bä bä ma Engeska näkt kosaqi sage aa nanäk kâaraktni i sa qia mualat sä ngo bä ngäkt kre at toemga na ngo.

¹⁴ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Asinkritus näkt ma Flegon näkt ma Hermes näkt ma Patrobas näkt ma Hermas näkt ama qatnanaktpämda qâararhani i qale rha rhi na rha.

¹⁵ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Filologus näkt ma Julia näkt ma Nereus näkt aa lätki näkt ma Olimpas bä sävât ma Ngämuqa aa ruvek moe qâararhani i qale rha rhi na rha.

¹⁶ Ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem.*

Ama qatnanaktpämda moe mäni ma Kraiss nämât ama värhap tit ták na arha enge na ama märmärgem sagem ngän.

Ma Pol Aa Enge Ama Dängdängini Na Ngät

¹⁷ Nguat tugem ngän ma ama qrot iva ngänât nañäm särhäm mes nämât iarhakt kâararhae i rhat târanas na ama bänmât bä rhat tualat sa ama ruvek iva rhat tet daqule ma Ngämuqa. Inguna rhi su sävât kärqârhongni iva irhong ngät tu ama ngärhäqyige särha ama enge sävât ma Kraiss kârangättni i sa mudu ngän da ngät. Bä äkt i rhoqoräkt dä va ngäni ngingis mä rha

¹⁸ inguna iarhakt ama ruvek di qaku rhat tualat bä ba aurha Engeska ma Kraiss dap kinak tat tualat toqoräkt iva märmär ge arhä snängaqa maräkt. Näkt nävât arha enge na ama mäqänesäs dä nävât arha lat dä sa rhat täqâne dä mamär i rhi iras tä qâararhani i qaku qunäga vât a rha sä iarhakt ama ruvek arhä rhisu i ama iraski na ngät.

¹⁹ Sukt di angän mänari sävât ama sameng ama mär ngät di qunäga vât ama ruvek

moe sä ngät bä äkt iva märmär gem ngo nävât a ngän. Dap kosaqi nani a ngo masirhat iva qunäga vât a ngän i agi a lat di ama mär ngät ama lat dap kosaqi va qale ngän gläius na ama vu ngät ama lat.

²⁰ Bä va qorhäs iva ma Ngämuqa qâarakni i qät bon ut ta ama bulap kân gräs dä ma Sämga vä angäna qar angärha rem. Mamär iva qale aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa ñämsävâtki gem ngän.

²¹ Ma Timoti qâarakni i ngu na qa un dumat näkt ma Lusius näkt ma Jeson näkt ma Sosipater qâararhani i gua ruvek ama Judaqäna na rha rhit ták na arha enge na ama märmärgem sagem ngän.

²² Aingo ma Tertius† di ngut säm bä rhakt täkt ama abuk dä sa ngut ták nä gua enge na ama märmärgem mäni ma Engeska sagem ngän.

²³ Ma Gaius kâarakni i aingo di qale ngo va aa vâtka näkt kosaqi ama qatnanaktpämda moekt di rhat dräm bäspästämne na rha e väm ga di qät ták na aa enge na ama märmärgem sagem ngän.

Näkt kosaqi ma Erastus iaqäkt kâarak i qät lu vât ama mor äm ama värhäm angät ligär näkt aurha ruaqa ma Kwartus init ták nä ina enge na ama märmärgem sagem ngän.
²⁴ ‡

Ma Pol Aa Dängdängini Na Ngät Aa Nän

²⁵ Rhäkt di mamär iva ama ansäs sagem ga iaqäkt kâarak i mamär vât a qa iva qä sämaqrot na ngän nävât gu sameng ama mär ngät sävât ma Jisas ma Kraiss kârangättni i varhäm ama engätki sävât kärqârhong iva irhong ngä rhän nasot kârangättni i ma Ngämuqa sa qaku qa muqunäga sä irhong mudu inamäk bä sarhäkt. ²⁶ Sukt di sa rhäkt di ma Ngämuqa ama sok täm ga qa muqunäga sä irhong sävât ma Kraiss nävât aa vämginarha arha enge qârangättni i sa rha säm a ngät ivakt iva qunäga vât ama ruvek nävât ama ivärhimek moe sä irhong

* **16:16** Ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem. Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävât a ne nävât ama lat kârangättni iva ngäni vop pa angäna sdäm gane. † **16:22** Aingo ma Tertius Ma Tertius ka säm ama enge bä rhakt täkt ama abuk sukt di ama enge di ma Pol aa enge qârangättni i qa sameng na ngät bä ma Tertius bä ma Tertius ka säm a ngät pämi gi. ‡ **16:24** Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. 'Mamär iva ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa ñämsävâtki di qali qi gem ngän moe. Ngätki rhoqoräkt.'

bä va rhat nanakt näkt pa rhat tet parhäm irhong. ²⁷ Bä äkt i nävät ma Jisas ma Krai diva urhit bon da ama murhämeska vasägos sage ma Ngämuqa qäarakni i sokt ka sa ama mädräm ama mär ngät mamär. Ngätki rhoqoräkt.

Ma Koringäna 1

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Korin.

Arhani sa rha män ge ma Pol sa ama enge sävät ama gulänği na ama qatnanaktpämda e ma Korin i ama lat na ama qavatka di masirhat na ngät mänguräp mä rha. Dap arhani sa rha män sä ama snanbät maos maos. Ama Narhuir Qi Ama Abuk Sage Ama Koringäna di qiat tuvät pät tam dächt ama unbam. Ma Pol qa säm ivakt iva qä rhodräp ama Koringäna dä qosaqi va qa rhumamär nä iaväkt ama qäväläp pät arhä iar qärqap i qaku maräkt na ap. Qat turäkt täm da sävät ama lat toqortäqyia, ama matmät mänguräp mä rha dä ama lat na ama qavatka dä iomäkt i sa rhat tu ne va ama muräkt da ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt arhä saqong dä arha lat kärangätni i qaku maräkt na ngät sävät ma Engeska aa Tmäski dä ama iraski na ngät ama rhisu sävät iomäkt i ma Kraiskaa märanas nämät ama tñäpki dä ama vānbon iva bä ba ama qatnanaktpämda e ma Jerusalem.

Ama märän gārangätni i ngät dān dä iangärhäkt ama lat angärha ron sävät ama Koringäna di qosaqi ngät dān sävät ama qatnanaktpämda rhäkt bä äkt i rhakt täkt ama abuk di qosaqi qiat turäkt täm ut täkt. Angät ama märän sae di rhoqor iomäkt i qaku ama sräp ama ruvek mäni arhä qatnanakt dä qaku sävetka qat mair ma ama grot dä ama vu da arhani arha ron sävät arhani dä ama märän nga e mänguräp ama ngärhaegurhini näkt ama qatnanaktpämda di qaku rhat tualat mamär nä ama vānbon nage ama Qloqaqa.

Ama Qäväläp Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-9)

Ama Matmät Mänguräp Ama Qatnanaktpämda (1:10-4:21)

Angätni Ama Qatnanaktpämda E Ma Korin Arha Lat Di Qaku Ama Räkt Ngät (5-6)

Ama Rhisu Sävät Ama Ngärhaegurhini (7)

Sävät Angätni Ama Lat Kärangätni Ivar Maräkt Iva Rhat Tualat Na Ngät Ura Qaku (8-11:1)

Ama Rhisu Sävät Ama Ansäs Mänguräp Ama Qatnanaktpämda (11:2-14)

Ama Rhisu Sävät Iomäkt I Ama Näpta Rhat Täranas Nämät Ama Tñäpki (15)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (16)

Ma Pol Qa Säam Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Korin

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol qarak i sa ma Ngämuqa qa mes ka varhäm aa snängaqa ivakt iva ma Jisas ma Kraiskaa ngangga na qa näkt sävät aurha ruaqa ma Sostenes.

² Dä ngut säm sävät a ngän ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa e mät ama värhäm ama mor äm ma Korin, aingän gärrarhae i sa ma Ngämuqa qa arñis na ngän sagem mes nävät ma Jisas ma Kraiskaa qosaqi qa mes ngän ivakt iva ngän dān i aa ruvek ama qumärqumärta na ngän. Ngut säm sävät a ngän ngän nä iarhakt kärarhae moe vät ama ivärhimek moe qärqämekni i rhi nagukt na aurha Engeska ma Jisas ma Kraiskaa ngärhipki i arha Engeska na qa qarakni i qosaqi aiut aurha Engeska.

³ Mamär iva ama nāmsävätki qi na ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa aut mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiskaa.

Ma Pol Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa Nävät A Rha

⁴ Nguat tes ama mär sage gu Ngämuqa vasägos nävät a ngän inguna nävät ma Ngämuqa aa nāmsävätki qaraktni i sa qa von ngän dām gi nävät ma Jisas ma Kraiskaa ⁵ inguna sa ma Ngämuqa qa matnärhäm ngän mamär vät angän gloqaqa i vät angäna enge moe dä vät angän mädräm moe. ⁶ Rhoqor täkt di ngät toqor ama sameng ama mär ngät sävät ma Jisas kärangätni i rhäkt di sa ngä mu angät släqyige vät a nas mänguräp mä ngän ⁷ ivakt iva mamär na ngän na ama qloqaqa na ngät ama vānbon moe rhoqoräkt i sa qale ngän nani ama qäväläm gärqomni iva evär da aurha Engeska ma Jisas ma Kraiskaa bä va ama ruvek moe rhi lu qa. ⁸ Näkt pa

qosaqi qä sämaqrot na ngän bä dängdäng bät ama tpäsini ivakt iva qaku ngäni rha ama rhäksärhäm bät guani angät tpäs pät ama qunäga qäarakni iva aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss ka rhatnävämne na ama ruvek. ⁹ Ma Ngämuqa di qoki mamär vät a ut iva ut nanakt na qa sä iarhongäkt moe iaqäkt karak i sa qa mes ngän ivakt iva västämne na ngän ngän na aa emga ma Jisas ma Kraiss aurha Engeska bä va qale ngän i angäna ruavek na ne ngän na qa.

Ama Bäñmät Mänguräp Ama Qatnanak-tpämda

¹⁰ Gua ruavek, rhäkt di ngu nän ngän ma ama qrot nävät aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa ngärhipki iva ngän moe di sägäni na ngän dap pa qale qale anga bäñmät mänguräp mä ngän dap kinak pa sägäni na ngän sa ama sägäk ama snängaqa dä ama sägängät ama muräkt. ¹¹ Gua ruavek, toqoräkt dinguna ama enge na ama muqunäga bä ba ngo nage ma Kloe arha ruvek i aingän di angäna engirhong nagem ne. ¹² Ama rharimini qäraqäni i ngua märhamän doqoräkt dinguna arhani nävät a ngän di rhi qoar i, “Aiut di nage ma Pol” dap arhani di rhi qoar i, “Aiut di nage ma Apolos” dap arhani di rhi qoar i “Aiut di nage ma Sefas*” dap arhani di rhi qoar i, “Aiut di nage ma Kraiss.”

¹³ Nga ma Kraiss di qa matmät na nas? Nga rha edämsäs pät ma Pol mäni ama sämänanamuqa sädaver mä ngän? Ura nga sa rha baptais pät a ngän nävät ma Pol aa ngärhipki? ¹⁴ Nguat tes ama mär sage ma Ngämuqa i sa qaku ngua baptais pät aung nävät a ngän dap sokt ma Krispus kä nä ma Gaius ¹⁵ ivakt iva qaku aung gä naqoar i qa di sa qa rha ama baptais nävät gu ngärhipki. ¹⁶ Näkt kosaqi ngua baptais pät ama ruvek näp ma Stefanas aa vätka näkt kaku nguät dräm i sa ngua baptais pät guavek sae ura qaku? ¹⁷ Inguna qaku ma Kraiss ka rhäk na ngo ivakt iva ngu baptais pät ama ruvek dap kinak pa ngu sameng na ama sameng ama mär ngät. Dä va qaku ngu nasameng barhäm ama mädräm da ama

ruvek arha enge i varis ngäkt dä va ma Kraiss aa tñäpki mäni ama sämänanamuqa diva ama mäñmäñini na qi.

Ma Kraiss Di Ma Ngämuqa Aa Qrot Dä Aa Mädräm Ama Mär Ngät

¹⁸ Ama sameng sävät ama sämänanamuqa di ge iarhakt kärerhae i mavamava na rha nage arha vuirhong di ngät toqor ama sameng gärangätni i ngät dän nage ama dädan da ama ruvek dap gem ut aiut kärerhae i sa ma Ngämuqa qat tumaiar ut di iangärhäkt ama sameng di nak aa qrot na ngät. ¹⁹ Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqya,

“Va ngu slava na ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät arhä mädräm dä va ngua rhualat sa ama ruvek kärerhani i qunäga vät a rha iva qaku mamär iva qunäga vät a rha.”

²⁰ Ngu lu iaqäkt ka qoe qäarak i aa mädräm ama mär ngät? Ngu lu qäarak ka qoe i qa di ama mädräm ga sä ma Ngämuqa aa Muräkt? Ngu lu iaqäkt ka qoe qäarak i mamär vät a qa iva qat tamän mamär na ama enge qärangätni i ngät toqor ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät arha enge? Nga sa qaku ma Ngämuqa qa mualat sa ama mädräm ama mär ngät narhe nämäni ama ivätki bä ngä män i ngät toqor ama dädan da ama ruvek arhä mädräm?

²¹ Inguna nävät ma Ngämuqa aa mädräm ama mär ngät dä sa qaku qunäga vät ama ruvek nämäni ama ivätki sä qa nävät arhä mädräm maräkt dap kinak märmar gem ga iva qa rhualat iva nävät iangärhäkt aut sameng gärangät i ngät toqor ama dädända arha enge dä iarhakt ama ruvek arhä saqong diva iarhakt kärerhae i rhat nanakt nä ma Kraiss diva ngä rhumaiar ta. ²² Ama Judaqäna di nani a rha na ama muqunän dap ama Grikkäna di nani a rha na ama mädräm ama mär ngät ²³ sokt di aut sameng sävät ma Kraiss aa tñäpki mäni ama sämänanamuqa di vläktpläkt sa ama Judaqäna vät angärha rhäng dä ngät di ngät toqor ama sameng gärangätni i

* **1:12** ma Sefas Rhäkt täkt ama ngärhipki di at tarimini na ama enge ama Aramaik di ama duiqa. Ma Pita di qosaqi ama sägäni nä ini ama rharimini na ama Grikkäna arha enge rhoqoräkt. Ma Pol qat dräm gat tes ma Pita i ma Sefas pa angätni aa abukkina.

ngät dän nage ama dädän da ama ruvek da ama Jentailqäna arhä saqong. ²⁴ Sökt di ma Krai di ma Ngämuqa aa qrot dä aa mädräm ama mär ngät bä bä iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa mes ta sagem mes kärarhani i rha nämäni ama Judaqäna dä qosaqi qararhani i rha nämäni ama Grikkäna. ²⁵ Inguna ma Ngämuqa aa lat kärangätni i ama ruvek tat tu arhä snäng i ngät di ama dädän ga ama ruqa aa lat di nak iangärhäkt ama lat di ngä vit pa ama ruvek arhä mädräm ama mär ngät angät tpäs. Dä qäqi ma Ngämuqa aa anga qrot ama gaini na ngät di qoki as ngä vit pa ama ruvek arhä qrot angät tpäs.

²⁶ Gua ruavek, mamär iva ngän du angän snäng sävät ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa mes ngän ivakt iva aa es na ngän. Rhoqoräkt di qaku ama rhäqäp na rha nävät a ngän di ama mädräm da na ngän da ama ruvek nämäni ama ivätki arhä saqong bä qaku ama rhäqäp na rha nävät a ngän di ama qrot ta mamär dä qaku ama rhäqäp na rha nävät a ngän di arhä mamäkkäna di ama moräs na rha mamär. ²⁷ Sökt di ma Ngämuqa sa qa armeng dä iarhongäkt kärqärhong i ge ama ruvek di ama dädän da ama ruvek arhä qarhong ivakt iva qä sämäqlu na ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät. Dä qosaqi qa armeng dä qarqärhongni i qaku irhong angärha anga qrot masirhat ivakt iva qä sämäqlu nä iarhakt kärarhae i ama qrot ta.

²⁸ Näkt ka di sa qa armeng dä iarhongäkt kärqärhong i ama ruvek nämäni ama ivätki di rhat nañäm mane nä irhong ngä nä qarqärhongni i rha di ama vu da arha ron sävät irhong näkt sävät kärqärhongni i sa qaku mamär vät guani nä irhong mäni ama ivätki ivakt iva qä slava nä iarhakt mas kärarhae i ama ruvek nämäni ama ivätki di rhat tu arhä snäng i iarhakt di ama moräs na rha mamär. ²⁹ Sa qa mualat toqoräkt divakt iva qaku mamär iva aung gä nasek sä nas dä ma Ngämuqa aa saqong. ³⁰ Qa di ama rharebäm sa angäna iar mäni ma Jisas ma Krai kärakni i sa ma Ngämuqa qa mualat sä qa iva nävät a qa diva ma Ngämuqa qät kyiradeng na aurha vuirhong

dä va qät bon ut ta ama mädräm ama mär ngät dä qosaqi va qat tualat sä ut iva u rhän i ama qumärqumärta na ut mamär näkt ka rhäksasot a ut ³¹ ivakt iva rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa enge qarangätni i sa rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia, “Auge qaräc i nani a qa iva qat tamän bät ama enge na ama ansänas di mamär iva qä nän sä ma Engeska.”

2

Ma Pol Qä Sameng Sävat Ma Krai Kärakni I Sa Rha Edämsäs Pät A Qa Mäni Ama Sämananamuqa

¹ Gua ruavek, toqoräkt i ngua män sagem ngän bä ngua sameng ba ngän nä ma Ngämuqa aa enge qarangätni i rhäkt di sa qa muqunäga sä ngät* dä sa qaku nguat tamän bät ama enge qarangätni i ngät toqor ama mädräm da arha enge. ² Inguna mäqi rhoqoräkt i sa qale ngo mänguräp mä ngän dä sa ngua mu gu snäng iva qale ngu natmärhamän saqi as sävät guani dap kinak pa sökt sävät ma Jisas ma Krai bä va sökt nguat tamän sävät a qa i sa rha edämsäs pät a qa mäni ama sämananamuqa.

³ Bä rhoqoräkt i ngua män sagem ngän di sä nas i qaku gua anga qrot masirhat dä ngut len dä värvar vät a ngo. ⁴ Näkt gua enge dä gu sameng di sa qaku nguat tamän na ama enge qarangätni i ngät toqor ama mädräm da arha enge dap kinak sa ngur qur a ngän da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä rha ama qrot ⁵ ivakt iva angän gatnanakt diva qaku qale ngät pät ama ruvek arhä mädräm dap kinak pa qale ngät pät ma Ngämuqa aa qrot.

Ama Mädräm Ama Mär Ngät Nage Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa

⁶ Sökt di mänguräp iarhakt kärarhae i sa rha sräp mäni ama qatnanakt sämäni ma Ngämuqa dä sa ut tamän bät ama mädräm ama mär ngät. Rhangät täkt ama mädräm ama mär ngät di qaku ngät nage ama mädräm da ama ruvek ura nage ama narhoerta nämäni rhäni rhäkt ama rhodämini iarhakt kärarhae i mänaris iva qäbäs na rha. ⁷ Dap kinak ut tamän bät

* 2:1 ma Ngämuqa aa enge qarangätni i rhäkt di sa qa muqunäga sä ngät Ura ‘ama sameng ama mär ngät’

ma Ngämuqa aa mädräm ama mär ngät kärangätni i mudu ama ngaip ngät bä rhäkt di sa qat tuqunäga sä ngät. Iangärhäkt ama mädräm di mudu rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa säm ama ivätki dä sa qa muräkt iva bä ba aut murhämeska na ngät. ⁸ Qaku guavek nävät ama narhoerta nämäni rhäni rhäkt ama rhodämini di sa qunäga vät a rha sä iangärhäkt ama mädräm inguna ngakt bä vadi mai rhoqoräkt dä vadi mai qaku rhi naedämsäs pät ma Engeska na ama murhämeska mäni ama sämānanamuqa. ⁹ Sukt diva mamär iva vuk pät a ut nä ma Ngämuqa aa enge qarangätni i sa rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

“Agirhong gärqärhongni i sa qaku ama saqong ngä lu irhong bä qop kaku ama sdäm ngä nari irhong
bä qosaqi qaku irhong ngä män bät
ama ruvek arhä mädräm
di irhongäkt di ma Ngämuqa sa qa
rhäkmü nä irhong bä bä iarhakt
kärarhae i arha snäng bät a qa.”

¹⁰ Bä nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä sa ma Ngämuqa qat tuqunäga sä rhärhong däkt bä ba ut. Inguna ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qät kyarmät nä irhongäkt moe bä qäqi sävät ma Ngämuqa aa snängaqa ama ngaip ka. ¹¹ Inguna ama ruqa aa qloqaqa di sukt ka qat dräm gärqärhongni i iaqäkt ka ruqa qat tu aa snäng bät irhong. Di rhoqorne i sukt ma Ngämuqa aa Qloqaqa di qat dräm gärqärhongni i ma Ngämuqa qat tu aa snäng bät irhong. ¹² Bä rhäkt di aiut di sa qaku ut ta ama qloqaqa nämäni ama ivätki dap kinak ut ta ama Qloqaqa qaräknü i qa nage ma Ngämuqa ivakt iva mamär iva qunäga vät a ut sä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa von ut täm irhong.

¹³ Näkt ut tamän bät tärhong däkt na ama enge qarangätni i qaku ngät dän nävät ama ruvek arhä mädräm ama mär ngät dap kinak ngät dän di nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. Bä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qät täväktsäs sävät ama engäktki käräktni i ama qloqaqa na qi bä bä iarhakt kärarhae i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä rhoer nanokt ta.

¹⁴ Dap iarhakt kärarhae i qaku ama qatnanaktpämda di sa qaku rhi nata iarhongäkt kärqärhong i irhong nage ma Ngämuqa aa Qloqaqa inguna iarhongäkt di adädän da sä irhong. Bä qaku mamär iva qunäga vät a rha sä irhong inguna sukt mamär vät iarhakt kärarhae i qale ma Ngämuqa aa Qloqaqa väm da di mamär iva ama Qloqaqa qät tuqunäga sä irhong bä ba rha. ¹⁵ Dap iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qa e väm da di sa mamär iva rhat lu iarhongäkt moe qarqärhong i irhong ngät dän nagem ga i ama vit nä irhong doqoräkt. Dap kaku aung gäarakni i qaku ma Ngämuqa aa Qloqaqa qa e väm ga di mamär iva qunäga vät a qa mamär sä iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qä rhoer nanokt ta.

¹⁶ Akni nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di sa qa säm doqortäqyia,

“Inguna ngu lu auge di sa qunäga vät a qa
sä ma Engeska aa snängaqa
ivakt iva qat turäkt bä ba qa iva qat
tualat toqoräkt?”

Sukt di sa qunäga vät a ut sä ma Kraisa aa snängaqa.

3

Ama Matmät Ge Ama Qatnanaktpämda Nae Ma Korin

¹ Gua ruavek, mäqi rhoqoräkt i sa qale ngo gem ngän di qaku mamär vät a ngo iva nguät tamän särhäm ngän doqor ama ruvek kärarhani i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä rhoer nanokt ta mamär. Dap kinak nguät tamän särhäm ngän di rhoqor ama ruvek kärarhani i ama släqyige ngät turäkt bä ba rha qararhani i vät angän gatnanakt di as ama qokoqirhong na ngän.

² Sa ngua von ngän da ama qämuqa na ngät ama tmäs dap kaku ngua von ngän da ama tmäs kärangätni i ama qrot ngät inguna as kaku mamär vät a ngän iva ngän däs ama qrot ngät ama tmäs. Bä qäqi rhäkt di as kaku ngän däkmü na nas ³ inguna rhäkt di as ama släqyige ngät turäkt bä ba ngän. Inguna rhoqoräkt i as ama vu da angäna ron sävät arhani ama ruvek dä ngän damängus pät a ne di as ama släqyige

ngät turäkt bä ba ngän bä ngän di ngän dualat toqor ama ruvek kärarhani i qaku ama qatnanaktpämda na rha.

⁴ Bä qosaqi ngakt bä akni nävät a ngän di qä qoar i, “Aingo nage ma Pol” dä qosaqi akni qä qoar i, “Aingo nage ma Apolos” dä sa nga qaku ama släqyige ngät turäkt bä ba ngän doqoräkt? ⁵ Näkt ngän du angän snäng mamär i ma Apolos di auge iaqäkt. Bä aingo ma Pol di auge na ngo? Aiun di sa ma Engeska qa von un da aa lat ivakt iva un dualat na ngät bä nävät iangärhäkt auna lat dä sa ngän män i ama qatnanaktpämda na ngän. ⁶ Aingo di sa ngua qutnanokt ama tmäs näkt ma Apolos ka rhor täm ngät sokt di ma Ngämuqa qa von ngät ta ama irhirqi. ⁷ Dap iaqäkt kärak i sa qät kutnanokt dä qosaqi qaräkt i qät tor ta ama tmäs di nak kaku ama moräs na iom dap sokt ma Ngämuqa maräkt kärakni i qät bon da ama irhirqi di ama moräs na qa. ⁸ Iaäkt kärak i qät kutnanokt kä nä qaräkt i qät tor ta ama tmäs di in moe di ama sägiom na iom sä in snängaqa sävät ina lat näkt pa in moe asägäk asägäk diva ini rha ama rhitsek parhäm gärangätni ama lat i in dualat na ngät. ⁹ Inguna aiun di ma Ngämuqa aa larhiom na un gärqiomni i un na qa ut tualat dap aingän di aa erhäs dä aa vätki na ngän.

¹⁰ Varhäm ma Ngämuqa aa nämsävätki qaräktni i sa qa von ngo rhäm gi bä rhoqor ama ruqa qaräkt i qat dräm mamär iva qät täk pät ama vät dä sa ngua mualat na ama vätki arha ribit näkt sa akni ama ruqa qät täk pät ama vätki rhävit mänsäng nävä it angärha rhäng. Asägäk asägäk ama ruqa qaräkt i qät täk pät a qi di qoki mamär iva qät lu mamär i qät täk pät a qi rhoqor mäniäkt. ¹¹ Inguna saqi as pa qaku aung gä namualat nä guait anga vätki arha ribit sañis nä irhäkt kärqit i sa ma Ngämuqa qa mualat na it kärqit i it di ma Jisas ma Kräis. ¹² Näkt ngakt bä guavek anga ruvek di rhit täk pät ama vätki vät irhäkt ama vätki arha ribit angärha rhäng di na anga gol ura na anga silva ura na anga dui qarangätni i masirhat na ama ligär vät a ngät ura na anga ngämung ura na anga qävakt ura na anga egat angärha släp ¹³ diva iarhakt ama ruvek arha lat diva ama mudäbäs ngärhi siqut na ngät bä va

äs ngärhi sameng sävät a ngät i agi a lat na ngät toqoräkt pät ama qunäga qaräktni iva ma Ngämuqa qa rhatnävmne na ama ruvek. ¹⁴ Näkt ngakt bä aung aa anga lat toqoräkt di nasot dä sa qaku qäbäs na ngät inguna iaqäkt ama ruqa di qa rhäk pät ama vätki nä guani qarqäni i qaku mamär vät ini iva ini ngä rhäng dä va qä rha ama rhitsek pät angät tpäs. ¹⁵ Dap ngakt bä aa lat di ngä mang bä rhäksot dä sa iaqäkt ama ruqa diva qaku rhi nasek mä qa bä iaqäkt ama ruqa diva ma Ngämuqa qa rhumaiar qa sokt diva rhoqor qre i sa rha arvät däm ga nämät ama mudäbäs.

¹⁶ Nga qaku ngänät dräm i aingän di ma Ngämuqa aa vätki na ngän näkt ma Ngämuqa aa Qloqaqa di qale qa väm ngän? ¹⁷ Ngakt bä nga aung gä slava nä ma Ngämuqa aa vätki dä sa ma Ngämuqa va qä slava nä iaqäkt ama ruqa mas. Inguna ma Ngämuqa aa vätki di ama qumärqumär qi mamär näkt iaqyäkt ama vätki di aingän.

¹⁸ Qale ngän nairas täm mes. Ngakt bä ngän du angän snäng i ama mädrämna na ngän bät täni rhäkt ama rhodämini dä sa mamär iva ngän dän i ama dädända na ngän da ama ruvek nämäni ama ivätki arhä saqong ivakt iva rhoqoräkt dä sa va ngän dän i ama mädrämna na ngän. ¹⁹ Inguna ama ruvek nämäni rhakt täkt ama ivätki arhä mädräm ama mär ngät di ge ma Ngämuqa di ama dädän da ama ruvek arhä mädräm. Sa ut dräm doqoräkt inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqya,

“Iarhakt kärarhae i rhat tu arhä snäng i ama mädrämna na rha di ma Ngämuqa qat tusar na arhä muräkt nä qarangätni arha lat i qaku ama räkt ngät.”

²⁰ Näkt kosaqi aa enge di ngät tamän doqortäqya,

“Ma Engeska qat dräm ama mädrämna arhä snängaqa i iaqäkt arhä snängaqa di qaku mamär vät guani na qa.”

²¹ Bä äkt iva qale aung gä natmärhamän i qä natmair na aung anga ruqa inguna iarhongäkt moe di bä ba ngän nä irhong

²² i bā ba ngān nā ma Pol dā ma Apolos dā ma Sefas dā ama ivätki dā ama iar dā ama tñäpki dā iarhongäkt kärqārhong i irhong ngät tārānas täkt dā iarhongäkt kärqārhong iva as irhong ngā rhāranas mugas di iarhongäkt moe di irhong bā ba ngān. ²³ Bā ngān di ngān bā bā ma Kraiis dā ma Kraiis di qa bā bā ma Ngāmuqa.

4

Ma Ngāmuqa Aa Ngangda Arha Lat

¹ Mamār iva ngānāt lu un i aiun di ama larhiom bā ma Kraiis aa rem bā aiun di sa ma Ngāmuqa qa von un da ama lat ivakt iva uni sameng sävāt ama engätki qāraktni i rhäkt di sa qat tuqunāga sä qi. ² Näkt iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama lat bā ba akni ama ruqa di iarhakt di iaqäkt ama ruqa di vadi va mamār iva qat nanakt na rha sa aa lat. ³ Sökt di ama gaini ianiäkt mamār gem ngo rhoqoräkt iva aingän ngān datnävämne na ngo ura anga ruvek arhä muräkt pa ngā rhatnävämne na ngo. Aingo di qäqi qaku nguat tatnävämne na nas. ⁴ Qaku nguat dräm nā guani qārquāni i sa ngua mualat nā ini qārquāni i qaku maräkt sökt di iomäkt maräkt di qaku äm ngārhi sameng mamār i aingo di ama rätkka na ngo. Qoki ma Engeska di qārakni iva qa qa rhatnävämne na ngo. ⁵ Bā äkt iva qale ngān datnävämne nā guavek as toqoräkt pa ama qäväläm angät kamäs kärqom iva ma Engeska qa rhän. Ma Engeska diva qa rhuqunāga sä iarhongäkt kärqārhong i rhäkt di irhong ngā ngaip pa ama bāngangit angät tpäs dā va qa rhuqunāga sä qārquārhongni i ama ruvek tat tu arhä snäng sävāt irhong. Näkt päti iomäkt ama qäväläm dā ama ruvek moe asägäk asägäk diva rhi rha ama enge na ama ansäs nävāt aa lat.

⁶ Gua ruavek, tārhong däkt moe qārquārhong i sa ngua märhamän särhäm ngān nā irhong di sa ngua mu nas ngu nā ma Apolos i ama siqutki na un ivakt iva qunāga vät a ngān i varis ngān namualat nā guani sañis na ama enge qarangättni i sa rha sām a ngät. Näkt paris kaku ngān natmet parhäm iangärhäkt ama enge bā va ngānit sek sa akni ama narhoerqa dap kaku ngānit kutdrir sage akni. ⁷ Inguna

ngu lu auge qat lu guani qarqāni i ini nga e gem ngān bā ama vit na ngān bāt arhani ama ruvek arhä vās nävāt ini? Ngu lu agirhong nga e gem ngān di qaku ngān da irhong nage ma Ngāmuqa? Ngäkt bā qa von ngān dā iarhongäkt dā ngu lu mäniekt bā va ngānit sek sä nas toqor qre i sa qaku ngān da irhong? ⁸ Ngäkt kre aingän di ngān du angän snäng i nak sa iarhongäkt moe qarqārhong i ngānit läk nani irhong di sa irhong nga e gem ngān bā qosaqi mämägän sä ngān bāt angāna iar na ama qloqaqa. Bā qosaqi ngäkt kre sa ngān män i ama vitnarha na ngān sañis na ut. Mai mamār iva ngān dän i ama vitnarha na ngān maengätki ivakt iva aiut di mamār vät a ut iva qosaqi ut turäkt ut na ngān.

⁹ Inguna nguat tu gu snäng i ma Ngāmuqa sa qa mu ut i ama dängdängininarha na ut mamār i ngäkt kre sa rha mair na ut pa ama muräkt ivakt iva rhi veng ut. Bā sa ut män i ani qarqāni iva ama ruvek moe vät ama ivätki rhi na ama enselqāna rhat lu ini. ¹⁰ Ngäkt kre sa ut män i ama dädända na ut inguna ut tualat bā bā ma Kraiis dap aingän di sa qale ngān mäni ma Kraiis dā ngān du angän snäng i ama mädrämna na ngān. Bā qosaqi aiut di qaku aurha anga qrot masirhat dap aingän di sa ngān du angän snäng i ngān di angän grot masirhat. Bā aingän di ama ruvek tit kutdrir sagem ngān masirhat dap aiut di qaku rhit kutdrir sagem ut. ¹¹ Mudu inamäk bā äkt bā sarhäkt sävāt tom däkt ama qäväläm di aiut di anoeng mä ut dā aqäsäk ut dā ut don mät ama boi qarangättni i qaku ama mär ngät dā ama ruvek ti arhäktgyäm sä ut dā qaku aurha anga vät ¹² dā ut tualat masirhat na au rhäkt ivakt iva mamārmamār vät a ut. Bā nga rhoqoräkt i ama ruvek ti sangäm na ut mavängam na arha enge ama vu ngät dā sa urhi nän ma Ngāmuqa iva qat dodämne na rha. Bā nga rhoqoräkt i rhi slava na ut na arha lat ama vu ngät dā mänadin bāt a ut dap urhit ta ama märän. ¹³ Dā rhoqoräkt i rhat tamän mava na ut dā sa ut tamän särhäm da mamār na ama enge ama mär ngät. Ut di sa ut män doqor ama ruvek arhä qlanäng bā rhäkt di sa qali lut toqor iarhongäkt moekt nämäni ama ivätki

qärqärhong i ama vu irhong mamär da ama ruvek arhä saqong.

Ma Pol Nani A Qa Iva Ama Koringäna Rhi Väs Aa Lat Angärha Rhäng

¹⁴ Qaku ngut säm iangärhäkt ama enge ivakt iva ngä rhäqäne sä ngän bä aqlus pät a ngän dap kinak pakt iva ngärhi rhon sävät a ngän inguna aingän di ngua es na ngän gärrarhani i gua snäng bät a ngän masirhat. ¹⁵ Inguna näma dä äkt bä aingän di angän anga ngärhäqyisem anga tausengäna na anga ruvek kärerhani i rhit lu vät a ngän sa angän gatnanakt sämäni ma Kraissokt di qaku angän anga mamäkkäna masirhat. Bä nävät ma Jisas aa lat kärerangätni i nga e gem ngo dä sa ngua män i angän mamäk nävät ama sameng ama mär ngät. ¹⁶ Bä äkt i ngu nän ngän ma ama qrot iva ngän det parhäm ma Kraiss aa iar iva ngän doqor ngo. ¹⁷ Bä nävät täni rhäkt ama rharimini dä ngua rhäk nä ma Timoti sagem ngän gäarakni i qat dräm gat tet mamär varhäm gua enge dä ngua emga na qa qärak i gua snäng bät a qa masirhat mäni ma Kraiss. Sa ngua rhäk na qa sagem ngän ivakt iva qä vuk pät a ngän nä gua iar mäni ma Kraiss kärerangätni i nguat dräm ngu su na ngät ge ama qatnanaktpämda mät ama värhap moe.

¹⁸ Sokt di arhani nävät a ngän di rhat tair na nas i rhat tu arhä snäng iva qaku ngu namän sagem ngän. ¹⁹ Sokt di va qaku qale qale dap kinak pa ngua rhet sagem ngän gre i varhäm ma Engeska aa snängaqa bä va qaku ngu narha iarhakt kärerhae i rhat tair na nas sa arha enge dap kinak pa ngu räbät mamär närha arhä qrot. ²⁰ Inguna ma Ngämuqa aa Muräktpäm di qaku sokt na ama enge dap na ama qrot. ²¹ Ngu lu nani a ngän iva ngua rhualat na agiqa? Nga nani a ngän iva ngua rhet sagem ngän sa ama vugurqa ura sa ama lavuqi bä va ngua rhualat sä ngän mamär?

5

Ama Qavatka Di Qä Slava Na Ama Qatnanaktpämda

¹ Sa ngua nari ama sameng gärerangätni i ama qavatka di qa e mänguröp mä ngän. Näkt iaqäkt ama qavatka di qa met e na

ama qavatka qärakni i ama ruvek kärerhani i qaku rhat nanakt tat tualat na qa inguna rhäkt di sa ngua nari i ama ruqa di qat tas kä na aa mam aa egutki. ² Sokt di ngän di nak ngän dair na nas. Bä mai mamär iva aingän di nak airäs ngän bä va ngäni qutmäs a qa nae nä mänguröp mä ngän.

³ Inguna ngätki i qaku qale ngo gem ngän sokt di vät ama qloqaqa di sa ngua e gem ngän bä rhoqoräkt i ngäkt kre qale ngo gem ngän dä sa ngua rhares iva ngäni sangäm nä iaqäkt kärak i qa mualat toqoräkt. ⁴ Bä nga rhoqoräkt i sa västämne na ngän nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki näkt gu qloqaqa di qale qa gem ngän i nä ma Engeska ma Jisas aa qrot ⁵ dä sa va ngäni von dä iaqäkt ama ruqa bä bä ma Sämgä ivakt iva qä slava nä iaqäkt ama ruqa aa släqyige ivakt iva aa qloqaqa di mamär iva ma Ngämuqa qa rhumaiar qa vät ama qunäga qärakni iva evär dä ma Engeska.

⁶ Rhoqoräkt i ngän dair na nas di qaku ama mär toqoräkt. Nga qaku ngänät dräm i ama gaini ama yisini diva ini ngä rhualat sa ama bret moe bä va rip däm ga? ⁷ Mamär iva ngäni qumär sa ama mru qi ama yis nae ivakt iva ngän dän i ama iaräs na qa ama bret kärakni i qaku anga yis päm ga. Sa nguat dräm i aingän di nak ngän doqoräkt inguna ma Kraiss kärakni i aurha sipsip ama rhoem ga na qa bä ba ama tmäski ma Pasova di sa qa män i ama vodämes sage ma Ngämuqa sädaver mä ut. ⁸ Bä äkt i rhäkt di mamär iva märmär gem ut bä ut tuqunän bät ama tmäski na ama bretkäna qärerangätni i qaku anga yis päm ngät na ama engätki dä sokt na ama räkt ngät ama lat i rhoqor qre i ut täs ama bretkäna qärerangätni i qaku anga yis päm ngät. Dap pa qaku ngän duqunän bät a qi na ama bretkäna qärerangätni i ama yis nga e väm ngät kärerangätni i ama lat ama vu ngät maos maos.

Ma Ngämuqa Va Qa Rhatnävmne Nä Iarhakt Kärerhae I Rhat Tualat Na Ama Qavatka

⁹ Sa ngua säm bä gua abuk ama narhuir qi sävät a ngän iva qale väspästämne na ngän ngän na ama ruvek kärerhani i rhat

tualat na ama qavatka. ¹⁰ Sukt di rhäkt di qaku ngu qoar iva qale väspästämne na ngän ngän na ama ruvek nämäni rhakt täkt ama ivätki qärrarhani i rhat tualat na ama qavatka ura qärrarhani i nani a rha nä guarhong masirhat bä ba nas ura qärrarhani i rhi iras ta arhani ivakt iva rhit ta ama ligär ura qärrarhani i rhi nän da arhä quum sä nas sävät arhongni dap kaku sävät ma Ngämuqa inguna ngakt bä rhoqoräkt dä vadi va mamär iva ngän det daqule ama ivätki. ¹¹ Dap kinak täkt di ngut säm sävät a ngän diva qale väspästämne na ngän ngän na aung gäarakni i qä qoar i ama qatnanaktpämga na qa sukt di nak iaqäkt di qat tualat na ama qavatka ura aa anga snängaqa ama mor qa nani guarhong masirhat ba nas ura qä nän da aa quum sä nas sävät arhongni ura qat tamän bät ama enge ama vu ngät na ama mume sävät arhani ura qät näkt ama reng ama qrot ngät pasägos ura qä iras ta arhani ivakt iva qät ta ama ligär. Qäqi qale ngän natmäs ngän na aung doqoräkt. ¹² Inguna aingo di qaku gu qäni ianiäkt kärqäni iva nguät tatnävämne nä iarhakt kärarhae i qaku ama qatnanaktpämda na rha. Dap kinak mamär iva ut tatnävämne nä qärrarhani ama qatnanaktpämda. ¹³ Ma Ngämuqa va qa rhatnävämne nä iarhakt kärarhae i qaku ama qatnanaktpämda na rha. Dap aingän di mamär iva ngän dualat parhäm aa enge qärangätäni i ngät tamän doqortäqyia, “Mamär iva ngäni qutmäsi iaqäkt kärak nä mänguräp mä ngän i qat tualat na ama vu ngät ama lat.”

6

Ama Qatnanaktpämda Diva Qale Rhi Namu Arhani Ama Qatnanaktpämda Va Ama Muräkt

¹ Ngakt bä aung nävät a ngän di qa nagemne qä na akni anga qatnanaktpämga dä nga va qä rha iaqäkt in märänga sage iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt ivakt iva rha rhuräkt na qa dap kinak kaku sage ama qatnanaktpämda ivakt iva rha rhuräkt na qa? ² Nga qaku ngänät dräm iva ama qatnanaktpämda diva rha rhatnävämne na ama ruvek narhe nämäni ama ivätki? Näkt ngakt bä ama ruvek nämäni ama ivätki diva aingän ngän datnävämne na rha dä

sa nga qaku mamär vät a ngän iva ngän duräkt na ama märän ama gaini na ngät? ³ Nga qaku ngänät dräm iva aiut diva u rhatnävämne na ama enselqäna? Bä äkt i nga rhoqoräkt dä qoki mamär vät a ut iva ut turäkt na ama märän narhe nämäni ama ivätki. ⁴ Ngakt bä angän anga märän doqoräkt nagem ne dä mäniekt bä va ngäni rha guavek kärarhani i qaku rha nämäni ngän gärrarhani i qaku mamär iva ama qatnanaktpämda rhit kutdrir sävät a rha ivakt iva rha rhuräkt nä iangärhäkt ama märän? ⁵ Nga qaku aqlus pät a ngän grekt bä va ngu snanbät toqortäqyia, “Nga ngätki rhoqoräkt i qaku aung gäarakni i ama mädräm ga mänguräp mä ngän di mamär iva qa rhuräkt mamär mänguräp anga qatnanaktpämim?” ⁶ Dap kinak täkt di ama qatnanaktpämga qat dän sa aa ruaqa ama qatnanakt päp ga säva ama muräkt sädä iarhakt kärarhae i qaku ama qatnanakt päp da arhä saqong ivakt iva rha rhuräkt pät a iom. Rhom däkt di qaku ama märäm.

⁷ Näkt nga rhoqoräkt i ngänät dän sa arhani ama qatnanaktpämda säva ama muräkt dä sa iomäkt ngärhi sameng i sa ma Sämgä qa arpus na ngän. Qinak nguaräm ama märäm doqoräkt iva ngäni gyiradeng na arhani ama qatnanaktpämda sa arha lat ama vu ngät sävät ngän ura sa arha lat krekt iva rhi rhar ta angän gärrhong na ama iraski dap pa qaku ama märäm doqoräkt iva ngän natmu ne va ama muräkt. ⁸ Sukt di qoki arhani nävät a ngän di rhat tualat na ama lat ama vu ngät sa arhani dä rhi rhar ta arhani arhä qärrhong na ama iraski bä rha di sa qäqi rhat tualat sa arhani ama qatnanaktpämda rhoqoräkt.

⁹ Nga qaku ngänät dräm i ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama lat kärangätäni i qaku ama räkt ngät diva qaku rhi namon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäp? Qale ngän nairas täm mes. Ama ruvek kärarhani i rhi qavat bä iarhakt kärarhae i rhi nän da arhä quum sä nas sage arhongni dap kaku sage ma Ngämuqa bä qärrarhani i rhi qavatnävätlägut bä ama gamoe qärrarhani i rhi qavat sä ne ¹⁰ bä ama suarha bä ama ruvek kärarhani i arhä snängaqa ama mor qa nani ama qärrhong masirhat bä ba nas bä ama tnakta bä ama mumevämda bä qärrarhani

i rhi rhar ta arhani arhä qärhong na ama iraski di qaku aung nävät tärha rhäkt diva qa rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäpäm.
 11 Näkt tangät täkt ama lat di mudu di sa qale arhani nävät a ngän mäni ngät. Sokt di rhäkt di sa ma Ngämuqa qa rhor ngän dä sa qa arñis na ngän sagem mes näkt sa ngän män i ama räktta na ngän da aa saqong nävät ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa ngärhipki näkt nävät aut Ngämuqa aa Qloqaqa.

Mamär Iva Urhi Ang Masirhat Nämät Ama Lat Na Ama Qavatka

12 Bä nguaräm iva akni nävät a ngän gä qoar i, "Iarhongäkt moe di sa rha rhares päp gua rhäng iva nguat tualat nä irhong" sokt diva ngua rhuvät i, "Qaku iarhongäkt moe di mamär vät irhong iva irhong ngät tatnärhäm ut." Ura saqi as ngäkt bä aung gä qoar i, "Iarhongäkt moe di sa rha rhares päp gua rhäng iva nguat tualat nä irhong" dä va ngu qoar i, "Varis guani nävät iarhongäkt ini ngä rhualat sä ngo iva ngua rhän i ama latka vä ianiäkt angärha rem."
 13 Nguaräm gosaqi va akni qä qoar i, "Ama tmäs di sa ma Ngämuqa qa von ut täm ngät iva sämät ama sarimgi dap ama sarimgi di qa säm a qi iva nanokt ama tmäs." Sokt diva ngua rhuvät i, "Sokt diva ma Ngämuqa qä slava nä irhom moe. Ama släqyige di qaku qa säm ige iva bä ba ama qavatka dap kinak pa bä ba ma Engeska nä ige dä ma Engeska di bä ba ama släqyige." 14 Näkt ma Ngämuqa qa märanas nä ma Engeska nämät ama tñäpki dä qosaqi va qa rhäranas na ut na aa qrot.

15 Nga qaku ngänät dräm i angän släqyigleng di ama qävälöp nä igleng nämäni ma Kraiss aa släqyige? Nga mamär iva ngu rha iaväkt ama qävälöp nämäni ma Kraiss aa släqyige bä ngua rhu ap mäni anga qavat ki anga ruqi iva ap nämäni at släqyige? Nak kaku mamär toqoräkt! 16 Bä qosaqi nga qaku ngänät dräm i auge qarak i sägäni na qa qä na ama qavat ki ama ruqi di sa qä na qi in moe in män i ama släqyige ama sägäge? Inguna ma Ngämuqa aa enge ngärhi qoar toqortäqyia, "In moe diva in dän i ama sägäge ama släqyige na iom." 17 Sokt di auge qarak i sägäni na qa qä nä ma Engeska di

iaqäkt di sägäni na qa qä na qa vät ama qloqaqa.

18 Mamär iva ngäni ang masirhat nämät ama lat na ama qavatka. Arhongni ama vuirhong moe qärqärhongni i ama ruqa qat tualat nä irhong di vono vät ama släqyige angärha rhäng. Dap ama ruqa qarakni i qat tualat na ama qavatka di qat tualat na ama vuini qärqäni i ini ngärhi slava na aa släqyige maräkt. 19 Nak nga qaku ngänät dräm i angän släqyigleng di ama vätki bä ba ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qarakni i qa e väm ngän gäarakni i sa ma Ngämuqa qa von ngän däm ga? Aingän asägäk asägäk di qaku ainge maräkt i ngit lu vät a nas 20 inguna ma Ngämuqa di sa qa vodäm bät a ngän na ani qärqäni i ini angät saqong masirhat. Bä äkt i mamär iva ngänit bon ga rha ama murhämeska na angän släqyigleng.

7

Ama Enge Sävat Ama Ngärhaegurhini

1 Rhäkt diva ngua rhuvät na ama enge qärangättni i sa ngän däk na ngät bä ba ngo. Ama märäm masirhat ba ama ruvek iva qaku rhi namätlägut. 2 Sokt di nävät ama siqutsiqut iva ama ruvek tat tualat na ama lat na ama qavatka dä sa ama gamoeqa diva qoki sävetka aa anga egutki maräkt dä qosaqi ama evopki diva sävitki arha anga egutka maräkt. 3 Ama gamoeqa diva qät bon da aa släqyige bä ba aa egutki iva mamär varhäm at känäskänes dä qosaqi ama evopki diva qiat tualat toqoräkt sa arha egutka. 4 Inguna ama ngärhaegutpärhaqi di qaku qi maräkt kiat turäkt bä ba at släqyige dap kinak arha egutka di qat turäkt bä ba ige. Bä qosaqi rhoqorne rhoqoräkt ge ama ngärhaegutpärhaqa qarakni i qaku qa maräkt kat turäkt bä ba aa släqyige dap kinak aa egutki di qiat turäkt bä ba ige. 5 Qale ini nen a ne rhä in släqyiglem dap sokt toqoräkt i in moe in dares ba ne bä in mu ama qäväläm ama qot äm ba ne iva qaku in moe in das inguna va ini nän. Näkt nasot iomäkt ama qäväläm dä saqi va västämne na en ivakt iva qale ma Sämgä qä nasiquit na en inguna qaku mamär vät a en iva in duräkt mamär tä in släqyiglem angät känäskänes. 6-7 Nani

a ngo masirhat iva ngän moe di qale ngän doqor ngo. Sokt di rhangät täkt gua enge di qaku ama muräkt na ngät kārangätni iva ngän det parhäm ngät dap kinak ngät di ama enge na ama matnärhäm. Inguna ngän moe asägäk asägäk di qoki sävetka aa vänbon di ngät maos dä akni di aa vänbon di ngät maos.

⁸ Dap sage iarhakt kārarahe i sa qaku rha mätlägut ti nä qārarhani ama maqosta i sa arha egutpek ta ñäp di ama märäm bä ba rha iva qaku rhi namätlägut toqor ngo.

⁹ Sokt di ngakt bä qaku mamär vät a rha iva rhat turäkt ba nas mamär dä mamär iva rha rhätlägut. Inguna ama mär masirhat ge sävetka iva qa rhätlägut dap kale rhoqoräkt i qale qa sa ama snängaqa i qat dang i vadi va qä qavat.

¹⁰ Näkt sage ama ngärhaegutpärharha dä sa ngut bon dä rhangät täkt ama enge ama qrot ngät iva ama ngärhaegutpärhaqi diva qale qi namet daqule arha egutka. Rhangät täkt di qaku gua enge maräkt dap kinak ngät di ma Engeska aa enge. ¹¹ Sokt di ngakt bä va qia rhet daqule arha egutka dä mamär iva qali qi rhoqoräkt i qaku qia mätlägut ura qinak pa evär däm gi sage arha egutka bä va sägäni na iom nävät ama sarimgi ama mär qi. Bä qosaqi ama ngärhaegutpärhaqa diva qaku mamär iva qä naqutmäs aa egutki.

¹² Rhangät täkt ama enge di qaku ngät nage ma Engeska dap kinak ngät di aingo maräkt gua enge bä ba arhani nävät a ngän di rhoqortäqyia, ngakt bä aung anga qatnanaktpämga di aa anga egutki qarakni i qaku qiat nanakt näkt kaku nani a qi iva qia rhet daqule qa dä sa va qale qä naqutmäs a qi. ¹³ Näkt kosaqi ngakt bä agukt anga ruqi di arha egutka di qaku ama qatnanaktpämga na qa näkt kaku nani a qa iva qa rhet daqule qi dä sa va qale qi naqutmäs a qa. ¹⁴ Inguna iaqäkt arha egutka qarak i qaku ama qatnanakt pämgä di sa qa män i ama qumärqumär qa mamär nävät aa egutki ama qatnanakt pämgä di iaqyäkt ama evopki qarak i qaku ama qatnanakt pämgä di sa qia män i ama qumärqumär qi mamär nävät arha egutka ama qatnanakt pämgä ga. Ngakt bä nga

vadi mai qaku rhoqoräkt dä sa in oes diva qaku ama qumärqumär ta sokt di aien ama ngätmamäqiom di as toqoräkt i qale len moe di ama qumärqumär in oes mamär.

¹⁵ Sokt di ngakt bä va akni nävät ama ngärhaegutpärhaiom gäarakni i qaku qat nanakt ka rhet daqule akni qarakni i ama qatnanakt pämgä ga dä mamär iva qale rhoqoräkt. Sa iaqäkt ama qatnanaktpämga ura ama qatnanaktpämgi di isiska vät sävetka na ama ngärhaegurhini angät muräkt. Sa ma Ngämuqa qa armeng däm ut iva qali lut da aa bulap angärha ron. ¹⁶ Ama ngärhaegutpärhaqi di nga mamär vät a qi iva qia rhatnärha arha egutka bä qa rhän i ama qatnanaktpämga na qa ura qaku? Sokt di qoki qaku qiat dräm. Bä ama ngärhaegutpärhaqa di qaku qat dräm iva mamär vät a qa iva qa rhatnärha aa egutki bä qia rhän i ama qatnanaktpämgi na qi ura qaku.

Ama Iar Qārangätni I Sa Ma Engeska Qa Muqunän Bät A Ngät Bä Bä Ut

¹⁷ Dap täkt di nguat tamän i mamär iva ngän moe asägäk asägäk di sokt sävetka as kale qa da ama iar angärha ron gārangätni i sa ma Engeska qa muqunän bät a ngät bä ba qa. Iangärhäkt ama iar di qārangätni i qale ngän da angärha ron doqoräkt i ma Ngämuqa qa mes ngän. Rhangät täkt gu muräkt di bä ba ama qatnanaktpämga mät ama värhap moe. ¹⁸ Ngakt bä aung anga ruqa di sa rha däkt säng mä qa rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa mes ka sagem mes dä mamär iva qale qä nasiquit iva qä qutsasot iangärhäkt ama lat pät aa släqyige. Dap ngakt bä aung anga ruqa di qaku rha däkt säng mä qa rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa mes ka sagem mes dä mamär iva qale qä nasiquit iva rhi däkt säng mä qa. ¹⁹ Inguna iangärhäkt ama lat kārangätni i rha däkt säng ama ruqa bä qosaqi iomäkt i qaku rha däkt säng ama ruqa di iangärhäkt ama lat moekt di qaku ama moräs na ngät. Dap kinak ama lat kārangätni i ama vit na ngät diva urhit päs ma Ngämuqa aa enge angärha rhäng. ²⁰ Mamär iva aingän moe asägäk asägäk di sokt sävetka as kale qa da ama iar qārangätni i sa qale qa da angärha ron doqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa

mes ka. ²¹ Ngakt bä aung nävät a ngän di mäqi qale qa i ama latka na qa va akni ama ruqa aa rem dä sa qale qat tu aa snäng masirhat sävät iomäkt. Dap ngakt bä va qa rhän bät anga iska qarakni iva isiska vät a qa nävät a qa dä sa mamär iva qat tet parhäm iaqäkt ama iska. ²² Inguna iarhakt kârarhae i mudu ama latta na rha va arhani arha rem di sa ma Engeska qa muisiska vät a rha rhoqoräkt i sa rha män i ama qatnanaktpämda. Bä qosaqi iarhakt kârarhae i sa isiska vät a rha rhoqoräkt i rha män i ama qatnanaktpämda di sa rha män i ama latta vä ma Kraisa aa rem. ²³ Sa ma Ngämuqa qa vodäm bät a ngän inguna nävät aa emga ma Jisas aa tñäpki bä äkt i saqi as kale ngän namän i ama latta na ngän bä aung aa rem. ²⁴ Gua ruavek, dä soknga agi a iar qârängätni i mudu sa qale ngän da angärha ron doqoräkt i ngän män i ama qatnanaktpämda di sa mamär iva as kale ngän da angärha ron ngän mäni ma Ngämuqa.

Ama Enge Säväät Ama Sästa Rhi Na Ama Maqosta

²⁵ Rhangät täkt ama enge di qaku rhoqor qre i ama muräkt na ngät nage ma Engeska bä bä qârarhani i sa qorhäs iva rha rhätlägut. Sökt di nävät ma Engeska aa lavuqi dä sa qat nanakt na ngo sa aa lat dä ngut bon dä gu snängaqa maräkt i ²⁶ nguat tu gu snäng i rhoqor täkt i ama märän ngät dän bät a ut moe dä mamär iva qale ngän da ama iar angärha ron iangärhäkt kârängät i rhäkt di qale ngän da angärha ron. ²⁷ Ngakt bä aung nävät a ngän di aa anga egutki dä sa mamär iva qale qä nasiquit iva isiska vät a qa nävät a qi. Dap ngakt bä aung nävät a ngän di isiska vät a qa i qaku aa anga egutki di mamär iva qale qä nañäm nani agukt. ²⁸ Sökt di ngakt bä ngiat tätlägut di qaku ngiat tualat na anga vuini bä qosaqi ngakt bä iaqyäkt kârakt i sa qorhäs iva qia rhätlägut di qiat tät arha egutka di qaku qiat tualat na anga vuini. Sökt di qoki as iarhakt kârarhae i sa rha mätlägut diva rhat dän bät ama märän masirhat. Bä nga rhoqoräkt dä va ama märäm gem ngän iva qale ngän namätlägut.

²⁹ Gua ruavek, sa ngua märhamän doqoräkt dinguna sa qorhäs iva ama qäväläm ngä rhän gârqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm iva evär dä ma Jisas ma Kraisa. Näkt mänasäng narhäkt bä rhävit di mamär iva qârarhani ama gamoe i arha anga egutpek di mamär iva rha rhän doqor iarhakt kârarhae i qaku arha anga egutpek. ³⁰ Bä qârarhani i rhit nok diva qale rha rhoqor iarhakt kârarhae i qaku rhit nok dä qârarhani i märäm gem da diva qale rha rhoqor qârarhani i qaku märäm gem da dap kârarhani i rhit bodäm bät guarhong diva qale rha rhoqor qârarhani i sa qaku arha anga qârhong. ³¹ Näkt kârarhani i rhat tualat na ama lat i ngät narhe nämäni ama ivätki diva rha rhän doqor iarhakt kârarhae i qaku arha anga guani sämäni ama lat nämäni ama ivätki. Inguna ama ivätki sä ne nä iarhongäkt moe rhoqor täkt kârängät i sa qale ngät di sa rhäktäksot na ngät moe.

³² Nani a ngo iva isiska vät a ngän nämät ama qänäskänes sävät iarhongäkt moe narhe nämäni ama ivätki. Ama ruqa ama qatnanakt pämda ga qarakni i sa qaku qa mätlägut diva qänäskänes ka sävät ma Engeska aa lat. ³³ Dap ama ruqa qarakni i sa qa mätlägut di qänäskänes ka sävät kârqârhongni narhe nämäni ama ivätki dä qänäskänes ka iva märäm ge aa egutki nävät aa lat ³⁴ bä äkt i aa snängaqa di mat mät ka sävät iarhongäkt. Näkt ama evopki qarakni i sa qorhäs iva qia rhätlägut ki na ama säs ki di qänäskänes em sävät ma Engeska aa lat ivakt iva ama qumärqumär em bät in släqyige dä vät in gloqaqa. Dap ama evopki qarakni i sa qia mätlägut di sa qänäskänes ki sävät kârqârhongni narhe nämäni ama ivätki dä qänäskänes ki iva märäm ge arha egutka nävät arha lat. ³⁵ Nguat tamän doqor täkt divakt iva ngua rhatnärhäm ngän ivakt iva qale ngän mamär. Dap kaku nguat tamän doqoräkt ivakt iva nguat tu ama märänga vät a ngän dap kinak pakt iva ngän dualat na ama lat kârängätni i ama mär ngät dä ama räkt ngät dä va ngän dualat mamär nä ma Engeska aa lat dap pa qaku guani ngä namusar na ngän.

³⁶ Ngakt bä aung anga ruqa di qat tu

aa snäng i aa lat kärangättni i qat tualat na ngät di qaku ama räkt ngät sävät kärakt i sa rha muqunän bät a qi bä ba qa qärakt iva qa rhät a qi bä qa di aa anga snängaqa ama qrot ka masirhat iva varhäm gi dä sa mamär iva qa rhet parhäm aa snängaqa. Mamär iva in dät a ne. Rhoqoräkt di qaku in dualat na anga vuini. ³⁷ Dap ngakt bä aung anga ruqa di qat nari i nak kop märmärsäs gem ga iva qaku qä namätlägut bä sa qat turäkt mamär ta aa snängaqa sävät ama evopki qärakttni i sa rha muqunän bät a qi bä ba qa diva in moe di qali liom i ama maqos iom bä iangärhäkt ama lat di ama mär ngät kärangättni iva qaku in namätlägut. ³⁸ Bä äkt i aung gäarakni i qat tät iaqyäkt kärakttni i mai va qäarak ka rhät a qi di qat tualat mamär ba nas. Bä qosaqi iaqäkt kärak i qaku qat tät iaqyäkt ama evopki qärakttni i mai va qäarak ka rhät a qi di qat tualat mamär masirhat ba nas.

³⁹ Ama ngärhaegutpärhaqi diva qali qi ge arha egutka as toqoräkt i qat däqäm. Sokt di ngakt bä va arha egutka qä nöp dä sa isiska vät a qi iva qia rhät aung gäarakni i nani a qi na qa. Sokt di mamär iva iaqäkt kärak iva qia rhät a qa di qat nanakt nä ma Engeska. ⁴⁰ Sokt di nguat tu gu snäng iva märmär gem gi masirhat kre i qali qi rhoqoräkt i qaku arha anga egutka. Näkt nguat tu gu snäng i gua enge rhäkt di sa ma Ngämuqa aa Qloqaqa qat tares pät angärha rhäng.

8

Ama Tmäs Kärangättni I Rha Vodäm Ngät Sage Ama Iaus Kärangättni I Rha Mualat Na Ngät

¹ Rhäkt diva ngua rhamän sävät ama tmäs kärangättni i rha vodäm ngät sage ama iaus kärangättni i sa rha mualat na ngät*. Arhani di rhi qoar i, "Ut dräm i aiut moe di ama mädräm nga e gem ut." Sokt di ama mädräm di ngät täranas na ama mairnanas dap kinak ama lavuqi sävät arhani ama qatnanaktpämda di qiat dräm gi sämaqrot na ut. ² Aung anga ruqa qärakttni i sa qä qoar

i qat dräm ani di as kaku aa anga mädräm moe sävät ianiäkt. ³ Dap ama ruqa qärakttni i aa snäng bät ma Ngämuqa di sa ma Ngämuqa qat dräm a qa.

⁴ Bä äkt iva ngua rhuqunäga vät a ngän sävät ama tmäs kärangättni i rha vodäm ngät sage ama iaus kärangättni i sa rha mualat na ngät di rhoqortäqyia, ut dräm i qaku anga iaus kärangättni i sa rha mualat na ngät di ama ngät däqäm ngät dä qosaqi qaku qale aung anga ngämuqa dap sokt ma Ngämuqa ama sägäk. ⁵ Ama ruvek tat tu arhä snäng i qale ama ngämuqaqäna rhi na ama engeskaqäna da ama usäpki arha ron ura mäni ama ivätki. Bä ama rhäqöp na ngät toqoräkt di nga e. ⁶ Sokt di gem ut di ut dräm i sokt ama sägäk ma Ngämuqa ama Ngätmamäk kärakttni i qale qa bä nagem ga di sa iarhongäkt moe ngä män bä iaqäkt di sa qali lut bä ut däqäm bä ba qa. Bä qosaqi ut dräm i sokt ma Engeska ama sägäk ma Jisas ma Kraiss kärakttni i qale qa qäarak i nävät a qa di sa iarhongäkt moe ngä män bä qosaqi sävät a ut di qali lut bä ut däqäm.

⁷ Sokt di qaku ama ruvek moe di qale iangärhäkt ama mädräm gem da. Mudu arhani nävät a ngän gäarakni i sa rhäkt di ama qatnanaktpämda na rha di sa rhat nanakt na ama iaus kärangättni i sa rha mualat na ngät bä qoki sa rhäkt di varhämes na rha rhoqoräkt. Bä nga rhäkt i rhat täs ama tmäs kärangättni i sa rha vodäm ngät bä ba ama iaus dä rhat tu arhä snäng i iangärhäkt ama tmäs di qoki sa rha vodäm ngät bä ba ama iaus kärangättni i ama ngät däqäm ngät. Näkt kaku rhat dräm bä rhi sedädän ivar ma Ngämuqa qät tares pät arha rhäng iva rhat täs iangärhäkt ama tmäs bä äkt i varis ti namualat na anga vuini. ⁸ Ama tmäs di qaku ngä narut na ut sa glaqot nä ma Ngämuqa. Qaku ut namän i ama vurha na ut dä ma Ngämuqa aa saqong gre i qaku ut täs anga tmäs. Bä qosaqi ngakt bä ut täs dä sa qaku ut namän i ama märta na ut da aa saqong.

⁹ Sa ngänät dräm i aingän di mamär iva ngän däs agini qärqäni i sa nani a ngän iva ngän däs ini. Sokt di ngänit

* **8:1** ama tmäs kärangättni i rha vodäm ngät sage ama iaus kärangättni i sa rha mualat na ngät Arhani ama qatnanaktpämda rhat tu arhä snäng iva rhat tualat na ama vuini grekt bä rhat täs ama tmäs toqoräkt.

lu i varis iangärhäkt angäna lat ngä namualat sä qararhani i qaku qunäga vät a rha sä iomäkt bä va rhi namon sämät ama vuini. ¹⁰ Inguna ngäkt bä aung gä lu ngän gärrarhani i sa ngänät dräm i ama iaus toqoräkt di qaku ngät däqäm i ngän däs pa ama iaus toqoräkt angärha ansäspämgi dä nga qaku mamär iva iangärhäkt angäna lat ngä nasämaqrot na qa iva qat tualat toqoräkt kre i qa di qaku qunäga vät a qa rhoqor ngän? ¹¹ Bä nävät iangärhäkt angän mädräm dä sa ngän slava nä iaqäkt aa qatnanakt kärak i sa ma Kraiskä ka nöp sädaver mä qa. ¹² Bä äkt i ngäkt bä ngiat tualat na ama vuini rhoqoräkt sävät gia ruaqa qaräkt i qaku qat dräm ivar ma Ngämuqa qät tares pät aa rhäng iva qat täs ura qaku dä qosaqi ngiat tualat na ama vuini sävät ma Kraiskä. ¹³ Bä äkt i ngäkt bä angätni anga tmäs di ngät täqäne sa angäna anga ruaqa ama qatnanakt pämgä ga bä va qä säp sämät ama vuini dä sa aingo di qaku ngu natmäs ama släkt ivakt iva qaku ngu namualat sä gu nga ruaqa iva qä nasäp sämät ama vuini.

9

Ma Pol Qa Märhamän Sävat Iarhongäkt Kärqärhong I Mamär Iva Ama Ngangda Rhi Rha Irhong

¹ Nga qaku isiska vät a ngo? Nga qaku ama ngangga na ngo? Nga qaku ngua lu ma Jisas aurha Engeska? Nga qaku nävät gua lat dä sa ngän män i ama qatnanakt pämgä mäni ma Kraiskä? ² Ngäkt bä qaku ama ngangga na ngo da arhani ama ruvek arhä saqong dä sa aingän di mamär iva ngänät dräm i aingo di ama ngangga na ngo bä ba ngän inguna aingän di sa ngän män i gu muqunän na ngän i sa ma Engeska aa ngangga na ngo.

³ Rhangät täkt di gua enge särhäm mes nämät iarhakt kärarhae iva rhat tatnävämne nä gua lat. ⁴ Nga aiut ama ngangda di qaku ama rhares nga e gem ut iva ut täs aurha tmäs dä urhit nakt? ⁵ Nga aiut di qaku ama rhares nga e gem ut iva sävetka di qat tet kä na aa egutki ama qatnanakt pämgä gi rhoqor arhani ama ngangda dä ma Engeska aa läktpek dä ma Sefas? ⁶ Ura nga sokt ma Barnabas kä na ngo di qaku ama rhares nga e gem un iva qaku un dualat nani ligär

ivakt iva mamär vät a un? ⁷ Ngu lu auge i qat tualat i ama ulaqimärhaarhäkt kärakni i qaku rhit sek mä qa vät iangärhäkt ama lat? Ngu lu auge di qät kutnanokt pät anga erhäs na ama qauligleng na ama wain näkt kaku qat täs anga gavam nävät iosäkt ama erhäs? Ura ngu lu auge di qät lu vät ama gulänngi na ama sipsipkäna sokt di qaku qät näkt angät kämuqa?

⁸ Nga nguat tamän bät tangät täkt ama enge di sokt parhäm ama rhares nage ama ruvek? Nga qaku ma Ngämuqa aa Muräkt di qosaqi ngät tamän doqoräkt? ⁹ Inguna ama Muräkt nage ma Moses di ngät tamän doqortäqvia, “Qale ngi naqop mät ama bulmakao aa vämgä ivakt iva qale qat täs toqoräkt i qä naengmät na ama egat angät gavämirhong.” Nga rhoqoräkt di sokt känäskänes ma Ngämuqa nävät ama bulmakaoqäna? ¹⁰ Nga qaku qa märhamän doqoräkt di sävät a ut? Iangärhäkt ama muräkt di nak ma Moses ka säm a ngät di sävät a ut inguna iaqäkt kärak i qä nänläktgyäm sa ama ivätki qä nä qaräkt i qä qumär ama gavämirhong sä irhong angät srot di in moe in dualat toqoräkt di sa ama qatnanakt iva nasot dä va ini rha ama tmäs.

¹¹ Ngäkt bä aiut di sa ut kutnanokt ama mär ngät ama qloqaqa na ngät ama lat gem ngän dä sa nga qaku mamär iva ngänit bon dä guarhong nävät angän gärrhong ivakt iva mamär vät a ut? ¹² Ngäkt bä ngänit tares pät arhani arha rhäng sa angäna anga guarhong dä sa nga qaku ama märäm masirhat iva ngäni von un? Mai mamär iva uni rha guarhong nagem ngän sokt di qaku un mualat toqoräkt. Mamär iva un don säda ama märän maos maos angärha ron dap kaku un namualat na agung anga lat kärangätni iva ngärhi väsdät mät ama iska särha ama sameng ama mär ngät i ma Kraiskä.

¹³ Nga sa qaku ngänät dräm i ama latta qararhani i rhat tualat na ama lat pa ama ansäspämgi di rhat täs ama tmäs näva ama ansäspämgi bä qosaqi iarhakt kärarhae i rhat tualat ge ama laiqa na ama vodämes di rhat täs nävät ama tmäs kärangätni i rhit bon dämgä ngät? ¹⁴ Nävät iaqäkt ama sägäk ama iska dä sa ma Engeska qa märhamän

i mamär iva iarhakt kärarhae i rhi sameng na ama sameng ama mär ngät diva mamär na arhä mämugunäs di nävät ama sameng ama mär ngät.

¹⁵ Sukt di qaku ngua met parhäm iangärhäkt ama rhares kärangätni i sa qale ngät gem ngo iva uni rha guarhong nagem ngän nävät a ngät bä qosaqi rhäkt di qaku ngut sām dangät täkt ama enge bä ba ngän ivakt iva ngäni nasäng iva ngänit bon un. Qaku rhoqoräkt. Dap padī va ngu ñāp dap kale ngu narha anga matnärhäm nagem ngän inguna ama märäm doqoräkt i varis aung gā naqoar i sa ngua rha ama matnärhäm nagem ngän. ¹⁶ Rhoqoräkt i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät dä qaku ngu natmair na nas inguna ma Krai ka von ngo rhä iangärhäkt ama lat bä va ama iräski masirhat gem ngo qre i qaku ngu sameng na ngät. ¹⁷ Inguna ngakt bä nguät tualat nä rhangät täkt ama lat nävät iomäkt i sa nani a ngo iva nguät tualat toqoräkt dä va ngu rha ama rhitsek. Dap ngakt bä qaku nani a ngo iva nguät tualat nä rhangät täkt ama lat sukt di qoki va as nguät tualat na ngät inguna ma Ngämuqa sa qa von ngo rhäm ngät iva nguät tualat na ngät. ¹⁸ Ngu lu gu rhitsek di agini ianiäkt? Ianiäkt di rhoqoräkt i qaku ngut ta iarhongäkt kärqärhong i mai va ngut ta irhong nävät ama lat di mamär iva märäm gem ngo masirhat toqoräkt i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät kop äkt bä ba ama ruvek.

¹⁹ Bä ngätki i isiska vät a ngo nämät ama ruvek moe arhä muräkt sukt di sa ngua mualat sä nas iva ama latka na ngo va ama ruvek moe arha rem ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär na anga rhäqāp na rha sāmāni ma Krai. ²⁰ Aingo di sa qaku qale ngo va ama Judaqāna arhä Muräkt angärha rem sukt di rhoqoräkt i qale ngo ge ama Judaqāna qararhani i sa qale rha va ama Muräkt angärha rem dä sa nguät tet parhäm ngät ivakt iva nguät täqäne dä mamär na rha sāmāni ma Krai. ²¹ Bä nga rhoqoräkt i qale ngo ge iarhakt kärarhae i qaku qale rha va ama Judaqāna arhä Muräkt angärha rem dä sa ngua män doqor ama ruqa qaräkni i qa rhoqoräkt ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär na rha sāmāni ma

Krai. Ngätki i qaku isiska vät a ngo nämät ma Ngämuqa aa Muräkt sukt di qale ngo vä ma Krai aa muräkt angärha rem. ²² Ge qararhani i qaku ama qrot arhä qatnanakt dä sa ngua män doqor ta ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär na rha sāmāni ma Krai. Sa ngua mualat parhäm ama ruvek moe arha iar dä arha lat iva ngu siqut na ama is maos maos moe ivakt iva guavek ti rha ama mumaiar. ²³ Sa nguät tualat toqoräkt ivakt iva ama sameng ama mär ngät diva ngät tet ma ama qrot bä aingo diva ngu na arhani di bä ba ut na ama märirhong gäqärhongni i sa ma Ngämuqa qa rhäkmu nä irhong.

²⁴ Nga sa qaku ngänät dräm i qre va ama ruvek tit kyir mä ne sa ama ngagi näkt nasot dä sukt ama sägäk kät ta ama rhitsek? Mamär iva rhäktuk pät a ngän i ngäni ngang ivakt iva ngän däqäne dä mamär i ngäni ervät. ²⁵ Näkt ama ruvek kärarhani i rhat dräm dit kyir mä ne sa ama serhäm di rhat dräm di sumät ivakt iva rhat turäkt ba arhä släqyigleng dä arhä snāngaqa sävät iarhongäkt moe. Rhat tualat toqoräkt ivakt iva rhi rha ama rhitsek kärangätni i mamär iva mavamava na ngät dap aiut di ut tualat nani ama rhitsek kärangätni i qaku mamär iva mava na ngät. ²⁶ Bä äkt i aingo di qaku ngu ngang mät ama ngagi di ngu ngang mavāngam dä qaku ngu arhäktgyām sä akni i ngut don nä ngua rhäkt sāmät ama släqyäs mavāngam ²⁷ dap ngu arhäktgyām sä gu släqyige bä nguät turäkt tām ige mamär ivakt iva nasot i sa ngua sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba arhani dä sa va aingo di varis kaku mamär iva rhi navon ngo rha anga rhitsek.

10

Ama Rhonsävät Sävat Ama Lat Kärangätni I Rhit Kutdrir Sage Ama Iaus Kärangätni I Ama Ruvek Ta Mualat Na Ngät

¹ Gua ruavek, nani a ngo iva ngänät dräm i mudu aiut ama Judaqāna aut mamäkkāna di sa qale rha moe va ama eqoeqi arha rem bä rha moe rha met da ama garäska aa ron. ² Bä qosaqi rha moe di rha nasäng i rhit päs ma Moses aa rhäng i ngäkt kre i sa rha rha ama baptais sāmāni qa va ama eqoeqi arha rem dä va ama garäska ³ dä rha moe rhat tās

ama sǎgǎngǎt ama tmǎs nage ma Ngǎmuqa.
⁴ Nǎkt ta moe rhit nǎkt ama rigi qǎraktni i qosaqi qiat dǎn nagem ga. Inguna rhit nǎkt ama rigi nǎmǎni ama qloqaqa na qa ama duiqa qǎrakni i dǎngdǎng na qa nasot a rha. Nǎkt iaqǎkt ama duiqa di ma Krai.
⁵ Bǎ ngǎtki i rhoqorǎkt sokt di sa qorhǎs iva ama rhodǎm sǎ iarhakt ama ruvek moe di sa qaku mǎrmǎr ge ma Ngǎmuqa nǎvǎt a rha bǎ iarhakt di sa rha nǎp pǎt ama qrǎk dǎ bǎs ama ivǎrhǎs bǎ qale arhǎ slǎqyigleng sai sai vǎt a ǎs.

⁶ Nǎkt iangǎrhǎkt ama lat ngǎ mǎranas imǎk ǎkt ivakt iva ama siqutki na ngǎt bǎ ba ut iva qale ut toqor ta iarhakt kǎrarhae i arhǎ snǎngaqa ama qrot ka sǎvǎt ama vuirhong.
⁷ Qale ngǎn namǎn doqor arhani nǎvǎt a rha qǎrarhani i rhit bon da arhǎ qutdrir sage ama iaus kǎrangǎtmi i sa rha mualat na ngǎt. Qale ngǎn namǎn doqor iarhakt kǎrarhae i ma Moses ka sǎm sǎvǎt a rha rhoqortǎqyia, "Ama ruvek ta muqun ivakt iva rhat tǎs dǎ rhit nakt nǎkt ta mair ivakt iva serhǎm da."
⁸ Qale ut tualat na ama lat na ama qavatka rhoqor arhani nǎvǎt a rha qǎrarhani i rha mualat toqorǎkt bǎ ama ruqa ama rhǎk tǎm ga da dǎvaung na rha ama tausengǎna na ama ruvek nǎvǎt a rha di sa qǎbǎs na rha vǎt ama qunǎga ama sǎgǎk.
⁹ Bǎ mamǎr iva qale ut nasiqut nǎ ma Krai toqor arhani nǎvǎt a rha qǎrarhani i sa rha mualat toqorǎkt bǎ ama uiuvǎrhirhong ngǎ nesmǎt na rha bǎ rha nǎp.
¹⁰ Qale ngǎn natmǎrhamǎngus sǎvǎt ma Ngǎmuqa aa lat toqor arhani qǎrarhani i sa rha mualat toqorǎkt bǎ ama ensel qǎrakni i qǎ veng ama ruvek ka mǎn bǎ qa veng da.
¹¹ Iangǎrhǎkt ama lat ngǎ mǎn bǎt a rha ivakt iva ngǎ rhu ama siqutki bǎ ba ut. Dǎ ma Moses ka sǎm a ngǎt ivakt iva ngǎrhi su ut aiut kǎrarhae i qali lut pǎt tangǎt tǎkt ama rhodǎm gǎrangǎtmi i qorhǎs iva rhǎksot na ama ivǎtki.

¹² Bǎ ǎkt i ngakt bǎ aung nǎvǎt a ngǎn gat tu aa snǎng i sa qat mair ma ama qrot dǎ sa mamǎr iva qǎt lu i varis arpus na qa.
¹³ Sa qaku anga siqutsiqut ngǎ mǎn bǎt a ngǎn gǎrangǎtmi i qosaqi qaku ngǎt dǎn bǎt ama ruvek moe. Dap mamǎr vǎt a ngǎn iva ngǎnǎt nanakt nǎ ma Ngǎmuqa iva qaku qǎ naqyiradeng na ngǎn sǎmǎt anga

siqutsiqut kǎrangǎtmi iva qaku mamǎr iva ngǎn namǎn nǎva angǎt tpǎs. Dap kinak toqorǎkt i anga siqutsiqut ngǎt dǎn dǎ va qosaqi qǎ von ngǎn da aung anga iska ivakt iva ngǎni ingis mǎ ngǎt parhǎm ga.

¹⁴ Gua ruavek kǎrarhani i gua snǎng bǎt a ngǎn, mamǎr iva ngǎn det daqule ama lat kǎrangǎtmi i ama ruvek tit bon da arhǎ qutdrir sage ama iaus kǎrangǎtmi i sa rha mualat na ngǎt.
¹⁵ Nguat tamǎn bǎt tangǎt tǎkt gua enge di sǎvǎt a ngǎn gǎrarhae i ngǎn doqor ama ruvek kǎrarhani i mamǎr vǎt a rha iva rhat tu arhǎ snǎng mamǎr iva ngǎn datnǎvǎmne nǎ gua enge ivar ama engǎtki na ngǎt ura qaku.
¹⁶ Ma Ngǎmuqa aa kap na ama modǎmne qǎrakni i ut drǎm ut tes ama mǎr sǎvǎt a qa nǎkt urhit nakt nǎmǎt ka di qat drǎm gǎt pǎstǎmne na ut ut nǎ ma Krai aa biaska. Dǎ ama bret kǎrakni i urhit bonamǎt na qa di qat drǎm gǎt pǎstǎmne na ut sǎmǎni ma Krai aa slǎqyige.
¹⁷ Inguna sokt ama sǎgǎk ama bret di qale qa bǎ aiut kǎrarhae i ama rhǎqǎp na rha na ut di ama sǎgǎge ama slǎqyige na ut inguna ut moe ut tǎs nǎvǎt iaqǎkt ama bret ama sǎgǎk.

¹⁸ Ngǎn du angǎn snǎng sǎvǎt ama Israelqǎna qǎrarhani i rhat tǎs ama tmǎs kǎrangǎtmi i ama ruvek arhǎ vodǎmes na ngǎt sage ma Ngǎmuqa. Nga iarhakt di qaku sǎgǎni na rha rhi na ama priskǎna arha lat ge ama laiqa na ama vodǎmes?
¹⁹ Ngu lu nguats tamǎn bǎt agiqa? Nguats tamǎn i ama tmǎs kǎrangǎtmi i rhit bon dǎm ngǎt sage ama iaus kǎrangǎtmi i sa ama ruvek ta mualat na ngǎt di nak kaku ani na ngǎt kǎrqǎni i ini ngǎ vit pǎt ama tmǎs mavǎngam angǎt tpǎs. Dǎ qosaqi ama iaus kǎrangǎtmi i sa ama ruvek ta mualat na ngǎt di nak kop ama iauski na ngǎt.
²⁰ Nguats tamǎn di agini qǎrqǎni i ama ruvek kǎrarhani i qaku rhat nanakt nǎ ma Ngǎmuqa rhit bon dǎm ini iva ba arhǎ vodǎmes di iangǎrhǎkt arha lat di ngǎt sage ama iaus dap kaku ngǎt sage ma Ngǎmuqa. Qaku nani a ngo iva sǎgǎni na ngǎn ngǎn na ama iaus.
²¹ Sa qaku mamǎr iva ngǎn natnakt nǎmǎt ma Engeska aa kap dǎ qosaqi nǎmǎt ama iaus angǎrha kap. Bǎ qosaqi qaku mamǎr iva ngǎn natmǎs nǎvǎt ma Engeska aa laiqa dǎ qosaqi nǎvǎt ama iaus

angät laiqa. ²² Nga mamär iva ut täqäne sä ma Ngämuqa iva aa anga snängaqa anga vu qa sävät a ut? Nga aut krot ngä vit pa aa grot angät tpäs?

Mamär Iva Angäna Lat Moe Diva Ngärhit Bon Da Ama Murhämeska Sage Ma Ngämuqa

²³ Ngakt bä akni nävät a ngän gä qoar i, “Iarhongäkt moe di sa rha rhares pät aurha rhäng iva ut tualat nä irhong” dä va ngua rhuvät i, “Qaku iarhongäkt moe di mamär vät irhong iva irhong ngä rhatnärhäm ut.” Ura ngakt bä aung gä qoar i, “Iarhongäkt moe di sa rha rhares pät aurha rhäng iva ut tualat nä irhong” dä va ngu qoar i qaku iarhongäkt moe di mamär vät irhong iva irhong ngärhi sämaqrot nä aurha iar mäni ma Kraiss. ²⁴ Bä mamär iva aingän asägäk asägäk di qale sokt nge ngi namatnärhäm mes dap kinak mamär iva ngiat tatnärha arhani. ²⁵ Mamär iva ngän däs ama släkt maos maos kärangätni i rhit bodäm ngät pät ama ivärhäs kärqosni i rhit bodä iarhongäkt moe e. Sokt diva qale ngän natmu angän snäng masirhat bä ngän nasnanbät mamär närhä iangärhäkt ama tmäs ²⁶ inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Ama ivätki bä sävät iarhongäkt moe mäni qi di ma Engeska ma Ngämuqa aa qärhong iarhongäkt.”

²⁷ Näkt ngakt bä aung anga ruqa qarakni i qaku qat nanakt ka rhäqoar sä nge iva ngia äs ngi na qa bä ngia rhares iva ngi na qa dä sa va ngia äs agi a tmäs kärangätni i qa mu ngät bä ba nge dap kale qänäskänes nge bä va ngi nasnanbät mamär närhäm ngät. ²⁸ Sokt di ngakt bä aung gä qoar na nge rhoqortäqyia, “Rhangät täkt ama tmäs di sa rha von däm ngät iva na ama vodämes sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät” dä sa va qale ngi namäs ngät. Mamär iva qale ngi namäs ngät ivakt iva sä qa bä qosaqi varis aung anga ruqa va qat tu aa snäng i qaku maräkt iva ngiat täs ngät. ²⁹ Qaku nguat tamän i mamär iva ngiat tu gi snäng i sa vadi mai ngia mualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät. Inguna ngu lu mäniekt bä va gu snängaqa qat tet parhäm arhani arhä snängaqa bä rhoqoräkt dä va qaku ngu namualat nä ianiäkt kärqäni i sa nguat dräm i isiska vät

a ngo iva ngua rhualat nä ini? Sokt di nak nguat tamän i mamär iva ngiat tu gi snäng sävät iaqäkt akni ama ruqa. ³⁰ Ngakt bä ngua mes ama mär sage ma Ngämuqa näkt ngua mäsiangärhäkt ama tmäs dä sa ngu lu mäniekt bä va akni qat tamängus pät a ngo sa ama tmäs kärangätni i sa ngua mes ama mär sävät a ngät?

³¹ Bä äkt i sa agi a tmäs kärangätni i ngän däs ngät ura agi a rigi qarakni i ngänit näkt mä qi ura agi a lat kärangätni i ngän dualat na ngät dä sa va ngän dualat nä iarhongäkt moekt ivakt iva ma Ngämuqa qät ta ama murhämeska nävät irhong. ³² Qale ngän natmualat na anga lat kärangätni iva ngärhi väsdät särha ama Judaqäna ura ama Grikkäna iva qaku mamär vät a rha iva rha rhän i ama qatnanaktpämda ura va ngä rhualat sa ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa bä va rha rhon sämät ama vuini ³³ ivakt iva ngän doqor ngo qarak i ngu siqut iva märmär ge ama ruvek moe nävät gua lat moe. Qaku nguat tualat toqoräkt ivakt iva nguat tatnärhäm mes dap kinak nguat tualat toqoräkt ivakt iva nguat tatnärha ama rhäqap na rha ama ruvek ivakt iva rhi rha ama mumaiar.

11

¹ Mamär iva ngän dät a ngo sä kärangätni gua iar i qoki rhoqor ngo qarak i sa qat tät ma Kraiss sä kärangätni aa iar.

Ama Enge Sävät Iomäkt I Rhi Ngäng Bät Ama Tpäski

² Ngu nän sä ngän inguna qaku räträt pät a ngän nä iarhongäkt kärqärhong i sa ngua märhamän särhäm ngän nä irhong bä qoki ngänit päsi gu rhisu angärha rhäng maräkt. ³ Sokt di nani a ngo iva qunäga vät a ngän i ma Kraiss di ama tpäski na qa ba ama gamoe moe näkt ama ngärhaegutka di ama tpäski na qa ba aa egutki bä ma Ngämuqa di ama tpäski na qa bä ma Kraiss. ⁴ Näkt aung anga ruqa qarakni i qä nän ura qat tamän bät anga enge nage ma Ngämuqa sä guani da aa uväs di qä sämäqlu na aa uväski ma Kraiss.

⁵ Dap agukt anga evopki qarakni i qi nän ura qiat tamän bät anga enge nage ma Ngämuqa dap sa qaku qia ong bät at

täväske di qi sämäqlu na at täväski bä qi di qi rhoqor ama evopki qarakti i sa qia säm nas sa at käseng moe. ⁶ Inguna ngakt bä anga evopki di qaku nani a qi iva qi ong bät at täväski rhoqoräkt i qi nän ura rhoqoräkt i qiat tamän bät anga enge nage ma Ngämuqa dä sa mamär iva qi säm at täväski sa at käseng moe. Dap ngakt bä qaku nani a qi iva aqlus pät a qi dä sa mamär iva qi ong bät at täväski nä guani.

⁷ Ama gamoeqa di qaku mamär iva qä naong bät aa uväske rhoqoräkt i qä nän ura rhoqoräkt i qat tamän bät anga enge nage ma Ngämuqa inguna qa di ma Ngämuqa aa iauski na qa bä aa iar ngärhit bon ma Ngämuqa rha ama murhämeska. Dap ama evopki di arha iar ngärhit bon ama gamoeqa rha ama murhämeska. ⁸ Sa ut dräm i ma Ngämuqa di nani a qa iva ama evopki qi säm ama gaini na nas pa ama gamoeqa aa rem inguna ama gamoeqa di qaku ma Ngämuqa qa säm a qa nävät ama evopki dap kinak ka säm ama evopki nävät ama gamoeqa. ⁹ Bä qosaqi qaku qa säm ama gamoeqa iva bä ba ama evopki dap kinak ma Ngämuqa qa säm ama evopki iva bä ba ama gamoeqa. ¹⁰ Bä nga rhoqoräkt dä va ama evopki di qoki mamär iva qi ong bät at täväski nä guani ivakt iva iomäkt ngärhi sameng i sa qali qi mamär va arha egutka aa rem bä qosaqi va ama enselqäna rhi lu bä märmar gem da.

¹¹ Näma dä äkt bä rhoqoräkt sokt di mäni ma Engeska di ama evopki diva qaku sokt ki qali qi dä ama gamoeqa diva qaku sokt ka qale qa dap in moe diva in datnärhäm ne. ¹² Inguna ma Ngämuqa qa säm ama evopki di nävät ama gamoeqa bä rhäkt di ama gamoe di rhat dän näva ama evop sokt di iarhongäkt moe di sa irhong ngä män nage ma Ngämuqa. ¹³ Qoki va aingän ngän datnävämmne bä ba nas i maräkt toqoräkt iva ama evopki qi nän sage ma Ngämuqa rhoqoräkt i sa qaku qia ong bät at täväski ura qaku. ¹⁴ Nga qaku aiut ama ruvek aurha iar di ngärhi su ut sävät ama gamoeqa i grekt bä qa qut sa ama qäseng bät aa uväske bä ama uiu ngät dä va urhi nari i qaku maräkt toqoräkt? ¹⁵ Dap ama evopki di ngakt bä ama uiu at käseng bät at täväski di

qoki iangärhäkt di at murhämeska na ngät. Inguna qi di sa ma Ngämuqa qa von gi rha at käseng ivakt iva ngärhi ong at täväski. ¹⁶ Sokt di ngakt bä aung anga ruqa di nani a qa iva qa vit pät tangät täkt gua enge angät tpäs i qä nänairas na ngät dä sa mamär iva qat dräm i saqi as kaku agung anga muräkt nga e qarängätni i ngät tair särhä rhangät täkt ama muräkt mänguräp mä ut ura mänguräp ama qatnanaktpämda mät ama värhap moe.

Sävät Ma Engeska Aa Tmäski

¹⁷ Sa rhäkt di vät tangät täkt gua enge diva qaku ngu nän sä ngän inguna rhoqoräkt i väspästämne na ngän di qaku anga mär ngät anga lat ngät täranas dap kinak ama vu ngät ama lat ngät täranas. ¹⁸ Gua enge ama narhoer ngät di rhoqortäqvia, rhoqoräkt i väspästämne na ngän ama qatnanaktpämda dä sa nguat nari i ama matmät di nga e mänguräp mä ngän. Bä nguat nanakt nä rhangät täkt ama enge maqälak ¹⁹ inguna mamär iva mat mät ngän doqoräkt ivakt iva mamär vät ama ruvek iva qunäga vät a rha mamär i guavek koe nävät a ngän di sa märmar ge ma Ngämuqa nävät a rha.

²⁰ Näkt toqoräkt i väspästämne na ngän dä sa qaku ngän dualat maräkt i ngän däs nävät ma Engeska aa tmäski ²¹ inguna vät ama qäväläm gärqomni iva ngän däs dä ngän moe asägäk asägäk di sävetka na nge di ngiat täs di rhoqor qre i ngiat täs nävät gia tmäski maräkt. Bä rhoqoräkt dä as kale akni qarakti i anoeng mä qa dap akni di qät nakt masirhat bä guani na qa. ²² Nga ngän dualat toqoräkt dinguna qaku angäna anga vät iva ngän däs dä ngänit nakt e väm ngät? Nga nani a ngän iva ngänät näñäm mane na ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa dä ngänit bon angäna ruavek kärarhani i qaku arha anga qarhong masirhat ta ama qluqi? Ngu lu va ngua rhamän doqor mäniekt sävät a ngän? Nga va ngu nän sä ngän nävät iangärhäkt angäna lat? Qaku mas!

*Ma Engeska Qa Von Ut Ta Ama Rhisu
Sävät Aa Tmäski
(11:23-32/Mat 26:26-29/Mak 14:22-26/
Luk 22:14-23)*

²³ Inguna sa ma Engeska qa su ngo sävät tärhong däkt kärqärhong i rhäkt di qosaqi ngut bon ngän däm irhong. Iarhongäkt di rhoqortäqyia, i näva ama bängagi qäarakni i ma Engeska ma Jisas di ma Judas ka mu qa va aa ikkäna arhä rhäkt di ma Jisas ka rha ama bret ²⁴ näkt nga nasot i qa mes ama mär dä qa vonamät na qa näkt ka qoar toqortäqyia, “Rhangät täkt di gu släqyige qärqigeni i ngut bodäm ige iva bä ba ngän. Mamär iva ngän dualat toqor täkt ivakt iva ngän du angän snäng sävät a ngo.”

²⁵ Näkt nasot i rha mäs ama tmäs dä sa nävä iaqäkt ama sägäk ama iska dä qosaqi qa rha ama kap na ama wain näkt ka qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama kap kärakni i rhit prit na qa iva bä ba ngän di sa qat tuqunan bät ama rharesbane qärangätni i sa gu biaska qa sämaengätki na ngät. Qre va ngän dualat toqor täkt di mamär iva rhoqoräkt dä va ngän du angän snäng sävät a ngo.”

²⁶ Bä va vasägos toqoräkt i ngän däs tak täkt ama bret dä ngänit nakt nämät tak täkt ama kap na ama wain dä sa ngäni sameng ba ama ruvek sävät ma Jisas aa tñäpki bä dängdäng i aa mänmänäs.

²⁷ Bä äkt i aung gäarakni i qat täs ama bret dä qät nakt nämät iaqäkt ama kap i ma Engeska näva aung anga iska qäarakni i qaku maräkt di sa qaku qät kutdrir sage ma Engeska nävät aa släqyige dä aa biaska.

²⁸ Bä nga rhoqoräkt dä mamär iva ngän datnävämne na nas mamär näkt nasot dä va ngän däs iaqäkt ama bret dä ngäni nakt nämät iaqäkt ama kap. ²⁹ Inguna iarhakt moe qärrarhae i rhat täs dä rhit nakt dap kaku rhat tu arhä snäng mamär sävät ma Engeska aa släqyige ige angät tarimini di sa iarhakt di rhat tualat sä nas iva ma Ngämuqa qä sangäm na rha. ³⁰ Inguna nävät iomäkt bä ama rhäqäp na rha nävät a ngän di qaku arha anga qrot masirhat dä aräm da bä arhani di sa rha nöp. ³¹ Sökt di ngakt bä ut tatnävämne na nas mamär dä va qaku ma Ngämuqa qä namatnävämne na ut toqoräkt. ³² Dap nga rhoqoräkt i ma Engeska qat tatnävämne na ut dä sa qat turäkt täm ut sa aurha lat ivakt iva qaku qä nasangäm na ut ut nä iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt na qa.

³³ Gua ruavek, bä äkt i sa nguut tamän särhäm ngän i nga rhoqoräkt iva västämne nä ngän iva ngän däs dä sa mamär iva as kale ngän dävarhäm na ne. ³⁴ Ngakt bä anoeng mä ngän dä va as ngän däs pa angäna vät ivakt iva nga rhoqoräkt i västämne na ngän dä varis iomäkt ama qäväläm ngä namon sä ngän säda ama rhäksärhäm angärharon.

Näkt toqoräkt iva ngua rhän sagem ngän dä sa va ngu von ngän da ama enge na ama muqunäga sävät arhongni.

12

Ma Ngämuqa Aa Qloqaqa Aa Vänbon

¹ Gua ruavek, rhäkt diva nguut tamän sävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa vänbon näkt nani a ngo na ngän iva qunäga vät a ngän sä ngät. ² Ngänät dräm i rhoqoräkt i as kaku ngänät nanakt nä ma Ngämuqa dä sa arhongni ngä mäqäne sä ngän bä ngän met bä ngänit bon da angän gutdrir sage ama iaus kärangätni i sa ama ruvek ta mualat na ngät kärangät i qaku ngät tamän. ³ Bä äkt i nani a ngo na ngän iva qunäga vät a ngän i qaku ma Ngämuqa aa Qloqaqa qä namäranas na aung anga ruqa bä va qä slava nä ma Jisas na ama enge ama vu ngät toqortäqyia, “Mamär iva ma Jisas kä nöp.” Dap sökt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa va qa rhäranas na aung anga ruqa iva qä qoar i, “Ma Jisas di ma Engeska maengätki.”

⁴ Näkt ma Ngämuqa aa Qloqaqa ama sägäk na qa di qäarak i ama vänbon maos maos angät tarebäm na qa. ⁵ Bä ut tualat na ama lat maos maos sage ma Ngämuqa sökt di ma Engeska di ama sägäk na qa ⁶ näkt ut tualat na ama lat maos maos sökt di ma Ngämuqa ama sägäk kät bon ut moe rha ama qrot ivakt iva ut tualat nä iangärhäkt moekt ama lat.

⁷ Ma Ngämuqa aa Qloqaqa di qät bon da ama qrot bä ba ama qatnanaktpämda asägäk asägäk ivakt iva qat tatnärha arhani ama qatnanaktpämda. ⁸ Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qät bon arhani rha ama qrot ivakt iva rhat tamän bät ama enge na ama mädräm ama mär ngät dä iaqäkt ama sägäk na qa ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon arhani rha ama qrot ivakt iva

rhat tamän bät iarhongäkt kärqärhong i qat tuqunäga sä irhong bä ba rha. ⁹ Dä sage arhani di iaqäkt ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat nanakt iva ma Ngämuqa qa rhualat na ama lat ama nañis ngät dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tumäräspät. ¹⁰ Dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tualat na ama lat ama nañis ngät dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tatnävämne nä ama enge ivar ngätki i ngät dän nage ma Ngämuqa ura qaku dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät maos maos* dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tuqunäga sa ama rharimini sävät iangärhäkt ama enge ama nañis ngät. ¹¹ Rhangät täkt ama lat moe di iaqäkt ama sägäk ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon da ama qrot bä bä ama ruvek asägäk asägäk ivakt iva rhat tualat na ngät. Dä qät bon dä iangärhäkt ama vänbon gärangätni i maosmaos na ngät bä bä iarhakt kärarhae i sa qa armeng däm da iva qä von da rhäm ngät.

Ut Moe Di Qali Lut Toqor Ama Qävälap Nämäni Ama Sägäge Ama Släqyige

¹² Ngätki i ama ruqa aa släqyige di masirhat nä ige angät kävälap sokt di iaväkt ama qävälap nämäni aa släqyige di västämne na ap bä ap ngä säm ama sägäge ama släqyige. Näkt kosaqi ma Kraisi di qa rhoqoräkt. ¹³ Inguna nävät ama sägäk ma Ngämuqa aa Qloqaqa dä sa ut ta ama baptais sämäni ama sägäge ama släqyige i nämä dä äkt bä ama Judaqäna na ut ura ama Grikkäna ura ama latta va arhani arha rem ura ama ruvek kärarhani i isiska vät a rha. Ut moe di sa ma Ngämuqa qa von ut ta ama sägäk aa Qloqaqa iva urhit nakt nävät a qa.

¹⁴ Sa ut dräm i ama släqyige di qaku sokt ama qäväläm ama sägom nä ige dap kinak masirhat nä ige angät kävälap. ¹⁵ Ngakt

bä ama qäraet ngärhi qoar i, “Aingo di qaku ama ngärhäqyet na ngo bä äkt i qaku ngo nämäni ama släqyige” dä qoki sirhäkt kaku rhoqoräkt inguna nak sa et di et nämäni ama släqyige. ¹⁶ Dä qosaqi ngakt bä ama sdämgi qi qoar i, “Aingo di qaku ama saqongaqa na ngo bä äkt i qaku ngo nämäni ama släqyige” dä qoki sirhäkt kaku rhoqoräkt inguna qi di qoki as ki nämäni ama släqyige. ¹⁷ Ngakt bä ama ruqa aa släqyige moe di ama saqongaqa nä ige dä sa ngu lu va ige ngät nari rhoqor mäniekt? Dap ngakt bä ama släqyige moe di ama sdämgi nä ige dä sa ngu lu va ige ngät nari i säsis toqor mäniekt? ¹⁸ Sokt di ama engätki di rhoqortäqyia, sa ma Ngämuqa qa mualat i qa västämne na ama qävälap moe bä ma ama sägäge ama släqyige varhäm aa snängaqa i nani a qa iva rhoqoräkt.

¹⁹ Ngakt bä sokt anga qäväläm anga sägom na ut dä ngu lu va ama släqyige ngä qoe nai? ²⁰ Dap ama engätki di rhoqortäqyia, ama sägäge ama släqyige di masirhat nä ige angät kävälap. ²¹ Ama saqongaqa di qaku mamär iva qä naqoar na ama ngärhäqyet toqortäqyia, “Qaku ngut läk nani a nge” dä qosaqi ama tpäski di qaku mamär iva qi natmärhamän särha ama qäraet toqortäqyia, “Qaku ngut läk nani a nge.” ²² Dap kinak ama qävälap nämäni ama ruqa aa släqyige qarqapni i ut tu ut snäng i qaku ap angärha anga qrot di nak kärqap iaväkt i ama släqyige moe di ige ngärhit läk nani ap. ²³ Bä ama qävälap nävät ama ruqa aa släqyige qarqapni i ut tu ut snäng i qaku ap ngät tualat na anga lat anga mor ngät di nak iaväkt di ut donmät mamär särhä bap. Bä ama qävälap kärqapni i ap ngät dän sa ama qluqi grekt iva akni qat lu ap di sa urhit lu vät iaväkt mamär dä urhi ngäng bät ap ivakt iva qale ama ruvek tat lu ap. ²⁴ Dap ama qävälap kärqapni i ap di qaku ap ngät dän sa ama qluqi di qaku urhit läk iva urhi ngäng bät ap toqoräkt.

Sokt di ma Ngämuqa sa qa säm ama släqyige i qät bon da ama qutdrir sage ama qävälap kärqapni i ama ruvek tat tu arhä

* **12:10** ama qrot ivakt iva rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät maos maos Ama enge rhoqor täkt di qaku mamär vät ama ruvek iva qunäga vät a rha sä ngät. Dä soknga rhit läk nani akni anga ruqa iva qat tuqunäga sä iangärhäkt ama enge angät tarimini.

snäng i qaku ama vit na ap²⁵ ivakt iva ama qävälap moe nävät ama släqyige diva qaku anga matmät nga e mänguräp ma ap dap kinak pa västämne na ap moe bä va ap moe diva ap ngärhit lu vät a ne dä va ap ngät tatnärhäm ne mamär.²⁶ Bä äkt i ngakt bä anga sägom anga qäväläm nämäni iagekt ama släqyige di äm ngärhi nari i aruan dä sa va apni moe ama qävälap diva qosaqi ap ngärhi nari i aruan. Dä qosaqi ngakt bä anga sägom anga qäväläm di rhit sämamor na äm dä sa apni ama qävälap moe diva märmär ge bap ngä na äm.

²⁷ Aingän di ma Kraiss aa släqyige na ngän bä aingän moe asägäk asägäk di ama qäväläm na nge nävät iagekt aa släqyige.²⁸ Dä mänguräp ama qatnanaktpämnda di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät ama ruvek iva rhat tualat na aa lat. Ama narhoer ta di ama ngangda näkt ama udiom na rha di iarhakt kärerhae i rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa näkt ama dävauung na rha di qärrhani i rhi su ama ruvek. Näkt kosaqi ma Ngämuqa qa von da ama qrot iva arhani rhat tualat na ama lat ama nañis ngät dä arhani va rhat tumäräspät dä arhani va rhat tualat na ama lat ivakt iva rhat tatnärha ama ruvek dä arhani va rhat mair bä rhat turäkt dä arhani va rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät maos maos.²⁹ Nga ama qatnanaktpämnda moe di ama ngangda na rha? Nga rha moe di rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa? Nga rha moe di rhi su ama ruvek? Nga rha moe di rhat tualat na ama lat ama nañis ngät?³⁰ Nga rha moe di sa rhat tumäräspät? Nga rha moe di rhat tamän na ama enge ama nañis ngät maos maos? Nga rha moe di sa rhat tuqunäga sa ama rharimini sävät iangärhäkt ama enge? Nak kaku rhoqoräkt.³¹ Sökt di mamär iva nani a ngän na ama moräs na ngät ama vänbon bä va qänäskänes ngän i rhäktuk pät a ngän nani a ngät.

Näkt pa ngua rhamän särhäm ngän na ama iska ama mär qa masirhat mamär qärakni iva ngän dualat nä iangärhäkt ama lat moe varhäm ga.

13

Ama Iar Da Ama Lavuqi Arha Ron

¹ Ngakt bä nguat tamän na ama enge ama nañis ngät maos maos kärangätni i ama ruvek nämäni ama ivätki rhat tamän bät a ngät ura ama enselqäna rhat tamän bät a ngät dap kaku gua snäng bät arhani ama ruvek dä sa aingo di ngo rhoqor ama pletige qärqige i ige ngärhit nok täm mes ura aingo di ngo rhoqor ama rhunäpka qärakni i rhit kut mä qa masirhat mavängam.² Näkt ngakt bä aingo di sa mamär vät a ngo iva nguat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa näkt sa qunäga vät a ngo sä ma Ngämuqa aa muräkt ama ngaip ngät moe näkt ngakt bä nguat dräm iarhongäkt moe näkt ngakt bä nguat nanakt nä ma Ngämuqa mamär bä iangärhäkt gu qatnanakt di mamär iva ngärhit trut na ama dam sökt di qaku gua snäng bät arhani ama ruvek dä sa gua lat toqoräkt di ama mäñmäñini na ngät.³ Ngakt bä ngu von dä gu qärhong moe bä ba ama tläkta näkt ngakt bä ngu vodäm mes ba ama ruvek ivakt iva rhi veng ngo iva nani ama vodämes na ngo sökt di qaku gua snäng bät arhani ama ruvek dä sa va qaku mamär iva ngu rha ama rhitsek pät iangärhäkt gua lat.

⁴ Iarhakt kärerhae i arha snäng bät arhani di qaku rhit lir tir qur dä rhat tuvät pät iarhakt kärerhae i sa rha mualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät sävät a rha. Iarhakt di qosaqi rhat tualat na ama lat ama mär ngät sage ama ruvek moe dä qaku arha anga snängaqa anga vu qa sävät arhani arhä qärhong dä qaku rhat tair na nas i rhat nañäm mane na arhani ama ruvek.⁵ Dä iarhakt di rhat tualat na ama lat na ama qutdrir sävät arhani ama ruvek. Näkt kaku sökt ta tu arhä snäng sävät a nas dä sävät iarhongäkt kärqärhong i nani a rha nä irhong dä qaku lärlir täptäp da arha ron iva rhir qur dä qoki as kaku rhat dräm dat sangar ama snängaqa sävät ama lat ama vu ngät kärangätni i sa mudu arhani rha mualat na ngät sävät a rha.⁶ Bä qosaqi iarhakt kärerhae i arha snäng bät arhani di qaku rhat dräm märmär gem da rhoqoräkt i ama ruvek tat tualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dap kinak märmär gem

da rhoqoräkt i ama ruvek tat tualat na ama räkt ngät ama lat. ⁷ Bä qosaqi iarhakt di vasägos dä rhit kyiradeng na arhani ama ruvek sa arha lat ama vu ngät moe sävät a rha dä qaku lärlir tat nanakt i ama ruvek sa rha mualat na anga vu ngät anga lat dap pasägos dä rhat nanakt na ama ruvek iva rha rhualat na anga mär ngät anga lat bä nga rhoqoräkt i ama märän ngät dän dä sa rhat mair ma ama qrot.

⁸ Iangärhäkt ama lat kārängät iva aurha snäng bät arhani di qaku mamär iva rhäksot na ngät. Dap ama lat kārängätni i ama ruvek tat tamän bät ama enge qārängätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa diva vät aung anga qunäga diva rhäksot na ngät. Bä iangärhäkt ama lat kārängätni i ama ruvek tat tamän bät ama enge ama nañis ngät diva qosaqi rhäksot na ngät. Dä ama lat kārängätni i ama ruvek tat dräm sävät iarhongäkt kārqärhong i ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong bä ba rha diva rhäksot na ngät. ⁹ Inguna qaku qunäga vät a ut mamär sä iarhongäkt moe bä qaku aurha anga enge moe qārängätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa ivakt iva ut tamän särha ama ruvek na ngät ¹⁰ sokt kre va ianiäkt kārqäni i sa mamär nä ini mas ini ngä rhän dä va ama lat toqoräkt kārängätni i nak as kaku mamär na ngät toqoräkt diva rhäksot na ngät. ¹¹ Mudu rhoqoräkt i ama rhoemga na ngo dä sa nguat tamän doqor ama rhoemga dä nguat tu gu snäng doqor ama rhoemga dä qunäga vät a ngo rhoqor ama rhoemga. Dap toqoräkt i sa ngua män i ama morqa na ngo dä sa ngua met daqule ama rhoemga aa lat. ¹² Inguna rhäkt di sa qaku ut lu iarhongäkt moe mamär i ngäkt kre ut lu iarhongäkt pa ama rhitlunaspämgi dap pa nasot diva ut mair vät ma Ngämuqa aa saqong bä va urhi lu qa mamär. Rhäkt di sa nguat dräm ama qäväläm nak kop nämäni ma Ngämuqa aa qärhong dap pa nasot pät iomäkt ama qäväläm diva qunäga vät a ngo sä iarhongäkt moe i nak kop toqor ma Ngämuqa i sa qunäga vät a qa sä gua iar moe.

¹³ Dap täkt di ama qatnanakt dä ama lat kārängätni i ut nanakt iva ma Ngämuqa qa rhualat bä ba ut mamär bä sävät ama

lat kārängätni i aurha snäng bät arhani di iangärhäkt ama lat ama dāpguamek na ngät di vasägos dä va qale ngät gem ut. Sokt di ama narhoer ngät ama lat nävät a ngät kārängät i ama vit na ngät di iomäkt i sa aurha snäng bät arhani ama ruvek.

14

Ama Enge Qārängätni I Ngät Dän Maräkt Nage Ma Ngämuqa Dä Ama Enge Ama Nañis Ngät

¹ Mamär iva nani a ngän masirhat iva angäna snäng bät arhani dä mamär iva qosaqi nani a ngän masirhat iva ngäni rha ama vānbōn nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. Näkt mamär iva nani a ngän masirhat mamär nä iangärhäkt ama lat kārängät iva ngän damän bät ama enge qārängät i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa. ² Inguna iaqäkt kārak i qat tamän bät ama enge ama nañis ngät di qaku qat tamän särha arhani ama ruvek dap kinak kat tamän särhä ma Ngämuqa inguna qaku aung gat dräm i qat tamän doqor mäniekt inguna qat tamän bät ama enge ama ngaip ngät nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot. ³ Sokt di qārak i qat tamän bät ama enge qārängätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa di nak kat tamän särha ama ruvek ivakt iva ama qrot arhä qatnanakt dä va arha lat ama räkt ngät bä va ama mär arhä sarem.

⁴ Ama ruqa qārakni i qat tamän bät ama enge ama nañis ngät di qät sämaqrot na nas dap iaqäkt kārak i qat tamän bät ama enge qārängätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa di qa di qät sämaqrot na ama qatnanaktpämda moe. ⁵ Ura gua ruavek, nani a ngo iva ngän moe diva ngän damän bät ama enge ama nañis ngät sokt di nani a ngo masirhat iva ngän damän bät ama enge qārängätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa. Inguna ama ruqa qārakni i qat tamän bät ama enge qārängätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa di iaqäkt di qa vit pä qārakni aa uväs kārak i qat tamän bät ama enge ama nañis ngät sokt diva in moe ini sämaqrot na ama qatnanaktpämda qre i akni qa e ivakt iva qä näpgoer nä iangärhäkt ama enge ama nañis ngät.

⁶ Näkt sagem ngän gua ruavek, di ngakt bä nguat dân sagem ngän bä nguat tamän särhäm ngän na ama enge ama nañis ngät dä ngu lu va ngua rhatnärhäm ngän doqor mäniekt? Inguna ngakt bä nani a ngo iva ngua rhatnärhäm ngän dä mamär iva ngua rhamän särhäm ngän na anga enge na anga muqunäga nage ma Ngämuqa ura na anga mädräm anga mär ngät nagem ga ura na anga enge qärangätni i ngät dân maräkt nagem ga ura va ngu su ngän sävät a qa. ⁷ Iangärhäkt ama lat iva ama ruqa qat tamän na ama enge ama nañis ngät di ngät toqor iarhongäkt kärqärhong i qaku irhong angärha anga iar toqor ama gita dä ama iqi qäraktni i rhi ses a qi. Ngakt bä qaku rhit kut ama gita mamär ura qaku rhi ses ama iqi mamär dä ngu lu va sirhäkt ama ruvek tat dräm iaqyäkt ama mabuqi rhoqor mäniekt? ⁸ Näkt kosaqi ngakt bä ama raunaqa di qaku qä nanok mamär dä ngu lu va sirhäkt auge qä rhäkmu na nas nani ama ulaqi?

⁹ Iangärhäkt ama lat di rhoqorne rhoqoräkt kre i ngän damän bät ama enge qärangätni i qaku arhani ama ruvek tat dräm a ngät. Ngu lu va ama ruvek ti räm i ngän damän bät agiqa? Inguna va ngiat tamän di rhoqor qre i qaku ngiat tamän särha aung dap kinak ngiat tamän särha ama släqyäs. ¹⁰ Bä rhe mäni ama ivätki di masirhat na ama enge qärangätni i ngät maos maos näkt iangärhäkt ama enge di ngä moe ngärhi sameng irhä iarhakt ama ruvek arhä snängaqa qärrarhae i rhat tamän na ngät. ¹¹ Näkt ngakt bä qaku nguat dräm ama enge qärangätni i akni ama ruqa qat tamän bät a ngät dä sa aingo di ngua män i ama nañiska na ngo ge iaqäkt ama ruqa dä iaqäkt ama ruqa di sa qa män i ama nañiska na qa gem ngo. ¹² Bä äkt i nguat tamän bät tangät täkt ama enge särhäm ngän inguna ngakt bä nani a ngän masirhat iva ngäni rha ama vänbon gärangätni i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon däm ngät dä mamär iva nani a ngän masirhat na ama vänbon gärangätni i ngät tatnärha ama qatnanaktpämda masirhat.

¹³ Bä äkt i mamär iva aung gäarakni i qat tamän bät ama enge ama nañis ngät kä

nän ma Ngämuqa iva qä von ga rha ama qrot iva qä näpgoer nä iangärhäkt ama enge. ¹⁴ Inguna ngakt bä ngu nän na ama enge ama nañis ngät dä sa gu qloqaqa qä nän dap gu snängaqa di qale qa mavängam. ¹⁵ Ngakt bä rhoqoräkt dä sa ngu lu va ngua mäšana? Va sai dä ngu nän nä gu qloqaqa dap kosaqi sai dä va ngu nän nä gu snängaqa. Bä va sai dä ngut tong na ama mabu na ama ansäs nä gu qloqaqa dap kosaqi sai dä va ngut tong na ama mabu na ama ansäs nä gu snängaqa.

¹⁶ Ngakt bä qaku ngi namualat toqoräkt dap kinak sokt nävät gi qloqaqa dä sa ngia mes ama mär sage ma Ngämuqa dä ngu lu va ama ruqa qärakni i mai qale qa qä na ngän näkt kaku qat dräm iangärhäkt gia enge diva qä räm doqor mäniekt i sa ngia mes ama mär sage ma Ngämuqa bä va qä qoar i “Ngätki” sage gia enge? ¹⁷ Näma dä iangärhäkt gia enge qärangätni i ngia mes ama mär sage ma Ngämuqa di mamär na ngät sokt di iaqäkt ama ruqa di qaku ngärhi sämaqrot na qa. ¹⁸ Nguat tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna ngua met e na ngän i ma ama rhäqäp nä imek di sa nguat tamän bät ama enge ama nañis ngät. ¹⁹ Sokt di nga rhoqoräkt i västämne na ut ama qatnanaktpämda di näma dä mamär vät a ngo iva ngua rhamän bät anga ngärhäqyisem anga tausengäna na anga engirhong na ama enge ama nañis ngät sokt di nani a ngo masirhat iva ngua rhamän bät anga ngärhäqyet nä irhong anga engirhong nä gu snängaqa ivakt iva ngu su arhani.

²⁰ Gua ruavek, kale ngän du angän snäng doqor ama rhoes dap kinak mamär iva ngän du angän snäng doqor ama ruvek kärarhani i sa ama mor ta. Sokt di vät angäna lat di mamär iva ngän doqor ama rhuimirhong gärrqärhongni i sa qaku irhong ngät tualat na anga lat anga vu ngät. ²¹ Vä ma Ngämuqa aa Muräkt di sa rha säm doqortäqyia,

“Va ama ruvek kärarhani i ama nañis ngät arha enge

bä nämät ama nañista arha väm dä va ngua rhamän särhä rhärha rhäkt ama ruvek

sokt di qoki as pa qaku rhi nanari nämät ngo.

Ma Engeska qa märhamän doqoräkt.”

²² Dä soknga ama enge ama nañis ngät di qaku ama muqunängi na ngät bä bä iarhakt kärarhae i rhat nanakt dap kinak ngät di bä bä iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt. Dap sa ama enge qarangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa di qaku ama muqunängi na ngät bä bä iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt dap kinak ngät di bä bä iarhakt kärarhae i rhat nanakt. ²³ Näkt ngakt bä aingän ama qatnanaktpämda moe di västämne na ngän bä ngän moe di ngän damän na ama enge ama nañis ngät maos maos näkt anga tmänga anga nañis ka ura aung gäarakni i qaku qat nanakt di qale qa gem ngän dä sa nga va qaku qä naqoar i ngän di inirqi na angän mädräm? ²⁴ Dap kinak ngakt bä ngän moe ngän damän bät ama enge qarangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa dap sa qale anga ruqa rhoqoräkt gem ngän diva angäna enge moekt ngärhi qur a qa mamär i qa di qat tualat na ama lat ama vu ngät bä va qa di qä rha ama rhäksärhäm nage iangärhäkt angäna enge moekt bät aa lat ama vu ngät angät tpäs. ²⁵ Näkt nga nasot i iaqäkt ama ruqa di qat lu i iarhongäkt ama ngaivirhong bäm mes di sa arha enge ngä muqunäga sä irhong dä va qa an da aa quum sä nas na ama ansäs sage ma Ngämuqa dap pa qat tamän mamär toqortäqyia, “Ma Ngämuqa di qoki ngätki i qale qa mänguräp mä ngän.”

Ama Lat Kërangätni Iva Rhi Nänsäs Sage Ma Ngämuqa Di Mamär Iva Rhat Tualat Na Ngät Mamär

²⁶ Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va ut tualat toqor mäniekt? Nga rhoqoräkt i västämne na ngän dä mamär iva arhani nävät a ngän diva sävetka qa rhän sa anga mabuqi dap pa akni qa rhän sa anga enge na ama rhisu dap pa akni qa rhän sa ama enge qarangätni i sa ma Ngämuqa qa muqunäga sä ngät dap pa akni qa rhän sa anga enge ama nañis ngät ura ama lat iva rhit näpgoer nä iangärhäkt ama enge ama nañis ngät. Mamär iva ngän dualat nä iangärhäkt ama

lat moe ivakt iva ngäni sämaqrot na ne. ²⁷ Ngakt bä guavek nävät a ngän diva rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät dä sa mamär iva sokt anga udiom ura anga dävauung na rha rhat tualat toqoräkt. Näkt pa qaku rha moe rhat tamän sä ne dap kinak pa rhat tamän di ak ka er näkt saqi sa akni näkt saqi sa akni dap toqoräkt di mamär iva aung anga ruqa va qät näpgoer nä iangärhäkt ama enge. ²⁸ Sokt di ngakt bä qaku aung e qarak iva qät näpgoer na ama enge dä sa mamär iva iarhakt di mänadin däm da va ama ansäspämgi bä va sokt tat tamän särhäm mes dä sage ma Ngämuqa.

²⁹ Mamär iva anga udiom ura anga dävauung na rha qararhani i rhat tamän bät ama enge qarangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa rhat tamän dap mamär iva arhani ama ruvek qararhani i qale rha e di rhat tatnävämne nä iangärhäkt ama enge qarangätni i iarhakt tat tamän bät a ngät. ³⁰ Näkt ngakt bä ma Ngämuqa qat tuqunäga sa anga enge rhoqoräkt ge aung nävät iarhakt kärarhae i rhat muqun dä va iaqäkt kärak i sa qat tamän di mamär iva mänadin däm ga. ³¹ Mamär iva ngän moe ngän damän i ak ka er näkt saqi sa ak näkt saqi sa ak pät ama enge qarangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa ivakt iva ama ruvek moekt diva qunäga vät a rha dä va iangärhäkt ama enge ngärhi sämaqrot na rha. ³² Ama ruvek qararhani i rhat tamän bät ama enge qarangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa di mamär vät a rha iva rha maräkt tat turäkt ba nas ivakt iva rhat tamän bät ama qäväläm gärqomni iva qoki rhat tamän ³³ inguna ma Ngämuqa di qaku ama inirqi na aa lat dap kinak aa lat di na ama bulap.

Bä va rhoqor ama qatnanaktpämda nämät ama värhap moe ³⁴ di ama evop diva mänadin däm da va ama ansäspäm. Inguna rha di qaku anga rhares nga e gem da iva rhat tamän dap kinak ta diva qale rha manao va arha egutpek arha rem doqor ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ngät tamän. ³⁵ Ngakt bä guarhong nga e qarqarhongni i nani ama evop masirhat iva qunäga vät a rha sä irhong dä sa mamär iva rhi snanbät sa arha egutpek närhäm irhong ba arha vät. Inguna ama qluqi qiat

mair vät iomäkt angät tpäs iva ama evopki qiat tamän ba ama ansäspämgi.

³⁶ Ngakt bä nani a ngän iva ngän dair särhä iangärhäkt gua enge dä sa nani a ngo iva ngu snanbät toqortäqyia, “Nga ma Ngämuqa aa enge ngä er ngä män nagem ngän? Ura nga sokt ngän gärrahani i iangärhäkt ama enge sa ngä män gem ngän?”

³⁷ Aung gäarakni i qä qoar i qa di qat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa ura qä qoar i qa di qat tualat nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot di mamär iva qat dräm i rhangät täkt ama enge qärangätni i ngut säm a ngät di ama muräkt na ngät nage ma Engeska. ³⁸ Bä aung gäarakni i qaku qä natmet parhäm dangät täkt ama muräkt diva qaku mamär iva ama qatnanaktpämda rhi natnari nämät ka. ³⁹ Bä äkt i gua ruavek, mamär iva nani a ngän masirhat iva ngän damän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa dap kale ngän dair särhä iomäkt iva rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät. ⁴⁰ Dap pa ama lat moe di mamär iva ngän dualat na ngät maräkt parhäm ama räkt ngät ama lat na ama ansäs sage ma Ngämuqa.

15

Ma Ngämuqa Qa Märanas Nä Ma Kraiss

¹ Gua ruavek, täkt diva ngu vuk pät a ngän na ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa ngua sameng ba ngän na ngät bä sa ngän sangar a ngät bä qosaqi rhäkt di ngänät mair ma ama qrot pät angärha rhäng. ² Näkt ngakt bä ngänät sangar iangärhäkt ama sameng ama mär ngät ma ama qrot dä sa va ma Ngämuqa qa rhumaiar ngän. Dap ngakt bä qaku ngänät sangar iangärhäkt ama sameng dä sa va angän gatnanakt diva qaku ngä nasa anga gavämgi.

³ Ama vit na äm ama qäväläm nämäni iangärhäkt ama sameng ama mär ngät kärqom i sa ngua märhamän särhäm ngän na äm di rhoqortäqyia,

* **15:8** aa nanäk kia sa qa vät ama nañis äm ama qäväläm Ura ‘aa nanäk kia sa qa värhäm ama iska qäarakni i qoki qa maos’

ma Jisas di sa qa ñäp ivakt iva qä rhäksot na aurha vuirhong

doqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät

⁴ bä äkt i qa ñäp dä rha mu qa mät ama ñäpta arha liqi

näkt ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki

vät ama dävauing na qa ama qunäga

iva rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät

⁵ näkt nasot dä väs däm ga ge ma Sefas

näkt kosaqi nasot dä väs däm ga ge aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha.

⁶ Näkt nasot iarhakt pät ama qäväläm ama sägom dä väs däm ga ge ama qatnanaktpämda qärrahani i ama rhodäm sä rha di ngä met e na ama ngärhäqyet ama handret na rha

näkt ama rhäqäp na rha nävät iarhakt di as tat däqäm

dap arhani di sa rha ñäp.

⁷ Nasot a rha dä qa män ge ma Jems

näkt nasot dä sa qa män ge ama ngangda moe.

⁸ Näkt nasot mamär dä sa väs däm ga gem ngo i ngo rhoqor ama ruqa qäarakni i aa nanäk kia sa qa vät ama nañis äm ama qäväläm*.

⁹ Inguna aingo di ama gaini na ngo mamär mänguräp ama ngangda bä aingo di mai qaku mamär iva rhat tes ngo i ama ngangga na ngo inguna sa ngua mualat na ama lat ama vu ngät i ngua sangäm na ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa mavängam. ¹⁰ Sokt di nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki dä sa ngua män i ngo rhoqor täkt bä qosaqi iaqyäkt aa ñämsävätki bä ba ngo di qoki sa qia sa ama gavam. Näkt kärangätni aurha lat ngu na arhani ama ngangda di sa aingo di nguat tualat masirhat dap ta di rha mane. Sokt di qaku aingo maräkt kärak i nguat tualat dap kinak ma Ngämuqa aa ñämsävätki qäarakni i qia e väm ngo qiat tualat. ¹¹ Sokt di ngakt bä aingo nguat tualat ura rha rhat tualat di nak kop ut moe di urhi sameng nä

iangärhäkt ama sameng ama mär ngät dä sa ngän nari ngät bä sa ngänät nanakt na ngät.

Ama Ruvek Kärarhani I Sa Rha Ñäp Diva Rha Rhäranas

¹² Näkt ngakt bä urhi sameng i ma Krai di sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki dä sa ngu lu mäniekt bä arhani nävät a ngän di rhi qoar i ama ñäpta diva qaku rhi namäranas? ¹³ Sökt di ngakt bä qaku ma Ngämuqa qat täranas na ama ruvek nämät ama tñäpki dä sa rhoqoräkt di qaku qa märanas nä ma Krai. ¹⁴ Näkt ngakt bä rhoqoräkt i ma Krai di qaku ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki dä sa aut sameng sävät ma Krai diva qaku ngä nasa anga gavam dä angän gatnanakt diva qosaqi qaku ngä nasa anga gavam. ¹⁵ Ngakt bä ngäkki i qaku ma Ngämuqa qat täranas nä guavek nämät ama tñäpki dä soknga qaku qa märanas nä ma Krai bä nga rhoqoräkt di urhi iras täm ngän sävät ma Ngämuqa.

¹⁶ Inguna ngakt bä qaku ma Ngämuqa qat täranas na ama ñäpta dä sa rhoqoräkt di qosaqi qäqi qaku qa märanas nä ma Krai. ¹⁷ Näkt ngakt bä ngäkki i ma Krai di sa qaku ma Ngämuqa qa märanas na qa dä sa angän gatnanakt diva qaku ngänät namatnärhäm ngän inguna as pa ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ngän bät angäna vuirhong angät tpäs. ¹⁸ Bä qosaqi iarhakt kärarhae i sa rha ñäp dap sa rhat nanakt nä ma Krai diva qäbäs na rha. ¹⁹ Ngakt bä aut katnanakt sämäni ma Krai di nak kop sökt sävät tangät täkt ama iar dap pa qaku guarhong sae dä sa va aiut täkt nämäni ama ruvek moe diva ama ruvek di airäs ta masirhat nävät a ut pät arhani ama ruvek arhä väs.

²⁰ Sökt di nak ama engäkki di sa ma Ngämuqa qa märanas nä ma Krai nämät ama tñäpki bä ma Krai di ama narhuir qi ama gavämgi na qa nävät iarhakt kärarhae i sa rha ñäp. ²¹ Inguna rhoqor ama tñäpki di sa qia män nävät akni ama ruqa dä qosaqi iomäkt iva ma Ngämuqa qat täranas na ama ruvek kärarhani i sa rha ñäp di äm ngä män nävät akni ama ruqa ²² inguna rhoqor ama ruvek moe i rhit ñäp inguna nävät ma

Adam di qosaqi va iarhakt moe qararhae i rhat nanakt nä ma Krai diva rhat däqäm nävät ma Krai. ²³ Sökt di ut moe diva vät ama rhäkmmär ngät ama rhodäm nasot a ne diva sävetka asägäk asägäk ka rhäranas bä qat däqäm. Bä ma Krai di ama narhuir qi ama gavämgi na qa nämät ama tñäpki näkt nasot dä va iarhakt kärarhae i sa rha nämäni qa diva ma Ngämuqa qa rhäranas na rha vät ama qunäga qarakni iva evär dä ma Krai. ²⁴ Bä rhoqoräkt dä va qa rhän nävä iarhongäkt moe maos maos angät tpäs kärqärhong i irhong ngät turäkt bä sävät iarhongäkt moe kärqärhong i irhong angät krot bä nasot toqoräkt dä va ama tpäsini ngä rhän doqoräkt iva qä von da ama Muräktpäm sage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk.

²⁵ Inguna va ma Krai di qoki va qat mair bä qat turäkt bä dängdäng iva qa rhu aa ikkäna moe manao va aa qariglem angärha rem. ²⁶ Ama dängdängini na qa aa ik kärakni iva qa rhän nävä aa uväs di ama tñäpki. ²⁷ Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Ma Ngämuqa di sa qa mu iarhongäkt moe manao va aa qariglem angärha rem.” Sökt di nga rhoqoräkt i iangärhäkt ama enge ngärhi qoar i, “Iarhongäkt moe di sa ma Ngämuqa qa mu irhong moe manao va aa qariglem angärha rem” dä sa iangärhäkt ama enge di qaku ngä mes pät ma Ngämuqa qarakni i sa qa mu iarhongäkt moe vä ma Krai aa qar angärha rem. ²⁸ Näkt nga va rhoqoräkt i qale iarhongäkt moe va ama Ngärhoemga aa muräkt angärha rem dä nasot diva qa rhu nas moe vä ma Ngämuqa aa muräkt angärha rem iaqäkt kärak i sa qa von ama Ngärhoemga rha ama qrot iva qat turäkt toqoräkt. Bä rhoqoräkt diva qale ma Ngämuqa i qa vit daver iarhongäkt moe bä va qat turäkt mamär bä bä irhong.

²⁹ Bä rhäkt di mamär iva ngän du angän snäng sävät tärhom däkt toqortäqyia, ngakt bä ama ruvek kärarhani i sa rha ñäp di qaku rhi namäranas bä ama ngät däqäm da näkt nga rhoqoräkt i arhani ama ruvek tit ta ama baptais ba rha di ngu lu ama rharimini sä iomäkt di äm doqor mäniekt bä iangärhäkt ama lat pa ngät tatnärhä iarhakt ama ñäpta rhoqoräkt? ³⁰ Näkt

ngakt bä qaku ma Ngämuqa qat täranas na ama ruvek di ngu lu va nguut tu nas säda ama märänga aa ron bät ama rhodäm moe i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät iva iva? Inguna gua lat toqoräkt di ngät toqor ama dädända arha lat. ³¹ Gua ruavek, aingo di ngäkt kre i vät ama qunäng moe di sa qorhäs iva rhi veng ngo. Iangärhäkt gua enge di ama engätki na ngät bä nguut tamän doqoräkt di nävät iomäkt i aingo di märmar gem ngo masirhat inguna vasägos di sa qale ngän i sägäni na ngän ngän nä ma Jisas ma Kraisa aurha Engeska. ³² Qosaqi ngakt bä qaku ma Ngämuqa qat täranas na ama ruvek nasot i sa rha ñäp dä ngu lu va ngu rha agini nävät iomäkt i sa ama mäsmäs pä m ngät ama muräp nae nämät ama värhäm ama mor äm ma Efesus di urhi arhäktgyäm sä ne? Ngakt bä qaku ma Ngämuqa qat täranas na ama ruvek di nguaräm mamär iva urhi qoar i, “Ut täs dä urhit nakt inguna duququ dä va urhi ñäp.”

³³ Qale ngäni iras täm mes. Rhangät täkt ama enge di ama engätki na ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia, “Ngakt bä sägäni na ut ut na ama ruvek ama vu rha dä sa va rhi slava na aurha lat ama mär ngät na arha lat ama vu ngät.” ³⁴ Mamär iva ngäni nasäng i ngän du angän snäng mamär toqor varhäm ama räkt ngät ama lat. Dä saqi as kale ngän natmualat na anga vuirhong inguna arhani nävät a ngän di qaku rhat dräm ma Ngämuqa. Nguut tamän doqor täkt divakt iva aqlus pä t a ngän inguna nävät angäna lat.

Ama Släqyige Qärqige Iva U Rhäranas Sä Ige

³⁵ Sokt diva akni ama ruqa qä snanbät toqortäqyia, “Ngu lu va ma Ngämuqa qa rhäranas na ama ñäp ta ama ruvek toqor mäniäkt? Ngu lu va arhä släqyigleng ngä rhän doqor mäniäkt?” ³⁶ Nak iaqäkt kärak i qä snanbät nä rhangät täkt ama snanbät di ama dädänga na qa. Sa ngänät dräm i nga rhoqoräkt i ngänit kutnanokt ama gavämirhong di as iarhongäkt ama gavämirhong diva nä t däm irhong bä irhong ngärhi ñäp näkt nasot dä va irhong ngärhi ir. ³⁷ Dä ianiäkt ama gavämini rhoqor ama wit aa gavämini ura ani ama gavämini

qärqäni i ngit kutnanokt ini di nak kop ama gavämini nä ini bä qaku ini rhoqor ama wit ura ama vlol qärangätäni iva vur mät ngät nasot. ³⁸ Sokt di ma Ngämuqa qät bon ianiäkt ama gavämini rha ama släqyige varhäm aa snängaqa. Näkt kät bon ama gavämirhong asägäni asägäni rhä ini angät släqyige. ³⁹ Iarhongäkt moe di qaku irhong angät släqyigleng doqorne dap kinak ageni ama släqyige di bä ba ama ruvek dä ageni di bä ba ama släqyirhong dä ageni di ba ama isäm dä ageni di ba ama rhinäm. ⁴⁰ Bä qale ama släqyigleng gärliglengni i aglengni bä bä iarhongäkt mät ama leqäs dap aglengni bä bä iarhongäkt nämäni ama ivätki bä igleng angät murhämeska di qaku qa rhoqorne. ⁴¹ Ama qunäga di aa murhämeska maos dä qoki ama equngi di at murhämeska maos dä ama qaeng di angät murhämeska maos. Näkt koki ama qaeng asägäk asägäk di qaku angät murhämeska rhoqorne.

⁴² Bä qosaqi va rhoqorne i ama ñäpta arhä släqyigleng gärliglengni iva ma Ngämuqa qa rhäranas nä igleng diva qaku igleng doqor mudu. Ama släqyige qärqigeni i rha sasärhäm ige diva säkt täm ige dap ama släqyige qärqigeni iva ma Ngämuqa qa rhäranas nä ige diva qaku säkt täm ige. ⁴³ Ama släqyige qärqigeni i rha sasärhäm ige di ama qluqi vät ige angät tpäs dap ama släqyige qärqigeni iva ma Ngämuqa qa rhäranas nä ige di na ama murhämeska vät ige. Rha sasärhäm ige di qaku ige angärha anga qrot masirhat dap pa ma Ngämuqa qa rhäranas nä ige di ige angät krot masirhat. ⁴⁴ Näkt toqoräkt i rha sasärhäm ige di ama släqyige nä ige nämäni ama ivätki qärqigeni i ige angät snängaqa qat turäkt bä bä ige dap toqoräkt iva ma Ngämuqa qa rhäranas nä ige dä va ige ngä rhän i ama släqyige iva ama qloqaqa qat turäkt bä bä ige. Ngakt bä nak sa ama släqyige nämäni ama ivätki ige nga e dä qosaqi rhoqoräkt di qale ama släqyige na ama qloqaqa.

⁴⁵ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Ama ruqa ama narhoer qa ma Adam di sa qa män i ama ruqa qärakni i qat däqäm” dap ama dängdängini na qa ma Adam di sa qa män i ama qloqaqa qärakni

i qät bon da ama iar. ⁴⁶ Sukt di qaku ama qloqäqa na ngät ama iar ngärhi rhoer ngät dän dap kinak ama släqyige nämäni ama ivätki ige ngärhi rhoer ngät dän näkt nasot dä sa sa ama qloqäqa na ngät ama iar. ⁴⁷ Ama narhoer qa ama ruqa di qa nämäni ama ivätki bä sa ma Ngämuqa qa säm a qa na ama rhabuqi dap ama udiom na qa ama ruqa di qa män näda ama usäpki arha ron. ⁴⁸ Bä ama ruvek kärarhani i rha nämäni ama ivätki di rha rhoqor iaqäkt kärak i sa qa män näva ama rhabuqi. Dap iarhakt kärarhae i rha näda ama usäpki arha ron di rha rhoqor iaqäkt kärak i sa qa män näda ama usäpki arha ron. ⁴⁹ Nak kop toqorne rhoqoräkt i sa ut ta ama ruqa näva ama rhabuqi aa iauski dä va qosaqi urhi rha ama ruqa näda ama usäpki arha ron aa iauski.

Ama Enge Ama Ngaip Ngät Dä Iomäkt I Sa Ut Män Näva Ama Tñäpki At Täväs Nävät Ma Krajs

⁵⁰ Gua ruavek, ama rharimini sä rhangät täkt gua enge di rhoqortäqyia, qaku mamär iva ut namon sävä ma Ngämuqa aa Muräktpäpäm sä rhägleng däkt aut släqyigleng gärqigleng i igleng na ama släkt ngä na ama biaska. Bä qop ianiäkt kärqäni i mavamava nä ini di qaku mamär iva ini ngä rhon sa äkt i qaku mavamava nä iarhongäkt moe e. ⁵¹ As ngäni nari iva ngu qoar na ngän na ama enge ama ngaip ngät. Va qaku ut moe ut nañäp sukt di ut moe diva urhi qutsasorhane bä va u rhän maos ⁵² päpät ama qäväläm ama qot äm mamär toqor qre i lävät mät ama saqongaqa vät ama qäväläm gärqomni iva ama biugal qä nok mädängdäng. Inguna ama biugal va qä nok dä sa va ama ñäpta diva ma Ngämuqa qa rhäranas na rha bä va rhat däqäm mas dä aut släqyigleng ba igleng ngärhi qutsasorhane. ⁵³ Inguna rhäge rhäkt ama släqyige qärqigeni iva säkt täm ige di mamär iva ige ngärhi qutsasorhane ivakt iva qaku mamär vät ige iva säkt täm ige. Bä rhäge rhäkt ama släqyige qärqigeni i ige ngät dräm ngärhit ñäp diva ige ngärhi qutsasorhane bä va ige ngät däqäm mas. ⁵⁴ Bä nga rhoqoräkt iva aut släqyigleng gärqiglengni i mamär iva säkt täm igleng

dä va igleng ngärhi ñäp di igleng ngärhi qutsasorhane bä va qaku säkt täm igleng ura igleng ngärhi ñäp dä rhoqoräkt diva rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa enge qarängättni i ngät tamän doqortäqyia,

“Ama tñäpki di qaku arha anga qrot iva qia rhän näva aut päpäs.”

⁵⁵ “Ngu lu ama tñäpki di gi qrot ngä qoe iva ngia rhän näva aut päpäs? Ngu lu ama tñäpki di gi qrot ngä qoe ivakt iva ngit bon ut ta ama ruanini?”

⁵⁶ Ama tñäpki at krot ivakt iva qit bon da ama ruanini bä ba ut di ama vuini näkt ama vuini di ini ngärhit ta angät krot di nävät ma Ngämuqa aa Muräkt. ⁵⁷ Sukt di ut tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna qät bon ut ta ama qrot bä ut dän näva ama tñäpki at täväs nävät aurha Engeska ma Jisas ma Krajs.

⁵⁸ Bä äkt i gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, mamär iva ngänät mair ma ama qrot dap pa qale ngän namon da angäna rhäng. Mamär iva vasägos dä va ngän dualat masirhat nä ma Engeska aa lat inguna sa ngänät dräm i mäni ma Engeska dä sa iangärhäkt angäna lat diva qoki ngärhi sa ama gavam.

16

Ama Ligär Bä Ba Ama Qatnanaktpämda E Ma Jerusalem

¹ Rhäkt diva ngua rhamän sävät ama ligär qarängättni i ngän durhämne na ngät bä ba ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem di rhoqortäqyia, mamär iva ngän det nasot ama iska qaräknä i sa ngua qoar na ama qatnanaktpämda nae näva ama ngärhäktka ma Galesia iva rhat tet parhäm ga. ² Vät ama narhoer qa ama qunäga vät ama tadinimek moe dä sa aingän moe asägäk asägäk diva sävetka qa rhu angättni ama ligär mamär sañis na aa ligär maräkt qarängättni i sa ma Ngämuqa qa modämne na qa na ngät. Bä va sävetka qa rhu iangärhäkt ama ligär divakt iva nga rhoqoräkt iva ngua rhän gem ngän dä nak sa ngän däkmu na ngät. ³ Bä va rhoqoräkt i sa ngua män gem ngän dä sa va ngu rhäk nä guavek nävät a ngän gärrarhani

i sa ngän muqunän bät a rha sa anga abuqit kärqitni i it ngät tamän i iarhakt di sa ngän muqunän bät a rha ivakt iva rhi rha angän bänbon sae ma Jerusalem. ⁴ Näkt ngakt bä nguät tu gu snäng i qosaqi ngo di mamär iva ngua rhet sae dä va rhi na ngo u rhet sae ma Jerusalem.

Ma Pol Qat Turäkt Iva Qa Rhet Sae Ma Korin

⁵ Nguät turäkt iva ngua rhet da ama ngärhäktka aa ron ma Masedonia. Näkt nga nasot dä va ngua rhet bä ngu lu ngän ⁶ näkt nguaräm ba as kale ngo gem ngän bä nguaräm ba qäqi qale ngo gem ngän bät ama soeng angät kunäng ivakt iva aingän di mamär iva ngän datnärhäm ngo sa ama iska qäarakni i nani a ngo iva ngua rhet näväm ga. ⁷ Inguna qaku nani a ngo iva ngu lu ngän nak kop pät ama qäväläm ama qot äm dap kinak nani a ngo iva as kale ngo ngu na ngän mauiu qre i ma Ngämuqa qat turäkt toqoräkt. ⁸ Sökt di as pa qale ngo rhe ma Efesus bä dängdäng i rhäksot nä ma Pentikos angät kunäga ⁹ inguna ama enges ki ama tmongi di sa qia rhar bä ba ngo ivakt iva nguät tualat mamär nä ma Ngämuqa aa lat. Dap ani di rhe di qale ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rhat tair särhä ma Ngämuqa aa lat.

¹⁰ Bä nga rhoqoräkt iva ma Timoti qa rhän gem ngän dä sa mamär iva ngän dualat sä qa mamär ivakt iva qät ta ama bulap dap pa qale qät len inguna qa di qa rhoqor ngo i un dualat nä ma Engeska aa lat. ¹¹ Bä äkt i varis aung gä nasäm ama mäñmäñini na qa. Ngän datnärhäm ga bä va ngäni rhäk na qa sa ama bulap ivakt iva qa rhän gem ngo inguna nguät nañäm nani a qa qä na aurha ruavek.

Ma Pol Aa Enge Ama Dängdängini Na Ngät

¹² Ama enge sävät ma Apolos di rhoqortäqyia, sa ngua märhamän särhäm ga ma ama qrot iva qa rhet bä va qä lu ngän gä na arhani aurha ruavek sökt di qoki sa qaku nani a qa iva qa rhet sagem ngän däkt. Va qa rhet kä lu ngän bät gaaäm anga qäväläm

gärqomni i qoki qat tu aa snäng i märmärsäs iva qa rhet sagem ngän.

¹³ Mamär iva ngänät nañäm särhäm mes mamär dä va ngänät mair ma ama qrot mäni angän gatnanakt dä qale ngän natlen guani dap pa mamär iva ama qrotta na ngän. ¹⁴ Mamär iva iarhongäkt moe qärqärhong i ngän dualat nä irhong diva ngän dualat nä irhong nävät ama lavuqi.

¹⁵ Sagem ngän däkt gua ruavek, ngänät dräm i ama ruvek näp ma Stefanas aa vätka di ama narhoerta na rha qärarhani i rha män i ama qatnanaktpämda näva ama ngärhäktka ma Akaia. Näkt nävät arhä snängaqa maräkt dä sa rha rha ama lat iva rhat tatnärhä ma Ngämuqa aa ruvek. Bä ngu nän ngän ma ama qrot ¹⁶ iva ngän dualat pä iarhakt arha rem näkt sävät iarhakt moe qärarhae i rha rhoqor ta. Bä qosaqi va ngän dualat toqoräkt sävät arhani moe qärarhani i rhat tualat masirhat nä ma Ngämuqa aa lat.

¹⁷ Märmär gem ngo masirhat nävät ma Stefanas kä nä ma Fortunatus näkt ma Akaikus arhä mänmäns inguna rha män määt angäna släqyäs ¹⁸ bä rha sämaqrot nä gu qloqaqa i rhoqor ngän i qosaqi rha sämaqrot na angän gloqaqa. Mamär iva ngänit kutdrir sage ama ruvek kärarhani i rha rhoqoräkt.

Ma Pol Aa Enge Na Ama Märmärgem

¹⁹ Ama qatnanaktpämda nävät ama ngärhäktka ma Esia rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän.

Ma Akwila qä nä ma Prisila näkt sävät ama qatnanaktpämda nävä ina vätka rhit täk na arhä märmärgem ama mor ngät mäni ma Engeska sagem ngän.

²⁰ Aurha ruavek moe narhe di rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän.

Mamär iva ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem*.

²¹ Aingo ma Pol ngut säm dangät täkt ama rhäkne na ama märmärgem nä ngua rhäkt maräkt.

* **16:20** ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävät a ne nävät ama lat kärangätmi iva ngäni vop pa angäna sdäm gane.

²² Mamär iva iaqäkt karak i qaku aa anga lavuqi sävät ma Engeska di qale qa vä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm. Aurha Engeska, mamär iva ngia ang!

²³ Mamär iva ma Engeska ma Jisas aa ñämsävätki qali qi gem ngän.

²⁴ Gu lavuqi mäni ma Jisas ma Krais diva qali qi gem ngän moe. Ngätki rhoqoräkt.

Ma Koringäna 2

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Korin bä qosaqi sage ama qatnanaktpämda moe qärrahani i qale rha namet ma Korin e vät ama ngärhäktka ma Akaia moe.

Qa säm ivakt iva rhi rhäkmu na ama vänbon na ama ligär nani aa mänmänäs iva bä ba ama qatnanaktpämda e ma Jerusalem. Dä qosaqi nani a qa na rha iva rhat turäkt ta ama ruvek kärarhani i rhat tu ama inirqi mänguräp ama qatnanaktpämda. Ma Pol qa märhamän särhäm da na ama enge ama qrot ngät i nani a qa iva rhat dräm i iarhongäkt kärqärhong i qa säm irhong di nak pa qat tualat parhäm irhong nasot.

Arhani ama ruvek sa rha män mänguräp ama qatnanaktpämda e qärrahani i rhat tair särhä ma Pol aa mämairäs angät krot i ama ngangga na qa. Rhat tamän i ma Pol maräkt di qät ta ama qatnanaktpämda e ma Korin arhä vänbon angät ligär bä ba nas bä äkt i ma Pol qat tamän masirhat sävät aa iar dä aa mämairäs angät krot.

Ama Qäväläp Nasot A Ne

Ma Pol Qät Täväksäs Sävat Aa Iar Dä Aa Lat I Ama Ngangga Na Qa (1-7)

Sävat Ama Vänbon Bä Ba Ama Qatnanaktpämda E Ma Jerusalem (8-9)

Ma Pol Qät Täväksäs Sävat Aa Qrot I Ama Ngangga Na Qa (10-13)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Korin

¹ Aingo ma Pol di ma Kraiss aa ngangga na ngo nävät ma Ngämuqa aa snängaqa. Bä qale aurha ruaqa ma Timoti rhe gem ngo.

Dä ngut säm dakt täkt ama abuk sagem ngän ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa e mät ama värhäm ama mor äm ma Korin bä sävät ama qatnanaktpämda moe qärrahani i qale rha mät ama värhap päät ama ngärhäktka moe ma Akaia.

² Mamär iva ama nämsävatki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa aut

mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss diva qale ngät gem ngän.

Ma Ngämuqa Na Ama Matnärhäm Dä Na ama Sämaqrot

³ Mamär iva urhi nänsäs sage ma Ngämuqa qäarakni i aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa mamäk dä aa Ngämuqa. Bä ma Ngämuqa di ama Ngätmamäk kärakni i qät dräm gat tatnärhäm ut dä qät sämaqrot na ut bä qosaqi qa di ma Ngämuqa qäarakni i qät lavuqi na ut pasägos. ⁴ Näkt kät sämaqrot na ut pasägos toqoräkt i qali lut da ama märän angärha ron ivakt iva ut di mamär iva urhit sämaqrot nä iarhakt kärarhae i sa qale rha da arhä märän moe angärha ron nä iangärhäkt ama sämaqrot kärangät i sa ma Ngämuqa qa matnärhäm ut na ngät. ⁵ Inguna rhoqor ut i urhit ta ama märän masirhat nävät iomäkt i sa sägäni na ut ut nä ma Kraiss dä qosaqi nävät a qa di urhit ta ama sämaqrot ama mor ngät. ⁶ Bä ut don säda ama märän angärha ron divakt iva ngänit ta ama sämaqrot dä ama mumaiar. Bä qosaqi nga rhoqoräkt i ut ta ama sämaqrot divakt iva ngänit ta ama sämaqrot toqoräkt i qale ngän ma ama qrot sa ama bulap da ama märän angärha ron nävät ma Kraiss toqor ut. ⁷ Näkt aiut di aut snängaqa ama qrot ka sävät a ngän iva as ngän dualat toqoräkt inguna ut dräm i ngakt bä ngän don säda ama märän angärha ron doqor ut dä va qosaqi ma Ngämuqa qä sämaqrot na ngän doqor ut.

⁸ Aurha ruavek, nguat tamän nä rhangät täkt ama enge dinguna qaku nani a ut na ngän iva qaku ngänät dräm sävät ama märän gärangätni i sa ut mon säda angärha ron e ma Esia. Inguna iangärhäkt ama märän di ama enges ngät mamär bä sa qaku mamär iva u rhän näva angät tpäs moe bä äkt i sa ut mu aut snäng iva urhi ñäp. ⁹ Bä sa vät iomäkt ama qäväläm dä ut nari imuk päät aut snängaqa di rhoqorne na ama ruqa qäarakni i sa qa rha ama rhäksärhäm bä va rhi veng ga. Sökt di iomäkt ama qäväläm di äm ngä män ivakt iva qale ut namu ut snäng i mamär vät a ut nävät aut krot maräkt iva u rhän näva ama märän angät tpäs dap kinak pa ut nanakt nä ma Ngämuqa qäarakni i qät täranas na ama

ruvek nämät ama tñäpki iva qa rhatnärhäm ut. ¹⁰ Sa ma Ngämuqa qa mumaiar ut nämät iangärhäkt ama märän na ama tñäpki bä va qoki as kat tumaiar ut. Bä va qa di ut nanakt na qa iva saqi as kat täqäs täm ut toqoräkt. ¹¹ Näkt mamär iva ngän datnärhäm ut i ngäni nän sävät a ut ivakt iva ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rhat tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät ama modämne qärangätni i sa qa von ut täm ngät nävät ama ruvek ama rhäqäp na rha arha nän.

Ma Pol Qa Qutsasorhane Na Aa Snängaqa

¹² Märmär gem ngo iva ngua rhamän särhäm ngän i nguat dräm mamär i sa ngua mualat nä gua lat ba ama ruvek moe di nävät ama iska ama engätki na qa dä ama räkt ka dä ma Ngämuqa aa saqong. Näkt iangärhäkt ama lat di qaku nävät ama ruvek nämäni ama ivätki arhä mädräm dap kinak nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki bä sa ngua mualat sävät a ngän doqoräkt masirhat. ¹³ Nguat tamän doqoräkt dinguna vä gua abukkina moe sävät a ngän dä sa nguat dräm ngut säm ama enge qärangätni i märmärsäs iva ngän des ngät dä qunäga vät a ngän sä ngät dä nani a ngo iva qunäga vät a ngän mamär sä ngät. ¹⁴ Mäqi inamak äkt di sa arhani nävät a ngän sokt di qaku rhäm ngän moe di sa qunäga vät a rha mamär i gua lat sagem ngän di nak ama engätki na ngät dä ama räkt ngät. Sokt di nguat nanakt iva qaku qale qale dä va qunäga vät a ngän mamär sä iangärhäkt ama lat. Näkt nga va rhoqoräkt i evär dä ma Engeska ma Jisas dä va mamär vät a ngo iva ngua rhamän i märmär gem ngo nävät a ngän dä qosaqi aingän diva ngän dämän i märmär gem ngän nävät a ngo.

¹⁵ Inguna nävät iomäkt i sa nguat nanakt i sa märmär gem ngän nävät a ngo dä sa mäqi nani a ngo iva ngua rhet sagem ngän as toqoräkt narhoer iva nguat tet sae ma Masedonia. Vadi mai nga rhoqoräkt dä va ngäni rha ama matnärhäm maunmem.

¹⁶ Mäqi nani a ngo iva ngu ñämdäm närhäm ngän näkt nanokt nas säva ama ngärhäkka ma Masedonia bä qosaqi rhoqoräkt i evär däm ngo nae. Näkt pa ngän datnärhäm ngo nä iarhongäkt kärqärhong i ngut läk nani irhong iva sävät gua tmerhäs sae ma Judia.

¹⁷ Nga ngän du angän snäng i qaku mamär iva ngua rhuräkt mamär tä gu snängaqa sävät gua tmerhäs toqoräkt? Nga ngän du angän snäng i nguat dräm ngu qoar iva ngua rhualat nä guani näkt nasot dä saqi ngu qoar i qaku ngu namualat nä ini rhoqor ama ruqa qärakni i qaku qat dräm ma Ngämuqa? ¹⁸ Qoki rhoqor ma Ngämuqa qärakni i mamär vät a ut iva ut nanakt na qa sa aa enge moe di mamär vät a ngän iva ngänät nanakt nä gua enge iva qaku ngu qoar iva ngua rhualat nä guani näkt nasot dä saqi ngu qoar i qaku ngu namualat nä ini rhoqoräkt. ¹⁹ Inguna ma Ngämuqa aa emga ma Jisas ma Krai kärakni i aingo näkt ma Silvanus näkt sävät ma Timoti di ut sameng sävät a qa mänguräp mä ngän di qaku qa män sa ama snängaiom ama udiom dap kinak ka män di sokt sa ama snängaqa ama sägäk.

²⁰ Inguna ma Ngämuqa aa enge moe na ama mumänaris di qoki ngät tu angät släqyige vät a nas nävät ma Krai bä äkt i nävät a qa dä urhi qoar i, “Ngätki rhoqoräkt” sage ma Ngämuqa ivakt iva qä rha ama murhämeska. ²¹ Näkt ma Ngämuqa maräkt di qärak i qat tualat sä ut ut na ngän iva ut nanakt nä ma Krai ma ama qrot bä qosaqi sa qa armeng däm ut moe iva bä ba nas. ²² Näkt kosaqi ma Ngämuqa qa muqunän bät a ut i qa von ut ta aa Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärakni i sa qa mu qa väm ut ivakt iva ama muqunängi na qa i sa aa ruvek na ut.

²³ Sokt di ngu qoar i ma Ngämuqa di qat dräm i sa qaku ngu namet sae ma Korin divakt iva qale ngu namärhamän särhäm ngän na ama enge ama qrot ngät. ²⁴ Ut tualat mänguräp mä ngän di qaku vadi va ut turäkt täm ngän ma ama qrot pä angäna iar na ama qatnanakt. Dap kinak ut tualat gem ngän ivakt iva märmär gem ngän inguna sa ngänät mair ma ama qrot mäni angän gatnanakt.

2

¹ Bä äkt i sa ngua muräkt iva qaku ngu namet sagem ngän ivakt iva qaku ngu navon ngän da anga enge anga qrot ngät kärangätni iva ngä rhäqäne sä ngän bä va airäs ngän. ² Inguna ngakt bä ngua

rhäqäne sä ngän bä airäs ngän dä saqi as kaku guavek anga ruvek kärarhani iva märmär gem ngo nävät a rha inguna ma sokt ngän gärrarhani i ngän dualat sä ngo iva märmär gem ngo. ³ Sa ngua säm doqoräkt sävät a ngän divakt iva rhoqoräkt iva ngua rhän gem ngän dä varis kaku märmär gem ngo nävät a ngän gärrarhae i mai mamär iva ngäni säm ama märmärgem sävät gu snängaqa. Dap kosaqi ngua säm doqoräkt dinguna ngua mu gu snäng ma ama qrot iva ngän det mamär varhäm gua enge bä nävät iomäkt diva märmär gem ngo bä qosaqi rhoqoräkt dä va märmär gem ngän. ⁴ Ngua säm sävät a ngän inguna sa airäs ngo masirhat bä qaku isiska mät gu snängaqa bä ngut nok inguna va qale rhoqoräkt i ngua rhäqäne sä ngän bä airäs ngän dap kinak pa ngua rhualat sä ngän iva ngänät dräm i gua snäng bät a ngän masirhat.

Mamär Iva Ngänit Kyiradeng Nä Qäarakni I Qa Mualat Na Ama Lat Ama Vu Ngät Mänguräp Mä Ngän

⁵ Ngakt bä aung nävät a ngän di sa qa mualat na ama lat ama vu ngät bä qa säm ama iräski di qaku sokt ka slava na ngo dap kosaqi qa slava na ngän moe. Va ngua rhamän sävät iaqäkt ama ruqa i sa qa slava na arhani nävät a ngän masirhat dap na arhani maqälak. Varis ngu natmärhamän sävät a qa na ama qrot ngät ama enge masirhat. ⁶ Näkt ama rhäqäp na rha nävät a ngän di sa rha lu mamär nä iangärhäkt aa lat bä äkt i qoki mamär toqoräkt i sa qa rha angän däksärhäm.

⁷ Bä rhäkt di sa mamär iva ngäni rhong sävät a qa bä ngäni qyiradeng nä iangärhäkt aa lat dä va ngäni sämaqrot na qa inguna varis ama iräski ama mor qi qi namän näva aa uväs. ⁸ Bä nävät tom däkt dä ngu nän ngän ma ama qrot iva ngänit lavuqi na qa ivakt iva qa diva qä lu i as angäna snäng bät a qa.

⁹ Ngua säm dangät täkt ama enge bä ba ngän divakt iva ngu siqut na ngän iva ngu lu ivar ngän det parhäm gu rhodräp mamär ura qaku. ¹⁰ Näkt aung anga ruqa qäarakni i ngäni qyiradeng na aa lat ama vu ngät di qosaqi aingo di ngu qyiradeng na ngät. Bä ngakt bä ngua qyiradeng na

aung sa aa lat di sa ngua mualat toqoräkt dä ma Kraiss aa saqong dä qosaqi rhoqoräkt divakt iva nani ama märini bä ba ngän. ¹¹ Sa ngua mualat toqoräkt divakt iva ngua rhair särhä ma Sämgä i varis kä namon sae bä qä namusar na ut inguna sa ut dräm aa snängaqa i qat dräm gat tet toqoräkt.

Nävät Ma Kraiss Aa Grot Dä Ut Täqäne Dä Mamär Na Aa Lat

¹² Näkt ngätki i ma Engeska qa matnärhäm ngo bä sa isiska nanokt ngo iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Kraiss toqoräkt i ngua män e mät ama värhäm ama mor äm ma Troas ¹³ sokt di qaku ngua rha ama bulap pät gu snängaqa inguna qaku ngua män bät gua ruaqa ma Taitus e. Bä äkt i ngua met daqule ama qatnanaktpämäda äkt bä ngua met sae ma Masedonia.

¹⁴ Sokt di ut tes ama mär sage ma Ngämuqa iaqäkt kärak i sa vasägos dä qä rhoer nanokt ut bä nävät ma Kraiss aa qrot dä ut täqäne dä mamär na aa lat bä qosaqi nävät a ut dä sa ama mädräm sävät a qa angät tamaska ama mär qa di qat tet pät ama ivärhimek moe qärqämekni i ut tet e. ¹⁵ Inguna aiut di ut ma Kraiss aa rhamaska ama mär qa sage ma Ngämuqa mänguräp iarhakt kärarhae i sa qat tumaiar ta bä qosaqi mänguräp kärarhani i sa qäbäskäbäs na rha. ¹⁶ Näkt bä ba ama ruvek kärarhani i sa qaku rhit ta ama mumaiar di iaqäkt ama rhamaska di ama vu qa ama rhamaska na ama tñäpki. Dap bä bä iarhakt kärarhae i sa rhit ta ama mumaiar di iaqäkt ama rhamaska di ama mär qa ama rhamaska na ama iar ama sok täm ngät.

Ngu lu auge di sa mamär vät a qa iva qat tualat na ama lat ama mor ngät toqoräkt? ¹⁷ Ma Ngämuqa qa mualat sä ut bä mamär vät a ut inguna aiut di qaku ut toqor ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i nani a rha iva rhi rha ama ligär nävät iomäkt i rhi sameng nä ma Ngämuqa aa enge. Dap aiut di ma Kraiss aa latta na ut kärarhae i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ut ivakt iva urhi sameng na ama sameng ama mär ngät da aa saqong.

3

Ama Latta Sä Ma Ngämuqa Aa Rharesbane Ama Iaräs Na Ngät

¹ Sa qaku urhit sek sä nas sa ama enge qärangätni i sa ngua säm a ngät sävät a ngän. Bä qosaqi qaku urhit läk nani anga abuqit nage arhani sagem ngän ura guait nagem ngän gärcitni i it ngät tamän i aurha lat di ama mär ngät. ² Inguna aingän di aurha abuqitnäk na ama mär ngät ama lat kärqitnäkni i sa ma Kraiss ka säm bäm itnäk pät aut snängaqa iva ama ruvek moe diva qunäga vät a rha sä itnäk dä va rhat tes pä m itnäk. ³ Näkt angäna iar di ngärhi sameng i aingän di ama abuqit nage ma Kraiss kärqitni i sa it ngärhi sameng sävät aurha lat kärqit i sa qaku qa säm a ngät na ama pen dap kinak ka säm a ngät nä ma Ngämuqa ama ngät däqäm ga aa Qloqaqa. Qaku qa säm a ngät pono vät ama abuqit kärqitni i na ama duliglem dap kinak ka säm a ngät pät ama abuqit kärqitni i na ama ruvek arhä snängaqa.

⁴ Bä aiut di sa ut nanakt nävät ma Kraiss i ngätki nä iangärhäkt aurha enge rhoqoräkt dä ma Ngämuqa aa saqong. ⁵ Näkt aiut di qaku mamär vät a ut iva urhi qoar i sa ut mualat nä guani sokt nävät aut krot maräkt dap kinak ma Ngämuqa sa qa von ut ta ama qrot ivakt iva u rhualat nä ianiäkt. ⁶ Bä qa di qarak i qa mualat sä ut iva mamär vät a ut iva u rhän i ama latta ba aa rharesbane ama iaräs na ngät kärangätni i sa ngä män nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dap kaku ngä män näva ama Muräkt kärangätni i sa rha säm a ngät. Inguna ama Muräkt di ngärhi veng ama ruvek dap kinak ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qät bon ama ruvek ta ama iar.

⁷ Ama Muräkt nage ma Moses kärangät i sa ma Ngämuqa qa säm a ngät pät ama duliglem di ngä män sa ama tñäpki bä qosaqi ngät di ngä män sa ama murhämeska qarakni i qa ong ma Moses aa saqongait bä qaku mamär vät ama Israelqäna iva rhi nalu it näkt nasot dä rhäktäksot na qa. ⁸ Bä äkt i ngakt bä rhoqoräkt dä nga va qaku ama Qloqaqa aa lat ngä rhän sa ama enges ka mamär

ama murhämeska vät ama Muräkt angät murhämeska aa uväs? ⁹ Inguna ngakt bä sa mudu di ma Ngämuqa aa Muräkt kärangätni i ngät dän sa ama rhäksärhäm di angärha anga murhämeska dä sa rhäkt di ngätki iva ama lat kärangätni i ngät tualat sä ut iva u rhän i ama räktta na ut di angät murhämeska diva ama enges ka mamär. ¹⁰ Ngätki i rhom däkt di sa äm ngärhi sameng mamär i ianiäkt kärqäni i mudu sa ini angät murhämeska di rhäkt di sa ini ngä män i qaku ini angärha anga murhämeska inguna nävät ianiäkt kärqäni i rhäkt di ini ngä ervät sä ini angät murhämeska. ¹¹ Inguna ngakt bä ianiäkt kärqäni i mudu di rhäktäksot nä ini di sa ini ngä män sa ama murhämeska dä sa ngätki iva ianiäkt kärqäni iva qali lini mas diva ini angärha anga murhämeska ama enges ka mamär.

¹² Bä aiut di ut tamän bät tangät täkt ama enge na ama qraräk inguna ut nanakt i ngätki na ngät toqoräkt. ¹³ Dap aiut di qaku ut toqor ma Moses kärakni i qa mu ama bauläm särha aa saqongait ivakt iva qale ama Israelqäna rhi nalu i ama murhämeska di sa rhäktäksot na qa. ¹⁴ Sokt di iarhakt ama Israelqäna di ama qrot arhä väs inguna qoki as täkt di nga rhoqoräkt i rhat tes pa ama mru ngät ama rharesbane dä iomäkt ama bauläm gärcqomni i mudu äm ngä ong ma Moses aa saqongait di qoki as äm ngärhi ngäng arhä saqongitnäk. Inguna sokt nävät ma Kraiss maräkt dä va ma Ngämuqa qa rhät iomäkt ama bauläm nae nävät sävetka aa saqongait.

¹⁵ Bä naimäk äkt bä sarhäkt sävät tangät täkt ama rhodäm di vät ama qäväläm gärcqomni i rhat tes pä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä sa ama bauläm ngärhi ngäng arhä snängaqa. ¹⁶ Sokt di nga rhoqoräkt i sävetka qä rhong sävät ma Engeska dä ma Ngämuqa qat tät iomäkt ama bauläm nae nävät aa snängaqa. ¹⁷ Näkt ma Engeska di ama Qloqaqa na qa bä qoe nai i qale ma Engeska aa Qloqaqa e di sa isiska äkt. ¹⁸ Bä aiut moe qärrarhae i qaku ama bauläm ngärhi ngäng aut saqongitnäk di sa ut lu mamär nä ma Engeska aa murhämeska dä sa ama qutsasorhane ngät dän bät a ut bä ut dän mamär bä nak

as u rhān mamār toqor ma Jisas. Inguna rhangāt tākt ama lat di ngāt dān nage ma Engeska qārakni i ama Qloqaqa.

4

Ama Sameng Ama Mār Ngāt Angāt Ner-aqa

¹ Dā soknga ut mair ma ama qrot dap kaku urhit kut na nas dā rhangāt tākt ama lat angārha ron gārangāt i sa ma Ngāmuqa qa von ut tām ngāt nāvāt aa lavuqi. ² Bā qaku ut tualat parhām ama is ama ngaip ngāt ura ama qļuqi vāt angāt tpās. Dā sa qaku ut nairas ta ama ruvek ura urhi siqut iva urhi iras tām da nā ma Ngāmuqa aa enge i urhit nāpgoer na ngāt maos maos dap kinak pasāgos di urhi su rha marākt ta ama engātki bā ut tualat toqorākt ivakt iva qaku mamār vāt aung iva qā rhāksārham ut nā guani inguna ut drām i sa ma Ngāmuqa qat lu aurha lat. ³ Nākt ngakt bā qāqi iangārkhākt ama sameng ama mār ngāt kārangāt i urhi sameng na ngāt di qaku qunāga vāt a ngāt di sokt iarhakt kārarhae i mungsās sā rha di iarhakt kārarhae i qaku qunāga vāt a rha sā ngāt.

⁴ Bā ama ruvek toqorākt di sa ma Sāmga ama narhoerqa na qa nāmāni rhakt tākt ama ivātki di sa qa vāsdāt māt arhā mādrām ivakt iva qale qunāga vāt a rha sa ama sameng ama mār ngāt nā ma Kraiis aa murhāmeska iaqākt kārak i ma Ngāmuqa aa iauski. ⁵ Bā nga rhoqorākt dā aiut di qaku urhi sameng sāvāt a nas dap kinak aut sameng di rhoqortāqyia, ma Jisas ma Kraiis di ma Engeska. Bā qosaqi angāna latta na ut pa angāna rem bā ba qa. ⁶ Inguna ma Ngāmuqa iaqākt kārak i sa qa qoar toqortāqyia, “Mamār iva ama neraqa qā sen bit nāva ama bāngangit angāt tpās” di sa qa sen māt aut snāngaqa ivakt iva urhi lu ama neraqa na ama mādrām sāvāt ma Ngāmuqa aa murhāmeska qārakni i qale qa vāt ma Jisas ma Kraiis.

Ama Māmāgān Māt Ama Kain Na Ama Bāñbāñgi

⁷ Sokt di aiut di ut toqor ama kain gārangātni i sa rha mualat na ngāt na ama bāñbāñgi bā ama māmāgān nga e māt ngāt ivakt iva ama ruvek ti lu i ama mor ngāt

ama qrot mamār di sa ngāt dān nage ma Ngāmuqa dap kinak kaku ngāt dān nagem ut. ⁸ Bā aiut di ut don sāda ama mārān masirhat angārha ron sokt di iangārkhākt ama mārān di qaku ngāt dān nāva aut pās. Bā qosaqi sai rhoqorākt i qaku ut drām iva u rhualat toqor māniekt dā sa qaku ut nari i urhit kut na nas. ⁹ Nākt pāt ama qāvālap kārqaḡni i ama ruvek ti sangām na ut mavāngam dā sa ut drām i sa qaku ma Ngāmuqa qā namet daqule lut. Bā vāt ama qāvālap kārqaḡni i ama mārān ngārhi rharpus na ut dā saqi ut tāranas bā ut mair. ¹⁰ Bā vasāgos dā urhit ta ma Jisas aa tñāpki vāt aut slāqyigleng ivakt iva ma Jisas aa iar di ama ruvek ti lu ngāt pāt aurha iar bā va qosaqi qunāga vāt a rha sā ngāt. ¹¹ Inguna aiut kārarhae i sa ut dāqām di vasāgos di rhit bodām ut sāmāt ama tñāpki nāvāt ma Jisas ivakt iva ama ruvek ti lu aa iar vāt aut slāqyigleng gārqiḡlengni iva igleng ngārhi ñāp. ¹² Bā nāvāt tangāt tākt ama lat dā sa ama tñāpki di qiat tualat pām ut dap aingān di sa ama iar ngāt tualat pām ngān.

¹³ Aiut di aut katnanakt di ngāt toqor iaqākt aa qatnanakt kārak i sa qa sām ama enge qārangātni i ngāt tamān doqortāqyia, “Sa nguāt nanakt bā ākt i sa ngua mārhamān” dā soknga aiut di ut nanakt bā ākt i qosaqi ut tamān ¹⁴ inguna sa ut drām i iaqākt kārak i qa māranas nā ma Jisas ma Engeska nāmāt ama tñāpki diva qosaqi qa rhāranas na ut ut nā ma Jisas bā va qā rhal ut ut na ngān bā va qali lut gem ga va aa qāranas. ¹⁵ Bā rhangāt tākt ama mārān gārangātni i sa ut don sāda angārha ron di ngāt dān ivakt iva ngāt tatnārham ngān ivakt iva nga rhoqorākt i ma Ngāmuqa aa ñāmsāvātki di qit tāk pāt ama ruvek masirhat bā masirhat mamār dā sa va iarhakt di rhat tes ama mār masirhat sagem ga bā va qāt ta ama murhāmeska.

¹⁶ Bā ākt i sa aiut di qaku urhit kut na nas dap kinak ut mair ma ama qrot. Nākt nāma dā qārqiḡleng aut slāqyigleng di sa mavamava nā igleng sokt di vasāgos dā sa ma Ngāmuqa qāt sāmaqrot na ut imuk pāt aut snāngaqa. ¹⁷ Inguna rhangāt tākt ama mārān gārangātni i ngāt dān bāt a ut kārangāt iva qale ngāt sokt pāt ama

qäväläm ama qot äm mamär di sa ngärhit täkmu na ut nani ama enges ka mamär ama sok täm ga ama murhämeska. Bä iaqäkt ama murhämeska diva qa rhualat sa aut märän bä va ama gaini na ngät mamär. ¹⁸ Bä äkt i sa qaku ut tu ut snäng sävät iarhongäkt kärqärhong i mamär vät a ut iva urhi lu irhong dap kinak ut tu ut snäng sävät kärqärhongni i qaku mamär vät a ut iva urhi lu irhong. Ut tualat toqoräkt dinguna qarqärhong i mamär vät a ut iva urhi lu irhong di iarhongäkt di qaku ama sok täm irhong dap kärqärhong i qaku mamär vät a ut iva urhi lu irhong di ama sok täm irhong.

5

Ama Iar Na Rhävuk Näda Ama Usäpki Arha Ron

¹ Näkt ut tu ut snäng doqoräkt inguna ut dräm i ngakt bä aut släqyigleng gärqiglengni i igleng doqor ama mämairväm ama me ngät kärangätni i ngät narhe nämäni ama ivätki di sa qäbäs nä igleng dä sa ut dräm i aurha vätka di qa e qarakni i qa nage ma Ngämuqa. Iaäkt ama vätka di qaku ama ruvek ta mualat na qa dap kinak ka di ama sok täm ga qaräc i qale qa da ama usäpki arha ron. ² Inguna vä rhangät täkt ama mämairväm di sa qaku märmär gem ut dap nani a ut masirhat i vadi va ma Ngämuqa qa rhonmät pät a ut na ama vätka qaräcni i rhak pono da ama usäpki arha ron. ³ Näkt ngakt bä va qa rhonmät pät a ut na qa dä sa va qaku qali lut i ama vlavel a ut.

⁴ Inguna rhoqoräkt i as kali lut pä rhangät täkt ama mämairväm di qaku märmär gem ut bä rhangät täkt di ngärhit bon ut ta ama märän. Nak kop kaku sokt nani a ut iva qali lut sañis na anga släqyige dap kinak nani a ut masirhat iva ma Ngämuqa qa rhonmät pät a ut na ama släqyigleng gärqiglengni iva qaku igleng ngä nañäp. ⁵ Näkt iaqäkt käräc i sa qa rhäkmu na ut iva qoki nani iangärhäkt ama lat di ma Ngämuqa bä sa qa von ut ta ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa ivakt iva ut dräm iva qa rhualat toqoräkt.

⁶ Bä äkt i vasägos dä sa ut nanakt nä ma Ngämuqa ma ama qrot toqoräkt. Näkt sa

ut dräm i vät ama qäväläm gärqomni i qali lut mät ama släqyige di sa qali lut sañis nä ma Engeska ⁷ inguna rhoqoräkt i as kali lut te di ut däqäm bä ut tualat nävät ama qatnanakt dap kaku ut däqäm nävät iomäkt i sa ut lu iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhän nasot. ⁸ Bä sa ut nanakt nä ma Ngämuqa ma ama qrot toqoräkt bä nani a ut masirhat iva u rhet daqule ama släqyige bä va u rhet sage ma Engeska ivakt iva qali lut ut na qa. ⁹ Bä nävät iangärhäkt moe dä sa urhi siqut iva urhit säm ama märmärgem sävät aa snängaqa na aurha iar toqoräkt i qali lut te mät ama släqyige ura rhoqoräkt i sa ut met daqule ige. ¹⁰ Inguna ut moe diva ut mair dä ma Kraiss aa mämugunäs na ama matnävämne angät saqong ivakt iva ut moe asägäk asägäk diva sävetka qä rha ani qarqäni i qoki mamär vät ama lat kärangätni i ama mär ngät ura ama vu ngät kärangät i sa qa mualat na ngät te rhoqoräkt i as kale qa mät aa släqyige.

Ama Lat Kärangätni Iva Urhi Sameng I Mamär Iva Ama Ruvek Ta Rhän I Sägäni Na Rha Rhi Nä Ma Ngämuqa

¹¹ Bä nävät iomäkt dä sa urhit kutdrir sage ma Ngämuqa bä urhit len ga bä äkt i urhit täsläp pät arhani ama ruvek ma ama qrot iva rhi vodäm mes sagem ga. Sa ma Ngämuqa qat dräm a ut mamär i aiut di ut toqoräkt bä nguat nanakt i qosäqi ngän di imuk pät angän mungäsäng di sa ngänät dräm i aurha iar di ngät toqoräkt. ¹² Näkt saqi as ut tamän särhäm ngän i qaku ut tair na nas dap kinak aiut di ut tualat ivakt iva mamär vät a ngän iva ngän damän na ama enge ama mär ngät sävät a ut bä va ngän duqunäga vät iarhakt kärarhae i rhat tair na nas sa arha lat kärangätni i ama ruvek tat lu ngät dap kaku rhä iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong e mät arhä snängaqa.

¹³ Inguna ngakt bä ama ruvek di rhat lu gua lat bä rhat tu arhä snäng i sa guani na ngo dä sa mamär iva ngänät dräm i nak gua lat toqoräkt divakt iva ngut säm ama märmärgem sage Ngämuqa. Dap kosaqi ngakt bä ngänät lu iangärhäkt gua lat bä ngän du angän snäng i ngät di ngät dän nävät ama mär qa ama snängaqa dä sa nani a ngo iva ngänät dräm i iangärhäkt ama lat

di ngät bā ba ngän ivakt iva ngät tatnärhäm ngän. ¹⁴Bā ma Kraiis aa lavuqi di qiat tualat sä ut iva ut tualat parhäm aa snāngaqa inguna ut nanakt i sa akni ama ruqa qa ñāp sädaver ama ruvek moe dä soknga nāvāt iomäkt dä sa ut moe ama qatnanaktpämda di qosaqi sa ut ñāp ut na qa. ¹⁵Näkt ka di sa qa ñāp sädaver ama ruvek moe ivakt iva aiut ama qatnanaktpämda qārarhani i rhat dāqām diva qaku qale rha bā rhat tualat na ama lat kārangätni iva ngärhit sām ama märmärgem säva arhä snāngaqa dap kinak pa rhat tualat na ama lat bā ba qa iaqäkt kārak i qa ñāp näkt saqi ma Ngāmuqa qa māranas na qa nāmāt ama tñāpki ivakt iva nani ama märini bā ba rha.

¹⁶Bä äkt i rhäkt di sa qale ut lu ama ruvek toqor ama ruvek nāmāni rhakt täkt ama ivätki i rhat dräm dat lu rha i rha rhoqoräkt. Näkt mudu di sa ut lu ma Kraiis toqoräkt sokt di as kaku ut lu qa rhoqoräkt. ¹⁷Bā nga rhoqoräkt di ut dräm doqortäqyia, ngakt bā aung anga ruqa di sa sägāni na qa qā nā ma Kraiis dä sa iaqäkt ama ruqa di ama iaräs na qa. Bā aa lat ama mru ngät di sa ngä met nae bā rhäksot na ngät dap ama iaräs na ngät ama lat di sa ngä män säva aa iar. ¹⁸Näkt tangät täkt moe ama lat kārangätni i sa ngä māranas pä sävetka rhoqoräkt aa iar di ngät nage ma Ngāmuqa iaqäkt kārak i nāvāt ma Kraiis dä sa qa sām ama sägāni na ut ut nā ma Ngāmuqa. Näkt sa ma Ngāmuqa qa von ut ta ama lat kārangätni iva urhi sameng i mamär iva ama ruvek ta rhän i sägāni na rha rhi na qa.

¹⁹Ama rharimini sä iangärhäkt ama lat di rhoqortäqyia, nāvāt ma Kraiis dä sa ma Ngāmuqa qat tu ama ruvek nāmāni ama ivätki iva sägāni na rha rhi na qa bā vāt iangärhäkt aa lat dä sa qaku qät täksärhäm da vāt arha lat ama vu ngät angät tpäs näkt kosaqi qat nanakt na ut sa ama lat kārangätni iva urhi sameng i mamär iva ama ruvek ta rhän i sägāni na rha rhi na qa. ²⁰Dä soknga sa ut mair sä iangärhäkt ama lat bā bā ma Kraiis bā ma Ngāmuqa di qā nän ama ruvek ma ama qrot nāvāt a ut iva rha rhän iva sägāni na rha rhi na qa. Bā äkt i urhit täsläp pät a ngän ma ama qrot nāvāt ma Kraiis iva ngän dualat toqoräkt. ²¹Nāma

dä sa ma Kraiis di qaku qa mualat na anga vuini sokt di sa ma Ngāmuqa qa mualat sä qa bā qa män doqor ama vu qa mas ama ruqa nāvāt aurha vuirhong. Ma Ngāmuqa qa mualat toqoräkt ivakt iva mamär vāt a ut iva u rhän i aa ruvek kārarhani i ama räkta na rha da aa saqong.

6

¹Nāvāt kārangätni aurha lat ut nā ma Ngāmuqa dä sa ngu nän ngän ma ama qrot iva nga rhoqoräkt i sa ngän da ma Ngāmuqa aa ñāmsävätki dä va qale ngän nasām ama māñmāñini na qi. ²Inguna ma Ngāmuqa qa qoar toqortäqyia,

“Vāt ama rhäkmamär äm ama qäväläm gem ngo dä sa ngua nari ngän
dä vāt ama qäväläm na ama mumaiar
dä sa ngua matnärhäm ngän.”

As ngäni lu i rhom däkt ama qäväläm di ama rhäkmamär äm i rhom däkt ama qäväläm di ama qäväläm na ama mumaiar.

³Näkt kaku ut namualat na anga lat kārangätni iva ngä rhäqäne sa ama ruvek iva qale rhat nanakt nā ma Kraiis ivakt iva aurha lat di isiska mät ngät dä qaku ama ruvek ti nalu guani qarqāni i qaku maräkt nā ini vāt a ngät. ⁴Sokt di vāt kārangätni aurha lat moe di sa iangärhäkt ama lat ngärhi sameng i aiut di ma Ngāmuqa aa latta na ut mamär qārarhani i rhat tualat pa aa rem. Bā vasāgos di mänadin bāt a ut i qali lut ma ama qrot bā ut täqäne dä mamär toqoräkt i ama ruvek ti slava na ut dä da ama märän dä ama siqutsiqut ama mor ngät angärha ron. ⁵Sai dä ama ruvek ti arhäktgyäm sä ut bā rhat tu ut pa ama tpäskiarharhäng. Bā arhani di rhat tuinirqi mänguräp mä ut ut na ama ruvek bā vasāgos di ut tualat masirhat bā ma Ngāmuqa bā sa qaku urha anga qrot. Dä qaku urhi mänatām mamär näva ama bāngang dä sa anoeng mä ut. ⁶Näkt aurha lat di ama qumärqumär ngät dä ma Ngāmuqa aa saqong bā ma Ngāmuqa qät bon ut ta ama mädräm ivakt iva ut tualat na ama lat kārangätni i nani a qa na ngät. Dä qali lut sa ama bulap bā ut tualat na ama mär ngät ama lat sävāt ama ruvek moe. Dä nāvāt ama Qloqaqa ama

Qumärqumärqa aa qrot di sa ut tualat nä iangärhäkt ama lat moekt bä qosaqi ut tualat sa ama lavuqi ama engätki na qi sävät ama ruvek moe. ⁷Dap urhi sameng na ama engätki sävät ma Kraiss dä ma Ngämuqa qät bon ut ta ama qrot bä urhi sameng. Bä dä iangärhäkt aurha lat angärha ron di ut sangar mät ama ulaqi at kärhong mät au rhäkt kärqärhongni i na ama räkt ngät ama lat.

⁸Bä sa ut tualat toqoräkt i näma dä äkt bä ama ruvek tit kutdrir sävät a ut ura qaku ura rhat tamän mava na ut ura rhit sek sä ut na anga enge ama mär ngät. Ama ruvek di rhat tu arhä snäng i ama irasmätta na ut dap kinak ama engätkinarha na ut. ⁹Arhani ama ruvek di rhat dräm a ut i aiut di ma Ngämuqa aa latta na ut dap kinak arhani di qaku nani a rha iva rhat nanakt toqoräkt. Bä arhani ama ruvek di nani a rha iva rhi veng ut sokt di as ngäni lu i ut däqäm. Bä sai di ama ruvek ti sangäm na ut sokt di qop kaku rha veng ut. ¹⁰Bä sai dä sa airäs ut sokt di vasägos dä sa märmar gem ut masirhat. Bä qali lut toqor ama ruvek kärarhani i ama tläk ta sokt di ut tualat sa ama rhäqäp na rha ama ruvek bä sa mämägän sä rha masirhat. Bä ngätki i qaku aurha anga qärhong masirhat sokt di ma Ngämuqa qät bon ut tä iarhongäkt moe.

¹¹Sa ut märhamän maräkt särhäm ngän ama Koringäna dä sa urhi qoar na ngän i aurha snäng bät a ngän masirhat. ¹²Näkt aiut di qaku ut tualat na anga lat sävät a ngän gärangättni i ngärhi sameng i qaku aurha snäng bät a ngän dap kinak aingän angäna lat sävät a ut di ngärhi sameng i qaku angäna snäng bät a ut. ¹³Bä ngut säm sävät a ngän doqor qre i ngut säm sävät ngua es i mamär iva angäna snäng bät a ut toqor ut i sa urha snäng bät a ngän.

Ma Ngämuqa Ama Ngätdäqäm Ga Aa Vätki

¹⁴Mamär iva qale sägäni na ngän ngän na ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt nä ma Kraiss. Inguna ngu lu va sirhäkt di mamär iva sägäni na ama ruvek ama räkt ta arha lat ngä na ama ruvek kärarhani i qaku ama räkt ta arha lat toqor mäniekt? Ura nga mamär vät ama neraqa qä na ama bängagi iva qali liom mamär gem ne? ¹⁵Ngu lu va sägäni nä ma Kraiss kä nä ma Belial

toqor mäniekt ura va sägäni na aung anga qatnanaktpämga qä nä iaqäkt kärak i qaku qat nanakt toqor mäniekt? ¹⁶Nga mamär vät ma Ngämuqa aa vätki qi na ama iaus kärangättni i sa ama ruvek ta mualat na ngät iva ngärhi rhares ba ne? Inguna sa aiut di ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga aa vätki na ut bä iomäkt di äm doqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangättni i ngät tamän doqortäqyia,

“Va qale ngo ngu na rha bä va nguut tet mänguräp mä rha
näkt pa aingo diva arhä Ngämuqa na ngo
bä rha diva gua ruvek na rha.

¹⁷Bä nga rhoqoräkt dä sa va ngän det daqule iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama vuirhong
näkt ma Engeska qä qoar iva ngäni anñis na nas näväm da
näkt pa qale ngänit täk pät kärqärhongni i ama qävu irhong
dä sa va ngu ar sä ngän sagem mes.”

¹⁸Bä qosaqi ma Engeska ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm ga qoar toqortäqyia,
“Va aingo diva angän mamäk na ngo
näkt pa aingän diva ngua es na ngän.”

7

¹Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, ma Ngämuqa di sa qa von ut tä iangärhäkt ama mumänaris dä soknga mamär iva urhi qumär aut släqyigleng dä aut kloqaqa sä iarhongäkt moe qärqärhong i qaku ama mär irhong. Bä mamär iva urhit kutdrir sage ma Ngämuqa bä va u rhän i ama qumärqumärta na ut mamär da aa saqong.

Ma Pol Aa Märmärgem

²Mamär iva angäna snäng bät a ut. Sa qaku ut mualat na anga lat kärangättni i qaku ama räkt ngät sävät aung nävät a ngän dä qaku ut musar na aung nävät a ngän dä qaku ut ta guani nage aung nävät a ngän nävät ama iraski. ³Näkt kaku ngua märhamän bät iangärhäkt ama enge ivakt iva ngu sämäqllu na ngän inguna sa qre ngua qoar na ngän i gua snäng bät a ngän masirhat i näma dä äkt bä ngu ñäp ngu na

ngän ura nguat däqām ngu na ngän. ⁴ Aingo di nguat tamän na ama qraräk särhäm ngän dä märmär gem ngo masirhat nävät a ngän. Sa ngän sämaqrot na ngo mamär bä nämä dä ut mon säda ama märän angärha ron sokt di märmär gem ngo masirhat.

⁵ Bä nga rhoqoräkt i ut mon sae ma Masedonia dä sa qaku mamär iva mae vät a ut mamär bä vät ama ivärhimek moe qärqämekni i sa ut tet pät imek di sa ama märän ngä män bät a ut i ama ruvek ti arhäktgyäm sä ut dä qänäskänes ut masirhat sävät a ngän moe. ⁶ Sokt di ma Ngämuqa qarakni i qät sämaqrot nä iarhakt kärarhae i qale rha sa ama qänäskänes di sa qa sämaqrot na ut nä ma Taitus aa mänmänäs. ⁷ Näkt kaku sokt aa mänmänäs ngä sämaqrot na ut dap kosaqi angän sämaqrot bä ba qa ngä sämaqrot na ut inguna sa qa qoar na ut i nani a ngän masirhat iva ngäni lu ngo qosaqi airäs ngän masirhat nävät a ngo i qänäskänes ngän bä nani a ngän iva ngän datnärhäm ngo. Bä sa nga ma Taitus ka qoar na ngo nä iarhongäkt dä sa märmär gem ngo masirhat.

⁸ Bä ngätki i sa gua abuk kia mäqäne sä ngän bä airäs ngän sokt di rhäkt di sa qaku nguat tu gu snäng i qaku ama märäm doqoräkt i sa ngua rhäk na qi sagem ngän. Dap mäqi di sa ngua mu gu snäng doqoräkt dinguna ngua lu i iaqyäkt angäna iräski. Sokt di nak kop airäs ngän bät ama qäväläm ama qot äm. ⁹ Bä rhäkt di sa märmär gem ngo masirhat di qaku nävät iomäkt i nak kop airäs ngän nävät angäna lat dap nguna nävät iomäkt i sa airäs ngän bä ngän näpgoer na nas. Inguna sa ngän nari ama iräski qaraktni i ma Ngämuqa qa mu qi da angäna ron ivakt iva ngäni rhong sävät a qa bä äkt i rhoqoräkt di sa qaku ut slava na ngän. ¹⁰ Ama iräski qaraktni i ma Ngämuqa qät bon däm gi di qiat tualat sa akni ama ruqa iva qä näpgoer na nas bä nasot dä iangärhäkt ama lat na ama rhitnäpgoernanas di ngärhi rhoer nanokt ka säda ama mumaiar angärha ron. Bä qaku aunggärakni i sa airäs ka nävät iomäkt. Sokt di ama iräski qaraktni i nak kop ki rhoqor ama ruvek narhe nämäni ama ivätki arha iräski di qit sa ama tñäpki.

¹¹ As ngäni lu i nävät iaqyäkt ama iräski nage ma Ngämuqa dä sa nani a ngän masirhat iva ngän dualat na ama lat ama räkt ngät. Bä va ngäni qur ma Ngämuqa i sa ngän mualat nä ianiäkt kärqäni i sa nani a qa iva ngän dualat nä ini. Bä uraqi da angäna ron sävät ama lat kärangätni i sa ngä män mänguräp mä ngän bä qänäskänes ngän masirhat. Näkt nani a ngän masirhat iva saqi as ngäni lu ngo dä qosaqi nani a ngän iva ama räkt ngät ama rhäksärhäm ngä rhän sä mänguräp mä ngän. Bä nga rhoqoräkt i sa ngän mualat nä iangärhäkt ama lat moekt dä sa ngän gur a ngo i sa ngän mualat maräkt. ¹² Sa ngua säm bä iaqyäkt ama abuk divakt iva qaku sävät iaqyäkt kärak i qa mualat na ama lat ama vu ngät ura sävät akni qarakni i qa mualat na ngät sävät a qa dap kinak ngua säm bäm gi sävät a ngän divakt iva ngän des päp gi dä va ma Ngämuqa qa rhuqunäga vät a ngän i ngätki i sa ngänit kutdrir sävät a ut. ¹³ Bä nävät iangärhäkt angäna lat sävät a ut dä sa ut ta ama sämaqrot.

Näkt kosaqi savono sävät iomäkt angärha rhäng dä sa mär gem ut masirhat toqoräkt i ut lu ma Taitus i märmär gem ga dap kaku airäs ka inguna qa lu qärangätni angäna lat ama mär ngät sävät a ut. ¹⁴ Bä ama enge qärangätni i sa ngua qoar na qa na ngät sävät angäna lat ama mär ngät di sa qaku aqlus pät a ngo i sa ngua märhamän särhäm ga na ngät. Nak kop toqor inamäk i sa ut tamän särhäm ngän nä iarhongäkt moe qärqärhong i sa ama engätki nä irhong dä qosaqi rhäkt dä iangärhäkt aurha enge sävät a ngän bä bä ma Taitus di ama engätki na ngät. ¹⁵ Näkt sa rhäkt di aa snäng bät a ngän masirhat nävät iomäkt i sa ngän met parhäm iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngua von ngän iva ngän dualat na ngät bä qosaqi iomäkt i sa ngän slamär ngäna ar sä qa na ama qutdrir. ¹⁶ Bä rhäkt dä sa märmär gem ngo masirhat inguna nguat nanakt na ngän maengätki iva ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i ma Ngämuqa nani a qa iva ngän dualat nä irhong.

Ama Enge Na Ama Rhäsläp Säväät Iomäkt Iva Rhit Bon Masirhat Nävät Ama Märmärgem

¹ Gua ruavek, rhäkt di nani a ut iva u rhuqunäga vät a ngän säväät ma Ngämuqa aa ñämsävätki qarakti i sa qa von däm gi bä ba ama qatnanaktpämda nämät ma Masedonia ² inguna vät ama qäväläm gärqomni i ama mor ngät ama märän ngät dän bät a rha bä ngärhi siqut na rha dä sa iarhakt ama qatnanaktpämda di nak kop märmärgem da masirhat. Bä nämä dä rha di ama tläk ta sokt di nävät arhä märmärgem dä sa rha von arhani ama qatnanaktpämda masirhat ta ama ligär nagem mes. ³ Bä ngo di sa nguat dräm iangärhäkt arha lat bä äkt i mamär vät a ngo iva nguat tamän särhäm ngän i sa rha von da ama ligär varhäm arhä snängaqa maräkt i rha von da rha ama ligär qarängätni i nga e gem da dä qosaqi rha von da rha angätni qarängätni i qop as ngät sae varhäm arhä snängaqa. ⁴ Dä qäqi rha nän ut ma ama qrot iva urhi rhares pät arha rhäng iva rhit bon da ama matnärhäm bä ba ama qatnanaktpämda. ⁵ Nguä mu gu snäng iva rhi von da anga gaini nämäni arhä ligär sokt di nak ta von da ama ligär masirhat mamär. Narhoer di sa rha vodäm mes sage ma Engeska näkt nasot dä rha vodäm mes sagem ut i rhat tualat na ama lat kärängätni i nani ma Ngämuqa iva rhat tualat na ngät säväät a ut.

⁶ Ma Taitus di iaqäkt kärakni i qa matnärhäm ngän bä ngän nasäng i ngän durhämne na ama ligär qarängätni iva angän bänbon na ngät bä äkt i sa ut nän ga ma ama qrot iva qa rhatnärhäm ngän iva ngäni sot nä iangärhäkt angäna lat toqoräkt kärängätni i ngät dän nävät angän ñämsävätki. ⁷ Bä rhäkt di sa ngän dualat mamär na ama lat i sa ngänät nanakt mamär nä ma Ngämuqa dä ngäni sameng na aa enge mamär dä ngän dualat nävät ama mädräm ama mär ngät dä qale ngän ma ama qrot na ama märmärgem. Bä qosaqi sa ngän dualat mamär sa ama lavuqi säväät arhani varhäm aut tisu bä ba ngän. Bä rhäkt di qosaqi mamär iva ngän dualat mamär masirhat nä rhangät täkt angäna lat bä ba ama qatnanaktpämda.

⁸ Näkt kaku nguat tamän särhäm ngän ma

ama qrot ivakt iva ngän dualat toqoräkt. Sokt di sa ngua lu arhani arhä lavuqi ama mor qi säväät ama tläkta bä rhangät täkt gua enge diva ngärhi siqut na ngän ivar aingän di rhoqor ta sä angän lavuqi ura qaku. ⁹ Inguna sa ngänät dräm i aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa aa ñämsävätki säväät a ngän i nämä dä sa qa di ama qarhong bät a qa sokt di qa män i ama tläqa na qa ivakt iva nani ama märini bä ba ngän ivakt iva nävät iaqäkt aa tläqa dä sa va ngän dän i ama qarhongbärharha na ngän.

¹⁰ Rhak mane ama quiaqa di aingän di sa ngän nasäng iva ngän durhämne na ama ligär bä ba ama qatnanaktpämda inguna nani a ngän iva ngän dualat toqoräkt. Bä rhäkt diva ngu qoar na ngän säväät ama lat kärängätni i nguat tu gu snäng iva ama märäm gem ngän doqoräkt iva ngän dualat na ngät. ¹¹ Dä rhäkt di sa mamär iva ngäni sot na ama lat mamär qarängätni i sa ngän nasäng na ngät iva qoki rhoqor angän snängaqa ama qrot ka iva ngän datnärhäm bä va ngän dualat toqoräkt parhäm angän mämägän. ¹² Inguna ngakt bä nani aung nävät a ngän iva qä von da ama ligär diva märmär ge ma Ngämuqa rhoqoräkt i qät bon nämäni ama ligär qarängätni i nga e gem ga. Ma Ngämuqa di qaku qänäskänes ka sä iarhongäkt kärqarhong i qaku irhong nga e gem ga.

¹³ Qaku ngu qoar i mamär iva ngän datnärha arhani bä va ngäni von nas ta ama märänga. Dap kinak nani a ngo iva ama qatnanaktpämda moe diva qosaqi arha anga qarhong gärqarhongni i rhit läk nani irhong. ¹⁴ Bä vät tom däkt ama qäväläm gärqomni i masirhat na angän gärhong di sa mamär iva ngänit bon arhani ama qatnanaktpämda nävät angän gärhong masirhat inguna rha di rhit läk nani irhong. Mamär iva ngän dualat toqoräkt divakt iva rha di nak saqi rhit bon ngän dä iarhongäkt kärqarhong i ngänit läk nani irhong bät ama qäväläm gärqomni iva ngänit läk nani irhong. Bä nävät iaqäkt ama iska dä sa va mamär na ngän ngän na rha dap pa qaku ngän moe ngän na rha va ngän natlök nani guarhong. ¹⁵ Rhom däkt di varhäm ma Ngämuqa aa enge qarängätni

i sa rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqya,

“Auge qarak i sa qa mät ama tmäs ama mana masirhat
di nasot di qaku anga tmäs saqi as savono
dap iaqäkt kärak i sa qa mät ama mana maqälak
di nasot di qaku qät läk nani anga tmäs.”

Ma Taitus Kä Na Aa Ruaiom

¹⁶ Sökt di ut tes ama mär sage ma Ngämuqa iaqäkt kärak i qa mu ama snängaqa dä ma Taitus aa ron iva nani a qa masirhat iva qat tatnärhäm ngän doqor ngo i sa nani a ngo masirhat iva nguat tatnärhäm ngän. ¹⁷ Inguna qaku sökt nävät iomäkt i sa ut nän ga ma ama qrot iva qa rhatnärhäm ngän dap koki qa maräkt parhäm aa snängaqa di nani a qa masirhat iva qa rhet sagem ngän. ¹⁸ Näkt urhit täk na akni aurha ruaqa qarakni i sa ama qatnanaktpämda moe di rhat dräm a qa i qat dräm gä sameng na ama sameng ama mär ngät mamär iva qä nä ma Taitus in det sagem ngän. ¹⁹ Näkt kaku sökt nävät iomäkt i ama qatnanaktpämda rhat dräm a qa dap kosaqi qa di ama qatnanaktpämda sa rha armeng däm ga iva qa rhet kä na ut toqoräkt i u rhet sa ama vänbon gärangätni iva urhi von ama qatnanaktpämda nae ma Jerusalem däm ngät. Bä va iangärhäkt aurha lat di ngärhi sameng irha aut snängaqa ama mär qa dä va ngärhi von ma Engeska rha ama murhameska. ²⁰ Ut tualat toqoräkt divakt iva qaku mamär vät aung iva qä narhäksärhäm ut pät iomäkt angät tpäs kärqomni i qaku ut mualat mamär na ama lat kärangätni i urhit bon dä iangärhäkt ama vänbon ama mor ngät bä bä iarhakt e ma Jerusalem ²¹ inguna nani a ut iva iangärhäkt aurha lat di ama räkt ngät dä ma Engeska aa saqong dä da ama ruvek arhä saqong.

²² Näkt kosaqi urhit täk na akni aurha ruaqa qä na iom bä iaqäkt di qarak i sa ma ama rhäqäp nä imek di sa ut siqut na qa dä ut lu i nani a qa masirhat iva qat tatnärhäm ut. Bä rhäkt di iaqäkt aurha ruaqa di sa nani a qa masirhat mamär iva

qa rhet kä na iom inguna sa qat lu i märmär gem ngän iva ngäni von da angän bänbon bä ba ama qatnanaktpämda. ²³ Näkt sävät ma Taitus di qa di gua ruaqa na qa qarakni i ngu na qa un dualat iva un datnärhäm ngän. Dap aiomni aurha ruaiom di sa ama qatnanaktpämda rha rhäk na iom iva in dualat na ama lat ivakt iva iangärhäkt ina lat ngärhit bon da ama murhameska sage ma Krai. ²⁴ Näkt toqoräkt i ma Taitus kä na aiomni aurha ruaiom da rhän gem ngän dä mamär iva ngän dualat sä rha mamär ivakt iva arhani ama qatnanaktpämda mät ama värhap maos maos ti lu iaqyäkt angän lavuqi dä va rhat dräm i ma aurha enge sävät angäna lat ama mär ngät di qoki ama engätki na ngät.

9

Rhat Turhämne Na Ama Ligär Bä Ba Ama Qatnanaktpämda E Ma Jerusalem

¹ Rhäkt di qaku ngut läk iva as ngut säm ama enge bä ba ngän sävät ama ligär qärangätni iva ngät dän sage ma Ngämuqa aa ruvek e ma Judia. ² Rhoqoräkt dinguna sa nguat dräm i angän däkmunanaska iaqäkt kärak i sa ngua sek sä ngän inguna nävät a qa bä ba ama ruvek nae ma Masedonia i ngu qoar i aingän ama Akaiaqäna di sa ngän däkmu na nas iva ngän datnärhäm mäna säng bät tak mane ama quiaqa. Bä iaqäkt angän snängaqa rhoqoräkt di sa qa märanas na ama rhäqäp na rha iva rha rhatnärhäm. ³ Sökt di rhäkt di ngut täk nä iarhakt aurha ruavek ama dävauing na rha sagem ngän divakt iva qale ngän na ama rhäkmunanaska rhoqor varhäm gua enge qärangätni i sa ngua märhamän bät a ngät sävät a ngän.

⁴ Inguna ngakt bä guavek nävät ama Masedoniaqäna rha rhet ti na ngo bä sagem ngän dä rhi lu i as kaku ngän däkmu na nas dä sa va aiut diva aqlus pät a ut bä qosaqi aingän diva aqlus pät a ngän masirhat mamär. ⁵ Bä nävät tom däkt dä sa ngua mu gu snäng i ama mär masirhat toqoräkt iva ngu rhäk nä iarhakt aurha ruavek iva rhi er ta rhet sagem ngän bä va rha rhatnärhäm ngän iva ngäni rhäkmu na ama vänbon gärangätni i sa ngän mumänaris

iva ngäni von däm ngät. Rhoqoräkt divakt iva angän bänbon diva ngäni vodäm ngät parhäm aingän maräkt angän snängaqa dap kaku nävät arhani arhä muräkt bä ba ngän iva ngän dualat toqoräkt.

Ama Ruqa Qärakni I Qät Bon Da Ama Vänbon Nävät Ama Märmärgem

⁶ Mamär iva ngänät dräm doqortäqya, ama ruqa qärakni i qät kutnanokt ama tmäs maqälak di qosaqi va qä rha ama tmäs maqälak dap ama ruqa qärakni i qät kutnanokt ama tmäs masirhat di qosaqi va qä rha ama tmäs masirhat.

⁷ Aingän moe asägäk asägäk di mamär iva sävetka qat turäkt ba nas iva qä von da ama mämänia varhäm aa snängaqa maräkt. Dap paris kaku nani a qa iva qä von dä guani ura akni qat turäkt iva qa rhualat toqoräkt inguna ma Ngämuqa di märmärgem ga nävät iaqäkt karak i qät bon arhani nävät ama märmärgem. ⁸ Bä ma Ngämuqa di mamär vät a qa iva qat tatnärhäm ngän mamär iva mämägän sä ngän masirhat mamär vasägos ivakt iva mamär vät a ngän iva ngän dualat na ama lat moe ama mär ngät maos maos. ⁹ Rhangät täkt ama lat di ma Ngämuqa aa enge ngät tamän sävät a ngät toqortäqya,

“Sa qa are da arhani masirhat dä qa von gärrarhani i ama tläk ta
bä aa lat ama räkt ngät toqoräkt diva qale ngät pasägos.”

¹⁰ Ma Ngämuqa qärakni i qät bon da ama gavämirhong bä ba ama latka nävät aa erhäs bä qosaqi qät bon ga rha ama tmäs diva qosaqi qä von ngän da ama gavämirhong masirhat ivakt iva angäna lat ama räkt ngät diva ngärhi sa ama tmäs masirhat. ¹¹ Näkt ma Ngämuqa va qa rhodämne na ngän nä varhäm ama is moe maos maos toqoräkt i ngänit bon masirhat mamär dä va angäna lat toqoräkt pa ngä rhualat sa ama rhäqäp na rha ama ruvek iva rhat tes ama mär sage ma Ngämuqa.

¹² Inguna rhangät täkt angäna lat di qaku sokt ngät tatnärha ama tläkta sa arha tläqa dap kosaqi nävät a ngät diva iarhakt ama ruvek tat tes ama mär masirhat sage ma Ngämuqa. ¹³ Bä qosaqi nävät iangärhäkt angäna lat dä va rhi von ma Ngämuqa rha ama murhämeska inguna sa ngänät nanakt na ama sameng ama mär ngät sävät ma Kraiss dä sa ngän met parhäm ngät i ngän bon masirhat bä ba rha dä bä ba arhani moe. ¹⁴ Näkt täkt di rhi nän sävät a ngän dä nani a rha masirhat iva rhi lu ngän inguna ma Ngämuqa di sa qa mualat gem ngän masirhat nävät aa nän sävätki bä sa ngän matnärhäm da. ¹⁵ Sa ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät aa vänbon gärangätni i qaku mamär iva aung gä narhodäm bät a ngät*.

10

Ma Pol Qat Tuqunäga Vät Ama Ruvek Mamär Sävät Aa Lat

¹ Aingo ma Pol di ama ruvek ti qoar i ngu nänbut sä nas mäk toqoräkt i qali lut ngu na ngän dap ngut täk na ama enge ama qrot ngät sagem ngän doqoräkt i qale ngo sañis na ngän. Dap ngu nän ngän nävät ma Kraiss karakni i mudu dä qat dräm gät säm ama gaini na nas dä qat tualat sa ama bulap i ² ngu nän ngän ma ama qrot iva qale ngän namäqäne sä ngo iva mamär iva ngua rhamän na ama enge ama qrot ngät na ama qraräk sävät a ngän bät ama qäväläm gärqomni i saqi qale ngo gem ngän. Varis kre va dä ngu namärhamän sävät angän bäs toqor ngo i nguat nanakt i mamär iva ngua rhamän sävät iarhakt kärarhae i rhat tu arhä snäng i gua lat di ngät toqor ama ruvek mavängam nämäni ama ivätki arha lat. ³ Bä nämä dä aiut di sa qali lut mäni ama ivätki sokt di qaku urhi e rhoqor ama ruvek kärarhani i rha nämäni qi. ⁴ Inguna ama ulaqi at kärhong gärqärhongni i urhi e nä irhong di qaku ama ulaqi at kärhong na ama släqyige dap iarhongäkt kärqärhong i urhi e nä irhong di sa ma Ngämuqa qa von irhong da ama qrot ivakt iva irhong ngärhi

* **9:15** aa vänbon gärangätni i qaku mamär iva aung gä narhodäm bät a ngät Nguaräm dangät täkt ma Ngämuqa aa vänbon di aa emga ma Jisas ma Kraiss ura nguaräm ngät di iomäkt iva qä västämne na ama Jentailqäna rhi na ama Judaqäna ma ama sägäge ama släqyige na ama qatnanaktpämda.

slava nā ma Sāmga aa qrot. ⁵ Urhit täksot na ama enge qārangātni i ama ruvek tat tāranas na ngāt kārangāt i ngāt tair sārhä ma Ngāmuqa aa lat ngā na ama ruvek arha lat na ama mairnanas moe kārangātni i ngāt täqāne sa ama ruvek bā qaku qunāga vāt a rha sāvāt ma Ngāmuqa. Dap urhit pāsārha ama ruvek arhä mungāsnāng moe ivakt iva sokt tat tu arhä snāng sāvāt iarhongäkt kārquārhong i nani ma Kraiis nā irhong bā va rhat tet nasot irhong. ⁶ Bā vāt ama qāvälām gārquomni i ut lu i sa ngānit pās ma Kraiis aa enge angārha rhāng mamār dā sa ut täkmu na nas iva ut turäkt tä iarhakt kārārhae i sa qaku rhit pās angārha rhāng.

⁷ Nani a ngo iva qunāga vāt a ngān sä qārquārhongni i irhong ngāt tāranas māngurāp mā ngān. Ngakt bā aung nāvāt a ngān di sa qat nanakt i qa di ma Kraiis aa latka na qa dā sa mamār iva qat drām i nak aiut di ut toqor qa i ma Kraiis aa latta na ut. ⁸ Ngua märhamān doqoräkt dinguna ma Engeska qa von ngo rha ama qrot ivakt iva ngua rhatnārham ngān iva ngān dān i ama srāp ta ama qatnanaktpāmda na ngān dap kaku va ut naslava na angān gatnanakt. Näkt ngakt bā ngu sek sä nas pit maqälak na ama enge rhoqoräkt diva qaku mamār iva aqlus pāt a ngo vāt iangārhäkt gua enge angāt tpās. ⁹ Näkt kaku nani a ngo iva ngua rhualat sä ngān iva ngānit len ngo nāvāt gua enge qārangātni i ngut sām a ngāt pä gua abukkina bā ba ngān. ¹⁰ Nguat tamān doqoräkt dinguna arhani ama ruvek tat tamān doqortäqyia, “Ma Pol aa abukkina di ama märān ba angārha enge dā ama qrot ngāt sokt di gem ut di qa rhoqor ama ruqa mavāngam bā aa sameng di qaku ama märān bām ngāt.” ¹¹ Ama ruvek kārārhani i rhat tamān doqoräkt di mamār iva rhat tu arhä snāng mamār inguna ama enge qārangātni i ut sām a ngāt pä iangārhäkt aurha abukkina rhoqoräkt i qali lut sañis na ngān diva qoki ut tualat toqoräkt parhām ngāt toqoräkt i saqi as pa qali lut gem ngān.

¹² Ama ruvek toqoräkt di sa rhat tair na nas sokt di ngakt bā ngätki rhoqoräkt i ama vit na rha vāt aut pās dā vadi va qale ama qararäkt na ut iva urhi qoar i

ut di ut toqor ta. Sokt di iarhakt ama ruvek di ama dādānda na rha inguna rhat drām dat tatnāvāmne na arha lat kane rhi na arhani nāvāt a rha. ¹³ Sokt di aiut diva qaku ut natmärhamān sāvāt ama lat e vāt ama ivärhimek kārquāmekni i sa qaku ma Ngāmuqa qa muqunāga bā ba ut iva ut tualat e vāt imek ivakt iva urhi sek sä nas. Dap pa sokt ut tamān di sāvāt ama lat kārangātni i ut tualat na ngāt pāt ama ivärhimek kārquāmekni i sa ma Ngāmuqa qa qoar na ut iva ut tualat pāt imek toqor iosäkt angāna ivärhäs kārquosni i sa ut mualat na ama lat pāt a äs. ¹⁴ Sa qaku ut sek sä nas na aurha enge sāvāt a nas masirhat mavāngam doqoräkt i ut tamān sāvāt aurha lat māngurāp mā ngān. Inguna aiut di nak ama narhoerta na ut kārārhani i sa ut met sa ama sameng ama mär ngāt sāvāt ma Kraiis na gläius bā sagem ngān.

¹⁵ Näkt kaku ut natmärhamān sāvāt arhani ama latta arha lat i rhoqor qre i sa ut mualat na ngāt. Dap nani a ut iva nga rhoqoräkt i angān gatnanakt sāvāt ama sameng ama mär ngāt ngārhi rhir dā qosaqi va aurha lat di vrās dām ngāt masirhat. ¹⁶ Bā äkt iva u rhet e na ngān bā säva amekni ama ivärhimek bā va urhi sameng na ama sameng ama mär ngāt bā ba ama ruvek kārārhani i as kaku aung ga sameng bāt a rha na ngāt. Bā vāt iameqäkt ama ivärhimek dā va nguat tamān sāvāt ama lat kārangātni i aingo maräkt ngua mualat na ngāt e. ¹⁷ Ma Ngāmuqa aa enge di ngāt tamān doqortäqyia, “Ngakt bā aung anga ruqa di nani a qa iva qāt sek sa aung nāvāt aa lat dā sa mamār iva sokt kät sek sä ma Engeska nāvāt ama lat kārangātni i sa qa mualat na ngāt.” ¹⁸ Inguna iaqäkt kārak i ge ma Ngāmuqa di sa mamār na qa di iaqäkt kārak i ma Ngāmuqa maräkt kā nān sä qa dap kaku rhä qarak i qā nān sä nas.

11

Ma Pol Näkt Ama Iraski Na Rha Ama Ngangda

¹ Sokt di rhäkt di nani a ngo iva ngua rhamān bāt ama engirhong gārquārhongni i ngäkt kre ama dādānga aa engirhong. Mamār iva ngānāt drām ba ngān ngān na ngo sä rhārhong däkt gua engirhong.

² Inguna qänäskänes ngo sä ngän masirhat iva mamär na ngän nak kop toqor ma Ngämuqa i qat tualat toqoräkt sä ngän. Sa ngua muqunäga sä ngän iva ngut bon däm ngän sage ma Krai i ngän doqor ama qumärqumär qi ama säs ki ama ruqi bä ba ama sägäk ama gamoeqa iva in dät a ne.

³ Näkt täkt di ngut len sä ngän i varis ngän doqor ma Iv käraktni i ama uiuvärhaqa sa qa mäqäne sä qi bä qia met parhäm aa enge ama iraski na ngät bä va qosaqi rhäkt di ama ruvek ti slava na angän mungäsnäng bä va rha rhäqäne sä ngän bä va ngän det daqule angän mämairäs ama mär äs dä ama qumärqumär äs mäni ma Krai.

⁴ Inguna ngakt bä va aung ga rhän gem ngän bä qä sameng sävät akni anga Jisas kärakni i qaku qa rhoqor ma Jisas kärakni i sa ut sameng sävät a qa ura qä sameng sävät akni anga qloqaqa qäarakni i qaku qa rhoqor ama Qloqaqa qäarakni i sa ma Ngämuqa qa von ngän däm ga ura qä sameng na angättni anga sameng gärangättni i qaku ngät toqor ama sameng ama mär ngät kärangättni i sa mudu ngän nari ngät nämät ut dä sa ngäni rhäkmu na nas nani a ngät iva ngäni rha ngät.

⁵ Mamär iva ngänät dräm i iarhakt kärarhae i ngän du angän snäng i ama ngangda qäarakni i ama moräs na rha sa arha lat di nak iarhakt di qaku rha vit pät ngua väs.

⁶ Näma dä qaku mamär vät a ngo iva nguat tamän mamär sokt di qunäga vät a ngo mamär sä ma Ngämuqa aa enge bä sa vasägos dä nguat tuqunäga sä ngät mamär bä ba ngän bät kärangät gua lat moe gem ngän.

⁷ Ngu lu nga ngua mualat na ama vuini rhoqoräkt i sa ngua säm ama gaini na nas samanao säva angäna rem bä ngua sek sä ngän sa rhävuk toqoräkt i ngua sameng bä ba ngän na ama sameng ama mär ngät kop äkt dap kaku ngän bon ngo rha anga ligär?

⁸ Sa ngua sua nage ama qatnanaktpämda mät apni ama värhap kärarhani i ngua rha ama ligär na ama matnärhäm nagem da ivakt iva nguat tualat mänguräp mä ngän.

⁹ Näkt toqoräkt i sa qale ngo gem ngän bä ngut läk nani anga ligär ivakt iva ngät tatnärhäm ngo dä sa qaku ngua von aung nävät a ngän da anga märänga i ngua nän

ga rha anga ligär inguna gua ruavek nae ma Masedonia sa rha matnärhäm ngo na ama ligär ivakt iva mamär vät iarhongäkt kärqärhong i ngut läk nani irhong. Bä nävät iangärhäkt gua lat sä ngän inamäk dä sa qaku ngut bon ngän da anga märänga bä va qoki as pa nguat tualat sä ngän doqoräkt.

¹⁰ Bä rhoqor täkt i sa qale ma Krai aa engätki gem ngo dä sa rhangät täkt gua enge sävät a nas kärangät i qaku ngut ta anga ligär na ama matnärhäm nagem ngän diva qaku mamär vät aung iva qät päsrhäm ngo iva qale nguat tamän bät a ngät bä ba ama ruvek pät ama ivärhimek e ma Akaia.

¹¹ Nga rhoqoräkt i qaku ngut ta anga ligär nagem ngän dä sa ngän du angän snäng i qaku gua snäng bät a ngän? Qaku rhoqoräkt inguna ma Ngämuqa di qat dräm i gua snäng bät a ngän.

¹² Näkt aingo diva qoki as nguat tualat parhäm iangärhäkt gua lat ivakt iva qaku mamär vät iarhakt kärarhae i rhi sameng sävät arha lat i nak tat tualat di qoki rhoqor ngo iva rhat tamän doqoräkt.

¹³ Inguna iarhakt di ama iraski na rha ama ngangda bä rha di rhat tualat na ama iraski na ngät ama lat i rhat tualat na nas ivakt iva ama ruvek tat tu arhä snäng i rha di ma Krai aa ngangda na rha.

¹⁴ Bä qaku ngut särmändäm doqoräkt inguna qäqi ma Sämgä di sa qat tualat na nas ivakt iva ama ruvek tat tu arhä snäng i qa di ama ensel na ama neraqa.

¹⁵ Bä mamär iva qale ut natsärmändäm doqoräkt i aa latta va aa rem di qosaqi rhat tualat na nas ivakt iva ama ruvek tat tu arhä snäng i rha di ama latta qäarakni i rhat dräm dat tualat na ama räkt ngät ama lat. Näkt pa mugas nasot dä ma Ngämuqa va qä sangäm na rha vät iangärhäkt arha lat angät tpäs.

Ma Pol Qat Don Säda Ama Märän Angärha Ron Doqoräkt I Ama Ngangga Na Qa

¹⁶ Qaku nani a ngo na ngän iva ngän du angän snäng i aingo di ama dädänga na ngo. Sokt di ngakt bä ngän du angän snäng i ama dädänga na ngo dä sa mamär iva ngäni qyiradeng na ngo iva ngo rhoqoräkt ivakt iva ngu sek sä nas nä gua enge sävät gua lat pät ama qäväläm ama qot äm.

¹⁷ Näkt

pät iomäkt ama qäväläm gärqomni i ngut sek sä nas i nguat tamän sävät gua lat di sa qaku nguat tamän doqor ma Engeska dap kinak nguat tamän doqor ama dädänga. ¹⁸Ngakt bä arhani mänguräp mä ngän di sa rhat tamän masirhat sävät arha lat toqor ama ruvek nämäni ama ivätki rhat dräm dat tamän doqoräkt dä va qosaqi aingo diva nguat tamän doqoräkt. ¹⁹Rhoqoräkt dinguna sa nguat nanakt i aingän gärrarhae i ngän du angän snäng i ama mädrämda na ngän diva ngänit päs gua enge angärha rhäng inguna sa ngänät dräm ba ngän ngän na arhani ama dädända sa arha enge. ²⁰Nguat tamän doqoräkt dinguna vät ama qäväläm gärqomni i aung gat tualat na nas iva qä moräsne vät angän bäs dä sa aingän di märmär gem ngän bä ngänit säm ama gaini na nas säva aa rem. Bä qosaqi nga rhoqoräkt i aung gat narhägär sä ngän iva ngänit bon ga rhä guarhong masirhat ura qä iras täm ngän iva nani ligär ura qät sek sä nas i qat tamän masirhat sävät aa lat ura qä slava na ngän na ama enge ama vu ngät dä sa ngän du angän snäng i maräkt toqoräkt. ²¹Ngu lu i nga mamär iva aqlus pät a ut i sa qaku nani a ut iva urhi slava na ngän doqor iarhakt kärarhae i sa rha mualat toqoräkt sävät a ngän?

Sokt di rhäkt di sa nguat tamän doqor ama dädänga bä äkt i agini qärqäni i rhit sek sä nas nävät ini diva qosaqi ngo diva ngut sek sä nas nävät ini. ²²Nga rhi qoar i rha di ama Judaqäna na rha? Ari, qosaqi aingo di ngo nävät ama Judaqäna. Nga rhi qoar i rha di ama Israelqäna na rha? Ari, qosaqi aingo di ama Israelqa na ngo. Nga rhi qoar i rha di rha nävät ma Abraham aa enevaqi? Ari, qosaqi aingo di ngo nävät iaqäkt aa enevaqi. ²³Nga rhi qoar i rha di ama latta na rha bä bä ma Krai? Aingo di sa ngua met e na rha i ma Krai aa latka na ngo dap toqoräkt di sa nguat tamän i ngäkt kre i guani na ngo mamär. Inguna ma ama rhäqäp nä imek dä sa qale ngo va ama tpäskiarharhäng dä ma ama rhäqäp nä imek dä sa ama ruvek ti arhäktgyäm sä ngo bä sai dä sa qorhäs iva ngu näp.

²⁴Vät ama qäväläp ama ngärhäqyet na ap ñismäne dä sa ama Judaqäna rhat täränäs

ngo ma ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem da qäraet da levaet nä imek na ama vugurqa. ²⁵Näkt kosaqi vät ama qäväläp ama däpguap ñismäne dä sa rha arhäktgyäm sä ngo na ama edäm. Dä maos pät aomni ama qäväläm dä sa rha rhumät na ngo na ama dui dä qosaqi vät ama qäväläp ama däpguap ñismäne dä sa mava na ama mlaus sä ngo vä garäska bä ama bängagi ama sägäkt ki na ama qunäga ama sägäk di sa qale ngo dä iomäkt ama qäväläm angärha ron bät garäska aa rhäng. ²⁶Bä varhäm ama is masirhat kärangätäni i sa nguat tet parhäm ngät dä rhärhong därhäkt ngät dän bät a ngo i sai dä qorhäs iva sokot na ngo rhoqoräkt i ngut sek mäni ama reng ama mor ngät ura sai dä ama suarha rhi slava na ngo ura sai dä gu qärhae maräkt ama Judaqäna ura ama Jentailqäna rhi slava na ngo ura sai dä qorhäs iva sokot na ngo mät ama värhap ama mor ap ura vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs ura sai dä vä garäska ura sai dä iarhakt kärarhae i rhi iras i rha rhoqor ama qatnanaktpämda rhi slava na ngo.

²⁷Bä dä iangärhäkt gua lat ängärha ron di sa ngua mualat masirhat dä sa nguat don säda ama märän angärha ron bä näva ama rhäqäp ama bängang di qaku ngu mänatäm dä sai dä anoeng mä ngo dä aqäsäk ngo ura sai di qaku ngu namäs pät ama qäväläm ama uiu äm ura sai di ais ngo inguna qaku gu nga boi masirhat iva nguat don mät ngät nämät ama iski. ²⁸Näkt kosaqi savono sävät iangärhäkt gu märän angärha rhäng dä sa ngut ta ama qänäskänes pasägos sa ama qatnanaktpämda nämät ama värhap moe. ²⁹Bä nga rhoqoräkt i arhani aurha ruavek di qaku arha anga qrot masirhat dä sa ngut ta ama märänga sä rha dä qosaqi rhoqoräkt i akni aurha ruaqa qa mäqäne sä akni bä qat tualat na ama vuini dä sa uraqi dä gua ron masirhat nävät iangärhäkt ama lat.

³⁰Ngakt bä mamär iva nguat tamän masirhat sävät gua lat kärangätäni i sa ngua mualat na ngät dä va nguat tamän masirhat sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong ngärhi sameng ba ama ruvek i aingo di qaku gu nga qrot masirhat. ³¹Ma

Ngämuqa qarakni i ma Engeska ma Jisas aa mamäk dä aa Ngämuqa na qa qarak i vasägos dä sa urhit sek sa aa ngärhipki di sa qat dräm i qaku ngu iras täm ngän sävät iarhongäkt. ³² Näkt toqoräkt i sa qale ngo e mät ama värhäm ama mor äm ma Damaskus dä sa ama tpäskinaqa va ama vitnaqa ma Aretas aa rem di qat narhäk mamär sämät ama värhäm angärha tmon nani a ngo iva rhi sangar a ngo. ³³ Sökt di rha anbut sä ngo mät ama liqi ama gaini na qi qarakni i qi rhoqor ama tmongi qarakt i rhakt puk mäni ama lurhaqi mät ama uratki ama mor qi samäk bä ngua ang masirhat i qaku rha lu ngo.

12

Ma Pol Aa Nämñäm Näkt Ianiäkt Kärqäni I Ini Nage Ma Sämgä Qärqäni I Ini Ngärhit Bon Ma Pol Ta Ama Ruanini

¹ Aingo diva qoki as nguat tamän i näma dä sa iangärhäkt gua enge di qaku ngä namatnärha aung. Sökt di nak saqi rhakt diva nguat tamän sävät ama nämñäm nage ma Engeska bä ba ngo dä sävät iarhongäkt kärqärhong i qa qur a ngo rhäm irhong. ² Näkt nguat dräm akni ama ruqa qarakni i qat nanakt nä ma Engeska. Iaqäkt ama ruqa di mudu vät aomni ama qäväläm gärqomni i ama rhodäm nävät a äm bä sarhäkt di ama ngärhäqyisem da levaet na ama qoeo di sa iaqäkt ama ruqa di ma Ngämuqa qa rha qa rhävit säda ama dävagukt na qi ama usäpki arha ron sa äkt i qale ma Ngämuqa e. Sökt di qaku nguat dräm i qa met tävit sa aa släqyige ura qaku dap sökt ma Ngämuqa qat dräm.

³⁻⁴ Näkt pa saqi as ngua rhamän i sa nguat dräm i iaqäkt ama ruqa di sa ma Ngämuqa qa rha qa sa äkt säva ama ivärhäs na ama märmärgem sökt di qaku nguat dräm i qa met sa äkt di sa aa släqyige ura qaku. Bä iaqäkt ama ruqa qa nari iarhongäkt kärqärhong i ama ngaip irhong gärqärhong i qaku mamär vät aung iva qä natmärhamän särha ama ruvek nä irhong. ⁵ Näkt pa nguat mair bä bä iaqäkt ama ruqa bä nguat tamän masirhat sävät a qa dap pa qaku ngu natmärhamän masirhat sävät a nas dap kinak pa sökt nguat tamän sävät

kärqärhongni i irhong ngät täqäne sa ama ruvekbä rhatlungo ingo rhoqor ama ruqa qarakni i qaku aa anga qrot masirhat.

⁶ Sökt di ngakt bä nani a ngo iva nguat tamän masirhat sävät a nas dä vadi va qale nguat tamän doqor ama dädänga inguna va nguat tamän särhäm ngän na ama engätki. Sökt di qaku ngu natmärhamän masirhat sävät a nas i varis äkt dä ngän natmu angän snäng i ngu moräsne rhävuk pa angän bäs nävät iarhongäkt. Dap kinak nani a ngo iva sökt ngän datnävämne na ngo nävät iangärhäkt gua lat dä nävät iangärhäkt gu rhisu. ⁷ Näkt iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa qur a ngo rhäm irhong di ama moräs nä irhong mamär bä äkt i sa qa rhares pät ma Sämgä aa rhäng bä qa rhäk na akni ama iauska bä qa von ngo rha ani qarqäni i ini angät ruanini di rhoqor qre i rhit kut mät na ngo na ama gärgärqa. Qa mualat toqoräkt divakt iva qale ngu nasek sä nas nävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Kraiss ka muqunäga sä irhong ba ngo.

⁸ Madäpguamek dä sa ngua nän ma Engeska ma ama qrot iva qa rhät ianiäkt ama ruanini nae nävät a ngo. ⁹ Sökt di qa märhamän särhäm ngo rhoqortäqyia, "Sa gu nämäsävätki qaraktni i qia e vät a nge di sa mamär na nge nävät a qi inguna ngut bon da ama qrot masirhat mamär bä bä iarhakt kärarhae i qaku arha anga qrot masirhat." Bä äkt i nävät iomäkt dä sa va märmär gem ngo i nguat tamän masirhat sävät kärqärhongni i irhong ngät täqäne sä ngo bä qaku gu nga qrot masirhat ivakt iva ma Kraiss aa qrot diva qale ngät pät a ngo. ¹⁰ Bä nävät ma Kraiss diva märmär gem ngo rhoqoräkt i qaku gu nga qrot masirhat dä rhoqoräkt i ama ruvek tat tamän bät ama enge ama vu ngät sävät a ngo dä rhoqoräkt i nguat don säda ama märän angärha ron dä rhoqoräkt i ama ruvek ti sangäm na ngo mavängam bä qosaqi rhoqoräkt i qale ngo da ama siqutsiqut ama mor ngät angärha ron. Va märmär gem ngo inguna vät ama qäväläm gärqomni i qaku gu nga qrot masirhat dä sa gu qrot masirhat ngät dän nage ma Kraiss.

Ma Pol Aa Qänäskänes Sävat Ama Qatnanaktpämda E Ma Korin

11 Iangärhäkt gua enge qärangättni i sa nguät tamän bät a ngät sävät a nas di ngät toqor ama däädänga aa enge. Sokt di nak kop aingän äkt di qärrarhani na ngän i sa ngän mäqäne sä ngo bä ngua märhamän doqoräkt inguna vadi mai mamär iva ngäni sameng mamär bä ba ama ruvek sävät gua lat. Näma dä äkt bä qaku ama moräs na ngo sokt di iarhakt kärerhae i ngän du angän snäng i rha di ama moräs na rha ama ngangda di qaku rha vit pät ngua väs sa arha lat. 12 Näkt toqoräkt i qale ngo mänguräp mä ngän dä sa ngua mualat ma ama qrot toqor ama ngangga ama engäktki na qa sa ama bulap ama mor ngät i na ama muqunän ngä na ama lat kärerangättni i ngät dän masärmän bä sävät ama qrot ngät ama lat. 13 Sa ngua mualat na ama lat sävät a ngän di qoki ngät toqor iangärhäkt ama lat kärerangättni i sa ut mualat na ngät sävät ama qatnanaktpämda nämät apni ama värhap. Sokt di angättni gua lat kärerangättni i qaku ngua mäqäne dä mamär na ngät ngu na ngän di qaku ngua nän ngän iva ngän datnärhäm ngo na anga ligär. Nguaräm mamär iva ngu nän iva ngäni qyiradeng ba ngo sä iangärhäkt gua lat.

14 Rhäkt di nguät tuqunäga vät a ngän i ngüt täkmu na nas irhä gua däpguamek na äs gu mänmänäs sagem ngän. Näkt kaku nani a ngo iva ngu von ngän da anga märänga iva ngän datnärhäm ngo na anga ligär inguna qaku nani a ngo na angän gärhong dap kinak aingän maräkt di nani a ngo na ngän. Inguna qaku ama rhoes arha lat iangärhäkt kärerangättni iva rhat turhämne na ama ligär iva bä ba arhä mamäqiom dap kinak arhä mamäqiom ina lat iangärhäkt kärerangättni iva init lu vät in oes. 15 Bä äkt i märmar gem ngo masirhat iva ngüt bon ngän dä gu qärhong moe bä qosaqi va ngua rhualat na ama lat moe ivakt iva ngua rhatnärhäm ngän sä angäna iar. Qre va gua snäng bät a ngän masirhat dä sa nga va aingän di nak kop angäna snäng bät a ngo maqälak? 16 Ngänät dräm i sa qaku ngüt bon ngän da ama märänga iva ngän datnärhäm ngo na ama ligär sokt di arhani nävät a ngän di rhat tamän bät ama iraski na ngät ama enge sävät a ngo qärerangättni

i rhi qoar i aingo di ama mädrämga na ngo masirhat bä sa ngua irastäm sä ngän bä ngua rha angän ligär. 17 Nga guavek nävät iarhakt kärerhae i sa ngua rhäk na rha sagem ngän di irastäm sä ngän bä rha rha angän ligär bä ba ngo? 18 Ngua nän ma Taitus ma ama qrot iva qa rhet sagem ngän näkt kosaqi ngua rhäk na akni aurha ruaqa iva qa rhet kä na qa. Nga ma Taitus ka irastäm sä ngän bä qa rha angän ligär? Nga un moe ngu na qa di qaku un dualat nävät ama engäktki? Bä nga qärerangättni auna lat kärerangättni i sa un dualat na ngät sagem ngän di qaku ngät toqorne?

19 Nguaräm dä namäk di sa ngän du angän snäng i ama enge vä rhakt täkt gua abuk divakt iva urhit täqyas na ama ruvek arha enge sävät a nas kärerangättni i qaku ama räkt ngät. Nak tangät täkt ama enge qärerangättni i ut tamän bät a ngät inguna nävät iomäkt i sa sägäni na ut ut nä ma Krais di sa ma Ngämuqa qat nari ngät bä ngät moe divakt iva ngät tatnärhäm ngän gärerhae i gua snäng bät a ngän iva ama qrot angän gatnanakt mäni ma Krais.

20 Sa ngua säm doqoräkt sävät a ngän dinguna ngüt len i varis pät ama qäväläm gärqomni i ngua rhän gem ngän dä va ngu lu i ngän dualat nä iarhongäkt kärerqärhong i qaku nani a ngo iva ngän dualat nä irhong. Ura varis ngän nalu ngo i ngu natmualat nä qärerqärhongni iva qaku nani a ngän iva nguät tualat nä irhong. Ngüt len i varis guavek nävät a ngän diva rhat täranas na ama engirhong sävät a ne qärerqärhongni i rhir qur ne ura va arha anga snängaqa anga vu qa sävät arhani arhä qärhong ura va rhäqäp ta na ama uraqi sävät arhani ura va rhat tualat nävät ama uraqi sävät a ne ura va rhat tamän mava na arhani ura va rhi vräs da ama enge ama iraski na ngät sävät arhani ura va märmar gem da i rhat tair na nas sa arha lat ura va rhat tuinirqi mänguräp mä ngän bät angäna iar dä vät angäna lat. 21 Ngüt len i nga rhoqoräkt i saqi as pa ngua rhän gem ngän dä varis ma Ngämuqa qä nasäm ama gaini na ngo bä va airäs ngo masirhat nävät a ngän gärerhae i mäqi ngän dualat na ama vuirhong näkt täkt di qoki as kaku ngän näpgoer na nas

nämät irhong. Nguaräm guavek nävät a ngän di as tat tu arhä snäng sävät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dä arhani di as tat tualat na ama lat na ama qavatka maos maos dä arhani di as tat tualat nä qärqärhongni i ama qluqi vät irhong angät tpäs.

13

Ma Pol Aa Rhonsävät Ama Dängdängini Na Ngät

¹ Rhos täkt diva gua däpguamek na äs gu mänmänäs sagem ngän. Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i ama enge na ama rhäksärhäm sävät aung anga ruqa sa ama lat kärangätni i qa mualat na ngät di mamär iva vasägos dä va ama udiom ura ama dävauung na rha ama ruvek ti sämaengäkki na ngät i rhi qoar i qoki rha lu qa i qa mualat na ngät. ² Mäqi di sa ngua rhon sävät iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama vuirhong bä sävät arhani moe nävät a ngän näkt täkt i sa qale ngo sañis na ngän dä qosaqi ngut don sävät a rha. Ngut don sävät a rha rhäkt di rhoqor mäqi i sa ngua rhon sävät a rha vät gua unmem na äs gu mänmänäs iva nga rhoqoräkt i saqi as pa ngua rhän sagem ngän dä sa va qaku gua qlak na rha dap kinak pa ngu sangäm na rha mamär. ³ Va ngua rhualat toqoräkt dinguna nani a ngän iva ngänät dräm mamär i gua enge di ngät nage ma Kraiss. Varis ngän du angän snäng i qa di qaku aa anga qrot masirhat inguna nasot diva ngäni lu aa qrot mamär mänguräp ma ngän. ⁴ Inguna sa rha edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa i qaku aa anga qrot masirhat sokt di rhäkt di sa qat däqäm nävät ma Ngämuqa aa qrot. Bä qosaqi aiut di ut toqor qa i qaku urha anga qrot masirhat sokt di rhoqoräkt iva ut tualat na aa lat mänguräp mä ngän dä sa va ut turäkt ut na qa nävät ma Ngämuqa aa qrot.

⁵ Mamär iva ngän moe asägäk asägäk di ngiat tatnävämne na nas ivakt iva ngi lu ivar ngiat tet parhäm gi gatnanakt mamär ura qaku. Nga qaku ngänät dräm i ma Jisas

ma Kraiss di qa e väm ngän? Varis kre va i sa ngia matnävämne na nas dä sa ngia lu i qaku ngia män bät ama muqutka qärakni i nge nämäni ma Kraiss. ⁶ Nguat nanakt iva qunäga vät a ngän i sa ut män bät ama muqutka dap kaku qot däm ut. ⁷ Sokt di urhi nän ma Ngämuqa iva qale ngän natmualat na ama lat ama vu ngät. Qaku urhi nän doqoräkt ivakt iva ama ruvek tat tu arhä snäng i aiut di ama ngangda ama engäkki na rha na ut dap kinak pakt iva ngän dualat na ama lat kärangätni i ama räkt ngät i nämä dä ama ruvek tat tu arhä snäng i qaku ama ngangda ama engäkki na rha na ut.

⁸ Inguna qaku mamär vät a ut iva ut tualat na ama lat kärangätni i ngät tair särha ama engäkki dap kinak mamär iva sokt ut tualat na ama lat kärangätni i ngät tet parhäm gi. ⁹ Aiut di märmär gem ut pät ama qäväläm gärqomni i qaku aurha anga qrot masirhat dap aingän di angän grot. Iomäkt kärqom i sa urhi nän sävät a äm diva ma Ngämuqa qa rhatnärhäm ngän bä va ngän det parhäm aa snängaqa mamär. ¹⁰ Näkt as pä gu mänmänäs angät kamäs sagem ngän dä sa ngut säm dangät täkt ama enge vä rhakt täkt ama abuk ivakt iva qaku mamär iva ngu navon ngän da anga enge anga qrot ngät nävät ama qrot kärangätni i ma Engeska qa von ngo rhäm ngät toqoräkt i ngua rhän gem ngän. Sa qa von ngo rhä iangärhäkt ama qrot ivakt iva ngua rhatnärhäm ngän sa angän gatnanakt dap kinak kaku va ngu slava na ngät.

Ma Pol Aa Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

¹¹ Gua ruavek, täkt diva ngua rhu dä gua enge angät tpäs dä va ngu qoar na ngän i sa mamär iva märmär gem ngän. Mamär iva ngän dualat na ama räkt ngät ama lat dä va ngäni sämaqrot na ne dä va sägäni na ngän sa ama snängaqa sävät ama lat kärangätni i ama räkt ngät dä va qale ngän moe sa ama bulap. Ngakt bä va ngän dualat toqoräkt dä va ma Ngämuqa qärakni i qat dräm gät bon da ama lavuqi dä ama bulap diva qale qa

* **13:12** ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävät a ne nävät ama lat kärangätni iva ngäni vop pa angäna sdäm gane.

gem ngän. ¹² Mamär iva ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem*. ¹³ Ama qatnanaktpämda moe narhe rhit tāk na arhä märmärgem sagem ngän.

¹⁴ Mamär iva ma Engeska ma Jisas ma Kraisa aa ñämsävätki näkt ma Ngämuqa aa lavuqi näkt ama mär äs ama mämugunäs mänguräp mä ngän nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa va qale ngät gem ngän moe.

Ma Galesiaqäna

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama värhap na ama qatnanaktpämda e vät am ngärhätkka ma Galesia.

Arhani ama Judaqäna sa rha män säva ama värhap e vät ma Galesia bä rhat tamän ma ama qrot iva ama qatnanaktpämda rhat tet parhäm angätni ma Ngämuqa aa Muräkt angät kärhong. Rhi qoar i ma Pol di qaku ama engätkki na qa ama ngangga inguna qä sameng i isiska vät a rha iva qaku rhat tualat toqoräkt. Sokt di ma Pol qa muvät pät arha enge rhoqoräkt i qä sameng iva ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong grekt bä rhat nanakt bä nävät arhä qatnanakt diva qale rha da ama iaräs na ngät ama iar angärha ron na ama isiska nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa iva rhat tualat na ama räkt ngät ama lat. Iangärhäkt ama räkt ngät ama lat di qaku ngät tumaiar ut dap kinak ngät dän nasot toqoräkt i ut däqäm i ama qatnanaktpämda na ut bä na äkt dä urhi siqut iva ut tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa mamär. Ma Pol qät säm di sage ama qatnanaktpämda iva rha rhair särhä iarhakt ama Judaqäna arhä rhisu ama iraski na ngät dap pa evär däm da sämäni ama iska na ama engätkki i ma Jisas.

Ma Galesiaqäna di qi su ut i sävetka qat dän i ama rätkka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong di sokt nävät aa qatnanakt dap saqi as kaku nävät guani.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-9)

Ma Pol Qät Täväksäs Säväät Aa Lat Kärangätni i Qä Sameng Säväät Ama Isiska Dä Ama Qatnanakt (1:10-2:21)

Ama Rhisu Säväät Ama Qatnanaktpämda Arha Iar Na Ama Isiska Dä Na Ama Qatnanakt (3-4)

Ama Lat Kärangätni Iva Ut Tet Parhäm Ngät Dä Rhangät Täkt Ama Iar Na Ama Isiska Dä Na Ama Qatnanakt Angärha Ron (5-6:10)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (6:11-18)

Ma Pol Qa Säam Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Galesia

¹ Aingo ma Pol di ama ngangga na ngo nävät ma Jisas ma Kraiss näkt nävät ma Ngämuqa ama Ngätmamäk kärakni i sa qa märanas nä ma Kraiss nämät ama tñäpki. Dap kaku ama ngangga na ngo nage ama ruvek ura nävät a rha. ² Aingo näkt sävät aurha ruavek ama qatnanaktpämda qararhani i qale rha rhi na ngo di urhit tük na aut märmärgem sagem ngän

dä ngut tük nä rhangät täkt ama enge sage ama qatnanaktpämda e va ama ngärhätkka ma Galesia.

³ Mamär iva ama näämsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss ⁴ kärakni i sa qa vodäm mes bä sokot na qa särha aurha vuirhong ivakt iva qa rhuisiska vät a ut nämät tom däkt ama qäväläm gärqomni i ama ruvek tat tualat na ama vuirhong. Bä qa mualat toqoräkt di varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa qarakni i aut mamäk na qa ⁵ qarakni i mamär iva ama ruvek tit bon da ama murhämeska sagem ga vasägos. Ngätkki rhoqoräkt.

Saqi As Kaku Agung Anga Sameng Anga Mär Ngät Nga E

⁶ Nak kräk mät ngo mamär nävät a ngän i ngän lir ngän bon da angäna rhängitnäk sävät ma Ngämuqa qarakni i qa armeng däm ngän nävät ma Kraiss aa näämsävätki bä ngän dong sävät angätni ama sameng gärangätni i ngät maos. ⁷ Dap kaku ngu qoar i saqi as agung anga sameng anga mär ngät nga e. Sokt di arhani ama ruvek ta e iarhakt kärarhae i rhit sämadädän na ngän bä nani a rha iva rhi näpgoer na ama sameng ama mär ngät sävät ma Kraiss bä ngät dän maos. ⁸ Nämä dä qäqi aung nävät a ut ura anga ensel näda ama usäpki arha ron gä sameng na agung anga sameng gärangätni i qaku ngät toqor iangärhäkt ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa ut sameng na ngät bä ba ngän di mamär iva ma Ngämuqa qä sangäm na qa mas. ⁹ Sa rhoqor mäqi ut tamän bä saqi as täkt di nguut tamän i ngakt bä aung gä sameng ba ngän na agung anga sameng gärangätni i qaku ngät toqorne na ama sameng gärangätni i sa ngän da ngät dä

mamär iva mä Ngämuqa qä sangäm na qa mas.

¹⁰ Mäniekt? Nga rhäkt di ngut ñäm nani anga rhares nage ama ruvek ura nage ma Ngämuqa? Nga nguät tamän doqor täkt divakt iva märmär ge ama ruvek nävät a ngo? Ngakt bä va nguät tualat toqoräkt dä mai mamär iva qaku ma Kraisa aa latka na ngo.

Ma Ngämuqa Qa Mes Ma Pol Ivakt Iva Aa Latka Na Qa

¹¹ Gua ruavek, nani a ngo iva qunäga vät a ngän i ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa ngua sameng na ngät di qaku ngät dän nage ama ruvek. ¹² Inguna sa qaku ngua rha ngät nage aung anga ruqa ura aung ga su ngo rhäm ngät dap kinak sa ngua rha ngät i ma Jisas ma Kraisa ka qur a ngo rhäm ngät.

¹³ Sa ngän nari sävät gua iar mudu rhoqoräkt i qale ngo da ama Judaqäna arha iar angärha ron bä ngänät dräm i sa ngu sangäm na ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa mavängam doqoräkt bä nani a ngo iva ngu sot na rha. ¹⁴ Bä aingo di sa ngua met e na ama Judaqäna qararhahi i ngu na rha ut koeo rhoqorne rhoqoräkt i sa nguät tualat parhäm ama Judaqäna arhä qatnanakt bä sa ama qrot gu snängaqa iva arhani diva rhit päs aut mamäkkäna arhä qarhong mamär. ¹⁵ Sökt di nasot dä iaqäkt kärak i qa arñis na ngo sagem mes as toqoräkt i qaku gu nanäk kia sa ngo qaräkt i qa armeng däm ngo nävät aa ñämsävätki ¹⁶ di sa mär gem ga iva qa rhuqunäga sa aa emga bä ba ngo ivakt iva aingo diva ngu sameng sävät a qa e mänguräp ama Jentailqäna. Näkt pät iomäkt ama qäväläm di qaku ngua met sage aung anga ruqa ivakt iva qat tuqunäga vät a ngo sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ngua lu irhong. ¹⁷ Bä qosaqi qaku ngua met sämät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem sage iarhakt kärarhae i mudu rha er ta män i ama ngangda na rha näkt nasot dä sä ngo dap kinak ngua märanas bä ngua met sävät ama ngärhäktka ma Arebia. Näkt nasot dä saqi

evär däm ngo sämät ama värhäm ama mor äm ma Damaskus.

¹⁸ Näkt nasot ama dävauung ama qoeo dä ngua märanas bä ngua met sae ma Jerusalem ivakt iva ngu lu ma Sefas* bä qale ngo e gem ga vät ama ngärhäqyisem da qäraet na ama qunäng. ¹⁹ Sökt di qaku ngua lu aung nävät arhani ama ngangda dap sökt ma Engeska aa lätkka ma Jems. ²⁰ Ma Ngämuqa sa qat dräm i rhangät täkt ama enge qarangätni i ngut säm a ngät di ama engätki na ngät.

²¹ Näkt nasot dä ngua märanas bä ngua met sävät ama ngärhäqyiom ma Siria dä ma Silisia. ²² Bä rhoqoräkt pät iangärhäkt ama rhodäm di ama qatnanaktpämda mäni ma Kraisa nävät ama ngärhäktka ma Judia di qaku rhat dräm a ngo inguna qoki as kaku rha lu ngo. ²³ Iarhakt ama qatnanaktpämda di sökt tat nari ama enge qarangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Iaqäkt kärak i mudu qat dräm gä sangäm na ut mavängam ivakt iva qale ut nanakt di sa rhäkt di qä sameng sävät ama qatnanakt kärangätni i sa mäqi di qä siqut iva qä slava na ngät.” ²⁴ Bä nävät tangät täkt gua lat dä sa rha ansäs sage ma Ngämuqa.

2

Arhani Ama Ngangda Rha Ar Sä Ma Pol Sa Aa Sameng

¹ Näkt nga nasot ama ngärhäqyisem da levaet ama qoeo dä ngu nä ma Barnabas un märanas bä un met saqi as sae ma Jerusalem. Rhoqoräkt di qosaqi ngua rhäqoar sä ma Taitus bä ngu na qa. ² Ngua met sae inguna ma Ngämuqa qa qoar na ngo iva ngua rhet sae. Näkt sökt ut sä nas i västämne na ut ngu nä qararhahi i ama ruvek tat tu arhä snäng i ama vit na rha ama narhoerta na rha. Bä ngua märhamän särhäm da i ngut täväktsäs bä ba rha sävät ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa ngu sameng na ngät bä ba ama Jentailqäna. Ngua mualat toqoräkt dinguna nani a ngo iva qarangätni gua lat i mäqi ngua mualat na ngät bä sävät kärangätni iva as pa nguät

* **1:18** ma Sefas Rhakt täkt ama ngärhipki di at tarimini na ama enge ama Aramaik di “ama duiqa.” “Ma Pita” di qosaqi ama sägäni nä ini ama rharimini na ama Grikkäna arha enge rhoqoräkt. Ma Pol qat dräm gat tes ma Pita i ma Sefas pa angätni aa abukkina.

tualat na ngät diva qaku rhat tair särhäm ngät.

³ Qäqi ma Taitus kärakni i qale qa qä na ngo qarak i qa di qa nävät ama Grikkäna di qaku aung ga märhamän ma ama qrot iva rhi däkt säng mä qa ⁴ i näma dä arhani ama ruvek kärarhani i rhi iras täm na nas i ama qatnanaktpämda na rha di nani a rha rhoqoräkt. Iarhakt di sa rha män sä mänguräp mä ut ivakt iva rhat nañäm mamär bä rhat lu aurha lat kärangätni i ut tualat na ngät sa ama isiska nävät ma Jisas ma Kraiss. Sa rha mualat toqoräkt divakt iva rha rhualat sä ut iva qaku isiska vät a ut dap pa ama latta na ut pa arha rem. ⁵ Sukt di qaku ut säm ama gaini na nas säva arha rem bä qoki sa qäqi qaku ut mualat maqälak toqoräkt inguna sa nani a ut iva bä ba ngän na ama engätki qarakti i sukt ki qiat tet nävät ama sameng ama mär ngät.

⁶ Näkt iarhakt kärarhae i sa ama ruvek tat tu arhä snäng i ama vit na rha ama narhoerta di aingo di qaku qänäskänes ngo nävät a rha inguna ma Ngämuqa di qaku qät täk sa arhani dap kaku rha arhani. Iarhakt ama narhoerta di qaku aung nävät a rha qa mu guani sämäni gu sameng. ⁷ Dap kinak iarhakt ama narhoerta di rha lu mamär i ma Ngämuqa sa qa rhäk na ngo sa ama sameng ama mär ngät bä ba ama Jentailqäna di qoki rhoqor qa i sa qa rhäk nä ma Pita sä iangärhäkt ama sägängät ama sameng bä ba ama Judaqäna. ⁸ Inguna ma Ngämuqa qarakti i qa mualat nävät ma Pita sa ama sameng ama mär ngät bä ba ama Judaqäna di qosaqi qa mualat nävät a ngo rhoqoräkt ivakt iva ngu sameng bä ba ama Jentailqäna.

⁹ Näkt nga rhoqoräkt i ma Jems näkt ma Sefas näkt ma Jon gärrarhani i ama qatnanaktpämda rhat lu rha i ama narhoerta mamär na rha bä ba rha rhat lu mamär nä iaqyäkt ama ñämsävätki qarakt i sa ma Ngämuqa qa von ngo rhäm gi dä sa rha sangar un däkt ngu nä ma Barnabas na ama arsäs ivakt iva aiun di mamär iva un det sage ama Jentailqäna dap ta diva rha rhet sage ama Judaqäna. ¹⁰ Bä vät iomäkt ama qäväläm dä sukt ta nän un ma ama qrot iva un diva qale räträt päta un na ama tläktä bä iangärhäkt ama lat di qarangät i

nani a ngo masirhat iva nguat tualat na ngät.

Qaku Märmär Ge Ma Pol Nävät Ma Pita Aa Lat

¹¹ Sukt di nga rhoqoräkt i ma Sefas ka män sämät ama värhäm ama mor äm ma Antiok dä ngua märhamän maräkt säva aa uväs i ama lat kärangätni i qat tualat na ngät di qaku ama räkt ngät. ¹² Inguna qa di qat dräm gat täs kä na ama Jentailqäna bä dängdäng i ma Jems ka rhäk na arhani ama Judaqäna sagem ga. Bä nga rhoqoräkt i iarhakt ta män gem ga dä sa qaku qat täs kä na ama Jentailqäna dä qa arñis na nas näväm da inguna qät len iarhakt kärarhae i nani a rha iva ama qatnanaktpämda moe diva ama ruvek ti däkt säng mä rha. ¹³ Bä ama Judaqäna moe qararhani i qale rha rhi nä ma Pita di rha moe rhi na qa rha mualat nä iangärhäkt ama lat na ama iraski bä qäqi iangärhäkt arha lat ngä mäqäne sä ma Barnabas bä qa säp.

¹⁴ Sukt di nga rhoqoräkt i ngua lu arha lat kärangätni i qaku ngät tet parhäm ama sameng ama mär ngät angärha engätki dä sa ngua snanbät sä ma Sefas da arhä saqong moe doqortäqyia, “Ngäkt bä ainge di ama Judaqa na nge näkt kale nge rhoqor ama Jentailqa dap kaku rhoqor ama Judaqa dä sa ngu lu mäniäkt bä ngiat täqäne sa ama Jentailqäna iva qale rha rhoqor ama Judaqäna?”

Ama Ruqa Diva Qa Rhän I Ama Räkka Na Qa Nävät Aa Qatnanakt

¹⁵ Aiut di ama Judaqäna na ut päta ama qäväläm gärrqomni i sa aut nanäkkina rhit säla a ut bä qaku ut toqor ama Jentailqäna qararhani i rhat tualat na ama vuirhong inguna qaku rhat tet parhäm ama Muräkt. ¹⁶ Sukt di ut dräm i ama ruqa di qaku qat dän i ama räkka na qa inguna nävät iomäkt i qat tet parhäm ama Muräkt dap kinak kat dän i ama räkka na qa di nävät aa qatnanakt mäni ma Jisas ma Kraiss. Bä äkt i qosaqi aiut di sa ut nanäkt nä ma Jisas ma Kraiss ivakt iva u rhän i ama räkta na ut nävät ama qatnanakt mäni qa dap kaku nävät iomäkt i sa ut tet parhäm ama Muräkt inguna va qaku aung gä namän i

ama räktka na qa nävät iomäkt i sa qat tet parhäm ama Muräkt.

¹⁷ Ngakt bä nga rhoqoräkt i aiut ama Juddaqäna di urhi siqut iva u rhän i ama räktta na ut nävät ma Kraiss di urhi lu i qosaqi ama ruvek na ut kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong inguna rhäkt di qaku ut tet parhäm ama Muräkt dä ngu lu i nga ma Kraiss di qat tualat sä ut iva ut tualat na ama vuirhong? Nak kaku rhoqoräkt. ¹⁸ Inguna ngakt bä saqi as ngua rhair nä qarqäni i sa mudu ngua anbrut däm ini samäk dä sa va ini ngärhi sameng i aingo di nak ama ruqa qaräki i qat tualat na ama vuirhong. ¹⁹ Inguna nävät ama Muräkt dä sa ngua ñäp bä rhäkt di sa qaku qale ngo va ama Muräkt angärha rem.

Sa ngua ñäp toqoräkt divakt iva aingo di mamär iva nguat däqäm bä bä ma Ngämuqa. ²⁰ Aingo di sa rha edämsäs päta ngo ngu nä ma Kraiss mäni ama sämänanamuqa. Bä rhäkt di sa qaku aingo maräkt kärak i nguat däqäm dap kinak ma Kraiss di iaqäkt kärak i qat däqäm bäm ngo. Näkt ama iar qarängätni i rhäkt di nguat däqäm da angärha ron bät ama släqyige di sa qale ngo da angärha ron nävät ama qatnanakt mäni ma Ngämuqa aa emga qaräki i aa snäng bät a ngo bä qa von da aa iar sädaver mä ngo. ²¹ Qaku ngut säm ama mäñmäñini nä ma Ngämuqa aa ñämsävätki. Sokt di vadi mai ama ruvek tat dän i ama räktta na rha nävät iomäkt i rhat tet parhäm ama Muräkt dä sa rhoqoräkt di ma Kraiss aa tñäpki diva qop ama mäñmäñini na qi.

3

Nävät Ama Qatnanakt Ura Nävät Ama Muräkt Angärha Lat

¹ Aingän ama Galesiaqäna di ama däädända na ngän. Ngu lu auge qa irastäm sä ngän bä ngäkt kre aung ga rhäkngong däm ngän na anga enge anga vu ngät? Nak kop ngua muqunäga vät a ngän mamär i ma Jisas ma Kraiss di rha edämsäs päta a qa mäni ama sämänanamuqa. ² Nani a ngo iva ngu snanbät sä ngän doqortäqyia, “Nga sa ngän da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa nävät ama Muräkt angärha lat ura qinak nävät angän gatnanakt toqoräkt i sa ngän

nari sävät ma Kraiss?” ³ Nga aingän di ama däädända na ngän masirhat? Nga ngän du angän snäng i sokt nävät angän grot maräkt dä sa mamär vät a ngän iva ngäni sot na ama lat kärängätni i ma Ngämuqa aa Qloqaqa sa qa nasäng na ngät päma ngän? ⁴ Nga mudu ngän mon säda ama märän angärha ron di nak kop pakt iva qaku mamär vät guani? Varis iangärhäkt angäna lat toqoräkt di nak kop pa qaku mamär vät guani na ngät. ⁵ Nga iaqäkt kärak i qät bon ngän da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qat tualat na ama lat ama nañis ngät mänguräp mä ngän di qat tualat toqoräkt nävät iomäkt i sa ngän det parhäm ama Muräkt ura nga qat tualat toqoräkt nävät angän gatnanakt toqoräkt i sa ngän nari sävät ma Kraiss?

⁶ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i ma Abraham di sa ma Ngämuqa qat lu qa i ama räkt ka da aa saqong inguna nävät aa qatnanakt. ⁷ Bä mamär iva qunäga vät a ngän i iarhakt kärarhae i rhat sangar ama qatnanakt di rha di sa ma Abraham aa es na rha. ⁸ Mudu ma Ngämuqa qa muräkt iva as nasot diva qa rhualat sa ama Jentailqäna bä va ama räktta na rha da aa saqong nävät arhä qatnanakt. Bä äkt i va aa enge di mudu narhoer vä iangärhäkt ama lat angät kamäs di qa sameng na ama sameng ama mär ngät bä ma Abraham i qa goar na qa rhoqortäqyia, “Va nävät a nge dä va ngua rhodämne na ama ruvek nävät ama ivärhimek moe.” ⁹ Bä nävät tom däkt dä sa iarhakt kärarhae i rhat sangar ama qatnanakt di sa ma Ngämuqa qa modämne na rha rhoqor ma Abraham gäarakni i ama ruqa na ama qatnanakt.

Ama Iar Ama Sok Täm Ngät Di Ngät Nävät Ama Qatnanakt

¹⁰ Iarhakt kärarhae i rhat tu arhä snäng i sa mamär toqoräkt i rhat tualat na ama Muräkt angärha lat ivakt iva rha rhän i ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong di sa iarhakt di qale rha va ama rhäksärhäm ama sok täm ngät angärha rem inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Ama ruvek moe qararhani i qaku rhat tualat dä qaku rhat tet parhäm iarhongäkt moe qarqärhong i sa rha säm

irhong ba ama Abuk na ama Muräkt di iarhakt di sa qale rha vä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm ama sok täm ngät angärha rem.” ¹¹ Bä qosaqi rhäkt di sa qunäga vät a ut mamär i qaku aung gä namän i ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät ama Muräkt inguna aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Iaqäkt kärak i sa qa män i ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät aa qatnanakt diva qale qa da ama iar ama sok täm ngät angärha ron nävät a ngät.”

¹² Sukt di ama Muräkt di qaku ngät dän nävät ama qatnanakt dap kinak iaqäkt kärak i nani a qa iva qä rha ama iar ama sok täm ngät nävät ama Muräkt dinak pa qat tualat dä qat tet parhäm ama Muräkt moe. ¹³ Sa ma Krajs ka rhäksasot a ut nämät ama Muräkt angät täksärhäm gärangätni i mai va urhi rha ngät kärangät i sa qa rha ngät inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Aung gäarakni i sa rha ar mä qa sa rhävuk sämäni ama ngämuqa di sa qale qa da ama rhäksärhäm angärha ron.” ¹⁴ Inguna nävät iangärhäkt ama lat kärangät i ma Jisas ma Krajs ka mualat na ngät dä va ama modämne qärangätni i sa ma Ngämuqa qa mumänaris na ngät bä ba ma Abraham diva ngä rhän bä ba ama Jentailqäna dap pakt iva aiut di nävät aut katnanakt diva urhi rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qäarakni i sa ma Ngämuqa qa mumänaris iva qä von ut täm ga.

Ama Muräkt Dä Ama Mumänaris

¹⁵ Gua ruavek, pa ngua rhu ama siqutki ba ngän barhäm ama ruvek arha lat di rhoqortäqyia, qre va ama ruiom in du ina anga muräkt na anga rharesbane bä in dares ba ne iva in det parhäm ngät dä sa qaku aung anga ruqa qä narhar ngät ura qä namu guani sae sävät a ngät. ¹⁶ Iangärhäkt ama mumänaris kärangätni di sa ma Ngämuqa qa von däm ngät bä ba ma Abraham dä bä ba aa emga qäarakni iva mugas dä va qa rhän nämäni aa enevaqi. Inguna ma Ngämuqa aa enge di qaku ngät tamän i, “bä ba ama rhäqäp na rha ama rhoes.” Dap kinak ngät tamän i, “bä ba ama sägäk ama rhoemga” qäarakni i ma Krajs na qa. ¹⁷ Ama

rharimini sä rhangät täkt gua enge di rhoqortäqyia, ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses kärangätni i ngä män nasot ama 430 na ngät ama qoeo mänasäng naimäk äkt nävät iangärhäkt ama mumänaris di qaku mamär iva ngä nasot nä iangärhäkt ma Ngämuqa aa rharesbane qä nä ma Abraham bä va qaku ama mumänaris ngä nasa anga gavämgi. ¹⁸ Inguna ngakt bä ama ruvek di rhit ta arhä modämne inguna nävät iomäkt i rhat tet parhäm ama Muräkt dä sa ama modämne di qaku ngät dän nävät ama mumänaris. Sukt di sa ma Ngämuqa qa von ma Abraham da ama modämne varhäm aa mumänaris bä ba qa.

¹⁹ Ngakt bä rhoqoräkt dä sa ngu lu mäniekt bä ama Muräkt ngä män? Iangärhäkt ama Muräkt di sa ma Ngämuqa qa mu ngät inguna nävät ama ruvek arha vuirhong bä ngät diva qale ngät bä dängdäng i iaqäkt ama ruqa nämäni ma Abraham aa enevaqi va qa rhän gäarak i sa ma Ngämuqa qa mumänaris bä ba qa. Bä ama Muräkt di sa ngä män nage ma Ngämuqa nävät ama enselqäna. Bä rha di rha von däm ngät bä bä akni i qat mair e mänguräp ama ruvek ti nä ma Ngämuqa. ²⁰ Bä sa ut dräm i sukt toqoräkt i qale ama ruiom ama udiom dä va akni ama ruqa qat mair mänguräp mä iom bä va qat tamän nävät akni bä sävät akni. Sukt diva sukt ma Ngämuqa maräkt ka von da ama mumänaris bä bä ma Abraham.

²¹ Nga ama Muräkt di ngät tair särhä ma Ngämuqa aa mumänaris? Qaku rhoqoräkt. Inguna ngakt bä angätni ama muräkt di mai mamär iva ngärhit bon ut ta ama iar dä vadi va u rhän i ama räktta na ut toqoräkt i ut tet parhäm ngät. ²² Sukt di ma Ngämuqa aa enge ngärhi sameng mamär i ama ruvek moe di qale rha e va ama vuirhong angärha rem ivakt iva ma Ngämuqa aa mumänaris diva ngät bä bä iarhakt kärarhae i arhä qatnanakt di nga e mäni ma Jisas ma Krajs.

²³ Näkt toqoräkt i as kaku ama qatnanakt sämäni ma Krajs ngä män dä sa ama Muräkt ngä sangar a ut ma ama qrot bä qali lut pa angärha rem bä dängdäng iva ama qäväläm ngä rhän gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm iva qunäga vät ut sävät iangärhäkt ama qatnanakt. ²⁴ Bä äkt i

mudu di ama Muräkt di aurha ernanokt na ngät bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni i ma Kraiss ka män ivakt iva u rhän i ama räktta na ut dä ma Ngämuqa aa saqong nävät ama qatnanakt mäni ma Kraiss. ²⁵ Sukt di rhäkt i sa ama qäväläm gärqomni iva ut nanakt nä ma Kraiss di sa äm ngä män dä sa qaku qali lut pa ama Muräkt angärha ernanokt angärha rem

²⁶ inguna nävät ma Jissas ma Kraiss dä sa ngän moe ngän män i Ngämuqa aa es na ngän nävät angän gatnanakt. ²⁷ Inguna guavek koe nävät a ngän gärrarhani i sa rha rha ama baptais sämäni ma Kraiss di sa aingän äkt di sa ngän mon sädä aa iar ängärha ron. ²⁸ Bä äkt i rhoqoräkt dä sa ngän moe ngän män i ama sägäk na ngän mäni ma Kraiss i näma dä ama Judaqäna ura ama Grikkäna na ngän ura ama latta va arhani arha rem ura ama ruvek kärarhani i isiska vät a rha na ngän ura ama gamoe ura ama evop na ngän. ²⁹ Näkt ngäkt bä aingän di ngän nämäni ma Kraiss maengätki dä sa aingän di ngän nämäni ma Abraham aa enevaqi bä va bä ba ngän nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mumänaris iva qä von dä m irhong.

4

Ma Ngämuqa Aa Es Kärarhani Iva Bä Ba Rha Nä Qärqärhongni I Qa Mumänaris Nä Irhong

¹ As pa nguat tamän sävät ama rhoemga qarakni iva qä rha nasot aa mamäk. Rhoqoräkt i qa di as kale qa i ama rhoemga na qa di qoki qa rhoqor ama latka va arhani arha rem i näma dä bä ba qa nä iarhongäkt moekt. ² Qale qa vä qärarhani arha rem i rhit lu vät a qa dä qärarhani i rhat turäkt bä ba qa bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni i sa aa mamäk ka muqunän bät a äm iva qa von ga rha aa qärhong. ³ Bä qoki rhoqoräkt di qosaqi aiut di mudu i ama rhoes na ut di qali lut i ama latta na ut pa ama iaus ama qrot ngät nämäni rhakt täkt ama ivätki angärha rem.

⁴ Sukt di nga rhoqoräkt i ama rhodäm di sa rhäkmamär na ngät dä ma Ngämuqa qa

rhäk na aa emga sämäni ama ivätki i ama ruqi qia säl a qa bä qale qa va ama Muräkt angärha rem ⁵ ivakt iva qä rhäksasot iarhakt kärarhae i sa qale rha va ama Muräkt angärha rem ivakt iva aiut di mamär vät a ut iva u rhän i aa es na ut. ⁶ Näkt nävät iomäkt i ma Ngämuqa aa es na ngän dä sa qa rhäk na ama Qloqäqa nage aa emga säda aurha ron bä ut tamän doqortäqyia, "Aba*", mamga." ⁷ Bä nävät tom däkt di as kaku qale ngän i ama latta mavängam dap kinak kale ngän i ma Ngämuqa aa es na ngän bä nga rhoqoräkt i aa es na ngän dä sa va bä ba ngän nä qärqärhongni i sa qa mumänaris iva qä von aa es tä m irhong.

Ma Pol Aa Qänäskänes Sävät Ama Galesiaqäna

⁸ Mudu rhoqoräkt i as kaku ngänät dräm ma Ngämuqa dä sa qale ngän i ama latta na ngän bä iarhongäkt angärha rem gärqärhong i irhong doqor angän ngämuqa qärqärhong i qaku ama engätki nä irhong. ⁹ Dap täkt di sa nguna ngänät dräm ma Ngämuqa ura nguaräm mamär iva ngua rhamän i sa qat dräm a ngän dä ngu lu mäniect iva saqi as evär dä m ngän sage ama iaus nämäni ama ivätki qärangätni i qaku angärha anga qrot masirhat bä qosaqi ama mäñmäñini na ngät? Nga nani a ngän iva saqi as ngän dän i ama latta na ngän ba angärha rem? ¹⁰ Qoki as toqor ama Judaqäna i ngän duqunän bät ama moräs na ngät ama qunäng dä ama eqoan dä ama quiaqa aa qävälap dä ama qoeo. ¹¹ Bä nävät iangärhäkt angäna lat dä sa qänäskänes ngo i sa ngua rhar sa ama qäväläm ama mor äm gärqomni i nguat tualat ngu na ngän.

¹² Gua ruavek, ngu nän ngän ma ama qrot iva ngän dän doqor ngo inguna sa ngua män doqor ngän. Bä vät iomäkt ama qäväläm di aingän di sa qaku ngän mualat na anga lat kärangätni i qaku ama räkt ngät sävät a ngo. ¹³ Näkt kunäga vät a ngän i vät ama narhoer äm ama qäväläm gärqomni i sa ngua sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ngän dä sa ngua met sagem ngän inguna nävät iomäkt i aräm ngo. ¹⁴ Bä

* 4:6 Aba Aba na ama enge ama Aramaik di angät tarimini di mamga. Bä ama rhoes diva rhat tes arhä mamäk toqoräkt inguna rha di arha snäng bät a qa masirhat dap sa rhat dräm i qa di qosaqi aa snäng bät a rha mamär.

ngätki i gua rämgi qia von ngän da ama märänga sokt di qaku ama vu da angäna ron sävät a ngo ura ngän naevär däm ngo inguna nävät gua rämgi dap kinak ngäna ar sä ngo i rhoqor qre i ama ensel nage ma Ngämuqa na ngo ura rhoqor qre i ma Jisas ma Kraiss na ngo. ¹⁵ Ngu lu rhäkt di angän märmärgem nävät a ngo di ngä goe nai? Nguat tamän särhäm ngän mamär i mudu di sa angän märmärgem nävät a ngo di ama mor ngät bä vadi mai mamär vät a ngän iva ngän dar ta angän saqong bä ngäni von ngo rhäm ngät di vadi mai ngän mualat toqoräkt. ¹⁶ Nga sa ngua män i angäna ik na ngo inguna nävät iomäkt i sa ngua sameng ba ngän na ama engätki?

¹⁷ Iarhakt ama ruvek kärarhae i rhit sämaqrot na ngän iva ngän det parhäm ama Judaqäna arhä Muräkt di rhit bon da arhä snängaqa sagem ngän masirhat sokt di qaku rhat tualat toqoräkt ivakt iva ama mär ngät ama lat ngät dän. Rha di nani a rha iva rhit päsrhäm ngän nävät a ngo ivakt iva sokt ngänit bon da angän snängaqa sagem da. ¹⁸ Bä ama märäm basägos diva arhani ama ruvek tit bon da arhä snängaqa sagem ngän bä mamär iva rhoqoräkt divakt iva ama mär ngät ama lat ngät dän. Rhom däkt di ama engätki na äm i näma dä qale ngo gem ngän ura qaku. ¹⁹ Ngua es ama gaini na ngän, rhäkt di sa qale ngo sa ama qänäskänes sävät a ngän gärangätäni i ngät toqor ama evopki at ruanini rhoqoräkt i qit sa bä va qale ngät bä dängdäng iva sa mamär nä ma Kraiss aa iar va angäna iar. ²⁰ Bä rhoqor täkt di nani a ngo i vadi va qale ngo ngu na ngän ivakt iva qaku ngu natmärhamän doqor täkt inguna adädän ngo nävät a ngän.

Ama Siqutki Nä Ma Hagar Qi Nä Ma Sara

²¹ Guavek koe nävät a ngän gärrarhani i nani a rha iva qale rha vä ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rem, nga qaku ngänät dräm i ama Muräkt ngät tamän doqor mäniekt? ²² Ngu snanbät toqoräkt dinguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i ma Abraham di aa imiom ama udiom. Akni di ama latki mavängam gia sa qa dap akni di ama ruqi qaraktni i isiska vät a qi qia sa qa.

²³ Sokt di ama latki mavängam at toemga di aa nanäk kia sa qa varhäm ama släqyige angärha iska dap ama ruqi qaraktni i isiska vät a qi at toemga di aa nanäk kia sa qa nävät ama mumänaris.

²⁴ Näkt tangät täkt ama lat di ani ama rharimini sä ngät di rhoqortäqyia, ma Hagar di qiat mair bä ba angätäni ama rharesbane dap ma Sara di qiat mair bä ba angätäni ama rharesbane. Bä ama narhoer ngät kärangätäni i ma Ngämuqa qa mualat na ngät di da ama damgi at täväs ma Sinai bä iangärhäkt ama rharesbane di ma Hagar qiat mair bä ba ngät käraktni i at toes diva rhat dän i ama latta va arhani arha rem. ²⁵ Näkt ma Hagar di qiat mair bä ba ama damgi ma Sinai vät ama ngärhäktka ma Arebia dä qosaqi qiat mair bä ba ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem inguna qi di qali qi i ama latki na qi mavängam gi na at toes.

²⁶ Sokt di ma Jerusalem gäaraktni i rhakt puk da ama usäpki arha ron di isiska vät a qi bä qi di aut nanäk na qi. ²⁷ Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Mamär iva märmär gem nge, ainge ama rhängaräski qaraktni i qaku mamär vät a qi iva qit sa.

Rhäkt diva ngit näs na ama märmärgem masirhat, ainge qäräkt i qaku ngiat nari ama ruanini i ngit sa.

Inguna iaqyäkt käräkt i mäqi qaku qit sa arha anga es diva masirhat na at toes

bä va rha rhet e nä iaqyäkt at toes käräkt i arha egutka.”

²⁸ Rhäkt di aingän gua ruavek ama qatnanaktpämda, di ngän doqor ma Aisak i ma Ngämuqa aa es na ngän gärrarhani i sa rha män nävät ama mumänaris. ²⁹ Sokt di qoki as toqor vät iangärhäkt ama rhodäm mudu i iaqäkt kärak i qa män barhäm ama släqyige angärha iska di qä sangäm nä iaqäkt mavängam gäaraktni i qa män nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot di rhäkt di qoki as toqoräkt. ³⁰ Sokt di ngu lu ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqor mäniekt? Ngät tamän doqortäqyia, “Nak pa ngäni qutmäs ama latki mavängam gi na

at toemga inguna at toemga diva qaku qä narha guani nävät iarhongäkt kärqärhong iva ama ruqi qäarakni i isiska vät a qi at toemga qä rha irhong.”³¹ Gua ruavek, aiut di qaku ama latki mavängam at toes na ut dap kinak aiut di iaqyäkt kärakt i isiska vät a qi at toes na ut.

5

Ma Krai Sa Qa Muisiska Vät A Ut
(5:13-14 / Mat 22:34-40 / Mak 12:28-34 / Luk 10:25-28 / Rom 13:8-10)

¹ Ma Krai sa qa muisiska vät a ut ivakt iva isiska vät a ut. Bä nävät iangärhäkt ama lat dä sa mamär iva ngänät mair ma ama qrot dä saqi as pa qale ngän namän i ama latta na ngän bä ba ama Muräkt.

² As ngäni lu i aingo ma Pol nguat tamän särhäm ngän i ngakt bä ngän dares iva rhi däkt säng mä ngän diva ma Krai aa lat ngä rhän i ama mäñmäñini na ngät bä ba ngän.

³ Näkt täkt dä saqi as nguat tamän särha ama gamoe moe qararhani i rha rhares iva arhani rhi däkt säng mä rha i rha diva qoki mamär iva rhit päs ma Ngämuqa aa Muräkt moe angärha rhäng. ⁴ Bä aingän äkt kärarhae i nani a rha iva ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong nävät ama Muräkt di sa aingän di ngäna arñis na nas nämäni ma Krai dä nämäni aa ñämsävätki. ⁵ Sokt di ut di nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di sa qali lut sa ama märmärgem na ama qatnanakt sämäni ma Ngämuqa iva qa rhualat sä ut bä va u rhän i ama räktta na ut da aa saqong inguna nävät aut katnanakt sämäni ma Krai. ⁶ Ngakt bä aung anga ruqa di qale qa mäni ma Jisas ma Krai i nämä dä rha däkt säng mä qa ura qaku di iangärhäkt ama lat di qaku ngät tualat nä guani sävät a qa. Dap kinak ama ruqa aa lat kärangätni i ama vit na ngät di rhoqoräkt i sa qat nanakt nä ma Krai bä aa snäng bät arhani ama ruvek.

⁷ Aingän angäna tmerhäs mudu dä ma Krai aa iar angärha ron di mamär na äs. Sokt di ngu lu auge qa musar na ngän bä rhäkt di qaku ngänit päs ama engätki arha rhäng? ⁸ Iangärhäkt ama lat kärangät i sa qa mualat na ngät di qaku ngä män nage iaqäkt kärak i sa qa mes ngän sagem mes. ⁹ Ama gaini ama yisini diva ini ngä

rhualat sa ama bret moe bä va rip däm ga. ¹⁰ Sokt di sa nguat dräm i aingän di nämäni ma Engeska bä va angän snängaqa diva rhoqor ngo gu snängaqa dap pa qaku qa rhoqor aung aa anga snängaqa. Näkt aung anga ruqa qäarakni i qat tusar na angäna tmerhäs na anga märän diva ma Ngämuqa qä sangäm na qa.

¹¹ Gua ruavek, ngakt bä aingo di qoki as pät gu sameng di nguat tamän iva ama ruvek di rhi nädäkt säng mä rha dä sa mäniäkt bä aingo di as arhani rhi sangäm na ngo? Ngakt bä ngu sameng doqoräkt dä sa ama enge qarangätni i sävät ama sämänanamuqa di saqi as kaku ngä navoda anga märänga bä ba ama ruvek. ¹² Nani a ngo masirhat i vadi va iarhakt kärarhae i rhat tusar na angän mungäsnäng di qoki va rha rhi däkt sä iarhongäkt moekt näsäng mes.

¹³ Gua ruavek, ma Ngämuqa sa qa mes ngän iva qale ngän i sa isiska vät a ngän. Sokt di qale ngän namu angän snäng i rhoqoräkt i isiska vät a ngän dä sa mamär vät a ngän iva ngän det parhäm angän släqyigleng angät snängaqa dap kinak pa mamär iva angäna snäng bät a ne dä va ngän datnärhäm ne. ¹⁴ Inguna ama enge moe vä ma Ngämuqa aa Muräkt di qale ngät dä rhangät täkt ama enge angärha ron gärangät i ngät tamän doqortäqyia, “Mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas.” ¹⁵ Sokt di ngakt bä ngänir qur ne dä ngäni arhäktgyäm sä ne dä sa va ngänit lu i varis ngän naslava na ne mas.

Mamär Iva Ut Tet Parhäm Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa Aa Ernanokt

¹⁶ Dap kinak ngu qoar na ngän doqortäqyia, mamär iva ngän det parhäm ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa ernanokt dä rhoqoräkt diva qaku mamär iva angän släqyigleng ngä natmualat nä iarhongäkt kärqärhong i nani igleng iva igleng ngät tualat nä irhong. ¹⁷ Inguna ama släqyige angät känäskänes di qaku nani a ngät na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa lat dä qosaqi ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qänäskänes di qaku nani a ngät na ama släqyige angärha lat. Bä rhiom däkt di in dair mät ne vät ngia väs sä ina lat ivakt iva in dair särhäm nge iva qale ngiat tualat nä

qärqärhongni i sa ngiat dräm i mamär iva ngiat tualat nä irhong. ¹⁸ Sokt di ngakt bä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä rhoer nanokt ngän dä sa rhoqoräkt di qaku qale ngän ba ama Muräkt angärha rem.

¹⁹ Rhäkt di sa qunäga vät a ngän sa ama släqyige angärha lat toqor ama lat na ama qavatka maos maos dä ama snängaqa sävät ama lat kärangättni i qaku ama räkt ngät dä ama lat kärangättni i ama qluqi vät angät tpäs. ²⁰ Dap kosaqi angättni ama släqyige angärha lat di ama lat kärangättni i ama ruvek tit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kärangättni i sa rha mualat na ngät dä ama lat na ama rhaqyao dä ama lat kärangättni i ama ruvek diva qaku nani a rha na ne dä ama lat kärangättni i ama ruvek tir qur ne dä ama lat kärangättni i ama ruvek di ama vu da arha ron sävät arhani arhä qärhong dä ama lat kärangättni i ama ruvek diva uraqi da arha ron mamär sävät arhani dä ama lat kärangättni i ama ruvek diva sokt tat tu arhä snäng sävät a nas maräkt dä ama lat kärangättni i ama ruvek diva rhat tair mät ne dä ama lat kärangättni i mätmatmät na ama ruvek bä qoki arhae dä arhae varhäm arha lat kärangättni i sägäni na rha sä ngät. ²¹ Näkt kosaqi ama släqyige angärha lat di ama lat kärangättni i ama ruvek di ama vu da arha ron sävät arhani arhä mämairimek dä ama lat kärangättni i ama ruvek tit nakt masirhat bä guani na rha mamär mät ama reng ama qrot ngät dä ama lat kärangättni i väspästämne na ama ruvek sa ama vu ngät ama lat näkt sävät ama lat kärangättni i ngät toqor tangät täkt. Rhäkt di nguät tugem ngän doqor mäqi i sa ngua mugem ngän i iarhakt kärarhae i rhat tualat nä iangärhäkt ama lat diva qaku rhi namon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäpäm.

²² Dap ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa lat angät gavämgi di ama lat kärangättni i ama ruvek arha snäng bät a ne dä ama märmärgem dä ama bulap dä ama lat kärangättni i qale ama ruvek sa ama bulap da ama märän angärha ron dä ama matnärhäm nävät ama märmärgem dä ama mär ngät ama lat sävät arhani dä ama lat kärangättni iva rhat nanakt nä sävetka sa aa lat. ²³ Dap kosaqi ama Qloqaqa aa lat di ama lat toqor ama bulap ka ama ruqa aa

lat näkt sävät ama lat kärangättni i ama ruqa qat turäkt ba nas mamär. Rhangät täkt moekt ama lat di qaku anga muräkt nga e qarangättni i ngät tair särhäm ngät. ²⁴ Näkt iarhakt ama ruvek kärarhae i rha nämäni ma Jisas ma Krai aa ruvek di iarhakt di sa rha edämsäs pät arhä släqyigleng sä igleng angät snängaqa mäni ama sämänanamuqa bä sävät ama qänäskänes iva sävät ama vuirhong.

²⁵ Ngakt bä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di sa qa von ut ta ama iar dä sa mamär iva qosaqi urhit päpäs ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa snängaqa aa rhäng. ²⁶ Mamär iva qale ut tair na nas pa arhani arhä väs dä qale ut täranas na arhani arhä snängaqa iva qaku märmär gem da na ut dä qale aurha anga snängaqa anga vu qa sävät aut mämairimek kane.

6

Mamär Iva Ut Tatnärhäm Ne Sa Aut Märän

¹ Gua ruavek, ngakt bä aung nävät a ngän di qunäga sä qa i qa mualat na anga vuini dä sa aingän gärrarhae i ma Ngämuqa aa Qloqaqa di qä rhoer nanokt ngän di mamär iva ngän dualat sä qa mamär nävät ama bulap i ngän dumamär na aa iar. Bä mamär iva aingän di ngänit lu vät a nas mamär i varis aingän di ama vuirhong irhong ngä namäqäne dä mamär na ngän. ² Mamär iva aingän di ngän datnärhäm ne sa angän märän gane ivakt iva rhäkmamär nä ma Krai aa muräkt gem ngän.

³ Inguna ngakt bä aung di qat tu aa snäng i qa di ama moräs na qa ama ruqa vät arhani arhä väs toqoräkt i qaku qa rhoqoräkt di sa iaqäkt di qä iras täm mes. ⁴ Dap mamär iva aingän asägäk asägäk di va ngiat tatnävämne nä gia lat maräkt näkt nasot dä va mamär vät a nge iva mär gem nge nävät gia lat maräkt dap kaku inguna ngiat lu aung aa lat bä ngiat tu gi snäng i gia lat di ngä vit pä iaqäkt ama ruqa aa lat angät tpäs. ⁵ Inguna aingän moe asägäk asägäk di sa angäna lat maräkt nga e qarangättni iva ngän dualat na ngät.

⁶ Ama ruqa qärakni i rha su qa rhä ma Ngämuqa aa enge di mamär iva qat tatmät

nä qärqärhongni moe ama märirhong bä ba ne qä nä iarhakt kärarhae i sa rhi su qa.

⁷ Qale ngäni iras täm mes inguna qaku mamär iva aung gä namäqäne sä ma Ngämuqa i qä nairas täm ga inguna agini qärqäni i ama ruqa qät kutnanokt ini diva ianiäkt di qosaqi va qä sek däm ini.

⁸ Inguna ama ruqa qärakni i qät kutnanokt ama vuirhong bät aa iar di nävät aa iar toqoräkt diva qä sek dä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm dap pa ama ruqa qärakni i qät kutnanokt ama lat kärangätni i märmär ge ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa nävät a ngät di nävät a qa diva qä sek da ama iar ama sok täm ngät. ⁹ Bä rhoqoräkt dä sa qale mämae vät a ut i ut tualat na ama mär ngät ama lat inguna ngakt bä qaku mämae vät a ut dä va urhi sek da ama rhitsek pät ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm. ¹⁰ Bä äkt i rhoqoräkt dä sa mamär iva ut tualat na ama mär ngät ama lat sage ama ruvek moe vät ama qäväläm gärqomni i sa mamär vät a ut iva ut tualat na ngät. Näkt koki mamär iva ut tualat nä iangärhäkt ama lat ama mär ngät sage iarhakt aurha ruavek ama qatnanaktpämda.

Ma Pol Aa Rhonsävät Ama Dängdängini Na Ngät Dä Aa Nän

¹¹ Näkt as ngäni lu i na ama sämsäm ama mor ngät dä sa ngut säm ama enge sävät a ngän nä ngua rhäkt maräkt.

¹² Iarhakt ama ruvek kärarhani i rhi siqut iva rhat tualat sä ngän iva rhi däkt säng mä ngän di nak kop nani a rha iva ama ruvek ti lu rha i ama moräs na rha. Dä qosaqi rhat tualat toqoräkt ivakt iva qaku arhani ama ruvek ti sangäm na rha mavängam nävät ma Kraisa aa tñäpki mäni ama sämänanamuqa. ¹³ Iarhakt maräkt kärarhani i sa arhani rha däkt säng mä rha di qäqi qaku rhat tet mamär varhäm ama Muräkt moe dap nani a rha masirhat iva ama ruvek ti däkt säng mä ngän divakt iva mamär vät a rha iva rhat tamän sävät ama Judaqäna i sa rha muräkt bä ba ngän bä rha däkt säng mä ngän. ¹⁴ Sokt di aingo di qaku nani a ngo iva ngut sek sä gu ngärhipki. Dap kinak aingo diva sokt ngut sek sa aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa aa ngärhipki inguna sa qa ñäp mäni ama

sämänanamuqa. Bä nävät iangärhäkt ama lat dä sa ama ivätki arha lat di ngä ñäp pät gua iar bä aingo di ngäkt kre sa ngua ñäp mäni ama sämänanamuqa sa ama lat nämäni rhakt täkt ama ivätki.

¹⁵ Ma Ngämuqa di qat lu ama lat kärangätni i rha däkt säng ama ruqa bä qosaqi ama lat kärangätni i qaku rha däkt säng ama ruqa i ngä moe di ama mäñmäñini na ngät. Dap sokt iangärhäkt ama lat kärangät i ama vit na ngät dä ma Ngämuqa aa saqong di qärangät i qa mualat sa ama ruqa bä qa män i ama iaräs na qa.

¹⁶ Näkt iarhakt moe qärarhae i rhat tet dä iangärhäkt ama iaräs na ngät ama iar angärha ron diva qale ama bulap dä ama lavuqi gem da iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa aa ruvek na rha qärarhae i ama Israelqäna ama engätki na rha.

¹⁷ Bä va mänasäng narhäkt bä va rhävit dä sa mamär iva saqi as kaku aung gä namuran sä ngo na anga märänga rhoqoräkt inguna sa ama vret nga e vät gu släqyige qärangätni i ngärhi sameng i ma Jisas aa latka na ngo.

¹⁸ Gua ruavek, mamär iva aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa aa ñämsävätki qali qi gem ngän. Ngätki rhoqoräkt.

Ma Efesuskäna

Ama Rhävächtsäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Efesus.

Vä ma Efesuskäna di qaku ma Pol qä slaräkt na angätni arha lat ura arhä snängaqa dap kinak kät säm iva sage ama Efesuskäna iva qa rhuqunäga vät a rha sävät ma Ngämuqa aa snängaqa dä aa lavuqi ama soktäm gi dä qosaqi va qa rhuqunäga vät a rha mamär sävät ama qatnanaktpämda arhä mämairäs da aa snängaqa rhoqoräkt aa ron. Aa snängaqa diva rhäkmanär na qa grekt bä iarhongäkt moe di sa västämne nä irhong bä bä ma Kraiss. Vä rhakt täkt ama abuk di ma Ngämuqa aa snängaqa rhoqoräkt di qat tet toqor tärhäkt i ama narhoeräm di sa ma Ngämuqa qa mualat sa arhani ama ruvek iva sägäni na rha rhi na qa. Ama unbamnaäm di sa qa mualat sä rha iva sägäni na rha mamär. Ama dägüapnaäm di qaku sokt ka mualat sä rha iva sägäni na rha dap kosaqi qa västämne na rha ma ama sägäge ama släqyige qärqigeni i ama släqyige na ama qatnanaktpämda. Näkt ma Pol qat tamän i rhäkt di ma Ngämuqa qat tuqunäga sä iomäkt i qosaqi va ama Jentailqäna mäni iagekt ama släqyige bä nävät ige diva qär qur iarhongäkt maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt kärqärhong i qali lirhong bät ama qloqaqa na äs ama ivärhäs i qa di masirhat mamär na aa mädräm ama mär ngät. Ma Pol qat tu da aa enge angät tpäs i qat tamän sävät aurha iar ama iaräs na ngät kärangätni i ut tet da ama qumärqumär ngät ama lat ngä na ama qutdrir sävät a ne angärha ron dap iarhakt kärarhae i sa sräp ta di rhat dän nävä ma Sämgä aa uväs di na ama nän.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ma Ngämuqa Aa Snängaqa Maräkt Sävät A Ut Mäni Ma Kraiss (1:3-14)

Ma Pol Aa Nän Sävät Ama Qatnanaktpämda E Ma Efesus (1:15-23)

Ama Is Kärangätni I Ma Ngämuqa Aa Snängaqa Di Qat Tu Aa Släqyige Vät A Nas Näväm Ngät (2-3)

Angätni Ama Is Kärangätni I Ma Ngämuqa Aa Snängaqa Di Qat Tu Aa Släqyige Vät A Nas Pät Aurha Iar (4-6:20)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (6:21-24)

Ma Pol Qa SäM Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Efesus

¹ Aingo ma Pol di ma Jisas ma Kraiss aa ngangga na ngo nävät ma Ngämuqa aa snängaqa

dä ngut säm sävät a ngän ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Efesus kärarhae i vasägos dä rhit päs ma Jisas ma Kraiss aa rhäng mamär.

² Mamär iva ama nämsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa aut mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss.

Ma Ngämuqa Aa Modämne Bä Ba Ut Nävät Ma Jisas Ma Kraiss

³ Mamär iva urhi nänsäs sage ma Ngämuqa qärakni i aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa mamäk dä aa Ngämuqa qärak i sa qa modämne na ut nävät ma Kraiss na ama qloqaqa na ngät ama modämne moe vät ama qloqaqa na äs ama ivärhäs.

⁴ Iangärhäkt ama lat dinguna mudu rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa säm ama ivätki dä sa qa armeng däm ut nävät ma Jisas ma Kraiss ivakt iva ut di mamär vät a ut iva ama qumärqumärta na ut mamär dä va isiska vät a ut nämät ama vuirhong dä ma Ngämuqa aa saqong. Ma Ngämuqa di sa aa snäng bät a ut ⁵ dä soknga qa muqunän bät a ut iva u rhän i aa es na ut nävät ma Jisas ma Kraiss aa lat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa qärakni i nani a qa na ut iva u rhän doqoräkt ⁶ ivakt iva urhi an sä qa nävät aa nämsävätki ama mor qi qärakni i qa modämne na ut na qi inguna sa sägäni na ut ut na aa emga qärakni i sa ma Ngämuqa aa snäng bät a qa.

⁷ Nävät iaqäkt aa emga aa biaska dä sa ma Ngämuqa qa rhäksasot a ut parhäm aa nämsävätki ama mor qi masirhat i qa qyiradeng na aurha vuirhong. ⁸ Iaqqäkt aa nämsävätki di sa qa rhor na qi vät a

ut na ama mär ngät ama mädräm dä na ama muqunäga sävät ama engätkinirhong moe. ⁹ Dä sa ma Ngämuqa qa muqunäga vät a ut sa aa snängaqa ama ngaip ka aa lat kārängätni i mudu qa muräkt iva qa rhualat na ngät nävät ma Krai. ¹⁰ Näkt pät iomäkt ama qäväläm gārqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm dä sa va qä västämne nä iarhongäkt moe bä bä ma Krai kārqār hong i irhong nga e da ama usäpki arha ron dä qārqār hong i irhong nga e mäni ama ivätki.

¹¹ Näkt nävät ma Krai dä sa ma Ngämuqa qa armeng däm ut ama Judaqäna iva urhi rha iarhongäkt kārqār hong i sa mudu qa mumänaris iva qä von ut täm irhong barhäm aa muräkt kārängätni i sa mudu qa mu ngät. Bä qa di qārakni i vasägos dä qat tualat nä iarhongäkt moe iva rhäktäkмамär varhäm aa snängaqa. ¹² Sa qa mualat toqoräkt divakt iva aiut kārarahae i sa ama narhoerta na ut iva ut nanakt iva ma Krai ka rhatnärhäm ut pa urhi nänsäs sage ma Ngämuqa nävät aa murhämeska. ¹³ Bä qosaqi aingän gārarahae i sa qale ngän mäni ma Krai di vät ama qäväläm gārqomni i sa ngän nari ama enge na ama engätki qārängätni i ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa mumaiar iva qa rhumaiar ngän doqoräkt bä sa ngänät nanakt nä ma Krai di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngän i aa ruvek na ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qārakni i sa mudu ma Ngämuqa qa mumänaris iva qä von ut täm ga. ¹⁴ Iaäkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qä sämaengätki na ama mumänaris iva vät ama qäväläm gārqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm diva urhi rha iarhongäkt kārqār hong i sa mudu qa mumänaris iva bä ba ut nä irhong aiut aa ruvek kārarahae i sa ma Krai ka muisiska vät a ut iva urhi rha irhong. Iangärhäkt ama lat divakt iva urhi nänsäs sagem ga nävät aa murhämeska.

*Ma Pol Qä Nän Dä Qat Tes Ama Mär Sage
Ma Ngämuqa*

¹⁵⁻¹⁶ Bä rhoqoräkt dä sa qaku mae vät a ngo iva nguut tes ama mär sage ma

Ngämuqa nävät a ngän doqoräkt i nguut tu gu snäng sävät a ngän. Bä ngu nän inguna sa ngua nari sävät angän gatnanakt sämäni ma Engeska ma Jisas dä sävät angäna lat kārängätni i angäna snäng bät* arhani moe ama qatnanaktpämda. ¹⁷ Sa ngu nän iva aurha Engeska ma Jisas ma Krai aa Ngämuqa qārakni i ama Ngätmamäk kārak i aa murhämeska masirhat diva qä von ngän da ama mädräm ama mär ngät dä ama muqunäga sävät a qa nävät aa Qloqaqa. ¹⁸ Bä nävät iangärhäkt ama lat dä va mamär iva qunäga vät a ngän mamär sävät iarhongäkt kārqār hong i sa ma Ngämuqa qa mes ngän iva ngänät nanakt na qa iva qa rhualat nä irhong bä qosaqi va qunäga vät a ngän sävät ama märirhong masirhat kārqār hongni iva ngäni rha irhong inguna nävät iomäkt i aa ruvek na ngän.

¹⁹ Näkt kosaqi ngu nän i mamär iva qunäga vät a ngän sävät ma Ngämuqa aa lat kārängätni i nävät aa qrot ama enges ngät masirhat bä ba ut kārarahani i ut nanakt. Iangärhäkt ama lat di ngät toqor ama enges ngät ama lat ²⁰ kārängätni i qa mualat na ngät pät ma Krai aa iar toqoräkt i qa märanas na qa nämät ama tñäpki bä qa muqun na qa gem mes da aa märmär vät ama qloqaqa na äs ama ivärhäs. ²¹ Sa qat muqun dävuq mamär daver iarhongäkt moe maos maos kārqār hong i irhong ngät turäkt ngä nä iarhongäkt moe kārqār hong i irhong angät krot bä sävät iarhongäkt moe kārqār hong i irhong ngärhit lu vät ama muräktpäm. Bä va qaku qale qa rhävuk daver iarhongäkt toqoräkt di sokt pät tangät täkt ama rhodäm dap kosaqi va qale qa daver iarhongäkt kārqār hong iva qali lirhong nasot. ²² Ma Ngämuqa qa mu iarhongäkt moe vä ma Krai aa qariglem angärha rem näkt ka von ma Krai ta ama lat iva ama tpäski na qa bä iarhongäkt moe bä ba ama qatnanaktpämda. ²³ Iarhakt ama qatnanaktpämda di ma Krai aa släqyige na rha bä ige ngät tualat sä qa iva qa rhän mamär iaäkt kārak i qat tualat sä iarhongäkt moe iva irhong

* **1:15-16** angäna lat kārängätni i angäna snäng bät Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

ngä rhän mamär.

2

Ma Ngämuqa Qa Mualat Sä Ut Iva Ut Däqäm Nävät Aa Ñämsävätki Nävät Aut Katnanakt

¹ Mudu di sa qale ngän da ama tñäpki arha ron nävät angäna lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dä angäna vuirhong ² gärqärhongni i mudu ngän det dä irhong angärha ron doqoräkt i ngänit päs ama ivätki at snängaqa aa rhäng. Iaqtäkt ama snängaqa qarak i ama narhoerqa bä ba ama leqäs di aa latka na qa bä qa di ama qloqaqa qaräkt i rhäkt di qat tualat ge ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. ³ Mudu aiut di sa qali lut mänguräp iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat tet parhäm ama lat kärangätni i nani arhä släqyige dä arhä snängaqa na ngät. Bä nga rhoqoräkt i sa ut tualat nä iangärhäkt ama lat dä sa ama ruvek na ut kärarhae i sa qale rha dä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm angärha ron doqor arhani ama ruvek moe nämäni ama ivätki.

⁴ Sökt di ma Ngämuqa di rhäqäp ka masirhat na ama lavuqi bä nävät iomäkt i aa snäng bät a ut masirhat ⁵ dä qäqi qa mualat sä ut iva as ut moe ut däqäm ut nä ma Krajs toqoräkt i ut ñäp nävät aurha vuirhong. Di nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki i sa ngän da ama mumaiar. ⁶ Ma Ngämuqa di qosaqi qa märanas na ut ut na qa nämät iaqyäkt ama tñäpki rhoqoräkt i qa märanas nä ma Krajs nämät ama tñäpki bä qa muqun na ut pät ama qloqaqa na äs ama ivärhäs ge ma Jisas ma Krajs. ⁷ Sa qa mualat toqoräkt ivakt iva qre va vät ama rhodämirhong nasot dä sa mamär vät a qa iva qar qur a ut ta aa ñämsävätki ama mor qi masirhat käräkt i qiat dän sa ama mär ngät ama lat na ama märmärgem sävät a ut inguna nävät ma Jisas ma Krajs. ⁸ Inguna nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki dä sa ngän da ama mumaiar nävät angän gatnanakt. Näkt iangärhäkt ama mumaiar di sa qaku ngä män nagem ngän maräkt dap kinak ngä män nage ma Ngämuqa i ama vänbon na ngät. ⁹ Bä iangärhäkt ama mumaiar qarängät i sa ngän da ngät di

qaku ngä män nävät angäna lat maräkt ivakt iva qaku mamär vät aung iva qä namair na nas i sa qa maräkt ka mualat na ngät. ¹⁰ Rhoqoräkt dinguna aiut di sa ma Ngämuqa qa mualat na ut bä ut män doqor täkt bä nävät iomäkt i sa sägäni na ut ut nä ma Jisas ma Krajs dä qa mualat sä ut iva ut tet da ama lat ama mär ngät angärha ron gärangätni i sa mudu qa rhäkmu na ngät bä ba ut.

Ma Ngämuqa Qa Västämne Na Ut Bä Sägäk Na Ut Mäni Ma Krajs

¹¹ Aingän gärrarhae i ama Jentailqäna na ngän bät ama qäväläm gärqomni i angän nanäkkina rha sä a ngän, mamär iva vuk pät a ngän i mudu di iarhakt kärarhae i rhi qoar i rha di iarhakt kärarhae i sa ama ruvek ta däkt säng mä rha di rhi qoar i aingän di ama ruvek kärarhae i qaku ama ruvek ta däkt säng mä rha. Sökt di iangärhäkt ama lat kärängät i rha däkt säng mä rha di nak kop ama lat kärängätni i ama ruvek tat tualat na ngät na arhä rhäkt. ¹² Dap kosaqi mamär iva vuk pät a ngän i mudu vät iangärhäkt ama rhodäm imäk äkt di sa qale ngän sañis nä ma Krajs. Qaku ama rhodäm sä ngän sämäni ama enevaqi ma Israel bä aingän di ama nañista na ngän sage ma Ngämuqa aa rharesbane qarängätni i sa ngä män nävät aa mumänaris bä bä ma Israelqäna. Näkt kale ngän mäni ama ivätki dä sa qaku ngänät dräm ma Ngämuqa dä qaku ngänät nanakt iva anga märini ngä rhän bä ba ngän däkt ura va mugas nasot toqoräkt i ngäni ñäp. ¹³ Sökt di rhäkt i sa qale ngän dä ma Jisas ma Krajs aa iar angärha ron dä sa aingän gärrarhae i maos pät angätni ama rhodäm mudu di sa qale ngän gläius mamär nä ma Ngämuqa di rhäkt di sa ma Ngämuqa qa rut na ngän sa glaqot nävät ma Krajs aa biaska.

¹⁴ Inguna ma Krajs maräkt di aut bulap na qa qaräkt i sa qa mualat sä ut ama Judaqäna dä ama Jentailqäna qararhani i mudu ama udiom na ut bä sa ut män i ama sägäk na ut bä nävät aa släqyige dä qa rhar ama lurhaqi na ama matmät nä mänguräp mä ut ¹⁵ i qa rhar ma Ngämuqa aa Muräkt sä ne na angärha lat kärängätni i ama ruvek tat tualat na ngät ivakt iva nävät a nas diva ama iaräs na qa ama

ruqa ama sägäk ka rhän mät ama udiom ama ruiom in släqyäs bä va qale ama bulap gem iom. ¹⁶ Dä qosaqi nävät aa lat mäni ama sämänanamuqa di sa qa rhäksot na ama uraqa nä mänguräp mä un bä qa säm ama sägäk na un moe un nä ma Ngämuqa i ama sägäge ama släqyige na un. ¹⁷ Näkt ka män bä qa sameng sävät ama bulap bä ba ngän gärrarhae i sa qale rha e gläius mamär dä qosaqi qa sameng sävät ama bulap bä ba iarhakt kärarhae i qale rha e glaqot. ¹⁸ Inguna nävät ma Kraiss dä sa un moe di mamär vät a un iva un det sage ama Ngätmamäk nävät ama sägäk ama Qloqaqa.

¹⁹ Bä äkt i rhäkt di aingän ama Jentailqäna di sa qaku ama nañista na ngän dä qaku ama tmända na ngän i ngäkt kre ngän män nävät guaäs anga ivärhäs dap täkt di sa qale ngän mäni ama qatnanaktpämda qärrarhani i ma Ngämuqa aa es na rha. ²⁰ Aingän moe di sa ma Ngämuqa qät pästämne na ngän ma ama vätki qäarakni i sa qa mair na qi rhävit da arha ribit kärqitni i na ama ngangda dä na ama vämginarha. Näkt ka maräkt ma Jisas ma Kraiss di ama duiqa qäarakni i ama qrot ama vätki nagem ga qäarak i qat sangar ama vätki moe. ²¹ Nävät ma Kraiss di sa ma Ngämuqa qä nändämne nä iaqyäkt ama vätki at släväs moe näkt ki rhir bä qiat dän i ama ansäspämgäi ama qumärqumär qi mamär bä ba ma Engeska. ²² Näkt nävät ma Kraiss dä qosaqi ngän di sa ma Ngämuqa qä nändämne na ngän ama Jentailqäna ngän na ama Judaqäna ma ama vätki bä qiat dän i ama ivärhäs kärqosni iva qale aa Qloqaqa e vä bäs.

3

Ma Pol Qät Täväktsäs Sävat Ama Sameng Ama Mär Ngät Bä Ba Ama Jentailqäna

¹ Bä nävät iangärhäkt ma Ngämuqa aa lat sävät a ngän dä aingo ma Pol qäarak i sa qale ngo va ama tpäskiarharhäng inguna nävät ma Jisas ma Kraiss di sa nguat mair dä ngu nän bä ba ngän ama Jentailqäna. ² Gusna sa ngän nari i nävät ma Ngämuqa aa nämsävätki dä sa qa von ngo rha ama lat iva nguat tatnärhäm ngän. ³ Bä qosaqi sa ngänät dräm i ma Ngämuqa qa muqunäga sa aa snängaqa ama ngaip ka bä ba ngo

rhoqor varhäm ama enge ama qot ngät kärangätni i sa ngua säm a ngät sävät a ngän. ⁴ Rhoqoräkt i ngän des tangät täkt gua enge dä sa mamär iva qunäga vät ngän i aingo di qunäga vät a ngo mamär sä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong bä ba ngo sävät ma Kraiss. ⁵ Iarhongäkt di sa qaku ma Ngämuqa qa muqunäga sä irhong bä ba ama ruvek nävät atnäknäi ama qoengitnäknäi na ama ruvek mudu inamäk toqor täkt i sa rhäkt di qa muqunäga sä irhong nävät aa Qloqaqa bä ba aa qumärqumär ta mamär ama ngangda dä aa vämginarha. ⁶ Näkt iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong di rhoqortäqyia, i nävät ama sameng ama mär ngät dä ma Jisas ma Kraiss aa iar angärha ron di ama Jentailqäna di ama sägäge ama släqyige na rha rhi na ama Judaqäna dä va bä ba rha nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mumänaris na ama Judaqäna iva irhong bä ba rha.

⁷ Näkt sa ma Ngämuqa qa mualat sä ngo nävät aa qrot bä ngua män i ama ruqa qäarakni i qä sameng nä iangärhäkt ama sameng ama mär ngät parhäm ma Ngämuqa aa vänbon gärangätni i aa nämsävätki na ngät kärakni i sa qa von ngo rhäm gi. ⁸ Bä näma dä aingo di ama gaini na ngo mamär mänguräp ma Ngämuqa aa ruvek sokt di iaqyäkt ama nämsävätki di sa ma Ngämuqa qa von ngo rhäm gi ivakt iva ngu sameng bä ba ama Jentailqäna sävät ma Kraiss aa modämne qärangätni i qaku mamär vät aung iva qä narhodäm bät a ngät ⁹ bä va ngua rhuqunäga mamär vät ama ruvek moe sävät ma Ngämuqa qäarakni i sa qa säm iarhongäkt moe aa snängaqa ama ngaip ka qäarakni i sa qaku qa muqunäga sä qa bä ba ama ruvek nävät atnäknäi ama qoengitnäknäi na ama ruvek mudu inamäk toqor täkt. ¹⁰ Sa ma Ngämuqa qa muräkt iva nävät ama qatnanaktpämda dä sa va qär qur iarhongäkt maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt kärqärhong i qali lirhong bät ama qloqaqa na äs ama ivärhäs i qa di masirhat mamär na aa mädräm ama mär ngät kärangätni i maos maos na ngät.

¹¹ Ma Ngämuqa qa mualat toqor täkt di varhäm aa muräkt ama sok täm ngät

kärangätni i sa qa mäqäne dä mamär na ngät nävät ma Jisas ma Kraiss aurha Engeska ¹² qarakni i nävät a qa dä sa ama qraräkta na ut dä qaku mamär iva urhit len iva ut dän sage ma Ngämuqa nävät ama qatnanakt mäni ma Kraiss. ¹³ Bä rhoqoräkt dä sa ngu nän ngän iva qale qale ngän da ama qänäskänes angärha ron sävät a ngo rhoqoräkt i qale ngo da ama märän angärha ron sädaver mä ngän. Iangärhäkt gua lat di ngärhit bon ngän da ama matnärhäm.

Ma Pol Qa Nän Iva Ma Ngämuqa Aa Qloqqa Qä Sämaqrot Na Ama Qatnanaktpämda E Ma Efesus Arhä Qloqqa

¹⁴ Bä nga rhoqoräkt i nguut tu gu snäng sävät ma Ngämuqa aa lat ama mär ngät bä ba ngän gärangätni i ama mor ngät dä sa ngu nän dä gu quum sä nas dä ama Ngätmamäk aa saqong dä ngu nän sagem ga ¹⁵ qarakni i iarhongäkt moe da ama usäpki arha ron dä rhe mäni ama ivätki di sa qa säm irhong bä qat tualat sä irhong iva irhong ngät däqäm. ¹⁶ Sa ngu nän iva nävät aa mämägän gärangätni i ngät dän nävät aa murhämeska diva nävät aa Qloqqa da va qä sämaqrot na ngän na ama qrot imuk pämgän ¹⁷ ivakt iva ma Kraiss diva qale qa väm ngän nävät angän gatnanakt bä va aingän di vasägos dä va angäna snäng bät ma Ngämuqa dä arhani ama ruvek masirhat. ¹⁸ Bä mamär iva ngän moe ngän na arhani ma Ngämuqa aa ruvek diva ngänät dräm mamär i sa ma Kraiss aa snäng bät a ngän di rhoqoräkt ¹⁹ bä va ngänät dräm ma Kraiss aa lavuqi qarakni qiat tet e na ama ruvek arhä mädräm ivakt iva aingän di mamär iva rhäqäp ngän nä ma Ngämuqa aa iar moe.

²⁰ Mamär iva urhi ansäs sage ma Ngämuqa qarakni i nävät aa qrot kärangätni i ngät tualat pämg ut di mamär vät a qa iva qat tuvärhane masirhat savono sävät iarhongäkt kärqärhong angärha rhäng i urhi nän ura qäqi ut tu ut snäng iva qa rhualat nä irhong. ²¹ Mamär iva qä rha ama murhämeska vasägos nävät ama qatnanaktpämda dä nävät ma Jisas ma Kraiss pätm ama qoengitnäk moe na ama ruvek nasot a ne. Ngätki rhoqoräkt.

4

Sägäni Na Ama Ruvek Dä Ma Kraiss Aa Släqyige Angärha Ron

¹ Bä äkt i aingo qarak i qale ngo va ama tpäskiarharhäng inguna nävät iomäkt i sa nguut tualat bä bä ma Engeska di ngu nän ngän ma ama qrot iva ngän det mamär toqor ama räkttä na rha ma Ngämuqa aa es dä iangärhäkt ama iar angärha ron gärangät i sa ma Ngämuqa qa mes ngän iva qale ngän da angärha ron. ² Mamär iva ngän dualat toqoräkt na ama lat kärangätni i ngänit sämg ama gaini na nas dä ngän dualat na ama lat sävät arhani na ama bulap dä qale ngän sa ama bulap i qale lärlir täptäp da angäna ron sävät arhani rhoqoräkt i rha mualat na anga lat sävät a ngän gärangät i qaku märmär gem ngän nävät a ngät inguna sa angäna snäng bät a ne. ³ Dä mamär iva ngän dualat ma ama qrot iva vasägos dä va qale ngän i sägäni na ngän nävät ma Ngämuqa aa Qloqqa da ama bulap angärha ron. ⁴ Bä ut dräm i sokt kale ama sägäge ama släqyige na ama qatnanaktpämda dä sokt kale ama sägäk ama Qloqqa nak kop toqor ngän gärarhani i sa ma Ngämuqa qa mes ta ivakt iva qale rha sa ama sägängät ama qatnanakt nani ma Ngämuqa aa lat kärangätni i ngät dän doqoräkt i ma Ngämuqa qat tes ngän. ⁵ Bä ut dräm i sokt kale ama sägäk ma Engeska dä qale ama sägängät ama qatnanakt dä qale ama sägängät ama baptais ⁶ dä qale ama sägäk ma Ngämuqa näkt ka di ama Ngätmamäk na qa bä ba aa ruvek moe bä qa di qale qa daver iarhakt aa ruvek moe bä qa di iarhakt moe di qat tualat nävät a rha bä qa di qale qa vä iarhakt moe. ⁷ Sokt di sa ma Kraiss ka von ut asägäk asägäk ta ama vänbon barhäm aa vänbon angät siqutka. ⁸ Iangärhäkt di ngät toqor ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqya,

“Rhoqoräkt i qa an dävit säva ama vit na äs ama ivärhäs dä qa er nanokt ama rhäqäp na rha qärarhani i sa qa sargarmät na rha qärarhae i arhani di sa rha qop mät arhä rhäkt dä qa von da ama vänbon bä ba ama ruvek.”

⁹ Näkt iangärhäkt ama enge qärangät i ngärhi qoar i, “Qa an dävit” dä sa ngu lu ama rharimini sä ngät toqor mäniekt? Angät tarimini di rhoqortäqyia, mäqi di qosaqi qa ang dämane säda ama ivätki arha ron. ¹⁰ Iaäkt kärak i sa qa ang dämane di iaäkt ama sägäk na qa qärak i qa an dävit säva ama vit na äs ama ivärhäs mamär ivakt iva qä rhäqäp ama ivätki moe qi na ama usäpki moe na aa qäranas.

¹¹ Näkt iangärhäkt aa vänbon di sa qa von arhani ama ruvek iva ama ngangda na rha dä arhani diva ama vämginarha na rha dä arhani diva rhi sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ama ruvek dä arhani diva rhit lu vät ma Ngämuqa aa ruvek dä arhani diva rhi su ama ruvek tä ma Ngämuqa aa enge ¹² ivakt iva rha moe diva rhit täkmu nä ma Ngämuqa aa ruvek iva rhat tualat na aa lat bä va rhit sämaqrot nä ma Kraiss aa släqyige ivakt iva ige ngät mair ma ama qrot. ¹³ Bä va rhat tualat toqoräkt bä dängdäng i ut moe u rhän bät ama qäväläm gärqomni iva sägäni na ut nävät ama qatnanakt dä nävät ama mädräm ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa emga ivakt iva ama sräpta na ut ama ruvek bä mamär vät a ut iva urhi rha iangärhäkt ama iar moe qärangät i ma Kraiss aa iar.

¹⁴ Rhoqoräkt divakt iva qale rhoqoräkt i as kali lut i ama rhoes na ut kärarhani i ama vaeng ngärhit don sä ut imono dä saqi inamuk dä ama laur na ama rhisu maos maos ngärhi ses däm ut imono mavängam. Iangärhäkt ama rhisu di ngät dän nävät ama ruvek arhä mädräm maräkt dä nävät ama ruvek arha lat kärangätni i ama iraski na ngät. ¹⁵ Dap kinak mamär iva ut tamän särhäm ne na ama engätki rhoqoräkt i angäna snäng bät a ne bä äkt i nävät tangät täkt ama lat diva urhi rhir nävät ama lat moe maos maos bä va u rhän iva ut toqor ma Kraiss. Ma Kraiss di ama tpäski na qa ¹⁶ qärakni i nävät a qa dä sa ama släqyige moe ngä män na rhämene qärqigeni i iarhongäkt moe vät ama släqyige irhong ngät sangar ige. Bä nga rhoqoräkt i iarhongäkt moekt asägäni asägäni vät ige di irhong ngät tualat mamär diva irhong ngät tualat sa ama släqyige iva ige ngärhi rhir. Näkt iagekt ama släqyige di ige ngät dän i

ama qrot pät ige inguna nävät iomäkt i sa aurha snäng bät a ne.

Ama Iar Qärangätni I Ama Iaräs Na Ngät

¹⁷ Bä äkt i sa nguat tamän doqor täkt i nguat tamän särhäm ngän ma ama qrot nävät ma Engeska i mamär iva aingän di saqi as pa qale ngän det toqor ama Jentailqäna qärarhani i arhä mungäsnäng di qaku ngät tualat mamär. ¹⁸ Rha di bängangit mät arhä mädräm bä arha iar di sa qale ngät sañis nä ma Ngämuqa aa iar inguna qaku nani a rha iva qunäga vät a rha sävät ma Ngämuqa inguna ama qrot arhä väs. ¹⁹ Bä rha di sa rha män i ama ruvek kärarhani i qaku qänäskänes ta sävät arha lat bä sa rha vodäm mes iva rhat tualat na ama lat kärangätni i sa ama qluqi vät angät tpäs bä qosaqi nani a rha masirhat iva rhat tualat na ama lat maos maos moe kärangätni i qaku ama räkt ngät.

²⁰ Sökt di rhoqoräkt i sa ngän su sävät ma Kraiss dä sa qaku ngän su iva ngän dualat toqoräkt. ²¹ Aingän gärrarhae i rhit päs ma Jisas aa rhäng di sa ngän nari ama sameng sävät a qa dä sa rha su ngän sävät ama engätki qärakni i qia e gem ga. ²² Bä iaqyäkt ama engätki di rhoqortäqyia, va ngäni set da angäna iar ama mru ngät ngä nä qärangät angärha lat dä angät snängaqa i rhoqor qre i sa ngän set da anga boi nävät a nas. Iangärhäkt ama iar mudu di sa mava na ngät nävät ama snängaqa qärakni i sa qat dräm gä irastäm sä ngän iva nani a ngän iva ngän dualat na ama vu ngät ama lat. ²³ Dä va angäna qlak na ama Qloqäqa iva qä sämaiaräs na angän snängaqa. ²⁴ Näkt pa ngän durhämes na ama iaräs na ngät ama iar qärangätni i sa ma Ngämuqa qa säm a ngät iva ngät toqor aa iar mäni ama engätki na ngät ama räkt ngät ama lat dä ama qumärqumär ngät mamär ama lat.

²⁵ Bä äkt i sa rhoqoräkt i ngän met daqule ama lat kärangätni i sa ngäni iras täm ne dä sa mamär iva ngän moe asägäk asägäk diva sävetka qat tamän bät ama engätki sävät arhani ama qatnanaktpämda inguna ut di ut nämäni ama sägäge ama släqyige. ²⁶ Qre va ngänir qur dä mamär iva qale ngän namualat na anga vuini. Mamär iva qale rhoqoräkt i ama qunäga qä namon

mone dap as angäna uraқи di qoki as kia e väm ngän²⁷ bä va qale ngän navon da anga släqyäs bä bä ma Sämgä.

²⁸ Näkt iaqäkt kärak i qä sua di mamär iva saқи as kale qä nasua dap kinak mamär iva qat tualat ba nas nä iarhongäkt kärqärhong i mamär vät a qa na aa rhäkt maräkt nä irhong ivakt iva qa diva aa anga qarhong gärqärhongni iva qät ta nävät irhong bä va qät bon iarhakt kärarhae i rhit läk.

²⁹ Mamär iva qale anga vu ngät anga enge ngä namän nämät angäna väm dap kinak pa sokt iangärhäkt kärangät i ama mär ngät ngät dän gärangät i mamär iva ngät tatnärha ama ruvek. Va iangärhäkt ama enge diva qoki ama mär ngät bä bä iomäkt ama qäväläm bä va ngärhit bon da ama ñämsävätki bä bä iarhakt kärarhae i rhat nari ngät.

³⁰ Näkt kale ngän namualat sä ma Ngämuqa aa Qloqaqa ama Qumärqumärqa iva airäs ka iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngän na qa iva nani ama qunäga qärakni iva qä rhäksasot a ngän.

³¹ Mamär iva ngän det daqule ama lat moe qarangätni i ama vu da angäna ron sävät arhani dä ngänir qur dä lärlir täptäp da angäna ron sävät arhani. Bä qosaқи qale ngänit näs ta ama ruvek na ama enge ama vu ngät dä ngän damän mava na arhani bä qosaқи sävät angätni ama lat ama vu ngät maos maos kärangätni i ngärhi slava na ama ruvek. ³² Dap kinak pa mamär iva ngän dualat na ama mär ngät ama lat na ama märmärgem sävät a ne. Dä ngänit lavuқи na ne dä va ngänit kyiradeng ba ne sa angäna lat kärangätni i qaku ama räkt ngät toqor ma Ngämuqa qarakni i sa qa qyiradeng na angäna vuirhong nävät ma Krai.

5

Mamär Iva Ngän Det Da Ama Lavuқи Arha Ron

¹ Bä äkt i mamär iva ngän dualat na ama lat kärangätni i ma Ngämuqa qat tualat na ngät inguna aingän di sa aa es na ngän gärarhae i aa snäng bät a rha masirhat.

² Mamär iva ngän det da ama lavuқи arha ron doqor ma Krai kärakni i sa aa snäng bät a ut dä qa ñäp sädaver mä ut i qa vodäm

mes i ama vänbon dä ama vodämes na qa qarangätni i ama mär angät tamaska sage ma Ngämuqa.

³ Sokt di mamär iva qale rhi namän bät anga lat na ama qavatka mänguräp mä ngän ura anga snängaqa sävät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät ura anga alek sävät arhani arhä qarhong inguna iangärhäkt ama lat di qaku mamär iva ma Ngämuqa aa ruvek tat tualat na ngät. ⁴ Näkt kosaқи mänguräp mä ngän di sa mamär iva qale qale anga enge anga vu ngät ura ama enge qarangätni i ngät toqor ama däädända arha enge ura arha enge anga vu ngät na anga mume qarangätni i qaku mamär iva ngän natmärhamän bät a ngät dap kinak mamär iva sokt kale ama engirhong mänguräp mä ngän gärqärhongni i ngän des ama mär sage ma Ngämuqa. ⁵ Inguna sa mamär iva ngänät dräm i iarhakt moe qararhae i rhat tualat na ama lat na ama qavatka ura arha anga snängaqa masirhat sävät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät ura rhi alek arhani arhä qarhong di sa iarhakt di qaku anga släqyäs bä ba rha vä ma Krai kä nä ma Ngämuqa in Muräktpäp. Ama lat kärangätni i ama ruvek ti alek arhani arhä qarhong di ngät toqor ama lat kärangätni i ama ruvek tit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät.

⁶ Mamär iva qale angäna qlak na aung bä qä nairas täm ngän na ama enge qarangätni i qaku ama engäktki na ngät i iangärhäkt ama lat ama vu ngät di ama mär ngät dä ma Ngämuqa aa saqong inguna nävät ama lat toqoräkt dä sa ma Ngämuqa aa rhäksärhäm ngät dän bä bä iarhakt kärarhae i qaku rhat tet parhäm aa enge. ⁷ Bä äkt i mamär iva qale qale ngän ngän na rha

⁸ inguna mudu vät angätni ama rhodäm di sa qale ngän doqor ama ruvek kärarhani i qale rha vä bängangit angät tpäs dap täkt di sa qale ngän i ama neraqa na ngän mäni ma Krai. Mamär iva ngän det toqor ama neraqa aa es na ngän. ⁹ Inguna ama gavam gärangätni i ngät dän nävät ama neraqa di sa rhat dän bät a ngät da ama lat moe angärha ron gärangätni i ama mär ngät dä ama räkt ngät dä ama engäktki

na ngät. ¹⁰ Näkt mamär iva ngäni siqt iva ngänät dräm i agi a lat di iangärhäkt kärangät i sa märmär ge ma Engeska nävät a ngät. ¹¹ Bä mamär iva qale ngän dualat ngän nä iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama bängagi arha lat kärangätni i ama mäñmäñini na ngät dap kinak mamär iva ngänir qur ama ruvek i iangärhäkt ama lat di qaku ama räkt ngät. ¹² Inguna sa ama qluqi vät iomäkt angät tpäs iva qäqi sävetka nävät a ngän gat tamän sävät iarhongäkt kärqärhong i rhat tualat nä irhong sokt di qaku da eraqi. ¹³ Sokt di nga rhoqoräkt i guani di ama neraqa qa muqunäga sä ini dä sa ianiäkt di mamär vät ama ruvek iva rhat lu ini ¹⁴ inguna agini qarqäni i sa qali lini da eraqi bä ama ruvek tat lu ini di sa ianiäkt di ama neraqa nä ini. Bä äkt i ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Ngi rhäqäm, ainge qaräk i ngi mänatäm
näkt pa ngia rhäranas nämät ama
tñäpki
dä ma Krai pa qä sen bät gia iar.”

¹⁵ Bä äkt i mamär iva ngänit lu vät angäna tmerhäs mamär ivakt iva qale ngän det toqor ama däädanda dap kinak pa ngän det toqor iarhakt kärarhae i ama mär arhä mädräm. ¹⁶ Bä mamär iva ngän det mamär dä rhangät täkt ama rhodäm angärha ron inguna vät tangät täkt ama qunäng di ama ruvek di ama vu rha masirhat nävät arha vuirhong. ¹⁷ Bä äkt i qale ngän dualat toqor qararhani i ama däädän da dap kinak mamär iva ngänät dräm i agi a lat kärangätni i nani ma Engeska na ngät. ¹⁸ Näkt mamär iva qale ngän natnakt bä va guani na ngän mät ama wain inguna iangärhäkt ama lat di ngärhi slava na angäna iar dap kinak mamär iva rhäqäp ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. ¹⁹ Näkt ngänit tong ba ne na ama mabu qarangätni i näva ama Abuk na ama Mabu dä na ama mabu qarangätni i ama qatnanaktpämda rhit tong na ngät dä na ama mabu qarangätni i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon ngän däm ngät. Näkt nävät angän snängaqa moe dä va ngänit tong nä iangärhäkt ama mabu na ama märmärgem sage ma Engeska. ²⁰ Dä

vasägos dä va ngän des ama mär nävät iarhongäkt moe sage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk nävät aurha Engeska ma Jisas ma Krai. ²¹ Näkt kosaqi mamär iva ngänit säm ama gaini na nas säva angäna rem gane nävät ama qutdrir sävät ma Krai.

*Ama Ngärhaegutpärharha Ama Evop Dä
Ama Ngärhaegutpärharha Ama Gamoe*

²² Ama ngärhaegutpärharha ama evop di mamär iva qale ngän manao va angäna egutpek arha rem doqor qre i qale ngän manao vä ma Engeska aa rem. ²³ Inguna ama ngärhaegutpärhaqa di aa egutki at täväski na qa nak kop toqor ma Krai i aa släqyige na ama qatnanaktpämda angät tpäski na qa bä qa maräkt di arhä Mumaiar. ²⁴ Mamär iva qosaqi qale ama ngärhaegutpärharha ama evop manao va arha egutpek arha rem bät kärangät arha lat moe rhoqor iagekt ama släqyige na ama qatnanaktpämda qarqigeni i sa qale ige manao vä ma Krai aa rem.

²⁵ Aingän ama ngärhaegutpärharha ama gamoe di mamär iva angäna snäng bät angäna egutpek toqor ma Krai i sa aa snäng bät aa släqyige na ama qatnanaktpämda dä sa qa voda aa iar i qa ñäp sädaver mä rha. ²⁶ Sa qa mualat toqoräkt ivakt iva qä arñis na rha bä ba nas i qä qumär ta na ama rigi ngä na aa enge. ²⁷ Bä qosaqi iomäkt divakt iva qä vodäm da sagem mes i na ama murhämeska ama mor qa vät a rha dap kaku anga unit ura anga ngärätngärorhini ura guani rhoqoräkt mäni rha ivakt iva rha di mamär iva ama qumärqumär ta mamär dä va qaku arha anga qävuini.

²⁸ Bä nävät iaqäkt ama sägäk ama iska dä qosaqi va ama ngärhaegutpärharha ama gamoe di mamär iva arha snäng bät arha egutpek toqor qre i arha snäng bät arhä släqyigleng maräkt. Ia qäkt käräk i aa snäng bät aa egutki di sa aa snäng bät a nas. ²⁹ Inguna qaku aung gäarakni i qaku nani a qa na aa släqyige maräkt dap kinak ama ruvek moe di rhit bon arhä släqyigleng ngät täs dä rhit lu vät igleng mamär nak kop toqor qre i ma Krai kat tualat toqoräkt sa ama qatnanaktpämda ³⁰ inguna ut moe di ama qävälap na ut nämäni aa släqyige.

³¹ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Bä äkt i ama gamoeqa diva qa rhet daqule aa mamäk dä aa nanäk bä va sägiom na iom gä na aa egutki bä va in moe diva in dän i ama sägäge ama släqyige na iom.” ³² Rhangät täkt ama enge di ama engätki ama ngaip ki qia e väm ngät bä qaku qunäga sä ngät sokt di ngu qoar i rhangät täkt ama enge di ngät tamän sävät ma Kraiss kä na aa släqyige na ama qatnanaktpämda. ³³ Näma dä äkt bä rhoqoräkt sokt di mamär iva aingän moe ama gamoe asägäk asägäk di gia snäng bät gia egutki rhoqor qre i gia snäng bät a nas dä mamär iva ama ngärhaegutpärhaqi diva qit kutdrir sage arha egutka.

6

Ama Rhoes Ti Na Arhä Mamäkkäna Dä Arhä Nanäkkina

¹ Aingän ama rhoes, nävät ma Engeska dä sa mamär iva ngän det nasot angän mamäkkäna dä angän nanäkkina arha enge inguna maräkt toqoräkt iva ngän dualat nä iangärhäkt ama lat. ²⁻³ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Mamär iva ngit kutdrir vät gi mamäk dä vät gi nanäk”

“ivakt iva mamär nä gia tmerhäs dä va mamär iva qale nge mauiu mäni ama ivätki.”

Rhangät täkt ama enge di ama muräkt ama narhoer ngät bä ngät dän sa ama mumänaris.

⁴ Aingän ama ngätmamäkkäna, diva qale ngän dāranas na angän oes arhä snängaqa iva rhir qur dap kinak pa ngänit lu vät a rha mamär bä va märmor ta ivakt iva rhat turäkt ba nas mamär dä ma Engeska aa muräkt dä aa rhodröp angärha ron.

Ama Narhoerta Rhi Na Ama Latta Qärrarhani I Qale Rha Va Arha Rem

⁵ Aingän ama latta qärrarhani i qale rha va arha morta arha rem, mamär iva ngänit päs iarhakt angäna morta narhe nämäni ama ivätki arha enge angärha rhäng sa ama tlenga dä ama qutdrir. Bä va ngän dualat na arha lat mamär dä va ngän dualat toqoräkt nävät ama engätki na qa

ama snängaqa nak kop toqor qre i ngän dualat bä bä ma Kraiss. ⁶ Näkt tangät täkt angäna lat kārangätni i ngän dualat na ngät di varis ngän natmualat na ngät iva sokt säda angäna morta arhä saqong doqor ama ruvek kārarahani i rhat tualat iva märmär ge arhä narhoerta nävät a rha. Dap kinak pa ngän diva ngän doqor iarhakt kārarahae i ama latta na rha vä ma Kraiss aa rem gārarahae i rhat tualat na ama lat nävät arha iar moe qārangätni i nani ma Ngämuqa na ngät. ⁷ Va ngän dualat nä iangärhäkt ama lat toqoräkt nak kop toqor qre i ngän dualat na ngät bä bä ma Engeska dap kaku bä ba ama ruvek. ⁸ Bä sa ngänät dräm i nga rhoqoräkt i akni qat tualat na agi a lat ama mär ngät diva ma Engeska qä sek mä qa vät iangärhäkt ama lat angät tpäs i näma dä qa di ama latka va akni aa rem ura qa di ama ruqa qārakni i isiska vät a qa.

⁹ Aingän ama morta qārarahani i ama latta rhat tualat pa angäna rem, mamär iva qosaqi ngänit kutdrir vät a rha dä qale ngänit säm ama tlenga säväm da. Va ngän dualat toqoräkt inguna sa ngänät dräm i iaqäkt kārak i rha rhi na ngän angäna morqa di qa e da ama usäpki arha ron i qat dräm gat tatnävämne na ama ruvek moe rhoqorne varhäm ama sägängät ama matnävämne.

Ma Ngämuqa Aa Boi Moe Sämät Ama Ulaqi

¹⁰ Näkt nani a ngo iva ngu sot nä gua enge bä ba ngän di rhoqortäqyia, mamär iva qale ngän ma ama qrot mäni ma Engeska da aa qrot ama mor ngät angärha ron. ¹¹ Mamär iva ngän durhämes nä ma Ngämuqa aa boi moe qārangätni i ngät sämät ama ulaqi ivakt iva ngärhit lu vät a ngän nämät ma Sämgä aa lat kārangätni i ngät täqäne sa ama ruvek sämät ama vuirhong. ¹² Inguna qaku urhi arhäktgyäm sä ne ut na ama ruvek kārarahani i arhä släqyigleng dä arhä biaska dap kinak urhi arhäktgyäm sä ne ut nä iarhongäkt maos maos kārqrhong i irhong ngät turäkt mäni ama ivätki. Dä qosaqi urhi arhäktgyäm sä ne ut nä iarhongäkt kārqrhong i irhong angät krot pä rhit täkt ama bängangit angät tpäs dä urhi arhäktgyäm sä ne ut nä iarhongäkt kārqrhong i irhong angät krot

pät ama qloqaqa na äs ama ivärhäs. ¹³ Bä äkt iva ngän donmät pät a nas na ama ulaqi at boi moe qärangätäni i ngät dän nage ma Ngämuqa ivakt iva mamär vät a ngän iva ngänät mair ma ama qrot da ama qäväläm angärha ron doqoräkt i iarhongäkt ngärhi arhäktgyäm sä ngän. Näkt nga rhoqoräkt i sa ngän mäqäne dä mamär i ngän män nävä irhong angät tpäs dä sa va mamär vät a ngän iva ngänät mair ma ama qrot. ¹⁴ Bä äkt i rhoqoräkt dä va ngänät mair ma ama qrot i sa ngän gop mäni nas na ama engäktki rhoqor qre i sa ngän gop mäni nas na ama qrot ka ama saunga dä sa ngän murhämes na ama räkt ngät ama lat toqor qre i sa ngän murhämes na ama ulaqi at boi ama qrot ngät särha angän brärhap ¹⁵ näkt sa ngän däkmü nas na ama sameng ama mär ngät na ama bulap toqor qre i sa ngän mon mät ama su. ¹⁶ Näkt pasägos dä va ngänät sangar ama qatnanakt toqor qre i ngänät sangar ama ulaqi at palangige qärqigeni iva mamär vät ige iva ige ngärhi veng bät ma Sämgä aa qep angät täptäpki. ¹⁷ Dä va qale ngän sa ama mädräm i sa ma Ngämuqa qa mumaiar ngän doqor qre i qale ngän sa ama ulaqi at kábautki da angän bäs dä va ngänät sangar ama ulaqi arha singi nä ma Ngämuqa aa Qloqaqa qärangätäni i ma Ngämuqa aa enge na qi. ¹⁸ Bä nga rhoqoräkt i ngän dualat nä rhärhong däkt dä sa mamär iva ngäni nän na ama nän moe maos maos pasägos nävät ma Ngämuqa aa Qloqaqa. Näkt kosaqi va ama qarhap ngän mamär bä va qale mämae vät a ngän i ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qat tatnärhä qararhae aa ruvek. ¹⁹ Dä qosaqi mamär iva ngäni nän iva ma Ngämuqa qat tatnärhäm ngo iva qar qoar na ngo na ama enge qärangätäni iva nguät tamän bät a ngät ivakt iva ama qraräqa na ngo i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät kärangätäni i mudu ama ngaip ngät dap täkt di sa qat tuqunäga sä ngät. ²⁰ Inguna aingo di sa nguät mair bä ma Krai i ngu sameng nä iangärhäkt ama enge bä bä arhani bä nävät iangärhäkt ama lat dä sa qale ngo va ama tpäskiarharhäng. Ngäni nän iva nga rhoqoräkt i ngu sameng na ngät dä sa qaku mamär iva ngut len doqoräkt i mamär iva ama qraräqa na ngo

i ngu sameng.

Ma Pol Aa Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

²¹ Gua ruaqa ma Tikikus kärakni i gua snäng bät a qa dä ma Engeska sa qat nanakt na qa sa aa lat diva qä qoar na ngän sävät iarhongäkt moe ivakt iva ngän di mamär vät a ngän iva ngänät dräm i aingo di qale ngo rhoqor mäniekt dä sa nguät tualat na agi a lat. ²² Sa ama rharimini i ngua rhäk na qa sagem ngän divakt iva mamär iva ngänät dräm i aiut di agirhong ngät dän bät a ut dä qosaqi ivakt iva qät sämaqrot na ngän.

²³ Aurha ruavek, mamär iva qale ama bulap dä ama lavuqi qi na ama qatnanakt gem ngän nage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Krai. ²⁴ Mamär iva qale ama nämsävätki ge iarhakt moe qararhae i arha snäng bät aurha Engeska ma Jisas ma Krai na ama lavuqi qaraktäni i qaku rhäktäksot na qi.

Ma Filipaiqäna

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Filipai.

Ma Pol qa säm iva sage ama Filipaiqäna di nani a qa iva qa rhes pät ama mär sagem da nävät ama vänbon gärangätni i sa rha rhäk na ngät ba qa rhoqoräkt i rhat dräm na qa i qale qa e ma Rom dä va qa rhuqunäga vät a rha sävät a nas maräkt. Qosaqi nani a qa iva qä sämaqrot na rha iva rhat mair ma ama qrot da ama märän angärha ron gärangätni i rhi na ngät nani a ne dä va qale rha da ama iar na ama sämagaininas dä va sägäni na rha da arhä mämugunäs angärha ron. Ama dängdängininaäm di qa rhonsävät a rha sävät ama Judaqäna sä arhä qärhong gärqärhongni i nani a rha iva rhit päs ama Filipaiqäna sä irhong bä sävät ama ruvek mänguräp mä rha qärrarhani i rhi qoar i grekt bä isiska vät a ut mäni ma Kraiss dä rhoqoräkt di isiska vät a ut iva ut tualat na ama lat ama vu ngät.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ma Pol Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa Dä Qä Nän Sävat Ama Filipaiqäna (1:3-11)

Ama Qävälap Maos Maos Kärqapni I Ma Pol Qat Tet Da Ap Angärha Ron (1:12-26)

Ama Enge Na Ama Sämaqrot (1:27-2:18)

Ma Pol Aa Ruaiom Da Ama Lat Na Ama Sameng Ama Mär Ngät Angärha Ron (2:19-30)

Ama Rhonsävät Sävat Ama Guläñem Na Ama Ruvek Sa Arha Lat (3-4:1)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge Na Ama Sämaqrot (4:2-23)

Ma Pol Qa Säam Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Filipai

¹ Aingo ma Pol ngu nä ma Timoti qarakni i qale qa gem ngo di ama larhiom na un bä ma Jisas ma Kraiss aa rem.

Bä ngut säm sävät ama qatnanaktpämda moe qärrarhani i qale rha mäni ma Jisas

ma Kraiss e mät ama värhäm ama mor äm ma Filipai näkt kosaqi sävät ama latta qärrarhani i rhit lu vät ama qatnanaktpämda dä qärrarhani i rhat tualat i rhat tatnärha ama qatnanaktpämda.

² Mamär iva ama näämsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa aut mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss.

Ma Pol Qä Nän Dä Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa

³ Sa nguat tes ama mär sage gu Ngämuqa vät ama rhodäm moe qärangätni i nguat tu gu snäng sävät a ngän. ⁴ Bä vät kärangätni gua nän moe sävät a ngän moe dä sa vasägos dä ngu nän sa ama märmärgem ⁵ inguna nävät angän matnärhäm sävät ama lat kärangätni i nguat tualat na ngät i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät mänsäng nävät ama narhoer qa ama qunäga bä äkt bä sarhäkt. ⁶ Näkt sa nguat dräm mamär i iaqäkt kärak i sa qa nasäng na ama mär ngät ama lat pät angäna iar diva qä rhäksot na ngät pät ama qunäga qarakni iva evär dä ma Jisas.

⁷ Bä aingo di nguat nari i ama märäm gem ngo iva nguat tu gu snäng doqoräkt sävät a ngän inguna sa aingän di ngän nämät gu snängaqa inguna aingän moe di sa ngän matnärhäm ngo sä iangärhäkt gua lat kärangätni i sa ngä män nävät ma Ngämuqa aa näämsävätki rhoqoräkt i rha mu ngo va ama tpäskiarharhäng dä rhoqoräkt i ngut tävakt sa ama sameng ama mär ngät dä ngut sämaengätki na ngät. ⁸ Bä ma Ngämuqa di sa qat dräm i nani a ngo masirhat iva ngu lu ngän dä gua snäng bät a ngän doqor ma Jisas ma Kraiss i sa aa snäng bät a ngän.

⁹ Näkt gua nän di rhoqortäqyia, ama lat kärangätni i angäna snäng bät arhani diva ngärhi rhir masirhat bä va ama mädrämda na ngän masirhat dä va qunäga vät a ngän mamär ¹⁰ ivakt iva mamär iva qunäga vät a ngän sä iangärhäkt ama lat kärangät i ama mär ngät mamär dä va ngän dualat na ngät bä äkt iva ama qumärqumärta na ngän bä va qaku mamär vät aung iva qä rhäksärhäm ngän bät guani angät tpäs pät ama qunäga qarakni iva evär dä ma Jisas. ¹¹ Bä va rhäqäp ngän na ama gavam gärangätni i ama räkt

ngät ama lat kärangät i ngät dän nävät ma Jisas ma Kraiss bä va iangärhäkt ngärhit bon da ama murhämeska dä ama ansäs sage ma Ngämuqa.

Ama Sameng Ama Mär Ngät Ngärhit Trut I Ngät Tet Ma Ama Qrot

¹² Gua ruavek, nani a ngo iva ngänät dräm i ama lat kärangätni i sa ngä män bät a ngo di iangärhäkt ama lat ngä matnärhäm i ngä rut na ama sameng ama mär ngät bä ngät tet ¹³ ivakt iva ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhit lu vät ama tpäskinäqa aa vätki rhi na arhani ama ruvek moe di qunäga vät a rha i sa rha mu ngo va ama tpäskiarharhäng dinguna nguats tualat bä bä ma Kraiss. ¹⁴ Näkt ama rhäqäp na rha masirhat nävät ama qatnanaktpämda di sa arhä qatnanakt mäni ma Engeska ngä ir nävät iomäkt i rha mu ngo va ama tpäskiarharhäng dä sa ama qraräkta na rha masirhat iva rhi sameng nä ma Ngämuqa aa enge dap kaku rhit len.

¹⁵ Ngätki i arhani di rhi sameng na ama sameng ama mär ngät sävät Kraiss nävät ama snängäqa ama vu qa sävät a ngo dä nani a rha iva rhat tusar nä gua lat sokt di arhani di rhi sameng na ngät nävät ama snängäqa ama mär qa. ¹⁶ Iarhakt kärarhae i rhi sameng nävät ama snängäqa ama mär qa di rhat tualat toqoräkt nävät iomäkt i sa arha snäng bät a ngo inguna rhat dräm i sa ma Ngämuqa qa mu ngo rhe divakt iva ngua rhair särha ama sameng ama mär ngät. ¹⁷ Dap kärarhani i rhi sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Kraiss nävät ama snängäqa ama vu qa i rhat tu nas narhoer di nani a rha iva rhat tusar nä gua lat. Iarhakt di qaku rhat tualat nävät ama engätki dap tat tu arhä snäng iva rhit bon ngo rha ama märän doqoräkt i qale ngo va ama tpäskiarharhäng. ¹⁸ Sokt di qaku qänäskänes ngo nävät iangärhäkt ama lat. Inguna näma dä arhani di rhi sameng nävät ama engätki sävät ma Kraiss dap arhani di qaku dap aingo di märäm gem ngo inguna ama sameng sävät ma Kraiss di qop ngät tet.

Ma Pol Qa Qoar I Qa Di Rhoqoräkt I Qat Däqäm Di Bä Bä Ma Kraiss

Bä ngätki iva märäm gem ngo ¹⁹ inguna nguats dräm i nävät angäna nän dä nävät ma Jisas ma Kraiss aa Qloqaqa aa matnärhäm dä va rha rhuisiska vät a ngo. ²⁰ Nguats tamän doqoräkt dinguna aingo di nani a ngo masirhat dä nguats nanakt iva qaku mamär iva aqlus pät a ngo dap pa nävät ama sämaqrot ama mor ngät täkt toqor vät ama rhodäm moe dä sa va ngut sek sä ma Kraiss pä gu släqyige i näma dä nävät ama iar ura nävät ama tñäpki.

²¹ Bä aingo di rhoqoräkt i nguats däqäm di bä bä ma Kraiss bä rhoqoräkt iva ngu tñäp dä va ama märäm gem ngo masirhat. ²² Näkt ngäkt bä qoki as kale ngo i nguats däqäm bät ama släqyige dä sa va iomäkt di gem ngo diva ama märäm inguna va nguats tualat nä ma Kraiss aa lat bä va ngärhit sa ama gavam. Sokt di qaku nguats dräm i nani a ngo iva nguats däqäm ura va ngu tñäp. ²³ Bä rham däkt ngärhi rharbane na ngo. Nani a ngo masirhat iva ngua rhet bä va qale ngo ngu nä ma Kraiss inguna rhoqoräkt di gem ngo diva ama märäm masirhat. ²⁴ Sokt di ama märäm masirhat iva as nguats däqäm bät ama släqyige ivakt iva nguats tatnärhäm ngän. ²⁵ Bä nävät tom däkt dä sa nguats dräm iva as kale ngo bä va as nguats tatnärhäm ngän ivakt iva qrätkrot pät a ngän dä va märäm gem ngän da angän gatnanakt angärha ron. ²⁶ Rhoqoräkt divakt iva vät ama qäväläm gärqomni iva qale ngo gem ngän dä sa va mamär vät a ngän iva märäm gem ngän masirhat nävät ma Jisas ma Kraiss inguna nävät gu mänmänäs sagem ngän.

²⁷ Sokt di qärqomni i ama vit na äm di mamär iva angäna iar diva ngät tet parhäm ma Kraiss aa iar ivakt iva näma dä va ngua rhän iva ngu lu ngän ura qaku qale ngo gem ngän dä sa mamär iva ngu nari sävät a ngän i sägäk na ngän sa angäna lat bä ngänät mair ma ama qrot sa ama sägäk ama snängäqa i ngänät mair irhäm ne sa ama sameng ama mär ngät ivakt iva ama ruvek tat nanakt na ngät.

²⁸ Dap nga rhoqoräkt i ngän dualat toqoräkt di qosaqi va qaku ngän natlen guani qärqäni i angäna ikkäna rhat tair sä ini sävät a ngän. Bä iangärhäkt angäna lat

diva ngärhi qur a rha iva ma Ngämuqa qä slava na rha mas dap aingän diva ngäni rha ama mumaiar. Näkt ma Ngämuqa di iaqäkt kärak iva qa rhualat nä iangärhäkt ama lat. ²⁹ Inguna nävät aa ñämsävätki di sa ma Ngämuqa qa muräkt iva qaku sokt ngänät nanakt nä ma Kraiis dap kosaqi va ngäni rha ama märän nävät a qa ³⁰ rhoqoräkt i qale ngän da ama sägäkt ama ulaqi arha ron gäarakni i sa ngän lu ngo i qale ngo da arha ron bä qosaqi rhäkt di sa ngänät nari i qoki as kale ngo da arha ron.

2

Ma Kraiis Di Ama Siqutki Na Qa I Qa Säm Ama Gaini Na Nas

¹ Inguna nävät iomäkt i ma Kraiis kä sämaqrot na ngän dä aa snäng bät a ngän bä rhangät täkt ama lat di ngärhit täsläp päta a ngän dä aingän di sa qale ngän da ama mär äs ama mämuqunäs angärha ron ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä aingän di sa qänäskänes ngän sävät a ne bä ngän dualat mamär sä ne ² dä sa mamär iva ngän dualat sä ngo iva märmär gem ngo masirhat i sa qale ngän i ngän dares ba ne sävät iarhongäkt moe dä va angäna snäng bät a ne dä va qale ngän mamär toqor qre i ama sägärhae na ngän i sägäk na angän mädräm. ³ Qale ngän namualat nä guani iva ngän du nas narhoer ura ngän dair na nas dap kinak nävät ama sämagaininanas dä va ngänät lu arhani i rha di rha vit pa angän bäs. ⁴ Mamär iva aingän moe asägäk asägäk di mamär iva sävetka diva qaku sokt känäskänes ka sävät aa iar maräkt dap mamär iva qosaqi qänäskänes ka sävät arhani arha iar. ⁵ Näkt mamär iva ama snängaqa mänguräp mä ngän diva qa rhoqor ma Jisas ma Kraiis aa snängaqa ⁶ i näma dä äkt bä aina iar qä nä ma Ngämuqa di ngät toqorne sokt di sa qaku qa mu nas iva as kale qa i ma Ngämuqa na qa ⁷ dap kinak ka mualat sä nas bä qa män i ama gaini na qa i ama latka va arhani arha rem gäarakni i sa aa nan gia säl a qa i qa män i ama ruqa na qa. ⁸ Näkt toqoräkt i qa män doqor ama ruqa dä sa qa säm ama gaini na nas i qat tet parhäm ma Ngämuqa aa

snängaqa i näma dä va qä ñäp bä qäqi rhoqoräkt i mäni ama sämänanamuqa. ⁹ Bä nga rhoqoräkt dä sa ma Ngämuqa qa sek sä qa masirhat näkt ka von ga rha ama ngärhipki qäarakni i rhakt puk daver angätäni ama ngärhep moe angät tpäs. ¹⁰ Ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt divakt iva iarhakt moe näda ama usäpki arha ron dä nämäni ama ivätki dä namanao näva ama ivätki va rhit kutdrir sage ma Jisas aa ngärhipki dä va rhi nän da arhä quum sä nas ¹¹ dä rha moe asägäk asägäk diva sävetka qä qoar i ma Jisas ma Kraiis di ma Engeska. Bä rhoqoräkt i rhat tualat toqoräkt dä sa va iangärhäkt arha lat ngärhit bon da ama murhämeska sage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk.

Mamär Iva Qale Ngän Doqor Ama Ner-aqa Mäni Ama Ivätki

¹² Bä äkt i gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, sa rhoqor vasägos i ngänät dräm ngän det parhäm gua enge di sa mamär iva rhäkt diva ngän dualat parhäm iangärhäkt ama mumaiar qärangätäni i sa ngän da ngät sa ama tlenga ama mor qa. Mamär iva qaku sokt toqoräkt i qale ngo gem ngän diva ngän dualat toqoräkt dap padi va ngän dualat masirhat toqoräkt kre va qaku qale ngo gem ngän ¹³ inguna qäarakni i qat tualat päp ngän di ma Ngämuqa bä qa di qat täranas na ngän iva ngän dualat parhäm aa snängaqa dä va ngän dualat na ama lat kärangätäni i nani a qa na ngät.

¹⁴ Mamär iva ngän dualat nä iarhongäkt moe dap pa qale ngän natmärrhamängus ura ngän nasnanbät i mäniekt bä va ngän dualat nä irhong. ¹⁵ Va ngän dualat toqoräkt divakt iva qaku mamär vät aung iva qä narhäksärhäm ngän bät guani angät tpäs dap pa qaku angäna anga vuini i ma Ngämuqa aa es na ngän gärrarhani i sa mamär na rha dä aa saqong gärrarhae i sa qale rha mänguräp tit täkt ama qoengait na ama ruvek kärarhani i sa mava na arhä mädräm dä ama vu arha lat. Bä mänguräp iarhakt ama ruvek dä ngäni sen i ama ner-aqa na ngän mäni ama ivätki ¹⁶ i ngänät sangar mamär sävät ama sameng na ama iar ivakt iva vät ama qunäga qäarakni iva evär dä ma Kraiis dä va mamär iva märmär

gem ngo masirhat nävät a ngän inguna iangärhäkt gua lat kärangät i ngua mualat na ngät gem ngän di sa qaku ngä met mavängam dap kinak ngä sa angät gavämgi.

¹⁷ Bä näma dä va rhi rhor nä gu biaska rhoqor ama wain iva na ama vodämes ngä na angän bodämes nä qarangättni angän gatanakt sokt di aingo diva ngu qok bä va märmär gem ngo masirhat ngu na ngän moe. ¹⁸ Näkt kosaqi rhoqorne gem ngän i aingän di mamär iva ngäni qok bä va märmär gem ngän masirhat ngän na ngo.

Ma Timoti Qä Nä Ma Epafroditus

¹⁹ Nguat nanakt nävät ma Engeska ma Jisas iva ngu lir ngu rhäk nä ma Timoti sagem ngän ivakt iva aingo diva ngu rha ama sämaqrot nävät kärangättni ama enge sävät a ngän. ²⁰ Inguna qaku gua anga ruaqa qaräknä i qa rhoqor qa qaräknä iva qänäskänes ka bä va qat tatnärhäm ngän mamär. ²¹ Arhani moe di qoki rhat tualat parhäm arhä qänäskänes maräkt dap kaku rhat tualat parhäm ma Jisas ma Kraiss aa qänäskänes. ²² Dap sa ngänät dräm mamär nä ma Timoti i ama mär aa lat käräknä i sa qat tualat kä na ngo sa ama sameng ama mär ngät toqor qre anga ngärhoemga qä na aa mamäk. ²³ Bä äkt i nguat nanakt iva ngu lir ngu rhäk na qa sagem ngän gre va ngu lu iva rhoqor mäniekt gem ngo. ²⁴ Näkt nguat nanakt nävät ma Engeska iva qaku qale qale dä qosaqi va aingo diva ngua rhet sagem ngän.

²⁵ Nguat nari iva qoki ngu rhäk na gua ruaqa ma Epafroditus sagem ngän. Qa di sa qat tualat kä na ngo na ama sägängät ama lat da ama sägäkt ama ulaqi arha ron mäni ma Kraiss bä qa di iaqäkt käräknä i sa ngän däknä na qa sagem ngo ivakt iva qat tatnärhäm ngo sä iarhongäkt kärqärhong i ngut läk nani irhong. ²⁶ Ngut täk na qa inguna qa di sa nani a qa masirhat iva qä lu ngän bä qa nari i airäs ngän inguna sa ngän nari i aräm ga. ²⁷ Bä qoki ngätki i aräm ga bä sa qorhäs iva qä ñäp. Sokt di qale ma Ngämuqa aa lavuqi vät a qa bä qaku sokt

pät a qa dap kosaqi vät a ngo ivakt iva qale rhoqoräkt i saqi as ngut ta akttni ama iräski.

²⁸ Bä äkt i aingo di nani a ngo masirhat iva ngu rhäk na qa sagem ngän ivakt iva aingän diva märmär gem ngän masirhat toqoräkt i saqi as ngäni lu qa dap pakt iva aingo diva qaku qänäskänes ngo masirhat.

²⁹ Bä äkt iva ngäni ar sä qa sagem mes nävät ma Engeska nävät angän märmärgem moe näkt mamär iva ngäni sämamor na qa qä nä iarhakt kärarhae i rha rhoqor qa ³⁰ inguna qorhäs iva qä ñäp toqoräkt i qat tualat nä ma Kraiss aa lat. Qaku qa ñäp sokt di sa qa rhäkmu na nas iva qä ñäp ivakt iva qa rhualat na ama lat kärangättni i qaku mamär iva ngän namualat na ngät iva ngän datnärhäm ngo.

3

Sävetka Di Ama Räkka Na Qa Nävät Aa Qatnanakt Mäni Ma Kraiss

¹ Gua ruavek, va ngu sot nä gua enge dä va ngu qoar na ngän i mamär iva märmär gem ngän masirhat mäni ma Engeska. Sa qaku arusus pät a ngo iva saqi as ngut säm ama enge qarangättni i sa mudu ngua säm a ngät bä ba ngän inguna va iangärhäkt ama enge ngät tatnärhäm ngän.

² Mamär iva ngänit lu nämät iarhakt kärarhae i rha rhoqor ama mluñ* gärrarhae i rhat tualat na ama vu ngät ama lat kärarhae i rhi nädäkt ama ruvek arhä släqyiglang.

³ Inguna aiut di ma Ngämuqa aa ruvek na ut maengätki qararhae i sa aa Qloqaqa qa däktsäng mä rha qararhae i rhi nänsäs sage ma Ngämuqa nävät aa Qloqaqa dä urhit bon da ama murhämeska sagem ma Ngämuqa nävät ma Jisas ma Kraiss. Iangärhäkt ama lat moe di näma dä ama ruvek ta däktsäng mä ut ura qaku. ⁴ Sokt di nak aingo di mai mamär vät a ngo iva nguat nanakt na ama lat toqoräkt kärangättni iva ama ruvek tat lu ngät. Näkt ngakt bä saqi as aung ga ni e qaräknä i qat tu aa snäng i mamär vät a qa iva qat nanakt na arhongni rhoqoräkt dä sa va ngu qoar i aingo di mamär vät a ngo masirhat pä iaqäkt aa uväs iva

* **3:2** ama mluñ Ama Judaqäna di rhat tu arhä snäng i ama mluñ di ama släkt ama vu ngät mamär. Va Ama Nämñäm Sage Ma Jon di iarhakt kärarhae i ama vu rha mamär bä äkt i qaku mamär iva rha rhon säva ama qumärqumär äm ama värhäm ama mor äm di sa ma Jon ga mes ta i ama mluñ.

nguat nanakt nä ama lat toqoräkt bä ba ngo. ⁵ Iangärhäkt ama lat di rhoqortäqya, vät ama ngärhäqyet da dävauung na qa ama qunäga nasot toqoräkt i gu nan gia sa ngo dä sa rha däkt säng mä ngo. Aingo di ama Israelqa na ngo nämäni ama enevaqi ma Benjamin. Aingo di ama Hibruqa na ngo mamär nämäni ama Hibruqäna. Bä aingo di sa ngut päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng i ama Farisiqa na ngo. ⁶ Bä mäqi nani a ngo masirhat iva ama ruvek tit päs iangärhäkt ama Muräkt angärha rhäng dä soknga ngua sangäm na ama ruvek mavängam iarhakt kärarhae i rhat nanakt nä ma Krai. Näkt ngakt bä mamär vät aung iva qa rhän i ama räktka na qa nävät iomäkt i qat tet parhäm ama Muräkt dä sa aingo di ama räktka na ngo rhoqoräkt inguna sa ngua met parhäm ngät mamär.

⁷ Sökt di iangärhäkt ama lat moe kärangät i mudu nguat tu gu snäng i mamär iva ngät tatnärhäm ngo di rhäkt di sa nguat tu gu snäng i ama mäñmäñini na ngät inguna nävät ma Krai. ⁸ Bä äkt i ngu goar i nguat lu iarhongäkt moe i ama mäñmäñini nä irhong dinguna iomäkt i sa nguat dräm ma Jisas ma Krai gua Engeska di äm ngä vit pä iarhongäkt moe angät tpäs. Bä nävät a qa dä sa ngua met daqule iarhongäkt moe bä rhäkt di sa nguat lu irhong i ama qlanäga ivakt iva aingo diva bä ba ngo nä ma Krai ⁹ bä va aingo diva ngo nämäni qa. Näkt aingo diva qaku ama räktka na ngo nävät a nas maräkt inguna ngua met parhäm ama Muräkt dap kinak pa ngua rhän i ama räktka na ngo nävät iomäkt i sa nguat nanakt nä ma Krai. Iangärhäkt ama lat kärangät i sävetka di ama räktka na qa di ngät nage ma Ngämuqa nävät ama qatnanakt. ¹⁰ Sa ngua met daqule iarhongäkt moe di qosaqi ivakt iva nguat dräm ma Krai mamär dä va ngu nari ama qrot pät gua iar kärangätni i ngä märanas na qa nämät ama tñäpki bä va ngu rha ama märänga rhoqor qa i nguat dän doqor qa sä qaräktni aa tñäpki ¹¹ bä rhoqoräkt di nguat nanakt iva ma Ngämuqa qa rhäranas na ngo nämät ama tñäpki.

Mamär Iva Rhäktuk Pät A Ngän Iva Ngän Dän Doqor Ma Krai

¹² Qaku nguat tamän i sa ngua män doqor ma Krai ura ngua män i sa mamär na ngo rhoqor varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dap kinak täktuk pät a ngo ivakt iva ngu sangar iangärhäkt ama iar qarangät i sa ma Jisas ma Krai ka rha ngo ivakt iva ngu sangar a ngät. ¹³ Gua ruavek, kaku ngu naqoar i sa ngua rha ngät. Dap sökt ani qarqäni i nguat tualat nani ini di ngut kyiradeng nä iarhongäkt kärqärhong i irhong nga e säng gua rhäng dap täktuk pät a ngo ivakt iva ngua rhän ge qarqärhongni i as irhong nga e vä gu qamäs. ¹⁴ Rhäktuk pät a ngo ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär bä va ngua rhän bat ama muqutka ivakt iva ngu rha ama rhitsek kärangätni iva ma Ngämuqa qa rhes ngo sa rhävuk säda ama usäpki arha ron nävät ma Jisas ma Krai. ¹⁵ Mamär iva aiut kärarhae i sa ama sräpta na ut mäni ma Krai di ut tu ut snäng doqor täkt. Sökt di ngakt bä aung nävät a ngän di qaku qat tu aa snäng doqor ut sävät guani dä qosaqi va ma Ngämuqa qa rhuqunäga vät a ngän mamär sä ianiäkt. ¹⁶ Sökt ama lat kärangätni i ama vit na ngät diva as ut tet parhäm iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa muqunäga vät a ut sä irhong.

¹⁷ Gua ruavek, mamär iva ngän dät a ngo dä ngän det nasot iarhakt kärarhae i sa rhat tet parhäm gu siqutki nä qarangätni arha lat. ¹⁸ Inguna ma ama rhäqäp nä imek di sa ngut don sävät a ngän i ama rhäqäp na rha ama ruvek ta e qararhani i arha lat ngärhi sameng i rhat tair särha ama rhisu sävät ma Krai aa tñäpki mäni ama sämänanamuqa. Näkt täkt dä sa ama qoep mät gu saqong dä saqi as ngut don sävät a ngän. ¹⁹ Iarhakt ama ruvek diva rha rhon sämät ama mudäbäs ama sok dä bäs. Arhä släqyiglang angät snängaqa di arhä ngämuqa na qa. Bä rhit sek sä nas nävät arha lat kärangätni i mai mamär iva aqlus pät a rha vät angät tpäs. Näkt arhä snängaqa di qale qa vät iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong de mäni ama ivätki.

²⁰ Sökt di aiut di aurha ivärhäs di da ama usäpki arha ron dap kali lut nani aut Mumaiar ma Engeska ma Jisas ma Krai iva qa rhän näda arha ron ²¹ qaräkt iva qä qutsasorhane na aut släqyiglang qarqiglangni i ama eqokt iglang bä va iglang

ngä rhän doqor aa släqyige qärqigeni i ama murhämeska vät ige nävät ama qrot kärangätni i mamär vät a qa iva qäqi qat turäkt daver iarhongäkt moe na ngät.

4

¹ Bä äkt i gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän dä nani a ngo masirhat iva ngu lu ngän, aingän di gu märmärgem ama mor ngät dä gu rhitsek na ngän. Gua mär ta gua ruavek, mamär iva ngänät mair ma ama qrot mäni ma Engeska.

Ma Pol Aa Rhäsläp Dä Aa Sämaqrot Dä Aa Nän

² Ngu nän ma Yuodia qi nä ma Sintike ma ama qrot iva sägäk na en mäni ma Engeska.

³ Näkt kosaqi gua mär qa gua ruaqa qarakni i sa un dualat na ama sägängät ama lat, ngu nän nge iva ngia rhatnärhä rhem däkt ama evovem gärqem i sa ngu na em ut tualat mamär na ama sameng ama mär ngät angärha lat bä qosaqi in dualat mamär na ama sameng ama mär ngät angärha lat in nä ma Klemen näkt sävät gua ruavek moe ama latta qärrarhani i arhä ngärhep di nga e va ama abuk na ama iar.

⁴ Mamär iva märmär gem ngän masirhat pasägos mäni ma Engeska. Bä rhäkt di saqi as pa ngu qoar i, "Märmär gem ngän."

⁵ Mamär iva angäna lat kärangätni i ngän dualat na ngät mänguräp ama ruvek moe di na ama bulap. Ma Engeska di sa qorhäs iva qa rhän ⁶ bä äkt iva qale qänäskänes ngän sävät guani dap kinak pa ngäni nän ma Ngämuqa sävät iarhongäkt moe. Mamär iva ngänit bon dä kärangätni angäna nän dap pa ngän des ama mär sagem ga rhoqoräkt i ngäni nän ga rhä iarhongäkt kärqärhong i sa ngänit läk nani irhong. ⁷ Bä nga ngän dualat toqoräkt dä va ma Ngämuqa aa bulap kärangätni i ngä met e na ama ruvek arhä mungäsnäng diva ngärhit lu vät angän snängaqa dä angän mädräm mamär mäni ma Jisas ma Kraiss.

⁸ Gua ruavek, va ngua rhu dä gua enge angät tpäs dä sa va ngu qoar toqortäqyia, agirhong gärqärhongni i ama engätki nä irhong bä agirhong gärqärhongni i mamär iva urhit kutdrir sagem irhong bä agirhong gärqärhongni i

maräkt nä irhong bä agirhong gärqärhongni i ama qumärqumär irhong bä agirhong gärqärhongni i ama mär irhong da ama ruvek arhä saqong bä agirhong gärqärhongni i ama ruvek tat tamän mamär sävät irhong bä agirhong gärqärhongni i ama mär irhong mamär bä agirhong gärqärhongni i märmär ge ma Ngämuqa nävät irhong di sa iarhongäkt moe di mamär iva ngän du angän snäng sävät irhong basägos. ⁹ Bä iarhongäkt kärqärhong i sa ngua su ngän dä irhong dä qärqärhongni i sa ngän da irhong nagem ngo dä qärqärhongni i sa ngän nari irhong nämät ngo dä qärqärhongni i sa ngän lu irhong i nguat tualat nä irhong di sa mamär iva ngäni sumät ivakt iva ngän dualat nä iarhongäkt moe dä va ma Ngämuqa qarakni i qät bon ut ta ama bulap pa qale qa gem ngän.

Ma Ngämuqa Aa Matnärhäm Bä Bä Ma Pol

¹⁰ Märmär gem ngo masirhat mäni ma Engeska i nasot ama uiu äm ama qäväläm dä saqi as ngän gur a ngo i qänäskänes ngän sä ngo. Nak nguat dräm i vasägos dä qänäskänes ngän sä ngo sokt di qaku angäna anga iska mäqi inamäk bä sarhäkt kärakni i näväm ga dä va ngäni qur a ngo i qänäskänes ngän sä ngo. ¹¹ Näkt kaku qale ngo mät ama tläqa bä äkt i nguat tamän doqor täkt inguna sa varhämes na ngo iva qale ngo bä mamär sä ngo nävät agirhong gärqärhongni i irhong nga e gem ngo. ¹² Sa varhämes na ngo iva qale ngo rhoqoräkt i gu qärhong masirhat bä qosaqi rhoqoräkt i qaku gu nga qärhong masirhat. Sa ngua su i da ama rhodäm moe maos maos angärha ron dä sa varhämes na ngo rhoqoräkt i gua tmäs masirhat iva nguat täs bä qosaqi rhoqoräkt i anoeng mä ngo. Dä varhämes na ngo rhoqoräkt i mamär sä ngo nage gu qärhong masirhat bä qosaqi rhoqoräkt i ngut läk nani guarhong. ¹³ Nävät ma Kraiss kärakni i qät sämaqrot na ngo dä sa mamär iva vasägos dä varhämes na ngo iva qale ngo bä mamär sä ngo i näma dä agi a lat toqoräkt ngät dän bät a ngo.

¹⁴ Sokt di ama mär angäna lat toqoräkt i sa ngän datnärhäm ngo sä gu märänga.

¹⁵ Näkt aingän ma Filipaiqäna di sa ngänät

dräm i mäqi rhoqoräkt i ngua nasäng i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät toqoräkt i ngua met nävät ama ngärhätkka ma Masedonia dä sa qaku guavek anga qatnanaktpämda qärrarhani i rha matnärhäm ngo na ama ligär dap sokt ngän. ¹⁶ Bä qäqi rhoqoräkt i qale ngo mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika dä sa ngän mualat maunmem i ngän däk na ama matnärhäm sävät gua tläqa. ¹⁷ Qaku ngut ñäm nani anga vänbon nagem ngän dap kinak ngut ñäm nani ma Ngämuqa aa modämne bä ba ngän gärangätni i ngät dän inguna nävät angän bänbon.

¹⁸ Sa aingo di ngua rha angän bänbon gärangätni i ama mor ngät masirhat. Aingo di mamär sä ngo nävät iangärhäkt angän bänbon gärangätni i ngän däk nä ma Epafroditus sä ngät bä ba ngo. Ngät di ge ma Ngämuqa di ama vodämes kärangätni i ama mär angät tamaska dä nani a qa na ngät dä märmär gem ga nävät a ngät. ¹⁹ Näkt gu Ngämuqa va qä von ngän dä iarhongäkt moe qärqärhong i ngänit läk nani irhong barhäm gärangätni aa mämägän masirhat nävät ma Jisas ma Krai. ²⁰ Mamär iva urhit bon da ama murhämeska sage ma Ngämuqa aut mamäk pasägos. Ngätki rhoqoräkt.

Ma PolAa Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

²¹ Ngut täk nä gu märmärgem sage ama qatnanaktpämda moe mäni ma Jisas ma Krai.

Gua ruavek ama qatnanaktpämda qärrarhani i qale rha rhi na ngo rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän.

²² Ama qatnanaktpämda moe rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän bä qoki sa iarhakt kärarhae i qale rha vä ma Sisar aa vätkä di rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän.

²³ Mamär iva ma Engeska ma Jisas ma Krai aa ñämsävätki qali qi gem ngän.

Ma Kolosiqäna

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Kolosi.

Ma Pol qat tamän sävät arhongni ivakt iva qä slaräkt na ama Kolosiqäna arhä snängaqa sävät irhong gärqärhongni i irhong doqor ama muräkt masirhat ama qrot ngät kārängätni i ngät turäkt ta ama qatnanaktpämda arha ansäs dä ama ansäs sage ama enselqäna dä nguaräm dat nañäm mane nä ma Kraiis dä ama ngaip ngät ama mädräm dä rhat tet parhäm ama ruvek arhä mädräm dä arhä qärhong näkt tit kutdrir sage ama iaus kārängätni i rha mualat na ngät.

Ma Pol qä sameng sävät ma Kraiis i qät sek sä qa säva aa engätki na äs aa mämugunäs na ama qrot. Dä nasot dä qat tamän i ama qatnanaktpämda di sa ma Ngämuqa qa rhäqäp ta na ama iar qārängätni i sa mamär na ngät nävät ma Kraiis.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-14)

Ma Kraiis Di Qa E Daver Iarhongäkt Moe (1:15-23)

Ma Pol Aa Lat Bä Ba Ama Qatnanaktpämda (1:24-2:7)

Ama Isiska Nävät Ama Iar Mäni Ma Kraiis (2:8-23)

Ama Muräkt Säda Ama Iar Ama Qumärqumär Ngät Angärha Ron (3:1-4:6)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge Na Ama Märmärgem (4:7-18)

Ma Pol Qa Säam Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Kolosi

¹ Aingo ma Pol qärakni i ma Jisas ma Kraiis aa ngangga na ngo parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dä aurha ruaqa ma Timoti qärakni i qale qa rhe qä na ngo di unit tāk na ama enge na ama märmärgem sagem ngän

² dä ngut säm sävät a ngän ma Ngämuqa aa ruvek kārarahani i rhit päs ma Kraiis aa

rhäng mamär qärarhae i qale rha mät ama värhäm ama mor äm ma Kolosi.

Mamär iva ama ñämsävätki dä ama bu-lap nage ma Ngämuqa aut mamäk kale ngät gem ngän.

Ma Pol Qä Nän Dä Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa

³ Vasägos dä un des ama mär sage ma Ngämuqa qärakni i aurha Engeska ma Jisas ma Kraiis aa mamäk toqoräkt i uni nän sävät a ngän. ⁴ Un dualat toqoräkt dinguna sa un nari sävät angän gatnanakt mäni ma Jisas ma Kraiis dä un nari i angäna snäng bät ama qatnanaktpämda moe ⁵ nävät iomäkt i sa ngänät nanakt iva bä ba ngän nä iarhongäkt kārqärhong i sa ma Ngämuqa qa rhäkmu nä irhong bä ba ngän dövuk da ama usäpki arha ron. Mudu sa ngän nari sävät iarhongäkt pa ama enge na ama engätki qārängätni i ama sameng ama mär ngät

⁶ kārängät i sa ngä män sagem ngän. Bä nak sa vät ama ivätki moe di iangärhäkt ama sameng di sa ngärhit sa ama gavam bä iangärhäkt ama gavam di ngärhi rhir nak kop toqor ngän i ngät tualat mänguräp mä ngän mänasäng bät ama qunäga qärakni i ngän nari ngät dä qunäga vät a ngän maengätki sä ma Ngämuqa aa ñämsävätki ⁷ i nak kop toqoräkt kre i sa ngän nari ngät nage aurha ruaqa ama mär qa ma Epafra kārakni i qat tualat kä na ut. Bä qa di ama latka qärakni i qat tualat na aa lat mamär bä bä ma Kraiis iva bä ba ngän. ⁸ Bä qosaqi qa di qa muqunäga i sa angäna snäng bät ma Ngämuqa aa ruvek moe bä iangärhäkt ama lat di ngät nage ma Ngämuqa aa Qloqaqa.

⁹ Bä äkt i rhoqoräkt dä sa mänasäng nävät ama qunäga qärakni i sa un nari i angäna snäng bät ma Ngämuqa aa ruvek dä sa qaku mämae vät a un i uni nän sävät a ngän i uni nän ma Ngämuqa iva qä rhäqäp ngän na ama mädräm ama mär ngät sävät aa snängaqa qärakni i nani a qa iva ngän det parhäm ga sa ama mär ngät ama mädräm moe ngä na ama mungäsäng ama mär ngät moe sävät ama lat kārängätni i ama qloqaqa na ngät. ¹⁰ Bä uni nän doqoräkt ivakt iva qale ngän da ama iar angärha ron gārängätni i nani ma Engeska na ngät dä märmär gem ga nävät a ngät i ngänit

sa ama gavam bāt angāna lat ama mär ngät moe dā ngāni rhir vāt angän mädrām sävāt ma Ngämuqa. ¹¹ Mamär iva ma Ngämuqa qät sämaqrot na ngän na aa qrot moe parhäm gärangätni aa qrot ama enges ngät ivakt iva qale ngän ma ama qrot da ama märän angärha ron sa ama bulap bä sa ama märmärgem ama mor ngät.

¹² Va ngän dualat toqoräkt i ngän des ama mär sage ama Ngätmamäk kārakni i qa mualat sä ngän bä mamär vāt a ngän iva mugas dā va ngāni rha iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong iva bä ba aa ruvek pa ama Muräktpäm na ama neraqa. ¹³ Ma Ngämuqa sa qa rhäqäs tām ut i qa rhal ut näva ama bāngangit angät muräktpäm angät tpäs bä qa mu ut pa aa emga aa Muräktpäm gārakni i aa snäng bāt a qa ¹⁴ iaqäkt kārak i qa rhäksasot a ut bä nävāt a qa dā sa ma Ngämuqa qa qyiradeng nä aurha vuirhong.

Qale Ma Krai Tävuk Daver Iarhongäkt Moe

¹⁵ Ma Krai di qa rha ma Ngämuqa aa iauski maräkt kārakni i qaku mamär vāt aung iva qä lu qa bä qa di ma Ngämuqa aa emga na qa qārakni i qa er qale qa näkt mamär dā sa sä iarhongäkt moe qarqärhong i ma Ngämuqa sa qa sām irhong bä qale qa rhävuk daver mä irhong. ¹⁶ Inguna nävāt iaqäkt aa emga dā sa ma Ngämuqa qa sām iarhongäkt moe da ama usäpki arha ron dā mäni ama ivätki i arhongni qarqärhongni i mamär iva ama ruvek tat lu irhong dā arhongni qarqärhongni i qaku mamär iva ama ruvek tat lu irhong. Dā qa sām ama vitnirhong qarqärhongni i irhong ngät muqun mät ama mämugunimek dā iarhongäkt qarqärhong i irhong ngärhit lu vāt ama muräktpäm dā iarhongäkt maos maos qarqärhong i irhong ngät turäkt. Rhärhong däkt bä sävāt iarhongäkt moe di sa ma Ngämuqa qa sām irhong nävāt aa emga bä irhong di irhong bä ba qa. ¹⁷ Bä ma Krai di mudu qa er qale qa näkt mamär dā sa sä iarhongäkt moe bä nävāt a qa dā sa iarhongäkt moe di irhong ngät sangar a ne mamär. ¹⁸ Bä qa di ama tpäski na qa bä ba ama släqyige na ama qatnanaktpämda. Qa di ama rharimini i

qa di ma Ngämuqa aa emga qārakni i ama narhoerqa na qa di sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki ivakt iva nävāt iarhongäkt moe diva qale ma Krai tävuk daver mä irhong. ¹⁹ Inguna ma Ngämuqa di märmär gem ga i aa iar moe diva qale ngät pa aa emga ²⁰ bä qosaqi märmär ge ma Ngämuqa iva nävāt aa emga dā va qa rhualat sä iarhongäkt moe bä va sägāni nä irhong ngä na ma Ngämuqa i näma dā irhong nga e da ama usäpki arha ron ura irhong nga e mäni ama ivätki i ama bulap ngät dän sä mänguröp mä irhong ngä nä ma Ngämuqa nävāt aa emga aa biaska qārakni i qrir na qa mäni ama sāmānanamuqa.

²¹ Näkt aingän gārarhae i sa mudu dā sa qale ngän sañis nä ma Ngämuqa dā qarangätni angän mädrām sa ngä mualat sä ngän bä ngän män i aa ikkāna na ngän i sa ngän dualat na ama vu ngät ama lat ²² di sa qa sām ama sägāni na ngän ngän na qa nävāt aa emga aa släqyige rhoqoräkt i sa qa ñäp. Ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt ivakt iva qa rhualat sä ngän iva ama qumärqumärta na ngän mamär dā va qaku mamär vāt aung iva qä narhäksärhäm ngän bāt guani angät tpäs ura va qat tamän mava na angāna lat pa aa qāranas. ²³ Bä va qa rhualat sä ngän doqoräkt kre i vasägos dā ngän det dā qarangätni angän gatnanakt angärha ron ma ama qrot i ngänät sangar a ngät mamär. Dap pa qaku ngän narut nämäni angän gatnanakt sāmāni ama sameng ama mär ngät kārangätni i sa ngän nari ngät kārangät i sa rha sameng na ngät bä ba ama ruvek moe mäni ama ivätki qarangät i aingo ma Pol di sa ngua män i ama latka na ngo qārakni i qä sameng na ngät.

Ma Pol Aa Lat Sage Ama Qatnanaktpämda

²⁴ Rhäkt di sa märmär gem ngo da gu märän angärha ron gärangätni i ngät dän nävāt iomäkt i nguat tatnärhäm ngän. Bä nävāt iangärhäkt ama märän bä gu släqyige di ngut täksot nä qarangätni ma Krai aa märän bä ba aa släqyige qarqigeni i na ama qatnanaktpämda moe. ²⁵ Sa ngua män i

ama latka na ngo bä ba ama qatnanak-tpämda rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qa von ngo rhärhangät täkt ama lat iva ngät bä ba ngän bä qat nanakt na ngo sä ngät ivakt iva nguät tuqunäga vät a ngän mamär sävät aa snängaqa ²⁶ qärakni i sa mudu vät ama rhodäm ama uiu ngät dä sa qale qa i ama ngaip ka vät ama qoengitnäk na ama ruvek nasot a ne dap sokt di rhäkt di sa qat tuqunäga sä qa ge aa ruvek. ²⁷ Sa ma Ngämuqa qa muräkt iva qa rhuqunäga vät aa ruvek iva qa rhodämne na ama Jentailqäna masirhat mamär. Bä aa snängaqa ama ngaip ka di rhoqortäqyia, ma Kraiss diva qale qa väm ngän bä nävät a qa diva mamär vät a ngän iva ngänät nanakt iva bä ba ngän na ama qäväläm nämäni ma Ngämuqa aa murhämeska.

²⁸ Näkt ma Kraiss di sa urhi sameng sävät a qa i urhit don sävät ama ruvek moe dä urhi su rha na ama mädräm moe ama mär ngät ivakt iva u rhualat sa ama qatnanak-tpämda moe iva sräp arhä qatnanakt mäni ma Kraiss. ²⁹ Sa nguät tualat masirhat sä ma Kraiss aa qrot moe qarängätni i qät bon ngo rhäm ngät ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär nä rhangät täkt ama lat.

2

¹ Bä nani a ngo iva ngänät dräm i nak sa nguät tualat masirhat ivakt iva ngua rhatnärhäm ngän dä qosaqi iarhakt kärarhae i rha nämät ama värhäm ama moräm ma Laodisia dä bä bä iarhakt moe qararhae i as kaku rha lu ngo nämät arhä saqong. ² Nguät tualat toqoräkt ivakt iva ngu sämaqrot na rha vät arhä snängaqa dä va rhi rhir mäni ama lat kärängätni i arha snäng bät a ne ivakt iva qunäga vät a rha mamär dä sa va rhat dräm mamär nä rhärhong däkt kärqärhong i sa rhäkt di ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong sävät ma Kraiss ³ kärakni iva nävät a qa maräkt diva qunäga vät sävetka sävät ama mämägän na ama mädräm ama mär ngät moe dä ama mungäsäng moe. ⁴ Näkt nguät tamän doqor täkt divakt iva qaku mamär vät aung iva gä nairas täm ngän na agung anga enge qarängätni i mamär iva ngärhi artäm sa angän snängaqa. ⁵ Inguna ngätki i vät gu släqyige di sa qaku qale ngo gem ngän sokt

di vät gu qloqaqa di sa qale ngo gem ngän. Sa märmar gem ngo iva ngu lu ngän i sa iarhongäkt moe di sa maräkt nä irhong mänguräp mä ngän dä ngu lu qarängätni angän gatnanakt i ama qrot ngät mäni ma Kraiss.

Ut Däqäm Nävät Ma Kraiss

⁶ Bä äkt i nga rhoqoräkt i sa ngän da ma Jisas ma Kraiss ma Engeska dä sa va ngänit päsa aa rhäng mamär ⁷ i sa ngäna at angän gridru mäni qa bä ngän däkt pätagäna iar mäni qa dä ngän mu angän gatnanakt mäni qa mamär toqor qre sa rha su ngän bä va rhoqoräkt dä va qosaqi ngän des ama mär masirhat sage ma Ngämuqa.

⁸ Näkt ngänit lu i varis aung gä namualat sä ngän iva ama latta na ngän ba arha rem i qä nasu ngän da akni anga ruvek arhä snängaqa ura qä navon ngän da anga iraski na ngät anga enge anga mänmäniini na ngät kärängätni i ngät parhäm iarhongäkt kärqärhong i ama ruvek ta tu irhong barhäm arha ikkäna arha lat dä varhäm ama iaus kärängätni i ngät nämäni ama ivätki angät muräkt dap kaku ngät parhäm ma Kraiss aa snängaqa.

⁹ Inguna ma Ngämuqa aa iar moe di sa qale ngät pä ma Kraiss aa släqyige ¹⁰ bä aingän di sa ma Ngämuqa qa rhäqäp ngän na ama iar qarängätni i sa mamär na ngät nävät ma Kraiss kärakni i ama tpäski na qa bä bä iarhongäkt moe maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt. ¹¹ Bä mäni ma Kraiss di sa rha däktsäng mä ngän sokt di qaku na ama ruvek arhä rhäkt dap kinak iangärhäkt ama lat di sa ma Kraiss ka mualat na ngät. Dä iangärhäkt aa lat di sa ngä rhäksot na ama släqyige angät krot iva ngärhi rhartäm sä ngän barhäm ige angät känäskänes. ¹² Sa rha baptais pätagäna di sa rha sasärhäm ngän doqoräkt ngän nä ma Kraiss. Näkt nasot dä qosaqi ma Ngämuqa qa märanas na ngän ngän nä ma Kraiss i nävät angän gatnanakt mäni ma Ngämuqa qarakni i qat tualat na aa qrot masirhat toqoräkt i qa märanas nä ma Kraiss nämät ama tñäpki. ¹³ Näkt aingän gärarhae i sa mäqi ama tñäpta na ngän inguna nävät iomäkt i sa qale ngän da ama vuirhong angärharon dä qale ngän ba angän släqyigleng angät

känäskänes angärha rem di sa ma Ngämuqa qa mualat sä ngän bä ngänät däqäm ngän nä ma Krai i sa ma Ngämuqa qa qyiradeng na aurha vuirhong moe.

¹⁴ Sa qa mualat toqoräkt toqoräkt i qa rhäksot na ama enge kärangätni i sa rha säm a ngät sävät aurha lat kärangätni i mai va urhi rha ama rhäksärhäm bät angät tpäs. Iangärhäkt ama lat di sa ngä märanas toqoräkt i rha edämsäs pät ma Krai mäni ama sämänanamuqa. ¹⁵ Näkt ma Ngämuqa qa sot nä iarhongäkt maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt i qa vuk sä irhong säda eraqi i qa män nävä irhong angät tpäs nä ma Krai aa tñäpki mäni ama sämänanamuqa.

Qale Aung Gä Navon Ngän Da Anga Rhäksärhäm

¹⁶ Bä äkt i mamär iva qale aung gä navon ngän da anga rhäksärhäm bät iomäkt angät tpäs i ngiat täs agung anga tmäs ura ngäni näkt anga reng gärangätni i qä qoar iva qaku ngi nata ngät ura sävät anga tmäsimek ama mor imek ura sävät anga equngi anga iaräs na qi ura sävät anga qunäga ama Sabat kärakni i rhat tuqunän bät a qa. ¹⁷ Iarhongäkt di nak kop ama iauski nä irhong bä bä iarhongäkt kärqärhong i ama engätki nä irhong gärqärhong i irhong nga e ge ma Krai.

¹⁸ Mamär iva qale angäna qlak na aung iva qä rhäksärhäm ngän i qä qoar i qaku ngänit säm ama gaini na nas mamär da aa saqong ura qaku ngäni nänsäs sage ama en-selqäna qaräkn i qat tair na nas mavängam na ama enge masirhat sävät ama ñämñäm nävät iomäkt i aa mädräm di sa rhäqäp ngät na ama mungäsnäng sävät a nas. ¹⁹ Dap kosaqi qa di qaku qa nämäni ma Krai kärakni i ama tpäski na qa qaräkn i nävät a qa dä ama släqyige moe ige ngät dän narhämäne dä qät bon ige rha ama qrot dä qä nändämne nä ige nä qarangätni i ama släp angärha mudämne dä ama qrätkrät näkt ma Ngämuqa qät bon ige rha ama irhirqi.

²⁰ Qre i sa ngän ñäp ngän nä ma Krai sä ne na ama iaus angät muräkt kärangätni i ngät nämäni ama ivätki dä sa ngu lu mäniekt bä sa ngäkt kre i as ngänät däqäm ba ama ivätki at muräkt angärha rem?

Mäniekt bä as ngän det parhäm ama muräkt toqortäqyia, ²¹ “Qale ngänät sangar täni rhäkt” dä “Qale ngän dä ianiäkt” dä “Qale ngänit täk pät erhäni muk.” ²² Rhangät täkt ama enge na ama muräkt di ngät parhäm ama ruvek arhä snängaqa dä arhä rhisu bä ngät di sävät iarhongäkt kärqärhong i ama ruvek tit sangar irhong ura rhit täk pät irhong ura rhat täs irhong näkt nasot dä rhäktäksot nä irhong. ²³ Ngätki i ama muräkt toqoräkt di ngäkt kre i ngät dän nävät ama mädräm ama mär ngät inguna ama ruvek kärarhae i rhat tamän doqoräkt di rhi nänsäs nävät ama märmärgem dä rhit säm ama gaini na nas näkt tit bon da arhä släqyigleng da ama märän angärha ron. Sökt di iangärhäkt ama muräkt di qaku ngä nanmae vät ama ruvek iva qaku rhat tet parhäm arhä släqyigleng angät känäskänes.

3

Mamär Iva Ngän Durhämes Na Ama Iaräs Na Ngät Ama Iar

¹ Mamär iva nani a ngän iva ngänit ta iarhongäkt kärqärhong i irhong na rhävuk na äkt i qale ma Krai e i qat muqun dä ma Ngämuqa aa märmär i sa nguna ma Ngämuqa qa märanas na ngän nämät ama tñäpki ngän nä ma Krai. ² Mamär iva ngän du angän snäng basägos sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong na rhävuk dap kaku sävät kärqärhong i irhong narhe nämäni ama ivätki. ³ Inguna sa ngän ñäp bä angäna iar di sa ngä ngaip ngä nä ma Krai mäni ma Ngämuqa. ⁴ Näkt nga va rhoqoräkt i ma Krai kärakni i angäna iar na qa qa rhän dä va aingän diva qosaqi ngän dän ngän na qa va ama murhämeska.

⁵ Bä äkt i rhoqoräkt dä sa ngäni veng iarhongäkt kärqärhong i irhong nämäni ama ivätki qarqärhong i qali lirhong bäm ngän doqor ama lat na ama qavatka dä ama snängaqa sävät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dä ama snängaqa ama mor qa iva ngän det parhäm ama släqyige angät snängaqa dä ama snängaqa iva ngän dualat na ama vuirhong näkt sävät ama lat kärangätni i ngäni alek arhani arhä qarhong inguna iangärhäkt ama dängdängini na ngät ama lat di rhoqor qre i ngänit bon da

angän gutdrir sage ama iaus kärangättni i sa ama ruvek ta mualat na ngät. ⁶ Bä nävät iangärhäkt ama lat dä sa ma Ngämuqa aa uraqi diva qia rhän. ⁷ Näkt aingän di sa mudu vät angättni ama rhodäm di sa ngän dualat nä iangärhäkt ama lat. ⁸ Sökt di rhäkt di sa mamär iva ngän det daqule iangärhäkt ama lat moe toqor ama uraqi dä ama lat kärangättni i rhäptäp dä angäna ron dä ama vu da angäna ron sävät arhani dä ama lat kärangättni i ngän dämän mava na arhani dä ama lat kärangättni i ngän dämän bät ama enge qärangättni i qaku mamär iva ama ruvek tat tamän bät a ngät. ⁹ Bä aingän asägäk asägäk di mamär iva qale ngän damän särhäm ne na ama irasirhong inguna sa ngän set da angäna iar ama mru ngät ngä nä qärangättni angärha lat i rhoqor qre i sa ngän set da anga boi.

¹⁰ Bä rhäkt di sa ngän durhämes na ama iaräs na ngät ama iar. Iangärhäkt ama iar di sa ma Ngämuqa qat tualat sä ngät i vasägos dä qät kutsasorhane na ngät i ama iaräs na ngät bä nävät a ngät dä va ngänät dräm a qa mamär. ¹¹ Dä rhangät täkt ama iaräs na ngät ama iar angärha ron di ama ruvek moe di rha rhoqorne i näma dä ama Jentailqäna ura ama Judaqäna na rha ura iarhakt kärarhae i sa rha däkt säng mä rha ura qärarhani i qaku rha däkt säng mä rha ura qärarhani i ama nañista na rha bä ba ama Grikkäna ura iarhakt kärarhae i rha nävä urqi ura ama latta va arhani arha rem ura qärarhani i isiska vät a rha sökt di ma Krai di ama vit na qa mamär vät iarhongäkt moe angät tpäs näkt ka di sa qale qa väm ut moe.

¹² Näkt aingän di sa ma Ngämuqa qa ar-meng däm ngän bä ba nas i aingän di ama qumärqumärta na ngän mamär dä sa aa snäng bät a ngän. Bä äkt iva ngän durhämes na ama lat toqortäqyia, va ngänit lavuqi na ne dä va ngän dualat na ama lat ama mär ngät sävät a ne dä mamär iva ngänit säm ama gaini na nas dä mamär iva ngän dualat na ama lat sa ama bulap. Mamär iva qale ngän sa ama bulap gem ne ¹³ näkt ngäkt bä aung nävät a ngän di qaku mär gem ga na aa ruaqa dä sa mamär iva iaqäkt ama narhoerqa qä qyiradeng bä bä iaqäkt

aa ruaqa. Nak kop toqor ma Engeska i sa qa qyiradeng na angäna vuirhong dä va qosaqi ngän di mamär iva ngänit kyiradeng na angäna ruavek sa arha lat ama vu ngät sävät a ngän. ¹⁴ Näkt kärqomni i ama vit na äm mamär vät angättni ama lat moe angät tpäs di rhoqortäqyia, mamär iva angäna snäng bät a ne inguna rhangät täkt ama lat diva ngärhit säm ama sägäni nä iangärhäkt ama lat moe iva ngät dän mamär.

¹⁵ Näkt aingän gärrarhae i sa ma Ngämuqa qa mes ngän ivakt iva qale ngän dä ma Krai aa bulap angärha ron mäni ama sägäge ama släqyige na ama qatnanaktpämda di sa mamär iva iangärhäkt aa bulap ngät turäkt ta angän snängaqa. Dä mamär iva vasägos dä va ngän des ama mär sage ma Ngämuqa. ¹⁶ Mamär iva ma Krai aa enge diva qale ngät mamär väm ngän bä va aingän diva ngäni su ne dä va ngänit don sävät a ne nävät ama mädräm moe ama mär ngät ivakt iva qale ngän dualat na ama lat kärangättni i qaku ama räkt ngät. Dä va ngänit tong na ama mabu näva ama Abuk na ama Mabu dä ama mabu qärangättni i ama qatnanaktpämda rhit tong na ngät dä ama mabu qärangättni i ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa qät bon ngän däm ngät. Va ngänit tong na ngät i ngän des ama mär namuk nävät angän snängaqa sage ma Ngämuqa. ¹⁷ Bä agi a enge qärangättni i ngiat tamän bät a ngät dä agi a lat kärangättni i ngiat tualat na ngät di sa mamär iva iangärhäkt moe di ngiat tualat na ngät nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki bä nävät a qa dä va ngiat tes ama mär sage ma Ngämuqa.

Ma Pol Aa Enge Bä Ba Ama Sägarhae Qärarhani IRha Nävät Ama Qatnanaktpämda

¹⁸ Aingän ama ngärhaegutpärharha ama evop di mamär iva ngänit säm ama gaini na nas samanao säva angäna egutpek arha rem inguna mäni ma Engeska di maräkt na aurha lat toqoräkt.

¹⁹ Aingän ama ngärhaegutpärharha ama gamoe di mamär iva angäna snäng bät angäna egutpek dap kale ngänit don na anga qrot ngät anga enge sävät a rha.

²⁰ Aingän ama rhoes di mamär iva ngän det nasot angän mamäqiom ina enge vät

iarhongäkt moe qärqärhong i ngän dualat nä irhong inguna iangärhäkt ama lat di märmär ge ma Engeska nävät a ngät.

²¹ Aingän ama ngätmamäkkäna di qale ngän duräkt ta angän oes ma ama qrot i varis tit kut na nas inguna rhat tu arhä snäng i qaku mamär vät a rha iva rha rhäqäne dä mamär nä guani.

²² Aingän ama latta qärrarhani i rhat tualat pa arhani arha rem di mamär iva ngän det parhäm gärrarhani angäna morta nämäni ama ivätki arha enge bät iangärhäkt angäna lat moe i qaku sokt toqoräkt i rhat lu ngän ivakt iva märmär gem da nävät a ngän doqor ama ruvek kärarhani i nani a rha iva märmär ge arhani ama ruvek nävät a rha dap kinak pa ngän dualat na angäna lat mamär nävät ama engätki mät angän snängaqa i ngänit len ma Engeska.

²³ Näkt agi a lat kärangätni i ngän dualat na ngät di mamär iva ngän dualat na ngät mamär i rhoqor qre i ngän dualat bä bä ma Engeska dap kaku bä ba ama ruvek

²⁴ inguna sa ngänät dräm iva nage ma Engeska diva ngäni rha angän ditsek nä iarhongäkt kärqärhong i mudu ma Ngämuqa qa mumänaris iva ngäni rha irhong inguna ngän di nak sa ngän dualat bä ba angäna morqa ma Kraiss. ²⁵ Inguna iaqäkt kärak i qat tualat nä ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät diva ma Ngämuqa qa rhuvät pät a qa vät iangärhäkt aa lat ama vu ngät angät tpäs. Näkt ma Ngämuqa di vasägos dä qat tatnävämmne na ama ruvek toqorne varhäm ama sägängät ama muräkt.

4

¹ Aingän ama morta qärrarhani i qale ama latta va angäna rem di mamär iva ngän dualat na ama räkt ngät ama lat sävät a rha dä va ngän dualat sä rha moe iva rha rhoqorne inguna sa ngänät dräm i qosaqi aingän di angäna morqa rhak pono da ama usäpki arha ron.

Angätni Ma Pol Aa Enge Na Ama Rhodräp Sae

² Näkt mamär iva qale mämae vät a ngän sa ama nän. Bä nga rhoqoräkt i ngäni nän dä va ama qarhap ngän dä va ngän des ama mär sage ma Ngämuqa. ³ Bä nga rhoqoräkt

i ngäni nän dä qosaqi mamär iva ngäni nän sävät a ut ivakt iva ma Ngämuqa qä rhar mät anga tmongi iva nanokt ut ivakt iva urhi sameng nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong sävät ma Kraiss kärqärhong i qale ngo va ama tpäskiarharhäng bät irhong angät tpäs. ⁴ Ngäni nän sävät a ngo iva ngu sameng näva ama iska qärakni i gem ngo di maräkt iva ngu sameng näväm ga ivakt iva qunäga vät ama ruvek sä ngät.

⁵ Bä nävät ama mär ngät ama mädräm dä sa mamär iva ngän dualat na ama mär ngät ama lat sävät iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt nä ma Kraiss bä va ngän dualat toqoräkt pät ama qävälap moe qärqapni i mamär vät a ngän iva ngän dualat toqoräkt.

⁶ Näkt pasägos dä mamär iva angäna enge di na ama lavuqi dä ngän damän na ama enge qärangätni i rhoqor qre i ngän mu ama qyiräpki vät ama tmäs ivakt iva ngänät dräm iva ngän duvät pät ama ruvek asägäk asägäk aa snanbät di rhoqoräkt.

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge Na Ama Märmärgem

⁷ Näkt ma Tikikus pa qä qoar na ngän sävät kärangätni gua lat moe. Qa di aurha ruaqa qärakni i gua snäng bät a qa dä ama latka na qa qärakni i vasägos dä mamär vät ma Ngämuqa iva qat nanakt na qa sa aa lat näkt ka qä na ngo un dualat nä ma Engeska aa lat. ⁸ Sa ngua rhäk nä ma Tikikus sagem ngän di nävät täni rhäkt ama rharimini ivakt iva aingän diva ngänät dräm i aiut di qali lut toqor mäniekt dä va qä sämaqrot na ngän. ⁹ Bä ma Onesimus kärakni i qa nävät a ngän di ut nanakt na qa sa ama lat dä aurha snäng bät a qa dä urhit täk na qa qä nä ma Tikikus sagem ngän. Näkt pa ini sameng bä ba ngän sävät iarhongäkt moe qärqärhong i sa irhong ngä märanas te.

¹⁰ Bä ma Aristarkas kärakni i qale qa qä na ngo va ama tpäskiarharhäng di qät täk na aa märmärgem sagem ngän. Dä qosaqi ma Mak kärakni i sägärhae na qa sävät ma Barnabas di qät täk na aa märmärgem sagem ngän. Näkt ngakt bä qa rhän gem ngän dä sa ngäni ar sä qa sagem mes. Va ngän dualat sä qa rhoqoräkt toqor varhäm ama enge qärangätni i sa qre ngua von ngän

däm ngät. ¹¹ Näkt kosaqi ma Jisas kârakni i rhat tes ka i ma Jastus di qät tåk na aa märmärgem sagem ngän. Rhârha rhäkt ama gamoe di sokt ta i ama Judaqäna na rha nä mänguräp kârarhani gua ruavek ama latta qârarhae i ut tualat bä bä ma Ngämuqa aa Muräktpäm bä rha di sa rhat tatnârhäm ngo mamär.

¹² Bä ma Epafra kârakni i qa nävât a ngän gârak i ma Jisas ma Kraisa aa latka na qa di qät tåk na aa märmärgem sagem ngän. Näkt ka di vasägos di sa qä nän ma ama qrot sävât a ngän iva sräp ngän bä va ama qrot angän gatnanakt mamär dä va ngänät dräm ama lat moe mamär qârangätni i nani ma Ngämuqa na ngät. ¹³ Nguat tamän doqor täkt dinguna nani a ngo iva ngänät dräm i sa qat tualat toqoräkt masirhat bä ba ngän dä bä bä iarhakt kârarhae i qale rha mät ama värham ama mor am ma Laodisia dä ma Hierapolis.

¹⁴ Näkt ma Luk kârakni i qat dräm gat tumäräspät kârak i aurha snäng bät a qa qä nä ma Demas di init tåk nä in märmärgem sagem ngän.

¹⁵ Sa va ngäni von dä gu märmärgem sage gua ruavek ama qatnanaktpäm da e ma Laodisia dä sage ma Nimfa näkt sage ama qatnanaktpäm da qârarhani i rhat dräm bäspästämne na rha va arha vätka.

¹⁶ Näkt nga rhoqoräkt i sa ngän mes pä rhakt täkt ama abuk bä ba ngän gane dä qosaqi mamär iva arhani rha rhes pä m gi bä ba ama qatnanaktpäm da mät ama värhäm ma Laodisia. Bä qosaqi mamär iva ngän des pa ama abuk kâraktni i sa ngua rhäk na qi sae ma Laodisia.

¹⁷ Näkt pa ngäni qoar nä ma Arkipus toqortäqyia, “Mamär iva ngia rhäqäne dä mamär i ngi sot na ama lat nage ma Engeska qârangätni mamär iva ngiat tualat na ngät.”

¹⁸ Aingo ma Pol ngut säm dangät täkt ama rhäkne na ama märmärgem nä ngua rhäkt maräkt.

Mamär iva qale räträt pät a ngän i aingo di qale ngo va ama tpäskiarharhäng.

Mamär iva qale ma Ngämuqa aa ñämsävätki gem ngän.

Ma Tesalonaikaqäna 1

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama Jentailqäna ama qatnanakt pämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika sokt di rhoqor qre i arhani ama Judaqäna ama qatnanakt pämda di sa qale rha e mänguräp mä rha.

Ma Pol qa säm bä rhäkt täkt ama abuk ivakt iva qä sämaqrot na ama iaräs na rha ama qatnanaktpämda da ama märän angärha ron dä va qä rhodräp ta sävät ama räkt ngät ama lat da ama qatnanaktpämga aa iar angärha ron. Dä va qä rhonsävät a rha iva qale qale rha ge guavek ama qatnanaktpämda qärrahani i rhat dräm di rususpät sa ama lat dap pa rha maräkt tat tualat dap pa qa rhuqunäga mamär sävät ama qatnanaktpämda arha iar iva qale ngät koe nai nasot toqoräkt i rhit näp pä ma Kraiss aa mänmänsä ama unmem nas angät kamäs.

Ama qäväläp ama ngärhäqyet na ap moe di angätäni angärha dängdängini na ngät angärha enge di ngät tamän sävät ma Kraiss aa unmem na äs aa mänmänsä dap ama lev-aet na äm ama qäväläm di äm ngät tamän masirhat sävät a äs.

Ama Qäväläp Nasot A Ne

Ma Pol Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa Nävät Ama Tesalonaikaqäna (1)

Ma Pol Qät Täväksäs Sävät Aa Lat Dä Sävät Iomäkt I Qale Qa Sañis Na Rha (2-3)

Ama Enge Na Ama Sämaqrot Bä Ba Ama Tesalonaikaqäna (4-5:22)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs Na Ama Nän Dä Na Ama Enge Na Ama Märmärgem (5:23-28)

Ma Polqäna Rha Sämda Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Tesalonaika

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ngu nä ma Sailas näkt ma Timoti

sävät a ngän ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika qärrahani i rhit päs ma Ngämuqa aut mamäk

kä nä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss ina rhäng.

Mamär iva ama nämsävätäki dä ama bu-lap sagem ngän nage ma Ngämuqa.

Ama Tesalonaikaqäna Arha Iar Dä Arhä Qatnanakt

² Vasägos dä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän dä qosaqi vasägos dä ut tes navät na ngän bät aurha nän ³ sage ma Ngämuqa aut mamäk i qop pasägos dä ut tu ut snäng sävät angäna lat kärangätäni i ngät dän nävät angän gatnanakt bä angäna lat kärangätäni i ngät tärans nävät angän lavuqi näkt angän mämairäs i ngänät mair ma ama qrot. Bä iosäkt angän mämairäs di äs ngät dän nävät ama qatnanakt ama qrot ngät mäni aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss.

⁴ Aurha ruavek, ut dräm i aingän gärrahae i ma Ngämuqa aa snäng bät a ngän di sa qa armeng däm ngän. ⁵ Inguna ama sameng ama mär ngät nagem ut di sa qaku ngä män i ama saksak pämda ngät ama enge dap kinak ngä män na ama qrot bä nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qosaqi ngä män sa ama rhäksärhäm ama mor ngät mamär. Dä ngänät dräm aurha lat mamär toqoräkt i qali lut mänguräp mä ngän inguna qali lut toqoräkt divakt iva sä ngän. ⁶ Bä sa ngän mät a ut sä kärangätäni aurha iar dä sa aurha Engeska aa iar dinguna ngätki i ngän da ama märän sokt di qop ngäna ar sä ma Ngämuqa aa enge sagem mes na ama märmärgem kärangätäni i ngä män nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

⁷ Bä nga rhoqoräkt dä ngän män i ama siqutäki na ngän bä ba ama qatnanaktpämda moe e mät ama ngärhäqyiom ma Masedonia näkt ma Akaia. ⁸ Dä ama enge sävät ma Engeska di qaku sokt puk sä ngät nagem ngän e ma Masedonia näkt e ma Akaia dap kosaqi angän gatnanakt sämäni ma Ngämuqa di sa qunäga sä ngät särhage särhage vät ama ivätäki moe. Bä nga rhoqoräkt dä qaku urhit läk iva ut namärhamän bät guani sävät a ngät bä ba rha ⁹ i sa nguna iarhakt ama ruvek ti sameng irha ama arsäs kärangätäni i ngän mualat na ngät sävät a ut toqoräkt i ut män gem ngän di ngät toqoräkt. Dä rhi sameng i

sa ngän gyiradeng na ama iaus kärangättni i mudu ngän mualat na ngät bä ngänit bon da ama qutdrir sagem ngät dap ngän dong sävät ama engätki na qa ma Ngämuqa qarakni i ama ngätäqäm ga ivakt iva ngän det parhäm aa snängaqa i aa ruvek na ngän. ¹⁰ Näkt kosaqi rhi sameng i qale ngän nani ma Ngämuqa aa emga ivakt iva ar sä qa inavuk näda ama usäpki arha ron gäarakni i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki ma Jisas kärak i qat tumaiar ut nämät ma Ngämuqa aa uraqi qaraktni iva as kia rhän.

2

Ma Pol Aa Lat Bä Ba Ama Tesalonaikaqäna

¹ Gua ruavek, aingän di sa ngänät dräm i ama qäväläm gärqomni i mäqi qali lut gem ngän di qaku äm ngä rhar sä nas. ² Dä qosaqi ngänät dräm i mäqi ut ta ama märänga dä ama enge ama vu ngät e mät ama värhäm ama mor äm ma Filipai bä nak ut na ama qrot nani a ne. Sökt di nävät aut Ngämuqa aa matnärhäm dä ama qraräkta na ut bä ut sameng ba ngän na ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa da ama märänga ama mor qa aa ron. ³ Inguna aut nänagukt sagem ngän di qaku ngät dän nävät anga snängaqa qarakni i qaku ama räkt ka ura na anga lat ama vu ngät kärangättni iva urhi rha guani ba nas nävät a ngät ura rhoqor qre iva urhi siqut iva urhi iras täm ngän. ⁴ Dap kinak aiut ama gamoe qärrarhae i ut tamän di qärrarhae na ut i sa ma Ngämuqa qa rhares pät urha rhäng dä qat nanakt na ut sa ama sameng ama mär ngät. Dä soknga ut tamän maräkt i qaku urhi siqut iva urhit säm ama märmärgem sage ama ruvek dap kinak pa urhit säm ama märmärgem sage ma Ngämuqa qarakni i qat dräm gä siqut na aut snängaqa.

⁵ Dä sa ngänät dräm i sa qaku ut män sa anga enge na ama qyiräpki ivakt iva urhi iras täm ngän ura sa anga irasini ivakt iva urhi rha guarhong masirhat nagem ngän. Nak ma Ngämuqa di qat dräm mamär säng aurha rhäng. ⁶ Dä qaku urhit nän nani anga ansäs nagem ngän ura nage arhani ama ruvek. Mai mamär vät a ut ma Kraisa aa ngangda iva urhi nän ngän ma ama

qrot iva ngän datnärhäm ut nä guarhong nagem mes ⁷ sökt di qaku ut turäkt täm ngän na ama qrot dap kinak ut män sä mänguräp mä ngän na ama bulap toqor anga ngättnanäk käraktni i qit lu vät at tumirhong ama gairhong. ⁸ Bä äkt i nävät iomäkt i aurha snäng bät a ngän masirhat dä sa mär gem ut iva urhi von ngän i qaku sökt ta ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa dap kosaqi rhä qärangättni aurha iar inguna sa ngän män i aurha ruavek na ngän mamär näda aurha ron.

⁹ Dä aurha ruavek, ngätki i ngänät dräm aurha lat ama qrot ngät mamär dä iomäkt i ruqärükdäm sä ut i ut tualat näp bängang bä vät kunäng ivakt iva qaku aung gä narha anga märänga sä ut toqoräkt i urhi sameng na ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa ba ngän. ¹⁰ Dä aingän ngän nä ma Ngämuqa di sa ngänät dräm säng aurha rhäng i ama qumärqumärta na ut bä ama räktta na ut dä qaku anga vuini säng aurha rhäng doqoräkt i qali lut mänguräp mä ngän gärrarhani na ngän i ngänät nanakt. ¹¹ Inguna sa ngänät dräm i rhoqoräkt i ut tualat sä ngän doqor qre i anga ngätmamäk kat tualat sa aa es maräkt ¹² di sa urhit täsläp pät a ngän näkt urhit sämaqrot na ngän mamär iva ngän det mamär varhäm ama iar qärangättni i ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong gäarakni i qa mes ngän iva ngäni rha ama qäväläm nämäni qa maräkt aa Muräktpäp dä aa murhämeska.

¹³ Dä qosaqi vasägos dä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna nävät iomäkt i ngän da aurha enge di qaku rhoqor qre i ama ruvek arha enge mavängam dap kinak kunäga vät a ngän i ngät di ma Ngämuqa aa enge bä nga rhoqoräkt dä ngän da ngät. Langärhäkt ama enge di rhäkt di ngät tualat pät angäna iar aingän gärrarhae na ngän i ngänät nanakt. ¹⁴ Inguna aingän aurha ruavek, di qosaqi ngän män doqor ma Ngämuqa aa ruvek ama qattnanäktpämda e ma Judia qärrarhani i rhat nanakt nä ma Jisas ma Kraisa inguna sa ngän da ama märänga nage angäna ruvek maräkt toqor iarhakt ama qattnanäktpämda qärrarhani i sa rha rha ama märänga nage ama Judaqäna.

¹⁵ Iarhakt ama Judaqäna di sa rha veng

ma Engeska ma Jisas näkt ma Ngämuqa aa vämginarha näkt kosaqi rha qutmäs a ut bä rhat tualat sä qa iva qär qur ta dä rhat tair särha ama ruvek moe i arha ikkäna na rha. ¹⁶ Bä nävät iangärhäkt arha lat ama qrot ngät iva rhat tair särhäm ut iva qale ut tamän särha ama Jentailqäna ivakt iva qale rhi narha ama mumaiar dä vasägos dä rhat tualat na ama vuirhong masirhat bä masirhat mamär i rhat dän sa glaqot na ama qäväläm gärqomni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämmne na rha. Sökt di rhäkt di sa ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi qia män bät a rha.

Ma Pol Aa Snängaqa I Vadi Va Saqi As Kä Lu Ama Tesalonaikaqäna

¹⁷ Dap gua ruavek, pät ama qäväläm gärqomni i bän sä ut nämäni a ngän bät ama qäväläm ama qot äm di bän sä ut pät ama släqyige dap kaku vät ama snängaqa. Rhoqoräkt di nävät aut snängaqa ama qrot ka bä ut siqut na aut krot moe i vadi va urhi lu ngän. ¹⁸ Nak sa nani a ut iva u rhän sagem ngän bä ngätki i aingo ma Pol di sa ngua siqut ma ama marheka nä imek iva ngua rhän sagem ngän sökt di ma Sämga qä nänmae vät a ut. ¹⁹ Bä sa nani a ut iva u rhet sagem ngän inguna aingän di qärrarhae na ngän i mamär vät a ut iva urhi sek sä ngän bä va urhi rha ama märmärgem nävät a ngän doqoräkt iva aurha Engeska ma Jisas ka rhän. Rhom däkt dinguna sa ut dräm iva qale ngän ma ama qrot da angän gatnanakt angärha ron. ²⁰ Ngätki i aingän di aut murhämeska dä aut märmärgem na ngän.

3

¹ Bä nga rhoqoräkt i qaku mamär vät a ut iva qali lut mauiu rhoqoräkt i qaku ut lu ngän dä ut ama dävauung na rha na ut ut mu ut snäng i ama räqyäm doqoräkt iva qali lun de ngu nä ma Sailas e mät ama värhäm ama mor äm ma Atens. ² Dap un däk na auna ru-aqa ma Timoti qärakni i qat tualat kä nä ma Ngämuqa* sa ama sameng ama mär ngät sävät ma Kraiss ivakt iva qä sämaqrot dä qä rhäsläp pät a ngän sa angän gatnanakt ³ bä

* **3:2** kä nä ma Ngämuqa Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di äm doqortäqyia, "i ma Ngämuqa aa latka na qa."

va qaku aung nävät a ngän diva rhangät täkt ama siqutsiqut ngä namusar na aa qatnanakt. Sa ngänät dräm i ut moe di qoki varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa diva urhit ta ama märän. ⁴ Bä rhoqoräkt i vät ama qäväläm gärqomni i qali lut gem ngän dä qop pasägos dä ut tamän särhäm ngän i ut moe diva urhi rha ama märänga. Bä sa rhäkmamär qoki rhoqoräkt toqor sa ngänät dräm. ⁵ Bä vät ama qäväläm gärqomni i sa qänäskänes ngo masirhat dä sa ngua rhäk nä ma Timoti ivakt iva ngu rha anga muqunäga sävät angän gatnanakt. Sä ngut len i varis ngäda rhoqoräkt i nävät iaqäkt ama märänga dä va ma Sämga qärakni i qat dräm gä siqut na ama qatnanaktpäm da qä nasiqut na ngän bä rhoqoräkt di aurha lat diva ama mäñmäñini na ngät.

Ma Timoti Aa Muvätki Na Ama Sämaqrot

⁶ Sökt di rhäkt di sa ma Timoti qa män sagem un nagem ngän sa ama enge ama mär ngät sävät angän gatnanakt dä angän lavuqi. Dä qa qoar na un i vasägos dä märmär gem ngän doqoräkt i ngän du angän snäng sävät a un dä qa qoar na un i ngän du angän snäng i vadi va ngäni lu un doqor un i un du un snäng i vadi va uni lu ngän.

⁷ Gua ruavek, bä nga rhoqoräkt da aun märänga aa ron dä un du un snäng sävät a ngän dä un da ama sämaqrot inguna nävät angän gatnanakt. ⁸ Bä nak as täkt di un näskänak mamär inguna ngänät mair ma ama qrot mäni ma Engeska. ⁹ Bä ngu lu va un däqäne dä mamär i un des ama mär sage ma Ngämuqa rhoqor mäniekt nävät iangärhäkt moe ama märmärgem gärangätäni i unit ta ngät nävät a ngän? ¹⁰ Dä vasägos dä uni nän nävät ama snängaqa ama qrot ka i vadi va saqi as uni lu ngän dä va uni von ngän da agini qärqäni i ngänit läk nani ini da angän gatnanakt angärha ron.

¹¹ Bä rhäkt di nani a ngo iva ma Ngämuqa aut mamäk maräkt näkt aurha Engeska ma Jisas diva in dualat na ama iska bä ba un ivakt iva un dän sagem ngän. ¹² Dä qosaqi mamär iva ma Engeska qa rhäranas

na angän lavuqi sävät a ne näkt sävät ama ruvek moe iva qi ir masirhat bä masirhat bä va qia rhän i ama mor qi mamär toqor aun lavuqi sävät a ngän. ¹³ Dap pa qä sämaqrot na angän sarem ivakt iva aingän diva qaku angäna anga vuirhong dä va ama qumärqumärta na ngän mamär dä ma Ngämuqa aut mamäk aa saqong bät ama qäväläm gärqomni i aurha Engeska ma Jisas kat dän gä na aa ruvek moe.

4

Ama Iar Qärangättni I Märmär Ge Ma Ngämuqa Nävät A Ngät

¹ Gua ruavek, ut dräm i sa ngän dualat na ama lat kärangättni i märmär ge ma Ngämuqa nävät a ngät i rhoqor varhäm aut tisu bä ba ngän mudu. Sokt di rhäkt di sa urhi nän ngän dä urhi sämaqrot na ngän nävät ma Engeska ma Jisas iva ngän dualat toqoräkt masirhat bä qop as masirhat. ² Bä sa ngänät dräm iangärhäkt aut todräp kärangättni i sa ut bon ngän däm ngät nävät ma Engeska ma Jisas. ³ Ma Ngämuqa qarakni i sa qa arñis na ngän sagem mes di nani a qa iva ngän diva ngäni ngingis ama lat ama vu ngät kärangättni i ngät dän nävät ama qavatka ⁴ ivakt iva asägäk asägäk nävät a ngän diva qat dräm iva qat turäkt ta aa släqyige rhoqor mäniekt ivakt iva ama qumärqumär qa mamär dä va ama ruvek tit kutdrir vät a qa ⁵ bä va qaku guavek nämäni ngän arhä snängaqa ama qrot ka masirhat sävät ama qavatka rhoqor ama Jentailqāna qärrarhani i qaku rhat nanakt nä ma Ngämuqa. ⁶ Bä äkt i rhoqoräkt dä qale aung gä naslava na aa anga ruaqa anga qatnanaktpämga na ama lat na ama qavatka inguna ma Engeska va qä sangäm na ama ruvek moe vät iangärhäkt moekt ama lat ama vu ngät angät tpäs toqor qre i sa ut mugem ngän ma ama qrot. ⁷ Inguna nak kaku ma Ngämuqa qa mes ut iva qali lut sa ama vu ngät ama lat toqoräkt dap kinak ka mes ut iva qali lut i ama qumärqumärta na ut mamär. ⁸ Bä äkt i aung gäarakni i qät kyiradeng nä rhangät täkt ama rhodräp di qaku qat tair särha ama ruqa dap kinak kat tair särhä ma Ngämuqa qarakni i qät bon ngän da aa Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

⁹ Bä rhäkt di qaku ngänit läk iva urhi säm sävät a ngän sävät ama lavuqi mänguräp ama qatnanaktpämda inguna sa aingän asägäk asägäk di sa ma Ngämuqa qa su ngän iva angäna snäng bät a ne ¹⁰ inguna ngätki i aingän di angäna snäng bät ama qatnanaktpämda moe e ma Masedonia. Gua ruavek, täkt di saqi as urhi nän ngän iva ngän dualat toqoräkt masirhat bä qop as masirhat. ¹¹ Bä mamär iva nani a ngän masirhat iva qale ngän na ama mänadidämsärhäm bä va ngän dualat na angän gärhong maräkt bä va ngän dualat na angän däkt toqor varhäm aut todräp bä ba ngän ¹² ivakt iva vasägos dä va angäna iar ngä rhäqäne dä mamär i ngärhi rhartäm sä qärrarhani ama ruvek arhä qutdrir i qaku rhat nanakt bä va qaku ngän natläk iva ngänit ta anga matnärhäm nage aung.

Ma Engeska Aa Mänmänäs

¹³ Gua ruavek, nani a ut iva qunäga vät a ngän sävät ama qatnanaktpämda qärrarhani i sa rha ñäp ivakt iva qale airäs ngän masirhat nävät a rha rhoqor ama ruvek kärarhani i qaku mamär vät a rha iva rhat nanakt iva ama iar ut nasot aurha tñäpki sa rhat dräm airäs ta nävät arha ñäpta. ¹⁴ Inguna rhoqoräkt i ut nanakt i ma Jisas ka ñäp dä saqi qa märanas nämät ama tñäpki di mamär vät a ut iva ut nanakt i qosaqi ma Ngämuqa va qa rhäranas na ama ñäpta ama qatnanakt päp da näkt pa qa rhu rha ge ma Jisas bä va rhi na qa rha rhän. ¹⁵ Bä varhäm ma Engeska aa enge maräkt dä urhi qoar na ngän i aiut i as ut däqäm bä dängdäng i ma Engeska aa mänmänäs diva qaku ut naervät nä iarhakt kärarhae i sa rha ñäp

¹⁶ inguna ma Engeska maräkt pa ar sä qa inavuk näda ama usäpki arha ron bä va qa rhamän masirhat dä va ama ensel ama vit na qa qä näs tävuk na ama rhäkne dä va ma Ngämuqa aa biugal qä nok dä sa iarhakt kärarhae i sa rha ñäp sä ma Krai diva rha er ta rhäranas. ¹⁷ Bä nga nasot iomäkt ama qäväläm dä va ut kärarhae i as ut däqäm gärrarhae i qali lut mäk diva urhi an dävit bä va u rhän gem da va ama eqoe iva u rhän sage ma Engeska mät ama leqäs. Näkt toqoräkt dä sa va qali lut pasägos ut nä ma

Engeska. ¹⁸ Bã äkt i rhoqoräkt dä mamär iva ngänit täsläp pät a ne nä rhangät täkt ama enge.

5

Ama Qunäga Qäarakni Iva Evär Dä Ma Engeska

¹ Gua ruavek, kaku ngänit läk iva saqi as ngu sãm sävät a ngän sävät ama qunäga ura ama rhodäm iva iarhongäkt irhong ngä rhäranas ²inguna qunäga vät a ngän mamär i ama qunäga qäarakni iva evär dä ma Engeska diva qa rhän masärmän doqor ama qäväläm gärqomni i ama suaqa gat dân näp bängagi. ³ Vät ama qäväläm gärqomni i ama ruvek tat tamän i, “Nak kop mamär na ut dä bulap pät a ut” dä va rhi särmändäm iva mava na rha masägos. Rha diva rhi nari ama ruanini rhoqor ama saremdämgi at ruanini rhoqoräkt i qit sa bã va qaku mamär vät a rha iva rhi nang masirhat nämät ini.

⁴ Gua ruavek, sokt di aingän di sa qaku qale ngän bät bängangit angät tpäs bã äkt i qaku ngänät nañäm mamär ivakt iva rhak täkt ama qunäga qä särmän na ngän doqor ama suaqa va qä särmän na ngän. ⁵ Inguna aingän moe di nak sa ama neraqa aa es na ngän bã ama qunäga aa es na ngän. Ut moe di qaku ama bängagi at toes na ut bã ama bängangit angä rhoes na ut. ⁶ Bã äkt i rhoqoräkt dä qale qali lut toqor arhani qäarahani i rhi mänatäm dap kinak mamär iva ut nañäm dä ut tu ut snäng mamär nanokt nas ⁷inguna iarhakt kärerhae i rhi mänatäm di rhi mänatäm näp bängang bã iarhakt kärerhae i rhit näkt ama reng ama qrot ngät bã guani na rha di rhit näkt näp bängang. ⁸ Dap nguna ut di ama qunäga aa es na ut dä sa mamär iva ut tu ut snäng mamär nanokt nas bã va ut turhämes na ama qatnanakt ngä na ama lavuqi i rhoqor qre i sa ut murhämes na ama ulaqi at boi ama qrot ngät särhä ut brärhap dä va ut tu aut katnanakt na ama mumaiar dä ut päs i rhoqor qre i ut mu ama ulaqi at kãbautki dä ut päs.

⁹ Rhoqoräkt di sa nguna qaku ma Ngämuqa qa muqunän bät a ut iva aa uraqi qi sangäm na ut dap kinak ka muqunän bät a ut iva urhi rha ama mumaiar nävät

aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss ¹⁰käarakni i qa ñäp sädaver mä ut ivakt iva nämä dä ut däqäm ura ut ñäp sokt diva qali lut i ama iar ut ut na qa. ¹¹ Bã äkt i rhoqoräkt dä ngänit täsläp pät a ne dä va ngäni sämaqrot na ne nak kop toqoräkt i sa ngän dualat.

Ma Pol Aa Rhodröp Ama Dängdängini Na Ngät Dä Aa Nän

¹² Gua ruavek, täkt di urhi nän ngän iva ngänit kutdrir vät iarhakt kärerhae i rhat tualat ma ama qrot mänguräp mä ngän gärerhae i angän narhoerta na rha nävät ma Engeska i rhat dräm dat turäkt bã ba ngän.

¹³ Va ngänit sämamor na rha i angäna snäng bät a rha inguna nävät arha lat. Mamär iva qale ama bulap mänguräp mä ngän.

¹⁴ Gua ruavek, urhi nän ngän iva ngän duge iarhakt kärerhae i qale rha mavängam bã ngäni rhäsläp pät kärerhani i qänäskänes ta masirhat bã qaku märmär gem da näkt pa ngän datnärhä qärerhani i rhi eqokt dä va ngän damän na ama bulap särhä iarhakt ama ruvek moe. ¹⁵ Nak mamär iva ngän damän ma ama qrot iva qale aung gä namuvät pät anga lat ama vu ngät na anga lat ama vu ngät dap kinak mamär iva vasägos dä va ngäni siqut iva ngän dualat sä ne mamär dä qosaqi va ngän dualat toqoräkt sa arhani ama ruvek moe.

¹⁶ Mamär iva märmär gem ngän basägos ¹⁷dä ngäni nän basägos dap pa qale mämae vät a ngän. ¹⁸ Bã nämä dä agi anga lat ngät täranas sokt di mamär iva aingän gärerhae i qale ngän mäni ma Jisas ma Kraiss diva ngän des ama mär sage ma Ngämuqa inguna iomäkt di sa nani a qa iva ngän dualat toqoräkt.

¹⁹ Qale ngän nasämaup särha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa lat toqor qre i sa ngia rhor na ama rigi mät anga mudam ²⁰bã va qale ngänit lir ngän der ama enge qärangätni i ngät dân maräkt nage ma Ngämuqa. ²¹ Dap kinak mamär iva ngäni siqut nä iangärhäkt ama enge moekt ivakt iva ngäni räm mamär na ngät. Dä va ngäni rha ama enge qärangätni i qoki ngätki i sa ngä män nage ma Ngämuqa bã va ngän dualat parhäm ngät. ²² Dap pa ngäni ngingis ama lat moe ama vu ngät.

²³ Mamär iva ma Ngämuqa maräkt kârakni i qat dräm gät bon da ama bulap kä qumär ngän bä va ngän dän i ama qumärqumärta na ngän mamär. Bä va ma Ngämuqa qät lu vät angän gloqaqa ngä na angän mungäsnäng näkt angän släqyige moe bä va qale ngät na ama isiska nämät ama vuirhong bät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva evär dä urha Engeska ma Jisas ma Krai. ²⁴ Iaqäkt kârak i qa mes ngän di mamär iva ut nanakt na qa sä iangärhäkt ama lat bä qa di nak pa qa rhualat toqoräkt.

²⁵ Gua ruavek, mamär iva ngäni nän sävät a ut.

²⁶ Dä mamär iva ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem*.

²⁷ Ngu nän ngän ma ama qrot dä ma Engeska aa saqong iva qoki ngän des pä rhakt täkt ama abuk bä ba ama qatnanaktpämda moe.

²⁸ Mamär iva ma Engeska ma Jisas ma Krai aa ñämsävätki qali qi gem ngän.

* **5:26** ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävät a ne nävät ama lat kärangätni iva ngäni vop pa angäna sdäm gane.

Ma Tesalonaikaqäna 2

Ama Rhäväktsäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama Jentailqäna ama qatnanakt pämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika sokt di rhoqor qre i arhani ama Judaqäna ama qatnanakt pämda di sa qale rha e mänguräp mä rha.

Rhakt täkt ama abuk di qi rhoqor Ama Narhuir Qi Ama Abuk Sage Ama Tesalonaikaqäna bä väm gi di ma Pol qä sämaqrot na ama qatnanaktpämda iva qale rha ma ama qrot da ama märän angärha ron dä va rhat tualat ba nas iva mamärmamär vät a rha näkt ka slaräkt ta akni ama snängaqa qärakni i qaku ama räkt ka sävät ma Engeska aa mänmänäs ama unmem nas.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1)

Ama Rhisu (2)

Ama Muräkt Kärangätni Iva Rhi Nän
Sävät Ma Pol Dä Va Qale Rhi Rususpät
Sa Ama Lat (3)

Ma Polqäna Rha Sämda Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Tesalonaika

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ngu nä ma Sailas näkt ma Timoti sävät a ngän ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika qärarhae i rhit päs ma Ngämuqa aut mamäk kä nä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss ina rhäng.

² Mamär iva ama näämsävätki dä ama bu-lap sagem ngän nage ma Ngämuqa dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss.

Ma Pol Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa Nävät A Rha

³ Gua ruavek, mamär iva vasägos dä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän. Bä maräkt iva ut tualat to-qoräkt inguna angän gatnanakt di ngärhi rhir masirhat bä masirhat bä ama lavuqi qärakni i qia e gem ngän moe asägäk asägäk sävät a ne di qi rhir. ⁴ Bä äkt i ge ma Ngämuqa aa ruvek ama qatnanaktpämda va apni ama värhap masirhat di vasägos dä

urhit sek sä ngän bät aut sameng ba rha sävät a ngän i sa qale ngän da ama märän dä ama siqutsiqut nage ama ruvek angärha ron dä ngän di ngänät nanakt dä ngänät mair ma ama qrot.

Ama Matnävämne Vät Ma Kraiss Aa Mänmänäs

⁵ Iamäkt di sa am ngärhi sameng mamär i ma Ngämuqa aa matnävämne di ama räkt ngät. Dä ama märäm dä ma Ngämuqa aa saqong iva ngän don säva aa Muräktpämda gärangätni i qale ngän da ama märän angärha ron inguna nävät a ngät. ⁶⁻⁷ Va ma Ngämuqa qa rhuvät i qä von da ama märänga bä bä iarhakt kärarhae i rhit bon ngän da ama märänga dap pa qä von da ama mämaevät bä ba ngän gärrarhae i qale ngän da ama märän angärha ron bä qosaqi bä ba ut inguna qat tu aa snäng i maräkt iva qat tualat toqoräkt.

Rhangät täkt diva ngä rhäranas pät ama qäväläm gärqomni i ma Engeska ma Jisas pa vuk sä qa säda eraqi näda ama usäpki arha ron gä na aa qrot ta aa enselqäna ⁸ va ama mudäbäs angät täptäpki. Bä va qä sangäm nä iarhakt kärarhae i qaku nani a rha iva qunäga vät a rha sä ma Ngämuqa dä va qä sangäm nä qärarhani i qaku rhat tet parhäm ama sameng ama mär ngät sävät aurha Engeska ma Jisas. ⁹ Bä iarhakt diva qä sangäm na rha masirhat bä va mava-mava na rha vasägos bä va rhi väsärhäm da nae nävät ma Engeska aa qäranas dä nae näva aa murhämeska nävät aa qrot. ¹⁰ Iarhongäkt diva irhong ngä rhäranas pät iaqäkt ama qunäga qärakni iva ma Engeska qa rhän ivakt iva aa ruvek ti von ga rha ama murhämeska dä iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa diva qräk mät ta nävät a qa. Bä va aingän moe diva qale ngän ngän nä iarhakt ama ruvek inguna sa ngänät nanakt na aut sameng gärangätni i sa ut sameng na ngät bä ba ngän.

¹¹ Bä äkt i nga rhoqoräkt dä vasägos dä urhi nän sävät a ngän ivakt iva aut Ngämuqa qa rhualat sä ngän iva ama räktta na ngän barhäm aa snängaqa. Dä nävät aa qrot dä va qa rhäqäne dä mamär na angän gänäskänes moe nani ama mär ngät ama lat dä va qosaqi qa rhäqäne dä mamär

na angäna lat na ama qatnanakt moe iva ngä rhu angät släqyige vät a nas. ¹² Urhi nän doqoräkt divakt iva aurha Engeska ma Jisas aa ngärhipki qi rha ama murhämeska nävät a ngän bä qosaqi va ngän diva ngäni rha ama murhämeska nävät a qa. Mamär iva rhoqoräkt inguna nävät aut Ngämuqa qä nä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss in nämsävätki.

2

Iaqäkt Ka Ruqa Qärak I Ama Vu Qa Mas Pa Qa Rhän

¹ Gua ruavek, täkt di nani a ngo iva ngua rhamän särhäm ngän sävät aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa mänmänäs bä sävät a ut iva väs täm ne na ut ut na qa. Dä urhi nän ngän ² iva qale ngänit lir adädän ngän ura qänäskänes ngän nävät anga enge qärangätni i ngät tamän i ama qunäga qärakni iva evär dä ma Engeska di sa qa män i näma dä ngät nage ama iauska ura nage ama ruqa ura näva anga abuk kärakni i ngän du angän snäng i sa ngä män nagem ut. ³ Qale angäna qlak na aung bä va qä nairas täm ngän na agung anga enge ura na anga lat inguna iaqäkt ama qunäga diva qaku qä namän gop äkt mavängam. Dap kinak pa qale bä dängdäng iva nasot ama qäväläm gärqomni iva äm ngä rhän bä va ama ruvek tat täranas sa arhä qrot bä va qaku rhat tet nasot ma Ngämuqa dä va iaqäkt ka ruqa qärak i ama vu qa mas pa qa rhän säda eraqi. Iaqäkt ama ruqa di qärak i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva qä sangäm na qa mas mät ama mudäbäs. ⁴ Iaqäkt ama ruqa diva qat tair särhä iarhongäkt moe qärqärhong i ama ruvek tat tes i ama ngämuqa nä irhong bä qop särhä iarhongäkt moe qärqärhong i rhi nänsäs sagem irhong. Dä qosaqi va qä sek sä nas pit pä iarhongäkt moe angät tpäs. Näkt nasot dä va qa rhet bä va qa rhuqun bä ma Ngämuqa aa ansäpämgi ama mor qi i qat tes nas i ma Ngämuqa na qa. ⁵ Nga qaku vuk pät a ngän sävät gua enge rhoqoräkt i as kale ngo gem ngän i sa ngua märhamän särhäm ngän sävät tärhong dakt?

⁶ Sa ngänät dräm na agini qärqäni i ini ngät tair särhä iaqäkt ama ruqa iva qaku qä namän säda eraqi ivakt iva qoki qa rhän bät ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm. ⁷ Näma dä rhäkt di iaqäkt ama ruqa aa lat di ngät tet ma ama up sokt di akni qat tair särhäm ga ivakt iva qaku qä namän säda eraqi mamär. Bä va qoki iaqäkt kat tair särhä iaqäkt ama ruqa qärak i ama vu qa mas toqoräkt bä dängdäng i iaqäkt kärak i qat tair särhäm ga diva ma Ngämuqa qa rut na qa nae nämäni ama iska. ⁸ Bä nasot iomäkt ama qäväläm dä qa ruqa qärakni i ama vu qa mas diva qa rhän säda eraqi iaqäkt kärak iva as pa nasot dä va ma Engeska ma Jisas kä veng ga na aa qänäqaga i qä slava na qa mas na aa mänmänäs pa ama murhämeska.

⁹ Bä nga rhoqoräkt i iaqäkt ama ruqa qat dän gäarak i ama vu qa mas dä va rhäqäp ka nä ma Sämgä aa qrot bä va qat tualat na ama iraski na ngät ama muqunän näkt ama lat kärangätni i ngät dän masärmän ¹⁰ ngä na ama lat ama vu ngät moe qärangätni i maosmaos na ngät kärangät i ngärhi irastäm sa ama ruvek kärarhani i sa mavamava na rha. Sa mavamava na rha inguna qaku nani a rha iva arha snäng bät ama engätki ivakt iva ma Ngämuqa qa rhumaiar ta. ¹¹ Bä nävät iomäkt dä ma Ngämuqa va qä rhäk na ama qrot ka mamär ama iraski na qa ama snängaga sagem da ivakt iva rhat nanakt na ama irasirhong ¹² näkt pakt iva iarhakt moe qärarhae i qaku rhat nanakt na ama engätki dap kinak märmär gem da i rhat tualat na ama lat ama vu ngät diva ma Ngämuqa qa rhatnäväme na rha.

Mamär Iva Ngänät Mair Ma Ama Qrot

¹³ Gua ruavek, mamär iva vasägos dä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän gärarhae i sa ma Engeska aa snäng bät a ngän inguna ma Ngämuqa sa qa armeng däm ngän iva ama narhoer ngät ama gavam na ngän* iva ngäni rha ama mumiar nävät ama Qloqaga aa lat i qa muqunän bät a ngän dä nävät angän gatnanakt sämäni ama engätki. ¹⁴ Sa ma Ngämuqa

* **2:13** iva ama narhoer ngät ama gavam na ngän Arhani ama mädrämä di rhat tu arhä snäng i rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, "iva ama narhoer ngät ama gavam na ngän" dap arhani di rhat tu arhä snäng i rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, "namäk nävät ama rharimini."

qa mes ngän iva rhoqoräkt di nävät aut sameng ama mär ngät kärangätni i urhi sameng na ngät ivakt iva ngän diva qale ngän da aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa aa murhämeska aa ron. ¹⁵ Gua ruavek, bä rhoqoräkt dä mamär iva ngänät mair ma ama qrot näkt pa ngänät sangar ma ama qrot sävät ama rhisu qarangätni i sa ut bon ngän däm ngät kärangätni i sa ut märhamän särhäm ngän na ngät ura qarangätni i sa ut säm a ngät pa ama abukkina bä ba ngän.

¹⁶⁻¹⁷ Mamär iva aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa maräkt kä nä ma Ngämuqa aut mamäk ini rhäsläp päta a ngän näkt pa in däranas na ngän iva ngän dualat na ama mär ngät ama lat dä va ngän damän bät ama enge qarangätni i ama mär ngät dä ma Ngämuqa aa saqong. Ma Ngämuqa di aa snäng bät a ut dä nävät aa nämsävätki dä sa qä von ut ta ama sok täm ngät ama sämaqrot ngä na ama qrot ngät ama qatnanakt nani iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhän bä ba ut.

3

Mamär Iva Ngäni Nän Sävat A Ut

¹ Gua ruavek, gu dängdängini na ngät gua enge diva ngäni nän sävät a ut ivakt iva ama enge sävät ma Engeska diva ngärhit lir vräspräs däm ngät pasägos dä va ama ruvek tit kutdrir vät a ngät i nak kop toqoräkt i sa ngä märanas mänguräp mä ngän. ² Näkt pa ngäni nän sävät a ut ivakt iva ma Ngämuqa qät lu vät a ut nämät ama ruvek kärarhani i ama vu rha mamär inguna ama ruvek di qaku rha moe rhat nanakt. ³ Sökt di ma Engeska diva vasägos dä qat sangar a ngän bä va qä sämaqrot na ngän dä va qät lu vät a ngän nämät ma Sämgä iaqäkt kärak i ama vu qa mas. ⁴ Aut katnanakt ama qrot ngät nage ma Engeska i aingän di sa ngän dualat na ama lat kärangätni i sa ut märhamän särhäm ngän ma ama qrot iva ngän dualat na ngät bä qosaqi va as pa ngän dualat toqoräkt. ⁵ Mamär iva ma Engeska qa rhualat sä ngän iva ngäni räm mamär i sa ma Ngämuqa aa snäng bät a ngän mamär dä qosaqi va qa rhualat sä ngän iva qale ngän ma ama qrot toqor ma Kraisa.

Ama Rhonsävät Sävat Ama Ruvek Kärarhani I Rhi Rususpät Sa Ama Lat

⁶ Gua ruavek, ut tugem ngän ma ama qrot nävät ma Engeska ma Jisas ma Kraisa aa ngärhipki iva qale qale ngän ge guavek ama qatnanaktpämda qararhani i rhat dräm di rususpät sa ama lat dä qaku rhit päsa ama rhisu angärha rhäng gärangätni i sa ut bon ngän däm ngät ⁷ inguna aingän maräkt di ngänät dräm mamär iva ngän dualat toqor ut inguna aiut di qaku urhi rususpät sa ama lat mäqi rhoqoräkt i sa qali lut ut mänguräp mä ngän. ⁸ Bä qop kaku ut mäsaung aa tmäs kärangätni i sa qaku ut bodäm bät a ngät. Dap koki ut tualat päta kunäng dä näp bängang i ut tualat masirhat mamär ivakt iva qaku ut navon aung nävät a ngän da anga märänga.

⁹ Sa ut tualat toqoräkt dinguna qaku rhoqor qre i qaku ma Ngämuqa qa von ut ta ama rhares iva urhi rha anga matnärhäm mavängam nagem ngän dap sa ut tualat toqoräkt ivakt iva u rhu ama siqutki na nas da angän saqong iva ngänit päsa aurha rhäng. ¹⁰ Mamär iva vuk päta a ngän i rhoqoräkt i sa qali lut gem ngän dä ut bon ngän dä rhangät täkt ama muräkt toqortäqyia, ngakt bä aung anga ruqa di qaku nani a qa iva qä natmualat dä va qaku mamär iva qä namäs. ¹¹ Bä rhäkt di saqi as urhit bon ngän dä iangärhäkt ama muräkt inguna akni qa qoar na ut i arhani nävät a ngän di rhi rususpät sa ama lat. Dap kaku rhat tualat ba nas dap parhäm da na arhani arhä qarhong. ¹² Iarhakt ama ruvek di ut tamän särhäm da dä urhi nän da ma ama qrot nävät ma Engeska ma Jisas ma Kraisa aa ngärhipki iva mae vät a rha nävät iangärhäkt arha lat toqoräkt dap kinak pa rhat tualat ba nas sa ama bulap nani ama tmäs iva rhat täsa. ¹³ Gua ruavek, gua enge bä ba ngän di rhoqortäqyia, varis täksot na angän grot dap kinak mamär iva as ngän dualat na ama lat kärangätni i ama räkt ngät.

¹⁴ Ngakt bä aung di qaku qät päsa aurha enge angärha rhäng na ama rhodräp näp takt täkt ama abuk dä mamär iva ngänät dräm sävät a qa bä va ngäni qyiradeng na qa ivakt iva qat nari i aqlus päta a qa. ¹⁵ Sökt diva qale ngänät lu qa i angäna ik na qa dap

kinak pa ngänät lu qa i angäna ruaqa na qa
bä va ngän dugem ga iva qale qä natmualat
na aa lat toqoräkt.

*Ma Pol Aa Enge Ama Dängdängini Na
Ngät Dä Aa Nän*

¹⁶ Rhäkt di mamär iva ma Engeska
maräkt kärakni i qat dräm gät bon da ama
bulap pa qät bon ngän da ama bulap pät
ama qunäng moe vät iarhongäkt moe.
Mamär iva ma Engeska di qale qa gem
ngän moe.

¹⁷ Aingo ma Pol ngut säm dangät täkt
ama rhäkne na ama märmärgem nä ngua
rhäkt maräkt. Vasägos dä ngut säm doqor
täkt pä ama abukkina moe qarängätäni i
ngut säm bäm ngät ivakt iva ngänät dräm
i iangärhäkt ama abukkina di nagem ngo
maräkt.

¹⁸ Mamär iva aurha Engeska ma Jisas ma
Krais aa ñämsävätki qali qi gem ngän moe.

Ma Timoti 1

Ama Rhävächtsäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ma Timoti. Ma Timoti di qa nae ma Listra dä aa mam di ama Grikka dap aa nan di ama Judaqi ama qatnanakt päm gi näkt mänsäng naimäk äkt i ama rhoemga na qa di sa rha su qa sävät Ma Mru Ngät Ama Rharesbane. Ma Pol qa mes ka i aa emga na qa mamär nävät ama qatnanakt.

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk bä nani a qa iva ma Timoti qät lu vät ama qatnanaktpämda e ma Efesus dä nani a qa iva ma Timoti qat tualat mamär varhäm ama enge na ama rhodröp kärangättni i ma Pol qa von ga rhäm ngät dä qat nanakt na qa sä ngät.

Ma Pol di qosaqi nani a qa iva ma Timoti qat tair särha ama iraski na ngät ama rhisu bä va qät lu vät ama qatnanaktpämda arhä iar na ama ansäs näkt pa qä rharmeng da ama narhoerta qärrhani i sa mamär vät a rha iva rhat turäkt mamär bä ba ama qatnanaktpämda.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ama Rhonsävät Säväät Ama Ruvek Kärarhani I Rhat Dräm Di Iras Ta Ama Ruvek Na Arhä Rhisu (1:3-11)

Ma Engeska Aa Nämäsävätki Säväät Ma Pol (1:12-17)

Ama Rharimini Sä Ma Pol Aa Rhodröp Bä Bä Ma Timoti (1:18-20)

Ama Rhodröp Säväät Ama Ansäs Dä Angät Narhoerta Diva Rha Rhoqor Mäniekt (2-3)

Ama Rhisu Ama Iraski Na Ngät Bä Va Rhat Tualat Toqor Mäniekt Säväät A Ngät (4)

Ama Rhodröp Säväät Ama Guläñap Maos Maos Mänguröp Ama Qatnanaktpämda (5-6:2)

Arhongni Ama Engirhong Maos Maos (6:3-19)

Ma Pol Aa Dängdängini Na Ngät Aa Nän Sage Ma Timoti (6:20-21)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ma Timoti

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol qarakni i ma Jisas ma Kraisa aa ngangga na ngo nävät ma Ngämuqa aut Mumaiar bä nävät ma Jisas ma Kraisa kärakni iva ut nanakt na qa sä nas in muräkt.

² Dä ngut säm dangät täkt ama enge sagem nge ma Timoti ainge qarak i ngua emga na nge mamär nävät ama qatnanakt. Mamär iva qale ama nämäsävätki dä ama lavuqi näkt ama bulap gem nge nage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk dä ma Jisas ma Kraisa aurha Engeska.

Ama Rhonsävät Säväät Ama Ruvek Säväät Ama Iraski Na Ngät Ama Rhisu

³ Sa ngua nän nge ma ama qrot toqoräkt i nguat tet sae ma Masedonia iva qale nge äkt e ma Efesus ivakt iva ngiat tamän ma ama qrot sävät ama ruvek kärarhani i rhi su na ama rhisu qärangättni i qaku ama engätki na ngät iva qale rhi su ama ruvek täm ngät ⁴ bä va qale rhi venas pät ama rhisu qärangättni i rhi su sävät arha ikkana masirhat arhä ngärhep dä ama sek mavängam sävät a rha. Iangärhäkt ama rhisu rhoqoräkt di sa ngät tärana na ama snängaqa mavängam dap kaku ngät tatnärhä ma Ngämuqa aa lat kärangättni i sa ngät tet nävät ama qatnanakt iva ngät tet mamär.

⁵ Ut tamän ma ama qrot toqoräkt inguna nani a ut iva ama qatnanaktpämda rhat tualat na ama lat kärangättni i sa ngät dän nävät ama engätki na ngät ama qatnanakt dä nävät ama snängaqa ama qumärqumär qa qärangättni i sa rhat dräm i mamär iva rhat tualat na ngät inguna sa arha snäng bät ma Ngämuqa dä qosaqi arha snäng bät arhani ama ruvek. ⁶ Arhani ama ruvek kärarhani i sa rha met daqule iarhongäkt moekt toqoräkt di sa rha met säda ama engirhong ama mäñmäñini nä irhong angärha ron. ⁷ Bä iarhakt ama ruvek di nani a rha masirhat iva rha di ama ruvek kärarhani i rhi su nä ma Ngämuqa aa Muräkt. Sökt di qaku qunäga vät a rha sa agini qärqäni i rhat tamän bät ini dä qosaqi qaku qunäga vät a rha sa agirhong gärgärhongni i sa ama qararäkt na rha bä rhi sameng sävät irhong.

⁸ Sa ut dräm i ma Ngämuqa aa Muräkt di ama mär ngät i qrekt bä qunäga vät a ut mamär sä ngät. ⁹ Mamär iva qunäga vät a ut sä rhom däkt i sa qaku ma Ngämuqa qa mu ama Muräkt bä ba ama räkt ta ama ruvek dap kinak kale ama Muräkt bä bä iarhakt kärarhae i rhit tagärmät nä iangärhäkt ama Muräkt dä bä bä qärrarhani i qaku rhat tet parhäm ngät dä bä bä qärrarhani i qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dä bä bä qärrarhani i rhat tualat na ama vuirhong dä bä bä qärrarhani i qaku ama qumärqumär ta dä bä bä qärrarhani i rhat tamän mava nä ma Ngämuqa dä bä bä qärrarhani i rhi veng arhä mamäkkäna ura arhä nanäkkina dä bä bä qärrarhani i rhi veng arhani ama ruvek. ¹⁰ Bä qosaqi ma Ngämuqa qa mu ama Muräkt bä bä iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama qavatka dä bä ba ama gamoe qärrarhani i rhi qavat sä ne dä bä bä qärrarhani i rhit sangar ama ruvek ivakt iva rha rhän i ama latta va arha rem dä bä bä qärrarhani i ama irasmätta na rha dä bä bä qärrarhani i rhat tu sävät ngärharhäng ba ama muräkt dä qosaqi sävät agung anga lat moe qärangättni i ngät tair särha ama räkt ngät ama rhisu. ¹¹ Iangärhäkt ama rhisu ama räkt ngät di qoki varhäm ama sameng ama mär ngät na ama murhämeska qärangättni i ma Ngämuqa qarakni i ama modämne sävät a qa sa qa von ngo rhäm ngät bä qat nanakt na ngo sä ngät iva ngu sameng na ngät.

Ma Jisas Ma Krai Ka Män Ivakt Iva Qa Rhumaiar Na Ama Ruvek Kärarhani I Rhat Tualat Na Ama Vuirhong

¹² Nguat tes ama mär sage ma Jisas ma Krai aurha Engeska iaqäkt karak i sa qa von ngo rha ama qrot sävät tangät täkt ama lat inguna qat nanakt na ngo sä ngät bä äkt i sa qa muqunän bät a ngo iva nguat tualat bä ba qa. ¹³ Ngätki i mudu di ngua märhamän mava nä ma Ngämuqa dä ngua sangäm na aa ruvek mavängam dä nguat täranas na ama inirqi i ngu slava na aa lat sokt di ma Ngämuqa di qät lavuqi na ngo inguna as kaku nguat nanakt na qa rhoqoräkt i nguat tualat nä iarhongäkt. ¹⁴ Bä nävät aurha Engeska aa niamsävätki ama mor qi sävät a ngo dä nguat nanakt nä ma

Jisas ma Krai bä rhäkt di nävät a qa dä gua snäng bät arhani ama ruvek.

¹⁵ Ama enge qärangättni i ngät tamän i sa ma Jisas ma Krai di qa män sämäni ama ivätki ivakt iva qa rhumaiar ama ruvek nämät arha vuirhong di ama engätki na ngät bä ngät di nak mamär iva ama ruvek tat nanakt na ngät mamär. Bä aingo di ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong di rha mane vät gua qar dap ngua vit i ngua met e na rha sä gua lat ama vu ngät. ¹⁶ Nämä dä ngua vit sä gua lat ama vu ngät toqoräkt sokt di sa ma Jisas ma Krai ka mudävarhäm na ngo mauui i qät lavuqi na ngo ivakt iva ama siqutki na ngo bä bä iarhakt kärarhae iva rhat nanakt na qa bä va rhi rha ama iar ama sok täm ngät. ¹⁷ Mamär iva ama qutdrir dä ama murhämeska vasägos sage iaqäkt karak i ama vitnaqa ama sok täm ga qarak i sa qaku aung gä nalu qa. Qa di sokt ka maräkt ma Ngämuqa qarak i qaku mamär vät a qa iva qa nañäp. Ngätki rhoqoräkt.

¹⁸ Ngua emga ma Timoti, rhangät täkt ama enge na ama rhodröp kärangät i ngut bon nge rhäm ngät dä nguat nanakt na nge sä ngät diva rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge sävät a nge qärangättni i mamär vät a ngät iva ngärhi von nge rha ama qrot ivakt iva ngiat täqäne dä mamär vät gia iar mäni ma Ngämuga qärangättni i ngät toqor ama ulaqi ¹⁹ rhoqoräkt i ngiat sangar ama qatnanakt sävät ama engätki dä ngiat tualat na ama lat kärangättni i sa ngiat dräm i mamär iva ngiat tualat na ngät. Arhani ama ruvek di sa rha slava na arhä qatnanakt inguna qaku rha mualat na ama lat kärangättni i sa rhat dräm i mamär iva rhat tualat na ngät. ²⁰ Ma Himeneus kä nä ma Aleksander di aiomni nävät ama ruvek toqoräkt kärqiomni i sa ngua vodäm iom bä ma Sämgä ivakt iva qunäga vät a iom iva qaku mamär iva ini su ama ruvek na in disu qärangättni i qaku ama räkt ngät i rhoqor qre i ama engätki na ngät nage ma Ngämuqa.

2

Ma Pol Aa Rhodröp Sävät Iomäkt Iva Rhi

Nän Sävät Ama Ruvek Moe

¹ Ama narhoeräm mamär di nani a ngo masirhat iva vasägos dä va ngäni nän mamär sävät ama ruvek moe dap pa qosaqi ngän des ama mär sage ma Ngämuqa nävät a rha. ² Bä mamär iva ngäni nän sävät ama vitnarha rhi nä iarhakt kärarhae i qale rha mät ama mämugunimek ama mor imek iva rha moe rhat turäkt mamär ivakt iva ut tet sa ama iar na ama bulap mamär toqoräkt i sa ut tualat na ama lat kärangätni i ama mär ngät dä ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong dä da arhani ama ruvek arhä saqong. ³ Ama nän doqor täkt di ama mär ngät dä märmär ge ma Ngämuqa aut Mumaiar nävät a ngät ⁴ iaqäkt kärak i nani a qa masirhat iva ama ruvek moe diva rhi rha ama mumaiar näkt pa qunäga vät a rha sa ama engätki ⁵ inguna sokt ama sägäk ma Ngämuqa qa e bä sokt ama sägäk ama ruqa qärakni i qa e mänguräp ma Ngämuqa dä ama ruvek. Iaqäkt di ma Jisas ma Kraiss ⁶ kärak i qa von da aa iar ivakt iva qä rhäksasot ama ruvek moe. Bä iangärhäkt aa lat di sa ngä sameng mamär vät ama rhäkämär na ngät ama rhodäm i nani ma Ngämuqa iva ama ruvek moe va rhi rha ama mumaiar.

⁷ Bä äkt i ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngo iva ngu sameng nä iangärhäkt ama enge dä va ngua rhet sä ngät i aa ngangga na ngo iva ngu su ama Jentailqäna sävät ama qatnanakt dä ama engätki. Qaku ngu iras dap nguat tamän bät ama engätki.

⁸ Bä nani a ngo masirhat iva vät ama ivärhimek moe di mamär iva ama gamoe rhit sek arhä rhäkt bä va rhi nän bä iarhakt diva arha lat di ama qumärqumär ngät dap kaku arha anga uraqi sävät a ne ura rha nagemne i rhat tamängus pät a ne.

⁹ Bä qosaqi ama evop di mamär iva rhat turäkt täm nas mamär dä va rhat donmät toqor ama qatnanakt pämm da ama evop kärarhani i rhat turhämes mamär bä va qale rhat tualat sa arhä qäseng i rhat deng ngät maos maos ura rhat tu ama gol ngä na ama pel dä va qale rhat don mät ama boi qärangätni i masirhat na ama ligär vät a ngät. ¹⁰ Dap kinak mamär iva rhat turhäm mes na ama lat ama mär ngät inguna rhoqoräkt di maräkt bä ba ama evop

kärarhani i rhi qoar i rhit pämm ma Ngämuqa aa rhäng. ¹¹ Mamär iva ama evop diva mänadin bät a rha bä va rhi su na ama sämagaininanas. ¹² Qaku ngut tares pät ama evop arha rhäng iva rhi su ama gamoe ura va rhat turäkt ba ama gamoe iva qale rha va arhä muräkt angärha rem. Dap kinak pa rha diva mänadin dämm da. ¹³ Inguna ma Ngämuqa qa er qa sämm ma Adam näkt sa sä ma Iv ¹⁴ näkt kaku ma Sämma qa iras tämm ma Adam dap ka iras ta ama evopki bä qia mualat na ama vuini. ¹⁵ Sokt di ama evop diva ma Ngämuqa qa rhumaiar ta nävät iomäkt i rhit sa ama rhoes krekt bä vasägos dä rhat sangar sävät ama qatnanakt dä ama lavuqi näkt ama lat kärangätni i ama qumärqumär ngät bä ama mär ngät ama mädräm di ngärhi rhoer nanokt ta.

3

Sävät Ama Narhoerta Qärarhani I Rhat Turäkt Bä Ba Ama Qatnanaktpämda

¹ Rhangät täkt ama enge di ama engätki na ngät kärangät i ngärhi qoar toqortäqya, ngakt bä aung di nani a qa masirhat iva ama narhoerqa na qa bä ba ama qatnanaktpämda mät anga värhäm dä sa nani a qa na anga märini masirhat. ² Bä äkt i iaqäkt ama narhoerqa diva ama mär aa lat mamär bä va qa di sokt aa egutki ama sägäkt bä va qa di qät lu vät aa iar mamär bä va qa di qät turäkt ba nas mamär bä va qa di mamär iva qät ta ama qutdrir nage ama ruvek bä va qa di qä rhar sa ama ruvek sagem mes dä va qat tatnärhäm da bä va qa di mamär vät a qa iva qä su ama ruvek mamär. ³ Bä qosaqi qa diva qaku qä natnakt ama reng ama qrot ngät masirhat bä va qa diva qaku qä natmäranas na ama ulaqi dap kinak pa qa di ama bulapka na qa bä va qaku qä natmäranas na ama inirqi nä qärangätni aa enge bä va qa di qaku aa snängaqa ama mor qa sävät ama ligär.

⁴ Iaqäkt ama narhoerqa di mamär iva qat turäkt dä va qät lu vät iarhakt moe qärarhae i qale rha va aa vätka maräkt bä va qä su aa es ivakt iva vasägos dä va rhat nari nämät ka dä va rhit kutdrir vät a qa. ⁵ Inguna ngakt bä anga ruqa di qaku qat dräm iva qat turäkt ta aa qärhae näva aa vätka mamär

dä ngu lu va qat turäkt tä ma Ngämuqa aa ruvek toqor mäniekt?

⁶ Bä iaqäkt ama narhoerqa diva qarak i qa sräp mäni ama qatnanakt sämäni ma Ngämuqa inguna ngakt bä qaku qa sräp mäni ama qatnanakt dä varis täqäp ka na ama ansänas bä va ma Ngämuqa qä sangäm na qa rhoqor ma Sämgä. ⁷ Bä qosaqi mamär iva qa di ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt di rhat lu aa lat ama mär ngät bä mamär iva rhit kutdrir sävät a qa nävät a ngät dap pa qaku ma Sämgä qä narpus na qa i ngakt bä rhoqoräkt dä va ama ruvek tat tamän mava na qa.

Sävät Ama Ruvek Kärarhani I Rhat Tatnärha Ama Qatnanaktpämda

⁸ Ama ruvek kärarhani i rhat tatnärha ama qatnanaktpämda di qosaqi mamär iva ama mär arha lat mamär bä va qale arhä qoebäñiom ama udiom dä va qale rhi natnakt ama reng ama qrot ngät masirhat dä va qale rhi nairas ba nas sä guavek arhä qärhong nävät ama is kärangätni i qaku ama räkt ngät. ⁹ Dap kinak mamär iva rhat sangar mamär sävät ama rhisu sävät ama qatnanakt kärangätni i sa ma Ngämuqa qa muqunäga sä ngät bä ba ut dap pa sokt tat tualat na ama lat kärangätni i sa rhat dräm i mamär iva rhat tualat na ngät. ¹⁰ Mamär iva ngän datnävämne na rha sa arha lat narhoer bä nga nasot i sa ngän lu i mamär na ngät di mamär iva rhat tatnärha ama qatnanaktpämda.

¹¹ Bä qosaqi arha egutpek ama evop* kärarhani iva rhat tatnärha ama qatnanaktpämda di qosaqi mamär iva ama mär arha lat dä va qale rhat tamän mava na arhani dä va rhat turäkt ba nas mamär dä va arha lat moe diva mamär iva ama narhoerta rhat nanakt na rha sä ngät.

¹² Mamär iva ama ruqa qarakni i qat tatnärha ama qatnanaktpämda di aa egutki ama sägäkt bä mamär iva qat turäkt dä va qät lu vät aa es mamär bä sävät iarhakt moe i qale rha va aa vätkä ¹³ inguna rhoqoräkt i iarhakt kärarhae i rhat tatnärha ama qatnanaktpämda di rhat tualat mamär diva ama ruvek tit kutdrir sävät a rha bä va

qosaqi mamär vät a rha iva ama qraräktä na rha i rhat tamän sävät arhä qatnanakt sämäni ma Jisas ma Kraiss.

Ama Enge Sävät Aut Katnanakt Mäni Ma Ngämuqa Qärangätni I Sa Qa Muqunäga Sä Ngät

¹⁴ Nguat nanakt i qorhäs iva ngua rhet sagem nge sokt di ngut säm dangät täkt ama rhodräp bä ba nge divakt iva ¹⁵ ngakt bä qaku ngua lir ngua met sagem nge dä va ngiat dräm iva ama ruvek tat tualat toqoräkt toqor qre i mamär iva ma Ngämuqa aa qärhae rhat tualat toqoräkt. Iarhakt ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga di rha rhoqor ama suqulap kärqapni i sa rha qutmät säng ma ap i ngät sangar ama engätki.

¹⁶ Sa ut dräm mamär i ama enge sävät aut katnanakt mäni ma Ngämuqa qärangätni i sa qa muqunäga sä ngät di nak ama moräs na ngät mamär bä iangärhäkt ama enge di ngät tamän doqortäqyia,

Qa män i ama ruqa na qa na ama ruqa aa släqyige

dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa muqunäga sä iomäkt i aa lat di ama räkt ngät. Dä ama enselqäna rha lu qa.

Dä sa rha sameng sävät a qa mänguräp ama ruvek pät ama ivärhimek ama rhäqäp nä imek

bä ama ruvek ama rhäqäp na rha vät ama ivätki sa rhat nanakt na qa näkt nasot dä ma Ngämuqa qa rha qa rhävit säda ama usäpki arha ron.

4

Arhani Diva Rha Rhet Daqule Ama Qatnanakt

¹ Nak täkt di ma Ngämuqa aa Qloqaqa qat tamän mamär iva as pät ama rhodäm nasot dä va arhani ama ruvek diva rhat tet daqule arhä qatnanakt bä va rhat tet nasot ama iaus ama iras mät ngät dä va rhat tet nasot ama iaus angät tisu. ² Iangärhäkt ama rhisu di ngät dän nage iarhakt kärarhae i ama iras mät ta qärarhae

* **3:11** arha egutpek ama evop Arhani ama mädrämda di rhat tu arhä snäng i rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, "arha egutpek ama evop" dap arhani di rhat tu arhä snäng i ngät di rhoqortäqyia, "ama latta ama evop."

i arhä snängaqa di sa mava na qa. ³ Iarhakt ama irasmätta di rhi qoar iva ama ruvek kaku rhi natmätlägut dä va qaku ama ruvek ti natmä angätni ama tmäs kärangätni i sa ma Ngämuqa qa säm a ngät iva bä bä iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa bä rhat dräm ama engäkki bä va rhat tes ama mär nävät a ngät dä rhat täs ngät. ⁴ Va ut täs iarhongäkt inguna iarhongäkt moe qarqärhong i ma Ngämuqa qa säm irhong di ama mär irhong bä va qaku guani nävät iarhongäkt diva urhi qyiradeng nä ini grekt i ut täs ini bä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät ini. ⁵ Rhoqoräkt dinguna iarhongäkt di sa ma Ngämuqa aa enge ngä na ama nän ngä qumär irhong.

Ma Jisas Ma Kraiss Aa Latka Qärakni I Ama Mär Qa

⁶ Ngakt bä ngit bon dä rhangät täkt ama rhisu bä bä gia ruavek ama qatnanaktpämda diva ngia rhän i ma Jisas ma Kraiss aa latka ama mär qa qarakni i sa qa su mamär da ama engäkki arha ron gäarakni i qit sa aut katnanakt dä sa qät päs ama mär ngät ama rhisu angärha rhäng. ⁷ Qale ngi natnari ama ruvek arha sek kärangätni iva qaku ngät tatnärha ama ruvek iva rhat tet mamär nasot ma Ngämuqa. Dap kinak pa ngi sumät iva ngit päs ma Ngämuqa aa rhäng. ⁸⁻⁹ Ama enge di nga e qarangätni i ngät tamän doqortäqyia,

näma dä ama ruqa aa släqyige angät muarega di bä ba aa släqyige maräkt bä iomäkt di ama mär äm maqälak
sokt di rhoqoräkt i ama ruqa qä sumät iva qät päs ma Ngämuqa aa rhäng
di iomäkt di ama mär äm masirhat bä ba qa vät aa iar moe
bä va mamär sä qa nävät a äm
däkt dä mugas nasot.

Iangärhäkt ama enge di ama engäkki na ngät bä ama märäm masirhat toqoräkt i ngia rhet parhäm ngät. ¹⁰ Ut tualat masirhat dä rhäktuk pät a ut i urhit päs ma Ngämuqa aa rhäng mamär inguna sa ut nanakt nä ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga sä nas iaqäkt kärak i ama mumaiar na qa

bä ba ama ruvek moe näkt ka di ama mumaiar mamär na qa bä bä iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa.

¹¹ Mamär iva ngia rhamän ma ama qrot bä ba ama qatnanaktpämda nä rhangät täkt ama rhodröp näkt ngi su rha sävät tärhong däkt. ¹² Varis gia qlak na aung bä qä näñäm mäne na nge inguna ama evänga na nge dap kinak pa ngia rhu ama siqutki ba ama qatnanaktpämda nä gia lat dä nä gia enge dä nä gi lavuqi dä nä gi qatnanakt dä nä gia iar ama qumärqumär ngät.

¹³ Mänasäng narhäkt bä sa äkt sävät ama qäväläm gärqomni iva ngua rhän gem nge dä ngiat tet bä ngiat tes ma Ngämuqa aa enge bä ba ama ruvek dä va ngi sämaqrot na rha iva rhat tet mamär nasot a qa dä qosaqi va ngi su rha. ¹⁴ Ama vänbon gärangätni i sa ma Ngämuqa qa von nge rhäm ngät kärangät i aa vämginarha rha märhamän bät a ngät toqoräkt i ama guläñgi na ama narhoerta rha mu arhä rhäkt pät a nge bä ngia rha ngät di qale ngi namu sämät ngät. ¹⁵ Ngi sumät i ngiat tualat parhäm gua enge bä ba nge. Dä va ngit bodäm mes masirhat sävät iangärhäkt moekt ama lat ivakt iva ama ruvek tat lu i ngiat dän i ama mär qa ama latka na nge sä ngät. ¹⁶ Ngit lu vät a nas dä va ngit lu vät gi rhisu mamär. Mamär iva qale nge ma ama qrot toqoräkt sä gia iar dä sä gi rhisu inguna ngakt bä ngiat tualat toqoräkt diva nge ngi nä iarhakt kärarhae i rhat nari nge diva ngäni rha ama mumaiar.

5

Ama Rhodröp Bä Ba Ama Qatnanaktpämda

¹ Qale ngi naqut anga sru qa ama gamoeqa aa saqong na aa lat ama vu ngät dap kinak pa ngia rhuqunäga vät a qa rhoqor qre i ngiat tualat sä gi mamäk. Dä va ngiat tualat sa ama evända ama gamoe rhoqor qre i gia läktpek na rha ² dä va ngiat tualat sa ama sröp ta ama evop toqor qre i ngiat tualat sä gi nanäk dä qosaqi va ngiat tualat sa ama säs ta ama evop toqor qre i gia läktpek na rha sokt na ama lat ama qumärqumär ngät.

³ Ngänit bon dä angän gutdrir sävät ama maqosta ama evop* kärarhani i rhit läk mamär. ⁴ Dap ngakt bä anga maqoski ama evopki di arha anga es ura arha anga vlekpek dä mamär iva iarhakt ti er ta rhualat na ama lat kärangätni i ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong sävät arhä qärhae maräkt. Diva rhat tualat toqoräkt ivakt iva rhat tuvät pät arhä mamäkkäna arha lat mudu bä ba rha bä ama lat toqoräkt di sa märmär ge ma Ngämuqa nävät a ngät. ⁵ Ama maqoski qäraktni i qit läk mamär bä sokt ki qali qi di iaqyäkt di sa qiat nanakt nä ma Ngämuqa sä nas bä vät ama qunäng dä näp bängang di qi nän sage ma Ngämuqa nani ama matnärhäm.

⁶ Dap ama maqoski qäraktni i qit boda arha iar sävät ama lat kärangätni iva nani ama märmärgem di sa qia ñäp pät at kloqqa nak as toqoräkt i qiat däqäm.

⁷ Mamär iva ngia rhuqunäga vät ama maqosta ama evop ti na arhä qärhae nä iangärhäkt ama rhodröp ivakt iva qale aung gä narhäksärhäm da sa arha lat. ⁸ Ngakt bä aung nävät a ngän di qaku qat tatnärha aa qärhae bä qosaqi ama moräm masirhat di ngakt bä qaku qat tatnärhä iarhakt kärarhae i rha namuk nämäni qa mamär di sa iaqäkt di sa qaku qa mualat toqor ama mär qa dä ama engäktki na qa ama qatnanaktpämga bä qa di qa met e na ama ruvek i qaku rhat nanakt sa aa lat kärangätni i ama vu ngät mamär.

⁹ Mamär iva sokt ngi rhodäm sävät ama maqoski iva qi sämäni ama maqos ta ama evop käraktni i qaku anga matnärhäm bä ba qi qärakt i at koeo ngä met e na ama ruvek ama dävauq na rha na ama qoeo dä mudu sokt arha egutka ama sägäk ¹⁰ bä iaqyäkt ama maqoski di qosaqi mamär iva ama ruvek tat dräm a qi mamär nävät arha lat ama mär ngät. Iaqyäkt ama ruqi di sa qia mualat na ama lat ama mär ngät toqoräkt i qia lu vät ama rhoes mamär bä däng i mor ta dä sa qia ar sa arhani ama ruvek dä qit lu vät a rha mamär dä sa qiat tatnärha ama qatnanaktpämda sa ama sämagaininanas dä qiat tatnärhä iarhakt kärarhae i qale rha

mät ama märän dä qiat tualat na ama lat ama mär ngät pasägos.

¹¹ Dap kale ngi narhodäm sävät ama maqos ta ama säs ta ama evop inguna ngakt bä ama snängaqa ama qrot ka qat dän bät a rha iva rha rhätlägut diva rhi qyiradeng nä ma Krais ¹² bä rhoqoräkt dä va rhi rha ma Ngämuqa aa rhäksärhäm inguna qaku rhat sangar mamär sävät ama rharesbane qärangätni i rha mualat na ngät ti nä ma Ngämuqa iva rhat tatnärha ama qatnanaktpämda. ¹³ Näkt kosaqi angättni arha lat di rhat dräm dit tar sa ama qäväläm ama mor äm nävät arha iar i rhat pitmane mavängam i rhat tet näva akni ama vätka bä qosaqi säva akni ama vätka i qaku sokt kale rha mavängam dap kosaqi rhat tamän bä ngärharhäng na arhani ama ruvek i rhat tamän bät ama enge i qaku mamär iva rhat tamän bät a ngät dä varhäm da na arhani arhä qärhong.

¹⁴ Bä äkt i nani a ngo iva ama säs ta ama maqos ta ama evop diva rhat tätlägut bä rhit sa ama rhoes näkt pa rhit lu vät iarhakt moe qärarhae i qale rha va arha vät ivakt iva qale rhi navon ma Sämga rha anga släqyäs iva qa rhamän mava na ut. ¹⁵ Nguat tamän doqor täkt inguna arhani ama säs ta ama maqos ta ama evop di sa rha rhong sävät ma Sämga bä rhit päs aa rhäng.

¹⁶ Ngakt bä anga qatnanakt päm gi anga evopki di guavek nävät at kärhae ama evop di ama maqosta na rha di mamär iva qiat tatnärhäm da ivakt iva qale ama qatnanaktpämda moe näva ama ansäspämgi rhit ta ama märänga i rhat tatnärha ama maqosta ama evop moe dap pakt iva rha diva sokt tat tatnärha ama maqosta ama evop kärarhani i rhit läk mamär nani ama matnärhäm.

Ama Rhodröp Bä Ba Ama Qatnanaktpämda Arhä Narhoerta

¹⁷ Ama narhoerta qärarhani i rhat turäkt mamär di sa mamär iva ama qutdrir sävät a rha masirhat dap mamär iva ama qutdrir masirhat mamär sävät iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama lat ama qrot ngät i rhi sameng dä rhi su ama ruvek

* **5:3** ama maqosta ama evop Rhärhae rhäkt ama maqosta ama evop di ama evop kärarhani i sa arha egutpek ama gamoe rha ñäp.

¹⁸ inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Qale ngi naqop mät ama bulmakao aa vängi ivakt iva qale qat täs toqoräkt i qä naengmät na ama egat angät gavam.” Dä qosaqi ngät tamän doqortäqyia, “Ama latka diva qoki rhi sek mä qa vät aa lat.”

¹⁹ Qale ngi namat maengäkt sa anga enge sävät anga narhoerqa rhoqoräkt i akni qä goar i qa mualat na ama vu ngät ama lat dap kinak mamär iva ngia rhat maengäkt sa ama enge di rhoqoräkt i ama udiom ura ama dävaung na rha rhi sameng i qa mualat toqoräkt. ²⁰ Ngakt bä akni ama narhoerqa di qoki as kat tualat na ama vuirhong dä va ngia rhamän maräkt sävät a qa sa aa vuirhong mänguräp ama ruvek moe ivakt iva iarhakt ama ruvek moe diva rhit len.

²¹ Dä ma Ngämuqa qä nä ma Jisas ma Kraiss näkt ama enselqäna ama qumärqumär ta arhä saqong dä nguät tugem nge ma ama qrot iva ngiat tet nasot tangät täkt ama rhodräp bä va qale märmor na nge sävät guage dap kinak pa ngiat mair mänguräp bä va ngiat tatnävämne mamär sävät iarhongäkt moe.

²² Qale värvär nge iva ngia rhu ngia rhäkt pät sävetka iva ngi vodäm ga säp ma Ngämuqa aa lat.

Rhoqoräkt i arhani ama ruvek tat tualat na ama vuirhong di mamär iva qale ngi na rha. Dap kinak pasägos diva qale nge i ama qumärqumärqa na nge.

²³ Qale sokt ngit näkt ama rigi dap kosaqi ngit näkt ama gainigaini nävät ama wain ivakt iva ngät tatnärhä gi sarimngi dä sävät ama räm gärangätni i ngät dän bät a nge.

²⁴ Arhani ama ruvek arha vuirhong di qali lirhong da eraqi bä mänaris iva rhi rha ama rhäksärhäm bät irhong angät tpäs. Dap arhani ama ruvek di nak as nasot dä va qunäga sa arha vuirhong. ²⁵ Bä qosaqi ama ruvek arha lat ama mär ngät di qale ngät da eraqi bä qäqi arha lat ama mär ngät kärangätni i rhäkt di qaku aung gä nalu ngät di nasot diva ngä rhän säda eraqi.

6

¹ Ama ruvek kärarhani i ama latta va arhani ama ruvek arha rem di mamär iva rhit bon da arhä qutdrir sävät arha morta

ivakt iva qaku aung gä namärhamän bät anga enge anga vu ngät sävät ma Ngämuqa aa ngärhipki dä sävät ama sameng ama mär ngät. ² Ama latta qärarhani i qale rha va ama qatnanaktpämda arha rem di qoki mamär iva rhit kutdrir vät a rha. Bä mamär iva rhat tualat mamär va arha rem inguna arha morta qärarhani i rhit ta ama matnärhäm nävät arha lat di ama qatnanaktpämda na rha qärarhani i ma Kraiss aa snäng bät a rha.

Ama Iraski Na Ngät Ama Rhisu Dä Ama Engätki Na Ngät Ama Mämägän

Mamär iva ngi su ama ruvek dä va ngiat tamän särhäm da ma ama qrot iva rha tet nasot iangärhäkt ama rhodräp. ³ Ngakt bä aung di qä su ama ruvek ta anga rhisu qärangätni i ngät maos di iangärhäkt aa rhisu di ngät tusar sämät aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa rhisu qärangätni i ama engätki na ngät kärangät i ngärhi rhoer nanokt ut sämäni ama lat kärangätni i ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong. ⁴ Iarhakt ama ruvek kärarhani i arhä rhisu maos toqoräkt di sa rhäqäp ta na ama ansänas dä qaku rhat dräm guani. Bä nani a rha iva rhat täqäne sa ama ruvek iva rha nagemne i rhir qur ne na ama engirhong maos maos. Iangärhäkt ama lat diva ngä rhäranas na ama ruvek iva ama vu da arha ron sävät arhani arhä qärhong dä va rhat tair mät ne sa ama engirhong dä va rhat tamän mava na ne dä va ama vu arhä snängaqa mavängam sävät a ne. ⁵ Bä vasägos dä va qale ama uraqi e mänguräp iarhakt ama ruvek kärarhae i sa mava na arhä snängaqa mamär dä qaku qale ama engätki e gem da.

Bä iarhakt ama ruvek di rhat tu arhä snäng i ngakt bä rhat tet nasot ma Ngämuqa diva rha rhän i ama qärhong bät a rha. ⁶ Sokt di iomäkt i sa qale ama ruvek dä ma Ngämuqa aa iar ama qumärqumär ngät angärha ron diva ngät tatnärhäm da grekt bä märmar gem da inguna sa mamär sä rha vät arhä snängaqa nävät arhä qärhong ⁷ inguna qaku ut män sä guani sarhe

sämäni ama ivätki dä sa* qaku mamär vät a ut iva ut narha guani narhe nämäni qi. ⁸ Sokt di ngäkt bä aiut di aurha tmäs iva ut täs ngät dä aut boi iva ut don mät ngät di sa rhoqoräkt di mamär sä ut pät aut snängaqa. ⁹ Dap iarhakt kärarhae i nani a rha masirhat iva ama qarhong bät a rha di rhat dräm dat don sämät ama siqutsiqut nage ma Sämgä bä qät kop pät a rha mamär bä qat täqäne sä rha iva nani a rha iva rhat tualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät mamär qarangätni i rhit ta ama ruanini vät angät tpäs. Bä iangärhäkt arha lat ngärhi rharpus na rha bä mavamava na rha mamär. ¹⁰ Ama snängaqa masirhat sävät ama ligär di ama rharebäm na qa sa ama lat ama vu ngät maos maos masirhat. Bä nävät tak täkt ama snängaqa ama qrot ka nani ama ligär bä rhäkt di arhani di sa rha mungsäs sa arhä qatnanakt bä sa rha von nas ta ama märän masirhat.

Ma Pol Qä Qoar Nä Ma Timoti Iva Qat Mair Ma Ama Qrot Pät Aa Iar Mät Ama Ulaqi

¹¹ Dap ainge ma Timoti ma Ngämuqa aa latka, diva qale ngi namualat nä iangärhäkt ama lat ama vu ngät. Mamär iva ngiat mair ma ama qrot sa ama räkt ngät ama lat da ama iar ama qumärqumär ngät angärha ron gärangätni i nani ma Ngämuqa na ngät. Dä va ngiat sangar ama qatnanakt sämäni ma Ngämuqa ma ama qrot dä va gi snäng bät arhani ama ruvek masirhat. Dä qosaqi va qale nge ma ama qrot da ama märän angärha ron bä va ngiat tualat toqor ama bulap ka ama ruqa. ¹² Mamär iva ngi e ivakt iva ngiat sangar sävät ama qatnanakt mamär doqor ama ulaqimärhaarhäkt da ama ulaqi arha ron. Näkt pa ngi rha ama iar ama sok täm ngät kärangätni i ma Ngämuqa qa mes nge ivakt iva ngi rha ngät toqoräkt i sa ngia vodäm mes bä ba qa da ama rhäqäp na rha ama ruvek arhä saqong ¹³ bä dä ma Ngämuqa aa saqong gäarakni i qät bon dä iarhongäkt moe rha ama iar dä dä ma Jisas ma Kraisa aa saqong gäarakni i qa sameng mamär na

* **6:7** sa Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. 'ngätki mamär iva'

ama engätki bä bä ma Pontius Pailat. ¹⁴ Dä nguät tamän särhäm nge ma ama qrot iva ngiat tet mamär varhäm ma Kraisa aa rhodräp moe dä va ngiat sangar sävät a ngät ivakt iva qaku mamär vät aung iva qä namärhamän mava na ngät bä dängdäng iva aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa ka rhän.

¹⁵ Ma Ngämuqa diva qa evär dä ma Jisas pät ama rhäkmmär ngät ama rhodäm iaqäkt ma Ngämuqa qaräki ama murhämeska vät a qa
bä sokt ka di ama muräkt angät tarebäm na qa
bä qa di ama vitnaqa bä ba ama vitnarha
dä ma Engeska bä ba ama engesta na qa.

¹⁶ Bä sokt ma Ngämuqa maräkt di qat däqäm basägos
näkt kale qa da ama neraqa ama qrot ka aa ron
bä qaku mamär vät aung iva qä namet sa glaqot na qa.
Bä sa qaku aung ga lu qa bä qop kaku mamär vät aung iva qä nalu qa.
Mamär iva ama qutdrir dä ama sok täm ngät ama qrot sagem ga. Ngätki rhoqoräkt.

¹⁷ Mamär iva ngia rhamän ma ama qrot särha ama qarhongbärharha vät tangät täkt ama rhodäm iva qale rhat tair na nas dä va qale rhat nanakt na ama mämägän gärangätni i mamär iva lir qäbäs na ngät dap kinak mamär iva rhat nanakt nä ma Ngämuqa qaräki i qät bon ut kop äkt tä iarhongäkt moe iva märmar gem ut nävät irhong. ¹⁸ Ngia rhamän särhäm da iva rhat tualat na ama mär ngät ama lat ivakt iva mämägän sä rha na ama lat ama mär ngät bä va ama qarhap ta iva rhit bon nagem mes nävät arhä mämägän. ¹⁹ Bä nävät iangärhäkt arha lat ama mär ngät dä sa rhat turhämne na arhä mämägän gärangätni iva bä ba rha na ngät mugas ivakt iva rha

rhäqäne dä mamär i rhi sangar ama iar qärangätni i ama iar maengätki.

²⁰ Timoti, ngit lu vät iarhongäkt mamär qärqärhong i sa ma Ngämuqa qa von nge rhäm irhong näkt kat nanakt na nge sä irhong. Ngit lu nämät ama rhisu qärangätni i nak kop ama enge mavängam dä nämät ama enge qärangätni i arhani di rhi qoar i ngät di ama mädräm ama mär ngät kärangät i ngät tair särhä ma Ngämuqa aa enge ²¹inguna arhani ama ruvek kärarhani i rhat tet nasot iangärhäkt ama rhisu di sa rha mungsäs sa arhä qatnanakt.

Mamär iva qale ma Ngämuqa aa ñämsävätki gem nge.

Ma Timoti 2

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa sām bā rhakt täkt ama abuk. Bā qa sām bām gi sage ma Timoti.

Ma Pol qa sām bā rhakt täkt aa unbem na qi aa abuk sage ma Timoti di nani a qa iva ma Timoti qa rhet sagem ga inguna in moe in dualat sa ama sameng ama mär ngät toqor qre anga ngärhoemga qā na aa mamāk dā nguna ama qatnanak-tpämda moe qārarhani i qale rha vāt ama ngärhäkka ma Esia di rha met daqule ma Pol. Qosaqi ma Pol qa sām inguna qänäskānes ka masirhat sa ama qatnanak-tpämda arha iar nāmāt ama vārhap tage rhage inguna sa rha mon sāda ama märān angārha ron doqoräkt i qale rha va ama Romgāna arha tpäskinaqa ma Nero aa rem. Bā äkt i ma Pol qa sām sävāt ama Efe-suskāna maräkt nävāt ma Timoti. Dā qa sāmaqrot nä ma Timoti iva qät lu vāt ama sameng ama mär ngät mamär dā va qale qa mamär da angārha ron näkt pa vasāgos dā va qā sameng na ngät bā vasāgos diva qoki qät täkmu na nas iva qāqi qat don sāda ama märān angārha ron nävāt a ngät.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunāga Narhoer (1:1-4)

Ma Pol Aa Qänäskānes Sävāt Ma Timoti (1:5-14)

Ama Qävälap Maos Maos Kärqapni I Ma Pol Qat Tet Da Ap Angārha Ron (1:15-18)

Angätni Ama Rhodrāp Sage Ma Timoti (2)

Ama Rhonsävāt Sävāt Ama Dängdängini Na Ngät Ama Qunäng (3)

Ma Pol Aa Engirhong Sage Ma Timoti Rhoqoräkt I Qorhäs Iva Ma Pol Qā Nāp (4:1-8)

Ama Nān Ama Dängdängini Na Ngät Näkt Sävāt Ama Enge Na Ama Märmärgem (4:9-22)

Ma Pol Qa Sām Ama Märmärgem Sage Ma Timoti

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ma Jisas ma Krais aa ngangga nävāt ma Ngāmuqa aa snāngaqa ivakt iva ngu sameng sävāt ama iar ama sok tām ngät

kārangätni i sa ma Ngāmuqa qa mumānaris na ngät nävāt ma Jisas ma Krais.

² Dā ngut sām dangät täkt ama enge sagem nge ngua emga ma Timoti ainge qarak i gua snāng bāt a nge. Mamär iva ama lavuqi dā ama nāmsävätki dā ama bulap kale ngät gem nge nage ma Ngāmuqa ama Ngätmamāk dā ma Jisas ma Krais aurha Engeska.

Mamär Iva Ngiat Tualat Mamär Na Ama Lat Kārangätni I Ma Ngāmuqa Qat Nanakt Na Nge Sä Ngät

³ Nguat tualat nä ma Ngāmuqa aa lat mamär toqor mudu gu mamäkkāna i rhat drām dat tualat toqoräkt dā sa nguat tualat na ama lat kārangätni i nguat drām i nani a qa iva nguat tualat na ngät. Dā nguat tes ama mär sagem ga vasāgos toqoräkt i nguat tu gu snāng sävāt a nge vāt gua nān. ⁴ Bā nga rhoqoräkt i nguat tu gu snāng sävāt gi qoep toqoräkt i ngua met daqule nge dā sa nani a ngo masirhat iva ngu lu nge ivakt iva rhäqāp ngo na ama märmärgem. ⁵ Saqi as ngua mu gu snāng sävāt gi qatnanakt ama engäktki na ngät. Iangärhäkt ama qatnanakt di ngät toqorne na ama qatnanakt kārangätni i mudu qale ngät ge gi vao ma Lois dā ge gi nanāk ma Yunis bā rhäkt di nguat nanakt i qale ngät gem nge. ⁶ Bā äkt i nävāt iangärhäkt gi qatnanakt dā ngut puk pāt a nge iva vasāgos dā va ngiat tāranas bā ngiat tualat masirhat nä ma Ngāmuqa aa vānbōn gārangätni i qa von nge rhām ngät mudu rhoqoräkt i ngua mu ngua rhäkt pāt a nge ⁷ inguna sa qaku ma Ngāmuqa qa mualat sä ut iva urhit len dap kinak ka von ut ta ama qrot dā ama lavuqi dā qa mualat sä ut iva ut turäkt ba nas mamär.

⁸ Bā äkt i mamär iva qale aqlus pāt a nge iva ngiat tualat bā bā ma Engeska i ngi sameng bā qosaqi va qale aqlus pāt a nge iva ngiat mair bā ba ngo rhoqoräkt i qale ngo va ama tpäskiarharhäng inguna nävāt ma Engeska. Dap kinak mamär iva ma Ngāmuqa qā sāmaqrot na un doqoräkt i ngi na ngo unit ta ama märān inguna nävāt ama sameng ama mär ngät. ⁹ Ma Ngāmuqa qa mumaiar ut dā qa mes ut ivakt iva ama qumärqumārta na ut dinguna qaku nävāt ama lat kārangätni i ut mualat na

ngät dap kinak ama rharimini qärqäni i qa mes ut di varhäm aa snängaqa dä aa ñämsävätki qärangätni i qa von ut täm ngät mudu imäk äkt pät ama rharimini nävät ma Jisas ma Kraiss. ¹⁰ Bä rhäkt di sa iaqyäkt ama ñämsävätki qia mu at släqyige rhoqoräkt i ma Jisas ma Kraiss aut Mumaiar qa män gäarakni i nävät ama sameng ama mär ngät dä sa qa män näva ama tñäpki at täväs i qa rhäksot na qi dä qosaqi qa muqunäga sa ama iar ama sok täm ngät.

¹¹ Ma Ngämuqa di sa qa muqunän bät a ngo iva ama ngangga na ngo ivakt iva ngu sameng dä va ngu su ama ruvek na ama sameng ama mär ngät ¹² bä äkt i nguat tualat nä iangärhäkt ama lat dä sa ngut ta ama märän. Sokt di qaku aqlus pät a ngo inguna nguat dräm iaqäkt karak i sa nguat nanakt na qa. Bä nguat nanakt ma ama qrot i qa di mamär vät a qa iva qät lu vät ianiäkt mamär qärqäni i sa ngua von ga rhäm ini dä nguat nanakt na qa sä ini* bä dängdäng bät iaqäkt ama qunäga ama dängdängini na qa. ¹³ Mamär iva ngi su ama ruvek ta ama rhisu varhäm ama iska qarakni i sa ngua su nge rhäm ga nävät ama qatnanakt dä ama lavuqi qärangätni i ma Jisas ma Kraiss kät bon ut täm ngät. ¹⁴ Bä nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qarakni i qale qa väm ut aa matnärhäm dä sa mamär iva ngit lu vät ama engätki mamär qarakni i sa ma Ngämuqa qa von nge rhäm gi.

¹⁵ Sa ngiat dräm i qorhäs iva ama qatnanaktpämda moe qärrarhani i qale rha vät ama ngärhäktka ma Esia di rha met daqule ngo bä qosaqi ma Figelus kä nä ma Hermogenes di in met daqule ngo.

¹⁶ Mamär iva ma Engeska qär qur ma Onesiforus kä na aa qärhae va aa vätka rha aa lavuqi inguna ma Onesiforus kat dräm gät täk pä gua rhäng bit bä qaku aqlus pät a qa vät ngua väs toqoräkt i sa rha mu ngo va ama tpäskiarharhäng. ¹⁷ Dap kinak toqoräkt i qa män mät ama värhäm ama mor äm ma Rom dä qa ñäm ma ama qrot nani a ngo bä qa män bät a ngo. ¹⁸ Mamär iva ma

Engeska qä von ga rha aa lavuqi vät iaqäkt ama dängdängini na qa ama qunäga rhoqoräkt iva qa rhatnävämne na ama ruvek. Sa ngänät dräm mamär na ama lat ama mär ngät masirhat kärangätni i qa mualat na ngät ba ngo e ma Efesus.

2

Ma Jisas Ma Kraiss Aa Ulaqimärhaarhäkt Kärakni I Ama Mär Aa Lat

¹ Ngua emga ma Timoti, mamär iva ma Ngämuqa qä sämaqrot na nge nävät ma Jisas ma Kraiss aa ñämsävätki. ² Bä agirhong gärgärhongni i sa ngia nari irhong nämät ngo qärqärhong i sa ngua märhamän bät irhong da ama rhäqäp na rha ama ruvek arhä saqong dä va ngi von dä iarhongäkt bä ba ama gamoe qärrarhani i ngiat nanakt na rha sa arha lat kärarhae i mamär vät a rha iva qosaqi rhi su arhani rhäm irhong.

³ Mamär iva ngi rha ama märän inguna nävät ma Jisas ma Kraiss toqor ama ulaqimärhaarhäkt karakni i ama mär aa lat ⁴ inguna ama ulaqimärhaarhäkt karakni i qat tualat ma ama qrot ivakt iva mär ge aa narhoerqa nävät a qa di saqi as kaku qä natmualat na ama lat kärangätni i qaku ama ulaqimärhaarhäkt aa lat. ⁵ Bä qosaqi ama ruqa qarakni i sa qa mon sämäni ama serhäm bä serhäm ga di qaku qä narha anga rhitsek krekt bä qaku qät päs ama serhäm angät muräkt angärha rhäng. ⁶ Näkt ama latka qarakni i qat tualat ma ama qrot i qät kutnanokt ama tmäs di qoki mamär iva qa er qat täs nävät iangärhäkt ama tmäs. ⁷ Mamär iva ngiat tu gi snäng sävät tärhong däkt kärqärhong i nguat tamän särhäm nge nä irhong dä ma Engeska va qa rhualat sä nge iva qunäga vät a nge sävät iarhongäkt moekt.

⁸ Bä va vasägos dä va ngiat tu gi snäng sävät ma Jisas ma Kraiss karakni i qa nämäni ma Devit aa enevaqi qarak i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki i qoki rhoqor varhäm ama sameng ama mär ngät sävät a qa qärangätni i ngu sameng na ngät. ⁹ Iangärhäkt ama sameng ama mär ngät di qärangät i ngut ta ama märän

* **1:12** ianiäkt mamär qärqäni i sa ngua von ga rhäm ini dä nguat nanakt na qa sä ini Ura 'ianiäkt mamär qärqäni i sa qa von ngo rhäm ini dä qat nanakt na ngo sä ini' Rhangät täkt ama enge di qaku qunäga mamär na ama Grikkäna arha enge.

nävät a ngät dä sa rha väsärhäm ngo va ama tpäskiarharhäng bät angät tpäs toqor ama ruqa qarakni i qät tagärmät na ama muräkt. Sokt di qaku mamär vät aung iva qä väsärhä ma Ngämuqa aa enge. ¹⁰ Bä äkt i ngua mon sädä iarhongäkt moe angärha ron ivakt iva sä iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da iva rha diva qosaqi rhi rha ama mumaiar inguna nävät ma Jisas ma Krai. Iarhakt diva rha rhet sädä ma Ngämuqa aa murhämeska ama sok täm ga aa ron. ¹¹ Rhangät täkt ama enge di ama engätki na ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

Ngakt bä sa ut ñäp ut na qa dä sa va qosaqi ut däqäm ut na qa.

¹² Ngakt bä ut mair ma ama qrot da ama märän angärha ron doqor qa dä va qosaqi ut turäkt ut na qa

bä ngakt bä urhit täqyas na qa diva qosaqi qät täqyas na ut.

¹³ Näma dä ma Jisas di qaku mamär iva qat nanakt na ut sa angätni aurha lat sokt di qoki mamär vät a ut iva ut nanakt na qa sa aa lat moe

inguna qa di qaku mamär vät a qa iva qä narhäqyas na nas i qa di qa rhoqor mäniekt.

Ama Latka Qarakni I Märmär Ge Ma Ngämuqa Nävät Aa Lat

¹⁴ Mamär iva ngi vuk pät iarhakt ama gamoe ma ama qrot dä ma Ngämuqa aa saqong gärrarhae i sa ngia armeng däm da iva rhi su ama ruvek iva qale rhat tair mät ne sa ama enge inguna iangärhäkt ama lat di sa qaku ngät tatnärha ama ruvek bä ngärhi slava nä iarhakt kärarhae i rhat nari rha. ¹⁵ Mamär iva ngi vodäm mes mamär bä bä ma Ngämuqa iva ama latka na nge qarakni i ama mär aa lat dä ma Ngämuqa aa saqong. Dä va ngit täväktsäs maräkt sävät ma Ngämuqa aa enge na ama engätki ivakt iva qaku aqlus pät a nge.

¹⁶ Mamär iva ngit lu nämät ama rhisu qärangätni i nak kop ama enge mavängam inguna iangärhäkt ama rhisu diva ngärhi artäm sa ama ruvek sa gläius nä ma Ngämuqa ¹⁷ bä ama rhisu rhoqoräkt diva vräs däm ngät toqor ama biaski ama mor

qi qarakni i qiat täs bä qiat täs ama släqyige. Näkt aiomni nävät iarhakt ama ruvek kärqiomni i in disu di ngät toqoräkt di ma Himeneus kä nä ma Filetus. ¹⁸ Iaiomäkt di sa in met daqule ama engätki bä ini slava na arhani arhä qatnanakt i ini qoar i sa ma Ngämuqa qa märanas na ama ruvek nämät ama tñäpki.

¹⁹ Sokt di ma Ngämuqa di sa qa at aa ruvek mamär iva rha rhoqor ama qrot ap ama suqulap kärqapni i sa rha qutmät säng ma ap i rhat sangar ama engätki. Näkt pät iaväkt ama suqulap di sa rha säm dä rhangät täkt ama enge rhoqortäqyia, “Ma Engeska di sa qat dräm ama ruvek kärarhani i aa ruvek na rha.” Näkt kosaqi rha säm doqortäqyia, “Mamär iva ama ruvek kärarhani i rhit päs ma Engeska ma Ngämuqa aa rhäng gärrarhae i rhat tes aa ngärhipki diva rha rhet daqule ama lat ama vu ngät.”

²⁰ Va ama vätka ama mor qa di qaku sokt kale ama diskäna qärangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol dä na ama silva dap angätni nga e di sa rha mualat na ngät na ama ngämung dä na ama bänbänği bä angätni nävät iangärhäkt ama diskäna moekt di sa rha muqunän bät a ngät iva bä ba ama moräs na ngät ama lat dap angätni di ngät bä ba ama lat mavängam.

²¹ Bä äkt i aung gärrakni i qä qumär nas nämät iarhongäkt kärqärhong i qaku ama mär irhong bät aa iar dä sa va qa rhoqor ama dis kärakni i sa rha muqunän bät a qa iva bä ba ama moräs na ngät ama lat. Bä qa diva ama vätka aa mamäk kä arñis na qa bä ba nas i ama qumärqumär qa dä va iaqäkt ama ruqa di mamär vät a qa iva qa rhualat na ama mär ngät ama lat moe nä iaqäkt ama dis.

²² Mamär iva ngi arñis na nas nämät ama lat ama vu ngät kärangätni i ama rhäqap na rha ama evända rhat dräm dat tualat na ngät bä va rhäktuk pät a nge nani ama lat ama räkt ngät dä ama qatnanakt dä ama lavuqi dä ama bulap ngi nä iarhakt kärarhae i rhi nagukt sage ma Engeska nävät ama qumärqumär qa ama snängaqa.

²³ Dä va ngi arñis na nas sa gläius nämät ama enge qärangätni i ngät toqor ama däädända arha enge dä ama enge mavängam

inguna ngiat dräm i iangärhäkt ama enge di ngät täranas na ama ulaqi. ²⁴ Ma Engeska aa latka di qaku mamär iva qä natmäranas na ama ulaqi dap kinak ka diva aa lat ama mär ngät sa ama ruvek moe. Bä qosaqi mamär iva qä su ama ruvek mamär dä va qale qa sa ama bulap sävät arhani arha lat ama vu ngät.

²⁵ Bä mamär iva qat turäkt tä iarhakt kärarhae i rhat tair särha aa lat na ama sämagaininas ivakt iva ma Ngämuqa qat tudävarhäm na rha iva rhi näpgoer na nas bä va qunäga vät a rha sa ama engätki ²⁶ bä va rhi ang nämät ma Sämgä aa rhäkt kärakni i qa sangar a rha bä qat täqäne sa rha iva rhit päs aa rhäng.

3

Ama Ruvek Diva Rha Rhoqor Täkt Pät Ama Dängdängini Na Ngät Ama Qunäng

¹ Mamär iva ngiat dräm i vät ama dängdängini na ngät ama qunäng diva ama märän masirhat nage ama vu rha ama ruvek ngä rhäranas pät a ngän ² inguna ama ruvek diva sokt ta tu arhä snäng sävät a nas dä va nani a rha masirhat na ama ligär. Dä va rhat tair na nas dä va rhat nañäm mane na arhani dä va rhi slava na arhani dä va qaku rhat nari nämät arhä mamäkkäna. Dä va qaku rhi natmes ama mär sage arhani ama ruvek ura ma Ngämuqa nävät arha lat ama mär ngät sävät a rha. Dä va qaku rhit kutdrir sage iarhongäkt kärqärhong i ama mär irhong dä ama qumärqumär irhong. ³ Dä va qaku nani a rha iva rhat tatnärha arhani ama ruvek dä va qaku rhi natkyiradeng na arhani arha lat. Dä va rhat tamän mava na arhani dä va qaku mamär vät a rha iva rhat turäkt ba nas. Dä va rhi sangäm na arhani ama ruvek mamär dä va qaku nani a rha mamär na ama lat ama mär ngät. ⁴ Dä va iarhakt di qaku mamär vät arhani iva rhat nanakt na rha dä va rhit lir tat tualat na ama lat ama vu ngät dap kaku rha tu arhä snäng bät a ngät narhoer i maräkt toqoräkt ura qaku. Dä va rhäqäp ta na ama ansänas dä va arhä snäng bät ama mämägän dap kaku rhä ma Ngämuqa. ⁵ Bä va rhi goar i rhit päs ma Ngämuqa aa rhäng sokt diva qaku nani a rha na aa qrot iva ngät tualat pät arha

iar. Mamär iva qale qale nge ngi na ama ruvek toqoräkt.

⁶ Arhani nävät a rha di rhat don säva ama ruvek ama sägärhae arha vät bä rhat täqäne sa ama evop na ama irasirhong ivakt iva rhat turäkt täm da qärarhani i qaku arhä qatnanakt ama qrot ngät dä ama vuirhong ngä qop pät a rha bä iomäkt i sa nani a rha na ama vuirhong di äm ngärhi rhoer nanokt ta. ⁷ Vasägos dä ama evop toqoräkt di rhat nari ama enge nämät ama vu rha ama gamoe sokt di qaku mamär iva rhi rha ama engätki. ⁸ Rhärha rhäkt ama gamoe di rha rhoqor ma Janes kä nä ma Jambres kärqiomni i mudu ma Moses aa iqiom na iom inguna ama engätki arha ikkäna na rha. Bä rha di sa mava na arhä snängaqa bä qaku rhat nanakt nä ma Kraisa maengätki ⁹ sokt diva qaku qale qale dä va ama ruvek moe rhi lu mamär i iangärhäkt arhä mädräm di ngäkt kre ama dädända arhä mädräm doqor ama ruvek i sa qunäga vät a rha sä ma Janes kä nä ma Jambres.

Ma Ngämuqa Aa Enge Moe Qärangättni I Sa Rha Säma Ngät Di Sa Qa Rhäk Ngät Säva Iarhakt Ama Ruvek Arhä Snängaqa

¹⁰ Sokt di ainge ma Timoti, di sa nge rhoqor ngo sä gu rhisu dä sä gua lat dä sa ama rharimini qarqäni i nguat tualat toqoräkt dä sä gu qatnanakt dä sä gu bulap dä sä gu lavuqi dä sävät gu mämairäs i sa nguat mair ma ama qrot da ama märän angärha ron ¹¹ dä rhoqoräkt i sa ama ruvek ta sangäm na ngo mavängam dä ama märän ngä män bät a ngo e va ama värham ama mor am ma Antiok dä ma Aikoniam dä e mät ama värhäm ama gaini na äm ma Listra. Iangärhäkt ama märän di sa ngä män bät a ngo sokt di ma Engeska qa mu-maiar ngo nämät ngät moekt. ¹² Ngätki i ama ruvek moe qärarhani i nani a rha iva qale rha da ama iar angärha ron i ma Jisas ma Kraisa diva arhani ama ruvek ti sangäm na rha mavängam ¹³ dap pa ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vu ngät ama lat ti nä iarhakt kärarhae i rhi iras ta arhani diva rhat tualat toqoräkt masirhat bä va masirhat mamär. Bä rhoqoräkt i rhi iras ta arhani di qosaqi rhi iras täm mes.

¹⁴ Dap ainge di vasägos dä va ngit päsa ama rhodräp angärha rhäng gärangätini i sa ut bon nge rhäm ngät bä ngiat nanakt na ngät inguna sa qunäga vät a nge mamär sä iarhakt kärarhae i sa rha su nge. ¹⁵ Bä sa ngiat dräm a nas mamär mänasäng naimäk äkt i ama rhoemga na nge dä ngiat dräm ama enge ama qumärqumär ngät kärangätini i sa rha säm a ngät kärangät i ngä muqunäga vät a nge sävät ama muma-iar nävät ama qatnanakt sämäni ma Jisas ma Kraiss. ¹⁶ Ma Ngämuqa aa enge moe qärangätini i sa rha säm a ngät pa ama abukkina di sa qa rhäk ngät sävä iarhakt ama ruvek arhä snängaqa bä ama enge vä iangärhäkt ama abukkina di ama mär ngät iva ngärhi su ut dä ngät tusarsäs päta a ut sa ama lat kärangätini i qaku ama räkt ngät dä ngät turäkt täm ut iva sävät ama lat ama mär ngät dä ngärhit todräp ut iva ut tet toqoräkt dä ma Ngämuqa aa iar angärha ron ¹⁷ ivakt iva ma Ngämuqa aa latta diva qale rha na ama rhäkmunanaska bä va mamär vät a rha iva rhat tualat na ama lat moe ama mär ngät.

4

Mamär Iva Ngisameng Nä Ma Ngämuqa Aa Enge Ma Ama Qrot

¹ Ma Jisas ma Kraiss diva qa rhän bä va qa rhatnävämmne na ama ruvek kärarhani i rhat däqäm bä qosaqi iarhakt kärarhae i ama näp ta bä nasot dä va qat turäkt ba ama ruvek pa aa Muräktpäm. Bä äkt i nguatsamän särhäm nge ma ama qrot dä ma Kraiss kä nä ma Ngämuqa in saqong doqortäqyia, ² mamär iva ngiat mair ma ama qrot bä va ngisameng nä ma Ngämuqa aa enge vasägos bä ba ama ruvek toqoräkt i nani a rha iva rhi nari nämät nge bä qop toqoräkt i qaku nani a rha iva rhi nari nämät nge ivakt iva iangärhäkt ama enge ngärhit täksärhäm da dä va ngät turäkt täm da dä va ngärhi sämaqrot na rha. Näkt kosaqi va ngi su rha mamär sa ama bulap pasägos. ³ Nguatsamän doqoräkt dinguna ama qäväläm iva äm ngä rhän iva ama ruvek diva qaku rhat nari ama qatnanakt-pämda arhä rhisu qärangätini i maräkt na ngät dap kinak pa rhit näm nani ama ruvek kärarhani iva nämmär gem da nävät arhä

rhisu bä ba rha qärangätini i ngärhit täkmamär ta arhä snängaqa maräkt. ⁴ Bä va qaku nani a rha iva rhat nari ama engäktki dap kinak pa rhat tet bä rhat nari ama sek ama männmäñini na ngät. ⁵ Sökt di ainge diva vasägos dä va ngit lu vät gia iar mamär bä va ngiat mair ma ama qrot da ama märän angärha ron bä qosaqi va ngiat tualat na ama lat i ngisameng na ama sameng ama mär ngät ivakt iva ngi rhäkmamär nä gia lat.

⁶ Nguatsamän doqoräkt inguna aingo di sa ngua män bät ama qäväläm gärqomni i gua iar di ngät toqor ama vodämes kärangätini i rhit prit na ngät päta ama laiqa na ama vodämes dä va nguats tet daqule rhangät täkt ama iar. ⁷ Sa ngua mäqäne dä mamär nä gua iar dä ngua sot nä gua lat dap as nguats sangar mamär sävät gu qatnanakt. ⁸ Bä sa rhäkt di qale ama qäbautki na ama räkt ngät ama lat nani a ngo qäarakni i ma Engeska qäarakni i qat tatnävämmne na ama räkt ngät ama lat diva qä sek mä ngo na qi vät ama qunäga na ama matnävämmne. Näkt pa qaku sökt kä nasek mä ngo dap kosaqi va qä sek iarhakt moe qärrarhae i nani a rha masirhat iva rhi lu aa männmäns.

Ma Pol Aa Rhodräp Irhäm Mes Bä Bä Ma Timoti

⁹ Rhuk päta a nge iva ngia rhäqäne dä mamär i ngi lir ngia rhän gem ngo. ¹⁰ Nani a ngo rhoqoräkt inguna ma Demas di aa snäng bät takt täkt ama ivätki bä qa met daqule ngo i qa met sämät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika. Dä ma Kresens sa qa met sävät ama ngärhäktka ma Galesia dä ma Taitus ka met sävät ama ngärhäktka ma Dalmesia. ¹¹ Sökt ma Luk di qale qa gem ngo.

Mamär iva ngi rha ma Mak bä va ngi na qa sagem ngo inguna qa di mamär vät a qa iva qat tatnärhäm ngo mamär sä gua lat. ¹² Ma Tikikus di sa ngua rhäk na qa sae ma Efesus.

¹³ Rhoqoräkt iva ngiat tet sagem ngo dä va ngi rha ama boiqi ama uiu qi qäarakni i ngua met daqule qi ge ma Karpus mät ama värhäm ama mor äm ma Troas näkt kosaqi va ngi rha ama abukkina bä qoki mamär iva ngi rha ama abukkina kärangätini i

sa rha mualat na ngät na ama släkt nä rhäqäsäk angät ngädäng.

¹⁴ Ma Aleksander qarakni i qat tualat na ama qarhong na ama bras di aa lat ama vu ngät sävät a ngo di sa ngä sangäm na ngo masirhat bä nävät iangärhäkt aa lat dä va ma Ngämuqa qa rhuvät pät a qa. ¹⁵ Ngit lu vät a nas mamär nämät ka inguna qat tair ma ama qrot särha aut sameng.

¹⁶ Rhoqoräkt i rha mair na ngo narhoer da ama muräkt angät saqong dä qaku aung ga märhamän sädaver mä ngo dap ta moe rha met daqule ngo. Mamär iva qale ma Ngämuqa qä narhäksärhäm da vät iangärhäkt arha lat angät tpäs. ¹⁷ Sökt di sa ma Ngämuqa qa mair gem ngo bä qa von ngo rha ama qrot iva ngu sameng mamär na ama enge moe ivakt iva ama Jentailqäna moe qararhani i qale rha e diva rhi nari ngät. Bä rhoqoräkt dä ma Ngämuqa qa mumaiar ngo bä qaku rha sokot na ngo. ¹⁸ Bä ma Engeska va qa rhumaiar ngo nämät ama lat moe ama vu ngät bä va qa rhu ngo mamär va aa Muräktpäm dövuk da ama usäpki arha ron. Mamär iva ama murhämeska vasägos sagem ga. Ngätki rhoqoräkt.

Ma PolAa Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

¹⁹ Ngut täk nä gu märmärgem sage ma Prisila qi nä ma Akwila näkt sävät iarhakt moekt näp ma Onesiforus aa vätka.

²⁰ Ma Erastus di sa qale qa mät ama värhäm ama mor äm ma Korin dap ngua met daqule ma Trofimus mät ama värhäm ma Miletus inguna aräm ga.

²¹ Qänes nge iva ngia rhäqäne dä mamär i ngi lir ngia rhän de as pa ama soeng angät kamäs.

Ma Yubulus dä ma Pudens dä ma Lainus dä ma Klodia näkt sävät arhani ama qat-nanaktpäm da moe narhe rhit täk na arhä märmärgem sagem nge.

²² Mamär iva ma Engeska qä sämaqrot na nge vät gi qloqaqa. Bä va ma Ngämuqa aa nämäsävätki qali qi gem ngän moe.

Ma Taitus

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ma Taitus. Ma Taitus di sa qat nanakt nage ma Pol aa sameng dä nasot dä ma Taitus kat tatnärhä ma Pol mamär sä ma Pol aa lat. Rhoqoräkt i ma Pol qa met sae ma Jerusalem iva qat tamän särha ama narhoerta bä ba ama qatnanaktpämda e di qä nä ma Taitus. Bä nga rhoqoräkt i qaku rha däkt säng ma Taitus dä nävät iangärhäkt ama lat di sa rha moe rha qoar i ma Pol aa sameng di ama räkt ngät.

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt aa abuk sage ma Taitus toqoräkt i qale ma Taitus e va ama urqa ma Krit divakt iva ma Taitus kä sot na ama lat kārangätni i as kaku rhäksot na ngät dä va qa rhair na ama narhoerta bä ba ama qatnanaktpämda va ama värhap ama mor ap. Dä qosaqi ma Pol qa säm ivakt iva qä rhodröp ma Taitus iva qat tair särha ama ruvek toqor mäniekt iarhakt kārarhae i rhat tair särha ama lat na ama sameng ama mär ngät dä va qä von ga rha ama qrot iva qa rhualat toqoräkt näkt pa qä su qa sävät ama qatnanakt dä angärha lat. Dä va qä rhonsävät a qa sävät ama ruvek kārarhani i rhit bon da ama rhisu ama iraski na ngät.

Ma ama rhäqap nä imek dä ma Pol qat tamän bä rhakt täkt ama abuk sävät ama lat kārangätni i ama mär ngät kārangät iva rhat tualat na ngät näkt maunmem di sa qa sameng mamär sävät ama qatnanaktpämda arhä snängaqa.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-4)

Sävät Ama Narhoerta Bä Ba Ama Qatnanaktpämda (1:5-9)

Sävät Ama Ruvek Kārarhani I Rhat Dräm Di Iras Ta Ama Ruvek Na Arhä Rhisu (1:10-16)

Sävät Ama Guläñap Maos Maos Mänguröp Ama Qatnanaktpämda (2)

Sävät Ama Qatnanaktpämda Moe (3:1-8)

Ama Rhisu Ama Iraski Na Ngät Bä Va Rhat Tualat Toqor Mäniekt Sävät A Ngät (3:9-11)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (3:12-15)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ma Taitus

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ama latka vä ma Ngämuqa aa rem dä ma Jisas ma Kraiss aa ngangga na ngo

ivakt iva ngu su ama ruvek kārarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da iva ama qrot arhä qatnanakt bä va rhat dräm ama engätki dä va rhat tualat na ama lat kārangätni i ama mär ngät dä aa saqong.

² Dap toqoräkt di rhat nanakt iva rhi rha ama iar ama sok täm ngät kārangätni i mudu ma Ngämuqa qarakni i nak kaku mamär iva qä nairas di qa mumänaris iva qä von da rhäm ngät. ³ Bä sa vät ama rhäkмамär äm ama qäväläm dä iangärhäkt ama iar ama sok täm ngät di sa ngä män säda eraqi nävät ma Ngämuqa aa enge qārangätni i ngu sameng na ngät kārangät i sa ma Ngämuqa qa von ngo rhäm ngät bä qosaqi qat nanakt na ngo sä ngät parhäm ma Ngämuqa aut Mumaiar aa rhäkne.

⁴ Ngut säm sävät a nge ma Taitus ainge qarak i ngua emga na nge mamär da ama sägängät ama qatnanakt angärha ron. Mamär iva qale ama niamsävätki dä ama bulap nage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk dä ma Jisas ma Kraiss aut Mumaiar gem nge.

Ama Rhodröp Sage Ma Taitus Säväta Ama Narhoerta Bä Ba Ama Qatnanaktpämda

⁵ Ngua met daqule nge e va ama urqa ma Krit divakt iva ngi sot na ama lat kārangätni i as kaku rhäksot na ngät dä va ngia rhair na ama narhoerta bä ba ama qatnanaktpämda va ama värhap ama mor ap kārqapni iva ngu rhäk na nge sae sävä bap. ⁶ Bä iarhakt ama narhoerta iva ngia rhair na rha diva asägäk asägäk di ama mär aa lat mamär dä sokt aa egutki ama sägäkt dä aa es di ama qatnanaktpämda bä qaku mamär vät ama ruvek iva rhi narhäksärhä iarhakt aa es pät anga inirqi at täväs ura vät iomäkt i qaku rhat tet parhäm arhä mamäqiom ina enge.

⁷ Ama narhoerqa bä ba ama qatnanaktpämda qarakni i qat tualat na ama lat kārangätni i sa ma Ngämuqa qa von ga rhäm

ngät iva qat tualat na ngät di mamär iva ama mär aa lat mamär bä va qa di qaku qä natmair na nas bä va qa di qaku lärlir täptäp da aa ron bä va qaku qä natnäkt ama reng ama qrot ngät masirhat bä va qa di qaku qä natmäranas na ama ulaqi bä va qa di qaku qä nairas ba nas sä guavek arhä qärhong.⁸ Dap kinak pa qa diva qä rhar sa ama ruvek moe dä va qa di nani a qa iva qat tualat na ama märirhong dä qa diva qat turäkt ba nas mamär dä va ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong dä va ama qumärqumärqa na qa näkt pa qät lu vät aa tmerhäs mamär.⁹ Bä qosaqi qa diva qat nanakt mamär na ama engätki na ngät ama enge qärangätni i sa rha su qa sävät a ngät ivakt iva qa di mamär vät a qa iva qät bon da ama rhodräp kärangätni i ngät tet parhäm ama sameng ama mär ngät dä qosaqi ivakt iva qa rhamän sävät iarhakt arhä väs kärarhae i rhat tair särhäm ngät.

¹⁰ Sa ut dräm i ama rhäqäp na rha ama ruvek ta e qärrarhani i rhat mair särha ama rhisu ama engätki na ngät dap kosaqi rhi iras ta ama ruvek na ama enge qärangätni i ama mäñmäñini na ngät. Ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rhat tualat toqoräkt di iarhakt kärarhae i rhat tamän i nak mamär iva ut tet parhäm ama Judaqäna arhä qärhong doqor iarhakt kärarhae i nani a rha iva ama qatnanaktpämda di rhi däkt säng mä rha.¹¹ Mamär iva ngin mae vät a rha ivakt iva qale rhi su ama qatnanaktpämda inguna rhat dräm di slava na ama rhäqäp na rha ama sägärhae na arhä rhisu qärangätni i qaku mamär iva rhi nasu guavek na ngät. Dä rhi su ama ruvek ivakt iva rhit ta ama ligär näkt iangärhäkt arha lat di sa qale ama qluqi vät a ngät.¹² Akni nävät arha vämginarha qa märhamän doqortäqya, “Ama Kritkäna di vasägos di ama irasmätta na rha qärrarhani i rha rhoqor ama vu ngät ama släkt näva urqi. Dä rha di ama rususki mät ta ama qatmästa.”

¹³ Rhangät täkt ama enge di ama engätki na ngät. Bä äkt i nävät iangärhäkt arha lat dä va ngia rhamän maräkt sävät arhä väs sä iangärhäkt arhä rhisu ivakt iva rhi sangar ama qatnanakt ama engätki na ngät¹⁴ dap pa qale rhi nasangar sävät ama

Judaqäna arha sek mavängam bä qop ama ruvek arhä muräkt kärangätni i ngät dän nage iarhakt kärarhae i qaku nani a rha na ama engätki.

¹⁵ Iarhongäkt moe di ama qumärqumär irhong ge iarhakt kärarhae i ama qumärqumär ta dap ge qärrarhani i ama vu arha lat dä qaku rhat nanakt di qaku guani qärqäni i ama qumärqumär ini gem da inguna arhä snängaqa dä arhä mädräm di sa mava na ngät sa agi a lat kärangätni i ama räkt ngät dä sa agi a lat kärangätni i qaku ama räkt ngät.¹⁶ Ama ruvek toqoräkt di rhat dräm dat tamän i rhat dräm ma Ngämuqa sokt di arha lat ngärhi sameng mamär i qaku rhat dräm a qa. Rha di ama vu rha mamär dä ma Ngämuqa aa saqong. Qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dä qäqi qaku mamär vät a rha iva rhat tualat nä guani qärqäni i ama mär ini.

2

Mamär Iva Ngi Su Na Ama Rhisu Qärangätni I Ama Engätki Na Ngät

¹ Dap ainge diva ngi su ama qatnanaktpämda rha ama rhisu qärangätni i ama engätki na ngät.² Mamär iva ngia rhamän särha ama sru rha ama gamoe iva rhat tet parhäm ama siqutka ama mär qa sa agirhong gärräqärhongni i rhat täs irhong dä rhit näkt irhong dä va rhat tualat na ama lat ivakt iva ama ruvek tit kutdrir vät a rha nävät a ngät näkt pa rhat turäkt ba nas mamär. Dä qosaqi va rhat sangar ama qatnanakt ama engätki na ngät dä va sa rhat mair ma ama qrot dä qosaqi rha diva ama gamoe qärrarhani i rhat dräm arha snäng bät arhani ama ruvek masirhat.

³ Mamär iva qosaqi ngia rhamän särha ama sru rha ama evop iva rha diva qale rha bä rhat tualat toqor ama ruvek kärarhani i arha snäng bät ma Ngämuqa mamär dap pa qale rhat tamän mava na arhani dä va qale ama qrot ngät ama reng ngärhi slava na rha dap kinak mamär iva rhi su ama säs ta ama evop sävät ama lat ama mär ngät⁴ ivakt iva arha snäng bät arha egutpek dä arhä rhoes⁵ dä va rhat turäkt ba nas mamär dä va ama qumärqumär ta dä va rhat tualat na ama

lat mamär va vät dä va rha manao va arha egutpek maräkt arha rem ivakt iva qaku aung gä namärhamän mava nä ma Ngämuqa aa enge.

⁶ Bä qosaqi va ngia rhamän särha ama evän da ama gamoe iva rhat turäkt ba nas mamär.

⁷ Näkt pät gia lat moe ama mär ngät diva ngia rhän i ama mär qi ama siqutki ba ama ruvek dä va nävät gi rhisu diva ama qatnanaktpämda rhat nanakt na nge dä va rhit kutdrir vät a nge. ⁸ Va ngi su maräkt nä ma Ngämuqa aa enge ivakt iva qaku mamär vät aung iva qä natmärhamän na anga enge anga vu ngät sävät a ngät bä va iarhakt kärarhae i rhat tair särhä gia enge diva aqlus pät a rha i qaku mamär vät a rha iva rhi namärhamän na anga enge ama vu ngät sävät a ut.

⁹ Dä qosaqi mamär iva ngia rhamän särha ama latta qärrarhani i qale rha va arhani arha rem iva qale rha mamär manao va arha morta arha rem dä va rhat tualat mamär ivakt iva märmar ge arha morta nävät a rha. Dä va qale rhat tuvät pät a rha särhäm mes ¹⁰ ura rhi nasua nagem da dap kinak mamär iva rhir qur arha morta i rha di ama mär arha lat bä va arha morta rhat nanakt na rha mamär sa arha lat ivakt iva nävät iangärhäkt arha lat moe diva mamär iva ama ruvek ti lu i ama rhisu qarängätni i ngät tamän sävät ma Ngämuqa aut Mumaiar di ama mär ngät.

Ma Ngämuqa Aa Lavuqi Dä Ama Iaräs Na Ngät Ama Iar

¹¹ Ama qatnanaktpämda moe di mamär iva rhat tualat toqor ma Ngämuqa i nani a qa na rha iva rhat tualat toqoräkt inguna aa ñämsävätki sa qia män sa ama mumaiar bä ba ama ruvek moe ¹² bä iaqyäkt aa ñämsävätki di qi su ut iva ut tet daqule ama lat kärängätni i qaku ngät parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa ngä nä iarhongäkt nämäni ama ivätki qarqärhong i mudu nani a ut nä irhong bä va ut turäkt ba nas mamär dä va ama räktta na ut dä va ut sangar ma Ngämuqa aa iar vät tangät täkt ama rhodäm ¹³ doqoräkt i as kali lut bä märmar gem ut nävät iomäkt iva ma Jisas ma Kraisa ka rhän sa aa murhämeska qarakni i aut

Ngämuqa ama moräs na qa dä aut mumaiar. ¹⁴ Qa vodäm mes sädaver mä ut ivakt iva qä rhäksasot a ut nämät ama vuirhong moe dä qosaqi va qä qumär ut näkt pa bä ba qa na ut i aa ruvek na ut kärarhani i nani a rha masirhat iva rhat tualat na ama mär ngät ama lat.

¹⁵ Mamär iva ngi su ama qatnanaktpämda sävät tärhong däkt bä nävät gi qrot moe nage ma Ngämuqa dä va ngiat täranas na rha dä va ngiat tamän maräkt sävät arhä väs iva rhit kutsasorhane na arha iar nämät ama lat ama vu ngät. Mamär iva qale gia qlak nä guavek iva rhat nañäm mane na nge.

3

Urhit Bodäm Mes Säda Ama Lat Ama Mär Ngät Angärha Ron Basägos

¹ Mamär iva ngit puk pät ama qatnanaktpämda iva rhat nari nämät ama tpäskinarha rhi na ama narhoerta sa ama muräkt dä va rha manao va arha rem dä va ama qarhap ta iva rhat tualat na ama lat moe qarängätni i ama mär ngät. ² Dä qosaqi va qale rhi natmärhamän bät anga enge ama vu ngät sävät guavek bä va qale rhi narhäktgyäm sä ne dap kinak ta diva qale ama bulap gem da dä vasägos dä va rhit säm ama gaini na nas pa arhani ama ruvek moe arha rem. ³ Bä va ngit puk pät ama qatnanaktpämda rhoqoräkt inguna aiut moe di maos pät angätni ama rhodäm mudu di qaku aurha anga mädräm ama mär ngät sävät ma Ngämuqa dä qaku ut tet parhäm aa enge dä ama iraski qia mäqäne sä ut dä angätni ama qänäskänes ngä na ama märmärgem nämäni ama ivätki angärha latta na ut bä sa qali lut da ama snängaqa aa ron iva urhi slava na arhani ama ruvek dä qosaqi aut snängaqa ama vu qa sävät arhani ama ruvek arhä qarhong dä arhani di ama vu dä arha ron mamär sävät a ut näkt kosaqi aiut di ama vu dä urha ron sävät a ne. ⁴ Sokt di nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa aut Mumaiar aa mär ngät aa lat ngä män dä nävät aa ñämsävätki ⁵ di qa mumaiar ut. Qaku qa mumaiar ut dinguna nävät ama räkt ngät ama lat kärängätni i sa ut mualat na ngät dap kinak ka mumaiar ut dinguna nävät aa ñämsävätki i ama Qloqaqa ama

Qumärqumärqa qa qumär aut snängaqa bä ut män i ama iaräs na rha na ut sä ne na ama lat ama iaräs na ngät. ⁶ Sa ma Ngämuqa qa von ut tä iaqäkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä mämägän sä ut nävät a qa bä iangärhäkt ama lat di nävät ma Jisas ma Kraiss aut Mumaiar ⁷ ivakt iva nävät aa ñämsävätki dä va ama räktta na ut dä ma Ngämuqa aa saqong bä va mamär vät a ut iva urhi rha iarhongäkt kärqärhong i sa qa mumänaris iva qä von ut täm irhong aiut kärarhae i ut nanakt iva bä ba ut na ama iar ama sok täm ngät.

⁸ Iangärhäkt ama enge di ama engätki na ngät. Bä nani a ngo na nge masirhat iva ngi su iarhakt mamär qärrarhae i sa rhat nanakt nä ma Ngämuqa nä rhärhong däkt ivakt iva rha di vasägos dä va rhit bodäm mes säda ama lat ama mär ngät angärha ron. Iangärhäkt ama lat di ama mär ngät masirhat dä qosaqi ngät tatnärha ama ruvek. ⁹ Dap kale ngi nä guavek ngän nagemne vät arhongni qärqärhong i qaku ama moräs nä irhong angät tpäs ura sävät arha ikkäna masirhat arhä ngärhep dä ama sek mavängam sävät a rha. Dä qosaqi mamär iva qale qale ngän mauiu da ama enge angärha ron sävät guarhong gärqärhongni i qaku ngän dares ba ne sävät irhong dä va qale mätmatmät na ngän dä ngän nagemne vät ma Ngämuqa aa Muräkt angät tpäs inguna iangärhäkt ama lat di ama mäñmäñini na ngät dä va qaku ngä namatnärhäm ngän.

¹⁰ Ama ruqa qärakni i qat tualat na ama bäñmät mänguräp ama ruvek diva ngi rhon sävät a qa masägos ura maunmem näkt ngakt bä qaku mae vät a qa sä iangärhäkt aa lat toqoräkt dä nasot dä sa ngi qyiradeng na qa ¹¹ inguna ngiat dräm i ama ruqa rhoqoräkt di sa mava na qa bä vasägos dä qat tualat na ama vuirhong bä iaqäkt di sa qa mu nas mät ama rhäksärhäm.

Ma Pol Aa Rhodräp Ama Ama Dängdängini Na Ngät Dä Aa Enge Na Ama Märmärgem

¹² Qrekt bä ngu rhäk nä ma Artemas ura ma Tikikus sagem nge dä qänes nge iva ngia rhet sae sämät ama värhäm ama moräm ma Nikopolis sagem ngo inguna sa nani

a ngo iva qale ngo e da ama soeng angät kunäng angärha ron.

¹³ Qänes nge iva ngia rhatnärhä ma Senas ama mädrämga mamär sa ama muräkt kä nä ma Apolos iva ini nasäng nä ina tmerhäs dä va ngi lu gem iom i varis init läk nani guani.

¹⁴ Mamär iva aurha ruavek ama qatnanakt pämda e rhi su iva rhat tualat na ama lat ama mär ngät ivakt iva rhat tatnärhä iarhakt kärarhae i rhit läk masirhat bä va iarhakt aurha ruavek tit sa ama gavam bät arha iar.

¹⁵ Iarhakt moe qärarhae i qale rha rhi na ngo rhit täk na arhä märmärgem sagem nge. Mamär iva ngi rhäk na aut märmärgem sage ama qatnanakt pämda qärarhani i arha snäng bät a ut.

Mamär iva qale ama ñämsävätki gem ngän moe.

Ma Filemon

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa sām bā rhakt täkt ama abuk. Bā qa sām bām gi sage ma Filemon.

Akni ma Filemon aa latka qārakni i rhat tes ka i ma Onesimus di qa sua nagem ma Filemon dā qa ang masirhat inguna varhām ama Romgāna arhā murākt di sävetka rhoqorākt diva rhi sangām na qa i rhi veng ga. Bā nga ma Onesimus ka män bāt ma Pol dā qa näpgoer na nas bā qa män i ama qatnanaktpämga na qa. Näkt sa rhäkt di nani a qa iva evär dām ga sage aa morqa ma Filemon bā äkt i ma Pol qa sām sage ma Filemon iva qā rhares pā ma Onesimus aa rhäng iva saqi sagem mes dap pa qat lu qa i aa ruaqa na qa i ama qatnanakt pām ga.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-3)

Ma Pol Qat Tes Pät Ama Mär Sage Ma Ngämuqa Näkt Aa Nän (1:4-7)

Ma Pol Aa Nän Sage Ma Filemon Sävat Ma Onesimus (1:8-21)

Ma Pol Aa Dängdängini Na Ngät Aa Nän Sage Ma Filemon Näkt Sävat Ama Enge Na Ama Märmärgem Dä Ama Nän (1:22-25)

Ma Pol Qa Sām Ama Märmärgem Sage Ma Filemon

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol qārakni i qale ngo va ama tpäskiarharhäng nävät iomäkt i ngut päs ma Jisas ma Kraiss aa rhäng näkt kosaqi ngät nage aurha ruaqa ama qatnanakt pām ga ma Timoti.

Dä ngut sām sävat a nge ma Filemon aurha ruaqa ama mär qa sä ma Ngämuqa aa lat² bā qosaqi sage ma Apia aurha ruaqi ama qatnanakt pām gi bā sage ma Arkipus aurha ruaqa qārakni i qa rhoqor ama ulaqimärhaarhäkt toqor ut näkt sage ama qatnanaktpämga qārarhani i väspästämne na rha vä gia vātka.

³ Mamär iva ma Ngämuqa aut mamäk näkt ma Engeska ma Jisas ma Kraiss ini von ngän da ama nāmsävatki dā ama bulap.

Ma Filemon Aa Lavuqi Dä Aa Qatnanakt

⁴ Vasāgos dā nguats tes ama mär sage gu Ngämuqa rhoqorākt i nguats tamän sävat a nge vāt gua nän. ⁵ Rhoqorākt dinguna nguats nari sävat gi qatnanakt dā gi lavuqi sāmāni ma Engeska ma Jisas bā qosaqi sävat ama qatnanaktpämga moe. ⁶ Ngu nän iva rhoqorākt i ngiat tatnārha arhani ama ruvek nävät gi qatnanakt diva qunāga vāt a nge masirhat mamär nä iarhongäkt ama märirhong moe qārqrhong i irhong nga e va aurha iar inguna nävät ma Kraiss. ⁷ Gua ruaqa, nävät tom dākt i gia snäng bāt ama qatnanaktpämga dā ngit bon ngo rha ama mor ngät ama qok dā ama sāmāqrot inguna ainge di ngit sām ama qok sāmāt ama ruvek arhā sareng gārarhani i rhit päs ma Ngämuqa aa rhäng.

Ma Pol Aa Qänäskānes Sä Ma Onesimus

⁸⁻⁹ Aingo ma Pol di ama sruqa na ngo dā rhäkt di qale ngo va ama tpäskiarharhäng nävät tom dākt i ngut päs ma Jisas ma Kraiss aa rhäng. Dā mai mamär iva ama qrarāqa na ngo nävät aa qrot dā ngu von nge rha ama lat kārängätni i mamär iva ngia rhualat na ngät. Sokt di qaku ngu namualat toqorākt. Dap nguna nävät ama lavuqi diva ngu nän nge iva ngia rhualat parhām dak täkt ama snängaqa na ama qänäskānes. ¹⁰ Näkt ngut bon nge rhā rhak täkt ama snängaqa na ama qänäskānes bā bā ngua emga ma Onesimus kārakni i qa di rhoqor qre i sa qa män i ngua emga na qa nävät ama qatnanakt toqorākt i qale ngo va ama tpäskiarharhäng. ¹¹ Iaqäkt di qarak i mäqi qaku mamär vāt a qa na anga lat gem nge sokt di rhäkt di sa mamär vāt a qa mamär na ama lat gem nge dā qosaqi gem ngo.

¹² Bā ngut tāk nä ma Onesimus kārakni i qa di nāmāni gu snängaqa iva evär dām ga sagem nge. ¹³ Mai mamär iva qale qa rhe gem ngo ivakt iva qat tatnārham ngo rhoqor qre i qat mair bā ba nge rhoqor täkt i qale ngo va ama tpäskiarharhäng inguna nävät iomäkt i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät. ¹⁴ Dap sokt di qaku nani a ngo iva ngua rhualat nä guani dap kaku ngia rhares ivakt iva anga mär ngät anga lat kārängätni iva ngiat tualat na ngät diva

nävät ama ngäñngäñ dap paris ngu nanän mäni nge na ngät.

¹⁵ Dä nguaräm ama rharimini rhoqoräkt i mat mät en bä qaku qale ma Onesimus gem nge vät ama qot äm ama qäväläm divakt iva rhäkt diva evär däm ga bä qale qa gem nge mas ¹⁶ bä va qale qa gem nge diva saqi as kaku rhoqor ama latka vä gia rem nak kop dap kinak ka diva qat tet e na ama latka aa mämairäs toqor gi nga ruaqa mamär. Rhäkt di gua ruaqa na qa mamär sokt di qa diva gia ruaqa mamär masirhat i ama ruqa na qa mavängam bä qosaqi rhoqoräkt täkt i ama qatnanaktpämga na qa mäni ma Engeska.

¹⁷ Dä soknga ngakt bä ngiat lu ngo i un moe un dualat na ama lat ama sägängät dä ngi ar sä qa rhoqor qre i vadi mai ngi ar sä ngo. ¹⁸ Dä ngakt bä qa mualat nä guani qärqäni i qaku maräkt nä ini ura qaku qa muvät pät a nge nä guani dä ngia rhes ngo sä ianiäkt ivakt iva ngua rhuvät nä ini. ¹⁹ Aingo ma Pol ngut säm dangät täkt ama enge nä ngua rhäkt maräkt iva ngua rhuvät pät a nge na agini qärqäni i sa ma Onesimus kaku qa muvät pät a nge nä ini. Qaku nani a ngo iva saqi as ngu vuk pät a nge i ainge gi dinau di masirhat pät ma Onesimus aa dinau angät tpäs dinguna gia iar mäni ma Krai di nävät gu sameng bä ba nge. ²⁰ Ari, gua ruaqa, nani a ngo iva ngia rhualat toqor täkt bä ba ngo inguna un moe un dualat pä ma Engeska aa rem. Mamär iva ngi säm ama märmärgem sämät gu sarimgi mäni ma Krai.

²¹ Nguat nanakt maengätki nä qärakni gi snängaqa na ama ngäñngäñ bä ngut säm sävät a nge. Dap nguät dräm iva ngia rhualat i qaku sokt parhäm gua nän dap kinak pa ngia rhualat masirhat mamär. ²² Dap saqi as ani sae. Diva ngi rhäkmu na anga qäväläm bä gia vätka bä ba ngo inguna gu snängaqa ama qrot ka diva ma Ngämuqa qa evär däm ngo sagem ngän iva ama muvätki varhäm angäna nän.

Ama Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

²³ Dä ma Epafra kärakni i qale qa qä na ngo va ama tpäskiarharhäng inguna nävät ma Jisas ma Krai di qät täk na ama

märmärgem sagem nge. ²⁴ Dä qosaqi ma Mak kä nä ma Aristarkas näkt ma Demas kä nä ma Luk kärarhani i ut moe ut tualat gem ne di rhit täk na ama märmärgem sagem nge.

²⁵ Mamär iva ama näämsävätki nage ma Engeska ma Jisas ma Krai kali qi gem ngän bät angän gloqaqa.

Ma Hibruqäna

Ama Rhäväksäs

Ama mädrämda di rhat tu arhä snäng i qaku ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Dap kinak tat tu arhä snäng i nguaräm ma Barnabas ura ma Apolos ka säm bäm gi.

Ama ruqa qarakni i qa säm bä rhakt täkt ama abuk di qaku qa mes nas dap ama Hibruqäna imäk äkt kärarhani i qa säm sävät a rha di rhat dräm a qa. Iarhakt ama Judaqäna di ama qatnanaktpämda na rha qärrarhani i qunäga vät a rha mamär sä Ma Mru Ngät Ama Rharesbane angärha enge. Nguaräm arhani di rhi rhartäm sä rha iva saqi as kale rha va ama Judaqäna arhä Muräkt angärha rem ura va rhat tet parhäm angätni ama muräkt nämäni ngät.

Ama mor qa ama snängaqa vä Ma Hibruqäna di nak ma Jisas ma Krai di mamär vät a qa nä iarhongäkt moe rhoqoräkt i qät puk sä ma Ngämuqa aa nämäsävätki dä qat tualat sä iaqyäkt ama nämäsävätki mänguräp ama ruvek ti nä ma Ngämuqa.

Ma Hibruqäna di ama abuk nä iarhongäkt kärqärhong i sa irhong ngä män gärrqärhong i ama mär irhong ba ama mruirhong angät tpäs. Ama rhodräp ama qrot ngät diva qale ut nañäm dä aurha rhäng sävät kärqärhong ama mruirhong dap kinak pa ut nañäm nani iarhongäkt kärqärhong i rhäkt di irhong nämäni ma Krai.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-4)

Ma Krai Di Qa E Daver Ma Mru Ngät
Ama Rharesbane Angät Narhoerta
(1:5-7:28)

Ma Krai Aurha Moräs Na Qa Mamär Aut
Pris Aa Lat Di Ngä Vit Pä Ma Mru Ngät
Ama Rharesbane Angät Pris Arha Lat
Angät Tpäs (8-10)

Ama Nän Sävat Iomäkt Iva Qale Lut Ma
Ama Qrot Sa Ama Qrot Ngät Ama Qat-
nanakt (11-12)

Iaqäkt Kärak I Sa Qa Säm Dakt Täkt Ama
Abuk Di Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs
(13)

Ma Ngämuqa Aa Emga Di Ama Vit Na Qa Daver Iarhongäkt Moe

¹ Mudu ma ama rhäqäp nä imek dä varhäm ama rhäqäp na ngät ama is dä sa ma Ngämuqa qa märhamän särha aut mamäkkäna ama Judaqäna nämät aa vämginarha ² sokt di vät tangät täkt ama dängdängini na ngät ama qunäng di sa qa märhamän särhäm ut nävät aa emga qarakni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva bä ba qa nä iarhongäkt moe bä qosaqi nävät a qa di sa ma Ngämuqa qa säm ama ivätki. ³ Iaqäkt ma Ngämuqa aa emga di qät sen nä ma Ngämuqa aa murhämeska dä qa di qoki qa rhoqor ma Ngämuqa. Näkt iaqäkt aa emga di qat sangar ama ivätki qi na ama leqäs dä ama usäpki na aa enge ama qrot ngät.

Sa qa rhäksot na aurha vuirhong dä qa mualat sä ut bä ut män i ama räktta na ut dä ma Ngämuqa aa saqong näkt nasot dä qa muqun da ama usäpki arha ron dä ma Ngämuqa aa märmar qarakni i ama vit na qa mamär. ⁴ Bä nga aa emga qa mualat toqoräkt dä qa qur a ut i qa di ama vit na qa vät ama enselqäna arhä väs di qosaqi rhoqor aa ngärhipki qarakni i sa ma Ngämuqa qa von ga rhäm gi i ama vit na qi vät arhä ngärhep angät tpäs.

⁵ Inguna ngu lu agi anga ensel iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa qoar na qa i,

“Ainge di ngua emga na nge qarakni i rhäqyerhäkt di sa ngua sa nge?”

bä ngu lu agi anga ensel iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa qoar toqortäqyia,

“Aingo diva ama ngätmamäk na ngo ba qa bä qa diva ama ngärhoemga na qa ba ngo?”

⁶ Dä qosaqi nga rhoqoräkt i qät tük na aa emga ama narhoer qa sämäni ama ivätki dä qa qoar toqortäqyia,

“Mamär iva ma Ngämuqa aa enselqäna moe diva rhi nänsäs sagem ga.”

⁷ Ma Ngämuqa qat tamän sävät ama enselqäna rhoqortäqyia,

“Qat tualat sa aa enselqāna qārarhani i rhat tualat ba qa bā va ama laur na rha dā va ama rhāptāp nāmāt ama mudābās na rha.”

⁸ Sukt di sāvāt ama Ngārhoemga di qat tamān doqortāqyia,

“Ai Ngāmuqa, gi māmugunās diva qale lās ma ama soktām dā va ngiat turākt sukt na ama rākt ngāt ama lat pā gi Murāktpām.

⁹ Ainge di sa gia snāng bāt ama rākt ngāt ama lat dap ama lat ama vu ngāt di sa ama vu dā gia ron na ngāt dā soknga ma Ngāmuqa qārakni i gi Ngāmuqa na qa sa qa vritne dā ngia vās na ama oel na ama märmārgem bā gi märmārgem di ngā vit pāt gia ru-avek arhā märmārgem angāt tpās kārharhani i sa qale rha gem nge.”

¹⁰ Dā qosaqi sāvāt ama Ngārhoemga di qat tamān doqortāqyia,

“Ainge Engeska, mudu vāt ama rharimini di sa ngia sām ama ivātki dā qosaqi ama leqās di sa ās ngā mān nāmāt ngia rhākt.

¹¹ Iangārkhākt diva qābās na ngāt. Sukt di nge diva qale nge ma ama soktām. Ari, iarhongākt moekt diva mava nā irhong i irhong doqor ama mru qi ama boiqi.

¹² Ainge diva ngi imum bāt irhong doqor ama boiqi ama uiu qi* bā va ngi qutsasot irhong doqor ama boiqi qāraktni i ngit kutsasorhane na qi māni nas.

Sukt di ainge diva qaku ngi naqut-sasorhane dā gi qoqo diva qaku rhāksot na ngāt.”

¹³ Dā ngu lu sa ma Ngāmuqa qa mārhamān sārha agi anga ensel toqortāqyia,

“Ngia rhuqun dā gu märmār

bā qale nge e bā dāngdāng iva ngua rhān nāp gia ikkāna arhā vās bā va rha rhān i ama laiqa na rha nanokt gia qārighem”?

¹⁴ Nak ama enselqāna moe di ama latta qārharhani i ama qloqāqa na rha qārharhae i sa ma Ngāmuqa qa rhāk na rha ivakt iva rhat tatnārha ama ruvek kārharhani iva as nasot dā va bā ba rha na ama mumaiar.

2

Ama Rhonsāvāt Iva Qale Urhit Kyiradeng Na Ama Mumaiar

¹ Bā nga nāvāt iarhongākt dā mamār iva ut tu ut snāng mamār sāvāt agirhong gārqārhongni i sa ut nari sāvāt irhong i varis ut namet daqule irhong. ² Inguna ut lu i ama Murākt kārangātni i sa ama enselqāna rha von dām ngāt bā ba aut mamākkāna di sa angāt krot bā ama ruvek moe qārharhani i rha qyiradeng na ngāt ura qaku rhat tet parhām ngāt di sa ma Ngāmuqa qa sangām na rha vāt iangārkhākt arha lat angāt tpās dā aa lat di qoki ama rākt ngāt. ³ Dā soknga ngakt bā urhit kyiradeng na ama mor ngāt ama mumaiar qārangātni i sa ut nari sāvāt a ngāt dā ngu lu va urhi ingis ma Ngāmuqa aa rhāksārham doqor māniekt? Ma Engeska ma Jisas di sa qa er qa sameng sāvāt tangāt takt ama mumaiar dā iarhakt kārharhae i rha nari ngāt nagem ga di sa rha sāmaengātki na ngāt bā ba ut. ⁴ Dā qosaqi ma Ngāmuqa qa sāmaengātki na ngāt ba ut na ama muqunān dā na ama lat kārangātni i ngāt dān masārmān dā na ama lat ama nañis ngāt maos maos dā na ama vānbōn nage ama Qloqāqa ama Qumārquqā qārangātni i qa von dām ngāt bā ba ama ruvek di varhām aa snāngaqa.

Ama Mumaiar Angāt Tarebām

⁵ Ama ivātki qāraktni i ut tamān sāvāt a qi qāraktni iva as kia rhān di nak kaku ma Ngāmuqa qa von dā iarhongākt moe māni qi bā ba ama enselqāna iva rhat turākt bā bā irhong. ⁶ Akni qa qoar nā ma Ngāmuqa va aa enge rhoqortāqyia,

* **1:12** doqor ama boiqi ama uiu qi / doqor ama boiqi qāraktni i ngit kutsasorhane na qi Akni ama ruqa qa sām dakt tākt aa abuk nākt nasot ama qāvālām ama qot ām dā arhani ama ruvek di rha sām iaqākt ama ruqa aa enge i qoki rhoqorne dap taerham dākt ama qāngārini angāt kāvālām di arhani nāvāt a rha di sa qaku rha sām a am sae.

“Ama ruvek di agirha iarhakt bā va ngiat tu gi snāng sāvāt a rha ura rha di agirha iarhakt bā va ngiat tualat mamār sā rha?”

⁷ Sa ngia mualat sā rha vāt ama qävälām ama qot ām iva rha manao va ama enselqāna arha rem bā ngia von da rha ama vitnaqa aa qābautki na ama murhāmeska dā ama qutdrir*^{*}

⁸ dā ngia mu iarhongākt moe va arha qar angārha rem.”

Nākt nga rhoqorākt i sa ma Ngāmuqa qa mu iarhongākt moe manao va arha rem dā qa murākt iva qaku qale guani sañis na arhā murāktām. Rhākt di as kaku ut lu iarhongākt moe rhoqorākt. ⁹ Sokt di sa ut lu ma Jisas iaqākt kārak i vāt ama qävälām ama qot ām di sa ma Ngāmuqa qa mualat sā qa iva qa manao va ama enselqāna arha rem ivakt iva nāvāt ma Ngāmuqa aa ñāmsāvātki diva qā ñāp bā ba ama ruvek moe bā nāvāt iaqyākt aa tñāpki dā sa ma Ngāmuqa qa von ma Jisas ta ama murhāmeska ngā na ama qutdrir qarāngātni i ngāt toqor ama vitnaqa aa qābautki.

¹⁰ Ma Ngāmuqa di iaqākt kārak i sa iarhongākt moe irhong ngā mǎn nāvāt a qa bā qosaqi qali lirhong ba qa bā sa marākt gem ga iva qat tualat sā ma Jisas kārakni i ama mumaiar angāt tarebām iva qa rhān i sa mamār na qa nāvāt ama mārānga ivakt iva ma Ngāmuqa qat dān sa ama rhāqāp na rha ama rhoes sāda ama murhāmeska aa ron. ¹¹ Iaqaqt kārak i qā rharñis na ama ruvek ivakt iva ama qumārqumār ta mamār dā qararhani moe i sa qa arñis na rha rhoqorākt di sokt arhā mamāk ama sāk. Bā nga rhoqorākt dā qaku aqlus pāt ma Jisas iva qat tes ta i aa ruavek na rha ¹² i qā qoar nā ma Ngāmuqa rhoqortāqyia,

“Va nguāt tamān sāvāt gi ngārhipki bā bā gua ruavek

* ^{2:7} Akni ama ruqa qa sām dakt tākt aa abuk nākt nasot ama qävälām ama qot ām dā arhani ama ruvek di rha sām iaqākt ama ruqa aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangāt tākt ama enge di arhani nāvāt a rha di qosaqi rha sām a ngāt sae. ‘dā ngia mu rha daver gi sāmsām’

dā va ngut tong na ama mabu na ama ansās sagem nge māngurāp ama gulāñgi na ama qatnanaktpāmda.”

¹³ Dā saqi as kā qoar toqortāqyia,

“Va nguāt nanakt na qa.”

Nākt ka qoar i,

“As ngāni lu i sa qale ngo ngu na ama rhoes kārarhani i sa ma Ngāmuqa qa von ngo rhām da.”

¹⁴ Bā ākt i ma Jisas marākt ka murhāmes na ama slāqyige qarqigeni i ige angāt biaska inguna nāvāt iomākt i sa aiut ama rhoes di aut slāqyigleng qarqiglengni i igleng angāt biaska. Qa mualat toqorākt divakt iva nāvāt aa tñāpki diva qā slava nā ma Sānga mas kārakni i aa qrot di na ama tñāpki. ¹⁵ Dā qosaqi qa mualat toqorākt divakt iva qa rhuisiska vāt iarhakt moe qararhae i qale rha va ama tlenga aa rem nāmāt ama tñāpki. ¹⁶ Inguna ngāktki i nak sa qaku qat tatnārha ama enselqāna dap kinak kat tatnārha iarhakt ma Abraham aa es. ¹⁷ Dā soknga mamār iva ma Ngāmuqa qa rhualat sā ma Jisas bā va qa rhān i qoki qa rhoqor aa ruavek divakt iva qa rhān i ama pris ama vit na qa qarakni i aa lavuqi ama mor qi dā qosaqi va qa di akni na qa i mamār vāt ma Ngāmuqa iva qat nanakt na qa rhoqorākt i qat tualat pā ma Ngāmuqa aa rem. Bā qosaqi ma Jisas ka mǎn i ama pris na qa rhoqorākt ivakt iva qā vodām mes ivakt iva ma Ngāmuqa qāt kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong. ¹⁸ Dā soknga qa di mamār vāt a qa iva qat tatnārha iarhakt kārarhae i rhat dān bāt ama siqutsiqut inguna qa marākt di sa qa mon sāda ama mārānga aa ron doqorākt i sa qat dān bāt ama siqutsiqut.

3

Ma Jisas Di Qa Vit Pāt Ma Moses Aa Uvās

¹ Gua ruavek, dā soknga mamār iva ngān du angān snāng sāvāt ma Jisas, aingān

gärrarhae i ama qumärqumärta na ngän
gärrarhae i qosaqi ma Ngämuqa qa mes ngän.
Ma Jisas di ama pris ama vit na qa dä
ama ngangga na qa sävät aut katnanakt
kärangätäni i urhi sameng na ngät. ² Ma
Jisas di mamär vät ma Ngämuqa qärakni i
qa muqunän bät a qa iva qat nanakt na qa
sä iarhongäkt moe. Iangärhäkt ama lat di
qoki ngät toqor ma Moses aa lat kärangätäni
i mudu qosaqi ma Ngämuqa qat nanakt na
qa sä iarhongäkt moe vä ma Ngämuqa aa
vätka. ³ Ma Jisas di mamär vät a qa iva
qä rha ama murhämeska masirhat pit pät
ma Moses aa murhämeska aa uväs di rhom
däkt di qoki äm doqor ama ruqa qärakni i
qät täk pät ama vätka i qät ta ama qutdrir
masirhat pät iaqäkt ama vätka aa qutdrir
angät tpäs. ⁴ Inguna ama vät moe asägäk
asägäk di sa akni qa rhäk pät a qa sokt di
iaqäkt kärak i qät täk pät iarhongäkt moe di
nak ma Ngämuqa.

⁵ Ma Moses di mamär vät ma Ngämuqa
iva qat nanakt na qa sä iarhongäkt moe vä
ma Ngämuqa aa vätka i ama latka na qa vä
ma Ngämuqa aa rem iva qä sameng sävät
iarhongäkt kärqärhong iva as nasot dä va
ma Ngämuqa qat tamän bät irhong. ⁶ Sokt
di ma Kraisi di mamär vät ma Ngämuqa iva
qat nanakt na qa sä iarhongäkt moe vä ma
Ngämuqa aa vätka i ama ngärhoemga na qa.
Bä aiut di ma Ngämuqa aa vätka na ut kre va
ama qarärakta na ut i ut sangar ma ama qrot
sa ama märmärgem na aut katnanakt sävät
iarhongäkt iva ma Ngämuqa qa rhualat nä
irhong bä ba ut*.

*Ama Ivärhäs Na Ama Mämaevät Bä Bä Ma
Ngämuqa Aa Ruvek*

⁷ Dä soknga ama Qloqaga ama
Qumärqumärqa qat tamän doqortäqyia,

“Ngakt bä rhäqyerhäkt di sa ngänät nari ma
Ngämuqa aa eguinga

⁸ dä mamär iva qale ngänit päs mät angän
snängaqa iva ngän doqor iarhakt
mudu qärrarhae i qaku rha met
parhäm aa snängaqa

vät ama qäväläm gärrqomni i sa rhi siqut
na qa vät ama ivärhäs ama qräk dä
bäs.

⁹⁻¹⁰ Äkt di sa angän mamäkkäna rha siqut na
ngo

sokt di nak kop tat lu gua lat pät ama
ruiom ama udiom na ama qoeo.

Dä soknga ngua qur irhäkt ama qoengait
na ama ruvek

bä ngua qoar toqortäqyia, ‘Rha di sa
vasägos dä rhat tet gläius pät arhä
snängaqa.

Sa qaku rha met parhäm gu snängaqa.’

¹¹ Bä äkt i sa ngua musärhämes nävät gua
uraqi rhoqortäqyia,

‘Rha diva qaku rhi namon säp gua ivärhäs
na ama mämaevät.’”

¹² Gua ruavek, mamär iva ngänit lu
mamär i varis aung nävät a ngän gärrakni
i anga snängaqa anga vu qa qa e väm
ga dä qaku qat nanakt maengätki bä
iangärhäkt ama lat di ngärhi rhoer nanokt
ka bä va qa rhet daqule ma Ngämuqa ama
ngätdäqäm ga. ¹³ Dap kinak pa ngänit
sämaqrot na ne vät ama qunäng moe vät
ama qäväläm gärrqomni i as mamär vät a
ngän iva ngän dualat toqoräkt ivakt iva
qaku aung nävät a ngän diva ama vuirhong
ngärhi irastäm sä qa bä va ama qrot aa
snängaqa. ¹⁴ Inguna aiut di sägäni na ut ut
nä ma Kraisi krekt bä ut sangar ma ama
qrot sa ama märmärgem na aut katnanakt
sävät ma Kraisi bä dängdäng bät ama tpäsini.
Mamär iva ut sangar a ngät di qoki va
ngät toqor mudu i sa ut nanakt pät ama
rharimini. ¹⁵ Mamär vät a ut iva ut tualat
toqoräkt nävät iomäkt iva ut tu ut snäng
sävät ma Ngämuqa aa enge qärangätäni i ngät
tamän doqortäqyia,

“Ngakt bä rhäqyerhäkt di sa ngänät nari ma
Ngämuqa aa eguinga

dä mamär iva qale ngänit päs mät
angän snängaqa rhoqor iarhakt
mudu qärrarhae i qaku rha met
parhäm aa snängaqa.”

* **3:6** Akni ama ruqa qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm
iaqäkt ama ruqa aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät
sae. ‘bä dängdäng bät ama tpäsini’

¹⁶ Inguna guavek koe di iarhakt kārarahe i sa rha nari ma Ngāmuqa aa enge sokt di qaku rha met parhām ngāt? Nga qaku rhā iarhakt moe qārarahe i sa ma Moses ka er nanokt ta bā rha met nae ma Isip? ¹⁷ Bā guavek koe di qārarahe i qar qur ta vāt ama ruiom ama udiom na ama qoeo? Nga qaku rhā iarhakt kārarahe i rha mualat na ama vuirhong gārarahe i sa rha ñāp bā arhā slāqyigleng di sa arpus nā igleng bāt ama ivārhās ama qrāk dā bās? ¹⁸ Nākt ka musārhāmes sage guavek koe iva qaku rhi namon sāva aa ivārhās na ama māmaevāt? Nga qaku rhā iarhakt kārarahe i sa qaku rha met parhām aa snāngaqa? ¹⁹ Bā äkt i ut lu i rha di sa qaku mamār iva rhi namon sa äkt dinguna nāvāt iomākt i qaku rhat nanakt.

4

¹ Dā soknga rhoqorākt i ma Ngāmuqa aa mumānaris di as ngāt mair iva bā ba ut iva ut don sāva aa ivārhās na ama māmaevāt dā mamār iva urhit len i varis aung nāvāt a ut di qaku qā namāqāne dā mamār iva qa rhān e. ² Inguna ama sameng ama mār ngāt di sa ngā mār gem ut di qoki rhoqor ta i sa ngā mār gem da sokt di qaku rha rha ama matnārhām nāvāt ama sameng doqorākt i sa rha nari ngāt inguna rha di qaku rha rhoqor iarhakt kārarahe i rhat nari ngāt bā rhat nanakt. ³ Aiut kārarahe i sa ut nanakt di mamār vāt a ut iva ut don sāvat iosākt ama ivārhās na ama māmaevāt. Rhom dākt di ām barhām ma Ngāmuqa aa enge qarāngātni i ngāt tamān i,

“Sa ngua musārhāmes nāvāt gua uraqi rhoqortāqyia,

‘Rha diva qaku rhi namon sāp gua ivārhās na ama māmaevāt!’ ”

nāma dā äkt bā sa rhāksot nā ma Ngāmuqa aa lat sa ama ivātki māk pāt ama rharimini. ⁴ Inguna sa qa mārhamān sāvat ama ngārhäqyet da udiom na qa ama qunāga va aa enge rhoqortāqyia, “Dā ma Ngāmuqa di sa mae vāt a qa nāvāt aa lat moe vāt ama ngārhäqyet da udiom na qa ama qunāga.” ⁵ Dā saqi as ka mārhamān äkt pa aa enge rhoqortāqyia,

“Rha diva qaku rhi namon sāp gua ivārhās na ama māmaevāt.”

⁶ Arhani di sa māqi rha rha ama sameng ama mār ngāt dā qaku rha met parhām ma Ngāmuqa aa snāngaqa bā qaku rha mon sa äkt dap arhani diva as mamār vāt a rha iva rha rhon sa äkt ⁷ bā ut drām doqorākt inguna ma Ngāmuqa sa qa muqunān bāt aomni ama qāvälām i “rhāqyerhäkt” i qat tamān nāmāt ma Devit nasot ama rhāqāp ama qoeo na ama enge qarāngātni i māqi ngua sām a ngāt toqortāqyia,

“Ngakt bā rhāqyerhäkt di sa ngānāt nari ma Ngāmuqa aa eguinga dā mamār iva qale ngān navās māt angān snāngaqa.”

⁸ Inguna ngakt bā sa ma Josua qa von ama ruvek ta ama māmaevāt dā vadi mai qaku saqi as ma Ngāmuqa qā namārhamān nasot sāvat akni ama qunāga na ama māmaevāt. ⁹ Bā äkt i rhoqorākt dā as kale angātni ama māmaevāt bā bā ma Ngāmuqa aa ruvek kārāngātni i ngāt toqor aa māmaevāt pāt ama Sabat. ¹⁰ Nākt kārakni i sa qa mon sāva ma Ngāmuqa aa ivārhās na ama māmaevāt di qosaqi sa mae vāt a qa nāvāt aa lat toqor mudu ma Ngāmuqa i mae vāt a qa nāvāt aa lat.

¹¹ Dā soknga mamār iva ut tualat ma ama qrot iva u rhon sāva iosākt ama ivārhās na ama māmaevāt ivakt iva qale aung gā nasāp nāvāt iomākt i sa qaku qa met parhām ma Ngāmuqa aa snāngaqa iva qa rhoqor iarhakt mudu. ¹² Ma Ngāmuqa aa enge di ama ngātdāqām ngāt dā ngāt drām ngāt tualat. Ngāt di ngāt toqor ama ulaqi arha singi qarakti i qiat drām git nes nārha nārha i nāda at tāqeng dā nāva arha rhāng gārakti i qit nes masirhat pāt ama sen moe angāt tpās. Bā ngārhit kut sāda ama ruqa aa ron bā ngāt tatmāt māngurāp ama mungāsnāng dā ama qloqaqa dā māngurāp ama slāp angārha mudāmne dā ama qrāt. Nākt ngāt drām mamār na ama snāngaqa dā ama murākt dā sāvetka aa ron. ¹³ Dā qaku qale guani qarqāni i ama ngaip ini dā ma Ngāmuqa aa saqong dap kinak iarhongākt moe qarqārhong i sa qa sām irhong di sa

qunāga sā irhong dā qali lirhong da eraqi dā iaqākt aa saqong gārakni i as nasot di mamār iva urhi sameng irhām mes ba qa.

Ma Jisas Di Iaqaḳt Kārak I Ama Enges Ka Ama Pris Ama Vit Na Qa

¹⁴ Ut di sa aurha enges ka ama pris ama vit na qa ma Jisas ma Ngāmuqa aa emga qārakni i sa qa an dāvit sāda ama usāpki arha ron dā soknga mamār iva urhi sangar ma ama qrot na aut katnanakt māni qa qārangātṅni i ut drām urhi sameng sāvāt a ngāt. ¹⁵ Inguna aiut di qaku aurha anga pris anga vit na qa qārakni i qaku mamār vāt a qa iva qāt lavuqi na ut toqorākt i qaku aurha anga qrot masirhat dap kinak ma Jisas di sa qa mon sāda ama siqutsiqut maos maos moe angārha ron doqor ut sa ama siqutsiqut tākt sokt di sa qaku qa mualat na anga vuini. ¹⁶ Dā soknga mamār iva ama qrarākta na ut i ut tet sa glaqot nā ma Ngāmuqa aa māmugunās na ama ñāmsāvātki ivakt iva urhi rha ama lavuqi dā va u rhān bāt ama ñāmsāvātki qārakni iva qia rhatnārham ut toqorākt i urhit lāk nani ama matnārham.

5

¹ Ama priskāna ama vit na rha moe asāgāk asāgāk di rhi rharmeng dā sāvetka nāmāni ama gamoe bā rhat tuqunān bāt a qa iva qat tualat bā ba ama ruvek iva sage ma Ngāmuqa ivakt iva iaqākt ama ruqa qāt bon da ama vānbōn dā ama vodāmes pāt ama vuirhong angāt tpās. ² Iaqaḳt di mamār vāt a qa iva qat tualat sa ama bulap ge ama ruvek kārarhani i qaku qunāga vāt a rha bā sāvāt iarhakt kārarhae i rhat tualat na ama vuirhong inguna qosaqi qa marākt di qaku aa anga qrot masirhat. ³ Bā nga rhoqorākt dā qa di mamār iva qāt bon da ama vodāmes pāt aa vuirhong marākt angāt tpās di qosaqi rhoqor qa i qosaqi qat tualat pāt ama ruvek arha vuirhong angāt tpās. ⁴ Nākt pa qaku aung marākt kā narmeng dām mes bā bā rhangāt tākt ama lat kārangāt i ama qutdrir vāt a ngāt dap sokt krekt bā va ma Ngāmuqa qa rhes ka di

* **5:6** Melkisedek Vā Ma Mru Ngāt Ama Rharesbane di ngāt tamān i ma Melkisedek di ama vitnaqa bā bā ma Salem bā qop ma Jerusalem. Qa di ama pris na qa bā bā ma Ngāmuqa ma Morāsnaqa Na Rhāvuk. Bā qa mān sage ma Abram bā qa modāmne na qa nākt nasot dā ma Abram ga von ga rha ama sāgāni nāmāni ama ngārhaqyisem nā irhong nāvāt iarhongākt moe.

rhoqor ma Aron gārakni i sa ma Ngāmuqa qa mes ka.

⁵ Bā ma Krai di qosaqi qaku qa sek sā nas iva rha rhuqunān bāt a qa bā va qa rhān i ama pris ama vit na qa dap kinak ka di sa ma Ngāmuqa qa muqunān bāt a qa i qā qoar na qa rhoqortāqyia,

“Ainge di ngua emga na nge.

Rhāqyerhākt di sa ngua mān i gi mamāk na ngo.”

⁶ Bā qosaqi ma Ngāmuqa di qat tamān bāt aomni ama qāvälām ba aa enge rhoqortāqyia,

“Nge di ama pris ma ama soktām doqor ma Melkisedek*.”

⁷ Bā nga rhoqorākt i qale ma Jisas māt ama slāqyige dā qa von da ama nān dā ama nānagukt i qāt nās tāvuk dā qāt nok sage iaqākt kārak i mamār vāt a qa iva qa rhuma-iar qa nāmāt ama tñāpki. Dā ma Ngāmuqa qa nari ma Jisas inguna nāvāt aa qutdrir sagem ga. ⁸ Ngātki i ama ngārhoemga na qa sokt di sa qā sumāt iva qat tet parhām ma Ngāmuqa aa snāngaqa nāvāt agi anga mārān gārangātṅni i sa qat dān bāt a ngāt. ⁹ Bā nga rhoqorākt i ma Ngāmuqa qa mualat sā ma Jisas bā qa mān i sa mamār na qa varhām ma Ngāmuqa aa snāngaqa dā nasot dā ma Jisas ka mān i ama mumaiar ama sok tām ngāt angāt tarebām na qa iva bā bā iarhakt moe qārarhae i rhat nari nāmāt ka. ¹⁰ Rhom dākt dinguna ma Ngāmuqa sa qa muqunān bāt a qa i ama pris ama vit na qa rhoqor ma Melkisedek.

Ama Rhonsāvāt Sāvāt Ama Ruvek Kārarhani I Sa Rha Rhong Nāmāni Ma Krai

¹¹ Vadi mai mamār vāt a ut iva ut tamān masirhat savono sāvāt iarhongākt dap kaku mārmarās gem ut iva urhit tāvāksās sāvāt iarhongākt sagem ngān inguna ngān di sa ngān mān i ama ruvek kārarhani i qaku ngānit lir qunāgaqunāga vāt a ngān. ¹² Bā rhākt di vadi mai mamār

iva ama ruvek na ngän gärrarhani i mamär vät a ngän iva ngäni su arhani sokt di ngänit läk iva saqi as akni qä su ngän sävät ama narhuirirhong nävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa märhamän bät irhong. Sokt mamär vät a ngän na ama qämuqa dap kaku rha anga tmäs anga qrot ngät. ¹³ Inguna ama ruvek moe qärrarhani i sokt tit näkt ama qämuqa dap kaku rhat täs anga tmäs anga qrot ngät di qaku ama mädrämnda na rha mamär sa ama enge sävät ama räkt ngät ama lat inguna ama rhuimirhong na rha. ¹⁴ Sokt di ama qrot ngät ama tmäs di ngät bä ba ama sräp ta ama ruvek kärrarhani i nävät ama lat masirhat dä sa rha sumät ivakt iva rhat tatnävämne mamär dä qunäga vät a rha sa agi a lat kärangätni i ama mär ngät dä qosaqi agi a lat kärangätni i ama vu ngät.

6

¹ Dä soknga mamär iva u rhet daqule ama narhoer ngät ama rhisu sävät ma Kraiss dä va u rhän i ama sräpta na ut. Qaku mamär iva saqi as ut tamän sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong doqor akni ama vätka aa ribit kärqitni i nak kop as ama rharebäm sa ama vätka qärqärhong i irhong doqor ama qatnanakt sämäni ma Ngämuqa ngä na ama lat na ama näpgoernanas nämät ama lat kärangätni i ngät dän sa ama tñäpki. ² Dä qosaqi mamär iva u rhet daqule ama rhodräp sävät ama lat kärangätni iva urhi qumär agirhong dä ama lat iva ama narhoerta rhat tu arhä rhäkt pät ama qatnanaktpämnda bä ama lat iva ama nñäpta rha rhäranas näkt sävät ama matnävämne ama sok täm ngät. ³ Näkt pa ut tualat toqoräkt krekt bä va ma Ngämuqa qä rhares pät aurha rhäng.

⁴⁻⁶ Inguna qaku mamär vät aung iva saqi as kä nartäm sa ama ruvek bä va rhi näpgoer na nas iarhakt kärrarhae i sa rha rhong nä ma Kraiss toqoräkt i sa mäqi qunäga vät a rha sävät a qa bä sa rha rha ama vänbon nage ma Ngämuqa bä rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhi na arhani ama qatnanaktpämnda bä rha nari ma Ngämuqa aa enge angät märmät näkt sa rhat dräm iva ma Ngämuqa qat tualat na ama qrot pät ama rhodäm nasot.

Rha diva qaku mamär vät a rha iva rhi näpgoer na nas inguna saqi as ngäkt kre i rhi edämsäs pät ma Ngämuqa aa emga mäni ama sämänanamuqa. Rhoqoräkt di rha maräkt ti slava na nas dä qosaqi rhat täqäne sä qa iva ama ruvek tat tamän mava na qa.

⁷ Ama ivätki qäraktni i sa qit näkt ama suigi qärakt i sai dä qit säp sävät a qi bä qit sa ama tmäs kärangätni i ngät tatnärhä iarhakt kärrarhae i sa rha qutnanokt pät a qi ba nas di iaqyäkt ama ivätki di qit ta ama modämne nage ma Ngämuqa. ⁸ Sokt di ngäkt bä qit sa anga ritgung dä anga gürhäk dä sa ama mäñmäñini na qi bä sa qorhäs iva ma Ngämuqa qä slava na qi na aa enge. Bä nasot dä va rha rhudäm bät a qi.

⁹ Aingän gärrarhae i gua snäng bät a ngän masirhat, näma dä ut tamän doqor täkt sokt di sagem ngän di sa ut nanakt ma ama qrot i sa ngän däqäne dä mamär na ama lat kärangätni i mamär iva ama ruvek kärrarhani i sa rha rha ama mumaiar tat tualat na ngät. ¹⁰ Inguna ma Ngämuqa di ama räkt ka ama matnävämne naqä bä va qaku qä naqyiradeng na angäna lat dä angän lavuqi kärangätni i sa ngän mualat na ngät iva bä ba qa grekt i sa ngän dualat i ama latta na ngän ba aa ruvek arha rem bä qoki as ngän dualat toqoräkt. ¹¹ Dä aiut di nani a ut masirhat iva aingän asägäk asägäk diva ngiat tualat masirhat toqoräkt ivakt iva rhäqäp ngän na ama qatnanakt iva mugas dä va ma Ngämuqa qa rhodämne na ngän bä va ngän dualat toqoräkt bä dängdäng bät ama tpäsini. ¹² Mamär iva ngän dualat toqoräkt dap pa qale arusus pät a ngän dap kinak pa ngän dualat toqor iarhakt kärrarhae i na ama qatnanakt dä na ama bulap di qale rha ma ama qrot bä dängdäng iva ma Ngämuqa aa mumänaris bä ba rha ngä rhu angät släqyige vät a nas.

Nak Ngätki Iva Ma Ngämuqa Aa Mumänaris Ngä Rhu Ama Släqyige Vät A Nas

¹³ Bä nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa von da ama mumänaris sage ma Abraham dä qa musärhämes nävät a nas inguna qaku aung ga e qäraktni i ama vit na qa vä ma Ngämuqa aa uväs iva qa rhusärhämes nävät

a qa ¹⁴ i qä qoar toqortäqyia, “Ngätki va ngua rhodämne na nge bä va ngia rhän i masirhat na ngän.” ¹⁵ Bä äkt i nga rhoqoräkt i sa qale ma Abraham sa ama bulap dä nasot dä qa lu i ama mumänaris ngä mu ama släqyige vät a nas. ¹⁶ Ama ruvek tat dräm dat tusärhämes nävät ani qärqäni i ama vit nä ini vät a rha maräkt arhä väs. Bä nga rhoqoräkt i rhat turäkt mänguräp ama ruvek di rhit tares ba ne na ama musärhäm bä iangärhäkt arha lat di ngärhi sämaengätki na arhä rharesbane. ¹⁷ Bä äkt i nga rhoqoräkt i nani ma Ngämuqa iva iarhakt kärarhae iva bä ba rha na aa mumänaris diva rhat dräm i ngätki iva ngä rhu ama släqyige vät a nas dä sa qa sämaengätki na ngät na ama musärhäm. ¹⁸ Bä äkt i ma Ngämuqa qa mualat nä iarhomäkt kärqärhom i sa qaku mamär iva irhom ngärhi qutsasorhane bä qosaqi sa ut dräm i qaku mamär vät a qa iva qä nairas.

Dä soknga aiut kärarhae i sa urha ang sagem ga ivakt iva qät lu vät a ut di mamär vät a ut iva urhi sämaqrot na nas iva ut sangar ma ama qrot na aut katnanakt iva as mugas dä va qa rhodämne na ut toqor varhäm aa mumänaris bä ba ut. ¹⁹ Rhangät täkt aut katnanakt di ngät toqor ama qrot ka ama aga bä ba aurha iar qärakni iva qale qa vasägos. Bä iangärhäkt aut katnanakt sävät ama märirhong iva as mugas dä va irhong ngä rhän di ngät don samuk säda ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs angärha ron bä säng ama boiqi ama mor qi arha rhäng ²⁰ äkt i sa ma Jisas ka er qa met sae iva nanokt ut. Qa di sa qa män i ama pris ama vit na qa qärakni iva qale qa vasägos toqor ma Melkisedek.

7

Ama Priskäna Qärarhani I Rha Rhoqor Ma Melkisedek

¹ Iaqäkt ma Melkisedek di ama vitnaqa e mät ama varhäm ama mor äm ma Salem dä qosaqi ama pris na qa bä ma Ngämuqa ma Moräsnaqa Na Rhävuk näkt ka rhäknais nani ma Abraham dä qa modämne na qa rhoqoräkt i sa evär dä ma Abraham nämät ama ulaqi rhoqoräkt i sa qa män näva ama vitnarha na äkt arhä väs. ² Dä ma Abraham ga von ga rha ama sägom

ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälap nävät iarhongäkt moe qärqärhong i sa qa rha irhong nage iarhakt ama vitnarha.

Ama narhoeräm di ma Melkisedek aa ngärhipki at tarimini di rhoqortäqyia, ama vitnaqa sa ama räkt ngät ama lat. Bä qosaqi qa di ama vitnaqa e ma Salem i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di rhoqortäqyia, ama vitnaqa na ama bulap. ³ Qa di qaku aa anga mamäk ura anga nanäk ura anga ikkäna bä qosaqi qaku aa anga rharimini ura anga tpäsini sa aa iar. Dap ka di qa rhoqor ma Ngämuqa aa emga i qa di sa qale qa i ama pris ma ama soktäm.

⁴ Ngäni lu i rhak täkt ama ruqa di ama moräs na qa masirhat toqoräkt dä soknga ama ngätmamäk ma Abraham ga von ga rha ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälap nävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Abraham ga rha irhong nämät ama ulaqi! ⁵ Dä iarhakt kärarhae i sa rha män nävä ma Livai qärakni i qa rha ama lat na ama priskäna di varhäm ama muräkt nävä ma Ngämuqa aa Muräkt di rhit ta ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälap nage qärarhani i ma Abraham aa es na rha i nämä dä ama Livaiqäna di qosaqi rha män nävä ma Abraham. ⁶ Sokt di iaqäkt kärak i qaku qa män nävä ma Livai di qa rha ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälap nage ma Abraham bä qa di sa qa modämne nä ma Abraham gärakni i sa qa rha iangärhäkt ama mumänaris nage ma Ngämuqa. ⁷ Sa ut dräm i ngätki rhoqoräkt i ama ruqa qärakni i ama moräs na qa vit pät akni aa uväs di sa qa modämne nä iaqäkt ama ruqa qärakni i qa e va aa rem.

⁸ Sage ama Livaiqäna di ama ruvek kärarhani i rhat dräm dit näp tit ta ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälap dap sage ma Melkisedek di iaqäkt kärak i ma Ngämuqa aa enge ngät tamän i as kat däqäm di qät ta ama sägom ama qäväläm doqoräkt. ⁹ Nguaräm gäqi mamär iva aung gä qoar i ma Livai maräkt kärakni i qät ta ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälap di sa qa von da ama sägom ama qäväläm bä ma Melkisedek nävät

ma Abraham ¹⁰ inguna as kale ma Livai va aa ik ma Abraham aa släqyige rhoqoräkt i ma Melkisedek ka rhäkna is nani a qa.

*Urhi Lu Ma Jisas Kä Nä Ma Melkisedek
Ñismäne*

¹¹ As nga mudu rhoqoräkt i ama priskäna nämäni ma Livai aa enevaqi rhat tualat di ama ruvek di sa rha rha ma Ngämuqa aa Muräkt. Näkt ngakt bä vadi mai mamär vät ama ruvek iva rha rhän i sa mamär na rha nävät iarhakt ama priskäna arha lat di sa va qaku urhit läk nani akni ama pris toqor ma Melkisedek iva qa rhän. Dap kinak mai mamär iva aung ga rhän nämäni ma Aron aa enevaqi. ¹² Inguna nga rhoqoräkt i rhit kutsasorhane iva rhi rharmeng da ama pris toqor mäniekt dä qosaqi mamär iva rhi qutsasorhane va ama Muräkt.

¹³ Ma Jisas kärakni i nguat tamän bät tärhong däkt sävät a qa di qa nämäni aktni ama enevaqi maos. Bä inamäk bä sarhäkt di qaku aung nämäni iaqyäkt ama enevaqi di qat tualat ge ama laiqa na ama vodämes. ¹⁴ Inguna sa ut dräm i aurha Engeska qa män nämäni ma Juda aa enevaqi. Dä qaku ma Moses ka qoar iva ama pris ka rhän nämäni iaqyäkt ama enevaqi.

¹⁵ Sa qunäga vät a ut masirhat sä iarhongäkt toqoräkt i qosaqi akni ama pris kat dän gäarakni i qa rhoqor ma Melkisedek. ¹⁶ Ma Jisas di qaku qa män i ama pris na qa nävät ama muräkt kärangätni i mamär iva aa nanäk ki sa qa mäni ma Livai aa enevaqi. Dap kinak ka män i ama pris na qa nävät ama qrot sa ama iar qarangätni i qaku mamär iva qäbäs na ngät. ¹⁷ Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngärhi sameng sävät a qa rhoqortäqyia,

“Ainge di ama pris ma ama soktäm doqor ma Melkisedek.”

¹⁸ Aomni di angätni ama muräkt kärangätni i sa ma Ngämuqa qa mu ngät di rhäkt di sa qa mu ngät tage inguna qaku angärha anga qrot masirhat dä qosaqi ama mäñmäñini na ngät ¹⁹ dap aomni di sa ma Ngämuqa qa mu angätni ama qatnanakt kärangätni i ama mär ngät masirhat bä nävät a ngät di sa ut tet sa glaqot na qa. Inguna ama

Muräkt di sa qaku ngä namualat sä guani iva ini ngä rhän i sa mamär nä ini.

²⁰ Dä ma Kra is di qaku qa män i ama pris na qa sañis na ama musärhäm. Dap iarhakt kärarhae i mäqi rha män i ama priskäna na rha di sa rha män doqoräkt sañis na ama musärhäm. ²¹ Sukt di ma Kra is di sa ma Ngämuqa qa mualat sä qa iva qa rhän i ama pris na qa na ama musärhäm. Ma Ngämuqa qaräkn i qa mualat toqoräkt di qa qoar na qa rhoqortäqyia,

“Ma Engeska diva qaku qä naqut-sasorhane nä aa snängaqa rhoqoräkt i qa musärhämes toqortäqyia, ‘Ainge di ama pris ma ama soktäm.’ ”

²² Rhom däkt di sa äm ngä mualat sä ma Jisas bä qa män i ama ruqa qaräkn i qät sämaengäktki na ama iaräs na ngät ama rharesbane qarangätni i ama mär ngät masirhat pä t ama mru ngät ma rharesbane angät tpäs. ²³ Ama priskäna qararhani i sa mäqi rhat tualat di ama rhäqäp na rha inguna qaku mamär vät a rha iva as tat tualat i ama priskäna na rha inguna nävät ama tñäpki. ²⁴ Sukt di ma Jisas kat sangar ama lat kärangätni i ama pris na qa vasägos inguna qat däqäm basägos. ²⁵ Bä nga rhoqoräkt di nävät a nas maräkt di mamär vät a qa iva qa rhumaiar iarhakt kärarhae i rhat tet sa glaqot nä ma Ngämuqa inguna qa di qat däqäm basägos ivakt iva qä nän sävät a rha.

²⁶ Di ama märäm masirhat i sa aut pris ama vit na qa toqoräkt kärakni i mamär vät a qa iva qat tatnärhäm ut. Qa di ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong dä qaku qa mualat na anga vuini. Bä ma Ngämuqa qa matmät sä qa nämäni ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong bä qa sek ma Jisas tävit säda ama usäpki arha ron. ²⁷ Qaku ma Jisas kät läk iva qät boda ama vodämes pä t ama qunäng moe i narhoer va qät boda ama vodämes bä ba nas maräkt sa aa vuirhong dä nasot dä va qosaqi qat tualat toqoräkt bä ba ama ruvek toqor iarhakt arhani ama priskäna ama vit na rha. Dap kinak ka voda ama vodämes masägos bä ba ama rhodäm moe nasot bä

ba ama ruvek moe rhoqoräkt i qa vodäm mes. ²⁸ Ma Ngämuqa aa Muräkt di ngät tuqunän bät ama gamoe qärrarhani i qaku arha anga qrot masirhat iva rha rhän i ama priskäna ama vit na rha. Sokt di ama enge na ama musärhäm gärangätni i sa ngä män nasot ama Muräkt di ngät tuqunän bät ama ngärhoemga iva qa rhän i ama pris ama vit na qa qäarakni i sa ma Ngämuqa qa mualat sä qa bä qa män i sa mamär na qa vasägos.

8

Ma Jisas Di Ama Pris Ama Vit Na Qa Bä Ba Ama Rhahesbane Qärangätni I Ama Vit Na Ngät Pa Ama Mru Ngät Ama Rhahesbane Angät Tpäs

¹ Näkt ama moräm mäni aurha enge di rhoqortäqyia, ut di sa aut pris ama vit na qa rhoqoräkt bä qa di qat muqun dä iaqäkt aa mämugunäs angärha märmär da ama usäpki arha ron gäarak i ama ansäs ama vit na ngät sagem ga da ama usäpki arha ron. ² Dä iaqäkt aut pris kat tualat pät ama ivärhimem ama qumärqumär imem mamär da ama engätki na qi ama ansäspämgi ama me qi arha ron gäarakni i sa ma Engeska ma Ngämuqa qa rhäk pät a qi dap kaku ama ruvek ta rhäk pät a qi.

³ Ama priskäna ama vit na rha moe asägäk asägäk di sa rha muqunän bät a rha ivakt iva rhit boda ama vänbon dä ama vodämes. Bä äkt i qosaqi mamär iva rhak täkt ama pris di aa anga guani ivakt iva qä vodäm ini. ⁴ Ngakt bä qale ma Krai mäni ama ivätki di nak ka di vadi va qaku ama pris na qa inguna ama priskäna rha e qärrarhani i rhat dräm dit boda ama vänbon barhäm ama Muräkt. ⁵ Rhat tualat i ama priskäna na rha dä arha lat di nak kop ama iauski na ngät sävät iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong da ama usäpki arha ron. Inguna nga rhoqoräkt i sa qorhäs iva ma Moses kä rhäk pät ama ansäspämgi ama me qi dä ma Ngämuqa qa rhodräp ka i qä qoar toqortäqyia, “Mamär iva ngia rhualat nä iarhongäkt moe varhäm ama iauski qäarakni i sa ngua qur a nge rhäm gi da ama damgi at täväs.” ⁶ Bä rhäkt di sa ma Krai ka rha ama lat i ama pris ama vit

na qa qärangätni i ama mär ngät masirhat pät iarhakt arhani ama priskäna ama vit na rha arha lat angät tpäs. Bä qosaqi rhoqoräkt di ama iaräs na ngät ama rhahesbane qärangätni i qat tualat parhäm ngät di ama mär ngät masirhat pät ama mru ngät ama rhahesbane angät tpäs. Iomäkt dingu na ama iaräs na ngät ama rhahesbane di sa ma Ngämuqa qa mualat na ngät na ama iaräs na ngät ama mumänaris kärangätni i ama mär ngät masirhat pät ama mru ngät ama mumänaris angät tpäs.

⁷ Inguna ngakt bä vadi mai iangärhäkt ama narhoer ngät ama rhahesbane* di qaku guani qärqäni i ama vu ini mäni ngät dä sa mai mamär iva qaku urhit läk nani ama unmem na ngät ama rhahesbane.

⁸ Sokt di ma Ngämuqa qa lu ama Judaqäna i qaku rha met parhäm ama narhoer ngät ama rhahesbane bä qa märhamän doqortäqyia,

“As ngäni lu i ma Engeska qä qoar i ama qäväläm ngät dän gärqomni iva ngua rhualat na ama iaräs na ngät ama rhahesbane ge ama enevaqi i ma Israel qi na ama enevaqi i ma Juda ⁹ bä rhangät täkt ama rhahesbane diva qaku ngät toqor ama rhahesbane qärangätni i sa ngua mualat na ngät ge arhä mamäkkäna vät ama qäväläm gärqomni i sa ngut sangar da arhä rhäkt ivakt iva ngua rhet sä rha nävät ama ngärhäktka ma Isip.”

Ma Engeska qä qoar i, “Qaku ngut lavuqi na rha inguna rha di sa qaku rhat tet parhäm gu rhahesbane.”

¹⁰ Ma Engeska qä qoar i rhangät täkt di ama rhahesbane qärangätni iva ngua rhualat na ngät ngu na ama enevaqi i ma Israel nasot iomäkt ama qäväläm.

“Va nguat tu gu muräkt mät arhä snängaqa dä va ngut säm a ngät da arha ron bä aingo diva arhä Ngämuqa na ngo bä rha diva gua ruvek na rha.

* **8:7** ama narhoer ngät ama rhahesbane Rhangät täkt ama rhahesbane di sa ma Ngämuqa qa von däm ngät da ama damgi ma Sainai.

- 11 Dä va qaku rhi nasu ne i akni qä su aa ruaqa
 ura aktni qi su arha ruaqi i rhi qoar toqortäqyia, 'Mamär iva ngiat dräm ma Engeska'
 inguna va rha moe diva rhat dräm a ngo
 näma dä ama moräs na rha masirhat ura ama gaini na rha mamär.
- 12 Va ngut lavuqi na rha sa arha lat ama vu ngät
 bä va rät pät a ngo na arha vuirhong."

13 Bä nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qat tamän sävät ama iaräs na ngät ama rharesbane dä qat tualat sa ama narhoer ngät ama rharesbane bä ama mäñmäñini na ngät. Dä agini qärqäni i ini ngät dän i ama mäñmäñini nä ini dä ama mru ini di sa qorhäs iva ianiäkt diva qäbäs nä ini.

9

Ama Qumärqumär Äs Mamär Ama Ivärhäs Nämäni Ama Ivätki

1 Dä qäqi ama narhoer ngät ama rharesbane di angät tisu na ama ansäs dä angärha ivärhäs ama qumärqumär äs mamär mäni ama ivätki. 2 Iosäkt ama ivärhäs di ama ansäspämgi ama me qi qäraktni i ama ruvek ta rhäk pät a qi. Bä da ama narhoer äm ama qäväläm äm angärha ron buk päm gi di qale ama lirkhäga qäraktni i qat mair da ama tliga dä ama laiqa sä ama bretkäna iva sage ma Ngämuqa. Iosäkt ama ivärhäs di rhat tes äs i ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs.

3 Bä säng ama boiqi ama mor qi arha rhäng di ama unbam na äm ama qäväläm gärqomni i rhat tes äm i ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs. 4 Bä dä iomäkt ama unbam na äm ama qäväläm angärha ron di qale ama vodämes na ama insens angät laiqa e. Iaqäkt ama laiqa di sa rha ong bät aa qämirleng moe na ama gol. Dä qosaqi qale ama bokis na ama rharesbane e qäraktni i qosaqi sa rha ong bät aa qämirleng moe na ama gol bä da aa ron di qale ama kinaqi qäraktni i sa rha mualat na qi na ama gol qärakt i qale ama mana mät ki dä qosaqi e di qale ma Aron aa tliga qäraktni i mudu vur vät a qa näkt sävät ama duliglem na ama rharesbane. 5 Bä

vät iaqäkt ama bokis aa rhäng di aiomni inät muqun gärqiomni i rhat tes iom i ama serubim bä in givaet di qale ngät daver ama mämugunäs na ama lavuqi.

As pät tom däkt ama qäväläm di qaku mamär vät a ut iva ut tamän masirhat sävät tärhong däkt.

6 Bä sa nga qale iarhongäkt toqoräkt dä nasot dä ama priskäna rhat dräm dat tet sämät ama narhoer äm ama qäväläm bä rhat tualat na arha lat 7 sokt di sämät ama unbam na äm ama qäväläm di sokt ama pris ama vit na qa qat tet bä sae näkt kat tet sae masägos da ama quiaqa aa ron. Näkt pa qaku qä nasäs sae dap pa qät ta ama biaska bä iaqäkt ama biaska di qät bodäm ga bä ba nas dä qosaqi bä ba ama ruvek pät arha vuirhong angät tpäs kärqärhongni i sa qaku rhat dräm i ama vuirhong nä irhong.

8 Nävät iangärhäkt ama lat di sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qär qur a ut i ama iska säva ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs di as kaku rha rhar mät ka vät ama qäväläm doqoräkt i as ama narhuir qi ama ansäspämgi ama me qi di qiat mair. 9 Iaqyäkt ama ansäspämgi ama me qi di qiat tuqunän sävät tangät täkt ama rhodäm. Bä varhäm iangärhäkt ama lat di rhit bon da ama vänbon dä ama vodämes kärangättni i qaku mamär iva ngä namualat sa ama ruqa qäraktni i qat dräm gä nänäs sage ma Ngämuqa iva qat dräm i isiska vät a qa nämät ama rhäksärhäm bät ama vuirhong angät tpäs. 10 Dap kinak iangärhäkt ama vänbon dä ama vodämes di sokt ngät sävät ama tmäs dä ama rigi bä qosaqi sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong doqor ama lat kärangättni i rhit tor ama qärhong bä ama muräkt bä ba ama släqyige bä iangärhäkt diva qale ngät bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni iva ama iaräs na qa ama iska qa rhän.

Ama Rhäqästäm Nävät Ma Krai Aa Biaska

11 Sokt di nga rhoqoräkt i ma Krai ka män i ama pris ama vit na qa na qa bä ba ama märirhong gärqärhongni i sa irhong ngä män dä qa met pa ama ansäspämgi ama me qi qäraktni i ama vit na qi dä sa mamär na qi masirhat daver ama narhuir qi ama ansäspämgi ama me qi. Rhakt täkt ama

ansäspāngi ama me qi di qaku ama ruvek ta rhāk pāt a qi bā qosaqi qaku ma Ngāmuqa qa sām a qi i qi nāmāni aa sāmsām nāmāni ama ivātki. ¹² Dā qa mon gop masāgos bā ba ama rhodām moe nasot sāva ama vit na ās ama qumārquṁār ās mamār ama ivārhās bā qaku qa met sae sa anga memeqāna ura anga bulmakaoqāna angā rhoes angāt biaska dap kinak ka mon nāvāt aa biaska marākt. Bā nāvāt iangārhākt ama lat dā sa qa rhāqās tām ut bā aa rhāqāstām diva qale ngāt ma ama soktām.

¹³ Inguna ngakt bā rhit prit na ama memeqāna dā ama bulmakaoqāna ama gamoe angāt biaska dā na ama ligātki nasot ama bulmakao ama rhoem ga vāt iarhakt ama ruvek kārārhani i qaku ama qumārquṁār ta ivakt iva ngārhi qumār ta bā va ama qumārquṁār arhā slāqyigleng ¹⁴ di nak pa ma Kraiis aa biaska qā qumār aut snāngaqa masirhat mamār. Bā va ut drām i sa isiska vāt a ut nāmāt ama rhāksārham bāt ama lat kārangātni i ama māñmāñini na ngāt angāt tpās. Dā va mamār vāt a ut iva ut tualat bā bā ma Ngāmuqa ama ngātdāqām ga. Ma Kraiis kārakni i sa qaku anga qāvuini vāt a qa di qa vodām mes nāvāt ama Qloqaqa ama sok tām ga sage ma Ngāmuqa.

¹⁵ Dā soknga qa di ama ruqa qārakni i qa e māngurāp ma Ngāmuqa dā ama ruvek. Bā qat tualat parhām ama iarās na ngāt ama rharesbane ivakt iva iarhakt kārārhae i sa ma Ngāmuqa qa mes ta va rhi rha iarhongākt kārquārhong i ama sok tām irhong gārquārhong i sa qa mumānaris iva qā von da rhām irhong. Iangārhākt ama lat dinguna akni sa qa ñāp bā rhoqorākt di sa qa rhāksasot a rha nāmāt ama vuirhong angāt tāksārham gārquārhongni i sa rha mualat nā irhong da ama narhoer ngāt ama rharesbane angāt kāvālām angārha ron. ¹⁶ Nga rhoqorākt i qale ama abuqit nage ama ruqa qārakni iva qā ñāp kārquātni i it ngāt tamān iva sāvetka qā rha aa qārhong nasot aa tñāpki di mamār iva ut drām i ngātki i sa iaqākt ama ruqa qa ñāp dā nasot dā va irhākt ama abuqit it ngāt tualat. ¹⁷ Inguna irhākt ama abuqit di it ngāt tualat sokt toqorākt i iaqākt kārak i sa qa sām bā bit di sa qa ñāp dap kaku it ngā namualat

toqorākt i as kat dāqām.

¹⁸ Bā nga rhoqorākt dā qāqi ama narhoer ngāt ama rharesbane di sa ma Ngāmuqa qa nasāng na ngāt di qoki mamār iva qrir na ama biaska. ¹⁹ Inguna nga rhoqorākt i ama murākt asāgāngāt asāgāngāt moe di sa ma Moses ka mārhamān bāt a ngāt sārha ama ruvek moe dā qa rha ama bulmakaoqāna ama rhoes dā ama memeqāna angāt biaska ngā na ama rigi dā ama qurāt ngāt ama sipsipkāna angāt kāseng nākt sāvāt ama ngāmungām angāt ngārkhātkā ama hisop bā qa vritne vāt ama ilotka na ama abuk dā qosaqi qa vritne vāt ama ruvek moe. ²⁰ Bā ma Moses kā qoar toqortāqyia, “Rhak tākt di ama biaska na ama rharesbane qārangātni i sa ma Ngāmuqa qa rhākne iva bā ba ngān.” ²¹ Bā qosaqi rhoqorākt dā ma Moses ka vrit na ama biaska vāt ama ansäspāngi ama me qi dā vāt iarhongākt moe qārquārhong i rhat tualat na ama lat na ama ansās sage ma Ngāmuqa nā irhong. ²² Bā ngātki i varhām ama Murākt di qorhās iva iarhongākt moe diva ama qumārquṁār irhong nāvāt ama biaska dap ngakt bā qaku qrir na anga biaska dā va sirhākt kaku anga qyiradeng ngā rhān sāvāt ama vuirhong.

²³ Bā ākt i mamār iva nāvāt ama vodāmes diva rhi qumār iarhongākt kārquārhong i ama iauski nā irhong de vāt ivāt kārquārhong i irhong doqor iarhongākt tāvuk da ama usāpki arha ron dap iarhongākt marākt da ama usāpki arha ron di mamār iva irhong ngā rhān i ama qumārquṁār irhong nāvāt ama vodāmes kārangātni i ama mār ngāt masirhat pāt ama vodāmes angāt tpās kārangātni i rhit bodām ngāt iva varhām ama Murākt. ²⁴ Inguna ma Kraiis di qaku qa met sāva ama qumārquṁār ās mamār ama ivārhās kārquosni i sa ama ruvek ta mualat na ās kārquos i nak kop ama iauski na ās sāvāt ama engātkinirhong dap kinak ka met sāda ama usāpki arha ron marākt divakt iva rhākt di qat mair vā ma Ngāmuqa aa qāranas iva bā ba ut.

²⁵ Bā qosaqi qaku qa met sae ivakt iva vāt ama qāvālām nasot a ne dā va qāt bodām mes toqor ama pris ama vit na qa bā ba ama Judaqāna qārakni i qat drām gat tet sāva ama vit na ās ama qumārquṁār ās

mamär ama ivärhäs pät ama qoeo asägäk asägäk moe na ama biaska qärakni i qaku aa biaska maräkt. ²⁶ Inguna ngakt bä vadi mai rhoqoräkt dä mamär iva vät ama qäväläm nasot a ne dä sa va qat don säda ama märänga aa ron mänasäng naimäk äkt i ama rharimini sa ama ivätki bä qia män bä sarhäkt. Dap kinak sa qa män bät ama dängdängini na ngät ama rhodäm gop masägos bä ba ama rhodäm moe nasot ivakt iva qä rhäksot na ama vuirhong nävät iomäkt i sa qa maräkt ka vodäm mes.

²⁷ Dä sa ma Ngämuqa qa muräkt iva ama ruvek asägäk asägäk diva sävetka qä ñäp sokt masägos näkt nasot dä va ama matnävämne ngä rhän bät a qa. ²⁸ Bä äkt i ma Kraiss ka vodäm mes masägos ivakt iva qä rha ama rhäqäp na rha ama ruvek arha vuirhong nae. Bä va qa rhän bät aa unmem na äs aa mänmänäs di qaku ivakt iva qä rhäksot na ama vuirhong dap kinak pa qa rhumaiar iarhakt kārarahae i sa qale rha nani a qa i nani a rha masirhat iva rhi lu qa.

10

Ma Kraiss Aa Vodämes Kärangätni I Sa Qa Von Däm Ngät Masägos

¹ Ama Muräkt di nak kaku ama mär qi ama iauski sävät ama mär irhong ama engäktkinirhong gärqärhongni iva irhong ngät dän bä äkt i qaku mamär vät a ngät iva ngät tualat sä iarhakt kārarahae i rhat tet sa glaqot nä ma Ngämuqa bä va rha rhän i sa mamär na rha nävät ama vodämes kärangätni i rhat dräm dit bon däm ngät pät ama qoeo moe nasot a ne. ² Ngakt bä vadi mai iangärhäkt ama vodämes di mamär vät a ngät iva ngät tualat toqoräkt di vadi mai as kaku rhit bon da ama vodämes inguna ama ruvek kārarahani i rhi nānsās sage ma Ngämuqa di vadi mai sa ama qumärqumär ta dä soknga va qaku rhat tu arhä snäng i as tat tualat na anga vuirhong. ³ Dap kinak iangärhäkt ama vodämes di ngärhit puk pät ama ruvek sävät ama vuirhong bät ama qoeo moe nasot a ne ⁴ inguna ama bulmakaqäna ama gamoe dä ama memeqäna angät biaska di qaku mamär iva qä nata ama ruvek arha vuirhong nae.

⁵ Bä äkt i nga rhoqoräkt i sa qorhäs iva ma Kraiss ka rhän sämäni ama ivätki dä qa qoar toqortäqya,

“Ainge di sa qaku nani a nge na anga vodämes dä anga vānbon sokt di sa ngia rhäkmu na ama släqyige bä ba ngo.

⁶ Dä qaku märmär gem nge nävät ama vānbon gārangätni i sa rhit pās ngät dä ama vānbon bät ama vuirhong angät tpäs.

⁷ Dä nasot dä ngua qoar i, ‘As ngi nari ngo gu Ngämuqa, sa ngua män ivakt iva nguats tualat na ama lat parhäm gi snāngaqa qārangätni i ngät parhäm ama enge qārangätni i sa rha säm a ngät sävät a ngo va ama ilotka na ama abuk.’ ”

⁸ Narhoer dä qa qoar toqortäqya, “Ainge di qaku nani a nge na anga vānbon ura anga vodämes ura anga vānbon gārangätni i sa rhit pās ngät ura anga vānbon bät ama vuirhong angät tpäs.” Iarhongäkt di rhit bon däm irhong barhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses. ⁹ Dä nasot dä qa qoar i, “As ngi nari, sa ngua män ivakt iva nguats tualat na ama lat parhäm gi snāngaqa.” Ma Jisas kät ta ama narhoeräm nae ivakt iva qa rhu ama unbam na äm mät ama narhoeräm angät släqyäs. ¹⁰ Ma Jisas ma Kraiss ka arñis na ut bä ma Ngämuqa rhoqoräkt i qa met parhäm ma Ngämuqa aa snāngaqa bä qa voda aa släqyige masägos bä ba ama rhodäm moe nasot.

¹¹ Ama priskäna bä ba ama Judaqäna moe asägäk asägäk di sävetka qat mair sa aa lat pät ama qunäng moe. Bä vät ama qäväläm nasot a ne di qät bon da ama vodämes kärangätni i ama sägängät kärangät i qaku mamär vät a ngät iva ngärhit ta ama vuirhong nae. ¹² Sokt di nga rhoqoräkt i ma Kraiss ka von da ama sägängät ama vodämes pät ama vuirhong angät tpäs kärangätni i bä ba ama rhodäm moe nasot dä qa muqun dä ma Ngämuqa aa märmär ¹³ bä inamäk nävät iomäkt ama qäväläm dä sa qale qa e bä va rhoqoräkt bä dängdäng iva ma Ngämuqa qa rhualat sa aa ikkäna bä va rha rhän i ama laiqa na rha nanokt aa

qäriglem. ¹⁴ Nävät iangärhäkt ama sägängät ama vodāmes di sa ma Kraisa ka mualat sa ama ruvek bā rha män i sa mamär na rha ma ama soktām iarhakt kārarahe i sa ma Ngāmuqa qā rharñis na rha iva rha rhän i ama ruvek kārarahani i nani a qa na rha rhoqoräkt.

¹⁵ Dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qosaqi qat tamän särhäm ut sävät iarhongäkt i as narhoer di qā qoar toqortäqyia,

¹⁶ “Ma Engeska qā qoar i, ‘Rhangät täkt di ama rharesbane qärangätni iva ngua rhualat na ngät ngu na rha nasot iomäkt ama qäväläm. Va ngua rhu gu muräkt da arha ron dä va ngu säm a ngät mät arhä snängaqa.’”

¹⁷ dap saqi as ka qoar i,

“Va rät pät a ngo mas na arha vuirhong dä qosaqi arha lat ama vu ngät.”

¹⁸ Nga rhoqoräkt i sa ma Ngāmuqa qa qyiradeng nä sävetka aa vuirhong dä aa lat ama vu ngät dä va iaqäkt ama ruqa diva qaku qā natboda ama vodāmes pät ama vuirhong angät tpäs.

Mamär Iva Ut Nanakt Maengätki Nä Ma Ngāmuqa

¹⁹ Gua ruavek, dä soknga nävät ma Jisas aa biaska di mamär vät a ut iva ama qraräkt na ut i ut tet säva ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs ²⁰ näva ama iaräs na qa dä ama ngätdäqäm ga ama iska qärakni i sa ma Jisas ka rhar mät ka nanokt ut bā särhage na ama boiqi ama mor qi na aa släqyige.

²¹ Bā aiut di aurha moräs na qa ama pris daver ma Ngāmuqa aa ruvek. ²² Bā äkt i mamär iva ut tet sa glaqot nä ma Ngāmuqa sa ama engätki na qa ama snängaqa dä sa ama qatnanakt ama qrot ngät mamär. Bā qosaqi va ut tet i sa ma Jisas ka vritne vät aut snängaqa bā isiska vät a ut nämät ama qänäskānes iva urhi rha ama rhäksärhäm dä aut släqyigleng di qa rhor vät igleng na ama rigi ama qumärqumär qi. ²³ Mamär iva ut sangar ma ama qrot na ama sameng

bät aut katnanakt sävät ama märirhong iva irhong ngä rhän dap pa qale aurha anga snängaiom anga udiom inguna iaqäkt karak i sa qa mumānaris pät a ut sävät irhong di sa mamär vät a ut iva ut nanakt na qa maengätki sä iarhongäkt moekt. ²⁴ Dä mamär iva ut tu ut snäng iva ut täranas na ne rhoqor mäniekt bā va aurha snäng bät arhani dä va ut tualat na ama mär ngät ama lat. ²⁵ Bā qale ngänit kyiradeng nä iomäkt iva väspästämne na ngän doqor arhani qärarahani i qaku rhat dräm dat tualat toqoräkt. Dap kinak mamär iva urhit sämaqrot na ne masirhat bā masirhat mamär inguna sa ut dräm i ama qunäga qärakni iva ma Kraisa ka rhän di sa qa e glaqot.

²⁶ Inguna ngakt bā as ut dräm ut tualat na ama vuirhong bā sa ut dräm i ut tualat na ama vuirhong nasot ama qäväläm gärqomni i sa ut ta ama mädräm sävät ama engätki di qoki as kaku qale anga vodāmes pät ama vuirhong angät tpäs. ²⁷ Dap kinak mamär iva urhit len ma Ngāmuqa aa matnävämne dä qosaqi va urhit len ama mor äs ama mudäbäs kärqosni i äs angät kärnaqi ama mor qi masirhat iosäkt ama mudäbäs kärqos iva äs ngärhi väs aa ikkāna.

²⁸ Aung gärakni i sa qa qyiradeng nä ma Ngāmuqa aa Muräkt nage ma Moses di rhat dräm di veng ga dap kaku anga lavuqi sävät a qa rhoqoräkt i ama udiom ura ama dävauing na rha ama ruvek ti sameng irhäm ga. ²⁹ Ngakt bā aung di qaku qa qutdrir sage ma Ngāmuqa aa emga qärakni i nävät a qa di sa ma Ngāmuqa qa arñis nä iaqäkt ama ruqa bā ba nas dä iaqäkt di qaku qät kutdrir sävät ama biaska na ama rharesbane näkt ka märhamän mava na ama Qloqaqa na ama ñämsävätki dä ngu lu va ma Ngāmuqa qā sangäm na qa rhoqor mäniekt?

³⁰ Sa nguna ut dräm iaqäkt karak i sa qa qoar toqortäqyia, “Aingo sa ama muvätki. Bā va aingo ngua rhuvät.” Dä qosaqi qā qoar i, “Ma Engeska va qa rhatnävämne na aa ruvek.” ³¹ Mamär iva ngit len masirhat kre va akni nävät a ngän di ak na qa ama ruqa rhoqoräkt dä va arpus na qa sämät ma Ngāmuqa ama ngätdäqäm ga aa rhäkt.

³² Mamär iva vuk pät a ngän sävät ama qunäng mudu i nga rhoqoräkt i sa qunäga

vät a ngän sa ama engätki näkt nasot dä qale ngän da ama märän ama mor ngät angärha ron ³³ bä sai dä arhani rhat tamän mava na ngän dä rhi slava na ngän da ama ruvek arhä saqong bä sai dä ngänit ta ama märänga inguna nävät iomäkt i ngänät mair ge arhani ama ruvekkärarhani i sa qale rha da ama märänga aa ron doqor ngän. ³⁴ Aingän di angän lavuqi di sävät iarhakt kärarhae i qale rha va ama tpäskiarharhäng näkt ngänät dräm gale ngän sa ama bulap dap ngänit kyiradeng i näma dä ama ruvek tit ta angän gärhong inguna sa ngänät dräm i ngän maräkt di angän gärhong gärqärhongni i ama mär irhong masirhat tärhong bono dä va qali lirhong basägos.

³⁵ Dä soknga qale ngän narhon na angän gatnanakt ama qrot ngät kärangätni iva ama rhitsek ama mor ngät ngä rhän sagem ngän nävät a ngät. ³⁶ Inguna mamär iva qale ngän mauiu ma ama qrot ivakt iva nga rhoqoräkt i sa ngän mualat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dä va ngäni rha iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mumänaris nä irhong bä ba ngän. ³⁷ Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“As pät ama qäväläm ama qot äm dä va iaqäkt kärak i qat dän diva qa rhän näkt pa qaku qä natiläng.

³⁸ Sokt di iaqäkt kärak i sa qa män i ama rätkka na qa dä gu saqong nävät aa qatnanakt diva qale qa da ama iar ama sok täm ngät angärha ron dap ngakt bä va bok da aa qatnanakt nävät a ngo dä va qaku märmär gem ngo nävät a qa.”

³⁹ Sokt di ut di qaku ut nävät iarhakt kärarhae i mämae vät a rha sa ama qatnanakt bä äkt iva ma Ngämuqa qä slava na rha mas. Dap kinak aiut di ut nävät kärarhani i sa rhat nanakt bä äkt iva qale lut mamär da ama iar angärha ron.

¹ Ama qatnanakt di iomäkt i sa ut dräm maengätki iva iarhongäkt kärqärhong i sa ut nanakt iva ma Ngämuqa qä von ut täm irhong diva qoki irhong ngä rhän. Bä qosaqi ngät di rhom däkt i sa ut dräm iva as iarhongäkt ngä rhän i näma dä sa qaku aung ga lu irhong. ² Bä aurha ikkäna mudu di sa märmär ge ma Ngämuqa nävät a rha nävät a ngät.

³ Nävät ama qatnanakt di sa qunäga vät a ut i sa ma Ngämuqa qa säm ama ivätki qi na ama leqäs dä ama usäpki na aa enge bä äkt i agirhong gärqärhongni i ut lu irhong di qaku qa mualat nä irhong na arhongni qärqärhongni i mamär vät aung iva qä lu irhong.

⁴ Nävät ma Abel aa qatnanakt dä sa qa von da ama vodämes sage ma Ngämuqa qärangätni i sa mär gem ma Ngämuqa nävät a ngät masirhat pät ma Kein aa vodämes angät tpäs. Ma Ngämuqa qa sek sä ma Abel i ama rätkka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät iomäkt i sa qa rha ma Abel aa vänbon. Näma dä äkt bä ma Abel qa ñäp sokt di as kat tamän inguna nävät aa qatnanakt.

⁵ Nävät ma Enok aa qatnanakt dä sa ma Ngämuqa qa rha qa rhävit ivakt iva qaku qä nañäp bä qaku mamär iva aung gä namän bät a qa inguna sa ma Ngämuqa qa rha qa. Näkt toqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa rha ma Enok dä qa sek sä qa i märmär gem ga nävät a qa. ⁶ Bä qaku mamär vät ma Ngämuqa iva märmär gem ga nävät iaqäkt kärak i qaku aa anga qatnanakt inguna aung gärakni i nani a qa iva qat tet sa glaqot nä ma Ngämuqa di vadi va mamär iva qat nanakt i ma Ngämuqa di qa e bä qosaqi va qat nanakt i ma Ngämuqa diva qät bon da ama rhitsek bä bä iarhakt kärarhae i rhi siqut iva rhi räm a qa.

⁷ Bä ma Ngämuqa qa rhon sävät ma Noa sävät arhongni qärqärhongni iva irhong ngä rhän gärqärhong i as kaku qa lu irhong. Bä äkt i qa nanakt nä ma Ngämuqa dä sa qale qa sa ama qutdrir sagem ga bä ma Noa qa rhäk pät ama mlauski ama mor qi ivakt iva qa rhumaiar na aa qärhae. Nävät tom däkt dä ma Ngämuqa qa matnävämne na ama ruvek nämäni ama ivätki bä ma Noa qa män i ama rätkka na qa dä ma Ngämuqa aa

11

Nävät Ama Qatnanakt

saqong. Ama ruqa di qat dān i ama rāktka na qa di nāvāt ama qatnanakt.

⁸ Ma Abraham ga mualat parhām ma Ngāmuqa aa rhodrāp bā ba qa bā nāvāt aa qatnanakt toqorākt i ma Ngāmuqa qa mes ka iva qa rhet na ākt i qale qa e dā qa met sāva ama ivārhās kār qosni iva qā rhal ās bā ba nas. Qa met dap kaku qat drām ākt i sa qat tet iva sae. ⁹ Nāvāt aa qatnanakt dā sa qa met ivakt iva qale qa vā iaqyākt ama ivātki na ama mumānaris i ama nañiska na qa e. Dā qat tas pa ama vāt kār angātni i ngāt toqor ama māmairvām ama me ngāt kā nā na Aisak dā ma Jekop. In moe in nā ma Abraham di sa rha moe rha rha ama sāgāngāt ama mumānaris. ¹⁰ Sa qa mualat toqorākt dinguna qale qa nani aomni ama vārhām ama mor ām gār qomni i ām angārha ribit di ama qrot it kār qom i sa ma Ngāmuqa qa rhāk pāt a ām.

¹¹ Nāvāt ma Sara at katnanakt dā sa qia rha ama qrot iva qi sa i nāma dā sa qia met e na at koeo inguna sa qiat nanakt nā iaqākt kārakni i sa qa mumānaris iva qa rhualat parhām aa mumānaris ba qi. ¹² Dā soknga nāva akni ama ruqa qārakni i sa ngākt kre qorhās iva qā nāp dā sa ama rhāqāp na rha ama rhoes ta mām gār arhani i arhā rhodām di ngāt toqor ama rhodām sa ama qaeng māt ama leqās bā qosaqi ngāt toqor ama qunirhong bāt ama qoan gār qār hongni i qaku mamār vāt aung iva qā narhodām nā irhong.

¹³ Rhārha rhākt ama ruvek moekt di sa rha nāp sa arhā qatnanakt dap kaku rha rha iarhongākt kār qār hong i sa ma Ngāmuqa qa mumānaris nā irhong iva irhong ngā rhān. Sōkt di sa rha lu iarhongākt dā māmār gem da nāvāt irhong na glāius nākt tat drām i rha di ama tmānda dā ama nañista na rha māni ama ivātki. ¹⁴ Ama ruvek kār arhani i rhat tamām doqorākt di rhi sameng mamār i rhit nām nani aosni ama ivārhās iva bā ba nas. ¹⁵ Vadi mai rhat tu arhā snāng sāvāt iosākt ama ivārhās kār qosni i sa rha met daqule lās dā mai mamār iva evār dām da bā sae. ¹⁶ Dap ta di nak nani a rha na ama ivātki qārakni i ama mār qi masirhat pāt iaqyākt ama ivātki at tāvās akti qārakni i qali qi da ama usāpki arha ron. Dā soknga ma Ngāmuqa di

qaku aqlus pāt a qa iva rhat tes ka i arhā Ngāmuqa na qa inguna sa qa rhākmu na ama vārhām bā ba rha.

¹⁷ Bā nga rhoqorākt i ma Ngāmuqa qa siqut nā ma Abraham dā ma Abraham ga vodā ma Aisak sagem ga nāvāt aa qatnanakt. Bā ma Abraham gārakni i sa qa rha ama mumānaris di sa qā nasāng iva qā voda aa sāgāk aa emga sage ma Ngāmuqa iva ama vodāmes na qa. ¹⁸ Ma Aisak di iaqākt kārak i sa ma Ngāmuqa qa mārhamān sāvāt a qa rhoqortāqyia, “Iarhakt kār arhae iva arhani ama ruvek ti qoar i ainge ma Abraham ngia es na rha diva rhat dān nāmāni ma Aisak aa enevaqi.” ¹⁹ Ma Abraham gat tu aa snāng i qāqi mamār vāt ma Ngāmuqa iva qa rhāranas nā ma Aisak nāmāt ama tñāpki bā rhoqorākt dā mamār iva rhi qoar i ma Abraham di nak sa qa rha ma Aisak nāmāt ama tñāpki.

²⁰ Nāvāt ma Aisak aa qatnanakt dā qatnanakt iva ma Ngāmuqa qā von ma Jekop dā ma Iso rha ama modāmne. ²¹ Nga rhoqorākt i sa qorhās iva ma Jekop kā nāp di nāvāt aa qatnanakt dā qa an da aa uvās daver aa tлага aa uvāski i qā nānsās bā qa modāmne nā ma Josep aa imiom ak dā ak. ²² Da aa iar angāt tpās di nāvāt aa qatnanakt dā ma Josep ka mārhamān sāvāt ama qāvālām gār qomni iva ama Israelqāna rha rhet nae ma Isip bā qa rhodrāp ta sāvāt aa slāp.

²³ Bā nga rhoqorākt i ma Moses aa nanāk kia sa qa dā nāvāt ain gatnanakt di aa mamāqiom in ngaip ka vāt ama dāvagukt ama eqoan inguna sa rha lu i iaqākt ama qokokka di ama mārqa na qa mamār dap kaku rhit len ama vitnaqa aa rhākne. ²⁴ Bā nga rhoqorākt i sa mor ma Moses dā nāvāt aa qatnanakt di qa mer tat tes ka i ma Farao aa imgi at toemga na qa. ²⁵ Qa lu i ama mārām gem ga iva rhi sangām na qa qā nā ma Ngāmuqa aa ruvek dap kaku ama mārām doqorākt iva qāt ta ama mār mārgem da ama vuirhong angārha ron gār angātni i ngārhit lir tāktāksot na ngāt. ²⁶ Ma Moses kat tu aa snāng i ma Krai aa gluqi di qi di ama māmāgān ama mor ngāt masirhat ba qa vāt ma Isip at māmāgān angāt tpās inguna sa qale qa nani ama rhitsek iva as

ngä rhän nasot.

²⁷ Bä nävät aa qatnanakt dä qa met nae ma Isip dap kaku qät len ama vitnaqa aa uraqa inguna qale ma Moses i qa rhoqor akni qarakni i sa qa lu iaqäkt karak i qaku mamär vät aung iva qä lu qa. ²⁸ Näkt nävät aa qatnanakt dä ma Moses ka nasäng nä iomäkt iva as nasot diva rhat tes äm i ma Pasova bä qa mu ama biaska ivakt iva ama ensel qarakni iva qä veng ama narhoer ta ama rhoes ama gamoe nävät ama Isipkäna diva qaku qä narhäk pät ama Israelqäna.

²⁹ Bä nävät arhä qatnanakt dä ama Israelqäna rha mängaläkt särhage na ama namuqa ma Qurätka i ngäkt kre rhat tet pät ama qräk däm gi ama ivätki sokt di nga rhoqoräkt i ama Isipkäna rha siqut iva rha rhualat toqoräkt dä sa rha ñäp.

³⁰ Bä nävät ama Israelqäna arhä qatnanakt dä arpus na ama värhäm ama mor äm ma Jeriko angät surige bä samäk nasot iomäkt i sa rhi nging däm ige vät ama ngärhäqyet da udiom ama qunäng.

³¹ Bä ama qavat ki ama evopki ma Rahap di nävät at katnanakt dä qaku qäbäs na qi qi nä iarhakt kärarhae i qaku rha met parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dap ka sangäm na rha inguna sa qia ar sa ama qasesta na ama märmärgem.

³² Dä ngu lu va nguat tamän masirhat sae sävät ama qatnanakt toqor mäniekt? Ngua snanbät toqoräkt dinguna qaku anga qäväläm ama mor äm ba ngo ivakt iva nguat tamän sävät ma Gideon dä ma Barak dä ma Samson dä ma Jepta bä sävät ma Devit dä ma Samuel näkt ama vämginarha.

³³ Iarhakt ama ruvek di nävät arhä qatnanakt dä rha män näva ama muräktpä angät tpäs dä rha mualat na ama räkt ngät ama lat dä rha rha ama mumänaris dä rha väs mät ama laiongäna angärha väm ³⁴ dä qosaqi rha veng ama mudäbäs kärqosni i äs angät kärnaqi ama mor qi masirhat dä rha ang masirhat nämät arha ikkäna arha ulaqi arha sen dä ma Ngämuqa qa von da rha ama qrot toqoräkt i qaku arha anga qrot masirhat dä rha di ama grotta na rha mamär da ama ulaqi arha ron dä rha män näva ama nañis ta ama ulaqimärharhärhäkt arhä väs bä iarhakt ta ang masirhat.

³⁵ Ama evop di sa rha rhäqäs ta arhä ñäpta nämät ama tñäpki. Bä qosaqi iarhakt ti na ama vämginarha di sa ama ruvek ta slava na arhä släqyigleng dap kaku arha qlak na nas iva rha rhuisiska vät a rha divakt iva mamär iva rha rhäranas bä va rhat däqäm da ama iar qärangätni i ama mär ngät masirhat angärha ron mugas nasot. ³⁶ Bä arhani nävät a rha di sa ama ruvek ta muma rha bä rha märanäs ta dä arhani nävät a rha di qäqi ama ruvek ta qop pät a rha na ama sengäna dä rha rhon na rha säva ama tpäskiarharhäng. ³⁷ Dap kosaqi arhani di ama ruvek ta rhumät na rha na ama dui dä rha rhodäkt mäni rha ma ama qäväläm ama unbam dä rha veng da na ama ulaqi arha sen. Sa rhat tet tage rhage i rha mon mät ama sipsipkäna dä ama memeqäna angät ngädäng bä rha di ama tläkta na rha mamär bä qale rha da ama märän maos maos masirhat angärha ron näkt ama ruvek ti slava na rha. ³⁸ Iarhakt ama ruvek di ama mär ta masirhat pät arhani ama ruvek nämäni ama ivätki arhä väs. Bä sa mungsäs sa rha rhage rhage vät ama ivärhäs ama qräk dä bäs bä säda ama dam bä sämät ama uqup dä sämät ama qek pät ama ivätki.

³⁹ Bä näma dä sa ma Ngämuqa qa sek sä rhärha rhäkt moekt inguna nävät arhä qatnanakt sokt di qaku rha rha agirhong gärqärhongni i sa qa mumänaris iva irhong ngä rhän nasot. ⁴⁰ Qaku rha rha iarhongäkt inguna sa ma Ngämuqa qa muräkt na ani qärqäni i ama mär ini masirhat bä ba ut i qa muräkt iva iarhakt kärarhae i qale rha sañis na ut diva rha rhän i sa mamär na rha sokt pät ama qäväläm doqoräkt i qali lut ut na rha.

12

Ma Jisas Di Aut Katnanakt Angät Tarebäm Na Qa Bä Iaqaqt Kärak I Qat Tuirhir Täm Ngät Bä Va Sa Mamär Na Ngät

¹ Dä soknga da aurha iar angärha ron gärangätni i sa ma Ngämuqa qa mu ngät pa aut kamäs di mamär iva qali lut ma ama qrot i ngäkt kre i urhi ngang da ama ngagi arha ron bä mamär iva ut tu agirhong gärqärhongni i irhong ngät tusar na aurha tmerhäs tage ngä na ama vuirhong moe. Mamär iva ut tualat toqoräkt inguna ama

gulāñgi ama mor qi na ama ruvek toqor iarhakt kārarahe i sa arhä qatnanakt di sa rha ing dām ut bā rhat lu ut. ² Dap pa sokt kale aut saqong māni ma Jisas kārakni i aut katnanakt angāt tarebām na qa bā qosaqi iaqäkt kārak i qat tuirhir tām ngät bā va sa mamär na ngät. Iaäkt di sa qa mon säda ama märānga aa ron māni ama sämänanamuqa i qät kyiradeng na ama qluqi dap kat tu aa snäng sävāt ama märmärgem gārängätni i va ngä rhän nasot kārängät i sa ma Ngämuqa qa mu ngät pa aa qamäs. Bā rhäkt di sa qat muqun dä ma Ngämuqa aa mämugunäs angärha märmär.

Qale Arusus Pät A Ngän

³ Ngän du angän snäng sävāt ma Jisas kārakni i sa qale qa da ama märānga ama mor qa aa ron nage ama ruvek kārarahani i rhat tualat na ama vuirhong divakt i va qale arusus pät a ngän ura aeqokt ngän.

⁴ Da angäna ulaqi arha ron särhäm mes nämät ama vuirhong di qoki as kaku ngänät mair ma ama qrot särha ama vu ngät ama lat bā dängdäng i qrir na angän biaska. ⁵ Nga sa rät pät a ngän na ama sämaqrot nage ma Ngämuqa va aa enge qārängätni i rhoqor qre i aa es na ngän i qat tamän särhäm ngän na ngät? Qat tamän doqortäqyia,

“Nguä emga, qale ngi natmu gi snäng i ma Engeska aa muräktäm ba nge di ama mäñmäñini na ngät

bā qosaqi qale arusus pät a nge rhoqoräkt i qär qur a nge sävāt gia lat ama vu ngät.

⁶ Inguna ma Engeska qat dräm gat turäkt tä iaqäkt kārak i aa snäng bāt a qa dä qä sangäm na ama rhoes moe asägäk asägäk kārarahani i qä rhar sä rha sagem mes.”

⁷ Mamär i va qale ngän mamär ma ama qrot dä ma Ngämuqa aa Muräktäm angärha ron. Qa di qat tualat sä ngän i aa es na ngän. Inguna ngu lu agi ama ngärhoemga qārakni i qaku aa mamäk kat dräm gat turäkt tām ga? ⁸ Ngäkt bā qaku ma Ngämuqa qat turäkt tām ngän doqor qa i qat dräm gat tualat toqoräkt bā ba aa es moe di

sa ama nädarhängda na ngän dap kaku aa es na ngän maengätki. ⁹ Aomni sae di aut mamäkkäna qārarahani i rha nämäni ama ivätki qārarahe i sa rhat turäkt tām ut bā urhit kutdrir sagem da. Nga qaku ama märäm masirhat toqoräkt i va qali lut mamär vä ama Ngätmamäk na ama qloqaqa aa rem bā ut däqäm?

¹⁰ Inguna rha di sa rha muräkt tām ut sokt pät ama qot äm ama qäväläm barhäm ama lat kārängätni i ama märäm gem da sokt di ma Ngämuqa qat turäkt tām ut i va ama märäm bā ba ut ivakt i va u rhän i ama qumärqumärta na ut toqor qa. ¹¹ Rhäkt di vät ama qäväläm moe di sa ma Ngämuqa qat turäkt tām ut dä urhi nari i aruan dap kaku mär gem ut. Sokt di as nasot dä va iangärhäkt ama lat diva ngärhi sa ama gavam na ama räkt ngät ama lat kārängätni i ngät dän sa ama bulap pät iarhakt kārarahe arha iar qārarahe i sa ma Ngämuqa qa su rha rhoqoräkt.

¹² Dä soknga mamär i va ngänit sek angän däkt kārängätni i sa arpus na ngät tämane dä va ngänit sämaqrot na angän guum gārängätni i qaku angärha anga qrot masirhat. ¹³ Dä va ngäni slaräkt na ama is nanokt angäna qar divakt i va agirhong gärqärhongni i ama väva rhäm irhong diva qaku irhong ngä namän i mava nä irhong mas dap kinak pa märäs pät irhong.

¹⁴ Mamär i va ngän dualat ma ama qrot nani ama bulap mänguräp mä ngän ngän na ama ruvek moe bā qosaqi va ngän dualat nani ama iar ama qumärqumär ngät kārängätni i ngäkt bā va qaku qale aa iar toqoräkt dä va qaku sävetka qä nalu ma Engeska. ¹⁵ Ngänit lu mamär i varis aung nävät a ngän di qaku mamär vät a qa i va qä narha ma Ngämuqa aa ñämsävätki. Bā qosaqi va ngänit lu i vadi va qale vuk sa “anga snagut na anga snängaqa anga vu qa” mänguräp mä ngän bā qat dän sa anga märānga dä nävät a qa di ama rhäqäp na rha ama ruvek diva mava na rha.

¹⁶ Mamär i va qale aung gä namualat na anga lat na ama qavatka ura qat tualat na anga lat kārängätni i nävät a ngät di qaku anga qutdrir sage ma Ngämuqa rhoqor ma Iso qārakni i qa voda aa vānbön nani ama tmäs maqälak i iangärhäkt ama

vānbon gārangātṅi i mai va ngāt bā ba ama narhoer qa ama rhoemga. ¹⁷ Inguna sa ngānāt drām i nga nasot toqorākt i nani a qa iva qā rha iangārḥākt ama modāmne dā qaku aa mamāk ka von ga rhām ngāt. Dā ma Iso di qaku mamār vāt a qa iva qa rhān bāt aung anga iska iva qā qutsasorhane na aa lat nāvām ga nāma dā ākt bā qāt ṅām nani a qa na aa qoepka.

Ama Murāktpām Gārangātṅi I Qaku Mamār Vāt Aung Iva Qā Narḥāstās A Ngāt

¹⁸ Aingān di sa qaku ngān mān sāmāni ama damgi bā qaku ngān mān bāt iarhongākt kārḡārḡhong i sa mudu ama Israelqāna rha mān bāt irhong gārḡārḡhong i irhong doqor ani qārḡāni i ini ngāt dang masirhat bā qosaqi sāvāt ama bāngangit dā ama eqoeqi ama ilāñ gi dā ama laurām ¹⁹ dā ama biugal aa eguinga nākt sāvāt akni aa eguinga qārakni i aa enge ngā mualat sa ama ruvek kārārḡani i rhat nari ngāt bā rhit nok pāt a qa iva qale qā natmārḡamān bāt anga enge savono sāvāt a rha. ²⁰ Inguna qaku mamār vāt a rha iva mānadin bāt a rha dap kānāskānes ta masirhat sāvāt ama rhākne qārangātṅi i sa ma Ngāmuqa qa von da rhām ngāt kārangāt i ngāt tamān doqortāqyia, “Ngakt bā qāqi ama slāktka qāt tāk pāt takt tākt ama damgi diva ngāni rḡumāt na qa na ama dui.” ²¹ Ngākṅki i rhit len masirhat mamār nāvāt iarhongākt kārḡārḡhong i sa rha lu irhong bā qāqi ma Moses ka qoar i, “Sa vārvar vāt a ngo i ngut len.”

²² Dap kinak sa ngān mān bā sāmāni ama damgi ma Saion dā sāvā ma Ngāmuqa ama ngātdāqām ga aa vārḡam ma Jerusalem gārḡomni i sa qale lām da ama usāpki arha ron bā sage ama enselqāna qārārḡani i qaku mamār vāt aung iva qā narḡodām na rha qārārḡae i sa vāstāmne na rha sa ama mārḡmārgem. ²³ Bā sa ngān mān sage ma Ngāmuqa aa narhoer ta aa es ama gamoe qārārḡani i sa vāstāmne na rha qārārḡae i qale arḡā ngārḡep pa ama abuk da ama usāpki arha ron bā sage ma Ngāmuqa qārakni iva qa rhatnāvāmne na ama ruvek moe nākt sage ama rākt ta ama ruvek arḡā qloqaqa qārārḡani i sa ma Ngāmuqa qa mualat sā rha bā rha mān i sa mamār na

rha. ²⁴ Bā qosaqi ngān mān sage ma Jisas kārakni i sa qale qa māngurāp ma Ngāmuqa dā ama ruvek na ama iarās na ngāt ama rḡaresbane nākt sage ama biaska qārakni i sa ma Jisas ka vrit na qa. Iaḡākt ma Jisas aa biaska di qat tamān bāt ama enge qārangātṅi i ama mār ngāt masirhat mamār vāt ma Abel aa biaska aa enge angāt tpās.

²⁵ Ngānit lu mamār i varis ngānit kyiradeng nā iaḡākt kārak i qat tamān inguna nga rhoqorākt i qaku iarḡhakt ama ruvek ta ingis ma Ngāmuqa aa rhāksārḡhām mudu rhoqorākt i qaku rha nari nāmāt iaḡākt kārak i qa rhon sāvāt a rha vāt ivāt dā va qaku mamār vāt a ut iva ut naingis ma Ngāmuqa aa rhāksārḡhām gre va qaku ut nari nāmāt iaḡākt kārak i qāt don sāvāt a ut nāda ama usāpki arha ron. ²⁶ Vāt iomākt ama qāvālām imāk ākt dā aa eguinga qa rhāstās ama ivātḡi sokṅ di rhākt di sa qa mumānaris toqortāqyia, “Va saqi as pa ngu rhāstās masāgos di qaku sokṅ ama ivātḡi dap kosaqi ama usāpki.”

²⁷ Rḡangāt tākt ama enge i, “Va saqi as pa ngu rhāstās masāgos” di ngārḡhir qur a ut i ma Ngāmuqa va qā rha iarhongākt nae qārḡārḡhong i mamār vāt aung iva qā rhāstās irhong i qārḡārḡhong i sa ma Ngāmuqa qa sām irhong. Va qa rhualat toqorākt divakt iva iarhongākt kārḡārḡhong iva qaku mamār vāt aung iva qā rhāstās irhong diva as kali lirhong. ²⁸ Dā sokḡga mamār iva ut tes ama mār sage ma Ngāmuqa inguna sa ut ta ama Murāktpām gārangātṅi i qaku mamār vāt aung iva qā narḡhāstās a ngāt. Bā nga rhoqorākt dā mamār iva urḡi nānsās sage ma Ngāmuqa i ut tualat na ama rākt ngāt ama lat sa ama qutdrir nākt pa qrāk māt ut masirhat nāvāt aa lat ²⁹ inguna aut Ngāmuqa di qa rhoqor ama mudābās kārḡosni i ās ngārḡhit pās iarhongākt moe.

13

Ama Vodāmes Sage Ma Ngāmuqa Qārangātṅi I Mārḡmār Gem Ga Nāvāt A Ngāt

¹ Mamār iva aingān ama qatnanaktpāmḡa di vasāgos dā va angāna snāng bāt a ne.

² Dā va qale ngān det daqule ama lat kārangātṅi iva ngāni rḡar sa ama nañista

sagem mes inguna arhani rha mualat toqoräkt bä sa rha lu vät ama enselqäna sokt di qaku rhat dräm doqoräkt.

³ Mamär iva ngän du angän snäng sävät iarhakt kärarhae i qale rha va ama tpäskiarharhäng i rhoqor qre i qale ngän ngän na rha bä qosaqi va ngän du angän snäng sävät iarhakt kärarhae i ama ruvek ti slava na rha inguna ngän di qosaqi qale ngän mät ama släqyige.

⁴ Mamär iva ngänit lu ama ngärhaegurhini i ama märini mänguräp mä ngän moe dä mamär iva qale ngän naslava na ama ngärhaegurhini angät laiqa inguna ma Ngämuqa va qa rhatnävämmne na ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama lat na ama qavatka rhi nä iarhakt kärarhae i rhi qavatnävätlägut.

⁵ Mamär iva angäna iar diva isiska vät a ngät nämät iomäkt i angäna snäng bät ama ligär dä mamär iva mamär sä ngän bät angän snängaqa nävät angän gärhong inguna sa ma Ngämuqa qa qoar toqortäqyia,

“Va qoki qaku ngu namet daqule ngän dä qosaqi va qaku ngu naqyiradeng na ngän.”

⁶ Bä äkt i mamär vät a ut iva ama qraräkta na ut iva urhi qoar i,

“Ma Engeska di qarakni i qat dräm gat tatnärhäm ngo.

Bä va qaku ngu natlen.

Ngu lu va sirhäkt mamär vät ama ruvek iva rha rhualat na agi a lat sävät a ngo?”

⁷ Mamär iva ngän du angän snäng sävät angän narhoerta qärrarhani i sa rha sameng nä ma Ngämuqa aa enge bä ba ngän. Bä va ngän du angän snäng sävät ama gavam gärangätni i ngät dän nävät arha iar dap mamär iva angän gatnanakt diva qoki ngät toqor arhä qatnanakt.

⁸ Ma Jisas ma Kraiss di qa rhoqor nas mudu bä rhäkt bä ma ama soktäm.

⁹ Mamär iva qale aung gä nartäm sä ngän nae na anga nañis ngät anga rhisu maos maos inguna ama märäm bä ba

aut mungäsnäng diva ma Ngämuqa qät sämaqrot na ngät nävät aa nänmäsvätki. Dap pa qaku ama märäm grekt bä va urhi rha ama sämaqrot nävät ama muräkt sävät ama tmäs kärangätni i qaku ngät tatnärhä iarhakt kärarhae i rhat tet parhäm ngät. ¹⁰ Ut di sa aut laiqa na ama vodämes kärakni i qaku mamär vät iarhakt kärarhae i rhat tualat pa ama ansäspämgi ama me qi iva rhat täs nävät a qa.

¹¹ Rhat dräm dit päs ama släkt angärha släqyigleng dalek na ama ivärhäs kärqosni i ama Israelqäna rhat tas e qärqiglengni i angät biaska di ama pris ama vit na qa qat tet sä qa säva ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs ivakt iva ama vodämes na qa. ¹² Bä qosaqi ma Jisas ka mon säda ama märänga aa ron dalek na ama värhäm* angärha tmongi ivakt iva qa rhualat sa ama ruvek bä va rha rhän i ama qumärqumärta na rha nävät aa biaska maräkt. ¹³ Dä soknga mamär iva ut tet sagem ga sä dalek nä iosäkt ama Israelqäna arha ivärhäs bä va ut na qa urhit ta aa qluqi. ¹⁴ Inguna rhe di sa qaku aurha anga värhäm gärqomni iva qale läm mauiu sokt di urhit nän nani aomni ama värhäm gärqomni iva äm ngä rhän mugas nasot.

¹⁵ Dä soknga mamär iva vasägos dä va urhit boda ama vodämes na ama ansäs sage ma Ngämuqa nävät ma Jisas i ama gavam iangärhäkt kärangät i ngät dän nämät aurha väm gärangätni i ngät tes aa ngärhipki. ¹⁶ Qale ngänit dong nämät ama lat iva ngän dualat na ama mär ngät ama lat ura va ngänit bon arhani nagem mes inguna ama vodämes toqoräkt di sa märäm ge ma Ngämuqa nävät a ngät.

¹⁷ Mamär iva ngänät nari nämät angän narhoerta dä va qale ngän mamär va arha rem inguna rha di rhit lu vät angäna iar inguna nasot di mamär iva rhi sameng irhäm mes sage ma Ngämuqa sävät arha lat. Mamär iva ngänit tares pät angän narhoerta arha rhäng iva rhat tualat na arha lat sa ama märmärgem dap kaku sa ama iräski inguna ngakt bä sa ama iräski rhoqoräkt diva qaku ama märäm gem ngän.

* **13:12** ama värhäm Rhom däkt ama värhäm di ma Jerusalem.

¹⁸ Bä va ngäni nän sävät a ut inguna sa ut dräm mamär i qaku ut mualat na anga lat anga vu ngät dap kinak nani a ut iva vasägos dä sokt ut tualat na ama räkt ngät ama lat. ¹⁹ Ngu nän ngän ma ama qrot masirhat iva ngäni nän ma Ngämuqa iva qä lir qä evär däm ngo sagem ngän.

Ama Enge Na Ama Rhäsläp

²⁰⁻²¹ Ma Ngämuqa qarakni i ama bulap angät tarebäm na qa di sa qa märanas nämät ama tñäpki na aurha Engeska ma Jisas kärakni i ama enges ka ama ruqa iva qät lu vät ama sipsipkäna. Dä rhäkt di mamär iva iaqäkt ma Ngämuqa qä rhäkmu na ngän nä iarhongäkt moe qärqärhong i ama mär irhong nävät ama biaska na ama rharesbane qarängätni iva qale ngät ma ama soktäm. Mamär iva qa rhualat toqoräkt ivakt iva mamär vät a ngän iva ngän dualat parhäm aa snängaqa. Qat tualat sä ut bä va ut tualat na ama lat kärängätni i ama mär ngät da aa saqong nävät ma Jisas ma Krai. Mamär iva urhi von da ama murhämeska sagem ma Ngämuqa vasägos. Ngätki rhoqoräkt.

Ama Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

²² Gua ruavek, ngu nän ngän iva ngäni rha gua enge na ama sämaqrot inguna sa ngua sämbäm maqälak sävät a ngän.

²³ Mamär iva ngänät dräm i sa rha muisiska vät aurha ruaqa ma Timoti näva ama tpäskiarharhäng näkt ngakt bä va qä lir qä rhän dä va qä na ngo un dän sagem ngän.

²⁴ Ngut täk na ama märmärgem sage angän narhoerta moe rhi nä ma Ngämuqa aa ruvek moe.

Iarhakt kärarhae i rha nae näva ama ngärhäktka ma Itali di rhit täk na ama märmärgem sagem ngän.

²⁵ Mamär iva ama näämsävätki nage ma Ngämuqa qali qi gem ngän moe.

Ma Jems

Ama Rhäväksäs

Ma Jems ka sām bā rhakt täkt ama abuk näkt tat tu arhä snäng i qa di qaku ma Jems kärakni i ama ngangga na qa dap kinak tat tu arhä snäng i ma Jisas aa lätkka na qa. Ma Jems di ama narhoerqa na qa e ma Jerusalem bā qa di ak na qa nāmāni iarhakt kärarhae i ma Jisas ka män gem da rhoqoräkt i qa märanas nāmāt ama tñäpki.

Qa sām iva sage ama ngärhäqyisem da unbem ama enep nāvāt ama Judaqāna qārarhani i sa vräs dām da vāt ama ivätki moe nage ama märānga. Sokt di nak sa qunāga i qa sām sage ama qatnanaktpāmda.

Qat tamān ma ama qrot iva ama qatnanakt ama engätki na ngät māni ma Jisas diva ngärhit puk sa angārha lat ama mär ngät dā qā su sāvāt angätni ama lat kärangätni iva ama qatnanaktpāmga qat tualat na ngät ura va qa ingis mā ngät.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1)

Sävāt Ama Märān Ngä Na Ama Siqutsiqut (1:2-18)

Ngiat Nari Dä Ngiat Tualat (1:19-27)

Qale Urhit Täksäne (2:1-13)

Ama Qatnanakt Dä Ama Lat (2:14-26)

Mamär Iva Ut Turäkt Mamär Ta Aut Koebañ (3:1-12)

Ama Mädräm Ama Mär Ngät Ama Unmem Na Ngät Ñismäne (3:13-18)

Ama Rhonsävāt Iva Qale Ut Tet Nasot

Ama Ivätki At Kärhong (4)

Ama Rhonsävāt Bā Ba Ama Qärhongbärharha

Qārarhani I Qaku Rha Mualat Maräkt

Sävāt Arhani Ama Ruvek (5:1-6)

Maosmaos Na Ama Enge Na Ama Sämaqrot (5:7-20)

Ma Jems Ka Sām Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanakt Pām Da Ama Judaqāna

¹ Aingo ma Jems di ama latka na ngo vā ma Ngämuqa qā nā ma Engeska ma Jisas ma Kraisa ina rem.

Dä ngut sām sāvāt a ngän ama ngärhäqyisem da unbem ama enep nāvāt ama Judaqāna qārarhani i sa vräs dām ngän bāt ama ivätki moe nage ama märānga.

Nguat tes pāt ama märmärgem sagem ngän moe.

Ama Siqutsiqut Sävāt Angän Gatnanakt

² Gua ruavek, mamär iva ngäni qok bā va märmär gem ngän masirhat toqoräkt i ama märān maos maos ngät dän bāt a ngän³ inguna ngänāt dräm i ama siqutsiqut sāvāt angän gatnanakt di nak pa ngät tualat sā ngän iva ngänāt mair ma ama qrot mauiu. ⁴ Dä mamär iva ngänit tares pāt iangärhäkt ama lat angārha rhäng iva ngät dän masirhat ivakt iva ngän diva sräp ngän dā va mamär na ngän näkt pa qaku ngän natlāk nani guani.

⁵ Ngakt bā aung nāvāt a ngän di qaku qat dräm ma Ngämuqa aa snāngaqa i nani a qa iva iaqäkt ka rhualat toqor māniekt di mamär iva qā nän ma Ngämuqa qārakni i qat dräm gat tuqunāga masirhat mamär bā ba ama ruvek moe dap kaku qat don da. Dä va qa rhatnärhäm ga. ⁶ Sokt di mamär iva qā nän nāvāt ama qatnanakt dap pa qaku aa snāngaiom ama udiom inguna iaqäkt kärak i aa snāngaiom ama udiom di qa rhoqor ama vaegi vā garäska qārakni i ama laurqi qi nän mā qi imono inamuk. ⁷ Ama ruqa rhoqoräkt di qaku mamär iva qā natmu aa snäng iva qā rha guani nage ma Engeska⁸ qrekt i qa di aa snāngaiom ama udiom bā ama inirqi na qa vāt aa iar moe.

⁹ Mamär iva ama qatnanaktpāmga ama tlä qa diva märmär gem ga inguna ma Ngämuqa qat tu aa snäng i qa di ama moräs na qa. ¹⁰ Dap mamär iva ama qärhongbärhaqa diva märmär gem ga qrekt i ma Ngämuqa qā sām ama gaini na qa inguna qa diva qäbäs na qa rhoqor ama mran angät ngualäñngualañ gārangätni i ngät dräm gäbäskäbäs na ngät. ¹¹ Inguna ama qunāga di nga qät sek mes sa aa qärnaqi ama mor qi dā qā qek pāt ama mran angät ngualäñngualañ dā arharpus na ngät pāt ivät bā rhäktäksot na angät murhämeska. Di qosaqi rhoqorne iva qäbäs na ama qärhongbärhaqa nāmāt aa lat moe.

¹² Märmär ge iaqäkt kärak i qat mair ma ama qrot da ama märān angārha ron inguna ngakt bā sa qa män nāva ama siqutsiqut angät tpäs diva qā rha ama qäbautki na ama iar qārakni i ma Ngämuqa sa qa

mumänaris iva qä von iarhakt kärarhae i arha snäng bät a qa rhäm gi.

¹³ Qale aung gä namärhamän grekt bä qat don säda ama siqutsiqut angärha ron i aingo di ma Ngämuqa qä siqut na ngo iva ngua rhualat na ama vuini inguna qaku mamär vät aung iva qä siqut nä ma Ngämuqa iva qa rhualat na ama vuini dä qosaqi ma Ngämuqa di qoki sa qaku qä nasiqut na aung doqoräkt. ¹⁴ Sukt di ama ruvek asägäk asägäk tat don säda ama siqutsiqut angärha ron iva rha rhualat na ama vuirhong di nävät arhä snängaqa maräkt toqoräkt i qä rhoer nanokt ta dä qä rhartäm sä rha. ¹⁵ Bä nga rhoqoräkt i arhä snängaqa qä rhartäm sä rha masirhat diva qä sa ama vuini bä va ama vuini di nga rhoqoräkt i ama mor ini mamär diva ini ngät dän sa ama tñäpki.

¹⁶ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän masirhat, paris ngäni iras täm mes. ¹⁷ Ama vänbon moe qärangätni i ama mär ngät dä maräkt na ngät di arhar sä ngät na rhävuk nage ma Ngämuqa iaqäkt kärak i sa qa säm ama neraqa asägäk asägäk moe mät ama leqäs. Sukt di ma Ngämuqa di qaku qa rhoqor iarhongäkt kärqärhong i sa qa säm irhong gärqärhong i irhong ngät dräm ngärhit kutsasorhane inguna qa di nak kaku qät kutsasorhane. ¹⁸ Bä varhäm aa snängaqa maräkt di qa sa ut nävät aa enge na ama engätki. Bä nga rhoqoräkt di ut toqor ama narhoer ngät ama gavam nämäni ama ma Ngämuqa aa sämsäm moe.

Mamär Iva Ut Nari Ama Enge Dä Ut Tet Parhäm Ngät

¹⁹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän masirhat, mamär iva qunäga vät a ngän mamär sävät tom däkt. Ama ruvek moe asägäk asägäk di mamär iva rhit lir tat nari dap pa qale rhit lir tat tamän. Bä qosaqi va qale rhit lir tir qur ²⁰ inguna ama ruvek arha uraqi di qaku qit sa ama räkt ngät ama lat kärangätni i ama mär ngät dä ma Ngämuqa aa saqong. ²¹ Dä soknga qale ngän natmualat na ama lat ama vu ngät bä sävät ama vuirhong moe dap kinak ngäni säm ama gaini na nas bä va ngäni rha ama enge qärangätni i sa ma Ngämuqa qa mu ngät pä m ngän. Iangärhäkt ama enge

di mamär vät a ngät iva ngä rhumaiar na ngän.

²² Nak mamär iva ngän det parhäm ama enge dap pa qale ngänät nari ngät sae. Ngakt bä sukt ngänät nari ama enge di nak ngäni iras täm mes. ²³ Inguna ngakt bä aung gat nari ama enge dap kaku qat tet parhäm ngät di qa rhoqor ama ruqa qärakni i qät lu mamär na aa saqongait pa ama rhitlunaspämgi. ²⁴ Ia qäkt ama ruqa qat lu nas mamär va ama rhitlunaspämgi näkt nasot i qat tet nae dä rät pät a qa masägos na aa saqongait bä qaku qat dräm i it toqor mäniäkt. ²⁵ Sukt di iaqäkt kärak i qat lu mamär va ama muräkt ama rhäkmamär ngät kärangätni i ngärhit bon da ama isiska dä qosaqi qat mair mauiu ma ama qrot dap kaku qat nari ama enge näkt rät pät a qa na ngät dap kinak kat tet parhäm ngät diva märmär gem ga qrekt bä qat tualat toqoräkt.

²⁶ Ngakt bä aung di qat tu aa snäng i ama räktka na qa ama ruqa dä ma Ngämuqa aa saqong dap kaku qat turäkt mamär ta aa qoebännga di qä iras täm mes näkt tak täkt ama ruqa aa iar na ama ansäs sage ma Ngämuqa di ama mäñmäñini na ngät. ²⁷ Ama iar na ama ansäs kärangätni i ama qumärqumär ngät dä ama mär ngät mamär dä ma Ngämuqa ama Ngätmamäk aa saqong di rhoqortäqyia, mamär iva urhit lu vät ama säbotta dä ama evop ama maqos ta rhoqoräkt i qale rha da arha tläqa aa ron. Dä qosaqi va urhi arñis na nas nae näda ama lat ama vu ngät angärha ron bät ama ivätki.

2

Qale Urhit Täksäne

¹ Gua ruavek, aingän gärrarhae i ngänät nanakt na aurha Engeska ma Jisas ma Krais kärakni i aa murhämeska ama mor qa masirhat mamär, qale ngän du angän snäng sävät ama ruvek arhä mämairimek toqoräkt i ngän dualat sä rha. ² Inguna ngakt bä ama ruqa sa aa murhämeska dä ama boi ama mär ngät di qat dän sä mänguräp mä ngän dä qosaqi ama tläqa sa aa boi ama vu ngät di qat dän sagem ngän ³ dä ngäni qutdrir sage iaqäkt kärak i sa ama mär

ngät ama boi dä ngän damän doqortäqyia, “Ngia rhuqun därhe va ama mär äs ama mämugunäs” dap ngäni qoar na ama tläqa i, “Ngia rhair taerhämuk” ura “Ngia rhuqun säng gua qar”⁴ di rhoqoräkt di sa ngän matnävämne mänguräp mä iom dä ngän datnävämne na ama snängaqa ama vu qa.

⁵ As ngäni nari, gua ruavek i gua snäng bät a ngän masirhat, nak ngätki i ma Ngämuqa qa armeng dä qärrarhani ama tläktä vät ama ivätki ivakt i va ama qärhong bät a rha da arhä qatnanakt angärha ron bä qosaqi va rhi rha ma Ngämuqa aa Muräktpäp gärangätni i qa mumänaris na ngät i va bä bä iarhakt kärarhae i arhä snäng bät a qa.⁶ Sökt di sa qaku ngän gutdrir sage ama tläqa. Dap ama qärhongbärharha di nak kärarhae iarhakt i rhat dräm dat don ngän dä qosaqi rhat tu ngän ba ama muräkt.⁷ Bä qosaqi rha di iarhakt kärarhae i rhat tamän mava na ama mär qi ama ngärhipki i ma Jisas ma Kraiss käräktni i rhat tes ngän na qi.

⁸ Ngäkt bä va ngän dualat parhäm ama muräkt ama vit na ngät kärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Mamär i va gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas” di rhoqoräkt di sa ngän dualat mamär.⁹ Sökt di ngäkt bä ngänit täksäne di rhoqoräkt di sa ngän dualat na ama vuini dä ma Ngämuqa aa Muräkt di ngä rhäksärhäm ngän i sa nguna ngän betäkmät na ngät.

¹⁰ Aung gäarakni i qat tet mamär varhäm ama Muräkt möe sökt di qä nänbetäkmät na ama sägäni nämäni ngät di mamär i va rhi rhäksärhäm ga nävät ama Muräkt möe.¹¹ Inguna iaqäkt käräk i qa qoar toqortäqyia, “Qale ngi qavatnävätlägut” di qosaqi qa qoar i, “Qale ngi veng.” Ngäkt bä qaku ngi qavatnävätlägut sökt di ngi veng di rhoqoräkt di sa ngia anbetäkmät na ama Muräkt.

¹² Dä soknga mamär i va ngän damän dä va ngän dualat toqor iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa va qa rhatnävämne na rha na ama muräkt kärangätni i ngärhit bon da ama isiska.¹³ Inguna ma Ngämuqa diva qa rhatnävämne dap pa qaku aa anga lavuqi sävät iarhakt kärarhae i rhat tatnävämne dap kaku arha anga lavuqi sävät arhani. Sökt di ngäkt bä urhit lavuqi na arhani dä

qosaqi ma Ngämuqa diva qa rhatnävämne na ut na ama lavuqi.

Ama Qatnanakt Kärangätni I Qaku Angärha Anga Gavam Di Ama Nöp Ngät

¹⁴ Gua ruavek, nga mamär i va aung gä qoaräs i qa di aa anga qatnanakt sökt di qa di qaku aa anga gavam nävät a ngät? Di nga mamär i va ama qatnanakt toqoräkt ngä rhumaiar qa? ¹⁵ Ngäkt bä ama qatnanaktpämgi ura ama qatnanaktpämga di qaku aa anga boi ama mär ngät bä qat dräm gät läk nani ama tmäs ¹⁶ dap akni nävät a ngän di qä qoaräs na qa i, “Ngia rhet sa ama märmärgem i nak kop mamär na nge” dap kaku ngit bon ga rhä iarhongäkt kärqärhong i qät läk nani irhong bä ba aa släqyige dä mänia? Nga mamär toqoräkt? ¹⁷ Bä äkt i iaqäkt käräk i aa qatnanakt di sökt ngät maräkt dap kaku angärha anga gavam di ngät di nak kop ama nöp ngät.

¹⁸ Nguaräm bä aung gä qoaräs toqortäqyia, “Ainge di gi qatnanakt dap aingo di gu gavam.”

Sökt diva ngua rhuvät päp a qa i, “Mamär i va ngi qur a ngo rhä gi qatnanakt sañis nä gi gavam dä va ngo diva ngu qur a nge rhä gu qatnanakt nävät gu gavam.” ¹⁹ Ngänät nanakt i ma Ngämuqa di sökt ama sägäk na qa di ngän dualat mamär toqoräkt. Sökt di qosaqi ama iaus di ngät nanakt toqoräkt dä värvar vät a ngät!

²⁰ Ama dädänga na nge, nga nani a nge i va ngu qur a nge i ma qatnanakt sañis na ama gavam di ama mäñmäñini na ngät?

²¹ Nga sa qaku ma Ngämuqa qa mes aut mamäk ma Abraham i ama räktka na qa nävät aa lat toqoräkt i qa von da aa emga ma Aisak päp ama laiqa na ama vodämes?

²² Ngäni lu i aa qatnanakt di ngät däqäm nävät aa lat bä nävät aa lat dä sa rhäkmamär na aa qatnanakt. ²³ Dä sa rhäkmamär toqoräkt nä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia, “Ma Abraham gat nanakt nä ma Ngämuqa bä ma Ngämuqa qa mes ka i ma räktka na qa inguna nävät aa qatnanakt.” Dä qosaqi ma Ngämuqa qa mes ka i aa ruaqa na qa.

²⁴ Rhoqoräkt di mamär i va ngäni lu i ma Ngämuqa qat tes ama ruqa i ma räktka na

qa nāvāt aa lat dap kaku sokt nāvāt aa qatnanakt. ²⁵ Dā qosaqi ut drām i ama qavāt ki ama evopki ma Rahap di qi ama rātki na qi dā ma Ngāmuqa aa saqong nāvāt arha lat toqorākt i qia ar sa ama qasesiom nage ama Judaqāna dā qia rhāk na iom nae ma ama up.

²⁶ Inguna rhoqor ama slāqyige qārqiye i qaku ige angāt anga kloqaqa di ama ñap ige di qosaqi ama qatnanakt kārangātni i qaku angārha anga gavam di ama ñap ngāt.

3

Mamär Iva Ut Turäkt Mamär Ta Aut Koebañ

¹ Gua ruavek, mamär iva qale anga rhäqāp na rha nāvāt a ngän diva ngän namän i ama ruvek iva rhi su arhani ama ruvek inguna ngänāt drām i aiut kārarhae i urhi su arhani na ama engätki nage ma Ngāmuqa diva qa rhatnävämne na ut ma ama qrot pa arhani ama ruvek arhäväs. ² Inguna ut moe di ut drām urhit säp pasāgos dā ngakt bā aung di qaku qāt säp nāvāt ama enge qārangātni i qat tamän bāt a ngāt di qa di sa rhākmamär na qa bā qosaqi mamär vāt a qa iva qat turäkt ta aa slāqyige moe.

³ As ngäni lu ama siqutki rhoqortäqyia, i ngakt bā u rhu ani māt ama hos aa vāngi ivakt iva qat tet sa äkt i nani a ut iva qat tet sae di nāvāt ini diva mamär vāt a ut iva ut turäkt ta aa slāqyige moe. ⁴ Dā qosaqi ngän du angän snäng sävāt ama mlaus ama mor ngät masirhat kārangātni i ama laur ngärhi nän mä ngät di mamär vāt ama ruqa iva qat turäkt tam ngät na ama palangige ama gaini nä ige mamär sa äkt i nani a qa iva ngät tet sae. ⁵ Dā qosaqi ama qoebānga di qa di ama gaini na äm ama qäväläm mäni ama ruqa aa slāqyige sokt di nak mamär vāt a qa iva qat tamän na ama ansānas sävāt arhong ama mor irhong masirhat.

As ngäni lu i ama etki ama mor qi na ama mran gārangātni i qek pāt a ngät di mamär vāt a qi iva qia rhang nāvāt ama gaini nä ini ama mudāmini! ⁶ Dā ama qoebānga di ama mudāmini qārqiye i rhäqāp ini na ama lat kārangātni i ama vu ngät. Qa di qa e mäni aut slāqyigleng i qā slava na aut slāqyigleng moe bā qat tudäm bāt iarhongäkt moe vāt

aurha iar. Bā ianiäkt ama mudāmini di ma Sānga qat tudäm ini. ⁷ Bā ngätki i ama släkt dā ama isäm moe vāt ama ivätki bā māt ama leqās näkt ama ngätäqāmirhong moe nāp garäska di mamär vāt ama ruvek iva rhit sämbulap tam ngät bā qoki sa rhat täqāne dā mamär toqoräkt ⁸ sokt di qaku mamär vāt aung iva qat turäkt ta aa qoebānga. Qa di ama vu qa qārakni i qaku māmae vāt a qa qārak i qosaqi rhäqāp ka na ama qānong ama qrot ngät.

⁹ Urhi nānsās na aut koebañ sage aut Ngāmuqa qārakni i aurha Engeska dā aut mamäk na qa dā qosaqi ut tamän mava na qa sävāt ama ruvek kārarhani i sa ma Ngāmuqa qa sām a rha rhoqor nas. ¹⁰ Nämät ama vāngi ama sägäkt di ama ansās näkt ama märhamän mava di ngä moe ngät dän nämät ki. Gua ruavek, nak kaku maräkt toqoräkt. ¹¹ Nak nga ama mär qi ama rigi näkt ama valak māt ki ama rigi di em moe di vukpuk sä em nämät ama qotnaqoanga ama sägäk? Nak kaku! ¹² Gua ruavek, ngu lu i nga mamär vāt ama gosaqi iva qi sa ama olip ura ama qaulige na ama wain iva ige ngärhi sa ama gosaqi at gavam? Nak kaku mamär! Bā qosaqi qaku mamär vāt ama qārhopka na ama rigi ama valak māt ki iva qā von da ama mär qi ama rigi.

Ama Mädräm Ama Mär Ngät Kārangātni I Ngät Dän Na Rhävuk

¹³ Nga aung nāvāt a ngän di aa mädräm ama mär ngät dā qosaqi qunāga vāt a qa mamär? Di iaqäkt di mamär iva qā sām ama gaini na nas dā nāvāt aa mädräm ama mär ngät diva qat tualat na ama mär ngät ama lat. ¹⁴ Sokt di ngakt bā aingän di ama vu da angäna ron masirhat sävāt arhani ama ruvek arhävämairimek dā ngän du angän snäng bäm mes iva ngäni sek sä nas dā qale ngän namärhamän i ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät na ngän. Inguna rhoqoräkt di qaku ngän det mamär varhäm ma Ngāmuqa aa engätki. ¹⁵ Rhoqoräkt di nak kaku ama mädräm ama mär ngät i ngät dän na rhävuk nage ma Ngāmuqa dap kinak iarhongäkt di ama ivätki at käni dā ama ruvek arhäväsängaqa dā arhäväsängaqa angät käni dā ama iaus nämäni ma Sānga angät käni. ¹⁶ Inguna

nga rhoqoräkt i ama ruvek di ama vu da arha ron masirhat sävät arhani ama ruvek arha mämairimek dä rhit sek sä nas diva ama inirqi masirhat mänguräp mä rha dä va ama vuirhong ngät dän masirhat e.

¹⁷ Sukt di ama ruvek kärarhani i ama mädräm ama mär ngät na rhävuk di ngärhi rhoer nanokt ta diva rhat tet mamär sukt parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. Arha enge dä arha lat diva ngät dräm ngärhit säm ama bulap mänguräp ama ruvek. Dä sa rha rhäkmu na nas iva rhat tu arhä snäng mamär sävät ama enge qarängätni i ama mär ngät bä ama engätki na ngät. Arha lat kärängätni iva rhat tualat na ngät diva na ama lavuqi bä va ngärhit sa ama märirhong. Ama ruvek kärarhani i ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät diva qaku rhi natäksäne. Dä qosaqi rha diva ama ruvek kärarhani i ama engätki na rha da arha enge dä arha lat angärha ron. ¹⁸ Dä iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama bulap dä na ama lavuqi mänguräp ama ruvek diva rha rhäranas na ama räkt ngät ama lat mänguräp mä rha moe.

4

Ama Enge Na Ama Rhonsävät Säväät Iomäkt Iva Ngän Det Parhäm Ama Ivätki At Kärhong

¹ Ngu lu agiqa qat täranas na ama märän dä ama ulaqi mänguräp mä ngän? Rhoqoräkt dinguna angän snängaqa ama vu qa qä rhartäm sä ngän sämät ama vu ngät ama lat. ² Aingän di nani a ngän nä guarhong sukt di qaku mamär vät a ngän iva ngän narha irhong. Dä soknga ngäni veng. Dä ngäni alek arhong sukt di qaku mamär vät a ngän iva ngän narha irhong. Dä soknga ngäni arhäktgyäm sä ne dä ngänir qur ne. Ngänit läk dinguna qaku ngäni nän nani iarhongäkt nage ma Ngämuqa. ³ Sukt di rhoqoräkt i ngäni nän di qaku ma Ngämuqa qät bon ngän inguna qaku ngäni nän maräkt. Sa ngäni nän nani guarhong ivakt iva nasot dä va ngän det parhäm angän snängaqa ama vu qa sä irhong.

⁴ Aingän ama ruvek kärarhae i ngäni gavatnävlägut, nga qaku ngänät dräm i ngäkt bä ngän det nasot ama ivätki at kärhong di nak ngäni arhäktgyäm sä ne ngän

nä ma Ngämuqa? Bä äkt i auge qaräkt i nani a qa iva ama ivätki arha ruaqa na qa di qat tualat sä nas iva ma Ngämuqa aa ik na qa. ⁵ Ngätki i Ngämuqa aa enge di ngät tamän sävät a qa rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa qa mu ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa väm ut ivakt iva qat däqäm bäm ut. Dä nani ma Ngämuqa masirhat iva iaqäkt kat tatnärhäm ut iva ut snäng bät ma Ngämuqa mamär.” ⁶ Sukt di ma Ngämuqa qät näm sävät a ut mamär masirhat nävät aa lavuqi ama mor qi. Rhom däkt di varhäm aa enge qarängätni i rha säm a ngät kärängät i ngät tamän doqortäqyia,

“Ma Ngämuqa di qat tair särha ama ruvek kärarhani i rhat tair na nas dap kät bon da ama näämsävätki sage ama ruvek kärarhani i rhit säm ama gaini na nas.”

⁷ Dä soknga mamär iva ngäni vodäm mes iva qale ngän bä ma Ngämuqa aa rem. Dä mamär iva ngänät mair särhä ma Sämgä dä va qa ang masirhat nämät ngän. ⁸ Mamär iva ngän det sage ma Ngämuqa dä qa diva qa rhän sa glaqot na ngän. Ngäni qumär angän däkt, aingän ama ruvek kärarhae i ngän dualat na ama vuirhong. Dä va ngäni qumär angän mungäsnäng, aingän ama ruvek kärarhae i angän snängaiom ama udiom. ⁹ Ngänit don nas dä va ngänit nok na ama iräski. Qale märmär gem ngän dap kinak pa airäs ngän. Mamär iva angän märmärgem diva bok däm ngät mas. ¹⁰ Mamär iva ngäni säm ama gaini na nas pä ma Engeska ma Ngämuqa aa rem dä va qä sämamor na ngän.

¹¹ Gua ruavek, kale ngän natmärhamän mava na arhani ama ruvek. Auge qaräkt i qat tamän mava na ama qatnanaktpämga ura qat tatnävämmne na aa ruaqa di nak kat tamän mava nä ma Ngämuqa aa Muräkt dä qosaqi qat tatnävämmne na ama Muräkt. Ngäkt bä ngän datnävämmne na ama Muräkt di nak kop ama matnävämmnenarha na ngän dä qaku ngän det parhäm ngät. ¹² Qop sukt akni qa e i mamär vät a qa iva qä von da ama muräkt sage ama ruvek dä qosaqi mamär vät a qa iva qat tatnävämmne na rha. Sukt ka di mamär vät a qa iva qa rhumaiar ama ruvek dä qosaqi qä sangäm na rha.

Dä aingän di ngän du angän snäng i guavek koe na ngän i mamär vät a ngän iva ngän datnävämne na arhani ama ruvek?

Qale Ngän Damän Na Ama Ansänas Säväät Iarhongäkt Kärqärhong Iva As Ngän Dualat Nä Irhong Nasot

¹³ As ngäni nari i qaku mamär iva ngän damän doqortäqyia, “Rhäqyerhäkt ura vanaia diva aiut u rhet bä säväät tos täkt ama ivärhäs ura säväät iosäkt ama ivärhäs bä va qali lut e vät anga quiaqa dä va urhi vodäm bät guarhong bä va urhi rha ama ligär masirhat” ¹⁴ dap kaku ngänät dräm i agirhong diva irhong ngä rhäranas panaia inguna qaku ngänät dräm säva angän gamäs. Aingän di ngän doqor ama butbutki qarakti i vuk sä qi vät ama qot äm ama qäväläm näkt nasot dä qäbäs na qi. ¹⁵ Dap kinak mamär iva ngän damän doqortäqyia, “Ngakt bä ut däqäm ura ut tualat toqor mäniekt di mamär iva ut tualat toqoräkt sokt parhäm ma Engeska ma Ngämuqa aa snängaqa maräkt.” ¹⁶ Sokt di rhäkt di nak ngän dämän nävät ama ansänas. Ama enge moe rhoqoräkt di ama vu ngät. ¹⁷ Bä nga aung gäarakni i qat dräm ama räkt ngät ama lat kärangätni i mamär iva qat tualat na ngät sokt di qaku qat tualat na ngät di nak sa aa vuini ianiäkt.

5

Ama Enge Na Ama Rhonsävät Säväät Ama Qärhongbärharha

¹ As ngäni nari, aingän ama qärhongbärharha mamär iva ngänit nok dä va ngän duqaiä masirhat inguna ama märänga ama mor qa di qat dän bät a ngän. ² Angän mämägän di ama mäñmäñini na ngät inguna sa säkt täm ngät dä angän boi di ama mäñmäñini na ngät inguna ama gärahñ sa ngä mäns ngät. ³ Dä angän ligär masirhat di ama mäñmäñini na ngät inguna ama urunga sa qa slava na ngät. Iaqäkt ama urunga di qä sameng säväät ama rhäksärhäm iva ngäni rha ngät pät angäna lat angät tpäs kärangätni i angäna snängaqa ama mor qa nani guarhong masirhat ba nas. Dä qosaqi qa diva qa rhoqor ama mudäbäs kärqosni i äs ngät täs angän släqyigleng. Aingän di sa ngän dugemne na ama mämägän

mävängam bä ba nas pät tangät täkt ama dängdängini na ngät ama qunäng. ⁴ As ngäni lu i ama latta qararhani i sa rha arhäktgyäm bät angäna et arhä rhitsek kärangätni i ngäna iras dap ngän sangar a ngät di ngärhi sameng mamär irhäm ngän. Dä qosaqi ama latta arhä näknok di sa ma Engeska na ama qrot moe qa nari ngät. ⁵ Aingän di sa ngänät däqäm bät ama ivätki sa ama mämägän dä sa ngän dualat na ama lat na ama mungäsnäng ba nas. Aingän di ngän doqor ama bulmakaqäna qarangätni i sa rha marmor ngät na ama tmäs bä äkt i sa qorhäs iva rhi veng ngät bä qosaqi qorhäs iva ma Ngämuqa qa sangäm na ngän. ⁶ Aingän di sa ngän däksärha arhani ama ruvek dä sa ngän beng ama räkt ta ama ruvek. Bä rha di sa qaku mamär vät a rha iva rhat mair särhäm ngän.

Qale Ngän Ma Ama Qrot Sa Ama Bulap Da Ama Märän Angärha Ron

⁷ Gua ruavek, bä nga rhoqoräkt dä mamär iva qale ngän sa ama bulap bä dängdäng iva ma Engeska qa rhän. Mamär iva ngän du angän snäng säväät ama latka vät aa lat i qale qa mauiu sa ama bulap nani ama märän bäm ngät ama tmäs nävät ama ivätki bä dängdäng i ngärhit ta ama narhoer ngät ama soeng näkt ama dängdängini na ngät ama soeng. ⁸ Qosaqi ngän di mamär iva qale ngän sa ama bulap bä va ngäni sämaqrot na angän gatnanakt inguna sa qorhäs iva ma Engeska qa rhän.

⁹ Gua ruavek, kale ngän damängus säväät arhani ama ruvek i varis ma Ngämuqa qä namatnävämne na ngän. As ngäni lu i ama matnävämne na di qorhäs iva qa rhän i rhoqor qre i sa qat mair ge ama tmongi. ¹⁰ Gua ruavek, nga rhoqoräkt i ngän du angän snäng säväät ama vämginarha mudu qararhani i sa rha märhamän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki di mamär iva ngäni lu ama siqutki säväät ama ruvek kärarhani i rhat mair ma ama qrot sa ama bulap da ama märän angärha ron. ¹¹ Dä ut dräm i ama modämne nga e säväät iarhakt kärarhae i rhat mair ma ama qrot. Sa ngän nari säväät ma Jop mudu i nga rhoqoräkt i qale qa ma ama qrot sa ama bulap da ama märän angärha ron bä nasot dä ma

Ngämuqa qa mualat mamär bä ba qa. Nävät tom dächt di ut lu i ma Ngämuqa di aa snäng bät a ut masirhat dä qosaqi rhäqäp ka na ama lavuqi.

¹² Gua ruavek, ama moräsnaäm di rhoqortäqyia, rhoqoräkt i ngäni qoaräs iva ngän dualat nä guani dä va qale ngän namusärhämes nävät anga muräkt na rhävono dä qale ngän namusärhämes nävät anga muräkt nämäni ama ivätki bä qosaqi qale ngän namusärhämes mavängam. Dap kinak pa sokt ngäni qoar i, “Va ngua rhualat toqoräkt” ura va ngäni qoar i, “Va qaku ngu namualat toqoräkt.” Bä nga rhoqoräkt dä va qaku ma Ngämuqa qä namatnävämne na ngän.

Ama Nän Na Ama Qatnanakt

¹³ Ngakt bä qale aung nävät a ngän da ama märän angärha ron dä mamär iva qä nän sage ma Ngämuqa. Ngakt bä qale aung da ama märmärgem angärha ron dä mamär iva qät tong na ama mabu na ama ansäs.

¹⁴ Ngakt bä aung nävät a ngän di aräm ga dä mamär iva qä rhäkne nani ama morta bä ba ama qatnanaktpämda ivakt iva rhi nän sävät a qa. Dä va rhi vrit na ama oel vät a qa nävät ma Engeska aa ngärhipki.

¹⁵ Dä ama nän na ama qatnanakt diva ngä rhumäräs pät iaqäkt ama rämgivärhaqa dä ma Engeska diva qa rhäranas na qa nämäni lai. Dap ngakt bä qa mualat na anga vuini dä va ma Ngämuqa qä qyiradeng nä ini.

¹⁶ Dä soknga mamär iva ngäni sameng irhäm mes sa angäna vuirhong ak dä ak na ngän dä va ngäni nän sävät a ne ivakt iva ngäni rha ama mumäräspät. Ama räkt ka ama ruqa aa nän di ngät tualat na ama qrot masirhat. ¹⁷ Mamär iva qunäga vät a ut i ma Elaija di ama ruqa rhoqor ut i sa qa nän ma ama qrot iva qale anga suigi qi nasäp pät ama dävauqama qoeo dä ama ngärhäqyet da sägäkt ama eqoan. Dä qaku anga suigi qia säp pät ama ivätki vät iangärhäkt ama rhodäm. ¹⁸ Bä nga nasot dä saqi as ka nän dä ama suigi qia säp samäk nämät ama leqäs bä saqi ama ivätki qia sa ama namuirhong.

¹⁹ Gua ruavek, ngakt bä aung nävät a ngän di sa qa met gläius nä ma Ngämuqa aa engätki näkt akni qä evär däm ga inamuk

²⁰ dä mamär iva iaqäkt diva qunäga vät a qa i rhoqoräkt i qat dän sä iaqäkt ama ruqa qaräkt i qa met gläius säda ama vuirhong angärha ron diva qa rhumaiar aa iar nämät ama tñäpki bä ma Ngämuqa diva qosaqi qä qyiradeng na ama rhäqäp nä irhong aa vuirhong.

Ma Pita 1

Ama Rhäväksäs

Ama ngangga ma Pita qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm iva sage ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa ar-meng däm da i qosaqi sa vräs däm da nage ama märänga bä qale rha i ama nañista na rha vät ama ngärhakt ma Pontus dä ma Galesia dä ma Kapadosia dä ma Esia näkt ma Bitinia.

Ma Pita qat tamän masirhat sävät ama qatnanaktpämda iva rhat tualat toqor mäniekt da ama märän angärha ron. Dap kosaqi qä su rha sävät ama qatnanaktpämda arhä snängaqa näkt kät bon da rha ama rhodröp maos maos. Näkt ka qoar i nävät aa enge sävät ama märän dä qät säm sävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki ama engätki na qi mamär.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ama Ansäs Sage Ma Ngämuqa Nävät Aa

Ñämsävätki Dä Aa Mumaiar (1:3-12)

Mamär Iva Ama Qumärqumärta Mamär

Na Ut Sa Aurha Lat Moe (1:13-5:11)

Ama Rharimini Sävat Takt Täkt Ama Abuk Nage Ma Pita (5:12)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge Na Ama Märmärgem (5:13-14)

Ma Pita Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ama Judaqäna Qärrarhani I Sa Vräs Däm Da

¹ Aingo ma Pita di ma Jisas ma Kraiss aa ngangga na ngo

dä ngut säm sävät a ngän gärrarhae i sa ma Ngämuqa qa armeng däm ngän i qosaqi sa vräs däm da nage ama märänga bä qale rha i ama nañista na rha vät ama ngärhakt ma Pontus dä ma Galesia dä ma Kapadosia dä ma Esia näkt ma Bitinia.

² Varhäm ma Ngämuqa ama Ngätmamäk aa snängaqa mudu dä qa arñis na ngän sagem mes nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. Rhangät täkt ama lat divakt iva ngänit päs ma Jisas ma Kraiss aa rhäng mamär dä va rhi vrit na aa biaska vät a ngän.

Mamär iva qale ma Ngämuqa aa ñämsävätki dä aa bulap masirhat gem ngän.

Ma Ngämuqa Qat Tualat Sä Ut Iva Ut Däqäm Da Ama Qatnanakt Ama NgätDäqäm Ngät Angärha Ron

³ Mamär iva urhi nänsäs sage ma Ngämuqa qäarakni i aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa mamäk! Qa di sa qa märanas nä ma Jisas ma Kraiss nämät ama tñäpki dä nävät aa lavuqi ama mor qi di qa mualat sä ut iva ama iaräs na ut bä va ut däqäm iva säda ama qatnanakt angärha ron gärangätini i ama ngätDäqäm ngät. Bä äkt i qali lut sa ama qatnanakt ama qrot ngät iva nani ma Ngämuqa aa modämne. ⁴ Aa modämne qärangätini iva as mirhup dä va urhi rha ngät di qaku mamär iva qäbäs na ngät dä va mamär na ngät mas dap pa qaku ngä naqutsasorhane. Ma Ngämuqa di qat sangar a ngät mamär bä ba ngän da ama usäpki arha ron.

⁵ Ma Ngämuqa aa mumaiar diva vuk sä ngät säda eraqi vät ama dängdängini na qa ama qunäga dä ma Ngämuqa aa qrot diva ngärhit lu vät a ngän nani a ngät nävät angän gatnanakt. ⁶ Bä äkt i nävät iangärhäkt angän gatnanakt dä sa qale ngän na ama märmärgem i näma dä vät ama qäväläm ama qot äm bä sa ma Ngämuqa qa rhares iva qale ngän da ama märän maos maos angärha ron ⁷ ivakt iva ngärhi siqut na angän gatnanakt mäni ma Jisas. Angän gatnanakt di ama vit na ngät masirhat pa ama gol angät tpäs kärangätini i mamär vät a ngät iva qäbäs na ngät. Bä nga rhoqoräkt i angän gatnanakt di sa rha siqut na ngät bä rhäksot toqor ama gol mät ama mudäbäs dä nasot dä va ma Ngämuqa qä sek sä ngän na ama murhämeska näkt ama qutdrir toqoräkt iva evär dä ma Jisas ma Kraiss.

⁸ Näma dä sa qaku ngän lu qa sokt di angäna snäng bät a qa. Dä qosaqi qaku ngänät lu qa rhäkt sokt di ngänät nanakt na qa bä märmär gem ngän masirhat dä ngäni qok bä rhom däkt di qaku mamär vät aung iva qä rhäväkt sä äm mamär ⁹ inguna ma Ngämuqa di qat tumaiar ngän nävät iangärhäkt angän gatnanakt.

10 Dä ma Ngämuqa aa vämginarha qärrarhani i rha sameng sävät iangärhäkt ama lat kärangät iva ngä rhän nasot di sa rhit ñäm mamär dä rhi snanbät närhä rhangät täkt ama mumaiar qärangät iva ngäni rha ngät nävät aa ñämsävätki ¹¹ dä rhi siqut iva rhi räm nage ma Kraiis aa Qloqaqa i qat tamän sävät auge iaqäkt dä vät agi rhodäm doqoräkt i sa qa sameng i ma Kraiis pa qa rhon säda ama märänga aa ron bä nasot dä va bä ba qa na ama murhämeska masirhat. ¹² Ma Ngämuqa qa qoar na rha i rha di qaku ama latta bä ba nas dap kinak ama latta na rha bä ba ngän na arha enge sävät iarhongäkt kärqärhong i sa rhat tamän bät irhong. Bä rhäkt di arhani ama ruvek ti sameng sävät iarhongäkt sävät ma Kraiis da ama sameng ama mär ngät angärha ron nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärakni i sa ma Ngämuqa qa rhäk na qa inavuk näda ama usäpki arha ron. Iarhongäkt di qäqi ama enselqäna di nani a rha masirhat iva qunäga vät a rha mamär sävät irhong.

Ma Ngämuqa Sa Qa Armeng Däm Ut Ivakt Iva Ut Däqäm I Ama Qumärqumärta Mamär Na Ut

¹³ Bä nga rhoqoräkt dä sa mamär iva ngäni rhäkmü nä angän snängaqa iva ngän dualat na ama lat ma ama qrot dä va ngän du angän snäng mamär. Mamär iva ngänät nanakt ma ama qrot iva nävät aa ñämsävätki diva ma Ngämuqa qa rhualat na ama märirhong bä ba ngän doqoräkt iva evär dä ma Jisas ma Kraiis. ¹⁴ Rhoqor ama rhoes kärarhani i rhat dräm dat nari nämät arhä mamäqiom di mamär iva qale ngänit päs ama snängaqa ama mor qa aa rhäng nani ama lat ama vu ngät toqor mudu rhoqoräkt i as kaku ngänät dräm ma Ngämuqa aa engätki. ¹⁵ Dap kinak mamär iva ama qumärqumärta na ngän mamär sa angäna lat moe rhoqor ma Ngämuqa qärakni i ama qumärqumär qa mamär qärak i sa qa mes ngän sagem mes ¹⁶ inguna ma Ngämuqa aa enge qärangätni i rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, “Mamär iva ama qumärqumärta na ngän mamär inguna aingo di ama qumärqumärqa mamär na ngo.”

¹⁷ Näkt ngakt bä ngän des ma Ngämuqa i angän mamäk na qa iaqäkt kärak i qat tatnävämne maräkt parhäm ama ruvek asägäk asägäk arha lat dap kaku qät täksä guavek dä mamär iva ngänit kutdrir masirhat sagem ga rhoqoräkt i qale ngän de mäni ama ivätki rhoqor ama nañista. ¹⁸ Di mamär iva ngän dualat toqoräkt inguna sa ngänät dräm i ma Ngämuqa qa rhäksasot a ngän nämät angäna lat kärangätni i ngät toqor angän mamäkkäna arha lat. Sa qa mualat toqoräkt di qaku nä iarhongäkt kärqärhong i rhäktäksot nä irhong doqor ama gol ngä na ama silva. ¹⁹ Dap kinak ma Ngämuqa qa mumaiar ngän na ama vit na qa ma Kraiis aa biaska qärakni i qa rhoqor ama sipsip ama rhoem ga qärakni i qaku anga unit ura anga qävuni vät a qa qärak i rhit bodämes na qa. ²⁰ Vät ama rharimini rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa säm ama ivätki dä qa muqunän bät ma Kraiis näkt koki vät ama dängdängini na ngät ama rhodäm dä qa vuk sä qa säda eraqi bä ba ngän ²¹ gärakni i ngänät nanakt nä ma Ngämuqa inguna nävät a qa. Ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki dä ma Ngämuqa qa von ga rha ama murhämeska bä nävät tangät täkt ama lat diva qoki ngänät nanakt ma ama qrot nä ma Ngämuqa iva nani aa modämne qärangätni iva ngä rhän nasot.

²² Sa angäna snäng bät a ne mamär inguna ngän gumär nas nävät iomäkt i ngänit päs ama engätki arha rhäng. Bä äkt i mamär iva as angäna snäng bät a ne masirhat nävät ama snängaqa ama qumärqumär qa ²³ inguna ma Ngämuqa qa mualat sä ut iva ama iaräs na ut di qaku nävät ama gavämini qärqäni i mamär iva qäbäs nä ini dap kinak ka mualat sä ut iva ama iaräs na ut di nävät ama gavämini qärqäni i qaku mamär iva qäbäs nä ini. Bä rhäni rhäkt ama gavämini di ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät däqäm gärangät i ama sok täm ngät. ²⁴ Aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Ama släqyigleng moe di igleng doqor ama mran
dä igleng angät murhämeska moe
di qa rhoqor ama mran angät

ngualäñngualañ.
 Ama mran diva säkt täm ngät
 dä va arpus na ama ngualäñngualañ
 sävät ivät
 25 dap ma Engeska ma Ngämuqa aa enge
 diva qale ngät ma ama sok täm.”

Bä rhangät täkt ama enge di ama sameng
 ama mär ngät kärangätni i sa rha sameng
 na ngät bä ba ngän.

2

Ama Duiqa Qarakni I Ama Ngätdäqäm Ga Dä Ama Qumärqumär Ta Mamär Ama Ruvek

1 Mamär iva ngäni qyiradeng na ama
 lat moe qarängätni i ngät dän nävät iomäkt
 i ama vu da angäna ron bä sävät ama
 irasirhong moe. Dä qosaqi va qale ngän
 dualat sädä saqong. Näkt pa qale angän
 snängaqa ama vu qa sävät arhani arhä
 qarhong dä qosaqi va qale ngän damän
 mava na arhani ama ruvek. 2 Dap mamär
 iva ngän doqor ama qokoqirhong iva nani
 a ngän masirhat na ama qumärqumär qa
 ama qloqaqa na qa ama qämuqa qarakni
 iva ngäni ir dä va ngäni rha ama mumaiar
 nävät a qa 3 inguna sa ngänät dräm ama
 märirhong nage ma Ngämuqa.

4 Ma Jisas di ama ngätdäqäm ga ama
 duiqa qarakni i mudu iarhakt kärarhae i
 rhat dräm dit täk pät ama vät ta mer mä
 qa dap ka di sa ma Ngämuqa qa armeng
 däm ga bä qa di ama moräs na qa mamär
 da aa saqong. Bä nga rhoqoräkt i ngän det
 sage ma Jisas 5 di ngän maräkt di qosaqi
 ngän doqor ama dui ama ngätdäqäm ngät
 bä ma Ngämuqa qät täk pät ama vätki ama
 qloqaqa na qi na ngän. Qat tualat toqoräkt
 ivakt iva ama qumärqumär qi mamär ama
 guläñgi na ama priskäna na ngän ivakt iva
 ngänit boda ama vodämes na ama qloqaqa
 qarängätni i ama mär ngät dä ma Ngämuqa
 aa saqong nävät ma Jisas ma Kraus. 6 Rhom
 däkt di äm doqor ma Ngämuqa aa enge
 qarängätni i ngät tamän doqortäqyia,

“As ngäni lu i nguät tu ama duiqa e ma
 Saion gäarakni i ama qrot ama vätki
 nagem ga qararak i qat sangar a qi moe

qarak i sa ma Ngämuqa qa armeng däm
 ga bä qa di ama moräs na qa mamär
 da aa saqong
 bä auge qararak i qat nanakt na qa diva
 qaku qä namusangärhäkt sä iaqäkt
 ama ruqa.”

7 Rhak täkt ama duiqa di ama vit na
 qa masirhat bä ba ngän gärarhae i ngänät
 nanakt nä ma Jisas dap iarhakt kärarhae i
 qaku rhat nanakt di rha rhoqor qararhani i
 rhat dräm dit täk pät ama vät parhäm ma
 Ngämuqa aa enge qarängätni i ngät tamän
 doqortäqyia,

“Ama duiqa qararakni i mudu iarhakt
 kärarhae i rhat dräm dit täk pät ama
 vät ta mer mä qa
 di nak kärarak iaqäkt i rhäkt di ama qrot
 ama vätki nagem ga qararak i qat san-
 gar a qi moe”

8 dä qosaqi

“ama duiqa qararakni iva vläktpläkt sa ama
 ruvek pät aa rhäng
 näkt ama duiqa iva rhit säp pät aa
 rhäng.”

Diva vläktpläkt sa rha vät aa rhäng dinguna
 qaku rhat tet parhäm ama enge sävät ma
 Jisas bä arha lat iangärhäkt di qoki ngät
 parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa.

9 Sökt di aingän di ama ruvek na ngän
 gärarhae i sa ma Ngämuqa qa armeng
 däm ngän gärarhae i ama guläñgi na ama
 priskäna bä ba ama vitnaqa qararhae i ama
 qumärqumär ta mamär ama sägärhae bä
 ba qa maräkt ivakt iva ngänit sek sä qa
 dä va ngäni sameng na ama mär ngät
 ama lat kärangätni i sa qa mualat na ngät.
 Iaäkt ma Ngämuqa qa mes ngän näva ama
 bängangit angät tpäs bä säda aa neraqa ama
 mär qa mamär aa ron. 10 Rhangät täkt ama
 lat di ngät parhäm akni ma Ngämuqa aa
 vämginaqa aa enge qarängätni i ngät tamän
 doqortäqyia,

“Mudu di qaku aa ruvek na ngän
 sökt di rhäkt di aingän di sa ma
 Ngämuqa aa ruvek na ngän.

Mudu di qaku qät lavuqi na ngän
sokt di rhäkt di sa ma Ngämuqa qät
lavuqi na ngän.”

¹¹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, ngut täktäm bät a ngän iva qale ngän det parhäm ama släqyige angät snängaqa qärakni i qat tusar na angän gloqaqa inguna sa qale ngän doqor ama tmända qärarhani i qop kale rha maqälak dä rhoqor ama nañista vät aosni ama ivärhäs. ¹² Nämä dä äkt bä rhi rhäksärhäm ngän däkt bät angätni ama lat ama vu ngät angät tpäs sokt di mamär iva angäna lat di maräkt na ngät mänguräp ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt. Bä nga rhoqoräkt dä vät ama qunäga qärakni i ma Ngämuqa qat dän ivakt iva qa rhatnävämne na ama ruvek diva rhi ansäs sagem ga inguna sa rha lu angäna lat ama mär ngät.

*Ama Sämaqaininanas Säva Ama Narhoerta
Qärarhani I Rhat Turäkt Arha Rem*

¹³ Mamär iva ngänät nari nämät ama ruvek arhä narhoerta moe qärarhani i rhat turäkt inguna nävät ma Engeska i varis arhani ama ruvek tat tamän mava na qa. Bä qosaqi mamär iva ngäni nari nämät ama vitnaqa* qärakni i ama tpäskinaqa mamär ¹⁴ dä qosaqi va ngän dualat toqoräkt sa ama tpäskinarha qärarhani i sa iaqäkt ka vitnaqa qa rhäk na rha ivakt iva rhi sangäm na ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama lat ama vu ngät dä qosaqi ivakt iva rhi sek sä iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama mär ngät ama lat. ¹⁵ Inguna rhangät täkt di ngät parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa ivakt iva nga rhoqoräkt i ngän dualat mamär dä va ngäni nänmae vät ama däädända sa arha enge qärarhani i qaku anga mädräm gem da. ¹⁶ Va ngänät däqäm doqor ama ruvek kärarhani i sa isiska vät a rha nämät iarhakt ama narhoerta sokt di qaku mamär iva ngän du angän snäng i nguaräm isiska vät a ngän dä soknga mamär vät a ngän iva ngän dualat na ama lat ama vu ngät. Qaku rhoqoräkt. Qinak mamär iva ngänät däqäm doqor ama latta vä ma Ngämuqa aa rem. ¹⁷ Näkt pa ngänit kutdrir sage ama ruvek

moe dä angäna snäng bät ama qatnanak-tpämäda. Nakpa ngänit len dä ngänit kutdrir sage ma Ngämuqa. Näkt pa ngänit kutdrir sage ma Sisar.

¹⁸ Aingän gärrarhae i ama latta na ngän ba arhani ama ruvek arha rem, di mamär iva ngänät nari nämät angäna morta dä va ngänit kutdrir sagem da mamär i nämä dä arhani nävät a rha di qaku rhat turäkt maräkt nävät ama räkt ka ama snängaqa. Mamär iva ngänit kutdrir sagem da bä qosaqi sage ama mär ta ama morta. ¹⁹ Inguna märmär ge ma Ngämuqa nävät ama latta qärarhani i rhat tu arhä snäng sävät a qa dä qale rha ma ama qrot sa ama bulap toqoräkt i arha morta ama vu rha rhi slava na rha mavängam. ²⁰ Mäniekt? Ngu lu sa nga märmär ge ma Ngämuqa nävät a ngän doqoräkt i ngän dualat na ama vuini bä rhi sangäm na ngän bät ini angät tpäs dä qale ngän sa ama bulap? Qaku märmär gem ga rhoqoräkt. Sokt toqoräkt i ngän dualat na ama mär ngät ama lat bä rhi sangäm na ngän dä qale ngän sa ama bulap diva märmär ge ma Ngämuqa masirhat nävät a ngän. ²¹ Mamär iva ngän dualat toqoräkt inguna sa ma Ngämuqa qa mes ngän sävät tangät täkt inguna ma Kraisa ka mon säda ama märänga aa ron sädaver mä ngän dä qa män i ama siqutki na qa ba ngän iva ngän dualat toqor qa. Mamär iva vukpuk pät a ngän na aa iar qärangätni i rhoqortäqya,

²² Qa di qäqi qaku qa mualat na anga sägäni anga vuini
dä qosaqi qaku qa iras.

²³ Bä nga rhoqoräkt i sa rhat tuma qa
dä qaku qa muvät toqor ta i qa muma
rha.

Dä qosaqi rhoqoräkt i rhi slava na qa na
ama märänga
dä qaku qa muvät na anga enge iva qa
rhuvät pät arha lat na anga märänga
dap kinak as kale qa sa ama bulap dä qat
nanakt ma ama qrot
nä ma Ngämuqa qärakni i qat dräm
gat tatnävämne na ama räkt ka ama
snängaqa.

* **2:13** ama vitnaqa Rhak täkt ama vitnaqa di ama Romgäna arha tpäskinaqa ma Sisar.

- 24 Ma Krajs maräkt di qa rha aurha vuirhong angät märänga vät aa släqyige mäni ama ngämuga qäarakni i ama sämänanamuqa na qa ivakt iva urhi ñäp sa ama vuirhong dap pa urhi rhäqäm sa ama räkt ngät ama lat.
Sa märäs pät a ngän di nävät aa vospos
- 25 inguna mudu sa musäng sä ngän doqor ama sipsipkäna sokt di rhäkt dä sa evär däm ngän sage ama ruqa iva qät lu vät a ngän iaqäkt kärak i qat dräm gät lu vät ama sipsipkäna mamär.

3

Ama Ngärhaegutpärharha Ama Evop Dä Ama Ngärhaegutpärharha Ama Gamoe

¹ Dä aingän ama ngärhaegutpärharha ama evop diva ngän dualat toqor ama latta va arhani arha rem i ngäni säm ama gaini na nas säva angäna egutpek maräkt arha rem ivakt iva ngakt bä arhani nävät a rha di qaku rhat dräm dat tet parhäm ama enge sävät ma Krajs dä nguaräm mamär iva rha rhän i ama qatnanaktpäm da na rha i näma dä qaku ngän märhamän bät guani. Angäna lat diva ngärhit kutsasorhane na rha ² rhoqoräkt i rhat lu i ngänit kutdrir sagem da dä qosaqi rhat lu angäna lat ama qumärqumär ngät. ³ Qale ngän durhämes na ama boi ama mär ngät kärangätni i masirhat pät a ngät dä qale ngän dualat sa angän gäseng i ngänät deng ngät maos maos dä qosaqi qale ngän du ama gol ivakt iva ama mär ngän bono ⁴ dap kinak mamär iva angän murhämeska imuk da angäna ron di qa rhoqor ama bulap dä ama lavuqi qärangätni i angärha märmat di qaku mamär iva rhäksot na ngät. Iangärhäkt di ama moräs na ngät masirhat dä ma Ngämuqa aa saqong.

⁵ Bä mamär iva ngän dualat toqoräkt inguna mudu dä ama qumärqumär ta mamär ama evop kärarhani i rhat nanakt nä ma Ngämuqa di sa rhat dräm dat turhämes toqoräkt. Rhat dräm dit säm ama gaini na nas pa arha egutpek arha rem ⁶ doqor ma Sara qäarakni i sa qiat nari nämät ma Abraham dä qiat tes ka i arha morqa na qa. Ngakt

bä ngän dualat na ama räkt ngät ama lat dä qosaqi qaku ngänit len dä sa aingän di ngän doqor qärarhani at toes.

⁷ Dä qosaqi aingän ama ngärhaegutpärharha ama gamoe, di mamär iva qale ngän ge angäna egutpek sa ama räkt ngät ama mädräm dä va ngänit kutdrir sagem da inguna rha di qaku arha anga qrot toqor ngän. Mamär iva ngän dualat toqor täkt dinguna angäna egutpek ti na ngän diva ngäni rha ama iar nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki inguna ngakt bä qaku ngän dualat toqoräkt dä varis kaku qä namuvät pät angäna nän.

Qre Va Ngänät Don Säda Ama Märänga Aa Ron Nävät Ama Räkt Ngät Ama Lat

⁸ Aingän moe, ama dängdängini na äm ba ngän di sa mamär iva ama sägäk na angän snängaqa. Dä va ngän du angän snäng sävät arhani qärarhani i qale rha da ama märän angärha ron dä va ngän datnärhäm da. Bä va angäna snäng bät a ne rhoqor qre i ama sägärhae na ngän. Näkt pa ngän dualat na ama lat ama mär ngät sävät a ne nävät ama lavuqi. Qale ngän dair na nas. ⁹ Dä qale ngän namuvät na anga vu ngät anga lat sävät ama vu ngät ama lat dä qale ngän namuvät na anga märhamän mava sävät ama märhamän mava. Dap kinak pa ngänit bon da ama modämne sävät arhani inguna ma Ngämuqa qa mes ngän ivakt iva ngän dualat toqoräkt dä nasot dä va ngäni rha ama modämne nagem ga. ¹⁰ Mamär iva ngän du angän snäng sävät tangät täkt ama enge näva ama Abuk na ama Mabu qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Sävetka qäarakni i nani a qa iva aa snäng bät aa iar
bä qosaqi nani a qa iva märmar gem ga di mamär iva qale qä natmärhamän bät anga vu ngät anga enge
dä va qale qä nairas ta arhani na anga enge.

¹¹ Mamär iva qä rhong nae nämäni ama vu ngät ama lat dap kinak pa qat tualat na ama mär ngät ama lat.

Dä va qät ñäm nani ama is na ama bulap dä vasägos dä va qat tualat parhäm ngät mänguräp ama ruvek.

12 Bã rhoqoräkt dinguna ma Ngämuqa qät lu vät ama räkt ta ama ruvek bã qosaqi qat nari arha nän. Dap ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vu ngät ama lat di qät dong na rha.”

13 Ama ruvek di qaku rhat dräm di slava na ngän doqoräkt i nani a ngän masirhat iva ngän dualat na ama mär ngät ama lat. 14 Sokt di ngakt bã ngäni rha ama märänga nage arhani rhoqoräkt i ngän dualat na ama mär ngät ama lat dä sa va ma Ngämuqa qa rhodämne na ngän. Qale ngänit len iarhakt ama ruvek dä qosaqi va qale qänäskänes ngän 15 dap kinak mamär iva ngän du angän snäng imuk päm mes i ma Kraiskärakni i ma Engeska na qa di ama vitnaäm mamär gem ngän.

Vasägos dä mamär iva qale ngän na ama rhäkmunanaska iva ngänit täväktsäs sävät angän gatnanakt sävät ama märirhong gärgärhongni iva as nasot dä va ma Ngämuqa qa rhualat nä irhong bã ba ngän. 16 Sokt diva ngän dualat toqoräkt sa ama bulap dä sa ama qutdrir. Dap mamär iva isiska mät angän snängaqa sävät angäna lat moe ivakt iva arhani qararhani i rhat tamän mava na angäna lat ama mär ngät diva aqlus pät a rha nävät a ngän. 17 Inguna ngakt bã ma Ngämuqa qät tares iva ngäni rha ama märänga dä va ama märäm doqoräkt i iomäkt ngä rhän nävät ama mär ngät ama lat. Varis ngän narha anga märänga nävät ama vu ngät ama lat.

18 Nguat tamän doqoräkt dinguna ma Kraiskärakni i qaku qa mualat na anga vuini di sa qa rha ama märänga* qop masägos pät arhani arha vuirhong angät tpäs. Qa mualat toqoräkt sädaver ama ruvek kärarhani i qaku ama räkt ta ivakt iva qä rha ut sage ma Ngämuqa. Sa rha veng aa släqyige sokt di ma Ngämuqa qa märanas na qa bã rhäkt di qat däqäm i ama qloqaqa na qa.

19 Bã nasot dä qa met bã qa sameng bät ama ruvek kärarhani i sa ama qloqaqa na rha va ama tpäskiarharhäng. 20 Qale rha

äkt inguna mudu qaku rhat nari nämät ma Ngämuqa vät ama qäväläm gärgomni i ma Noa qät täk pät ama mlauski ama mor qi dä ma Ngämuqa qat tudävarhäm na ama ruvek mauii. Näkt sokt ama marheka na rha ama ruvek kärarhani i ama ngärhäqyet da dävauing na rha di ma Ngämuqa qa mumaiar ta mät iaqyäkt ama mlauski i qa lu vät a rha mamär nämät ama rigi.

21 Dä ama baptais kärangätni i ngät toqor iaqyäkt ama rigi di rhäkt dä ngät tumaiar na ngän. Ama baptais di qaku ivakt iva ngärhi qumär ama släqyige dap kinak nävät a ngät di urhi nän ma Ngämuqa iva qä von ut ta ama isiska sämät aut snängaqa i sa qa qyiradeng na aurha vuirhong. Bã ma Ngämuqa di mamär vät a qa iva qa rhualat toqoräkt inguna ma Jisas ma Kraiskärakni sa qa märanas nämät ama tñäpki. 22 Ma Kraiskärakni sa qa an dävit säda ama usäpki arha ron bã qale qa rhäkt dä ma Ngämuqa aa märäm. Bã ama enselqäna rhi nä iarhongäkt kärqärhong i irhong ngät turäkt bã sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong angät krot di ngä moe di qale ngät äkt pä ma Kraiskärakni aa rem.

4

Mamär Iva Ngän Dualat Mamär Sä Iangärhäkt Ama Vänbon Gärangät I Sa Ma Ngämuqa Qa Von Ngän Asägäk Asägäk Täm Ngät

1 Ma Kraiskärakni ka rha ama märänga vät aa släqyige dä soknga mamär iva qosaqi ngän du angän snäng doqor qa i sa qa rhäkmuna na nas iva qa rhon säda ama märänga aaron inguna aung gäarakni i sa qa rha ama märänga vät aa släqyige di qa rhäksot na ama vuirhong nävät a nas. 2 Bã rhäkt pät ama qäväläm gärgomni i qale qa vät ama släqyige diva qaku qat tet parhäm ama släqyige angät snängaqa dap kinak pa qat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. 3 Sa rhäksot nä iangärhäkt ama iar nävät a ngän iva ngän dualat toqor ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt nä ma Ngämuqa. Rha di sa arhä snängaqa ama qrot ka mamär nani ama qavatka dä rhat dräm dat tet parhäm

* 3:18 qa rha ama märänga Arhani ama mädrämnda di rhat tu arhä snäng i rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia “qa rha ama märänga” dap arhani di rhat tu arhä snäng i rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia “qa fiäp.”

arhä släqyige angät snängaqa dä guani na rha masirhat dä väspästämne na rha ivakt iva rhit nakt dä rhi qavat sä ne näkt ti nänbetäkmät na ama muräkt i rhit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kârangätni i rha mualat na ngät. ⁴ Dä rhit sârmändäm nävät iomäkt i rhäkt di qaku ngän dualat nä iangärhäkt arha lat ama vu ngät masirhat ngän na rha bä äkt i rhat tamän mava na ngän ⁵ sokt diva rhi rhäväksäs sävät arha lat sage iaqäkt kârak i sa qa rhäkmu na nas iva qa rhatnävämne na ama ngät däqäm da ama ruvek dä qosaqi ama ñäp ta ama ruvek. ⁶ Bä nävät iomäkt iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek moe dä sa rha sameng na ama sameng ama mär ngät kâqi bä ba ama ñäp ta ama ruvek ivakt iva nasot i sa rha rha ama matnävämne vät ama släqyige di qoki rhoqor ama ruvek moe rhat dräm dit ta ama matnävämne rhoqoräkt dä va rhat däqäm i ama qloqaqa na rha rhoqor ma Ngämuqa.

⁷ Sa qorhäs iva rhäksot nä iarhongäkt moe vät takt täkt ama ivätki dä soknga mamär iva ngän duräkt ba nas mamär dä va ngänät nañäm ivakt iva mamär vät a ngän iva ngäni nän maräkt sage ma Ngämuqa.

⁸ Ama moräm masirhat diva angäna snäng bät a ne maengätki inguna rhoqoräkt diva mamär vät a ngän iva ngänit kyiradeng na arhani arha vuirhong masirhat sävät a ngän.

⁹ Mamär iva ngäni rhar sä ne dap pa qale ngän damängus pät a ne sävät tangät täkt ama lat.

¹⁰ Sa ma Ngämuqa qa von ut asägäk asägäk ta ama vänbon dä mamär iva ngän dualat masirhat nä iangärhäkt ama vänbon maos maos nage ma Ngämuqa ivakt iva ngän datnärhäm ne. ¹¹ Diva ngän dualat toqortäqyia, aung gäarakni i qä sameng diva qä sameng na ama enge nage ma Ngämuqa dä aung gäarakni i qat tatnärha arhani diva qat tualat nävät ama qrot nage ma Ngämuqa ivakt iva nävät iarhongäkt moe diva ma

Ngämuqa qä rha ama murhämeska nävät ma Jisas ma Krai. Ma Ngämuqa di aa murhämeska ama mor qa bä va qat turäkt pasägos. Ngätki rhoqoräkt.

Va Ngänät Don Säda Ama Märänga Aa Ron Nävät Iomäkt I Ama Qatnanaktpämda Na Ngän

¹² Gua ruavek kârarhani i gua snäng bät a ngän, gale ngänit sârmändäm doqoräkt i ama märänga ama mor qa qat dän bät a ngän i qa rhoqor qre ani qärqäni i ama nañis ini masirhat ini ngä rhän ivakt iva qä siqut na ngän* ¹³ dap kinak mamär iva ngäni qok i sa ngänit ta ama märänga rhoqor ma Krai. Dap täkt diva märär gem ngän doqoräkt inguna qosaqi va märär gem ngän masirhat toqoräkt iva evär dä ma Krai sa aa murhämeska.

¹⁴ Ngäkt bä ama ruvek tat tamän mava na ngän inguna nävät ma Krai aa ngärhipki diva märär gem ngän inguna ma Ngämuqa aa Qloqaqa na ama murhämeska† di qale qa gem ngän. ¹⁵ Sokt di varis ngän narha ama märänga inguna ngäni veng ura ngäni sua ura ngän dualat na angätni ama lat ama vu ngät ura varhäm ngän na arhani arhä qärhong. ¹⁶ Dap ngäkt bä aung gät ta ama märänga nävät iomäkt i qät päs ma Krai aa rhäng dä va qaku mamär iva aqlus pät a qa. Dap kinak mamär iva qä nänsäs sage ma Ngämuqa nävät iaqyäkt ma Krai aa ngärhipki. ¹⁷ Inguna sa ma Ngämuqa qä nasäng i qät tatnävämne na aa ruvek maräkt. Ngäkt bä qä nasäng na ut dä ngu lu va rhoqor mäniekt ge ama ruvek toqoräkt i qat tatnävämne na rha iarhakt kârarhae i sa qaku rhit päs aa sameng ama mär ngät angärha rhäng? ¹⁸ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Ngäkt bä ama qrorhäm ge ama räkt ta ama ruvek iva rhi rha ama mumaiar dä ngu lu va mäniekt ge ama ruvek kârarhani i qaku rhat tet parhäm ma

* **4:12** ama märänga ama mor qa qat dän bät a ngän i qa rhoqor qre ani qärqäni i ama nañis ini masirhat ini ngä rhän ivakt iva qä siqut na ngän Ma Pita qat tamän sävät iomäkt iva ama ruvek ti sangäm na rha mavängam inguna nävät arhä qatnanakt mäni ma Jisas. † **4:14** Ma Pita qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pita aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘dä na ama qrot’

Ngämuqa aa snängaqa rhi na ama ruvek kârarhani i rhat tualat na ama vuirhong?”

¹⁹ Dä soknga mamär iva iarhakt kârarhae i rhit ta ama märänga i varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa diva rhat tualat na ama mär ngät ama lat pasägos dä va rhit bodäm mes sävä ma Ngämuqa aa rhäkt kârakni i qa säm iarhongäkt moe qârak i qaku mamär iva suk pa aa mumänaris angät kamäs.

5

Sage Ama Qatnanaktpämda Arhä Narhoerta

¹⁻² Aingän ama narhoerta ba ama qatnanaktpämda, aingo di qosaqi ama narhoerqa na ngo rhoqor ngän. Dä sa ngua lu ma Krai toqoräkt i qa mon säda ama märänga aa ron dä qosaqi va ngu rha ama murhämeska gem ga qre va evär däm ga.

Bä rhäkt di ngut täsläp pät a ngän iva ngänit lu mamär vät ama qatnanaktpämda iva rhoqor ama ruqa qârakni i qät lu vät ama sipsipkâna mamär. Mamär iva ngäni lu vät a rha inguna nani a ngän masirhat iva ngän dualat toqoräkt toqor varhäm ma Ngämuqa i nani a qa na ngän iva ngän dualat toqoräkt* dap pa qaku nguna akni qat turäkt iva ngän dualat toqoräkt. Dä qosaqi va qale ngän nalu vät a rha ivakt iva ngäni rha ama rhitsek. Di qaku mamär toqoräkt. Dap kinak mamär iva ngäni lu vät ama qatnanaktpämda sa ama märmärgem. ³ Bä qale ngän duräkt ma ama qrot tä iarhakt kârarhae i sa ma Ngämuqa qa von ngän däm da ivakt iva ngänit lu vät a rha dap kinak pa ngän dän i ama siqutki na ngän ba rha. ⁴ Bä qre va ama vit na qa ama ruqa qârakni i qät lu vät ama sipsipkâna mamär† qat dän dä va ngäni rha ama vitnaqa aa qäbautki na ama murhämeska qârakni i qaku mamär iva rhäksot na qa.

⁵ Dä qosaqi ngän ama evända, ngän di mamär iva ngänät nari mamär nämät

* **5:1-2** toqor varhäm ma Ngämuqa i nani a qa na ngän iva ngän dualat toqoräkt Ma Pita qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pita aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae. † **5:4** ama vit na qa ama ruqa qârakni i qät lu vät ama sipsipkâna mamär Rhangät täkt ama enge di ngät tamän sävät ma Jisas. ‡ **5:12** Silvanas Ura 'ma Sailas'

angän narhoerta dä aingän ama qatnanaktpämda moe di mamär iva ngänit säm ama gaini na nas sagem ne inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqya,

“Ma Ngämuqa qat tair sârha ama ruvek kârarhani i rhat tair na nas dap kät bon da ama nâmsävätki sage ama ruvek kârarhani i rhit säm ama gaini na nas.”

⁶ Dä soknga mamär iva ngänit säm ama gaini na nas pät ma Ngämuqa aa rem gârakni i aa qrot masirhat ivakt iva vät ama qäväläm gârqomni i sa qa muqunän bät a äm diva qä sâmamor na ngän. ⁷ Mamär iva ngänit bon da angän gänäskânes moe säva aa rhäkt inguna aa snängaqa qa e vät a ngän.

⁸ Dap pa ngänät näñäm dä ngän du angän snäng mamär nanokt nas inguna angäna ik ma Sämga di qat pitmane ma ama up i qa rhoqor ama laion gârakni i qät näs tävuk dä qät näm nani anga ruqa ivakt iva qa äs ka. ⁹ Mamär iva ngänät mair ma ama qrot sârhäm ga nävät angän gatnanakt inguna sa ngänät dräm i angäna ruavek ama qatnanaktpämda vät ama ivätki moe di qosaqi rhat don säda ama märänga aa ron doqor tak täkt. ¹⁰ Näkt nga nasot i qale ngän bät ama qot äm ama qäväläm da ama märänga aa ron dä va ma Ngämuqa na ama nâmsävätki qârakni i qa mes ngän säda aa murhämeska ama sok tam ga nävät ma Krai diva ma Ngämuqa maräkt ka rhu-mamär na ngän dä va qä sâmaqrot na ngän dä va qa rhu ngän bä va mamär na ngän. ¹¹ Mamär iva urhi nän sä qa inguna va qat turäkt pasägos. Ngäktki rhoqoräkt.

Ama Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

¹² Ma Silvanas‡ ka matnârhäm ngo iva ngu säm dakt täkt ama abuk. Nguat tu gu snäng i qa di ama qatnanaktpämga qârakni i qat dräm gät päs ma Engeska aa rhäng mamär. Sa ngua säm dangät täkt ama qot ngät ama enge sävät a ngän ivakt iva

ngut täsläp pät a ngän dä nguät tamän maräkti sa ngua samengsävat ma Ngämuqa aa engätki na qi aa ñämsävatki. Mamär iva qale ngän ma ama qrot dä iaqyakt aa ñämsävatki arha ron.

¹³ Ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Babilon gärrahani i qosaqi ma Ngämuqa qa armeng däm da rhoqor ngän di rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän

dä qosaqi ngua emga ma Mak kät täk na aa märmärgem sagem ngän.

¹⁴ Ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda i ngänit kärhäktgyäm ne na ama lavuqi. §

Mamär iva qale ama bulap mänguräp mä ngän gärrahae i ma Kraisa aa ruvek na rha.

§ 5:14 Ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda i ngänit kärhäktgyäm ne na ama lavuqi. Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävat a ne nävät ama lat kärangätäni iva ngäni vop pa angäna sdäm gane nävät ama lavuqi.

Ma Pita 2

Ama Rhäväksäs

Ma Pita qa sām bā rhakt tākt ama abuk bā qat tes nas i ma Saimon Pita. Qāt sām iva sage arhani ama qatnanaktpämda qärrahani i qaku qunäga vät a ut mamär sä rha.

Va aa narhuir qi aa abuk di ma Pita qa sām ivakt iva qa rhuqunäga vät ama qatnanaktpämda sävät ama is kärangätni iva rhat tet parhäm ngät da ama märän angärha ron gärangätni i ngät nage ama ruvek kärarhani i qaku ama qatnanaktpämda. Dap pä rhakt tākt aa unbem na qi aa abuk di qat tuqunäga vät ama qatnanaktpämda iva rhit lu nämät ama ruvek kärarhani i sa rha mon sä mänguräp mä rha sokt di ama vu arha lat bā qosaqi sävät iarhakt kärarhae i rhi su sävät ama iraski na ngät ama rhisu. Ma Pita qat tamän masirhat di sävät ama dāpguap ama qävälap. Ama narhoeräm di sävät ama irhirqi da ama qatnanakt angärha ron dā ama unbamnaäm diva rhat tair särha ama rhisu ama iraski na ngät näkt ama dāpguapnaäm di ama sämaqrot sage ama ruvek iva rhat nañäm nani ma Engeska aa unmem na äs aa mänmänäs.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-2)

Mamär Iva Urhi Rhir Da Ama Räkt Ngät

Ama Iar Angärha Ron Doqor Varhäm

Ma Ngämuqa Aa Snängaqa (1:3-11)

Ama Rharimini Sä Ma Pita Aa Enge

Dä Iomäkt Kärqom I Äm Ngärhi

Sämaengätki Na Ngät (1:12-21)

Ama Rhonsävät Sävat Ama Ruvek

Kärarhani I Rhat Dräm Di Iras Ta Ama

Ruvek Na Arhä Rhisu (2)

Sävät Iomäkt I Nak Pa Evär Dä Ma Krai

(3:1-16)

Ama Enge Ama Dängdängini Na Ngät

(3:17-18)

*Ma Pita Qa Säm Ama Märmärgem Sage
Ama Qatnanaktpämda*

¹ Aingo ma Saimon Pita di ama latka vā ma Jisas ma Krai aa rem dā aa ngangga na ngo

dā ngut sām sävät a ngän gärrarhae i sa ma Ngämuqa qa mualat sä ngän iva ngänät

nanakt di qoki rhoqor ut nävät ama räkt ngät ama lat i ma Jisas ma Krai kärakni i aut Ngämuqa dā aut mumaiar na qa.

² Mamär iva ama nāmsävätki dā ama bu-lap ngät dän masirhat gem ngän doqoräkt i angän mädräm sävät aurha Engeska ma Jisas dā aut Ngämuqa ngärhi rhir.

*Aingän Di Mamär Iva Ngänät Däqäm I
Ama Ruvek Kärarhani I Rhit Päs Ma Engeska
Aa Rhäng Mamär*

³ Nävät ma Ngämuqa maräkt aa qrot di sa qa von ut tä iarhongäkt moe qärqärhong i urhit läk nani irhong ivakt iva ut däqäm i ama qumärqumärta na ut. Qa mualat toqoräkt di nävät aut mädräm sävät a qa qärakni i sa qa mes ut ivakt iva ut sa ama qäväläm nämäni aa murhämeska dā aa lat ama räkt ngät mamär. ⁴ Bā nävät iangärhäkt aa lat toqoräkt dā sa qa von ut ta aa mumänaris masirhat kärangätni i ama märän bäm ngät gem ut dā ama vit na ngät masirhat ivakt iva nävät a ngät diva ngänät däqäm dā va ngän dualat toqor qa. Rhoqoräkt dinguna sa ngän met nämät ama vu ngät ama lat kärangätni i ngät nämäni ama ivätki inguna ama ruvek di nani a rha iva rhat tualat na ngät.

⁵ Dā soknga mamär iva ngäni siqut masirhat iva nga rhoqoräkt i sa ngänät nanakt dā qosaqi va ngän dualat na ama lat ama mär ngät. Bā nga rhoqoräkt i sa ngän dualat toqoräkt dā qosaqi va ngäni su sävät ma Ngämuqa aa snängaqa ba ngän iva ngän det parhäm ga. ⁶ Bā nga rhoqoräkt i sa ngän su sävät ma Ngämuqa aa snängaqa rhoqoräkt dā qosaqi va ngäni sumät iva ngän duräkt ba nas mamär. Bā nga rhoqoräkt i sa ngän duräkt ba nas mamär dā qosaqi va qale ngän ma ama qrot da ama märän angärha ron. Bā nga rhoqoräkt i sa qale ngän doqoräkt dā qosaqi va qale ngän i ama qumärqumärta na ngän. ⁷ Bā nga rhoqoräkt i sa qale ngän i ama qumärqumärta na ngän dā va angäna snäng bät a ne rhoqor qre i ama sägärhae na ngän. Bā nga rhoqoräkt i sa qale ngän doqoräkt dā qosaqi va angäna snäng bät a ne mamär. ⁸ Inguna ngakt bā ngän dualat toqor tākt dā ngän dualat toqoräkt masirhat dā va ngän dualat mamär dā va ngänit sa ama gavam

bät angäna iar sa ama mädräm sävät ma Engeska ma Jisas ma Krai. ⁹ Näkt aung gäarakni i qaku qat tualat toqoräkt di sa qaku mamär vät a qa iva qat nañäm. Qa di qa rhoqor ama säsurqa dä sa rät pät a qa i ma Ngämuqa di sa qa qumär qa nämät aa vuirhong gärqärhongni i mudu qat tualat nä irhong.

¹⁰ Gua ruavek, mamär iva ngäni siqt masirhat iva ngänir qur arhani ama ruvek nävät angäna lat i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngän dä qa mes ngän ivakt iva aa ruvek na ngän maengätki. Ngakt bä ngän dualat nä rhärhong däkt dä va qaku ngän nasäp pät angän gatnanakt. ¹¹ Bä rhoqoräkt diva ma Ngämuqa qä ar sä ngän na ama märmärgem sädä ma Jisas ma Krai kärakni i aurha Engeska dä aut mumaiar na qa aa Muräktpäm ama sok täm ngät angärha ron.

¹² Bä äkt i sa ngua muräkt iva vasägos dä va ngut puk pät a ngän sävät tärhong däkt kärqärhong i sa ngän da irhong näma dä sa ngänät dräm nä irhong dä qosaqi sa qale ngän mamär da ama engätki arha ron gäarakni i sa ngän da qi. ¹³ Nguat tu gu snäng i mamär iva ngut puk pät a ngän dä va nguat täranas na ngän as toqoräkt i qale ngo vä rhakt täkt ama mämairqi ama me qi qärakni i gu släqyige na qi. ¹⁴ Sa nguat dräm i qorhäs iva ngu ñäp inguna sa aurha Engeska ma Jisas ma Krai ka qur a ngo mamär toqoräkt. ¹⁵ Dä va nguat tualat ma ama qrot ivakt iva nasot i sa ngua rhet daqule ngän dä va mamär vät a ngän iva vukpuk pät a ngän sävät tärhong däkt.

Ma Krai Aa Murhämeska Dä Ma Ngämuqa Aa Vämginarha Arha Enge

¹⁶ Mudu qre i ut sameng bä ba ngän sävät ma Engeska ma Jisas ma Krai aa mänmänäs dä aa qrot di qaku ut sameng na ama sek mavängam gärangätni i arhani ama ruvek sa rhat tu arhä snäng masirhat dä rha säm a ngät. Dap kinak sa ut lu qa nämät aut saqong maräkt i qa di ama vit na qa mamär ama ruqa. ¹⁷⁻¹⁸ Inguna qali lut ge ma Krai dä iaqyäkt ama damgi ama qumärqumär qi at täväs dä ut nari ama eguinga näda ama usäpki arha ron. Ma Ngämuqa ama Ngätmamäk ka sek sä ma

Krai dä qa von ga rha ama murhämeska rhoqoräkt i iaqäkt kärak i ama vit na qa aa murhämeska aa eguinga qat tamän doqortäqyia, “Rhak täkt di ngua emga qärakni i sa gua snäng bät a qa masirhat kärak i märmär gem ngo nävät a qa.”

¹⁹ Dä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge qärangätni i mudu rha sameng na ngät dä rha säm a ngät kärangät i nga e gem ut di rhäkt di sa ut dräm mamär i ama engätki na ngät. Bä ngät di ngät toqor akni ama lirhäga qärakni i qat dang bät bängangit angät tpäs dä soknga mamär iva ngän du angän snäng masirhat sävät a ngät bä dängdäng iva irige sa ama qunäga dä ma Qunängäm da angän snängaqa aa ron.

²⁰ Ama moräm mamär di rhoqortäqyia, mamär iva ngänät dräm i qaku agung anga vämginaqa aa enge di sa mamär vät aung iva qunäga vät a qa sä ngät nävät aa snängaqa maräkt ²¹ inguna qaku agung anga vämginaqa aa enge di ngät dän nämät ama ruqa aa snängaqa maräkt dap kinak ama enge moe qärangätni i ngät dän nage ma Ngämuqa aa vämginarha di ngät dän nämät ama ruvek kärarhani i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas na rha ivakt iva rhat tamän bät ama enge nage ma Ngämuqa.

2

Ama Iraski Na Rha Ama Vämginarha Rhi Na Ama Ruvek Kärarhani I Arhä Rhisu Di Ama Iraski Na Ngät

¹ Sökt di qosaqi mudu dä ama iraski na rha ama vämginarha rha märanas mänguräp ama ruvek bä rhoqoräkt diva qosaqi ama ruvek kärarhani i rhat dräm di su ama ruvek na ama iraski na ngät ama rhisu rhat dän sä mänguräp mä ngän. Rhärha rhäkt diva rhat dän ma ama up sa ama mädräm gärangätni i qaku ama räkt ngät dä va rhi slava na ngän na ngät. Dä qäqi va rhi rhäqyas nä Qamorqa qärakni i sa qa vodäm bät a rha. Bä nävät arha lat toqoräkt diva ma Ngämuqa qä lir qä sangäm na rha mamär. ² Dä ama ruvek masirhat diva rhat tet nasot arha lat na ama qavatka bä nävät a rha dä va arhani ama ruvek tat tamän mava na ama engätki. ³ Dä qosaqi inguna nävät iomäkt i sa nani a rha nä guarhong

masirhat dä va rhat tamän bät ama enge qärangätni i sa rha maräkt ta märanas na ngät sävät a ngän ivakt iva rhi siqut iva rhit ta angän gärhong dä angän ligär. Sökt di sa mudu dä ma Ngämuqa qa muräkt ba nas iva qä rhäksärhäm da dä va qä sangäm na rha dä qa di qaku qä mänatäm. As pa rhäkmamär nä rhärhong däkt parhäm aa muräkt.

⁴ Mamär iva ngän du angän snäng mamär. Sa ngänät dräm i ma Ngämuqa qaku qa qyiradeng nä iarhakt ama enselqäna qärrarhae i rha mualat na ama vuirhong dap kinak ka rhon na rha sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs iva qale rha vät ama bängangit ama vu it angät tpäs i sa rha väsärhäm da na ama sengäna. Dä va qale rha e bä dängdäng iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na rha. ⁵ Dä qosaqi qaku qa qyiradeng na ama ruvek mudu sa arha vuirhong dap kinak ka mumaiar nä ma Noa qärakni i qa sameng i mamär iva ama ruvek tat tualat na ama räkt ngät ama lat kä na arhani ama ngärhäqyet da udiom na rha dap kinak ka rhäksot na ama ruvek arha ivätki na ama iqumga qärrarhani i qaku rhat tet parhäm aa snängaqa.

⁶ Dä sa ngänät dräm i ma Ngämuqa qa väs ama värham ma Sodom dä ma Gomora bä rhäksot na am mas dä nävät iangärhäkt ama lat di qa qur ama ruvek iva qa rhualat toqoräkt sa ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm aa snängaqa.

⁷ Dap ka mumaiar ma Lot kärakni i ama räkt ka ama ruqa bä sa qänäskänes ka masirhat dä qaku mär gem ga sävät ama lat na ama qavatka qärangätni i ama vu rha ama ruvek mamär tat tualat na ngät.

⁸ Ngäkki inguna nävät iomäkt i ma Lot di ama räkt ka ama ruqa bä qale qa mänguräp iarhakt ama ruvek kärarhae i qaku rhat tet parhäm ama muräkt päta ama qunäng moe nasot a ne bä arha lat kärangätni i qat nari dä qat lu ngät di sa ngärhi slava na aa snängaqa mamär. ⁹ Dä soknga nävät tom däkt i qa mumaiar ma Lot di rhoqoräkt di qosaqi ut dräm i sa ma Ngämuqa qat dräm iva qa rhumaiar ama ruvek kärarhani i rhat tet parhäm aa snängaqa näda ama märän maos maos angärha ron doqoräkt kärangätni i ngät dän bät a rha ivakt iva

ngärhi siqut na rha. Dä qosaqi qat dräm iva qä väsärha ama vu rha ama ruvek bä va qä sangäm na rha bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni iva qa rhatnävämne na rha rhoqoräkt.

¹⁰ Diva ma Ngämuqa qä sangäm nä iarhakt mamär qärrarhae i rhat dräm dit bodäm mes sämät ama lat ama vu ngät maos maos kärangätni i ngärhi rhartäm sä rha sämät ama iar na ama siqirqa. Dä qosaqi va qä sangäm nä iarhakt mamär qärrarhae i rhat dräm dat ter iva akni qat turäkt bä ba rha. Rhärha rhäkt ama ruvek kärarhae i rhi su ama ruvek na ama iraski na ngät ama rhisu di rhat tet sökt parhäm arhä snängaqa maräkt dä rhat dräm dit sek sä nas dä qaku rhit len iva rhat tamän mava nä iarhakt kärarhae i ama murhämeska qa e vät a rha da ama usäpki arha ron. ¹¹ Dap ama enselqäna qärrarhani i rha na rhävuk di näma dä rhat sangar ama grot ama mor ngät mamär va ama ruvek arhä väs sökt di qaku rhat tamän mava na anga enge na anga rhäksärhäm sävät iarhakt ama ruvek sage ma Engeska.

¹² Rhärha rhäkt ama ruvek di rha rhoqor ama släkt kärangätni i qaku mamär vät a ngät iva ngät tu angät snäng mamär toqor ama ruvek kärangät i nak kop ngärhit sa ne bä ama ruvek tit sangarmät na ngät bä rhi veng ngät. Dä iarhakt ama ruvek tat dräm dat tamän mava nä iarhongäkt kärqärhong i qaku rhat dräm anga gaini sävät irhong. Dä nak pa ma Ngämuqa qä slava na rha mas.

¹³ Rhat dräm dat tualat na ama lat ama vu ngät dä arhä rhitsek nävät a ngät diva rhi rha ama märänga.

Dä qosaqi rhat tu arhä snäng i ama märäm gem da vät kunäng iva serhäm da dä rhit nakt dä rhat täs. Rha di ama unitnäk dä ama qävuirhong na rha. Bä nävät arhä snängaqa ama iraski na qa dä rhat täs ti na ngän bä rhoqoräkt dä rhat tualat sä ngän bä mavamava na angäna iar. ¹⁴ Sa rhäqäp arhä snängaqa na ama alek nani ama qavatnävätlägut. Arha vuirhong di qaku rhäktäksot nä irhong. Dä iarhakt kärarhae i qaku ama grot arhä qatnanakt di iarhakt ama irasmätta di rhi rhartäm sä rha sämät arha lat ama vu ngät. Dä

rhäqäp arhä snängaqa iva nani guarhong masirhat. Rha diva qoki qäbäs na rha!

¹⁵ Sa rha met daqule ama räkt ka ama iska dä nasot dä rha met tage varhäm ama vu qa ama iska rhoqor ma Balam ma Beor aa emga. Mudu di ma Balam aa snäng bät ama ligär qärangätni i ngät dän nävät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät. ¹⁶ Sökt di ama donki qärakni i qaku qat dräm gat tamän di qa märhamän doqor ama ruqa i qa märhamän sävät ama vämginaqa ma Balam aa uväs sävät aa lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dap ngät di ngät toqor ama dädänga aa lat.

¹⁷ Dä rhärha rhäkt ama ruvek kärarhae i rhi su ama ruvek na ama iraski na ngät ama rhisu di rha rhoqor ama qotnaqoan gärangätni i qaku anga reng mät ngät dä qosaqi rha rhoqor ama eqoe qärangätni i ama laurqi qi nän mä ngät mavängam. Sa ma Ngämuqa qa rhäkmü na ama ivärhäs na ama bängangit ama vu it mamär bä ba rha. ¹⁸ Rhi sameng na ama enge ama mäñmäñini na ngät dä rhit näs masirhat i rhit sek sä nas nävät arha lat kärangätni i ngät toqor ama dädända arha lat. Dä iarhakt ama ruvek kärarhani i nak kop as täkt di sa rha met daqule arha vuirhong di iarhakt ama irasmätta rhi rhartäm sä rha iva rhat tet parhäm arhä släqyige angät snängaqa bä va rhit bodäm mes sämät ama snängaqa na ama alek nani ama lat ama vu ngät mas na ama qavatka. ¹⁹ Ama irasmätta rhat tamän särha ama ruvek kärarhani i rhat nari rha iva rha diva isiska vät a rha sökt di ama irasmätta maräkt di qale rha va ama lat ama vu ngät angärha rem inguna ianiäkt kärqäni i sa ini ngä män näva ama ruqa aa uväs di qa di ama latka na qa vä ianiäkt ini angärha rem.

²⁰ Ngakt bä iarhakt ama irasmätta di sa rha met daqule ama lat ama vu ngät nämäni ama ivätki nävät ama mädräm sävät aurha Engeska dä aut Mumaiar ma Jisas ma Krais sökt di rhäkt di saqi as ama lat ama vu ngät ngä sangar a rha bä ngä män näva arhä väs di mudu di mava na rha dap täkt di sa mava na rha masirhat. ²¹ Inguna vadi mai ama märäm iva qaku rhi naräm ama iska qärakni iva rha rhän i ama räkta na rha varhäm ga inguna rhäkt

di sa rhat dräm ma Ngämuqa aa enge ama qumärqumär ngät mamär sävät kärangätni ama lat i ama räkt ngät bä rhit dong bät a nas daqule ngät. ²² Ama enge na ama mädräm ama unmem na ngät di ngät tamän sävät iangärhäkt ama lat toqortäqyia,

“Ama imga diva evär däm ga sävät aa nänän maräkt dä ama vemgi di nga nasot i sa qia qumär nas diva saqi evär däm gi iva qi rhor nas mät ama brañgi.”

3

Ama Qunäga Qärakni Iva Evär Dä Ma Engeska Va Qa Rhän

¹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, dakt täkt ama abuk di ama unbem na qi qärakni i sa ngut säm bäm gi sävät a ngän. Va ama unbem ama abuqem moe di ngut puk pät a ngän sävät tärhong däkt kärqärhong i sa ngänät dräm sävät irhong ivakt iva nguät täranas na ngän bä va maräkt na angän mädräm. ² Rhärhong däkt kärqärhong i ngut puk pät a ngän sävät irhong di ma Ngämuqa aa vämginarha ama qumärqumär ta arha enge sävät iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhän nasot. Dap arhongni di ma Engeska qärakni i aut mumaiar na qa aa muräkt kärangätni i sa ngä män nämät angäna ngangda.

³ Mamär iva qunäga vät a ngän sävät aomni ama moräm. Va vät ama dängdängini na ngät ama qunäng diva ama ruvek ta rhän sa arha enge na ama märhamängus kärarhani i rhat tet parhäm arhä snängaqa maräkt iva rhat tualat na ama vuirhong. ⁴ Dä va rhi snanbät i, “Nga sa rha mumänaris iva evär dä ma Krais? Ngakt bä rhoqoräkt dä qa qoe nai? Urhi snanbät toqor täkt dinguna sa ama ngätmamäkkäna qärarhani i sa rha rha iangärhäkt ama mumänaris di sa rha ñäp dap as kaku anga qutsasorhane ngä män. Mudu vät ama rharimini rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa säm iarhongäkt moe bä dängdäng däkt di qoki iarhongäkt moe di irhong doqorne.”

⁵ Diva rhi goar toqoräkt inguna sa rha rhares ba ne iva rhi qyiradeng na ama mädräm gärangätni i mudu di ama leqäs nga

e dä qosaqi na aa enge di sa ma Ngämuqa qa säm ama ivätki bä qia män bit näva ama rigi dä qosaqi matmät sä qi nämäni ama rigi. ⁶ Dä mamär dä ma Ngämuqa qa slava na ama ivätki mas na ama rigi na ama iqumga bä sa qäbäs na qi. ⁷ Dap kosaqi nävät ma Ngämuqa aa enge di rhem dakt ama usäpki dä ama ivätki ina e dä va qale lem bä dängdäng iva qä väs em bät ama qäväläm gärqomni iva qa rhatnävämne dä qä sangäm na ama ruvek kârarhani i qaku rhat tet parhäm aa snängaqa.

⁸ Gua ruavek kârarhani i gua snäng bät a ngän, mamär iva ngäni lu mamär i ama qunäga ama sägäk di qa rhoqor ama sägäk ama tausen na ama qoeo ge ma Engeska ma Ngämuqa dap kosaqi ama sägäk ama tausen na ama qoeo di ngät toqor ama qunäga ama sägäk gem ga. ⁹ Ma Engeska ma Ngämuqa di qaku marhäk ma qa iva qä rhäkмамär na aa mumänaris näma dä arhani ama ruvek di rhat tu arhä snäng doqoräkt. Dap kinak sa qat tudävarhäm na ngän mauii sa ama bulap inguna qaku nani a qa iva aung nävät a ngän diva qäbäs na qa. Di nak nani a qa iva ama ruvek moe rhi näpgoer na nas.

¹⁰ Sokt diva qräk mät ut kre va evär dä ma Engeska iva iaqäkt ama qunäga va qa rhän doqor ama suaqa qäarakni i qat dräm gat dän. Dä vät iomäkt ama qäväläm diva ama leqäs ngä rhet nae na ama dädrin dä qosaqi ama qaeng ngä nä iarhongäkt moe va usäp diva ma Ngämuqa qä väs irhong dä va rhäksot nä irhong. Dä ama ivätki qi nä iarhongäkt moe qärqärhong i sa ama ruvek ta mualat nä irhong bät a qi diva qunäga sä irhong i agirhong nä irhong mamär*.

¹¹ Sa ngänät dräm i rhärhong dakt moekt diva qäbäs nä irhong bä äkt i sa ngänät dräm i mamär iva ngänät däqäm doqor mäniekt. Diva mamär iva ngänät däqäm i ama ruvek kârarhani i ama qumärqumärta na rha mamär dä va ngän det sokt parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. ¹² Mamär iva ngän dualat toqoräkt i as kale ngän dä va ngänit tägärsäs nani ma Ngämuqa aa qunäga. Vät iaqäkt ama qunäga dä va qäbäs

na ama leqäs mät ama mudäbäs ngä na ama qaeng ngä nä iarhongäkt moe mät ama leqäs diva irhong ngä rhang bä va rhäväktgyäm sä irhong! ¹³ Sokt di varhäm ma Ngämuqa aa mumänaris di qali lut nani ama iaräs na äs ama leqäs ngä na ama iaräs na qi ama ivätki bä vät a qi diva sokt kale ama räkt ngät ama lat e.

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge

¹⁴ Gua ruavek kârarhani i gua snäng bät a ngän, bä äkt i nga rhoqoräkt i qale ngän nani iarhongäkt dä sa mamär iva ma Kraisk rhän bät a ngän doqoräkt i ngän dualat masirhat ivakt iva qaku qale anga unit ura anga qävuini e vät a ngän. ¹⁵ Dä va qunäga vät a ngän i ma Engeska ma Ngämuqa di sa qat tudävarhäm na ama ruvek sa ama bulap inguna nani a qa iva ama ruvek moe diva rhi rha ama mumaiar. Rhom dakt di qoki äm doqor ama enge nage aurha ruaqa ma Pol qäarakni i urha snäng bät a qa qärangätni i sa qa säm a ngät parhäm ama mädräm nage ma Ngämuqa. ¹⁶ Ma Pol di qat dräm gat tamän sävät tärhong dakt pa aa abukkina moe. Dap angätni ama enge nga e va aa abukkina qärangätni i ama qrot gem ut iva qunäga vät a ut sävät a ngät. Dä ama ruvek kârarhani i qaku rhat dräm mamär sävät iarhongäkt kârarhae i qaku rhat nanakt ma ama qrot nä ma Kraisk di rhit näpgoer na ngät ma ama enge qärangätni i angät tarimini di qaku ama räkt ini. Dä qosaqi rhat dräm dat tualat toqoräkt sa angätni ma Ngämuqa aa enge bä nga rhat tualat toqoräkt dä sa rhi rhar sä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm sävät a nas.

¹⁷ Gua ruavek kârarhani i gua snäng bät a ngän, bä äkt i mamär iva ngänit lu mamär i varis ama ruvek kârarhani i qaku rhat tet parhäm ama muräkt ti slava na ngän dä nasot dä va qaku ngänät dräm mamär sävät iarhongäkt kârqärhong i rhäkt di sa ngänät dräm mamär sävät irhong. Mamär iva ngänit lu mamär toqoräkt inguna rhäkt di sa ngänät dräm mamär sävät tärha rhäkt ama ruvek kârarhae i arhä rhisu di qaku ama räkt ngät. ¹⁸ Dap kinak mamär iva ngäni rhir iva sräp ngän nävät ama mädräm

* **3:10** qunäga sä irhong i agirhong nä irhong mamär Ura 'irhong ngä rhang bä rhäksot' ura 'as kaku qali lirhong'

sävät aurha Engeska dä aut Mumaiar ma
Jisas ma Kraiss dä sa aa ñämsävätki. Mamär
iva urhi von ga rha ama murhämeska rhäkt
bä vasägos. Ngätki rhoqoräkt.

Ma Jon 1

Ama Rhäväksäs

Ma Jon ga sām bā rhakt tākt ama abuk. Bā rhakt tākt ama abuk di qa sām bām gi sage ama qatnanaktpāmda sokt di qaku qunāga vāt a ut i agi a ruvek iarhakt bā qop ta na qoe nai. Nguarām iarhakt di angātñi ama gulañ na ama qatnanaktpāmda e vāt ama ngärhäktka ma Esia.

Ma Jon ga sām i qat tu aa snäng sävāt ama qävālam ama unbam. Ama narhoerām diva qa rhuqunāga sa ama ruvekkärarhani i rhi su na ama iraski na ngät ama rhisu i qat tamän sävāt arha lat ama vu ngät mamär. Näkt ama unbamnaäm diva qā rharespām ge ama qatnanaktpāmda i ngätki i ngakt bā rhat nanakt di sa rha rha ama mumaiar. Ma Jon di qat tamän sävāt a nas i qa lu ma Jisas toqoräkt i qā na qa in det divakt iva qā sāmaqrot na arhā snāngaqa rhoqoräkt.

Ama Qävälam Nasot A Ne

Ama Muqunāga Narhoer (1:1-4)

Ama Qatnanaktpāmda Arha Iar Toqoräkt
I Qale Rha I Arha Ruavek Na Ne
Rhi Na Ama Ngätmamäk Kä Na Ama
Ngärhoemga (1:5-2:28)

Ama Qatnanaktpāmda Arha Iar Toqoräkt
I Qale Rha I Ma Ngämuqa Aa Es Na Rha
(2:29-4:6)

Ama Qatnanaktpāmda Arha Iar Toqoräkt
I Qale Rha Dā Ma Ngämuqa Aa Lavuqi
Arha Ron I Arha Snäng Bät A Qa Dā
Rhat Tet Parhäm Aa Rhäkne (4:7-5:12)
Ma Jon Aa Dängdängini Na Ngät Aa Enge
(5:13-21)

Ama Enge Na Ama Iar

¹ Ianiäkt kärqāni i ini nāvāt ama rhari-
mini bā sarhäkt di qärqāni i sa ut nari ini
bā qärqāni i sa ut lu ini mamär nāmāt aut
saqong dā qärqāni i sa u rhäkt ngä rhäk pät
ini di ianiäkt di ama enge na ama iar.

² Iangärhäkt ama iar ngä män säda eraqi
bā ut lu ngät dā urhi sameng sävāt a ngät.
Näkt urhi sameng ba ngän na ama iar ama
sok tam ngät iangärhäkt kärangät i mudu
qale ngät ngä na ama Ngätmamäk näkt ngä
män gem ut. ³ Bā qosaqi urhi sameng
mamär ba ngän nä ianiäkt kärqāni i sa ut

lu ini bā ut nari ini ivakt iva qosaqi ngän
diva västämne na ut ut na ngän bā va qali
lut ut na ngän i aurha ruavek na ngän mäni
rhangät tākt ama iar. Bā qosaqi va qali lut
dā rhangät tākt ama iar angärha ron ge ama
Ngätmamäk näkt sävāt aa emga ma Jisas ma
Krais. ⁴ Urhit sām dangät tākt ivakt iva aut
märmärgem diva ama mor ngät.

Ama Tmerhäs Da Ama Neraqa Aa Ron

⁵ Rhangät tākt di ama enge qärangätñi i
sa ut nari ngät nāmāt ma Krais bā urhi
sameng ba ngän na ngät i ma Ngämuqa di
ama neraqa na qa näkt gem ga di qaku
anga bāngangit nga e.

⁶ Ngakt bā urhi qoar i qali lut gem ga i aa
ruavek na ut mäni rhangät tākt ama iar dap
kinak ut tet pa ama bāngangit angät tpäs
dā sa urhi iras dā qaku ut tualat parhäm
ama engätki. ⁷ Dap ngakt bā ut tet da
ama neraqa aa ron doqor qa i qale qa da
ama neraqa aa ron diva västämne na ut bā
qali lut i aurha ruavek na ne bā aa emga
ma Jisas aa biaska qā qumär ut sa aurha
vuirhong moe. ⁸ Ngakt bā urhi qoar i qaku
aurha anga vuini dā sa urhi iras tam mes dā
qaku ama engätki qia e gem ut. ⁹ Ngakt bā
urhi sameng irhäm mes sa aurha vuirhong
dā mamär vāt a ut iva ut nanakt na qa iva
qā qyiradeng na aurha vuirhong dā va qā
qumär ut nāmāt aurha lat moe qärangätñi i
qaku ama räkt ngät inguna qa di ama räkt
ka na qa.

¹⁰ Ngakt bā urhi qoar i sa qaku ut mualat
na anga vuini dā sa ut mualat sä qa iva ama
irasmätka na qa bā aa enge di qaku a ngät
e vāt aurha iar.

2

Ma Krais Kat Tatnärhäm Ut

¹ Ngua es ama gaini na rha na ngän,
ngut sām dangät tākt ivakt iva qale ngän
namualat na anga vuini. Sokt di ngakt bā
aung anga ruqa qa mualat na ama vuini
dā akni qa e qärakni iva qat tamän särha
ama Ngätmamäk sädaver mä ut. Iaqt di
ma Jisas ma Krais kärak i ama rätkka na
qa. ² Qa di ama vodämes na qa ivakt
iva ma Ngämuqa qät kyiradeng na aurha

vuirhong bä rhoqoräkt di qaku sokt sa au-
rha vuirhong dap kosaqi ama ruvek nävät
ama ivätki moe sa arha vuirhong.

³ Ngakt bä ut tet parhäm aa enge diva
nävät iomäkt dä va qunäga vät a ut i sa ut
dräm a qa. ⁴ Ama ruqa qarakni i qä qoar i
qat dräm a qa sokt di qaku qat tet parhäm
aa enge di ama irasmätka na qa bä ama
engätki di qaku a qi gem ga. ⁵ Dap iaqäkt
karak i qat tet parhäm aa enge di aa snäng
bät ma Ngämuqa mamär. Bä nga ut tualat
toqoräkt dä nävät iomäkt dä sa ut dräm i
qali lut gem ga mamär. ⁶ Ngakt bä aung gä
qoar i qale qa qä nä ma Jisas ma Kraiss dä
mamär iva qoki qat tet toqor qa.

Ama Muräkt Ama Iaräs Na Ngät

⁷ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a
ngän, gaku ngut säm sävät a ngän na ama
muräkt ama iaräs na ngät dap tangät täkt
di ama muräkt kärangätni i sa mudu na ngät
nävät ama rharimini bä sarhäkt kärangät i
qale ngät gem ngän bä ngät di ama enge
qarangätni i sa ngän nari ngät. ⁸ Sokt diva
as ngut säm ama muräkt ama iaräs na ngät
kärangätni i ama engätki na ngät kärangät
i nga e gem ma Jisas dä qosaqi nga e gem
ngän. Inguna ama bängagi di sa rhäktäksot
na qi dap ama engätki na qa ama neraqa
di sa rhäkt di qä sen.

⁹ Ama ruqa qarakni i qä qoar i qa di sa
qale qa da ama neraqa aa ron sokt di qaku
aa snäng bät aa ruaqa ama qatnanakt pä
m ga di qoki as kale qa va ama bängangit angät
tpäs. ¹⁰ Dap aung gäarakni i aa snäng bät aa
ruaqa ama qatnanakt pä m ga di qale qa
vasägos da ama neraqa aa ron bä nävät a qa
diva qaku guani ngä namäqäne sa aung iva
dän bät aa qar. ¹¹ Ama ruqa qarakni i ama
vu da aa ron sävät aa ruaqa ama qatnanakt
pä m ga di qale qa va ama bängangit angät
tpäs bä vät aa tmerhäs moe di qat tet pa
ama bängangit angät tpäs. Bä qaku qat
dräm i vät aa tmerhäs di qat tet sa qoe nai
inguna ama bängangit bä qaku qat lu.

¹² Aingän ama rhoes ama gaini na rha, ngut
säm sävät a ngän
inguna angäna vuirhong di sa ma
Ngämuqa qa qyiradeng nä irhong
nävät ma Kraiss aa ngärhipki.

¹³ Gu mamgäna, ngut säm sävät a ngän
inguna ngänät dräm iaqäkt karak i qale
qa nävät ama rharimini bä sarhäkt.
Dä aingän ama evän da ama gamoe, ngut
säm sävät a ngän
inguna sa ngän män nävä ma Sämgä aa
qrot angät tpäs.
Dä aingän ama rhoes, ngut säm sävät a
ngän
inguna sa ngänät dräm ama Ngätmamäk.
¹⁴ Dä gu mamgäna, ngut säm sävät a ngän
inguna ngänät dräm iaqäkt karak i qale
qa nävät ama rharimini bä sarhäkt.
Aingän ama evän da ama gamoe, ngut säm
sävät a ngän
inguna aingän di angän grot
dä ma Ngämuqa aa enge qale ngät gem
ngän.
Bä qosaqi ngän di sa ngän män nävä
ma Sämgä aa qrot angät tpäs.

Qale Angäna Snäng Bät Ama Ivätki At Kärhong

¹⁵ Qale angäna snäng bät ama ivätki ura
guani nämäni ama ivätki. Ngakt bä aung
anga ruqa di aa snäng bät ama ivätki
at kärhong dä qaku aa snäng bät ama
Ngätmamäk. ¹⁶ Inguna ama lat moe nämäni
ama ivätki qarangätni i ngät toqor ama
saqong ngärhi alek bä sävät ama mair-
nanas nävät ama qarhong dä ama snängaqa
iva märmär ge ama släqyige di iangärhäkt
ama lat moekt di qaku ngät nage ama
Ngätmamäk dap ngät nämäni ama ivätki.
¹⁷ Bä ama ivätki näkt sävät at kärhong
gärqärhongni i ama ruvek nani a rha nä
irhong diva rhäksot nä irhong dap iaqäkt
karak i qat tualat parhäm ma Ngämuqa aa
snängaqa diva ama iar qa rhäkt bä qosaqi
va mirhup.

Ama Rhonsävät Sage Ama Ruvek Sävät Ma Kraiss Aa Ikkäna

¹⁸ Aingän ngua es, rhäkt di ama
dängdängini na ngät ama qunäng bä sa
ngän nari i iaqäkt karak i ma Kraiss aa ik
diva qa rhän bä nak sa rhäkt di masirhat
nä ma Kraiss aa ikkänä rha män. Bä nga
rhoqoräkt dä qunäga vät a ut i rhangät
täkt ama qunäng di ama dängdängini na
ngät ama qunäng. ¹⁹ Iarhakt di sa rha
met nämäni ut sokt di qaku rha nämäni

ut mamär. Inguna vadi mai rha nämäni ut mamär dä mai mamär iva as kale rha gem ut. Dap nguna rha met nämäni ut dä iomäkt ngärhi sameng mamär i qaku rha nämäni ut mamär.

²⁰ Dap aingän di sa ngän da ama modämne nage ama Qumärqumärqa na qa mamär ma Kraiss bä ngän moe di sa ngänät dräm ama engäktki. ²¹ Qaku ngut säm sävät a ngän inguna qaku ngänät dräm ama engäktki dap sa nguna ngänät dräm a qi bä qosaqi ngänät dräm i qaku anga irasini ngät dän näda ama engäktki arha ron. ²² Ngu lu auge iaqäkt i ama irasmätka? Iaäkt ama ruqa di qarak i qät täqyas nä ma Jisas i qa di qaku ma Kraiss. Iaäkt ama ruqa di ma Kraiss aa ik na qa inguna qät täqyas nä ama Ngätmamäk kä na ama Ngärhoemga. ²³ Qaku anga ruqa qarakni i qät täqyas na ama Ngärhoemga di qale ama Ngätmamäk gem ga dap kinak iaqäkt karak i qä sameng mamär i ma Kraiss di ama Ngärhoemga di ama Ngärhoemga qä na ama Ngätmamäk kali liom gem ga. ²⁴ Mamär iva qale ianiäkt mas gem ngän gärqäni i ngän nari ini namäk nävät ama rharimini bä sarhäkt. Ngakt bä nga rhoqoräkt dä sa ngän diva qale ngän mamär mäni ama Ngätmamäk dä ge ama Ngärhoemga. ²⁵ Bä rhangät täkt di ama Ngätmamäk aa enge na ama mumänaris bä ba ut iva ba ut na ama iar ama sok täm ngät.

²⁶ Ngut säm dangät täkt ivakt iva ngät tuqunäga vät a ngän sävät iarhakt kärarhae i rhi siqut iva rhi irastäm sä ngän. ²⁷ Dap ama modämne qarängättni i sa ngän da ngät nage ma Kraiss di qale ngät gem ngän. Dap ngät di sa ngärhi su ngän sävät iarhongäkt moe qarqärhong i ngänit läk nani irhong ivakt iva ngänit päss ma Ngämuqa aa rhäng mamär. Angät tisu di ama engäktki na ngät dap kaku ama iraski na ngät. Bä äkt i nga rhoqoräkt dä saqi as kaku ngänit läk nani guavek sae qararhani i rhat dräm di su iva rhi su ngän. Qale ngän mas mäni ma Kraiss toqor ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa qä su ngän doqoräkt.

Ma Ngämuqa Aa Es

²⁸ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, rhäkt diva qale ngän mamär mäni qa

ivakt iva nga rhoqoräkt iva qa rhän dä va mamär vät a ut iva ama qararäkt na ut dap pa qaku aqlus päst a ut. ²⁹ Ngakt bä ngänät dräm i qa di ama räkt aa lat dä mamär iva qunäga vät a ngän mamär i iarhakt moe qararhae i rhat tualat na ama räkt ngät ama lat di sa rha män nävä ma Ngämuqa.

3

¹ Mamär iva ut lu mamär na ama Ngätmamäk aa lavuqi ama enges ki bä ba ut bä äkt iva ma Ngämuqa qat tes ut i aa es na ut. Bä qoki ngäktki i ut di ma Ngämuqa aa es na ut. Ama rharimini qarqäni i qaku ama ruvek nämäni ama ivätki rha lu mamär i ma Ngämuqa aa es na ut dinguna qaku rhat dräm a qa. ² Gua ruavek kärarhae i gua snäng bät a ngän, däkt di ma Ngämuqa aa es na ut sokt di as kaku ut dräm iva u rhän doqor mäniekt nasot. Dap ut dräm i rhoqoräkt iva ma Kraiss ka rhän dä va ut toqor qa inguna va urhi lu qa i qa rhoqoräkt. ³ Näkt ama ruvek moe qararhani i rhat nanakt toqoräkt di sa rhi qumär nas ivakt iva rha rhän i ama qumärqumär ta rhoqor qa i ama qumärqumär qa.

⁴ Ama ruvek moe qararhani i rhat dräm dat tualat na ama vuirhong di iarhakt ti nänbetäkmät na ama muräkt inguna ama vuirhong di ama lat kärängättni i ngärhi nänbetäkmät na ama muräkt. ⁵ Sokt di ngänät dräm i sa ma Kraiss ka män divakt iva qä sot na ama vuirhong dä qosaqi qa maräkt di sa qaku aa anga vuirhong. ⁶ Bä aung gärakni i qale qa mäni qa diva qaku qat dräm gat tualat na anga vuirhong. Aung anga ruqa qarakni i as kat dräm gat tualat na anga vuirhong di iaqäkt di sa qaku qa lu ma Kraiss dä qaku qat dräm a qa.

⁷ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, gale angäna qlak na aung anga ruqa iva qä nairas täm ngän. Iaäkt karak i qat tualat na ama räkt ngät ama lat di qa di ama räkt ka rhoqor ma Kraiss karakni i ama räktka na qa. ⁸ Dap iaqäkt karak i qat tualat na ama vuirhong di qa nage ma Sämgä inguna ma Sämgä di sa qat tualat na ama vuirhong mudu mänsäng nävät ama rharimini bä sarhäkt. Ama rharimini qarqäni i sa ma Ngämuqa aa emga qa män divakt iva qä slava nä ma Sämgä aa lat mas.

⁹ Qaku aung gäarakni i sa qa män nävä ma Ngämuqa di qat dräm gat tualat na anga vuirhong inguna ma Ngämuqa aa iar di qale ngät gem ga. Qaku mamär vät a qa iva as kat tualat na anga vuirhong inguna sa qa män nävä ma Ngämuqa. ¹⁰ Bä nävät tom däkt dä qunäga vät a ut sa ama ruvek i guavek koe di nak ma Ngämuqa aa es na rha dap guavek koe di ma Sämga aa es na rha. Iaqäkt kâarak i qaku qat tualat na ama räkt ngät ama lat bä qop kâarakni i qaku aa snäng bät arhani ama qatnanaktpämda di iaqäkt di qaku ma Ngämuqa aa emga na qa.

Mamär Iva Aurha Snäng Bät A Ne

¹¹ Rhangät täkt di ama enge qärangätni i sa ngän nari ngät namäk nävät ama rhari-mini qärangät i ngät tamän i mamär iva aurha snäng bät a ne. ¹² Dap pa qale rhoqoräkt i ngän doqor ma Kein gäarakni i qa nage ma Sämga bä qa veng aa lätkka. Näkt ngu lu mäniekt bä qa veng ga? Sa qa veng ga dinguna aa lat di ama vu ngät dap aa lätkka di ama räkt ngät aa lat. ¹³ Gua ruavek, kale ngän nasärmändäm gre i ama ruvek nävät ama ivätki di ama vu da arha ron masirhat sävät a ngän. ¹⁴ Sa ut dräm i ut män nämät ama tñäpki bä sa ut met säda ama iar angärha ron inguna sa aurha snäng bät ama qatnanaktpämda. Aung gäarakni i qaku aa snäng bät arhani di qoki as kale qa da ama tñäpki arha ron.

¹⁵ Aung gäarakni i ama vu da aa ron masirhat sävät aa ruaqa di iaqäkt ama ruqa di qarakni i qä veng. Näkt ngänät dräm i qaku ama iar ama sok tam ngät nga e ge aung anga ruqa rhoqoräkt. ¹⁶ Sa ma Kraiss ka von da aa iar sädaver mä ut bä nävät tangät täkt aa lat dä sa qunäga vät a ut sa ama lavuqi ama engätki na qi. Bä äkt i ut di mamär iva urhit bon da aurha iar bä ba ama qatnanaktpämda. ¹⁷ Ngu lu va qale ma Ngämuqa aa lavuqi ge sävetka rhoqor mäniekt kre i ama qärhong bät a qa näkt kat lu akni ama qatnanaktpämga qarakni i qät läk sokt di qaku qät lavuqi na qa? ¹⁸ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, sa qale rhoqoräkt i aurha snäng bät arhani sokt nävät ama enge dä nämät aurha väm dap mamär iva aurha snäng bät a rha maengätki nävät aurha lat.

¹⁹ Ngakt bä ut tualat toqoräkt dä sa ut dräm i ut tualat parhäm ama engätki bä qosaqi mamär vät a ut iva ama qraräkta na ut iva urhi nän ma Ngämuqa nani guani. ²⁰ Sokt di ngakt bä qaku mamär vät a ut iva ama qraräkta na ut iva urhi nän sage ma Ngämuqa dä qa di ama moräs na qa masirhat pät aut snängaqa aa uväs bä qat dräm iarhongäkt moe. ²¹ Gua ruavek kâararhani i gua snäng bät a ngän, ngakt bä aut snängaqa di qaku qät täksärhäm ut dä nävät iomäkt diva mamär vät a ut iva ama qraräkta na ut dä ma Ngämuqa aa saqong sa aurha nän ²² bä sa ut dräm iva qä von ut ta agini qärqäni i urhi nän ga rhäm ini inguna ut tet parhäm aa muräkt dä ut tualat nä qärqärhongni i irhong ngärhit säm ama märmärgem sävät aa snängaqa. ²³ Näkt aa muräkt diva ut nanakt na aa emga ma Jisas ma Kraiss aa ngärhipki näkt pa aurha snäng bät a ne i qoki rhoqor qa i sa qa muräkt bä ba ut iva ut tualat toqoräkt. ²⁴ Bä aung gäarakni i qät päs aa muräkt angärha rhäng di qale qa mamär mäni ma Ngämuqa dä qosaqi qale ma Ngämuqa väm ga. Dä ut dräm i qale ma Ngämuqa väm ut inguna nävät ama Qloqaqa qarakni i sa qa von ut tam ga.

4

Ama Rhonsävät Sävät Ama Enge Qärangätni I Rhi Qoar I Sa Ngät Dän Nage Ma Ngämuqa

¹ Gua ruavek kâararhani i gua snäng bät a ngän, qale ngänät nanakt na ama ruvek moe arha enge qärangätni i rhi qoar i ngät dän nage ma Ngämuqa dap mamär iva ngäni siqut na arha enge ivakt iva ngäni räm i ngät dän maengätki nagem ga ura qaku. Nguat tamän doqor täkt dinguna rhäkt di ama rhäqäp na rha ama vämginarha ama iras mät ta rha e vät ama ivätki rhage rhage. ² Bä nävät tom däkt dä va ngäni räm i agi a ruvek di nak ta tamän bät ama enge nage ma Ngämuqa aa Qloqaqa dä agi a ruvek di qaku. Ama ruvek moe qâararhani i rhi sameng mamär sävät ma Jisas ma Kraiss i qa di qa mu ama släqyige bä qa män i ama ruqa na qa di iarhakt ama ruvek nage ma Ngämuqa.

³ Dap ama ruvek moe q  rharhani i qaku rhi sameng mam  r s  v  t ma Jisas toqoräkt di qaku rha nage ma Ng  muqa. Rh  rha rh  kt di rha nage ma Kraiss aa ik k  rakni i sa ng  n nari s  v  t a qa iva qa rh  n b   nak sa rh  kt di qale qa m  ni ama iv  tki.

⁴ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ng  n, aing  n di nage ma Ng  muqa b   sa ng  n m  n n  v   iarhakt ama ruvek arh   v  s inguna iaq  kt k  rak i qa e v  m ng  n di aa qrot masirhat p   iaq  kt aa uv  s k  rak i qa n  m  ni ama iv  tki. ⁵ Rha di rha n  m  ni ama iv  tki b   rhat tam  n barh  m ama iv  tki at k  n  sk  nes d   ama ruvek p  t ama iv  tki rhat nari n  m  t ta. ⁶ Dap kinak aiut di ut n  m  ni ma Ng  muqa n  kt iaq  kt k  rak i qat dr  m ma Ng  muqa di qat nari n  m  t ut. Dap iaq  kt k  rak i qaku qa n  m  ni ma Ng  muqa di qaku qat nari n  m  t ut. B   n  v  t tom d  kt di sa qun  ga v  t a ut sa ama ruvek arha enge i ng  t nage ama Qloqaqa na ama engätki ura ng  t nage ama qloqaqa na ama iraski.

Ma Ng  muqa Di Ama Lavuqi

⁷ Gua ruavek k  rharhani i gua sn  ng b  t a ng  n, mam  r iva aurha sn  ng b  t a ne inguna ama lavuqi qiat d  n nage ma Ng  muqa. Ama ruvek moe q  rharhani i arha sn  ng b  t arhani di sa rha m  n n  v   ma Ng  muqa b   rhat dr  m a qa. ⁸ Iaqäkt k  rak i qaku aa sn  ng b  t arhani di qaku qat dr  m ma Ng  muqa inguna ma Ng  muqa di ama lavuqi. ⁹ Ma Ng  muqa sa qa qur a ut t   iaq  kt aa lavuqi q  rakt i qia e gem ut toqoräkt i qa rh  k na aa emga ama s  g  k s  m  ni ama iv  tki ivakt iva ama iar ut n  v  t a qa. ¹⁰ Sa ut lu ama lavuqi q  raktni i ama eng  tki na qi di qaku n  v  t iom  kt i aurha sn  ng b  t a qa dap kinak n  v  t iom  kt i ma Ng  muqa sa aa sn  ng b  t a ut d   qa rh  k na aa emga ivakt iva n  v  t a qa d   va q   qyiradeng na aurha vuirhong. ¹¹ Gua ruavek k  rharhani i gua sn  ng b  t a ng  n, mam  r iva aurha sn  ng b  t a ne inguna sa ma Ng  muqa di aa sn  ng b  t a ut toqor  kt.

¹² Sa qaku aung anga ruqa qa lu ma Ng  muqa sokt di ngakt b   aurha sn  ng b  t a ne d   sa ma Ng  muqa qale qa v  m ut b   aa lavuqi diva qiat d  n mam  r v  m ut p  t aurha iar.

¹³ Ut dr  m i sa qale qa v  m ut d   qosaqi ut di qali lut m  ni qa inguna sa qa von ut ta aa Qloqaqa. ¹⁴ N  kt ut di sa ut lu ma Ng  muqa aa emga b   urhi sameng mam  r i ama Ngätmamäk ka rh  k na qa ivakt iva qa diva ama ruvek p  t ama iv  tki arh   Mumaiar na qa. ¹⁵ Aung g  rakni i q   sameng mam  r i ma Jisas di ma Ng  muqa aa emga na qa di sa iaq  kt di qale qa m  ni ma Ng  muqa b   ma Ng  muqa di qale qa v  m ga. ¹⁶ Sa ut dr  m d   ut nanakt n   ma Ng  muqa aa lavuqi b   ba ut.

Ma Ng  muqa di ama lavuqi. N  kt aung g  rakni i qat dr  m aa sn  ng b  t arhani di qale qa m  ni ma Ng  muqa b   qosaqi ma Ng  muqa di qale qa v  m ga. ¹⁷ N  v  t iom  kt di ma Ng  muqa aa lavuqi qiat d  n mam  r v  t aurha iar. B     kt i rhoqor  kt i ut tet p  t ama iv  tki rhoqor ma Jisas i sa qat tet toqor  kt diva qaku mam  r iva q  n  sk  nes ut s  v  t aa matn  v  mne rhoqor  kt iva qa rhatn  v  mne na ama ruvek moe. ¹⁸ Da ama lavuqi arha ron di qaku anga tlenga. Dap ama lavuqi q  raktni i ama engätki na qi di qit kutmäs ama tlenga inguna ama tlenga di qat d  n doqoräkt i q  n  sk  nes ut iva urhi rha ama rhäksärhäm. Iaqäkt k  rak i q  t len di qaku ama engätki na qi ama lavuqi qia e gem ga.

¹⁹ Aiut di sa aurha sn  ng b  t ama ruvek ti n   ma Ng  muqa inguna qa di sa qa er aa sn  ng b  t a ut. ²⁰ Ngakt b   aung anga ruqa q   qoar toqortäqyia, “Gua sn  ng b  t ma Ng  muqa” sokt di qaku aa sn  ng b  t arhani ama qatnanaktpämda d   iaq  kt di sa ama irasmätka na qa. Inguna aung g  rakni i qaku aa sn  ng b  t aa ruaqa q  raktni i sa qat lu qa di qaku mam  r v  t a qa iva aa sn  ng b  t ma Ng  muqa q  raktni i sa qaku qa lu qa. ²¹ B   sa qa von ut ta ama muräkt toqortäqyia, aung g  rakni i aa sn  ng b  t ma Ng  muqa di qosaqi mam  r iva aa sn  ng b  t aa ruaqa.

5

Ut D  n N  va Ama Iv  tki At T  v  s N  v  t Au Katnanakt

¹ Ama ruvek moe q  rharhani i rhat nanakt i ma Jisas di ma Kraiss di iarhakt ta m  n n  v   ma Ng  muqa. B   qosaqi iarhakt moe q  rharhae i arha sn  ng b  t ama Ngätmamäk

di qosaqi arha snäng bät aa es. ² Nävät iomäkt i aurha snäng bät ma Ngämuqa dä ut tet parhäm aa rhäkne dä sa ut dräm i aurha snäng bät aa es. ³ Rhoqoräkt i sa urhit päš ma Ngämuqa aa muräkt angärha rhäng di iomäkt ngärhi sameng i sa aurha snäng bät a qa. Bä iangärhäkt aa muräkt di qaku ama qrot gem ut mamär sä ngät.

⁴ Inguna aiut moe qärrarhani i sa ut män nävä ma Ngämuqa di sa ut dän nävä ama ivätki at täväš. Bä sa ut täqäne dä mamär toqoräkt nävät aut katnanakt. ⁵ Ngu lu auge iaqäkt kärak i qat dän nävä ama ivätki at täväš? Iačäkt di sokt kärak i qat nanakt i ma Jisas di ma Ngämuqa aa emga.

Ama Sameng Säväť Ma Ngämuqa Aa Emga

⁶ Iačäkt ma Jisas ma Krai di qärakni i sa qa män näväť ama rigi dä näväť ama biaska. Bä qaku sokt ka män näväť ama rigi rhoqoräkt i sa qa rha ama baptais dap kosaqi qa män näväť ama biaska rhoqoräkt i sa qa ñäp. Näkt ama Qloqaqa qä sameng mamär i ma Jisas ma Krai di sa qa män nage ma Ngämuqa inguna ama Qloqaqa di qa na ama engätki. ⁷ Ngätki i ama däpquarhong nga e qärqärhongni i irhong ngärhi sameng ⁸ qärqärhong i ama Qloqaqa näkt säväť ama rigi näkt ama biaska bä iarhongäkt ama däpquarhong di sa sägäni nä irhong sä irhong angät sameng.

⁹ Ut dräm ut nanakt na ama ruvek arhä sameng sokt di nak mamär iva ut nanakt nä ma Ngämuqa maräkt aa sameng inguna aa sameng di iangärhäkt kärangät i qa von däm ngät kärangät i ngärhi sameng säväť aa emga. ¹⁰ Bä aung gäarakni i qat nanakt nä ma Ngämuqa aa emga dä sa iangärhäkt ama sameng nga e gem ga. Dap aung gäarakni i qaku qat nanakt nä ma Ngämuqa di qat tes ka i ama irasmätka inguna sa qaku qat nanakt na ama sameng gärangätni i ma Ngämuqa qa von däm ngät säväť aa emga. ¹¹ Näkt iangärhäkt ama sameng di ngät toqortäqyia, ma Ngämuqa sa qa von ut ta ama iar ama sok täm ngät. Näkt tangät täkt ama iar di nga e ge aa emga. ¹² Aung gäarakni i qale ama Ngärhoemga gem ga di ama iar nga e gem ga. Dap iačäkt kärak i

qaku qale ma Ngämuqa aa emga gem ga di qaku ama iar nga e gem ga.

Ama Enge Na Ama Muqunäga Säväť Ama Iar Ama Sok Täť Ngät

¹³ Ngut säť dangät täkt säväť a ngän gärrarhae i ngänät nanakt nä ma Ngämuqa aa emga aa ngärhipki ivakt iva ngänät dräm i sa ngän da ama iar ama sok täť ngät.

¹⁴ Näkt toqoräkt i ut dän sage ma Ngämuqa sa aurha nän di aut katnanakt ama qrot ngät toqortäqyia, qre va urhi nän ga rhä guani varhäm aa snängaqa dä va qat nari ut.

¹⁵ Bä qre va ut dräm i qat nari ut dä sa ut dräm i agini qärqäni i sa ut nän ga rhäm ini di sa qa von ut täť ini.

¹⁶ Ngäkt bä aung anga ruqa di qa lu aa ruaqa ama qatnanaktpämga i qa mualat na anga vuirhong gärqärhongni i qaku ngä nartäm sä qa säť ama tñäpki dä sa mamär iva qä nän ma Ngämuqa säväť a qa dä va ma Ngämuqa qä von ga rha ama iar. Nguat tamän doqor täkt di säväť iarhakt kärarhae i arha vuirhong di qaku ngä nartäm sä rha säť ama tñäpki. Dap kosaqi ama vuirhong irhong nga e qärqärhongni i irhong ngärhi rhartämsäs säť ama tñäpki sokt di qaku ngu qoar iva qä nän säväť iarhongäkt. ¹⁷ Ama lat moe qärangätni i qaku ama räkt ngät di ama vuirhong sokt di arhongni ama vuirhong di qaku irhong ngä nartäm sä sävetka säť ama tñäpki.

¹⁸ Sa ut dräm i ama ruqa qärakni i sa qa män nävä ma Ngämuqa diva sa qaku qä natmualat na anga vuirhong. Dap ma Jisas ma Krai kärakni i sa qa män nävä ma Ngämuqa di sa qat dräm gät lu vät iačäkt ama ruqa näť kärakni ma Säťga ivakt iva qaku qä naslava na qa.

¹⁹ Sa ut dräm i ut di ma Ngämuqa aa es na ut dap arhani ama ruvek moe vät ama ivätki di qale rha vä ma Säťga aa muräkt angärha rem.

²⁰ Näkt kosaqi ut dräm i ma Ngämuqa aa emga sa qa män bä sa qa von ut ta ama mädräm na ama muqunäga ivakt iva ut dräm ma Ngämuqa iačäkt kärak i ama engätki na qa. Bä ut di qali lut mäni iačäkt kärak i ama engätki na qa di näväť aa emga ma Jisas ma Krai. Ma Jisas ma Krai di

ama engäkki na qa ma Ngämuqa bä qa di
ama iar ama sok tām ngät.

²¹ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na
ngän, mamär iva ngänit lu vät a nas mamär
nämät ama iaus kārängätni i sa ama ruvek
ta mualat na ngät ivakt iva rhit kutdrir
sagem ngät.

Ma Jon 2

Ama Rhäväxksäs

Ma Jon ga sām bā rhakt tākt ama abuk bā qat tes nas i qā narhoerqa. Bā qāt sām iva sage ama evopki qārakti i sa ma Ngāmuqa qa armeng dām gi qi nā at toes kārarihani i ma Jon di aa snāng bāt a rha maengätki. Nguarām iarhakt di nak ama evopki qi na at toes ura nguarām giat mair ba ama gulāñgi na ama qatnanaktpāmda va aomni ama vārhām.

Ma Jon di qāt sām ivakt iva qā rhodrāp ta sāvāt ama gamoe qārarihani i rhat tet sa ama lat kārāngāt i rhi sameng dā rhi su sokt di qaku ama engätki na rha ama latta. Iarhakt ama latta qārarihani i rhat tet sa ama iraski na ngāt ama rhisu di sa rhat don sava ama qatnanaktpāmda arhā vāt ivakt iva rhat tās dā rhat tas toqor varhām ama engätki na rha ama latta arhā qārhong. Ma Jon di nani a qa iva ama qatnanaktpāmda rhi lu ñismāne māngurāp mā rha mamār i varis tat tatnārha arhani ama irasmätta sa arha lat.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-3)

Ma Jon Gät Sek Sā Rha Inguna Nāvāt Iomäkt I Rhat Tet Parhām Ama Engätki (1:4)

Ama Enge Na Ama Sāmaqrot Dā Ama Rhonsävāt (1:5-11)

Ma Jon Aa Dāngdāngini Na Ngāt Aa Enge (1:12-13)

Ma Jon Ga Sām Ama Märmärgem

¹ Aingo qā narhoerqa

di ngut sām sāvāt a nge ama evopki qārakti i sa ma Ngāmuqa qa armeng dām nge ngi nā ngia es* aingān gārarihāe i gua snāng bāt a ngān maengätki. Näkt kaku sokt ngo dap kosaqi ama ruvek moe qārarihani i rhat drām ama engätki di sa

* **1:1** ama evopki qārakti i sa ma Ngāmuqa qa armeng dām nge ngi nā ngia es Ama mādrāmda di qaku rhit tares ba ne sāvāt tangāt tākt ama enge angāt tarimini. Arhani di sa rhat tu arhā snāng i iaqyākt ama evopki qi na at toes di nak akti ama evopki bā sāvāt at toes dap arhani di sa rhat tu arhā snāng i qiat mair ba ama gulāñgi na ama qatnanaktpāmda va aomni ama vārhām. † **1:8** ut Arhani ama mādrāmda di rhat tu arhā snāng i rhangāt tākt ama enge di rhoqortāqvia, “ut” dap arhani di rhat tu arhā snāng i ngāt di rhoqortāqvia, “ngān.”

arha snāng bāt a ngān. ² Rhoqoräkt dingu na nāvāt ama lavuqi qārakti i qali qi vām ut bā va qali qi gem ut mas.

³ Ama ñāmsävātki näkt ama lavuqi näkt sāvāt ama bulap nage ma Ngāmuqa ama Ngätmamäk dā ma Jisas ma Kraiss ama Ngätmamäk aa emga diva qale ngāt gem ut toqoräkt i ut tet da ama engätki arha ron dā qosaqi rhoqoräkt i aurha snāng bāt a ne.

Ut Tet Da Ama Engätki Dā Ama Lavuqi Ina Ron

⁴ Märmär gem ngo masirhat inguna sa ngua nari i arhani nāvāt ngia es di rhat tet parhām ama engätki rhoqor varhām ama Ngätmamäk aa muräkt bā ba ut. ⁵ Gua mär qi gua ruqi, rhäkt di qaku ngut sām anga muräkt anga iaräs na ngāt dap iangärhäkt kārāngāt i sa qale ngāt gem ut namäk nāvāt ama rharimini bā sarhäkt. Bā ngu nān sagem nge iva ut moe diva aurha snāng bāt a ne. ⁶ Ngakt bā sa aurha snāng bāt ma Ngāmuqa qā na arhani ama ruvek dā va ut tet parhām aa muräkt. Bā rhangāt tākt di ama muräkt kārāngāt i sa ngān nari ngāt mudu nāvāt ama rharimini iva ngān det da ama lavuqi arha ron.

⁷ Ama rhäqāp na rha ama ruvek ama iras māt ta iarhakt kārarihāe i qaku rhi sameng mamār i ma Jisas ma Kraiss di qa mu ama slāqyige bā qa män i ama ruqa na qa di sa rhat tet pāt ama ivātki rhage rhage. Iarhakt ama ruvek di ama iras māt ta dā ma Kraiss aa ikkāna na rha. ⁸ Mamār iva ngānit lu vāt a nas mamār i varis ngān namungsās sa agini qārāni i ut† mualat nani ini dap pakt iva qoki ngāni rha angān ditsek ama rhäk tām ngāt. ⁹ Ngakt bā aung anga ruqa qārakti i arñis na qa nāmāni ma Kraiss aa rhisu dap kaku qale qa mamār māni ngāt di qaku ma Ngāmuqa qa e gem ga. Dap auge qārak i vasāgos dā qāt pās ma Kraiss aa rhisu dā sa qale ama Ngätmamäk kā na ama Ngārhoemga e gem ga. ¹⁰ Ngakt bā anga ruqa va qa rhān gem ngān bā aa rhisu di qaku ngāt toqor ma Kraiss aa rhisu dā va

qale ngän narhäknan däm ga säva angäna
vät ura ngän nar sä qa ¹¹ inguna aung
gärakni i sa qa ar sä qa sagem mes di qat
tatnärhäm ga sa aa lat ama vu ngät.

*Ama Enge Na Ama Märmärgem Ama
Dängdängini Na Ngät*

¹² Näkt masirhat nä gua enge nga e
qärangätni i mamär iva ngu säm a ngät bä
ba ngän sokt di qaku nani a ngo iva ngu
säm iangärhäkt ama enge va anga abuk.
Dap kinak nani a ngo masirhat iva ngua
rhet sagem ngän bä urhi lu ne dä ut tamän
särhäm ne bä va märmär gem ut mamär.

¹³ Gia matki qäraktni i sa ma Ngämuqa qa
armeng däm gi qi na at toes narhe di rhit
täk na arhä märmärgem sävät a ngän.

Ma Jon 3

Ama Rhäväksäs

Ma Jon ga sām bā rhakt tākt ama abuk bā qat tes nas i qā narhoerqa. Bā qāt sām iva sage aa mär qa aa ruaqa ma Gaius kārakni i aa snäng bāt a qa maengätki. Qaku ut dräm ma Gaius di auge mamär.

Ma Jon ga sām ivakt iva qā sek sä ma Gaius inguna nävāt iomäkt i qāt lu vāt ama ruvek kārarahani i rhat tet sa ama sameng ama mär ngät dā qosaqi qa sām ivakt iva qa rhuqunäga sa ama vu ngät ama lat kārängätni i ama narhoerqa bā ba ama qatnanaktpämda ma Diotrefes kat tualat na ngät.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ma Jon Gät Sek Sä Ma Gaius Inguna

Nävāt Iomäkt I Qat Tet Parhäm Ama Engätki Dä Nävāt Aa Lat (1:3-8)

Ma Jon Gä Nänbut Sä Ma Diotrefes (1:9-10)

Ma Jon Aa Enge Na Ama Sämaqrot Sage Ma Gaius (1:11)

Ma Jon Gät Sek Sä Ma Demitrius (1:12)

Ma Jon Aa Dängdängini Na Ngät Aa Enge (1:13-15)

Ma Jon Ga Sām Ama Märmärgem Sage Ma Gaius

¹ Aingo qā narhoerqa

di ngut sām sävāt a nge ma Gaius, gua mär qa gua ruaqa ainge qarak i gua snäng bāt a nge maengätki.

² Gua mär qa gua ruaqa, ngu nän ma Ngämuqa sävāt a nge iva iarhongäkt moe qarqärhong i ngiat tualat nä irhong diva irhong ngät dän mamär bā va märäs pāt a nge. Nguat dräm i gi qloqaqa di mamär na qa. ³ Märmär gem ngo masirhat toqoräkt i arhani ama qatnanaktpämda rha män bā rha sameng ba ngo sävāt gi qatnanakt sāmāni ama engätki dā qosaqi rha sameng i vasägos dā ngit päs arha rhäng.

⁴ Gu märmärgem dangät tākt di sa ngät dräm ngät dän nävā gu nga märmärgem moe angät tpäs toqoräkt i nguat nari sävāt ngua es ama qatnanaktpämda i rhat tet parhäm ama engätki.

Ama Matnärhäm Ba Ba Ama Latta Sä Ma Ngämuqa Aa Lat Dä Ama Mairsärhäm Sävä A Ngät

⁵ Gua mär qa gua ruaqa, ainge di ngiat tet parhäm ama enge mamär bā ngiat tatnärhä rhärhae rhäkt ama qatnanaktpämda sä ma Ngämuqa aa lat kārarahani i sa rha män gem nge. Ngätki i ama nañista na rha sokt di ngiat tualat sä rha mamär. ⁶ Bā arhani nävāt a rha rha sameng bā ba ama qatnanaktpämda narhe sävāt gi lavuqi. Dä mamär iva ngia rhatnärhäm da vāt ama qäväläm gärqomni iva ma Ngämuqa di nani a qa iva rhat tet nävā iosäkt arha tmerhäs ⁷ inguna nävāt ma Jisas aa ngärhipki dā ma rha i rhat tet sa aa lat dā qaku rhit ta anga matnärhäm nage ama ruvek kārarahani i qaku ama qatnanaktpämda. ⁸ Bā rhoqoräkt dā mamär iva ut tatnärha ama ruvek toqor ta ivakt iva sägāni na ut bā ut tualat ivakt iva vräspräs da ama engätki rhage rhage.

⁹ Sa ngua sām doqor tākt di sävāt ama qatnanaktpämda nämāt ama värhäm gärqomni i qale nge e. Dap ma Diotrefes iaqäkt kārak i vasägos dā nani a qa iva qā rhoer di qaku qā nanari nämāt ut. ¹⁰ Näkt toqoräkt iva ngua rhän gem nge dā va ngua rhuqunäga sa aa lat i qa di qat tamän bā ngärharhäng na ut na ama enge ama mäñmäñini na ngät ivakt iva qā slava na ut. Näkt savono sävāt iangärhäkt aa lat angärha rhäng dā qaku nani a qa iva qā rhar sa ama qatnanaktpämda qararahani i rhat tet sä ma Ngämuqa aa lat. Dä qosaqi qat tair särhä iarhakt kārarahae i nani a rha iva rhi rhar sä ama ruvek toqoräkt bā qāt kutmäs a rha näva ama ansäspämgi.

¹¹ Gua mär qa gua ruaqa, qale ngit päs ama lat ama vu ngät angärha rhäng dap kinak pa ngit päs ama mär ngät ama lat angärha rhäng. Ama ruqa qarakni i qat tualat na ama mär ngät ama lat di qa nage ma Ngämuqa. Dap ama ruqa qarakni i qat tualat na ama lat ama vu ngät di qoki as kaku qa lu ma Ngämuqa.

¹² Ama ruvek moe di rhi sameng sävāt ma Demitrius i aa lat di ama mär ngät. Bā qosaqi ama engätki qarakti i qā su sävāt a qa di qi sameng sävāt a qa i aa lat di ama mär ngät. Bā qosaqi aiut di urhi sameng

mamär sävät a qa i qa di ama mär qa ama ruqa bä ngiat dräm i aut sameng di ama engätki na ngät.

Ama Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

¹³ Näkt masirhat nä gua enge nga e qärängätni i mamär iva ngu säm a ngät bä ba nge sokt di qaku nani a ngo iva ngu säm iangärhäkt ama enge va anga abuk. ¹⁴ Dap nguat nanakt i qaku mauiu dä sa va ngu lu nge bä va qali lun moe dä va un damän särhäm ne.

¹⁵ Mamär iva ama bulap kale ngät gem nge.

Auna ruavek narhe rhit tāk na arhä märmärgem sagem nge. Mamär iva ngi von da aut märmärgem sage auna ruavek moe qärrarhani i qale rha äkt i qale nge e.

Ma Jut

Ama Rhävächtsäs

Ma Jut ka säm bä rhakt täkt ama abuk näkt ka qoar i qa di ma Jems aa lätkka bä äkt i ama mädrämda di rhat tu arhä snäng i qa di qaku ma Jut kärakni i ama ngangga na qa dap kinak tat tu arhä snäng i ma Jisas aa lätkka na qa.

Ma Jut di qa säm iva sage iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa mes ta bä aa snäng bät a rha näkt kosaqi kat sangar a rha mamär nävät ma Jisas ma Kraiss. Iarhakt di nguaräm ama Judaqäna ama qatnanakt pämda ura nguaräm ama Jentailqäna ama qatnanakt pämda ura nguaräm da moe.

Ma Jut ka säm bä rhakt täkt aa abuk di nani a qa iva qä qoar na ama ruvek sävät ma Ngämuqa aa mumaiar sokt di qa lu i mamär iva qä säm ivakt iva qä rhonsävät a rha sävät ama irasmätta ama ruvek sa ama rhisu qarängättni i ngärhi rhartäm sa ama qatnanaktpämda bä sämät ama vuini. Iarhakt ama vu rha ama ruvek ti sameng i qre va ma Ngämuqa qä qur a rha rha aa ñämsävätki i qat tumaiar ta di qosaqi nävät iaqyäkt aa ñämsävätki di nak kop ama märäm gem ga iva rhat tualat na ama vuirhong. Ma Jut ka säm i mamär iva rhit täkmu na nas iva rhat tair särhä iangärhäkt ama iraski na ngät ama rhisu di na ama engätki na ngät ama rhisu sävät ma Ngämuqa aa mumaiar dä aa ñämsävätki.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ama Rharimini Sä Rhak Täkt Ma Jut Aa Abuk (1:3-4)

Ama Rhonsävät Sävät Arhani Ama Ruvek Kärarhani I Rhi Iras Ta Ama Ruvek Na Arhä Rhisu (1:5-16)

Ama Enge Na Ama Sämaqrot Bä Ba Ama Qatnanaktpämda (1:17-23)

Ma Jut Aa Nän (1:24-25)

Ma Jut Kät Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda

¹ Aingo ma Jut di ama latka vä ma Jisas ma Kraiss aa rem näkt ma Jems di aa lätkka na ngo.

Dä ngut säm sävät a ngän gärrarhae i sa ma Ngämuqa qa mes ngän bä qosaqi ma Ngämuqa qaräkni i ama Ngätmamäk na qa di aa snäng bät a ngän. Aingän di ma Ngämuqa qat sangar a ngän mamär nävät ma Jisas ma Kraiss.

² Mamär iva rhäqäp ngän na ama lavuqi dä ama bulap. Bä qosaqi mamär iva angäna snäng bät a ne masirhat.

Ama Irasmätta Qärarhani I Rhi Su Ama Ruvek Diva Rhi Rha Ama Matnävmne

³ Aingän gärrarhae i gua snäng bät a ngän masirhat, mai nani a ngo masirhat iva ngu säm sävät a ngän sävät ama mumaiar qarängättni i sa qali lut sä ngät sokt di ngua lu i mamär iva ngu säm sävät a ngän bä va ngu qoar na ngän iva ngänät mair ma ama qrot nävät ama qatnanakt qarängättni i sa ma Ngämuqa qa von ut täm ngät masägos bä ba ama rhodäm moe nasot. ⁴ Rhoqoräkt dinguna arhani ama ruvek ta e mänguräp mä ngän gärrarhani i sa rha mon sämäni ngän dap kaku ngänät dräm doqoräkt. Iarhakt ama ruvek di sa mudu ma Ngämuqa qa muqunän bät a rha iva rhi rha aa rhäksärhäm. Rha di qaku rhat tet parhäm aa snängaqa bä rhi slava na aa ñämsävätki inguna rhi qoar i nak kop mamär iva ut tualat na ama qavatka. Dä qosaqi rhit täqyas na aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss kärakni i aurha morqa qaräk i sokt ka qale qa.

⁵ Sa ngänät dräm nä rhangät täkt sokt di rhäkt di nani a ngo iva ngu vuk pätd a ngän i ma Engeska qa mumaiar arhani ama ruvek nämät ama ngärhätkka ma Isip sokt di nasot dä qa rhäksot nä iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt. ⁶ Dä qosaqi sa ngänät dräm i ama enselqäna qararhani i sa mudu qaku rhat turäkt parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dap ta met daqule arha nengäs mamär di sa qa väsärhäm da ma ama soktäm na ama sengäna va ama ivärhäs na ama bängangit mamär angät tpäs bä va qale rha e bä dängdäng iva qa rhatnävmne na rha vät iaqäkt ama qunäga qaräk i sa qa muqunän bät a qa. ⁷ Näkt kosaqi ama Sodomgäna rhi na ama Gomoraqäna bä sävät ama ruvek näva ama värhap e glaqot di sa rhat tualat na ama qavatka dä ama

lat kärangätni i qaku ama räkt ngät gem da qane dä soknga ma Ngämuqa qa sangäm na rha na ama mudäbäs ama sok tä bäs. Iangärhäkt ma Ngämuqa aa lat di ngärhi sameng bä ba ut mamär sävät a qa iva qä sangäm nä iarhakt ama irasmätta vät arha lat ama vu ngät angät tpäs.

⁸ Bä iarhakt ama irasmätta di rha rhoqor ama Sodomgäna rhi nä iarhakt ama enselqäna inguna rhi qoar i ma Ngämuqa sa qa qur a rha mät ama masirhäm i nak kop mamär iva rhat tualat na ama qavatka. Dä qosaqi qaku nani a rha iva ma Engeska qat turäkt täm da bä qosaqi rhat tamän mava nä ma Ngämuqa aa enselqäna ama qumärqumär ta. ⁹ Sökt di ama ensel ama vit na qa ma Maikel mudu rhoqoräkt i qä nä ma Sämgä in däranas na ama ulaqi sävät a ne sävät ma Moses aa släqyige di qaku qat tu aa snäng i mamär iva qat tamän maräkt sävät ma Sämgä aa uväs na ama enge ama vu ngät mamär. Dap kinak ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Mamär iva ma Engeska ma Ngämuqa qa rhair särhäm nge.”

¹⁰ Sökt di iarhakt ama ruvek kärarhae i sa rha män sä mänguräp mä ngän di rhat dräm dat tamän mava nä iarhongäkt moe qärqärhong i qaku qunäga vät a rha sävät irhong. Rha di arhä mädräm di ngät toqor ama släkt nävä urqi angät mädräm i iarhongäkt pä m da qärqärhong i irhong ngärhi rhartäm sä rha di irhong ngät turäkt täm da. Bä rhi slava na nas toqoräkt.

¹¹ Avuqi na rha mamär, inguna sa rha met parhäm ma Kein aa lat bä rha vodäm mes nani ama mämägän doqor ma Balam! Näkt kosaqi rha rhoqor ma Kora qärakni i qaku nani a qa iva qat nari nämät ma Moses bä nasot dä qäbäs na qa dinguna iarhakt ama ruvek di qaku nani a rha iva rhat nari nämät ma Ngämuqa. Bä äkt i rha diva qosaqi qäbäs na rha.

¹² Iarhakt ama ruvek di rha rhoqor ama dui qärangätni i ama ngaip ngät parhäm angäna is* pa aingän ama qatnanaktpämda angän ama tmäsimek. Nga rhoqoräkt i rhat täs ti na ngän dä sökt tat tu arhä snäng sävät a nas. Qaku rhit kutdrir sävät a ngän dä qaku rhit kutdrir sävät ma Ngämuqa.

* **1:12** ama dui qärangätni i ama ngaip ngät parhäm angäna is Ura ‘ama qävuirhong’ ura ‘ama unit ama siqirqa vät a it’

Rha di ama mäñmäñini na rha rhoqor ama eqoe qärangätni i qaku qale anga suigi väm ngät bä ama laur ngärhi e däm ngät mavängam. Bä qosaqi rha rhoqor ama ngämung gärangätni i mai mamär iva ngärhi sa vät ama rhodäm doqoräkt i ama ruvek tat dräm dit ta ama tmäs nävät a ngät sökt di qaku angärha anga gavam. Näkt ta di ama näpta na rha mamär toqor ama ngämung gärangätni i sa rha mar täm ngät sävät ngärharhäng. ¹³ Ama ruvek moe rhat lu arha lat kärangätni i ama qluqi vät a ngät kärangät i ngät toqor ama goaräm gärangätni i ama vaeng ngärhit don na ngät nage ama lauräm. Rha di rha rhoqor ama qaeng gärangätni i ngät tet mavängam gärrarhani i ma Ngämuqa sa qa rhäkmu na ama ivärhäs ama bängangit pä bäs mamär bä ba rha. Bä va qale rha e vasägos.

¹⁴ Qosaqi ma Enok kärakni i qa di ama ngärhäqyet da udiom na qa ama ruqa nasot ma Adam barhäm ama qoengitnäk di qat tamän doqor akni nävät ma Ngämuqa aa vämginarha sävät iarhakt ama irasmätta rhoqortäqyia, “As ngäni lu! Ma Engeska diva qa rhän sa ama tausengäna masirhat na ama guläñap na aa enselqäna ¹⁵ ivakt iva qa rhatnävä mne na ama ruvek moe. Bä va qä sangäm nä iarhakt ama ruvek moe nävät arha lat ama vu ngät moe angät tpäs kärangätni i qaku ngät parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa bä qosaqi qärangät i qaku aqlus pä t ama ruvek iva rhat tualat na ngät ngä na arha enge ama vu ngät kärangätni i sa rha märhamän bät a ngät sävät a qa.”

¹⁶ Iarhakt ama ruvek toqoräkt di rhat dräm dat tamängus masirhat dä qosaqi rhat dräm dat tair särhä iarhongäkt moe dä iomäkt i sa nani a rha na ama vuirhong di äm ngärhi rhoer nanokt ta. Dä rhat dräm dit gulem i rhit sek sä nas. Näkt tat tu ama qyiräpki va ama ruvek ivakt iva rhit ta ama matnärhäm nagem da.

Mamär Iva Ngänät Mair Ma Ama Qrot

¹⁷ Aingän gärrarhae i gua snäng bät a ngän, mamär iva vuk pä t a ngän sävät ma Engeska ma Jisas ma Kraias aa ngangda arha enge sävät iarhongäkt kärqärhong iva

irhong ngä rhäranas nasot. ¹⁸ Sa rha qoar na ngän doqortäqyia, “Vät ama dängdängini na ngät ama qunäng diva arhani ama ruvek ta e qärrarhani i qaku rhat nanakt dap tat dräm dat tamängus sävät ma Ngämuqa. Bä va rhat tualat parhäm arhä snängaqa maräkt kärakni i qaku ama räkt ka dä ma Ngämuqa aa saqong.” ¹⁹ Di nak kop iarhakt ama ruvek di rhat tusar mänguräp mä ngän. Dä rhat tet parhäm ama ruvek nämäni ama ivätki arhä qärhong näkt ta di qaku ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa e väm da.

²⁰ Sokt di ngän gärrarhani i gua snäng bät a ngän, di mamär iva ngäni sämaqrot na ne mäni angän gatnanakt ama qumärqumär ngät mamär. Dä va ngäni nän sage ma Ngämuqa varhäm ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa ernanokt. ²¹ Mamär iva qale ngän dä ma Ngämuqa aa lavuqi arha ron doqoräkt i as kale ngän nani ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa lavuqi qäaraktni iva nävät a qi dä va qa rhon sä ngän säda ama iar angärha ron ama sok täm ngät. ²² Dä mamär iva ngänit lavuqi nä iarhakt kärarhae i qaku rhat dräm mamär iva rhat nanakt toqor mäniekt. ²³ Mamär iva ngän dumaiar ama ruvek kärarhani i ama iras mät ta arhä rhisu sa ngä slava na rha rhoqor qre i ngäni rharvät da ani nämät ama mudäbäs. Näkt pa ngänit lavuqi nä iarhakt kärarhae i rhit päis iarhakt ama irasmätta arha rhäng mamär dap pa ngänit len sä nas i varis kosaqi iarhakt ama irasmätta rhi slava na ngän. Dap mamär iva ngäni ngingis mamär na arhani arha vuirhong i varis ngän naqävu nas mät anga vuirhong.

Ma Jut Aa Nän

²⁴⁻²⁵ Rhäkt di mamär iva urhi von da ama murhämeska dä ama vitnaqa aa qutdrir dä ama muräkt dä ama qrot sage ama sägäk sokt ka ma Ngämuqa aut Mumaiar nävät ma Jisas ma Kraiss aurha Engeska. Mamär iva qoki rhoqoräkt nävät ama rharimini bä sarhäkt bä va vasägos. Ma Ngämuqa di mamär vät a qa iva qat sangar a ngän ivakt iva qaku ngän nasäp bä qat tualat sä ngän iva ama räktta na ngän da aa qäranas na

ama murhämeska angärha ron sa ama mor ngät ama märmärgem. Ngätki rhoqoräkt.

Ama Nämñäm Sage Ma Jon

Ama Rhäväksäs

Ma Jon ga säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm iva sage ama qatnanaktpämda rhoqoräkt di ngäkt kre i vät ama qäväläm na ama märän ama mor ngät.

Iarhongäkt kärqärhong i ma Jon ga säm irhong bä rhakt täkt ama abuk di na ama nämñäm gärangättni i ma Ngämuqa qa von ma Jisas täm ngät bä ma Jisas ka rhäk na aa ensel sage ma Jon sä ngät ivakt iva qa rhuqunäga sä ngät ba qa näkt ma Jon ga sameng nä iarhongäkt moe qarqärhong i qa lu irhong da angärha ron.

Ma Jon ga säm iva sage ama qatnanaktpämda i qät sämaqrot na rha iva rhat tair särha ama rhäkne nage ama tpäskinaqa e ma Rom sage ama ruvek iva rhit bon da arha ansäs sagem ga. Ma Jon ga säm i ma Sämga diva qa rhäranas masirhat na ama siqutsiqut sävät ama qatnanaktpämda sokt di mamär iva rhat mair ma ama qrot i näma dä äkt bä va rhi veng da. Ma Ngämuqa sa qa ong da na aa qrot bä qaku mamär iva anga märänga qä namän bät a rha. Näkt kre iva evär dä ma Krajs dä va ma Ngämuqa qa rhuqunäga sä iarhakt ama qatnanaktpämda i ama räkta na rha da aa saqong doqoräkt i qä slava na ama vu rha ama ruvek mas. Nasot dä va ma Ngämuqa aa ruvek diva rha rhon säda ama iar ama sok täm ngät na ama murhämeska dä na ama modämne angärha ron.

Va Ama Nämñäm Sage Ma Jon di ama rhodäm i ngärhäqyet da udiom di sa ngä män ma ama rhäqäp nä imek dä ama mädrämda di rhat tu arhä snäng i agirhong gärqärhongni i irhong angät todäm di rhoqoräkt di sa rhäkмамär nä irhong dä ma Ngämuqa aa saqong. Ut tes sävät arhongni rhoqoräkt toqor ama ngärhäqyet da unmem na ama modämne dä ama ngärhäqyet da unbam na ama värhap na ama qatnanaktpämda dä ama ngärhäqyet da udiom na ama qloqaganangät dä ama ngärhäqyet da udiom na ama lirhäng da ama tlang dä ama ngärhäqyet da udiom na ama qaeng dä ama ngärhäqyet da unbem

na ama nängneng dä ama ngärhäqyet da unbem na ama em dä ama ngärhäqyet da udiom na ama saqong dä ama ngärhäqyet da udiom na ama biugalqäna dä ama ngärhäqyet da udiom na ama iaus dä ama ngärhäqyet da unmem na ama muqunän dä ama ngärhäqyet da unbem na ama vitnarha arhä qäbaut dä ama ngärhäqyet da udiom na ama märän dä ama ngärhäqyet da udiom na ama diskäna dä ama ngärhäqyet da unbam na ama dabap dä ama ngärhäqyet da udiom na ama vitnarha bä qosaqi sävät angättni sae qarangättni i angät todäm di rhoqoräkt.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-8)

Ma Jisas Mänguräp Ama Ngärhäqyet Da Unbam Na Ap Ama Värhap Na Ama Qatnanaktpämda (1:9-20)

Ama Abuqitnäk Sage Ama Ngärhäqyet Da Unbam Na Ap Ama Värhap Na Ama Qatnanaktpämda (2-3)

Ama Vitnaqa Aa Mämugunäs Dä Ama Ilotka Na Ama Abuk Näkt Ama Sipsip Ama Rhoem Ga (4-5)

Ama Ngärhäqyet Da Unbem Ama Nängneng (6:1-8:1)

Ama Ngärhäqyet Da Udiom Ama Biugalqäna (8:2-11)

Arhani Qärrarhani I Rhat Dän Näkt Angättni Ama Lat Kärangättni I Ngät Täranas (12-14)

Ama Ngärhäqyet Da Udiom Ama Diskäna Nä Ma Ngämuqa Aa Uraqi (15-16)

Ama Vu Qi Mamär Ama Qavat Ki Ama Evopki (17:1-19:5)

Ama Märmärgem Nävät Iomäkt Iva Rhit Bodäm Na Ama Sipsip Ama Rhoem Ga (19:6-10)

Evär Dä Ma Krajs (19:11-21)

Ama Sägak Ama Tausen Na Ama Qoeo (20:1-6)

Ma Ngämuqa Qa Män Nävä Ma Sämga Aa Uväs (20:7-10)

Ama Matnävämne Da Ama Mor Äs Na Äs Ama Qulu Bäs Ama Vitnaqa Aa Mämugunäs Angät Saqong (20:11-15)

Ama Iaräs Na Qi Ama Usäpki Dä Ama Iaräs Na Qi Ama Ivätki Näkt Ama Iaräs Na Äm Ama Värhäm Ma Jerusalem (21:1-22:5)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge
(22:6-21)

Ama Enge Na Ama Muqunäga Narhoer

¹ Rhangät täkt di ama nāmñäm gārängätñi i ma Ngämuqa qa von ma Jisas täm ngät iva qä qur aa latta va aa rem däm ngät sävät iarhongäkt kärqärhong i qorhäs iva qoki irhong ngä rhāranas. Näkt ka rhäk na aa ensel bä qa muqunäga sä irhong bä bä ma Jisas aa latka ma Jon. ² Bä ma Jon ga sameng nä iarhongäkt moe qarqärhong i qa lu irhong bä iangärhäkt aa nāmñäm di ngät sävät ma Ngämuqa aa enge dä ma Jisas ma Kraisa aa sameng.

³ Ama modämne sävät iaqäkt kärak i qat tes ama enge nage ma Ngämuqa bä ba arhani näp takt täkt ama abuk. Bä qosaqi ama modämne sävät kärarhae i rhat nari rhangät täkt ama enge qarängätñi i ma Jon ga säm a ngät pä m gi bä rhat tet parhäm ngät inguna sa qorhäs iva rhärhong däkt ngä rhāranas.

Ma Jon Aa Enge Na Ama Märmärgem Sage
Ama Qatnanaktpäm da Nämät Ama Värhap
Ama Ngärhäqyet Da Unbam Na Ap

⁴ Aingo ma Jon ngut säm sävät ama qatnanaktpäm da nämät ama värhap ama ngärhäqyet da unbam na ap pät ama ngärhäktka ma Esia rhoqortäqya,

ama nāmsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa
iaqäkt kärak i qale qa rhäkt bä qale qa mudu bä as pa qa rhän
bä nage ama ngärhäqyet da udiom na ngät ama qloqaqanangät kärängätñi i qale ngät pät ma Ngämuqa aa mämugunäs angät saqong.

⁵ Bä qosaqi ama nāmsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Jisas ma Kraisa kärakni i aa sameng di ama engätki na ngät mamär bä qa di ama narhoerqa qaräkni i qa er qa mārānas nämät ama tñäpki bä qa di ama vitnarha vät ama ivätki di qale rha va aa muräkt angärha rem. Mamär iva ama ansäs sage iaqäkt kärak i aa snäng bät a ut bä sa qa muisiska vät a ut nämät aurha vuirhong na aa biaska

⁶ näkt ka mualat sä ut iva ut di nāmāni ma Ngämuqa aa Muräktpä m i ama priskāna na ut

iva ut tualat bä ba aa Ngämuqa i aa mamäk bä sagem ga.

Mamär iva aa murhämeska dä aa qrot pa qale ngät bä mirhup bä mirhup. Ngätki rhoqoräkt.

⁷ As ngāni lu i iak navuk kat dän ba ama eqoe

bä ama saqong moe diva ngärhi lu qa bä qosaqi qäqi iarhakt kärarhae i rha sokot na qa diva rhi lu qa.

Ba va ama ruvek moe nävät ama ivätki diva rhit nok nävät a qa.

Bä iomäkt ama qäväläm diva qoki äm ngä rhän. Ngätki rhoqoräkt.

⁸ Ma Engeska ma Ngämuqa qä qoar to-qortäqya, “Aingo di ama rharimini bä ama tpāsini bä iaqäkt kärak i qale qa rhäkt bä qale qa mudu bä as pa qa rhän. Aingo di ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm.”

Ma Jon Ga Lu Ma Ruqa Aa Emga

⁹ Aingo ma Jon di angāna matka qaräkni i qali lut ngu na ngän da ama märän angärha ron inguna nävät ma Jisas dä qosaqi qali lut ma ama qrot sa ama bulap mäni aut katnanakt mäni ma Jisas aa Muräktpä m. Mäqi dä qale ngo va ama urqa ma Patmos inguna nävät ma Ngämuqa aa enge dä ma Jisas aa sameng. ¹⁰ Vät ma Engeska aa qunäga dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa mārānas na ngo bä ngua nari ama eguinga i qa nok masirhat säng gua rhäng doqor ama biugal. ¹¹ Ia qäkt ama eguinga qa märhamän doqortäqya, “Nak ngi säm iarhongäkt qarqärhong iva ngi lu irhong ba anga abuk näkt pa ngi rhäk na qi sage ama qatnanaktpäm da nämät ama värhap ama ngärhäqyet da unbam qarqapni i ma Efesus näkt ma Smerna näkt ma Pergamum näkt ma Taiataira näkt ma Sardis näkt ma Filadefia näkt sävät ma Laodisia.”

¹² Näkt ngua nām säng gua rhäng ivakt iva ngu lu iaqäkt ama eguinga qaräk i qat tamän särhäm ngo. Bä nga rhoqoräkt i ngua rhong bät a nas dä ngua lu ama ngärhäqyet da udiom ama lirhäng gārängätñi i ngät mair da ama tlang gārängätñi i sa rha

mualat na ngät na ama gol. ¹³ Näkt kale akni qarakni i qa rhoqor ma Ruqa aa Emga mänguröp iangärhäkt ama lirkhäng gäarak i qa mon mät ama uiu qi ama boiqi näkt ka qop tävuk mäni aa brärhäm na ama rhängäbit kärqitni i sa rha mualat na it na ama gol. ¹⁴ Iaqaät ama ruqa aa uväski dä aa qäseng di ama qulum ngät toqor ama sipsipkäna angät käseng gärangätni i qulum ngät mamär toqor ama eqoeqi näkt aa saqong di ngät toqor ama rhäptäpki nämät ama mudäbäs. ¹⁵ Näkt aa qariglem di iglem doqor ama bras kärangätni i guñ ngät mät ama mudäbäs dä aa eguinga di qa rhoqor vät ama reng angät kän gärangätni i arus pät a ngät pät ama galañ. ¹⁶ Mät aa märmar et aa rhäqyet di qat sangar ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng näkt nämät aa vämgi dä lel sa ama ulaqi arha singi qaraktni i qit nes närhage närhage i näda at täqeng dä näva arha rhäng. Näkt aa saqongait di it toqor ama qunäga i qat nañäm masirhat.

¹⁷ Bä nga rhoqoräkt i ngua lu qa dä arpus na ngo samäk säng aa qar toqor qre i sa ngua ñäp. Näkt ka mu aa rhäqyet ama märmar et pät gua rhäng bä qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Qale ngit len. Aingo di ama narhoerqa na ngo bä ama dängdängininaqa na ngo. ¹⁸ Aingo di qarak na ngo rhäkt i ama ngätdäqäm ga. Nak sa ngua ñäp sokt di as ngäni lu ngo i rhäkt di ama iarqa na ngo vasägos. Bä mamär vät a ngo iva ngun me bä isiska mät ama tmonem sämät ama tñäpki bä sämät ama ñäpta arha ivärhäs. ¹⁹ Näkt täkt diva ngi säm iarhongäkt kärqärhong i ngia lu irhong. Ngi säm iarhongäkt kärqärhong i rhäkt di ngiat lu irhong bä sävät kärqärhongni iva irhong ngä rhäranas nasot. ²⁰ Bä iarhongäkt di rhoqortäqyia, ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng gärangätni i ngia lu ngät mät ngua rhäqyet näkt sävät ama ngärhäqyet da udiom ama lirkhäng gärangätni i ngät mair da ama tlang di ngärhi sameng doqortäqyia, ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng di ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama ngärhäqyet da unbam ama värhap kärqapni i ap nga e vät ama ngärhäktka ma Esia. Dap ama ngärhäqyet da udiom ama lirkhäng

gärangätni i ngät mair da ama tlang di ama qatnanaktpämda nämät iaväkt ama ngärhäqyet dä unbam ama värhap.”

2

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Efesus

¹ Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Efesus kärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqaät aa enge qarak i qat sangar ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng mät aa märmar et aa rhäqyet näkt kat tet mänguröp ama ngärhäqyet da udiom ama lirkhäng gärangätni i ngät mair da ama tlang gärangät i rha mualat na ngät na ama gol.

² “Nguat dräm angäna lat bä sävät kärangätni angäna lat ama qrot ngät bä qarqos angän mämairäs ama qrot äs sa ama bulap da ama märän angärha ron. Bä nguat dräm i qaku ngänät dräm ba ngän ngän na ama ruvek kärarhani i arha lat di ama vu ngät bä qosaqi sa ngän siqut nä iarhakt kärarhae i rha qoar i rha di ma Ngämuqa aa ngangda sokt di qaku dap ngän lu mamär i rhi iras. ³ Sa ngän mon säda ama märän angärha ron sokt di ngänät mair ma ama qrot sa ama bulap inguna nävät gu ngärhipki dap kaku anga märänga qa män näva angän bäs.

⁴ “Sokt di aomni nga e iva sävät a ngän di rhoqortäqyia, qaku angäna snäng bät a ngo rhoqor mudu narhoer. ⁵ Mamär iva vuk pät a ngän sävät angän mämairäs kärqosni i ngän säp nävät a äs. Mamär iva ngäni näpgoer na nas nämät tangät täkt angäna lat ama vu ngät näkt pa saqi as ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i mudu ngän dualat nä irhong narhoer. Ngakt bä qaku ngän nanäpgoer na nas dä va ngua rhän gem ngän bä va ngu rha angän lirkhägi nae nämät arha släqyäs. ⁶ Sokt di ngän dät gu snängaqa sävät a nas di rhoqortäqyia, ‘Qaku nani a ngän mas na ama Nikolaskäna arha lat ama vu ngät toqor ngo i qosaqi qaku nani a ngo na arha lat.’

⁷ “Iaqaät kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na

ama enge qärangätñi i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat tamän särha ama qatnanaktpämnda nämät ama värhap na ngät. Bä qäarakni i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva ngu von ga rha ama rhares iva qa äs nävät ama ngämuqa na ama iar qäarakni i qa e vät ma Ngämuqa aa ivärhäs na ama märmärgem.”

Sage Ama Qatnanaktpämnda Nämät Ama Värhäm Ma Smerna

⁸ Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämnda nämät ama värhäm ma Smerna qärangätñi i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt karak i ama rharimini bä ama tpäsini aa enge. Iaäkt di qäarak i sa qa ñäp dä saqi qa märanas bä rhäkt di ama ngätäqäm ga.

⁹ “Nguat dräm i aingän di ngänit läk nani qärqärhongni iva mamär sa angäna iar sokt di ama qärhong bät a ngän nä qärqärhongni i ama vit nä irhong. Nguat dräm iarhakt kärerhae i rhi qoar i ama Judaqäna na rha arhä märhamän mava sävät a ngän. Sokt di iarhakt di qaku ama Judaqäna dap ta nämäni ma Sämga aa qärhae.

¹⁰ “Qale ngänit len ama märän gärangätñi iva ngänät don säda angärha ron. Nguat tamän särhäm ngän iva ma Sämga qa rhu arhani nävät a ngän ba ama tpäskiarharhäng bä va qale ngän da ama märänga aa ron bät ama ngärhäqyisem ama qunäng. Mamär iva ngänät nanakt maengätki i näma dä äkt bä ngäni ñäp inguna ngakt bä rhoqoräkt dä va ngu von ngän da ama vitnarha arhä qäbaut na ama iar.

¹¹ “Iaäkt karak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangätñi i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämnda nämät ama värhap na ngät. Bä qäarakni i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs di qaku mamär iva ama unmem na qi ama tñäpki* qi nasängäm na qa.”

Sage Ama Qatnanaktpämnda Nämät Ama Värhäm Ma Pergamum

¹² Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämnda nämät ama värhäm ma Pergamum gärangätñi i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qäarak i lel sa ama ulaqi arha singi nämät aa vämgi qäarakni i qit nes närhage närhage i näda at täqeng dä näva arha rhäng.

¹³ “Nguat dräm äkt i qale ngän e. Iomäkt ama värhäm gärqom i qale ngän e di ma Sämga qat turäkt nävä bäm. Bä ngätki rhoqoräkt sokt di ngänät sangar mamär vät gu ngärhipki inguna qäqi vät ama rhodäm gärangätñi rha veng ma Antipas karakni i nguat nanakt na qa sä gua lat dä qaku rhäksot na angän gatnanakt nämäni ngo.

¹⁴ “Sokt di amni nga e sävät a ngän di rhoqortäqyia, arhani ama ruvek nävät a ngän da e di rhat sangar sävät ma Balam aa rhisu iaqäkt karak i qa rhodröp ma Balak iva qa rhäqäne sa ama Israelqäna bä rha mualat na ama lat ama vu ngät i rha mäsa ama tmäs kärangätñi i sa rha vodäm ngät sage ama iaus kärangät i rha mualat na ngät iva arhä ngämuqa na ngät. Dä qosaqi rha mualat na ama qavatka. ¹⁵ Dap kosaqi arhani rha e nävät a ngän di rhat sangar sävät ama Nikolaskäna arhä rhisu. ¹⁶ Mamär iva ngäni näpgoer na nas nämät angäna lat ama vu ngät. Ngakt bä nga qaku dä sa qorhäs iva ngua rhän sagem ngän bä va ngu arhäktgyäm sä iarhakt kärerhae i rhat tet parhäm iangärhäkt ama rhisu na ama ulaqi arha singi nämät gua vämgi.

¹⁷ “Iaäkt karak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangätñi i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämnda nämät ama värhap na ngät. Qäarakni i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva ngu von ga rha agung nävät ama ngaip ngät ama tmäs kärangätñi i rhat tes ngät i ama mana. Näkt kosaqi va ngu von ga rha ama duiqa ama qulum ga sa ama ngärhipki ama iaräs na qi qäarakni i sa rha säm a qi vät a qa. Bä va iaqyäkt ama ngärhipki diva sokt iaqäkt karak i ngua von ga rhä iaqäkt ama duiqa qat dräm a qi.”

* **2:11** ama unmem na qi ama tñäpki Ama namuqa na ama mudäbäs di ma Jon gat tes äs i ama unmem na qi ama tñäpki.

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Taiataira

¹⁸ Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Taiataira qarangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di ma Ngämuqa aa emga aa enge iaqäkt karak i aa saqong di ngät toqor ama rhäptäpki nämät ama mudäbäs dä aa qariglem di iglem ngärhi sen doqor ama bras.

¹⁹ “Nguat dräm angäna lat bä angän lavuqi bä angän gatnanakt bä nguats dräm angäna lat na ama matnärhämne dä nguats dräm i ngänät mair ma ama qrot sa ama bulap da ama märän angärha ron. Bä rhäkt di qaku rhoqor mäqi narhoer dap täkt di sa ngän dualat masirhat. ²⁰ Sokt di aomni nga e sävät a ngän di rhoqortäqyia, ngänät dräm angäna qlak nä ama ruqi qaraktni i qi rhoqor ma Jesebel sa arha lat ama vu ngät. Iaқыäkt di qia iras i qi di ma Ngämuqa aa vämginaqi. Bä nävät at tisu ama iraski na ngät dä qiat täqäne sä gua latta bä rhat tualat na ama qavatka dä rhat täs ama tmäs karangätni i sa rha vodäm ngät sage ama iaus karangätni i rha mualat na ngät iva arhä ngämuqa na ngät. ²¹ Sa ngua von gi rha ama uiu äm ama qäväläm iva qi näpgoer na nas nämät ama qavatka sokt di qaku nani a qi iva qia rhualat toqoräkt.

²² “Bä äkt i rhoqoräkt dä va ngua rhualat sä qi iva aräm gi mäni lai. Näkt iarhakt kārārhae i qaku rha näpgoer na nas nämät ama lat ama vu ngät ti na qi diva ngu västämne na rha rhi na qi sämät ama märänga ama mor qa. ²³ Näkt pa ngu veng iarhakt kārārhae i rhit päs arha rhäng. Bä nävät iomäkt dä va qunäga vät ama qatnanaktpämda moe i aingo di iaqäkt karak i qat dräm mamär na ama ruvek arhä snängaqa bä arhä mädräm. Bä va ngo di ngu von asägäk asägäk nävät a ngän da aa muvätki varhäm gārangätni aa lat.

²⁴ “Näkt täkt dä va ngu qoar na arhani nävät a ngän moe nae ma Taiataira aingän gārārhae i qaku ngän det parhäm ma Jesebel at tisu bä qosaqi qaku ngänät dräm iangärhäkt kārängät i rhi qoar i ma Sämgā aa muräkt ama ngaip ngät mamär iva ngän

äkt diva qaku ngu navon ngän da anga lat saqi as. ²⁵ Dap pa sokt ngänät nanakt na ngo ma ama qrot bä va ngän det parhäm gu snängaqa bä dängdäng iva ngua rhän.

²⁶ “Näkt sage iaqäkt karak i qat dän näva ama vuini angät tpäs dä qat tualat parhäm gu snängaqa bä dängdäng bät ama qäväläm gārqomni i rhäksot nä iarhongäkt moe diva ngu von ga rha ama qrot iva qat turäkt ta ama ruvek pät ama ivätki. ²⁷ Bä va qät bon da rha ama muräkt ama qrot ngät. Bä iangärhäkt aa muräkt pa ngärhi nänbuk täm da bä ama mälirhongmälirhong na rha rhoqor qre i rha anbuk ta ama rhimanäkmatki qaraktni i rha mualat na qi na ama bänbängi. Iangärhäkt aa qrot diva ngät toqor ama qrot kārängätni i sa ngua rha ngät nage gu mam. ²⁸ Näkt kosaqi sage qarakt i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva ngu von ga rhä ma Qunängäm.

²⁹ “Iaqäkt karak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qarängätni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät.”

3

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Sardis

¹ Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Sardis kārängätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qarakt i qat sangar ma Ngämuqa aa qloqaqanangät ama ngärhäqyet da udiom na ngät ngä na ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng.

“Nguats dräm angäna lat. Ama ruvek ti qoar i ngänät däqäm sokt di nak sa ngän näp. ² Mamär iva ngän dāranas bä va ngäni sämaqrot na angäna lat i varis iangärhäkt angäna lat ngä näp inguna ngua lu i angäna lat di qaku rhäkмамär na ngät dä gu Ngämuqa aa saqong. ³ Mamär iva ngän du angän snäng sävät ama rhisu qarängätni i sa ngän da ngät bä ngän nari ngät. Mamär iva ngän det parhäm ngät dä va ngäni näpgoer na nas. Dap ngakt bä qaku ngän namāranas dä va ngua rhän doqor ama

suaqa bä va qaku ngän naräm i vät agi a qäväläm mamär dä va ngua rhän gem ngän.

⁴“Sokt di arhani rha e angäna ruvek ama marheka na rha e ma Sardis kärarhani i qaku rha qävu arhä boi. Bä iarhakt ama ruvek diva rha rhon mät ama qulum ngät ama boi bä va rhat tet ti na ngo inguna arha lat di ama mär ngät. ⁵ Näkt iaqäkt karak i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva qa rhoqor ta iva qa rhon mät ama qulum ngät ama boi. Bä va qaku ngu narhar aa ngärhipki nae näva ama abuk na ama iar dap pa ngua rhes aa ngärhipki bä gu mamäk kä na aa enselqäna.

⁶“Iaqäkt karak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qarängätni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät.”

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Filadelfia

⁷ Näkt ka goar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Filadelfia qarängätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qaräc i ama qumärqumär qa dä ama engätki na qa qaräc i qa rhoqor ama vitnaqa ma Devit käräkni i aa qrot iva qat tares pät ama ruvek arha rhäng bä va rhat don sae ma Jerusalem dä qosaqi iaqäkt käräk i aa qrot iva qät tar mät ama tmongi qaräktni i qaku mamär vät aung iva qä väs mät ki bä qosaqi qät päs mät ama tmongi qaräktni i qaku mamär vät aung iva qä rhar mät ki.

⁸“Nguat dräm angäna lat. As ngäni lu i ngua mu ama tmongi vä gi qamäs käräktni i sa ngua rhar mät ki bä iaqyäkt ama tmongi di qaku mamär iva aung gä naväs mät ki. Nguat dräm i angän grot di qaku ama mor ngät. Sokt di sa ngänät sangar mamär vät gua enge dap kaku ngän narhäqyas nä gu ngärhipki. ⁹ Nak ngäni lu iva iarhakt kärarhae i rha nämäni ma Sämgä aa qarhae qararhae i rhi goar i ama Judaqäna na rha sokt di qaku engätki na rha dap ama iras mät ta diva ngua rhualat sä rha iva rha rhän bä va rhi säp samäk säng angäna qar

dä va qunäga vät a rha i sa gua snäng bät a ngän.

¹⁰“Näkt nguna nävät iomäkt i sa ngänät sangar mamär vät gua enge bä ngänät mair ma ama qrot sa ama bulap dä va ngua rhu-maiar ngän nämät ama qäväläm na ama enges ka ama märänga qaräkni iva qa rhän bät ama ivätki moe ivakt iva qä siqut nä iarhakt kärarhae i qale rha mäni ama ivätki. ¹¹ Qorhäs iva ngua rhän. Dap koki as mamär iva ngän dualat toqoräkt ivakt iva varis aung gä narha angän gäbaut na ama iar.

¹²“Iaqäkt käräk i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva nguat pät sä qa i ama suquläm na qa vä gu Ngämuqa aa ansäspämgä. Bä va qale qa mas pämgä. Näkt pa ngu säm ma Ngämuqa aa ngärhipki mäni qa näkt sävät ama iar äm ama värhäm angät ngärhipki ma Jerusalem gärqomni iva äm ngä rhän na rhävuk näda ama usäpki arha ron nage gu Ngämuqa. Näkt pa qosaqi ngu säm gu ngärhipki ama iaräs na qi mäni qa. ¹³ Iaqäkt käräk i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qarängätni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät.”

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Laodisia

¹⁴ Näkt ka goar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Laodisia qarängätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qaräc i rhat tes ka i ma Ngätki Rhoqoräkt käräk i qä sameng mamär na ama engätki sävät ma Ngämuqa bä nävät a qa dä sa ma Ngämuqa qa säm iarhongäkt moe.

¹⁵“Nguat dräm angäna lat. Aingän di qaku ama umälet na ngän doqor ama rigi nämät ama qotnaqoan bä qaku ama qarñas täm ngän doqor ama tmäs qarängätni i mamär iva ut täs ngät. Mai mamär iva ama umälet na ngän ura va ama qarñas täm ngän doqoräkt. ¹⁶ Sokt dinguna rhäkt di ama qarñas täm ngän maqälak dap kaku ama umälet na ngän mamär bä qaku ama qarñas täm ngän mamär bä äkt iva ngu qot na ngän nämät gua vämgä. ¹⁷ Nak ngän

damän sävät a nas toqortäqyia, ‘Aiut di ama qärhongbärharha na ut bä mamär sä ut dap kaku urhit läk nani guani.’ Sökt di qaku ngänät lu mamär i nak aingän di avuqi na ngän mamär bä ama ruvek diva rhi em arhä väs nävät a ngän bä qosaqi ama tläkta na ngän dä väsdät mät angän saqong dä qaku anga boi vät a ngän.

¹⁸ “Bä äkt i rhoqoräkt dä ngut bon ngän da ama mädräm ama mär ngät iva ngäni vodäm bät anga gol nagem ngo qärakni i ama mudäbäs ngä väs ka sa ama qlanäga nae bä qa män mamär iväkt iva ngän dän i ama qärhongbärharha na ngän näkt sävät ama boi ama qulum ngät iva ngän don mät ngät ivakt iva ngärhi ong angän släqyigleng nämät ama qluqi. Näkt kosaqi va ngäni vodäm nagem ngo vät ama rigi qäraktni i rha mualat na qi iva qiat tumäräs pät angän saqong bä va ngän du qi mät angän saqong ivakt iva saqi ngänät näñäm.

¹⁹ “Ama ruvek moe qärarhani i gua snäng bät a rha di nguat dräm ngur qur a rha rha arha lat ama vu ngät bä qosaqi nguat turäkt täm da. Bä nga rhoqoräkt dä mamär iva ngän dāranas ma ama qrot bä va ngäni näpgoer na nas. ²⁰ Nak sa aingo rhe. Sa nguat mair ge ama tmongi bä ngut kut. Ngakt bä aung gat nari gua eguinga bä va qä rhar mät ama tmongi dä va ngua rhon sagem ga bä va ngu na qa dä qä na ngo un däs. ²¹ Näkt sage iaqäkt kärak i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs dä va ngu von ga rha ama rhares iva qa rhuqun gem ngo vä gu mämugunäs nak kop toqor ngo i sa ngua män näva ama vuini angät tpäs bä rhäkt di nguat muqun ge gu mamäk pa aa mämugunäs.

²² “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangättni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämäda nämät ama värhap na ngät.”

4

Ama Vitnaqa Aa Mämugunäs Da Ama Usäpki Arha Ron

¹ Bä nasot tangät täkt dä ngua ñäm dä sa dä gu saqong dä ngua lu ama tmongi qäraktni i qiat mair dap sa rha rhar mät ki

da ama usäpki arha ron. Näkt iaqäkt ama eguinga qärak i qa rhoqor ama biugal aa eguinga qärak i mai ngua nari i qat tamän särhäm ngo di qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Ngi ang namäk sarhe ivakt iva ngu qur a nge rhä iarhongäkt iva irhong ngä rhāranas nasot.” ² Näkt kaku qale qale dä sa ama Qloqaqa qa märanas na ngo bä da ama usäpki arha ron e vät gu saqong dä ngua lu ama vitnaqa aa mämugunäs kärqosni i akni qat muqun mät äs. ³ Iaqäkt kärak i qat muqun mät iosäkt ama mämugunäs di aa släqyige ngärhi sen masirhat toqor ama duiqa qärakni i qunäga mät ka ama jaspä dä qosaqi ige ngärhi sen doqor ama duiqa qärakni i ama qurät ka ama konilian. Näkt ama qularqa qärakni i qa rhoqor ama duiqa qärakni i ama irhiar qa ama emeral di qa ing namet iosäkt ama mämugunäs.

⁴ Namet iosäkt ama mämugunäs di qale amekni ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet nä imek ama vitnarha arhä mämugunimek dä ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta di rhat muqun mät imek. Iarhakt ama narhoerta di rha mon mät ama qulum ngät ama boi näkt kale ama vitnarha arhä qäbaut kärangättni i sa rha mualat na ngät na ama gol da arhä väs. ⁵ Näkt nämät iosäkt ama mämugunäs di ama iauska qät ñäm dä ama dädrin dä vukpukdur va ama iauska. Mät iosäkt ama mämugunäs angät saqong di qale ama ngärhäqyet da udiom ama lirhäng gärangättni i ngät dang. Bä iangärhäkt ama lirhäng di ma Ngämuqa aa qloqaqanangät ama ngärhäqyet da udiom na ngät. ⁶ Näkt kosaqi mät iosäkt ama mämugunäs angät saqong di qale ani qärqäni i ini rhoqor ama garäska na ama glas kärakni i ama qunäga mamär mät ka.

Näkt pät ama mämugunäs angät kämirigleng dage rhage näkt muk dä ngärharon di qale angättni ama levaet na ngät kärangättni i ngät däqäm gärangät i ngät maos. Iangärhäkt di rhäqäp pät a ngät i nävät angät tpäs bä rhämäne vät a ngät moe na ama saqong bä da angärha ron bä va angärha rhäng. ⁷ Ama narhoerqa nävät iangärhäkt kärangät i ngät däqäm di qa rhoqor ama laion. Ama udiomnaqa di qa rhoqor ama bulmakao. Ama dävauqnaqa

di aa saqongait di it toqor ama ruqa aa saqongait. Ama levaetnaqa di qa rhoqor ama brasaqa qarak ni i sa qa vräs aa qivaerhitnäm. ⁸ Iangärhäkt ama levaet na ngät kārangätni i ngät däqäm gārangät i ngät maos di asägäk asägäk nävät a ngät di aa ngärhäqyet da sägit na aa qivaerhitnäk. Näkt täqap pät a ngät moe na ama saqong bä qosaqi säva angät kivaerhitnäk angärha rem. Vät kunäng bä näp bāngang dä qaku mämäe vät a ngät i ngät tamän doqortäqya,

“Ama qumärqumär qa, ama qumärqumär qa, ama qumärqumär qa di ma Engeska ma Ngämuqa
iaqäkt karak i ama qrot moe angät tarebäm
gärak i sa qale qa mudu bä qale qa rhäkt bä va as pa qa rhän.”

⁹ Näkt pasägos toqoräkt i iangärhäkt kārangät i ngät däqäm gārangät i ngät maos di ngärhit bon da ama murhämeska dä ama qutdrir bä ngät tes ama mär sagem ga iaqäkt karak i qat muqun mät iosäkt ama mämugunäs karak iva qale qa bä mirhup ¹⁰ dä qosaqi ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta rhi nän da arhä quum sä nas da ama mämugunäs angät saqong sagem ga qarakni i qat muqun mät äs bä rhi nänäs sagem ga qarak iva qale qa bä mirhup bä mirhup. Rhat tu arhä qäbaut mäk da ama mämugunäs angät saqong näkt tat tamän doqortäqya,

¹¹ “Ainge di aurha Engeska bä aut Ngämuqa bä sokt nge di mamär iva ngit ta ama murhämeska dä ama qrot bä va rhit sämamor na nge
inguna varhäm gi snāngaqa maräkt dä ngia säm iarhongäkt moe
bä rhäkt di qali lirhong.”

5

Ma Jon Ga Lu Ama Ilotka Na Ama Abuk Näkt Ama Sipsip Ama Rhoem Ga

¹ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu ama ilotka na ama abuk karakni i rha säm ama enge vät a qa rhage dä rhage mät iaqäkt aa märmar et aa rhäqyet karak i qat muqun mät ama mämugunäs. Iaäkt ama ilotka

di sa rha däktgyäm bät a qa bä väspämne na qa na ama ngärhäqyet da unbem na angätni qārangätni i ngät toqor ama qrot ngät ama nāngneng. ² Näkt ngua lu ama qrot ka ama ensel i qat tamän masirhat toqortäqya, “Auge di ama mär aa lat karakni i mamär iva qän bāktgyäm sa ama qrot ngät ama nāngneng nae bä va qä rhäväkt da ama ilotka?” ³ Sokt di qaku aung da ama usäpki arha ron ura vät ivätki ura inamäk pa ama ivätki di mamär vät a qa iva qä rhäväkt dä iaqäkt ama ilotka bä qop kä lu väm ga.

⁴ Bä nga ngua lu rhoqoräkt i qaku aung anga ruqa qarakni i mamär vät a qa iva qä rhäväkt dä iaqäkt ama ilotka ura qä lu väm ga dä sa vrakt sä ngo bä ngut nok. ⁵ Dä akni nävät ama narhoerta qa märhamän särhäm ngo rhoqortäqya, “Qale ngit nok. As ngi lu i ama laion nämäni ama enevaqi ama mor qi ma Juda iaqäkt karak i qosaqi qa nämäni ama vitnaqa ma Devit aa enevaqi di sa qa män nävä ama vuini angät tpäs bä äkt i qa di mamär vät a qa iva qän bāktgyäm sa ama ngärhäqyet da unbem ama qrot ngät ama nāngneng nae bä va qä rhäväkt da ama ilotka.”

⁶ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu ama sipsip ama rhoem ga i qat mair muk mänguräp ama mämugunäs ngä na ama levaet na ngät kārangätni i ngät däqäm gārangät i ngät maos ngä na ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta. Iaäkt ama sipsip ama rhoem ga di ngäkt kre i sa rha veng ga. Näkt da aa uväs di vur ama ngärhäqyet da unbem ama em näkt aa saqong ama ngärhäqyet da udiom. Iangärhäkt aa ngärhäqyet da udiom aa saqong di ma Ngämuqa aa qloqaqanangät ama ngärhäqyet da udiom na ngät kārangätni i qa rhäk na ngät sävät ama ivätki moe.

⁷ Dä iaqäkt ama sipsip ama rhoem ga qa met bä qa rha ama ilotka nämät iaqäkt aa märmar et aa rhäqyet karak i qat muqun mät ama mämugunäs. ⁸ Näkt toqoräkt i sa qa rha ama ilotka dä qārangätni ama levaet na ngät kārangät i ngät däqäm gārangät i ngät maos ngä na ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta rha an da arhä quum säng aa qar. Bä asägäk asägäk nävät a rha di qat sangar mät

ani qärqäni i rhit kut mät ini qärqäni i ini rhoqor ama gita näkt ta sangar mät ama diskäna qärangätni i rhäqäp ngät na ama insens. Näkt iangärhäkt ama insens di ma Ngämuqa aa ruvek arha nän. ⁹ Näkt tit tong ama iaräs na qi ama mabuqi qäaraktni i qiat tamän doqortäqyia,

“Ainge di ama märqa na nge iva ngi rha ama ilotka na ama abuk
bä va ngin bäktgyäm sa at nängneng ama qrot ngät nae
inguna sa rha veng nge

bä qosaqi nä gi biaska dä ngia rhäksasot
ama ruvek bä ma Ngämuqa
qärrahani i ama ruvek nävät ama enep
moe bä nävät ama enge moe bä
nävät ama ruvek moe maos maos bä
nävät ama ivärhimek moe

¹⁰ dä ngia mualat sä rha ivakt iva rha rhän i
ama priskäna na rha vä ma Ngämuqa
aa Muräktpäm ivakt iva rhat tualat
bä ba aut Ngämuqa
näkt pa rhat turäkt ta ama ruvek pät
ama ivätki.”

¹¹ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua ñäm dä
ngua nari ama eguinga qäarakni i vät ama
enselqäna arhä qän gärrahani i masirhat na
rha mamär. Ama rhodäm sä iarhakt di
qaku mamär vät aung iva qä narhodäm
na rha. Rha ing da ama mämugunäs ngä
nä qärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät
maos näkt ama narhoerta. ¹² Bä rhit tong
masirhat toqortäqyia,

“Ama sipsip ama rhoem ga qäarakni i rha
veng ga

di ama märqa na qa iva urhi ansäs sagem
ga

nävät aa qrot bä nävät aa mämägän bä
nävät aa mär ngät aa mädräm bä
nävät aa murhämeska

bä qosaqi ama märqa na qa iva urhi qutdrir
sagem ga bä va ut tes ama modämne
sävät a qa!”

¹³ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua nari
iarhongäkt moe da ama usäpki arha ron bä
vät ama ivätki bä inamäk pa ama ivätki bä
va ama garäska i iarhongäkt moe di irhong
ngärhit tong doqortäqyia,

“Sagem ga qäarakni i qat muqun mät ama
vitnaqa aa mämugunäs bä sage ama
sipsip ama rhoem ga

diva ama ansäs dä ama qutdrir dä ama
murhämeska dä ama qrot
bä mirhup bä mirhup bä va qaku rhäksot!”

¹⁴ Dä ama levaet na ngät kärangätni
i ngät däqäm gärangät i ngät maos di
ngä märhamän doqortäqyia, “Ngätki rho-
qoräkt!” dap ama narhoerta rha an da arhä
quum sä nas bä rhi nänsäs.

6

Ama Narhoer Ngät Ama Ngärhäqyet Da Sägäkt Ama Nängneng

¹ Nguat nañäm bä nguut lu ama sipsip
ama rhoem ga i qä nänbäktgyäm sa ama
narhoer qi ama nängnigi ama qrot ki nae
nävät ama ilotka. Dä sa ngua nari akni
nävät kärangätni i ngät däqäm gärangät i
ngät maos i qa märhamän na ama eguinga
qäarakni i qa rhoqor ama iauska qäarakni i
vukdur väm ga i qa qoar toqortäqyia, “Ngi
ang!” ² Dä ngua ñäm dä ngua lu ama qulum
ga ama hos. Näkt ama ruqa qäarakni i qat
muqun bät aa rhäng di qat sangar mät ama
banara näkt ta von ga rha ama vitnaqa aa
qäbautki. Iağäkt ama ruqa di mes sä qa bä
qä ngang bät ama hos aa rhäng ivakt iva
qat dân näva aa ikkäna arhä väs da ama
ulaqi arha ron bä saqi as kä ngang ivakt iva
qat tualat toqoräkt.

³ Näkt saqi rhoqoräkt i ama sipsip ama
rhoem ga qa anbäktgyäm sa ama unbem
na qi ama nängnigi nae dä ngua nari ama
udiom na qa nävät kärangätni i ngät däqäm
gärangät i ngät maos i qa qoar toqortäqyia,
“Ngi ang!” ⁴ Dä ngua lu akni ama hos ama
qurät kä mamär. Näkt ama ruqa qäarakni
i qat muqun bät aa rhäng di ma Ngämuqa
qa von ga rha ama qrot iva qä sot na ama
bulap nämäni ama ivätki dap pa qa rhäranas
na ama ruvek arhä snängaqa iva rhi veng
ne. Näkt ta von ga rha ama ulaqi arha singi
ama uiu qi.

⁵ Nasot iangärhäkt dä ama sipsip ama
rhoem ga qa anbäktgyäm sa ama dävagukt
na qi ama nängnigi nae dä sa ngua nari
ama dävaung na qa nävät kärangätni i ngät

däqäm gärangät i ngät maos i qa märhamän doqortäqyia, “Ngi ang!” Dä sa ngua ñäm dä ngua lu ama ilañ ga ama hos. Näkt ama ruqa qarakni i qat muqun bät aa rhäng di qat sangar mät ani qärqäni i ini ngät nar nämät aa rhäkt tämane. Ianiäkt di ini ngärhi sameng irha ama qärhong angät märänga. ⁶ Näkt ngua nari vät ani angät kän gärqäni i ngäkt kre ama eguinga qarakni i qa män nä mänguräp ama levaet na ngät kärangätäni i ngät däqäm gärangät i ngät maos i qa märhamän doqortäqyia, “Ama qäväläm ama gaini na äm mamär nävät ama kilogram na ama wit diva ama qunäga ama sägäk aa rhitsek dä ama qäväläm ama gaini na äm nävät ama dävauung ama kilogramgäna na ama barli* diva ama sägäk ama qunäga aa rhitsek. Dap pa qale ngi naslava na ama ngämung na ama olip kärangätäni i ngärhit bon da ama oel ngä na ama qaulitnäk kärqitnäkni i itnäk ngärhit bon da ama wain angät gavam i varis ti nasek sa angärha tbodäm.”

⁷ Näkt toqoräkt i ama sipsip ama rhoem ga qa anbäktgyäm sa ama levaet na qi ama nängnigi nae nävät ama ilotka dä sa ngua nari ama levaet na qa nävät kärangätäni i ngät däqäm gärangät i ngät maos i qa märhamän doqortäqyia, “Ngi ang!” ⁸ Ngua ñäm dä ngua lu ama hos kärakni i aa släqyige di ama rhäbuäs mät ige. Näkt ama ruqa qarakni i qat muqun bät aa rhäng aa ngärhipki di ma Tñäpki. Dap inamäk säng aa rhäng mamär di ma Nñäpta Arha Ivärhäs kät päs aa rhäng. Näkt iom di in da ama qrot iva in datmät na ama ivätki sävät ama levaet nä imek ama ningimek. Näkt pät aosni ama nengäs di ama ruvek moe diva rhi ñäp. Arhani diva rhi veng da na ama ulaqi arha sen dap arhani diva rhi ñäp mät ama qärhuqi dap arhani diva rhi ñäp mät ama rämgi dap arhani diva ama släkt ama ur ngät ngärhi veng da.

⁹ Bä nga rhoqoräkt i ama sipsip ama rhoem ga qa anbäktgyäm sa ama ngärhäqyet na qi ama nängnigi nae nävät ama ilotka dä ngua lu ama ruvek arhä qloqaqa i qale ngät manao va ama laiqa na ama vodämes aa rem. Iarhakt ama ruvek

di qärrarhani i sa rha veng da inguna nävät ma Ngämuqa aa enge dä nävät arhä sameng sävät ma Jisas. ¹⁰ Iarhakt di rhit näs tävuk masirhat toqortäqyia, “Ai gua Engeska ma Ngämuqa, ainge qarak i sokt nge bä ama qumärqumär nge mamär näkt ama engätki nä gia lat, ngu lu va qäsnia mamär dä va ngia rhatnävämmne na ama ruvek nämäni ama ivätki arha lat dä va ngia rhuvät pät a rha vät aut biaska aa uväs?”

¹¹ Näkt ta von asägäk asägäk nävät a rha rha ama boiqi ama uiu qi ama qulum gi näkt ta qoar na rha iva as kale rha mauii maqälak dap pa dävärhäm na arhani ama ruvek kärarhani i qosaqi ma Ngämuqa aa latta na rha bä sävät ama qatnanaktpämda qärrarhae iva rhi veng da moe iva rhoqor mudu ngän.

¹² Näkt sa ngua ñäm bä nguat lu i ama sipsip ama rhoem ga qa anbäktgyäm sa ama nängnigi ama ngärhäqyet da sägäkt na qi nae nävät ama ilotka. Bä vät iomäkt ama qäväläm dä ama qunäga qa rhong na nas bä qa män i ama ilañ ga rhoqor ama ilañ äm masirhat ama bauläm dap ama equngi di qia rhong na nas bä qia män i ama qurät ki rhoqor ama biaska. Näkt toqoräkt pät iomäkt ama qäväläm dä ama qängängi ama enges ki qia män. ¹³ Bä ama qaeng ngärhit säp samäk sävät ivät toqor ama ngämuga aa gavam i ngärhit säp toqoräkt i ama laurqi ama qrot ki qi ses däm ngät sävät ama ivätki. ¹⁴ Näkt ama leqäs ngärhi inum nas bä äs ngät tet nae bä rhäksot na äs i rhoqor qre i rhi inum bät ama abuqit ama uiu it ma ama ilotka bä ama dam moe ngä na ama urap moe di rha rut na ngät nae nämät angät släqyimek.

¹⁵ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu ama vitnarha nävät ama ivätki rhi na ama moräs na rha ama ruvek dä ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerta dä ama qärhongbärharha dä ama qrot ta ama ruvek dä ama latta va arhani arha rem moe näkt sävät ama ruvek moe qärrarhani i isiska vät a rha di ngua lu i rha moe rha ngaip mät ama qek dä mänguräp ama dui vät ama dam. ¹⁶ Näkt ta näs sävät ama dam ngä na ama dui rhoqortäqyia, “Nak ngäni säp säva aurha rhäng bä va ngäni ngaip ut

* 6:6 ama barli Ama barli di ngät toqor ama egat i rhat dräm dat täs angät garang.

nämät iaqäkt aa saqong gäarak i qat muqun mät ama mämugunäs dä nämät ama sipsip ama rhoem ga aa uraқи. ¹⁷ Inguna iaqäkt ama qunäga ama moräs na qa mamär sa qa män gäarak iva vuk sä ina uraқи. Näkt ngu lu mamär vät auge iva qa rhäqäne dä mamär nämät iangärhäkt in grot?”

7

Ama 144,000 Na Rha Ama Israelqäna Rha Rha Ma Ngämuqa Aa Muqunängi

¹ Näkt nasot tangät täkt dä ngua lu ama levaet na rha ama enselqäna i rhat mair mät ama levaet na ngät ama narem bät ama ivätki at tärhäkt. Iarhakt ama enselqäna di rhat sangar ama levaet ama laur ma ama qrot ivakt iva qale anga laurqi qi e vät ama ivätki ura vät ama garäska ura vät anga ngämung. ² Nasot iangärhäkt dä sa ngua lu akni ama ensel i qat dän inamäk na äkt i vukpuk sa ama qunäga nae näkt kät ta ani qärqäni i ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga aa qäni iva rhat tuqunänbät nä ini. Näkt ka näs masirhat särhä iarhakt ama enselqäna ama levaet na rha qärrarhae i sa rha von da rha ama qrot iva rhi slava na ama ivätki dä ama garäska rhoqortäqya, ³ “Qale ngän naslava na ama ivätki qi na ama garäska näkt ama ngämung bä dängdäng iva u rhu ama muqunän dä ma Ngämuqa aa latta arhä qamäs.”

⁴ Näkt nasot dä ngua nari ama rhodäm sa ama ruvek nämäni ama enep nämäni ama enevaқи ama mor qi ma Israel qärrarhani i sa rha rha ma Ngämuqa aa muqunän di ama 144,000 na rha moe rhoqortäqya,

⁵ nävät ama enevaқи ma Juda di ama 12,000 na rha

dä nävät ama enevaқи ma Ruben di ama 12,000 na rha

dä nävät ama enevaқи ma Gat di ama 12,000 na rha

⁶ dä nävät ama enevaқи ma Aser di ama 12,000 na rha

dä nävät ama enevaқи ma Naptali di ama 12,000 na rha

dä nävät ama enevaқи ma Manase di ama 12,000 na rha

⁷ dä nävät ama enevaқи ma Simeon di ama 12,000 na rha

dä nävät ama enevaқи ma Livai di ama 12,000 na rha

dä nävät ama enevaқи ma Isakar di ama 12,000 na rha

⁸ dä nävät ama enevaқи ma Sebulun di ama 12,000 na rha

dä nävät ama enevaқи ma Josep di ama 12,000 na rha

näkt nävät ama enevaқи ma Benjamin di ama 12,000 na rha. Näkt iarhakt moe di sa rha rha ma Ngämuqa aa muqunän.

Ama Enges Ki Mamär Ama Guläñgi Na Ama Ruvek Nävät Ama Ivärhimek Moe

⁹ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua näm dä ngua lu ama enges ki mamär ama guläñgi na ama ruvek kärarhani i qaku mamär vät aung iva qä narhodäm na rha moe. Iarhakt ama ruvek di rha nävät ama ivärhimek moe bä nävät ama enep moe bä nävät ama ruvek moe maos maos bä nävät ama enge moe qärrarhani i rhat mair da ama mämugunäs angät saqong dä da ama sipsip ama rhoem ga aa saqong. Rha mon mät ama boi ama uiu ngät ama qulum ngät näkt ta sangar mät ama ngämung ama pam angä rhäqyitnäk ivakt iva rhi sameng irha arhä märmärgem ¹⁰ näkt ta näs masirhat toqortäqya,

“Ama mumaiar di nage aut Ngämuqa iaqäkt karak i qat muqun mät ama vitnaqa aa mämugunäs
bä ngät nage ama sipsip ama rhoem ga!”

¹¹ Ama enselqäna moe di rhat mair namet ama mämugunäs bä namet ama narhoerta bä namet kärangät ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos dä arpus na rha moe samäk i arhä saqongitnäk samäk säng ama mämugunäs bä rhi nänäs sage ma Ngämuqa ¹² i rhat tamän doqortäqya,

“Ngäktki rhoqoräkt!

Mamär iva ama ansäs dä ama murhämeska dä ama mär ngät ama mädräm dä ama ansäs i rhat tes ama mär

bä ama qrot moe

sage aut Ngämuqa bä mirhup bä mirhup bä va qaku rhäksot!

Ngäktki rhoqoräkt!”

¹³ Näkt akni nävät ama narhoerta qa snanbät sä ngo rhoqortäqyia, “Ngu lu guavek koe rhakt täkt kârarhae i rha mon mät ama boi ama uiu ngät ama qulum ngät bä ngu lu rha män na qoe?”

¹⁴ Dä ngua muvät toqortäqyia, “Morqa, sa ngiat dräm.”

Dä qa qoar toqortäqyia,

“Rhârha rhäkt di iarhakt kârarhae i rha mäqâne dä mamär i rha met da ama qäväläm na ama enges ka ama märänga aa ron

bä rha di sa rha rhor arhä boi ama uiu ngät ama qulum ngät pa ama sipsip ama rhoem ga aa biaska bä ngä män i ama qulum ngät.

¹⁵ Bä äkt i qale rha dä ngärhaväm nä ma Ngämuqa aa mämugunäs

bä rhat tualat bä ba qa vät kunäng dä näp bängang ba aa ansäspämgi.

Näkt iaqäkt kârak i qat muqun mät iosäkt ama mämugunäs diva qale qa gem da bä va qä vräs aa ungi daver mä rha.

¹⁶ Näkt pa saqi as kaku mamär iva anong mä rha bä va qaku mamär iva aqäsäk ta.

Dä qaku mamär iva rhi nanari i aruan mät ama qunäga

ura mät anga qârnaqi saqi as nani i.

¹⁷ Inguna ama sipsip ama rhoem ga qârakni i qale qa va ama mämugunäs diva qät lu vät a rha

näkt pa qä rhoer nanokt ta sämäni ama qotnaqoan gârängätni i ngärhit bon da ama ngät däqäm gi ama rigi.

Näkt ma Ngämuqa va qä rhäksot na arhä näknok moe.”

8

Ama Ngärhäqyet Da Unbem Na Qi Ama Nängnigi Dä Ama Dis Na Ama Gol Iva Sârha Ama Insens

¹ Näkt toqoräkt i ama sipsip ama rhoem ga qa anbäktgyäm sa ama ngärhäqyet da unbem na qi ama nängnigi nae nävät ama ilotka dä qaku ngua nari vät guani angät kân dap sokt mänadin mamär da ama usäpki arha ron bät ama mor äm ama qäväläm nävät ama aua. ² Dä ngua

lu ama ngärhäqyet da udiom ama enselqâna iarhakt kârarhae i rhat mair dä ma Ngämuqa aa saqong i sa rha von da rha ama ngärhäqyet da udiom ama biugalqâna.

³ Dä akni ama ensel qârakni i qat sangar mät ama dis kârakni i sa rha mualat na qa na ama gol di qa män bä qa mair ge ama laiqa na ama vodämes. Dä rha von ga rha ama insens masirhat ivakt iva qä väs ngät ngä nä ma Ngämuqa aa ruvek moe arha nän bät ama laiqa na ama insens dä ngärhaväm na ama mämugunäs kârakni i rha mualat na qa na ama gol. ⁴ Bä ama insens angät butbutki qi nä ma Ngämuqa aa ruvek arha nän ngärhi nän dävit dä ma Ngämuqa aa saqong nämät ama dis mät ama ensel aa rhäkt.

⁵ Näkt nasot iangärhäkt dä iaqäkt ama ensel qa rha ama dis bä qa rhäqäp ka na ama mudam nävät ama laiqa na ama vodämes näkt ka rhon na ngät samäk sämäni ama ivätki. Bä nga rhoqoräkt i qa rhon na ngät samäk sämäni ama ivätki dä vukpukdur va ama iauska dä ama dädrin dä ama iauska qät näm dä ama qängängi qia män.

Ama Narhoer Ngät Ama Levaet Na Ngät Ama Biugalqâna

⁶ Nasot iangärhäkt dä ngua lu ama ngärhäqyet da udiom ama enselqâna qârarhani i rhat sangar mät ama ngärhäqyet da udiom ama biugalqâna qârängätni i rha rhäkmu na nas iva rhi es a ngät.

⁷ Ama narhoer qa ama ensel qa es aa biugal dä ama suigi at mädäqap na ama ais dä ama mudämgi nävämne na ama biaska ngä män bä rha rhon na ngät tämane sävät ama ivätki. Bä nasot toqoräkt dä ama qäväläm ama sägom nämäni ama qäväläp ama dâpguap na ama ivätki ngä mang dä ama ngämung moe dä ama mran moe vät iomäkt ama qäväläm ngä mang.

⁸ Nasot iangärhäkt dä ama udiom na qa ama ensel qa es aa biugal dä ngua lu i rha rhon na akti samäk säva ama garäska qârakni i qi rhoqor ama enges ki ama damgi qârakni i rhäptäpka vät a qi moe. Näkt ama qäväläm ama sägom nämäni ama qäväläp ama dâpguap na ama garäska moe di äm ngä rhong na nas ma ama biaska ⁹ dä ama qäväläm ama sägom nämäni

ama qävälap ama dāpguap nä iarhongäkt moe qärqärhong i irhong ngät dāqām bā garäska di irhong ngä ñāp. Näkt kosaqi ama qävälām ama sägom nāmāni ama qävälap ama dāpguap na ama mlaus moe di mava na ngät.

¹⁰ Näkt nasot iangärhäkt dā ama dāvaung na qa ama ensel qa es aa biugal dā ama enges ka ama qaega qärakni i qat dang masirhat toqor ama lirhāga qa säp tāmāne nāmāt ama leqās säva ama qävälām ama sägom nāmāni ama qävälap ama dāpguap na ama reng moe bā qosaqi qa säp toqoräkt di säva ama reng māt ama qotnaqoan. ¹¹ Bā ama qävälām ama sägom nāmāni ama qävälap ama dāpguap na ama reng moe di ngä rhong na angät märmāt bā ama valak māt ngät bā ama rhäqāp na rha ama ruvek ta ñāp toqoräkt i rha näkt iangärhäkt ama reng. Iačäkt ama qaega aa ngärhipki di ma Valakmätka*.

¹² Näkt nasot iangärhäkt dā ama lev-aet na qa ama ensel qa es aa biugal dā ama qävälām ama sägom nāmāni ama qävälap ama dāpguap na ama qunāga moe di bāngangit māt äm dā ama qävälām ama sägom nāmāni ama qävälap ama dāpguap na ama equngi moe di bāngangit māt äm dā ama qävälām ama sägom nāmāni ama qävälap ama dāpguap na ama qaeng moe di bāngangit māt ngät. Bā ama qävälām ama sägom nāmāni ama qävälap ama dāpguap na ama qunāga vāt kunāng di qaku äm nae dā ama qävälām ama sägom nāmāni ama qävälap ama dāpguap na ama neraqa näp bāngang di qaku äm nae.

Ama Brasāqa Qa Sameng Iva Ama Märānga Ama Mor Qa Qa Rhān Bāt Ama Ivätki

¹³ Näkt nga rhoqoräkt i nguāt nañām dā ngua nari ama brasāqa qärakni i qā vrap tävuk daver mā ngo māt a leqās i qāt nās masirhat toqortāqyia, “Avuqi, avuqi, avuqi nä iarhakt kārharhae i rha e māni ama ivätki inguna sa arhani ama dāvaung na rha ama enselqāna di sa rha rhäkmu na nas iva rhi es arhä biugalqāna!”

* **8:11** ma Valakmätka Ma Valakmätka di aomni ama ngāmungām gārqomni i äm angät kārhopka di ama valak māt ka mamär.

9

Ama Biugaliom Ama Ngärhäqyet Na Qa Dā Ama Ngärhäqyet Da Sägāk Na Qa

¹ Ama ngärhäqyet na qa ama ensel qa es aa biugal dā ngua lu ama qaega iačäkt kārak i sa qa säp nāmāt ama leqās samäk sāmāni ama ivätki. Näkt iačäkt ama qaega di rha von ga rha ama aki sāmāt ama uqupka aa tmongi qärakni i qaku aa anga ribit. ² Näkt pāt ama qävälām gārqomni i qa rhar māt iačäkt ama uqupka qärakni i qaku aa anga ribit dā vās da ama butbutki masirhat bā qia an dāvit toqor ama butbutki nāmāt ama mudābās ama mor äs. Bā bāngangit māt ama qunāga aa saqong dā māt ama leqās nage ama butbutki nāmāt kā uqupka. ³ Näkt nävā iaqyäkt ama butbutki dā vās da ama mes bā ngä ang dāmāne sāmāni ama ivätki. Iangärhäkt ama mes di rha von ngät ta ama qrot toqor ama rhām nāmāni ama ivätki.

⁴ Näkt ma Ngāmuqa qa qoar nä iangärhäkt ama mes iva qale ngä naslava na ama mran nāmāni ama ivätki ngä na ama ngāmung näkt sävāt iarhongäkt kārqärhong i irhong ngät dān bāt ama ivätki dap pa sokt ngärhi sangām na ama ruvek kārharhani i qaku qale ma Ngāmuqa aa muqunāngi da arhä qamās. ⁵ Iangärhäkt ama mes di qaku rha von ngät ta ama qrot iva ngärhi veng da dap pa ngärhi sangām na rha mamär vāt ama ngärhäqyet ama eqoan. Näkt ama ruanini qärqāni iva ini ngärhi sangām na rha di ini rhoqor ama ruanini rhoqoräkt i ama qutdāqānoga qa qut anga ruqa. ⁶ Bā va vāt iomäkt ama qävälām dā ama ruvek pa rhi ñām nani anga is kārangätni iva rhi ñāp nävām ngät sokt diva rhi siqut dā qaku. Bā va nani a rha masirhat iva rhi ñāp sokt diva qaku rhi nañāp.

⁷ Iangärhäkt ama mes di ngät toqor ama hoskāna qārangätni i ngä rhäkmu na nas nani ama ulaqi. Da angät pās di sa ngä mu arhongni qärqärhongni i irhong doqor ama vitnarha arhä qābaut kārangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol näkt angät saqongitnäk di itnäk toqor ama ruvek arhä saqongitnäk. ⁸ Näkt angät

käseng di ama uiu ngät dä angät keng di ama mor ngät dä ama näsnes ngät toqor ama laiongäna angät keng. ⁹ Näkt ama ulaqi at boi ama qrot ngät kārangätñi i ngät naväs nas sārha angät brārhap di ngäkt kre rha mualat na ngät na ama ain. Dä angät kivaet ngärhit nok tām mes masirhat toqor qre i dädinga sa ama hoskāna ngä na ama ulaqimārharhärhäkt arhā rhingangmätngät kārangätñi i värvär ngät i ngärhi ngang sāmät ama ulaqi. ¹⁰ Iangärhäkt ama mes angärha iqur di ngät toqor ama rhām angärha iqur bā ngärhit bon da ama ruanini rhoqor ama qutdāqānong gre i ngärhi qut mā nge. Bā ama qrot nga e mät angärha iqur iva ngärhi sangām na ama ruvek pät ama ngärhäqyet ama eqoan. ¹¹ Näkt iangärhäkt ama mes di angärha vitnaqa qa e qārakni i qale ngät pa aa rem. Iaqaqt ama vitnaqa di ama ensel qārakni i qät lu vāt ama uqupka qārakni i qaku aa anga ribit. Nak aa ngärhipki na ama Judaqāna arha enge di ma Abadon dap aa ngärhipki na ama Grikkāna arha enge di ma Apolion.*

¹² Sa ngua lu ama narhoer qa ama märānga na ama iräski ama mor qi bā rhäksot dap as pa ama udiom ama märāniom diva in dān.

¹³ Dä sa ngua lu ama ngärhäqyet da sägāk na qa ama ensel i qa es aa biugal dä ngua nari ama eguinga qārakni i qat dān nāmät ama levaet ama em gārangätñi i ngät mair tävit mät ama levaet ama narem bāt ama laiqa aa rhäkt na ama insens kārakni i sa rha mualat na qa na ama gol bā qale qa dä ma Ngāmuqa aa saqong. ¹⁴ Iaqaqt ama eguinga di qa märhamān sārha ama ngärhäqyet da sägāk na qa ama ensel qārakni i qat sangar mät aa biugal toqortāqyia, “Va ngia rhuisiska vāt ama levaet na rha ama enselqāna qārarahani i rha vāsārham da māni ama enges ki ama rigi ma Yufretis.” ¹⁵ Bā rhoqoräkt dä rha muisiska vāt iarhakt ama levaet na rha ama enselqāna qārarahae i sa qale rha na ama rhäkmunanaska iva nani rhom dākt ama qävälām maräkt kārqom i ma Ngāmuqa sa qa muqunān bāt a äm iva rhi veng ama

sāgom ama qävälām nāmāni ama dāpquap ama qävälap na ama ruvek moe.

¹⁶ Näkt ngua nari ama rhodām sa ama ulaqimārharhärhäkt kārarahani i rhi ngang bāt ama hoskāna angärha rhäng di ama 200,000,000. ¹⁷ Ama hoskāna ngä nā iarhakt kārarahae i rhat muqun bāt angärha rhäng gārarahae i ngua lu rha mät gu nāmñāngi di rha rhoqortāqyia, ama ulaqi at boi ama qrot ngät kārangätñi i ngät naväs nas sārha arhā brārhap di ama qurät ngät dä ama blu ngät dä ama qabus tām ngät. Ama hoskāna angät päs di ngät toqor ama laiongäna angät päs. Näkt nāmät angärha vām dä vukpuk sa ama mudāngi ngä na ama butbutki näkt sävāt ama dui qārangätñi i ngät dang na ama qārnaqi masirhat mamär qārangät i rhat tes ngät i ama salfa. ¹⁸ Näkt iangärhäkt ama dui ngä na ama mudāngi näkt ama butbutki qārangätñi i vuk sä ngät nāmät angärha vām di ngä veng aomni ama qävälām ama sāgom nāmāni ama qävälap ama dāpquap na ama ruvek moe. ¹⁹ Iangärhäkt ama hoskāna angät krot di nga e mät angärha vām dä mät angärha iqur inguna angärha iqur di ngät toqor ama uiuvärhirhong näkt angärha iqur angät päs di ngät toqor ama uiuvärhirhong angät päs. Bā angärha iqur ngärhit kut dä ngät tu ama vospos.

²⁰ Näkt arhani ama ruvek moe nāvāt ama ivätki qārarahani i qaku sokot na rha dä iaqaqt ama märānga na ama iräski ama mor qi aa ron di qop kaku rha näpgoer na nas nāmät arha lat ama vu ngät. Qop kaku mae vāt a rha i rhit bon da arhā qutdrir sage ama iaus dä sage ama iaus kārangätñi i sa rha mualat na ngät na ama gol dä na ama silva dä na ama bras dä na ama dui dä na ama ngāmung gārangät i qaku mamär vāt a ngät iva ngät nañām ura ngät nari ura ngät tet. ²¹ Bā qosaqi iarhakt ama ruvek di qaku rha näpgoer na nas nāmät arha lat ama vu ngät i rhi veng ama ruvek dä rhat tualat na ama rhaqyao dä nāmät arhā qavatka dä arhā suaqa.

10

Ama Ensel Näkt Ama Ilotka Na Ama

* **9:11** Ma Apolion di at tarimini di ama ruqa qārakni iva qä slava nā iarhongäkt moe.

Abuk Ama Gaini Na Qa

¹ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu akni ama qrot ka ama ensel i arhar sä qa inavuk näda ama usäpki arha ron. Iaqäkt ama ensel di aa boiqi ama uiu qi di na ama eqoeqi näkt kale ama qularqa daver mä qa. Näkt aa saqongait di it toqor ama qunäga dä aa qar di ngät toqor ama säqoe ama mudämgi vät a ngät kārängätñi i ngät mair.

² Näkt kat sangar mät ama ilotka na ama abuk ama gaini na qa mät aa rhäkt kārakni i sa rha rhäväkt däm ga. Näkt ka ven na aa märmar et aa qāraet pä garäska dap ka ven na aa sael et aa qāraet pät ama ivätki rhäqäsäk ³ näkt ka näs masirhat i iaqäkt aa eguinga di ngäkt kre vät ama laion aa qän. Bä rhoqoräkt i qa näs masirhat dä ngua nari vät ama ngärhäqyet da udiom ama iaus angät kän gārängätñi i vukdur väm ngät bä ngät tamän.

⁴ Bä nga rhoqoräkt i iangärhäkt ama ngärhäqyet da udiom ama iaus ngät tamän dä sa mai iva ngut säm angärha enge sokt di ngua nari ama eguinga näda ama usäpki arha ron i qa märhamän doqortäqyia, “Va ngi ngaip iangärhäkt ama enge qārängätñi i ama iaus ama ngärhäqyet da udiom ngä märhamän bät a ngät dap pa qale ngi nasäm a ngät.”

⁵ Näkt nasot iangärhäkt dä ama ensel iaqäkt kārak i sa ngua lu qa i qat mair i qat naven bä garäska dä rhäqäsäk pät ivät di qa sek aa märmar et aa rhäqyet iva säda ama usäpki arha ron. ⁶ Näkt ka mu nävät ma Ngämuqa aa ngärhipki qārakni i ama ngätäqäm ga vasägos bä qaku aa anga tpäsini iaqäkt kārak i qa säm ama usäpki bä ama ivätki bä ama garäska näkt sävät iarhongäkt moe väm ngät di iaqäkt ama ensel qa märhamän doqortäqyia, “Sa rhäkмамär i ama qäväläm dom dakt. Saqi as kaku va qale ma Ngämuqa nani guani ⁷ sokt di vät ama qunäng doqoräkt kārängätñi iva sa ama ngärhäqyet da udiom na qa ama ensel qa es aa biugal dä va ma Ngämuqa aa muräkt ama ngaip ngät diva rhäkмамär na ngät mamär. Iangärhäkt ma Ngämuqa aa muräkt ama ngaip ngät di iangärhäkt kārängät i qa märhamän särha aa latta dä aa vämginarha

na ngät.”

⁸ Näkt saqi as ama eguinga qārakni i ngua nari qa näda ama usäpki arha ron ga qoar na ngo rhoqortäqyia, “Va ngia rhet bä ngi rha ama ilotka ama gaini na qa qārakni i qale qa i sa rha rhäväkt däm ga mät ama ensel aa rhäkt kārakni i qat mair va ama garäska dä vät ama ivätki rhäqäsäk.”

⁹ Dä sa ngua met bä sage iaqäkt ama ensel bä ngua nän ga iva qä von ngo rha ama ilotka ama gaini na qa. Näkt ka qoar na ngo rhoqortäqyia, “Ngi rha qa bä va ngia äs ka. Iaqäkt ama ilotka diva ama mär mät ka vät ngia qän doqor ama mäsuqi dap pa qä näpgoer na nas bä va mäqoerhäkt mät ka dä gia ron.” ¹⁰ Dä ngua met bä sage qa ensel bä ngua rha ama ilotka ama gaini na qa nämät aa rhäkt bä ngua mä s ka. Aa mär mät di ama mär mät ka rhoqor ama mäsuqi. Sokt di ngä nasot toqoräkt i sa ngua mä s ka dä mäqoerhäkt mät ka dä gua ron.

¹¹ Näkt iaqäkt ama eguinga qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Saqi as pa ngi sameng nä iarhongäkt kārqārhong iva ngu qur a nge rhäm irhong iva sävät ama rhäqäp na rha ama ruvek nävät ama ivärhimek maos maos bä nävät ama ruvek maos maos bä nävät ama enge maos maos bä sävät ama rhäqäp na rha ama vitnarha.”

11

Ama Ruiom Ama Udiom Ini Sameng Nä Ma Ngämuqa Aa Enge

¹ Näkt nasot iangärhäkt dä akni ama ensel qa von ngo rha ama muqutka qārakni i rhit ta ama siqutka nävät a qa qārak i qa rhoqor ama tliga näkt ka qoar na ngo rhoqortäqyia, “Ngia rhet bä va ngi rha ama siqutka nävät ma Ngämuqa aa ansäspängi qi na ama laiqa na ama vodämes näkt pa ngi rhodäm nä iarhakt ama ruvek kārarhae i rhi nänäs e. ² Dap pa ngia rhedäm särhäm iom namäk ama ivärhäm namet ama ansäspängi iva qale ngi narha ama siqutka nävät a äm inguna iomäkt di sa ma Ngämuqa qa von ama Jentailqäna rhä bäm. Iarhakt ama Jentailqäna diva rhi naengmät na ama värhäm ama mor äm ama qumärqumär äm ma Jerusalem bä va rhi slava na äm bät ama ruiom ama udiom

da unbem na ama eqoan*. ³ Näkt pa ngu von gua ruiom ama udiom gärqiomni i ini sameng nä gua enge rha ama grot bä va in damän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nagem ngo vät ama 1,260 na ngät ama qunäng näkt pät iomäkt ama qäväläm dä va in don mät ama iräski at boi.”

⁴ Rhiom däkt ama ruiom di ama ngämungiom ama olip dä ama lirkhängiom gärqiomni i inät mair da ama tlang gärqiom i inät mair dä ma Ngämuqa qarak i qat turäkt bä iarhongäkt moe mäni ama ivätki aa saqong. ⁵ Näkt ngakt bä aung gä siqut iva qä sangäm na iom dä vukpuk sa ama mudämgi nämät ina väm bä qit päs ina ikkāna. Bä nävät tom däkt dä ut lu i iaqäkt karak i nani a qa iva qä sangäm na iom diva qoki qä ñäp toqoräkt. ⁶ Rhiom däkt ama ruiom diva in grot iva ini väsärha ama leqäs iva qale anga soeng bät ama qäväläm doqoräkt i in damän bät ma Ngämuqa aa enge. Näkt pa in grot iva ini näpgoer na ama reng ma ama biaska bä va qosaqi in grot iva init bon da ama märän maos maos sävät ama ivätki qre i nani a iom iva rhoqoräkt.

⁷ Näkt pät ama qäväläm gärqomni iva ini sot nä in sameng dä va ama släktka ama ur qa qarakni iva qa rhän nämät ama uqupka qarakni i qaku aa anga ribit pa qa rhäranas na ama ulaqi sävät a iom bä va qa rhän näp in bäs i qä veng iom. ⁸ Näkt pa in släqyiglem diva iglem ngät namas mäni ama enges äm ama värhäm ma Jerusalem angärha iska ama mor qa iomäkt kärqom i sa rha edämsäs pät ina Engeska mäni ama sämänanamuqa vä bäm. Arhani ama ruvek di rhat dräm dat tuqut tä bäm nä ma Sodom bä qosaqi ma Isip.

⁹ Bä va vät ama dävauung ama qunäng näkt sävät ama qäväläm nämäni ak ama qunäga diva ama ruvek nävät ama ruvek maos maos bä nävät ama enep maos maos bä nävät ama enge maos maos bä nävät ama ivärhimek pa rha rhän bä va rhi lu in släqyiglem sokt diva qaku rhi narhares iva rhi namu iom mät anga ñäpta arha lek. ¹⁰ Näkt ama ruvek nämäni ama ivätki diva märmar gem da inguna sa in ñäp bä nävät arhä märmärgem dä va rhit täk na

ama vänbon bä ba ne inguna rhiom däkt ma Ngämuqa aa vämginaiom sa in bon da ama märän masirhat bä ngä slava na ama ruvek nämäni ama ivätki.

¹¹ Sokt diva nasot ama qunäng ama dävauung näkt ama qäväläm nämäni ak ama qunäga dä ama qänäqqa na ama iar nage ma Ngämuqa va qa rhän säväm iom bä va in dair bä ama ruvek kärarhani iva rhi lu iom dä va rhit len masirhat.

¹² Näkt nasot dä in nari ama eguinga näda ama usäpki arha ron i qä qoar toqortäqya, “Ini ang namäk sarhe.” Dä ina ikkāna rha lu iom i ini an dävit pa ama equläm säda ama usäpki arha ron.

¹³ Näkt pät iomäkt ama qäväläm mamär dä ama enges ki ama qängängi qia qoep bä ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälap nämäni ama mor äm ama värhäm moe di mava na äm mamär. Ama rhodäm sa ama ruvek kärarhani i ama qängängi qia veng da di ama 7,000 na rha. Dap iarhakt kärarhae i qaku rha ñäp di rhit len masirhat bä rhoqoräkt dä rhit bon da ama murhämeska sage ma Ngämuqa qarakni i qat turäkt da ama usäpki arha ron.

¹⁴ Sa rhäksot na ama udiom na qa ama märänga na ama iräski ama mor qi dap pa qorhäs iva ama dävauung na qa ama märänga qa rhän.

Ama Ngärhäqyet Da Udiom Na Qa Ama Biugal

¹⁵ Näkt nasot iangärhäkt dä ama ngärhäqyet da udiom na qa ama ensel qa es aa biugal dä ngua nari ama eguin da ama usäpki arha ron i ngät tamän masirhat toqortäqya,

“Ama muräktpäm nämäni ama ivätki di sa ngä män i aurha Engeska ma Ngämuqa qä na aa ar-mengdämsävärhaqa ma Kraiss in Muräktpäm

bä va qale iangärhäkt ama Muräktpäm ba aurha Engeska aa muräkt bä mirhup bä mirhup bä va qaku angät tpäsini!”

* **11:2** ama ruiom ama udiom da unbem na ama eqoan Rhom däkt ama qäväläm di äm doqorne na ama 1260 na ngät ama qunäng dä qosaqi äm doqorne na ama dävauung näkt ama qorhäm na ama qoeo.

¹⁶ Dä ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta qärrarhani i rhat muqun mät arhä vitnarha arhä mämugunimek dä ma Ngämuqa aa saqong di rha säp samäk bä rha an da arhä quum sä nas i rhi nänsäs sage ma Ngämuqa ¹⁷ i rhat tamän doqortäqyia,

“Ut tes ama mär sagem nge ma Engeska ma Ngämuqa iaqäkt karak i ama qrot moe angät tarebäm gäarak i qale qa rhäkt bä sa qale qa mudu. Rhoqoräkt dinguna sa ngia män näp gia ikkāna arhä väs nä gi qrot ama enges ngät bä ngia nasäng iva ngiat turäkt.

¹⁸ Iarhakt ama ruvek nävät ama ivärhimek kärarhae i qaku rhat nanakt na nge di rhat dräm dir qur sokt di nak gia uraqa ama mor qi sa qia män. Bä ama qäväläm sa äm ngä män gärqomni iva ngiat tatnävämne na ama nāpta dä va ngit bon da ama rhitsek bä bä gia latta ama vämginarha dä bä bä gia ruvek bä sävät iarhakt kärarhae i rha moe rhit kutdrir sage gi ngärhipki kärarhani i ama moräs na rha ama ruvek bä qop kaku ama moräs na rha dap pa ngi slava nä iarhakt mamär qärarhae i sa rha veng ama ruvek masirhat.”

¹⁹ Näkt nasot iangärhäkt dä sa rha rhar vä ma Ngämuqa aa ansäspämgi da ama usäpki arha ron. Näkt puk pa ama ansäspämgi dä ngua lu aa bokis na aa rharesbane. Dä ama iauska qät nām dä ama dädrin dä vukpukdur va ama iauska dä ama qängängi qia qoep näkt kosaqi ama suigi at mädäqap na ama ais ama mor ap ngärhit säp.

12

Ama Ruqi Näkt Sävat Ama Enges Ka Ama Mumunga I Ama Dragon

¹ Nasot iangärhäkt dä akti ama enges ki ama nañis ki ama muqunängi qia män mät ama leqäs. Näkt ngua lu ama evopki qäarakni i at boiqi ama uiu qi vät a nas

di na ama qunäga dä qale ama equngi va arha qäriglem angärha rem näkt kale ama vitnaqi at kăbautki da at täväs kăarakni i ama ngärhäqyisem da udiom ama qaeng bät a qi. ² Näkt iaqyäkt ama ruqi di at sarebäm bä qit nok masirhat mät ama ruanini inguna sa qorhäs iva qi sa.

³ Näkt kosaqi akti ama nañis ki ama muqunängi rhoqoräkt di qia män mät ama leqäs. Bä ngua lu ama enges ka ama qurät ka ama mumunga qäarakni i rhat tes ka i ama dragon gäarak i aa ngärhäqyet da unbem aa uväs dä aa ngärhäqyisem aa em näkt mär tä iangärhäkt aa uväs na ama sägäkt sägäkt ama vitnaqa aa qăbautki. ⁴ Näkt iaqäkt ama dragon ga edäm sa ama qäväläm ama sägom nāmāni ama qävälöp ama dăpguap na ama qaeng moe nāmät ama leqäs na aa iqurqi bä qa rhon na ngät samäk sāmāni ama ivätki. Näkt ka mair bä qale qa vät ka evopki at saqong ivakt iva qa äs at toemga vät ama qäväläm gärqomni iva qi sa qa.

⁵ Bä qa evopki qia sa ama rhoem ga ama gamoeqa. Iaäkt ama rhoemga diva mor qa dä va qat turäkt ta ama ruvek pät ama ivätki moe na ama qrot ngät ama muräkt. Näkt pät ama qäväläm gärqomni i qia sa dä ma Ngämuqa qa ar ta at toemga bä sagem ga bä säva aa mämugunäs. ⁶ Näkt iaqyäkt ama ruqi qia ang masirhat säva ama ivärhäs ama qräk dä bäs kărqosni i ma Ngämuqa sa qa rhäkmu na ama ivärhäs e bä ba qi. Bä va qali qi vät iosäkt ama ivärhäs dä va rhit lu vät a qi vät ama 1,260 na ngät ama qunäng.

Rha Rhon Nä Ma Sämga Näda Ama Usäpki Arha Ron Samäk Sämāni Ama Ivätki

⁷ Näkt toqoräkt dä ama ulaqi qia mārānas da ama usäpki arha ron i ma Maikel qä na aa enselqāna rhi na ama dragon gä na aa enselqāna rha mārānas na ama ulaqi sävät a ne. ⁸ Sokt di ma Maikelqāna rha män näva ama dragon gä na aa enselqāna arhä väs bä ma Ngämuqa di qaku qa rhares pät ama dragon gä na aa enselqāna arha rhäng iva as kale rha da ama usäpki arha ron. ⁹ Näkt iaqäkt ama dragon gäarak i mudu ama uiuvärhaqa na qa nävät ama rharimini qäarakni i rhat tes ka i ma Sämga bä qop ma Satan iaqäkt karak i qä iras ta

ama ruvek nämäni ama ivätki moe bä qat täqäne sä rha sämät ama lat ama vu ngät di ma Maikelqäna rha rhon na qa qä na aa enselqäna näda ama usäpki arha ron samäk sämäni ama ivätki. ¹⁰ Näkt ngua nari ama eguinga qäarakni i qa märhamän masirhat näda ama usäpki arha ron doqortäqyia,

“Rhäkt di aut Ngämuqa aa mumaiar ngä na aa qrot näkt aa Muräktpäm sa ngä män!

Näkt kosaqi ma Kraiss aa qrot iva qat turäkt sa ngä män gäarakni i ma Ngämuqa qa armeng däm ga.

Inguna iaqäkt karak i qat dräm gät täksärha aurha ruavek ama qatnanaktpäm da i qät täksärhäm da sa arha lat ama vu ngät pasägos da aut Ngämuqa aa saqong di sa rha rhon na qa samäk sämäni ama ivätki!

¹¹ “Sa ama qatnanaktpäm da rha mäqäne dä mamär i rha män näva aa uväs na ama sipsip ama rhoem ga aa biaska dä nävät arha enge sävät ma Kraiss kärangättni i rhi sameng na ngät. Bä qaku arhä snäng bät arha iar masirhat i näma dä äkt bä sa rhi ñäp.

¹² “Bä nga rhoqoräkt dä märmar gem ngän gärarhae i qale ngän da ama usäpki arha ron.

Ari, va ngäni qok masirhat.

Dap pa avuqi masirhat bä ba ama ivätki ngä na ama garäska inguna sa ar sä ma Sämgä imane sagem ngän.

Iaqäkt ma Sämgä di rhäqäp ka na ama uraqi inguna qat dräm i ama qäväläm gärqomni iva qä slava na ama ruvek päta äm di ama qot äm!”

¹³ Bä nga ama dragon ga lu rhoqoräkt i sa rha rhon na qa samäk sämäni ama ivätki dä sa qät päsa tä qa ruqi qäarakni i qia sa ama rhoemga ama gamoe qa. ¹⁴ Dä rha von iaqyäkt ama evopki rha ama brasaqa ama enges ka aa qivaerhitnäm ivakt iva qi vrap sävä iosäkt ama ivärhäs kärqos i sa ma Ngämuqa qa rhäkmü na äs bä ba qi vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs. Vät iosäkt ama

ivärhäs diva rhit lu vät a qi nämät iaqäkt ama uiuvärhaqa vät ama ruiom ama udiom da unbem ama eqoan.

¹⁵ Dä ama uiuvärhaqa qa qot na ama rigi nämät aa vämgi qäarakni i qi rhoqor ama rigi ama mor qi i qi ngang ivakt iva qi suqup sä qa ruqi bä va qia rhet mät a rigi. ¹⁶ Bä rhoqoräkt dä ama ivätki qia matnärhäm gi i qia qang bä qia qoanäkt ka rigi qäarakni i sa ama dragon ga qot na qi nämät aa vämgi. ¹⁷ Bä nävät tom däkt dä rhäp da ama dragon aa ron sävät ka ruqi dä qa met ivakt iva qa rhäranas na ama ulaqi sävät arhani at toes iarhakt kärarhae i rhit päsa ma Ngämuqa aa muräkt dä rhat sangar mamär vät ma Jisas aa sameng. ¹⁸ Dä ama dragon ga met bä qa mair bä qale qa vät ama garäska aa rhäkt.

13

Ama Narhoer Qa Ama Ur Qa Ama Släktka Di Väspäs Däm Ga Nävä Garäska

¹ Näkt ngua lu ama ur qa ama släktka qäarakni i ama mäsmäs päsa ga qäarak i väspäs däm ga savono namäk näva ama garäska. Näkt iaqäkt ama ur qa ama släktka di aa ngärhäqyisem aa em dä aa ngärhäqyet da unbem aa uväs. Näkt mär tä iangärhäkt aa em na ama sägäkt sägäkt ama vitnaqa aa qäbautki. Näkt da aa uväs ama ngärhäqyet da unbem di qale ama sägäkt sägäkt ama ngärhipki na ama mume sävät ma Ngämuqa. ² Iaqäkt ama ur qa ama släktka qäarakni i ngua lu qa di qa rhoqor ama enges ka ama pusiqä qäarakni i aa qäseng di ama unimek saisa vät a ngät karak i rhat tes ka i ama lepat sokt di aa qar di ama mor ngät bä aa vras di ama uiu ngät dä ama gärgär däm ngät toqor ama släktka aa qar qäarakni i rhat tes ka i ama bea. Näkt aa vämgi di ama qrot ki mamär bä aa qeng di ama qrot ngät toqor ama släktka ama laion aa vämgi. Iaqäkt ama ur qa ama släktka di ama dragon ga von ga rha aa mämugunäs näkt aa qrot näkt sävät aa qrot iva qat turäkt. ³ Akttni nävät ama ur qa ama släktka aa uväs di ngäkt kre qia rha ama vospos ama mor ngät bä mai va qi ñäp sokt di iaqyäkt at biaski di sa qia ñäp. Ama ruvek moe nämäni ama ivätki di qräk mät ta masirhat

nävät iaqäkt ama ur qa ama släktka bä rha moe rhat tet nasot a qa. ⁴ Ama ruvek moe rhi nänäs dä rhit kutdrir sage ama dragon inguna qa von ama ur qa ama släktka rha aa qrot iva qat turäkt dä qosaqi rhi nänäs dä rhit kutdrir sage ama ur qa ama släktka dä rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu auge di qa rhoqor ama ur qa ama släktka? Ngu lu mamär vät auge iva qa rhäranas na anga ulaqi sävät a qa?”

⁵ Näkt iaqäkt ama ur qa ama släktka di ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng iva qat tamän bät ama enge na ama ansänas dä ama enge ama vu ngät na ama mume sävät ma Ngämuqa näkt kosaqi qa von ga rha ama rhares iva qat turäkt pät ama ruom ama udiom da unbem ama eqoan. ⁶ Iaäkt ama ur qa ama släktka di qa qang bä qä nasäng i qat tamän mava nä ma Ngämuqa i qat tamän bät ama enge qärangätni i ngärhi slava nä ma Ngämuqa aa ngärhipki ngä na aa ivärhäs kärqosni i qale qa e näkt sävät iarhakt kärarhae i qale rha da ama usäpki arha ron. ⁷ Näkt ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng iva qa rhäranas na ama ulaqi sävät ma Ngämuqa aa ruvek bä va qä sokot na rha.* Bä qosaqi qa rha ama qrot ivakt iva qat turäkt ta ama ruvek nävät ama enep moe bä nävät ama ruvek moe maos maos bä nävät ama enge moe bä nävät ama ivärhimek moe. ⁸ Näkt korhäs iva ama ruvek moe qärrahani i qale rha mäni ama ivätki diva rhi nänäs dä rhit kutdrir sage iaqäkt ama ur qa ama släktka. Iarhakt ama ruvek di qärrahani i sa qaku rha säm arhä ngärhep mudu rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa säm ama ivätki va ama sipsip ama rhoem ga aa abuk na ama iar iaqäkt kärak i sa rha veng ga. ⁹ Iaäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär.

¹⁰ Bä nga aung gäarakni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva rhi sangar a qa ivakt iva rhi väsärhäm ga

dä va qoki sirhäkt ti sangar a qa bä va rhi väsärhäm ga.

Bä qosaqi aung gäarakni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva rhi veng ga na ama ulaqi arha singi

dä va qoki sirhäkt ti veng ga na ama ulaqi arha singi.

Rhangät täkt ama enge di ngät bä bä ma Ngämuqa aa ruvek ivakt iva qale rha ma ama qrot dä va rhat sangar mamär vät arhä qatnanakt.

Ama Udiom Na Qa Ama Ur Qa Ama Släktka Di Väspäs Däm Ga Näva Ama Ivätki

¹¹ Näkt nasot iangärhäkt dä qosaqi ngua lu akni ama ur qa ama släktka i väspäs däm ga savono namäk näva ama ivätki. Vur ama ebem ama unbem gärqemni i em doqor ama sipsip ama rhoem ga aa ebem da aa uväs dä aa eguinga di qa rhoqor ama dragon aa eguinga. ¹² Näkt tak täkt ama udiom na qa ama ur qa ama släktka di aa qrot iva qat turäkt toqor ama narhoer qa ama ur qa ama släktka da ama narhoerqa ama ur qa ama släktka aa saqong†. Bä ama udiomnaqa di qa mäqäne sa ama ruvek nämäni ama ivätki iva rhi nänäs dä va rhit kutdrir sage ama narhoerqa iaqäkt kärak i aa biaski ama mor qi di sa qia ñäp. ¹³ Bä da ama ruvek arhä saqong dä qat tualat na ama enges ngät ama muqunän bä qäqi qat tualat sa ama mudämgi bä qit säp nämät ama leqäs samäk sämäni ama ivätki.

¹⁴ Bä qat täqäne dä mamär i qa iras ta ama ruvek nämäni ama ivätki inguna nävät ama muqunän gärangätni i ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng iva qat tualat na ngät da ama narhoerqa ama ur qa ama släktka aa saqong‡. Näkt ama udiomnaqa qa von da rha ama enge ama qrot ngät iva rha rhualat nä iaqäkt ama narhoerqa aa iauski qäarakni i sa rha muvospos pät a qa na ama ulaqi arha singi sokt di as kat däqäm. ¹⁵ Näkt ma Ngämuqa qa rhares pät ama udiomnaqa aa rhäng bä qa esdäm mät

* **13:7** Näkt ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng iva qa rhäranas na ama ulaqi sävät ma Ngämuqa aa ruvek bä va qä sokot na rha. Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di sa qaku rha säm a äm sae. † **13:12** da ama narhoerqa ama ur qa ama släktka aa saqong Ura ‘iva bä ba qa’ ‡ **13:14** da ama narhoerqa ama ur qa ama släktka aa saqong Ura ‘iva bä ba ama narhoerqa ama ur qa ama släktka’

iaqyākt ama iauski bā qia rhāqām ivakt iva mamār vāt a qi iva qiat tamān dap kosaqi va iarhakt kārarahe i qaku nani a rha iva rhit kutdrir sagem gi diva qi veng da. ¹⁶ Nākt kosaqi iaqākt ama udiom na qa ama ur qa ama slāktka qa von da ama enge ama qrot ngāt ba ama ruvek moe qārarahe i ama morās na rha bā qārarahe i qaku ama morās na rha bā qārarahe i ama qarhongbārarahe bā qārarahe i ama tlākta bā qārarahe i ama latta na rha va arhani ama ruvek arha rem nākt sāvāt kārarahe ama ruvek i isiska vāt a rha iva rha moe asāgāk asāgāk diva qā rha ama muqunāngi iva rha rhuqunān na qi māni aa marmār et aa rhāqyet ura da aa qamās. ¹⁷ Rhakt tākt ama muqunāngi qarakti iva ama ruvek ti rha qi divakt iva iaqākt kārak i qaku aa anga muqunāngi diva qaku qā natbon da anga guarhong bā qosaqi va qaku qā natbodām bāt guarhong. Iaқыākt ama muqunāngi di ama narhoer qa ama ur qa ama slāktka aa ngārhipki bā qop aa ngārhipki at todām.

¹⁸ Aung gārakni i qat tu aa snāng mamār di mamār iva qunāga vāt a qa sā rhangāt tākt ama rhodām. Qārakni i ama mādrām ga di mamār iva qā rām sā varhām na ama rharimini sa ama ur qa ama slāktka aa ngārhipki at todām inguna iangārhäkt ama rhodām di ama ruqa aa rhodām. Nākt aa rhodām di ma 666.

14

Ama Sipsip Ama Rhoem Ga Nākt Ama 144,000 Na Rha Ama Ruvek

¹ Nasot iangārhäkt dā ngua ñām dā ngua lu ama sipsip ama rhoem ga i qat mair qā na ama 144,000 na rha ama ruvek da ama damgi ma Saion. Iarhakt ama ruvek di sa rha sām ama sipsip ama rhoem ga aa ngārhipki qi na aa mam aa ngārhipki da arhā qamās. ² Nākt ngua nari ama eguinga qarakti i qat dān nāda ama usāpki arha ron. Iaқыākt ama eguinga di qa rhoqor vāt ama reng angāt kām gārangātni i arus pāt a ngāt pāt ama galañ ura qa rhoqor ama iauska qarakti i vukdur vām ga. Bā qop iaқыākt ama eguinga qarakti i ngua nari qa di qa rhoqor vāt ama gitaqina angāt kām gārangātni i ama ruvek tit kut mā ngāt.

³ Nākt iarhakt ama ruvek tit tong na ama mabuqi ama iarās na qi dā ngārhavām na ama māmugunās dā ama levaet na ngāt kārangātni i ngāt dāqām gārangāt i ngāt maos ngā na ama ruqa ama rhāk tām ga da levaet na rha ama narhoerta. Bā qaku mamār vāt aung iva gat drām iaqyākt ama mabuqi dap sokt ama 144,000 na rha ama ruvek di rhat drām iarhakt kārarahe i ama sipsip ama rhoem ga qa rhāksasot a rha nāmāni ama ivātki. ⁴ Rhārha rhākt ama ruvek di iarhakt kārarahe i qaku rha mas ti na ama evop inguna qale rha i ama qumārquār ta. Bā qoe nai i ama sipsip ama rhoem ga qat tet e dā rhit pās aa rhāng. Iarhakt ama ruvek di qa rhāksasot a rha nā māngurāp ama ruvek pāt ama ivātki i ama narhoer ngāt ama gavam na rha sage ma Ngāmuqa qā na ama sipsip ama rhoem ga. ⁵ Bā iarhakt di qaku rhat tamān bāt ama irasirhong inguna ama rākt ta na rha mamār.

Ama Dāvaung Na Rha Ama Enselqāna Arha Enge

⁶ Nākt nasot iangārhäkt dā ngua lu akni ama ensel qarakti i qā vrap tāvuk daver mā ngo māt a leqās sa ama sameng ama mār ngāt kārangātni i ama engāktki na ngāt pasāgos ivakt iva qā sameng na ngāt bā bā iarhakt kārarahe i qale rha māni ama ivātki qararahe i ama ruvek nāvāt ama ivārhimiek moe bā nāvāt ama enep moe bā nāvāt ama enge moe bā nāvāt ama ruvek moe maos maos. ⁷ Qa mārhamān masirhat toqortāqyia, “Mamār iva ngānit len ma Ngāmuqa iaqākt kārak i qa sām ama usāpki nākt ama ivātki nākt ama garāska nākt sāvāt ama qotnaqoan na ama reng bā qosaqi va ngānit bon ga rha ama murhāmeska inguna sa ama qāvälām na aa matnāvāmne ngā mān.”

⁸ Nākt kosaqi akni ama udiom na qa ama ensel qa vās aa rhāng nākt kat tamān doqortāqyia, “Sa mava na ama morās na ām ama vārham ma Babilon! Sa mava na ām mamār. Iomākt ama vārham di iomākt kārqom i ām ngā māqāne sa ama ruvek nāvāt ama ivārhimiek moe bā rha mon sāmāt ama qavatka. Iangārhäkt ama lat di ngākt kre i qia von da rha ama wain bā rha nakt.”

⁹ Näkt akni ama dävauŋ na qa ama ensel qät päs ina rhäng dap kat tamän masirhat toqortäqyia, “Ngakt bä aung anga ruqa qä nänsäs sage ama ur qa ama släktka dä aa iauski bä rha mu aa muqunängi da aa qamäs ura mäni aa rhäqyet ¹⁰ dä nasot diva qosaqi qä rha ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi. Iaqyäkt aa uraqi diva ngäkt kre i iaqäkt ama ruqa di qa nakt ama wain gärangätñi i qaku rha veng bät at krot na ama rigi. Näkt pa iaqäkt ama ruqa diva ma Ngämuqa qä sangäm na qa mät ama mudäbäs na ama salfa da ama qumärqumär ta ama enselqäna arhä saqong di na ama sipsip ama rhoem ga.

¹¹ “Näkt ama butbutki nämät iosäkt ama mudäbäs kärqos i äs ngärhi sangäm na qa diva qi nän dävit pasägos bä va qaku rhäktäksot na qi. Rhoqoräkt diva qaku anga qunäga na anga mämaevät bä bä iarhakt kärarhae i rhi nänsäs sage ama ur qa ama släktka dä aa iauski bä ge iaqäkt kärak i qa rha aa ngärhipki at muqunängi.”

¹² Rhangät täkt ama enge di ngät bä bä ma Ngämuqa aa ruvek ivakt iva qale rha ma ama qrot kärarhani i rhit päs ma Ngämuqa aa enge angärha rhäng bä rhat nanakt nä ma Jisas.

¹³ Nasot iangärhäkt dä ngua nari ama eguinga qärakni i qa märhamän näda ama usäpki arha ron doqortäqyia, “Mamär iva ngi säm i ‘Ama modämne sävät iarhakt kärarhae i rhit ñäp täkt sa ama qatnanakt mäni ma Engeska mänasäng däkt bä va rhävit.’

“Dä ama Qumärqumärqa ama Qloqaqa qa märhamän doqortäqyia, ‘Ngätki rhoqoräkt. Iarhakt ama ruvek diva mae vät a rha nämät arha lat ama qrot ngät bä nävät iangärhäkt arha lat ama mär ngät dä va ma Ngämuqa qä von da rha ama rhitsek ama mär ngät!’ ”

Sa Ama Qäväläm Ngä Män Iva Rhi Nändäkt Sa Ama Tmäs Nämäni Ama Ivätki

¹⁴ Ngua ñäm dä ngua lu ama qulum gi ama eqoeqi. Näkt akni qärakni i qa rhoqor ma Ruqa aa Emga qat muqun bä iaqyäkt ama eqoeqi arha rhäng. Iaqäkt di qale ama vitnaqa aa qäbautki da aa uväs näkt mät aa rhäkt di ama singi qärakni i qit nes kärakt iva qä nändäkt sa ama tmäs kärangätñi i

rhäkmamär na ngät na qi. ¹⁵ Näkt kosaqi akni ama ensel di vuk sä qa näva ama ansäspämgi bä qa näs masirhat sävät iaqäkt kärak i qat muqun bät ama eqoeqi arha rhäng doqortäqyia, “Ngi rha gia singi bä va ngi nändäkt sa ama tmäs kärangätñi i rhäkmamär na ngät inguna iomäkt ama qäväläm di sa äm ngä män gärqom i ama tmäs nämäni ama ivätki di sa rhäkmamär na ngät.” ¹⁶ Bä rhoqoräkt dä iaqäkt kärak i qat muqun bät ama eqoeqi arha rhäng ga ing aa singi bä qa däkt sa ama tmäs nävät ama ivätki.

¹⁷ Näkt kosaqi akni ama ensel di vuk sä qa näva ama ansäspämgi da ama usäpki angärha ron gärakni i qosaqi qat sangar mät ama singi qärakni i qit nes. ¹⁸ Näkt kosaqi akni ama ensel qärakni i qat dräm gät lu vät ama mudam di qa män na äkt i qale ama laiqa na ama vodämes bä qa näs masirhat sävät iaqäkt kärak i qat sangar mät ama singi qärakni i qit nes toqortäqyia, “Ngi rha gia singi bä va ngi däkt sa ama goargoar na ama wain angät gavam nävät ama etki na ama wain gärakni i ama ivätki inguna iangärhäkt ama gavam di sa vuk pät a ngät.” ¹⁹ Dä iaqäkt ama ensel qa ing aa singi bä qa däkt sä iangärhäkt ama gavam na qi nämäni ama ivätki bä qa västämne na ngät näkt ka rha ngät bä qa rhon na ngät sävät ama mor äs ama ivärhäs nä ma Ngämuqa aa uraqi qärqosni i rhit täkbrät ama wain angät gavam e. ²⁰ Iangärhäkt ama wain angät gavam di ma Ngämuqa aa latta rha rhäkrät ngät pät iosäkt ama ivärhäs e dalek na ama värhäm ama mor äm bä näp iosäkt ama ivärhäs dä vuk sa ama biaska bä qa ang doqor ama rigi ama mor qi. Iaqäkt ama biaska qärak i qa ang di däng ba aa uväs di nani a ne na anga ruqa aa uväsni bä iaqäkt ama biaska qa met di qorhäs na ama 300 kilomitaqäna vät ama ivätki.

15

Ama Ngärhäqyet Da Udiom Ama Enselqäna Rhat Sangar Mät Ama Ngärhäqyet Da Udiom Na Ngät Ama Märan

¹ Näkt kosaqi ngua lu aktñi ama enges ki ama nañis ki ama muqunängi qärakni i qia män da ama usäpki arha ron i ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna di

rhat sangar mät ama ngärhäqyet da udiom ama märän. Iangärhäkt ama märän di ama dängdängini na ngät inguna nävät a ngät diva rhäksot nä ma Ngämuqa aa uraqi.

² Dä ngua lu ani qärqäni i ngäkt kre ama garäska na ama glas nävämne na ama mudämgi. Näkt ngua lu iarhakt kärerhae i sa rha mäqäne dä mamär i rha män näva ama ur qa ama släktka qä na aa iauski in bäs bā qosaqi qaku rha rha ama muqunängi qäraktni i na aa ngärhipki at todäm bā iarhakt di rhat mair vät iaqäkt ama garäska aa rhäkt i rhat sangar mät arhongni qärqärhongni i irhong doqor ama gitaqina qärangättni i sa ma Ngämuqa qa von da rhäm irhong ³ bā rhit tong nä ma Moses ma Ngämuqa aa latka va aa rem aa mabuqi qäraktni i qosaqi ama sipsip ama rhoem ga aa mabuqi na qi i rhit tong doqortäqyia,

“Ma Engeska ma Ngämuqa qärakni i ama grot moe angät tarebäm na qa, gia lat di ama mor ngät dä ama ruvek di qärqäräk mät ta nävät a ngät!

Ama vitnaqa na nge bā ba ama ruvek moe vät ama ivätki bā gia lat di ama räkt ngät dä ama engäktki na ngät!

⁴ Ama ruvek moe diva rhit len nge, Engeska ma Ngämuqa, bā iarhakt moe diva rhit sek sä gi ngärhipki.

Inguna sokt nge qärakni i ama qumärqumär qa.

Ama ruvek nävät ama ivärhimek moe diva rha rhän bā va rhit bon da arha ansäs sagem nge inguna rha moe di rhat lu gia lat i ama räkt ngät.”

⁵ Nasot tangät täkt dä ngua ñäm dä ngua lu da ama usäpki arha ron ama ansäspämgi ama me qi nä ma Ngämuqa aa muqunäga at käväläm muk pä m gi i sa rha rhar vä bäm. ⁶ Näkt nävā iomäkt ama qäväläm dä vuk sa ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna qärerhani i rhat sangar mät ama ngärhäqyet da udiom ama märän. Rha mon mät ama qumärqumär ngät ama ingas ngät ama qulum ngät ama boi näkt ta qop ama rhängäm itnäk kärqitnäkni i sa

rha mualat nä itnäk na ama gol qärqitnäk i itnäk ngä ing da arhä brärhap. ⁷ Näkt akni nävät ama levaet na ngät kärerangättni i ngät däqäm gärerangät i ngät maos ka von ga ngärhäqyet da udiom ama enselqäna rha ama ngärhäqyet da udiom ama diskäna qärerangättni i sa rha mualat na ngät na ama gol. Iangärhäkt ama diskäna di rhäqäp ngät nä ma Ngämuqa qärakni i qat däqäm basägos aa uraqi. ⁸ Bā rhoqoräkt di rhäqäp iomäkt ama qäväläm na ama butbutki iaqyäkt kärakt i qia män nävät ma Ngämuqa aa qrot dä aa murhämeska. Bā rhoqoräkt dä qaku mamär iva aung gä namon sävä bäm bā dängdäng i ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna sa rha vrit na ama ngärhäqyet da udiom ama märän bā rhäksot.

16

Ama Narhoer Ngät Ama Ngärhäqyet Da Sägak Na Ngät Ama Diskäna Nä Ma Ngämuqa Aa Uraqi

¹ Nasot iangärhäkt dä ngua nari ama eguinga näva ama ansäspämgi i qat tamän masirhat särha ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna rhoqortäqyia, “Ngän det bā va ngäni vrit na ama ngärhäqyet da udiom ama diskäna nä ma Ngämuqa aa uraqi vät ama ivätki.”

² Dä ama narhoer qa ama ensel qa met bā qa vrit na aa dis samäk sämäni ama ivätki dä sa ama bias ama vu ngät kärerangättni i aruan mät ngät ngä män masirhat i ngä män bät iarhakt kärerhae i sa rha rha ama ur qa ama släktka aa muqunängi bā rha ansäs sage aa iauski.

³ Ama udiom na qa ama ensel qa vrit na aa dis samäk säva ama garäska dä ama garäska qa näpgoer na nas bā qa rhoqor ama ñäp ka ama ruqa aa biaska bā iarhongäkt moe näp garäska qärqärhong i irhong ngät däqäm di irhong ngä ñäp.

⁴ Nasot iangärhäkt dä ama dävauung na qa ama ensel qa vrit na aa dis samäk sämäni ama reng dä sämät ama reng mät ama qotnaqoan bā iangärhäkt ama reng moe ngä näpgoer na nas ma ama biaska. ⁵ Näkt ngua nari ama ensel qärakni i qät lu vät ama reng i qa märhamän doqortäqyia,

“Ainge qarakni i ama qumarqumar nge mamär qarak i qale qa mudu bä qale qa rhäkt

di rhangät täkt gia lat na ama matnävämne di ama räkt ngät

⁶ inguna iarhakt kärarhae i sa rha veng gia ruvek ti nä gia vämginarha bä vrit na arhä biaska

di sa ngia von da rha ama biaska iva rhi näkt mä qa

bä gia lat toqoräkt di mamär vät arha lat ama vu ngät toqoräkt.

⁷ Dä ngua nari ama eguinga nage ama laiqa na ama vodämes kärakni i qa qoar toqortäqyia,

“Ngätki rhoqoräkt, ma Engeska ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm.

Nak gia matnävämne di ngät parhäm ama räkt ka ama snängaqa bä iangärhäkt gia lat di ama mär ngät kärangätni i qoki mamär vät a rha!”

⁸ Ama levaet na qa ama ensel qa vrit na aa dis mät ama qunäga näkt ma Ngämuqa qa von ama qunäga rha ama qrot iva qat nañäm ma ama qrot bä luqulukdäm bät ama ruvek nämät aa qärnaqi. ⁹ Bä iarhakt ama ruvek di lukdäm bät a rha nämät ama qunäga aa qärnaqi ama qrot ki. Bä rhoqoräkt dä rhat tamän mava nä ma Ngämuqa aa ngärhipki iaqäkt kärak i aa qrot iva qät bon dä rhangät täkt ama märän dä qät täksot na ngät sokt di qaku rhit näpgoer na nas nämät arha lat ama vu ngät dä va rhi von da ama murhämeska sagem ga.

¹⁰ Ama ngärhäqyet na qa ama ensel qa vrit na aa dis samäk säva ama ur qa ama släktka aa mämugunäs bä rhoqoräkt dä bängangit pa aa muräktpäm. Bä ama ruvek tit nesmät na arhä qoebañ mät ama ruanini ¹¹ bä rhat tamän mava nä ma Ngämuqa qarakni i qale qa da ama usäpki arha ron inguna nävät arhä ruanirhong dä arhä bias. Sokt di qaku rhit näpgoer na nas nämät kärangätni arha lat ama vu ngät i rha mualat na ngät.

¹² Ama ngärhäqyet da sägäk na qa ama ensel qa vrit na aa dis samäk sämäni ama

enges ki ama rigi ma Yufretis bä ama rigi nä värhäm gi di rhäktgyäm gi moe i qali qi na ama rhäkmunanaska i ama iska na qi nanokt ama vitnarha kärarhani i rha näsäng gunäga aa qamäs. ¹³ Nasot iangärhäkt dä ngua lu ama dävauing ama iaus kärangätni i ngät toqor ama qoemen. Iangärhäkt ama iaus di vukpuk sä ngät nämät ama dragon aa vämgi dä nämät ama ur qa ama släktka aa vämgi dä nämät ama iraski na qa ama vämginaqa aa vämgi qarakni i ama udiom na qa ama ur qa ama släktka. ¹⁴ Iangärhäkt ama iaus di angät krot iva ngät tualat na ama muqunän näkt sa ngät tet bä sage ama vitnarha nävät ama ivätki moe ivakt iva ngärhi västämne na rha nani ama ulaqi vät ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm aa qunäga iva qä sangäm na aa ikkänä moe.

¹⁵⁻¹⁶ Näkt ngä västämne na ama vitnarha sävät a ne säva ama ivärhäs kärqosni i na ama Judaqäna arha enge di rhat tes äs i ma Armagedon.

Ma Engeska ma Jisas ka qoar i, “As ngäni nari, va ngua rhän doqor ama suaqa. Ama modämne sävät iaqäkt kärak i qat nañäm basägos dä qat tualat na ama mär ngät ama lat ivakt iva qaku aqlus pät a qa rhoqor qarakni i qät dräm ga is nas mamär. Qa diva qaku mamär iva aqlus pät a qa rhoqor ama ruqa qarakni i qale qa sä vlevel.”

Ama Ngärhäqyet Da Udiom Na Qa Ama Dis Nä Ma Ngämuqa Aa Uraqi

¹⁷ Nasot iangärhäkt dä ama ngärhäqyet da udiom na qa ama ensel qa vrit na aa dis sämät ama leqäs dä väs da ama eguinga näva ama ansäspämgi na äkt i ama mämugunäs di qale läs e qarakni i qa märhamän masirhat toqortäqyia, “Sa rhäksot toqor täkt!” ¹⁸ Dä ama iauska qät ñäm dä ama dädrin dä vukpukdur va ama iauska dä ama enges ki ama qängängi qia qoep. Bä mudu rhoqoräkt i qale ama ruvek mäni ama ivätki bä äkt bä sarhäkt dä qaku anga qängängi anga enges ki mamär toqor takt täkt. ¹⁹ Bä ama värhäm ma Babilon di bän mät äm bä ma ama däpguap ama qävälöp dä ama mor ap ama värhap nävät ama ivärhimek di mava na ap. Rhoqoräkt dä ma Ngämuqa qa mu aa snäng sävät

iomäkt ama moräs na äm ama värhäm ma Babilon dä qa mäqäne sä äm iva äm ngärhi nakt nämät ama kap kårakni i rhäqäp ka na ama wain na aa uraqi ama enges ki. ²⁰ Bä ama urap moe di qäbäs na ap dä ama dam moe di qaku rha lu ngät i qaku a ngät. ²¹ Bä ama mor ngät ama suigi at mädqäp na ama ais ngä säp samäk sävät ama ivätki nämät ama leqäs bä säva ama ruvek arha rhäng. Ama sägom ama suigi at mädqäm angät märänga di qorhäs na ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem ama kilogramgäna. Bä rhoqoräkt dä ama ruvek ta märhamän mava nä ma Ngämuqa di nävät ama märänga qårakni i qa män nävät ama suigi at mädqäp inguna iaqäkt ama märänga di qa sangäm na rha mamär.

17

Ama Vu Qi Mamär Ama Qavat Ki Ama Evopki Qi Na Ama Ur Qa Ama Släktka

¹ Akni nävät ama ngärhäqyet da udiom na rha ama enselqäna qårarhani i sa rhat sangar mät ama ngärhäqyet da udiom ama diskäna qa män bä qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Ngi ang iva ngu qur a nge rha ama vu qi mamär ama qavat ki ama evopki iaqyäkt kårakt i qiat muqun bät ama rhäqäp ama reng angärha rhäng iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na qi bä va qä sangäm na qi. ² Ama vitnarha nävät ama ivätki at tårhäkt di sa rha mualat na ama qavatka rhi na qi bä ama ruvek nämäni ama ivätki di sa rha nakt bä guani na rha mät ama wain na at kavatka.”

³ Näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas na ngo bä ama ensel qa rha ngo bä sävät ama ivärhäs ama qräk dä bäs. Vät iosäkt ama ivärhäs dä ngua lu iaqyäkt ama evopki i qiat muqun bät ama qurät ka ama ur qa ama släktka aa rhäng. Iaäkt ama ur qa ama släktka di rhäqäp pät aa släqyige moe na ama ngärhep na ama mume sävät ma Ngämuqa. Näkt iaqäkt di aa uväs ama ngärhäqyet da unbem näkt aa em ama ngärhäqyisem na ngät. ⁴ Iaäkt ama evopki di sa qia mon mät ama boi qårangätni i masirhat na ama ligär vät a ngät näkt edangedang bät a qi nage ama gol ngä na ama dui maos maos kårangätni i masirhat na ama ligär vät a ngät. Näkt

kiat sangar mät ama kap kårakni i sa rha mualat na qa na ama gol. Iaäkt ama kap di rhäqäp ka na ama vu ngät mamär ama lat maos maos ngä na at kavatka aa lat ama vu ngät. ⁵ Da at kamäs di sa rha säm at ngärhipki qåraktni i at tarimini di ama ngaip ini. Iaäkt ama ngärhipki di qiat tamän doqortäqyia,

“AINGO DI AMA MORÄS NA ÄM AMA VÄRHÄM MA BABILON. DÄ AINGO DI AMA QAVAT TA AMA EVOP MOE ARHÄ NANÄK BÄ QOSAQI NGO DI AMA VU NGÄT AMA LAT MOE ANGÄT TAREBÄM.”

⁶ Bä iaqyäkt ama evopki di sa qia veng ma Ngämuqa aa ruvek näkt sävät iarhakt kårarhae i sa rha sameng sävät ma Jisas. Näkt ngua lu qi di rhoqor qre i sa qia nakt bä guani na qi mät arhä biaska.

Bä vät ama qäväläm gærqomni i ngua lu qi dä qräk mät ngo masirhat.

⁷ Dä qa ensel qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Mäniekt bä qräk mät nge? As pa ngua rhuqunäga mamär vät a nge sä iaikomäkt kårqiom i ama ngaip iom. Iaikomäkt di iaqyäkt ama evopki dä iaqäkt ama ur qa ama släktka qårakni i qiat tuqun bät aa rhäng gærak i aa ngärhäqyet da unbem aa uväs dä aa ngärhäqyisem aa em.

⁸ Iaäkt ama ur qa ama släktka qårak i ngia lu qa di mudu qale qa dap täkt di qaku qale qa. Bä qorhäs iva vuk sä qa namäk nämät ama uqupka qårakni i qaku aa anga ribit bä va qäbäs na qa mas. Näkt ama ruvek nämäni ama ivätki diva qräk mät ta nävät ama ur qa ama släktka rhoqoräkt i rhi lu qa inguna mudu di qale qa dap täkt di qaku qale qa sokt di saqi as pa qa rhän. Iarhakt ama ruvek di sa qaku rha säm arhä ngärhep pa ama abuk na ama iar namäk pät ama rharimini rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa säm ama ivätki.

⁹ “Aung gærakni i ama mär aa mädräm bä qat tu aa snäng mamär di mamär iva qunäga vät a qa sä rhangät täkt. Ama ngärhäqyet da unbem aa uväs di ama ngärhäqyet da unbem ama dabap iaväkt kårqap i ama evopki qiat muqun dä bap. ¹⁰ Näkt kosaqi iangärhäkt ama ngärhäqyet da unbem aa uväs di ama ngärhäqyet da udiom na rha ama vitnarha. Ama

ngärhäqyet na rha ama vitnarha di sa arpus na rha dap ama sägäk ama vitnaqa di qale qa bä rhäkt di qat mair dap kosaqi akni ama ngärhäqyet da udiom na qa di as kaku qa män i ama vitnaqa. Bä nga rhoqoräkt iva qa rhän i ama vitnaqa na qa dä nak kop pa qale qa vät ama qäväläm ama qot äm.

¹¹ “Ama ur qa ama släktka iaqäkt karak i mudu qale qa dap täkt di qaku qale qa di qa nämäni ama ngärhäqyet da udiom na rha ama vitnarha sokt diva evär däm ga bä va qat turäkt i ama ngärhäqyet da dävauung na qa ama vitnaqa. Nasot iangärhäkt dä va qäbäs na qa mas.

¹² “Näkt iangärhäkt ama ngärhäqyisem ama em gärangätni i ngia lu ngät di arhani ama ngärhäqyisem na rha ama vitnarha. Näkt as kaku aung nävät a rha sa qa rha anga muräktpäm sokt diva rhi rha ama qrot iva rhat turäkt i ama vitnarha na rha vät ama qäväläm ama qot äm di na ama ur qa ama släktka. ¹³ Iarhakt moe ama ngärhäqyisem na rha ama vitnarha diva sägäk na arhä snängaqa bä rhoqoräkt dä va rhi von da arhä qrot ngä na arhä qrot iva rhat turäkt bä ba ama ur qa ama släktka. ¹⁴ Näkt pa rha moe rha rhäranas na ama ulaqi sävät ama sipsip ama rhoem ga sokt diva ama sipsip ama rhoem ga qa rhän näva arhä väs inguna qa di ma Engeska bä ba ama engesta moe dä qosaqi ama vitnaqa bä ba ama vitnarha moe. Bä iarhakt kärarhae i qale rha gem ga di sa qa mes ta bä qa armeng däm da näkt tit päs aa rhäng mamär.”

¹⁵ Näkt ka ensel qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Iangärhäkt ama reng gärangätni i ngia lu ama qavat ki ama evopki i qiat muqun bät angärha rhäng di ama gulañ na ama ruvek bä ama ruvek nävät ama ruvek maos maos bä nävät ama ivärhimek bä nävät ama enge moe. ¹⁶ Dä ama ur qa ama släktka qä na ama ngärhäqyisem ama em gärangätni i ngia lu ngät diva ama vu da angärha ron mamär sävät iaqyäkt ama qavat ki ama evopki. Näkt pa ngärhi rha at kärhong moe näkt pa ngä rhet daqule qi sä vlavel. Näkt kosaqi va ngä äs arha släkt näkt pa ngärhi väs ki na ama mudämgi. ¹⁷ Inguna ma Ngämuqa qa rhäk ama snängaqa säva ama ngärhäqyisem ama

em ivakt iva sägäk na angät snängaqa bä va ngärhi von ama ur qa ama släktka rha angät krot iva qat turäkt. Bä va qale rhoqoräkt bä dängdäng iva sa rhäkмамär nä ma Ngämuqa aa enge.

¹⁸ “Näkt iaqyäkt ama evopki qäarakni i ngia lu qi di ama moräs na äm mamär ama värhäm gärqomni i äm ngät turäkt daver ama vitnarha nävät ama ivätki.”

18

Sa Mava Nä Ma Babilon

¹ Nasot iangärhäkt dä ngua lu akni ama ensel i qä ngang inavuk näda ama usäpki arha ron. Iaqaqt ama ensel di aa qrot masirhat iva qat turäkt bä erait mamär vät ama ivätki nage aa murhämeska. ² Näkt ka näs masirhat toqortäqyia,

“Sa mava na ama värhäm ama moräs na äm ma Babilon! Sa mava na äm mas!
Qi di sokt kia män i ama ivärhäs na qi bä ba ama iaus maos maos moe qärangätni i ama vu ngät mamär
näkt ama isäm moe ama vu ngät
näkt sävät ama släkt moe ama vu ngät di qale ngät e vä bäs.

³ Inguna ama ruvek nävät ama ivärhimek moe sa rha nakt
bä guani na rha mät ama wain na at kavatka.

Näkt ama vitnarha nävät ama ivätki sa rha mualat na ama qavatka rhi na qi.
Bä ama ruvek kärarhani i rhit boda ama qärhong dä rhit bodäm bät ama qärhong di sa rha män i ama qärhong bät a rha masirhat nävät at kärhong masirhat kärqärhongni i sa irhong ngä män nävät arha lat ama vu ngät.”

⁴ Näkt kosaqi ngua nari akni ama eguinga qäarakni i qa märhamän näda ama usäpki arha ron doqortäqyia,

“Gua ruvek, sa vuk sä ngän näväm gi
ivakt iva qale ngän dualat na arha lat
ama vu ngät ngän na qi
i varis ngän narha anga märänga nävät at märän

⁵ inguna rha mu vät angärha rhäng gane rhävit na arha lat ama vu ngät bä säda ama usäpki arha ron.

Bä ma Ngämuqa di qaku rät pät a qa dap kat tu aa snäng sävät arha lat ama vu ngät.

⁶ Dä ma Ngämuqa qa märhamän sage ama enselqäna qärrarhani iva rhi sangäm na qi rhoqortäqyia, va ngän dualat sä qi di qoki rhoqor qi i sa qia mualat sa arhani ama ruvek toqoräkt.

Ari, ngän dualat maunmem sä qi di rhoqor värhäm arha lat ama vu ngät.

Ngäni rhäqäp arha kap maunmem na anga wain iva rhoqor iangärhäkt ama wain gärangät i mudu qia von ama ruvek täm ngät.

⁷ Sa qit sek sä nas na ama murhämeska dä qiat däqäm na ama mämägän masirhat

bä äkt iva ngäni von gi rha ama ruanini masirhat dä va ngän dualat sä qi iva qit nok

inguna vät arhä snängaqa di sa qiat dräm giat tair na nas toqortäqyia,

‘Nguat muqun doqor ama vitnaqi.

Aingo di qaku ama evopki qärakti i ama maqoski

bä qaku mamär iva airäs ngo dä ngut nok.’

⁸ Bä nävät tak täkt at snängaqa dä va at märän ngä rhän masärmän sävät a qi.

Iangärhäkt ama märän di ama tñäpki näkt ama iräski dä ama näknoqi näkt ama qärhuqi.

Näkt pa qia rhang mät ama mudäbäs bä va rhäksot na qi mas

inguna ma Engeska ma Ngämuqa qärakti i qat tatnävämne na qi di qa di aa qrot masirhat.”

⁹ Näkt pät ama qäväläm gärqomni i ama vitnarha nävät ama ivätki iarhakt kärerhae i rha mualat na ama qavatka rhi na qi dä qale rha gem gi sa at mämägän diva rhi lu ama mudäbäs kärqosni i qiat dang mät äs angät butbutki dä va rhit nok sä qi bä va airäs ta nävät a qi. ¹⁰ Bä va rhat mair gläius inguna rhit len masirhat toqoräkt i rhat lu qi bä va rhit nok toqortäqyia,

“Ama iräski! Ama iräski nävät ama moräs na äm ama värhäm!

Ai Babilon, ama varhäm na ama qrot ama mor ngät,

nak kop pät ama qäväläm ama qot äm dä ma Ngämuqa sa qa matnävämne na nge bä qa sangäm na nge.”

¹¹ Bä ama ruvek mäni ama ivätki qärerhani i rhit boda arhä gunän diva rhit nok sä qi dä va airäs ta nävät a qi inguna saqi as kaku aung iva qät bodäm bät arhä gunän. ¹² Iangärhäkt arhä gunän di ama gol dä ama silva dä ama dui maos maos kärangätni i ama ligär masirhat pät a ngät dä ama mär ngät mamär ama boi maos maos dä ama ngämung gärangätni i ama mär angät tamaska dä iarhongäkt kärqärhong i rhat tualat nä irhong nävät arhongni i irhong doqor ama vlam angärha em dä ama ngämung gärangätni i masirhat na ama ligär vät a ngät bä sävät kärqärhongni i rhat tualat nä irhong nävät ama bras dä ama ain dä ama dui qärangätni i ama mär angät släqyige ¹³ dä qosaqi rhit boda arhongni qärqärhongni i rhat dräm dat tu irhong ba ama tmäs ivakt iva ama mär mät ngät dä ama insens dä arhongni qärqärhongni i rhat tu irhong bät a nas kärqärhong i ama mär irhong angät tamaska dä angätni ama insens kärangätni i rhat tes ngät i ama frankinsens dä ama wain dä ama olipkäna angärha oel dä ama mär ngät mamär ama plaua ngä na ama wit dä ama bulmakaoqäna ngä na ama sipsipkäna dä ama hoskäna ngä na ama rhingangmätngät näkt sävät ama ruvek iva rhi vodäm da bä va rha rhän i ama latta na rha va arhani ama ruvek arha rem. ¹⁴ Näkt pa rhi qoar toqortäqyia,

“Ama gavämgi qärakti i nani a nge masirhat iva nge sä qi di sa qia met daqule nge.

Iangärhäkt moe gi gunän gärangätni i ama qärhong bät a nge nagem ngät näkt sävät gi murhämeska di sa qäbäs na ngät bä saqi as pa qaku mamär iva rha rhän bät a ngät!”

¹⁵ Ama ruvek kärerhani i rhit bodä rhangät täkt ama gunän ba qi bä ama qärhong bät a rha nagem gi diva rhat mair gläius inguna rhit len masirhat toqoräkt i

rhat lu qi. Bä va rhit nok dä va airäs ta mamär ¹⁶ dä va rhit näs masirhat i rhat tamän doqortäqyia,

“Ama iräski! Ama iräski nävät ama moräs na äm ama värhäm.

Qi di sa qia mon mät ama mär ngät ama qulum ngät ama ingas ngät ama boi näkt sävät ama boi qärangätni i masirhat na ama ligär vät a ngät.

Näkt sa edangedang bät a qi nage ama gol näkt ama mär ngät ama dui maos maos kärangätni i masirhat na ama ligär vät a ngät.

¹⁷ Sokt di nak kop pät ama qäväläm ama qot äm dä sa mava na arhä mär irhong arhä qärhong ngä na arhä ligär.”

Bä vät iomäkt ama qäväläm dä ama ruvek moe qärrarhani i rhit ta ama mlaus näkt ama ruvek moe qärrarhani i rhat tuqun mät ama mlaus bä rhat tet säva amekni ama ivärhimek näkt ama ruvek kärarhani i rhat tualat mät ama mlaus näkt sävät ama ruvek moe qärrarhani i rhit ta ama ligär bä mamär sä rha nävät ama lat pä garäska di rhat mair gläius mamär ¹⁸ bä rhoqoräkt i rha lu ama butbutki nämät ama mudäbäs kärqosni i qiat dang mät äs di sa rha nok masirhat i rhi qoar toqortäqyia,

“Nga mudu di anga värhäm anga moräs na äm mamär toqor tom däkt?”

¹⁹ Näkt tit nok masirhat da arhä iräski ama mor qi arha ron nävät a qi i rhit nok masirhat toqortäqyia,

“Ama iräski! Ama iräski nävät ama mor äs na äm ama värhäm

inguna ama ruvek moe qärrarhani i sa rhat tet pä garäska

rha män i ama qärhong bät a rha nävät at ligär dä at mämägän.

Ama iräski inguna nak kop pät ama qäväläm ama qot äm mamär dä sa qäbäs nä iomäkt ama värhäm mas.

²⁰ Mamär iva märmär gem nge ama usäpki bä qosaqi va märmär gem ngän ma Ngämuqa aa ruvek ti na ngän ma Ngämuqa aa ngangda bä sävät aa vämginarha

inguna ma Ngämuqa sa qa matnävämne na qi vät arha lat angät tpäs kärangätni i qia mualat na ngät sä ngän.”

²¹ Nasot iangärhäkt dä ama qrot ka ama ensel qa sek ama duiqa ama enges ka qärakni i rhi nänbrakt ta ama wit na qa bä qa rhon na qa samäk säva ama garäska näkt ka qoar toqortäqyia,

“Ama värhäm ama moräs na äm ma Babilon diva rhi rhon na äm samäk na ama qrot toqoräkt bä va qäbäs na äm bä va qaku mamär vät a rha iva saqi as ti namän bät a äm.

²² Bä vuk pä m nge ama värhäm ama moräs na äm ma Babilon dä saqi as pa qaku mamär vät a rha iva rhi nanari anga ruvek i rhit kut iarhongäkt kärqärhong i irhong doqor ama gitaqina dä anga ruvek i rhi ses anga ioe dä rhi ses anga biugalqäna bä va qaku rhi nanari ama ruvek i rhit tong.

Bä vuk pä m nge ma Babilon dä saqi as pa qaku mamär iva rhi namän bät anga latka qärakni i qat dräm gät sä m iarhong maos maos.

Bä va qaku mamär vät a rha iva saqi as ti nanari vät anga duiqa anga mor qa aa qän gärakni i rhi nänbrakt ta ama wit na qa.

²³ Bä saqi as pa qaku erait pä m nge nage anga lirhaga aa neraqa.

Bä vuk pä m nge dä saqi as pa qaku mamär vät a rha iva rhi nanari anga ruqa aa eguinga qärakni i rhit bodäm na qa bä qop ti nanari anga ruqi arha eguinga qäraktni i rhit bodäm na qi.

Iarhakt gia ruvek kärarhae i sa mudu rhat dräm dit bodäm bät ama gunän dä rhit bodäm ngät di mudu ama moräs na rha mamär ama ruvek pät ama ivätki moe.

Näkt nävät gi rhaqyao dä ngia mäqäne sa ama ruvek nävät ama ivärhimek moe i ngia iras täm da.

²⁴ Näkt pä iomäkt ama värhäm ama moräs na äm ma Babilon di sa rha män bät ma Ngämuqa aa vämginarha rhi na aa ruvek arhä biaska

näkt kosaqi sävät arhani moe arhä biaska qärrarhani i sa rha veng da mäni ama ivätki.”

19

Ama Ansäs Da Ama Usäpki Arha Ron

¹ Nasot tangät täkt dä ngua nari vät ama ruvek kärarhani i masirhat na rha mamär arhä qän da ama usäpki arha ron i rhit näs masirhat toqortäqyia,

“Aleluia!

Ama mumaiar di nage aut Ngämuqa dä qale ama qrot ngä na ama murhämeska e gem ga

² Aa matnävämne di ngät parhäm ama räkt ka ama snängaqa bä aa lat di ama mär ngät mamär

inguna ama vu qi mamär ama qavat ki ama evopki

qäraktni i qia slava na ama ruvek nämäni ama ivätki na at kavatka di sa qa matnävämne na qi

näkt ka muvät pät a qi

vät aa latta arhä biaska aa uväs kärarhani i qia veng da.”

³ Näkt kosaqi rha näs toqortäqyia,

“Aleluia!

Ama butbutki nämät ama mudäbäs kärqosni i äs ngärhit päs ki diva qi nän dävit pasägos bä mirhup bä va qaku rhäksot na qi.”

⁴ Dä ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta näkt sävät ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos di rha moe rha säp samäk bä rhi nänäs sage ma Ngämuqa iaqäkt karak i qat muqun mät ama mämugunäs. Näkt ti qoar toqortäqyia, “Ngätki rhoqoräkt. Aleluia!” ⁵ Dä ama eguinga qa män näva ama mämugunäs i qat tamän doqortäqyia,

“Aingän ma Ngämuqa aa latta

bä sävät a ngän gärrarhae i rhit len ga qärrarhae i ama ruvek ama moräs na rha bä sävät a rha qärrarhani i qaku ama moräs na rha di ngän moe diva ngäni nän sä ma Ngämuqa.”

Ama Sipsip Ama Rhoem Ga Aa Tmäski Na Ama Rhitbodämnane

⁶ Nasot iangärhäkt dä sa ngua nari ama eguinga qärakni i qa rhoqor vät ama ruvek kärarhani i masirhat na rha mamär arhä qän bä iaqäkt ama eguinga di qa rhoqor vät ama reng angät kän gärangätni i arus pät a ngät masirhat pät ama galañ bä iaqäkt ama eguinga di qosaqi qa rhoqor ama iauska qärakni i vukpukdur väm ga masirhat toqortäqyia,

“Aleluia!

Inguna ma Engeska aut Ngämuqa iaqäkt karak i ama qrot moe angät tarebäm di qat turäkt.

⁷ Mamär iva märmär gem ut masirhat dä urhi von ga rha ama murhämeska inguna ama qäväläm gärqomni iva rhit bodäm na ama sipsip ama rhoem ga di sa äm ngä män.

Näkt ama evopki qäraktni iva rhi vodäm na qi qi na qa di sa qia rhäkmuna nas.

⁸ Iaqqäkt ama evopki qäraktni iva rhi vodäm na qi di sa ma Ngämuqa qa von gi rha ama mär ngät ama boi ama ingas ngät dä ama qumärqumär ngät iva qia rhon mät ngät.”

Iangärhäkt at boi ama mär ngät ama ingas ngät ama qumärqumär ngät di sa ngärhi sameng sävät ma Ngämuqa aa ruvek arha räkt ngät arha lat.

⁹ Bä rhoqoräkt dä iaqäkt ama ensel qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Va ngi säm i, ‘Ama modämne sävät iarhakt kärarhae i sa rha mes ta iva rha rhän säva ama sipsip ama rhoem ga aa tmäski na ama rhitbodämnane.’” Näkt kosaqi qa qoar toqortäqyia, “Rhangät täkt di ama engätki na ngät ama enge nage ma Ngämuqa.”

¹⁰ Bä nävät tangät täkt aa enge dä arpus na ngo samäk säng aa qar ivakt iva ngu nänäs sagem ga sokt di qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Qale ngi namualat toqoräkt inguna aiun di ma Ngämuqa aa larhiom na un un nä gi qärhae qärrarhani i rhat sangar ma Jisas aa sameng mamär. Mamär iva ngi nänäs sage ma Ngämuqa.” Inguna ma Jisas

aa sameng di ma Ngämuqa aa vämginarha arhä sameng angät tarebäm.

Ma Jon Ga Lu Ama Ruqa Qäarakni I Qat Muqun Bät Ama Hos Ama Qulum Ga Aa Rhäng

¹¹ Nasot iangärhäkt dä ngua lu i sa rha rhar mäni ama usäpki dä ngua lu ama qulum ga ama hos. Näkt ama ruqa qäarakni i qat muqun bät iaqäkt ama hos aa rhäng di rhat tamän sävät a qa rhoqortäqyia, “Ama ruqa qäarakni i qät lu vät aa lat mamär.” dä “Ama ruqa qäarakni i qä sameng na ama engätki.” Bä qat tatnävämne nävät ama räkt ka ama snängaqa dä qosaqi rhoqoräkt i qat tärana na ama ulaqi di aa lat ama räkt ngät. ¹² Aa saqong di ngät toqor ama rhäptäpki nämät ama mudäbäs näkt kale ama rhäqäp ama vitnarha arhä qäbaut da aa uväs. Näkt aa ngärhipki qäarakni i sa rha säm a qi vät a qa di qaku aung gat dräm a qi dap sokt ka.

¹³ Sa qa mon mät ama boiqi ama uiu qi qäarakni i sa rha o qi va ama biaska näkt tat tes ka i ma Ngämuqa Aa Enge. ¹⁴ Bä ama ulaqimärharhärhäkt näda ama usäpki arha ron di rhit päs aa rhäng i rhi ngang bät ama hoskäna ama qulum ngät angärha rhäng. Iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt di sa rha mon mät ama qumärqumär ngät ama ingas ngät ama qulum ngät ama boi. ¹⁵ Näkt lel sa ama ulaqi arha singi nämät aa vämgi. Bä qa diva qa rhän näva ama ruvek nävät ama ivärhimek moe arhä väs nä iaqyäkt ama singi iarhakt kärerhae i qaku rhat tet nasot aa snängaqa. Näkt pa qat turäkt täm da na ama qrot ngät ama muräkt. Näkt kosaqi va rhi nari ma Ngämuqa iaqäkt karak i ama qrot moe angät tarebäm aa uraqi ama mor qi qrekt i va qä rhäkrät ama wain angät gavam bät iosäkt ama mor äs na äs ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dit täkrät ngät e. ¹⁶ Mäni aa boiqi ama uiu qi vono vät aa rämga aa rhäng bät aa märmäret di sa rha säm doqortäqyia, “ama vitnarha moe arha vitnaqa dä ama engesta moe arha Engeska.”

¹⁷ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu ama ensel qäarakni i qat mair vät ama qunäga aa saqong. Iaäkt ama ensel di qa näs masirhat särha ama isäm gärangätni i ngärhi

vrap mäk mät ama leqäs i qa märhamän doqortäqyia, “Ngäni ang, va västämne na ngän moe vä ma Ngämuqa aa tmäski ama enges ki qäarakni i va qä rhäkmu na qi ¹⁸ ivakt i va ngän däs ama vitnarha näkt ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerta näkt ama qrot ta ama ulaqimärharhärhäkt näkt ama hoskäna ngä nä iarhakt kärerhae i rhat tuqun bät angärha rhäng arhä släqyigleng. Bä va ngän däs ama ruvek moe arhä släqyigleng gärerhani i ama isiska vät a rha bä qosaqi qärerhani i ama latta va arhani ama ruvek arha rem bä iarhakt kärerhae i ama moräs na rha bä sävät kärerhani i qaku ama moräs na rha.”

¹⁹ Nasot iangärhäkt dä ngua lu ama ur qa ama släktka qä na ama vitnarha nävät ama ivätki näkt sävät arha ulaqimärharhärhäkt i sa västämne na rha moe ivakt i va rha rhäranas na ama ulaqi sävät iaqäkt karak i qat muqun bät ama hos aa rhäng gä na aa ulaqimärharhärhäkt. ²⁰ Sokt di ma Engeska qa sangar iaqäkt ama ur qa ama släktka bä rha mu qa va ama tpäskiarharhäng gä na aa iraski na qa aa vämginaqa iaqäkt karak i sa qat tualat na ama muqunän ivakt i va qä iras ta ama ruvek kärerhani i sa rha rha ama ur qa ama släktka aa muqunängi bä rhit kutdrir sage aa iauski. Iaiomäkt ama udiom moe di sa qa rhon na iom säva ama namuqa na ama mudäbäs kärqosni i äs ngät dang na ama dui ama salfa iangärhäkt kärangät i angät kärnaqi masirhat mamär. ²¹ Dap arhani ama ruvek moe di qa veng da na ama ulaqi arha singi qäarakni i lel sä qi nämät iaqäkt aa vämgi qarak i qat muqun bät ama hos aa rhäng. Bä ama isäm moe ngä mä s arhä släqyigleng bä angät sarem.

20

Ama Sägak Ama Tausen Na Ama Qoeo

¹ Näkt ngua lu akni ama ensel qäarakni i qat dän inavuk näda ama usäpki arha ron. Iaäkt ama ensel di qät ta ama aki sämät ama uqupka aa tmongi qäarakni i sa qaku aa anga ribit näkt mät aa rhäqyet di qat sangar ama mor qa ama sen. ² Näkt iaqäkt ama ensel qa sangar ama dragon gäarakni i ama uiuvärhaqa na qa qarak i mudu na qa mamär qarak i rhat tes ka i ma Sämgä bä qop ma Satan näkt ka qop pät a qa bä

va qale qa rhoqoräkt pät ama sägäk ama tausen na ngät ama qoeo. ³ Näkt ka ensel qa rhon na qa sämät ama uqupka qäarakni i qaku aa anga ribit näkt ka väs ma ama qrot mamär mät ama tmongi dä iaqäkt ama uqupka aa saqong särhäm ga. Qa mualat toqoräkt ivakt iva qale ma Sämgä rhoqoräkt pät ama sägäk ama tausen na ama qoeo dap pa qaku mamär vät a qa iva saqi as kä nairas ta ama ruvek nävät ama ivärhimek pät ama ivätki. Näkt nasot iangärhäkt ama qoeo dä va as pa rha rhuisiska vät a qa varhäm mä Ngämuqa aa snängaqa qäarakni i sa mudu qa mu qa bä va nak kop kale ma Sämgä sokt pät ama qäväläm ama qot äm.

⁴ Dä ngua lu iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa von da rha ama qrot iva rhat tatnävämne i rhat muqun mät ama vitnarha arhä mämugunimek. Näkt kosaqi ngua lu ama ñäpta ama ruvek iarhakt kärarhae i sa rha rhodäkt mät ta inguna nävät ma Jisas aa sameng ngä nä ma Ngämuqa aa enge. Iarhakt di sa qaku rha ansäs dä rha qutdrir sage ama ur qa ama släktka dä aa iauski bä sa qaku rha rha aa muqunängi da arhä qamäs ura mäni arhä rhäkt. Iarhakt ama ruvek diva rha rhäranas nämät ama tñäpki bä va ama iar ta bä va qale rha i ama vitnarha rhi nä ma Kraiss pät ama sägäk ama tausen na ama qoeo.

⁵⁻⁶ Iarhakt kärarhae i sa rha mon säda ama narhoer äm ama qäväläm angärha ron gärqomni i sa ma Ngämuqa qa märanas na ama rhäqäp na rha ama ruvek nämät ama tñäpki di ama modämne sävät a rha dä ama qumärqumär ta mamär. Ama unbem na qi ama tñäpki di qaku arha anga qrot iva qia rhän näva arhä väs dap pa rha diva ma Ngämuqa qä nä ma Kraiss in priskäna na rha bä va qale rha i ama vitnarha rhi nä ma Kraiss pät ama sägäk ama tausen na ama qoeo.

Dap kaku aung anga ñäpka saqi as pa qa rhäranas nämät ama tñäpki bä va ama iar qa bä dängdäng i rhäksot nä iangärhäkt ama sägäk ama tausen na ama qoeo. Rhom däkt di ama narhoer äm ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa märanas na ama rhäqäp na rha ama ruvek nämät ama tñäpki.

Ma Ngämuqa Qa Män Nävä Ma Sämgä Aa Uväs

⁷ Näkt nasot ama sägäk ama tausen na ama qoeo dä va rha rhuisiska vät ma Sämgä näva aa tpäskiarharhäng ⁸ bä va qat tet bä va qat täqäne sa ama ruvek iva qä iras täm da nävät ama ivärhimek pät ama ivätki moe at tärhäkt iva västämne na rha ivakt iva ama ulaqi. Rhämek täkt ama ivärhimek di sa ama vämginaqa ma Esekiel qa mes imek i ma Gok dä ma Magok. Ama rhodäm sä iarhakt ama ruvek di ngät toqor ama qungi vät ama garäska aa rhäkt. ⁹ Va rha rhän nävät ama ivätki moe at tärhäkt bä va rhi ing namet ma Ngämuqa aa ruvek arha ivärhäs na ama mämaevät ngä na ama mor äm ama värhäm gärqomni i ma Ngämuqa di aa snäng bät a äm. Sokt diva ama mudäbäs ngä rhän na rhävuk näda ama usäpki arha ron bä va äs ngärhi väs iarhakt moe ama ulaqimärharhärhäkt. ¹⁰ Näkt sa rha rhon nä ma Sämgä säva ama namuqa na ama mudäbäs kärqosni i äs ngät dang na ama dui iangärhäkt kärangät i angät kärnaqi masirhat mamär qäarakni i sa qa mäqäne sä iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt i qa iras täm da. Iaäkt ama namuqa di qäarak i sa rha rhon na ama ur qa ama släktka qä na ama iraski na qa ama vämginaqa sae. Iarhakt diva vasägos dä va rhi nari i aruan bät kunäng dä näp bängang bä mirhup bä va qaku rhäksot nä ianiäkt ama ruanini.

Ama Matnävämne Da Ama Mor Äs Na Äs Ama Qulu Bäs Ama Vitnaqa Aa Mämugunäs Angät Saqong

¹¹ Nasot iangärhäkt dä sa ngua lu aosni ama mor äs na äs ama qulu bäs ama vitnaqa aa mämugunäs näkt sävät iaqäkt kärak i qat muqun mät äs. Ama ivätki qi na ama usäpki di sa in met nae nävät aa saqong bä saqi as kaku anga släqyäs nanokt em iva qale lem. ¹² Näkt ngua lu ama ñäpta ama ruvek iarhakt kärarhae i ama moräs na rha bä sävät kärarhani i qaku ama moräs na rha i rhat mair da iosäkt ama mämugunäs angät saqong näkt ta vräs pa ama abukkina. Näkt kosaqi rha vräs pa akti ama abuk kärakti i ama abuk na ama iar. Bä iarhakt ama ñäp ta ama ruvek di sa ma Ngämuqa qa matnävämne na rha varhäm arha lat kärangätni i sa rha säm a ngät pä iangärhäkt ama abukkina.

¹³ Näkt ama garäska qa muisiska vät ama ñäp ta ama ruvek moe qärrhani i sa qale rha väm ga. Dä qosaqi ama tñäpki qi na ama ivärhäs kärqosni i qale ama ñäpta e di in muisiska vät ama ñäp ta ama ruvek kärarhani i sa qale rha e bä asägäk asägäk nävät a rha di sa ma Ngämuqa qa matnävämne na qa varhäm aa lat kärangätni i sa qa mualat na ngät. ¹⁴ Nasot dä rha rhon na ama tñäpki qi na ama ivärhäs kärqosni i qale ama ñäpta e säva ama namuqa na ama mudäbäs. Iaqäkt ama namuqa di ama unmem na qi ama tñäpki. ¹⁵ Bä vät iomäkt ama qäväläm di aung gäarakni i qaku rha män bät aa ngärhipki va ama abuk na ama iar di sa rha rhon na qa säva ama namuqa na ama mudäbäs.

21

Ama Iaräs Na Qi Ama Usäpki Dä Ama Iaräs Na Qi Ama Ivätki

¹ Nasot iangärhäkt dä ngua lu ama iaräs na qi ama usäpki dä ama iaräs na qi ama ivätki inguna ama narhuir qi ama usäpki qi na ama narhuir qi ama ivätki di sa qäbäs na em i in met nae bä qosaqi ama garäska di qaku a qa. ² Näkt ngua lu ama iaräs na äm ama qumärqumär äm mamär ama värhäm ma Jerusalem i äm ngät dän inavuk näda ama usäpki arha ron nage ma Ngämuqa. Iomäkt ama värhäm di sa rha rhäkmu na äm mamär i sa äm doqor ama evopki qäaraktni iva qi na akni ama ruqa in dät a ne.

³ Näkt ngua nari ama eguinga qäarakni i qa märhamän masirhat nämät ama mämugunäs toqortäqyia, “Rhäkt di ama ivärhäs kärqosni iva ma Ngämuqa qale qa e di sa qale läs ge ama ruvek. Bä va qale qa qä na rha näkt pa iarhakt diva aa ruvek na rha bä va ma Ngämuqa maräkt diva qale qa qä na rha i arhä Ngämuqa na qa*.” ⁴ Bä va qä suqup sa ama qoep moe nämät arhä saqong. Bä va rhoqoräkt dä sa va qaku qale anga tñäpki ura anga iräski ura anga näknok ura anga ruanirhong inguna iarhongäkt kärqärhong i mäqi nä irhong di sa rhäksot nä irhong.”

* **21:3** i arhä Ngämuqa na qa Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

⁵ Näkt iaqäkt kärak i qat muqun mät ama mämugunäs ka märhamän doqortäqyia, “As ngäni lu i sa nguat tualat sä iarhongäkt moe iva ama iaräs nä irhong!” Näkt ka qoar toqortäqyia, “Va ngi säm dangät täkt ama enge inguna ngät di mamär iva ama ruvek moe rhat nanakt na ngät bä ngät di sa ama engätki na ngät.” ⁶ Näkt ka märhamän särhäm ngo rhoqortäqyia, “Iarhongäkt moe di sa rhäksot nä irhong! Aingo di ama narhoerqa na ngo bä ama dängdängininaqa na ngo bä aingo di ama rharimini bä ama tpäsini. Näkt iaqäkt kärak i aqäsä qa diva ngu von ga rha ama rigi nämät ama qot-naqoanga na ama rigi na ama iar qäaraktni i qaku rhit bodäm bät a qi. ⁷ Näkt aung gäarakni i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva bä ba qa nä iangärhäkt moe bä va ngo diva aa Ngämuqa na ngo bä qa diva ngua emga na qa.

⁸ “Dap iarhakt kärarhae i rhit len dä qärrhani i qaku rhat mair ma ama qrot mäni arhä qatnanakt dä qärrhani i mava na rha mamär mät arha vu ngät arha lat di iarhakt diva arha ivärhäs di ama namuqa na ama mudäbäs kärakni i qat dang na ama salfa. Bä qosaqi iarhakt kärarhae i rhi veng arhani ama ruvek dä qärrhani i rhat tualat na ama qavatka dä qärrhani i sa rhat tualat na ama rhaqyao dä qärrhani i rhit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kärangätni i sa ama ruvek ta mualat na ngät bä sävät iarhakt kärarhae i ama irasmätta na rha diva arha ivärhäs iosäkt. Rhak täkt ama namuqa na ama mudäbäs di ama unmem na qi ama tñäpki.”

Ama Iaräs Na Äm Ama Värhäm Ma Jerusalem

⁹ Bä nasot iangärhäkt dä akni ama ensel nävät ama ngärhäqyet da udiom na rha qärrhani i sa rhat sangar mät ama ngärhäqyet da udiom ama diskäna qärangätni i mäqi rhäqäp ngät na ama ngärhäqyet da udiom ama märän ga män bä qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Ngi ang ivakt iva ngu qur a nge rha ama sipsip ama rhoem ga aa evopki qäaraktni iva

aa egutki na qi.” ¹⁰ Näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas na ngo bä iaqäkt ama ensel qa rha ngo bä säda ama enges ki ama uiu qi ama damgi. Näkt ka qur a ngo rha ama qumärqumär äm mamär ama värhäm ma Jerusalem i arhar sä äm na rhävuk näda ama usäpki arha ron nage ma Ngämuqa.

¹¹ Iomäkt ama värhäm di sa äm ngärhit sen nä ma Ngämuqa aa murhämeska. Erait bä qunäga masirhat nävät iomäkt ama värhäm bä äm di äm doqor ama mär qa ama duiqa qarakni i masirhat na ama ligär vät a qa bä qunäga mät ka mamär toqor ama glas karakni i qa rhoqor ama duiqa ama jaspä. ¹² Ama lurhaqi namet iomäkt ama värhäm ma Jerusalem di ama enges ki näkt ama uiu qi rhävit. Näkt pät iaqyäkt ama lurhaqi namet a qi di ama ngärhäqyisem da unbem ama mor ngät ama tmon bä ge iangärhäkt ama tmon asägäkt asägäkt di qale ama sägäk ama ensel. Näkt pät iangärhäkt ama tmon asägäkt asägäkt di sa rha säm ani ama enivini nävät ama ngärhäqyisem da udom na ama enivirhong nae ma Israel. ¹³ Vät ama qämirige qärqigeni iva säng ama qunäga aa qamäs di ama dävagukt ama tmon bät ige bä vät aglengni ama däpquaglang ama qämiriglang asägäge asägäge di qosaqi ama dävagukt ama tmon. ¹⁴ Näkt ama värhäm angät lurhaqi di sa qiat mair da ama ngärhäqyisem da udiom ama enges ngät ama dui. Bä vät iangärhäkt ama dui asägäk asägäk di sa rha säm akni aa ngärhipki qarakni i qa nävät ama sipsip ama rhoem ga aa ngärhäqyisem da udiom na rha ama ngangda.

¹⁵ Ama ensel iaqäkt karak i qat tamän särhäm ngo di qat sangar mät ama tliga qarakni i sa rhat dräm dit ta ama siqutka nävät a qa qarak i sa rha mualat na qa na ama gol ivakt iva qä rha ama siqutka nävät iomäkt ama mor äm ama värhäm näkt sävät äm angät lurhaqi dä äm angärha tmon. ¹⁶ Iomäkt ama värhäm ama mor äm angät kämiriglang ama levaet nä igleng di igleng doqorne näkt igleng angärha uiuvät tävit dä rhämono di ngät toqorne. Bä ama siqutka nävät iomäkt ama värhäm gäarakni i sa ama ensel qa rha qa di ama 2,400 na ama kilomitaqäna. ¹⁷ Näkt ka rha ama siqutka

nävät ama lurhaqi bä iaqäkt ama siqutka di ama ruvek ama dävauung na rha da qäraet da sägäk ama mitaqäna. Iaqäkt ama ensel di qa rha ama siqutka rhoqor ama ruvek tat dräm dit ta ama siqutka rhoqoräkt.

¹⁸ Iomäkt ama värhäm moe di sa rha rhäk pät a äm sokt na ama gol qärangätäni i ama neraqa qä sen bäm ngät toqor ama glas. Dä äm angät lurhaqi di sa rha rhäk pät a qi na ama duiqa ama jaspä. ¹⁹ Bä vät ama lurhaqi arha ribit namet iomäkt ama värhäm di sa rha mu ama dui maos maos kärangätäni i masirhat na ama ligär vät a ngät. Iangärhäkt ama dui di ama narhoer qa ama duiqa qarakni i qunäga mät ka di ama jaspä näkt ama udiom na qa qarakni i ama blu qa di ama sapaia näkt ama dävauung na qa qarakni i aa släqyige di ama braun nävämne na ama qulum di ama aget näkt ama levaet na qa qarakni i ama irhiar qa di ama emeral ²⁰ näkt ama ngärhäqyet na qa qarakni i aa släqyige di ama braun nävämne na ama qulum di ama sadonikis näkt ama ngärhäqyet da sägäk na qa qarakni i ama qurät ka mamär di ama konilian näkt ama ngärhäqyet da udiom na qa qarakni i ama irhiar qa mamär di ama krisolait näkt ama ngärhäqyet da dävauung na qa qarakni i qosaqi ama irhiar qa di ama beril näkt ama ngärhäqyet da levaet na qa qarakni i ama qabus täm ga di ama topas näkt ama ngärhäqyisem na qa qarakni i ama irhiar qa maqälak di ama krisopres näkt ama ngärhäqyisem da sägäk na qa qarakni i ama qurät ka di ama haiasin näkt ama ngärhäqyisem da udiom na qa qarakni i ama pärpäl qa di ama ametis. ²¹ Ama ngärhäqyisem da unbem ama mor ngät ama tmon bät iaqyäkt ama lurhaqi di sa rha rhäk pät a ngät na ama ngärhäqyisem da unbem ama pelqäna. Asägäkt asägäkt ama tmongi di sa rha mualat na qi na ama sägäkt ama mor qi ama pel. Näkt ama mor qa ama iska dä iomäkt ama värhäm angärha ron di sa rha mualat na qa sokt na ama gol qärangätäni i ngät toqor ama glas.

²² Bä qaku ngua lu anga ansäspämgi vä iomäkt ama värhäm inguna äm angärha ansäspämgi di ma Engeska ma Ngämuqa iaqäkt karak i ama qrot moe angät tarebäm gä na ama sipsip ama rhoem ga. ²³ Bä

iomäkt ama värhäm di qaku äm ngärhit läk nani ama qunäga bä ama equngi ina neraqa inguna ma Ngämuqa aa murhämeska di qät bon da ama neraqa sävä bäm dä ama sipsip ama rhoem ga di äm angät lirhäga na qa.

²⁴ Ama ruvek nävät ama ivärhimek moe vät ama ivätki va rhat tet dä äm angät neraqa aa ron. Bä ama vitnarha nävät ama ivätki moe diva rhi ngang sa arhä qärhong ama mär irhong masirhat sae sävä bäm ivakt iva rhi vodäm ngät i ama vodämes na ama ansäs na ngät sage ma Ngämuqa qä na ama sipsip ama rhoem ga. ²⁵ Ama mor ngät ama tmon sävä iomäkt ama värhäm diva qaku rhi naväs mät ngät pät kunäng bä va qaku anga bängagi e. ²⁶ Bä ama ruvek nävät ama ivärhimek pät ama ivätki moe arhä murhämeska ngä na arhä mämägän diva rhi ang sä ngät sae sävä iomäkt ama värhäm bä qosaqi va rhi vodäm ngät i ama vodämes na ama ansäs na ngät sage ma Ngämuqa qä na ama sipsip ama rhoem ga. ²⁷ Sokt diva qaku guani qärqäni i qaku ama mär ini di ini ngä rhon sävä bäm. Bä qosaqi va qaku mamär vät aung anga ruqa qärakni i qat tualat na ama lat ama vu ngät ura qärakni qä iras ta ama ruvek iva qa rhon sävä bäm dap pa sokt iaqäkt karak i sa qale aa ngärhipki va ama sipsip ama rhoem ga aa abuk na ama iar diva qa rhon sae.

22

Ama Rigi Na Ama Iar

¹ Nasot iangärhäkt dä ama ensel qa qur a ngo rha ama rigi qärakni i arha rigi di qit bon da ama iar qärakt i qunäga mät ki rhoqor ama glas. Iaқыäkt ama rigi di qiat tär at täväs navuk näp ma Ngämuqa qä na ama sipsip ama rhoem ga in mämugunäs ² bä qi ngang mämäne da ama värhäm ama mor äm äm angärha iska ama mor qa aa ron mamär. Varhäm ama rigi at tärhäkt tage dä rhage di ama ngämung na ama iar ngät mair. Bä vät ama ngärhäqyisem da unbem ama eqoan asägäkt asägäkt di iangärhäkt ama ngämung di ngärhit sa ama gavam maos maos kārängätni i qaku ngät toqorne. Näkt iangärhäkt ama ngämung angät ngärhäqyitnäk diva itnäk

ngät tumäräs pät ama ruvek nävät ama ivärhimek pät ama ivätki.

³ Bä vät iomäkt ama qäväläm diva saqi as kaku qale guani e qärqäni i ama vu ini masirhat dä ma Ngämuqa aa saqong qärqäni iva nani a qa iva qä slava nä ini mas. Ma Ngämuqa qä na ama sipsip ama rhoem ga in mämugunäs diva qale läs pä iomäkt ama värhäm näkt pa ma Ngämuqa aa latta va aa rem diva rhi nänsäs sagem ga. ⁴ Iarhakt aa latta diva rhi lu aa saqongait bä va aa ngärhipki diva rhi säm a qi da arhä qamäs. ⁵ Bä rhoqoräkt di saqi as pa qaku anga bängagi. Bä va qaku rhit natläk nani anga lirhäga aa neraqa ura ama qunäga aa neraqa inguna ma Engeska ma Ngämuqa diva qa rhän i arhä neraqa na qa. Näkt pa rhat turäkt bä mirhup bä mirhup bä va qaku rhäksot.

Ma Jisas Diva Qa Rhän

⁶ Iaқыäkt ama ensel qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di mamär iva ama ruvek moe rhat nanakt na ngät bä ngät di sa ama engätki na ngät. Näkt ma Engeska ma Ngämuqa qärakni qat täranas na aa vämginarha arhä gloqaqa di sa qa rhäk na aa ensel ivakt iva qä qur aa latta rhä iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhäranas.” ⁷ Näkt ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “As ngäni nari! Sa qorhäs iva ngua rhän! Ama modämne sävät iaqäkt karak i qat tualat parhäm ama enge nage ma Ngämuqa vä rhakt täkt ama abuk.”

⁸ Aingo ma Jon di iaqäkt karak i sa ngua nari bä ngua lu rhärhong däkt. Bä nasot tärhong däkt kärqärhong i sa ngua nari irhong dä ngua lu irhong dä sa arpus na ngo mäk ivakt iva ngu nänsäs säng iaqäkt ama ensel aa qar qärakni i qar qur a ngo rhäm irhong.

⁹ Sokt di qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Nak kale ngi namualat toqoräkt. Aiun di ma Ngämuqa aa larhiom na un bä sävät iarhakt kārarahae gi qārhae ama vämginarha bä sävät kārarahani i rhat sangar mamär vät takt täkt ama abuk arha enge. Mamär iva ngi nänsäs sage ma Ngämuqa.”

¹⁰ Näkt nasot dä iaqäkt ama ensel qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Qale ngi naväsärha ama vämginarha arha enge vä rhakt täkt

ama abuk inguna ama qäväläm gärqomni iva iarhongäkt pä rhakt täkt ama abuk iva irhong ngä rhäranas di sa qorhäs na äm.

11 “Bä nga rhoqoräkt dä aung gäarakni i qat dräm gat tualat na ama vu ngät ama lat di mamär iva qoki as kat tualat toqoräkt. Dä qosaqi va iaqäkt karak i ama vuqa na qa di mamär iva as kale qa rhoqoräkt inguna sa qorhäs iva ini rha ama rhäksärhäm. Dap iaqäkt karak i qat dräm gat tualat na ama räkt ngät ama lat di mamär iva qoki as kat tualat toqoräkt. Näkt pa ama ruqa qarakni i ama qumärqumär qa mamär di mamär iva as kale qa rhoqoräkt.”

12 Näkt saqi as ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “As ngäni nari! Sa qorhäs iva ngua rhän! Gu muvätki di rhakt gem ngo bä va ngua rhuvät pät ama ruvek moe na qi varhäm arha lat asägäk asägäk kärangätni i sa rha mualat na ngät. 13 Aingo di ama narhoerqa na ngo bä ama dängdängininaqa na ngo. Bä aingo di sa qale ngo narhoer mamär bä sa va qale ngo säng ngärharhäng mamär. Näkt aingo di ama rharimini bä ama tpäsini.”

14 Ama modämne sävät iarhakt kärarhae i sa rha rhor arhä boi ama uiu ngät bä äkt i sa rha rha ama rhares iva rha äs nävät ama ngämuga na ama iar bä qosaqi mamär iva rha rhet bä va rha rhon mät ama tmon bä savuk säva ama mor äm ama värhäm. 15 Dap pa qale iarhakt dalek na ama värhäm gärarhae i rha rhoqor ama im bä sävät ama ruvek kärarhae i rhat tualat na ama rhaqyao dä qärarhani i rhat tualat na ama qavatka dä qärarhani i rhi veng arhani ama ruvek dä qärarhani i rhit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kärangätni i sa ama ruvek ta mualat na ngät bä sävät iarhakt moe qärarhae i nani a rha na ama iraski dä rhat tualat na ama irasirhong.

16 “Aingo ma Jisas sa ngua rhäk nä gua ensel ivakt iva qä von nge rhä rhangät ama sameng bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhap ama ngärhäqyet da unbam na ap. Aingo di sa ngua män nämäni ma Devit aa enevaqi bä aingo di ma Qunängäm gäarakni i erait mät ka masirhat.”

* 22:21 gem ngän moe Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm na Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di sa rha säm a äm doqortäqyia, ‘ma Ngämuqa aa ruvek moe.’

17 Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä na ama sipsip ama rhoem ga aa ruaqi qarakni iva rhi vodäm na qi in märhamän doqortäqyia, “Ma Engeska ma Jisas, ngi ang!”

Dä mamär iva iaqäkt karak i qat nari rhangät täkt ama enge diva qa rhamän doqortäqyia, “Ma Engeska ma Jisas, ngi ang!”

Dap pa aingän gärarhae i aqäsäk ngän di mamär iva ngäni ang bä va auge qarak i nani a qa iva qä nakt di mamär iva qä ang gä rha iaqyäkt ama rigi na ama iar qarakni i qaku anga ligär vät a qi.

18 Gua enge ama qrot ngät na ama mugem bä ba ama ruvek moe qärarhani i rhat nari ama enge nage ma Ngämuqa vä rhakt täkt ama abuk. Gu mugem di rhoqortäqyia, “Ngakt bä va aung anga ruqa qa rhu agung anga enge sae sävät tangät täkt ama enge dä va ma Ngämuqa qa rhu iangärhäkt ama märän gärangät i sa rhakt täkt ama abuk kiat tamän sävät a ngät sae sävät aa iar. 19 Näkt kosaqi ngakt bä va aung anga ruqa qä rha agung anga enge nae nävät tangät täkt ama enge nage ma Ngämuqa dä sa va qaku ma Ngämuqa qä narhares pät aa rhäng sävät tärhom däkt ama udom iva qat täs nävät ama ngämuga na ama iar dä va qa rhon säva ama qumärqumär äm mamär ama värhäm gärqarhomni i sa rhakt täkt ama abuk kia märhamän sävät irhom.”

20 Ma Jisas karakni i qä sameng sävät tärhong däkt pä rhakt täkt ama abuk di qä qoar toqortäqyia, “Qoki ngätki, sa qorhäs iva ngua rhän!” Ngätki rhoqoräkt!

Ma Engeska ma Jisas, ngi ang!

21 Mamär iva ma Engeska ma Jisas aa ñämsävätki diva qali qi gem ngän moe*. Ngätki rhoqoräkt!

Ama Rhäväksäs Sa Ama Engirhong Ama Vit Nä Irhong

ama ansäs (sage ma Ngämuqa, __ nänäs sage __ (praise/worship (to God), to praise/worship to __) Ma Ngämuqa aa Engevämgi di qiat tair särha ama ruvek iva qale rhi nänäs sage guarhong mavängam. Dap kinak pa sokt ti nänäs sagem ga. Urhi nänäs sage ma Ngämuqa di na ama lat maos maos toqoräkt i urhit tong sagem ga ura urhit bon da ama vodames sagem ga. Mat 4:10 /

Ama Abukkina Angät Ngärhep	Ama Abukkina Angät Muqunän	ama ansäspämgi ama me qi, ama ansäspämgi ama me qi na ama väspästämne, ama ansäspämgi ama me qi nä ma Ngämuqa aa muqunäga (the tabernacle, the tent of meeting, the tent of witness) Ama ansäspämgi ama me qi di mudu di ama Judaqäna arhä ansäspämgi na qi rhoqoräkt i sa rhat tet pät ama qräk dä bäs ama ivärhäs. Iaqqyäkt ama ansäspämgi di rhat dräm dit täk pät a qi näkt saqi rhat tar täm gi bä vasägos di rhat tualat toqoräkt. Qi di ama iauski na qi sä ma Ngämuqa aa qäranas bä äkt i va Ama Mru Ngät Ama Rharesbane di sa rhat tes ki i ama ansäspämgi ama me qi na ama väspästämne inguna äkt di sa rhat dräm dat dän sage ma Ngämuqa e. E va Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di qosaqi rhat tes ki i ama ansäspämgi ama me qi nä ma Ngämuqa aa muqunäga inguna e väm gi di ama bokis na ama rharesbane qärangätni i e väm ngät di ama duliglem na ama Muräkt. Lat 7:44 / Hib 8:2 / Näm 15:5
Ma Matyu	Mat	
Ma Mak	Mak	
Ma Luk	Luk	
Ma Jon	Jon	
Ama Nganda Arha Lat	Lat	
Ma Romgäna	Rom	
Ma Koringäna 1	1 Ko	
Ma Koringäna 2	2 Ko	
Ma Galesiaqäna	Gal	
Ma Efesuskänä	Efe	
Ma Filipaiqäna	Flp	
Ma Kolosiqäna	Kol	
Ma Tesalonaikaqäna 1	1 Te	
Ma Tesalonaikaqäna 2	2 Te	
Ma Timoti 1	1 Ti	
Ma Timoti 2	2 Ti	
Ma Titus	Tit	
Ma Filemon	Flm	
Ma Hibruqäna	Hib	
Ma Jems	Jem	
Ma Pita 1	1 Pi	
Ma Pita 2	2 Pi	
Ma Jon 1	1 Jo	
Ma Jon 2	2 Jo	
Ma Jon 3	3 Jo	
Ma Jut	Jut	
Ma Jon Aa Nämñäm	Näm	

Aleluia (Hallelujah) Ama enge rhangät täkt di ngät tamän i, “Ama ansäs sage ma Engeska.” Näm 19:1, 4, 6

A ama Abuk na ama Mabü (the Book of Psalms) Rhakt täkt ama abuk di qali qi e va Ama Mru Ngät Ama Rharesbane qärakti i at mabu masirhat pä m gi qärangätni i sa arhani ama ruvek bä sävät ma Dedit ta sä m a ngät. Luk 24:44 / Efe 5:19 / Kol 3:16

ama alek, __ alek nani __ (covetousness, to covet) ama snängaqa ama mor qa nani agini bä ba nas kärqäni i ma ama rhäqäp nä imek di qaku ama märäm ge sävetka iva qä rha ini Luk 12:15 / Lat 20:33 / Rom 7:7

ama ansäspämgi ama me qi, ama ansäspämgi ama me qi na ama väspästämne, ama ansäspämgi ama me qi nä ma Ngämuqa aa muqunäga (the tabernacle, the tent of meeting, the tent of witness) Ama ansäspämgi ama me qi di mudu di ama Judaqäna arhä ansäspämgi na qi rhoqoräkt i sa rhat tet pät ama qräk dä bäs ama ivärhäs. Iaqqyäkt ama ansäspämgi di rhat dräm dit täk pät a qi näkt saqi rhat tar täm gi bä vasägos di rhat tualat toqoräkt. Qi di ama iauski na qi sä ma Ngämuqa aa qäranas bä äkt i va Ama Mru Ngät Ama Rharesbane di sa rhat tes ki i ama ansäspämgi ama me qi na ama väspästämne inguna äkt di sa rhat dräm dat dän sage ma Ngämuqa e. E va Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di qosaqi rhat tes ki i ama ansäspämgi ama me qi nä ma Ngämuqa aa muqunäga inguna e väm gi di ama bokis na ama rharesbane qärangätni i e väm ngät di ama duliglem na ama Muräkt. Lat 7:44 / Hib 8:2 / Näm 15:5

ama ansäspämgi ama mor qi, ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm (the temple, the temple court/grounds) Mat 21:12 / Efe 2:21 / Näm 7:15

B ama baptais, __ baptais pät __ (baptism, baptist, baptise) Iangärhäkt (Rangät täkt ama lat di ama qatnanaktpämda rhat tualat na ngät parhäm ma Jisas aa muräkt kärangätni i ama muqunängi na ngät bä ba ama ruvek sävät ama qatnanaktpämda i sa rha näpgoer na nas bä sa rha vodä mes sage ma Jisas i arha Mumaiar dä arha Engeska na qa nävät arhä qatnanakt. Mat 3:11 / Mak 1:4 / Kol 2:12

ama biaspärharha, ama ruvek kärarhani i ama bias pät a rha (lepers) Rhangät täkt ama enge na ama Grikkäna arha enge i

leper dä ama rämgi ama leprosy di qia ong ama räm na ama bias maos maos. Aktni nämäni iangärhäkt ama räm di ama qlok. Mat 8:1 / Mak 14:3 / Luk 17:12

ama bokis na ama rharesbane (*the ark of the covenant*) Rhak täkt ama bokis di mudu di nga ama Judaqäna rhat tet koe nai vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs di rhit ta qa. Qa di sa qale angätäni ama mana ngä nä ma Aron aa tlaqa näkt ama duliglem gärqiglemni i ama Murakt nga e vät iglem mät ka. Hib 9:4 / Näm 11:19

ama brasini/brasirhom (*copper coin/2 copper coins*) Ama brasini di ama gaini na äm ama qäväläm nävät ama qunäga ama sägak aa rhitsek. Mat 5:26 / Mak 12:42 / Luk 12:6

ama bret/ bretkäna (*bread, loaves of bread*) Imäk äkt pät ama rhodäm i ma Jisas di ama ruvek tat täs ama bret pät ama qunäng moe bä äkt i sai di qäqi rhat tes ama tmäs maräkt i ama bret. E va Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di ut lu i ama bret di ngät mair ba arhongni maos maos. Ma Jisas di sa qa qoar i qa di ama bret na ama iar. Bä rhoqoräkt i ma Jisas ka nasäng nä ma Engeska aa tmäski dä qa rha ama bret bä qa von aa mudäsaqongda rhäm ngät i qä qoar i ngät di aa släqyige na ngät. Ut tes sävät ama bretkäna qärangätäni i rhit bodäm ngät sage ma Ngämuqa bä qosaqi ut lu i sai di ama ruvek tat tu ama yis pa ama bret dap sai dä qaku. Mat 12:4 / Jon 6:34 / 1 Ko 11:24

ama donki (*donkey*) Ama donki di ama släktka qarakni i qat dräm gät ta ama ruvek dä ama qärhong. Qa rhoqor ama hos sokt di ama donki di ama gaini na qa. Mat 21:2 / Luk 10:34 / 2 Pi 2:16

E

ama enevaqi/enivirhong/enep (*tribe/s, house/household*) Jon 7:42 / Rom 9:8 / Näm 7:9

ama ensel ama vit na qa (*archangel*) Rhärhae rhäkt ama enselqäna di rha vit pät arhani ama enselqäna arhä väs pä ma Ngämuqa aa Muräktpäm. Ma Michael di ama ensel ama vit na qa. 1 Te 4:16 / Jut 1:9

ama ensel/ enselqäna (nage ma Engeska) (*angel/s (of the Lord)*) Ma Ngämuqa qa säm ama enselqäna as pa ama ruvek arhä qamäs. Rha di ama qloqäqa na rha

rhoqor ama iaus sokt di ama enselqäna di rhat nari nämät ma Ngämuqa dä rhat tualat i aa latta dä aa engemätta na rha. Näkt pasägos dä rhi nänsäs sagem ga. Luk 1:11 / Jon 1:51 / Hib 1:4

ama enge na ama siqutki/siqut (*parable/s*) Ama enge rhoqor täkt di sa ma Jisas ka märhamän bät a ngät ma ama rhäqäp nä imek toqoräkt i qre va qä su sävät aomni ama engätki na äm ba ama ruvek. Ama enge na ama siqutki di ngät tamän sävät iomäkt ama engätki na äm di na ama siqutki sävät ama ruvek arha iar dä arha lat dap pa qale na ama enge qärangätäni i ngät tamän maräkt. Mat 13:10 / Mak 4:11 / Luk 20:19

ama enge qärangätäni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa, ama vämginaqa aa enge, __ tamän bät ama enge qärangätäni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa (*prophecy, to prophesy*) See

ama engemätka sa ama sameng ama mär ngät (*the evangelist*) Lat 21:8

ama Epikuriangäna dä ama Stoikkäna (*the Epicurean and Stoic philosophers*) Rhärha rhäkt ama ruvek di ama unbem ama gulänem na ama Grikkänä qärarhani i rhat dräm dat tu arhä snäng masirhat sävät ama iar. Rhem däkt moe ama gulänem di rhi siqut iva rha rhualat sa arha ruvek iva rha rhän i ama ruvek kärarhani i mamär na rha mamär sokt di rhem däkt di qaku in du in snäng doqorne sävät iangärhäkt ama lat. Ama Epikuriangäna di rhat nanakt i mamär iva ama ruvek tat turäkt ta arhä mädräm ivakt iva ngärhi rhäksot na ama qänäskänes kärangätäni i ngät täqäne sa rha bä va qaku mamär i nak pa qale rha mamär sa ama märmärgem mäni rhangät täkt ama iar. Dä ama Stoikkäna di rhat tu akni ama snängaqa sae qarakni i na ama vu ngät ama lat ngät dräm ngät dän bät ama ruvek kärangätäni i angätäni nävät a ngät di ngät dän mavängam. Bä iangärhäkt ama lat ama vu ngät di qosaqi mamär iva ama ruvek tat turäkt ta arhä mädräm iva märmär gem da rhoqoräkt i qale rha da angärha ron ivakt iva nak pa qale rha mamär sa ama märmärgem mäni rhangät täkt ama iar. Lat 17:18

G

ama gosaqi/gos (*fig tree/s*) Rhangät täkt ama ngämung gärangätni i rhat tes ngät i ama fig di ama ruvek e vät ama ngärhächtka ma Judea di rhat täs angät gavam. Sökt di ut tes iangärhächt ama ngämung ta ama gos inguna iangärhächt ama ngämung bä angät gavam di ngät toqor ama gos. Mak 11:13 / Jon 1:48 / Jem 3:12

I
ama iar ama sok tām ngät (*eternal life*) Rhangät täkt ama iar diva qaku rhäksot na ngät dä ama ruvek moe qärrarhani i rhat nanakt nä ma Jisas ma Kraiss di sa ma Ngämuqa qa von da rhä rhangät täkt ama iar. Näma dä aut släqyigleng ngärhi ñäp sökt di nasot dä va qali lut ut nä ma Ngämuqa vasägos bä va mirhup bä va aurha iar diva ama nañis ngät mamär. Jon 3:16 / Rom 6:23 / Gal 6:8

ama iauska qät tāk pät ___ (*demonized, demon-oppressed, demon-possessed*) ama ruqa qärakni i ama iauska qät bon ga bä ngäda sai dä qät bon ga masirhat bä ngäkt kre i iaqäkt ama iauska qä rhoer nanokt ka dä qat turäkt tām ga Mat 9:32 / Mat 15:22 / Jon 10:21

ama iauska/iaus (*demon/s, evil spirit/s, unclean spirit/s*) Ama iaus di sa mudu ma Ngämuqa qa säm a ngät i ama enselqäna na rha. Sökt di mamär dä qaku nani a rha iva rhi nanari nämat ka dap ta qyiradeng na aa snängaqa. Nasot dä rha met nasot ma Sämga bä rhächt di ama vu rha ama qloqqa na rha qärrarhani i rhat tualat nä ma Sämga aa lat. Mat 12:24 / Mak 5:2 / Luk 4:33

ama iauski/iaus (*image, idol*) ama iauski qärakni i ama ruvek ta mualat na qi rhoqor akni anga ruqa ura anga slächtka ivakt iva rhi nänsäs sagem gi ura rhit bodämes sagem gi Lat 7:40 / Lat 17:29 / Ñäm 13:14

ama iausmätka, ama iauska qa e mät ___ (*demonized man, demon-oppressed, demon-possessed*) ama ruqa qärakni i ama iauska qät bon ga masirhat bä ngäkt kre i iaqäkt ama iauska qä rhoer nanokt ka dä qat turäkt tām ga Mat 8:28 / Mak 3:22 / Jon 10:20

ama insens (kärangätni i rhat tes ngät i ama frankinsens) (*incense (frankincense)*) Ama insens di ngät dän nava ama ngämung maos maos. Ama Judaqäna rhit ta

ama qarhop nävä iangärhächt ama ngämung bä rhit tätkärarak ngät bä nät däm ngät. Nasot dä rhi qräskräns ngät bä ngät dän i ama rhabuqi näkt nasot dä rhit pästämne na ngät. Näkt iaqyächt ama rhabuqi di sökt ama priskäna rhit päs ki va ama ansäspängi ama me qi näkt sa rhänamäk dä ama priskäna rhit päs ki va ama ansäspängi ama mor qi. Aktni ama rhabuqi rhoqoräkt di qiat dän i ama frankinsens. Ama insens di ama butbutki ama qulumgi qiat dän nävät a qi rhoqoräkt i qiat dang gäarakni i ama mär at tamaska. Mat 2:11 / Hib 9:4 / Ñäm 5:8

ama ituam/ituap (*two pigeons/pigeons*) Mat 21:12 / Mak 11:15 / Luk 2:24

ama ivärhäs na ama märmärgem (*paradise*) Rhos täkt ama ivärhäs di ama ruvek tat tu arhä snäng i qre va ama räkt ta ama ruvek tit ñäp dä nasot dä va rha rhet sae. Rhangät täkt ama enge di na ama Grikkäna arha enge di ama erhäs. Nasot di ngäda sai dä ama ruvek tat tes ama usäpki i ama ivärhäs na ama märmärgem inguna rhat tu arhä snäng i ama usäpki di qi rhoqor ama mär äs mamär ama erhäs. Luk 23:43 / 2 Ko 12:3 / Ñäm 2:7

ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs (*hell*) Va qale adädän ut sävät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs dä ama ñäpta arha ivärhäs. Di qaku imem doqorne. Ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs di iosäkt ama ivärhäs kärqosni iva ama vu rha ama ruvek dä ma Ngämuqa aa saqong dat tet sae nasot toqoräkt i qa matnävämmne na ama ruvek. Äkt diva rhi sangäm na rha masirhat na ama ruanini ama mor ini bä va iangärhächt ama lat diva qale ngät toqoräkt ma ama söktäm. Näkt pa qale rha e i sañis nä rha nage ma Ngämuqa va ama bängangit angät päs. Aomni qarqomni i äm ngärhi sameng sävät iaqäkt ama märänga ama mor qa di ama namuqa na ama mudäbäs. Ma Ngämuqa sa qa rhäkmu nä iosäkt ama ivärhäs bä ba aa ikkäna qärangätni i ama tñäpki näkt ama ur qa ama slächtka näkt ama iraski na qa ama vämginaqa näkt ma Sämga bä sävät iarhakt moe qärrarhae i qaku rha män bät arhä ngärhiep pa ama abuk na ama iar. Ma Jon di sa qa sam i ama namuqa na ama

mudäbäs di ama unmem na qi ama tñäpki. Mat 5:29 / Luk 12:5 / 2 Pi 2:4 **ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs** Näm 20:10, 14, 15

K

ama kamel/kamelqäna (*camel/s*) Ama kamel di ama mor qa ama släktka qäarakni i qat dräm gät ta ama qärhong dä ama ruvek. Näkt ka di sa märmärsäs gem ga iva qat tet mäuiu vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs i qaku qät läk nani anga rigi masirhat. Mat 3:4 / Mat 23:24 / Mak 10:25

L

ama laiqa na ama vodämes (*altar, offering table*) ama laiqa qäarakni i rhit boda ama vänbon sage ma Ngämuqa ura sage ama iaus pät aa rhäng. Mat 5:23 / Luk 1:11 / Näm 6:9

ama lat ama nañis ngät, ama lat ama nañis ngät, ama qrot ngät ama lat. Lat 2:22 / 2 Te 2:9 / Hib 2:4 **ama lat ama nañis ngät, ama qrot ngät ama lat.** Mat 24:24 / Jon 2:11 / 2 Ko 12:12

ama lat kārangätni i ngät dän masärmän (*wonders*) Ngi lu

ama latka/latta (*workman/workers, servant/s*) iarhakt kārarahani i rhat tualat bä ba arhani ama ruvek Mak 12:2 / Luk 2:29 / Jon 13:16

ama latka/latta qäarak i qale qa va ___ rem, ama latka/latta qäarak i qat tualat mavängam bä ba ___ (*servant/s, slave/s*) Ama ruqa ura ama ruqi rhoqor täkt di qa rhoqor ama latka sokt di sa aa morqa qa vodäm bät a qa bä ba nas. Bä äkt i mamär vät aa morqa iva qat turäkt täm ga varhäm aa snängaqa moe bä sai dä ama latta rhoqoräkt di arha morta rhi slava na rha masirhat. Lat 16:16 / Rom 6:16 / 2 Pi 2:19

ama lavuqi, ___ lavuqi na ___ (*mercy/kindness, to show mercy/kindness*) Rhangät täkt ama lat di rhoqor qre i qaku sävetka qat tuvät na ama lat ama vu ngät sävät sävetka qäarakni i sa qa slava na qa. Ma Ngämuqa di qät lavuqi na ut toqoräkt aiut kārarahani i ut nanakt na aa emga ma Jisas ma Krai. Ngi lu

M

ama mädräm (*the mind, knowledge*) Mat 13:15 / Rom 8:6 / 1 Jo 5:20

ama mämairqi/mämairväm (*synagogue/s*) Ama mämairväm di ama vät kārangätni i ama Judaqäna di väspästämne na rha väm ngät ivakt iva rhat tamän särhäm ne bä qop ti nänsäs sage ma Ngämuqa. Mak 1:21 / Jon 9:22 / Lat 9:2

ama mämairqi/mämairväm ama me qi/ngät (*tent/s*) Ama mämairqi ama me qi di akti ama vätki qäarakni i ama ruvek tit täk pät a qi näkt saqi rhat tar täm gi nasot bä vasägos di rhat tualat toqoräkt. Ama ruvek kārarahani i rhat dräm dat tet nävät a os ama ivärhäs bä sävät a os ama ivärhäs di rhat tas pä rhangät täkt ama mämairväm ama me ngät näkt tat tualat na ngät na ama släkt angät ngädäng ura na ama släkt angät käseng gārangätni i sa rha meng ngät ura na ama rhämän ngät ama boi. Lat 18:3 / 2 Ko 5:1 / Hib 9:11

ama märhamän mava sävät ma Ngämuqa, ___ tamän mava nä ma Ngämuqa (*blasphemy, blaspheme*) Qre iva ama ruqa qat tamän mava nä ma Ngämuqa di rhoqoräkt di qat tärana sävät a qa i qaku qät kutdrir sagem ga. Ge ama Judaqäna di rhangät täkt ama lat diva rhi veng sävetka vät angät pä.

ama mairnanas, ama snängaqa na ama mairnanas, ___ tair na nas (*pride, to be proud*) Mak 7:22 / Rom 11:20 / Jem 4:6

ama mastard (*mustard*) Ama ruvek tat dräm di nänbrakt ta ama gavämirhong nävät ama ngämungäm ama mastard ivakt iva rhi rha ama rhabuqi iva rha rhu qi vät ama tmäs toqor ama släkt iva ama qärnas mät ngät. Mat 17:20 / Mak 4:31 / Luk 17:6

ama matnävämnaqa, ___ tatnävämne na ___ (*judge, magistrate, to judge*) Ama matnävämnaqa di ama ruqa qäarakni i qat dräm gat turäktpäät mänguräp ama udiom ama ruiom ura mänguräp ama unbem ama gulänem na ama ruvek. Luk 6:37 / Rom 3:26 / Jem 5:9

ama meme/memeqäna (*goat/s*) Ama meme di qa rhoqor ama sipsip sokt di ama gaini na qa näkt aa qäseng di ama rhäväkt sä ngät näkt ama ebem da aa uväs. Mat 25:32 / Luk 15:29 / Hib 9:12

ama mir (*myrrh*) ama nängnigi nävät akni ama ngämuga qäarakni i ama valaqäs mät ki dä ama mär at tamaska Mat 2:11 / Mak 15:3 / Jon 19:39

ama modämne, ___ todämne na ___ (*blessing, to bless*) Rhängät täkt ama lat di rhoqor qre i sävetka qat tualat na ama märäm sävät akni ura qat tamän na ama enge sagem ga iva ma Ngämuqa qa rhualat na ama mär ngät ama lat sävät a qa. Mat 5:6 / Mak 10:16 / Rom 12:14

ama mudäsaqongga/mudäsaqongda, ___ i ___ päš ma Jisas aa rhäng (*disciple/s*) Ama mudäsaqongda di ama ruvek kärarhani i rhat dräm dit päš akni ama ruqa aa rhäng gäarakni i qat dräm gä su ama ruvek ivakt iva rhit ta nagem ga. Ma Jisas di qa nasäng na aa lat sa ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda. Mak 2:15 / Luk 14:27 / Lat 11:26

ama mumänaris, ama enge na ama mumänaris, ___ mu/mumänaris (*promise, to promise*) sävetka aa enge ama ngäktki na ngät iva qa rhualat na ani varhäm ngät Mat 14:7 / Lat 1:4 / Rom 4:14

ama mumaiar, ___ tumaiar na ___, ma Mumaiar (*salvation, to save, the Savior*) ama lat iva sävetka qä rhäqäs ta agini ura rha akni nämät ani qärqäni iva ini ngärhi sangäm na ini ura na qa. Rhoqoräkt i ma Ngämuqa qat tumaiar ut di qat tuisiska vät a ut iva saqi as kaku ma Sämga aa latta na ut dä qosaqi qat tuisiska vät a ut nämät ama lat kärangätni iva qä sangäm na ut pät aurha vuirhong angät päš. Jon 4:22 / Flp 3:20 / 1 Pi 3:21

ama mungäsnäng (*heart, will, thinking, understanding, soul, conscience*) Rhom däkt di ama qäväläm nämäni ama ruqa aa iar. Ama ruqa di aa släqyige dä aa qloqaga näkt sävät aa mungäsnäng. Ama mungäsnäng di äm ngät tualat sä qa iva ut dräm i qa rhoqoräkt. Mat 15:19 / 1 Te 5:23 / Hib 4:12

ama muqunängi/ muqunän, ama muqunän ama nañis ngät (*sign/s, miraculous signs*) Ngi lu

ama muräktpäm, ma Ngämuqa aa Muräktpäm, iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm, ama Muräktpäm na rhävuk, ama Muräktpäm (*kingdom, God's Kingdom, that one above (in heaven) his Kingdom, Kingdom Above (of Heaven), the Kingdom*) Na ama Uramätta arha enge di ama muräktpäm di aomni ama ivärhäm gärqomni i akni ama vitnaqa qat turäkt pä

bäm bä äkt i qat turäkt bä bä iarhongäkt moe vä bäm. Mat 3:2 / Mak 1:15 / Luk 12:32
ama Muräkt, ma Ngämuqa aa Muräkt, ma Ngämuqa aa Muräkt/ ama Muräkt nage ma Moses (*the Law, God's Law, God's Law through Moses*) Rhängät täkt ama enge di ngät tes iangärhäkt ma Ngämuqa aa rhäkne na aa rhodräp kärangätni i sa qa von däm ngät sage ma Moses ivakt iva qä von däm ngät sage ama Judaqäna. Mat 11:13 / Rom 7:22 / 1 Ko 9:9

ama murhämeska, ___ sek sä ___, ___ von da ama murhämeska sage ___, ___ nänäs sage (*glory, glorify*) Mak 8:38 / Jon 8:54 / 1 Ko 6:20

N
ama nän, ___ nän sage (*prayer, to pray*) Mat 6:6 / Rom 12:12 / Jem 5:16

ama näpgoernanas, ___ näpgoer na nas ama namuqa na ama mudäbäs (*the lake of fire*) Ngi lu

ama narhoer ngät ama gavam (*first fruits*) Sa ma Ngämuqa qa muräkt ba ama Judaqäna iva rhi von ga rha ama narhoer äm ama qäväläm nämäni ama tmäs kärqomni i ama mär äm mamär toqoräkt i sa rhit ta ama sräp ngät ama tmäs nävät ama et. Iomäkt ama qäväläm di sa rhat tes äm i ama narhoer ngät ama gavam. Nga rhoqoräkt i rhat tes ama qatnanaktpämda i ama narhoer ngät ama gavam di ma ama rhäqäp nä imek di ngät tamän sävät ama narhoer ta ama qatnanaktpämda kärarhani i sa rhat nanakt pät aosni ama ivärhäs. 2 Te 2:13 / Jem 1:18 / Näm 14:4

ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt (*centurion*) Rhak täkt ama narhoerqa qä na aa ulaqimärharhärhäkt di ama Romgäna arha ulaqimärharhärhäkt na rha. Qa di ama moräs na qa ama ruqa. Mat 8:5 / Mak 15:39 / Lat 10:1

ama Ngärhoemga (*the Son*) aktni nävät ma Jisas aa ngärhep Mat 11:27 / 1 Ko 15:28 / Hib 1:8

ama Ngätmamäk (*the Father*) aktni nävät ma Ngämuqa aa ngärhep Jon 5:19 / Lat 1:4 / Flp 2:11

Ñ
ama ñämñämgi/ñämñäm (*vision/s*) Luk 1:22 / Lat 2:17 / Näm 1:1

ama ñämsävätki, ___ ñäm sävät ___ (*grace, loving kindness, to show grace to ___*) Rhangät täkt ama lat di ngät toqor qre i ama ruqa qät bon da ama märini bä ba akni qarakni i qaku ama märqa na qa iva qä rha ini. Dä qosaqi ngät toqor qre i ama ruqa qarakni i qaku qät bon da ama märänga bä ba akni qarakni i mamär iva qä rha qa. Iaqaqt ama ruqa qarak i qät bon da ama märini dä qarakni i qaku qät bon da ama märänga di in moe in ñäm sävät iaiomäkt ama ruiom. Ma Ngämuqa qat tumaiar na ama ruvek nävät aa ñämsävätki dap kaku nävät angätni ama lat kängätäni i rhat tualat na ngät. Rom 12:3 / Tit 3:4 / 1 Ti 1:2

ama ñäpta arha ivärhäs (*Hades*) Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge ma Hades di angät tarimini di ama ñäpta arha ivärhäs. Mudu di ama ruvek tat tu arhä snäng i ama ruvek moe di rhat tet sävät tos täkt ama ivärhäs nasot arha tñäpki. Sukt di va Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di ama ruvek kärerhani i sa rha säm bäm ngät di rhat tu arhä snäng i iosäkt ama ivärhäs di ama ivärhäs na ama märänga ama mor qa na ama ruanini dä va sukt ama vu rha ama ruvek dä ma Ngämuqa aa saqong ba rha rhet sae. Dap tat tu arhä snäng i ama räkt ta ama ruvek dä ma Ngämuqa aa saqong di nasot ama tñäpki di nak pa märmär gem da ge ma Jisas pät ama ivärhäs na ama märmärgem. Luk 16:23 / Lat 2:27 / Ñäm 20:14

ama ngätmamäk/ngätmamäkkäna (*the father/s, the patriarch/s*) Rhärha rhäkt di ama Judaqäna arhä mamäkkäna qararhani i ama moräs na rha. Lat 2:29 / Rom 15:8 / Hib 7:4

ama ngaivini, ngaivirhong, ___ ama ngaip ngät (*mystery/ies, secret/s*) Ama ngaivini di ama enge qarängätäni i sa ma Ngämuqa qa muqunäga sä ngät bä ba arhani ama ruvek dap kaku bä ba arhani. Ura rhäni rhäkt di ama enge qarängätäni i sa mudu as kaku qunäga sä ngät sukt di nasot dä sa qunäga sä ngät. Mat 13:11 / 1 Ko 2:7 / Efe 3:6

ama ngangga/ngangda (sä ma Ngämuqa aa lat) (*apostle/s (with God's work)*) Rhärha rhäkt ama gamoe di ama nañis ta ma Ngämuqa aa latta na rha. Ama

ngärhäqyisem da udiom na rha ama gamoe qararhani i sa rhit päs ma Jisas aa rhäng i aa mudasäqongda na rha di nasot dä ama ruvek tat tes ta i ama ngangda sukt di qaku rhä ma Judas Iskariot inguna sa qa ñäp. Ma Sol qarakni i nasot di rhat tes ka i ma Pol di qosaqi qa di ama ngangga na qa sukt di qaku qa nämäni ama ngärhäqyisem da udiom na rha. Näkt pa ama abuk na Ama Ngangda Arha Lat di sa ma Pita qä na ama qatnanaktpämda rha nän näkt ta armeng dä ma Matias ivakt iva qä rha ama släqyäs kärqosni i mudu ma Judas Iskariot aa släqyäs. Mak 3:12 / Lat 1:2 / 2 Pi 3:2

O

ama olip (*olive/s*) Ama olip di ama ngämuga aa gavam qarängätäni i ama ruvek rhat täs ngät dä rhit täkbrät pä m ngät nani ama oel.

P

ama pam (*palm*) Ama ngämung ama pam di ngät nämäni ama ngämung qarängätäni i ngät toqor ama emäs. Jon 12:13 / Ñäm 7:9

ama pel/pelqäna (*pearl/s*) Ama pel di ama mär qa ama qulum ga ama duiqa qarakni i rhit ta qa nämät ama na qarakni i ama ligär masirhat pät a qa. Mat 13:45 / 1 Ti 2:9 / Ñäm 21:21

ama pris ama vit na qa (*the high priest*) Mudu ma Aron di ama narhoer qa ama pris ama vit na qa na qa. Nasot a qa dä ma Eleasar qä na aa emga ma Fineas di ama prisiom ama vit na iom bä nasot a iom dä sa ma Ngämuqa qa muräkt iva vasägos dä va ama priskäna ama vit na rha rha rhän nämäni ma Fineas aa enevaqi. Qosaqi ma Jisas di ama pris ama vit na qa sukt di qaku qa män nämäni ma Aron gä nä ma Fineas ina enevaqi. Ma Jisas sa qa män nämäni ma Melkisedek aa enevaqi. Sukt ama pris ama vit na qa di mamär vät a qa iva qa rhet säva ama qumärqumär äs ama ivärhäs mamär va ama ansäspämgi ama me qi dä va ama ansäspämgi ama mor qi. Mat 26:65 / Hib 8:1 / Hib 9:7

ama priskäna ama moräs na rha (*chief priests*) Mat 21:15 / Jon 7:32 / Lat 26:10

ama pris/priskäna (*priest, priests*) Rhärha rhäkt di arhani ama gamoe nämäni ama Judaqäna qararhani i sa rhat tualat pa

ama ansäspämgi ama me qi ura va ama ansäspämgi ama mor qi i rhi nän dä rhit boda ama vodämes sage ma Ngämuqa bä ba ama ruvek. Sokt ma Aron gä na aa es ama gamoe nasot a qa di mamär vät a rha iva ama priskäna na rha. Lat 6:7 / Hib 7:17 / Näm 1:6

ama qatnanakt (ama qrot ngät) nä ma Ngämuqa (i)va __, __ nanakt (nä ma Ngämuqa) iva __ (*hope in God that will __, to hope (in God) that __*) Ama enge i hope di na ama Inglis di vät iomäkt ama qäväläm gärqom i sävetka di nani a qa iva ani ama mär ini ngä rhän bä qat tu aa snäng i nguaräm va ini ngä rhän dap kaku qat dräm ivar ngätki iva ini ngä rhän sokt di nani a qa iva qoki rhoqoräkt dä soknga qale qa ma ama qrot sa ama snängaqa rhoqoräkt. Lat 26:7 / Rom 8:24 / Gal 5:5.

ama qatnanaktpämda e __ (*the believers/congregation/church/saints at __*) Gal 1:1 / Flp 1:1 / 1 Te 1:1

ama qatnanaktpämda moe (*the church*)

ama qatnanaktpämga/da, __ nanakt na __ (*believer/s, to believe, to have faith*) ama ruvek kärarhani i rhat nanakt nä ma Jisas ma Kraisa ma Engeska bä rhat dräm väspästämne na rha ivakt iva rhi nän sage ma Ngämuqa dä rhi nänsäs sagem ga Lat 5:11 / Rom 16:1 / 1 Ko 14:23

ama qatnanakt, ama qatnanakt nä ma Jisas, ama qatnanakt nä ma Ngämuqa (*belief, faith*) As pä iomäkt ama qäväläm angät kamäs kärqom i sa ma Jisas ka män mäni ama ivätki dä nasot iomäkt ama qäväläm di sa ma Ngämuqa qat tumaiar na ama ruvek di sokt nävät arhä qatnanakt mäni qa. Ama ruvek di nak kaku ma Ngämuqa qat tumaiar ta nämät ama ruanini ama mor ini vät arha vuirhong angät päs dä qät bon da rha ama iar ama sok tam ngät di nävät angätni ama lat kärangätni i sa rha mualat na ngät. Dap kinak nävät aa lavuqi dä aa nämsävätki di qat tumaiar ta di sokt nävät arhä qatnanakt mäni qa dä mäni aa emga aa lat. Rom 4:3 / Efe 2:8 / Jem 1:3

ama qavatnävätlägut, __ qavatnävätlägut (*adultery, to commit adultery*) Rhangät täkt ama lat di sävetka qat tualat na ngät toqoräkt i qat tas kä nä sävitki qaraktni i qaku aa egutki na qi ura rhoqoräkt

i sävitki qiat tas ki nä sävetka qaraktni i qaku arha egutka na qa. Ngakt bä rhoqoräkt dä iaiomäkt ama ruiom moe di ini qavatnävätlägut. Mat 5:28 / Mak 10:19 / Rom 2:22

ama qloqaqa (*spirit*) Rhangät täkt ama enge di ngät tuqunäga sävät iomäkt ama släqyige angät käväläm gärqom i om ngärhit bon ama släqyige rha ama iar bä äm ngät dän di sokt nage ma Ngämuqa. Ama ruqa di qat dräm ma Ngämuqa di nävät aa qloqaqa. Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di ngät tamän i ama ruqa qaraktni i qaku ma Ngämuqa qa säm a qa iva ama iaräs na qa di aa qloqaqa di ama nöp ka. Ama ruqa aa qloqaqa diva qat däqäm doqoräkt i ma Ngämuqa qät säm a qa iva ama iaräs na qa. Näkt nasot ama qatnanaktpämga aa tñäpki di sa aa släqyige ngä nöp sokt di as kat däqäm bät aa qloqaqa. Sokt diva as pa vät aung anga qunäga nasot diva qat däqäm bät ama släqyige qarqigeni i sa ma Ngämuqa qa säm ige iva ama iaräs nä ige dä ama nañis ige mamär. Rom 8:16 / 1 Ko 5:5 / 1 Pi 4:6

ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa/ ma Engeska aa Qloqaqa (*Holy Spirit/Spirit of the Lord*) Rhem däkt ama ngärhevem di in moe in des iaqäkt ama ruqa ama qloqaqa nämäni ama dävauung na rha ama ruvek ama qloqaqa iarhakt kärarhae i ama sägäk na rha qararhae i ut tes ta i ma Ngämuqa. Aiomni ama udiom di ma Ngämuqa ama Ngätmamäk dä ma Jisas ma Krias ma Engeska. Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di sa qale qa vä ama qatnanaktpämda moe näkt ka di ama muqunän na qa nä ma Ngämuqa aa mumänaris na ama mumaiar bä ba rha. Mak 1:8 /

ama qoengait/qoengitnäk (*generation/s*) Ama qoengitnäk di ama enge qarangätni i ngät tamän sävät ama rhodäm sa ama sägärhae nasot a ne i ama rhuarqi bä sävät ama quluagi bä sävät ama ngärhikkäna bä sävät ama ngätmamäkkäna bä sävät arhä rhoes. **ama qrot ngät ama lat, ama lat** (*miracles, mighty deeds, work/s*) Ama lat ama nañis ngät ngä na ama qrot ngät ama lat di na ama Grikkäna arha enge di ama sägängät ama enge bä iangärhäkt ama enge di ama qrot ngät ama lat. Ama lat

kärangättni i qorhäs iva rhoqorne na ngät na ama lat ama nañis ngät ura ama qrot ngät di ama lat kärangättni i ngät dän masärmän ngä na ama muqunän ura ama muqunän ama nañis ngät. Rhangät täkt ama lat moe di ngärhi sämaengätki nä ma Ngämuqa aa engemätta dä aa enge. Bä qosaqi ngärhi sämamor nä ma Ngämuqa qä nä ma Jisas in murhämeska. Bä ngärhir qur ama ruvek i sa qale ma Ngämuqa aa Muräktpäm de bä ngärhi sämamor na ama ruvek arhä qatnanakt. Ngät di ngärhir qur ama ruvek i ma Ngämuqa di ama vit na qa mas. Näkt ngät tatnärrha ama ruvek. Vä ma Ngämuqa aa Engevämgi moe di ut tes i sa ma Ngämuqa qa mualat na ama lat toqor täkt bä qosaqi ma Jisas ma Krai näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa näkt ama enselqäna dä ma Ngämuqa aa latta. Näkt kosaqi ma Sämgä bä sävät aa latta rha mualat na ama lat toqoräkt. Mak 6:14 / Jon 14:12 / 1 Ko 12:10

ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs (*Holy Place*) Ama mänariska na äm ama qäväläm ba ama ansäspämgi ama mor qi di sa rha mudäkt mät äm ma ama unbam na ama boiqi ama uiu qi qaraktni i qiat nar. Aomni ama qäväläm di ama mor äm bät aomni angät päs bä mät äm di sa qale ama vodämes na ama insens angät laiqa qä na ama laiqa sä ama bretkäna iva sage ma Ngämuqa qärqiomni i sa rha ong bät in gämirigleng moe na ama gol. Näkt kosaqi qale ama ngärhäqyisem na ngät ama lirrhäng gärangättni i ngät mair da ama tlang gärangättni i sa rha mualat na ngät na ama gol.

ama qumärqumär ___ **mamär** (*holy*)

Qy

ama qyiradeng, ___ **kyiradeng na** ___ (*forgiveness, to forgive*) Rhangät täkt ama lat di rhoqor qre i rät pät sävetka na akni aa anga lat ura aa anga enge anga vu ngät sävät a nas. Qa diva qaku qä namuvät nä iangärhäkt ama lat dap kinak pa qä qyiradeng na ngät. Ma Ngämuqa di sa qat tualat toqoräkt sävät a ut toqoräkt i urhi näpgoer na nas bä ut tu ut katnanakt mäni ma Jisas ma Krai ma Engeska sa aa lat mäni ama sämänanamuqa.

R

ama räkt ka (mamär) dä ma Ngämuqa aa saqong (*justified, right (completely) in God's eyes, righteous*) Rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qät kyiradeng na aurha vuirhong di qat tualat sä ut bä ut dän i ama räktta mamär da aa saqong.

ama räkt ngät ama lat (*righteousness*)

ama ruqa qarakni i qät lu vät ama sip-sipkäna (*shepherd*) Ma Jisas di sa qat dräm gat tes nas i qa di ama ruqa qarakni i qät lu vät ama sipsipkäna inguna aa lat sävät a ut di ngät toqor ama ruqa rhoqoräkt aa lat.

ama ruqa/ruvek kärakni i qat tamän maos dap kinak kat tualat maos (*hypocrite/s*) Ama ruvek toqor täkt di rhat dräm dat tualat sädä saqong.

ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da (*the elect*) Rhärha rhäkt ama ruvek di iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da iva rha rhän i aa es na rha bä va rhi rha ama iar ama sok täm ngät.

ama rhäqästäm, ___ **rhäqäs ta** ___, ___ **rhuisiska vät** ___ (*deliverance, redemption, to deliver, to free*) Rhangät täkt ama lat di rhoqor qre i sävetka qät ta aung ura ani näda ama märänga aa ron.

ama rharesbane, ___ **tares ba ne** (*agreement, contract, covenant, to agree with each other*) ama lat kärangättni i anga ruiom in du ba ne iva akni qat tualat na angättni ama lat dap pa akni qat tualat na angättni ama lat parhäm aina enge qärangättni i sa in säm a ngät ura in märhamän särhäm ne na ngät

S

ama sägäni nämäni ama ngärhäqyisem nä irhong (*tithe, one tenth*) Rhangät täkt ama lat di as mudu vät ma Ngämuqa aa Muräkt angät kamäs di sa ama Judaqäna rhat dräm dat tualat na ngät. E va Ama Mru Ngät Ama Rharesbane di ut tes sävät ma Abram gä nä ma Jekop i sa in bon da ama sägäni nämäni ama ngärhäqyisem nä irhong. Nasot dä ma Ngämuqa qa muräkt pa aa Muräkt iva ama Judaqäna rhit bon da ama sägäni nämäni ama ngärhäqyisem nä irhong.

ama sämänanamuqa (*cross*) Ama sämänanamuqa di ama ngämuga qarakni i mudu di ama Romgäna rhat dräm di veng ama vu rha mamär ama ruvek i rhi edämsäs pät a rha mäni qa. **ama sämänanamuqa.**

ama sämagaininanas, ___ sämagaini na ___ (*humility, to humble*)

ama Sabat (the Sabbath) Ma Ngämuqa qa muräkt bä ba ama Judaqäna iva vät ama sägäk ama qunäga nävät ama ngärhäqyet da udiom ama qunäng diva mämae vät a rha vät a qa. Vät iaqäkt ama qunäga qarakni i rhat tes ka i ama Sabat diva rhi nänsäs sage ma Ngämuqa näkt pa mämae vät a rha nävät arha lat moe. Va rhat tualat toqoräkt mänasäng bät ama qäväläm gärqomni iva ama qunäga qa rhon mät ama Bung bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni iva ama qunäga qa rhon mät ama Ruruai.

ama Sadyusiqa/Sadyusiqäna (Sadducee/s) Ama Sadyusiqäna di ama Judaqäna arhä narhoerta qärrarhani i rhat dräm di rhoer nanokt ama gulängi na ma narhoerta mamär qaraktni i rhat tes ki i ma Sanedrin. Ama rhäqäp na rha di ama mor äs na rha ama priskäna. Rha di qaku rhat nanakt iva ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki bä qosaqi rhat nanakt i qaku anga enselqäna rha e. Qaku qänäskänes ta sävät ama Judaqäna arhä mamäkkäna arhä qärhong dap kinak qänäskänes ta sokt sävät iarhongäkt kärqärhong i sa irhong nga e va ama Muräkt. Qaku nani a rha na ama Farisiqäna sokt di rhoqor ama Farisiqäna qärrarhani i rhat tair särhä ma Jisas di qosaqi ama Sadyusiqäna rhat tualat toqoräkt. Ma Jisas di sa qat tamän sävät arhä väs inguna rhat dräm dat tualat sädä saqong.

ama salfa (*sulfur*) Rhängät täkt ama dui di ama rhurhu ngät dä ama qabus täm ngät. Qre va ngät dang diva aqärnas täm ngät masirhat dä va ama vu angät tamaska mamär näkt pa ama butbutki ama mor qi qiat dän näväm ngät.

ama sameng ama mär ngät (*the gospel*) Ama enge na ama Grikkäna arha enge i gospel di angät tarimini i ama sameng ama mär ngät. Ma Pol di sa qa säm i sokt kale ama sägängät ama sameng ama mär ngät e dap kaku agung sae. Rhoqoräkt i ma Jisas ka män di qa sameng i sa ma Ngämuqa aa Muräktpäm ngä män ngä na qa bä rhäkt di ma Sämgä aa muräkt di sa rhäksot na ngät. Bä äkt i rhom däkt di ama sameng ama mär ngät inguna rhoqoräkt i qale lut i ama ñäpta na ut mät aurha vuirhong bä

qosaqi ama latta na ut pä ma Sämgä aa rem di nävät ma Ngämuqa aa lavuqi dä aa ñämsävätki di sa qa rhäk na aa emga ma Jisas ivakt iva qa rhän i ama vodämes na qa bä ba ut sage ma Ngämuqa. Ma Ngämuqa qät tares pät iangärhäkt ama vodämes angärha rhäng bä nävät a ngät di sa qät kyiradeng na ama ruvek sa arha vuirhong iarhakt kärarhae i rhat nanakt nä ma Jisas ma Kraisa ma Engeska aa lat bä rhit näpgoer na nas i rhit dong nämät arha vuirhong bä sage ma Ngämuqa. Rhoqoräkt bä iarhakt ama ruvek di sa rha män i ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong näkt sa isiska vät a rha nämät aa matnävamne vät arha vuirhong angät päs. Rha di qosaqi rha män i ma Ngämuqa aa es na rha bä sa rha rha ama iar ama sok täm ngät. Näkt ta diva qale rha ge ma Ngämuqa vasägos ma ama soktäm. Mat 9:35 / 2 Ko 4:4 / Efe 1:13

ama samengirhämes, ___ sameng irhämes (*confession, to confess*)

ama sandal (*sandal/ two sandals*) Ama sandal di ama su qärangättni i rhit kop pa angät päs na ama rhängämättnäm näkt ama släqyimek pät a ngät i rhat lu mamär na ama ruqa aa qäriglem.

ama Selot/Selotkäna (*the Zealot/s*) Ama Selotkäna di ama gulängi na ama Judaqäna qärrarhani i qaku nani a rha iva ama nañista rhat turäkt täm da bä äkt i rhat dräm di sämaqrot na ama ruvek iva rhat tair särhä ama Romgäna.

ama sen/ seniom/ sengäna (*chain/ two chains/chains*)

ama simängaqa/ simängap (*dove/s, turtle-dove/s*)

ama singi/sen (*knife/s*)

ama sipsip/sipsipkäna (*sheep*) Ama sipsipkäna di ama släkt kärangättni i ngärhit läk nani aung anga ruqa iva qä rhoer nanokt ngät dä qät lu vät a ngät inguna ngät di sa märmärsäs gem ngät iva mängmungsäs sä ngät bä ngärhi sangäm na nas. Ama ruvek kärarhani i rha säm Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di rhat dräm dat tes ama ruvek i ama sipsipkäna inguna qosaqi rha di rha rhoqor ngät toqoräkt.

ama siqutsiqut, ___ siqut na ___ (*temptation/s, tempt*) agini qärqäni i ama ruqa qat dän bät ini qärqäni i mamär vät ini iva ini

ngārhi rhartām sā iaqākt ama ruqa iva qa rhualat na ama vuini

ama Skraip/Skraipkāna (Scribe/s) Ama Skraipkāna di rhat drām dit sām ama Murākt nage ma Moses sāva atnākni ama abučitnāk. Rhit lu vāt arha lat mamār bā äkt i ama ruvek di rhat tu arhā snāng i ama Skraipkāna di ama mädrāmda na rha sāvāt ama Murākt. Nasot dā ama Skraipkāna di rha män i ama ruvek kārharhani i rhat drām di su ama ruvek sāvāt ama Murākt bā qosaqi rha män i ama matnävämne na rha sāvāt a ngät. Ama Skraipkāna di rhat tu angätni ama murākt masirhat mamār savono sāvāt ma Ngāmuqa aa Murākt. Rhat drām dat turākt narhoer bā ba ama ruvek sa ama ansās ngä na ama rhisu va ama mämairväm bā nga rhoqorākt di ama ruvek tit kutdrir sagem da i ama morās na rha.

ama släqyige, ama ruvek moe (*the body/flesh, all flesh*)

ama snāngaqa (*heart, conscience, thinking*)

ama snāngaqa ama vu qa sāvāt ___ (*envy, jealousy*) ama snāngaqa ama vu qa sāvāt sävetka sa aa qārhong ama mär irhong ura sāvāt aa mämairās

ama snāngaqa (ama mor qa) nani ama qārhong masirhat ba nas, dā nani ___ **iva** ___ **ta ama qārhong masirhat ba nas** (*greed*)

ama tmäski na ama bretkāna qārangätni i qaku anga yis pām ngät (*Feast of Unleavened Bread*) Rhakt täkt ama tmäski di qiat tuqunän bāt iomākt ama qävälām gārqomni i mudu ama Judaqāna rha lir ta ang nae ma Isip bā värvär ta bā äkt i qaku rha mu ama yis pa arhā bretkāna. Rhakt täkt ama tmäski di ama Judaqāna rhat tualat na qi nasot ama tmäski ma Pasova.

ama tmäski va ama mämairväm ama me ngät (*Feast of Tabernacles*) Rhakt täkt ama tmäski di qiat tuqunän bāt iomākt ama qävälām gārqom i mudu ama Judaqāna rhat pitmane vāt ama qräk tā bās ama ivärhās. Vāt takt täkt ama tmäski at kunāng di ama Judaqāna rhat tualat na ama värhirhong doqor ama qatnamet na ama ngämung ngä na ama pam angä rhäkt bā rhat tas pām ngät.

ama ulaqi arha singi/sen (*sword/s*) Rhakt täkt di ama ulaqimärhaarhäkt aa singi qāraktni i ama uiu qi dā ama ras ki näkt kit nes närhage närhage.

U

ama ulaqimärhaarhäkt/ulaqimärharhärhäkt (*soldier/s*) **ama usäpki**. Mak 12:25 / Luk 20:5 / Jut 1:24-25

ama usäpki (*heaven*) Mudu di ama ruvek tat tu arhā snāng i ani qārquāni i ama morās nä ini vāt arhā vās di ini nga e rhävuk daver mä rha. Dā soknga sa rhat tu arhā snāng i ama usäpki di qali qi rhävuk. Sokt di qaku ama ruvek tat drām mamār i qali qi qoe nai. Ama usäpki di ama ivärhās kārquosni i qale ma Ngāmuqa e qā na ama enselqāna bā sāvāt arhani qārharhani i rhi nānsās sagem ga. Ma Jisas ma Kraisi di sa qa män na rhävuk näda ama usäpki arha ron bā nasot aa tñäpki dā ama qävälām gārqomni i qa märanas nāmät ki dā saqi evär dām ga sae. Näkt ma Jisas kat mair e bā ba ama qatnanaktpämda dā ma Ngāmuqa aa saqong. As pa vāt aung anga qunāga diva evär dām ga na rhävuk bā sāmāni ama ivätki ivakt iva qā rha aa ruvek dā va qa rhän näva aa ikkāna arhā vās. Näkt nävāt ma Ngāmuqa aa nāmsävätki diva aa ruvek moe diva qale rha e gem ga da ama usäpki arha ron.

ama vit na äs ama qumärqumär äs mamār ama ivärhās (*Holy of Holies, Most Holy Place*) Rhom dākt ama qävälām ba ama mänariska na äm ama qävälām ba ama ansäspāngi ama mor qi di ama gaini na äm bāt aomni angārha qar. Mät äm di ama bokis na ama rharesbane qāraktni i sa rha ong bāt aa qämirigleng moe na ama gol.

ama vitnaqa aa qäbautki (*crown*) ama nañis ki ama qäbautki qāraktni i sokt ama tpäskinaqa rhoqor ama vitnaqa qat drām gat tu qi da aa uväs ivakt iva ama ruvek tat lu i ama vitnaqa na qa

ama vodāmes (sage ma Ngāmuqa), ___ boda ama vodāmes (sage ma Ngāmuqa) (*sacrifice, offering, to give an offering (to God)*) Varhäm ama räkt ngät ama lat di mämär iva ma Ngāmuqa qā sangām na ama ruvek pät arha vuirhong angät päs dap pa qosaqi qät kyiradeng na ama ruvek sa arha vuirhong iarhakt kārharhae i sa rha näpgoer na nas. Ma Ngāmuqa di qa qur a ut i qa di ama räkt ka ama matnävämnaqa rhoqorākt. Nävāt iangärhäkt ama vodāmes na aa emga di qat tualat toqorākt i qat lu ama qatnanaktpämda i ama räktta na

rha nävät arhä qatnanakt nä iangärhäkt ama vodämes bä ba rha dap kosaqi qat tatnävämne nä iarhakt kārārhani i qaku rhat nanakt nä iangärhäkt ama vodämes. Ama vodämes pät ama rhodäm i Ama Mru Ngät Ama Rharesbane di qaku mamär vät a ngät iva ngät tualat sa ama ruvek iva ama räkta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong. Ama lat iva ama ruvek ti vodämes na ama slätkka vät iangärhäkt ama rhodäm divakt iva ngärhir qur ama ruvek i ani diva qoki ini ngärhi ñäp toqoräkt i ama ruvek tat tualat na ama vuirhong.

ama vu da __ ron mamär sävät __ (*hate*)

ama vuini/vuirhong (*sin/s*) Rhangät täkt ama enge na ama Grikkäna arha enge di angät tarimini i sävetka qot däm ga nävät akni ama siqutka qaräknä i sa ma Ngämuqa qa mu qa. Ma Ngämuqa di ama qumärqumär qa mamär dä aa siqutka ba ut diva qosaqi u rhän i ama qumärqumärta mamär na ut. Rhak täkt ma Ngämuqa aa siqutka di qar qur a ut irha ama lat kārängätni i nani a qa iva ut tualat na ngät dä ama lat kārängätni i qaku nani a qa iva ut tualat na ngät ivakt iva ama qumärqumärta na ut mamär. Qre va qaku ut tet parhäm aa snängaqa rhoqoräkt di ut tualat na ama vuirhong. Ama vuini di qaku ini ngät tamän sävät ama lat kārängätni i ama vu ngät parhäm ama ruvek arhä snängaqa dap kinak ini di ini ngät tamän sävät ama lat kārängätni i ama vu ngät parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa.

ama Farisiqä/ Farisiqäna (*Pharisee/ s*) Ama Farisiqäna di ama ruvek kārārhani i rhat dräm dit täktäm bät ama ruvek iva rhat tet parhäm ama Muräkt ngä nä iarhongäkt kārqärhong i ama Skraipkäna rhat tu irhong sae sävät ama Muräkt angärha rhäng. Ama rhäqäp na rha ama Farisiqäna di rha nämäni ama ruvek mavängam. Rha di qänäskänes ta sokt sävät ama släqyige dap kaku qänäskänes ta sävät ama gloqaqa. Bä äkt i sa rha sämaqrot na ama ruvek iva rhat tet nasot ama Muräkt ivakt iva ama räkta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong. Ama Farisiqäna di sa rhat tair na nas i ama Farisiqäna na rha dap kosaqi rhi rharñis däm mes nämäni ama ruvek

kārārhani i qaku ama Farisiqäna na rha. Mat 16:6 / Luk 11:37 / Jon 3:1

J

ama Jentailqa/ Jentailqi/ Jentailqäna (*Gentile/s*) Ama Jentailqäna di ama ruvek kārārhani i qaku ama Judaqäna na rha. Mak 7:26 / Lat 10:28 / 1 Ko 1:23

H

ama hos (*horse*) Ama hos di ama slätkka qaräknä i qat dräm gät ta ama ruvek bä sävät ama qarhong. Qa rhoqor ama donki sokt di ama morqa na qa näkt ama ngaga däm ga. Lat 23:23 / Jem 3:3 / Ñäm 19:11

W

ama wain/ama qauligleng gärglengni i rhat tes igleng i ama wain, ama etki na ama wain, ama wain angät gavam (*wine, grape vines, vineyard, grapes*)

ama wit (*wheat*) Ama wit di ngät toqor ama rais näkt ama ruvek tit ta angät gavämirhong bä rhi qaräskräns irhong ma ama rhabuqi ama plaua.

Y

ama yis (*yeast, leaven*) Ama yis di ani ianiäkt kārqäni i ini ngärät näpgoer na ama suga va ama plaua ma ama laurqi dä soknga ini ngät tualat sa ama bret iva ngärhi rhir.

Q

angätni ama levaet na ngät kārängätni i ngät däqäm gārängät i ngät maos (*the four living creatures*) Äkt di ngät tamän sävät kārängät ama levaet na ngät. Ñäm 4:6-8

gua ruavek mäni ma Jisas (*Brothers (Christian - in address)*) Lat 2:29 / 1 Ko 14:20 / Flp 3:13

ma Engeska (*the Lord*) Rhangät täkt ama enge di vät ama rhäqäp nä imek dä ngät tes ma Jisas ma Kraiss dap ngäda sai dä ngät tes ma Ngämuqa ama Ngätmamäk. Ngäni lu

ma Engeska aa tmäski (*holy communion*) Rhangät täkt ama lat di ma Jisas ka nasäng na ngät toqoräkt i qa mäskä na aa mudäsaqongda vät ama dängdängini na qi ama bängagi toqoräkt iva duququ dä va qä ñäp. Qa rha ama bret ngä na ama wain bä qa von aa mudäsaqongda dä qa goar na rha iva rha äs dä va rhi näkt toqoräkt näkt pa rhat tu arhä snäng sävät a qa qre va

rhat tualat toqoräkt nasot. Mat 26:26 / Lat 20:7 / 1 Ko 11:20 **ma Engeska ma Ngämuqa** rhämana. Luk 24:3 / Lat 11:21 / Efe 5:10 **ma Engeska ma Ngämuqa** (*the Lord God*) Rhangät täkt ama enge di vasägos dä ngät tes ma Ngämuqa ama Ngätmämäk. Ngäda sai dä ama enge ma Engeska di ngät tes ma Ngämuqa ama Ngätmämäk bä qop sai dä ngät tes ma Engeska ma Ngämuqa. Mat 1:20 / Rom 11:34 / Näm 1:8

ma Engeska ma Ngämuqa qäarakni i ama qrot moe angät tarebäm (*Power, power of God, and all references to God with "Almighty"*) akti nävät ma Ngämuqa aa ngärhep Mat 26:64 / Luk 22:69 / Näm 4:8

ma Engeska na ama qrot moe (*Lord of Hosts (Sabaoth)*) akti nävät ma Ngämuqa aa ngärhep Rom 9:29 / Jem 5:4

ma Krai (*the Christ, the Messiah*) Ma Krai di iaqäkt ama ruqa qäarak i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa i qä rharmeng däm ga iva qa rhän nämäni ama Judaqäna bä va qat tualat parhäm aa snängaqa rhoqor varhäm mudu aa vämginarha arha enge. Qop sokt ama sägäk ma Krai ka e qäarakni i ma Engeska ma Jisas na qa. Mak 8:29 / Lat 2:36 / Rom 5:6

ma Muqunänbärhaqa, ___ tuqunän bät a ___ (*the Marked One, the Anointed One, to mark/appoint*) Ma Muqunänbärhaqa di akti ama ngärhipki bä ma Krai karakni i sa ma Ngämuqa qa rhor da aa uväs i qat tuqunän bät a qa iva qat tualat nä ma Ngämuqa aa lat. Luk 4:18 / Lat 4:26 / Hib 1:2

Ng

ma Ngämuqa (*God*) Ma Ngämuqa di ama qloqäqa na qa qäarakni i sa qale qa mudu narhoer vä iarhongäkt moe angät kamäs. Qaku anga ngätnanäk kia säl a qa dä qaku aung ga säm a qa. Aa enge di ngät tamän i ma Ngämuqa di sa qale qa mudu bä qale qa rhäkt näkt pa qale qa bä va mirhup ma ama soktäm. Ma Ngämuqa di sa qa säm iarhongäkt moe. Näkt ka di ama qumärqumär qa mamär. Mat 1:23 / Jem 3:9 / 1 Jo 1:5

ma Ngämuqa aa Qumärqumärqa mamär (*God's Holy One*) akti nävät ma Jisas aa ngärhep

ma Pasova (*the Passover*) Ma Pasova di ama tmäski qäarakni i nasot di qiat tuqunän

bät iomäkt ama qäväläm mudu e ma Isip kärqomni i sa ma Ngämuqa qa veng ama narhoer ta ama rhoes ama gamoe nage ama ruvek moe qäarakni i sa qaku rha mu ama biaska varhäm ma Ngämuqa aa rhäkne na ama rhodräp. Mat 26:2 / 1 Ko 5:7 / Hib 11:28

ma Pentikos (angät kunäga) (*Pentecost (Day)*) E va Ama Mru Ngät Ama Rharesbane di vät ama ruiom ama udiom da ngärhäqyisem na ama qunäng nasot ma Pasova di ama tmäski qäarakni i qiat tuqunän bät ama qäväläm gärqomni i ama ruvek tit ta ama tmäs nävät ama et kärangätni i sa sräp ngät. Dap pa Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di sa rhat tes iaqyäkt ama tmäski i ama tmäski ma Pentikos. Näkt pät ama narhoer qa ama qunäga ma Pentikos nasot ma Jisas aa tñäpki di sa ma Ngämuqa qa rhäk na ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa sage ama gulänqi ama gaini na qi na ama qatnanaktpämda bä rha män i ama narhoer ngät ama gavam na rha namäni ma Ngämuqa aa ruvek na äkt inamäk. Lat 2:1 / Lat 20:16 / 1 Ko 16:8

ma Ruqa aa Emga (*the Son of Man*) Rhakt täkt ama ngärhipki di sa ma Jisas ka mes nas na qi. At tarimini di qaku qunäga mamär sä ini sokt di arhani ama mädrämda di rhat tu arhä snäng i at tarimini di iaqäkt karak i sa ma Ngämuqa qa von ga rha ama qrot iva qat turäkt.

ma Sämgä (*the adversary, the devil, the enemy*) Ma Sämgä di mudu di akti ama ensel na qa qäarakni i ama moräs na qa sokt di qa qyiradeng nä ma Ngämuqa aa snängaqa dä ma Ngämuqa qa rhäkne iva rhi qutmäs a qa na rhävuk näda ama usäpki arha ron. Rhäkt di qat tet pät ama ivätki moe dä qä rhoer nanokt ama iaus moe i ma Ngämuqa qä na ama enselqäna näkt sävät ma Ngämuqa aa ruvek arha ik na qa.

ma Saion (*Zion, Mount Zion*) Vät ama ivärhäs e ma Jerusalem gärqosni i qale ama dabap e di qale aomni ama dabäm gärqomni i rhat tes äm i ama damgi ma Saion. Ma Solomon ga rhäk ama ansäspängi ama mor qi dä iomäkt ama dabäm angät päs. Ma Saion bä sävät ama varhäm ma Jerusalem di ama ruvek tat tu arhä snäng i ama qumärqumär am mamär

bä ama ruvek kärarhani i sa rha säm ama mabu va ama Abuk na ama Mabu rhi nä ma Ngämuqa aa vämginarha di sa rhat tu arhä snäng sävät ma Ngämuqa aa mumaiar bä ba ama Judaqäna rhoqoräkt i rhat tu arhä snäng sävät ma Saion. Nasot pa Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di ma Saion di sa äm ngä män i ama iauski na äm sävät ma Jerusalem na rhävuk kärqomni i ama ruvek nävä bäm di sa rha säl a rha na rhävuk.

ma Sanedrin (*the Sanhedrin, the Council*) Ma Sanedrin di ama gulängi na ama Judaqäna arhä narhoerta ama vit na rha mamär i na ama Skraipkäna rhi na arhani ama Judaqäna arha morta rhi na ama priskäna näkt sävät ama gamoe ama moräs na rha. Iarhakt di arhani nävät a rha di rha nämäni ama Sadyusiqäna dä arhani di rha nämäni ama Farisiqäna. Ama Romgäna di rha von ma Sanedrin da ama rhares iva rhit sangar ama ruqa bä va rhit täksärhäm ga bä va rhi sangäm na qa qarakni i rhat tu arhä snäng i qa di sa qa anbetäkmät na angätni arha ansäs angät muräkt. Sokt di qaku rha rhares pä ma Sanedrin arha rhäng iva rha maräkt ti veng ama ruqa dap toqoräkt di sokt parhäm ama rhares nage ama Romgäna.

ma Satan (*Satan*) Ma Satan di akti ama ngärhipki bä ma Sämgä qarakni i at tarimini na ama Hibruqäna arha enge di ama ruqa qarakni i qat tair sävät sävetka i aa ik na qa.
ma Sisar (*Caesar*) ama vitnaqa bä ba ama Romgäna

F

ma Farao (*Pharaoh*) ama vitnaqa ba ama Isipkäna Lat 7:10 / Rom 9:17 / Hib 11:24

na rhävuk (*above (in heaven), from above (from heaven)*) Ngi lu

qale __ (**ma ama qrot**) **sa ama bulap,**
qale __ **mamär sa ama bulap,** __ **sangar**
ama bulap bä __ (*to be patient*) Luk 8:15 / Lat 26:3 / Gal 5:22

qamorqa (*master, teacher, rabbi*) Mudu vät ma Jisas aa rhodäm di sa ama ruvek ta tes ama ruvek kärarhani i rhat dräm di su ama ruvek i qamorqa. Mak 13:1 / Jon 1:38 / 2 Pi 2:1

sokt nge ma Engeska ma Ngämuqa (*Sovereign Lord*) akti nävät ma Ngämuqa aa ngärhep Lat 4:24 / 1 Ti 6:15 / Näm 6:10

(ama damgi ama gaini na qi qarakni i rhat tes ki i) ama Damgi na ama Olip (*the Mount of Olives*) Ama Damgi na ama Olip di qali qi glaqot nä ma Jerusalem e säng ama qunäga aa qamäs. Näkt ama upka ma Kidron di sa qale qa e mänguräp. Ma Jisas di sai dä qat tet bä sa äkt kä na aa mudäsaqongda ivakt iva qä su rha. Bä dä rhakt täkt ama damgi at täväs di ma Jisas kat mair bä qät nok sä ma Jerusalem. Bä vät ama erhäs ma Getsemane mäni ama Damgi na ama Olip di ma Jisas kä nän nävä iaqyäkt ama bängagi iva nasot dä va rhi edämsäs pät a qa. Näkt näda rhakt täkt ama damgi di ma Jisas ka an dävit. Näkt mudu dä sa ama vämginaqa ma Sekaria qa säm iva as muqas pät aung anga qunäga diva saqi as ma Jisas ka rhair da ama Damgi na ama Olip. Mat 26:30 / Mak 13:3 / Luk 19:37

(ama qatnanaktpämda qärrarhani i arhani ama ruvek tat tes ta i) ma Iska i ma Jisas, ma Iska i ma Engeska (*the believers that some people call*) *the Path (Way) of Jesus, the Path (Way) of the Lord* Vät ama rhodäm imäk äkt di ama narhoerta ama qatnanaktpämda mäni ma Jisas di ama ruvek tat tes ta i ma Iska i ma Jisas. Lat 9:2 / Lat 19:9 / Lat 24:14

(ama vitnaqa aa/ vitnarha arhä) mämugunäs/ mämugunimek (*throne/ s*) Rhos täkt di ama nañis äs ama mämugunäs kärqosni i akni ama moräs na qa ama ruqa qat dräm gat muqun mät äs.

(ma Engeska) ma Ngämuqa iaqäkt karak i ama qrot moe angät tarebäm (*the Almighty God/the Mighty One*) akti nävät ma Ngämuqa aa ngärhep Mat 26:64 / Näm 1:8 / Näm 19:6

(ma Ngämuqa aa) matnävämne (*God's judgement*) Ma Ngämuqa di ama räkt ka ama matnävämneqa na qa inguna qät täksärha ama ruvek dä qä sangäm na rha vät arha vuirhong angät päs iarhakt kärarhae i qaku rhit näpgoer na nas. Näkt nämä dä ama qumärqumärqa mamär na qa sokt di qät kyiradeng na ama ruvek sa arha vuirhong doqoräkt i rhit näpgoer na nas i rhit dong sävät a qa nävät ma Jisas ma Krais ma Engeska. Jon 16:8 / Rom 2:3 / Hib 9:27

V

(ma Ngämuqa aa) vämgingaqa/rha ((*God's prophet/s*) Rhärhae rhäkt ma Ngämuqa aa latta di sa qa armeng däm da iva rhit bon ama ruvek ta aa enge. Iangärhäkt ma Ngämuqa aa enge di sa ngät tamän sävät iarhongäkt kärqärhong i nani qa iva irhong ngä rhäranas ura va ama ruvek ta tualat nä irhong. Ama engätki na rha ama vämgingarha di vasägos dä rhi rhoer nanokt ama ruvek parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. **(ma Ngämuqa aa) vämgingaqa/rha.**

(ma Ngämuqa) ma Moräsnaqa Na Rhävuk ((*God*) *Most High*) akti nävät ma Ngämuqa aa ngärhep Mak 5:7 / Lat 7:48 / Hib 7:1

(mamär vät a ___ iva) ___ nanakt na ___ sa ___ , qale ___ ma ama qrot mäni ___ , ama engätki na ___ sä ___ (*to be faithful*) Mat 23:23 / Mat 25:21 / 2 Ti 2:13 **(nämät arha vuirhong)** (*repentance, to repent*) Rhangät täkt ama enge na ama Grikkäna arha enge di angät tarimini iva sävetka qä rhong bät a nas bä va qa rhet daqule aa vuirhong dä ama ivätki at kärhong näkt pa qä rhong bät a nas sage ma Ngämuqa. Na äkt diva qaku qat dräm gat tualat parhäm aa snängaqa maräkt dap kinak pa qat tualat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. Lat 2:38 / Lat 26:20 / Rom 2:4

Hosana (*Hosanna*) Ama enge rhangät täkt di ngät tamän i, “Ngia rhumaiar ut, ainge Engeska.” Mat 21:9 / Mak 11:10 / Jon 12:13

___ arñis na ___ (iva) bä ba ___ , ___ arñis na ___ (i ama qumär qumär ___ mamär) (*to sanctify, to consecrate*) agini qärqäni i sa rha rha ini nämäni arhongni iva sokt ini sä nas ivakt iva ini bä bä ma Ngämuqa. Jon 17:17 / Lat 20:32 / Lat 26:18

___ bon da ___ qutdrir sage ama iaus (*idolatry*) Ñäm 13:15 / Ñäm 14:9 / Ñäm 19:20

___ bop da ___ sdäm (*kiss*) Rhangät täkt ama lat di mudu vät ama rhodäm i ma Pol di ama qatnanaktpämda rhat tualat na ngät kre va rhi rhar sä ne.

D

___ däkt säng ___ (*circumcise, circumcision*) Ama lat iva rhi däkt säng ama gamoeqa di sa ama Judaqäna rhat tualat na ngät pätki ama qokoqirhong ama gamuirhong barhäm ma Ngämuqa aa muräkt bä ba rha. Iangärhäkt ama lat di ama muqunängi na

ngät bä ba ama rharesbane mänguräp ma Ngämuqa qä na aa ruvek. Lat 7:8 / Rom 15:8 / Kol 2:11

___ edämsäs pätki ___ (mäni ama sämānanamuqa) (*to crucify (on a cross)*) Ngil

___ kutmäs ___ (nämät ___) (*cast (out)*) Rhangät täkt ama enge di ngät tamän sävät iangärhäkt ama lat kärangätni iva aung gät täk na ama iauska ura ama iaus nämät sävetka. Mat 7:22 / Mak 1:34 / Luk 9:40

___ prit na ama oel säda ___ , ___ tor na ama oel säda ___ , ___ todämne na ___ na ama oel (*to sprinkle oil onto ___ , to pour oil onto ___ , to bless with oil, to anoint*) Rhangäkt täkt ama lat di sävetka qat tualat na ngät ivakt iva qat tuqunän bät akni iva qat tualat na angätni ma Ngämuqa aa lat ura qre va aräm sävetka dä rhat tualat sä qa rhoqoräkt dä rhi nän bät a qa iva märäs pätki a qa.

Rh

___ rhäk särha ___ dä ___ sangäm na ___ (*accuse/try in court and punish*)

___ sangäm na ___ mavängam (*persecute*) Rhangät täkt ama lat di rhoqoräkt i ama ruvek ti slava na arhani ama ruvek inguna qaku märmar gem da nävät arha lat ura arhä qatnanakt. Rhi slava na rha mavängam dap kaku nävät guani.

___ snäng bät ___ , ama lavuqi. Luk 1:50 / 1 Ti 1:2 / Hib 4:16

___ snäng bät ___ , ama lavuqi (*to love, love*) Rhangät täkt ama lat di ngät dän namuk nämät sävetka aa snängaqa. Rhakt täkt ama lavuqi di ama dursäväm na qi. Bä nävät a qi dä va sävetka qa rhualat na ama lat ama mär ngät sävät akni qärangätni i vadi mai qaku aa anga lavuqi rhoqoräkt dä mai qaku mamär iva qä namualat na ngät sävät a qa.

T

___ täk sasot ___ (*ransom, redeem, to ransom, to redeem*) Rhangät täkt ama lat di rhoqor qre i sävetka qä vodäm sasot akni ura ani näda ama märänga aa ron.

___ tamän mava na ama ruvek (*slander*) Rhangät täkt ama lat di rhoqor qre i ama ruvek ti slava na arhani ama ruvek arhä ngärhep na arha enge bä vät ama rhäqäp nä imek di arha enge di qaku ama engätki na ngät.

__ turäkt ba nas, __ päsärha ama släqyige ige angät snängaqa (*to practice self-control, to shut against the body's thinking*) ama lat iva sävetka qät lu vät a nas mamär nämät ama vu ngät ama lat maos

maos kārangätni i ngät dräm ngät dän iva ngärhit tāk mamär ta ama släqyige angät känäskänes.

__ vodäm mes (sage ma Ngämuqa) (*give self (to God)*)